

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה,

התשע"ד – התשע"ה

פישר זלמן

פרק המבוא נכתב עם ר' אלעזר לב הי"ו בפרקי פרשות השבוע, כמעט כל שבוע שני הוכן בהשתתפות הרב יעקב ויגדור הי"ו, שואל ומשיב בכולל אור משה בתל-אביב וראש כולל ערב נתיבות צבי. התוכן נידון בשעור דו-שבועי משותף לכוללים אור משה ונתיבות צבי בתל-אביב.

הצעות אנשים שונים הי"ו, רשומות עם שמותיהם במקום ההצעה העיון טעמי המקרא בתורה שבעל-פה (שם קודם בהלכה ובאגדה), נמצא בהתפתחות מתמדת והדבר מתבטא בשנויים מהשערות על התפקידים בעבר המופיעות בפרקים מ-2 והלאה אל ההשערות על תפקידי הטעמים שבפרק 1 שהן ההשערות בעת ההוצאה לאור תשרי התשע"ו.

חלוקת הפסוקים, חלוקת דברי חז"ל וההסברים שחלקן מסומנים טטוד"ל/טט הם בגדר השערות ע"פ ספירת דרכי לימוד הנראים עקביים במקראות שונים. שמות דרכי הלימוד בהשאלה בלבד מי"ג ול"ב ועוד מידות.

מלות מפתח: טעם, טעמי המקרא, הלכה, מדרש, תבנית, צופן
Keywords: Cantillation, Biblical Accentuation, Trop, Jewish Law, Exegesis, Pattern, Code

קיבלתי מתנה נפלאה מהקב"ה ואני מחלקה לכל. כל המעתיק הרי זה משובח, ושיקיים הנאמר ב-(**פרקי אבות פ"ו מ"ו**) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (**אסתר ב,כב**) **וְהָאָמֵר אֶסְתֵּר לְמַלְאָךְ בְּשֵׁם מַרְדֳּכָי:**

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ד – התשע"ה

I SBN 978-965-91868-3-9

9 789659 186839

הוצא לאור ע"י הכותב, תשרי התשע"ו

הדף היומי 5 ד' 13 תל-אביב ת"ו 6944027,

ת"ד 43246 ת"א 6143201

אברהם צבי קלוגער

ראש ישיבת נזר ישראל
ללימוד הגגלה והנסתר
פנימיות התורה והחסידות
בית שמש

בס"ד, ראש חודש חשוון תשי"ע

וענתה השיחה הזאת לעד, על ידך נלבב וקרוב, איש חסדות גולה לו רח,
מלא חכמה ומדע, ירא את השם במצוותיו חפץ מאד,
ועל זכותיה אמר וזכתב "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', אשרי נוצרי עדותו בכל
לב יודשוהו", מוכה הרבים בתורה ובמצוות,
הלא הוא מידענו וידינו החשוב היקר
הרב רבי זלמן פישר שיחי לאוי"ט

בדבר אשר יגע ומצא כדי חלקו בתורתנו הקדושה, שיטה סדורה ומפלאה על דרך טעמי
המקרא, דברים נפלאים דרמזים בסוד הטעם
ושופכים אור יקרית על כל קוץ והג בטעמים המקובלים לנו מסיני.

הדברים היקרים מדברים בעד עצמם - כאשר תחזינה עיני הלומד בעינים המסולאים בפז.
ואף אנוכי נפלאתי על גילוי חידוש האור הזה, שבמדה מסוימת ודאי היא דלת חדשה אל
היכל פנימי בתורה, להיכנס דרכה אל יקר פלאי עומק גבוהות טעמי הגנינה בתורתנו
הקדושה - האוצרים בתוכם פרי"ס שלם מגלות התהיך וסתריה. טעמו והוא כי טוב ה'.

ונודע מה דכתב בא"י הקי ד"טעמים בחכמה" - והארת הטעמים היו הארת אור החכמה,
אורו של משיח, דבוחד חדש (בראשית) כתב דמשיח עתיד ולעת החכמה כדכתיב "ויהיה
עליו רוח ה' ורוח חכמה ובינה". וכן אי' בזה"ק (ויקרא יז) דמשיח איקרי כהן - בסוד הזבח
המשיח - דמשיח בשמן החכמה השופע על המלכות.

הלא באתי כי אם לצרף ברסתי לחאי גברא יקרא, אשריו ואשרי חלקו, אשר בידעי ובמכירי
קאמינא בדבר יראתו הקודמת לחכמתו הנפלאה -
וכל אשר לו, זכה לכן מבח יגיעה טהורה, ב"ראשית חכמה יראת ה'".

ויזא רעוא מן שמיא, לאמצו ולברכו ולחזקו ולהאיר את אורו בעולם - ולהפיץ מעיינותיו
חוצה מתוך שובע שמחות ונעימות נעה, בבריאות גופא ונהודא מעליא לו ולכל אשר לו,
ובמזדה בימינו "יטק לעם לב חדש, לשורר בפיהם שיר חדש, שיר מפואר ומחודש, על כל
שיר מזולל ומקודש" (כלשון הפייס, יסוד לפירוש החידוש), וזכה כולנו במזדה לאורו אבי"ר.

דכותב וזיתם לכבוד והתורה הקי ולזמורה העוסקים ברזיה

אברהם צבי קלוגער

התש"ע הרב אביגדור נבנצל שליט"א, ירושלים העתיקה: דברים מפליאים.
התשע"א הרב שלמה לוונשטיין שליט"א, בני ברק: מרגש, כבוד התורה.
התשע"ב הרב מוזסון שליט"א, רמות: מקורי ויצירתי, והעיקר שכולו בדברי חז"ל, נותן חן בדברי חז"ל שמעוגנים בכתוב.
התשע"ג הרב דוד פרנד שליט"א, ראש הקהל כתיא לונדון, בריטניה שזכיתי ללמוד עמו כחצי ש"ס בבלי: שיטה מבוססת.
התשע"ג הרב עמנואל תהילה שליט"א, רכסים: ספר מדורות ראשונים, מקדים את זמנו, לצמרת הלומדים.
התשע"ד הרב יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א, ירושלים: נהנתי מאד, זה רעיון יפה מאוד.
התשע"ד הרב עקיבא בריליאנט שליט"א, א, עורך המדרש המבואר: נהנה מאד. ברור שהרעיון אמת שאפשר להבין ע"פ הטעמים. שכן
הגר"א ביאר כמה ביאורים ע"פ הטעמים.
התשע"ו ד"ר רענן משה שליט"א, תודה רבה. יישר כוחך. נראה שאתה מגלה עוד אחת מ"שבעים פנים לתורה".
ה בשבת ויגש, ה טבת התשע"ו הרב חיים לייב חנס שליט"א בשם מחותנו הרב מוזסון שליט"א: זוית ראייה של התורה שאי אפשר
להפריך אותה. הרב חיים לייב חנס, תל-אביב: דרך לימוד לא מקובלת. בדרך רמז מתווה לחכמים כיוון דרישה.
ב בשבת ויקרא, ד אדר ב' התשע"ו, הרב דוד מרדכי גולדנברג, בית שמש: אשרי שזכה לגלות אור טעמי המקרא בעולם.
התשע"ו משפחות ב', ס', ר', תל-אביב: הכרת הטוב על העונג שבת בשבתו.
טז כסלו התשע"ז הרב א"י הכהן, בעל "תורה אחת" יישר כח על הספר של הטעמים, כבודו ממש עשה עבודת קודש. מאחל, שתזכה
להוציא עוד ספרים רבים בכמות ואיכות!

		תוכן העניינים
		1
	7	1
7	טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל	1.1
7	תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה	1.2
10	מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה	1.3
13	עיון בפסוקי תנ"ך אחדים ללימוד בטעמי המקרא	1.4
13	סדר הבירור	1.5
14	חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים.	1.6
17	מעבר מתפקידי טעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים.	1.7
24	הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים	1.8
27	רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות.	1.9
29	טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת	1.10
	י"ג מדות ספרא ברייתא דרבי ישמעאל (בן רבי יוסי הגלילי) פרשה א (שו"ת בר-אילן)	1.11
	ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי) (אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע' 265 – 266 (שו"ת בר-אילן)	1.12
	30	
	ע"פ מהרז"ו (זאב וואלף איינהארין) מדרש רבה (כגון הוצאת ווגשל א' ל-ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי)	
	30	
	31	2
	בראשית - דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד – התשע"ה	
31	בראשית א, א	2.1
33	בראשית א, א	2.2
35	בראשית נח ו, ט	2.3
37	בראשית לך-לך יב, א	2.4
39	בראשית לך-לך יב, א	2.5
42	בראשית וירא חי, א	2.6
45	בראשית וירא חי, א	2.7
48	בראשית חיי שרה כג, א	2.8
51	בראשית חיי שרה כג, א:	2.9
51	דרוש לחתונה	2.9.1
52	בראשית חיי שרה כג, א:	2.9.2
53	בראשית חיי שרה כג, א:	2.9.3
55	בראשית תולדת כה, יט	2.10
57	בראשית תולדת כה, יט	2.11
59	בראשית ויצא כח, י:	2.12
61	בראשית ויצא כח, י:	2.13
65	בראשית וישלח לב, ד	2.14
68	בראשית וישלח לב, ד	2.15
70	בראשית וישב לז, א:	2.16
72	בראשית וישב לז, א:	2.17
74	בראשית מקץ מא, א:	2.18
77	בראשית מקץ מא, א:	2.19
80	בראשית ויגש מד, יח	2.20
85	בראשית ויחזי מז, כח	2.22
88	בראשית ויחזי מז, כח	2.23
	90	3
	שמות - דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד – התשע"ה	
90	שמות א, א	3.1
91	שמות א, א (התשע"ה)	3.2
93	שמות וארא ו, ב	3.3
95	שמות וארא ו, ב (התשע"ה)	3.4
97	שמות בא ז, כו	3.5
99	שמות בא י, א (התשע"ה)	3.6
101	שמות בשלח יג, ז	3.7
103	שמות בשלח יג, ז (התשע"ה)	3.8
105	שמות יתרו יח, א	3.9
107	שמות יתרו יח, א (התשע"ה)	3.10
110	שמות משפטים כא, א	3.11
112	שמות משפטים כא, א (התשע"ה)	3.12
114	שמות תרומה כה, א	3.13
116	שמות תרומה כה, א (התשע"ה)	3.14
118	שמות תצוה כז, כ	3.15
122	שמות תצוה כז, כ – התשע"ה	3.16
126	שמות כי תשא ל, יב	3.17
128	שמות כי תשא ל, יא	3.18
132	שמות ויקהל לה, א	3.19
134	שמות ויקהל לה, א	3.20

		הסבר לפסוק שמות פקודי לח, כח: בשיטת טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ע"פ דרשת הרב גינצבורג יצחק הי"ו	3.20.1
		136	
137		שמות פקודי לח, כא (התשע"ד)	3.21
	139	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד, ויקרא	4
139		ויקרא א, א	4.1
141		ויקרא א, א (התשע"ה, עם הרב ויגדור)	4.2
143		ויקרא צו ו, א	4.3
145		ויקרא צו ו, א	4.4
147		ויקרא שמיני ט, א	4.5
149		ויקרא שמיני ט, א (התשע"ה)	4.6
151		ויקרא תזריע יב, א	4.7
153		ויקרא תזריע יב, א (התשע"ה)	4.8
155		ויקרא מצורע יד, א	4.9
157		ויקרא אחרי מות טז, א	4.10
160		ויקרא אחרי מות טז, א (התשע"ה)	4.11
162		ויקרא קדשים יט, א	4.12
164		ויקרא אמר כא, א	4.13
166		ויקרא אמר כא, א (התשע"ה)	4.14
168		ויקרא בהר כה, א	4.15
170		ויקרא בהר כה, א (התשע"ה)	4.16
172		ויקרא בחקתי כז, א	4.17
174		ויקרא בחקתי כז, א (התשע"ה)	4.18
	176	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד, במדבר	5
176		במדבר א, א	5.1
179		במדבר א, א (התשע"ה)	5.2
181		במדבר נשא ד, כא	5.3
183		במדבר נשא ד, כא (התשע"ה)	5.4
185		במדבר בהעלתך ח, א (התשע"ד)	5.5
185		במדבר בהעלתך ח, ח	5.5.1
185		שבועות – חג הביכורים: ירושלמי ביכורים פ"א, ה"א	5.5.2
186		ירושלמי ביכורים פ"א ה"ב	5.5.3
188		במדבר בהעלתך ח, א (התשע"ה)	5.6
190		במדבר שלח-לך יג, א	5.7
192		במדבר שלח יג, א (התשע"ה)	5.8
195		במדבר קרח טז, א	5.9
197		במדבר קרח טז, א (התשע"ה)	5.10
201		במדבר חקת יט, א	5.11
203		במדבר חקת יט, א (התשע"ה)	5.12
205		במדבר בלק כב, ב	5.13
207		במדבר בלק כב, ב (התשע"ה)	5.14
209		במדבר פינחס כה, י	5.15
211		במדבר פינחס כה, י (התשע"ה)	5.16
213		במדבר מטות לב, ב	5.17
215		במדבר מסעי לג, א	5.18
218		במדבר מסעי לג, א (התשע"ה)	5.19
	220	דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד, דברים	6
220		דברים א, א	6.1
223		דברים א, א (התשע"ה)	6.2
226		דברים ואתחנן ג, כג	6.3
228		דברים אתחנן ג, כג (התשע"ה)	6.4
230		דברים עקב ז, יב	6.5
232		דברים עקב ז, יב (התשע"ה)	6.6
234		דברים ראה יא, כו	6.7
236		דברים ראה יא, כו (התשע"ה)	6.8
238		דברים שפטים טז, יח	6.9
240		דברים שפטים טז, יח (התשע"ה)	6.10
242		דברים כי-תצא כא, י	6.11
244		דברים תצא כא, י (התשע"ה)	6.12
246		דברים כי-תבוא כו, א	6.13
249		דברים תבוא כו, א (התשע"ה)	6.14
251		דברים נצבים כט, ט	6.15
253		דברים נצבים כט, ט (התשע"ה)	6.16
255		דברים וילך לא, א (התשע"ה - ו)	6.17

257	דברים האזינו לב, א (התשע"ד – ה)	6.18
260	דברים האזינו לב, א (התשע"ה – ו)	6.19
262	דברים וזאת הברכה לג, א – שבת חול המועד סוכות (התשע"ד – התשע"ה)	6.20

העיון החל בהתשס"א-ס"ב, תחילת כתיבת פרק כללי והשערות אייר התשס"ד, גירסא א' חי אייר התשס"ה, גירסא נוכחית תשרי התשע"ו

1 טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל

1.1 תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה

התורה שבעל-פה דורשת הלכה ואגדה בכללי דרשות ידועים. אבל יש גם דרשות באופנים אחרים, כגון תרי"ג הכללים שריכוז המלבי"ם בספרו "איילת השחר".

העיון מגלה דרכי דרישה ע"פ תבניות טעמי המקרא. ע"פ הפסוקים שנבדקו בתורה, נמצא כי בתוך אוכלוסית הטעמים (בד"כ) של התורה, קיים (בהסתברות סטטיסטית) מתאם בין האופן (איך ולפעמים גם מה) שהתורה שבע"פ דורשת בדרשות מסוימות את הכתוב ובין מופע תבנית הטעמים במקום הדרשה באחד או יותר מהתפקידים של תבנית הטעמים, שאובחנו במקומות שנבדקו. אפשר כי בע"ה ימצאו תפקידים נוספים. לדוגמא דרישת כתוב אחד שוב ושוב וקבלת מסקנות הלכתיות אחדות כאשר מקובל שמכתוב אחד לומדים דבר אחד.

תבניות טעמים מסוימות הן בעלות מאפיינים מסוימים של מידות שהתורה נדרשת בהן, הן מבין י"ג מידות המנוסחות ע"י רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי והן מבין ל"ב או יותר מידות המנוסחות ע"י רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי והן מבין אלו שמופיעות בתורה שבע"פ ולא נוסחו ע"י התנאים האלו. אבל תפקידי תבניות הטעמים, שאובחנו, אינם זהים עם המידות שהתורה נדרשת בהן.

עדות מצטברת תומכת בהשערה כי קיים מתאם בין תוכן של משניות, ברייתות, דרשות גמרותיות, הלכות רמב"ם מסוימות ובין תבניות טעמים.

על בסיס השערות בתורה נמצא גם מתאם בפסוקי נ"ך שנבדקו.

בתורה, ע"פ גירסת הכתר הממוחשב, יש 79978 מלים, ו-84367 סימני טעמי המקרא (כולל מקף וגעיה) ובלעדיהם 69606. תבניות טעמי המקרא של התורה, כפי שהתגבשו, המכילות טעם אחד, שנים, שלושה, ארבעה, חמישה ויותר טעמים. ההשערות מבוססות, עד תשרי התשע"ו, על כ-2.15% בפר' תזריע, מצורע ועל כ-10.63% בשאר התורה מכ-69700 טעמים ועל כ-3300 דוגמאות מקוטלגות ומאות שעדיין לא קוטלגו. ככל שמספר המופעים של תבניות הטעמים גדל, כך גדלה ההסתברות לזיהוי תפקידי תבניות הטעמים איך לדרוש את הכתוב ולפעמים גם מה לדרוש כדי ללמוד הלכה. העיון אינו מחפש להציג הסבר מחלט לתפקידי תבניות טעמי המקרא בתורה.

1.2 מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה

הָלָלוּ יְהוָה פְּאוֹרְהָ הוּא בְּכָל-לַיְלָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: (תה' קיא,א) וְאֶקְדַּם וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וְאֶכְרַךְ אֶת-הוּא אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבָרְכֶהָ אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּיַרְדְּךָ אֵמֶת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אֶחָי אֲדָנִי לְבָנוּ: (בר' תולדות, כד, מח), על שהדריכני בית א-דני לבוא אל חלקי בתורה.

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (פרקי אבות פ"א מ"א). משה קבל תורה מסיני וגו' ובתוך זה קבל את טעמי המקרא.

התורה כתובה ברצף מלים ללא סימני פסוק, ללא סימני ניקוד, וללא סימני הטעמה. הרמזים היחידים לפיסוק הם לפיסוק פרשיות והפרדה בין חומש לחומש. מעל מספר קטן של אותיות מסוימות יש נקודה לציין דרשה במילה על בסיס קריאה שונה של המילה לצורך הדרשה. ברבות השנים אבדה הבקיאות המלאה במלים מלאות או חסרות, היינו אותיות ו"ו וי"ד במלים שונות. עד כאן היה תיאור מישור או קומת הכתוב.

מעל הכתוב נמצאות קומות של מסורות של תורה שבעל-פה שמסר הקב"ה למשה רבנו וביניהם תורת התגים, תורת הטעמים ותורת הניקוד. שתי האחרונות קובעות הקריא כפשוטו, פיסוק הפסוקים, ותורמות לדרשת התורה למשל בשנוי בין הכתיב ובין הקריא.

מקובלים ארבעה אופני לימוד כלליים בתורה. פשוט, דרש, רמז, סוד, שראשי תיבותיהם הם הנוטריקון פרד"ס. בכל קומה כזאת התורה נדרשת באופנים שונים. קומת הפשט עוסקת בהלכה ובמעשה אבות סימן לבנים שגם מהם נלמדים ענייני הלכה. ב-**הקדמת הרמב"ם למשנה**¹ מסווג כלל ההלכה לחמשה סוגים: א' קבלה למשה; ב' הלכה למשה מסיני; ג' דרישת הלכה בכללי דרשות ידועים המבוססים על התוכן; ד' הלכה שיש בהן מחלוקות; ה' הכרעות רבנן בעניינים שונים כגון מינהג. העיון מגלה כי טעמי המקרא בתורה, ובמה שזכינו לברר בנ"ך, בנוסף לתפקידיהם הידועים (פיסוק, הטעמה, קריאה בנגינה, שינוי ניקוד) מציינים דרכי לימוד בפרד"ס וכעין מידות לדרשת הכתובים, אפשר שמרמזים לחלק מהלכות שהן קבלה והלכה למשה מסיני, עוזרים בהבנת מחלוקות ולפעמים מהווים שרש להלכות מדאורייתא, מדרבנן ולמנהגים.

אסמכתאות אחדות לעיון והסקות מהם לתפקידי טעמים בהלכה ובאגדה בנוסף על דרשות בתורת הסוד.

¹ מתוך הקדמת הרמב"ם למשנה

עמ' יא ... נמצא לפי הכללים שהקדמנו שכל הדינים הקבועים בתורה נחלקים לחמישה חלקים. החלק הראשון, הפירושים המקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או שאפשר ללמדם באחת המידות וזה אין בו מחוקת כלל וגו' החלק השני, הם הדינים שבהם אמרו שהם הלכה למשה מסיני, ואין אליהם ראייה ... וגם זה ממה שאין בו מחלוקת. החלק השלישי, הם הדינים שנלמדו באחת המידות ובהם נופלת מחלוקת... ונפסק בהם הדין כדעת הרוב לפי הכללים שהקדמנו וגו' החלק הרביעי, הם הדינים שקבעום הנביאים והחכמים שבכל דור ודור על דרך הגדר והסייג לתורה, והם שצוה ה' לעשותם באופן כללי באמרו ושמרתם את משמרתו וגו' החלק החמישי, הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת העניינים שבין בני אדם, דבר שאין בו הוספה ולא גרעון, או בעניינים שהם מפני תקון העולם בענייני הדת, והם שקוראים חכמים תקנות ומנהגות. וגו'

נמצא שכלל הדינים האמורים במשנה נחלקים ... לפירושים מקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או אפשר ללמדם באחת המידות, ומהם הלכה למשה מסיני, ומהם שנלמדו באחת המידות ובהם נפלה מחלוקת, ומהם גזרות, ודינים בדרך העיון וגו'

שנים רבות הייתי מודע לדרשות אחדות של **הגר"א** על טעמי המקרא². בעזוהש"ת עלה בדעתי, שיתכן לעסוק בכל טעמי המקרא ולעיין בשייכותם לדרשות חז"ל שיתכן ומהוות להם רמז. הרב יוסף רפאל פאלוך זצ"ל הציע להסתכל על תפקידי הטעמים ע"פ עליונים אמצעים ותחתונים ע"פ תורת האר"י בספר שערי הרמה"ל. נושא טעמים עליונים אמצעים ותחתונים נדרש גם שער ההקדמות לרבי חיים ויטאל ע"פ תורת האר"י.

נאמר ב-**בבלי פסחים קי"ט, מאי** למכסה עתיק יומין זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי ניהו טעמי תורה. אפשר כי זה רומז ללימוד התורה בדרך הפרד"ס ע"פ תוכן וגם למתגלה מן העיון ע"פ תפקידי הטעמים המדריכים איך לדרוש את הכתוב (הערת רב י"מ כרמל נ"י על עיון זה).

זהר שמות (שני בפר') **יתרו צגב**, פסוק (כ"ג) **לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִנְבֵּא** אי לאו דפסקא טעמא ... (היינו טעם טפחא = טרחא) ע"י ההפסקה של הטעם בית דין יכול לדון נפשות, אדם יכול להוליד, ב"ד יכול לגנוב דעת ולהוציא אמת לאור.

ב-**תקוני הזהר חלק ב'** יש דרשות ע"פ טעמי המקרא בתורת הסוד ואפשר כי יש להם תפקידים שלא הובנו על ידי עד עתה. ביניהם גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של מעלה ומוריד, מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנועתית. (ג סיון התשע"ג) **תיקון כ"א** רבי"ע דיוקנא דמיא דרומ"ח ופי' **מתוק מדבש** ע"פ הגר"א וכסא המלך שהוא צורת מרובע מחודד בד' צדדיו. אזלא גרש (=קדמא אזלא) ו-גרשיים – גרש (כעין יציאה). בספר **הכוזרי**, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התיחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ראה סעיף תפקידי **אתנה. סלוק. זקף (קטן ול-גדול). סגול. רביע. שלשלת.**

רבינו בחיי על התורה (הפניית הבחור יצחק שאול אוילברט נ"י) חלק ד' מפתחות, ע' תרגו, ערך טעמים ונקודות, ... מתוך הטעמים שבתורה אנו מבינים מה שלא נכתב בה, כענין התנועות שבאדם שמתוכם נדע כוונת לבו, א שאכ...; ראה טעם **פזר** – מעביר שפע **חובות הלבבות** שער ג' פ"ד (הפניית הרב עזריאל זילברברג הי"ו) מתוארות עשר שיטות לימוד בתורה והשלישית בין היתר חיפשה הסבר לנגינות (טעמי המקרא), אבל מביקורת של חובות הלבבות עליהם נראה שלא עסקו בדרשות חז"ל ולא בקשר בינם לתבניות הטעמים. העיון הזה מנסה לזהות קשר בין מופע תבנית טעמים ובין דרשות חז"ל.

אמרי נועם אפשרות לתפקיד לצירוף בין הטעמים זקף-קטן זקף-גדול³.

(ספר) **טעמי הטעמים** – יצחק בן יעקב הכהן (אוצר החכמה) פוענח מכת"י ע"י גרשום שלום, הובא לדפוס שנת התרפ"ז⁴. ספר בן ארבעה עמודים העוסק בתורת הסוד. מתוכו למדנו (א) טעם רביעי בין היתר מלמד על עצם רביעי (ב) תלשא בתפקיד תלוש ומגורש. (ג) אזל"א-גר"ש – לגרש ממחיצתו, (טט – כעין יציאה) (ד) שני גרשי"ן – זה לגרש זה וזה לגרש זה (טט – כעין יציאה) (ה) דרג"א תבי"ר – דרג"א כדמות שלושה שברים ע"י תביר. תביר – לשבור. (ו) פזר-גדול – פירוד, פיזור י"ב שבטים זה מזה (ז) זקף-קטן – יש ב' נקודות הם שני שרים (טט – שני עצמים) (ח) מאריך טרחא – מאריך (טט – זמן) טורח (טט – צרות) הגלות

מגלה עמוקות פ' בהעלתך (הפניית הרב רפאל שוואב הי"ו) סוד טעמי המקרא: 'זרקא סגול' – מי שזרוק במחשבתו וכוונתו בכריכה: ... 'מונה רביעי' – אף שאנו מונחים בגלות רביעי הזה, 'מהפך פשטא' – יהפך הקב"ה ויפשוט העקימות של נחש הקדמוני שכרוך על עקבו. 'זקף קטן' – כי קטן יעקב וזקוף הקב"ה: מסקנה: (א) זרקא – בתפקיד כריכה, אפשר מבטא תנועה שמוסיפה או גורעת, מקרבת ומרחיקה, (ב) סגול – דבר הסומך לדבר, אפשר דומה אבל לא דווקא שווה לו, (ג) מונה רביעי – קשר למספר ארבע, (ד) מהפך פשטא – בתפקיד הפוך – הוצאה ממצב אחד (כאן עקום) והעברה למצב אחר (כאן קו פשוט – ישר) (ה) זקף-קטן – בתפקיד הקמה, אפשר שבמובן של קומה מעל קומה, זהו שתי קומות

נפש החיים – הרב חיים מוולאז'ין (הפניית ר' יאיר פינצ'ובר ספר קריאה עם טעם) זהר חדש שה"ש נ"ז ע"ד ... ולכן נקראים טעמים, כמו שהטעם והפירוש של כל ענין הוא השכל הנסתר שבענין, שמתוכו יוכל האדם להבינו במחשבתו.

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בד"כ בחמישה חומשי תורה, בנסיון להוכיח בעזוהש"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים (בנוסף להבנה תחבירית) המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים. העיון עוסק בעיקר בתורה ומעט בנ"ך (טעמי כ"א ספרים) וכמעט ללא מימצאים במערכת השונה של טעמי שלושה הספרים איוב, משלי, תהלים.

הנה מפרש רש"י את (**בבלי יומא פ"א**) אביי אמר כדתניא⁵ (**דב' ואתחנן ויה'**) **וְאֶהְיֶה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ** שיהא שם שמים מתאהב על ידך (**רש"י לחברין**), שיהא קורא (**רש"י מקרא**) ושונה (**רש"י משנה**) ומשמש תלמידי חכמים (**רש"י** ללמוד תורה והב"ח מתקן תלמוד) היא יישוב **טעמי המשניות** מה **טעמן** ומהיכן למדו.

ועל-פי זה אולי אפשר לומר כי במקומות הרבים בגמרא כאשר נאמר **מאי טעמא** ומובא קרא חלקי או מלא, בעצם מרומז לטעמי המקרא התומכים בדרשה.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל טעמי המקרא בחמשה חומשי תורה ובספרי נ"ך, אלא ניסיון למצוא כמה שיותר פסוקים בהם יש אותם תבניות טעמי מקרא עם דרשות חז"ל או ביאורים בפסוק שנוכל לומר שתבניות הטעמים הנהיות מרמזות לאותו תפקיד. גם בפסוקים שעסקנו בהם, לא הסברנו בד"כ את כל הטעמים ואת כל תפקידי הטעמים.

כדי למנוע כל לעז, ובפרט שבחז"ל ישנה התיחסות מועטת לטעמי המקרא, לכן הריני מודיע שהעיון אינו בא לחדש בדבר הלכה אלא להאיר הכתוב מפנים של הטעמים, להצביע על כך שיכול להיות שתבנית הטעמים במקרא מסוים מרמזת על כך שכאן מונה עניין מסוים ויתכן שבמקומות אחרים דרך הלימוד באותה תבנית טעמים תהיה דומה והתוצאות תהיינה לפי תוכן העניין. ואם לא התבטאתי כל פעם ואמרתי אפשר שמרומז כך או אחרת או לעניות דעתי זה מפני מרוצת / מליצת הלשון כדי לא להכביד על עצמי ועל המעיין.

שגיאות מי יבין ומנסתרות נקני, עשויות להיות מכתבתי, מהעתקות, ממקורות עם שיבוש שלא זיהיתי. כל הערה ותיקון יתקבלו ברצון כדי להוציא מלאכה מנופה ונמצא שם שמים מתאהב על הבריות ומתקדש.

לכתחילה קראתי לו **טוב טעם ודעת למהני כי במצוותיך האמנתי** (**תה' קי"ט, טו**), כאשר באותיות **למהני** מרומז שמי י"ד למ"ן היינו: י"ד גי' ז' ז' וביצירוף ז' אחת לאותיות למ"ן עולה זלמן. וגם בארמית ד' מתחלפת עם ז' ומתקבל י' זלמ"ן. ראשי התיבות טטוד"ל או טט מציינות את הארותי והערותי (גם ט' לעתים מתחלפת בז'). אבל עם התבשות ההשערות שמו **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"א**, ועתה מוצא לעולם **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"ג**

² ראה במאמר **טעמי המקרא במורשת אשכנז, ר' יונה עמנואל זצ"ל, המעיין תשס"ב, ד. 14** פסוקים בתורה, 1 באסתר

ראה הספר **מדלג על ההרים-כהלכות הפסח** – תבניות טעמים אחדות ע"פ הגר"א, קדמא ואלא – קשר לשרש קד"ם, רביע – קשר לארבע, תביר – שבר

³ **אמרי נועם**, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות (3) ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה מצאתי בגירסה 5 או 6)

⁴ נמצא באוצר החכמה במוצאי שבת, ל שבת ליל ראש חודש אדר התשע"ג

⁵ **דברים ואתחנן ויה'** **וְאֶהְיֶה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכֹל-לִבְבְּךָ וְכְכֹל-נַפְשְׁךָ וְכְכֹל-מַאֲרְךָ**:

לאות חביבות נציג בתחילה את הברור הראשון שניסיתי לברר בקשר בין טעמי המקרא ודרשות חז"ל. והתוצאה שלהלן נמצאה כעבור שנים אחדות של עבודת ברור.

בעקבות התבוננות בתבנית הטעמים זרקא סגול בשלוש עשרה מידות של הרחמים ב-**שמות פרשת כי תשא** ובאותה תבנית המופיעה בפרשת ציצית **במדבר פרשת שלח** ובמופע הראשון של תבנית זאת בתורה בעשיית הרקיע ע"י הבורא יתברך שמו ב-**בראשית** ועם הידיעה של מאמר חז"ל הידוע שתכלת וכו' דומה לרקיע.

דוגמא זו משלבת ענין הלכתי עם אמונה בשלושה מקראות בתבנית טעמים זרקא סגול כאשר תפקיד התבנית הוא מוסיף מענינו על ענינו. **בראשית א,ז:**

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיְבַרְכֵל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן: הַרְקִיעַ בְּאֲמוֹנָה
שְׁמוֹת כִּי תִשָּׂא לְד',ו:

וַיַּעֲבֹר הָיָה עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא הָיָה אֵל רַחֵם וַחֲנֹן אַרְךְּ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֶמֶת: י"ג מִיּוֹדוֹת שֶׁל רַחֲמִים כְּמִקּוֹר לְהַלְכוֹת סְלִיחוֹת
בְּמַדְבַּר שֶׁלח לך טו,לט:

וַיְהִי לָכֵן לְצִיצִית וְרֵאִיתָם אֹתוֹ וְזָכַרְתָּם אֶת-קַל-מִצְוַת ה' וְעָשִׂיתָם אֹתָם הַלְכוֹת צִיצִית כְּכַטּוּי לְהִשְׁגָּחָה פְּרִטִית
וְלֹא-תִחַדּוּ אַחֲרָי לְבַכְּסָם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

(במד' שלח טו,טז) וַיְהִי לָכֵן לְצִיצִית – מונח זרקא סגול – בתפקיד מוסיף מענינו על ענינו, מוסיף מחוטי הציצית עליהם ע"י כריכת פתיל אחד תכלת או לבן משמונה פתילי הציצית על שאר פתילי הציצית.

הציצית מקשרת אל **(בר' א,ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** – מונח זרקא סגול הראשון בתורה, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כי כתוב רקיע אחד ונדרש בחז"ל **רְבוּי רְקִיעִים** היינו שניים או שבעה רקיעים ומשמעותם האמונית, וגם נדרש בחז"ל הקשר בין ציצית לרקיע כגון **מדרש תהלים (בובר) מזמור צ** ש-ציצית תכלת דומה לים ... וים לרקיע ... לקשת וקשת למראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... **וְרֵאִיתָם אֹתוֹ** ... להקב"ה.

הציצית קשורה בטלית ומקשרת לי"ג מידות של רחמים הנלמדים בכתוב השלישי אף הוא בזרקא סגול **(שם' כי תשא לד,ו) וַיַּעֲבֹר הָיָה עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא**, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כ-כנדרש ב-**בבלי ראש השנה זב,ז**, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישאל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. הקב"ה כביכול התעטף בטלית כאילו הוסיף על עצמו ועבר לפני התבה כשליח צבור ללמד הלכות סדר תפלה לסליחה.

במקביל להצבת הברור הראשון הנ"ל התחלתי בתהליך ברור בלימוד בבבלי מסכת מכות ואח"כ שבועות. במהלך הברור בגמרא במדרשי חז"ל הקשורים להלכה, רשמתי את הטעמים במקראות המשמשים בסיס לדיון וגיליתי, מה שנראה לי, כעקביות בהתאמה חזרת בין אופן הלימוד ובין טעמי הפסוק הנדון בפלוגתות וסוגיות אחדות ובין תבניות הטעמים. מתוך התמדה בסיעתא דשמיא בבדיקת הקשר בין תבניות הטעמים ותהליך הברור ההילכתי והמסקנה בגמרא וכו' התפתחה ההבנה שיתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. יש להדגיש שלא כל סוגיה הצלחתי לקשר לתבנית טעמים כך שהשערות מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו, ומתואמות רק עם הפסוקים שנחקרו ואינן מסקנה כללית. ועוד חזון למועד.

נראה לומר שתפקיד דרשתי של טעם או תבנית היא במספר תפקידים הדומים במשמעותם, כגון זקף-קטן בתפקיד המספר שתיים, ובתפקיד שתי דרשות, ובתפקיד היקש מענינו (מקשר בין שני ענינים), תביר שמשמש כמחלק, או ממעט וגם במובן של לא ממש כך, או יתיב שמשמעו לא פחות ולא יותר, או לא פחות או בדיוק כך או דווקא כך.

במהלך העיון בעושהי"ת עלה בדעתי האפשרות שחלק מתפקידי תבניות הטעמים קשורים להלכה למשה מסיני על-ידי הקשר בין בין טעמי המקרא ובין המידות שהתורה נדרשת בהם, שהם שלוש עשרה מידות של הברייאתא דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, ושלושים ושתיים מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי ועוד דרכי לימוד הנמצאות בחז"ל, כגון "היקש", וכגון מהמידות שכנס המהרז"ו "גורעין ומוסיפין ודורשין", כתוב ש"הוא סתום לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש". ופירש **רש"י** ב-**(בבלי פסחים כדא)**, וכל המדות הלכה למשה מסיני.

עם התפתחות העיון התברר שתבניות הטעמים הם תהליכי לימוד, שחלקם עשויים לרמז אל דרשה במידות הנ"ל כניסוחה או כמקצת מניסוחה, כעין נדמים להגדרות של חלק מי"ג מידות ול"ב מידות ודרכי לימוד אחרות. לכן, חלק מתפקידי תבניות הטעמים מוגדרים בניסוח הדומה לשמות המדות המובאות בברייאות וחלקם הוגדרו בניסוח חלקי של המידות. והשתמשנו בשמות המידות בהשאלה בלבד. לכן כתוב בעיון **כעין** ואם לא כתוב יש להתייחס לזה במובן של **כעין** שלוש עשרה מידות של הברייאתא דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, **וכעין** שלוש עשרה ושתיים המידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי, או כעין דרך דרשה אחרת שלא מהברייאות האלו. עד עתה רק ב-**(בר' וישלח לו,ב) וַתִּמְנַעַו הַיְיָתָה** וגו' זוהי, בפירושי הראשונים קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה. **רשב"ם** ... ראיתי ב-**שוחר טוב וַתִּמְנַעַו מְחוּבָר גַּם לְפָסוּק הַעֲלִיּוֹן**, ב-**שכל טוב** הטעם אחרי מלת **וַתִּמְנַעַו** נקרא קו מפסיק (פסק), ב-**לקח טוב** נקרא לגרמיה (לעצמו), ו-**רמב"ן** מפרש שהמלה היא מופע של מידה "יא לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי "סדור שנחלק". המהרז"ו בפירושו לברייאתא ל"ב מידות מביא דוגמאות למידה זו בכתובים בטעמי מקרא אחרים.

אף הלכה למשה מסיני שנמסרה ללא דרשה בפסוקים או באחת מהמידות יש לה רמזים בטעמי המקרא, כמוסבר להלן. הגמרא ב-**בבלי יומא עא,ב** מביאה שתי הלכות שאינן כתובות במפורש בתורה והתקבלו במסורת גמרא גמירי לה – הלכה למשה מסיני **(רש"י סנהדרין מ"א)**, והנביא יחזקאל הסמיכם בפסוקים בנבואתו. ההלכות הן: (א) כי צווי התורה לעשות ממש כוונתה לפשתים **(יחזקאל מד,ח) פֶּאֱרִי פְּשִׁתִּים**, וגו' (ב) שכהן ערל לב היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, לא ישרת במקדש **(יחזקאל מד,ט) כָּל-בֶּן-נָכָר עֵרֵל לֵב וְעֵרֵל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל-מִקְדָּשִׁי**. וכדאיתא בגמרא ... הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה (ולפני הנביא מי אמר זאת)? אלא: גמרא גמירי לה (נמסר במסורת), ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא (והנביא קבע המסורת בפסוק בנבואתו). הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

לקביעת הגמרא כי כהן ערל בשר או ערל לב פסול לעבודת המקדש הוא הלכה למשה מסיני, מוצע רמז בטעמי המקרא של הפסוק הבא:
שמות בא, יב, מח: וְכִי-יָגִיד אִתָּךְ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לֹא הַמּוֹל לֹא כָל-זָכָר וְאֵץ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה פְּאֻזְחַת הָאָרֶץ וְכָל-עָרְלָא לֹא-יֵאכַל בּוֹ:

הַמּוֹל לֹא כָל-זָכָר – דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון הקלקול שנמשך מחטא אדם הראשון, פשט הפסוק הוא במילת גר לאכילת פסח להסיר ממנו ערלה שבאה לעולם מחטא אדם הראשון. הדרש ע"פ תבנית טעמי המקרא **הַמּוֹל לֹא כָל-זָכָר** – דרגא מונח רביע, תיקון לקלקול בהסרת ערלת בשר **וְאֵץ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ** – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד של שתיים, הוא (א) עיכוב ערל ישראלי מקרבן פסח; ו-ב) רמז להלכה למשה מסיני כי כהן ערל פסול לעבודה. כהן ערל היינו בעל ערלת בשר או בעל ערלת לב, היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הנובע מיצר הרע שבא לעולם בחטא אדם הראשון.

1.3 עיון בפסוקי תנ"ך אחרים ללימוד בטעמי המקרא

בבלי סוטה מט, א מתני'. בפולמוס של אספסינוס – גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס – גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יונית. בפולמוס האחרון – גזרו שלא תצא הכלה באפריון בתוך העיר; ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר. משמת ר"מ – בטלו מושלי משלים. משמת בן זומא – בטלו השקדנים. משמת בן זומא – בטלו הדרשנים.

[רש"י בבלי סוטה מט, א]
הדרשנים – שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא (ברכות דף יב:).
(דברים ראה טז, א) לא-תאכל עליו חֶמֶץ שבעת ימים תאכל-עִלְיוֹ מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזוֹ יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְנִיף:
[בבלי ברכות יב, ב משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: **(דב' ראה טז, א)** לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְנִיף:
יְמֵי תְנִיף – הימים, כֹּל יְמֵי תְנִיף – הלילות; וחכמים אומרים: יְמֵי תְנִיף – העולם הזה, כֹּל – להביא לימות המשיח.
כֹּל – חולם חסר, מקיף הכל ממש. צצית היא חובת בגד יום שהוא יְמֵי תְנִיף – הימים,
אפשר כי בן זומא דורש מטעם טפחא במלת כֹּל – בתפקיד שנוי ורבוי, וגם בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו יְמֵי תְנִיף ולכן משנוי והרבי מרחיב את יְמֵי תְנִיף ללילות.
[בבלי סוטה מט, ב] משמת רבן יוחנן – בטלה החכמה. ת"ר: משמת רבי אליעזר – נגנו ס"ת. משמת רבי יהושע – בטלה עצה ומחשבה. משמת ר"ע – בטלו זרועי תורה, ונסתתמו מעיינות החכמה.
[רש"י בבלי סוטה מט, ב]

זרועי תורה – עומק סברא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא. (ה בשבת ויגש, ה טבת התשע"ו) הרב חנס חיים לייב והרב אולבסקי ישראל משה, טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות אלו טעמי המקרא.

בבלי עירובין כא, ב אמר רב המנונא: מאי דכתיב **(מלכים א' ה, ב)** וַיִּבְנֶה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירָו חֲמִשָּׁה וְאַלְפָּה: מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל, על כל דבר ודבר של סופרים חֲמִשָּׁה וְאַלְפָּה טעמים. דרש רבא: מאי דכתיב **(קהלת יב, ט)** וַיִּתֵּר שְׁהִיָּה קְהֵלַת חֲכָם עוֹד לְמֹד-דַּעַת אֶת-הָעַם וְאֵין וְחִקְרָן תִּקְן מְשָׁלִים תִּרְבֵּה: לְמֹד-דַּעַת אֶת-הָעַם – דאגמריה בסימני טעמים, ואסברה במאי דדמי ליה. (לימד סימני הטעמים והסביר דברים במשלים הדומים לענין) ... **(ש"ה' ה, א)** קְנֻצוֹתָיו תִּלְתְּלִים. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. **רש"י בבלי עירובין כא, ב** פירש משל – טעם. אגמריה בסימני טעמים – קבע לה מסורת וסימנין, בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה.

(כב ניסן התשע"ג) **מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כא, ב** מבאר פירוש אחר מרש"י ומסביר דפי' מלת טעמים לאו היינו טעם הענין אלא פיסוק טעמים כגון זקא וסגול כו' שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן שירו דפיסוק טעמים לפי התנועות של הפיסוק הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים (לז, ב)** מוכח שהן מן התורה מדכתיב **(נחמיה ח, ח)** וַיִּבְיִינוּ בַמִּקְרָא וְגו' ודקאמר נמי בסמוך (במאמר רבא) דאגמריה בסימני טעמים היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (חזר לדברי רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבותא (להדוש) דאפילו בד"ס (בדברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק:
טט – אפשר כי כל קוץ כולל אותיות כפ"י פנים יפות (שמות כי תשא לד) וכולל גם את טעמי המקרא כפ"י המהרש"א הנ"ל, שהעיון מגלה שיש בהם מדרגות שונות של דרשות. בדרך העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא אנו מגלים תפקידי תבניות הטעמים ש-ה היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים – היינו אפשר כי מלת **(מל' א ה, ב)** חֲמִשָּׁה מרמזת לחלוקת הטעמים לעוצרים ומשרתים, בחמש דרגות. ארבע דרגות בעוצרים: קיסר, מלך, משנה, שלישי, ודרגת המשרתים. בכל דרגה יש מספר טעמים שאפשר כי טעם מרכא במלת חֲמִשָּׁה בתפקיד רבוי מרמז לכך. טעמי המקרא עצמם וצירופיהם מהווים תפקידי דרישת הכתוב וְאַלְפָּה במשמעויות (א) ו"ו קמוצה, אל"ף קמוצה מרמז לענין לימוד, ללמד כמשמע כפי' רש"י מל' א' ה, יב, וכפ"י מלבי"ם ע"פ (איוב לג, לג) וואלפך חכמה; (ב) מספר גדול של תילי תילים של הלכות בנגלה ולדורות. מציאת תפקידים אלו בנגלה עשויה להביא גלוי למקצת מ- "רבוא רבבות עולמות (של) הטעמים והנקודות והתגין כו' שכולם אינם באים כלל לידי גלוי בתורה שבעל פה והם הנק' עלמין סתימין דלא אתגליין" **(בעל התניא, לקוטי תורה, ברכה).**

עזרא היה אחרון המקבלים של התורה ברוח הקדש **(סדר תנאים ואמוראים חלק א)** ולימד תורה, דרכי קריאתה ולימודה לשבי ציון כנאמר בפסוק הבא שהוא המקור העיקרי בתלמוד לידעה שהתנ"ך נקרא בטעמי המקרא.
נחמיה ח, ח: וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שֶׁכֶל וַיִּבְיִינוּ בַמִּקְרָא: פ
על פסוק זה נאמר ב-**בבלי מגילה ג, א בבלי נדרים לז, ב** אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב **(נחמיה ח, ח)** וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שֶׁכֶל וַיִּבְיִינוּ בַמִּקְרָא:

וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים זה מקרא, **מִפְרָשׁ** זה תרגום, **וְשׁוֹם שְׁכָל** אלו הפסוקין, **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת, **רש"י**, **מגילה פסקי טעמים**. הנגינות קרויין טעמים. **רבינו יהונתן מלוניל, מגילה** (מהדורת מתיבתא) **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פסקי טעמים. כגון טפחא ואתנחתא וזקף ותביר וחכריהם. **ר"ן, נדרים** ע"פ הגהות שלמי נדרים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פיסוק טעמים. שעל ידיהם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים וכו' ... כדאמר פ"ק דחגיגה ו, ב נפקא מינה לפסוקי טעמי. **הרא"ש נדרים לז, ב, פיסוק טעמים**. שע"י הניגון מבינים לחבר המקרא למעלה ולמטה. חשוב להדגיש שהמקור לעיל הוא כדעת רב שהטעמים הם מדאורייתא, ואילו דעת רבי יוחנן שהטעמים הם לא מדאורייתא ודורש מהמלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** ע"פ **תוספות ואמרי לה אלו המסורות** - מאן דאית ליה פיסוק טעמים לאו דאורייתא מפרש אלו המסורות חסירות ויתירות (כלומר רבי יוחנן פוסק כה"אמרי לה"). במבוא לספר **תורת המונח, הרב י"י פוזן, התשע"א** מביא שנראה מהר"ן ומהמאירי שאף לרבי יוחנן הסמיכו את פיסוק הטעמים לפסוק הנ"ל וכן מביא הריטב"א שפרש שאף לרבי יוחנן עצם פיסוק הטעמים הוא מהתורה אלא שאין חובה ללמדם חינום.

וב-**ירושלמי מגילה פ"ד ה"א (וילנה כט, א)** נדרש המקור לטעמי המקרא ממלים אחרות בפסוק זה. מניין לתרגום רבי זעורא בשם רב חננאל (**נחמיה ח, ח**) **וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת** זה המקרא **מִפְרָשׁ** זה תרגום **וְשׁוֹם שְׁכָל** אילו הטעמים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** זה המסורת ויש אומרי' אילו ההכרעים ויש אומרי' אילו ראשי פסוקים

קרבן העדה - וְשׁוֹם שְׁכָל - אילו הטעמים ע"י הטעמים אדם מבין פירוש ועניני המקרא.

מקור נוסף מ-**בבלי נדרים לז, ב** אמר רבי יצחק: **מקרא סופרים, ועיטור סופרים, וקריין ולא כתיבן, וכתיבן ולא קריין** - הלכה למשה מסיני. **מקרא סופרים**: ארץ, שמים, מצרים.

ר"ן מקרא סופרים ארץ - שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ בקמץ. **תוספות מקרא סופרים** ארץ - [שמשתנין] באתנחתא וזקף קטן שמים מצרים.

מקור נוסף ע"פ דברי מורו של הר"ן על **עיטור סופרים**: (**בר' וירא יח, ה**) **אֶתֶר תַּעֲבְרוּ, (בר' ח"ש כד, ו)** **אֶתֶר תַּלְדוּ: (במ' מטות לא, ב)** **אֶתֶר תַּאֲסַף (תה' סח, כ)** **קְדָמוֹ שָׁרִים אֶתֶר נִגְנִים (תה' לו, ז)** **צָדְקָתְךָ הַקְרִי-אֵל.**

וב-**ר"ן** ... כל הני אחר מיותרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון וגו' ... **ובדברי מורי** ראיתי **דעטור סופרים** היינו שכותבין טעם מפסיק ב-**אחר** (ט: צ"ע כי כאן טעם מחבר) כי היכי דלישתמע אח"כ תלך ואח"כ (**בר' וירא יח, ה**) **תעבור** ... ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלכו אחר שתעבורו ... וקרי ליה עטור סופרים (ט – חלוף סדר המלים) משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה (ט – מנעים את הקריאה).

אפשר לדרוש בפסוק הזה ע"פ ההשערות של העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא, אף רמז לדרכנו למציאת רמזים בטעמי המקרא לדרשות חז"ל, נערך בעזרת הרב א"מ פערל נ"י

נחמיה ח, ח: וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְרָשׁ וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא: פ

הרב א"מ פרל הקשה כי לפי סדר המקרא (**נחמיה ח, ח**) הפירוש צריך להיות כסדר הבא:

הגמרא ב-**בבלי מגילה ג, א** לימדה כי פיסוק טעמים נדרש מהמלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** שהן בסוף הפסוק. והרי קריאת הפסוק חייבת להיות עם הטעמים כדי להבין תורת אמת והיה צריך להיות לאחור המלים **וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** – על-פי הטעמים היינו ע"פ **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** – זה פיסוק טעמים ואח"כ **וְשׁוֹם שְׁכָל** – אלו הפסוקים. ומדוע נקבעה דרשת **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** בסוף הפסוק? ע"פ ההשערות על תפקידי תבניות טעמי המקרא נוכל לתרץ כדלהלן:

וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים – מרכא תביר מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים הקשורים בנושא קריאה בספר תורת האלקים, והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא. יש מכאן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם בריבים. והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה, א משנה**: (א) מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) (מעשה עגל ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-**גמרא**. איתא תנו רבנן: (א) יש נקריין ומתרגמין, (ב) ויש נקריין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקריין ולא מתרגמין. וגו'

בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים – מרכא טפחא, בתפקיד קבוצה שעשויה לגדול, יתור לרבות המקראות בתוך כל או חלק מפרטים הנ"ל. **מִפְרָשׁ** - זה תרגום (**בבלי נדרים לז, ב**), בטעם אתנח, בתפקיד מגביל. התרגום כתוב אבל לא כל דבר הנקרא מתורגם בריבים.

הסיפא של הפסוק **וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**: מרמזת לתמצית ההשערה על תפקידי תבניות הטעמים.

וְשׁוֹם שְׁכָל – אלו הפסוקים, תבניות הטעמים מוגדרות בתוך חצאי פסוקים (בין סלוק לאתנח, בין אתנח לסלוק) ובמקום של זרקא סגול בתוך שלישי פסוק.

וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא – המלים מלמדות על הבנת המקרא ע"פ דרשת התוכן, טעמי המקרא מלמדים על הבנת המקרא ע"פ זה פיסוק טעמים. פירש **קרבן העדה ירושלמי מגילה פ"ד ה"א** - **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אילו ההכרעים – מה למעלה ומה למטה, פיסוק הפסוק ודרישת הפסקי ענין והפסקי דבור בתוך הפסוקים, ואיך הכתובים מלמדים ביניהם.

אחד מאופני הלימוד בין חלקי פסוק הוא אלפניו ולאחריו הנמצא בתבנית הטעמים של הפסוק **וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**. תבנית הטעמים מדגימה ללימוד ממקום למקום, בתוך חצי או שלישי פסוק, בין חצאים סמוכים, ומזה גם השערה ללימוד בין חצאים רחוקים. בתוך ההסבר משולב הסבר תבנית הטעמים של המלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**.

וְשׁוֹם שְׁכָל – (אתנח) מונח זקף-קטן והוא תיאור ואחריו **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** – טפחא סלוק והוא פעולה, תבנית אפשרית ללימוד אלפניו ולאחריו. וזה פועל בשלבים:

(א) משמעות האחריו היא **וַיְבִינּוּ** – טפחא בתפקידים (א) פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **בַמִּקְרָא** – סלוק בתפקיד הגבלה (=ממעט) על הכתוב. בזה מיושב מדוע דרשה זאת מופיעה בסוף הפסוק כי בטעם סלוק מרומז תפקיד הגבלה, שלא כל פרשה

נקראת או מתורגמת ברבים. ופסוק זה הנדרש על כללות הטעמים מהווה דוגמא לרבייים ומיעוטים הנדרשים מתבניות הטעמים.
(ב) **נְיָיִנוּ** – טפחא, טופח (כעין רבוי) - התפשטות אפיון מהכתוב משמאלו (הלאחריו), היינו **בְּמִקְרָא** – סלוק, לכתוב מימינו (אלפניו).
ההגבלה הבאה מהסלוק עוברת אלפניו
אל (א) **וְשׁוֹם שְׂכָל** – בתוך חצי הפסוק להגביל גבולות הפסוקים והגדרות תבניות הטעמים בתוכם
אל (ב) – חצי הפסוק שלפניו **וַיִּקְרְאוּ בְסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה** ללמד להתבונן ב-**שׁוֹם שְׂכָל** בדרשות של רבוי ומיעוט (הגבולות) למיניהם, ע"פ התוכן וע"פ טעמי הכתוב שקראו ולהסיק מסקנות בדרשות.

הגמרא בדרך כלל לא מזכירה את הטעמים. ב-**בבלי יומא נבא**, נאמר והתניא, איסי בן יהודה אומר: חמש מקראות בתורה אין להן הכרע: **רש"י אין להם הכרע** - לדעת היכן הן נוטין. ועיין ב-**חידושי הריטב"א** (במקום שמסביר) **חמש מקראות אין להם הכרע**. נראה פירושו שאין להן הכרע מלשון דקראי (מפשט הפסוק) כל היכא דליכא פיסוק דקראי או הפסק טעמים (אין להם הכרע מפשט הפסוק בלי פיסוק טעמים), דאילו השתא דאיכא פיסוק דקראי והפסק טעמים נתברר ספיקן (אבל כיוון שהם מפוסקים בטעמים מתבררים הספקות ויש להם הכרע). **רבי עקיבא איגר** (במקום) מציין עוד מקום לנושא **חמש מקראות בתורה אין להם הכרע**. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין. לא נעסוק בנושא זה כאן.
איזכור הקריאה בטעמי המקרא נמצא ב-**בבלי ברכות סבא** מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל? ... רב נחמן בר יצחק אומר: ... כתנאי ... **רבי עקיבא אומר: מפני שמראה בה טעמי תורה. רש"י טעמי תורה** - נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, ... מוליך ידו לפי טעם הנגינה (מרמז איך לקרוא).

1.4 סדר הברור

ע"י ניתוח פסוקים רבים, בעיקר בתורה ולעתים בנ"ך, העוסקים במצוות ובעלי תבניות טעמים דומות, מתגלה עקביות בתהליך (דרך הלימוד) הסקת המשמעות ההילכתית, כמובן כל מקום לענינו. ההשערות על תפקידי תבניות הטעמים מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו וההתאמה חייבת להיבדק בכל פסוק. לכן ואינו מסקנה כללית. יתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. העיון משתדל להציג כל ממצא והשערה, במיוחד הקשורה להלכה, בין בטעמים בודדים ובין בתבניות מרכבות. לא לכל הטעמים הבודדים מוצגים ממצאים אף שהזכרנו את רובם. שמות הטעמים מעורבים, חלקם על-פי מנהג האשכנזים וחלקם על-פי מנהג הספרדים. גם ניתן הסבר לחלק מהם ע"פ הבנתנו במשמעותם בשני המנהגים. טעמי המקרא נקראים ברובם בתבניות מרכבות. ישנם ממצאים למשמעות טעמים בודדים שהגענו אליהם כגון **רביעי, פזר**, ע"י הסקת מסקנה מהנידון בתורה שבע"פ במלה שהטעם מטעים או מקבוצת מלים שבין טעמיה נמצא הטעם המסוים. לגבי טעמים מסוימים כגון **זקף-גדול**, ההסקה באה בד"כ ממילה בודדת. **קדמא ואזלא** מטופל כזוג.

ישנם טעמים שמופיעים במספר תבניות שונות. כגון תבנית **דרגא מונח רביעי** ותבנית **דרגא תביר טפחא** ותבנית **דרגא מרכא-כפולה טפחא**. טעם דרגא מופיע בצירוף במספר תבניות ובכל אחת מהן התקבלה ההבנה שלכל תבנית ישנה משמעות אחרת. אף שהדרגא מופיעה בכל אחת מהן ועשויה להציג גם תכונת עצמאית. אפשר להמשיך זאת לצליל הנשמע מהשמעת תו נגינה בודד לעומת צליל או אקורד הנשמע מהשמעת תווי נגינה אחדים ביחד. הסה"כ נותן משמעות שונה מהתו הבודד.

1.5 חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים.

על פי פשט, הטעמים נלמדים כמחברים ועוצרים והעיון מציג אותם בתפקידים המוסקים מדרשות חז"ל. העיון מעלה, שהטעמים המחברים אינם משרתים בלבד לטעמים העוצרים אלא לעתים גם בעלי תפקידים עצמאיים או מסמלים התפשטות משמעות הטעם העוצר אל המלים המוטעמות בטעמים המחברים-משרתים.

באופן המקובל, בשיטה האשכנזית בעשרים ואחד מספרי התנ"ך וללא ספרי אמ"ת (איוב, משלי, תהלים) יש עשרים וחמישה סימני טעמים ועוד סימן מתג. הגר"א מציג בספר דיקדוק המקרא, באותם סימנים, ל"ט טעמים כי מרבה להן תפקידים לפי סיבות שונות. עיון זה מטפל ברוב העשרים וחמישה הסימנים. בגישה התחבירית הטעמים משמשים לפיסוק תחבירי, הטעמה, נגינה מוסיקלית וטעם פסק גם מפריד בין מלים המסתימות ופותחות באותיות אהו"י ואותיות שוות (שו"ע אר"ח ס"סא, סע"כ). גישה זאת מחלקת הטעמים לשתי קבוצות קבוצת המושלים וקבוצת המשרתים.

- **קבוצת המושלים** למיניהם (קיסר, מלך, משנה, שלישי) הנקראת כך כי קובעים פסוק עיקרי של הפסוקים, הם נקראים גם עוצרים. אפשר שטעם עוצר נקרא מלך במשמעות עצור ועזוב בתורה, היינו מושל.
  - **קבוצת המשרתים** הנקראים גם מחברים. אפשר שטעם מחבר נקרא משרת מפני שהוא יוצא בשליחות העוצר, מרחיב השפעת העוצר.
- בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל מוצגות חמש מסורות לשמות הטעמים במרכזים שונים. העיון משתמש בשמות הטעמים כמנהג האשכנזים וכמנהג הספרדים. בין מנהגים ידועים אחרים נמצא את מנהג האיטליאנו ומנהג התימנים, ידוע מנהג הגר"א (ל"ט טעמים) ומנהג שהציג הרב הילדסהיימר בספרו משפטי הטעמים (כ"ב טעמים).

בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל הציג את הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים בארבע מדרגות ומחברים-משרתים במדרגה אחת בשמותם כמנהג האשכנזים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק)**

דרגת העוצר מלך **סנול. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא**

דרגת העוצר משנה **רביעי. זרקא. פשטא. יתיב. תביר**

דרגת העוצר שלישי **תלישא-גדולה. קרני-פרה. פזר. אזלא-גרש (=אזלא). גרשי"ם. מונח-לגרמיה** | טעמים משרתים **תלישא-קטנה. קדמא. פסיק. |. מקף-. דרגא. מרכא. מרכא-כפולה. מהפך. מונח. ירח-בן-יוקו**

לטובת הבנת הקורא מוצגים הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים בשמותם כמנהג הספרדים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק)**

דרגת העוצר מלך **סנולתא. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טרחא**

דרגת העוצר משנה **רביעי. זרקא. פשטא. תרי קדמין (=פשטא מלעלית). יתיב. תביר**

דרגת העוצר שלישי **תלשא. קרני-פרה. פזר גדול. אזלא-גרש. שני גרשין. מונח-לגרמיה** | טעמים משרתים **תרסא (=תלשא). קדמא. פסק. |. מקף-. דרגא. מאריך. תרי טעמי (=תרי חוטרין).**

שופר הולך. שופר מהפך. ירח-בן-יוקו

הטעמים בשמותיהם כמנהג הספרדים ע"פ חומש "איש מצליח" ישיבת כסא רחמים, הרב מאיר מאזוז הי"ו

זרקא מקף-שופר הולך סנולתא

פזר גדול תלשא אזלא גרש פסק | רביעי

קדמא שופר-מהפך פשטא תרי קדמין (=פשטא מלעלית) זקף-קטן זקף-גדול

שלשלת שני-גרישין תרי טעמי (=תרי חוטרין)
דרגא תקיר מאריך טרחא אתנח
יתיב מאריך טרחא סלוק (=סוף-פסוק)
טעמים נוספים: תרסא (=תילשא), ירח-בן-יומו, קרני-פרה

הגרא דקדוק ופירוש על התורה ע' כג (אוצר החכמה) הת"ק (תלישא-קטנה) אע"פ שלענין בג"ד כפ"ת הוא משרת אבל לענין הטעמים הוא אינו משרת נמצא ח"י טעמים הם שהם מפסיקים. הרב יהודה מארקס נ"י מעיר כי מנחת שי כתב כי בשיטת בן-נפתלי תרסא במילה המסתימת באותיות אהו"י ואחריה מלה הפותחת בבג"ד כפ"ת היא טעם עוצר ודוגמתו (כאן ע"פ בן-אשר) באשית וארא יט"ז) ויהי כהוציאם אתם ("כ" ללא דגש קל), וע"פ בן-נפתלי ויהי כהוציאם ("פ" בדגש קל)

הרב וינשטוק זצ"ל בספרו **מאור התורה** מציין כי **תלישא-קטנה**, היא לפעמים טעם עוצר. בעדה המרוקנית אין הבחנה בין **תלשא**, ובין **תרסא (=תילשא) אור החיים** שמוצאו ממרוקו מתיחס לתרסא בשם תלשא (וי אמר כנג, ובת-פהו פי תהיה אלמנה וגו')

חלוקת הטעמים לעוצרים ומחברים משמשת לתפקיד תחבירי של פיסוק המקרא, דוגמא לתפקיד תחבירי נמצא בפסוק (שמות משפטים כא, לב) **אם-עבד יגח השור או אמה פספו שלשים שקלים ותן לאדניו והשור יפקל: ס** בקריאת הפסוק ללא טעם התביר במלים אם-עבד לא היה נשמע האם העבד הוא זה שנגח את השור או להיפך. טעם התביר מפריד תחבירית ומציין כי השור הוא זה שנגח את העבד או האמה.

דוגמא של הבנת תפקיד טעם זקף-גדול כעוצר ע"פ דעת הראשון ר"ש סיריליאו
שמות משפטים כג,יא: והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חנית השדה בן-תעשה לכרמך לזיתך:

ירושלמי שביעית פ"ט ה"ח מתניתין מי שהיו לו פירות שביעית והגיעה שעת הביעור מחלקן שלש סעודות לכל אחד ואחד. והעניים אוכלים אחר הביעור אבל לא העשירים דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור.
גמרא ... מאי טעמא דר' יוסי, דכתיב ואכלו אביני עמך ויתרם וגו'
ר"ש סיריליאו גמ' ... ור' יוסי. סבר כולהו מצי אכלי. דרישא דקרא דכתיב **ויתרם** קאי לעמך, והכי קאמר ובעלי יתרה של עמך, דהיינו בעלי נכסים יאכלו, ואפילו משדות שלהן, וזה כל זמן ש- **תאכל חנית השדה** א"נ **ויתרם** עומד במקום, **וטעם המקרא יוכיח שיש זקף-גדול ב-ויתרם** ללמד שעומד לעצמו ולנתקו ממאכל חית השדה.

1.6 הטעמה רעיונית – מעבר לתפקידי הטעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים.

לאחר שהוצגנו את הטעמים כעוצרים ומחברים מוצגת ההשערה שלטעמי המקרא יש גם תפקידים מעבר לתפקיד התחבירי, המרמזים לדרשות חז"ל שבמקרים רבים, למרות שהטעם הוא עוצר הוא מתחבר להמשך הפסוק. וכן טעם שהוא מחבר, בדרשות חז"ל הוא נדרש בפני עצמו. רעיון דומה מובא ב-**תורה תמימה**. שלמרות הטעם המפסיק דורשים סמיכות למלה שאחריו וזה לשונו **שמות משפטים כא,ב** ... דכתיב **שש שנים יעבד ובשביעית זמנין דבשביעית נמי יעבוד**^(א) [**ערכין י"ח ב'**]: ... **הערה כא**) ... ומדרך חז"ל בהמלים הבאות בטעם מפסיק לדרשם לפנין ולאחריהן, כמו ב-**ב"מ ק"ג ב' (ד' כ"ח כ"א)** **בחון תעמד והאיש אשר אתה נשח בו, דרשו בחון תעמד והאיש, וב-מנחות נ"ה א' (י"ז ע"ג)** **לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי, דרשו לא תאפה חמץ חלקם, וב-מכות כ"ב דרשו הפסוק (ד' כ"ח כ"ג)** **ארבעים יפנו** גם לסוף פסוק הקודם לו **פגרי רשעתו במספר: ארבעים יפנו**, וכ"כ תוס' בחולין ס' ב' בפסוק דיהושע י"ג (**הושע י"ג ... חמשתו סרני פלשתים ... והענים: מתומן**), וה"נ כן:

בספר **הכוזרי**, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התיחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ובין היתר מציינים את הנקודות הבאות:

- הטעמים **אתנח. סלוק. זקף** (טט לענ"ד כוונתו ל-קטן ול-גדול). **סגול. רביע. שלשלת** הם הפסק ענין.
- הטעמים **אתנח. סלוק** הם גם הפסק דבור.
- טעם **זרקא** אמנם טעם עוצר אבל הוא משרת של **סגול**.

התחלתי מהגדרה של הכוזרי

- (א) על הפסק דיבור שהוא בטעם אתנח או סלוק
- (ב) על הפסק ענין שהוא בטעם זקף או סגול

והתבוננתי מי הם הטעמים הנמצאים בדרך אל הפסקים האלו. (סוגריים מרובעים [...] מציינים שאין חובה שהטעם ימצא בתבנית) מתוך כך הגדרתי קבוצת/תבנית טעמים של הפסק דיבור שלפי מסורת ההטעמה יש בה רק טעמים תחתונים. התבנית עשויה להיות בסדר הבא: (סימון בסוגריים מרובעים מורה שאין חובה הימצאות הטעם בתבנית)

[מונח] **דרגא** או **מרקא**

או [מונח] **תקיר**

ואחרי אלו [מרקא] **טפחא**

ואחרי אלו [מונח] **אתנח** או [מרקא] **סלוק**

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-קטן עשויה להיות
[יתיב] זקף-קטן או [יתיב] [מונח] זקף-קטן או מונח ז"ק
פשטא זקף-קטן או פשטא [מונח] זקף-קטן או מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן (תחבירית יתיב מחליף פשטא בנסיבות מסוימות, ע"פ הרב הילדסהיימר משפטי הטעמים)
לעתים יופיע טעם מרקא לפני פשטא

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-גדול היא רק זקף-גדול

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול היא [מונח] או [מרקא] זרקא [מונח] סגול (בתורה גם שלושה מופעים של זרקא זרקא סגול). מה שבא לפניו הוא כמו בפסוקים אחרים לפני הפסק ענין או הפסק דיבור

על בסיס תבניות הפסק ענין בטעם זקף (זקף-קטן, זקף-גדול) ובטעם סגול שהם טעמים עליונים (היינו מעל שורת הכתוב), התחלתי לחקור האם גם טעמים עליונים נוספים מהיום הפסקי ענין כלשהם

בין תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול ובין תבנית הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנח תמיד יש תבנית הפסק ענין כלשהי תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול מלווה בתבנית הפסק ענין נוספת לפני הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנח ואח"כ עוד הפסק ענין ומסיים בהפסק דיבור המסתיים בטעם סלוק

התבניות האלו מגבילות את הצירופים בין הטעמים ובין התבניות ומהוות גדרות שבתוכם צריך להבין את תפקידי הטעמים והאם אפשר ללמוד מטעם לטעם ומתבנית לתבנית.

תבנית טעמים "הפסק ענין" פירושו קבוצת טעמים המפסיקה בתוך חצי פסוק. לדוגמא:
בראשית א,ב : וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְהַיָּם הָיָה עֲלֵי-פְנֵי תְהוֹם הַפֶּסֶק דְּבוּר
יְרוּחַ אֱלֹהִים הפסק ענין **מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם**: הפסק דבור
לכל הפסק ענין או דבור ישנם תפקידים.

מתוך שהטעמים העליונים זקף-קטן, זקף-גדול, סגול הם הפסקי ענין נשאלות השאלות הבאות:

- האם יש עוד טעמים עליונים, שהם הפסקי ענין, או אולי הם מהווים תת קבוצות של הפסקי ענין .
- אם יש תת-קבוצות, כיצד הן משפיעות על הדרשות?
- מה תפקיד הטעמים התחתונים והאמצעיים, בתוך קבוצות הפסקי ענין, שנראה כי הן מבוססות על טעמים עליונים?

ועוד התברר כי הטעמים העליונים בין היתר מציינים מספר זקף-קטן – 2, זקף-גדול – 3, ותבנית הטעמים זרקא סגול בין היתר מציינת חלק משלם. מיימצאים אלו במקביל לממצאים בטעמים בודדים ותבניות אחרות מלמדות כי תבניות (מטעם אחד ועד אחדים) מסוימות מציינות רבוי ואחרות מציינות מיעוט. ונראה כי כל חצי פסוק מכיל לפחות רבוי אחד או שנוי משמעות תוכן אחד ואחריו הגבלה אחת, פרט לחצאי פסוק בעלי טעם בהם מופיע אתנח או סלוק בלבד (קיסר), היינו ללא טעם נוסף שנשמע כגון (וי תהי' גי'ת) וּבִשְׁעַר כְּנִי-יְהוָה כּוֹ-בְעֶרְוֵי שְׁתֵּי וַנְרַפָּא: מלת וַנְרַפָּא בטעם סלוק בלבד.

בקבוצת התפקידים של קבוצות הענין העליונות והתחתונות עלו אפיונים (דרכי דרשה) משותפים אחדים לטעמים העליונים ואפיונים משותפים אחדים לטעמים התחתונים. לכן הסקנו שיש מקום להתייחס לטעמים גם לפי מיקומם ביחס למקרא הכתוב לטעמים עליונים, טעמים אמצעיים וטעמים תחתונים, בנוסף על חלוקת הטעמים לפי עוצרים ומשרתים-מחברים. בחלוקה זאת נמצא בכל קבוצה טעמים עוצרים ומשרתים-מחברים. ועוד מתברר כי הטעמים הבאים שרובם עוצרים במדרגה נמוכה: פזר, תלישא-גדולה (תלשא), תלישא-קטנה (תרסא), אזלא-גרש או גרשיים, מרמזים על עניני דרישה מיוחדים בחצי הפסוק, והתבניות האחרות מפרטות אותם.

להלן מוצגים הטעמים בחלוקה לעליונים, אמצעיים, תחתונים טעמים עליונים -

מסוג הטעמים העוצרים אזלא. (אזלא ללא קדמא לפניו שמו אזלא-גרש או גרש עבור מלה מלעלית ו- גרשיים עבור מלה מלרעית). זרקא סגול, תלישא-גדולה, קרני-פדה, שלשלת, פזר, פשטא, זקף-קטן, זקף-גדול, רביעי (רביעי) מסוג הטעמים המשרתים-מחברים קדמא, תלישא-קטנה, הכוזרי מצייין שטעם זרקא הוא למעשה משרת לטעם סגול הגר"א מצייין שטעם קדמא ללא טעם אזלא אחריו אף הוא נקרא אזלא והינו עוצר הרב ויינשטוק מצייין כי תלישא-קטנה היא לפעמים עוצר ובעדה המרוקאית אין הבחנה בין תלשא (תלישא-גדולה) ותרסא (תלישא-קטנה)

טעמים אמצעיים / תיכונים –

מסוג הטעמים העוצרים מונח-לגרמיה |

מסוג הטעמים המשרתים-מחברים מקף, פסק |

טעמים תחתונים –

מסוג הטעמים העוצרים **סְלוֹק, אַתְנַח, טַפְחָא, תְּבִיר, יְתִיב**.
מסוג הטעמים המשרתים-מחברים **דְּרָגָא, מַרְכָּא, מַרְכָּא-כַפּוּלָה (= מַרְכָּאִיִּים), מוֹנְחָא, מַהְפֵּךְ, יֶרַח-בֶּן-יִוָּנָן**

תפקידי הטעמים בנושא דרכי לימוד התורה (באופן כללי, לא ממצה ולא בלעדי):

- א. טעמים עליונים מסוימים מציינים דרך לימוד של נושא ופרטיו, כמו כעין היקש, כעין בנין אב, כעין כלל ופרט או רבוי ומיעוט ועוד דרכי לימוד בהגדרות, שחלקן בדרך השאלה בלבד נלקח מי"ג מידות של רבי ישמעאל ומל"ב מידות של רבי אלעזר ועוד דרכי לימוד שלא נכללו בברייתות המלמדות מידות אלו.
- ב. טעמים עליונים מסוימים וטעמים אמצעיים ותחתונים בתוך תבניות טעמים עליונים מכוונים את תהליך הלימוד בדרכי הלימוד המצוינים ע"י טעמים עליונים שצוינו בא'.
- ג. טעמים אמצעיים מסייעים ללימוד בטעמים עליונים ותחתונים, ע"י יצירת אגודים, הפרדות, היקשים. מטעם הפסק אפשר ללמוד גם ללא קשר לטעמים שבסביבתו.
- ד. טעמים תחתונים מסוימים מסייעים להכוונת הלימוד בתוך תבניות טעמים עליונים שצוינו ב(א). בתבנית הפסק דיבור הם מהווים תבניות רבוי ומיעוט – הגבלה ללא מעורבות של טעמים עליונים.
  - כגון **מַרְכָּא פִּשְׁטָא זַק־קִטְוֹן**, כעין רבוי – הארכת / הרחבת השפעה או חלות אלפניו בנוסף על הרבוי של **זַק־קִטְוֹן**
  - כגון **מַרְכָּא זַרְקָא מוֹנְחָא סְנוּלָא**, כעין רבוי מורחב על הענין של **זַרְקָא... סְנוּלָא**, דומה להשפעה על זַק־קִטְוֹן
  - כגון **[מוֹנְחָא] זַרְקָא [מוֹנְחָא] סְנוּלָא**, כעין תוספת או גריעה מוגבלת מהענין של **זַרְקָא... סְנוּלָא**

תפקידים כלליים של תבניות טעמים מסוימות

מהעיון מתברר כי ישנם תפקידים כלליים, דהיינו שאותו התפקיד מופיע במספר טעמים ותבניות בשינויים ביניהם. כגון:
(א) טעמים עליונים שבין תפקידיהם ישנו תפקיד המרמז לענין של מספר, מאחד ועד ארבע ויותר. אחד מתפקידי המספר לרמז ברישום מקוצר לדרוש מספר דרשות כהמספר המרמז בתבנית הטעם (א) ע"פ פסוקים (ב) ע"פ מסורת ללא פסוקים

פִּשְׁטָא, מוֹנְחָא – אחד,

זַק־קִטְוֹן – שניים, שני פרטים בענין מסוים, שתי דרשות

זַק־גְּדוּלָא – שלוש, שלושה פרטים בענין מסוים, לפחות שתי דרשות באופן אחד ושלישית עשויה להדרש באופן אחר

רְבִיעֵ – ארבע, ארבע דרשות או ערך (מספר) ארבע או רביעית

מוֹנְחָא רְבִיעֵ – כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש ויתכן גם יותר לפי הענין

(ב) תבנית טעמים בתפקיד לימוד אלפניו (כלומר מהכתוב המוטעם אל הכתוב שלפניו)

תְּלִישָא (תְּלִישָא-גְּדוּלָה),

קִדְמָא,

קִדְמָא מַהְפֵּךְ פִּשְׁטָא,

קיסר **[פִּשְׁטָא]** מוֹנְחָא זַק־קִטְוֹן או קיסר **פִּשְׁטָא [מוֹנְחָא] זַק־קִטְוֹן** והתוכן המוטעם בו הוא תיאור או מצוה או פעולה ולאחריה עוד מצוה או פעולה, כל התבנית כולה מלמדת אלפניה.

קיסר **מַרְכָּא [פִּשְׁטָא]** מוֹנְחָא זַק־קִטְוֹן לימוד אלפני לפניו

טַפְחָא התפשטות לימוד מהתוכן המוטעם על ידה אלפניו

דְּרָגָא תבנית בטעם תחתון, העשוי להצביע למקום רחוק ממקומו.

(ג) הטעמים התחתונים **אַתְנַח** או **סְלוֹק** הם בתפקיד של הגבלה וקבוצת הטעמים התחתונים הקודמים להם מרמזים על קבוצת פרטים.

מסקנות העיון – תפקידי הטעמים בדרכי לימוד התורה

- א. לכל טעם ותבנית טעמים יש כנראה תפקידים אחדים. לכן יש למצוא את כלל התפקידים של כל טעם ותבנית.
- ב. לא בכל מופע של טעם ותבנית טעמים כל התפקידים פעילים. כל דרך לימוד נקבעת ע"פ התפקיד שהטעם ותבנית הטעמים משרה בהתאם לתוכן הפסוק והטעמים שלפניו ולאחריו. לכן יש למצוא בכל מופע לאיזה תפקיד אפשר להתאים את הטעם או התבנית.
- ג. טעמים ותבניות מסוימים מציינים רבוי ואחרים מציינים הגבלה – מיעוט
- ד. במופעים מסוימים הטעם או התבנית מרמזת לכעין רישום מקוצר המרמז לכתובים אחרים שיש לדרשם בהקשר לכתוב במקום הטעם.
- ה. היות ומצאנו דמיון מסוים למידות שהתורה נדרשת בהם, לכן אנו מחפשים קשרים בין טעמים למידות ולדרכי לימוד אחרות בנוסף לרבוי ולמיעוט פשוטים.
- ו. תמצית ההשערות: אַתְנַח, סְלוֹק = סוף-פסוק – מגביל; מוֹנְחָא – רבוי; מַהְפֵּךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מַרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְחָא = טַפְחָא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מַרְכָּא טַפְחָא – קבוצה שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מַרְכָּא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תְּבִיר מַרְכָּא טַפְחָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מַקֵּף-רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זַרְקָא סְנוּלָא – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זַק־קִטְוֹן 2; זַק־גְּדוּלָא 3; רְבִיעֵ – 4; ... זַק־קִטְוֹן ... זַק־קִטְוֹן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִילָא = גִּרְשִׁימָא – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאִילָא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָא-קִטְוֹנָא = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה; תְּלִישָא-גְּדוּלָה = תְּלִישָא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה; פִּזְרָא – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.7 הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים ע"פ הטעמה רעיונית

סדר הטעמים בהגדרה המפורטת: מונח, זרקא סגול, תלישא, קרני-פרה, פזר, יתיב, פשטא, פשטא פשטא, מהפך פשטא, זקף-קטן, מרכא מונח, זקף-גדול, זקף-קטן זקף-גדול, זקף-גדול ... זקף-קטן, רביע, אתנח, סלוק, טפחא, מרכא טפחא, מונח אתנח, מרכא סלוק, תביר, דרגא תביר, מרכא תביר, תביר [מרכא] טפחא, דרגא, דרגא תביר, דרגא מרכא-כפולה, דרגא מונח רביע, אזלא-גרש או גרשיים דרגא מונח רביע, שלשלת, פסק, מקף, קדמא ואזלא, אזלא-גרש, גרשיים, קדמא, קדמא מהפך פשטא, קדמא מרכא, אזלא-גרש/ גרשיים מהפך פשטא, אזלא-גרש/ גרשיים תביר, אזלא-גרש/ גרשיים קדמא, אזלא-גרש/ גרשיים קדמא מהפך פשטא

טעם מונח כמשרת / מחבר לטעם עוצר, קריאתו קצרה והוא עשוי ללמד על הוספה על או מסוג הטעם העוצר. למשל **מונח רביע** ללמד על לפחות ארבע, **מונח תלישא-קטנה** כעין ת"ק נוספת.

טעם מונח המופיע לפני תבניות טעמים מסוימות שקריאתו מאורכת להדגיש (א) שיש דרשה מיוחדת מהכתוב ו/או (ב) שאופן הלימוד הנלמד מהתבנית הבאה אחריו נלמד יותר מפעם אחת. כגון: תבנית **מונח זרקא מונח ... מונח סגול** אפשרות שמונח שלפני זרקא מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של זרקא [מונח] סגול. תבנית **מונח** ואחריו למשל **מהפך פשטא מונח זקף-קטן** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן. תבנית **מונח** ואחריו למשל **דרגא תביר [מרכא] טפחא או מרכא תביר [מרכא] טפחא** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מרכא או דרגא תביר [מרכא] טפחא.

תבנית [מונח] ... [מונח] זרקא [מונח] ... [מונח] סגול

זרקא ... סגול – דרשת ענין מסוג הענין המוטעם בתבנית **זרקא ... סגול** אשר עומד לעצמו או הוא תוספת מסוג הענין על הענין המוטעם ע"י **זרקא ... סגול**. במיעוט מופעים נמצא כי התפקיד הוא גריעה מן הענין. כל מונח לפני זרקא ו/או סגול עשוי להוסיף עוד ענין עצמאי או הוספה או גריעה על נושא התבנית.

לימוד של פחות משלם אחד, באותו אופן מרחיב הפסוק בתת-פסוק.

ע"פ תיקוני הזהר חלק ב' גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של עולה ויורד (בתמוז התשע"ד מצאנו כי הרב קרוזר זונדל ב-"אור החמה" עה"ת מגדיר זרקא סגול כעולה ויורד), מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנועתית, הרב אייכנשטיין ישכר בעל "לבוש לשבת ויו"ט" מגדיר זרקא סגול כתוספת שמחה. צורת טעם **סגול** כעין לבנה על גבי שתי לבנים. הסגול גם משמש כעין אתנח או זקף-קטן להארכת הפסוק בחלקו הראשון, כעין רבוי. כעין קשר למספר שלוש (כגון שלוש כריכות, שלוש דרשות).

לעומת התבנית לעיל שעשויה להתחיל בטעם **מונח**, כאשר התבנית היא **מרכא זרקא [מונח] סגול**, נדרש ע"י מרכא רבוי של תוצאות מסוג תפקידי זרקא סגול (ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין).

להסבר על עוד תפקידי של זרקא סגול ראה גם תבנית **קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סגול** – כעין להתחילה ובפועל.

אפשר כי התורה מגלה בכתובים הבאים תפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול כמוסבר להלן:

(במ' מסעי לו, ג) **בני-ישראל לנשים** – זרקא סגול, ואחריו תאור תפקיד התבנית **וננרעה** מהענין, שכאן הוא **נחלתן** מסוג ענין, שכאן הוא

נחלת אבותינו ומסיים בכתוב שכתוב שוב בפסוק (לו, ד) ונוסף על נחלת הפטא אשר תהינה להם

(במ' מסעי לו, ד) **היכל לבני ישראל** – זרקא סגול, ואחריו תאור תפקיד התבנית **ונוספה** מהענין, שכאן הוא **נחלתן** מסוג ענין, שכאן

הוא **על נחלת הפטא אשר תהינה להם**. ענין ההוספה בפסוק (לו, ד) הוא יתר כי כבר נאמר בפסוק (לו, ג) **ונוסף על נחלת הפטא**

אשר תהינה להם

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול

- ענין עצמאי מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
- ענין תוספת מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
- גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם (כגון קריבת ימים למות)
- ציור של תנועה
- כגון ציור של שלוש תנועות
- מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

היות והתבנית **זרקא [מונח] סגול** באחד מתפקידיה מוסיף מהענין על הענין או גורעת מן הענין, אז אפשר כי

תבנית הטעמים **גרשיים ... זרקא ... סגול**, עשויה להיות כמו **גרשיים ... תביר**. כעין יצא להקל ולהחמיר.

ותבנית **מרכא זרקא [מונח] סגול** עשויה לבטא רעיון דומה לתבנית **מרכא תביר**, אבל הדבר לא מוכח. ראה כל תבנית במקומה.

תלישא-גדולה למנהג הספרדי **תלשא**, **תלישא-קטנה** למנהג הספרדי **תרסא**, (תרסא משמעו תריס כעין מחיצה) אותיות למ"ד ור"י שמתחלפות ביניהן (כגון שרשרת ושלשלת), לכן מבחינה לשונית מובנן קרוב, המסביר את ההשערה כי הם בעלי תפקידים קרובים עם הבדלים ביניהם.

תבנית טעמים **תלישא-גדולה ... תביר, תלישא-קטנה ... תביר** בין שני קיסרים וגם כאשר התלישא בחצי פסוק ראשון והתביר בחצי פסוק שני מעלה אפשרות לחישוב חשבוני המבוסס על גימטריות המלים המטועמות או בסביבתן. לפעמים מתקבלים שיעורי תורה.

אפשר שבגלל מיקום **תלשא** ו-**תרסא** לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **גרשיים** או **אזלא-גרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) אז משמש כפרט לפני תבניות אלו.

אפשר שקרן ימין של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-גדולה.
אפשר שקרן שמאל של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-קטנה.

מונח ... מונח תלישא-גדולה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-גדולה.
מונח ... מונח תלישא-קטנה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-קטנה.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תפקיד כללי שיעוריו, חציצין ומחיצין (שח"מ)

- שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
- עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה.
- עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון.
- התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל עשה.
- מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה).

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה

- (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי), אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים.
- נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה).

תפקיד ייחודי חישוב חשבונות בין המלים המטועמות או בסביבתן.

רמז לתלשא כמלך-חשבון (לאו דווקא בפסוק זה) **(דב' כי תבוא ט, 1)** **רָאָה נָתַתִּי בְּיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשָׁבוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אַרְצוֹ הַתָּל רֶשֶׁת** **(דב' כי תבוא ט, 1)** **וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשָׁבוֹן וְעוֹנֵג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמַלְחָמָה וַנִּבְכֶם:**

פֶּזֶר – אפשר כי משמעו לשון פיזור, הפצה, וסימנו כעין חץ או קילשון כלי המשמש להעברת אדמה וצמחיה.
פֶּזֶר – תפקידו כעין דון מיניה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר, בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.
אפשר שבגלל מיקומו לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **נרשיים** או **אזלא-גרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) אז משמש כפרט לפני תבניות אלו בנוסף לתפקידו כמעביר רעיון למקום אחר.
ובפירוש **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלה (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, כב** **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-לֵוִיחַ חַיִּים בְּאֶפְרוֹי מֶלֶךְ אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מָתוּ:** מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... שמתחס לטעם **פֶּזֶר** כדלהלן: מפזר ונוסף עוד ... וצורתו כחץ < משפיע השפעה (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפעה – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.
פֶּזֶר – גי' כ"ן ירב"ה **(שמות א, 1)** **כֵּן יִרְבֶּה** תומך ברעיון משפיע שפע (בשם בתי שב"פ)

[מונח] ... [מונח] פֶּזֶר – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג פזר.

יְתִיב טעם מפסיק / וצור המרמז לדרשה דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.
מצד הקריאה בתורה **יְתִיב** = משיב (מעביר לאחור) = מציב **פשטא** (שמקומה בסוף מלה) בראש מלה בת הברה אחת או בראש מלה מלעלית בת שתי הברות
התבנית התדירה **יְתִיב [מונח] זקף-קטן** . יש מקום לעיין מדוע כתב רחמנא מלה המחייבת **יְתִיב** ולא **פשטא**.

פשטא - אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.
לרוב אחריו **מונח זקף-קטן** או **זקף-קטן**, המלה המוטעמת ב- **פשטא** מייצגת ענין של אחד, **זקף-קטן** מלמד שני דברים בקשר אליו.
פשטא ... זקף-קטן עשוי ללמד על דרשה כפשוטו של מקרא.
סימונו תמיד באות אחרונה של **מלה** . יש דפוסים בהם **באה** עוד פשטא בתיבה מלעלית ואז היא נראית כ**קדמא** אבל היא **פשטא**.
משנה סוכה פ"ג מ"א או **[ט]** מקום שנהגו לכפול יכפול **לפשוט** יפשוט וגו':
ופירש **רמב"ם לכפול**, הוא שיקרא מאודך כי עניתני עד סוף ההלל כל דבר שתי פעמים. **ולפשוט**, הוא שיקרא בלי כפילה כשאר ההלל כולו. ומכאן כי **פשטא** - משמע אחד.

פשטא – ע"פ **בבלי גיטין ס, 1** נהרא כפשטיה לייזיל. **המתיבתא** ילך הנהר כדרכו. מובנו **כדרכו**, כרגילות שלו. לכן **מהפך פשטא** יהיה משמעו כעין מהפך מדרכו, מהפך מרגילותו, מוציא מפשוטו של מקרא המודגם בפסוק הבא:
בראשית ויחי נב, וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת-עֶבְדָיו - קדמא מהפך פשטא – **תורה שלמה [ה]** בשם **ספר חסידים** מוציא מפשוטו שציוה לעבדיו להיות עם הרופאים להזהירם שלא יגעו בגופו של יעקב אלא בניו. והרופאים מורים לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. **אֶת-הַרְפָּאִים** - מונח זקף-קטן במלים המחוברות במקף - ריבה וריבה את הכל, שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו.

הערה לתפקיד התחבירי של טעם פשטא

מונח פשטא – מונח נקרא גם שופר-הולך מצביע שהפשטא ינהג כעוצר חלש יותר מכרגיל, כאילו מחבר. באותה עת המונח עשוי לרמוז ליותר מסדרה אחת של תבנית הטעמים שאחריו.
מהפך פשטא – מהפך נקרא גם שופר-הפוך, מצביע שהמהפך מושך תיבת הפשטא אל תיבתו ויחד ינהגו כעוצר יותר חזק מכרגיל.

פשטא פשטא – כפל הפשטא מרמז על דבר שזה טבעו ומתמיד בו, כעין חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְדִיּוּת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת. זה וזה גורם אפשר שגם זה או זה גורם

פשטא מונח רביע (מופע נדיר) אין הגדרת תפקיד.

1. בראשית לך-לך יז, יט:

[יט] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶבְרָהָם אֲשֶׁתְּךָ יְלֶדְתְּ לָךְ בְּיָמֶיךָ וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזַרְעוֹ אַחֲרָיו:

פשטא רביע – שני מופעים בתורה. בשניהם מהפך לפנייהם **מהפך פשטא רביע** אין הגדרת תפקיד.

1. בראשית א,יא:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים קְדָשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרְעֵי זְרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵהּ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בָהּ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

2. בראשית וישב לח,יב:

וַיִּרְבּוּ הַיְמִיּוֹם וְהָמֹת בַּת-שְׁוֹעַ אֲשֶׁת-יְהוֹדָה וַיִּנְחַם יְהוֹדָה וַיַּעַל עַל-גְּזֵזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הֶעָדְלָמִי הַמְנַתָּה:

זקף-קטן – ענין של שני דברים. שתי דרשות

מונח-זקף-קטן – מונח-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה ריבה וריבה את הכל (ירושלמי חלה פ"א, ביכורים פ"א, פסחים פ"ב), וכעין מידה י"ח מ"ב מידות של רבי אליעזר, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל.
קדמא-זקף-קטן – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה מ"ב מידות של רבי אליעזר מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין מידה "דבר הלמד מסופו" מ"ג מידות של רבי ישמעאל, ראה **קדמא** לבד.

מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן – מרבה ענין המוציא את הכתוב המוטעם מפשוטו. דהיינו שתיים או שלוש דרשות, אחת כפשוטה ואחת יוצאת מפשוטה, שתיים היוצאות מפשוטו. **מונח** עשוי לרמוז לדרשה שלישית, היא כפשט או כיוצא מהפשט, או מצב ביניים (ראה להלן).

ראה להלן **אזלא (גרש"י"ם או אזלא-גרש)** **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

ראה להלן **קדמא מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**, ראה להלן **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** – כעין לכתחילה ובפועל [יתיב] או [פשטא] **מונח זקף-קטן** – מונח זה עשוי לפעול בתפקיד מצב ביניים, מצב ספק, עשוי להיות באותו תפקיד גם ב-**מונח-זקף-קטן**. במנהג קריאה מסוים מונח לפני זקף-קטן מנוגן בשתי פעימות המעיד על כעין הפסק וכך מתאים לדעת **ר"ן בבלי נדרים לזב**, במה שנידון שם.

(**אתנח או סלוק**) ואחריו **פשטא מונח זקף-קטן** – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפניו ולאחריו.

(**אתנח או סלוק**) ואחריו **מרכא פשטא מונח זקף-קטן** – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפניו לפניו ואפשר גם לאחריו.

במצב שלא אחרי (**אתנח או סלוק**) התבנית **מרכא [מונח] [מהפך] פשטא מונח זקף-קטן** – מתארת הרחקה במקום, הארכה בזמן.

מרכא מונח-לגרמיה | – ששה מופעים בתורה, שלושה בדברים, 44 מופעים בכל התנ"ך, אין הגדרת תפקיד.

זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (**אתנח או סלוק**), (**סלוק או אתנח**) – בין תפקידיהם כעין דבר החוזר וקורה, כעין בנין אב, היקש.

תבנית מורכבת מ- **זקף-קטן** ואחריו **קדמא-זקף-קטן** (במלה אחת או במלים מחוברות במקף) בין שני קיסרים (**אתנח או סלוק**), (**סלוק או אתנח**) עשוי ללמד על כעין בנין אב הבנוי בשלבים, במקרא אחד שלב א' ובמקרא אחר שלב ב' ורק בשלב ב' מתברר שהענין המוקדם המוטעם בתבנית הוא כעין בנין אב.

בין שני קיסרים (**אתנח או סלוק**), (**סלוק או אתנח**) תבנית המרכבת מלפחות שלושה **זקף** (קטן וגדול) או לפחות שני **זקף ו-רביע** אחד או שניים או **זקף** אחד ושני **רביע** – בטוי לענין בעל תוקף רב, עוצמה, חוזק בין לטוב בין למוטב

רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים (**אתנח או סלוק**), (**סלוק או אתנח**), כאשר הענין שבזקף-קטן נראה סתום, לא בא לסתום אלא לפרש.

זקף-גדול – זקף-גדול מציין ענין של **שלוש**, לפחות שתי דרשות באופן אחד ואחת עשויה להדרש באופן אחר או בהפך מהשתיים האחרות. שתיים שהם אחד (כגון מכסה עורות אילים מאודמים ועור תחש).

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש
- תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר

זקף-קטן זקף-גדול – (א) עשוי לבטא דבר החוזר וקורה וכעין בנין אב; (ב) מצביע על אפשרות לביצוע חישוב הפרש בין גימטריות טעמים וגימטריות תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית.

זקף-גדול [...] זקף-קטן – בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) מרמז על שני, תיקון גדול

רביע – הרביע מציין בד"כ ענין של ארבע ונמצא גם יותר, ארבע דרשות או המספר ארבע או רבע, או רבוע, או כפל בריבוע (מספר בעצמו), או הרבה, או ענין והרחבתו (כגון אזור), עשוי להיות הכלל של כלל ופרט. מבוא רביע מקורות להסברת שם הטעם רביע – דבר הקשור למספר ארבע, ולפירוש כי מלת רביע משמעותה בארמית רובץ. **בראשית ויגש מד'יח:**

וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי
וַיִּדְבֶר-לָא עִבְדֶּךָ דָּבָר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל-יְחִיר אֶפְרָיִם בְּעֵבְרָה כִּי קְמוּדָה כְּפָרְעָה:
וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּו – קדמא אזלא בראש פסוק, **יהוּדָה** – רביע **וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי** – זקא מונח סגול
"קול אליהו" הגר"א דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּו יְהוּדָה** – קדמא ואזלא רביע, קדמא ואזלא **הַתְּקַדֵּם** או **הַקְדִּים**, **וְהַלֵּךְ**, רביע – הבן הרביעי. אפשר כי הידיעה שיהודה הוא בן רביעי מלמדת כי טעם הרביע מלמד על קשר למספר ארבע. אפשר כי פירוש **אור החיים** בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב.

במדבר בלק כג: **מִי מִנְהָ עִפְרָיִם יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת-רֵבֶע וְיִשְׂרָאֵל תִּמְתָּ נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה אַחֲרֵיכֶם כְּמָהוּ:**
אֶת-רֵבֶע יִשְׂרָאֵל – תרגום יונתן דָּעַם חָדָא מִן אַרְבַּעַתִּי מְשִׁיבִיתָא דְיִשְׂרָאֵל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.
אֶת-רֵבֶע יִשְׂרָאֵל – תרגום אונקלוס או חדא מארבע משריתא דישראל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.
אם כן מלת **רֵבֶע** בעלת קשר למספר ארבע, במובן של אחד מארבע (רבע). לכן אפשר כי גם המילה רביע בעלת שורש בלשון הקודש ומשמעה ארבע, ולא רק בלשון ארמית בה משמעה רובץ, רובץ.

שמות תרומה כז,א:
וְעִשִׂיתָ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֹשׁ אַמּוֹת אַרְבֶּה וְחֲמֹשׁ אַמּוֹת רֹחֵב רֵבֹוע וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ:
בבלי זבחים סב,ב ... אמר רבא: רמי גברא אאפיה. א"ל אביי: אדרבה, תריץ ואותיב גברא! א"ל (רבא לאביי): **(שמות תרומה כז, א)** **רֵבֹוע** כתיב (במשמעות רובץ). (עונה אביי או הגמרא) והא מיבעי ליה: דמרבע רבועי (בא ללמד שהמזבח צריך להיות רבוע)! (עונה רבא לאביי) מי כתיב מרובע? (עונה אביי לרבא) וליטעמך, מי כתיב רובץ? א"ל (רבא לאביי): **רֵבֹוע** כתיב, דמשמע הכי ומשמע הכי.
רש"י ה"ג רֵבֹוע כתיב דמשמע הכי ומשמע הכי – הלכך תרווייהו יליף מינה.
הנאמר בגמרא **רֵבֹוע** בעל שתי משמעויות מרובע ורובץ. המלה **רֵבֹוע** במובן של מרובע פותחת אפשרות אבל לא מבטיחה שלמלת רביע יש משמעות שניה כמו למלה רבוע במובן של ריבוע או כל קשר אחר לארבע.

משמעות רביע כרביצה נלמדת גם ב-**בבלי עירובין ע"ח ב'** פיתחא הוא ואריא הוא דרביע עליה" משמעותו אריה רובץ עליו. המלה רביע משמעותה רובץ – אפשר ששם הטעם רביע משמעותו שהתיבה המוטעמת בו רובצים עליה ענינים רבים כגון ארבע ויותר.

פסוקים נוספים בתנ"ך של רבע ורביעית ראה פירוט רביע.

מונח רביע מציין ענין כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש, כגון חמש דרשות ויותר, או ערך חמש ויותר או חמישית או שברים קטנים מכך, או פעמיים ערך של ארבע או ארבע דרשות, או כפל בריבוע ועוד כפל בריבוע (מספר בעצמו). בקל וחומר ללא הגבלת דיו מציין רבוי רב הרובץ עליו.
אם, למרות האמור לעיל, נדרש במקום רק ענין של ארבע אז תפקיד טעם **מונח** בתבנית **מונח רביע** אינו בענין של מספר.

אתנח או **סלוק** – הפסק דיבור המגביל הענין. אופן אחד של הגבלה הוא למעט כל נושא / ענין פרט למדובר בו
אתנח או **סלוק** המטעמים מלת "לאמר" בתורה 214 פעם, (אתנח 84, סלוק 130). אפשר כי תפקיד ההגבלה של **אתנח** או **סלוק** מתואם עם הדרשה של רבי יהודה ובי רב ב- **בבלי פסחים מב,א ו-בבלי תמורה ז,ב** כי מלת **לְאָמַר** כמו ב-**(וי מצד יד,א)** **וַיִּדְבֶר ה'** **אֶל-מֹשֶׁה לְאָמַר:** היא נוטריקון "לאו אמור" לדרוש לאו מתוכן העשה שאחריו. מלמד שכל הלא תעשה הנלמדים כדלקמן בפרשה רמוזים במלה זו ונלמדים ומתריבים מטעם מרכא במלים **אֶל-מֹשֶׁה**.

מתפקידי **טפחא = טרחא**

(א) **טפחא** – טעם מפסיק – פסקא טעמא (זהר יתרו) מלמד שהענין הוא שנוי משמעות מהכתוב אחריו
רש"י (וי מצ' יד,ב) **עַל-מְקוֹם הַם הָאֲשָׁם** – אפילו נתקנח הדם (ראה **מנחות י,א**). למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.
הנאמר במצורע עני בטהרתו **(יד,ב)** **עַל-מְקוֹם הַם הָאֲשָׁם**, משנה משמעות הנאמר במצורע עשיר **(וי מצ' יד,ז)** נתינת שמן **עַל הַם הָאֲשָׁם** שהיה נשמע שנותן השמן רק על הדם ממש, ומלמד שנותן השמן על המקום גם עם דם נתקנח.
(ב) **טפחא** – פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.
(ויקרא מצד יד,ב) **זֹאת תִּהְיֶה תוֹכַחַת הַמִּצְוָה בְּיוֹם שִׁתְּרָתוֹ בְּיוֹם** – טפחא בתפקיד פותח טפח ואז הכתוב אחריו מתאר ומאפיין את המלה בטעם טפחא, ע"פ **תורה תמימה הערה ז**) המלה **בְּיוֹם** יתירה כי די היה לכתוב **בְּשִׁתְּרָתוֹ** לכן המלה נדרשת מהכתוב אחריה שכל מעשי הטהרה יהיו מוגבלים לאור יום וכל היום כשר **(תור"כ, בבלי מגילה כא,א)**

(ג) **טפחא** – במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפניו אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושארריה אל הכתוב לפני הטפחא.

(דב' ל' חצ, נג, כה): **ס [כה] פי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים פנפשה שבועך ואל-קליה לא תתן: ס**

ואל-קליה – טפחא בתפקיד התפשטות האיסור אל הכתוב לפניו ללמד היתר אכילה בשעת עבודה רק בזמן הקטיף. כפי שבבלי **ב"מ פ"ז, א**, דורשת מממלים אלו בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בשעת גמר מלאכה אתה רשאי לאכול

(ד) **טפחא** – שנוי במיוחד לרבו

(בראשית א, א), **בראשית ברא אלהים, בראשית** – טפחא, רבוי, להודיע כי המאמר **בראשית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות,

(ה) תפקיד מורכב בתבנית בראש פסוק **טפחא מונח אתנח** – תבנית **(בראשית א, א)**, **בראשית ברא אלהים ו- (שמות יתרו כב, בטעם**

תחתון) **אנכי תי אל ה' יהוה העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר למעשה בראשית ו/או שמע ישראל**

תבנית בראש פסוק **טפחא אתנח** – תבנית **(דברים ואתחנן ו, ד)** **שמע ישראל** העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר לשמע ישראל ו/או מעשי בראשית.

תבנית פסוק מלא **טפחא [מונח] אתנח מרכא טפחא מרכא סלוק** עשויה לרמז מאד על קשר למעשי בראשית ו/או שמע ישראל.

חצי פסוק ללא **טפחא**. טעם טפחא הוא הטעם בעל נגינה (שאינו אילם) הנפוץ בתורה (11294) המופיע בכל פסוקי התורה (5846) אבל יש חצאי פסוק בעלי מלה אחת בטעם קיסר (אתנח או סלוק) בהם אין טעם **טפחא**.

מובאת כאן דוגמת מפתח להבנת תפקיד טעם הטפחא מפסוק חסר טפחא. בדוגמה זאת הסתמכנו על אוסף תפקידי טפחא שהכרנו עד כ"א סיון התש"ע כדי להציע הבנה כללית בתפקיד טעם טפחא – טרחא.

ויקרא תזריע יג, יח צרעת בשחין ובמכוה

פ [יח] ויקשר פי-יהיה בו-בערו שחין ונרפא:

[יח] ... שחין - אתנח ונרפא: - סלוק, ללא טעם טפחא מלמד כי אין כאן אף תפקיד דרשתי של טעם טפחא. אין כאן שנוי משמעות או הלכה בין מה שאחרי הטפחא ובין מה שמופיע בטפחא, אין כאן הפסק, אין כאן פתיחת טפחא לאפיון אלפניו, אין כאן מיעוט כלשהו.

בסה"כ – אין שינוי, שמשמעותו שעדיין יש שחין רק שהוא קרם כקליפת השום.

(סלוק (סוף פסוק) קודם) **(בר' וירא ח, ג)** **ניאמר** – חצי פסוק ללא טפחא אתנח, להגביל לאמירה אחת בלבד,

השערה: (א) בפסוקי בריאת העולם מה שהקב"ה צווה נברא ללא שנוי מצוויו.

(ב) קרה מיד

אם נאמר כי טפחא כמסמלת שנוי כלשהו אזי ללא טפחא אין מרמז על חוסר שנוי.

מרכא טפחא, אתנח או סלוק או מונח אתנח או מרכא סלוק

מרכא טפחא – קבוצה שעשויה לגדול, יתור לרבות, דהיינו יש מלה יתירה הבאה לרבות לדברים אחדים, כל מקום לפי ענינו, שעליהם חל הענין או ההלכה.

מובאת שוב הגדרת אתנח וסלוק להסברת התבנית **מונח אתנח או מרכא סלוק**

אתנח או סלוק טעמים המכונים קיסרים, ובד"כ מגבילים בנושא הנידון (למשל שמשוהו מהענין חל על פרט מסוים בלבד),

מונח אתנח או מרכא סלוק מונח או מרכא מרבה אתנח או סלוק מגביל.

מתפקידי תבנית הטעמים מונח אתנח או מרכא סלוק רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא, אתנח או סלוק הגבלת הרבוי.

אבל התבנית עשויה להיות גם שטעם **מונח מרבה** בלי קשר לטעם **אתנח** המגביל

וכן שטעם **מרכא מרבה** בלי קשר לטעם **סלוק** המגביל

מתפקידי תביר

(א) מחלק,

(ב) ממעט, צריך להבחין בין השפעת **תביר** – מחלק וממעט ובין השפעת **אתנח או סלוק** – מגביל

(ג) לימוד המלמד שלא ממש ככתוב, : **(וי' אמר כא, ז)** **ואשה תביר** – לא ממש **נרושה מאישה** רבנו הוסיפו נשים שלא התגרשו אלא שהיה בהן ריח של גט או חלוצה, שאף אותן **לא יקחו** הכהנים לנשים

תביר תביר – 4 מופעים בתורה; **תביר** ואחריה מלה המחוברת ב- **מקף**. למלה שאחריה בטעם **תביר** – 3 מופעים בתורה, ואין כרגע אפיון מובהק של תפקיד התבנית

פי – **תביר** ואחריו **[מרכא] טפחא**, 180 מופעים ב- 180 פסוקים בתנ"ך, מהם 46 בתורה, ואין כרגע אפיון לתפקיד התבנית

(ד) טעם תביר מופיע בעיקר בשלש התבניות הבאות ותפקידן מוגדר באופן תמציתי:

דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; כגון קבוצת עדים למעשה, אשר הלכות עדות חלות רק על העדים הבאים להעיד והאחרים פטורים.

דרגא תביר מרכא טפחא - קבוצה עם תכונה אחת שההלכה שוה לפרטיה; עם תכונה אחרת שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה;

מרכא תביר מרכא טפחא - קבוצה עם תכונה אחת שההלכה לא שוה לפרטיה; עם תכונה אחרת שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה;

תבנית **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה לא חלה על חלק מפרטיה.

אבל בפסוק **(וי' תו' יג, ז)** **ומהנית בקשר פי** מיעט את כל הפרטים ודרש שעל כולם לא חל הענין

יש בתורה כ-11 מופעים של **תְּכִיר טַפְחָא** כגון: (וי' שמ' יא, ט) **בַּיָּמִים וּבְנִחְלָיִם**.

ו-12 מופעים **תְּכִיר מַקֵּף-טַפְחָא** כגון (במדבר נשא ו, ד) **מִחֲרָצִים וְעַד-זָג**, תפקיד התבנית קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים השונים זה מזה (גם אם הם ממקור אחד) המצטרפים כדי לקיים הלכה מסוימת. ב-(וי' שמ' יא, ט) דג טהור חייב להיות בעל קשקשת וסנפיר. ב-(במדבר נשא ו, ד) אסור לנזיר חרצנים בשיעור מחייב, אסור לו זג בשיעור מחייב, אסור לו צירוף חרצנים וזגים שביחד מגיעים לשיעור מחייב.

מַרְכָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים החלוקים ביניהם או בדיניהם לגבי הנושא, או הם לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
דַּרְגָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים אשר שוים ביניהם או בדיניהם לגבי הנושא, או הם מצטרפים ביחד (ונראה כאשר הפרטים דומים) לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

מַרְכָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא (א) נדרשת דרשה שהרבויו חל על כל הדברים באותו הענין, אבל על חלקים שונים באופנים שונים, (ב) הדברים לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
דַּרְגָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא (א) נדרשת דרשה שהרבויו חל על כל הדברים באותו הענין, (ב) הדברים מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
צַרִּיךְ עֵינָן מה ההבדל בין **מַרְכָּא טַפְחָא** ובין **דַּרְגָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא**, אלא אם נאמר כי לטעם דרגא ו/או לטעם תביר יש תפקיד כל אחד לעצמו בנוסף על תפקידו בתבנית

טעם **דַּרְגָּא** מופיע בשלוש תבניות. הוא גם בעל תפקידי דרישה לעצמו ללא התבנית.
מתפקידי דַּרְגָּא לעצמו (א) מקשר – כגון בין שני כתובים, (ב) מצרף – שכל פרט מהמצוה מעכב, כמו ארבע פרשיות שבתפלין המעכבים זה את זה,

מתפקידי דַּרְגָּא בשלוש תבניות:

דַּרְגָּא תְּכִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד שטופל בהקשר לטעם **תְּכִיר**
דַּרְגָּא מַרְכָּא-כְּפֹלֶה (=מַרְכָּאִים) טַפְחָא 14 פעמים בתנ"ך, חמשה מהם בתורה. אין מרכא כפולה בתנ"ך בלי דרגא לפניה וטפחא אחריה. פעם אחת בלבד בתהלים במרכא כפולה ללא דרגא לפניה וללא טפחא אחריה.
(א) עיקר משמעותה נעשה מעשה אף שלא לא היה ראוי לעשותו, או יש לומר שבא לתקן מעשה שלא היה ראוי לעשותו.
(ב) כאשר **מַרְכָּא-כְּפֹלֶה** מרמז על שני ענינים או שלבים או תיווך בענין הנדון
(ג) **[זהר פירוש הסולם בלק לה]** ב' תנועות שיוורה על שתי הבאות, שני תקונים.
(ד) האדמו"ר ממ"ש (שמות ה, טו) **עֵנִינְךָ שֵׁשׁ בּוֹ כַּפֵּל**, שני צדדים מנוגדים זה לזה.

דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ

(א) התבנית מופיעה 59 = נד"ה פעם בתורה ויש לחלק ניכר מהמופעים קשר לנושא תיקון הקילקול של היצר הרע בחטא אדם הראשון, תיקון כח ה(מ)תאוה לקדושה, לחלק מהמופעים קשר לגלות השכינה (הנמשל בזוהר לכעין מצב נד"ה) וחזרתה.
(ב) במקרים בודדים בלבד מצאנו תפקיד אחר, כעין פרט עיקרי/מרכזי בענין המדובר, שפרטים אחרים עשויים להתחסס אליו, כעין ענין מקושר לפניו ומופרד מאחריו.

אפשר כי לתבנית **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** יש תת-קבוצה **אזלא-גֵרֶשׁ / גֵרֶשִׁים [מוֹנַח] דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ**. להלן רעיונות למשמעותה
בין תפקידיה של תבנית הטעמים **אזלא-גֵרֶשׁ / גֵרֶשִׁים [מוֹנַח] רְבִיעַ** נמצא התפקיד כעין יצא ללמד על עצמו או על הכלל.
אפשר שתבנית הטעמים **אזלא-גֵרֶשׁ / גֵרֶשִׁים [מוֹנַח] דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** היא הרכב של שתי התבניות זו על זו, ומשמעותה יצא ללמד על עצמו או על הכלל וגם אחד מתפקידי תבנית הטעמים. **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ**
אפשר כי תבנית **אזלא-גֵרֶשׁ / גֵרֶשִׁים [מוֹנַח] דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** היא מופע של מידה (ט"ז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, בברייתא דל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי.

מוֹנַח רְבִיעַ – בתבנית **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** עשוי גם לתפקד בתפקידו, שהוגדר במקומו.

שלשלת 4 פעמים בתורה תמיד מלווה בטעם **פסק** | אחריו, אפשר כי טעם **שלשלת** מלמד (א) על קושי או צורך רגשי / מחשבתי, העשוי להתבטא בהשגחה וחזרה על דברים, וטעם **פסק** | מלמד התגברות עליו ע"י האישי הנתון במצב או ע"י גורם אחר. (ב) מלמד על השהיה וחזרה על דברים,

פסק ו- טעם אמצעי אולם (אין לא נגינה משלו). כעין מידה י"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי בר חלפתא סדור שנחלק, היינו שהכתוב המוטעם בפסק יש לקרוא ולהבינו בשני אופנים פעם בקריאה עם פסק, ופעם בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקרואה פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשו או במלה שניה שבו.
עשוי לציין שני שמות (היינו מושגים כל שהם, אחד לפני ואחד אחרי הפסק) ולהם הלכה אחת, או שם אחד ושתי הלכות (כגון שהשם שאחרי הפסק חל על מילת יחס כלשהיא כמו "כי" שלפני הפסק).
היקש הפועל מצד לצד, כגון מענין שבצד ימין לענין שבצד שמאל.
הפרדה בין אותיות אהו"י בסוף מילה ובתחילת מילה כאשר במילה הראשונה טעם מחבר, הפרדה בין אותיות שוות (שו"ע או"ח ס"א, סע"כ), הפרדה בין מלה המסתיימת ב-מ"ם ובין מלה הפותחת ב-ת"ו או באותיות אל"ף תי"ו שלא ישמע מ"ת השעיה בין דרגא תביר במקום שאין לפחות שתי הברות ביניהם ולכאורה היה צריך להטעים מרכא תביר

מקף – טעם אמצעי אולם (אין לא נגינה משלו) המחבר שתיים או שלוש ונדיר מאד ארבע מלים לרצף אחד עבור תבנית טעמים של טעם אחד או שניים (כגון עוצר או מחבר ועוצר (כגון קדמא ז"ק, מונח ז"ק)). הרצף הזה הוא כעין מלה אחת כגון להפסק מהמלה הבאה או לחיבור למלה הבאה, כגון לצורך חישוב גימטריה הלכתית או אגדתא וכד'

במדבר חקת יט,טו אין צמיד פתיל עליו - ת"א - דלית מגופת שייע מקף עלוהי

תיב"ע - דלית מגופתא מחברא ביה מקף על פומיה

טט - פתיל = מחברא ביה מקף, חיבור מקף. למדנו ש- מקף משמעו שע"י הקפת עצמים אחדים הם נחשבים כמחברים ליחידה אחת.

מקף – בתפקיד רב-מצב, רב-שלב, רב-חלק, רב-משמעות. דוגמאות למצבים: צירוף ענין נספה לענין עיקרי, לפי **תורת המקף** (הרב י"י פוזן) מצב של מיעוט הדגשה. בתורה טעם מקף מופיע 11475 פעם.

מילת **אל** – עם מקף 1149 מופעים מהווה 9.978% ממספר מופעי מקף בתורה, מילת **ואל** – עם מקף 98 מופעים מהווה 0.00784% ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 10.76% ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 99.03% ממופעי מלת **אל** בתורה. המתאם הזה אומר דרשני.

כל מילות **את** – (בסגול) 2396 מופעים **ואת** – (בסגול) 641 מופעים תמיד עם מקף. והן מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה. כל מילות **את** (בצירה) 219 מופעים **ואת** (בצירה) 185 מופעים בלי מקף. **באת**, **כאת**, **לאאת** אין, **מאת** – (בצירה) 118 מופעים במקף. מילת **על** – עם מקף 880 מופעים, מילת **ועל** – עם מקף 92 מופעים, מילת **מעל** – 58 מופעים מילת **כי** – עם מקף 410 מופעים, מילת **וכי** – עם מקף 34 מופעים, **ואם** – עם מקף 232 מופעים, מילת **אם** – עם מקף 174 מופעים, מילת **לא** – עם ובלי קדומת, עם מקף 530 מופעים, מילת **נא** עם מקף 1, מילת **נא** עם מקף לפנייה 85 מופעים

קדמא ואזלא – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) עשוי לציין כי המלים המוטעמות **קדמא ואזלא** או בסביבתן נמצאים אחד או יותר מהתפקידים הבאים (ואין הרשימה ממצה הכל) מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

(א) ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא

(ב) מוקדם ומאוחר בזמן

(ג) מוקדם ומאוחר ללמד שסדר הכתוב בפסוק הוא בדווקא כדי שנוכל ללמוד ממנו כלל ואחר-כך פרט או פרט ואחר-כך כלל, כלל, או ברבוי ומיעוט כגון כלל ופרט בתוצרת הגפן לנוזר (**במדבר נשא וד**) **כל ימי נזרו מפל אשר יעשה מנפן הזין מחרצנים ועד-גן**

לא יאכל: כגון כלל ופרט של שימוש בכסף מעשר שני (**דברים ראה יז,כג**) **ונתתה הכסף ככל אשר-תאנה נפשך בפקר ובצאן**

וביני ובשכר ובכל אשר תשאלה נפשך ואכלת שם לפני ה' אלהיך ושמתה אתה ובייתך: כגון רבוי ומיעוט במומי

ככור בהמה (**דברים ראה טו,כא**) **וכי-יהיה בן מום פסח או עזר כל מום רע לא תזבחנו לה' אלהיך**:

(ד) מלמד ולמד כגון בקל וחומר

(ה) אפשרות ללימוד בבנין אב

קדמא-ואזלא – ביחידת מלים אחת (בד"כ במלה אחת, כגון (**במדבר נשא ד,כה**) **ונשאנו**) מציין שוויון, או/ו בעושה תלוי המעשה

לשם שלימות נושא קדמא ואזלא מוצגת כאן התבנית **אזלא (גרשיים** או **אזלא-גרש) קדמא** – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) המציינת שני סדר של מאוחר המקדים המוקדם. ראה הסבר במקומו.

שתי התבניות הבאות מופיעות כ-15 פעמים בתורה והן מופע של מלמד ולמד, קדמא מציין המלמד ההולך בראש, האזלא מציין כי יש למד ההולך אחרינו, וללמד יש תכונות מסוימות בהתאם לתבנית הטעמים

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש) מהפך פשטא** – הלמד מוגבל באופן זמני או מותנה, ובין היתר נמצא בו דוגמת קל וחומר המוגבל בדיו לבא מן הדין להיות כנידון (במדבר בהעלתך פרשת צרעת מרים). הגרשיים או אזלא-גרש מהפך פשטא מציין דרישת דיו מהכתוב המוטעם או בסביבתו.

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים או **אזלא-גרש)** – יצא מן הכלל **מונחן רביע** ללמד על עצמו או על הכלל כולו, מציין כנראה שעל הלמד רושץ רבוי רב, המסקנה היא שהלמד עולה על המלמד

קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא (= קדמא ואזלא פעמיים) בין שני קיסרים, ללא הסבר

תבנית טעמים **קדמא ואזלא** או **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **גרשיים** או **אזלא-גרש** אשר לפנייה לפחות אחת או יותר מהתבניות הבאות

מונח זרקא מונח ... מונח סגול

או **מונח ... מונח פזר**

או **מונח ... מונח תלישא-גדולה**

או **מונח ... מונח תלישא-קטנה**

או **מונח רביע**

ואחריה תבניות שונות מבטאה כעין מלמד ולמד אשר לפניו פרטים לפי תפקידי הטעמים השונים (נקרא להם פרט קדמאה) וחלקם מתבררים בפרטים שאחרי המלמד ולמד (נקרא להם פרט בתראה). הפרט קדמאה עשוי להיות חלק מהמלמד ולמד ויוצרים ביחד כעין מלמד מורחב.

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין דבר קדום, עשוי לציין התחל בו, עשוי להיות מופע של מוקדם שהוא מאוחר בענין, היינו מקום הקרא מקדים או מאחר את זמנו בפועל.
ראה **קדמא-זקף-קטן** – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מוקפות, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין החלק "דבר הלמד מסופו" ממידה י"ב מי"ג מידות של רבי ישמעאל ברבי יוסי, "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו"

קדמא מהפך פשטא – תבנית שבין תפקידיה כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי דבר שחבירו (היינו הכתוב) שלפניו מלמד עליו או שהוא מלמד על חבירו (היינו הכתוב) שלפניו. עשוי להיות גם טעמא דקרא על הכתוב לפניו.
היות ותבנית זאת בדרך כלל סוגרת ענין ע"י טעם **זקף-קטן** אפשר כי התבנית הזאת היא אחת משתי הדרשות הנלמדות ע"י תבנית הטעמים: **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

קדמא מרשא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג
קדמא מרשא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי פשטא ... זקף-קטן
קדמא מרשא זקף מונח ... מונח סגול – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי זקף סגול

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין כעין כלל הצריך לפרט, ולפרט או פרטים תבניות שונות וכל תת-תבנית בעלת התכונות שלה. מוצגת רשימה של רוב התבניות האלה.

[פשטא] [מונח] זקף-קטן
[מונח] רביע
מהפך פשטא מונח זקף-קטן
תביר או [מרשא] טפחא
דרשא תביר [מרשא] טפחא (מונח) אתנח או (מרשא) סלוק
מרשא תביר [מרשא] טפחא (מונח) אתנח או (מרשא) סלוק

תבנית הטעמים שבבסיסה **אזלא-גרש** או **גרשיים** – יצא לסוגין תבניות טעמים הנשענות על אזלא, היינו אזלא-גרש וגרשיים (1448 פסוקים, 1633 מופעים)
אזלא-גרש (=גרש) 1120 **גרשיים** 512 מופעים בתורה (סה"כ 1632 צריך בדיקה כי לעיל נאמר 1633)
אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) מהפך פשטא – יצא להקל ולא להחמיר. היות ותבנית זאת בדרך כלל סוגרת ענין ע"י טעם **זקף-קטן** אפשר כי התבנית הזאת היא אחת משתי הדרשות הנלמדות ע"י תבנית הטעמים: **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) ... תביר – יצא להקל ולהחמיר, כגון **(בר וירא כבה) אלהים - גרשיים יראת-קו הששה לעלה** - מרשא תביר טפחא, גרשיים ... תביר יצא להקל ולהחמיר, להקל שאם יהיה שה הקרבן יהיה שה, ולהחמיר שרק אם לא יהיה שה הקרבן יהיה יצחק.

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) מונח רביע – יצא ללמד על עצמו או על הכלל כולו
אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] **רביע** – 25 פסוקים, 25 מופעים
גרשיים מונח [מונח] **רביע** – 92 פסוקים 92 מופעים
גרשיים רביע – 6 פסוקים 6 מופעים

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) קדמא – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) מציין שנוי סדר של מאוחר המקדים המוקדם, כגון כתוב מאוחר או אחרון ומבוצע ראשון, כגון עשוי להיות למד קודם למלמד. כ-32 מופעים
אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) קדמא מהפך פשטא – אזלא בראש התבנית לרמז על פעולה שהתחילה, הושעתה וחודשה או שתתחדש. פעולה שאמורה להיות מאוחרת החלה לפני זמנה, מושעת, תחל שוב. מופיעה בתורה 3 אזלא + 10 גרשיים

1.8 רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות.
כתוצאה ממסקנות העיון הוגדר **ביטוי מתמטי כללי**, האמור בעיקרון להופיע בכל הגדרת תפקיד תבנית אבל מודגם רק בתבניות אחדות. עבור כל "תפקיד תבנית" מוגדר "מקדם פעילות תפקיד" ומוגדרת פעולת כפל ביניהם
מקדם פעילות תפקיד * תפקיד כלשהו (של תבנית כלשהי). תוצאת הבטוי נקבעת לפי שווי המקדם:
אם המקדם שווה 1 התפקיד פעיל במופע,
אם המקדם שווה 0 התפקיד לא פעיל במופע (או שלא מצאנו עדיין תפקיד זה במקום).
במקום אחד עשויים להיות פעילים תפקידים אחדים.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף סגול (הדגמה בביטוי מתמטי)
מקדם * (תזקף סגול) = 1 * ענין עצמאי מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזקף סגול) = 1 * ענין תוספת מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזקף סגול) = 1 * גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם (כגון קריבת ימים למות)
מקדם * (תזקף סגול) = 1 * ציור של תנועה
מקדם * (תזקף סגול) = 1 * כגון ציור של שלוש תנועות

המקדם מרכא * (תזקא סגול) = 1 * מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תפקיד כללי שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ)

מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
 מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה
 מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון
 מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל עשה
 מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה

מקדם * (תלשא) = 1 * בחינה מעולה ביותר (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי), אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים
 מקדם * (תלישא-גדולה) = 1 * נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה)

תפקיד ייחודי חישוב חשבוני בין המלים המטועמות או בסביבתן.

מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר) = 1 * אפשרות לחישוב חשבוני בין המלים המטועמות או בסביבתן

מתפקידי תבנית הטעמים פזר

מקדם * (תפזר) = 1 * תפקידו כעין דון מינה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר, בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.

מתפקידי תבנית הטעמים יתיב

מקדם * (תיב) = 1 * דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא

מקדם * (תפשטא) = 1 * אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא

מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * דבר שזה טבעו ומתמיד בו.
 מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְיָדוּת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת.
 מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * זה זה גורם אפשר שגם זה או זה גורם.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

מקדם * (תזקף-קטן) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

זקף-קטן או מונח זקף-קטן – זקף-קטן כעין מספר שתיים, שתי נקודות בענין מסוים, שתי דרשות. תוכן המונח מסייע לתיאור הזקף-קטן או שהמונח מוסיף עוד דרשה אחת או ענין של מספר של אחד.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול

מקדם * (תזקף-גדול) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש.
 מקדם * (תזקף-גדול) = 1 * תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול

מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 1 * (דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))
תפקיד כללי חישוב חשבוני, תפקיד ייחודי חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית
 מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול) = (עולה) תקע"ו,
 מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 0 * ת' - גי' תוכן (כגון **בראשית וירא כב"ג: וְהָיָה אֵיל אֶחָד** = 0 לא פעיל)

מתפקידי תבנית הטעמים רביע

מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע
 מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד חישוב רבוע
 מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד הערך / המספר 4

מתפקידי תבנית הטעמים מונח רביע

מקדם * (תמונח רביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע או יותר מארבע

מתפקידי תבנית הטעמים טפחא

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד מפסיק מן התיאור המוטעם בסיומת **מונח אתנח** או **מרכא סלוק**, **אתנח** לבד, או **סלוק** לבד.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד שנוי או הרחבת משמעות בנושא הנידון.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד רבוי

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפנייה אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל

מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושאחריה אל הכתוב לפני הטפחא.

מקדם * ת(טפחא [מונח] אתנח בראש פסוק) = 1 * תפקיד קשר אפשרי למעשה בראשית וְאו שמע ישראל

מתפקידי תבנית הטעמים מונח אתנח או מרכא סלוק

מקדם * ת(מונח אתנח או מרכא סלוק) = 1 * רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא, אתנח או סלוק

מקדם * ת(מרכא טפחא, אתנח או סלוק) = 1 * הגבלת הרבוי.

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * מלמד ולמד כגון בקל וחומר (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * בנין אב (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * כלל ופרט (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * רבוי ומיעוט (קדמא ואזלא) = 0

1.9 טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

מספרים של טעמי המקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

חיפוש	מס' פסוקים	מס' מופעים	הערות	מס' צורת סימן, הערות
*	מס' פסוקים בתורה 5846	מס' מלים בתורה 79978		
מקף	4827	11475	זה מס' המלים המצטרפות לטעם אחד או שניים שהוא / הם בד"כ במלה האחרונה	1
מילת אָל- עם מקף מילת וָאָל- עם מקף	999 82	1145 90	מלות אָל- וָאָל- 99.03% ממופעי אָל 10.76% ממופעי וָאָל	אל 1003 פס' 1149 מופע וָאָל 85 פס' 98 מופע
			ל אָל – אין, מ אָל – אין, ב אָל – אין, כ אָל – אין,	
כל מילות אָת (בסגול) עם מקף כל מילות וָאָת (בסגול) עם מקף	1854 437	2396 641	מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה.	ב אָת, כ אָת, ל אָת, מ אָת – אין.
מ אָת - (בצירה) מקף	114	118	באָת, כאָת, לאָת אין,	אָת (בצירה) 219, 212 וָאָת (בצירה) 185, 155 שתיהן בלי מקף
מילת *עַל- 972	מילת *כִּי- 444 מופע	מילת *אֵם- 406	מילת *לֹא- 530	מילת *נָא- 1, מילת *נָא 85
טפחא	5846	11294		2
מונח (כולל מונח לגרמיה)	4606	9203		3
מרכא	5156	9138		4
זקף-קטן	4439	6995		5
סלוק	5846	5853		6
אתנח	5486	5492		7
פשטא	3817	5440		8
געיה	2441	3286		(כמו סלוק)
מהפך	2544	3048		9
תביר	2343	2679		10
רביע	2122	2447		11
קדמא	1782	2121		12 (צורה כפשטא, מיקום בתוך מלה)
אזלא / גרש	1040	1120		13 (גרשיים מלעלי)
דרגא	1018	1090		14
זקף-גדול	491	527		15
גרשיים	496	512		16 (גרש מלרעי)
תלישא-קטנה (=תרסא)	448	458	בגירסת לנינגרד לפחות 2 יותר	17
תלישא-גדולה(=תלשא)	261	269	דורש בירור בגירסות אחרות	18
פסק (כולל מונח לגרמיה)	357	387		19
זרקא	372	375	1 ז"ס נוסף ב"מנחת שי"א"איש מצליח"	20
סגול	372	372	(בר' וישלח לה, כב)	21
יתיב	341	357		22
מונח לגרמיה	246	259		(מונח ופסק)
פור	152	159		23
מרכא-כפולה	5	5	15 בתנ"ך	24
שלשלת	4	4		25 תמיד פסק אחריה
קרני-פרה	1	1		26
ירח בן-יומו (=גלגל)	1	1		27, ללא קדמא 26
סה"כ סימני טעמים		84367	84119	84119 ללא מונח לגרמיה
סה"כ ללא מקף וגעיה		69606	80833	80833 ללא געיה
לגר"א באותם סימנים 37 תפקידים				העודף בגלל מלים עם שני טעמים
טפחא אתנח בראש פסוק	162	162	תבנית "שמע ישראל" (ש"י)	
מלה מקף טפחא אתנח כנ"ל	22	22		
טפחא מונח אתנח כנ"ל	121	121	תבנית "בראשית ברא א-לקים"	
מלה מקף טפחא מונח אתנח כנ"ל	19	19	סה"כ 324 324	גי י"ד ש"י (כעין ש"י עולמות)
מרכא טפחא	3889	4962	בתורה 11970	בתנ"ך 15074
מרכא מלה מקף טפחא	872	901	בתורה 2838	בתנ"ך 2960
יודבר ה' אל-משה לאמר:	70	70	69 מהם מרכא טפחא מרכא סלוק	
תביר מרכא (כנראה אחריו טפחא)	1187	1272	בתורה 3604	בתנ"ך 3833
תביר מלה מקף מרכא	409	422	בתורה 1216	בתנ"ך 1242

				(כנראה אחריו טפחא)
		648	626	מרכא תביר [מרכא] טפחא
		12	12	מרכא מלה-תביר
		59	58	דרגא מונח רביע
	14 בכל התנ"ך	5	5	דרגא מרכא-כפולה טפחא
		750	723	דרגא תביר [מרכא] טפחא
	סה"כ עם תביר בתוך 1673	263	258	דרגא מלה-תביר
		842	821	תביר ללא דרגא או ללא מרכא לפניו
		4	4	תביר תביר
		3	3	תביר מלה-תביר
		6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	תביר דרגא
		1 ביחזקאל	1 ביחזקאל	תביר מלה-דרגא
	מהם 10 רביע לפני תביר, 1 ז"ק, 1 קו"א	11	11	תביר טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
	מהם 10 רביע לפני תביר, 1 רביע גרשיים, 1 אתנח גרשיים	12	12	תביר מלה מקף טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
	מקור: דרך חיים, הרב מנחם די לונזאנו	מהם 7 פני אג"ה אלהיכם ו-3 ביחזקאל	180 בתנ"ך מהם 46 בתורה	כ"י – תביר מרכא טפחא
		206	203	קדמא מרכא
		38 + 4 (מלה מקף מרכא)	38 + 4 (מלה מקף מרכא)	קדמא מרכא פשטא [מונח] ז"ק
		5 לפחות	5 לפחות	קדמא מרכא [מלה מקף] זרקא [מונח] סגול
		115	114	קדמא מרכא תביר
		0	0	קדמא מרכא מלה-תביר
		207	205	קדמא דרגא תביר
		0	0	קדמא דרגא מלה-תביר
		17	17	קדמא מלה-דרגא
				קדמא מרכא ללא תביר אחריו
		6	6	קדמא מלה-מרכא ותביר אחריו
		9	9	קדמא מלה-מרכא ללא תביר אחריו
				קדמא דרגא ללא תביר אחריו
	אפשר כי כולל קדמא מרכא	77 פסוק בר' שמ' וי'	150	מרכא פשטא
			אינ	מרכא מלה-פשטא
		44 בתנ"ך, 3 בדברים	6	מרכא מונח לגרמיה
		311	301	מונח זקף-קטן במלה אחת
				קדמא זקף-קטן במלה אחת
		176	175	זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים
	גי' המלים ז"ק ז"ג עולה יסוד מלכות			
	אפשר רמז ל-ר"ב (202) ניצוצות קדושה שנגאלו.	סה"כ 202, 204	28	זקף-קטן מלה-זקף-גדול
			28, אבל אחד עם מקף ז"ק ז"ג וז"ק ז"ג, לכן רק 27	
		23 לוודא	23	זקף-גדול מלים (0-אחדים) זקף-קטן בין שני קיסרים
		52	52	זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים
		31	31	זקף-קטן מלה מקף זקף-קטן בין שני קיסרים
		248	242	זקף-קטן מונח זקף-קטן
		84	84	זקף-קטן פשטא זקף-קטן
		17	17	זקף-קטן יתיב זקף-קטן
		50	50	זקף-קטן יתיב מונח ... זקף-קטן
		107	106	זקף-קטן פשטא מונח ... זקף-קטן
	סה"כ: 676 673	94	94	זקף-קטן מהפך פשטא ... זקף-קטן
		?63	?63	פשטא פשטא
		?21	?21	מהפך פשטא מהפך פשטא
		2	2	פשטא רביע
		1	1	פשטא מונח רביע
		846	795	קדמא ואזלא

		20	20	קדמא ואזלא קדמא
	אין אזלא-גרש מלה-קדמא ללא קדמא לפני אזלא	6	6	קדמא ואזלא מלה-קדמא
		35	35	קדמא ואזלא במלה אחת
			בר' 6 , שמ' 14 , וי' 8 , במ' 12 , דב' 21	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 2 , שמ' 20 , וי' 20 , במ' 17 , דב' 30	קדמא ואזלא ... קדמא באותו פסוק
			בר' 1 , שמ' 5 , וי' 3 , במ' 4 6 , דב' 6	קדמא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 4 , שמ' 7 , וי' 3 , במ' 7 , 13 דב'	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא בחצי פסוק
			בר' 1 , שמ' 17 , וי' 5 , במ' 17 , דב' 23	קדמא ואזלא ... קדמא בחצי פסוק
			וי' 3 , במ' 2 , דב' 1	גרשיים או גרש ... קדמא ואזלא באותו פסוק
		201	201	קדמא ואזלא רביע
	שניהם רק בקדמא ואזלא במלה אחת	2	2	קדמא רביע
		237	235	רביע קדמא (עם או בלי אזלא)
		32	32	אזלא-גרש קדמא
		7	7	גרשיים מלה-קדמא
		21	21	גרשיים קדמא
		13	13 = 3 + 10	גרשיים או אזלא-גרש קדמא מהפך פשטא
		1	? + 1	גרשיים או אזלא-גרש מונח מהפך פשטא
			אין	גרשיים קדמא תביר
		3	3	גרשיים קדמא מרכא תביר
		1	1	גרשיים קדמא מרכא זרקא
	4 מהם דרגא תביר מרכא טפחא 1 דרגא תביר טפחא	5	5	גרשיים קדמא דרגא (רק עם תביר אחרי(ו)אין מונח או מרכא-כפולה)
	5 אחרים מתבנית קדמא ואזלא דרגא	1	1	אזלא-גרש דרגא (כנ"ל)
		92	92	גרשיים מלה רביע
		6	6	גרשיים רביע
		0	0	גרשיים מונח מונח רביע
		25	25	אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] רביע
	18 18 ; במ' 24 24 ; דב' 29 29	131	131	אזלא-גרש מהפך פשטא
	20 20 ; במ' 19 19 ; דב' 25 25	116	115	גרשיים מהפך פשטא
		סה"כ מופעים		קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים מהפך פשטא
		15		קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים [מונח] רביע
		280	280	רביע בראש פסוק
		199	199	רביע אחרי אתנח
		27	27	אתנח מלה מקף רביע
				ללא טפחא בין סלוק לאתנח
				ללא טפחא בין אתנח לסלוק
				מלה פסק אתנח
				מלה פסק סלוק
				פשטא מהפך פשטא

1.10 י"ג מדות ספרא ברייתא דרבי ישמעאל (בן רבי יוסי הגלילי) פרשה א (שו"ת בר-אילן)

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת

א' מקל וחומר,

ב' מגזרה שוה,

ג' מבנין אב מכתוב אחד,

ד' מבנין אב משני כתובים,

ה' מכלל ופרט מפרט וכלל,

ו' מכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט,

ז' מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל.

ח' (ב?) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כלו יצא,

ט' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ליטעון טען אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר,

י' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ליטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר,

יא' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לידון בדבר חדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירושו,

י"ב דבר הלמד מעניינו ודבר הלמד מסופו

י"ג וכן שני כתובין המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם.

1.11 ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי) (אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע' 265 – 266 (שו"ת בר-אילן)

(א) בריבוי, (ב) במיעוט, (ג) בריבוי אחר ריבוי, (ד) במיעוט אחר מיעוט, (ה) בקל וחומר מפורש, (ו) בקל וחומר סתום, (ז) בגזירה שוה, (ח) בבנין אב, (ט) בדרך קצרה, (י) מדבר שהוא שנוי, (יא) מסדור שנחלק, (יב) מדבר שבא ללמד ונמצא למד, (יג) מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון, (יד) מדבר גדול שנתלה בקטן ממנו להשמיע האזן בדרך שהיא שומעת, (טו) משני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, (טז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, (יז) מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר, (יח) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, (יט) מדבר שנאמר בזה והוא הדין בחבירו, (כ) מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו, (כא) מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח היפה שבשתיהן, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (כד) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו, (כה) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו, (כו) ממשל, (כז) מלשון נופל על לשון, (כח) מכנגד, (כט) מלשון גימטריא, (ל) מלשון נוטריקון, (תרי אפי: חד אפא בחילוף האותיות, וחד שהוא בחשבון האותיות), (לא) ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, (לב) ממוקדם ומאוחר שבפרשיות.

1.12 ע"פ מהרז"ו (זאב וואלף איינהארין) מדרש רבה (כגון הוצאת ווגשל א' ל-ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי)

(א) בריבוי, (ב) במיעוט, (ג) בריבוי אחר ריבוי, (ד) במיעוט אחר מיעוט, (ה) בקל וחומר מפורש, (ו) בקל וחומר סתום, (ז) בגזירה שוה, (ח) בבנין אב, (ט) בדרך קצרה, (י) מדבר שהוא שנוי, (יא) מסדור שנחלק, (יב) מדבר שבא ללמד ונמצא למד, (יג) מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון, (יד) מדבר גדול שנתלה בקטן ממנו להשמיע האזן בדרך שהיא שומעת, (טו) משני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, (טז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, (יז) מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר, (יח) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, (יט) מדבר שנאמר בזה והוא הדין בחבירו, (כ) מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו, (כא) מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח היפה שבשתיהן, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (כד) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו, (כה) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו, (כו) ממשל, (כז) מנגד, (כח) ממעל, (כט) מלשון גימטריא (תרי אפי: חד אפי בחילוף האותיות, וחד שהוא בחשבון האותיות), (ל) מלשון נוטריקון, (לא) ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, (לב) ממוקדם ומאוחר שבפרשיות.

ויש עוד מדות שחז"ל משתמשים בהם בדרשותיהם

ע"פ מהרז"ו מדרש רבה כגון הוצאת ווגשל א' (=)לג, כהמשך למספור לעיל) מדת סמוכים
מהרז"ו ב' (=)לד) ע"פ ס"ע פ"א דרשו מדה אחת שהיא יסוד לכל המדות ... (והוא סתום) לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש
מהרז"ו ג' (=)לה) כלל גדול כל שמעשיו סתומים ופירש במקום אחד לגנאי הרי כל מעשיו לגנאי
עוד כלל אחד אמרו כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופירש באחד מהם לשבח הרי הוא צדיק בן צדיק ואם לגנאי ה"ה רשע בן רשע (כגון בבלי מגילה טו,א).
מהרז"ו ד' (=)לט) אמרו תפסת מרובה לא תפסת (כגון בבלי חגיגה יז,א). ובת"כ (תורת כהנים) הוכיחו מזה מיעוט ימים שנים.
מהרז"ו ה' (=)מ) עוד אמרו גורעין ומוסיפין ודורשין ע' ד"ר פ"ב בסי' כ"ד ומש"ש.
מהרז"ו ו' (=)מא) עוד אמרו שנה עליו הכתוב לעכב. וכמ"ש בתורה ועל הישנות החלום וגו' וע"ש בב"ר
מהרז"ו ז' (=)מב) עוד כלל גדול במדרשי חז"ל בענין השמות אם נזכר שם אחד בשני מקומות הוא הכל ענין אחד ולומדים זה מזה ע"פ מדה ז' וי"ז.
ע"פ הוצאה אחרת של מ"ר (מדה שנמספרה כ-לג ובהוספה של ז' מדות של מהרז"ו תהיה מדה מג (= מג) לימוד אלפניו ולאחוריו
(לד = מג) לימוד אלפניו ואלפני לפניו ולאחוריו
אוסף מהעיון
(מה) מיעוט ורבי ומיעוט
(מו) ריבוי ומיעוט
(מז) מידת להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל
(מח) ירושלמי יומא יג – שיעור מדויק, לעומת לא מדויק, ועוד מידה
(מט) בבלי יומא מב – ממילא, היפוך
(נ) פרט וכלל ופרט (בבלי נויר לה)
(נא) טעמא דקרא מתאים גם ל- (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו
(נב) האמור לקרות מאוחר מתבצע ראשון
(נג) פעולה שהופסקה
(נד) פעולה החלה, מושהית או מתכסיית, התחדשה או תחדש המשכחה
(נה) לכתחילה ובפועל
(נו) שיוון בין המעורבים בענין, שיוון זמן, שיוון מקום
(נז) חל בבת אחת, מיד, בעת ובעונה אחת; רגילות; מבין שניים יוצא אחד, זה וזה גורם ואפשר גם זה או זה גורם
(נח) חזור וקורה, כעין בנין אב, היקש
(נט) חיזוק לדברים, תוקף, עצמת טיעון
(ס) שנוי סדר מסוים, כאשר צריך תיקון גדול

2 בראשית - דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד – התשע"ה
2.1 בראשית א,א

בראשית א,ו: יום שני

וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְּדֹלַל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:

שיחת השבוע 1347 ' מרחשון התשע"ג פר' לך-לך צ' לבנון ע"פ תורת מנחם לה ע' 184 ... ידועה תורת הבעש"ט על הפסוק (תהלים קיט,ט) לְעֹלָם הָ' דְבָרָה נֶצַב בְּשָׁמַיִם; שהדיבור האלקי (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ ניצב לעולם בתוך השמים ובורא ומקיים אותם. אם הבריאה תיפסק לרגע אחד – תתבטל מציאות השמים.

וב-תניא שער היחוד והאמונה פרק א ... הנה כתיב (תהלים קיט,ט) לְעֹלָם הָ' דְבָרָה נֶצַב בְּשָׁמַיִם: ופ"י הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב (ישעיהו מ"ח) ודְבַר-אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעֹלָם: ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ כו' ממש וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפ"י ארץ הלזו הגשמית ובח"י דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בח"י נפש וחיות רוחנית דהיינו בח"י התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמריו המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית ראה (בר' א,א)

בראשית א,ז:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ

וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ

וַיְהִי-כֵן:

: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ – מונח זרקא סגול, מופע ראשון בתורה

אֶת-הַרְקִיעַ – רקיע והרחבה עליו או בלתי ישיר כמו "וידבר שר המשקים את-פרעה" (בר' מקץ מא,ט)

ראה בבלי חגיגה בענין שני רקיעים ובענין שבעה או שמונה רקיעים.

אֱלֹהִים – מידת הגבורה והוא ענין של הגבלה, צמצום והעלם. אפשר שמרמז לתפקיד נוסף של הזרקא שמגביל, מצמצם, מעלים מענין התוכן של טעם הסגול. ע"פ שער היחוד והאמונה לאדמו"ר הזקן פרק א, כל רקיע מן המזוכרים ב-בבלי חגיגה יב, הוא בעל תפקיד מוגבל מתוך כלל ענין הרקיע. אפשר להסתכל על טעם הסגול מלמטה למעלה ולומר שעל הענין המסומן בשני אריחים מוסף משהו מאותו ענין אבל מוקטן ממנו. אפשר להסתכל על טעם הסגול מלמעלה למטה ולומר שלענין המסומן באריח אחד מוסף ענין דומה לו בעל פרט אחד או בעל פריטים אחדים מוגבלים לעומת הענין המקורי.

זרקא – זורק – מטיל – מוסף – מרבה ברקיע מענין אלקים; נותן ברקיע ענין אלקי מיוחד; יוצא עניין משותף בין המלה בזרקא או במונח והמלה בסגול. בבלי חגיגה מלמד כמעט בכל רקיע על ענינים רוחניים המשפיעים על העולם.

ראה זרקא סגול

ראה במדבר שלח טו,לט וַיְהִי לָכֵם לְצִיצַת על קשרים בין רקיע וציצית

רש"י תקנו על עומדו והיא עשייתו

אור החיים וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ, מקרא זה לא היה צריך לאומרו אחר שכבר אמר פסוק שלפני זה (בר' א,א) וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים

וגו', בו היה לו לגמור אומרו ויהי כן, ועוד רואני כי לא יוצדק לומר ויהי כן אחר אומרו ויעש אלהים, אלא אחר אמירת ויאמר אלהים ישמיענו כי הוא אמר ותהי:

ונראה לומר כי שלשה מלאכות נעשו ברקיע, האחד היא בריאת הוית גולמו במציאות וזה הוא שנברא ביום ראשון במאמר הראשון: והב' שאמר אליו ה' שיעשה רקיע, פירוש שיעתח ויעשה וילון, ושיער לו ה' שיעור המיתוח הוא כדי שיספיק להכביל בין מים למים, והוא האמור בפסוק שלפני זה:

והג' להיות השמים כדוריים הם ומשופעים, הרקיע ע"י ריקועו מברדיל ומפסיק בין מים עליונים המעולים הזכרים ובין מים התחתונים הנקבים.

בראשית א,ז:

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ

וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לְרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לְרְקִיעַ

וַיְהִי-כֵן:

וַיַּבְדֵּל – רביע בין המים אשר מתחת לרקיע – מהפך פשטא פשטא מונח זקף-קטן

ובין המים – מונח זקף-קטן

אשר מעל לרקיע – טפחא מונח אתנה

וַיְהִי-כֵן – סלוק, מגביל שנעשה מה שנאמר ללא שנוי.

• בין המים – מהפך פשטא, מוציא מפשוטו, רש"י (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ - יתחזק הרקיע. שאע"פ שנבראו שמים ביום ראשון עדיין לחים היו וקרשו בשני מגערת הקב"ה באמרו (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ וגו' כאדם שמשותום ועומד מגערת המאיים עליו.

• המים אשר – פשטא פשטא, פעם ראשונה בתורה, אפשר שמודיע שההבדלה נעשתה בבת אחת, בעת ובעונה אחת בכל הבריאה. כפ'רש"י (בר' א,א) ... וקרשו בשני מגערת הקב"ה באמרו (בר' א,א) יְהִי רְקִיעַ וגו' כאדם שמשותום ועומד מגערת המאיים עליו. - היינו מגיב ועומד מיד, ללא שהות היינו בבת אחת.

- **התורה והמצוה** (ה) וכבר בארנו כי במאמר הא' יצאו היסודות מעורבים ויסוד המים היה מעורב עם יסוד האויר, כמ"ש ורוח אלהים מרחפת ע"פ המים, ועי"כ היו המים מתפשטים בגובה ... וכן ביום השני שנעשה הרקיע היה פעולתו להוציא האויר המרחף ביסוד המים ולעשותם מים פשוטים, וזה היה הכנה לקיימת המים כמו שיתבאר, אולם לעשות הרקיע הזה הי' צריך להקדים מאמר יהי אור, שכמו שגם עתה הרקיע הזה מתקיים ע"י אור השמש שמכה על כדור הארץ וניצוצי האור שבים באור חוזר עד הסגריר כנ"ל בהקדמה ד' כן שם בטבע האור הזה שנברא ביום הראשון, רק שהיה כוחו גדול ביותר שאת כי היה אור בוער כאש, ופעל פעולתו בפקודת ה' ביום אחד מה שאור השמש היה צריך לזה שנים רבות וגו'
- אחד גורם לשניים – מבדיל בין שניים – רקיע מבדיל בין אויר ובין מים וגורם לעיבוי וגשמים
- או שניים גורמים לאחד – אור בראשית המכה בארץ ושב עד הסגריר (אור בראשית והארץ או הסגריר) גורם לרקיע
- ראה **פשטא פשטא**
- **בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים** – מונח זקף-קטן מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, פעם ראשונה בתורה, כעין היקש או בנין אב ו/או דבר החוזר וקורה. אפשר שמלמד שכל מאמר הבורא עשה הבריאה שלו בבת-אחת וכך גם מאז בכל רגע ורגע כל מאמר חוזר ומחדש ומקיים הבריאה ואח"כ מצאתי מאמר הבעש"ט **שיחת השבוע 1347 'מרחשון התשע"ג פר' לך-לך צ' לבנון ע"פ תורת מנחם לה ע' 184 ... ידועה תורת הבעש"ט על הפסוק (תהלים קיט, פט) לעולם ה' דברך נצב בשמים**; שהדיבור האלקי (בר' א, 1) **יהי רקיע** ניצב לעולם בתוך השמים ובורא ומקיים אותם. אם הבריאה תיפסק לרגע אחד – תתבטל מציאות השמים. וב-תניא **שער היחוד והאמונה פרק א** ... הנה כתיב (תהלים קיט, פט) **לעולם ה' דברך נצב בשמים**; ופ' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת (בר' א, 1) **יהי רקיע פתוח המים** וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלוכשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב (שעיהו מ, 1) **ודבר-אלהינו יקים לעולם: ס** ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר (בר' א, 1) **יהי רקיע** כו' ממש וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפ"י ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית היקש ממאמר (בר' א, 1) **יהי רקיע** לתשעה המאמרות האחרים שבהן נברא העולם שכל אחד מהם ניצב בברואים שנבראו על ידו להחיותם בכל רגע ורגע מחדש (כעין דבר החוזר וקורה).
- אפשר שגם מלמד בכעין בנין אב שכל מקום בתורה בטעמים
  - זרקא סגול – מרבה מענינו, או מגביל, ממעט (גורע) מענינו
  - פשטא פשטא – בבת אחת
  - פעמיים זקף-קטן – כעין היקש, בנין אב ו/או חוזר וקורה.
  - זקף-קטן – הבורא זוקף – מחיה הבריאה כל רגע ורגע

הרב נחמן רוזנטל הי"ו בשם **רב נתן ספר ליקוטי הלכות (רבי נחמן מברסלב)** על הפסוק **בראשית א, 2: ויגעש אלהים את-הרקיע** אפשר שע"פ הטעמים שבפסוק זה יש ללמוד שכמו שהרקיע נהיה במאמרו בבת אחת, כך בכל שאר המאמרות נהיה בבת אחת. ראה **סלוק ללא טפחא, פעמיים זקף בין שני קיסרים**, מאמר השם (א) כבנין אב נאמר ונברא מיד (ב) דבר חוזר וקורה – בהתמדה חוזר ונאמר ומקיים הבריאה

בראשית א, ח: ויקרא אלהים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני: פ
(ח) **ויקרא אלהים לרקיע שמים – רמב"ן (א, ח); אבל יותר נכון לפי פשט הכתובים שנאמר, כי השמים המוזכרים בפסוק הראשון הם השמים העליונים, אינם מכלל הגלגלים, ... הזכירוהו בבראשית רבא (ב"ר ד, ב); אמרו: כל רבנין אמרין לה בשם רבי חנניה, רבי פינחס, רבי יעקב ברבי אבון בשם רבי שמואל ברבי נחמן; בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא "יהי רקיע בתוך המים" (לעיל, ו), גלדה טיפה האמצעית, ונעשו שמים התחתונים ושמי השמים העליונים ... עוד – כי בעבור שירצו החכמים לעלות החמר הראשון עד תכלית ולעשותו דק מן הדקים, לא יראו שהשמים, שהם גוף מתנועע בעל חמר וצורה, הם הנבראים מן האין,**

ויגעש אלהים את-הרקיע – מונח זרקא סגול, בתפקיד תנועה, תנועה סיבובית, כעין כריכות פתילי הצצית "והיה לכם לצצית" באותה תבנית טעמים. הרקיע (מהתפשטות חומר מהארץ הנבראת), הגלגלים ותנועות הגלגלים והכוכבים הם מיום שני של הבריאה.

ויגעש אלהים את-הרקיע – זרקא סגול, אפשר כי מרמז לתנועת הבריאה בכעין מסלול מרחבי בסיון זרקא, או במתמטיקה סימן אינסוף, כעין ספרה שמונה מונחת על צידה, לולאה אחת או רבות מקבילות משתלבות ונפרדות וחוזרות ונפגשות, וכמו בתנועת כדור הארץ שמהירות תנועתו משתנה, יש קטעי מסלול במ התנועה מהירה יותר לעומת אחרים במ התנועה איטית, כך בתנועת כל היקום יש חלקים הנעים מהר מן המאחרים בקטעי זמן מסוים וזה עשוי להיגרם בטבע למשל בגלל הלולאות המקבילות שיוצרות מרכזי גרוויטציה לפרקי זמן ואח"כ זה עשוי להיחלש ולעבור לריכוז אחר. מולקולות מים שהוא החומר הראשון מורכבת משני אטומי מימן ואטום חמצן. אפשר כי הם מרומזים בצורת טעם סגול ב- **את-הרקיע** המבדיל בין מים למים.

2.2 בראשית א.א.

בראשית א,יא: יום שלישי

נִאמַר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו אֲשֶׁר זָרְעוּ-כוּ עַל-הָאָרֶץ
וְהָיָה-קָן:

ילקוט מעם לועז ע"פ זוהר חדש דף יב, וכל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, חוץ מארבעת המינים שהקב"ה בעצמו הוא הממונה עליהם, ולכן נבחרו לברך עליהם בסוכות, כפי שנבאר בפרשת אמור. וגו'
נִאמַר אֱלֹהִים – מונח רביע, אפשר כי תבנית הטעמים מרמזת למלא"ך הנקרא גם אלהי"ם (כמו בני האלהי"ם) מלא"ך ... כל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, מונח רביע - אפשר כי תבנית הטעמים מרמזת לרבו מעל ארבע כרובי העשבים והאילנות, מלאך מארבע תנות המלאכים הנמשכים מארבע חיות המרכבה
נִאמַר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא וגו', 'תדשא' הארץ' או 'הארץ' דשא' סופי תבות א"ן גי' הא-לקי"ם = מלא"ך כמדרש כל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול.

נִאמַר אֱלֹהִים - מונח רביע, אמירה הכוללת לפחות ארבעה ענינים, כהמשך: כח מצמיח, כח צומח, כח צומח ע"י זרע, כח צומח ע"י ענף
נִאמַר אֱלֹהִים – מונח רביע, לפחות ארבעה ענינים, רבינו בחיי ואם תשכיל תמצא כי הזכיר הכתוב הזה חמשה מיני צמח, והן: (טט - א) תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא (טט - ב) עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע (טט - ג) עֵץ פְּרִי שְׁטַעַם הַעֵץ כְּטַעַם הַפְּרִי (רש"י פסוק יא), (טט - ד) עֵשֶׂה פְּרִי כְלוּמַר הַפְּרִי עֲצֻמוּ (טט - ה) אֲשֶׁר זָרְעוּ-כוּ, הרי חמשה.

תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ - מהפך פשטא, מאמר אלקים מהפך פשט טבע הארץ הדוממת ומחדש בה (תדשא - אש דת, חיות רוחנית) כח המצמיח דברים האזינו לגב, נִאמַר ה' מְסִינֵי כָּא זֶרַח מְשִׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִתַּר פֶּאָרָן וְאַתָּה מְרַבֵּת קֶרֶשׁ מִימִינוֹ אֲשֶׁרְתָּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ:
רש"י אש שחורה על גב אש לבנה, טט - דת - פירושו תורה, דת למו - אותיות תלמוד
בראשית א,יא נִאמַר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא (תדשא בשינוי סדר אותיות אשקת) מאמר תד-דת-תורה שא-אש-אור חיות, הכתוב בתורה הוא התכנית, ויוצא אל הפועל בתחילה "את השמים" - שא-אש ומים, ואת הארץ, ומהארץ ע"י מאמרו מאיר ומתלבש כח המצמיח בכח הצומח שב"ואת" - בתולדות, והכוחות הם חיות מאור אין סוף ב"ה

מנחת שי בראשית א,יא

תְּדַשָּׂא (טט - גי' כתר טעם מהפך = שופר הפוך). כתב בעל שברי לוחות שעל מלת תְּדַשָּׂא נמסר כן הוא במאריך (טט - טעם מרכא) וכן הוא בספרים מדוייקים ועיין מה שאכתוב במאמר המאריך בסוף הספר בס"ד בתירוץ חקירה ב' דְּשָׂא. (טט - מלת דשא) במקצת ספרים בוקף קטן וכן נראה כי כן דרך לבא זָקַף קָטַן אחר הפשט (טט - טעם פשטא של מלת הארץ). אך בספרי ספרד ובדפוס קדמון (טט - מלת דשא) הוא ברביע (טט - כמו בכתר). וכן נכון כפי נגון הטעמים וכן העיר רד"ק בספר עט סופר:
ב-כתר תְּדַשָּׂא - מהפך (=שופר הפוך), דְּשָׂא. במקצת ספרים בוקף קטן - הכתר דְּשָׂא - רביע.
עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו. וכן (ג,א) וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי שְׁנֵיהֶם בְּדָגֶשׁ הַפֿ"א הַרְאִשׁוֹן (טט - (ג,א) פְּרִי) מדין מפסיק (טט - כוונתו לטעם פשטא?) ומדין אתי מרחיק והשני (טט - (ג,א) וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי) מדין דחיק שהוא במקף. עיין במכלול וספר פתח דברי בכלל אתי מרחיק ועיין עוד מה שאכתוב בכללי בג"ד כפ"ת דסמיך ליה"וא בסוף הספר בע"ה:
זָרְעוּ-כוּ. בספרים כ"י ובדפוס קדמון שניהם במקף ובלא מאריך (טט - טעם מרכא במלת זרעו וללא מקף) וכן כתב א"ת:

תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא - מהפך פשטא רביע, תבנית טעמים נדירה,

לענ"ד המהלך ההלכתי כאן הוא הודעה על מצוות התלויות בארץ ישראל ומסוגלות דְּשָׂא - רביע, לארבעה מיני גידולים לענין תרומות ומעשרות ושמירת שמיטה. הארבעה הם: אחר לקיטה, אחר חנטה, אחר שליש גידול, אחר השרשה.
דְּשָׂא - רביע, אלו ארבעת המינים שהקב"ה בעצמו הוא הממונה עליהם, ולכן נבחרו לברך עליהם בסוכות,
גרסה אחרת מלת דְּשָׂא - זקף-קטן, בתפקיד של שני כוחות, כח המצמיח לארץ הדוממת, שהתחדש במאמר אלקים, כח הצומח במה שידשא ממנה. כח הצומח הוא בכל אופני הצמיחה, מזרע, משרשים מתפשטים, מענפים שמוציאים שרשי אויר, מנטיעות אדם, מברכה, מהרכבה ועוד.
נִאמַר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא או דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו - תבנית טעמים של רביע רביע זקף-קטן זקף-קטן, או רביע שלוש פעמים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד המבטא דבר עצמתי מאד, אפשר כי כאן מורה על הכנסת כח המצמיח וכח הצומח בחומר דומם, כעין נפש בהמית לצומח. הפירוש המשולב יהיה דְּשָׂא - רביע ש- וכל אילן ועשב יש לו מלאך שהולך ואומר לו גדל ושיבול, והמלאכים באים מארבע קבוצות המלאכים שכל קבוצה משויכת לאחד מארבע המלאכים שסביב המרכבה הא-לקית, והם מעבירים את הכח המצמיח מהבורא אל התולדות לעורר בהם כח הצומח שהבורא הכניס בהם בבריאתם, כעין התעוררות דלעילא המעוררת התעוררות דלתא.

עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֹו - מונח גרשיים מהפך פשטא לְמִינֹו - זקף-קטן,

עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי - מונח גרשיים מהפך פשטא, טעם מונח מרמז כי התבנית הטעמים הבאה גרשיים מהפך פשטא יש לה שימושים אחדים, התבנית גרשיים מהפך פשטא מרמז על כעין יצא להקל ולא להחמיר. אפשר כי התבנית מרמזת להקלה ברובי עצים ע"י הרכבה. רש"י ושפתי חכמים פירשו את המשך הפסוק בענין רבוי עצים ע"י נטיעה והרכבה של עצים.
רש"י אֲשֶׁר זָרְעוּ-כוּ - הן גרעיני כל פרי שמהן צומח האילן (ו)ק) כשנוטעין אותו.
עיקר שפתי חכמים (ו) ולכן כתיב ב-עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זָרַע, כי העשב צומח מזרע הנזרע בארץ. ובעץ כתיב אֲשֶׁר זָרְעוּ-כוּ, כי העץ עצמו יהפך לזרע אם ירכיב או יטע את ענפיו במקום אחר.

שפתי חכמים (ק) : למה כתיב באילנות **אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ**, וגבי **עֵשֶׂב** כתיב **מִזְרִיעַ זָרַע** לכן פירש וכו' ר"ל כי עיקר של אילנות צמיחתן מענף של אילן ואחר שמרכיבין או נוטעין אותו, לכן נקט כאן אשר זרעו בו שעיקרו של זרעו דהיינו הגרעינין אינן זריעתו לאפוקי גבי עשבים צומחין רק מן הזרע.

(א) הרכבת ענף ערלה בעץ "זקן" שאינו חייב בערלה, מקל כי פירות ענף הערלה לא צריכים להמתין 3 שנות ערלה. **תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ערלה פ"א, ה"א** (כמעט בסוף ההלכה) סיפקה לזקינה פטור. **פני משה מסכת ערלה פ"א, ה"א** סיפקה. ילדה שסיפקה לזקינה ויונקת ממנה פטור מערלה

(ב) הרכבת אילנות זה בזה, והקלות באיסור זה.

אנציקלופדיה תלמודית כרך כט, [כלאי אילן] טור רע

בתורת כהנים ובירושלמי אמרו שאין מרכיבים לא אילן מאכל על גבי אילן מאכל, ולא אילן סרק על גבי אילן סרק³³², שנאמר: את חקתי תשמרו³³³. וכן שנינו: אין מרכיבים פיגם על גבי קידה לבנה, מפני שהוא ירק באילן³³⁴, אף על פי שקידה לבנה אינה עומדת לאכילה³³⁵. וכן כתבו גאונים וראשונים להלכה, שאין מרכיבים אילן מאכל על גבי אילן סרק³³⁶, ולא אילן סרק על גבי אילן מאכל³³⁷. ויש מהראשונים שלא הביאו להלכה שאסור להרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק או אילן סרק על גבי אילן מאכל³³⁸, ויש סוברים בדעתם שמוותר לעשות כן³³⁹, לפי ש-**לְמִינּוּ** לא נאמר במעשה בראשית אלא באילן מאכל: **עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינּוּ**³⁴⁰; או לפי שההרכבה על גבי אילן סרק אינה משנה את הפרי מטבעו כלל, וכל הרכבה שאינה משנה את

אנציקלופדיה תלמודית כרך כט, [כלאי אילן] טור רעא

הפרי אין בה איסור³⁴¹; או לפי שדין כלאי אילן כדיון כלאי זרעים, שלדעתם אינם נוהגים אלא בזרעים העומדים למאכל אדם³⁴², והברייתא בתורת כהנים ובירושלמי לא נאמרה אלא לשיטת הלומדים איסור כלאי אילן מ"את חוקתי תשמרו"³⁴³, אבל להלכה פסקו כדברי הבבלי שכלאי אילן נלמדים מהיקש הרכבה להרבעה³⁴⁴, ונכללים בלאו של "שדך לא תזרע כלאים"³⁴⁵, ולכן דינם ככלאי זרעים³⁴⁶. ויש סוברים בדעתם שאף אילן מאכל באילן סרק אסור, אבל אינו מן התורה, אלא מדרבנן³⁴⁷.

על שני אילנות מאותו מין, שאחד מהם נותן פירות והאחר אינו נותן פירות, אם יש איסור בהרכבתם זה על גבי זה, ע"י להלן: המינים³⁴⁸.

אילן סרק על גבי אילן סרק ממין אחר, יש מהראשונים סוברים שמוותרים בהרכבה³⁴⁹, לפי שבאילני סרק, אפילו מין בשאינו מינו כמין אחד הוא³⁵⁰, מכיון שאינם עושים פרי³⁵¹, והשינוי בין המינים לענין כלאי אילן נקבע על פי פירוטיהם³⁵², מה שאין כן באילן מאכל ואילן סרק שאסורים בהרכבה זה עם זה, לדעתם³⁵³, לפי שהם שני מינים³⁵⁴. ומהאחרונים יש שכתבו בטעם ההיתר של

אנציקלופדיה תלמודית כרך כט, [כלאי אילן] טור רעב

אילני סרק, לפי ש"למינו" לא נאמר בפירוש במעשה בראשית אלא באילני מאכל: **עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינּוּ**³⁵⁵, או לפי שכלאי אילן דינם ככלאי זרעים, שלא נאסרו אלא בזרעים העומדים למאכל אדם, לסוברים כן³⁵⁶, ואילן מאכל שאסור בהרכבה עם אילן סרק, הרי זה מפני שהקפידה התורה על אילן המאכל שלא יתערב בו מין אחר³⁵⁷. ויש שכתבו, לפי שלא נאסרה הרכבה אלא כשמשנתה מחמתה טעם הפרי³⁵⁸, ואף בהרכבת אילן סרק על אילן מאכל משנתה טעם הפרי על ידי ההרכבה, מה שאין כן כששניהם אילני סרק³⁵⁹. ויש מהראשונים סוברים שאף אילני סרק אסורים בהרכבה מין בשאינו מינו³⁶⁰, שבכלל ההיקש של הרכבת האילן להרבעה כל אילן במשמע, בין מאכל ובין סרק³⁶¹, ואף על פי שלא נאמר במעשה בראשית אלא עץ פרי, אף אילני סרק בכלל, שגם הם עושים פרי, שהוא הזרע שלהם, אף על פי שאינו ראוי לאכילה³⁶². ומהאחרונים יש שכתבו שאף לדעת המתירים טוב לזיזה אף בעצי סרק, מפני שלא הכל בקיאים בדבר³⁶³.

(ג) זריעה במרחק של ששה טפחים מעץ גפן.

בבלי עירובין ג,ב

והא איכא רצופים בארבע אמות דלקולא, דתנן: כרם הנטוע על פחות מארבע אמות, רבי שמעון אומר: אינו כרם, וחכמים אומרים: כרם, ורואין (רמב"ם כלאים ז,א) את האמצעיים כאילו אינם! - כרבנן, דאמרי הוי כרם.

רש"י על פחות מארבע אמות - שאין בין שורה לשורה ארבע אמות - אינו כרם, ומותר לזרוע לשם.

ורואין את האמצעיים - הנטועין בתוך ריוח הראוי להיות בין שורה לשורה.

כרבנן - סבירא ליה לרב נחמן. **דאמרי כרם** - הלכך, לא הוזכרו אמות בכלאים לענין רצופים.

רמב"ם כלאים ז,ג, היו שלש שורות אף על פי שיש ביניהן פחות מארבע הרי אלו כרם ורואין את האמצעיות כאילו אינם, וכן אם היו שלש שורות ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות.

טט – הסבר אחד ע"פ הרב משה קובלסקי, מאורות הדף, אם שורות הכרם נטועות בפחות מארבע אמות בין השורות, הכרם נחשב ככרם, ולכן מותר לזרוע חוץ לכרם ובלבד שירחיק ו' טפחים.

הסבר על רמב"ם ע"י **דוך אמונה הלכות כלאים פרק ז הלכה ג**, שאם שורות הכרם רחוקות ט"ז אמה זו מזו וכן הגפנים רחוקות ט"ז אמה ועוד מקום הגפנים עצמם (שרחבם נאמד בכאמה וחצי) אזי מותר לזרוע במרחק ששה טפחים מהגפן.

אפשר כי קולא זאת בזריעה במרחק של ששה טפחים בלבד מהגפן היא אחת מהקולות המרומזות בקרא (בר' א"א) **עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינּוּ**.

וכן אם יש גדר בין הכרם ובין הזריעה אפשר לזרוע בסמוך לגדר.

אֲשֶׁר זָרְעוּ-בּוֹ - מרכא טפחא, יתור לרבות, על פריית ורביית עץ מזרעים, גם בדרך ענפים בקרקע והרכבות בעץ אחר. וכן ע"י שרשים מתפשטים, וכן ע"י שרשים מענפים הנקראים שרשי אויר.

על-הָאָרֶץ - אתנח, מגביל מצוות בצמחים לגודל על הארץ, ולהוציא הצומח על מים או מצע המנתק מהארץ (כעין עציץ שאינו נקוב). שני עצים הם עץ פרי עושה פרי: אתרוג – שלאחת הדעות הוא עץ הדעת; וצמח פלפלין.

בבלי סוכה לה,א גמרא. תנו רבנן: (וי' אמר כגמ) **פְּרִי עֵץ הָדָר** - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה אתרוג. - ואימא פלפלין? כדנתניא, היה רבי מאיר אומר: ממשמע שנאמר (וי' קד' כגמ) **וְנִטְעַתֶּם כַּל-עֵץ מֵאֲזֵל** איני יודע שהוא עץ מאכל? מה תלמוד לומר עץ מאכל - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר זה פלפלין. ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה. ואין ארץ-ישראל חסרה כלום.

בבלי יומא פא,ב, אכל אוכלין שאין ראויין לאכילה, אמר רבא: כס פלפלי ביומא דכפורי - פטור, כס זנגבילא ביומא דכפורי - פטור. מיתיבי: היה רבי מאיר אומר: ממשמע שנאמר (ויקרא יט) וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא? אלא מה תלמוד לומר עץ מאכל - עץ שטעם עצו ופריו שוה, הוי אומר - זה פלפלין. ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה.

אפשר כי (א"א) **לְמִינּוּ** - זקף-קטן, מרמז להתחכמות הארץ (אור החיים) והוציא שני עצים אשר טעם עצם וטעם פרים שוים.

2.3 בראשית נח וט

בראשית נח ז,א – ב: [א] וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא-אִתָּהּ וְכָל-בֵּיתָהּ אֶל-הַתֵּבָה. כִּי-אֶתְּךָ רָאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה: [ב] מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ: כִּי-אֶתְּךָ רָאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה: – סלוק מִכֹּל פֶּסֶק. תבנית טעמים העשויה ללמד על מידת דרשה סדור שנחלק וכאילו גם נכתב כִּי-אֶתְּךָ רָאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה מִכֹּל הַיְיִנוּ מִכֹּל הָאָדָם.

וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ – אמירה משם הוי"ה שבתורה הוא מדת רחמים, אם כן מדוע תבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שבלפחות אחת מהן מוציא מפשט הכתוב? (א) ע"פ **"ב"ר נח פר' לב,ב** בטבע שבעולם אין אדם אוהב את בן אומנתו, אבל אפשר שמהפך פשטא מרמז להוציא מדרך הטבע וכשם שהקב"ה אוהב את בן אומנתו, כך החכם אוהב בן אומנתו; (ב) ע"פ **רבינו בחיי** פרשה זאת רומזת על הקרבן ומורה שכוננת הקרבן היא רק לשם המיוחד יתברך המייצג בתורה מדת רחמים. באה אמירה משם הוי"ה שהוא מדת רחמים ותבנית הטעמים מהפך פשטא מוציא מהפשט שאומות העולם מקריבים קרבנות "לפייס" כביכול את אליליהם ואילו נח ואח"כ בני ישראל נצטוו להקריב קרבן לשם המיוחד ובכך לא נותן פתחון פה לבעל דין לחלוק.

וּמִן-הַבְּהֵמָה - פזר - תנהו להכא ולענין אחר, והוא וכמאמר רבי יהושע בן לוי שענין זה הוא כלל לשון נקיה בכל התורה כולה, ע"פ **פסחים ג,א**, דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הבהמה הטהורה ... **וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה** **אֲשֶׁר** - תלישאה-גדולה (תלשא), עשויה להידרש אלפניה ולאחריה בתפקידי תלשא. (א) אלפניה בתפקיד עקירה כי זאת הפעם הראשונה בתורה שעקם הכתוב והוסיף אותיות ללמד לשון נקיה. (ב) לאחריה שיעור בהמות להקרבה ולחיות זרע כפי **חזקוני בראשית ז,ב מִכֹּל הַבְּהֵמָה** ... ומתוך שריבה הכתוב בטוהרות זכרים ונקבות הבין נח שהקב"ה חפץ שיקריב לו מהן קרבן שכן משפט עולה באה זכר כדכתיב אם עולה קרבנו זכר תמים יקריבנו. ומה שלקח מכל מין טהור שבעה זכרים, כדי להקריב מהם **חמש** עולות לו ולאשתו ולשלשת בניו, ונשתירו **שנים** זכרים לחיות זרע:

לֹא – מונה, מרמז לדרוש את הכתוב הבא פעמים אחדות **טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכת לנושא ואשר אינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. אחת מהן כפי **"רד"ק** וכאשר הזוגות שוות באיכות אחת, יאמר "איש אל אחיו" (במ' יד,ד); "אשה אל אחותה" (שמ' כו,ג); וכאשר אינם שוות באיכות אחת, וראויים להזדוג זה עם זה כמו זכר ונקבה, יאמר איש ואשתו.

וּמִן-הַבְּהֵמָה - פזר **אֲשֶׁר** - תלישאה-גדולה (תלשא) **לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם** - מונה מרכא תביר טפחא פזר תלשא - תלשא בתפקיד שיעור למאן דאמר שהיו חמישה פרים להקרבה, מחיצה להבדיל בין זכר לנקבה, ראש, מקור ללמד מכאן לדבר בלשון נקיה, תפקיד עקירה של הכלל לעולם יתפוס אדם לשון קצרה כאשר יש לומר דבר מגונה עדיף לאמר בדרך ארוכה ונקיה מבדרך קצרה ומגונה, הפזר מפזר זאת לכל התורה כולה, ובכלל: **לעולם יספר אדם בלשון כבוד**.

בראשית נח ז,י – יג:

[י] וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיָה עַל-הָאָרֶץ: [יא] בַּשָּׁנָה שֶׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשָׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָל-מַעֲיֵנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: [יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: [יג] בַּעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-וְתָם וְנֶפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ נֹחַ וְשָׁלֹשׁ נָשִׁים-בָּנָיו אֵת-אֶל-הַתֵּבָה: [יא] **בַּשָּׁנָה** – קדמא ללא אזלא ... [יג] **בַּעֲצָם** – קדמא ללא אזלא, בשני המופעים רוצה לומר כי כתוב שלא על סדר הזמן כי בעלי החיים התכנסו קודם ובתחילה הגשם היה נראה כגשמי ברכה ורק אח"כ כיון שהאנשים לא חזרו בתשובה הפכו למי מבול.

בראשית נח ז,יז: וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיַּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ: **וַיְהִי הַמַּבּוּל** - דרגא תביר, היה נמשך במהותו ממקום עליון ככתוב (**איוב לח,ב**) **הַתִּצִּיא מַזְרוֹת בְּעֵתוֹ וְעִישׁ עַל-בְּנֵיהֶם תִּנְחָם:** מדרש: הקב"ה הזיז שני כוכבים בכימה וגרמו למבול ועיש עדיין מבקשת להשיבם לה. **וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם** – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים ביחד, רצף רבוי המים ללא הפוגה. **הַמַּבּוּל** - תביר, מחלק על-הָאָרֶץ – אתנה, למתיחס ל-**אַרְבָּעִים יוֹם** - מרכא טפחא, וללא מתיחס. אם לא מתיחס, משמע שהיה מקום או מקומות שם לא היה מבול או גשם וזהו בארץ-ישראל. ולכן יש תמיכה בקרא (**יחזקאל כב,ד**) **בְּ-אֲדָם אָמַר-לָהּ אֶת אֶרֶץ לֹא מִטְהָרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה בַּיּוֹם זֶה:**

בראשית נח ז,יח: וַיַּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיַּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: **וַיַּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיַּרְבּוּ מְאֹד** - מרכא תביר מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ואינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. תקופת גשמים תקופת מי תהום. הגשם פגע באופן אחד, מי תהום פגעו באופן אחר, **הַמַּיִם** - תביר בין מרכא ובין מרכא טפחא, כאילו מחלקים בין **וַיַּגְבְּרוּ** ובין **וַיַּרְבּוּ מְאֹד** ואלו שתי תקופות שונות ביחס על-הָאָרֶץ, (א) [יא] **בַּשָּׁנָה שֶׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּשָׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקָעוּ כָל-מַעֲיֵנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:** [יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: תקופת גשם ומי מעינות תהום (ב) [כד] **וַיַּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ שְׁמַשִּׁים וּמַאֲת יוֹם:** תקופת מי מעינות תהום ללא גשם, גברו והתרבו כאילו מעצמם

בראשית נח ז,כב: כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאִפְיוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּחַרְבָּה מָתוּ: **כָּל** - פזר **אֲשֶׁר** - תרסא **נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים** - קדמא ואזלא **בְּאִפְיוֹ** – רביע **תורה שלמה [צא]** ת"ר עד היכן הוא בודק (המפקח את את הגל) עד חוטמו, ויש אומרים עד לבו וכו' דתניא מהיכן הולד נוצר מראשו וכו', אבא שאול אומר מטיבורו ... דכל מידי ממציעתיה מיתצר, אבל לענין פקוח נפש אפילו אבא שאול מודי, מדעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב **כָּל** - פזר **אֲשֶׁר** - תרסא **נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים** - קדמא ואזלא **בְּאִפְיוֹ** –

רביע (בבלי יומא פה,א)

- טט - אָשֶׁר – תרסא מלמד שיעור בדיקה לענין פקוח נפש בשבת כי עיקר חיות באפיה של אדם. ע"פ **בבלי סוטה מט,ב**, אם בדק הלב קודם בודק חוטמו האם נושם אבל בדק חוטמו קודם ולא נושם אינו צריך לבדוק לכו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו אבל להיפך לא עי' פירש"י
  - טט - כָּל - פזר אָשֶׁר - תרסא מלמד על שיעור למקום אחר **תורה שלמה [צב] בכורות מו,ב**, אמר שמואל אין הראש פוטר בנפלים, מ"ט **כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, כל היכא דנשמת רוח חיים באפיו, הוא דחשיב רישיה, אידך לא חשיב רישיה. ע"פ פירושו [צב] בן ח' (חדשים) שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו. **רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ** מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא לא חשיב אפיה (רש"י)
- שו"ע או"ח הל' שבת סימן שכט סעיף ד** ... מפקחין ובודקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, (י) אז ודאי מת ... (*) **משנה ברורה** (י) אז ודאי מת – דכתיב **(בר' נח ז,כב) כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ** משמע דהרוח חיים תלוי באפיו: **כב כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים** – פזר תלישא-קטנה קדמא אזלא ... כעין בנין אב המפזר הפזר לדברים אחרים הדומים לענינו.

פזר – ע"פ ספר **טוב טעם** – הרב **יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** בפירושו על **רבינו בחיי בר' נח ז, כב) כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מָתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < ... הנותן לה (לנשמה) השפע ... שמפזרת לפרנסת העולם. אפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה. אפשר העברה לענין קביעת מותו של אדם לצורך השתלת איברים מאדם מת: ועדה בראשות הרב שאול ישראלי זצ"ל מטעם הרבנות הראשית לישראל למדה מפסוק זה, שכאשר בקרת הנשימה בגזע המה נפגעת באופן בלתי הפיך האדם מת. דעה זאת גובשה עם פוסק הדור הרב משה פיינשטיין זצ"ל. דעת הרב אלישיב זצ"ל שע"פ נשימה זה רצח ויש לקבוע ע"פ פעילות הלב (שמעתי מחבר הכנסת הרב ליצמן יעקב הי"ו (התשע"ה)). להוסיף כאן דעת הגר"א.

תלישא-קטנה בתפקיד אומדנה של קביעת זמן מיתה. פזר – העברת תכונה זאת לנושא קביעת בכורה, ולנושא השתלת איברים מאדם מת. אפשר שגם מסייע לאומדנה למיתות משונות שבפרשת מסעי במיתות משונות הגלמודות מהכהן באבן יד או בכלי עץ.

ראה (בפרק פזר תלישא) **117. במדבר מסעי לה,ז: וְאִם בְּקָלָי יָדְ אֲשֶׁר-וְלָמוֹת בָּהּ הִקְהוּ וְיָמַת רֵצֶחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הָרָצֶחַ**:
ראה (בפרק פזר תלישא) **118. במדבר מסעי לה,ח: אוּ בְקָלֵי יַעֲזֶי-יָדְ אֲשֶׁר-וְלָמוֹת בּוֹ הִקְהוּ וְיָמַת רֵצֶחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הָרָצֶחַ**:

רבינו בחיי בראשית ז (כב) כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ. מכאן שהנשמה יוצאה מן החוטם במות האדם, ומשם נכנסת גם כן, כענין שכתוב: (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים", ושם הארכתי במקומו.

וע"ד הקבלה: **כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, מלת **כָּל** רמז למדת "כל" אשר בה נתברך אאע"ה, והיא הספירה העשירית, ומשם פורחות הנשמות, וזה שתקנו רבותינו ז"ל לומר ביום שבת "נשמת כל חי", וזהו: (שמות לא, יז) כי בו שבת וינפש, והוא מעין הברכות ויסוד החיים, וזהו: (בראשית ב, ג) ויברך אלהים את יום השביעי, ולכך אמר **כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים, ורמז המדה שהיא סבת חיי כל החיים. ויש התעוררות גדול בטעמו כי הוא **בפזר גדול אחד (הערה ד)**, ואין זולתו **במקרא**, והבין זה:

פירוש טוב טעם – הרב **יום טוב ליפמאן הלוי העלר (בעל תוספות יום טוב) (הערה ד)** בטעמו כי הוא בפזר עיין בפרדס רימונים ושער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב) תמצא כי הת"ת (התפארת) או היסוד נקרא פזר גדול כי הוא מפזר ונוסף עוד. וצורתו של הטעם הזה הוא כחץ < רמז שהיסוד יורה הזרע כחץ אל המלכות ע"כ. והיינו הנשמות הנשפעות אליה מלמעלה ולכן כאן מדבר מן הנשמה רמז מקום בואה שהוא מקבל בזמן שעומד עליה הפזר הנותן לה השפע כנ"ל והבין ולכן בשבת שהוא זווג העליון והנשמות נשפעות אם אומרים נשמת כל חי, עכ"ל הרב מור"י מהר"א, ובפי' מהר"ה (ספר נפתלי, סי' ב') כתב שכל רמז אל עטרה, ופזר הוא רמז שמפזרת לפרנסת העולם, עכ"ל.

וזהו פי' דעת רבינו ז"ל כפי הנלע"ד מלת **כָּל** רמז למלכות העשירית ובה נתברך אברהם לקמן פ' חיי שרה (רב"ח, בראשית כד, א. וע"ד הקבלה, ובהערה ב' שם) ומשם פורחות הנשמות לעוה"ב וזהו שבוים שבת שהוא מלכות (רב"ח, שם) אומרים נשמת כל חי. וזהו שנאמר בשבת כי בו שבת וינפש לשון נפש ונשמה והוא ר"ל יום השבת הוא מעין הברכות יסוד החיים ולכן נאמר בו נשמת כל חי וזהו ויברך אלהים [א-ה-י-ה] שהוא מעין הברכות ולכך אמר **כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים**, לפי שהמדה היא יסוד חיים וכלל ג"כ בזה הפסוק האדם אשר בו נשמת חיים, והבהמה אשר בו רוח חיים, וזהו נשמת רוח חיים והודיענו בזה כלל כל החיים, גם רמז מאיזו מדה יוצאות הנשמות והטעם מורה על זה שהוא פזר גדול, אם כדעת מוהר"ה אם כדעת מור"י, ולי נר' טעם פזר שהוא מפסיק [נ"ל].

פזר – ע"פ פירוש **טוב טעם** – הרב **יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, כב) כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מָתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < משפיע השפע. (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.

נְשָׁמַת-רוּחַ – מקף בתפקיד רב-מצב, ע"פ **רבינו בחיי** הכתוב נשמת-רוח הוא תיאור של שני דברים רוחניים (א) נשמת חיים (ב) רוח חיים (א) האדם אשר בהם **נשמת חיים**, (ב) ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם **רוח חיים** לא "נשמת חיים" **נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים** – קדמא ואזלא, כעין כלל בעלי נשמת חיים ונפש תנועה, **רבינו בחיי** ולכך אמר **כָּל אָשֶׁר נְשָׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֶפְיוֹ**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים, **מִכָּל אָשֶׁר בְּחַרְבָּה מָתוּ** – תביר מרכא טפחא סלוק. **מִכָּל** – ניקוד חולם חסר, יש אומרים משמע שלא הכל, **מִכָּל** – תביר ממעט כי נח ומשפחתו ובעלי החיים שהתכנסו לתיבה לא מתו. המדרש אומר שנוסף עליהם לא מתו עוג שרכב על התיבה וגם זוג חיות ענקיות ששחו מאחורי התיבה. וזוג? מזיקין. **אָשֶׁר בְּחַרְבָּה** – מרכא טפחא, יתור לרבות על האדם בעל נשמת חיים, החי בחרבה את שאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", ואולי גם כלל המזיקין (שדים) שאין להם גוף ויש להם תנועה (אך האם זאת רוח חיים או משהו אחר). **מָתוּ** – סלוק מגביל, צ"ע.

2.4 בראשית לך-לך יב,א

בראשית לך-לך יב,א:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם לך-לך מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבְּיַת אָבִיךָ
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה:

בעה"ט ולכך סמך (בר' נח יא,לב) בְּחֶרֶן ל- (בר' נח יב,א) לך-לך לפי שבחרון אפו של הקב"ה בעוה"ז גלו
וַיֹּאמֶר ה' - בעה"ט - פתח באמירה בלשון שנברא בו העולם (טט (בר' א,א) ויאמר אלקים וגו') שבי' מאמרות וכולו לא נברא אלא
בזכות אברהם

בראשית נח יא,לב:

וַיִּהְיֶינּוּ יָמֵי-תְּרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמְאַתָּים שָׁנָה

וַיָּמָת תְּרַח בְּחֶרֶן: פ

... וַיָּמָת תְּרַח בְּחֶרֶן – מרכא טפחא סליק וסוף פרשת נח פתוחה

רש"י בְּחֶרֶן הַנְּיָוִן (הסופית) הפוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום, טט - בְּחֶרֶן – סלוק בתפקיד מגביל, מסייע לפי רש"י
להגביל את החרון אף של מקום

(בר' נח יא,ב) וַיֹּאמֶר - מהפך, צוה לאברם להפוך טבעו מתכונות חרון (עניני הליכת אברם מארץ מולדתו הנסמך על עדויות פ"ב מ"ט ו-
שפת"ח מציין ... והוא (טט – אברהם) אין רצונו בכך לכך אמר לו להנאתך

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם – מהפך פשטא זקף-קטן

טט – אפשר לקראו

וַיֹּאמֶר ה' – מהפך פשטא – ענין אמירת ה' מקשר אל בריאת העולם

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם – ענין אמירה אל-אַבְרָם (כמו ויאמר אברם אל שרי – אל במובן על) הקב"ה אמר שתכלית (בר' ג,א) אֵלֶּה
הוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בַּהֲבִירָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: תכלית בריאת העולם היא ב(עבור) אברהם ואתיות
בַּהֲבִירָאָם כי יכיר לעולם את בוראו וכן בניו (בראשית וירא חו"ט) כִּי יִדְעֵתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצְאָה אֶת-בְּנָיִי וְאֶת-בֵּיתוֹ אֶחְיֶיו וְשִׁמְרוּ
הַדָּרָךְ הוֹ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיָּא ה' עַל-אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר-דִּבֶּר עָלָיו: האומה היוצאת ממנו תקבל ותקיים התורה
ותמשיך בדרכו של אברהם להפיץ ידיעת יחודו אחדותו ושמו של הבורא.

עניני הליכת אברם מארץ מולדתו שלוש התחלות היה לאומה הישראלית

א' התחלה כוללת וזהו בריאת אדם הראשון ... פר' בראשית

ב' התחלה שניה ג"כ כוללת נח ושלשה בניו ... פר' נח

ג' התחלה שלישית הוא אברהם ... פר' לך-לך ועל כך פירש רש"י בבר' כמ"ש רז"ל בשביל התורה שנקראה (משלי ח) ראשית דרכו
ובשביל ישראל שנקראה (ירמיה ג) ראשית תבואתה

לך-לך מארצך וממולדתך – מקף תביר מרכא טפחא ומבית אביך - מונח אתנח

מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ – מרכא טפחא, יתור לרבות, שריבה על המקום עצמו את המעשים הרעים שעשו, מקום חרון אף ה' בגלל עבודה
זרה.

לך-לך - תביר בתפקיד התמעט – התנתק מתכונות ומעשי ע"ז של אֶרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ, אף-על-פי ש: לך-לך – מקף בתפקיד ענין בעל
מספר תת ענינים, אפשר כי אלו שלושה דברים שהדרך גורמת כפי' רש"י (בר' נח יב,ב) - לפי שהדרך גורמת לשלושה דברים ממעטת
ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון וממעטת את השם.

לך-לך - תביר בתפקיד התמעט - התנתק ומבית אביך, כי בו אין לך צאצאים, אבל תדע כי ומבית – מונח מרבה שמבית אביך יצאו
רבקה, רחל, לאה, בלהה, זלפה, אַבְרָהָם – מונח, מגביל שרק מבית אביך יצאו הנשים ולא ממקום אחר.

והדבר מתואם עם טעמי (בר' ח"ש כד,ד) כאשר שלח עבדו להביא אשה לבנו

כִּי אֶל-אֶרְצִי וְאֶל-מּוֹלַדְתִּי תֵלֵךְ וּלְקַחְתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק:

כִּי אֶל-אֶרְצִי וְאֶל-מּוֹלַדְתִּי – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין או המצטרפים לענין, צווהו לחפש בכל
חלקי מקורו, תֵלֵךְ - אתנח, מגביל רק לארץ המקור.

אכן עבד אברהם שם פעמיו אל-עיר נחור (בר' ח"ש כד,י)

וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בִּידוֹ וַיִּקֶם וַיֵּלֶךְ אֶל-אֶרֶם נַחְרָיִם אֶל-עִיר נַחְוֹר:

וַיֵּלֶךְ (השני) – תביר, אֶל-אֶרֶם נַחְרָיִם – מרכא טפחא, ריבה את כלל הארץ והמולדת, אבל אל-עיר נחור – סלוק, הגביל ההליכה
לבית נחור.

ובצווי יצחק אבינו ליעקב אבינו (בר' תלדות כח,ב)

קוּם לך פְּהַנְהָ אֶרֶם בֵּיתָה כְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח-לְךָ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבָן אֶתִּי אִמְךָ:

אָבִי אִמְךָ – אתנח, הצווי הוא לבית האב בלבד, אָבִי – מונח ריבה, שהוא גם אב לבן שתקח רק בת שלו ובפועל בנותיו.

ומקום מושבו בחורן (בר' ויצא כח,י) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה:

לך-לך יב, יא – יג: [יא] וְהָיָה כְּאִשֶּׁר הִקְרִיב לְבֹא מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֶל-שָׂרֵי אֲשֶׁתוֹ הִנֵּה-נָא יָרַעְתִּי כִּי אֲשֶׁה יַפֶּת-מַרְאֵה אֶתְּ: [יב] וְהָיָה כִּי-יִרְאוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּךָ יַחְיֶי: [יג] אֲמַרְיִנָּא אֶתְּ לִמְעַן יִישַׁב-לִי בְּעִבּוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָלְךָ: **"א – נִיחִי** – זקף-גדול – 36 מופעים בתנ"ך של ויהי בזקף-גדול **נִיחִי** – זקף-גדול – בתפקיד של שלוש או שניים באופן אחד ואחד באופן אחר.

[יא] **נִיחִי** – זקף-גדול, שלושה נסיונות לקחת את שרה מאברהם (פרעה, עוג הפליט ממלחמת ארבעה מלכים בחמישה (הערת ר' צדוק כולל אור משה), אבימלך) בלי עוג פעמיים לקחת את שרה, ופעם ארע ליצחק (אבימלך) שחמד את רבקה אשתו [יא] **נִיחִי** – זקף-גדול, **בבלי שבת לא, ב משנה**. על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן: על שאינן זהירות בנדה, בחלה, ובהדלקת הנר. **(לב, א)** ראשית קראתי אתכם - על עסקי ראשית הזהרתי אתכם, נשמה שנתתי בכס קרויה נר - על עסקי נר הזהרתי אתכם. אם אתם מקיימים אותם - מוטב, ואם לאו - **הריני נוטל נשמתכם**. ומאי שנא בשעת לידתן? אמר רבא נפל תורא - חדר לסכינא. **רש"י בבלי שבת לב, א**

הריני נוטל נשמתכם - ותאבד רביעיית דמכם, ויכבה נרכם, ויבטל שם ראשיתכם, ונשים נצטוו על כך, כדאמרינן בבראשית רבה: היא איבדה חלתו של עולם - שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה, וככתה נרו של עולם, ושפכה דמו, ועוד, שצרכי הבית תלוין בה. **נפל תורא** - לארץ, שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים: חדרו לסכינא עד שלא יקום, ויהא טורח להשליכו, כך, הואיל ואיתרע מזלה - מזומנת פורענותה לבא.

[יא] **נִיחִי** – לשון צער, שהצער לאשה הוא בכל מצב סכנה לחייה ולא רק בשעת לידה כפי' **רש"י בבלי שבת לב, א** הואיל ואיתרע מזלה - **מזומנת פורענותה לבא**. (הערת ר' צדוק כולל אור משה בשם המהר"ל יעקב חשש לשלוח את בנימין מפני הסכנה בדרך, אשה נקראת בית הפך של דרך שהיא סכנה.) כאן אברהם ושרה בדרך ונכנסו לסכנת חיים ועריות ובזכות ששרה אמנו שמרה שלושה אלו כפי שמפורש אחר מותה **רש"י ברי' חיי שרה כד, טז**) **האהלה שרה אמו** - ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר: והרי היא שרה אמו; כל זמן שהיתה שרה קיימת, היה נר דולק באהל מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל; ומשמתה - פסקו, וכשבאתה רבקה - חזרו. בראשית רבה (ט, טז).

ולמדרש המבוסס על הכתוב **ישעיהו נא, א: שָׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי צָדֵק מִכְּבָשֵׁי הַיָּבֵשׁוֹת אֶל-צִיּוֹר הַצִּבְיֹתָם וְאֶל-מַקְבַּת בּוֹר נַקְרָתָם:** הדורש כי בתחילה נגזרה גזירה, שלא יולידו יש לענות שאפשר כי כבר השתנתה הגזירה ושרה כבר קיימה מצוות נדה, או לומר כי סיפור המעשה מתיחס לשתי מצוות שיכלה לקיים ולשלישית שקיימה בבוא העת.

[יב] **וְהָיָה** – רביעי, ע"פ **רמב"ם ספר המדע הל' יסודי תורה פ"ה ה"א – ה"ד** - מצוות קידוש השם (ראה גם ס' החינוך מצוה רצו, וש"ע יו"ד סי' קנז, הלכות מלכים פ"י ה"ב ... אינו מצוה על קדוה"ש) באילו תנאים ישראל ימסור נפשו על קידוש השם ובאילו תנאים לא ימסור נפשו על קידוש השם. (א) – הבחנה בין שעת השמד ולא שעת השמד. **רמב"ם יסודי תורה פ"ה ה"ג** – מגדיר שעת השמד כגזירת גויים לבטל דתם של ישראל או לבטל מצוה מן המצוות בין נאנס בפני עשרה מיישראל בין נאנס בינו ובין הגויים - יהרג ואל יעבור

סיפור המעשה בירידת אברהם למצרים אינו בשעת השמד ולא אנסו את אברהם לעבור על המצוות. לכן [יב] **וְהָיָה** – רביעי, מרמו לארבע מצבים שלא בשעת השמד ע"פ **רמב"ם הל' יסודי תורה פ"ה ה"ב**
1 – האם הישראל נדרש לעבור על אחת משלוש המצוות עבודה זרה, גלוי עריות, שפיכות דמים – יהרג ואל יעבור
2 – בשאר המצוות אם הגוי מצוהו לעבור על שאר המצוות לחגאתו של הגוי, כגון יבשל לו, או אנס אשה לבועלה וכיוצא בזה, – יעבור ואל יהרג
3 – בשאר המצוות אם הגוי מצוהו להעבירו על המצוות בלבד (ולא להנאת הגוי) אם אין שם עשרה מיישראל - יעבור ואל יהרג
4 – בשאר המצוות אם הגוי אנסו להעבירו על המצוות בלבד (ולא להנאת הגוי) בעשרה מיישראל - יהרג ואל יעבור

רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ה ה"ד כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, וכ' ולכן אברהם איבנו פעל כל מה שאפשר שיעבור ואל יהרג וזה הכתוב [יב] ... **כִּי-יִרְאוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרַיִם וְאָמְרוּ אֲשֶׁתוֹ זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְּךָ יַחְיֶי: [יג] אֲמַרְיִנָּא אֶתְּ לִמְעַן יִישַׁב-לִי בְּעִבּוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָלְךָ** נשים שאמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחת מכן ונטמא אותה ואם לאו נטמא את כולכן יטמאו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מיישראל, וגו' אז יהרג ואל יעבור. אבל כאן לא הייתה שעת שמד (**רמב"ם שם ה"ב**) המצרים לקחו את שרה בעצמם ולהנאתם ולא אנסו את אברהם לעבור על המצוות, ואין שם עשרה מיישראל, לכן לא היה על אברהם למסור נפש. ועוד שאפשר היה שלא יפגעו בה כמרומז בטעמי מהפך פשטא בכתוב **כִּי-יִרְאוּ אֶתְּךָ הַמִּצְרַיִם** (הערת חיצונית כהן כולל נתיבות צבי: אונקלוס תרגם **כִּי** – כאשר, לכן תבנית הטעמים משנה למשמע **תנאי** כ-**זוהר תזריע נב, א** שאם שרה תשמר מעבירה לא יפגעו בהם). ועוד ב-**זוהר** הנ"ל נדרש כי מלאך מגן היה לשרה ולכן לא חשש אברהם לשלומה, אבל חשש לשלומה. הרב שטרם מאורות הדף פסחים קיח התשס"ו בשם חת"ם סופר: א"א היה יחיד שהאמין בה' ולא ידע אם יהיו אחרים שיבואו עמו לכן מסר נפשו כשהשליכוהו לכבשן. אבל אחרי ש'ה' הבטיחו שיעשהו לגוי גדול, הקפיד לשמור עצמו כדי שתתקיים הבטחת ה'. ובשם גדולים רק כאשר א"א היחיד שהאמין בה' ניצל מהכבשן ע"י יחידו של עולם, הכיר העולם בה' וזה היה בשנת ה-52 של א"א והיא שנת 2000 לבריאה ואז הסתימו 2000 שנות ותרו והחלו 2000 שנות תורה.

[יב] **וְהָיָה** – רביעי, 57 מופעים בתנ"ך, 20 בתורה, 3 – בראשית, 3 – שמות, 5 – במדבר, 9 – דברים [יב] **וְהָיָה** – רביעי, רביעי מרמו לכסא הכבוד שפעמים הוא במידת הדין ובהתגבר הרחמים הוא במידת הרחמים. [יב] **וְהָיָה** – רביעי, צירוף שם הוי"ה לחודש תשרי שבו ארבעה ימים טובים המתחיל מראש השנה – יום הדין, יום הכפורים, חג הסוכות – הרגל שעליו נאמר ושמתח בחדן וממנו לומדים לשאר ימים טובים, שמיני עצרת – יחוד ה' וכנסת ישראל [יב] **וְהָיָה** – רביעי, ו"ה – צירוף המרמו למידת הרחמים המקדימה ל-י"ה צירוף המרמו למידת הדין, וב-**זוהר תזריע נב, א** נדרש כי מלאך מגן היה לשרה ובזכות הישמרות שרה מעבירה ייטיב ה' עמם בעולם הזה ובעולם הבא. וע"פ זוהר בפר' וארא מלאך קשור לאחד מן הארבעה המלאכים הראשיים שהם בארבעה צדדי כסא הכבוד ולכל אחד מהם קבוצות מלאכים העושים שליחותם.

2.5 בראשית לך-לך יב,א

בראשית לך-לך יב,ב: וְאֶעֱשֶׂה לְנֹדֶל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי וְהָיָה בְרַכָּה:
בראשית לך-לך יב,ג: וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָה וּמִקְלָלָהּ אָאָר וּנְבַרְכִי בָךְ כָּל מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה:
מקור לנוסח חלקים בברכת אבות בתפילת עמידה, שורש ברכת כהנים

(טט) – שנוי מטבע תפילה לפי הזמן והענין) **בבלי פסחים קיז,ב** ... וחותרם בגאולה. אמר רבא: קריאת שמע והלל – (טט – חותם הברכה) גאל ישראל (טט – בזמן עבר), דצלותא (טט – בתפילת שמונה עשרה, חותם ברכה ששית) – גואל ישראל (טט – זמן הווה). מאי טעמא – דרחמי ניהו (טט – אלו ברכות בהם המתפלל מבקש על צרכיו). אמר רבי זירא: דקידושא – אשר קדשנו במצותיו וצונו (טט – בזמן עבר), דצלותא (טט – בתפילת עמידה בשבת ויו"ט ברכה רביעית) – קדשנו במצותיך (טט – בזמן עתיד). מאי טעמא – דרחמי ניהו (טט – גם בברכה רביעית בשבת ויו"ט המתפלל מבקש על צרכיו). (טט – אגב קידוש מביא עוד הלכה במטבע הקידוש) אמר רב אחא בר יעקב: וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום. כתיב הכא (ד' ראה טז, א) לָמַעַן תִּזְכְּרֶנָּה אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ (מִצְרַיִם מִצְרַיִם) וכתוב התם (שם' יתרו כח, א) זָכֹר אֶת-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְקַדְּשׁוֹ. אמר רבה בר שילא (ג"א בר זירא): (טט – חוזר לשינויים במטבע הלשון) דצלותא מצמיח קרן ישועה (טט – למרות שהברכה פותחת "את צמח דוד עבדך תצמיח, החתימה ללא הזכרת שם דוד), דאפטרותא (טט – ברכת ההפטרה מזכיר מלכות דוד וחותרם במלים) מגן דוד. (שם' ב' ז' ט, א) וְעֲשִׂיתִי-לָהּ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים (רש"י – כאברהם כיצחק ויעקב), תני רב יוסף: זהו שאומרים מגן דוד (טט – ללא הסבר על ההבדל בין התפילה ובין ההפטרה). אמר רבי שמעון בן לקיש: (בר' לך יב, ג) וְאֶעֱשֶׂה לְנֹדֶל – זהו שאומרים אלהי אברהם, וְאֶבְרַכְךָ – זהו שאומרים אלהי יצחק, וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי – זהו שאומרים אלהי יעקב, יכול יהו חותמין בכולן – תלמוד לומר וְהָיָה בְרַכָּה – בך (טט – בהזכרת שם אברהם) חותמין, ואין חותמין בכולן.

הפעלים ברישא של הפסוק וְאֶעֱשֶׂה לְנֹדֶל וְאֶבְרַכְךָ וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי בלשון עתיד, פועל הסיפא של הפסוק וְהָיָה בְרַכָּה בלשון הווה. מקטע זה ב-**בבלי פסחים קיז,ב**, למדו שבתפילה מבקשים בלשון הווה על העתיד. כעין מאמר **בית הבחירה למאירי פסחים קיז,ב** ... ושל תפלה גואל ישראל מפני שהיא תפלה ובקשת רחמים לזמן שהוא בו ולעתיד

בבלי נדרים לב,ב אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל: ביקש הקדוש ברוך הוא להוציא כהונה משם, שנאמר: (בר' לך יד, יח) והוא כהן לְאֵל עֲלִיּוֹן, כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם, שנאמר: (בר' לך יד, יט) וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן כַּנֶּה שְׁמַיִם וְאָרֶץ: (בר' לך יד, כ) וּבְרוּךְ אֵל עֲלִיּוֹן אמר לו אברהם: וכי מקדימין ברכת עבד לברכת קונו? מיד נתנה (את הכהונה) לאברהם, שנאמר: (תה' ק"א, א) פ נָאֵם ה' לֵאדֹנָי שָׁב לִימִיג עַד-אֲשֶׁר אֵינִי בְּיַד הַדָּם לְרַגְלֶיךָ: ובתריה כתיב: (תה' ק"ד, א) נִשְׁפַּע ה' וְלֹא יָחֹם אֶתְהָ כֶהֱנֹן לְעוֹלָם עַל-דָּבָרַי מִלְּפִי-צַדִּיק: והיינו דכתיב: והוא כהן לאל עליון, (שם בן נח) הוא כהן - ואין זרעו כהן. הדרן עלך ארבעה נדרים.

במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא ... כך הקדוש ברוך הוא מדלג ומקפץ מכנסת זו לכנסת זו כל כך למה בשביל לברך את ישראל שנאמר (שם' יתרו כבא, א) **בְּכָל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲזַכֵּיר אֶת-שְׁמִי (אָכֹא אֱלֹהִים וּבְרַכְתֶּיךָ):** באי זו זכות בזכות של אברהם אבינו (שם-בבלי **נדרים לב,ב** למדנו שאברהם אבינו נתמנה לכהן לה' והוא מעביר כח הברכות לכהנים) דכתיב (במ' נשא ו,ג) **כָּהֵן תִּבְרַכְךָ,** כמה דתימא (בר' לך טו, ה) **כָּהֵן יִהְיֶה יוֹרְדָךְ:** דרשה בכעין גזרה שוה.

בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאהרן ולבניו **כָּהֵן תִּבְרַכְךָ** וגו' אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבון העולמים לכהנים את אומר שיברכו אותנו אין אנו צריכין אלא לברכותיך ולהיותינו מתברכים מפניך הה"ד (ד' תבוא כו,ט) הַשְּׂקִיפָה מִעֲלֵינוּ קְדוֹשׁ מִ-שְׁמַיִם (וּבְרַךְ אֶת-עַמְּךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ס). אמר להם הקדוש ברוך הוא אף על פי שאמרת לכהנים שיהיו מברכין אתכם עמהם אני עומד ומברך אתכם לפיכך הכהנים פורשים את כפיהם לומר שהקב"ה עומד אחרינו (טט - שו"ש ב, ט) הִנֵּה-נָה עוֹמֵד אַחֲרֵינוּ (וּלְכךָ הוּא אֹמֵר מִשְׁגִּילִים מִן-הַתְּלִלוֹת: מבין כתפותיהם של כהנים מִצִּיץ מִן-הַתְּרָפִים מִבֵּין אֲצַבְעוֹתֵיהֶם שֶׁל כַּהֲנָיִם, (שו"ש ב, ג) עֵנָה דוֹרֵי וְאָמַר לִי (במ' נשא ו,ג) וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: (טט – הכתוב המסיים את ברכת כהנים והמלמד שבשעת ברכת כהנים ה' מברך בקולם של כהנים וגם מברך לכהנים) (במ' נשא ו,ג) **כָּהֵן תִּבְרַכְךָ,** הה"ד (בר' לך יב, ג) וְאֶעֱשֶׂה לְנֹדֶל וגו' א"ר פנחס בן יאיר ז' ברכות בירך הקדוש ברוך הוא את אברהם ואלו הן (בר' לך יב, ג) וְאֶעֱשֶׂה לְנֹדֶל, וְאֶבְרַכְךָ, וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי, וְהָיָה בְרַכָּה, (בר' לך יב, ג) וְאֶבְרַכְהָ מִבְּרַכְיָה, וּמִקְלָלָהּ אָאָר, וּנְבַרְכִי בָךְ, כנגד שבעה פסוקים שבמעשה בראשית שכתוב בהן כי טוב,

מהרש"א חידושי אגדות פסחים קיז,ב ... דצלותא מצמיח כו' דאפטרותא (טט – ברכת ההפטרה חותם במלים) מגן דוד כו' כיון דצלותא רחמי ניהו מתפללין אנו בזכות האבות בכל התפלות דהיינו אלהי אברהם כו' עד מגן אברהם אבל מגן דוד אין לומר בתפלה דרחמי היא (טט – אלו ברכות בהם המתפלל מבקש על צרכיו) ולא שייך להתפלל בזכותו שהרי אנו מתפללין על צמיחתו ויש לו (טט – לדוד) לתלות בזכות אחרים אבל תקנו מגן דוד גבי קריאת תורה לקיים המקרא (שם' ב' ז' ט, א) וְעֲשִׂיתִי-לָהּ שֵׁם גָּדוֹל גו' ולפי שדברי נביא היה תקנוהו לגבי קריאת נביאים בהפטרה וק"ל:

זו שאומרים אלהי אברהם כו' הוא מבואר שזה הכתוב הוא תחלת דבר ה' עם אברהם ולא נאמר אלא בלשון סיפור דברים שזאת אעשה לך שתהיה לְנֹדֶל וגו' ואברך ואגדלה גו' אבל לא בירך עתה בכל זה אלא שבישר לו עתה על כל הטובה וברכה שיתן לו ולבנו ולבנו כנו וזאת הראיה שדברים אלו בעצמם נאמרו שוב לאברהם דכתיב (בר' יורא יח, א) וְאֶבְרַכְתֶּם הֵן יִהְיֶה לְנֹדֶל וכבר ידוע כי אלהים הוא בעל הכוחות וז"ש אלהי אברהם שזה הכח אלהי שיהיה לְנֹדֶל ניתן לאברהם אחר שהיו הוא ושרה אשתו עקרים וזהו שאומרים אלהי אברהם כי זה כח אלהי שיהיה לְנֹדֶל נתקיים באברהם, ואמר וְאֶבְרַכְךָ שזה כח אלהי לא נמצא באברהם אלא ביצחק שנא' (בר' ח"ש כה, א) וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת-יִצְחָק וז"ש אלהי יצחק כי זה כח הברכה שאמר וְאֶבְרַכְךָ נתקיים ביצחק, ואמר וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי גו' זה כח אלהי לא נגלה לאברהם וליצחק אלא ליעקב כי היה שמו ע"ש עקב ושפלות וגידל שמו הקדוש ברוך הוא (בר' וישלח לה, א) **כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמִי** וז"ש אלהי יעקב שזה כח אלהי וְאֶגְדַּלְהָ שְׁמִי על יעקב נאמר ואמר יכול בכולן חותמין כי החתימה בשם של ד' שם אחדות על כולן נאמר ת"ל וְהָיָה בְרַכָּה כך חותמין כו' והי"ה הן אותיות של שם ד' וא"ל הקדוש ברוך הוא שהוא יהא נזכר בחתימה כי אברהם הוא הראשון אשר על ידו נתייחד שמו של הקדוש ברוך הוא וכדלקמן אמר הקדוש ברוך הוא אני יחיד בעולמי והוא יחיד בעולם נאה ליחיד כו' ולזה גבי יצחק כתיב (בר' ח"ש כה, א) וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים גו' ולגבי יעקב (בר' וישלח לה, א) וַיֹּאמֶר-לִי

אֱלֹהִים ... לֹא-יִקְרָא גו' אבל גבי אברהם זכר שם של ד' בברית בין הבתרים (טט) – אפשר שכוונתו ל-(בר' לך טו,א) דְּבַר-ה' וא"ל (בר' לך טו,א) אֲנִכְלֵ מִגֵּן לָךְ שהוא מעין החתימה אלו כוחות אלהים הם נסים נסתרים אבל נסים הנגלים פועל אותן הש"י בשמו המיוחד שם ההויה וז"ש למשה וארא אל אברהם גו' באל שדי גו' שהוא כח אלהי המשדד מערכה בנסים נסתרים לכל אבל שמי ה' הפועל נס נגלה לא נודעת להם ועוד מפורש בפ' חלק:

מלמדנו ה- **מהרש"א** שנוסח חתימת הברכה "ברוך אתה הוי"ה (הבא מן הכתוב (בר' לך יב,ב) וְהָיָה בְּרַכְּךָ) מגן אברהם" מאחד את הכוחות האלהיים שבהם ה' מנהיג את העולם בנסים נסתרים, ומעורר הנהגה של נסים גלויים שהש"י פועל אותן בשמו המיוחד שם ההויה. ועל כך אנו מתפללים ג' פעמים ביום שיהיה גלוי אלקות בנגלה.

(בר' לך יב,ב) וְהָיָה – טפחה בתפקידים אחדים (א) רבוי משמעות כפועל בכעין זמן מתמיד (ב) כרמז לשם הוי"ה המבטא יחידות ואחדות, (ג) כרמז לשם הוי"ה בצירוף חדש תשרי – שבראש חודשו נברא האדם ועל-כן נקרא הרת עולם אע"פ שהבריאה החלה בכ"ה אלול, וזהו חדש שבו העולם נידון כל שנה מחדש (ד) וזהו צירוף שם הוי"ה שבו מקדים הרחמים (ו"ה) לגבורה (י"ה) נתבונן בר"ת וס"ת של הכתוב וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל, ר"ת מלת גל"ו ס"ת כל"י, ע"פ מהרש"א **חידושי אגדות פסחים קיז,ב**, הקב"ה עושה את אברהם ובני ישראל לכלי המגלה אלקות בעולם, וכך כתב **שפת אמת** (בר' לך תר"ן) והאבות נעשו כלים אשר על ידיהם יכולין גם אנחנו להמשיך אלקותו ית' אלינו, וזהו כלי המטהר את העולם כנדרש ב-**במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא ד"א וְהָיָה בְּרַכְּךָ** והיה בריכה מה הבריכה הזו מטהרת את הטמאים אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה.

טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קיג

ברכה ראשונה והיא אבות תניא מנין שאומרים אבות שני' הבו לה' בני אלים ומנין שאומרים גבורות שניא' הבו לה' כבוד ועזו ומנין שאומרים קדושות שנאמר הבו לה' כבוד שמו ופותחים באלהי אברהם דאמר ריש לקיש (פסחים קיז,ב) (בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל זה שאומרים אלהי אברהם וְאֶבְרַכְּךָ זה שאומרים אלהי יצחק וְאֶבְרַכְּךָ זה שאומרים אלהי יעקב יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל וְהָיָה בְּרַכְּךָ כך חותמין ואין חותמין בכולן והיא פותחת וחותמת בברוך מפני שהיא ברכה ראשונה והאחרות כולן הן ברכה הסמוכה לחברתה הילכך אין פותחות בברוך ואף על פי שאין מלכות בפתחה י"א אלהי אברהם הוי כמו מלכות שאברהם המליך אותו על כל העולם שהודיע מלכותו ואלהותו לכל באי העולם וי"א האל הגדול הגבור והנורא הוי כמו מלכות דלאו דוקא לשון מלכות בעינן כדאמרינן בפ"ב דר"ה (לב ב) שמע ישראל הוי מלכות.

(בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל – פשטא מונח זקף-קטן, גְדֹל – זקף-קטן בתפקיד שני דברים בנוסח ברכת אבות הקשורים באברהם אבינו. (א) הברכה פותחת "ברוך אתה ה' אלהינו וא-להינו וא-להי אבותינו" ואינה ממשיכה "מלך העולם" אלא בלשון ה-**טור** י"א אלהי אברהם הוי כמו מלכות שאברהם המליך אותו על כל העולם שהודיע מלכותו ואלהותו לכל באי העולם ע"פ מאור עינים שעל ידי הליכה זו (של אברהם) יולד בן למאה שנים והוא מדת הגבורה שיתפשט בעולם שיתפרסם אלהותו יתברך על ידי יצחק במדת הגבורה וכמו שאמר הכתוב (בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל וְאֶבְרַכְּךָ וזה בלשון ה-**טור** וי"א האל הגדול הגבור והנורא הוי כמו מלכות דלאו דוקא לשון מלכות בעינן כדאמרינן בפ"ב דר"ה (לב ב) שמע ישראל הוי מלכות.

סיכום: הנוסח אלהי אברהם אלהי יצחק (ואולי גם אלקי יעקב) הוי כמו "מלך העולם" המנהיג את העולם במדות וכוחות שונים. לפי מהרש"א שם הוי"ה שבנוסח החתימה "ברוך אתה הוי"ה מגן אברהם" מאחד את כל המדות והכוחות, ושם אברהם כמייצג מדת החסד והאהבה, מייצג את תכלית כל המדות והכוחות והתכללותם בחסד ובאהבה.

(ב) ברכת אבות חותמת "ברוך אתה הוי"ה מגן אברהם", בלשון הטור ע"פ רשב"ל (בבבלי פסחים קיז,ב) יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל וְהָיָה בְּרַכְּךָ כך חותמין (מגן אברהם) ואין חותמין בכולן. והסיבה לכך מוסברת (א) ב-**קדושת לוי** אברהם רומז על מידת אהבה (טט) – כנוי למידת חסד), יצחק ויעקב מייצגים התפארת והגבורה (ותכלית שניהם) הוא רק שיתעורר מדת אהבה, כי 'חותם' הוא תכלית הדבור. (ב) ב-**מאור עינים** עיקר החתימה וסוף הכוונת היא כך להתכלל בחסד שתועלת הצמצום שמצד הגבורות (יצחק) הוא להוליד הרחמנות (יעקב) שיהיו בני העולם יכולין לקבל את אור החסד הגדול וחסד ה' מעולם ועד עולם על יריאיו אין סוף וכי"ר בילא"ו.

(ג) סדר הברכות ע"פ **במדבר רבה (וילנא) נשא פרשה יא** (טט השפעת פסוק (בר' לך יב,ב) על סדר ברכות תפילת שמונה עשרה) ... א"ר חייא בר עזריא וְהָיָה בְּרַכְּךָ ברכתך קודמת לברכתי שמשם אומרים מגן אברהם אח"כ אומרים מחיה המתים, (טט השפעת פסוק (בר' לך יב,ב) על סדר ברכות תפילת שמונה עשרה) ד"א וְהָיָה בְּרַכְּךָ והיה בריכה מה הבריכה הזו מטהרת את הטמאים אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה

הסבר בהקבלה אל (שמ' יתרו כ,ב) אֲנִכְלֵ תְּיֵ אֱלֹהֶיךָ:

(בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל – פשטא מונח זקף-קטן, זוהי גם תבנית הטעמים של הכתוב הבא בטעם עליון (שמ' יתרו כ,ב) אֲנִכְלֵ תְּיֵ אֱלֹהֶיךָ – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מרמז כי אֲנִכְלֵ – היחיד והבריאה מאוחדת בי, אשר שמי תְּיֵ- וטעם מונח מרמז כי בשמי מונח שאני ומהוה ומחיה בתמידות הבריאה, ואשר ע"י שמי אֱלֹהֶיךָ – זקף-קטן בתפקיד שניים בראתי חומר ורוח.

(בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל – פשטא מונח זקף-קטן, אֲנִכְלֵ – היחיד וְאֶעֱשֶׂה – פשטא, את אברהם ובניו לְגֹי יחיד, שטעם מונח מרמז שמונה בו בתמידות שני תפקידים המרומזים בטעם זקף-קטן במלת גְדֹל, שע"פ **שפת אמת** (לך לך תר"ן) שרשם באברהם, והנה בני ישראל ... מיוחדים בב' אלו: (א) קרבנות ותפלה שתקנו האבות במקומם, שזה ענין התקרבות אל השי"ת, ותפילת י"ה ברכות בסדר קבוע היא עבודה של פתיחת שערי שמים ותיקון הטבע והבריאה המתחדש להיות דבוק לשרש, זה מתקן את עולם החומר; (ב) תורה ממשיכה חיות רוחנית.

(בר' לך יב,ב) וְאֶעֱשֶׂה לְגֹי גְדֹל – פשטא מונח זקף-קטן, זוהי גם תבנית הטעמים העליונים של (שמ' יתרו כ,ב) אֲנִכְלֵ תְּיֵ אֱלֹהֶיךָ – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מרמז כי אֲנִכְלֵ – היחיד, תְּיֵ- מונח, בשמי מונח היחוד והאחדות של הבריאה, אֱלֹהֶיךָ – זקף-קטן בתפקיד שניים בראתי בריאה בשני אופני צמצום: אור סובב (המקיף), נקרא גם עיגולים, נפש, ממנו נברא עולם החומר בנפילה, בהעלם אחד) ואור ממלא (הפנימי), נקרא גם קו יושר, רוח, שבו יש סדר השתלשלות רוחנית).

(בר' לך יב,ג) וְאַעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל – פשטא מונח זקף-קטן,

אָנְכִי – היחיד וְאַעֲשֶׂה – פשטא, את אברהם היחיד למתקן עולם במלכות ה' מונח, שמי שמונח בו היחוד והאחדות של הבריאה, ע"י אברהם ובניו שיהיו לְנָוִי – מונח, המונח בתכלית לפרסם היחוד והאחדות, ע"י גְדוֹל – זקף-קטן בתפקיד שני דברים, שע"פ **שפת אמת** (לך לך תר"ן) שרשם באברהם, והנה בני ישראל הם מיוחדים בב' אלו: (א) קרבנות ותפלה שתקנו האבות במקומם, שזה ענין התקרבות אל השי"ת, ותפילת י"ח ברכות בסדר קבוע היא עבודה של פתיחת שערי שמים ותיקון הטבע והבריאה המתחדש להיות דבוק לשרש, זה מתקן את עולם החומר; (ב) תורה ממשיכה את אור המלא.

וְאַעֲשֶׂה לְנָוִי גְדוֹל וְאַבְרָהָהּ – פשטא מונח זקף-קטן מונח זקף-קטן במלה אחת

(א) פעמיים זקף בין שני קיסרים כעין הקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה

(ב) **וְאַבְרָהָהּ** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה נאמר באחד וחל על הכל, נקרא גם ריבה וריבה את הכל.

כמסקנה מ-**בבלי פסחים קיז,ב** ופירוש **המאירי** לגמרא זאת: חתימות ברכות תפילות עמידה הן בלשון הווה שמשמעותן מכאן ולהבא, וזה

ככעין **הקש** מלשון הכתוב **בראשית לך-לך יב,ב – ג**: שהוא בלשון עתיד ומשמעותו מכאן ולהבא באופן שחוזר וקורה. דבר זה מתבטא

במיוחד בכתוב **וְהָיָה בְרַכָּה כְּנֹדֶרְשׁ ב-במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יא ... מכאן ואילך אמר הקדוש ברוך הוא הרי הברכות**

מסורות לכם, הכהנים יהיו מברכים את בני כשם שאמרתם לאברהם אביהם **(בר' לך יב,ג) וְהָיָה בְרַכָּה** לכך נאמר **(נמ' נשא ו,ג) דַּבַּר אֵל-**

אֶהְרֹל וְאֶל-בְּנֵי לְאֹמֶר) (את-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶמֹר לָהֶם: ס).

הקב"ה העביר את הכח הברכות לברך את כל העולם לאברהם אבינו שזה נאמר באחד וחל על כל דורות בני ישראל, אברהם מסר כח

הברכות ליצחק, ויצחק ליעקב, ויעקב לכהנים, נמצא שהכהנים (חוזרים ו-) מברכים מכח הברכה שנתנה לאברהם אבינו.

ועוד כעין הקש שבתורה הוא רמז בתבנית הטעמים ובנביא הוא בכתוב **וְאַבְרָהָהּ** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה נאמר באחד וחל

על הכל, נקרא גם ריבה וריבה את הכל. ברכת התפילה הראשונה חותמין ב-מגן אברהם. ברכת ההפטרה האחרונה חותמין ב-מגן דוד, כפי

שהובטח לדוד בכתוב **(ש' ב' ט,ט) וְעֲשִׂיתִי-לָךְ שֵׁם גְדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים** (רש"י – כאברהם כיצחק ויעקב),

מפה מצאו חכמים סמך לתקנתם לקביעת הנוסח של ברכת ההפטרה האחרונה.

2.6 בראשית וירא חי,א

בראשית וירא יח,ה:

וְאָקְחָהּ פֶת־לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אֶתֶר תַּעֲבְרוּ כִי־עַל־כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל־עַבְדְּכֶם וַיֵּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אֶתֶר תַּעֲבְרוּ - מהפך פשטא מונח זקף-קטן

בבלי נדרים לז,ב ... מ"ט לא אמר שכר פיסוק טעמים? קסבר: (שכר) פיסוק טעמים דאורייתא הוא, דא"ר איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב, מ"ד: +נחמיה ח+ ויקרא בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא? ויקראו בספר תורת האלהים - זה מקרא, מפורש - זה תרגום, ושום שכל - אלו הפסוקים, ויבינו במקרא - זה פיסוק טעמים, ואמרי לה: אלו המסורות. אמר רבי יצחק: מקרא סופרים, **ועיטור סופרים**, וקריין ולא כתיבן, וכתבין ולא קריין - הלכה למשה מסיני. מקרא סופרים: ארץ, שמים, מצרים.

עיטור סופרים: (**בר וירא יח,ה**) **אתר תעברו**, (בראשית כד) אחר תלך, (במדבר לא) אחר תאסף, (תהלים סח) קדמו שרים אחר נוגנים, (תהלים לו) צדקתך כהררי אל.

רש"י מסכת נדרים לז,ב הלכה למשה מסיני - דנקראין הכי. **עיטור סופרים אתר תעברו** - ולא כתיב תעבורו אחר, והיינו עיטור שמעטרין הדיבור דהכי משמע יפה. (טט - שינה סדר המלים ליופי הקריאה)

קדמו שרים אחר נוגנים - ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים. **צדקתך כהררי אל** - ולא כתיב כהררי אל צדקתך, דהכי מסתבר טפי ובדווקא משמע.

ר"ן מסכת נדרים לז,ב עטור סופרים אתר תעברו אחר תלכו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים - כל הני אתר מיתרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למכתב **סעדו לככם ותעבורו** תסגר שבעת ימים ותאסף קדמו שרים נוגנים אלא שנכתבו לתפארת הלשון.

צדקתך כהררי אל - הוה ליה למכתב צדקתך חררי אל כדכתיב משפטין תהום רבה לומר שההרים הרמים כלומר המלאכים צריכין לצדקת השם אלא שכתב כהררי אל לתפארת הלשון **ובדברי מורי ראיתי דעטור סופרים** היינו שכותבין טעם מפסיק באחר כי היכי דלישתמע (טט - כדי שיהיה במשמעות) אח"כ תלך ואח"כ תעבורו ואחר כן תאסף קדמו שרים ואח"כ נוגנים צדקתך כהררי נפסק בטעם כהררי ממלת אל לומר שמלת אל הפוכה כאילו היתה בתחלת הפסוק ופירוש אל צדקתך נגלית כהרים שהם גלויים ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלכו אחר שתעבורו (טט - ע"פ שפת"ח אחר כך תסעדו) אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם צדקתך כהרים של אל וקרי ליה עטור סופרים (טט - חלוף סדר המלים) משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה (טט - מנעים את הקריאה).

ר"ן ... אחר תעבורו אחר בטעם מפסיק ... וקרי ליה עיטור סופרים משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה:

בגירסת הכתר **אתר תעברו** - מונח זקף-קטן, אולי לר"ן הייתה גירסא **אחר-תעברו** - מקף זקף-קטן ואז יובן טעם מפסיק ב-**אחר** או הכוונה לתבנית הטעמים של **וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם** - מהפך פשטא המהוה עצירה חזקה יותר מאשר רק טעם פשטא, ואז משמע הכתוב **וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אתר תעברו** סעדו ואח"כ תעברו למקום שהתכוונתם להגיע אליו לכתחילה.

או כהצעת חיצונית כהן מכולל נתיבות צבי, שיש המנגנים טעם מונח לפני זקף-קטן בהארכה הנשמעת כשתי פעימות ולכן הוא נשמע כמפסיק.

רש"י (ה) וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם - בתורה בנביאים ובכתובים מצינו, דפתא מזוניתא דלכא. בתורה: **וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם**. בנביאים: "סעד לכך פת לחם" (ש"ו יט,ה). בכתובים: "ולחם לבב אנוש יסעד" (תה"קד,טו).

בבלי ברכות לה,ב ... ואמר רב הונא: באומר כל הזן עלי; אלמא משחא זיין! - אלא: **חמרא סעיד**, ומשחא לא סעיד. - וחמרא מי סעיד? והא רבא הוה שתי חמרא כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי! - טובא גריר, **פורתא סעיד**.

בבלי ברכות לה,ב ... ומי סעיד כלל? והכתיב: (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו' נהמא הוא דסעיד, חמרא לא סעיד! - אלא: חמרא אית ביה תרתי - סעיד ומשמח, נהמא - מסעד סעיד, שמוחי לא משמח. אי הכי (אם היין סעיד, היינו מזין אז שגם עליו) נברך עליה שלש ברכות (ברכת המזון)! לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה.

בבלי ברכות לה,ב ... אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא: אי קבע עלויה (על היין) סעודתיה מאי? אמר ליה: לכשיבא אליהו ויאמר אי הויה קביעותא, השתא מיהא בטלה דעתו אצל כל אדם.

וְאָקְחָהּ פֶת־לֶחֶם וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אֶתֶר תַּעֲבְרוּ - קדמא ואזלא כעין כלל מלמד, **וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אתר תעברו** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט.

וְאָקְחָהּ פֶת־לֶחֶם - קדמא ואזלא כעין כלל מלמד על לחם, **פת־לחם** - מקף, ענין בעל מספר מצבים, (א) לחם במובנו המקובל עיסה מקמח או סולת מחמשת מיני דגן בלולה במים ואפויה בתנור, מינימום סועד - כביצה?, ולברכת המזון כזית. (ב) פת הבאה בכיסנין ועוד שני מצבים שבשיעור מתאים ברכת המזון. (ג) מצה - לחם עוני ומזה תמיכה שהדבר ארע בפסח (בנוסף על הידיעה מאפיית מצות ע"י לוט למלאכים באותו ערב) (ד) (ו) (ג) בהסבר תורת המקף יהיה דבר המחליש את החשיבות של לחם. (ד) אברהם התכווין ללחם - מצה, אבל לא הביא לחם כי העיסה נטמאה כי שרה פירסה נידה.

וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם אתר תעברו - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות ולפחות אחת מהן יוצאת מפשט המקרא, ו/או שני מצבים (זקף-קטן) ועוד אפשרות למצב ביניים או ספק (מונח),

תעברו - זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות. דרשה (א) מלמד על מספר מצבי מאפה פת-לחם ומזונות שסועדים הלב (מזינים) ולכן קובעים עליהם סעודה ומברכים עליהם שלוש ברכות (היינו ברכת המזון) וגם כאשר הפת מועטת או המזונות בשיעור המינימלי המחייב לברכת המזון, לעומת אוכל אחר שאינו בבחינת סועד אלא משיבוע (ממלא)

דרשה (ב) **וְסַעְדוּ לְבָבְכֶם** - מהפך פשטא, סיימת סעודה שקבעת על פת-לחם או מזונות שנאפו בתנור, עצור לפני היציאה, ברך ברכת המזון,

וטעם מונח של מלת **אתר** שבתבנית **אתר תעברו** - מונח זקף-קטן, עשוי לרמז למצב ביניים או ספק. (א) הוא דעת יחיד (רב אלישיב) האומר שגם על תבשיל (מעשה קדרה) שאח"כ נאפה (מעשה תנור) כמו קיגל אטריות, ואכל ממנו כשיעור אכילת מזונות יברך ברכת המזון. (ב) האם אפשר לקבוע סעודה על יין שלפי **בבלי ברכות לה,ב**, הוא קצת סעיד (מזין) וגם משמח ולברך שלוש ברכות (ברכת המזון).

בבלי פסחים קח,א ... תלמיד אצל רבו מאי? תא שמע, (אמר) { מסורת הש"ס: [דאמר] } אביי: כי הוינן בי מר זגיןן אבירכי דהדדי (כורעים על הברכיים), כי אתינן לבי רב יוסף, אמר לן: לא צריכתו, מורא רבך כמורא שמים. מיתבי: עם הכל אדם מיסב, ואפילו תלמיד אצל רבו! - כי תניא ההיא - בשוליא דנגרי.

זרע יצחק פסחים קח,א פרק עשירי

בד"ה בפני רבו וכו' שמלמדו תורה וכו' עכ"ל תוספות בשור שנגח ד' וה' דף מ"א ע"ב [ד"ה לרבות] כתבו דהא דדרשינן את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח מיירי **ברבו מובהק** כדתנן מורא רבך וכו'. מדבריהם נראה דלא הוה מורא רבו למורא שמים אלא ברבו מובהק א"כ הכא דאמרין דטעמא דתלמיד בפני רבו אינו צריך הסיבה משום דמורא רבך וכו' ופי' רשב"ם דכתיב את ה' אלהיך תירא וכו' לא מיירי אלא **ברבו מובהק** אבל שאינו מובהק צריך הסיבה בפניו, וכן היא דעת הרמב"ם בהלכות ת"ת פ"ה [הלכה ו' וט'] ע"ש,

הסיבת תלמיד בפני רבו המובהק. אפשר כי המקראות הבאות הם אסמכתא להלכה זאת, אם המלאכים היו בבחינת בית דין לגיור (ראה יח,א) אז אברהם אבינו הוא כעין תלמיד שלמד מהם הלכות גיור אז בתחום זה הם מורו המובהק ולכן לא יסב עמהם. ואם המלאכים לא היו בבחינת רבו המובהק של אברהם אבינו אז נהג במידת חסידות בהכנסת אורחים, ללמד מה הנהוג ברבו המובהק..

(בר' וירא יח,ה) **וְסִעְדוּ לַפְּכֶם אַתֶּר תַּעֲבְרוּ** - ס"ת ומר"ו עולה מור"ו = רב"ו עולה עם הכולל אה"ר

(בר' וירא יח,ה) **וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הַעֵץ וַיֹּאכְלוּ**: אברהם אבינו משמש את המלאכים כתלמיד לפני מור"ו – רב"ו

בראשית וירא יח,ו: וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל-שְׂרָה וַיֹּאמֶר מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֹלֶת לֹשִׁי וְעֵשִׂי עֲנוֹת:

בראשית וירא חי,ב: וַיֵּשֶׁא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְצִים עֲלָיו וַיֵּרָא נִגְרָן לַקְּרָאָתָם מִפְּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה:
זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת וירא דף ק עמוד א

דאמר ר' יוחנן כשפירש הקב"ה הקרבנות אמר משה רבונו של עולם תינח בזמן שהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו אמר לו: משה יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשבילי יותר מכל הקרבנות שבעולם שנאמר (וי' צו ז,לז) **זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֶיךָ לְמִנְחָה** וגו' כלומר זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם,

ויקרא צו ז,לז: זֹאת הַתּוֹרָה לַעֲלֶיךָ לְמִנְחָה וְלַחֲטָאת וְלְאֲשָׁם וְלְמִלֻּואִים וְלְזִבַּח הַשְּׁלָמִים:

וְלְמִלֻּואִים – קדמא זקן-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין (א) ב-שמות תצוה מוזכרים קרבנות המילואים לפני כל הקרבנות, כי הם מילואים (לחינוך הטהורים) לפני חנוכת המשכן ובפועל בוצעו ב-ויקרא צו. (ב) בויקרא צו המילואים מצוינים אחרונים אפשר כמשל שלימוד התורה בזמן הגלות הוא מילואים - ממלא מקום הקרבנות. הערת ר' דוד מקלב מכולל נתיבות צבי ו**לְזִבַּח הַשְּׁלָמִים** – טפחא סלוק, השלמים – האדם השלם, כמו (בר' וישלח לג,ח) **וַיִּבְאֵר עֵקֶב שְׁלֹם עֵיר שְׁלֹם רֵשִׁי** (יח) **שלם - שלם** בגופו, **שלם** בממונו: נתרפא מצלעתו, ולא חסר כלום מכל אותו דורו. **שלם** בתורתו (שבת לג,ב): ועתה אמירת הקרבנות בתפלה עושה שלמות במקום זבח.

א"ר כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניינא דקרבנות ותקרובתא ויכוון בהו ברית כרותה הוא דאינון מלאכי דמדכרין חוביה לאבאשא ליה דלא יכלין למעבד ליה אלמלא טיבו, ומאן יוכח האי פרשתא יוכח דכיון דאמר (בר' וירא יח,ב) **וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְצִים עֲלָיו** מהו עליו לעיין בדיניה כיון (דף ק עמוד ב) דחמא נשמתא דצדיקא כך מה כתיב (בר' וירא יח,ו) **וַיִּמְהַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים** וגו' מהו האלהה בית המדרש (דוד מקלב: נשמת צדיק בו כי ממהר לבית המדרש, כמו שדוד בקש (תה' כו,ד) **שִׁבְתִּי בְּבֵית-ה'** אבל בבחינת **וְלִבְקָר בְּהִיָּקְלוּ**: בהרגשה של ארעיות, כדי שימהר לבית המדרש שוב ושוב) ומהו אומר **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** ענין הקרבנות ונשמתא מתכוונת בהו (ומכוון בהזכרת הקרבנות) הדא הוא דכתיב ואל הבקר רץ אברהם וכדין נייחא להו ולא יכלין לאבאשא ליה (נח להם הדבר ולא מבאשים אותו), ר' פנחס פתח קרא דכתיב (במ' קרח יז,יא,יב) והנה החל הנגף בעם וכתיב ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו' וכתיב ותעצר המגפה כתיב הכא (במ' קרח יז,יא,יב) **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** מה להלן **קָרְבַן לַאֲשֵׁתוֹבָא** (להצלה) **אִף כַּאֲן קָרְבַן לַאֲשֵׁתוֹבָא** (להצלה), **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, מה להלן (במ' קרח יז,יא,יב) קרבן לאשתזבא (להצלה) אף כַּאֲן (בר' וירא יח,ו) קרבן לאשתזבא,

זוהר - מדרש הנעלם כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קא עמוד ב

א"ר יהודה לא די להם לצדיקים שמבטלין את הגזרה אלא לאחר כן שמברכיין להם תדע לך שכן הוא דכיון שהנשמה אומרת לגוף **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** וגו' וכל אותו הענין ומבטל את הדין מה כתיב (בר' וירא יח,ו) **וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כִּעֵת תִּלָּה** הרי ברכה כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו מה עושים הולכים אצל הרשעים לעיין בדינים ולעשות בהם משפט הדא הוא דכתיב ויקומו משם האנשים וישקפו על פני סדום למקום הרשעים לעשות בהם משפט ה"ה דאמר רבי יהודה כך דרכו של צדיק כיון שרואה שמעיינין בדינו אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב (על) חלבו ודמו לפני צורו עד שמסתלקין בעלי הדין **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, דרשת זוהר מהכתוב הזה הוא הזכרת קרבנות בכוונה וכל אותו הענין מבטל את הדין, מציל את האומר, מברכו, מעביר את הדין לרשעים.

ספר חסידים (מרגליות) ברית עולם ושומר הברית סימן קלה

ואברהם אמר **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** סתם והמנהג דכשאומו סתם סאים **כונתו מקמח** דהוא רגיל דאי כונתו לעשות מסולת היה לו לומר **שלש סאה סלת** אלא ודאי כונת אברהם באומר שלש סאים סתם הוא קמח, **ושרה השיבה קמח סֹלֶת** כונתה ממה שאמרה סאים נראה **קמח** אבל אני עושה **סֹלֶת** ומדאצטריך קרא לפרש **צדקת שרה** מוכח דבעלמא אשה עיניה צרה. וזה פירש הרב כלי יקר משא"ל כלה שענייה יפות אין כל גופה צריך בדיקה דהאשה עיניה צרה באורחים וזו המדה פרחת בכלהו נשי וכשהכלה עיניה יפות, רוצה לומר שהיא נדיבה וטובת עין א"כ היא מוצאת מרוב הנשים ולזה אין כל גופה צריך בדיקה דמאי דהוה בכלהו נשי ליתא בדידה כ"ש שאר מדות. **מַה־רִי שְׁלֹשׁ סָאִים** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, **ספר חסידים** דורש משרה הצדקת שענייה יפות באורחים שלא כדרך הנשים, אל כלה (ש)עיניה יפות, רוצה לומר שהיא נדיבה וטובת עין א"כ היא מוצאת מרוב הנשים ולזה אין כל גופה צריך בדיקה דמאי דהוה בכלהו נשי ליתא בדידה כ"ש שאר מדות.

שְׁלֹשׁ סָאִים - זה שיעור איפה, ובו עשר יחידות עומר, והעומר עשירית האיפה הוא. משלוש סאין אפו מצות תודה משלושה סוגים, כל סוג עשר מצות מסאה סולת. אמנם המדרש אומר כי לכל אורה רצו לאפות שלוש סאין עוגות, אך גם פשוטו של מקרא מתקיים. אפשר כי זה רמז למצות תודה לעתיד לבוא במשכן ובמקדש הגלמים בויקרא.

בראשית וירא יח, יג, יד: [יג] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָהָם לְמַחְזֵק זֶה צָחָק שְׂרָה לְאִמֶּךָ הֲאֵיךְ אֲמַנְתָּ אֵלֶיךָ וַיִּגְדַּל וַיִּבְרָא:

בבלי נדה עב, ב... ואחד עשר יום שבין נדה לנדה - הלכה למשה מסיני. רמז לכך נמצא בפסוק וכן רמז לקביעת קביעות וסת. הפסוק מלמד מסיפור מעשה בשרה אמנו אל הלכות נדה וזיבה, ובהן ארבע מיני עונות באשה, נשים שדיין שעתן, חישוב ימי זיבה. **זה** – תלישא-קטנה ... **אמנם** – תבנית העשויה לרמז לחישוב חשבוני **צָחָק שְׂרָה** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, **לְאִמֶּךָ** – רביע, ארבע מיני עונות (וסתות היינו זמנים בין תחילות וסת) באשה. **הֲאֵיךְ אֲמַנְתָּ אֵלֶיךָ** – מרכא תביר טפחא, דרשת עונות הפלגה בינונית הפלגה מינימלית **וַיִּגְדַּל וַיִּבְרָא** – מרכא סלוק.

לְמַחְזֵק זֶה – מונה תלישא-קטנה, כעין שתי תלישא-קטנה, כעין שני שיעורין, אחד המרומז מלת ז"ה – גי' י"ב, אפשר ע"פ **שפת"ח** שתלד שרה לשניים עשר חדש אחרי שתקבע וסת הפלגה שלושה חדשים, והדרשה ע"פ תבניות הטעמים מלמדת על וסת הפלגה בינונית של 29 יום ועל וסת הפלגה מינימלית של 18 יום. וסת הפלגה של 18 יום מרמזת אל ההלכה למשה מסיני של מחזור ובו שבעה ימי נדה ואחד עשר ימי זיבה הנלמד בבלי נדה עב, ב.

צָחָק שְׂרָה – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד, **לְאִמֶּךָ** – רביע, ארבע מיני עונות (וסתות היינו זמנים בין תחילות וסת) באשה, או קביעת וסת ע"י ארבע ראיות, כי רק ברביעית נודע למפרע שקבעה קביעות של השלוש העונות הקודמות.

שיעורי קביעת וסת לרוב הנשים:
(א) וסת הגוף – בסימנים שונים, (ב) (ג) וסת הימים (וסת החדש ווסת הפלגות), עונה בינונית היא בעצם וסת הפלגות (30 יום לראייתה).

(ד) סתות אחרות הן: וסת הגוף והימים, וסת הדילוג, וסת ע"י מעשה, וסת לא קבועה. שלרובי סוגיהן יש רמז בטעם מרכא בתפקיד רבוי במלת **וַיִּגְדַּל**, או רבוי מצבי סלוק דמים **וַיִּגְדַּל** – סלוק, מגביל לגבי קביעת מחזור ראייה. אפשר כי מרמז לנאמר במסכת נדה: ארבע נשים דיין שעתן וכאשר רואות צריכות ארבע עונות (ראיות) כדי לקבוע וסתן, כי הן היו מסולקות דמים (קטנה שלא ראתה, זקנה שפסקה מלראות, מינקת ועוד), וכאן מלמד מאשה זקנה אל האחרות. וסת החדש ווסת הגוף נקבעות ע"י שלוש ראיות, וסת הפלגות נקבעת ע"י ארבע ראיות.

הֲאֵיךְ אֲמַנְתָּ אֵלֶיךָ – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא ואשר חלים עליכם הלכות שונות או באופנים שונים, או שלא חייבים להתקיים ביחד.

א' אפשר שכאן שיעור לידה לילד בר קיימא לתשעה חדשים, או שיעור לידה לשבעה חדשים מקוטעים **ע"פ מדרש רבה פר' נגו** על **בראשית וירא כא, ב**, רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף **מבינו של אבימלך**, רבי חמא אמר לשבעה שהם תשעה מקוטעים **ב' שיעורי קביעת וסת לרוב הנשים:**

וסת הגוף, וסת הימים (וסת החדש ווסת הפלגות), עונה בינונית היא בעצם וסת הפלגות (30 יום לראייתה), ולדעת קצת פוסקים עונה בינונית היא וסת החדש.

וסתות אחרות הן: וסת הגוף והימים, וסת הדילוג, וסת ע"י מעשה, וסת לא קבועה וסת החדש ווסת הגוף נקבעות ע"י שלוש ראיות, וסת הפלגות נקבעת ע"י ארבע ראיות.

ב'א' הֲאֵיךְ – מרכא (כעין מאריך זמן), גי' עם הכולל 87 יום. וסת עונה בינונית של שלוש תקופות בנות 29 יום לקביעת וסת הימים ויום השלושים נמנה פעמיים (כסוף העונה הקודמת ותחילת העונה החדשה). בפעם השלישית יום השלושים הוא בעצם יום 88. ויש לתרץ שאם ראתה רק שלוש פעמים בקביעות והתקלקלה הקביעות בפעם הרביעית אז יש התחשבות ביום השלושים השלישי. אבל הממשיכה בקביעותה אז זה באמת רק 87 יום. (בעזרת הרב ברס).

ב'ב' אֵלֶיךָ – טפחא (כעין מקצר זמן), גי' עם הכולל 36 יום. וסת הפלגה מינימלית של 18 יום, כאשר אות א' ממלת **אֵלֶיךָ** מרמז לעונה אחת שכבר עברה, ומעתה עוברות עוד שתי עונות של 18 יום, בסה"כ 36 יום. 18 יום הם שבעת ימי נדה המפורשים ב- (ויקרא מצורע), וי"א ימי זיבה הנדרשים במסכת נדה עב, ב. מתקבלת קביעת וסת לשלוש תקופות שוות מינימליות **ב'ג' אֵלֶיךָ** – כעין נוטריקון א' = אקבע וסת ימים כגון וסת הפלגות של עונה של ל' = שלוש יום צריכה ד' = ארבע ראיות **ג'א'** בדרך דרש לא הלכתי **אֲמַנְתָּ** – תביר, גי' 131, להודיע לשרה כי מה הפלא, יוכבד תלד בגיל 130

בראשית וירא יח, טו: וַתִּכְחַשׂ שְׂרָה וַיֹּאמֶר לָא צָחָקִי כִּי וַיִּהְיֶה וַיִּאמֶר לָא כִּי צָחָקִי:

רש"י (טו) כי יראה... כי צחקה - הראשון משמש לשון 'דהא', שהוא נותן טעם לדבר: **ותכחש שרה** לפי **שיראה**; והשני משמש לשון 'אלא': **ויאמר לא כדברין הוא, אלא צחקה**; שאמרו רבותינו (**ג'א, ג**): 'כי משמש ארבע לשונות: אי, דילמא, אלא, דהא. **רמב"ן**... וראוי שנאמר עוד, כי אברהם לא גלה לה הנאמר לו מתחלה "אבל שרה אשתך יולדת לך בן" (**בר' יז, ט**), אולי המתין עד שלוח השם אליה הבשורה ביום מחר, כי ידע "כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים" (**עמ' גז, ז**), וגו' **תורה שלמה. ירושלמי סוטה פרק פ"ז ה"א** ר' יוחנן בשם ר' אבהו "לא מציינו שדיבר המקום עם אישה אלא עם שרה בלבד וכו' אמר ר' בירי כמה כירכורי כירכורים הקב"ה מתאוה לשמוע שיחתן של צדקניות **ויאמר לא כי צחקה**.

טט – אפשר לתרץ כי הפסק בין המלים **כִּי וַיִּהְיֶה** בא להפריד בין אותיות אהו"י. בנוסף לכך ההסבר שמובא ע"י **תורה שלמה** מתאים להסבר של תבנית של כעין רבוי למטרה אחת. אמנם ב-**תורה שלמה** מיוחסת השתדלות הקב"ה לשמוע שיחתן של צדקניות לסיפא הקרא **וַיִּאמֶר לָא כִּי צָחָקִי**: אבל אפשר שהקרא **כִּי וַיִּהְיֶה וַיִּאמֶר** מונח פסק אתנח מרכא פסק הוא תבנית המורכבת מכעין רבוי למטרה אחת וכעין מידה של סדור שנחלק, וביחד משמשים כמבוא לקרא האחרון **לָא כִּי צָחָקִי** להודיע רבוי כירכורים עבור המטרה האחת לשמוע שיחתן של צדקניות, כאן משפט אחד בלבד.

2.7 בראשית וירא חי,א

בראשית וירא חי,א: וְאֶבְרָהִם הָיָה יְהוָה לְגֹי יְהוָה לְגֹי יְהוָה וְנִבְרָכוּ-בּוֹ כָּל גְּוֵי הָאָרֶץ:

בבלי חולין צב,א ... וכן הוא אומר (משלי ז') צרור הכסף לקח בידו, חומר שעורים ולתך שעורים - אלו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, ואיני יודע אם שלשים כאן וט"ו בארץ ישראל ואם שלשים בארץ ישראל וט"ו כאן, כשהוא אומר: (תכריח ז"א) ואקחה שלשים כסף ואשליך אותו בית ה' אל היוצר, הוי אומר - שלשים בארץ ישראל וט"ו כאן; אמר אב"י: ורובייהו משתכחי בבי כנישתא דתותי אפתא;

ירושלמי עבודה זרה פ"ב ה"א (דף מ טור ג) ... רב הושעיה אמר' ולמה לי נן פתרין לה דברי הכל כיי דמר רב הונא בשם רב וישקלו את שקלי שלשי' כסף אילו שלשים מצות שעתידין בני נח לקבל עליהן ורבנן אמרי אילו שלשים צדיקים שאין העולם חסר מהן דמר רבי נחמן בשם רבי מנא אין העולם יכול להיות פחות משלשים צדיקים כאבינו אברהם ומה טעם **וְאֶבְרָהִם** היה (טט בקרא ה"ו) **יְהוָה** יהי"ה מיניין שלשים פעמים שרובן בבבל ומיעוטן בארץ ישראל פעמים שרובן בארץ ישראל ומיעוטן בבבל סימן יפה לעולם בשעה שרובן בארץ

וְאֶבְרָהִם – קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין ה"ו - דרגא מושך תכונת **יְהוָה** המאוחר אל אברהם המוקדם, שלושים צדיקים כאבינו אברהם **יְהוָה** – תביר מחלק המיניין כלשון הירושלמי יהי"ה מיניין שלשים **פעמים שרובן** בבבל ומיעוטן בארץ ישראל **פעמים שרובן בארץ** ישראל ומיעוטן בבבל סימן יפה לעולם בשעה שרובן בארץ

ה"ו יְהוָה לְגֹי יְהוָה – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא ועל כל אחד חל אותו ענין או הלכה. כאן אילו שלשים מצות שעתידין בני נח לקבל עליהן ורבנן אמרי אילו שלשים צדיקים שאין העולם חסר מהן כדוגמת אברהם. **יְהוָה לְגֹי יְהוָה וְנִבְרָכוּ-בּוֹ** – תביר מחלק בין מצב העולם כאשר רוב הצדיקים ארץ-ישראל ובין מצב העולם כאשר רוב הצדיקים בבבל. **וְנִבְרָכוּ-בּוֹ** – אתנח, מגביל הסימן טוב לעולם כי כאשר רובן של הצדיקים בארץ ישראל סימן יפה לעולם כי ישראל **גֹי יְהוָה לְגֹי יְהוָה** ומעוצמתו מתברך העולם כחלק השני בפסוק. אבל כאשר רובן של הצדיקים בבבל סימן פחות יפה לעולם כי כנראה רוב ישראל בגלות ונגרע מ-**גֹי יְהוָה לְגֹי יְהוָה** ולכן נגרע מהברכה לעולם.

וְנִבְרָכוּ-בּוֹ : – קדמא זקף-קטן במלים מחוברות במקף, כעין מוקדם שהוא מאוחר, כשם שאברהם המוקדם הביא ברכה לעולם, כך הצדיקים הבאים אחריו מביאים ברכה לעולם.

כָּל גְּוֵי הָאָרֶץ – טפחא מרכא סלוק, מגביל ללמד שלא כל גויי הארץ מתברכים, מי לא מתברך?

כָּל – טפחא בתפקיד רבוי, **גְּוֵי** – מרכא בתפקיד רבוי, **הָאָרֶץ** – סלוק כמגביל, סה"כ רבוי רבוי מיעוט, אם אפשר לסדרו רבוי מיעוט רבוי, אז רק אחד נגרע אולי עמלק.

בראשית וירא חי,כ: וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקֵת סֹדִם וְעַמְרָה כִּי-רַבָּה וַחֲטָאתָם כִּי כִבְדָה מְאֹד:

משנה מסכת סנהדרין פ"ג,מ"ג ... אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא שנאמר (בר' לז יג,יג) **וְאֲנָשֵׁי סֹדִם רָעִים וְחַטָּאִים לֵה' מְאֹד:** רעים בעולם הזה וחטאים לעולם הבא אבל עומדין בדין רבי נחמיה אומר אלו (דור המבול) ואלו (אנשי סדום) אין עומדין בדין שנאמר (תהלים א,ה) **עַל-גִּן לֹא-יִקְמוּ רָשָׁעִים בְּמִשְׁפַּט וְחַטָּאִים בְּעֵצַת צְדִיקִים:** על-גין לא-יקמו רשעים במשפט זה דור המבול **וְחַטָּאִים בְּעֵצַת צְדִיקִים** אלו אנשי סדום **אֲמָרוּ לָן** (חולקים עליו מעט) אינם עומדים בעדת צדיקים אבל עומדין בעדת רשעים (אנשי סדום דומים לדור המבול) **תּוֹסַפְתָּא מִסַּכְת סַנְהֵדְרִין (צוּקְרַמַּנְדֵל) פ"ג,ה"ח** אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא ואינן חייני לעולם הבא שני' (בר' לז יג,יג) **וְאֲנָשֵׁי סֹדִם רָעִים וְחַטָּאִים** בעולם הזה, **לֵה' מְאֹד** בעולם הבא דבר אחר רעים איש על חבירו וחטאים בגילוי עריות ל"י בעבודה זרה מאד בשפיכות דמים: (בעבירות אלו דומים לדור המבול הקודמים להם).

וְחַטָּאִים – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, חטאת אנשי סדום (המאוחר בענין) כחטאת דור המבול (המוקדם בענין)

תורת חיים מסכת סנהדרין דף קח עמוד א ... (תהלים א,ה) על-גין לא-יקמו רשעים במשפט זה דור המבול. בבראשית רבה פרשה כ"ו מפרש רישא דקרא בנח ודורותיו דאיתא התם אשרי האיש זה נח ונראה דלכך כתיב האיש בה"א רמז לנח איש צדיק אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים וגו' רבי נחמיה אומר בדור המבול ובדור הפלגה כי אם בתורת ה' חפצו וכו' ולכך מפרש ר' נחמיה סיפא דקרא נמי בדור המבול מיהו קשה דקאמר וחטאים בעדת צדיקים אלו אנשי סדום **מה ענין אנשי סדום לאנשי דור המבול דאסמכיניהו קרא להדדי.** ונראה משום דתרווייהו דמיין להדדי (ששני אלו דומים זה לזה בדברים אחרים) בכמה מילי דכשם שדור המבול לא נתגאו אלא בשביל רוב טובה שהשפיע להן הקדוש ברוך הוא כדאמר בש"ס בסמוך כך אנשי סדום לא נתגאו אלא בשביל רוב טובה שהשפיע להן הקדוש ברוך הוא כדאמר בש"ס כי רבה רעת האדם כדאמר בש"ס כך אנשי סדום קלקלו ברבה שנאמר ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה. וכי היכי דדור המבול היו גוזלין זה את זה פחות פחות משהו פרוטה בכדי שלא יכול להוציאו ממנו בדין כדאיתא בבראשית רבה א"ר חנינא כך היו אנשי דור המבול עושין היה אחד מהן מוציא קופתו מלאה תורמוסים היה זה בא ונטל פחות משהו פרוטה זה בא ונטל פחות משהו פרוטה עד מקום שאינו יכול להוציאו ממנו בדין א"ל הקדוש ברוך הוא כו' כך עשו נמי אנשי סדום כדאיתא לקמן דהוה שדי תומי או שמכי אתי כל חד וחד שקול חדא א"ל אנה חדא שקלי ולפי שעובד כוכבים נהרג אפילו על פחות משהו פרוטה כדאיתא בפרק ארבע מיתות והמוכר לא הוה אפשר ליה לתבוע את כל החוטפים וגם הדיינין לא היו נוקקין לדון על כך נמצא שהיה חסר מכאן ומכאן לכך נענשו וכשם שדור המבול חטאו בעריות וגזל כך אנשי סדום כדאמר לקמן אנשי סדום רעים וחטאים רעים בגופם הדיינו עריות וחטאים בממונם הדיינו גזל ועונשם נמי שוה היה כדאיתא במדרש רבה פ' וירא שמענו בדור המבול שנידונו במים והסדומים שנידונו באש מניין ליתן האמור של זה בזה ת"ל רבה רבה לגזירה שוה. ובסדום כתיב גפרית ואש וכן בדור המבול דכתיב עצי גופר על שם גפרית שנמחו בו ובשניהם נענשו כולן אפילו יונקי שדים. ולכך פירש"י ז"ל בפרשת וירא גבי סדום דלא בקש אברהם על פחות מעשרה אמר דור המבול שמנה היו נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם וכן איתא במדרש רבה משום דדמיין להדדי כדפי' ולהכי אסמכיניהו קרא.

וְחִטָּאתָם – קדמא זקן-קטן במלה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כבר צברו חטאות אבל יש לאתר גזרת עונש עד לאחר עיון בענינם. ככתב **צורר המור בראשית פרשת וירא** ... אף על פי ש-**וְחִטָּאתָם כִּי כָבְדָהּ מְאֹד** והיו ראויים לכלייה. **אָרְדָה-נָא וְאָרְאָה**. כלומר ארד ואשפיל חרוני וזעפי עד שאראה סוף מעשיהם. ואראה הכצעקתה של מדת הדין הבאה אלי. לשאול דין עליה ולענות אדם בריבו. ... או לא עשו ולא הגיעו עדיין עד סוף מעשיהם ויש להם עוד תקוה לתקן מעשיהם. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וירא פרק יח (כ) וְנִאמַר ה' זַעַקְתָּ סִלְמָה וְעַמְרָה כִּי-רָבָה**. האתנחתא לעיל ברי"ש, ומשמע כי רבה כבר, ויגיד עליו ריעו **וְחִטָּאתָם כִּי כָבְדָהּ מְאֹד**, אבל (**אסתו א,כ**) **כִּי רָבָה הָיָה** שהטעם לרע בבי"ת, משמע שגדולה היא וודאי, רק הולכת וגודלת:

בראשית וירא יח, כא: אָרְדָה-נָא וְאָרְאָה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ וְפָלָה וְאִם-לֹא אֲרַעָה:
ת"א: (כא) תְּגַלֵּי קַעַן וְאֶדְוִן הָכִי קְבֻלְתָּהוֹן דְּעֵלַת לְקַדְמֵי עֲבָדוֹ אֲעָבֵד עִמָּהוֹן גְּמִירָא (אם לא תיבין) ואם תיבין לא אֲתַפְרֵעַ: **תיב"ע** (כא) אֲתַגְלִי קְדוֹן וְאֲחֲמִי הָא קְקִיבְלְתָא דְרִיבָה פְּלִיטִית דְּעֵלַת קוּמוֹי עֲבָדוֹ גְּמִירָא הֵינּוּן חֲבִיבִין וְאִם עֲבָדִין תְּתוּבָא הֵלָא הֵינּוּן קְדָמֵי זְכָאִין קְמָא דְלָא יְרַעִיה וְלֹא אֲתַפְרֵעַ:
רש"י (כא) **אָרְדָה-נָא** – לימד לדיינין שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה (בר' יא, ז). דבר אחר: **אָרְדָה-נָא** לסוף מעשיהם: **הַכְּצַעֲקָתָהּ** של מדינה, **הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ**, וכן עומדים במרד, **פָּלָה** אני עושה בהם; לפיכך יש הפסק נקדת פסיק בין **עֲשׂוּ** ל-**פָּלָה**, כדי להפרידם תיבה מחבירתה. רבותינו דרשו: **הַכְּצַעֲקָתָהּ** – צעקת ריבה אחת, שהרגו מיתה משונה על שנתנה מזון לעני; כך מפורש בחלק (**סנה' קטב**), **וְאִם-לֹא יַעֲמְדוּ בַמֶּרְדָּם, אֲרַעָה** מה אעשה להם להפרע מהם בייסורין, ולא אכלה אותם. וכיוצא בו מצינו במקום אחר: "הורד עֲדִיף מעליך ואדעה מה אעשה לך" (שמ' לג, ה).
ראב"ע (כא-כג) יש אומרים (אולי ב"ר מט, ו): **הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי** – אם כן **עֲשׂוּ**, אעשה בהם **פָּלָה**; **וְאִם-לֹא, אֲרַעָה** – ארחם אתם. וכן יפרשו "וידע אלהים" (שמ' ב, כה). ועל דעתו, שהוא פירושו: **וְאָרְאָה** אם **עֲשׂוּ** | כולם כרעה הזאת; **וְאִם-לֹא, אֲרַעָה**. כי האמת, ש'הכל' ידע כל חלק על דרך 'כל', ולא על דרך 'חלק'.

אָרְדָה-נָא – מקף כרב-מצב למשמע **אָרְדָה-נָא** ע"פ תיב"ע אֲתַגְלֵי – אתגלה נא לחקור את העובדות, וכפ' **רש"י** דבר אחר: **אָרְדָה-נָא** לסוף מעשיהם: – חקירת פרטי מעשיהם (א) האם חייבים להעמידם לדין בדיני נפשות (ב) האם לא חייבים להעמידם לדין בדיני נפשות אם חייבים להעמידם בדיני נפשות או **וְאָרְאָה** – זקן-קטן בתפקיד שתיים מלמד על שני עדי ראייה בדיני נפשות, כפ' **רש"י** (כא) **אָרְדָה-נָא** – לימד לדיינין שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראיה, ואין עד נעשה דיין ... בדיני נפשות (**בבלי ראש השנה כו, א, בבלי סנה' לד, ב**).
זוהר כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קהב, ... אָרְדָה-נָא – מקף כרב-מצב מדרגא דרחמי לדרגא דדינא ...
וְאָרְאָה – זקן-קטן בתפקיד שתיים: ראייה דא היא לאשגחא עליהון במאן דינא ידין לון (באילו עבירות לדון אותם), אשכחן ראייה לטב ואשכחן ראייה לביש, ראייה לטב דכתיב (**שמ' ב, כה**), **וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים: ס**, ראייה לביש דכתיב **אָרְדָה-נָא וְאָרְאָה**

מדוגמת חקירת ה' בסדום אוהרה לב"ד לחקור ולא לסמוך על דעתם. כנדרש ב-**זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת בראשית דף כב, ב** ... א"ר ברכיה כן ראינו בכמה מקומות שנתן הקדוש ברוך הוא אוהרה לאדם להזהר ממנו אף על פי שלא היה צריך לו והכל גלוי לפניו אבל כדי לתת אוהרה לאדם הוצרך לעשות כן. ת"ח דכתיב (**בר' וירא יח, כא**) **אָרְדָה-נָא וְאָרְאָה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ וְפָלָה** וכי לא היה גלוי לפניו שהוא צריך לדעת ולחקור אלא א"ר ברכיה מכאן אוהרה לבי"ד שאין להם להסמך על דעתם אלא יש להם לדעת ולחקור ולדרוש הענין יפה הה"ד (**דב' דאה יגטו**) **וְדַרְשָׁתָּ וְסַקְרָתָּ וְשִׁאלְתָּ הַיָּטֵב** ואין לך רשות להסמך על דעתך.

הַכְּצַעֲקָתָהּ – תביר בא למעט פסיקת דיינים ע"פ עדות שמיעה אפילו זועקת כמו **הַכְּצַעֲקָתָהּ** של ריבה אחת, אלא לפסוק ע"פ עדות ראייה. **הַבָּאָה אֵלַי** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על כגון **הַכְּצַעֲקָתָהּ** של מדינה או ריבה אחת, עבירות אחרות וממשיכים לעמוד במרד, קריאה עם פסק – **עֲשׂוּ וְפָלָה** – מונח פסק אתנה, **רש"י** **הַכְּצַעֲקָתָהּ** של מדינה, **הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ**, וכן עומדים במרד, **פָּלָה** אני עושה בהם; לפיכך יש הפסק נקדת פסיק בין **עֲשׂוּ** ל-**פָּלָה**, כדי להפרידם תיבה מחבירתה. לפי רש"י טעם פסק כקו עומד במשמע עמדו במרד, ולכן התחייבו כליון.
אפשר והסבר דומה **מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בשלח סימן טו** ... וכן אנשי סדום נתת להם ארכה (**בר' וירא יח, כ**) **וְנִאמַר ה' זַעַקְתָּ סִלְמָה וְעַמְרָה כִּי-רָבָה וְחִטָּאתָם כִּי כָבְדָהּ מְאֹד**: (**בר' וירא יח, כא**) **אָרְדָה-נָא וְאָרְאָה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ וְפָלָה** וגו', ולא גמרת עליהן כלייה עד שהשלימו רשעתן לפניך, טט – מלת **עֲשׂוּ** | עם טעם מונח וטעם פסק לפני אתנה, מלמד על רבוי דברים המתקבצים לדבר אחד, כאן **עֲשׂוּ וְפָלָה** במשמע עשו הרבה רשעות עד שהשלימו רשעתן, וכך ה' גזר עליהם כלייה.

קריאה ללא פסק – **עֲשׂוּ פָּלָה** – **עֲשׂוּ** לריבה אחת ששמה **פָּלָה** כגון המתת בת לוט בשם כלה שפרנסה עני. כמפורט ב-**מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת וירא פרק יח** ... בדקו בדברים והבינו שבתו של לוט היתה מפרנסת אותו, ומה עשו הלכו והפשיטוה וטשוה דבש, והיו הדבורים והזבובים אוכלים את הדבש ונושכין אותה עד שהמיתוה, ולכך אמר **עֲשׂוּ וְפָלָה**: טט – כאן אפשר כי הקריאה היא ללא פסק ומשמעותה **עֲשׂוּ** ל-**פָּלָה** שם בתו של לוט, אך יתכן שהקריאה היא עם פסק **עֲשׂוּ** | לכל מי שעשה חסד כמו שעשו ל-**פָּלָה** שם בתו של לוט.

וְאִם-לֹא – מקף כרב-מצב כתרגום אונקלוס עם תוספת בו – (א) אם לא תיבין (אם לא חייבים) (ב) ואם תיבין (ואם חייבים) **וְאִם-לֹא** – טפחא, בתפקיד כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **אֲרַעָה** – סלוק המגביל הדיינים להסתמכות על ידיעות בעדות ראייה והוא מצטרף לטפחא שללא מרכא עשויה ללמד שהאפיון שלה מתפשט לכתוב לפניה. היינו ש-**וְאִם-לֹא אֲרַעָה** מאפיין את הכתוב לפניו כמו שמפרש רש"י **וְאִם-לֹא יַעֲמְדוּ בַמֶּרְדָּם, אֲרַעָה** מה אעשה להם להפרע מהם בייסורין, ולא אכלה אותם.

בראשית וירא חי, כה: חֲלָלָה לֶךְ מַעֲשֵׂתוֹ כַּדָּבָר הַזֶּה לְהַמִּית צַדִּיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה כַּצַּדִּיק כַּרְשָׁע חֲלָלָה לֶךְ הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:

(אתנח) חֲלָלָה לֶךְ - מונח זקן-קטן הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ - פשטא זקן-קטן
לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט – מרכא טפחא סלוק

רש"י חֲלָלָה לֶךְ (השני) חולין הוא לך יאמרו כן היא אומנתו שוטף הכל הצדיקים ורשעים, כך עשית לדור המכול ולדור הפלגה.
טט - פעמים זקן-קטן בין שני קיסרים. ע"פ רש"י כך היא אומנתו חוזר ועושה (= חוזר וקורה)

שפת"ח (ו) ... ט וקשה לרש"י דפשוטו של קרא משמע דאברהם לא היה מתפלל אלא שלא יעשה עוד כיוצא בזה, ולא היה מתפלל על אנשי סדום, ואם כן איך אמר בתפלתו אולי יש חמשים צדיקים, שמע מינה על אנשי סדום היה מתפלל, לכן פירש לא הוא ולא כיוצא בו, דלשון הזה כולל שניהם לעתיד ולהווה רצונו לומר היה מתפלל גם על ישראל כשיהיו חוטאים שלא ימית צדיקים עם רשעים, וזה שפירש אחר כך (בר' וירא יח, כה) חֲלָלָה לֶךְ לעולם הבא רצה לומר לדורות הבאים:

(בר' וירא יח, כה) חֲלָלָה לֶךְ הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: טט – תבנית הטעמים תומכת בפירוש שפת"ח סעיפים ח' ט' – פעמים זקן-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד דבר החוזר וקורה,

א' שחלילה לא יאמרו האומות שהקב"ה אומנותו ששוטף הכל או מכלה כל האקלים (במקום מוגבל) צדיקים ורשעים בלידינא כי אברהם התפלל בלשון להווה של סדום ולעתיד על ישראל כשיהיו חוטאים שלא ימית צדיקים עם רשעים

בראשית וירא חי, לג: וַיִּלְךְ ה' פֶּאֶשֶׁר כֹּלָה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם שָׁב לְמַקְוֹ:

רש"י (לג) וַיִּלְךְ ה' וגו' - כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין (ראה בר' מט, יד). ע"פ רש"י כיון שנשתתק הסניגור .

וַיִּלְךְ ה' פֶּאֶשֶׁר כֹּלָה פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד חוזר וקורה, שהיה אברהם אבינו חוזר וטוען (= חוזר וקורה) וכן רמב"ם הלכות סנהדרין פ"י, ה"ח אמר אחד מן התלמידים דיני נפשות יש לי ללמד עליו חובה משתקין אותו, אמר יש לי ללמד עליו זכות מעלין אותו עמהן לסנהדרין, אם יש ממש בדבריו שומעין לו ואינו יורד משם לעולם, ואם אין ממש בדבריו אינו יורד משם כל היום כולו, ואילו אמר הנדון עצמו יש לי ללמד על עצמי זכות שומעין לו ועולה למניין, והוא שיהיה ממש בדבריו..

בראשית וירא יט, א:

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּי וְלוֹט יָשֵׁב בְּשַׁעַר-סְדֹם וַיֵּרָא-לוֹט וַיִּנָּקם לְקַרְאֵתָם וַיִּשְׁתַּחוּ אַפְּיָם אֲרָצָה:

וַיָּבֹאוּ - תלשא, בלימוד אלפניו ל-(יח, לג) על בחינה נעלה, רלב"ג (לג) ואחר כן נסתלקה שכנית השם מעל אברהם, ואברהם שב למקומו שהיה שוכן בו, כי זאת הנבואה באתהו בדרך, רחוק מעט מאהלו, בעת צאתו ללויית אלו האנשים. והנה הגיעה זאת הנבואה לאברהם בהקיץ, לעוצם מדרגתו בנבואה, או ירצה בזה, שאחר כן שב לענייני הגופיים; ואולם אמר זה, מפני שכבר זכר תחלה שהוא התקרב אל השם יתעלה, ומפני זה זכר שאחר כלות תפלתו שב לענייני הגופיים; כי 'מקום' יאמר בכמו זה העניין, כמו שיתבאר במה שזכר הרב המורה בשתוף שם 'מקום' (מו"ג א, ח). והביאור הראשון הוא יותר נאות, לפי מה שאחשוב.

וַיָּבֹאוּ - תלשא, בלימוד לאחריו מידרוג בעונשים, שיעור התמלאות הסאה של סדום לא מלאה עד שניסו לפגוע במלאכים ואז נחתם דינה.

בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נ

ג סְדֹמָה, תני משום ר' נחמיה כל דבר שצריך למ"ד בתחלתו תן לה ה"א בסופו סדומה שעירה מצרימה חרנה, אתיבון והכתיב (תהלים ט) ישוּבו רשעים לשאלה ר' אבא בר זבדא אמר לביטי (למדרגה, לקומה) התחנתו שבשאל, בְּעֶרְבַּי, בא ערבה של סדום ושקע שמשוה ונחתם גזר דינה, אמר רבי לוי אין הקדוש ברוך הוא דן את אומות העולם אלא בלילה בשעה שהן ישנים, ואינו דן את ישראל אלא ביום בשעה שהם עסוקים במצות, ה"ד (תהלים ט) והוא ישפוט תבל בצדק, וְלוֹט יָשֵׁב, ישב כתיב אותו היום מינוהו ארכי דינים, חמשה ראשי דינים היו בסדום, קץ שקר, ורב שקר, רב מסטידין, רב נבל, וקלא פנדר, לוט היה ארכי הדינים שבכולן, בשעה שהיה אומר להם דברים שהם ערכים להם הן אומרים לו גש הלאה סק לעיל, ובשעה שהיה אומר להם דברים שאין ערכים להם היו אומרים לו האחד בא לגור וישפוט שפוט.

וַיָּבֹאוּ - תלישא-גדולה, בלימוד לאחריו שיעור הלוך של שש שעות כי יצאו מאברהם (יח, א) כָּחֵם הַיּוֹם: ובאו סְדֹמָה בְּעֶרְבַּי בראשית

רבה (וילנא) פרשה נ נפטרים מאברהם בשש שעות, ובאין סדומה בערב, רש"י בְּעֶרְבַּי - וכי כל כך שהו מלאכים מחברון לסדום? אלא מלאכי רחמים היו, וממתניין שמה יוכל אברהם ללמד סניגוריא עליהם (ראה בר' נ, א).

וַיָּבֹאוּ - תלישא-גדולה, בלימוד לאחריו שיעור הלוך שעה אחת. כיצד? גי' מלת וַיָּבֹאוּ - 25. נחלק בשש שעות מעת צאתם עד בואם ועד בואם לסדום נקבל ארבע מיל לשעה ולא משגיחים בשארית של ששית המיל.

וַיָּבֹאוּ - תלשא, בעל בחינה נעלה לאחריו תורה תמימה ... דאזל גבריאל למהפכי' לסדום ואזל מיכאל בהדי' לשזבי' ללוט [ב"מ פ"ו ב'] : ב"ר גבריאל נשתלח להפוך את סדום, ורפאל להציל את לוט.

וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים רש"י אחד להשחית את סדום, ואחד להציל את לוט והוא אותו שבא לרפאות אברהם.

השאלה מנין לנו כי המלאכים שבאים ללוט הם מהקבוצה של האנשים שהיו אצל אברהם? נשלב הסבר הטעמים ברש"י.

רש"י שְׁנֵי – קדמא, מרמז לכך שה-הַמַּלְאָכִים שכאן הם המוזכרים להלן (הכוונה: בר' יח, ב) (הם המוזכרים קודם ו-) קראן (הכתוב קודם) 'אנשים' - כשהיתה שכניה עמהם קראן 'אנשים'; דבר אחר: אצל אברהם שפחו גדול, והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים, קראן 'אנשים', ואצל לוט קראן 'מלאכים' (ראה בר' נ, ב).

הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בְּעֶרְבַּי – מהפך פשטא זקן-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו לעיל בנוכחות השכינה קראן אנשים (ב) אצל אברהם המלאכים (כאילו הופכים (מהפך)) לאנשים

2.8 בראשית חיי שרה כג,

בראשית חיי שרה כג:

וַעֲפָרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֵת וַיַּעַן עֲפָרוֹן חֲתָנִי אֶת-אַבְרָהָם פְּאֻזְנֵי בְנֵי-חֵת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר:

וַיַּעַן – תרסא, עֲפָרוֹן – קדמא, תרסא בתפקיד אומדנה מה הייתה דעת המוכר קודם (קדמא) המכירה, האם המוכר מוכר בעין יפה או בעין

משנה בבא בתרא פ"ד מ"א המוכר את הבית לא מכר ... (את הנאמר במשנה א, וגם את הנאמר במשנה ב)

מ"ב לא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו עומקא ורומא וצריך ליקח לו דרך דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים אינו צריך

ליקח לו דרך ומודה רבי עקיבא בזמן שאמר לו חוץ מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך מכרן לאחר רבי עקיבא אומר אינו צריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים צריך ליקח לו דרך:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא בתרא פ"ד מ"ב בור, הבריכה החפורה בקרקע. והדות, בנוי על פני הקרקע. כי לא יועיל לו

עומקא ורומא אלא לקנות מה שנראה על פני הקרקע ולתקרה בלבד, אבל מה שתחת הקרקע או מעל התקרה אינו קונה אותו באמרו

עומקא ורומא עד שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ואמרו מכרן לאחר, אינו רוצה לומר מי שמכר בור והדות אחר

שמכר את הבית סתם, כי איך אפשר שהוא עצמו אין לו דרך והקונה ממנו יש לו דרך, כי די לו לקונה שיהא כמוכר, אלא רצה באמרו

מכרן לאחר מי שמכר בור והדות קודם שמכר את הבית או שמכר את הבית לאחד ובור והדות לאחר בפעם אחת. וטעם מחלוקת ר' עקיבא ורבנן, שר' עקיבא סובר **בעין יפה מוכר** ולא שייר לעצמו כלום, ולפיכך (המוכר) צריך ליקח לו דרך. ורבנן סברי **מוכר**

בעין רעה מוכר ושייר לעצמו, ולפיכך אינו צריך ליקח לו דרך. והלכה כר' עקיבא.

מ"ד המוכר את החצר מכר בתים בורות שיחין ומערות אבל לא את המטלטלין בזמן שאמר לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין

בין כך ובין כך לא מכר לא את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה רבי אליעזר אומר המוכר את החצר לא מכר אלא אוירה של חצר

(רמב"ם אין הלכה כר' אליעזר):

משנה בבא בתרא פ"ו מ"ה מי שיש לו בור לפני מביתו של חברו נכנס בשעה שדרך בני אדם נכנסין ויוצא בשעה שדרך בני אדם

יוצאין ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו אלא ממלא ומשקה מבחוץ וזה עושה לו פותחת וזה עושה לו פותחת:

מ"ז מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנתן נתן ושללו לא הגיעו דרך היחיד ארבע אמות דרך

הרבים שש עשרה אמה דרך המלך אין לה שיעור **דרך הקבר אין לה שיעור** המעמד דיני צפורי אמרו בית ארבעת קבין:

עֲפָרוֹן חֲתָנִי אֶת-אַבְרָהָם פְּאֻזְנֵי בְנֵי-חֵת – מהפך פשטא מונח זקן-קטן, דברי עפרון מכוונים לשני מענים. כפשוטם של כתובים אל

בני חת להראות נדיבותו כלפי אברהם בפסוק הבא של מתנת חנם. ואופן אחר יוצאים מפרשנים אל אברהם ומרמזים למכירה

כמוסבר להלן.

לֵאמֹר – סלוק, ונוטריקון לאו אמור בכתוב אחריו. **בראשית חיי שרה כג,א:** **לֹא-אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי הִשְׁדָּה נְתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ**

לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינַי בְּנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קָבֵר מִתְּחִלָּה:

עפרון עונה לאברהם כך: מכירת המערה בלי השדה שלפניה, שהיא כעין חצר שהמערה כלולה בה, מעלה סוגיות שונות שפוגעות בעפרון.

(א) דרך הגישה אל המערה.

(ב) שעות הגישה למערה.

(ג) הקמת מצבה.

(ד) מראית עין שהשדה שייך לאברהם.

(ה) ע"פ **אור החיים (כג,א)** **לֹא-אֲדֹנָי** ... לא יהיה השדה ראוי לדבר מה אחר שהמערה היא לבית הקברות וגו':

אם המערה מכוסה בשדה ואברהם ירצה להקים מצבה מעל המערה לא יוכל לעשות זאת כי אין השדה מעל המערה שייך לקונה המערה

אלא למוכר אלא אם כפירש הרמב"ם שיכתוב לו קני מארעית תהומא עד רום רקיעא. ועוד שמערת קבורה הייתה חלק מאחוזת

משפחתית, ואם אברהם יקנה רק את המערה עשוי להתפתח הרושם שגם השדה שייך לאברהם והוא לא קנה אותו. לכן עפרון אומר

לאברהם **לֹא-אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי הִשְׁדָּה נְתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לָךְ נְתַתִּיהָ לְעֵינַי בְּנֵי-עַמִּי נְתַתִּיהָ לָךְ קָבֵר מִתְּחִלָּה:** אבל

מפסוק **(כג)** נכנס לנתינה המשולשת **לֵאמֹר –** סלוק, ונוטריקון לאו אמור, הגבלה, המערה כמו בור אני כביכול נותן לך במתנה, אבל אני

נותן לך דרך גישה כדי להגיע למערה, כי **דרך הקבר אין לה שיעור** ולמכור רק דרך גישה אינו רוצה כי יהיו הפרעות שונות. לכן אני סבור

שמוכר מוכר בעין רעה **(כג,ט) עֲפָרוֹן –** גי' ר"ע עין), לכן אם אתה רוצה המערה עליך לקנות את השדה .

אור החיים (כג,א) **לֹא-אֲדֹנָי** . פירוש לא תקח המערה לבד אלא גם השדה כבר נְתַתִּי פי' כבר גמרתי בדעתי ליתן, וטעמו לא יהיה

השדה ראוי לדבר מה אחר שהמערה היא לבית הקברות, ועל זה דקדק לומר **שָׁמְעֵנִי** פי' שיבין דבריו וטעמו:

בראשית חיי שרה כג,ג:

וַיְדַבֵּר אֶל-עֲפָרוֹן פְּאֻזְנֵי עַם-הָאֲרִיזִים לֵאמֹר אַךְ אִם-אַתָּה לֹא שָׁמְעֵנִי הִשְׁדָּה קַח מִמֶּנִּי וְאֶקְבְּרָה אֶת-מֵתִי שָׁמָּה:

רש"י (יא) **לֹא-אֲדֹנָי –** לא תקנה אותה בדמים נְתַתִּי לָךְ - הרי היא כמו שנתתיה לך. **(יג)** **אַךְ אִם-אַתָּה לֹא שָׁמְעֵנִי –** אתה אומר לי

לשמע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בכך. **לֹא שָׁמְעֵנִי –** הלואי ותשמעני **נְתַתִּי כֶסֶף –** 'דונש' בלעז; מוכן הוא אצילי, והלואי נתתיו

כבר.

ע"פ רש"י מלת **(כג,א) נְתַתִּי –** לחיזוק דבריו מתיחס לזה בלשון עבר, **(כג,ג) נְתַתִּי –** לחיזוק דבריו מתיחס לזה בלשון עבר,

חזקוני (יג) **נְתַתִּי כֶסֶף הִשְׁדָּה קַח מִמֶּנִּי,** תיבת נְתַתִּי לעיל קאי שאמר עפרון **(כג,א)** **הִשְׁדָּה נְתַתִּי לָךְ** ואברהם השיב **(כג,ג)** **לֹא**

שָׁמְעֵנִי נְתַתִּי בתמיהה, אתה אמרת **נְתַתִּי לָךְ** (טט – כוונתך הייתה לתת במתנה?) אך אתה **כֶסֶף הִשְׁדָּה קַח מִמֶּנִּי** שבמתנה לא אקבלנה

והטעם שב-נְתַתִּי מוכיח שיש בו גרש להפרידו מ-כֶסֶף הִשְׁדָּה. [נְתַתִּי עתיד לתת שהוא כמו ואתן].

(כג,א) **הַשְּׁדָה נָתַתִּי לָךְ** – אתה אומר שאתה רוצה לתת השדה במתנה ואני אומר **(כג,ב)** **נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה קַח מִמֶּנִּי** שאני רוצה לקנות

תורה תמימה (כג,ב) **נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה** - שטרי מכר דידן (של ישראל) אף על פי שכתוב בהן ומכרתי ונתתי אינם שטר ראיה, לפי דנתתי גם להבא משמע, כדכתיב **נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה קַח מִמֶּנִּי** [ר"ן פ"א דקדושין]:

תורה תמימה הערה 1) מוסב על מ"ש בקדושין כ"ו א' נכסים שיש להם אחריות נקנים בכסף ובשטר, ומפרש בגמרא בשטר כיצד, כתב לו שדי מכורה לך שדי נתונה לך (בלשון הוה) הרי זו מכורה ונתונה, וזה הוא שטר קנין, ר"ל בזה שכתוב לו מכורה בזה הוא מקנה לו, והנה לפי"ז ה' אפשר לומר דאם ה' כותב בשטר ומכרתי או נתתי שדה זו, בלשון עבר, אין זה שטר קנין אלא שטר ראיה בעלמא, כלומר, לראי' שמכר לו באיזה קנין אחר מהקנינים הנקנים, וא"כ דרוש איפה לדעת מהות הקנין במה שהקנה לו - על זה אמר הר"ן דשטרי דידן שאצלנו אין נוהגין לכתוב שטרי ראי' רק שטרי קנין לא איכפת לן במה שכתוב בלשון עבר, דמצינו כיוצא בזה בפסוק שלפנינו **נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה** שפירושו הנני נותן כעת, כדמוכח מענינא דקרא, ואף על פי שכתוב בלשון עבר, ולכן גם אם כתב השטר בלשון עבר ומכרתי או נתתי הוי הכונה הנני מוכר, הנני נותן, וכמו שכתוב שדי מכורה ונתונה. זה הוא באור הענין בכלל. ועיין בחו"מ סי' ס"א ואין להאריך כאן:

הפרדת מלת **(כג,א)** **נָתַתִּי** – אזלא-גרש, מדגישה כי יצא בהתחייבות לקיים ההסכם, בפני רבים וע"פ **אור החיים** ב-(כג,ה) גם על דעת רבים כי כל בני חת רצו שאברהם אבינו ישלם עבור הקנין. וזה כהסבר **תורה תמימה** על[ר"ן פ"א דקדושין] ולכן גם אם כתב השטר (מכר או הקנין) בלשון עבר ומכרתי או נתתי הוי הכונה הנני מוכר, הנני נותן, וכמו שכתוב שדי מכורה ונתונה. זה הוא באור הענין בכלל.

נָתַתִּי כֶסֶף הַשְּׁדָה – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר,

כדי לפתור את השאלות החוזיות בקנין המערה ללא השדה שלפניה ומעליה שמעלה עפרון ב-(כג,י) ושלכן הוא כביכול נותן הכל במתנה, אברהם אבינו מבין שאין הדברים כפשוטם (כמפורש ע"י אור החיים ב-(כג,ה) וגם מ-(כג,י) אלא יש לקנות השדה והמערה ובכך גם להקל על חזקת הבעלות לעתיד שלא יבוא עפרון ויטען שהמתנה לא היתה מלאה ויש לו זכויות בקרקע.

כֶסֶף הַשְּׁדָה קַח מִמֶּנִּי – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין שתי דרשות אחת כפשוטה ואחת היוצאת מפשוטה.

הדרשה כפשוטה היא **כֶסֶף הַשְּׁדָה קַח מִמֶּנִּי** הוא רצף שממנו נובעת מסקנת הגמרא כמסבר ע"י **תורה תמימה (כג,י)** **קַח מִמֶּנִּי**- ולהלן כתיב **(בר' ח"ש כה,)** **הַשְּׁדָה אֲשֶׁר-קָנָה אֲבִרְהָם**, מלמד דקייחה אקרי קנין ומלמד שאין קייחה אלא בכסף¹ [קדושין ב' א']:

תורה תמימה הערה ז) ר"ל סתם קייחה דכתיב בקנינים הוי אותה קייחה בכסף, וכמו בפ' תצא כי יקח איש אשה, למדין אנו משם דאשה נקנית בכסף, ויתבאר אי"ה ענין זה לפנינו במקומו בפסוק הנזכר:

הדרשה היוצאת מפשוטה היא קנין בצורה של חליפין שיש בו מכר ויש בו מתנה, כפי' **אור החיים (כג,ט)** עוד יש לחוש שמא יעזרו אחר המכר מדין המצר או שיצא אחר כך שטר שעבוד על הקרקע ההוא ויטרפוהו מיד אברהם לזה נתחכם לתקן כל זה ואמר לשון מתנה ומכר, הכוונה בזה שיעשה אופן שיש בו שניהם והוא החליפין שיש בו מכר ויש בו מתנה שיכול להחליף מחט בגמל ואין בהם אונאה בשום אופן. ודין חליפין ישנו בקרקע ובמטלטלין אבל לא במטבעות,

בראשית חיי שרה כד,טז:

וַהֲנַעַר טַבַּת מִרְאֵה מֵאֵד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יָדָעָה וַתֵּרֶד הָעֵנָה וַתְּמַלֵּא כִבְיָהּ וַתַּעַל:

בראשית חיי שרה כד,יח – יט:

וַתֹּאמֶר שְׂתָה אֲדֹנָי וַתִּמְחַר וַתֵּרֶד כִּבְיָהּ עַל-יָדָהּ וַתִּשְׁקָהּ:

[יט] וַתִּקַּל לְהִשְׁקָתָהּ וַתֹּאמֶר גַּם לְגַמְלִיךָ אֲשַׁאֵב עַד אִם-כָּלֹו לְשִׁקָּתָה:

וַתֹּאמֶר שְׂתָה אֲדֹנָי – טפחא מונח אתנח, כטעמי המלים אנכי ה' א-לקיך בטעם תחתון וגם קרוב לשאר טעמי הפסוק

(שמות יתרו כב) **אֲנֹכִי הוּא אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָי:**

רמז לקיום תיקון יחודה עלאה ותתאה

וַתִּקַּל לְהִשְׁקָתָהּ - טפחא אתנח, כטעמי המלים שמע ישראל **(דברים ואתחנן וד)** **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:**

בסיום ההשפעה נמצא תקון רמ"ח מלים של ארבע פרשיות בקריאת שמע בחלוקה המוסברת בפירוש **באר לחי רואי**.

אוצר החכמה, תיקוני הזהר תקונא חד ועשרין [דף מ"ז ע"א] ... אלין אינון רמ"ח תיבין דד' פרשיין דיחודא דקריאת שמע דבכולהו

אינון רמ"ח אברים דכלילין בכרית דאיהו צדיק. כולהו **אשתשקין** ע"י שכינתא. דאיהו כ"ד י"ם. (פעולות השאיבה וההשקיה החוזרות מרבות **כִּבְיָהּ** להיות כעין כדים רבים וזהו הצירוף כ"ד י"ם, מפירוש באר לחי רואי מובן כי גי' מלת י"ם היא כגי' כ"ד כ"ה והכולל, אלו נ' שערי בינה, ורבקה מייצגת את ספירת הבינה, והיא כעין אמא המשקה את ילדיה)

באר לחי רואי – הרב שפירא צבי הירש אבד"ק מונקאטש (בעל דרכי תשובה):

(בר' ח"ש כד,טז) **וַתְּמַלֵּא כִבְיָהּ וַתַּעַל** שכשעשתה מהכ"ד כ"ה (ממלת **כִּבְיָהּ** מתהווה הצירוף כ"ד והצירוף כ"ה, כגון בדרך ההסבר לעיל

או באופן של צירוף אות כ-ד ו-כ ל-ה), אז העלתה את המלכות סוד כ"ד אתון דיחודא תתאה (זהו המאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הנאמר אחרי פסוק שמע ישראל, שבו כ"ד אותיות) לסוד כ"ה אתון דיחודא עלאה (זהו הפסוק "שמע ישראל הוי"ה א-לקינו הוי"ה אחד" שבו כ"ה אותיות). סוד כ"ד (ספירת מלכות) ה' (אות ה' מייצגת כאן את שם הוי"ה בספירת חכמה) כנ"ל, אז **(בר' ח"ש כד,טז)** **וַתַּעַל**, העלתה את המלכות לבעלה להזדווג עמו ביחודה שלים כנ"ל.

וַתֹּאמֶר שְׂתָה אֲדֹנָי היינו כמשי"ל (ריש עמוד זה) שרבקה אמרה להיסוד צדיק דז"א **שְׂתָה אֲדֹנָי**, שיקבל השפע מאמא עלאה (השקיה ע"י השכינה (תיקוני הזהר כ"א)). וגם גמליך אשקה. ומשם תרד השפע לעולמות שלמטה, שהם עתה גמולי מחלב בעוה"ר וכמשי"ל.

אלין אינון רמ"ח תיבין דד' פרשיין וכו' דבכולהו אינון רמ"ח אברים וכו'. היינו כש"כ רבינו (בפרע"ח פכ"ה משער הק"ש) בסוד הרמ"ח תיבין דק"ש שבהם נבנית המלכות ברמ"ח אברים, שנחלק ל' פרשיין, ואהבת הוא מ"ב תיבין, והיה אם שמוע עד ושמתם ע"ב תיבין, מן ושמתם עד פ' ציצית נ' תיבין, ופ' ציצית ע"ב תיבין, וי"ב תיבין דיחודא עלאה ותתאה **שמע** וברוך, ס"ה מספר רמ"ח,

ועיי"ש (בפכ"ז) בסוד ג' תיבות ה' א-לקיכם אמת שכוּפּל הש"ץ, להשלים הרמ"ח תיבין, כי הבינה היא משפעת לז"א לכל רמ"ח אברים דליה, וממנו נשפע להמלכות ע"י שליח צבור שהוא היסוד צדיק, ונתוסף להמלכות ג' אברים החסרים לה להשלים הרמ"ח עיי"ש, ולזה דרש הכא **וְתִאמַר שְׁתָּהּ**, היינו לאחר שעשתה רבקה התיקון של ק"ש דיחו"ע ותתאה בסוד **וְתִמְלֵא כְּדִי"ה וְתַעַל כְּנִ"ל**, אז נתנה אמא השפעתה לז"א לתקנו ברמ"ח אברים שנכלל בהד' **פְּרִשְׁיוֹת דְּק"ש** וגו'

בסידור **משה ואהרן, דיני קר"ש** נאמר: ז"ל של"ה הק' בסודו שלו ד' צ"א (טט – הכוונה שהכותב תמצת את דברי השל"ה) טוב לכיין בכל תיבה ותיבה אות אחת של שם מ"ב (טט – ר"ת של תפילת רבי נחוניא בר קנה אנא בכח וגו') כזה ואהבת א את ב הויה ג אלהיך י בכל ת לבבך ין (צ"ל צ?) וכן כולם. ובפ' והיה אם שמוע יכוין בכל תיבה שם א' מע"ב שמות (טט – המתהוים מצירוף אות אחת משלושה פסוקים בספר **שמות בשלח יד, יט, ו' יִסֶּע, כ, וְנִבְּא, כא, וְנִט** ובכל פסוק יש ע"ב אותיות) בדרך הפוך ישר הפוך (טט – בשם הראשון אות ראשונה של הפסוק יט, אות אחרונה של הפסוק כ, אות ראשונה של הפסוק כא) והסימן יהי כזה והיה – וה"ו אם – יל"י שמוע – סי"ט וכן כולם ובפרשת ושמתם (טט – מהמלה ה-73 בפר' והיה אם שמוע) מן תיבת את דברי עד סוף הפרשה יש חמשים תיבות. והוא נגד חמשים שערי בינה. ובפרשת ויאמר יכוין בכל תיבה שם אחד מע"ב שמות בדרך ישר כזה (טט – בשם הראשון אות ראשונה של הפסוק יט, אות ראשונה של הפסוק כ, אות ראשונה של הפסוק כא) ויאמר – וו"ו הויה יי"י אל – סב"ט וכן כולם, וכדי להקל על הקורא העמדתו על כל תיבה שם שלו.

בסוד **השל"ה** אומר: זה לשון **מהרמ"ק** [שער ד סי' יא], ברעיא מהימנא פירש כי סוד קריאת שמע בפרשיותיה ותיבותיה, שהן פרשה ראשונה מ"ב, ופרשה שניה ע"ב, ושלישית נ', ורביעית ע"ב, הם סוד [ארבעה] היכלות עליונים שהם סוד **מְקוֹנָה** שם טובלת קומה השכינה וגו' (**שמי' תר' מז, יח**) **אֲרֶךְ הַחַצֵּר ... וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת** וגו', מלת **וְקָמָה** אותיות מקו"ה, אפשר כי חצר המשכן עם קומת הקלעים היא כעין דמיון ל- [ארבעה] היכלות עליונים שהם סוד **מְקוֹנָה** שם טובלת קומה השכינה ובכך השכינה שוכנת בארץ במינה קדושה).

ובהג"ה כתב בקונטרס **האר"י** ז"ל [ס' הכוונות לג ע"ב, ופנ"ח שער הק"ש פכ"ג מז ע"א] מצאתי בזה הלשון, דע כי בפרשה ראשונה תמצא מ"ב מן ואהבת עד סוף הפרשה, לרמוז לשם מ"ב, וגו'...

ע"פ פירוש **באר לחי רואי** הפסוקים **בראשית חיי שרה כד, טז, כ**, הם מקור ל- **תיקוני הזהר תקונא חד ועשרין [דף מ"ז ע"א]** לענין קריאת שמע והכנה לתפילה. פירוש **באר לחי רואי** מבוסס על פירוש **השל"ה** ו/או מבוסס על **הרמ"ק** ועל כתבי **האר"י**.

סיכום:

- (א) השקיה ע"י רבקה היא השפעת השפע לרמ"ח מלות קריאת שמע באופן של שם מ"ב ושם ע"ב (ישר הפוך ישר) ונ' שערי בינה ושם ע"ב (ישר ישר ישר).
- (ב) פעולות השאיבה וההשקיה החוזרות מרבבות **כָּהֵה** להיות כעין כדים רבים וזהו הצירוף כ"ד י"ם, מפירוש באר לחי רואי מובן כי ג' מלת י"ם היא כג' כ"ד כ"ה והכולל, אלו נ' שערי בינה, ורבקה מייצגת את ספירת הבינה, והיא כעין אמא המשקה את ילדיה.
- (ג) ממלת י"ם נמשך ענין קריעת ים סוף שבתוך כך מתגלים משלושה פסוקים בו שם ע"ב בצירוף ישר הפוך ישר, ושם ע"ב בצירוף ישר ישר ישר.
- (ד) ממלת **כָּהֵה** מתהווה הצירוף כ"ד והצירוף כ"ה, השקיה ע"י רבקה העלתה את המלכות סוד כ"ד אתון דיחודא תתאה (זהו המאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" הנאמר אחרי פסוק שמע ישראל, שבו כ"ד אותיות) לסוד כ"ה אתון דיחודא עלאה (זהו הפסוק "שמע ישראל הוי"ה א-לקינו הוי"ה אחד" שבו כ"ה אותיות), וכל אחד הקורא קראת שמע חוזר על פעולתה של רבקה ומצרף עולם הגשמי אל עולם הרוחני, כלומר מעלה אותו בדרגתו.
- (ה) ועוד יש להבין מהשל"ה ששם ע"ב שהוא חסד (וענין של ימין) ממתק שם מ"ב שהוא חסד וגבורה (וענין של שמאל), לכן בשעת תפלה יעטוף בכף ימין את כף שמאל להמחיש המתקה והשפעת השפע המומתק אל רמ"ח מלות קריאת שמע ומהם אל רמ"ח איברי האדם ושם"ה גידיו.

2.9 בראשית חיי שרה כג,א:

2.9.1 דרוש לחתונה

בראשית חיי שרה כד,י: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה נְמָלִים מִנְמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ

וַיָּקָם וַיִּלְךָ אֶל-אֶחָם נְתָחִים אֶל-עֵיר נְחֹר:

וַיִּקַּח הָעֶבֶד – מונח תלישא-גדולה, כעין שתי תלישא-גדולה, שני שיעורין, שנלמד אותן מהמאמר של הרב ישראל פולק, מרוה לצמא, פרישת חיי שרה התשס"ט, בשם האדמור מצאנז צוק"ל בעל שפע חיים, שיעור חומש רש"י, פר' חיי שרה התשל"ד, א' שיעור עשרה אנשים לברכת אירוסין,

... ובאור החיים הקדוש דקדק למה הוצרך לעשרה גמלים? ונראה ע"פ מה שמצינו (**בבלי כתובות ז,ב**) אמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מניין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: (**רות ד' ב**) ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה. וכתבו התוס' (שם ד"ה שנאמר וכו') ב-**מס' כלה (יש פ"א)** דהתם (טט - בעבד אברהם) ברכת אירוסין והכא (טט - **רות ד' ב**) ברכת נישואין, ונראה דאסמכתא בעלמא היא וגו' ... ונראה לי במה שדקדקו התוס' דעשרה לא משתמע מהתם .... שלקח העבד עשרה גמלים ועליהם עשרה רוכבים וזאת כדי שיהיה לו עשרה לומר ברכת אירוסין, ומכאן שברכת אירוסין בעשרה ... וגו' וזאת כדי שיהיה לו עשרה להשגיח בבתי משתיות שלא ינהגו קלות ראש.

וממשיך בעל "שפע חיים" וז"ל: ב-**דרושלמי בפירקין (כתובות א א)** איתא אמר רבי פנחס מכאן לבית דין שהן ממנים זקנים בבתי משתיות שלהם וכתב ב'**פני משה**" להשגיח על הדבר שלא ינהגו קלות ראש.... והמקור לדבריו מהירושלמי שבשביל הברכה הוצרך (אליעזר) עשרה זקנים להשגיח שלא ינהגו קלות ראש (עיין **בבית שמואל, אבן העזר, סי' ס"ב סק"א**)

בראשית חיי שרה כד,סה: וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד מִי-הָאִישׁ הַלְזֶה הַלְזָה הַחֲלָף בְּשָׂרָה לְקַרְאֲתָנִי וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הַיּוֹא אֲדֹנָי

וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶס:

וישא של הקרא בית ישראל בראשית חיי שרה שנת התשי"א ד"ה ויצא יצחק לשוח כו' ... וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶס הגיד כ"ק אדו"ל כעין דאיתא (כדוגמת הגמרא האומרת) כסי ראשך כו' אימתא דשמיא (כסה ראשך להראות יראת שמים) ... עפ"י הגמרא **שבת** דכלדאי אמרי (החווים בכוכבים אמרו לאשה אחת) ברוך גבני (בנך (בעל תכונת) גנב) אמרה ליה אימיה כסי ראשך כו' ובעי רחמי (אמרה לו אמו כסה ראשך לאות יראת שמיים ובקש רחמים שלא תגנב)

כיון שרבקה בת בתואל ואחות לבן, יצחק אבינו יצא להתפלל עליה, הכניס בה יראת שמים, על-כן **וַתִּקַּח הַצִּעִיף וַתִּתְּכֶס** ומה' אשה משכלת וראשית חכמה יראת ה' ... ואולי (בכסוי הראש לאות יראת שמיים ובקשת רחמים) ע"י התפלות שלהם נמתק כח היצה"ר כוחו של עשו לא להזיק כל-כך לבני ישראל, כעין שראה דנפקי בן דלא מעלי והתפלל על זה, (וזה שנאמר לאברהם אבינו) **ויצא אותו החוצה** צא מאיצטגנינותך כנרמז שם בסוף שבת אצל אאע"ה עיין שם, ותפלתו פעל בזה, למתק הדינים, מי האיש הזה (ולא ככתוב **מי-הָאִישׁ הַלְזָה והבן**) (הוציא הכתוב מפשוטו המלמד על יצחק אבינו ולימד דבר אחר, כגון פירש **ברכת אליהו** על מאמר בית ישראל שאיש מרמז לדינים. ואפשר שרמז לעשו בנו שהוא הפך יראת שמים של יצחק).

רש"י וַתִּתְּכֶס - לשון ותתפעל, כמו ותקבר ותשכר, טט בהקשר לרישא ע"פ בית ישראל הדוגמאות של רש"י עשויות לומר כיון שראתה שיצא ממנה עשו רצתה למנוע זאת בבחינת ההעדיף להשבר ולהקבר טרם יבוא לה ולעם ישראל צער עשו.

וַתֹּאמֶר אֶל-הָעֶבֶד - מונח רביע

מי-הָאִישׁ הַלְזָה - מהפך פשטא **הַחֲלָף בְּשָׂרָה לְקַרְאֲתָנִי** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים מהפך פשטא בין שני קיסרים, תבנית מאד נדירה, כעין היקש או דבר החוזר וקורה

מי-הָאִישׁ הַלְזָה - **מי-הָאִישׁ גי' ש"ו, הַלְזָה = ה' ה' ל"ז, ש"ו ועוד ה' ועוד ה' = עש"ו ל"ז** (לזות שפתיים - ויבז את-הבכרה)

וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד - מרכא טפחא **הַיּוֹא אֲדֹנָי** - מונח אתנח

וַתִּקַּח הַצִּעִיף - מרכא טפחא, יתור לרבות על צעיף אחד רבוי יראת שמים וממנו רבוי פרנסה כנדרש מהנוטריקון **צ'ע"י ה'** - ע'מך 'ישראל צ'ריכים פרנסה, **וַתִּתְּכֶס** המלה מלמדת על צניעות כאות ליראת שמיים, טעם סלוק במלת **וַתִּתְּכֶס** - סלוק, הגבלה, שבזכות כסוי הראש לאות יראת שמיים יוגבל הנזק העלול לצאת מעשו, עד להמתקת הדין לגמרי.

בראשית חיי שרה כד,סז:

וַיִּבְרָא יִצְחָק הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לּוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּאָהֲבָה וַיִּנָּחֶם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: פ

וַיִּקַּח אֶת-רַבְקָה וַתְּהִי-לּוֹ לְאִשָּׁה - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים מצטרפים רצף באור הנר, רצף בברכה בעיסה, רצף בענן השכינה הקשור על האהל היינו טהרת המשפחה, כפי' **רש"י הָאֱהָלָה שָׂרָה אִמּוֹ** שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל, ומשתמה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו.

בראשית חיי שרה כה,א: וַיִּסֹּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וַשְׁמָה קַטּוּרָה:

וַיִּסֹּף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים המצטרפים לענין אחד כאן כהסקה מפ' רמב"ן שאברהם אבינו לקח אשה בכתובה (שהיא מרבנן) ובקידושין מדאורייתא.

רמב"ן ... ורבנו שלמה כתב נשים - בכתובה, **פילגשים** - שלא בכתובה, כדאמרין בנשים ופילגשים דויד בסנהדרין (כא,א). ואין הדבר כן, כי לא תקרא 'פילגש', אלא כשהיא בלא קדושין, כי הכתובה מדברי סופרים, והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין. ... מתוך פ' רמב"ן והגרסא בסנהדרין: פילגש - בלא כתובה וקדושין יש ללמוד שאשה בכתובה וקידושין

וַשְׁמָה - מרכא, רבוי המרמז על שנאים מעשיה כקטרת שהיו בה 'י"א סמנים **קַטּוּרָה** - סלוק, מרמז להגבלה **שקשרה פתחה**, כפי' **רש"י** (א) **קַטּוּרָה** - זו הגר (ראה ב"ר סא,ה), ונקראת **קַטּוּרָה** - על שם שנאים מעשיה כקטרת, ו**שקשרה פתחה**, שלא נדווג לה אדם מיום שפרשה מאברהם (ראה ב"ר סא,ה).

2.9.2 בראשית חיי שרה כג,א:

(שם הספר באוצר החכמה) מהר"ד (מחבר רבי) יששכר דב רוקח מבעלו זצוק"ל זי"ע). המלקט והמסדר ישראל קלפהולץ.

בראשית חיי שרה כד,י: וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אָרָם נַחְרָים אֶל-עֵיר נַחֹר:

יש לדרקדק, למה כתיב ב' פעמים וילך. ועוד, למה כתיב מקודם רק וילך, ואחר כך כתיב ויקם וילך. ועוד קשה, דמקודם היה צריך לכתוב ויקח כל טוב אדוניו בידו ואח"כ ויקח עשרה גמלים, כי הלקיחה של "כל טוב" היתה לפני לקיחת הגמלים.

ויש לומר, דכתיב (להלן פסוק מ"ב) **וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינָן**, ופירש"י ז"ל: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. והקשה האוהב ישראל בליקוטים, מנין לו לרש"י שקפצה לו הארץ, שמא יצא אליעזר לדרכו זה כמה ימים, ובא היום אל העין. ומתוך דאיתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ היא אהו"ה^(ק) (בר'וישלה לג,ט) כתיב **וַיִּשָׁב בַּיּוֹם הַהוּא עֶשָׂו לְדַרְכּוֹ שְׁעֵרָה**: מדרש שכל "טוב" נרמז בתיבת ההוא שהם אותיות של השם של קפיצת הדרך)

והוא יוצא מר"ת של הפסוק **(בר' א,א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**: . והר"ת של **(בר' ח"ש כד,מב) וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵינָן** (טט – ו-ה-א-ה) הם גם כן הר"ת של השם הנ"ל. וזהו מה שפי' רש"י ז"ל: מכאן שקפצה לו הארץ, היינו מהר"ת של הפסוק נשמע שקפצה לו הארץ. עכ"ל הק'. (טט - של האוהב ישראל)

ובפסוק ז' מקשה רש"י ז"ל: **[ז] הו' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי**, ולא אמר "ואלקי הארץ", ולמעלה (פסוק ג') אמר:

וְאֲשֶׁבִיעֶנָּה בְּהו' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. ולפיד"ק (טט – דברי קדשו) מתורץ הקושיא, דבגלל שרצה אברהם בתחלת השליחות לכוין את השם אהו"ה, אמר: **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, שהוא ר"ת של השם הזה.^(ק) (ובד"ק יומתק הזה"ק **זוהר - מדרש**

הנעלם כדך א (בראשית) פרשת חיי שרה דף קכו עמוד ב אמר ר' יצחק **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, הואיל ואמר **בְּהו'** שהוא הכל למה נאמר **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל בבת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל (טט - וכלם כאן נגדו, ר' יצחק אומר על שתיים אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתי:) ע"כ. והיינו שע"י קפיצת הדרך, הרמזו בר"ת, של תיבות אלו, הוא מניע את הכל ברגע אחד ממקום למקום.)

והנה השם הנ"ל מרומז בפסוק ראשון שבתורה, בתיבות **(בר' א,א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**. והאור-החיים הק' מפרש: "את" לרבות, שתיכף בתחילת הבריאה נבראו כל תולדות השמים והארץ וכל הנמצא בעולם. ע"כ. והא דכתיב **(בר' א,א) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-**

אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה-טוֹב מְאֹד, קאי על הבריאה הנרמזת בפסוק הראשון, היינו שגם השם של קפיצת הדרך, הנרמז בר"ת **(בר' א,א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ** (טט – א-ה-ו-ה), הוא גם טוב מאד.

ועתה מתישבים כל הדייקים. דבתחילה מספרת התורה בדרך כלל: **(בר' ח"ש כד,י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמָלִים מִגְמְלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ** טט – שיש כאן כלל מרומז בטעמים קדמא ואזלא של **עֲשָׂרָה גְמָלִים** בתפקיד כלל

ואח"כ מפרט הכתוב את כל פרטי ההליכה, ואמר **(בר' ח"ש כד,י) וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ**, היינו מה שמרומז בתיבות **(בר' א,א) טוֹב מְאֹד**, הוא השם של קפיצת הארץ, גם זאת לקח בידו. ולכך כתיב **(בר' ח"ש כד,י) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-אָרָם נַחְרָים**, שתיכף שקדם היה כבר בארם נהרים.^(ק) ויש לומר, שהשם אהו"ה הוא גימטריא "טוב", וזהו **(בר' ח"ש כד,י) וְכָל-טוֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ** השם הזה שמספרו "טוב" (טט – ועמו מתרחשים כל הענינים המופלאים בפרשה זאת)

בהמשך להערה א) באותו עמוד נאמר ובפרקי דרבי אליעזר פ' ט"ז) איתא: **(בר' ח"ש כד,טא) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ**, ובשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה בלילה, נקפצה הארץ לפניו, ובשלוש שעות בא לחברון. ע"כ. ונרמז דבר זה בפסוק: **(בר' ח"ש כד,טא) וַתִּרְכַּבְנָהּ-עַל-הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ**: ר"ת **אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד** השם אהו"ה.

בראשית חיי שרה כד,טא:

וַתִּקַּם רַבְּקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיֵּלֶךְ:

טט – בפסוק זה מופיע שם זה שלוש פעמים בצירופי סדר שונים **הַגְּמָלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרַי הָאִישׁ** (ה-ו-א-ה), **אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד** (א-ה-ו-ה), **הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֵת** (ה-ו-ה-א), רבוי השילובים בשם זה מרמזים על היווצרות ההעלם כך שלבריאה יש

הרגשה של עצמאות ועד לגלוי יצר הרע ודומה לשילוב הכפול בפסוק **(בר' ג,ג) וְכִי תֵאָוָה-הוּא לְעֵינַיִם**

וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ – רביע תביר, אפשר שהתביר מלמד להחסיר מהרביע בתפקיד ארבע שעות, ומתקבל שלוש שעות בין חברון לארם נהריים כב-פרקי דרבי אליעזר פרק ט"ז.

[יב] וַיֵּאמְרוּ שְׂכַל טוֹב (בּוֹבֵר) בְּרֵאשִׁית פִּרְשַׁת חַיֵּי שֵׁרָה כִּד,יב

(יב) **וַיֵּאמְרוּ**. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת, וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: **הו' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהָם** שנתייחדת עליו מכל בריותיך: **הַקְּרָה-נָא**. כלומר זמן בבקשה לפניך מה שאני מבקש, ודומה לו כי הקרה ה' אלהיך לפני (בראשית כו כ), אשר קרך בדרך (דברים כה יח), את כל אשר קרהו (אסתר ד ז), וכל דומיהן: **הַיּוֹם**. היום הזה התחלת לעשות נס שקפצה לי הדרך **הַיּוֹם** גמור הדבר: **נַעֲשֶׂה-תְּסַד עִם אֲדֹנָי אֲבָרְהָם**. שאע"פ שהוא צדיק גמור צריך הוא חסד שהוא מתגלגל ואומר הוא ישלח מלאכו לפניך (בראשית כד ז), והצליח דרכך:

[יב] וַיֵּאמְרוּ – שלשלת פסק, **(בר' ח"ש כד,יב) וַיֵּאמְרוּ** – על בסיס ההסבר ב-**תורה שלמה (וי' צו ח,טו) [כח]** ע"פ מדרש מאור האפלה ל-

(ויקרא צו ח,כג) וַיִּשְׁחָטוּ שרת מהתרגשות, שצריך כוונה בתפילה, כי זה היה הזווג הראשון של בן ישראל שיקבע את כל עם ישראל, רתת מפחד שמא ישנה משוה במחשבה. ושלשלת נקרא גם מרעים וזה כנאמר ב-**שְׂכַל טוֹב (בּוֹבֵר) בְּרֵאשִׁית פִּרְשַׁת חַיֵּי שֵׁרָה כִּד,יב וַיֵּאמְרוּ**. זו אחד מן שבעה דברים הנטעמין בשלשלת (ואינו מפרט מהם), וכולן לדורשה, וזה לפי שהרים קולו ואמר (לקב"ה) כיון שהתחלת גמור: (מקור **תורה שלמה חיי שרה [טט]**)

2.9.3 בראשית חיי שרה כג,א:

בראשית חיי שרה כד,ג,ז,מ:

[ג] וְאֶשְׁבִּיעַךְ בְּהוֹ אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֵהי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקֶרְבּוֹ: [ז] הֵן אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לִקְחָנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאָרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבְרַתִּי לִי וְאֲשֶׁר נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לִנְרָעָה אֶתֶן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ וְלִקְחָתָ אִשָּׁה לְבָנִי מִשָּׁם:

[מ] וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו יִשְׁלַח מִלְאָכָו אִתָּךְ וְהִצִּילִים דַּרְכָּךְ וְלִקְחָתָ אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי: [מב] וְנָבֵא הַיּוֹם אֶל-הַעֲזֹו וַאֲמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְכֶם אִם-יִשָּׁד-נָא מִצִּילִים דַּרְפֵי אֲשֶׁר אֲנִי הֵלַךְ עֲלֵיךָ:

(שם הספר באוצר החכמה) **מהרי"ד** (המחבר רבי יששכר דב רוקח מבעלז צצוק"ל זי"ע עלה לגנזי מרומים כב מרחשון התרפ"ז). המלקט והמסדר ר' ישראל קלפהולץ.

[ז] הֵן אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וגו' הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ וגו'. וכשחזר אליעזר לספר בבית רבקה, אמר: **(בר' ח"ש כד,ג)** יִשְׁלַח מִלְאָכָו אִתָּךְ וגו'. ויש להסביר השינוי, שאאע"ה אמר לאליעזר הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ, ואליעזר סיפר שא"א אמר: יִשְׁלַח מִלְאָכָו אִתָּךְ, דהנה המלאך הוא רוחני, וכשהוא צריך לירד לעוה"ז הגשמי, מטרה הצדיק את האויר ומזככו. ויש צדיקים שקדושתם גדולה ומשפיעים קדושה וטהרה למרחוק, ואצלם יכול המלאך לילך אפילו לפניהם, אבל צדיק שאינו במדרגה גדולה, שאינו יכול להשפיע קדושה מסביבו, והוא קדוש רק בעצמו, אצלו צריך המלאך לילך יחד עמו. וא"א ע"ה ידע מקדושתו של אליעזר, ולכן אמר: יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ, אבל אליעזר בענותו אמר שאינו יכול לטהר האויר, לכן נאלץ המלאך לילך יחד אתו.

קיצור דברי הערה: אברהם אמר לְפָנֶיךָ היינו שמלאך ילך לפניך להוציא את רבקה, דוה עיקר הכוונה, ואליעזר אמר אִתָּךְ, וכוונתו למלאך שהלך ללוותו, שגם זה אמר אברהם ברמז. ולהוציא את רבקה לא רצה אליעזר, כמש"כ רש"י ז"ל שם שרצה שיצחק ישא בתו, ולכן לא הזכיר בדבריו את המלאך הזה.

(בר' ח"ש כד,ז) הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ. במד"ר (פר' נט סימן יד): ר' דוסא אומר הרי זה מלאך מסוים. בשעה שאמר אברהם אבינו הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ, זימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד להוציא את רבקה ואחד ללוות את אליעזר ע"כ. וקשה אם היה נצרך לשני מלאכים משום דאין מלאך אחד עושה שתי שליחויות למה אמר אברהם: הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו, דמשמע מלאך אחד ואיפה מרומזים בקרא שני המלאכים...

דאאע"ה רמז השם (של מלאך שמירת הדרך) במה שאמר: הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ (ראשי תיבות הוּא יִשְׁלַח (ה – י) וסופי תיבות מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ (ו – ו) הם "יוה"ך). ובזה רמז המלאך השני, מלבד אותו המלאך שאמר בפירוש. וזהו שאמר המדרש: בשעה שאמר אאע"ה וכו' זימן לו הקב"ה שני מלאכים, אחד להוציא את רבקה – זהו שאמר בפירוש, כי זה היה עיקר השליחות, ואחד ללוות את אליעזר ע"י ראשי וסופי תיבות.

הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ – רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. והפירוש אינו כפשט הכתוב על מלאך אחד כי מהפך פשטא של יִשְׁלַח מִלְאָכָו מלמד להוציא הכתוב ממשוטו, וע"י זקף-קטן של לְפָנֶיךָ בתפקיד שניים, מרומזים שני מלאכים. המלאך שבכתוב להוציא את רבקה, והמלאך המלווה את אליעזר ברמז הטעמים וע"י ראשי תיבות הוּא יִשְׁלַח (ה – י) וסופי תיבות מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ (ו – ו), ובסידור אותיות אלה כסדר סופי תיבות "כי מלאכיו יצוה לך" מתקבל שם מלאך הלווי וקפיצת הדרך "יוה"ך".

הַזֹּאת הוּא צירוף אות ה"ה ממילת "הזאת" ומלת "הוא" מרמז לשם "ה-ה-ו-א-היינו אהו"ה. שם קפיצת הארץ, ושם זה משמש הן לשמים והן לארץ. **(בר' ח"ש כד,ג)** אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלֵהי הָאָרֶץ ע"י קפיצת הדרך, הרמז בראשי תיבות של תיבות אלו, הוא מניע הכל ברגע אחד ממקום למקום.

הוּא – רביע, אפשר מרמז שבארבע המלים הוּא יִשְׁלַח מִלְאָכָו לְפָנֶיךָ – מרומז שם מלאך שמירת הדרך "יוה"ך בדרך הצירוף של המהרי"ד.

הוּא – רביע, בהערה מובא מדרש תנחומא: **(בר' ויצא כח,ז)** וַיֵּצֵא יַעֲקֹב יַעֲקֹב (מִבְּאֵר שֶׁבַע), זהו שאמר הכתוב: **(תה' צא,יא)** כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה-לָךְ לְשִׁמְרָךְ כִּלְ-דַּרְכֶיךָ: **(בר' ויצא כח,ז)** וַיִּלְךָ חֲרָנָה: זו אחת מארבע קפיצות שקפצה הארץ. ... ולפי דברי קדשו (של המהרי"ד) מובן, שהר"ת של וַיֵּצֵא יַעֲקֹב (טט – ו – י) וס"ת של וַיִּלְךָ חֲרָנָה (טט – ו – י) הם השם "יוה"ך, ובזה מרומז המלאך של קפיצת הדרך. פירוש המדרש לכך כתיב **(בר' ויצא כח,ז)** וַיֵּצֵא יַעֲקֹב, זהו שאמר הכתוב **(תה' צא,יא)** כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה-לָךְ (טט – ס"ת "יוה"ך) **(בר' ויצא כח,ז)** וַיִּלְךָ חֲרָנָה זו אחת מד' קפיצות שקפצה הארץ, היינו שבתוכה וַיֵּצֵא יַעֲקֹב וַיִּלְךָ חֲרָנָה מרומז המלאך של קפיצת הדרך.

ויש לפרש גם מד"ר (לך פר' מ"ג): פסיעותיו של אברהם אבינו ר' יודן בר סימון אמר: מיל ... ר"ת **(תה' צא,יא)** מִלְאָכָיו יִצְוֶה-לָךְ, ... שקפצה לו הדרך ... פירש"י ז"ל: כשרדף ארבעה מלכים נקפצה לו הארץ.

הוּא – רביע, אפשר מרמז שהקדוש ברוך הוּא מצוה לארבע קפיצות הארץ לצדיקים, לאברהם כשרדף ארבעה מלכים נקפצה לו הארץ, לאליעזר בדרכו לקחת את רבקה, לאליעזר בדרכו חזרה עם רבקה נקפצה הארץ לפניו בשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה, ליעקב בצאתו לחרן ר"ת ויצא יעקב"ב ס"ת "וילך חרנה" (יוה"ך) אחת מארבע קפיצות שקפצה הארץ.

קפיצת דרך אחת לרשע, לעשו, שקפצה לו הדרך להרחיקו במהירות מיעקב. לשעיר דרשה ממלת הוּא בפסוק **(בר' וישלח לג,טז)** וַיִּשְׁבַּע בְּיָוֶם הוּא עֲשֹׂו לְרַפְּו שְׁעִירָה: ולא מר"ת ו'או ס"ת.

[ו] וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשֹׂרָה גְמָלִים מִגְּמָלֵי אֲדֹנָיו וַיִּלְךָ וְכָל-טֹב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיִּקֶם וַיִּלְךָ אֶל-אֲרָם נְהָרִים אֶל-עֵיר נְחֹור: יש לדקדק, למה כתיב ב' פעמים וילך. ועוד, למה כתיב מקודם רק וַיִּלְךָ, ואחר כך כתיב וַיִּקֶם וַיִּלְךָ. ועוד קשה, דמקודם היה צריך לכתוב ויקח כל טוב אדוניו בידו ואח"כ ויקח עשרה גמלים, כי הלקיחה של כָל-טֹב היתה לפני לקיחת הגמלים.

ויש לומר, דכתיב (להלן פסוק מ"ב): וְנָבֵא הַיּוֹם אֶל-הַעֲזֹו, ופירש"י ז"ל: היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. והקשה האוהב ישראל בליקוטים, מנין לו לרש"י שקפצה לו הארץ, שמא יצא אליעזר לדרכו זה כמה ימים, ובא היום אל העין. ומתוך דאיתא בספרי קבלה שהשם של קפיצת הארץ היא אהו"ה⁶

^(א) (כתיב) **בְּרִישַׁת לַגֹּמֶל** וַיִּשְׁבַּב בְּיוֹם הַהוּא עֵשָׂו לְדַרְכּוֹ שְׁעִירָהּ: וּבִתְרִי: ואיתעביד ניסא ליעקב ותב (עשו) ביומא ההוא לארחיה (לשעיר ביום אחד)... ובמדרש שכל טוב נרמז בתיבת הַהוּא שהם אותיות של השם של קפיצת הדרך) והוא יוצא מר"ת של הפסוק **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**: . והר"ת של **(בר' ח"ש כד, מב) וְאָבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵנָן** (טט – ו-ה-א-ה) הם גם כן הר"ת של השם הנ"ל. וזהו מה שפ"י רש"י ז"ל: מכאן שקפצה לו הארץ, היינו מהר"ת של הפסוק נשמע שקפצה לו הארץ. עכ"ל הק'. (טט – של האוהב ישראל) ובפסוק ז' מקשה רש"י ז"ל: [ז] הוּא אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לְקַחְנִי מִבֵּית אָבִי, ולא אמר "ואלקי הארץ", ולמעלה (פסוק ג') אמר: **וְאִשְׁבִּיעֶיךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**. ולפיד"ק (טט – דברי קדשו של האוהב ישראל?) מתורצת הקושיא, דבגלל שרצה אברהם בתחלת השליחות לכונן את השם אהו"ה, אמר: **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, שהוא ר"ת של השם הזה. ^(א) (ובד"ק יומתק הזה"ק **זוהר - מדרש הנעלם כרך א** (בראשית) פרשת חיי שרה דף קכו עמוד ב אמר ר' יצחק **(בר' ח"ש כד, ג) אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**, הואיל ואמר **בְּה'** שהוא **הַכֹּל** למה נאמר **אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם** אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל בכת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל וכלם כאין נגדו, ר' יצחק אומר על שתי אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו: ע"כ. והיינו שע"י קפיצת הדרך, הרמזו בר"ת, של תיבות אלו, הוא מניע את הכל ברגע אחד ממקום למקום. **הסבר דמשק אליעזר** (באותיות כאלה לד"ה) אמר רב יהודה: שהוא אדון על הכל הוי"ה שהוא שם שמים (טט – מידת) תפארת, הוא אדון על הכל, אותיות (הכל עולה) כלה שהוא מלכות הנקראת אלקי הארץ, בכת אחת, וברגע אחד הוא מניע לכל, (דף קכו ע"א) וכלם כאין נגדו, ר' יצחק אומר על שתי אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו הקב"ה היה צומח שתי אותיות וה' משמ, שאות ו' הוא אלקי שמים, ו-ה' הוא אלקי הארץ): והנה השם הנ"ל מרומז בפסוק ראשון שבתורה, בתיבות **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**. והאור-החיים הק' מפרש: "את" לרבות, שתיכף בתחילת הבריאה נבראו כל תולדות השמים והארץ וכל הנמצא בעולם. ע"כ. והא דכתיב **(בר' א, א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת-כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָנֶה-טוֹב מְאֹד**, קאי על הבריאה הנרמזת בפסוק הראשון, היינו שגם השם של קפיצת הדרך, הנרמז בר"ת **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ** (טט – א-ה-ו-ה), הוא גם טוב מאד. ועתה מתישבים כל הדייקים. דבתחילה מספרת התורה בדרך כלל: **(בר' ח"ש כד, ג) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרֵה נְמָלִים מִמְּגֵלֵי אֲדָנָיו וַיִּלְחָד טט – כלל המרומז בטעמים קדמא ואזלא של עֶשְׂרֵה נְמָלִים בתפקיד כלל ואח"כ מפרט וכתוב את כל פרטי ההליכה, ואמר **(בר' ח"ש כד, ג) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ**, היינו מה שמרומז בתיבות **(בר' א, א) טוֹב מְאֹד**, הוא השם של קפיצת הארץ, גם זאת לקח בידו. ולכך כתיב **(בר' ח"ש כד, ג) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-אֶרְסוֹ וְהָרִים, שתיכף כשקם היה כבר בארם נהרים**. ^(א) ויש לומר, שהשם אהו"ה הוא גימטריא "טוב", וזהו **(בר' ח"ש כד, ג) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו בְּיָדוֹ** השם הזה שמספרו "טוב". (טט – ועם שם אהו"ה מתרחשים כל הענינים המופלאים בפרשה זאת) **אגרא דכלה חיי שרה ...** אך הוא כמו שאמרו חז"ל [ב"ר פנ"ט ט"א] **(בר' ח"ש כד, ג) וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו** (סתם מפני), שנתן לו שטר מתנה באם יוגמר החיתון יהיו כל נכסיו (של אברהם) ליצחק, ואם כן כשנגמר החיתון היה למפרע הכל ליצחק. **וְכָל-טוֹב** – משמע המלים (א) השם אהו"ה (ב) נכסים. טעם מקף כרב-מצב מלמד על הקניית נכסים בלשון על מנת (א) אם לא יגמר החיתון הנכסים נשארים של אברהם (ב) אם יגמר החיתון הנכסים למפרע של יצחק, **וְכָל-טוֹב אֲדָנָיו** – מרכא טפחא, יתור לרבות על מתנות החתן לכלה שהביא עבד אברהם את כל נכסיו של אברהם שיעברו למפרע ליצחק משעה שנגמר החיתון. בהמשך להערה (א) באותו עמוד נאמר: ובפרקי דרבי אליעזר (פ' ט"ז) איתא: **(בר' ח"ש כד, טא) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיִּלְחָד, ובשביל שלא יתיחד העבד עם רבקה בליה, נקפצה הארץ לפניו, ובשלוש שעות בא לחברון. ע"כ. ונרמז דבר זה בפסוק: **(בר' ח"ש כד, טא) וַתִּרְפַּכְנֶהּ עַל-הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנֶהּ אַחֲרַי וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיִּלְחָד**: ר"ת אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד הַשֵּׁם אהו"ה. **בראשית חיי שרה כד, טא:** וַיִּקַּח רַבְּקָה וַיַּעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְפַּכְנֶהּ עַל-הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנֶהּ אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רַבְּקָה וַיִּלְחָד: טט – בפסוק זה מופיע שם זה שלוש פעמים בצירופי סדר שונים הַנְּמָלִים וַתִּלְכְּנֶהּ אַחֲרַי הָאִישׁ (ה-ו-ה-א), אַחֲרַי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד (א-ה-ו-ה), הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת (ה-ו-ה-א). שלוש שילובי שם זה דומים לשני שילובים בפסוק **(בר' ג, ג) וַיְכִי תֹאנֶה-הוּא לְעֵינָיִם** (א-ו-ה-ה-ה-ו-א) שתבנית הטעמים שלו דרגא מונח רביע מרמז לתיקון לגלוי יצר הרע בחטא אדם הראשון. אפשר כי כאן מרמז השילוב למניעת יצר רע מהעבד, בשעה שעם ישראל עומד לצאת לדרך שנעצרה בחטא אדה"ר. כתב המהרי"ד **(בר' ח"ש כד, ג) וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-אֶרְסוֹ וְהָרִים, שתיכף כשקם היה כבר בארם נהרים** ובפסוק **(פ' ט"ז) כתב שבחזור בשלוש שעות בא לחברון. אפשר שזה מרומז בטעמי וַיִּקַּח הָעֶבֶד – רביע תביר, אפשר שהתביר מלמד להחסיר מהרביע בתפקיד ארבע שעות, ומתקבל שלוש שעות בדרך חזור מארם נהרים לחברון. בהמשך להערה (ב) יש דיון בשם קפיצת הדרך בפסוק [ג] וַיִּשְׁבִּיעֶיךָ בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ: ונאמר בהערה: ולפי דברי קדשו נוכל לפרש, בדרך אפשר, גמרא פליאה **(חגיגה יב, א) ...** שאל רבי ישמעאל את רבי עקיבא כשהיו מהלכין בדרך, אמר ליה: אתה ששימשת את נחום איש גם זו עשרים ושנים שנה שהיה דורש כל אתין שבתורה, **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**: מה היה דורש בהן? – אמר ליה: אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר: שמים – שמו של הקדוש ברוך הוא, עכשיו שנאמר **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**. שמים – שמים ממש, ארץ – ארץ ממש, דקשה למה מציינת הגמרא שכשהיו מהלכין בדרך שאלו שאלה זו, דמשמע שיש לה שייכות לזה שהיו מהלכין. ועוד צריך להבין למה כשכתוב "את" שוב לא נטעה לפרש שהם שמותיו של ה'. ולפי דברי קדשו ניחא, כי ידוע שר' ישמעאל ור' עקיבא היו מעשרה הרוגי מלכות ואיתא בפייט "אלה אזכרה": על ר' ישמעאל כהן גדול "נתנו עינינו, להזכיר את השם לעלות לאדונינו, לדעת אם יצאה הגזרה מעת אלקינו". אם כן היה צריך לדעת השם של קפיצת הדרך לשמים כדמצינו במדרש אבכיר, והובא בילקוט בראשית רמז מ"ד, שתלמדני שם המפורש שאתה עולה בו לרקיע. ולכך כשהיו מהלכין בדרך לעלות השמימה, שאל את ר' עקיבא שהיה גם כן מעשרה הרוגי מלכות אתה ששימשת את נחום איש גם זו שהיה מלומד בנסים וידע ובקי בשמות **(בר' א, א) אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ** מאי דריש בהו. פירוש: השם של קפיצת הדרך, המרומז בפסוק הזה, האם הוא משמש גם לעלות לשמים. א"ל: אילו נאמר שמים וארץ הייתי אומר שמים וארץ הם שמותיו של הקב"ה, שמים – השם לשמים, וארץ – לקפיצת הארץ, דאם לא כתיב "את" אין מרומז בהראשי תיבות השם אהו"ה, אבל עכשו שנאמר "את", והרמז של השם הנ"ל הוא בר"ת, אני אומר כי שמים – שמים ממש, וארץ – ארץ ממש. ומרמז לנו כי השם משמש הן (לקפיצת הדרך לעלות) להשמים (כעין מעבר מחמר לרוח) והן (לקפיצת ה) ארץ.******

2.10 בראשית תולדת כה,יט

בראשית תולדת כה,יט: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-אֲבִרְהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק:

בֶּן-אֲבִרְהָם – מקף אתנח, אתנח להגביל את ליצני הדור האומרים "מאבימלך התעברה שרה וגו' " (רש"י), מקף מרמז כי ההגבלה בעלת אופנים אחדים ע"פ רש"י (א) הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל **אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק**, (ב) **רד"ק** ... שהיה ישר ונאמן והולך בדרך טובה ואהוב לבריות כמו אביו עד שהכל אומרים עליו **אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת-יִצְחָק**

בראשית תולדת כה,כ: וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה בַת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אַרְם אַחֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לֹו לְאִשָּׁה:

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה בַת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי – זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן, תבנית המרמזת על ענין עצמתי **רד"ק** (כ) **וַיְהִי** - להודיע, כי גם עמו עשה האל טובה גדולה; כי אשתו היתה עקרה ולא היתה ראויה ללדת כי אם על ידי נס, וכן לחתירה מתחת לכסא הכבוד להתיר הגזרה (ראה להלן ב"ר, תולדות, פר' סג,ה) **בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה בַת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי** - רביע ... זקף-קטן, תבנית סתום שלא בא לסתום אלא לפרש לענין נשיאת אשה. טעם מהפך במלת **וַיְהִי** מרמז לפרש בדרך המהפכת ברוב מארבעה דברים שכאן, כדי לקיים לעולם ידבק אדם בטובים ... הנושא אשה צריך שיבדוק באחיה (ב"ב קט,ק). **רש"י** **בַת-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדַן אַרְם אַחֹת לְבֶן הָאֲרָמִי** - וכי עדיין לא כתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם? אלא להגיד שבחה: (טט-א) שהיתה בת רשע (טט-ב) ואחות רשע (טט-ג) ומקומה אנשי רשע, (טט-ד) ולא למדה ממעשיהם (ראה ב"ר סג,ד).

בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה – מקף ענין בעל שלבים, לקיחת אשה (א) בדיקה כנ"ל (ב) אירוסין הן הקידושין שהם באחד משלוש הדברים כסף, שטר וביאה, (ג) נישואין. כאן עבד אברהם היה שליח לקידושין וקדש בכסף ובמקום עשו סעודת אירוסין (מלבי"ם, משך חכמה, שפע חיים). כאשר רבקה הגיע לבית יצחק הוא עשה נישואין ע"י שלוש הדרכים כסוי הינומה שרבקה כסתה עצמה בצעיף, בחופה, ביחוד (שו"ע אה"ע הל' קידושין סי' נה,א).

בראשית תולדת כה,כא:

וַיַּעֲטֵר יִצְחָק לְה' לְזַנְח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲטֵר לָהּ וַתַּמַּר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

בעל הטורים (כ) **בְּקַחְתּוֹ**. ב' במסורה. **בְּקַחְתּוֹ אֶת-רִבְקָה**. ואידך גבי ירמיה (י' מ,א) **בְּקַחְתּוֹ אֹתוֹ וְהוּא-אֶסּוּר בְּאֲזִיקִים**. מה קחתו דהתם אסור, אף הכא אסור. ללמד שאף יצחק עקור היה (יבמות סד א). טט – בבלי יבמות לוקח הביטוי **בְּקַחְתּוֹ אֶת-** העוסק ביצחק ומוליך אל (י' מ,א) **בְּקַחְתּוֹ אֹתוֹ** את ירמיה הנביא שהיה אז עקור (גולה) ממקומו, וחוזרת עם מילת עקור במשמע עקר (לא פורה) ומשליכה אותה על יצחק אבינו. ובהסבר אחר שיצחק היה כמו אסור באזיקים עד שהרתה רבקה. (כא) **כִּי עָקְרָה הוּא**. הוא כתיב (טט – הכתוב הוא בלשון זכר). לומר כי אף הוא היה עקור (מדרש הגדול). דרשה זאת מבוססת על הכתוב.

ואית דדרשי המקרא (ויש שדרשו את הקריאה) לומר היא ולא הוא דהא כתיב (לעיל כא יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, אלמא לאו עקור היה (זהר תולדות קלז א):

דרשה זאת מגובה ע"י טעם אתנח במלת **הוּא** בתפקיד הגבלת משמע מלה זאת ללשון נקבה ולא ללשון זכר בגלל אות ו"ו. טט – אפשר להסביר, שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים, ולכן מצב העקריות של יצחק השתנה. (**בר' וירא יח,י**) **וַתַּמַּר רִבְקָה לְשָׂרָה אִשְׁתָּךְ** – מקף טפחא מונח אתנח, מקף בתפקיד ענין בעל מספר מצבים, ע"פ **שם משמואל וירא תרעא** אלו שלבים בחיי יצחק לענין הולדה, בלידתו נמשך אחרי אמו וזהו צד נוקבא, ולכן לא אמור להוליד, בעקידה יוצא ממנו צד נוקבא וכנס בו צד דוכרא ומיוחס אחרי אברהם ואז מוכשר להוליד.

רש"י (כה,כו) **בֶּן-שְׁשִׁים שָׁנָה** - עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה. **וַיַּעֲטֵר** – קדמא, קדמה תפילתם הרבה לפני הזמן המסופר כאן, לפחות כ-10 שנים.

בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סג ה וַיַּעֲטֵר יִצְחָק לְה' לְזַנְח אִשְׁתּוֹ, רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אמר ששפך תפלות בעושר, ר"ל אמר שהיפך את הגזירה ולפום כן קריין ליה עתרא דאפיך אידרא, **לְזַנְח אִשְׁתּוֹ**, מלמד שהיה יצחק שטוח כאן והיא שטוחה כאן ואומר רבש"ע כל בנים שאתה נותן לי יהיו מן הצדקת הזו אף היא אמרה כן כל בנים שאת עתיד ליתן לי יהיו מן הצדיק הזה, **כִּי עָקְרָה הוּא**, רבי יודן בשם רבי לקיש עיקר מטריין לא הוה לה וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטריין, **וַיַּעֲטֵר לָהּ ה'**, רבי לוי אמר משל לבן מלכים שהיה חותר על אביו ליטול ליטרא של זהב והיה זה חותר מבפנים וזה חותר מבחוץ שכן בערביא קורין לחתירתא עתירתא.

בבלי בבא קמא צב,א ... א"ל רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמור רבנן: כל המבקש רחמים על חבריו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה? א"ל, דכתיב: (**איוב מב,י**) **וְהו' יָשָׁב אֶת-שְׁבִיבֹת שָׁבוֹת אִיּוֹב בְּהַתְּפַלְלוֹ בְּעַד רַעְיוֹ**: אמר ליה: את אמרת מהתם, ואנא אמינא מהכא: (**בר' וירא כז,י**) **וַיַּתְּפַלֵּל אֲבִרְהָם אֶל-הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת-אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-הַתְּיֹוֹ וַיִּגְדְּלוּ**, וכתביב: (**בר' וירא כא,א**) **וְהו' פָּקַד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיְהִי**,

וַיַּעֲטֵר – קדמא, כעין כלל **וַיַּעֲטֵר** הצריך לפרט **יִצְחָק לְה' לְזַנְח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲטֵר לָהּ ה'** המבקש על חבריו (כאן על רבקה בת רשע ולמ"ד שאינה מצווה על פרו ורבו) והוא צריך לאותו דבר (כאן יצחק בן צדיק המצווה על פרו ורבו) נענה תחילה. וכפ"י **רש"י וַיַּעֲטֵר לָהּ ה'** – שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע, לפיכך לו ולא לה (ראה יבמות סד,א).

וַיַּעֲטֵר לָהּ ה' – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (ב"ר תו' סג,ה) (א) מהפך הגזירה, (ב) מהפך הטבע שלא היה לה רחם וגלף לה ה' רחם. **כִּי עָקְרָה** – מרכא טפחא, יתור לרבות הסיבות לעקריות (א) מצד בריאתה ללא רחם או ללא יכולת טבעית ללדת (ב) שלא יאמרו ע"כ אומות העולם תפלתם עשתה פירות (מ"ר חי"ש פר' ס,יג) (ג) שהקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים שע"י זה לימד (א) כל המבקש רחמים על חבריו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה (ב) פתח תשובה לחתור תחירה מתחת לכסא הכבוד, וכאן גם לגלוף רחם לרבקה, ומלמד למלך מנשה שבתשובתו חתר חתירה מתחת כסא הכבוד.

בראשית תולדת כה, כב: ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אם-פן למה זה אנכי ותלך לדרש את-ה':

בראשית תולדת כה, כג: ויאמר ה' למה שני נשים נזים בבתך ושני לאמים ממעריך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר:
גיל הכתר ברש"י ויתרצצו (כב) (נתי"ק:): ויתרצצו - כתר גומו: "ודחקין", כמו 'טומאה רצוה' (חולין ע"א, א), שאין מתקבלין במקום אחד ברחם אחד כשאר תאומים שנשבלים ברחם אחד. ויש לפרש ויתרצצו - לשון 'שבירה', כמו 'ויתרץ גלגלתו' (ש"ו ט"ג) - שצ"ח לה המקום ושוברין זה את זה. ותאמר: אם-פן למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על ההריון וסופי לשפלם: ותלך לדרש את-ה' - מהו פן שכן מתרצצים. ויאמר ה' לה שני גיים בבטנך - אין סופך להפילם, אלא זה אות, שכשם שאין מקום אחד סובלם במעיך, והן נפרדים זה מזה, כך, כשיצאו ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ, ולא יהו סובלין זה את זה. ורב יעבד צעיר. מעתה הולך ומספר היאך נתקיים דבר זה עד שאתה מגיע ל"ה גביר" וכי' (בר' כז, כט).

ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אם-פן - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, כפי' רש"י בגיל' הכתר שכשם שאין מקום אחד סובלם במעיך, והן נפרדים זה מזה, כך, כשיצאו ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ, ולא יהו סובלין זה את זה. ורב יעבד צעיר.
ויתרצצו הפנים בקרבה ותאמר אם-פן - ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החזור וקורה, אחד רץ השני נח ולהיפך, וחזור חלילה כפי' רש"י אם-פן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו (בר' ס"ג, ט) לשון 'ריצה': עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, ויעקב רץ ומפרסם לצאת; עוברת על פתחי עבודה זרה, ועשו מפרסם לצאת. דבר אחר: מתרצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות (ראה אל"ז ט).

ותאמר אם-פן - מונח זקף-קטן, שתי דרשות, (א) רבותינו דרשוהו (בר' ס"ג, ט) לשון 'ריצה' (ב) דבר אחר: מתרצצים זה עם זה וגו' ותאמר - מונח, בעל תכונת הארכה ואז המשמעות שהיא קצת מפסיק מהכתוב אחריו והוא כמו נקודותיים ללמד מה אמרה אם-פן ופי' רש"י גדול צער העבור, ט - אם-פן - מקף, בתפקיד מספר מצבים, שיכול להיות עיבור תאומים שנשבלים ברחם אחד, וכאן היה עיבור תאומים שאין מתקבלים ברחם אחד. (ע"פ בראשית רבה תולדות פרשה ס"ג, ג)

(בר' ס"ג, ג) רבי הונא אמר (ט - אם-פן במשמע) אם כך אני עתידה להעמיד שנים עשר שבטים (ט - למה זה במשמע) הלואי לא עיברתי, מנין ז' זה, תני בשם רבי נחמיה ראויה היתה רבקה שיעמדו ממנה י"ב שבטים, הה"ד (בר' תל' כ"ג, כג) ויאמר ה' למה שני נשים נזים בבתך דא תרין, ושני לאמים הא ארבעה, ולאם מלאם יאמץ הא שיתא, ורב יעבד צעיר הא תמניא, (בר' תל' כ"ג, כג) וימלאו ימיה ללדת הא עשרה, (בר' תל' כ"ג, כג) ויצא הראשון ארמוני הא חד עשר, (בר' תל' כ"ג, כג) ואחריו יצא אחיו הא תרין עשר, (ט - לפי המדרש אפשר שרוב העיבורים בתאומים, לכן למה זה - מרכא טפחא, יתור לרבות עיבורים בצער)

(בר' ס"ג, ג) ואית דמיתין ליה מן הדין קרא, (בר' תל' כ"ג, כג) ותאמר אם-פן למה זה אנכי, זיין שבעה ה"א חמשה הא תרין עשר, מנין ז' זה, רש"י - למה זה אנכי מתאוה ומתפללת על ההריון (ראה בר' ס"ג, ג) - למה זה - מרכא טפחא, יתור לרבות באווי ובתפלה, כאשר טעם אתנח מגביל את אנכי - כי וסופי לשפלם (גיל' רש"י בכתר)

רש"י - ותלך לדרש - לבית מדרשו של שם. לדרש את-ה' - להגיד לה מה תהא בסופה. את-ה' - סלוק, להגביל הנזק לה ולילדיה. רלב"ג - ביאור הפרשה ותלך לדרש את-ה' דבר השם יתעלה מעבדיו הנביאים אשר היו בזמן ההוא, כמו שם ועבד ותלמידיהם, מה יהיה אחרית הדבר.

ותלך - טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שנוי משמעות, כגון בשונה מאנשי הזמן ההוא שהיו שואלים במכשפים ומגידי עתידות, ובשונה מהגר שנאמר בה (בר' וירא כ"ד) ותלך ותתע רש"י חזרה לגלולי בית אביה.

(בר' ס"ג, ג) (בר' תל' כ"ג, כג) ותלך לדרש את-ה', וכי בתי כנסיות ובתי מדרשות היו באותן הימים, והלא לא הלכה אלא למדרש של שם ועבר (ותלך - טפחא ללא מרכא לפניה, בתפקיד שנוי משמעות מיחיד לכאילו רבים וגדולה), אלא ללמדך שכל מי שהוא מקביל פני זקן כמקביל פני שכינה (לדרש את-ה').

לדרש - מרכא, רבוי דרשות מנביאי ה' כפי' רלב"ג - ביאור הפרשה ותלך לדרש את-ה' דבר השם יתעלה מעבדיו הנביאים אשר היו בזמן ההוא, כמו שם ועבד ותלמידיהם, מה יהיה אחרית הדבר.

את-ה': - מלת את מרבה ו/או מלמדת על קשר לא ישיר והמקף מלמד על שלבים, וזה כפי' רש"י ב-(בר' תל' כ"ג, כג) ויאמר ה' למה - על ידי שליח; לשם אמר ברוח הקדש (ראה בר' ס"ג, ג), והוא אמר ליה את-ה': - מקף, ענין בעל שלבים, חלקים אחדים, שאלה תלמידי הנביאים, שאלה את עבר, שאלה את שם. את-ה' - סלוק, מגביל ששאלה רק נביאי האמת. שקבלה תשובה רק משם.

(בר' תל' כ"ג, כג) ויאמר ה' למה - על ידי שליח; לשם אמר ברוח הקדש (ראה בר' ס"ג, ג), והוא אמר ליה (בר' תל' כ"ג, כג) ויאמר ה' - קדמא ואולא, כעין כלל של הודעת דבר מה' לאשה. למה - רביע, ארבעה אופנים לכלל, רובן לא ישירים.

ירושלמי (וילנא) סוטה פ"ז, ה"א ... רבי יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון לא מצינו שדיבר המקום עם אשה אלא עם שרה בלבד. והא כתיב (בר' ג"ט, טז) אל-האשה אמר הרבה ארבה וגו'. אמר רבי יעקב דכפר חנין ע"י התורגמן. והא כתיב (בר' תל' כ"ג, כג) ויאמר ה' למה שני גוים בבטן א"ר בא בר כהנא הדיבור נפלה לה. אמר רבי בירי כמה כירכורי כירכורים הקדוש ברוך הוא מתאוה לשמוע שיחתן של צדקניות (שם יח טו) ויאמר לא כי צחקת. (מרכא פסק טפחא מרכא סלוק. פסק בין דבר ה' אל שרה ובין התוכן)

בדבור לחוה ולרבקה רביע, לומר שכבר בתחלה רמז לארבעה אופני דבור ה' לאשה (קה"ע) עליה הבת קול) לרבקה - שיירי קה"ע - רביע, (א) דבור ישיר לשרה, (ב) ע"י תורגמן לחוה, (ג) הדיבור נפלה ליה (מפיק ה"א במשמע בעבורה) קה"ע) עליה הבת קול) לרבקה - שיירי קרבן בת קול מתפוצץ בעולם עתידה אשה שתלד שני גוים בבטן אחת ולא ידעו מבטן מי יצאו ומצינו כיוצא בזה במדרש ורש"י מביאו בשמואל והיינו דקאמר הדיבור נפלה לה הכל אמרו שעליה נאמר הדיבור שיהיו בבטן שני גוים: (ד) ע"י שליח או נביא (שם) פני משה הדיבור נפלה לה. לא שדיבר עמה אלא שהגיע לה מאמר ה' ע"י מלאך כדאמר בב"ר וי"א ע"י שם בן נח והא דקאמר ויאמר ה' לה שנפל לה מאמר ה': תחילת המשנה הנ"ל עוסקת בארבעה דברים שאומר הכהן לסוטה. אפשר שהקישור במשנה בין הסוטה ובין מאמרי ה' לנשים הוא להבדיל בין הסוטה שחווה הייתה בבחינה מסוימת כעין סוטה ובין מאמרים לצדיקות.

ירושלמי סוטה פ"ז, ה"א אמירת הכהן לאשה סוטה בלשון שהיא שומעת ולא ע"י תורגמן (קרבן העדה), מתני' אילו נאמרין בלשונם פרשת סוטה וידידי מעשר וקרית שמע ותפילה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפיקדון: גמ' כתיב (במ' נשא ה"כ) ואמר הפהן לאשה בכל לשון שהיא שומעת דברי רבי יאשיה. אמר ליה רבי יונתן ואם אינה שומעת ולמה היא עונה אחריו אמן. אלא שלא יאמר לה על ידי תורגמן. ...

הדבור ה' הלא ישיר לחוה אפשר בא להבדיל הייטב מדבור הנחש (המפתח הראשון) (בר' ג"ט, טז) אל-האשה אמר שהיתה בבחינת סוטה עם הנחש, ומלת אמר בטעם רביע, ללמד על ארבעה דברים שיש להגיד לסוטה. בבלי סוטה לבב, גמ'. פרשת סוטה מנלן? דכתיב: (במ' נשא ה"כ) ואמר הפהן לאשה, בכל לשון שהוא אומר. תנו רבנן: משמיעין אותה בכל לשון שהיא שומעת, (ט - א) על מה היא שותה (ט - ב) ובמה היא שותה, (ט - ג) על מה נטמאת (ט - ד) ובמה היא נטמאת; (ט - א) על מה היא שותה? על עסקי קניני וסתירה, (ט - ב) ובמה היא שותה? במקידה של חרש, (ט - ג) על מה נטמאת? על עסקי שחוק וילדות, (ט - ד) ובמה היא נטמאת? בשוגג או במזיד, באונס [או] ברצון, וכל כך למה? שלא להוציא לעז על מים המרים.

2.11 בראשית תולדת כה,יט

בראשית תולדת כה,כח:

[כח] וַיֹּאבֶהב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֶּת אֶת-יַעֲקֹב:

וַיֹּאבֶהב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו – לפי הסבר תוה"מ (מלבי"ם) (למשל לויקרא תזריע יג ו) פועל בזמן עתיד שלפניו וא"ו משמעו שהדבר יתחיל בעתיד, לכן יש להסיק שיצחק לא אהב את עשו בפועל אלא כמוכבא **בתורה שלמה [קעז]** בשם **המדרש הגדול** היה אוהבו בפניו בלבד כדי לקרבו ולמשכו, שהרי קל וחומר אם כשהוא אוהבו מעשיו מקולקלין, אלו שנאו ורחקו על אחת כמה וכמה. ואמרו רבותנו לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה.

וַיֹּאבֶהב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים, כאן זמני אהבת בן, השונים בהלכותיהם או בענינם בקשר לענין, כאן יצחק אוהב את עשו בפניו, לא אוהבו שלא בפניו.

בראשית תולדת כה,כט:

[כט] וַיִּגְדַּל יַעֲקֹב נֶזֶד וַיִּבְאֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיפָ:

תורה שלמה [קפז] (ב"ב ט"ז ב) ד"א שלא מרד עשו בימיו (של אברהם) מנלן דכתיב **וַיִּבְאֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵיפָ**: ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו וגו' א"ר יוחנן חמש עבירות עבר אותו רשע, באותו היום.

וַיִּבְאֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים, כאן זמני התנהגות עשו, שלא על כל אחד חלה ההלכה או הענין או שלא צריך שיחול על כולם ביחד, כאן התנהגות עשו מתחלקת לתקופה שעד יום פטירתו של אברהם אבינו, ומאותו יום והלאה

בראשית תולדת כו,ט:

וַיִּקְרָא אַבְרָמָלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אֲשֶׁתְּךָ הִוא וְאֵיךְ אָמַרְתָּ אֶתְּחִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אָמַרְתִּי כֵן אֲמֹת עָלַיָ:

... וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק – מהפך פשטא זקף-קטן **כִּי אָמַרְתִּי** – מונח זקף-קטן

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה אך בעצמה פחותה ממה שקרה לאברהם אבינו שנלקחה שרה אשתו לבית אבימלך ואילו אצל יצחק אבימלך רק חשב לקחת את רבקה באברהם אבינו מציונה תבנית דומה בשני פסוקים לענין לקיחת אשה לבית אבימלך

בראשית וירא כ,ד:

וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלָיָ

וַיֹּאמֶר אֲדָנָי הִנְנִי גַם-צָדִיק תַּהְרֵגָ:

וַיֹּאמֶר אֲדָנָי – זקף-גדול זקף-גדול בין שני קיסרים (אתנח סלוק) זה אמר אבימלך להצטדק לפני א-לקים

בראשית וירא כ,יא:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין-יִרְאַת אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה:

וַתַּהַרְגֵנִי עַל-דְּבַר אֲשֶׁתִּי:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם – פשטא זקף-קטן **כִּי אָמַרְתִּי** – מונח רביע, בגירסה אחרת מונח זקף-קטן

רַק אֵין-יִרְאַת אֱלֹהִים – יתיב מונח זקף-קטן,

שלוש פעמים זקף-קטן בין שני קיסרים או ז"ק רביע ז"ק בין שני קיסרים (סלוק אתנח), להדגיש תוקף חוסר יראת א-לקים אצל הפלשתים ואבימלך

בראשית תולדות כו,י:

[י] וַיֹּאמֶר אַבְרָמָלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כִּמְעַט שָׁכַב אַחַד הָעָם אֶת-אֲשֶׁתְּךָ וְהִבֵּאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:

כִּמְעַט שָׁכַב אַחַד הָעָם – תלישא-גדולה גרשיים מהפך פשטא, תלישא-גדולה בתפקיד שיעור, גרשיים מהפך פשטא – כעין יצא מענינו לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. **בסיכום**: שיעור עבירה חמורה קל הוא בעיני אבימלך ועמו.

תורה שלמה [נב] בשם מדרש הגדול אמר רבי אליעזר בוא וראה כמה בין מידת הצדיקים לרשעים, הצדיקים רוב מעשיהן הטובים בעיניהן קל ביותר כו' (טט - לא מתגאים בם) אבל הרשעים אינן כן, רוב מעשיהם הרעים בעיניהם קל ביותר (טט - ממעטים בחומרתן) שכן אבימלך אומר כמעט שכב אחד העם את אשתך, ומה אם עון אשת איש שאין חמור ממנו ממועט הוא בעיניו שאר עבירות על אחת כמה וכמה.

בראשית תולדות כו,יב:

וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַחֵלֶב וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַחֵלֶב הַמָּאָה שְׁעָרִים:

וַיִּבְרַכְהוּ ה':

וַיִּמְצָא בְּשָׂנֵה הַחֵלֶב הַמָּאָה שְׁעָרִים – תביר מרכא טפחא מונח אתנח

רש"י מָאָה שְׁעָרִים. ... ורבותינו אמרו אומדן זה למעשרות היה.

הַחֵלֶב – אותיות שם אהו"ה שם הפלאים, שם הצירופים, הנעת דברים, קפיצת הארץ, בתוך שנת רעב שלא היה כמוהו מימי אברהם, כאשר העולם שומם, כל מה שיצחק זרע הצליח מעל ומעבר.

תביר מחלק ממעט היתור לרבות שעליו מלמדת התבנית מרכא טפחא של **בְּשָׂנֵה הַחֵלֶב**. אפשר כי ממעט את המעשר שיצחק הפרישו, היינו שלא הגיע אליו אלא אפשר לשם **והוא כהן לא-ל עליון** והאריך ימים עד שנת 53 של יעקב

בראשית תולדות כו,טו: **וְכָל-הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו**

סִתְּמוּם פִּלְשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפְרָ:

וְכָל-הַבְּאֵרֹת – רביע, ארבע בארות אפשר שארבע הבארות שהוזכרו כאן בשמות: עשק, שטנה, רחבות, שבעה שבאר שבע. ראה ב-

(כו,יח) וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֹת הַפְּיִים – מונח פסק מונח רביע, לפחות חמש ויש המפרש שבע

בראשית תולדות כו,יח:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרַי מוֹת אַבְרָהָם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו:

תורה שלמה [פד] ב"ר סד. כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע. ר' יהודה ב"ר סימון אמר ארבעה כנגד כן נעשו בניו ארבעה דגלים במדבר, ורבנן אמרי ה' כנגד ה' חומשי תורה.

ילקוט מעם לועז בשם מ"ר ר"ע אומר בבאר שבע חפר ארבע בארות כנגד ארבע מחנות במדבר, רבנן אומרים חפר חמש בארות כנגד חמשה חומשי תורה.
מאור ושמש שבע בארות

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק – קדמא ואזלא, כעין רמז ללימוד בכלל ופרט או מלמד ולמד, כאשר הכלל או המלמד עשוי להיות וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֵת הַמַּיִם – (מונה) – פסק מונה רביע, ללמד על לפחות חמש ויש המפרש שבע בארות,

והפרטים או הלמד בתבנית **וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו** – רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש (ראה מהרז"ו כעין מידה ל"ד)

ועוד **וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים** – רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן כעין שלוש זקף בין שני קיסרים, תבנית המרמזת לענין עצמתי, ואפשר כי הדבר מתפרש ע"פ **תורה שלמה [פה] (פדר"א פל"ה)** ר"ע אומר כל מקום שהיו אבותינו הולכים היה הבאר מהלכת לפניהם וחופרין שלושה פעמים ומוציאין אותה לפניו ... וכתוב בירושלים והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים (זכריה יד, ט) היא הבאר שעתידיה לעלות בירושלים ולהשקות את כל סביבותיה.
וראה להלן **מאור ושמש** בגילוי סוד האמונה.

ועוד בא הכתוב הסתום ללמד כי מעשה אבות סימן לבנים וכמו שאצל האבות הבאר מהלכת לפניהם כך אצל הבנים במדבר הבאר מהלכת לפניהם, ולעתיד לבוא בגאולה כפי הגלמוד מתבנית הקרא **אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים** – תבנית זקף-קטן פעמיים בין שני קיסרים (סלוק אתנה), כעין דבר החוזר וקורה, זה גם מעיד על אי הכרת הטוב החוזר של פלשתים אף שזכו למים גם לשימושם.

וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת אֲשֶׁר-קָרָא לָהֶן אָבִיו:

וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת – זקף-קטן זקף-גדול ג' תקע"ו, ע"פ מפתח המבוסס על יעב"ץ ו-"אמרי נועם" הרבי מדז'יקוב

ג' אותיות **שְׁמוֹת כְּשֵׁמֹת** א"תק"ו ההפרש בין שתי הגימטריות 930 = 1506 – 576

930 – עולה לגי' ס"ת **את' השמים' ואת' הארץ'** (בר' א,א) תמצ"ת במשמעות של צמצום, "הצמצום אינו כפשוטו אלא כולו שמות השם" (בעל התניא), "רצון הבורא לגלות פעולותיו, כנויו ושמותיו זו תכלית הבריאה" (שער האקדמות, אקדמה ד (דף יד))
930 - כשנות אדם הראשון שנאמר עליו:

- 1. **בראשית ב,כ:** וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וְלַעֹפֹף הַשָּׁמַיִם וְלִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְלָאָדָם לֹא-מָצָא עֹזר כְּנַדְוֹ;
- 2. **בראשית ג,כ:** וַיִּקְרָא הָאָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִוא הִיְתָה אִם כָּל-חַי:

מאור ושמש עה"ת פירש כי ז' הבארות רומזים לז' מידות הקדושות ולסוד האמונה שנתגלה בימי אברהם ונסתם וחזר ונתגלה בחפירת יצחק הבארות ולכן הבארות הן כמתגלה מגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל: **תתק"ל ז"ה השע"ר להוי"ה צדיקי"ם יבוא"ו ב"ו:** ועל כך כ"ל הנשמ"ה תהל"ל י"ה: ומהגי' המלאה א"תק"ו כל נשמה מודה ואומרת ונתת"ה א"ת הברכ"ה: (עם האותיות)

בראשית תולדת כו,כ: וַיְדַבְּרוּ רַעִי גֵרָר עִם-רַעִי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם-הַבְּאֵר עֵשֶׂק כִּי הִתְעַשְׂקוּ עִמּוֹ:

וַיְדַבְּרוּ רַעִי גֵרָר – אזלא-גרש מונה רביע, יצא מן הכלל וסטגו יתברר בסמוך.

עם-רעי יצחק לאמר – מרכא תביר טפחא, יתור לרבות המחולק להודיע שהמריבה הייתה בשלבים אהדים

ט - לפי ההסבר על שלבים במריבה יובן ש-**וַיְדַבְּרוּ רַעִי גֵרָר –** אזלא-גרש מונה רביע, הינה תבנית של יצא מן הכלל ללמד על עצמו או ללמד על הכלל כולו יצא, כפי שהכתוב מספר על המריבה הבאה ואפשר ששתי הבארות שטנה ועשק הן הדוגמאות למריבות על הבארות שהוזכרו ב-(**נח,יח**) **וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיִּחְפְּרוּ אֶת-בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים** גו' ששיערונו שהיו לפחות חמש בארות ואפשר אף יותר.

בראשית תולדת כו,כד: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ה' בְּלִילָה הַהוּא וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים אֲבְרָהָם אָבִיךָ

אל-תיבא קי-אתה אנכי וברכתיה ויהרביתי את-זרעך בעבור אברהם עבדי:

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ה' – קדמא מהפך פשטא, כלל הצריך לפרט ומתאפיין ע"י חבירו הכתוב לפניו המלמד עליו. **כו כג** מלמד ש- **וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שָׁבַע:** גורם להתעלות ברוח הקודש והשראת נבואה

והפרט בְּלִילָה הַהוּא וגו' תיכף להגעתו זכה להתגלות הקב"ה באופן נעלה ביותר

... **הַהוּא וַיֵּאמֶר אֱלֹהִים ...** - זקף-קטן זקף-גדול זקף-גדול, שלוש זקף בין שני קיסרים, חיווק, תוקף במובן של אופן נעלה ביותר, כי

הנאמר **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ה' בְּלִילָה הַהוּא** מרמז שלוש פעמים השם המיוחד א-ה-ו-ה

וַיִּבְרָא אֱלֹהִים ה' בְּלִילָה – ס"ת א' ו' ה' ה' אֱלֹהִים ה' בְּלִילָה הַהוּא – ס"ת ו' ה' ה' א' הַהוּא – הו"א – אותיות שם המקשר שמים וארץ, שם המקשר בין שם הוי' ושם א-לקים, כבכתוב **ה' הוּא הָא-לֵקִים (דב' ד,לה; לט; מלכים א' ח,ט; יח,לט; דה"ב לג,ג) אנכי –** עניין פנימיות טמיר ונעלם, זקף-גדול עשוי לרמז לכתר כמשפיע על חכמה ובינה בעולם האצילות

בעבור – אותיות כ"ע ע"ב – שהם גימטרית שם הוי' במילוי יו"ד הקשור לעולם האצילות, **אַבְרָהָם עַבְדִּי –** ע"ב ד"י = דו"ד, שורש נשמת משיח מעולם האצילות, וכן הביא רמז ר' אל' שי' נ"י כי ב-**תהלים עב,ה** פרק ע"ב כשם ע"ב הקשור לעולם האצילות, פסוק ה' שבה נברא העולם נאמר **וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֱלֹהִים עִם-שָׁמַיִם וְלִפְנֵי יְרֵחַ יוֹר הַדֹּרִים: ... ע-ם-ש-מ-ש' ולפני-י-יר-ח' ...** ס"ת **משי"ח**, פעם יחידה בתנ"ך, אפשר שמרמז לענין נשמת משיח מעולם האצילות.

2.12 בראשית ויצא כח,י:

בראשית ויצא כח,י:

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַיִּלְךָ חֲרָנָה:

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב – מרכא טפחא, יתור לרבות את דבר ה' בעולם מתוך שיחרור מהמוגבלות של מִבְּעַר שְׁבַע השבועה של אברהם לאבימלך לשבעה דורות מאברהם עד יהושע, על התעכבות כניסת בני ישראל לארץ ישראל לשבעה דורות וכך התעכבות להתחיל להפיץ דבר ה' מארץ-ישראל, טעם מונח במלת מִבְּעַר מלמד על רבוי הדורות, והמוגבלות מרומז בטעם אתנח בתפקיד מגביל במלת שְׁבַע, ולרבות הילוכו במרחקים כמרומז בטעם מרכא במלת וַיִּלְךָ, במקומות שעד אז היה בם חרון-אף (מלת חֲרָנָה) בגלל שהיו מוגבלים מדבר ה' כמרומז בטעם סלוק בתפקיד הגבלה במלת-חֲרָנָה (ע"פ שיחות קודש, יו"ד כסלו התשכ"ו, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל זי"ע)

בראשית ויצא כח,יא:

וַיִּפְנֶעַ בְּמָקוֹם וַיִּלְךָ שָׁם כִּי-בָּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיָּשֶׂם מִרְאֲשֵׁיתוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:

הַהוּא – אותיות שם קישור שמים וארץ א-ה-ו-ה מלמד על המקום שהוא מקום א-לקי (ראה (כח,יג)

בראשית ויצא כח,יג: וַהֲנֵה הוּא נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר

אֲנִי הוּא אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ אֲבִיד וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה שָׁכַב עָלֶיךָ לֵךְ אֲתַנְנֶה וְלִזְרַעֲךָ:

וַהֲנֵה הוּא – בכעין מידת גורעין ומוסיפין אות אחרונה במלת והנה ושלוש אותיות ראשונות בשם הו"ה מתחברים לאותיות שם הו"ה

ה – ה – ה

אֲנִי הוּא אֱלֹהֵי – בכעין מידת גורעין ומוסיפין שלוש אותיות אחרונות בשם הו"ה ואות ראשונה במלת א-להי מתחברים לאותיות שם

אהו"ה – ה – ה – א

וַיִּלְךָ שָׁם כִּי-בָּא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בתפקיד דבר החזור וקורה,

(א) כאן רמז לקפיצת הדרך בשימוש בשם המיוחד א-ה-ו-ה

בבלי סנהדרין צה,א אמר אבישי שם אוקמיה לרוד בין שמיא לארעא. - ונימא ליה איהו! - אין חבוש מוציא עצמו מבית האסורין. - אמר ליה: מאי בעית הכא? - אמר ליה: הכי אמר לי קודשא בריך הוא, והכי אהדרי ליה. - אמר ליה: אפיך צלותיך, בר בריך קירא ליזבון ואת לא תצטער. אמר ליה: אי הכי - סייע בהדן. היינו דכתיב (שמואל ב כא,ב) וַיַּעְזֹר-לוֹ אֲבִישִׁי בֶן-צְרוּיָהּ. אמר רב יהודה אמר רב: שעזרו בתפלה. אמר אבישי שם ואחתייה.

בבלי סנהדרין צה,א תנו רבנן: שלשה קפצה להם הארץ: אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי בן צרויה. אבישי בן צרויה - הא דאמרן. אליעזר עבד אברהם - דכתיב (בר' ח"ש כד,מב) וַאֲבָא הַיּוֹם אֶל-הָעֵץ (טט) - ר"ת ו-ה-א-ה אותיות א-ה-ו-ה שם קפיצת הדרך, כאשר אותיות ו-ה (בראש), למימרא דההוא יומא נפק (ביום ההוא יצא והגיע). יעקב אבינו - (צה,ב) דכתיב (בר' ויצא כח,יא) וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַיִּלְךָ חֲרָנָה: וכתיב וַיִּפְנֶעַ בְּמָקוֹם וַיִּלְךָ שָׁם כִּי-בָּא הַשֶּׁמֶשׁ. כי מטא לחרון אמר: אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו? בעי למיהדר, כיון דהרהר בדעתיה למיהדר - קפצה ליה ארעא. מיד וַיִּפְנֶעַ בְּמָקוֹם (טט) - סיום הפסוק מלת הַהוּא אותיות אותיות א-ה-ו-ה שם קפיצת הדרך).

שמואל ב כא,ז:

וַיַּעְזֹר-לוֹ אֲבִישִׁי בֶן-צְרוּיָהּ וַיַּךְ אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְתְּהוּ אֵץ נִשְׁבָּעוּ אֲנָשֵׁי-דָוִד לֹא לֵאמֹר לֹא-תֵצֵא עוֹד אֶתְנֹלוּ לַמְּלַחְמָה וְלֹא

תִּכְבְּה אֶת-נֶר יִשְׂרָאֵל: פ

צְרוּיָהּ וַיַּךְ אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי – אות אחרונה בצרויה ה"א ור"ת הבאים ו-א-ה-ה יחד צירוף השם ה-ו-ה-א-ה אותיות א-ה-ו-ה שם של קפיצת הדרך. וכן אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְתְּהוּ - ר"ת א-ה-ו וכן הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְתְּהוּ אֵץ – ר"ת ה-ו-א, שרשרת של צירופי שם המיוחד א-ו-ה

(ב) היקש מ- (בר' ויצא כח,יא) וַיִּפְנֶעַ בְּמָקוֹם תפילת יעקב למעלתה של תפילה בכלל.

בבלי סנהדרין צה,א אמר אבישי שם אוקמיה לרוד בין שמיא לארעא. - ונימא ליה איהו! - אין חבוש מוציא עצמו מבית האסורין. - אמר ליה: מאי בעית הכא? - אמר ליה: הכי אמר לי קודשא בריך הוא, והכי אהדרי ליה. - אמר ליה: אפיך צלותיך, מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ב ... וייראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה', מיד תפסו להם אומנות אבותם אומנות אברהם יצחק ויעקב. באברהם הוא אומר בית אל מים והעי מקדם ויבן שם מזבח ויקרא בשם ה' (בראשית יב,ח) ... ביצחק הוא אומר ויצחק בא מבוא באר לחי רואי (בראשית כד,סב) וכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה (בראשית כד,סג) אין שיחה אלא תפלה שני' ערב ובקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי (תהלים נה,יח) וכתיב אשפוך לפניו שיחי צרתי לפניו אגיד וגו' (שם /תהלים/ קמב) וכתיב תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' וגו' (שם /תהלים/ קב א), ביעקב מהו אומר ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש (בראשית כח יא) אין פגיעה אלא תפלה שני' ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם ונה ותפלה ואל תפגע בי (ירמיה ז,טז) וכתיב יפגעו נא בה' צבאות לבלתי בואו הכלים הנותרים בית ה' (ירמיה כז,יח) וכה"א אל תראי תולעת יעקב מתי ישראל (ישעיה מא,יד) מה תולעת זו אינה מכה את הארז אלא בפה כך אין להם לישראל אלא תפלה ואומר ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי (בראשית מח כב) וכי בחרבו ובקשתו לקחה אלא לומר לך חרבי זו תפלה בקשתי זו בקשה וכה"א גור אריה יהודה וגו' (שם /בראשית/ מט ט) ואוי' וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה (דברים לג, ז) וכן ירמיה אמר ארור הגבר אשר יבטח באדם (ירמיה יז,ה) ובתפלה מהו אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו (ירמיה יז,ז) וכן אמר דוד לגולית ... ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו (תהלים כח,י) וכן באסא הוא אומר ויקרא אסא אל ה' אלהיו ... (דה"י יד,י), במשה מהו אומר וישלח משה מלאכים מקדש אל מלך אדום וגו' וירדו אבותינו מצרימה ונצעק אל ה' וישמע קולנו (במדבר כ,יד - טז)

בראשית ויצא ללב:

אֲעֹבֵר בְּכָל-צִאֲנֹךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשֶּׁם כָּל-שְׂדֵהוּ וְנָקַד וְשָׂלוּא וְכָל-שְׂדֵה-חַוִּים בְּכַשְׂבִּים וְשָׂלוּא וְנָקַד בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי:

אֲעֹבֵר בְּכָל-צִאֲנֹךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשֶּׁם – קדמא ואזלא .... קדמא ואזלא, ראה קו"א ... קו"א

הָסֵר מִשֵּׁם כָּל-שְׂחָו – פסק נִקְדַּ וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹמֶם בְּפִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנִקְדַּ בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי
פסק בתפקיד להעביר התאור שאחרי הפסק | נִקְדַּ וְטָלוּא וכו' ולהרכיבו על המלים כָּל-שְׂחָו
קריאה ללא פסק משמע מה מוסר מעדרי לבן הָסֵר מִשֵּׁם כָּל-שֶׁה וְנִקְדַּ וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹמֶם בְּפִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנִקְדַּ בְּעֵזִים
קריאה עם פסק, היינו מהפסק והלאה משמע שכר יעקב מעדרי לבן שנשארו ללא בעלי החיים הדומים לשכר נִקְדַּ וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹמֶם
בְּפִשְׁבִּים וְטָלוּא וְנִקְדַּ בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי:

בראשית ויצא כט,ב:

וַיָּרָא וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה וְהָנָה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן-הַבְּאֵר תְּהִי וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים
וְהָאָבֶן נִדְּלָה עַל-פִּי הַבְּאֵר:
תְּהִי וַיִּשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאָבֶן – ר"ת ה-י-ה-ו (צירוף חדש טבת),

וַיָּרָא – גרשיים **וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה –** דרגא מונח רביע, **ב"ר פרשה ע (ה) ... ד"א וַיָּרָא וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה** זו ציון, **וְהָנָה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן ג' בתי דינים, דתנן ג' בתי דינים היו שם, אחד בהר הבית, ואחד בפתח העזרה, ואחד בלשכת הגזית וגו' שהיו נושאים ונותנים בדין עד שמעמידים אותו על בוריו. ...**
ד"א וַיָּרָא וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה זו סנהדרין, **וְהָנָה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן** אלו ג' שורות של תלמידי חכמים שהם יושבים לפניהם. ...
שמשם שומעין את ההלכה וגו' שהיו נושאים ונותנים בהלכה עד שמעמידים אותה על בוריה.
ד"א וַיָּרָא וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה זו בית הכנסת. **וְהָנָה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן** אלו ג' קרואים **כִּי מִן-הַבְּאֵר** וגו' שמשם היו שומעין את התורה **וְהָאָבֶן נִדְּלָה עַל-פִּי הַבְּאֵר** זה היצר הרע וגו' **(ט,ג) וְהָשִׁיבוּ אֶת-הָאָבֶן** וגו' שכיון שהם יוצאים להם יצר הרע חוזר למקומו.
וְהָנָה בְּאֵר בִּשְׂדֵה – דרגא מונח רביע, התבנית מרמזת על יצר הרע ותיקונו ע"י בתי דינים להעמדת הדין וההלכה על בורים ובית הכנסת לחזוק בקריאת ולימוד תורה נגד יצר הרע.
והאבן גדולה אנשי המקום רואים את הקושי בבאר ובאבן הגדולה הוא היצר הרע, יעקב אבינו רואה את היכולות של הבאר והדרך לאכוף את היצר הרע.

בראשית ויצא לא,כט,ל:

כִּסְוֵן יֵשׁ-לְאֵל יָדָי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע
וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם אֲמַשׁוּ אֶמְרָ אֵלַי לְאֹמֵר הַשְּׁמֹר לָךְ מִדַּבֵּר עִם-יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד-רָע:
[ל] וְעַתָּה הִלְךְ הַלְכָתָּ כִּי-נִכְסַף נִכְסַפְתָּהּ לְבֵית אֲבִיךָ לָמָּה נִגְבַּתְּ אֶת-אֵלֵהי:
(א,כט) אֲמַשׁוּ אֶמְרָ אֵלַי לְאֹמֵר מונח פסק דרגא מונח רביע,

אֲמַשׁוּ – מונח פסק, מונח אפשר כי מלמד התבנית שאחרי "דרגא מונח רביע" עשויה ללמד על מספר ענינים הקשורים לתפקידה.
הסבר (א) אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר דרגא מונח רביע, בפשט לבן מייצג את הרע שבאדם הנמשך מחטא אדה"ר. **אֵלַי לְאֹמֵר** מונח רביע מרמז להגנה על יעקב מפני כל, כאן לבן.
וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם אֲמַשׁוּ אֶמְרָ אֵלַי לְאֹמֵר – בכל מלה נמצא ערך ג' מ"א: אל"י א"מ א"מ א"מ אל"י א"מ; ע"פ אוצר ג' הרב י"ר פאלוך זצ"ל מ"א היא ג' ס"ת כ"י מלאכיו יצוה' לך' **(תה' צא,ח"י)** נמצא יעקב מוגן משה צדדים (מזרח, דרום, מערב, צפון, מעלה ומטה) ע"י מלאכי ה' וזה תיקון למזימת לבן הממשיכה מחטא אדה"ר המרומזת בטעמי המלים **אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר –** דרגא מונח רביע, שעליה נאמר ב-**(דב' תבוא כו,ה) אֶרְמִי אֲבָד אֲבִי** וב-**הגדה של פסח** "שלבן ביקש לעקור את הכל"

הסבר (ב) זוהר ויצא, ע"פ מְתוּק מַדְבֵּשׁ: תרפים בעלי חלק זכר הוא המלאך ס"מ וחלק נקבה הוא הנחש. דרגא מונח רביע מרמז על חטא אדם הראשון בגלל הנחש. וגם מרמז לתיקון החטא. לבן חזר בתשובה לזמן קצר וחזר לסורו באמרו **(א,ג) אֵלֵהי אֲבִיכֶם וְאֵלֵהי נְחֹרֵר.** וע"פ (ב"ר פר' ע"ד,ו) אפשר להבין שבאמרו **(א,ג) לָמָּה נִגְבַּתְּ אֶת-אֵלֵהי:** חזר לסורו. אפשר כי **אֲמַשׁוּ** פסק מלמד על היפסקות שובו בתשובה, היינו שב לסורו.

הסבר (ג) וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם – קדמא ואזלא, **אֲמַשׁוּ –** מונח פסק **אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר –** דרגא מונח רביע, **ב"ר פרשה עד (ו) ...** אמר דלמא חזר ביה (לבן רמז ליעקב רמז חיבה שיחזור אליו). **(כז) וְלֹא נִשְׁתַּנִּי לְנִשְׁק לְבָנִי וּלְבִנְתִּי.** אמר לו (יעקב) עד כדון אית ביה (ע"פ עץ יוסף ומתנות כהונה, עוד עתה יש כח בידך לנשקן, כלומר הזדמנות אחרונה, לבן הבין שיעקב לא יחזור ולכן שינה מחיבה לאיום וגילה בזיונו) **יֵשׁ-לְאֵל יָדָי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע** (אתנה) **וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם –** קדמא ואזלא כעין דבר מרכזי ולבן חזר בתשובה, **אֲמַשׁוּ –** מונח פסק **אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר –** דרגא מונח רביע, אמר לית הוא מיניה. (אין הוא מין, לפיכך אמר **וְאֵלֵהי אֲבִיכֶם** ולא שכפר בעיקר).
אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר – דרגא מונח רביע, התבנית מרמזת על יצר הרע של לבן הגורם לו לכפור בעיקר לעיני משפחת יעקב והם מגיבים על דבריו **(א,ג) לָמָּה נִגְבַּתְּ אֶת-אֵלֵהי:** א"ר אייבו כיון ששמעו השבטים כך אמרו בושנו כך אבי אמנו שלעת זקנותך אתה אומר **לָמָּה נִגְבַּתְּ אֶת-אֵלֵהי:**

אֲמַר אֵלַי לְאֹמֵר – ס"ת ר"ר, **לְאֹמֵר הַשְּׁמֹר –** ס"ת ר"ר, **הַשְּׁמֹר לָךְ –** אותיות מש"ה רכ"ל - אפשר מרמז למדרש כי בלעם (נכד לבן) היה בעצה על משה התינוק לאבדו במים ואח"כ בגחלי אש. **הַשְּׁמֹר לָךְ מִדַּבֵּר –** ר"ת אל תקרב הל"ם (במשה בסנה) **(א,ג) וְעַתָּה הִלְךְ הַלְכָתָּה –** ס"ת תכ"ה, **הַכ"ת, כִּי-נִכְסַף נִכְסַפְתָּה –** ס"ת יפ"ה, **נִכְסַפְתָּה לְבֵית אֲבִיךָ –** ס"ת הת"ך, **הַכ"ת, תכ"ה,** תכ"ה שם שבו משה רבנו הרג המצרי
הכ"ת שם שמירת הריון, ספר עבודת ישראל
הת"ך שמו של דניאל במגילת אסתר.

בראשית ויצא כח,י: והיה זרעך פשפר הארץ ופרצת גמה נקדמה וצפנה נגבה ונברכו בך כל משפחת הארמה ובזרעך:

בראשית ויצא כח,יב: ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו: בראשית ויצא כח,כא: ושכתי בשלום אל-בית אבי והיה ה' לי לאלהים:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין סט,א פרק עשרה יוחסין

נאמר ב-משנה קידושין פ"ד,מ"א עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי וכו'. אלו עשרה כתות הם כלל ישראל המאמינים בה' וקדושתן עשר קדושות זו למעלה מזו עד הכהן שהוא קודש הקדשים ... ודע כי כמו כן בא"י שניתן להם לישראל יש עשר קדושות זו למעלה מזו עד קודש הקדשים כדתנן פ"ק דכלים וכמו שיש בצבא מעלה עשר קדושות זו למעלה מזו כדאמרין במדרשות (מצאנו זוהר יתרו סו,א) כן יש בצבאות שלמטה שהם כלל ישראל:

מלבי"ם תורה אור דברים פרשת ניצבים כט ... ד"א חושב ככאן עשר מדרגות כמ"ש בזה"ק פ' יתרו (דף ס"ז) והענין ע"פ מ"ש המהרש"א פרק י' יוחסין דכמו שהמרכבה העליונה נכללת מעשר מדרגות ואין דבר שבקדושה פחות מעשרה כן למטה קדושת ישראל זיו הדרם הוא בעשר מדרגות והם עשרה יוחסין שעלו מבבל וגו'

זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו (דף סז עמוד א) ... אמר ר"ש רישי דעמא בלחודייהו רישי דשבטין בלחודייהו נוקבי בלחודייהו ה' דרגין לימינא וה' דרגין לשמאלא הדא הוא דכתיב (דב' נצ' טט, ט) אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם פְּלִכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם רִאשִׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ וְשִׁרְאֵל: הא ה' דרגין לימינא, וה' דרגין לשמאלא מאן אינון, היינו דכתיב (דב' נצ' טט, ט) טַפְּכֶם וְשִׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקִרְבְּ מִתְנַקֵּד מִחֶטֶב עֲצִידָךְ עַד שֹׁאֵב מִיַּיִד: הא ה' דרגין לשמאלא כלהו דרגין אתתקנו כגוונא דלעילא, (כל המדרגות כעין המדרגות שלמעלה) וגו'

וכתב ספר **המקנה מסכת קידושין סט,א** על דברי המהרש"א הנ"ל ויש לפרש דזה שהתפלל יעקב בפרשת ויצא (בר' ויצא כח,כא) **והנה ה' לי לאלהים** כפרש"י ז"ל שיחול שמו עלי מתחילה (והנה) ועד סוף (ה') שלא ימצא פסול בזרעי, **והנה ה'** – פעמיים שם הוי"ה ואילו מצטרפת התמיכה מתבנית הטעמים **והנה ה' לי** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין, וזה כפרש"י ז"ל שיחול שמו עלי מתחילה (והנה) ועד סוף (ה') **לאלהים** – סלוק, מגביל שלא ימצא (שלא יכנס) פסול בזרעי

והיינו לפי שראה יעקב בחלומו מרכבה עליונה כמשה"ה (בר' ויצא כח,יב) **והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו:** וראה שהם עשר מדרגות זה למעלה מזה כמ"ש מהרש"א ז"ל כנ"ל והבטיחו השי"ת להשרות שכירתו במקום ההוא (וזהו חידוש המקנה הבנוי על המהרש"א וזוהר יתרו לו,א שזה מה שיעקב ראה בחלום)

והבין (יעקב) כי כמו כן יש עשר קדושות בצבא מטה כמו בצבא מעלה וזהו שאמר לו הקדוש ברוך הוא (בר' ויצא כח,יז) **והנה זרעך פשפר הארץ ופרצת וגו' ונברכו בך וכו' ואחז"ל** שהוא מרומו על הגרים (מלבי"ם על המהרש"א אומר שעשר המדרגות בעם ישראל הם הכתובים בנצבים) שהתדבקו בישראל ופירוש **ונברכו** מלשון הברכת אילן (ראה בר' לך יב,ג) תורה תמימה ע"פ (יבמות סג,א) **שתי ברכות טובות יש לי להבריך בך, רות המואביה ונעמה העמונית**, ונראה דהיינו דאמר **והנה זרעך פשפר** ופרשו חז"ל שבגלותן נמשלו לעפר ואמר לו בלשון הזה לרמוז לו על הגלות מפני שאחז"ל **[בבלי פסחים פז,ב]** שלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים שנאמר וזרעתם (ד' לא,ט) **זרע אדם זרע פהמה:** (טט) – שלא כפרש"י טובים וסכלים שבהם, ותיב"ע שאין עוונותיה נפקדין עליה, רד"ק רבוי אדם ורבוי בהמה) והיינו דקאמר שע"י שיהיה **והנה זרעך פשפר הארץ** שיהיה בגלות **ונברכו בך כל-משפחת הארמה** היינו שיתוספו עליהם גרים וזה ה' בחינות יעקב שהוצרך לצאת לחוץ לארץ כדי להוציא ניצוצות שבחו"ל וכמ"ש בפ' (בר' ויצא לא,א) **לקח יעקב את כל-אשר לאבינו (טט) לקח כל ניצוצות הקדושה)**, וזהו דקאמר **ונברכו בך ... ובזרעך**. וענין הגרים הוא כדי להשלים המרכבה בעשר בחינות ע"י גירי וחרורי וכיון שראה יעקב שהשלימות המרכבה יהי' ע"י פסולי קהל שהם ממזרים שתוקי ואסופי התפלל שלא יהיו אלו מזרעו ולא ימצא בהם פסול ושיהיו הפסולים מן הגרים שיתוספו עליהם וכמ"ש דלהכי חשיב במתני' ממזרים בתר גרים (במשנה הממזרים כתובים אחרי הגרים לרמוז לתפילת יעקב שלא ימצא פסול בעם ישראל מבני יעקב עצמם), וז"ש (בר' ויצא כח,כא) **והנה ה' לי לאלהים שיחול שמו עלי מתחילה ועד סוף שאין השכינה שורה אלא על (המשפחות ה)מיוחסות שבישראל, מ"מ השלמת המרכבה בעשר קדושות כמו שאמרה התורה בפרשת שלח (במ' שלח טו,ט) הקה"ל חקה אתה ללבם ולגור הגר וגו' שהקהל נשלם על ידי כולם וגו'**

משנה מסכת קידושין פ"ד,מ"א עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי כהני לויי וישראלי מותרים לבא זה בזה לויי ישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה:

עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי ישראלי חללי גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי (קב – א) כהני לויי וישראלי מותרים לבא זה בזה (קב – ב) לויי ישראלי חללי גירי וחרורי מותרים לבא זה בזה (קב – ג) גירי וחרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי כולם מותרין לבא זה בזה: לתנא קמא הגרים לא נקראים קהל ולכן מותרים בממזר,

בבלי קידושין עג,א ... והילכתא: גר מותר בכהנת ומותר בממזרת; מותר בכהנת, לא הוזהרו כשירות להנשא לפסולים; ומותר בממזרת, כרבי יוסי.

הקה"ל – דקף-גדול מלמד על שלוש קבוצות בעם ישראל **חקה אתה ללבם** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין עם ישראל, השונים בהלכותיהם לענין נישואין זה בזה, שבתפקידי שררה ישמשו רק מיוחסים (ראה רמב"ם להלן).

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת קידושין פ"ד

[א] כאשר עלה עזרא מבבל לא השאיר שם פסול כלל אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסין, וכך אמרו לא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסלת נקיה, והעלה עמו אלו העשרה יוחסין מפני שחשש שמא יתערבו עמם, לפי שאין שם בית דין הגדול לשמור על כך, לפיכך העלם לירושלם שיש שם בית דין הגדול ולא יניחום להתערב. ונתיני, הם הגבועונים שנתגיירו בימי יהושע אשר בהם נאמר ויתנם יהושע חוטבי עצים וכו'.

[ד] ... לפי שכלל הוא אצלינו לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין, ומותר לכהנת להנשא לגר או חלל, וכל שכן הלוייה והישראלית.
[ז] פסק ההלכה שלכתחלה אין מניחין אותו (כהן?) לישא כר' אליעזר בן יעקב, ואם נשא בת גרים אין מוציאין מידו כר' יוסי, וזרעו כשר.

נעניין בפסוק בהקשר למשנה עשר יוחסין.

וּנְבָרְכֶךָ כֶּהָ כָּל – עשר אותיות כרמז לעשר **משפחת הארמה** בעם ישראל
וּנְבָרְכֶךָ כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא להשלים המרכבה לעשר קדושות בצבא מטה ואלו עשרה יוחסין והשונים בהלכותיהם או ענינם זה מזה.
קהל ישראל מכיל עשרה יוחסין להשלים המרכבה כמו שכתב בספר המקנה. עיקרי ההבדלים הם בין ישראלים מיוחסין, ישראלים לא מיוחסין, גרים.
והם שונים בהלכותיהם לענין נשואין כפי שמבואר בפ"ד מסכת קידושין. מי רשאי לבוא במי. כל פרטי הדינים שבמשנה ו', כגון לגבי נשואי כהנים יש הגבלות נוספות שלא ישאו גיורת, חללה, גרושה, זונה. ראה הגבלה על מלת **וּנְבָרְכֶךָ**.

נעניין בתת-תבנית הטעמים של הכתוב **כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה**

ב-(**בבלי יבמות סגא**), נדרש מ- (**בר' לז יבג**) **וּנְבָרְכֶךָ כֶּהָ** מלשון הברכה וחיבור לקבלת רות המואביה ונעמה העמונית כגרים הראויים לבוא בקהל. מוצע לומר שהכתוב כאן **וּנְבָרְכֶךָ כֶּהָ** מלמד על קבלת גרים הראויים לבוא בקהל. אפשר כי טעם מלת **וּנְבָרְכֶךָ** מרכא = מאריך מרמז להארכת עם ישראל, וכתב **צורר המור** הברכת, הרכבת ענפים באומות העולם וכך יהיו כלולים **כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה**, ואילו הגרים.

כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות גרים שאינם ראויים לבוא בקהל מיידית או בכלל לא.

כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה – תביר מרכא טפחא, התביר מחלק ביתור לרבות ומרמז לעוד תכונה של שוני בין הפרטים.

גרים מצריים וגרים אדומיים, אינם רשאים לבוא בקהל ישראל עד דור שלישי, גרים זכרים ממזאב ומעמון לא יבואו בקהל ה' אבל יכולים להתגייר ומותרים בממזרת. **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת קידושין פ"ד, ה"ג** האסורין לבוא בקהל הם עמוני, ומזאבי, וממזר, ושתוקי שלא נבדקה אמו, ואסופי, וכותי בזמן שלא היה הכותי אצלם גוי, אבל היום כבר ביארנו שהם כגויים לכל דבריהם. ואמרו ר' יהודה אוסר, ענינו ואפילו ר' יהודה שאוסר גר בממזרת מתיר גר עמוני בממזרת, לפי שכל מה שאמר ר' יהודה קהל גרים אקרי קהל וגר אסור בממזרת אם היה אותו הגר ראוי לבוא בקהל, אבל אם היה אסור לבוא בקהל הרי הוא מותר בממזרת. והלכה כר' אלעזר. ופסק ההלכה קהל גרים לא אקרי קהל וגר מותר בכהנת ומותר בממזרת.

אנציקלופדיה תלמודית כרך כה, [יפת תואר] טור יח ... ושביט שביו, לרבות כנענים שבתוכה²⁰⁰, ולמדים ממקרא זה שמקבלים גרים משבע אומות, כדעת ר' שמעון²⁰¹, ומותר לו לגיירה ולקיימה לו לאשה, ור' יהודה הסובר שאין מקבלים גרים משבע אומות²⁰², חולק על לימוד זה, שהרי אינו יכול לקיימה לו לאשה, והלכה כר' שמעון שאף כנענית יפת תואר מותר לו לקחתה לו לאשה²⁰³ (טט) – כדוגמת רחב שנשאה יהושע ויצאו מהם שמונה או עשרה נביאים כהנים).

(טור יט) יפת תואר מצרית או אדומית – שאסורה לבא בקהל, להלכה²⁰⁴ – כתבו אחרונים שהיא מותרת, שהיא בכלל ההיתר הנלמד מ"ושבית שביו"²⁰⁵, ובא הכתוב לרבות מצרית ואדומית²⁰⁶. ויש מצדדים לומר שכשם שהתיר הכתוב איסור נכרית, כך התיר איסור פסולי קהל [יפת תואר מצרית ואדומית שהותרה אז כבר לא נמצאת בפסולי קהל] .... ונסתפק אם אומרים שכיון שהותרה לו הותרה לכל ישראל, שאם לקח יפת תואר מצרית או אדומית לאשה וגירשה או מת, מותרת להינשא לישראל אחר, או לא²⁰⁹.

וּנְבָרְכֶךָ – סלוק, מגביל גר להיקרא זרע ישראל מלא עד שתהא אמו ישראל, וזה מגבילו (א) לשמש במשרות מסוימות שבם ישמשו רק מיוחסים. **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת קידושין פ"ד, ה"ה** ... וכך הסנהדרין לא יהיו אלא כהנים ולוים וישראל המיוחסים. ונבאר את זה במסכת סנהדרין, לפי שבהם אמר ה' (**במ' בה' יא, טז**) **וְהִתְיַבְּרוּ שְׁמֵי עַמֶּיךָ**: בדומין לך בחכמה וביראה **וביחוסין**.

(ב) להביא בכורים, (ג) משנה נוסח תפילתו **משנה מסכת ביכורים פ"א, מ"ד** אלו מביאין ולא קורין הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא וכשהוא מתפלל בינו לבין עצמו אומר אלהי אבות ישראל וכשהוא בבית הכנסת אומר אלהי אבותיכם ואם היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו:

ספר המקנה למד כי הסיפא של הפסוק עוסק בעשר יוחסין בעם ישראל וגם הביא רישא הפסוק **וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם הָאָרֶץ** שיהיה בגלות **וּנְבָרְכֶךָ כֶּהָ כָּל-משפחת הארמה** היינו שיתוספו עליהם גרים, וזה הצענו מרומז בתת קבוצה של גרים שונים. נעניין ברישא של הפסוק ונבדוק האם וכיצד הוא מתאים לענין גרים.

בראשית ויצא כת, יד: וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם הָאָרֶץ וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וּצְפֹנָה וְנִגְבָּה

בבלי יבמות מז, א ... תנו רבנן: גר שבא להתגייר בזמן הזה, אומרים לו: מה ראית שבאת להתגייר? אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם?

אי אתה יודע שישאל בזמן הזה דוויים, דחופים, סחופים ומטורפין, ויסורין באין עליהם? דרשות מהכתוב שמקשרות בין זה ובין גרים (**בר' ויצא כת, יד**) **וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם הָאָרֶץ** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות והטעמים מהפך פשטא מלמדים שלפחות אחת מן הדרשות יוצאת מפשט הכתוב.

(א) **בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סט, ה** (טט - דרשה א) **וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעַפְרַיִם**, מה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, כך בניך אין מתברכין אלא בזכות התורה שנמשלה כמים, ומה עפר הארץ מבלה את כל כלי מתכות והוא קיים לעולם כך בניך מבלין את כל העולם והם קיימים לעולם,

(טט - דרשה ב) ומה עפר עשוי דיש לכל, כך בניך עשויים דיש, ה"ד (ישעיה נא) ושמתי ביד מוגיך, מהו מוגיך אליו דממיגין מחתיך [נ"א מכתיד] **מייסרין אותך ומתישין את כוחך**, אפילו כן לטובתך משקשקין וממרקין לך מן חוביך ... ר' עזריה בשם ר' אחא אמר היא סימן טוב מה פלטירה זו מבלה את העוברים ואת השבים והיא קיימת לעולם, כך בניך מבלים את כל אומות העולם והם קיימים לעולם, (**בר' ויצא כת, יד**) **וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וּצְפֹנָה וְנִגְבָּה**, א"ר אבא בר כהנא את הוא תרעייה דימה,

ואף-על-פי שעם ישראל בשפלות, הוא שער ים התורה להביא העולם למצב של דעת ה' כמים לים מכסים

הגמרא הבאה מלמדת שלושה דברים בגיור: בית דין לגיור, מילה וטבילה, טבילה ביום. **בבלי יבמות מוב, ...** ש"מ תלת: ש"מ גר צריך שלשה (דיינים מומחים), וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בלילה. ונימא: ש"מ נמי בעינן מומחין! דלמא דאיכלעו. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: גר צריך ג', (במ' שלח טו, טז) **משפט** כתיב ביה (רש"י ואין משפט פחות מג'). ת"ר: מי שבא ואמר גר אני, יכול נקבלנו (רש"י: לא נצריכנו הטפת דם ברית וטבילה)? ת"ל: **אתָּה**, במוחזק לך. בא ועדין עמו (רש"י – שנאמן), מנין? ת"ל: **(וי' קדשים יט, לג) ס וְכִי-יִגְוֹר אֶתְּךָ גַר פֶּאֲרָצְכֶם**. תלמוד לומר **(וי' קדשים יט, לג) ס וְכִי-יִגְוֹר** - מכל מקום ולקמן פריך כיון דעדיו עמו פשיטא ומי בעי קרא.

(וי' קדשים יט, לג) ס וְכִי-יִגְוֹר אֶתְּךָ גַר פֶּאֲרָצְכֶם לֹא תוֹנוּ אִתּוֹ:

- 2. במדבר שלח טו, טז:** הֲקִלָּה חֶקֶה אֶתְּךָ לְכֶם וּלְגַר הַגֵּר חֶקֶה עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם כִּכֶּם פֶּגַר יְהִיֶה לְפָנֵי ה'.
- 3. במדבר שלח טו, טז:** תִּנְרָה אֶתְּךָ וּמִשְׁפַּט אֶחָד יְהִיֶה לְכֶם וּלְגַר הַגֵּר אֶתְּכֶם: פ

(בר' ויצא כח, ד) וּפְרָצְתָּ יְמֵהּ וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִנְבְּהָ כתוב המרמז על דרך קבלת גרים לעם ישראל **בבלי יבמות מוא, ...** וחכמים אומרים: טבל ולא מל, מל ולא טבל – אין גר, עד שימול ויטבול. יוסבר לפי סדר המלים בפסוק קודם מל **וּפְרָצְתָּ** – תביר אותיות ברי"ת, ואח"כ טובל ב-**יְמֵהּ וְקִדְמָה** כאשר מלת וקדמ"ה מכילה אותיות ד'מקו"ה. על כך הוסיף הרב ארלנגר סנדר הי"ו שאם נשתמש במדה גורעין ומוסיפין ובמידה גימטריה נגרע אות ד' ממלת **וְקִדְמָה** ונוספה למלת **יְמֵהּ** נקבל אותיות ימ"ד-ד ובגימטריה י"מ = נ' לכן התקבלה המלה נד"ה. ממלת **וְקִדְמָה** נותרו אותיות וקמ"ה = מקו"ה, בסיכום **יְמֵהּ וְקִדְמָה** הפך ל-מקו"ה נד"ה, כנאמר ב-(יבמות מז, ב) ובמקום **שנדה טובלת**, שם **גר ועבד משוחרר טובלין**; וכל דבר שחוצץ בטבילה (נדה), חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה. הערה: אותיות מקו"ה שווה קו"ה מ' ועל כך הערת הרב מאיר מאזוז הי"ו אפשר לומר כי **(שמ' תר' כז, ח) וְקָמָה ג' אֶתְּךָ** ג' אותיות וק = ג' אותיות מ' סא"ה = 106, אותיות **מָה** ר"ת מ'דת ה'מים או ה'מקוה

יְמֵהּ וְקִדְמָה הפך ל-מקו"ה נד"ה, **ההלכה** בענין

תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק) יורה דעה סימן רנב? צ"ל רא * וששאלתם נדה שטבלה בים, עלתה לה טבילה אילא (או לא). כך הראונו מן השמים: שנדה דאורייתא עולה לה טבילה בים, מפני שהים כמקוה הוא, ומקוה בו טובלין כל חייבי טבילות, נדות ויולדות ומצורעין וטמאין שנבלה ובשרץ ובעלי קריין, חוץ מזב שנאמר בו (וי' טו, יג) ורחץ בשרו במים חיים וטהר. ועכשיו כל נדות שבישראל ספק זבות הן, ואין עולה להן טבילה במקוה (וצריכות) [אלא צריכות] מים חיים (טט - והלכה שמקוה מספיק), שכך שנינו (פרה פ"ח מ"ח) כל הימים כמקוה שנאמר (בר' א, י) **וְלִמְקוֹהַ הַיָּמִים קָרָא יָמִים**, דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר הים הגדול כמקוה {ו} לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה, ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין (שו"ע יו"ד סי' רא, ס"ק ב – נמשכים והולכים ואינן מכוונסים) ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת. ומשנה זו הלכה היא, ושניה כאן ושניה שוב במקואות (פ"ה מ"ד) לומר שהלכה היא, ובר' יוסי - דקיימא לן ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי - שאמר פסולין לזבין ולמצורעים, וכל נדות ספק זבות הן (טט - והלכה שמקוה מספיק). מחלוקת תנאים מהו הכתוב שהוא מקור לטבילת נדה וטמאים שונים (וגר ועבד) בים. ולרב נטרונאי גאון הראו מן השמים שנדה דאורייתא עולה לה טבילה בים, מפני שהים כמקוה הוא, וזכינו לגלות שבכתוב **(בר' ויצא כח, ד) יְמֵהּ וְקִדְמָה** מרומז הענין. **שולחן ערוך יורה דעה הלכות מקואות סימן רא סעיף ה** כזן כל הימים יש להם דין מעיין לטהר בזחילה; <ו> הילכך גל שנתלש מהים כ ובו ארבעים סאה ונפלו על האדם או על הכלים, עלתה להם טבילה.

יְמֵהּ וְקִדְמָה – מרכא טפחא, יתור לרבות על גרות בבית דין או בעדים או בידיעת בית דין, (יבמות מז, ב) גרות בינו ובין עצמו בלי ידיעת בית דין, (יבמות מח, א) גרות בעל כרחו של עבד, זכוי גרות לקטן **וּפְרָצְתָּ** – תביר ממעט מתוך הרבוי הנ"ל של אופני גרות את הגרות בינו לבין עצמו שלא תחול **וְנִנְבְּהָ** – הרוצה להחכים ידרים (בבא בתרא כה, ב), זוהר במקומות רבים), אומרים לגר התורה מחכימה אבל לעת עתה **וְנִנְבְּהָ** – אתנח, מגביל מודיעין לו (לגר) מקצת מצוות ועונשן, ומתן שכרן, **וְצִפְנָה** – וצופנים דברים הצפונים – החמורים, **וְצִפְנָה** – מרכא, מרבה שאחרי הגיור ילמד שאר מצוות, **וְנִנְבְּהָ** – אתנח, **(בבלי יבמות מח, ב)** מגביל את הזמן שמגלגלין עם עבד ערל שלקח מעובדי כוכבים עד שיאות למול ולטבול ולקיים מצוות הנוגעות לעבד לשנים עשר חדש. אין משהים בא"י מפני הפסד טהרות, ובעיר הסמוכה לספר אין משהין אותו כל עיקר שמא יספר לעכו"ם. **וְצִפְנָה וְנִנְבְּהָ** – מונח אתנח, רבוי הגבלות בקבלת גרים **בבלי יבמות מז, א** ... אין לי אלא בארץ, בח"ל מנין? תלמוד לומר - **אתָּה**, בכל מקום ש-**אתָּה**; ... (א) וחכמים אומרים: בין בארץ בין בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה. (ב) בא הוא ועדין עמו, ... (ב) גר שנתגייר בב"ד - הרי זה גר, בינו לבין עצמו - אינו גר (ג) **בבלי יבמות מז, ב** ... נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה, חוזרים ומלין אותו שניה. נתפא, מטבילין אותו מיד; (ג) מזהירין אותו לא לנהוג בבני ישראל כבבני נח על הגזל שבני נח נהרגים על פחות משוה פרוטה (ד) הרוצה להתגייר לקבלת טובת הנאה (ד) הרוצה להתגייר כי שם עינו בבת ישראל, או היא שמה עינה בבן ישראל

בקנין עבד כנעני מטבילים אותו לשם עבדות וחובת קיום מצוות לא תעשה כמו אשה. (יבמות מח, א) לומד מטבילת גר לשם גרות, להטבלת עבד משתחרר לשם שחרור, הפעם לקבלת מצוות מלאה.

בקנין עבד כנעני מטבילים אותו לשם עבדות וחובת קיום מצוות לא תעשה כמו אשה. (יבמות מח, א) לומד מטבילת גר לשם גרות, להטבלת עבד משתחרר לשם שחרור, הפעם לקבלת מצוות מלאה.

יְמֵהּ וְקִדְמָה וְצִפְנָה וְנִנְבְּהָ – ר"ת וס"ת: י"ה ו"ה ו"ה ו"ה,

אוצר החכמה - פרי עץ חיים, הרב וויטאל חיים, שער התפילה, פרק ב' ע' ד ... זהו שכתב בסבא דמשפטים דף צ"ו כי לבוש הנשמה הוא אלו"ה, על פסוק בבגדו בה. וביארנו בזוהר פרשת לך לך, כי אלו"ה, ר"ל: א"ל ו"ה. פי' הדבר: כי הלבוש שהוא מא"ל, הוא נמשך אל הזו"ן, הנקראים ו"ה שבהויה. ופי' זה נתבאר אצלינו, בענין שמות ג' כלים שיש בספירת החסד של ז"א, ושם ביארנו כי שם הכלי האמצעי טובת הנאה (ד) הרוצה להתגייר כי שם עינו בבת ישראל, או היא שמה עינה בבן ישראל

שבו, הוא נקרא שם אלוה, הוא בחינת אל כפול כנ"ל, שהוא במלוי גימטריא שע"ח (טט – ג' חשמ"ל) עם ו' אותיות המלוי (טט - אל"ף למ"ד = 185 כפול 2 = 370 + 6 + 2) ... וב' אותיות ו"ה שבשם אלוה, הוא ענין מה שארז"ל ו"ה עם זכרי אמ"ח, הם רמ"ח מ"ע, והבן כל זה היטב.

י"ה מיצג כתר חכמה בינה, משפיע לשלוש כלים בחסד שאולי בכל אחד יש אותיות ו"ה כמו בכלי האמצעי.
תורה כמים עליונים משפעים בשלוש כלים דחסד שהם החלק העליון של ז' ספירות (מידות) חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות.
התפשטות דעת ה' כמים לים מכסים, מחדשת היחוד של י"ה בו"ה בארבעה רוחות העולם ע"י העלאת ניצוצות הקדושה בכל מקום ובפרט ע"י הגרים.

אוצר החכמה – בני יששכר, מאמר חדש אלול, מאמר א, מהות החדש ע' שעט ... דהנה (גליא רזיא, מג"ע אפן רמ"ז) במקוה תתק"ס לגין, ובו יטהר האדם את עצמו, והוא על פי הירושלמי (תרומות פ"י, ה"ה) שפסק דבריה בטלה בתתק"ס, והטעם נראה לי כי תתק"ס הוא י"ו פעמים ס', והנה כל בריה יש בה ד' יסודות, וכל יסוד כלול מכלם, הרי י"ו יסודות, על כן צריך בטול י"ו פעמים ס', והנה להיות גם האדם כאשר נמשך אחר הטמאה הטה יסודותיו אחר הטמאה והפריד את עצמו מן הקדש מחויב לבטל את עצמו אל הקדשה ולהולד ככריה חדשה, ע"י טבילה הגר מבטל ברייתו הנכרית אל הקדושה ונולד ככריה חדשה עם לבוש נשמה אלו"ה.

גר צריך ג', מרומז ב-(**במ' שלח טו, טו**) הַקֶּהֱל – זקף-גדול בתפקיד שלוש, בית דין של שלשה, אבל כאן הלימוד ממלת (**במ' שלח טו, טז**) מִשְׁפָּט אז אולי (**במ' שלח טו, טו**) הַקֶּהֱל – זקף-גדול בתפקיד שלוש, ש"מ תלת: ש"מ גר צריך שלשה, וש"מ אינו גר עד שימול ויטבול, וש"מ אין מטבילין גר בליה. ונימא: ש"מ נמי בעינן מומחין! (מפרש את הג' לעיל ולא מוסיף עוד תנאי)

2.14 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,כו:

וַיִּרְא כִּי לֹא יָכֹל לֹא וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוּ

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוּ יַעֲקֹב בְּהַאֲבִקּוֹ עֵמוֹ:

וַיִּרְא - רביע כף לא יוכל לו - מונח מהפך פשטא זקף-קטן וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוּ - טפחא אתנח

וַתִּקַּע כַּף-יָרְכּוּ יַעֲקֹב - פשטא מונח זקף-קטן בְּהַאֲבִקּוֹ עֵמוֹ - טפחא סלוק

בְּכַף-יָרְכּוּ - מקף, בתפקיד רב-מצב, רב-משמעות (א) כף הירך, (ב) רמז לקשר למצוות זיווג (רש"י מלת ביצתן) רמב"ן נגע בצדיקים שהם עתידים לצאת ממנו; זה דורו של שמד. רד"ק (כו) ... וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוּ - רמז לו, שעשו לא יוכל לו, אבל הוא יכאב מצד אחד, מצד יָרְכּוּ; רמז לו בזה, שיכאב מאחד מיוצאי ירכו, והוא בתו שנבעלה לכנעני (ראה בר' לד,ב). לפיכך נגע בְּכַף, כי 'כף' לשון נקבה. וכל זה הביין יעקב ממעשה המלאך;

וראב"ע דוחה קשר לזיווג ראב"ע (לג) בגיד הנשה, ידוע, כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל (חולין צא,א). ואין בו ספק כי אם לחסירי דעת לשון ותולדת, שאמרו, שהוא האבר; ויפרשו הנשה - מגזרת עשים'.

[כז] וַיֵּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֵּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתְּהֲנִי:

אִם-בְּרַכְתְּהֲנִי - מקף בתפקיד רב מצב, (א) רמב"ן (ל) ... והקרוב מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם

במקום שהוא על כרחו, (ב) ובנוסף הוסיף לו ברכה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ שֵׁם

רד"ק (כט) ויאמר. יש רשות למלאך להוסיף על שליחותו כפי אשר יראה, ... לא יעקב יאמר עוד שמך - בשורה היא שבשרו, שהקדוש ברוך הוא יקרא שמו ישראל; וכן עשה בבית אל. לפיכך אמר שם "ויקרא את שמו ישראל" (בר' לה,י), ... ויברך אותו שם - מלבד שקראו ישראל, שהוא לענין ברכה: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים" (לעיל, כט), עוד ברכו ברכה אחרת שם. ואמר שם, לפי שעתיד לברכו עוד בבית אל (ראה בר' לה,ט ואי')

בראשית וישלח לב,לג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נִגַע בְּכַף-יָרְכּוּ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

תבנית הרישא של הפסוק על-כֵּן - פרט קדמאה המלמד כי הפסוק רב-תחומי לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - כעין כלל לכל תחום שהפסוק

מלמד עליו אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה וגו' - פרט בתראה, הממלא תוכן לכלל. משלושה תחומים מתקבל לימוד בנושא של היתר ואיסור מאכל

ונאמנות בכשרות

עַל-כֵּן - פזר מלמד לדרוש לענין אחר ואם צריך גם לענינו, מקף בתפקיד רב-מצב, ובא ללמד כי הפזר מלמד באופן רב-תחומי.

אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה פסוק זה הוא מקור לארבע הלכות לפחות

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל
החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבדיה

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים

תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.

הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין פרט קדמאה עַל-כֵּן - פזר, כלל לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - קדמא ואולא

פרטי הכלל קדמאה הם: פרט - אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה (מונח רביע, כעין שני ענינים עם קשר לערך ארבע (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2),

בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקונקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) ט"ז יורה דעה סימן ק ס"ק ג (ג)

כרוחב ד', אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ⁶) והולך ומפרט מקומו בבעל חיים אֲשֶׁר

עַל-כַּף הַיָּרֵךְ (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) וַיִּמְנֵן עַד הַיּוֹם הַזֶּה (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

טט - ע"פ כלי יקר גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ברמב"ם ובשו"ע י"ד הלכות לימוד תורה, סי' רמ"ז סע' ד' בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. .... ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).
ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים

⁶שו"ע י"ד ק הגה: יב] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, יג] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארוך כלל כ' כ"ח). ביאור הגר"א [יב] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה

בבלי חולין צה"ב - צו,א,ב

על-פני לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה גיד הנשה עצמו אינו ראוי לאכילה ולולא גזירת הכתוב שאסור לאכלו, האוכלו כאילו לא אכל, כך כל דבר אחר שאינו ראוי לאכילה כגון עצמות, פרסות, קרניים למשל מנבלות, מבעלי חיים טמאים, אולי אף ממוקדשין, אכילה ביוה"כ האוכלם אינו עובר על איסור.

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה

הרב מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור) בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן על-פני - פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

ברמת דרש ספורנו - כדי שיהיה היזק אשר הורע בנגיעת כף הירך היזק בדבר בלתי נחשב אצלנו.

טט - לגיד הנשה ע"פ בבלי חולין אין טעם, היינו דבר בלתי נחשב. בא הפזר להעיד שההיזק ליעקב אבינו עבר מיד ולא השאיר רושם בבניו (ההיזק התפזר ונעלם).

אור החיים - פ"י לצד שנודעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה בחינה זו בכל מקום שהיא נטמאה, ואסרה הבורא כי הוא היודע. ותמצא סוד בזה כי גיד זה אין בו טעם והוא סי' (סימן או סיבה) לבחינת הקליפה כי אין בה טעם כיון שנעקרה קדושה ממנו ויש בזה פשטים לומר אלא שהעיקר כמו שכתבת.

כלי יקר - מצינו לרז"ל שדברים עמוקים שהשגתם קשה נמשלו לגידין כמו שפירש"י בפר' יתרו על הפסוק ויתגד לבני ישראל וההשגה נקראת בלשון אכילה כמו שמצינו בארבעה שנכנסו לפרדס, שעל החקירה הנסתרת מעין כל חי מביא פסוק "אכול דבש דייך". (טט כנראה מרכב השני פסוקים כמוצג):

משלי כה טז: [טז] דבש מצאת אכל דגך פן-תשבענו ותקאתו:

[כז] אכל דבש הרבות לא-טוב וחקר פבדכם פבור:

ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרותי יש לחוש פן יהרסו שכלם ויבואו לידי מינות, כי לא רבים יחכמו להבין כל הסודות על מתכונתם מצד היות שכלם עובר בעמק העכור, כי הבלי העה"ז וחמדותיו מבלבלין שכל האדם. ורמזו במניעת אכילת הגיד לדורות להיות לזכרון בין עיניהם כי מנע ה' מהם פרי עץ הדעת, שלא יאכילו את שכלם דברים קשים כגידין, כי נגע בכף ירך יעקב. ואם ליעקב השלם קרה מכשול זה לפי שעה כשנטה קצת מהדרך, השווי מה יעשו אזובי הקיר, אשר רוב עסקיהם בהבלי העה"ז וחמדותיו, ע"כ לא יהיה להם עסק בנסתרות כ"א יחידי סגולי הדור כרשב"י ודוגמתו אשר קצו ומאסו בהבלי העה"ז כיעקב. כ"א לפי שעה קרה זה ליעקב על שנתר לבדו בלי ספק שאחר שקרה לו ענין התאבקות של סמאל הרגיש בחטאו וסר מן הדרך ההוא וראיה שנה' **ויבא יעקב שלם** ודרשו רז"ל שלם בתורתו. ופ"י זה יקר הערך והמשכיל ישמע ויקח לקח.

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. ע"פ **אור החיים** בגיד הנשה אין טעם כי נעקרה קדושה ממנו והוא סימן - משל לבחינת הקליפה שאין בה טעם.

כלשון **הכלי יקר ורמזו** במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון

לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה**, סי' רמ"ז סע' ד'

בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה

ש"ך סק"ז ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

חייב אדם לשלש ללמוד...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. הגה: ה וי"א שבתלמוד בבלי שהוא בלול במקרא, במשנה וגמרא, אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל. (טור בשם ר"ת וע"פ ע"ל סי' רמ"ה ס"ו). ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא, משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, ובהו יקנה העולם הזה והעולם הבא, ו אבל לא בלמוד (ד) שאר חכמות. (ריב"ש סימן מ"ה ותלמידי רשב"א) ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"ד) מהל' יסודי (התורה).

ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו

שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לב, לג:

על-פִּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה עַל-כֵּן הִנְיָח עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׁה:

לֹא-יֵאָכְלוּ – מקף בתפקיד של מספר מצבים בלאו של אכילת גיד הנשה, (א) הגיד פחות מכזית האוכלו חייב משום בריה, (ב) גיד הגדול מכזית האוכל כזית ממנו לוקה מפני שיעור איסור (ג) אכל בהעלם אחד יותר מכזית לוקה 40, אבל אכל בהעלם אחד גיד ימין וגיד שמאל לוקה שניים (80 מלקות) וכן אכל שני גידים והם בסה"כ פחות מכזית לוקה שניים (80 מלקות); (ד) גיד פנימי שעל הכף לוקה מדאורייתא, אכל משאר הגיד וחלבו או אכל גיד חיצון לוקה מרבנן, בחיה טהורה שחלבה מותר, יהיה אסור מרבנן משום שרך גיד.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה א גיד הנשה נוהג בבהמה וחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן, ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין, ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, ואין אסור מן התורה אלא שעל כף א הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך, אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים, ושני גידין בן הן הפנימי, הסמוך לעצם אסור מן התורה ג והעליון כולו אסור מדבריהם.

הלכה ב האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה, ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות, וכמה שיעור אכילה כזית, ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אף על פי שאין בו כזית לוקה מפני שהוא ד ככריה בפני עצמה.

הלכה ג אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידים כולן אף על פי שאין בהן כזית לוקה שמונים, (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל – מקף בתפקיד של מספר מצבים בנאמנותם של בני ישראל על גיד הנשה ועל שאר עניני כשרות

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח

הלכה ז הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום, ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב, ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוחט לעצמו ומוכר ונאמן.

הלכה ח במה דברים אמורים בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם.

הלכה ט טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו, מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או ישוחט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

הלכה י הלוקח בשר ושלחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו, ואף על פי שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמה יחליף, ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא לעכו"ם שמה יחליף.

הלכה יא עשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל ה דפריש מרובא פריש, אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור, ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר.

אֶת-גֵּיד – מקף בתפקיד של מספר מצבים: יש גיד שאינו גיד הנשה מפני שאין כף ירך ויש גיד שהוא גיד הנשה מפני שיש כף ירך

.... **על-כֵּף** – מקף בתפקיד של מספר מצבים של כף ע"פ רמב"ם

(א) בבהמה כשרה, כאשר יש כף – לוקים, כאשר אין כף, הגיד אסור אבל אין לוקים עליו

(ב) בהמה וחיה טמאה – פטור לפי שנוהג רק בבהמה שכולה מותרת.

(ג) בעוף כשר, כאשר אין כף וכאשר יש כף. כאשר יש כף הגיד אסור אבל אין לוקים עליו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה ה העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאין לו כף ירך אלא ירכו ארוך, ואם נמצא עוף שירכו כירך הבהמה שיש לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו, וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין עליו.

הלכה ה האוכל גיד הנשה מבהמה וחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת, ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שביארנו, ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה.

רד"ק (לג) ... **אֶשֶׁר עַל-כֵּף הַיָּרֵךְ** - אינו אסור מן התורה אלא **אֶשֶׁר עַל-כֵּף** בלבד, אבל לא שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו. וכן גיד החיצון כלו, אינו אסור אלא מדברי סופרים. ונוהג בבהמה ובחיה, ונוהג בשליל. ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, אע"פ שיעקב אבינו לא לקה אלא באחת, שנאמר **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** (לעיל, כו). ומחלוקת בין רבותינו ז"ל (ב"ר עח, ו): רבי יהודה אומר: באחת מהם נגע, ואחת מהם נאסרה. רבי יוסי אומר: באחת מהן נגע, ושתיהן נאסרו. והלכה כר' יוסי. וחלב הגיד אסור מדברי סופרים (מש"ת משנה תורה) (מאכלות אסורות ח, א).

וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב, אתנה מגביל וזה פי' רד"ק **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** בלבד, אבל **בְּכַף-יָרְכּוֹ** - מקף בתפקיד רב-מצב, לא שלמעלה ממנו (מכף-ירכו) ושלמטה ממנו.

2.15 בראשית וישלח לבד

בראשית וישלח לגיט:

וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוֹ מִנְדַּבְנִי-חֲמֹר אָבִי שָׁכֵם בְּמַעֲאָה קְשִׁיטָה:

וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו, אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ ליקוטי שיחות כה ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חניה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(בר' וישלח לגיט) נחמן אֶת-פְּנֵי הָעִיר: (בר' וישלח לגיט) וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה ר"ת החל ממלת העיר ה-ו-א-ח-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. אפשר מרמז לענין שמעל לגדר הטבע. ולרב יצחק גינצבורג הי"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי רב"ע - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ רש"י ורמב"ן רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוֹ - רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

ודומה לקנין מערת המכפלה יט וַיִּקַּן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה - אזלא-גרש מונח רביע,

• בראשית חי שרה כגג נתתי כסף השדה - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה.

• שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לד,א:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבִנּוֹת הָאֲרָץ:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה – מהפך פשטא זקף-קטן אֲשֶׁר יִלְדָה – מרכא טפחא לְיַעֲקֹב – אתנח לְרָאוּת בְּבִנּוֹת הָאֲרָץ – טפחא מרכא סלוק

בראשית רבא פרשה עט ח - אמר ריש לקיש ... אמר (יעקב) אתה אלוה-בעליונים ואני אלוה-בתחוננים. ר' הונא בשם ריש לקיש אמר אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו ואתה היית נוטל שררה לעצמך מחר בתך יוצאה ומתענה. הה"ד וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה. מתנות כהונה ואני אלוה-ה - אלקי ישראל דרש כאלו אמר אני ישראל גם אנכי נקרא אלוה-ה וגו' ... הה"ד וַתֵּצֵא וגו' - לפיכך סמך לו וַתֵּצֵא דִינָה וגו'.

אמנם מהרז"ו מוצא דרך זכות ליעקב אבל הדרש עדיין נשאר במקומו ב"ר פע"ט,ח אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה. ... ואיך נטל יעקב לעצמו שררה כזאת. וע"כ ע"פ מתנות כהונה סמך לו וַתֵּצֵא דִינָה וגו' ונענש בדינה.

אפשר כי תבנית הטעמים של וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות: (א) מלמדת לדרוש הכתוב כפשוטו שיצאה בגלל עצמה, ולתקן את בנות הארץ, (ב) ונדרשת שלא כפשוטו שיצאה כדי להעניש את יעקב על נטילת שררה שלא אמור היה לעשות זאת.

בראשית וישלח לד,כא: [יג] וַיַּעֲזֹבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חֲמֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם:

[כא] הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאֲרָץ וַיִּסְתַּחֲרוּ אֹתָהּ וַתֵּאָרֶץ הַגֵּת רַחֲבַת-יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת-בְּנֵיהֶם נִקַּח-לָנִי לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיהֶם נָתַן לָהֶם:

[יג] וַיַּעֲזֹבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חֲמֹר אָבִיו בְּמַרְמָה ... [כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ - דרגא מונח רביע, יצר רע הגורם להטעית דעת. מענה בני יעקב היה בחכמה ששכנעה את את שכם וחמור אביו באופן מלא, כל אחד מסיבת יצרו שלו. ולכן הטעיתם את אנשי שכם הייתה משכנע מלא.

[יג] אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חֲמֹר אָבִיו בְּמַרְמָה – קדמא מרכא תביר טפחא, מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אם הלכה או ענין לא שווה בין פרטיה, שכם וחמור אביו כל אחד השתכנע ממענה בני יעקב מסיבה יצרו שלו. שכם בתאוות עריות, חמור בתאוות כבוד וכסף.

דברי חמור ושכם בנו לשכנע את אנשי שכם לתנאי בני יעקב, נובעים מתאוות העריות של שכם. אבל יש כאן הכנה להוצאת ניצוץ הקדושה השבו בשכם – רבי חנינא בן תרדיון.

בראשית וישלח לד,כה:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֵוִי אֶתִי דִינָה אִישׁ חֲרָבּוֹ וַיָּבֵאוּ עַל-הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל-זָכָר:

תורה תמימה בראשית לד,כה שמעון ולוי וגו' איש חרבו - לא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל בבן י"ג מצינו שקראו הכתוב איש, כדכתיב שמעון ולוי וגו' איש חרבו, וגמירי דההיא שעתא בני י"ג שנה הוו^(א) [נזיר כ"ט ב' ברש"י]:

תורה תמימה הערה ט) ט) כי כשתשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שעלו בהריון לשלשת האחים, ראובן שמעון ולוי, לחשבון שבעה חדשים לכל אחד, נמצא לוי בן י"א שנה כשיצאו משם, הוסיף עליהם ו' חדשים שעשו בדרך וי"ח חדשים שעשה בסכות, קיץ וחורף וקיץ, שהם ב' שנים [ע"ל ל"ג י"ז], הרי לוי בן י"ג שנים בלכתו לשכם [תוי"ט פ"ה מכ"א דאבות], ונקרא איש, וע' בסדר עולם. - ומכאן ילפינן דבן י"ג שנה נחשב לאיש בר דעת שונדריי נדר והקדשו הקדש, ויתבאר אי"ה לפנינו בפ' בחקתי ובפ' נשא ובפ' מטות למקומותם לעניניהם, וכן נעשה בר מצוה להתחייב בכל הפצות, יען דכתיב (פ' נשא) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, וצריך טעם בדבר במ"ש בשבת פ"ט ב' דבי"ד של מעלה אין עונשין בפחות מבן עשרים, וכמקום אחר בארנו ענין זה [ע"ל בפ' לך, י"ז י"ד]. ודע דשיעור זה דוקא בזכר, אבל נקבה נקראת אשה לענין נדרים ועוד ענינים השייכים בה כשהיא בת י"ב שנה, ונתבאר מענין זה לפנינו בפ' בראשית בפסוק ויבן ה' את הצלע בדרשא נדדה מ"ה ב', ועוד יתבאר אי"ה בפ' מטות בפ' נדרים ובפ' עקב בפסוק ולמדתם אותם את בניכם:

שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו לפניו ומשהו לאחריה, ואפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור גיל איש, כלומר ממתי אדם יצא מקטנות ונהיה לאיש. כי שמעון נולד בתום השנה השמינית של יעקב אצל לבן, ולוי חצי שנה עד שנה אחריו, אם כך לחישוב גילו של לוי הצעיר משמעון נותרו 5 שנים עד סיום העבודה עבור רחל, 6 שנים לעבודת יעקב לפרנסתו, 2 שנים בדרך, סה"כ 13 שנה ללוי. **האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן** צדוק"ל מחשב שלוי היה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדויק מיום ליום. מיום שנשא יעקב את לאה עד המאורע בשכם עברו י"ד שנה וששה חדשים וכ' יום. לאחר שנשא את לאה, חיכה ז' ימים ונשא את רחל, ואח"כ עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללבן, הרי י"ג שנה וז' ימים. אח"כ ברח מלבן ז' ימים (רש"י בר' ויש' לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבוק (לב, כב, כג), ונסע לסוכות ושהה שם י"ח חדש (רש"י לג, יז), הרי לנו י"ד שנה, ו' חדשים וט"ו ימים. (דבר מלכות וישלח התשע"ד ע"פ רשימת חוברת כ"א) אם כן תלישא בתפקיד שיעור וכל השיעורין הם להלכה למשה מסיני.

בדרך דרש ולא לענין שיעורין
... **וַיִּקְרְאוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב** – מונח תלישא-גדולה, כאילו פעמיים ת"ג, פעמיים היתלשות גדולה
רש"י א' בניו היו, ואף-על-פי-כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו
ב' שלא נטלו עצה ממנו.

בראשית וישלח לד, ל: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שָׁמְעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בַיּוֹשֵׁב הָאָרֶץ וּבְפָנָי וּבְפָנָי מִתִּי מִסָּפֵר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַפְּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד על **אֶל-שָׁמְעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי** – מונח זרקא מונח סגול, כאילו מספר לימודי ז"ס וביניהם בתפקיד הרחבת העכירה ביחסים עם הגוים למעבר ליושבי הארץ אל גוים רחוקים, כגון מצרים, שע"פ אלשיך בפר' מקץ ראה הסברנו ב-(מב, יט) ארץ כנען היתה ממלכות או חסות מצרים בימים ההם (**אלשיך** ע"פ **ב"ר עה, ז**).
משנה מסכת אבות פ"ד מ"ג הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:
פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פ"ד מ"ג יאמר: לכל אדם אי אפשר שלא תהיה עת כלשהי שבה יוכל להזיק או להועיל, ולו בקל ובפחות שבדברים, ואם זלזלת בו - יצערך זה הצער המועט.

וכאשר בא הרעב היו צריכים לרדת למצרים ושמעון ולוי עלולים היו להיתפס למלכות על הריסת העיר שכם, וגם לסכן את שאר האחים.
וְאֲנִי מִתִּי מִסָּפֵר וְנֶאֱסָפוּ עָלַי וְהַפְּנִי – ... זקה-קטן ... זקה-קטן בתפקיד דבר החוזר וקורה לעם ישראל בדורות שונים וצריך להיעזר בגוים שונים ולכן לא צריך להתגרות באומות. שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

בראשית וישלח לד, לא: וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים יַעֲשֶׂה אֶת-אֲחֻזְתְּנוּ: פ
וַיֹּאמְרוּ - ללא טפחא בין סלוק ובין אתנח. טפחא משמשת כמשנה משמעות באופנים שונים, ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרת מקום לשנוי (א) **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) בראשית פרשת וישלח לד, לא**
וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים. השיבוהו **תשובה נצחת**, ללמדך שאנוסה היתה, ולא נתרצה בו:
(ב) **וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים** – כשם שעשו את דינה הפקר כך יראו את בני ישראל הפקר להרגם ללא דין, לכן אין מקום לויתור כלשהו.
שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד לא **וַיֹּאמְרוּ הַכֹּהֲנִים יַעֲשֶׂה**. לשון תימה, כמו הכמכת מכהו (ישעי' כז ז). האם יחרוש, וכל דומיהן, אמר הכל יודעין שאנס את אחותינו ואם הנחנהו חי, הרי נתרצית לו כזונה, ומעתה יהיו הכל נוהגין בנו כבני אדם של הפקר, וזו היא תשובה נצחת:
(ב) ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרת מקום למעט את זכרי שכם ולהרוג את שכם בלבד כי גם ידם היה במעל הזה ולא מחו ולא דנו אותו למיתה. כי נאמר (**בר' וישלח לד, כה**) **וַיַּהַרְגוּ כָל-זָכָר: ו**פירש **רלב"ג ביאור הפרשה** (לא) **וַיֹּאמְרוּ** לו: האם ראוי ש-**יַעֲשֶׂה שְׁכָם אֶת-אֲחֻזְתְּנוּ** ... **כֹּהֲנִים**, שלא יהיה בן נח נהרג עליה? והנה לא היה אפשר להרוג שכם אם לא בזה האופן, כי אם יהרגוהו לברו, ינקמו נקמתו אביו וכל יושבי עירו. וידם גם כן היה במעל הזה, כי היה בידם למחות לו לעשות זה הפועל המגונה, או מפני שלא השתדלו שיהיה נהרג עליה כמשפט; ולזה הרגו כולם.

הַכֹּהֲנִים – זקה-גדול, שלושה מצבי זנות (א) כל ביאה של ישראל על ישראלית שלא לשם קידושין היא ביאת זנות, (ב) **בבלי יבמות** אחרי תקנת רבנן שאין קידושי ביאה, אז אם יבוא עליה גזרו רבנן שזאת ביאת זנות (ג) **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לד** ובר ישראל הבא על הגויה ועל השפחה (ואף שהוא התכוין לקידושין) **זנות הוא** ולא תפסי בה קידושין, ואי מגייר גויה או משתחררת שפחה לא צריכא גיטא מיני' [גויה מנלן] דכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו' (דברים כא ג), מכלל דמעיקרא לית הוייה בגויה.

בראשית וישלח לה, א:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית-אֵל וּשְׁב-שָׁם וַעֲשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחָה מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ:
וַעֲשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחָה – שלוש פעמים זקה-קטן, תוקף אי קיום הנדר
רש"י לפי שאחרת נידרך נעשת, ובאה לך זאת מבתיך **שפת"ח** ... ואילוילי חטא איחור הנדר לא היה פחד האומות נכנס בלבך ... **ספר הפרשיות הרב כיטוב** - תוקף אי קיום הנדר: רדיפת לבן, נגזר מות על רחל, שרו של עשו, מעשה דינה,

2.16 בראשית וישב לז,א:

בר' מקץ לז,א: וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחָיו וְאָבְיו שְׂמֵר אֶת-הַדָּבָר : וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב, דרגות קנאה שונות, וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אָחָיו – טפחא אתנח, אתנח מגביל ללמד שנשארו אחיו ולא סרו מן האחוה. ועוד שטפחא אתנח היא כתבנית טעמי "שמע ישראל" ללמד שהקנאה היתה בדבר הלכה לשם שמים, וראה קשר למעשה בראשית (א,א) כי האחים סברו שכבר הגיע זמן הגאולה ותיקון העולם, ויוסף חלם על שלבי הגאולה וזה מרומו ב- **וְאָבְיו שְׂמֵר אֶת-הַדָּבָר** – טפחא מרכא מקף-סלוק. הסלוק מגביל את מהות ההחלומות לענין אחד של הגאולה, מקף מלמד על רב-שלב בתהליך הגאולה כמו השלבים בחלומות, מרכא מאריכה את הזמן לגאולה, טפחא משנה משמעות מלת **וְאָבְיו** ומרבה על יעקב את הקב"ה בעל ההשגחה הפרטית על התהליך.

בראשית וישב לז,ג:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשִׁכְמְךָ לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם
וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי:
וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל - קדמא ואזלא, בתפקיד הגורם הראשון להשתלשלות העניינים של מכירת יוסף והירידה למצרים.

בראשית וישב לז,טו: וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:

ראה בשולי בבלי מועד קטן ט,ב בראשית וישלח לב,כה: **וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ וַיִּאָּבֵק אִישׁ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר:**

וַיִּאָּבֵק אִישׁ עִמּוֹ לעומת **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ ... בַּשָּׂדֶה** – מצא איש ורב עמו זה שרו של עשו ובהשאלה יצר הרע, מצא איש בשדה ובא לערו זה גבריאל ובהשאלה יצר הטוב.

בראשית וישב לז,יב - טז:

וַיִּלְכּוּ אָחָיו לְרַעוֹת אֶת-צֹאן אֲבֵיהֶם בְּשִׁכְמָם:

: [יג] **וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ רַעִים בְּשִׁכְמְךָ לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי:** [יד] **וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלֹם הַצֹּאן וְהִשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה:** [טז] **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:** [טז] **וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִיו אָנֹכִי מִבְּקֵשׁ הַיְגִידָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רַעִים:**

מאור ושמש בר' וישב לז,יב - טז וַיִּלְכּוּ אָחָיו וגו' וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה וגו' וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וגו'.

הפסוקים עוסקים בבירור ניצוצין הקדושים מאורות דתוהו שנפלו לעמקי הקליפות. (שקודם עולם התיקון יצאו האורות מעורבבין דין ורחמים ולא על הסדר, ונשברו (דבר הנקרא שבירת הכלים) ונפלו מהם ניצוצין הקדושים לעמקי הקליפות ... והנשמות העשוקים בקליפות. ...

... ולזה מרמזים הפסוקים הנה **אֶחָיִךְ רַעִים בְּשִׁכְמָם** מקום מדור הקליפות, **לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ** וגו', ואף יוסף נזדרז לְכַנְּנָה זו. אמנם, כאשר ראו קושי הקליפות שלא יתקנו על כן רצו להרוג את יוסף, [והיה בדעתם שיתוקן זאת על ידי הריגתו. אחר זה הבינו, שגם בהריגתו לא יתוקן זאת] על כן הוכרחו לְמַכְרוֹ לַמִּצְרַיִם. ולזה מרמזים הפסוקים **וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה** רצה לומר, שהיה תוהו ומחשב לתקן זאת. **וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ וגו' וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִיו אָנֹכִי מִבְּקֵשׁ** רצה לומר, את הניצוצין והנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות. וזה הסוד מרומו בתיבת **שְׂכֵמָה** ראשי תיבות **שְׁבִיר כְּלִים מְעוֹלָם הַתוֹהוּ** לתקן זאת, אמנם כאשר לא עלתה בידם והוצרכו למכור את יוסף ושב ראובן וגו' אמר אנה אני בא רצה לומר, שתיבות אנה אני הם ראשי תיבות של 'אל נקמות י"י אל נקמות הופיע' (טט - בשנוי סדר המלים) אשר מְכַוְּנִים על ההרוגי מלכות, והיה מתאוונן שעתה שלא נעשה התיקון יוכרחו להיות העשרה הרוגי מלכות, ואשר ישאר עוד יתברר מעט מעט, עד ביאת משיח צדקינו שיהיה במהרה בימינו, אמן.

[טז] **וַיֹּאמֶר** – זקף-גדול, שתיים מול אחד (טט - א) הניצוצין (טט - ב) והנשמות הקדושים העשוקים אנכי מבקש (טט - ג) לתקנם ולהעלותם מעמקי הקליפות.

בראשית וישב לז,טו: וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ:

בשיחת יוסף והאיש בשדה

דעת זקנים מבעלי התוספות כאן רמז לו השלושה גלויות ת' (טט – שנה) של גלות מצרים. ע' של גלות בבל. ה' של גלות אדום לסוף ה' אלפים יכלה במהרה בימינו וגו'

וַיִּמְצְאֵהוּ אִישׁ - מונח זקף-קטן, שתי דרשות כפשוטו של מקרא **וְהִנֵּה תַעֲהָ בַשָּׂדֶה** - מרכא טפחא אתנח (טט - במלה ת'ע'ה)

וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֹאמֶר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שמצטרפים ענין אחד או שעל כל אחד חל אותו דבר או מצוה אפשר שהיו מספר שאלות קשורות, וכן מלת **לֹאמֶר** כנוטריקון לאו אמור, ללמד שמהו חסר בכתוב, וע"פ **דעת זקנים** שלא אמר בגלוי רמזי הגלויות.

על-פי **תרגום יונתן** האיש לא סיפר לו הדברים הבאים: א' ענין התרת שעבוד מצרים; ב' שהחוי רוצה לערוך קרב עם בני יעקב ובעקבות שנודע להם הדבר בנבואה נסעו לדותן שזה צפונה משכם. ולכאורה זה פלא כי אם רצו להגן על עצמם היו צריכים לנסוע דרומה. אם כן בטחו על השם שלא יפגעו.

מַה-תְּבַקֵּשׁ: מקף בתפקיד רב-חלק, רב-שלב, שליוסף היו בקשות אחדות, וטעם סלוק, מגביל בקשתו.

בראשית וישב לזיט - כ: [יט] ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא:
[כ] ועתה לכו ונהרגוהו ונשליכהו באתר הברות ואמרנו הנה רעה אכלתהו ונרעה מה-יהוה חלמתיו:

פירוש מחשבות האחים על יוסף בסיפא ... (ז,ט) הנה בעל החלמות הלזה בא. כלומר אין אנו צריכים לערמה כלל. כי לא להרגו באנו עליו מפאת שנאת חנם. זולת אחרי אשר נגלה לנו מקור לכו למלוך עלינו ולמשול בנו. באנו לבטל חלומותיו. וכבר אמר החכם כי כל מעשה נקרא ע"ש תכליתה ואין זה רציחה כ"א שמירה מנוקי מחשבותיו. וזה שכתוב **ועתה**. אחרי שנזכר ענין חלומותיו. **לכו ונהרגוהו וגו' אפילו בידי (ז,ט) ונרעה מה-יהוה חלמתיו.** כלומר זה כל עיקר מחשבותינו לבטל תאות מלכותו.

[כ] ועתה לכו ונהרגוהו - כעין סדור שנחלק, קריאה עם פסק קריאה בלי פסק. קריאה בלי פסק זה רצף של ביצוע. בקריאה עם פסק נלמד החלת אפיון מ- **(ז,ט) לכו ונהרגוהו** הוא ביצוע גזר הדין, על **(ז,ט) ועתה** הוא הדיון המשפטי החלת האפיון תהיה שמכך שיש ביצוע גזר דין נלמד שהיה דיון משפטי שהביא לגזר דין. **(ז,ט) ונרעה** – זקף-גדול, שלוש סיבות לדונו למיתה בדיון המשפטי
(א) (ז,ט) הנה בעל החלמות הלזה בא: (ז,ט) ועתה – מונח פסק בראש פסוק, אפשרות ללימוד במידת סדור שנחלק, ללמד שעתה ינסה למלוך עלינו כחלומותיו לכן מותר להרגו אפילו בלי הערמה כדי למנוע נזק מעצמנו.
(ב) ויש מפרש שדנו אותו כמורד במלכות יהודה
(ג) אור החיים מפרש שדנו אותו כעד זומם

אור החיים (ז,ט) ועתה לכו וגו'. פי' (ז,ט) לכו קודם ששיגע הוא אצלם הם ילכו לקראתו, ... באותה עת עצמו ... וטעם **ונהרגוהו** ע"ד אומרם ז"ל עשרה בני אדם שהרגו אדם אחד אם כולם יחד **פטורים ... ונשליכהו וגו' ואמרנו -**
* ואמרנו - זקף-גדול אמירה בעלת נקודות לכאן ולכאן.

נקודות באופן אחד מן הסתם חולדה או ברדלס המצויים בכורות יאכלוהו ובוזה נוכל לומר **הנה רעה אכלתהו**
נקודה באופן אחר לא שיאמרו "חיה רעה הרגתהו" ובוזה אין מוציאין מפיהם דבר שקר וגו'.
הנה רעה - גי' רצ"ח, אפשר כי **הנה רעה** היה תחליף ל- רצ"ח

בראשית וישב לזיט: ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על-בני ימים רבים:
בראשית וישב לזיט: ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר פי-אחד אל-בני אבל שאלה ויבך אתו אביו:

תורה תמימה (לה) וימאן להתנחם - מאי טעמא, לפי שאין מקבלין תנחומין על החי. אבל המת משתכח מן הלב, שנאמר **(תהלים זא,ג) ונשפחתי כמת מלב היותי ככלי אבד:** ^(ט) [מס' סופרים פ' כ"א]:
תורה תמימה הערה כה) והמפרשים הקשו למה לא נתעורר יעקב מעצמו ע"פ כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, וזה באמת דבר פלא. ומה שכתבו המפרשים דלכל זה גופא אנו למדין מיעקב, זה אינו, דהא בדרשא שלפנינו מביא מפסוק **ונשפחתי כמת מלב**, א"כ אנו יודעין זה ע"פ הטבע עצמו. ואמנם יש ליישב הענין ע"פ מה שכתב רש"י בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, אמר יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, עכ"ל, וכפי הנראה דרשו דמה שאמר **אבד ... שאלה הוא תואר לגיהנם**, כמ"ש באגדה דחלק ק"ח א' אין שאול אלא גיהנם שנאמר ישוּבו רשעים לשאולה ו- **אל-בני** הוא כמו על בני, ר"ל על אדות בני, דאל"ף ועי"ן מתחלפין, וכמו אל שאול ואל בית הדמים (ש"ב כ"א ב') שהם ממוצא אחד, ולפי זה י"ל שחשב יעקב דהא דאינו מקבל תנחומין אינו מפני שיוסף חי אלא מפני שהוא מיצר ודואג תמיד מפני הסימן הזה. ובוזה יתבאר היטב לשון הפסוק **(בר' וישב לזיט - לה) ויתאבל על-בני ימים רבים: ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו**, ומשמע מהמשך הלשון שאחרי שהתאבל ימים רבים אז קמו לנחמו, וקשה למה התמהמהו לנחמו עד אחר ימים רבים, והלא מנהג המנחמים לבא מיד אחר מאורעת האבל, וגם הלשון **ויקמו** אינו מתבאר ברחבה, מהו **ויקמו**, והול"ל וינחמו אותו וכו'. אך לפי מש"כ י"ל דבאמת מיד אחר המאורע לא מצאו בניו ומשפחתו דברים במה לנחמו, כי ראו כי אמנם גדול השבר מאד, ואין מתראין לאדם בשעת קלקלתו, אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיי' נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא, והיינו מהא גופא שעדיין מתאבל הוא ואינו מקבל תנחומין, ואלמלי מת הרי כבר הגיע זמן שכחה על המת. והשיב להם הוא, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא מיצר ודואג על זה תמיד, וכמבואר. ובוזה יתבאר הענינים והמשך לשון הכתובים על נכון, ודו"ק:

בבלי ברכות נב, ב ... אמר רבי יהושע בן לוי: הרואה את חברו לאחר שלשים יום אומר: ברוך שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, לאחר שנים עשר חדש - אומר ברוך מחיה המתים. אמר רב: אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש, שנאמר **(תהלים זא,ג) ונשפחתי כמת מלב היותי ככלי אבד:**

ע"פ תורה תמימה הערה כה)
ויקמו - תרסא, בתפקיד שיעור ומלת **ימים** משמעה י"ב חדש שחזקה על המת להשתכח מן הלב ואחרת הוא חי. **כל-בניו וכל-בנותיו -** קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד ... כלל זה שאין מקבלין תנחומין על החי לחשוב שיוסף חי, ... אך לאחר שעברו ימים רבים שהוא שיעור י"ב חודש [עיי' נזיר ה' א'] וראו שהוא עדיין מתאבל, אז קמו כולם לנחמו בידיים מוכיחות שעדיין יוסף חי הוא,

ויקמו - תרסא, בתפקיד מחיצה, בעל בחינה נעלה, שמירה מפני מחיצת גיהנם. ...
ויאמר - זקף-גדול בתפקיד שלוש אמירות ו/או מחשבות: (ט - א) שכתב **רש"י** בפסוק זה בשם מדרש, וז"ל, **אמר** יעקב, סימן זה הי' מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם, ... (ט - ב, ג) **והשיב להם הוא**, כי אינו יכול להתנחם בהוכחה זו, יען כי יכול להיות דמה שאינו מקבל תנחומין אינו מפני שהוא חי, אלא מפני הסימן המסור לו מראיית פני גיהנם שהוא (ט - ב) **מיצר** (ט - א) **ודואג** על זה תמיד,

2.17 בראשית וישב לו,א:

בראשית וישב לו,ז:ד: וַיֵּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשֶּׁבִּינִי דְבָר נִישְׁלַחְהוּ מֵעִמְּךָ חֲבֵרֶיךָ וְנָבֵא שְׂכָמָה: שָׁכַל טוֹב (בּוֹבֵר) וַיֵּאמֶר לוֹ (מונה רביע, לפחות ארבעה דברים, כאן שלבים באמירה) (טט – א) בתחלה אמר לו **(בר' וישב לו,ז:ג) לָכֹה** לשון ענוה, אמר שמא לא ילך אצלם שהרי שונאין אותו, (טט – ב) כיון שקיבל עליו לילך, א"ל בציווי **לֵךְ-נָא**, (טט – ג) לשון בקשה פייסו לומר שתהא רואה **אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ** האיך שרויין: (טט – ד) **וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן**. שמא ניזוקו. הסבר: מזה שיעקב ביקש בלשון מיוחדת **לֵךְ-נָא** יש ללמוד שבמקום ששכיח הזקא לא תופס הכלל שלוחי מצווה אינם ניזוקים.

וְנָבֵא שְׂכָמָה – מקום של פורענויות, ההיזק מצוי בו (ראה בהמשך **תורה תמימה הערה טז זי**) **אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ** – חלק מן האחים שונאים ומקנאים ביוסף, כמשל להיזק מהבריות אליהם מגיע השליח. ועכשו נראה זאת ע"פ תבניות הטעמים:

לֵךְ-נָא – מקף בתפקיד רב-שלב, המסביר מדוע יוסף לא עצר בשכם כאשר לא מצא את אחיו והמשיך לדותן. **לֵךְ-נָא רְאֵה** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד מסיפור יוסף ממילת **רְאֵה** שבשעת יום רואים סכנה והיזק מהבריות והמקום (ראה בהמשך

תורה תמימה הערה טו); וכן בפרשת נגעים כל "ראה" זה ביום) (א) **סכנה מהבריות מודגם ב-אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ** – מקף מהפך פשטא,

אֶת-שְׁלוֹם – מקף בתפקיד רב-מצב יחסי האחים עם יוסף (יחס בני לאה לעומת יחסי בני השפחות), ובין בני לאה היו אחים שנאמר על יחסם ליוסף **(בר' וישב לו,ד:ג) וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דְבַרְוֹ לְשָׁלֹם: (בר' וישב לו,יא) וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אֶחָיו**,

והשנאה והקנאה מביאים להיזק. (א) **סכנה מהבריות מודגם ב-אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ** – מקף מהפך פשטא, להפך ממצב היחסים בין האחים

וְנָבֵא – טפחא בתפקיד רבוי פורענויות בשכם, כדרשה הבאה ב-**תורה תמימה וְנָבֵא שְׂכָמָה** - תני משום רבי יוסי. מקום מזומן לפורענויות, בשכם ענו את דינה, בשכם מכרו את יוסף (**תורה תמימה הערה טז**) רומז בזה להשליחות הזאת היתה ראשית הסבה לירידת ישראל למצרים,

כמ"ש הקדוש ברוך הוא לאברהם המרומז בכתוב **וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעִמְּךָ חֲבֵרֶיךָ**) - א"ר חנינא בר פפא, בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון דכתיב ב' **(בר' לז טו,ג) יָדַע מֶלֶךְ-מִצְרָיִם יְהִיָּה וְרַעְיָהּ** [סוטה י"א א']:(ע"פ **תורה תמימה**), בשכם נחלקה מלכות בית דוד" (סנהדרין ק"ב א'):

הערה יז) נראה טעם הדרשא בכלל שבא ליישב מה שקשה לכאורה האיך נכשל יוסף בהליכתו זאת אחרי שיעקב שלח אותו ואמר לו **וְהַשְׁבִּינִי דְבָר**, א"כ הלך בשליחות מצות כבוד אב, וקיי"ל שלוחי מצוה אינן נוזקין, על זה אמר דשכם הוא מקום מזומן לפורענויות והוי כמו שכיחא הויקא, ובשכיח הויקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינן נוזקין כנודע בסוף מס' חולין קמ"ב א' ובכ"מ.

שְׂכָמָה – סלוק, מגביל ללמד שרק במקום המזומן לפורענויות שם עלול להיות היזק לשליח לדבר מצוה. ואולי גם לומר שדווקא שכם ולא מקומות אחרים.

אופנים נוספים להסבר ע"פ תבניות הטעמים: (א) **המלצה לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:**

לֵךְ-נָא רְאֵה – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד (א) הקדם בבוקר ולך (תרגום של אזלא) לדרך בשעות אור יום כמו **(בר' מקץ מד,ג) הַבָּקָר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלַחוּ הֶמָּה וְתַמְרֵיהֶם: דרשה (ב) כי אין ראוי לתלמיד חכם ללכת בלילה אפילו קרוב לעיר מפני היזקים מסוגים שונים.**

רמב"ם הלכות דעות פ"ה,ה"ט ... וכן לא יצא יחידי בלילה, אלא א"כ היה לו זמן קבוע לצאת בו לתלמודו (טט – אפשר גם לתפלה), כל אלו מפני החשד.

הלימוד מיתור מלת **רְאֵה תורה תמימה (יד) לֵךְ-נָא רְאֵה** - ת"ר, **לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ**, מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה" (חולין צ"א ב'): **תורה תמימה הערה טו**) פ'רש"י בשעה שאדם יכול לראות והיינו ביום, עכ"ל, והוא רמז בעלמא, ואפשר לומר דמדויק משום דיותר הי' נאות לומר לך נא שאל או דרוש לשלום, דכן הוא לשון הרגיל בעלמא בשאלת שלום:

בבלי חולין צא,א ... **(בר' וישלח לב,כה) וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר: אמר רבי יצחק: מכאן לת"ח שלא יצא יחידי בלילה; רבי אבא בר כהנא אמר מהכא ... ורבנן אמרי מהכא: (בר' וישב לו,ז:ד) לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן** וגו'; **רש"י** מדקאמר **עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר** - שמע מינה לא ניתנה רשות למזיק להזיק ביום לפיכך לא הוצרך שמירה:

מכאן לתלמיד חכם כו' - שהרי יעקב נשאר יחידי והווק. **תוספות** ... מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה - אומר ר"ת דדוקא נקט תלמיד חכם משום דמזיקין מתקנאים בהם כדאמרינן ג' צריכין שימור מלך ות"ח וחתן וגו'

בית הבחירה למאירי תלמיד חכם אין ראוי לו לצאת יחידי בלילה ולא משום חשד בלבד אלא שהקנאה מצויה לבריות עליו וההיזק מחזור ורודף אחריו דרשו ז"ל **(בר' וישלח לב,כה) וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ** מכאן לתלמיד חכם שלא יצא יחידי בלילה:

טט – פסוק **(בר' וישלח לב,כה)** יעקב נגד שרו של עשו המראה היזק בלילה, פסוק **(בר' וישב לו,ז:ד)** בשליחות יוסף אמור ללמד שביום אין רשות למזיק להזיק, אלא שבמקום שההיזק מצוי זה לא כך.

(ב) **המלצה לדרוש בשלום המיטיבים עם האדם:**

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד ... **(בר' וישב לו,ג) וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ הָיָה הַלּוֹא אַחֶיךָ רַעִים בְּשָׁכְמָה**, ר' תנחומא בשם ר' ברכיה נהג בו בכבוד כמורא האב על הבן, **וַיֵּאָבֶק לוֹ הַנְּנִי**, א"ר חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחכין, יודע היית שאחייך שונאים אותך והיית אומר לי **הַנְּנִי**, **(בר' וישב לו,ז:ד) וַיֵּאָבֶק לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן**, **אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ** ניחא אלא מאי **אֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן**, (טט – ומסקנתו) הדא אמר שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו,

מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג ... וכי הצאן יודעות, מהו שלום שאמר לו **אֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן**, אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, לפי שהיה יעקב (טט – א) משתכר מצאנו (טט – ב) ואוכל החלב (טט – ג) ולובש הגו, לפיכך נצרך לשאול בשלומן, לכך נאמר **אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן**.

אֶת-שְׁלוֹם אַחֶיךָ – מהפך פשטא נדרש לעיל **אֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן** – מונה זקן-קטן, שתי דרשות: (א) ע"פ **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פד** שאדם צריך לשאול בשלום דבר שיש בו הנייה ממנו, (טט – גם לא אנשים)

(ב) ע"פ **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וישב סימן יג** אמר ר' אייבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, (טט – יוסף נהנה דרך יעקב ממה שהאחים וגם הצאן פירנסו אותם)

בראשית וישב לז,כה: וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם

וַיֵּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהָיָה אֲרֶחֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בְּאֶה מִגְלָעָד וַיִּנְמְלֵיהֶם נִשְׂאִים נִכְאָת וַצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיר מִצְרַיִם:

לְאָכַל-לֶחֶם – 3 פעמים בתורה, 3 בנביא, תמיד עם מקף. מקף כרב-מצב, (א) מאפה מחמשת מיני דגן ובפרט לחם (ב) כל דבר מאכל כגון יין ע"פ רש"י (בר' ויצא לאנד) לאכל לחם - כל דבר מאכל קרוי לחם, כמו (דניאל ה,א) עבד לחם רב, (ירמיה יא,יט) נשחיתה עץ בלחמו: שתיית יין בסעודה היא בכלל אכילה ונלמדת מ-בבלי יומא עו"א ... שתייה בכלל אכילה היא. דאמר ריש לקיש: מנין לשתייה שהיא בכלל אכילה - שנאמר (דב' ראה יד,ג) וְאָכַלְתָּ לֶפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחָר לְשֵׁפְנוֹ שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֶׂה דִגְגָה תִירְשֶׁן וַיִּצְהָרְךָ, תירוש חמרא הוא וקרי ליה וְאָכַלְתָּ.

אפשר כי **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** – זרקא סגול, כעין הוספה שבקידוש במקום סעודה ישתה שתי רביעיות יין ויצא חובת סעודה. אפשר כי **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** – זרקא סגול, כעין גריעה מסוג הענין בכתוב, משמעה גריעת יין מסעודתם, כפ' רש"י ב- (בר' מקץ מגלד) וַיֵּשְׂאוּ מִשְׂאֵת מֵאֵת פְּנֵי אֱלֹהִים וַתֵּרַב מִשְׂאֵת בְּנִינָם מִמִּשְׂאֵת פֶּלֶם חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: ... וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ - ומיום שמכרוהו לא שתו יין, ולא הוא שתה יין, ואותו היום שתו (ראה בבלי שבת קלט,א).

בבלי שבת קלט,א ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב (בר' ויחי מט,כו; דב' וזאת לגטו) לְקַדְקַד גִּינֵי אֶרֶץ: רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב (בר' מקץ מגלד) וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות). ואידך (ודעת רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה) - שיכרות (אצל האחים) הוא דלא הוה, שתייה מיהא הוה. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת קלט,א

ולפ"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל (ועוד יש לומר) שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אעפ"כ היה נזהר בפרישות יין וק"ל:

(אוצר החכמה) **אבות דרבי נתן פמ"ה ר' יוסי** אומר כשם שנתנו ארבע מדות בנשים כך נתנו באנשים. האנשים גרגרניים קנתאניים צתותניים ועצלים, גרגרניים מנין שנ' (בר' וישב לז,כה) **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם**. קנתאניים שנ' (שם, יא) ויקנאו בו אחיו, צתותניים שנ' (שם כב,ג) והם לא ידעו כי שומע יוסף, עצלים מנין שנ' (שם מה,ט) מהרו ועלו אל אבי. אמנם בהערה נאמר שלר' יוסי גרגרניים נלמד ממקרא אחר בכלה רבת פ"ד, אבל אפשר לאמר כי **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** – זרקא סגול, כעין הוספה מסוג הענין בכתוב על הענין, כאן רבוי מאכל. ויש לעיין בדבר כי מבבלי שבת קלט,א נלמד על גריעה בשתיית יין ואילו מאדר"ג נלמד הוספה באכילה. ובספר **אבני אליהו** כתב כי הרמ"א עמד בזה האידך שבטי יה ערב להם לישב לאכול לחם אחר מעשה כזו ... די"ל דעשו להבחין אם יערב להם האכילה או לאו. טט – לפי זה אפשר כי זרקא סגול יהיה בתפקיד גריעת תאבון לאכול כל מאכל מהדין שפסקו. וב-**אבן ישראל, רב פישר ישראל**, ע' קמה, כתב כיון דסנהדרין שדנים למיתה אסורים לאכול לחם כל אותו היום כדאיתא בסנהדרין (סג,א) והם דנו אותו כמסית ומדיח ולכן לא הוה צורך להשהות הדין ליום המחרת. אבל בסנהדרין לומד מפסוקים אחרים כגון "לא תאכלו על הדם".

פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא י - כי תשא

... אכלו ושתו באו לברך אמר להם יהודה באים להרוג ומברכים להקב"ה אין אנו אלא מנאצים, מהו [מה בצע] כי נהרוג את אחינו (שם שם /בראשית ל"ז/ כ"ו) אמר להם יהודה בוצע בירך ניאץ ה' (תהלים י' ג') אלא לכו ונמכרונו לישמעאלים (בראשית ל"ז כ"ז), **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם**. (שם שם /בראשית ל"ז/ כ"ה) א"ר יהודה הלוי בי רבי שלום הסיבה אחת שישבו השבטים ונטלו עצה על יוסף למוכרו זיכה את כל העולם כולו שנמכרו למצרים וכלכל את כל העולם בשני הרעב, **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** להאכיל לחם לכל העולם, ואם עבייתם שלהם גרמה לכל העולם שיחיו, וזכותם על אחת כמה וכמה, אף כאן מי גרם לפרשת שקלים העבירה של עגל, ואם עבירתם למצוה, וזכותם על אחת כמה וכמה כולך יפה רעייתו ומום אין בך (שה"ש =שיר השירים= ד' ז'). **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** – זרקא סגול, אפשר שע"י ההסיבה יהודה הרהר תשובה ועבר מכסא של דין לכסא של רחמים. כלומר גריעה מהדין והוספה ברחמים. וזה גם זיכה את כל העולם שיוסף כלכל אותו בשנות הרעב. זה מתאים לתפקיד זרקא סגול של גריעה מדין ולהוספה ברחמים.

(אוצר החכמה) **אבן שלמה, רב ארנריך שלמה זלמן**, ע' 59. בתורת הסוד, ע"פ ליקוטי ש"ס להאר"י בחגיגה י"ד על מה שארז"ל "שחקים שבו טוהנין מן לצדיקים", **וַיֵּשְׁבוּ לְאָכַל-לֶחֶם** – (זרקא סגול, בתפקיד הוספה) היינו שישבו לעשות היחוד של האכילה ... כדי להמשיך שפע ופרנסה לשבור בר בארץ.

בראשית וישב לז,לה: וַיִּקְמוּ כָל-בְּנֵי וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחְמוֹ וַיִּמְאֵן לְהַתְּנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֶרֶד אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו:

לְהַתְּנַחֵם וַיֹּאמֶר – זקף-קטן זקף-גדול – גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול עולה יסו"ד מלכו"ת עולה תקע"ו (= 576), בתבנית טעמים כזאת גימטריית המלים המוטעמות וכן ההפרש בין גימטריית המלים ובין גי' מלת תקע"ו מרמזים על ענינים בפנימיות התורה, גי' התוכן עולה 533 + 257 = 790 = 18 + 772 = (יוסף) ח"י (מתגרה בו) אש"ת אדני"ו = ובאש"ת אדוני"ו (תלוי) י, י' אלו: (א) עשר טיפות המרומות ב- (בר' ויחי מט,כד) **וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּאוּ זְרַעִי וַדְּוִי** (ע"פ שו"ת תורה לשמה סימן תסא תשובה כתב מורנו זצ"ל בשער הגלגולים); (ב) 790 = בעש"ר הרג"י (מלכות הכתוב מדבר).

ההפרש בין גי' המלים ותקע"ו 790 – 576 = 214, העולה ע"פ אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל בין היתר למלת הצדי"ק עם האותיות. (שיחות פ' ויצא ט"ל), אפשר כרמז שיוסף עומד בצדקותו.

ועוד עולה למלת רנ"ה: (בר' וישלח לב,ז) **וַיִּרְחַב תְּשִׁימוּ בָּיו עֶזְרָה וַיִּבְּנוּ עֶזְרָה**: (ובספר פניני הקדמונים), (אסתר ד,ז) **וַיִּרְחַב וַהֲצִיָּה יַעֲמֹד לַיהוּדִים מִמְּקוֹם אֲחֵר**,

וכן עולה למלת מלת רנ"ח, נצנצה ביעקב רוח הקדש ואמר **כִּי-אֶרֶד מֵאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵי אָבִל שְׂאֵלָה** למצרים שהיא, ע"פ ראב"ע למטה מארץ-ישראל, שתראה דמות ליוסף (הצדי"ק עם האותיות) וינצל ח"י מן אש"ת אדני"ו וגם יעסוק בעש"ר הרג"י (מלכות) וימנע מיתתם בעתיד. זה אחד מהענינים בדרך סוד בפר' מקץ. יוסף ניסה להביא האחים להתחרט לפניו על מכירתו ובכך למנוע מיתת עשרה הרוגי המלכות, ככפרה על מכירתו. וגם (אסתר ד,ז) **וַיִּרְחַב וַהֲצִיָּה יַעֲמֹד לַיהוּדִים** ולכל העולם שיוסף יאכילם לחם ברעב.

2.18 בראשית מקץ מא,א:

בראשית מקץ מב,יט: אם-כִּנְיָם אֲתֶם אֲחֵיכֶם אֲחֹד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמַרְכֶּם וְאַתֶּם לִכְנֹי הִבְיֹאוּ שָׁבֵר רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם:
בראשית מקץ מב,כ: וְאֶת-אֲחֵיכֶם הִקְטַן תִּבְיֹאוּ אֵלָי וְיִאָמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוֹתוּ וְנִעְשׂוּ-כֵן:

הנושא ההילכתי של הפסוקים הוא מסירת יהודי לגויים. נשלב הערות על הנושא הכללי בתוך פירוש **אור החיים** ... (מב,טו) ... לעולם לא היה בדעתם להפדר בשום אופן כי היו יראים על הפירוד לבל יהיה אשם להיותו לבדו (לא היה בדעת הישראלים (כאן בני יעקב) למסור בידיהם אחד או יותר מביניהם), ולא נתרצו לבסוף להניח אחד מהם אלא לצד שתלה להם הנסיון בזה (יש להוכיח מכאן שניתן להאמין לגוי כאשר הוא מצהיר שאם כניסו הם, כלומר מעשיהם לא מסכנים אותם מצד שלטון הגויים לא יאונה להם כל רע) **כאשר אבאר בפסוק (מב,טו) אם-כִּנְיָם וגו' (מב,כ) וְלֹא תִמְוֹתוּ** אז הוכרחו במעשיהם:

אור החיים (מב,טו) אם-כִּנְיָם אֲתֶם וגו'. יתבאר על דרך אומרם ז"ל בירושלמי פרק ח' דתרומות וז"ל תניא סיעת בני אדם המהלכים בדרך ופגעו בהם גוים ואמרו להם תנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו נהרוג כולכם אפילו כולם נהרגין לא ימסרו נפש אחת מישראל (טט - עיין **רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ה**). יחדו להם (הגוים בחרו במישהו מסוים) וכו' ימסרו (אותו הישראלים להם בידים אף שרב הסכוי שיהרגוהו) וכו' ע"כ.

והוא אומר (אבל במצב) **אם-כִּנְיָם אֲתֶם** פירוש אתם יודעים בעצמיכם אם האמת אתכם (שאתם לא מרגלים ולכן לא מסכנים עצמם בגלל פגיעה בשלטון) **אֲחֵיכֶם אֲחֹד** פירוש אחד מכם ולא יחדו להם (הגוים) **יֵאָסֵר** כי אין יראת מות לומר יהרגו כולם ולא ימסרוהו (במצב שאינם מסתכנים על מעשיהם (כאן אינם מרגלים), אין סכנת מות למי שהגוים מבקשים ואפשר למסור), ולדייק הדבר נתכוון (יוסף) לומר (להם ההלכה) שאם אינם כנים (במצב שמסתכנים על מעשיהם) אין להם רשות במשפט להניח אחד מהם (למסרו בידיהם) כי כשלא יובחנו דבריהם, משפט מרגל יש לו ובן מות הוא והרי הם כאלו מיחדים אותו מעכשיו למות ואין הדין כן אלא יהרגו כולם ולא ימסרו נפש אחד מהם. ולא תקשה הלא מצינו כי הוא לקח שמעון ואם כן הוי כיחדוהו (זה כאילו הגוים יחדוהו), זה אינו (המצב) כי אולי שהם (האחים) ייחדו זה (אותו אחד) מהם (בעצמם) (טט - כך נדרש ב-**ב"ר צא,ו**) על (מב,כ) אמר שמעון לאחיו כך עשיתם ליוסף כך אתם מבקשים לעשות לי:).

או אפשר שאחר שהסכימו יחד לקחת אחד מהם קדם הוא ובחר שמעון לטעם כי הוא זוגו של לוי ופרד חבילתם (כך יוסף מנע מהם להיכנס בסוגיה האם למסור אחד מהם בידיהם לנוכרים, אף שהובטחו שאם מעשיכם לא מסכנים אותם, המצרים לא יהרגו את הנמסר):

אור החיים (מב,כ) וְיִאָמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוֹתוּ. פי' שאם לא יעשו זה יגיד כי אתם מרגלים ולזה אינם יכולין להניח אחד מהם כי רדאי שימות ואין רשות להם לעשות כן אלא יהרגו כולם וכו', ומעתה יתחייבו מיתה על היותם מרגלים או ירצה לומר שלא ימותו ברעב כי ייטיב עמם להמציא להם פרנסה והוא מה שאמרו לאביהם (פסוק ל"ד) ואת הארץ תסחרו:

ירושלמי (וילנא) מסכת תרומות פ"ח ה"ד מתני' ... וכן נשים שאמרו להן גוים ע"א תנו לנו אחת מכם ונטמאה ואם לאו הרי אנו מטמאין כולכם יטמאו את כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל: (ובגמרא מלמד גם על דרישת נכרים למסור להם יהודי, ראה להלן).
אם היהודים משקרים או בסכנה על מעשיהם, אסור למסור אחד מהיהודים כי בן מות הוא, אם הגויים לא יחדוהו יהרגו כולם ולא ימסרו נפש אחד מהם

אבל אם הגויים יחדוהו לפי הירושלמי תרומות פ"ח ה"ד רבי יוחנן אומר שימסרוהו, ריש לקיש אומר שלא ימסרוהו עד שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי. ובהמשך מסופר: **עולא בר קושב תבעתיה מלכותא (היה מבוקש ע"י השלטון הנכרי, פנ"מ למשפט חיוב מיתה) ערק ואזיל ליה ללוד גבי ריב"ל (ברח והלך לר' יהושע בן-לוי בלוד) אתון ואקפון מדינתא אמרו להן אין לית אתון יהבון ליה לן אנן מחרבין מדינתא (היל השלטון צר על לוד ואיים להחריבה אלא אם ימסרוהו) סלק גביה ריב"ל ופייסיה ויהביה לון (עלה ריב"ל ופייס לעולא בר קושב שיתרצה לגלות עצמו ומסר היהודי להם) והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי ולא אתגלי וצם כמה צומין ואיתגלי עלוי אמר ליה ולמסורות אני נגלה א"ל ולא משנה עשיתי א"ל וזו משנת החסידים (והפסיק אליהו הנביא להתגלות לריב"ל עד שהתענה כמה תעניות וכשאלהו הנביא נתגלה לו שוב אמר לו שלמסורים אינו נתגלה עד שהתענה על כך, ואמר ריב"ל שנינו בתוספתא ואם ייחדו להן מותר, והשיב אליהו וכי זאת משנת החסידים והיה לך לסלק עצמך מענין זה)**

ומה ש-**אור החיים** הביא ב-ירושלמי פרק ח' דתרומות וז"ל תניא סיעת בני אדם המהלכים בדרך ... נמצא בגמרא. וגמרא זאת היא המקור של **הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ה** פסק ... ואם יחדוהו להם ואמרו תנו לנו פלוני או נהרוג את כולכם, ואם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי יתנו אותו להם, ואין מורין להם כן לכתחלה (בגלל מידת חסידות), ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולן ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל.

ופי' **כסף משנה** על **הרמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ה** ... יחדו להם אחד כגון שבע בן בכרי ימסרו אותו להם ולא יהרגו אמר ר"ל (ריש לקיש) והוא שיהיה חייב מיתה כשבע בן בכרי ור' יוחנן אמר אפילו שאינו חייב מיתה ... ופסק רבינו כר"ל אף על גב דמן הסתם לא קיי"ל כוותיה לגבי דר' יוחנן משום דהוי ספק נפשות ולהחמיר דלא ימסרוהו בידים ביד העובדי כוכבים

סיבות אחדות מדוע בני יעקב צריכים לחשוש במסירת אחד מהם סתם ובמסירת שמעון כי יוסף יחדו:
בראשית רבה (תיאודור-אלבק) פרשת מקץ פרשה צא מהו **ויתנכר** שנעשה אליהם נכרי (כאילו הוא גוי), **נטל את הגביע והקיש בו אמ'** להם מרגלים אתם אם כנים אתם למה לא נכנסתם **בפתח אחד**, אמ' לו אבא ציונו (טט- כדי שלא יתפסו למשל על החרבת שכם שארץ כנען הייתה בחסות מצרים ראה הסברנו ל-**א,מב,א) לָמָּה תִתְרַאָו**), **ומה טיבכם בשוק הזונות**, אבידה אבדה לנו ואנו מבקרין עליה, אמ' להם אני רואה בגביעי **ששנים מכם החריבו כרך גדול ואחיכם מכתם לעריכם**,

- (א) האם האחים חייבים מיתה על הודאתם ליוסף ב-(מב,יד) כהביא רש"י ע"פ (ב"ר צז,ז) ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון, מה תעשו? אמרו לו: לכן באנו, או להרוג או ליהרג. אמר להם: **(מב,ז) הוא אֲשֶׁר דִּבְרַתִי אֲלֵכֶם** - להרוג את בני העיר באתם!
- (ב) האם שמעון חייב מיתה על החרבת כרך של שכם? כאילו גוי השופט על פגיעה בגוים בארץ כנען שהיתה ממלכות או חסות מצרים בימים ההם **(אלשיך ע"פ ב"ר עה,ז)**.
- (ג) האם שמעון חייב מיתה משום שיום את מכירת יוסף משום גונב איש ומכרו, האחים אחזו שלא, יוסף כעין גוי מציג שחייב.
- (ד) האחים הובטחו שהנמסר נאסר כבן ערובה להבטיח חזרתם למצרים, האם יכלו להאמין לגוים?

ע"פ ירושלמי תרומות ה, ד והרמב"ם נבחין בשני מצבים: (א) הגוים נטפלו ליהודים ללא שום סיבה (ב) לגוים יש טענה על היהודים במצב המתואר באחי יוסף, לגוים יש טענת ריגול על היהודים, ועוד טענה על הריגת גוים אף שמעם אחר. **(מב, ט) – אִם-כִּנְיָם** – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ישרים או אינם מסתכנים על מעשיהם (ב) משקרים או בסכנה על מעשיהם, ע"פ אור החיים (מב, ט) יוסף רמז להם שבמצב שאינם מסתכנים על מעשיהם וממילא אין סכנת חיים מותר ליהודים למסור יהודי אחד לגוים גם כאשר הגוים לא יחדוהו. כאשר אינם מסתכנים על מעשיהם, אפשר כי **אִם-כִּנְיָם אֲתָם** – זקף-קטן מלמד (א) בין יחדוהו הגוים ו- (ב) בין לא יחדוהו הגוים יכולים למסור אחד מהם בידיהם. כאשר מסתכנים על מעשיהם, אם לא יחדוהו הגוים אחד מהם אז לא ימסרו, ואם הגוים יחדו אז ימסרו ואין מורים כן מפני מידת חסידות. כגון שהמצרי כביכול (יוסף) טוען על הריגת גוים מעם אחר בהחרבת כרך של שכם ע"י שמעון.

אפשר כי **אֲחִיכֶם אֲחֹד** – זקף-קטן, מצב שבו הגוים נטפלו ליהודים ללא שום סיבה ודורשים למסור אחד להריגה. אם הגוים לא יחדוהו לא ימסרו, ואם הגוים יחדוהו – ימסרו ואין מורים כן מפני מידת חסידות. אמנם בפסוק לא מוזכר הריגה, אבל אפשר כי טעם טפחא של מלת **אֲחֹד** בתפקיד שנוי משמעות ורבו ירמז להוסיף על המאסר מצב של הריגה. וכעין רמז בס"ת **אֲחִיכֶם אֲחֹד** מ"ד היינו עלילת ד"ם.

אם היהודים משקרים או בסכנה על מעשיהם, אסור למסור אחד מהיהודים כי בן מות הוא, אם הגוים לא יחדוהו **יהרגו כולם** ולא ימסרו נפש אחד מהם אבל אם הגוים יחדוהו לפי הירושלמי תרומות פ"ח, ה"ד רבי יוחנן אומר שימסרוהו, ריש לקיש אומר שלא ימסרוהו עד שיהא חייב מיתה כשבע בן בכרי. ובהמשך במעשה של עולא בר קושב אמר אליהו הנביא לרבי יהושע בן לוי שמצד משנת חסידים לא היה צריך למסור את עולא בן קושב לנשלטון.

אפשר כי טעם מונח במלים **כִּנְיָם** ו-**אֲחִיכֶם** מלמד על מצבי ספק בכוננת הגוים ואין לנו גלוי מהפסוק. ועוד מצב ספק על מסירת פלוני שחייב מיתה כשבע בן בכרי שמרד במלך דוד, ועוד מצב ספק על מסירת פלוני שהמלכות גזרה עליו עונש מיתה, שממאמר התוספתא ימסרוהו וממדת חסידות לא ימסרוהו.

סוגיה נוספת בהתניית תנאי. **(מב, ט) – אִם-כִּנְיָם** – מקף בתפקיד רב-מצב (א) ישרים או אינם מסתכנים על מעשיהם (ב) משקרים או בסכנה על מעשיהם, כלומר שילוב מלת התנאי אם וטעם מקף מציב אפשרות של תנאי אם-כך אז כך ואם לא-כך אז אחרת. ומה שנאמר כגון ב- **מדרש אגדה (בבב) במדבר פרשת מטות לב (במ' מטות לב, ט) – אִם-יַעֲבְרוּ כְּנִי-יָדָךְ ... (במ' מטות לב, ט) – אִם-לֹא יַעֲבְרוּ**. אמרו כל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי, וצריך התנאי שיהיה ה"ן שלו קודם ללאו כמו תנאי בני גד ובני ראובן: וכתב ב-**חידושי הרמב"ן מסכת גיטין עה, ב** ועוד דעיקר תנאי בני גד ובני ראובן **בממון הוא** דכתיב ובממון הוא דאמר ר"מ דבעינן תנאי כפול אבל לא באיסורא, אלא דגיטין וקידושין **איסורא דאית ביה ממנא** הוא כדאיתא במס' שבועות (ל"ו ב') בדומה למלים ולטעם מקף כרב-מצב (תנאי לכאן ולכאן) ב-**(מב, ט) – אִם-כִּנְיָם** נמצא גם ב-**(בר' מקץ מט, ט) ... – אִם-לֹא הִכִּיאתוּ אֶלְיָךְ וְהִצַּנְתִּי לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים**: האם מאמר יהודה **אִם-לֹא** מציב תנאי כפול. היות והענין אינו בממונות לכן לא מחייב תנאי כפול. אלא יש לומר שגם כאשר אינו כופל תנאו שהוא קיים (רמב"ן שם). אלא אם נאמר שיש שיכות לירושה שזה ממונות.

אור החיים פתח הסוגיה לעיל מ-**תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת תרומות פ"ח, ה"ד מתני'** אשר מתוך דיון האם תרומה שהיא ספק טמאה מותר לעשות מעשה בידים שיגרום לה טומאת ודאי, עברה לדון בתרומה שבדאות אסור לטמאה בידים ע"י מסירתה לנכרי. ומתוך כך עברה המשנה ללמד על איסור מסירת יהודי בידים לנכרי. והגמרא ירושלמי הרחיבה במצבים נוספים של מסירת יהודי לנכרים. השאלה כאן היא האם יש קשר בין מסירת תרומה לנכרי בכעין היקש ממסירת יהודי לנכרי או מסירת היהודי היא היקש ממסירת תרומה.

אם-כִּנְיָם אֲתָם אֲחִיכֶם אֲחֹד – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (בין סלוק לאתנח), כעין היקש או בנין אב כבסיס ל**ירושלמי תרומות פ"ח, ה"ד** ול- **רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה, ה"ה** בהלכות מסירת יהודי לגוים (יחדוהו, לא יחדוהו ויש ענין מסירה בידים), וכן **שם, ה"ו** הלכות מסירת תרומה לנכרי (יניח ולא ימסור לו בידים).

בראשית מקץ מב, כ: וְאֶת-אֲחִיכֶם הִקְטַן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וְאָמְנוּ דְבָרֵיכֶם וְלֹא תִמְוֹתוּ וַיַּעֲשׂוּ-כֵן וְלֹא תִמְוֹתוּ - מונח אתנח **וַיַּעֲשׂוּ-כֵן** – סלוק, ללא טפחא לפניו. ללא שום שנוי. **אור החיים מב, כא** ... מה שאין כן כשאמר להם **(מב, ט) – אֲחִיכֶם אֲחֹד יֵאָסֵר** וגו' **(מב, ז) וַיַּעֲשׂוּ-כֵן** פירוש יחדו הם אחד מהם, בזה נתעוררו מהנדמה כי הוא עון יוסף (כו) כמו שהם נתאכזרו על אחיהם, לזה בא להם הצער בדרך זה שאסרו אחד מהם ביד איש נכרי: **ליקוטי הערות על אור החיים (כו)** כי מן הסתם שמעון לא רצה להשאר שם, והם הכריחוהו, וזה דומה לצרת יוסף בהתחננו **(אור בהיר)** וז"ל המדרש **(בר' צא, ו)** אמר שמעון לאחיו כך עשיתם לי יוסף כך אתם מבקשים לעשות לי: **טט וַיַּעֲשׂוּ-כֵן** – (אתנח) **סלוק** ללא טפחא לפניו. מגביל להיות מסירת שמעון ללא שום שנוי ממסירת יוסף.

(מב, ט) – אִם-כִּנְיָם אֲתָם אֲחִיכֶם אֲחֹד – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים. כעין היקש. לכאורה בפסוק לא נאמר שיוסף יחד את שמעון להיאסר. ונאמר ב-**(בר' מקץ מב, כד) ... וַיִּקַּח מֵאִתָּם אֶת-שְׁמֵעוֹן וַיֵּאָסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם**: **רש"י (מב, כד) ... את שמעון** - הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי: "הנה בעל החלמות הלזה בא" **(בר' לו, יט; ראה תנ"ב מקץ, יז)**. דבר אחר **(בר' צא, ח)**: נתכוון יוסף להפרידו מלוי, שמא יתיעצו בין שניהם להרוג אותו. אבל לפי **(בר' צא, ו)** אמר שמעון לאחיו כך עשיתם לי יוסף כך אתם מבקשים לעשות לי: מכאן משמע שיוסף יחד את שמעון ושאר האחים היו צריכים למסור לנכרים לכאורה. בשילוב ההסבר השני של אור החיים נאמר שיוסף יחד את שמעון, הם היו צריכים למסור, וכדי שלא יתלבטו אם נכון למסור בידים קדם יוסף ולקחו, כך שלא מסרוהו בידיהם לנכרים.

בראשית מקץ מב, כא: **נִיאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אֲבֵל אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ**
אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל-כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:
אור החיים נִיאמְרוּ וגו' אֲבֵל. ... וכבר רשמתי בכמה מקומות שהעונן יוליד בדמותו **בצלמו** בסוד אתה תשלם לאיש כמעשהו וכמו כן הדברים כאן שהכאיב להם לבם בצרת אחיהם והוא אומר **אֲבֵל** פירוש אם היה המקרה זה בדרך אחר לא היינו מצדיקים שעל סיבת יוסף באה אלינו **אֲבֵל** עתה ודאי **אֲשָׁמִים** ... **אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְּנוּ.** **ועוד היה להם לאות כיוון שנתיחד שמעון ... לזה ידעו כי דבר יוסף היא הסיבה כי הוא היועץ עצה רעה על יוסף וגו'**

נִיאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. והנלמד נדרש ע"פ תבנית הטעמים זרקא זרקא סגול של הכתוב הבא.
אֲבֵל אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ - זרקא מונח פסק זרקא סגול, בתורה 372 פסוקים של זרקא סגול, בשלושה מהם, פעמיים זרקא וזה אחד מהם בתפקיד כעין שתי תוספות מהענין על הענין, שע"פ אור החיים הן:

(א) **שהעונן יוליד בדמותו בצלמו** בסוד אתה תשלם לאיש, היינו יצא ללמד על הכלל בענין מידה כנגד מידה, הם נאשמים ואין מושיע להם כמו שיוסף התחנן ולא הושיעו לו,

(ב) מוסיף עניין המשותף ל- **אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ**, ואולי גם מוסיף עניין משותף **אֲבֵל אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל-אָחִינוּ**, במעמד זה כולם מודים בסגולתו של **אָחִינוּ** – המרוז בטם סגול של המלה, ש- **אֲנַחְנוּ** – זרקנו אותו לבין האומות המרוזז בטעם זרקא וניתקנו אותו מלימוד התורה, וזרקנו אבל על אבינו המרוזז בזרקא של מלת **אֲבֵל** בשנוי ניקוד וכתוצאה מכך מאז נזרקה ממנו (לא שרתה עליו) רוח הקודש. ושני אלה גרמו לכולם הרגשת הסתר מהקב"ה,

פסק בין **אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ** – כעין סדור שנחלק, קריאה אחת ללא פסק כולם אשמים, קריאה עם פסק מרמז שלא כולם אשמים, בודאי לא באופן שווה. ויש רמז לדבר ב- (**בר' מקץ לז, א**) **וַיִּקְנְאוּ-בֵּן אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר: וַיִּקְנְאוּ-בֵּן** - מקף בתפקיד רב-מצב, דרגות קנאה שונות, **וַיִּקְנְאוּ-בֵּן אָחִיו** – טפחא אתנח, אתנח מגביל ללמד שנשארו אחיו ולא סרו מן האחזה. ועוד שטפחא אתנח היא כתבנית טעמי "שמע ישראל" ללמד שהקנאה היתה בדבר הלכה לשם שמים, וראה קשר למעשה בראשית (א, א) כי האחים סברו שכבר הגיע זמן הגאולה ותיקון העולם, ויוסף חלם על שלבי הגאולה וזה מרומז ב- **וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָר** – טפחא מרכא מקף-סלוק. הסלוק מגביל את מהות הענין הגאולה, מקף מלמד על רב-שלב בתהליך הגאולה, מרכא מאריכה את הזמן לגאולה, טפחא משנה משמעות מלת **וְאָבִיו** ומרבה על יעקב את הקב"ה בעל ההשגחה הפרטית על התהליך.

2.19 בראשית מקץ מא,א:

בראשית מקץ מא מח:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּתֵּן-אָכָל בְּעָרֵים

אָכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים – באופן כללי גרשיים מונח רביעי, אפשר כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כי ההמשך **אֲשֶׁר הָיוּ**

בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הוא בעל פה נוסף לענין אפשר שגם תבואות שנה ראשונה עדיין אספו בשנה השביעית.

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – גרשיים (מקף מקף) מונח פסק

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –

אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – מקף מקף, כל אחד עשוי להיות כרב-מצב או רב-שלב. כרב-מצב נאמר כי היו שני מסלולי פעולה, תבואות שהלכו

למחסנים המלכותיים בניהול יוסף, תבואות שהלכו למחסנים הפרטיים. אם כך לא קיבץ יוסף את **אֶת-כָּל-אָכְלוֹ** | **שִׁבְעַת שָׁנִים** אל

המחסנים שבאחריותו.

בקריאה ללא פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** קיבץ את האוכל שגודל תחת אחריות יוסף לאוצרות המלכות והשתמר (ללא פסק)

בקריאה עם פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** אף על פי שקיבצו את האוכל למחסנים הפרטיים שבע שנים הוא לא השתמר (חל

בו פסק) ורובו נרקב. טעם פסק מרומז ב מלת "גזר" במשמע פסק ערלה, בפ' רש"י ב-(**מא,ג**) ... **וְאִשֶׁר (בנוסחינו: אשר) יֹאמַר לָכֵם**

תַּעֲשׂוּ – לפי שהיה יוסף אומר להם (טט – בשנות השובע) שימולו (טט) – והתכווין שבהסר ערלתם הארץ תהיה מוכשרת לקבל השפע הרוחני מה'

שישתמר תבואתם, והיות ולא מלו), כשבאו אצל פרעה ואמרו לו: כך הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם

ששני רעבון פֶּאִיִן? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה; אמר להם: אם כן את **אִשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ**; הרי גזר על התבואה והרקיבה, ומה

אם יגזור עלינו (טט) – שוב טעם פסק במשמע יקצר חייהם) ונמות (ראה ב"ר צא,ה) ?

בראשית מקץ מא מח:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּתֵּן-אָכָל בְּעָרֵים

אָכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים – באופן כללי גרשיים מונח רביעי, אפשר כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כי ההמשך **אֲשֶׁר הָיוּ**

בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הוא בעל פה נוסף לענין אפשר שגם תבואות שנה ראשונה עדיין אספו בשנה השביעית.

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – גרשיים (מקף מקף) מונח פסק

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –

אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – מקף מקף, כל אחד עשוי להיות כרב-מצב או רב-שלב. כרב-מצב נאמר כי היו שני מסלולי פעולה, תבואות שהלכו

למחסנים המלכותיים בניהול יוסף, תבואות שהלכו למחסנים הפרטיים. אם כך לא קיבץ יוסף את **אֶת-כָּל-אָכְלוֹ** | **שִׁבְעַת שָׁנִים** אל

המחסנים שבאחריותו.

בקריאה ללא פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** קיבץ את האוכל שגודל תחת אחריות יוסף לאוצרות המלכות והשתמר (ללא פסק)

בקריאה עם פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** אף על פי שקיבצו את האוכל למחסנים הפרטיים שבע שנים הוא לא השתמר (חל

בו פסק) ורובו נרקב. טעם פסק מרומז ב מלת "גזר" במשמע פסק ערלה, בפ' רש"י ב-(**מא,ג**) ... **וְאִשֶׁר (בנוסחינו: אשר) יֹאמַר לָכֵם**

תַּעֲשׂוּ – לפי שהיה יוסף אומר להם (טט – בשנות השובע) שימולו (טט) – והתכווין שבהסר ערלתם הארץ תהיה מוכשרת לקבל השפע הרוחני מה'

שישתמר תבואתם, והיות ולא מלו), כשבאו אצל פרעה ואמרו לו: כך הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם

ששני רעבון פֶּאִיִן? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה; אמר להם: אם כן את **אִשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ**; הרי גזר על התבואה והרקיבה, ומה

אם יגזור עלינו (טט) – שוב טעם פסק במשמע יקצר חייהם) ונמות (ראה ב"ר צא,ה) ?

בראשית מקץ מא מח:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּתֵּן-אָכָל בְּעָרֵים

אָכָל שְׂדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים – באופן כללי גרשיים מונח רביעי, אפשר כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כי ההמשך **אֲשֶׁר הָיוּ**

בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הוא בעל פה נוסף לענין אפשר שגם תבואות שנה ראשונה עדיין אספו בשנה השביעית.

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – גרשיים (מקף מקף) מונח פסק

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –

אֶת-כָּל-אָכְלוֹ – מקף מקף, כל אחד עשוי להיות כרב-מצב או רב-שלב. כרב-מצב נאמר כי היו שני מסלולי פעולה, תבואות שהלכו

למחסנים המלכותיים בניהול יוסף, תבואות שהלכו למחסנים הפרטיים. אם כך לא קיבץ יוסף את **אֶת-כָּל-אָכְלוֹ** | **שִׁבְעַת שָׁנִים** אל

המחסנים שבאחריותו.

בקריאה ללא פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** קיבץ את האוכל שגודל תחת אחריות יוסף לאוצרות המלכות והשתמר (ללא פסק)

בקריאה עם פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אָכְלוֹ שִׁבְעַת שָׁנִים –** אף על פי שקיבצו את האוכל למחסנים הפרטיים שבע שנים הוא לא השתמר (חל

בו פסק) ורובו נרקב. טעם פסק מרומז ב מלת "גזר" במשמע פסק ערלה, בפ' רש"י ב-(**מא,ג**) ... **וְאִשֶׁר (בנוסחינו: אשר) יֹאמַר לָכֵם**

תַּעֲשׂוּ – לפי שהיה יוסף אומר להם (טט – בשנות השובע) שימולו (טט) – והתכווין שבהסר ערלתם הארץ תהיה מוכשרת לקבל השפע הרוחני מה'

שישתמר תבואתם, והיות ולא מלו), כשבאו אצל פרעה ואמרו לו: כך הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם

ששני רעבון פֶּאִיִן? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה; אמר להם: אם כן את **אִשֶׁר יֹאמַר לָכֵם תַּעֲשׂוּ**; הרי גזר על התבואה והרקיבה, ומה

אם יגזור עלינו (טט) – שוב טעם פסק במשמע יקצר חייהם) ונמות (ראה ב"ר צא,ה) ?

בראשית מקץ מא,כז:

וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת הַרְקֹת וְהַרְעֵת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעַת שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעַת הַשְּׂפֵלִים הַרְקֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּרִים

וְהָיוּ שִׁבְעַת שָׁנֵי רָעָב:

וְשִׁבְעַת הַפְּרוֹת – מונח תלישא-גדולה שעור זמן הרעב, שעור זמן להגעת הגזרה, פרות אלו הן עיקר העניין בחלום פרעה,

הַרְקֹת וְהַרְעֵת – קדמא ואזלא, הגזרה יצאה, ומתקדמת – עולה על מצרים מיד והוא עניין מלת-עלת **הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן** – מונח רביעי

לעלו כל נשמות ישראל, לעלו נשמות הורי והורי רעיתי

בראשית מקץ מא,מא – מב:

מא] וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל-יוֹסֵף
רְאֵה נָתַתִּי אֶתְךָ עַל כָּל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
מב] וַיֹּסֶר פְּרַעְהָ אֶת-טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל-יַד יוֹסֵף
וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי-שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזָּהָב עַל-צַנְאוֹרוֹ:
אָל-יוֹסֵף – אתנה ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים: מכח המאמר הזה פועל יוסף עם טבעת פרעה. אחרת אין לטבעת ערך.
בפסוק הבא **(מב) וַיֹּסֶר פְּרַעְהָ אֶת-טַבַּעְתּוֹ** – קדמא מהפך פשטא, כעין מידה הנקראת כתוב שחבירו שלפניו **(פסוק מא) מלמד עליו, או**
הוא מלמד על חבירו שלפניו, כעין טעמא דקרא.
אבל אפשר גם לומר שפסוק **(מא,מב) וַיֹּסֶר פְּרַעְהָ אֶת-טַבַּעְתּוֹ** מלמד על פסוק **(מא,מא) שהחזקת טבעת פרעה שהיא חותם הרבון**
הנותנת תוקף לממשלה שקבל יוסף במאמר **ראה נתתי אתך על כל ארץ מצרים:**

בראשית מקץ מא,מד:

וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל-יוֹסֵף אֲנִי פְרַעְהָ
וּבְלִעְרִידָה לֹא-יָרִים אִישׁ אֶת-יָדוֹ וְאֶת-רַגְלוֹ בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
תורה שלמה מדרש: וּבְלִעְרִידָה – רביע, ארבע ענינים (טט - א) יוסף לפי שמיעט כבודו ואמר **(בר' מקץ מא,טז) בְּלִעְרִידָה** וריבה כבוד
המקום **אֲלֵהִים יַעֲנֶה** ... כדי שיתן לרשע שבת להקב"ה לפיכך התרבה כבוד המקום שאמר **(בר' מקץ מא,לט) אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת-**
כָּל-זֹאת תלה הגדולה בבעליה.
(טט - ב) וגם נתגדל שמו בחכמה שאמר לו **(בר' מקץ מא,טז) אִין-נְכוֹן וְתַכְסֵּם כְּמוֹד.**
(טט - ג) ונתרבה כבודו בגדולה שנתן לו שנאמר **(בר' מקץ מא,מד) אֲנִי פְרַעְהָ וּבְלִעְרִידָה.**
(טט - ד) לפי שמיעט עצמו בלשון **(בר' מקץ מא,טז) בְּלִעְרִידָה** קיבל מלכות בו בלשון **(בר' מקץ מא,מד) וּבְלִעְרִידָה**

בראשית מקץ מא,טז: וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פְּרַעְהָ לֵאמֹר בְּלִעְרִידָה אֲלֵהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעְהָ:
(בר' מקץ מא,לט) וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל-יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת-כָּל-זֹאת אִין-נְכוֹן וְתַכְסֵּם כְּמוֹד:

וּבְלִעְרִידָה לֹא-יָרִים – ר"ת ו' ל' י' – לו"י, רמז למנוי משה

בראשית מקץ מא,מה: וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם-יוֹסֵף צְפַנְתַּת פַּעֲנָח

וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-אֶסְנַת בַּת-פוּטִי פְרַעַיִם כִּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:
וַיִּקְרָא פְרַעְהָ – מונח שם-יוסף צפנת פנח – גירסת הכתר הממוחשב, מכון ממרא ממוחשב
וַיִּקְרָא פְרַעְהָ – מרכא שם-יוסף צפנת פנח – גירסת מגנס, קורן,
וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם-יוֹסֵף צְפַנְתַּת פַּעֲנָח לְפִי גִירְסָה קדמא מרכא זרקא סגול, בתפקיד לכתחילה ובפועל,
(א) מה שיוסף גזור לכתחילה מתקיים בפועל.

רש"י (נה) ותורעב כל ארץ מצרים - שהרקיבה תבואתם שאצרו, חוץ משל יוסף (ראה ב"ר צא,ה). ואשר (בנוסחינו: אשר) יאמר לכם תעשו - לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו אצל פרעה ואמרו לו: כך הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם בר, והלא הכיזו לכם ששני רעבון באין? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה; אמר להם: אם כן את אשר יאמר לכם תעשו; הרי גזר על התבואה והרקיבה, ומה אם יגזור עלינו ונמות (ראה ב"ר צא,ה)? מ"ר צא,ה וגם מדרש תנחומא (ורשא) פרשת מקץ סימן ז

כיון שחזק עליהם הרעב בארץ מצרים נתקבצו המצרים ובאו אצל יוסף א"ל תן לנו לחם, א"ל אלהי אינו זן את הערלים לכו ומולו עצמכם ואחן לכם לחם, הלכו להם אצל פרעה והיו צועקין ובוכין לפניו שנאמר ותורעב כל ארץ מצרים ויצעק העם אל פרעה ללחם ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף, אמרו לו הלכנו אצלו ומדבר לנו דברים ריקים שאומר מולו עצמכם, אמר להם שוטים לא כך אמרתי לכם מתחלה עבדוהו וקנו לעצמכם תבואה וכי לא היה קורא לכם כל אותן שני השבע וצווח לכם הוו יודעים שרעב בא לעולם אם אתם פשעתם בנפשותיכם מה תצעקו אלי מפני מה לא הנחתם בבתיכם תבואה של שטים של שלש של ארבעה שנים, אמרו לו כל תבואה שהיתה בבתינו כבר הרקיבה, אמר להם לא נשתייר לכם קמח מאתמול, אמרו לו פת שהיה בכלינו עפשה, אמר להן לכו אל יוסף ואשר יאמר לכם תעשו ומה אם שגור על התבואה והרקיבה מתיראין אנו שאם יגזור עלינו שנמות כלנו מתים אלא כל אשר יאמר לכם תעשו,

ליקוטי אנשי שם (בר' מקץ מא,נד) ותחלינה שבע שני הרעב .... כאשר אמר יוסף וגזר שהתבואה שאינו ת"י (תחת יד) פרעה ירקבו. וזה יפתח יוסף את כל אשר בהם וישבר למצרים. כל לרבות אפילו התבואה שאצרו המצרים לעצמם והרקיבו אלו בעצמם. פתח להם יוסף ומכר להם בדמים יקרים. וראו גדולתו ית' שבעיניהם היו נרקבים וכשהיה יוסף מוכר להם היו מתוקנים. כמו שהיה במכת דם וגו' לכתחילה גזרת רעב, בפועל יוסף קובע התיקון לתבואה בקנין מהמצרים, ע"פ **ליקוטי אנשי שם (בר' מקץ מא,נד) ותחלינה שבע שני הרעב** – אזלא-גרש מונח מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, להקל על ישראל, וטעם מונח לפני מהפך לרמוז לכעין שתי סדרות של מהפך פשטא, כאן תיקון תבואה שהרקיבה בידי המצרים, בעתיד במכת דם תיקון הדם בכלי של ישראל להיות למים ורק משישלומו המצרים ישארו מים..

(ב) לכתחילה נראתה אסנת כבת פוטיפר ופועל הרי היא בת דינה בת יעקב.???

וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם-יוֹסֵף צְפַנְתַּת פַּעֲנָח ג"י קדמא מרכא זרקא סגול, בתפקיד לכתחילה ובפועל,

דעת זקנים מבעה"ת צפנת פנח, נוטריקון "צדיק" פטפט "נגד" תאותו "פוטיפר" ענה "נפשו" חנם:

וַיִּתֵּן-לוֹ אֶת-אֶסְנַת ויתן לו את אסנת, ואת יוסף שהי' מלך איך נשא בת הדיוט, וני"ל לפי **שמתחלה הי' יוסף עבד לפוטיפר** אמר בלבו אם לא אעשה רצונו לישא בתו יזלזלני וילשין אותי שהייתי עבדו אשאנה ויכבדני, ועוד י"ל שנשאה מפני שהי' מזרע יעקב כדפי'

רש"י בפי' וישלח דבת דינה הית' משכס ותלה לה יעקב אבינו קמיע בצוארה והשליכה והובאה למצרים ע"י נס כדפרישית וגדלה פוטיפר בביתו ולכך נקראת על שמו כמו שמצינו גבי משה רבינו ע"ה אלה בני בתיה וגו', וכשעבר יוסף בכל ארץ מצרים יצאו כל הנשים לראות יפיו של יוסף כדכתיב בנות צעדה עלי שור וכל אחת זורקת לו חפץ או תכשיט וזו לא היה לה מה לזרוק וזרקה לו הקמיע שהיה בצוארה ועיין בו וראה שהיא מזרעו של יעקב ונשאה:

וַיִּתֶּן-לוֹ – מקף, רב-מצב כאילו נתן מעצמו אבל כך יועד מן השמים כי זרקה לפני יוסף את הקמיע ששם עליה יעקב ויוסף בחר **אֶת-** **אֶסְנֶת** – מקף, רב מצב כאילו היא מצרית ואינה מצרית **בַּת-פּוֹטִי** – מקף, רב-מצב כאילו בת השר ואינה בת השר כי היא בת דינה משכס.

בראשית מקץ מא, מה:

וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם-יוֹסֵף צְפַנְתַּת פַּעֲנָה

וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-אֶסְנֶת בַּת-פּוֹטִי פְרַע כְּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם:

וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם-יוֹסֵף צְפַנְתַּת פַּעֲנָה – קדמא מונח זרקא מונח סגול

מרבח מעניין יוסף לענין **צְפַנְתַּת פַּעֲנָה** – רש"י מפרש הצפונות, **תיב"ע** – דטמירן מפרסם,

תורה שלמה (קט) - ספר התגין. צְפַנְתַּת פַּעֲנָה פ' דלתל זיוני **צְפַנְתַּת**, פ' דלא מזויינין ופומיהון לגאיו, **פַּעֲנָה**

(קט) בכתיב רמזי ר"י **צְפַנְתַּת פַּעֲנָה** פיי"ן משונות וגדולות וכפולות כלומר הרבה צפונות ונסתרות מגולות ליוסף, ומפוענחות לו שהוא יודע ביאורן ופירושו.

טט – **שם-יוסף צְפַנְתַּת פַּעֲנָה** – זרקא מונח סגול, הפענוח הוא גילוי מסוים של הצפון. פרעה קרא ליוסף שם המתפרש באופנים אחדים לגילוי הצפון על מעט מן הצפונות הקשורות לפרעה ומצרים. אבל ע"פ המקור של תורה שלמה הרבה צפונות ונסתרות מגולות ליוסף, מעבר לקשור במצרים ועל כך מעידות הפיי"ן המשונות והזרקא סגול. וזה המשך לחלומות יוסף ומשמעותם כישועה לבני ישראל בגלות ע"פ גזירת בין הבתרים.

בר' מקץ מא בעה"ט

צְפַנְתַּת פַּעֲנָה (828), בגימטריא מגלה נסתרים (838) (טט - מגלה נסתרים - 828), צפנת פענח נוטריקון צ'דיק פ'טפט נ'פש ת'אוח

פ'וטיפיר ע'נה נ'פשו ח'נם, ד"א צ'ופה פ'ודה נ'ביא ת'ומך פ'ותר ע'ניו נ'בון ח'יזה:

הפסוק מגלה נסתרים: **וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם** ר"ת ר' פ' ש' ג' שפ"ו, אגרת רבי שמשון מאוסטרופליא השם שבו היכה ה' את מצרים עשר מכות, ועל הים חמשים מכות, עולה דו"ד ב"ן יש"י,

וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-אֶסְנֶת – ויתן לו את אסנת – ג' א"ת עולה שא"ק, (נותן) ל"ו אסנת" (אס"נ = י' אצ"י, ת' = ת'),

מסודר מחדש שא"דס ק'דמון (נותן) י' (ספירות) אצ"י-ל"ו-ת

ובכתר של אצילות

צְפַנְתַּת פַּעֲנָה ג'י אותיות צ"פ עולה ע"ק – עתיקא קדישא, ג'י אות פ' עולה ע"י – עתיק יומין, (פנימיות הכתר, עונג)

אֶת-אֶסְנֶת – ר"ת א"א – אריך אנפין (חיצוניות הכתר, רצון),

ואפשר כי שנוי הסדר בסדר ההשתלשלות המתגלה בפיענוח שא"ק יוצא במלה **אֶת-** ואילו הכתר מהמלים הקודמות לה **צְפַנְתַּת פַּעֲנָה**

ירמז ליציאת הספירות פעם ראשונה שלא על הסדר הגורם לשבירת הכלים ולהתהוות הקליפות

אמרי נועם כהן אן – מידת יסוד בקליפות, יסוד מייצג את שש המידות, **לְאִשָּׁה** – אפשר שמרמז למידת מלכות

ולזה קשור **פְרַעְהָ** שהוא כעין ראש לקליפות ועמו בלעם בן בעור בן לבן. להשפיע על **יוֹסֵף** – ג'י נילו"ס, שמצרים עשוהו לאלילות,

להרחיקו מדבקותו באמונת השם, ובאמצעותו ליתן חיות לקליפות, לשכות ממקורות התיקון הגבוהים.

אוצר ריר"פאלוך זצ"ל וישם בארון במצרים (בראשית נ' כ"ו) היינו בנילו"ס, יוס"ף בגימטריה נילו"ס: (בעה"ט שם)

בראשית מקץ מא מה:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּתֵּן-אֶכְלֵי בְּעָרֵים

אֶכְלֵי שְׁדֵה-הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי שְׁבַע שָׁנִים – באופן כללי גרשיים מונח רביעי, אפשר כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כי ההמשך **אֲשֶׁר הָיוּ**

בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הוא בעל פרט נוסף לענין אפשר שגם תבואות שנה ראשונה עדיין אספו בשנה השביעית.

וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי – גרשיים (מקף מקף) מונח פסק

אֶת-כָּל-אֶכְלֵי – מקף מקף, כל אחד עשוי להיות כרב-מצב או רב-שלב. כרב-מצב נאמר כי היו שני מסלולי פעולה, תבואות שהלכו

למחסנים המלכותיים בניהול יוסף, תבואות שהלכו למחסנים הפרטיים. אם כך לא קיבץ יוסף את **אֶת-כָּל-אֶכְלֵי** | **שְׁבַע שָׁנִים** אל

המחסנים שבאחריותו.

בקריאה ללא פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי שְׁבַע שָׁנִים** – קיבץ את האוכל שגודל תחת אחריות יוסף לאוצרות המלכות והשתמר (ללא פסק)

בקריאה עם פסק **וַיִּקְבֹּץ אֶת-כָּל-אֶכְלֵי שְׁבַע שָׁנִים** – אף על פי שקיבצו את האוכל למחסנים הפרטיים שבע שנים הוא לא השתמר (חל

בו פסק) ורובו נרקב. טעם פסק מרומז ב מלת "גזר" במשמע פסק ערלה, בפ' רש"י ב-(**מא, נה**) ... **ואשר** (בנוסחתינו: אשר) **יאמר לכם**

תעשו - לפי שהיה יוסף אומר להם (טט – בשנות השבע) שימולו (טט) – והתכווין שבהסר ערלתם הארץ תהיה מוכשרת לקבל השפע הרוחני מה'

שישתמר תבואתם, והיות ולא מלו), כשבאו אצל פרעה ואמרו לו: כך הוא אומר לנו, אמר להם: ולמה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם

ששני רעבון באין? אמרו לו: אספנו הרבה והרקיבה; אמר להם: אם כן את אשר יאמר לכם תעשו; הרי גזר על התבואה והרקיבה, ומה

אם יגזור עלינו (טט - שוב טעם פסק במשמע יתקצרו חייהם) ונמות (ראה ב"ר צא,ה) ?

2.20 בראשית ויגש מד, יח

בראשית ויגש מה, יז:

וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהַ אֶל-יֹסֵף אָמַר אֶל-אֶחָיִךְ זֹאת עָשׂוּ טַעֲנִי אֶת-בְּעִירְכֶם וְלִכּוּ-בָאוּ אֶרְצָה כְּנַעַן:

טַעֲנִי - פשטא אֶת-בְּעִירְכֶם - מונח זקף-קטן בתיבה אחת, כעין ריבה ריבה את הכל, להטעין כל בהמה גם אלו שנועדו לכתחילה לרכיבה בלבד

בראשית ויגש מו, ז:

בָּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ וּבְנֹתָיו וּבְנֹת בְּנָיו וְכָל-זָרְעוֹ הֵבִיא אִתּוֹ מִצְרַיִם: ס

בהוצאת בלום בָּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ - זקף-גדול מהפך פשטא זקף-קטן בין שני קיסרים, תבנית המלמדת על עשיית תיקון גדול המשנה הסדר הטבעי של עונש על עוון.

בשאר הוצאות הגירסה היא **בָּנָיו וּבְנֵי בְנָיו אֹתוֹ** - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, כעין יצא להקל ולא להחמיר.

נסביר את הפסוק בשילוב שתי הגירסאות.

פסוק זה מסיים את פרשת ירידת יעקב ובניו למצרים. אפשר כי במעבר בין תולדות האבות בארץ כנען לגלות מצרים מתחיל תקון גזרת ברית בין הבתרים (**בר' לז טו, יג**) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדַע תְּדַע כִּי-גֵרָו יִהְיֶה זָרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדֵם וְעַנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה: זה התקון הגדול של העלאת ניצוצות הקדושה משבירת הכלים בבריאת העולם וניצוצות הקדושה שנפלטו מאדם הראשון בגלותו 130 שנה במצרים.

דמיון במיקום התיקון במעבר מארץ כנען לארץ מצרים ובין מיקום המעבר מעולם התווה לעולם התיקון (**בר' וישלח לו, לט**) וַיִּמַּתְּ בְּעַל כְּנָן בֶּן-עֲכָבֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְמִיז הַדָּר וְשָׁם עִירָו פְּעוּ וְשָׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָאֵל בַּת-מִטְרָד בַּת מִי זָהָב:

וַיִּמְלֹךְ תַּחְמִיז הַדָּר וְשָׁם - ר"ת תוה"ו וגו' תיקון המתחיל מיד בהקמת בי"ת תלמו"ד (המרומז ס"ת וְשָׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָאֵל בַּת-מִטְרָד בַּת מִי זָהָב, הצירוף תרומת ר' אליהו שגב) שהוקם ע"י יהודה בשליחות יעקב כנדרש על (**בר' ויגש מו, כח**) וְאֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו גִּשְׁנָה וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה גִּשְׁן: ארץ גשן היא ארץ המעבר ממצרים ובה ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו ובין ארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון.

(**בר' ויגש מו, כח**) וְאֶת-יְהוֹדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יֹסֵף - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, יוצא מענין הבאים למצרים לדון בענין כענינו והוא הקמת בית תלמוד בארץ המעבר בין מצרים ובין כנען שמשם תצא הוראה, **לְהוֹרֹת לְפָנָיו** - מרכא טפחא, יתור לרבות על הוראת התורה את הוראת השאיבה - היניקה הברור והתיקון של ניצוצות הקדושה של אורות דתוהו, שיתכנסו אל **גִּשְׁנָה** - אתנח בתפקיד הגבלה לגשן בלבד.

וַיָּבֵאוּ - טפחא, מתאפיין מהכתוב אחריו **אֶרְצָה גִּשְׁן** ומאפיין את הכתוב אלפניו, כאן **וַיָּבֵאוּ** - כמו ויביאו היא העלאת של אורות הקדושה ממצרים בעבודת העינוי והפרך שישאל יעשו בטיט ובלבנים ובכל העבודות בשדה אשר המצרים יעבידו בהם בפרך בהכנה לעליה לארץ כנען ובית המקדש - מקום התיקון המושלם - אורות התיקון בכלים. **אֶרְצָה גִּשְׁן** - מרכא סלוק

בראשית ויגש מז, יד:

[יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-הֵם שֹׂבְרִים

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-הַכֶּסֶף בֵּיתָה פְּרַעֲהַ:

[טו] וַיְתֵם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנַעַן וַיָּבֵאוּ כָל-מִצְרַיִם אֶל-יֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה-לָּנוּ לָחֶם וְלָמָּה נִמּוֹת נִנְהָד

כִּי אֲפֹס כֶּסֶף:

תורה שלמה [מא] [יד] וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת-כָּל-הַכֶּסֶף, שרתה רוח נבואה על יוסף וידע מה שיש לכל אחד ואחד ומכר לעשיר ביוקר ולעני בפחות, לכל אחד כפי מה שהיה לו, שתם כסף העני והעשיר כאחד (מדרש)

[מא] מאמר זה מובא בפי' הטור עה"ח בשם מדרש ובפדר"א (פרקי דרבי אליעזר) פל"ט רבי פנחס אומר שרה רוח הקודש על יוסף מנעוריו ועד יום מותו וכו'. וראה לעיל פ(רק)ל"ז אות לב (יוסף בן תורה ונביא ומכלכל את אחיו). בביאור ובמבוא לתנ"י ע. מכת"י וַיָּבֵאוּ

כָּל-מִצְרַיִם אֶל-יֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה-לָּנוּ לָחֶם ... כִּי אֲפֹס כֶּסֶף משמע שבאו כלם עניים ועשירים, ותימה היאך תם הכסף העני והעשיר יחד, וי"ל שכל מי שקנה תבואה מיוסף הי' צריך להביא כתב כמה טיפול ביתו, והיה נותן לעני בפרוטתו כמו לעשיר בדינר ובוזה תם הכסף בשוה.

וַיָּבֵאוּ - תרסא, בתפקיד בחינה נעלה ובתפקיד אומדנה. בעל בחינה נעלה של רוח נבואה המביאה לאומדנת המצב הכספי של כל אחד.

ילקוט איים רבים התשע"ג: איתא בספר עטרת תפארת בשם הרבי צבי הירש מזידיטשוב: יוסף ליקט את כל הכסף והזהב, והצלמים של ע"ז שהיה של כסף וזהב העכו"ם עצמם בטלום **בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-הֵם שֹׂבְרִים** אותם ואז מותר לישראל להינות ממנו.

בַּשֶּׁבֶר אֲשֶׁר-הֵם שֹׂבְרִים - אמנם לא ברישא פסוק אבל בתבנית (שמ' יתרו כ) אנכי ה' א-לקיך בטעם תחתון - שבטלו ע"ז שזה משבע מצוות בני נח.

אֲשֶׁר-הֵם - מקף, בתפקיד רב מצב, אפשר שמלמד שגוי העובד עבודה זרה אחת מבטל עבודה זרה שאינו עובד.

אֲשֶׁר-הֵם - מרכא, רבוי מיני ע"ז שעובדיהם בלבד **שֹׂבְרִים** הנרמז בטעם אתנח המגביל את השבירה אליהם ולא ליוסף. טעם טפחא ללא מרכא של **בַּשֶּׁבֶר** (א) בתפקיד להתאפיין מהכתוב אחריו ו-(ב) בתפקיד התפשטות האפיון לכתוב לפניו ומרמז להיתר להינות מהחמרים אחרי הביטול הבא מהשבירה.

בראשית ויגש מז, יט:

לָמָּה נִמּוֹת לְעֵינֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם אֲדַמְתָּנוּ קָנָה-אֲתָנוּ וְאֶת-אֲדַמְתָּנוּ בְּלָחֶם וְנִנְהָדָה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתָּנוּ עֲבָדֶיךָ לְפָרְעָה וְתָן-זָרַע וְנִנְחֵדָה וְלֹא נָמוֹת וְהִאֲדַמְתָּה לֹא תִשָּׁם:

לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות ג, יח, א**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בבבלי בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, יט) לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחנה ...

מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (טט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב כמת): (ב) **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחנה ... פירוש המלה המחנה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (נתינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מז, א**) **וַיֹּאמֶר** ת"א וחזי, לכן משמע ששם גבול המחנה – ששם גבול האמירה. (ג) טט – המצרים באמרם **לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעֵינֶיךָ** מעביר את **נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיים.

(ד) תבנית הטעמים של **לְמַה נְמוֹת לְעֵינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג, ג**) **וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינֶיךָ** (במופע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח, א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מה"א (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ"ט, יז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ז); שסז, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; ציצית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קב, א, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"א, ה"כ"ב** ... אסור הלך אחרי אשה ... עד שירחיק ד' אמות ... **שו"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחרי אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (ג' יוסף חיים, הלוא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בבלי ברכות ג, ו ואמר רבי זיקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי: אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא לית לן בה. ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא: לא אמרן אלא [אפילו] בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא.

בבלי ברכות יח, א והתניא: המשמר את המת אף על פי שאינו מתו - פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה. משמרו - אף על פי שאינו מתו, מתו - אף על פי שאינו משמרו. מתו ומשמרו אין, אבל מהלך בבית הקברות - לא, והתניא: לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא, ואם עושה כן עובר משום (משלי יז) לועג לרש חרף עושהו! התם תוך **ארבע [אמות]** הוא דאסור, חוץ **לארבע** אמות חייב, דאמר מר: **מת תופס ארבע אמות** לקריאת שמע, הכא - חוץ לארבע אמות נמי פטור.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילין סימן מה דין תפילין בבית הקברות ובבית המרחץ, וכו' ב' סעיפים.

סעיף א * אסור ליכנס (א) א בבית הקברות <א> או (ב) בתוך ארבע אמות של מת, ותפילין בראשו, משום לועג (משלי יז, ה). <ב> ואם הם מכוסים, (ג) מותר.

סעיף ב ב בבית המרחץ, (ד) בית החיצון שכל העומדים בו הם לבושים, יכולין להניח שם תפילין לכתחלה. ובבית האמצעי, שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערומים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך לחלצן. (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערומים, אפילו היו בראשו, צריך לחלצן. טט – הרחקה ממת, הבושה מהערום הגיע מחטא אדם הראשון

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רפב סעיף ד לא יאחזו אדם ס"ת ויכנס בו לבית הכסא או לבית המרחץ ו או לבית הקברות, אף על פי שכרוך במטפחת ונתון בתיק שלו, (ד) <ג> ולא יקרא בו [ג] עד שירחיק ד' אמות מהמת או מבית הקברות [ד] או מבית הכסא. ז (ה) ולא יאחזו ספר תורה בלא מטפחות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שדמ סעיף טז יא אין אומרים בפני המת אלא דברים של מת, (ג) כגון צרכי קבורתו והספד; אבל שאר כל דבר, יב אסור. והני מילי בדברי תורה, אבל במילי דעלמא לית לן בה.

ש"ך יא אין אומרים כו' - משמע דעת המחבר דד"ת אפילו חוץ לד' אמות אסור ומילי דעלמא אפי' תוך ד' אמות שרי והב"ח פסק דד"ת אסור אפי' חוץ לד' אמות ומילי דעלמא אינו אסור אלא תוך ד"א ודבריו של מת מותר אפי' בד"ת אפי' תוך ד"א וכן נהגו לדרוש באגדות ופסוקים אפי' תוך ד"א בפני המת ויוצאין מענין לענין עד שמגיעין לספר שבחיו של מת מעסק תורתו וחסידותו ויותר מדות טובות שהיו בו ע"כ וכתב המרדכי דכל אותו חדר שהמת מונח בו חשוב כד' אמות וכן פסק הב"ח וע"ל סי' שס"ו:

סעיף יז מותר לומר פסוקים ודרשה <ה> לכבוד המת, ח [בתוך ארבע אמותיו או בבית הקברות (מהרא"י בביאור מא"ח לדעת רמ"ה).

ט"ז (ה) לכבוד המת. - דכל שאין לכבוד המת ודאי אסור ... וכתב הטור בשם רב האי גאון דאפילו חוץ לארבע אמות אסור בד"ת: **שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שסז סעיף ב** לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות של מת ותפילין בראשו, משום לועג לרש (משלי יז, ה), ואם הם מכוסים, מותר.

סעיף ג ב לא יהלך בבית הקברות או בתוך ד' אמות (א) של מת או של קבר וספר תורה בזרועו (ב) ויקרא בו ג או יתפלל, והוא הדין על פה אסור לקרות, אלא אם כן לכבוד המת, כמו שנתבאר. (וע"ל סימן שד"מ סעיף ט"ז). **סעיף ד** מותר ליכנס לבית הקברות או לתוך ד' אמות של מת או של קבר, והוא לבוש ציצית, והוא שלא יהא נגרר על הקבר. אבל אם נגרר, אסור משום: לועג לרש (משלי יז, ה) במה דברים אמורים, בימיהם שהיו מטילים ציצית במלבוש שלובשים לצורך עצמן, ד אבל האידנא שאין אנו לובשין אותו <א> אלא לשם מצוה, אסור, אפי' אינם נגררים. ב] והני מילי כשהציציות מגוללים, אבל אם הם מכוסים, מותר.

סעיף ו כיון שהרחיק ד' אמות, קורא ומתפלל, ואפילו רואה הקבר או בית הקברות. ואם יש שם מחיצה, מותר אחר המחיצה, סמוך אפילו תוך ד' אמות לקבר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קב סעיף א (א) <א> אסור לישב (ב) א בתוך ד' אמות (ג) של מתפלל; בין מלפניו <ב> בין מן הצדדין (ד) (בין מלאחוריו), (תוס' ומרדכי ואשרי פ' אין עומדין) צריך להרחיק ד' אמות; וגו' **סעיף ד *** (טו) אסור לעבור כנגד המתפללים בתוך ד' אמות, ודווקא (טז) לפניהם, וגו'

הוכן בעזרת הרב יעקב ויגדור הי"ו והרב אהרן רובינשטיין הי"ו.

2.21 בראשית ויגש מד,יח:

בראשית ויגש מז,כ:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרֵעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ כִּי-חֶזֶק עָלֵהֶם הִרְעֵב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֵעָה:

נשתמש במדרש הבא בשלבים אחדים של הסבר הכתוב.

שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז,כ: וַיִּקְרַן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם. שלא היו שמיין הקרקע בדמים, ולא התבואה בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו כל אותה שנה זורע כדי לזרוע איש אדמתו באותה שנה מכאן ואילך להיותן בארסין שיורדין לשדה בעל הבית ועובדין אותה, אלא בשביל שכולם עבדיו הם, והוא צריך לפרנסם, התנה עמם לעבוד הקרקע וליטול הם ד' חלקים והוא נוטל את החמישית לפרעה **(בר' ויגש מז,כ)**, ואעפ"כ לא קנה אותם לצרכו כי אם לפרעה: **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ**. כשפרשנו: **כִּי-חֶזֶק עָלֵהֶם הִרְעֵב**. לפי שהיה רואה כי חזק עליהם הרעב לא היו שמיין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרוע השדה: **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֵעָה:** מעתה ועד עולם היו כל השדות מוחלטות לפרעה:

הפסוק **(בר' ויגש מז,כ)** עוסק במכירת וקנית אדמה בין נכרים כאשר יוסף הוא שליח המלכות. הפסוק מוסבר להלן ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל.

תהליך מכירה מתואר ב-**משנה בבא מציעא פ"ד,מ"א** הזהב קונה את הכסף ... וההסבר הוא (משיכת) הזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירושו מחייב את (תשלום) הכסף. אח"כ בא התשלום עצמו. המשנה עוסקת במטלטלין, אבל גם לאדמה התהליך דומה.

נתבונן במהלך אפשרי ללימוד מתבניות טעמי המקרא:

וַיִּקְרַן יוֹסֵף – קדמא ואזלא, בתפקיד של סדר מוקדם ומאוחר במכירה וקניה. ברשות המוכר משהו שהקונה מעוניין בו והם הסכימו שזה יעבור מהמוכר לקונה, הקונה צריך לעשות פעולה כדי לקנות:

(א) בקרקע – פעולת חזקה או שטר או כסף (או שווה כסף שלא נדון בו כאן)

(ב) במטלטלין – פעולת משיכה או הגבהה

(ג) ולכל אחד מהם (קרקע או מטלטלין) מתאים האופן הבא: (א) פעולת נתינת סודר מקונה למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים)

(ב) נשוא המכירה נקנה לקונה אפילו לא נמצא במקום (כגון מכירת החמץ שבבית המוכר לרב) החפץ או הקרקע עובר לבעלות הקונה,

(ג) נוצרה התחייבות הקונה לשלם.

אפשר כי (ג) מרומז בתבנית הטעמים פעמיים זקף בין שני קיסרים של הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרֵעָה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם**

אִישׁ שְׂדֵהוּ המרמזת לכעין בנין אב או הקש לכל תהליך מכירה שבו יש משהו שמוכרים, פעולה המסמלת שהנמכר נקנה לקונה, נוצרת התחייבות לקונה לשלם.

הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** מתחיל את המכירה, כי המצרים יזמו את המכירה

הכתוב **וַיִּקְרַן יוֹסֵף** מרמז כי הקונה מקנה למוכר כלי שלו למוכר (למאן דאמר כליו של קונה קונים) בעקבות כך

נשוא המכירה הכתוב **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם** נקנה לקונה **לַפְּרֵעָה** מלמד שהאדמה או החפץ עוברים לבעלות הקונה, נוצרה התחייבות

הקונה לשלם. הכתוב **(בר' ויגש מז,כ) הָא-לְכֶם זָרַע** הוא אמצעי התשלום של אספקת הזרע לכל מקום שהמוכר נמצא בו, כי המלכות

העבירה את המוכרים למקומות שונים ממקום שבו מכרו האדמה שלהם.

עכשו נסביר איך במכירת האדמה אין אונאה.

משנה בבא מציעא פ"ד,מ"ט אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אין להן תשלומי כפל ולא

תשלומי ארבעה וחמשה ... **פירוש המשנה לרמב"ם ב"מ פ"ד,מ"ט** אמר ה' **(י"י בחר כה"ד)** וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכָר לְעֵמִיתְךָ אִו קָנָה מִיָּד עֵמִיתְךָ

אֶל-תּוֹנֶיךָ, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאין מטלטלין, ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות לפי שני' בהם לרשת אחוזה, ויצאו

שטרות דאמר קרא ממכר מי שגופו מכור וקנוי יצאו אלו שאין גופן מכור וקנוי אלא לראיה שבהן. וגו'

(י"י בחר כה"ד) וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמֶּכָר לְעֵמִיתְךָ אִו קָנָה מִיָּד עֵמִיתְךָ אֶל-תּוֹנֶיךָ אִישׁ אֶת-אֶחָיו:

ה-**משנה בבא מציעא פ"ד,מ"ט** ופירושה מוציאה קרקעות וכו' מאונאה בדרך הסקה שהפסוק עוסק באונאה במטלטלין ע"פ דרשת "דבר

הנקנה מיד ליד" ולכן מה שאינו מטלטלין אין בו אונאה. ע"פ מדרש **שכל טוב** הפסוק **(בר' ויגש מז,כ) וַיִּקְרַן יוֹסֵף** וגו' מדגים ישירות, שאין

אונאה בממכר קרקעות גם בהפרשי שווי מופלגים בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו

לפרנסתו (שווי זרע של) שנת הרעב ולזרוע השדה: וסוף הפסוק **וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפְּרֵעָה** – סלוק כמגביל, מעיד שאין כאן ביטול מקח.

כאמור הפסוק מוסבר ע"פ ההלכה כיצד תהליך מכירה בכלל ומכירת אדמה בפרט חל בין בני ישראל. לכן איננו מתיחסים לענין רקבון

התבואה שלא באוצרות המלכות שאילצה את המצרים למכור אדמתם למלכות.

לפי פתרון יוסף המצרים היו צוברים בר לעצמם והמלכות לעצמה. הכתוב **כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׂדֵהוּ** הוא טעמא דקרא של **וַיִּקְרַן**

יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרֵעָה כי הוא לכתחילה לא התכווין לקנות האדמות, רק הם הציעו לו אותם בתמורה לזרע לאכילה.

במצב זה, היצע האדמה היה גדול, המלכות היתה הקונה היחיד שהיה בידו תשלום שהיה גם הצלת חיים והוא היה בשווי זרע לשנת רעב

שאיפשר למצרים להתקיים. כך הראינו שבמכירת האדמה לא היה אונאה. אח"כ המלכות בעלת האדמה המציאה להם זרע כרצונה לזריעה

כאריסים, ואח"כ כנראה קבעה בתכנון מרכזי מה יגודל ואיפה.

אֶת-כָּל-אֲדָמַת – מקף כרב-מצב של טיב האדמה וטיב פירותיה: **אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפְּרֵעָה** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי

דרשות (א) מוציאה הכתוב מפשרו, **שלא היו שמיין** הקרקע בדמים (שמכרו בהצ' גדול ולא היה קונה אחר פרט למלכות שקנתה שלא כשווי

שומה), ולא התבואה (שקנו) בדמים, אלא כל אדם היה מחליט קרקעו ליוסף בדמי פרנסתו ופרנסת בני ביתו. (ב) ועוד מוציאה הכתוב

מפשרו שלא קנה האדמות בהמצאו במ אלא בקנין סימלי ע"י הקניית כלי של המלכות למוכר.

כִּי-מִכְרֹוּ - מקף כרב-מצב של מכירה: (א) מכירה לפי שומת שווי (ב) מכירת שלא לפי שומת שווי. ועוד דרך (א) מכירה בשלבים (ב) מכירה בבית אחת. **כִּי-מִכְרֹוּ מִצְרַיִם אִישׁ שְׁדָהוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא הכתוב מפשרו לשני דברים כי מפני הרעב (טט – א) לא היו שמין (טט – ב) לא מכרו בשלבים כנדרש ב- **שכל טוב** לא היו שמין את הקרקע אלא בין שהיה למצרי עשר שדות, בין שהיה לו שדה אחת, היה נותן את כל קרקעותיו לפרנסתו בשנת הרעב ולזרע השדה:

הרחבה בענין מכירת אדמה תמורת זרע (שאינו בו טענת אונאה) לעומת מכירת זרע תמורת אדמה (שיכולה להיות בו טענת אונאה)
כדתנן **משנה בבא מציעא פ"ד,מ"א** הזהב קונה את הכסף וההסבר הוא (משיכת) הזהב (כסחורה) קונה את הכסף ופירשו מחייב את (תשלום) הכסף.

מצריים מכרו קרקע, המלכות החזיקה בקרקע ובוזה התחייבה לשלם תמורה, שהתבטאה בזרע לא מסוים אלא לפי בחירת המלכות (**בר' ויגש מז,ג**) **הא-לכם זרע** בכל מקום שצריך לספק אותו שם, אפילו לא הראה להם. זה יתאים לכך ש-**(בר' ויגש מז,מא)** **ואת-העם** העביר ממקום למקום ובכל מקום סיפק תשלום עבור הקרקע שקנה במקום המקורי של מקבלי הזרע במקום הימצאם לפי החלטת המלכות (הקונה). זה שהזרע משמש לאכילה ולזריעה אינו חלק מתהליך המכירה.
ע"כ הקרקע היא הסחורה הנמכרת ונקנית, הזרע (שהוא לא מסוים) הוא התשלום כמו כסף. ולא יכולה להיות טענת אונאה.

אם היה הפוך, כי המלכות רוצה לקיים את עמה ולכן מציעה לעם לקנות ממנה זרע (זה מטלטלין) והם מושכים ובוזה מתחייבים לתשלום, כל זמן שהיה להם כסף (שהוא לא דבר מסוים) היה יכול להיות להם טענת אונאה. אבל כאשר נשאר להם רק האדמה איך יעשו? בלי להתחשב במאן דאמר שקרקע מסוימת לא יכולה להיות תשלום אז צריך לעשות באופן אחר.
(א) במשיכת הזרע מהמלכות המצרי המושך מתחייב בתשלום שהוא **שדהו** - קרקע שלו (היינו מסוימת) אם זה לא חליפין אז נקרא תשלום על קנית הזרע ובוזה יכולה להיות טענת אונאה לקונה.
(ב) אם זה חליפין אז הקרקע לא מהווה תשלום ואין אונאה (חוץ מענין שאין אונאה בקרקע)
ע"כ הסחורה היא הזרע והתשלום הוא קרקע.
(המושך ל-א) ואם לא בחליפין, המוכר (המלכות) יתנה מראש שתמורת הזרע הקונה מתחייב להקנות הקרקע ואז המקבל (המלכות) תעשה חזקה בקרקע. לפני-כן לא קנתה.

בראשית ויגש מז כג: ויאמר יוסף אל-העם הן קניתי אתכם היום ואת-אדמתכם לפרעה הא-לכם זרע וזרעתם את-האדמה:

תורה שלמה (סא) הן קניתי אתכם היום וגו' נעשו כולן **כעריסין** אצלו עובדין ומוציאין יציאות ונותנין לו החומש וארבעה חלקים להם (מדרש הגדול)

תורה שלמה (סב) תוספתא סוטה (ליברמן) פ"ה,ה"ט עד שלא ירד יעקב למצרים היה רעב שני' (**בר' ויגש מז,ה**) **כי-זך שנתים הרעב** וגו' משיירד מהו אומ' **הא-לכם זרע וזרעתם את-האדמה:**
הא-לכם זרע – זקף-קטן, שתי דרשות, דרשה (א) תמורה לקניית דבר מה. במצב זה **הא-לכם** – מקף כרב-מצב של תמורה לקניית דבר מה (א) באופן שעלול להיות בו טענת אונאה (ב) באופן שאין בו טענת אונאה וזה בקרקע שאין בה טענת אונאה.
דרשה (ב) **הא-לכם** – מקף כרב-מצב של נתינת הזרע לזריעת שדה באריות: **תורה שלמה (סג) הא-לכם זרע** (טט – א) מכאן אמרו מקום שנהגו שיתן בעל השדה את הזרע נותן. (טט – ב) מקום שנהגו שיהיה הזרע על העריס לא יתן (טט – ג) ואם התנו ביניהן הרי הן כפי התנאי (מדרש הגדול)

ויאמר יוסף אל-העם – מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא הכתוב מפשרו ע"פ הביאור ב-**תורה שלמה (סא)** כי המצרים אמרו לו שיקנה אותם לעבדים מלאים לפרעה לעשות מלאכת המלך כרצונו, ואילו יוסף קנה רק האדמה והתנה עמם שיעבדו אותה לעולם ויהיו בה ארוסי בתי אבות לפרעה. ואח"כ אמר **הן קניתי אתכם היום ואת-אדמתכם לפרעה** לא לעבדים ... רק עם האדמה תהיו לו.

אור החיים ... הטיל תיבת היום בין אתכם ל-**ואת-אדמתכם**, טט – המלה היום יתירה ללמד שלגבי כל מצרי משעת החליפין אדמה למלכות תמורת פרנסה מהמלכות, הוא נמצא בשירות המלכות.

אור החיים הן קניתי אתכם היום...ורבמשה שעשה שיעבדו העם לערים מקצה וגו' זו היא קניתם, לזה אמר **הן קניתי אתכם היום**, פירוש במה שהעבירם אז להערים ... (**בר' ויגש מז,מא**) **ואת-העם** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות, כעין מוקדם שהוא מאוחר בענין, ההעברה היא החלק המוקדם של קנית המצרים בקנין שכיר ולא בקנין עבד. ואילו האדמה נקנתה בקנין גמור.

אתכם היום ואת-אדמתכם – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הקנין והשוניים בהלכותיהם או עניניהם בקשר לנושא. דבר אחד הוא ההבדל בין הקנין של האדמה שהיה קנין מוחלט לעומת קנין העם שלא היה לעבדות אלא לשכירות בשירות המלכות. אפשר לומר כי יוסף השאיר לאנשים את היוזמה והענין לעבוד ולהרוויח בזה שלא שיעבדם, כי לעבד אין רווח מהשתדלותו, וגם שגבה מהם רק חמישית בתבואות של כל שנה ולא יותר וגם לא בתנאי חכירה של כמות תבואה קבועה או דמי חכירה קבועים, שאם השנה קשה עדיין יאלצו לשלם את דמי החכירה המלאים. תנאים אלו מתבטאים במשנות שונות ב-**בבא מציעא פ"ט**

(בר' ויגש מז,ג) הן – תרסא בתפקיד קביעת שיעורי ותנאי אריסות (= שוכר בחלק קבוע מן התבואות שתביא האדמה) חכירה (שוכר במידה ידועה של התבואות לא משנה מה האדמה הניבה) קבלה בשכר (שוכר בערך כסף קבוע בלי קשר לתנובת האדמה), **קניתי** – קדמא, קודם לקבלת האדמה ע"י כל אחד משלושה סוגי מקבלי האדמה.

(בר' ויגש מז,ג) אתכם היום ואת-אדמתכם – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא יחסי ההתקשרות בין בעל אדמה ובין מקבלי אדמה לעיבוד משלושה סוגים והשוניים בהלכותיהם לגבי מה עליהם לעשות באדמה ומה עליהם לספק לבעל האדמה.
ואת-אדמתכם – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

משנה בבא מציעא פ"ט, מ"א

המקבל שדה מחברו מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור יעקור לחרוש אחריו יחרוש הכל כמנהג המדינה כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים ושניהם (בעל הבית והארים) מספקין את הקנים (לתמוך בגפנים):

משנה ב

[ב] המקבל שדה מחברו והיא בית השלחין או בית האילן יבש המעיין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה יבש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פ"ט

[ב] צריך שתדע שלשה שמות אלו על איזה ענין אומרים אותם, והם שוכר וחוכר ומקבל. והוא ששוכר הוא השוכר את האדמה לזרעה בדמים ידועים בכך וכך דינרין. ומקבל הוא השוכרה בחלק מתבואתה כגון שיסכים עמו בחצי מה שתביא האדמה או בשלישו. וחוכר הוא השוכר את האדמה במדה ידועה מן החטים או משאר הזרעונים הנזרעים כגון שהסכים עם בעל הקרקע שיתן לו כך וכך סאין ממיין פלוני מן הזרעונים בין שתביא האדמה מעט או הרבה. ועוד, שם מקבל נאמר בסתם על חוכר ושוכר שפעמים אומר במשנה מקבל וכוונתו בכך חוכר או שוכר וכאלו אמר המקבל שדה בחכירות או בשכירות, ומה שאמר במשנה זו ובהלכה שלפניה מקבל הוא הדין עצמו גם בחוכר. ולפי שפירש ואמר לו השכיר לי בית השלהין זו, השמיענו שכוונתו כמות שהיא עתה במצבה הנוכחי ולפיכך מנכה לו מחכורו. ופירוש מנכה, מחסר.

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא מציעא פרק ט

[ג] כבר ביארנו כי מקבל הוא השוכר את הקרקע בחלק מתבואתה, ולפיכך אם הבירה ולא זרעה משערין כמה היתה עושה אלו נזרעה, ויתן ממנו החלק שהוסכם עליו. וזה ברור.

[ד] לנכש, לנקות את השדה, כי כאשר גדל הזרוע צומחים עמו מיני עשבים ונקיים ממה שמוסיף בתבואה הרבה מאד, לפי שחזור כל הלשד לזרוע, וזה ידוע אצל עובדי האדמה, ולפי שזה חוכר המשלם שיעור קצוב היה לו לומר לו אני לא אנכש ואינך יכול לכוף אותי לנכש לפי שאין עליך הפסד במיעוט התבואה, אלמלי מה שהזכיר מהפסד האדמה לעתיד.

[ה] כרי, גדיש שהרחת מתכסה בגבהו, והוא שיעור סאתים חוץ מן ההוצאות. אמר ר' יהודה כי זה שיעור שאינו מסוים. לפי שכלי זה הנקרא רחת פעמים שהוא ארוך או קצר. וכדי נפלה, שיעור מה שנזרע בה. ודין זה אינו אלא במקבל, שביארנו שהוא שוכר בחלק מן התבואה. ואין הלכה כר' יהודה.

[ו] דין זה כולל לשוכר וחוכר. ומכת מדינה, הוא שהוכו רוב שדות אותה מדינה, ואין הלכה כר' יהודה.

[ז] זה ברור ואינו צריך פירוש.

[ח] דינים אלו שבבבא זו חוזרים כפי שנויי השדות. וכללו של דבר זה שאם הסכים עמו לחרוש את השדה ולזרוע בה מין מסויים הרי הוא רשאי לזרוע בה מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, והולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

(בר' ויגש מז, כג) **וְאֵת-אֲדָמָתְכֶם** – מקף כרב-מצב החלקה שמקבל המקבל ולפי זה משתנה התחייבותו לבעלי האדמה.

(בר' ויגש מז, כג) **וְזֶרְעָתְכֶם** – טפחא, רבוי והשתנות, רשאי לשנות לזרוע מה שנוקו לקרקע פחות מאותו הדבר שהוסכם עליו, ולא יזרע מה שנוקו יותר, **אֵת-הָאֲדָמָה** – מקף כרב-מצב החלקה ולכן ע"פ טעם סלוק מגביל הטיפול באדמה בכך ש-הולכין בזה על פי בעלי ידיעת טבע אותו המקום בזריעה מאותם המתעסקים בחרישת אותן הקרקעות ועבודתן.

משנה ג המקבל שדה (רמב"ם השוכר בחלק מתבואתה) מחברו והובירה שמין אותה כמה ראויה לעשות ונותן לו שכך כתוב לו אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא:

משנה ד המקבל שדה מחברו ולא רצה לנכש ואמר לו מה אכפת לך הואיל ואני נותן לך חכורה אין שומעין לו מפני שיכול לומר לו למחר אתה יוצא ממנה ומעלה לפני עשבים:

משנה ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה אם יש בה כדי להעמיד כרי חייב לטפל בה אמר רבי יהודה מה קצבה בכרי אלא אם יש בו כדי נפילה:

משנה ו המקבל שדה מחברו ואכלה חגב או נשדפה אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו אם אינו מכת מדינה אין מנכה לו מן חכורו רבי יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מחכורו:

משנה ז המקבל שדה מחברו בעשרת כור חטים לשנה לקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה:

משנה ח המקבל שדה מחברו לזרעה שעורים לא יזרעה חטים חטים יזרעה שעורים רבן שמעון בן גמליאל אוסר תבואה לא יזרעה קטנית קטנית יזרעה תבואה רבן שמעון בן גמליאל אוסר:

הסבר נוסף למלת **קְנִיתִי** וטעמה: **קְנִיתִי** – קדמא, קנין האדמה קדם להצעת האריסות **תורה שלמה [סב] הערות** רש"י פסוק יט, לקח טוב פסוק יח, (בר' ויגש מז, יח) **וְתַתֶּם הַשְּׂנֵה הַהוּא וַיְבֹאוּ אֵלָיו בַּשְּׂנֵה הַשְּׂנִית**, יש לומר שהוא שנה שניה לרעב, וא"ת והרי למעלה מן הענין כתוב כי זה שנתיים הרעב וזה המעשה שמכרו המצריים איש שדהו לא היה אלא אחר שבאו אחיו למצרים, יש להשיב שהענין **מוקדם ומאוחר**, ונאמר שזה המעשה היה בשנה שבא יעקב אבינו ובניו למצרים, ושבאו נפסק הרעב והתחילו לזרוע, והוא מסייע למה שאמרנו רז"ל ויברך יעקב את פרעה, אמר לו יהי רצון שיעלה נילוס לרגליך, וכן היה, כי בשנה הראשונה מכרו הכסף והמקנה ובשניה גם שדותיהם ומקניהם ועצמם, וכאן ואילך נפסק הרעב והיו זורעין ונותנין חמישית לפרעה.

... ואם רצונך אמור כי הכתוב ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, ואיך יהיו זורעין בשנה השלישית, אלא שאמר הכתוב ויבואו אל יוסף בשנה השנית, שנית למכירת מקניהם, שהיא שביעית בסוף שני הרעב, כי מה שאמר למעלה ותלה ארץ מצרים הוא בשנה הששית עד כי תם הכסף ומקנה הבהמה, ובשביעית מכרו גויתם ואדמתם וכן הוא אומר ותן זרע וגו'.

2.22 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויגש מז, יט: לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם אֲדַמְתֵּנוּ קִנְיָה-אֲתָנוּ וְאֵת-אֲדַמְתֵּנוּ בַּלְחָם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֲדַמְתֵּנוּ עֲבָרִים לְפָרְעָה וְתֵן-זָרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׂם:

לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ – דרגא מונח רביע, חטא אדם הראשון קנס מיתה לעולם, התוצאות ההילכתיות הן הרחקה ממת התופס ארבע אמות, מבית הקברות (**בבלי ברכות גב, יח, א**), וממקום של ערום כמו מבית המרחץ למצוות שונות. מקור נוסף שכל ד' אמות הם רשות בפ"ע. **שכל טוב (בובר) בראשית פרשת ויגש - ויחי מז, יט לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה: **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחווה ...

מדרש זה יוסבר בשלבים: (א) **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ**. כלומר מה הנאה יש לך שאנו מתים ואתה רואה (טט) – הרי זה בבחינת לעג לרש, ועני חשוב (כמת): (ב) **לְעֵינֶיךָ**. נקוד ברביע ששם גבול המחווה ... פירוש המלה המחווה עשוי להיות גבול הראיה, גבול המורה על חפץ, גבול חוות (בתינת) הדעת, רשות בפני עצמו, ע"פ (**בר' ויגש מז, א**) **וַיֹּאמֶר** ת"א וחוי, לכן משמע ששם גבול המחווה – ששם גבול האמירה.

(ג) טט – המצרים באמרם **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** אם אינו מאכילם, הרי זה בבחינת לעג לרש כי הוא בעל האוכל שיכול לפעול ולהם אין אוכל ולכן הם בבחינת מת שאינו יכול לפעול. תוכן הכתוב מספר על המצב במצרים, מדרש שכל טוב בדרשו את טעם רביע במלת **לְעֵינֶיךָ** מעביר את **נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** לעניני הלכה של ארבע אמות שתחום תפיסת המת (סביבו), שבתוך תחום זה אומרים רק מה ששיך למת, ומעבר לו אפשר לקיים מצוות שונות מבלי שיהא בזה לעג לרש, היינו למת שאינו יכול לקיימם.

(ד) תבנית הטעמים של **לָמָּה נָמוֹת לְעֵינֶיךָ** – דרגא מונח רביע, היא כתבנית הטעמים (**בר' ג, ג**) **וַיְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינֶיךָ** (במופע הראשון בתורה) מרמזת לחטא אדם הראשון שקנס מיתה לעולם, הביא יצר הרע לעולם ועמו הבושה מהערום והמסתעף מהם. ומכאן להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח, א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מה"א (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ); יו"ד רפב, ד (ספר תורה מעבר לד' אמות ממת ובית הקברות); שדמ"ט, יז (דברי תורה מעבר לד' אמות ממת ע"פ ש"ך, ט"ו); שסז, ג (מעבר לד' אמות ממת תפילין, ספר תורה; צצית, קריאת שמע ותפילה); או"ח קב, א, ד (לא לעבור בד' אמות של מתפלל) **רמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"א, ה"כ"ב** ... אסור הלוך אחרי אשה ... עד שירחיק ד' אמות ... **שו"ת תורה לשמה סימן שפב** (טט - השאלה) אסור לאדם שיהלך אחר אשה מהו המרחק שצריך להיות ביניהם (טט - התשובה) ... הנה השיעור הוא ארבע אמות ... **דכל ארבע אמות הוא חלוקה ורשות בפ"ע** ... וכן הדבר מפורש יוצא מפי רבינו הגדול האר"י זצ"ל בטעמי המצוות ונתן שם טעם מספיק ע"פ הסוד **בשיעור ארבע אמות דסגי אחרי אשה**. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי (גי' יוסף חיים, הלוא הוא הבן איש חי) נר"ו.

בראשית ויחי מז, ל: וַיִּשְׁכַּבְתִּי עִם-אִבְתִּי וַיְנַשְׂאֵנִי מִמֶּצְרַיִם וַיִּקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱשֶׂה כְּדַבְּרֶךָ:

תורה תמימה (ל) וַיְנַשְׂאֵנִי מִמֶּצְרַיִם – אמר קרנא, דברים בגו⁶⁶, יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה, ואם מתים שבתו"ל חיים למה הטריח את בניו - מפני שלא קיבל עליו צער מחילות⁶⁷ [כתובות קי"א א']:

תורה תמימה הערות יא ר"ל יש כאן דברים מסותרים בענין זה וצריך לשים לב להם:

יב ר"ל אף על פי שלא הי' צריך לזכות א"י שהיא מכפרת כמש"כ (פ' האזינו) וכפר אדמתו עמו, מפני שצדיק גמור הי', בכ"ז לא רצה להקבר בחו"ל מפני שלא קיבל עליו צער גלגול מחילות שבאים לזה הצדיקים הקבורים בחו"ל, והיינו, שעצמותיהם מתגלגלים ע"י מחילות האדמה עד א"י וחיים שם. ואמנם צ"ע דלפי טעם זה לכד הו"ל לצות לבניו שיקחו את עצמותיו לעת שיצאו ממצרים כמ"ש יוסף והעליתם את עצמותי, וצ"ל דעוד טעמים היו לו ליעקב שלא רצה להקבר במצרים וכמש"כ רש"י שחשש שלא יעשוהו אלוה, וכעין מ"ש ב-**ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ב** אנשי כות עשו רגליה דיעקב על שם שאמר לו לבן (**בר' ויצא ל, ז**) **נַחֲשֵׁתִי וַיְבַרְכֵנִי ה' בְּגִלְגָּלָה**, ולכן חשש שאח"כ לא יניחו לקחת את גופו ועצמותיו, וכמו שהי' באמת ביוסף שלא הניחו למשה לקחת עצמותיו והי' טרח הרבה בזה, כמבואר בירושלמי סוטה פ"א ה"ז יעו"ש:

ירושלמי (וילנא) עבודה זרה פ"ג, ה"ב מתני' המוציא שיברי כלים הרי אילו מותרין מצא תבנית יד או תבנית רגל הרי אילו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד: **גמ'** רבי יוסי בשם ר' יוחנן מפני שרובן באין מן הדלפקיות (שולחן מכירה, חנות) מעתה אפילו תבנית יד ותבנית רגל, שנייא (שונה כי בדומה להם נעבד) היא מפני שכיוצא בהן נעבד. כתיב [מלכים ב יז ל] ואנשי בבל עשו את סכות בנות (פירוש) תרנגולתא ופרחיה [מלכים ב יז ל] ואנשי בית שמש (בגרט ונציה אנשי כות) עשו את נרגל (פירוש) ריגליה (רגל של) דיעקב וריגליה דיוסף (**בר' ויצא ל, ז**) **נַחֲשֵׁתִי וַיְבַרְכֵנִי ה' בְּגִלְגָּלָה**: יוסף .

פני משה הוסיף הפסוק עם מלת רגל (**בר' ויצא ל, ז**) **כִּי מָעַט אֲשֶׁר-הָלַח לִּי לְפָנָי וַיִּפְרָז לְרֵב וַיְבָרַךְ ה' אֹתָךְ לְרַגְלֵי וְעַמָּה מְתֵי אֶעֱשֶׂה גַם-אֲנִי לְבִיתִי: רש"י (ל) לְרַגְלֵי - בשביל ביאת רגלי אצלך; עם רגלי באת ברכה, ... **רד"ק** (ל) **כִּי מָעַט** - לְרַגְלֵי - רוצה לומר: מזמן שהלכתי בעבודתך, נתברכת; כמו שאומרים בני אדם: רגל טובה לפלוני.**

פני משה ע"ז פ"ג, ה"ב מתני' המוציא שברי כלים. והן כצלמים הרי אלו מותרין דכי הוו שלמים ספק עבדום ספק לא עבדום ואת"ל עבדום שמה ביטולה ולכן שברום והוי ספק ספיקא ולקולא: (טט - מצא תבנית יד או תבנית רגל ...) **מפני שכיוצא בהן נעבד**. שעושי תבנית יד מעיקרא ועובדין אותה:

גמ' מפני שרובן באין מן הדלפקיות. מן כלים שעושיין כעין דלפקי (חנות) וכיוצא ואין כאן בית מיחוש שנעשית לע"ז:

מעשה אפי' תבנית יד או רגל. יהו מותרין: **שנייא היא**. (שונה) שיש הוכחה שהיא מע"ז כדקתני מפני שכיוצא בהן נעבד: **כתיב**. אידי דאירי (כיוון שעסק) ביד ורגל דע"ז מייתיה להו לקראי דמלכים (הביא המקראות שבספר מלכים) שכך היו נוהגים בע"ז שלהם כדלקמן ריגליה דיעקב (שעשו אנשי כות או בית שמש) וכו': **תרנגולתא**. עם אפרוחיה סכות בלשונם תרנגולת ובנות אפרוחיה: **את נרגל**. צורת רגל עשו להם על שם ריגליה דיעקב דאמר לו לבן נחשתי וגו' וכתיב (**בר' ויצא ל, ז**) **וַיְבָרַךְ ה' אֹתָךְ לְרַגְלֵי** וכן ריגליה דיוסף דכתיב ויברך ה' וגו' ועושיין תבנית רגל לניחוש להם. ובבבלי פ' ד' מיתות נרגל תרנגול: **אשימא**. היא אימרא כמה דתימר וכו' האשם וכן אשימא לשון איל הוא: **כלבא**. נובה: **באש**. לאדרמלך וענמלך. צורת טוסי ופיסיוני. והתם קאמר הפרד והסוס:

וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי – מקף בתפקיד רב-שלב בקבורה ארעית, קבורה קבועה, או קבורה קבועה וצריך לפנות, ויעקב מבקש שלו תהיה קבורה קבועה בלבד. **וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי** – זקף-קטן – שתי דרשות ביעקב למנוע מעצמו גלגול מחילות בקבורה קבועה, למנוע מעצמו קבורה זמנית שאז יש אולי להמתין לעיכול בשר ואח"כ ללקט עצמות ולהעבירן לקבר אבות.

וְשִׁכְבְּתִי עִם-אֲבֹתַי וְנִשְׁאָתְנִי מִמְצָרִים – פעמיים זקף בין שני קיסרים (כאן בין סלוק ואתנח), כעין דבר החוזר וקורה, היקש, בנין אב. היקש (א) מיעקב אבינו הצדיק לצדיקים אחרים שנקברו בחו"ל שיצטרכו לקבל עליהם צער גלגול מחילות כדי להגיע לארץ-ישראל. היקש (ב) ע"פ **תורה תמימה הערה יב** **וְנִשְׁאָתְנִי מִמְצָרִים** – פשטא במשמע פשיטא – מובן מאליו ש-**מְצָרִים** התיחסו ליעקב אבינו כאלוה מפני שיעקב ברך את פרעה שהנילוס יעלה לקראתו ולכן מצרים לא רצו להניח להוציא גופו ממצרים וכך עשו ליוסף. לכן ילמדו מיעקב אבינו הצדיקים שבחו"ל להצניע את המופתים שהם עושים לטובת העולם כדי שלא יעשו אותם לאלוה. היקש (ג) ע"פ פירוש **תורה תמימה וְנִשְׁאָתְנִי מִמְצָרִים** – טול עמי מעפר מצרים⁹³, [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹⁴ [נזיר ס"ה א']:

(ג) פשוט דמדייק יתור המלה **מִמְצָרִים** שאינה דרושה לענין:

(ד) טעם הדבר מפני שאפשר שהתבוסס והתגלגל לשם רקב או דם או ליחה מהמת, ולכן נוטל את העפר התחוח שתחתיו ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה ואח"כ מותר לעשות שם טהרות ואינו חושש שמא עוד מת קבור שם. ואף על פי דבעלמא קי"ל מת מצוה קונה מקומו, מכל מקום לא חיישינן שזה הי' מת מצוה, משום דע"פ רוב מת מצוה קלא אית לי'. ומ"ש הלשון מושכב כדרכו בא לאפוקי אם מצאו יושב או ראשו בין ברכיו, שכן קוברין העובדי כוכבים מתייהם ולכן מותר לפנותו בכל ענין. ומה שהוספנו במוסגר, הוא ע"פ גירסת הערוך, והלשון מכאן אמרו יהי' פירושו מכאן סמכו, דאין דרשה זו אלא אסמכתא, שהרי לא נמצא כלל בכתוב שיעקב נקבר תחלה במצרים, כמש"כ התו"ט בשם הרמב"ם במשנה כאן:

טט – יעקב מנע את קבורתו במצרים, ואף שלא נקבר במצרים צוה ליתול מעפר מצרים עמו. והיות ואינו ענין ליעקב תנהו לענין למקום אחר [מכאן אמרו, המוצא מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו]⁹⁴ [נזיר ס"ה א'].

מִמְצָרִים – זקף-קטן בתפקיד שתיים, (א) נוטלים מת (ב) נוטלים תפוסת מת שבוודאות שייכת למת, מתחתיו ובסביבתו: **וַיֵּאמֶר** (יוסף) – זקף-גדול בתפקיד שלוש, לדרוש נטילת העפר התחוח שתחתיו (של מת בדרך או בשדה) ועוד בעומק ג' אצבעות מקרקע בתולה שתחתיו והוא שיעור תפוסה. או שלוש סיבות לנטילת העפר שמא הוא מכיל (א) רקב (ב) או דם (ג) או מוהל (ליחה) מהמת. מת שאינו מת מצוה אינו קונה מקומו ומותר לטלטלו עם העפר התחוח שתחתיו. ועוד בענין זקף-גדול במשמע של שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. שמת ישראלי מושכב, ואילו מתי ע"ז נקברים בישיבה או כאשר ראשם בין ברכיהם. מת מצוה כתב ה-**בית יוסף יו"ד סי' שסד** קונה מקומו ויש לקוברו במקומו אבל יש בזה תנאים (א) לפחות ראשו ורובו במקום (ב) שאינו על המיצר (דרך) שלא יגרום לטומאה להולכים. ואם צריך לפנותו מן המיצר מפנהו לשדה הפחות טוב.

בית יוסף יורה דעה סימן שסד ומ"ש ואם הוא מת מצוה וכו' שמת מצוה קונה מקומו. בסוף פרק מרובה (ב"ק פא כ:). ופריך בפרק נגמר הדין (שם) וקבר הנמצא מותר לפנותו ודילמא מת מצוה הוא ומשני מת מצוה קלא אית ליה: והרמב"ם כתב בהלכות טומאת מת פרק ח' (ה"ה) קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה עד שיבדק כמו שיתבאר וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה [עכ"ל] וכך היא שנויה בירושלמי פרק בתרא דנזיר (פ"ט ה"ג)

על הערת תורה תמימה שאין דרשה זו אלא אסמכתא, אפשר להסביר שדרשה זו אסמכתא במוכן שהיא נסמכת על תבניות הטעמים של הפסוק.

בבלי סנהדרין מז,ב. ... דיקא נמי, דקתני: נתעכל הבשר מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן (בקברי אבותיהם), שמע מינה. רב אשי אמר: אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא (זמן מועט). הלכך, (הרוגי בית דין) הואיל ואידתו - ידחו (היות וכבר נדחתה האבילות עליהם משעת סתימת הגולל אז תמשיך ותדחה ואין להם אבילות). - אי הכי למה לי עיכול בשר (היות ואחרי זמן מועט מסתימת הגולל יש להם כפרה או לכאורה אפשר להוציאם מקברם הזמני אחר זמן קצר ולהעבירם לקברי אבותיהם) - ? משום דלא אפשר (זה יהיה בזיון המת, לכן ממתנים לעיכול בשרם וומעבירים עצמותיהם לקברי אבותיהם). **בבלי סנהדרין מז,א**. ... תא שמע: הלינו לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת - הכי קאמר: כל העושה לכבודו של חי - אין בו בזיון למת. תא שמע, רבי נתן אומר: סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה. מת שלא נספד ולא נקבר, או שחיה גורתו או שהיו גשמים מזלפין על מטתו - זהו סימן יפה למת, שמע מינה: יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

ויקברתני – טפחא, שנוי משמעות ורבו, **בבלי סנהדרין מז,א**. ... תא שמע: הלינו (למת) לכבודו; לשמע עליו עיירות, להביא לו מקוננות להביא לו ארון ותכריכין - אינו עובר עליו. שכל העושה אינו אלא לכבודו של מת. ... רבי נתן אומר: .... יקרא דשכבי הוא, שמע מינה.

בבלי סנהדרין מז,ב אבילות מאימתי קא מתחלת - מסתימת הגולל, כפרה מאימתי קא הויא - מכי חזו (המתים) צערא דקברא פורתא (זמן מועט).. ונדייק (בר' ויחי ג,ג) ויבכו אותו מצרים שבעים יום, דווקא בכי סימן לאבל מצרים ולא בני ישראל, ואח"כ לוויה לכנען למקום הקבורה ברוב חיל מצרים לכבוד יעקב, וכן (בר' ויחי ג,ט) האבל הכבד בגורן האטד, שעשה יוסף אבל לאביו שבעת ימים היה למלכי כנען ונשיאי ישמעאל (ובסוטה מוסף בני קטורה) אף שלכתחילה התכנסו להילחם במחנה המצרי. וראב"ע פירש ויעש לאביו אבל, אחר שקברוהו כאשר אמרו קדמונינו ז"ל (סוטה יג,א), לא מצאנו זאת בסוטה. וקצת קשה על בני קטורה כי ב-תורה שלמה בר' חיי שרה כהן, הויא מדרש שבני קטורה באים לעזרת ישראל בשעת הגאולה.

בְּקִבְרָתָם – אתנח, הגבלת קבורת יעקב לקבורה אחת במקום קבוע, ולא קבורה זמנית והעברתו לקבורה קבועה, שכנראה יש בזה צער למת או לנשמת המת. וכן קבורת צדיק עם צדיקים ע"פ הנדרש ב-**בבלי סנהדרין מז א**. ... לא היו קוברין כו'. וכל כך למה - לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק, ... וכשם שאין קוברין רשע אצל צדיק כך אין קוברין רשע חמור אצל רשע קל. **ש"ע יו"ד הלכות אבילות סימן שסב סעיף ה** (ד) אין קוברין רשע אצל צדיק, אפילו רשע חמור אצל רשע קל. ה וכן <א> אין קוברין צדיק וכשר ובינוני, אצל חסיד מופלג. ו. [ט] אבל קוברים בעל תשובה אצל צדיק גמור (ב"י).

בראשית ויחי נג':

וַיָּבֹאוּ עַד-נֶגְרֵן הָאֵטֶד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּרוּ-שָׁם מִסְפַּד נְדוּל וְכַבֵּד מֵאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים:

בראשית ויחי ניא:

וַיָּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת-הָאֲבֵל בְּנֵי הָאֵטֶד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כֶּבֶד זֶה לְמַצְרַיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֲבֵל מַצְרַיִם אֲשֶׁר

בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:

תורה תמימה בראשית נג,

אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים - א"ר חסדא, נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה, שנאמר (איוב י"ד) ונפשו עליו תאבל, וכתוב **וַיַּעַשׂ לְאָבִיו**

אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים (קט) [שבת קנ"ב א']:

אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים - תניא, מניין לאבילות שבעה מן התורה, שנאמר **וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֲבֵל שִׁבְעַת יָמִים** (קט) [ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה]:

הערות על תורה תמימה בראשית נג,

(א) ר"ל הפסוק הזה מגלה על הפסוק ונפשו עליו תאבל ששעור האבילות שבעת ימים. ועיין ב-**ירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה** דלתתא יומין נפשא מטייסא על גופא, סברא דחזרה לגופא, כיון דחמית ליה דאשתני זיו אפיה שבקא ליה ואזלא, ואחר תלתא יומין הכרס נבקעת על פניו וכו', וצ"ל דמ"ש כאן מתאבלת כל שבעה הוא מ"ש בירושלמי מן תלתא יומין ולהלן וכו', אבל על כרחיך צ"ל דגם הבבלי ס"ל דיש חילוק בין השלשה ימים הראשונים לארבעה האחרונים, מדמצינו חילוק בגמרא לענין שלשה ימים הראשונים דחמירי מימים האחרונים, כמו לענין מלאכה ושאר דברים, וכ"מ בירושלמי שם, דעל הא דאמרו שם אבל ג' ימים אסור במלאכה אפילו בצניעה מביא הא דנפשא מטייסא על גופא. - ועל יסוד זה הירושלמי שהבאנו קיי"ל בבבלי יבמות קכ"א א' אין מעדיין על המת אלא עד שלשה ימים, משום דאחר ג' ימים אשתני זיו הפנים, וע' באה"ע סי' י"ז. - **גם י"ל ע"פ דברי** הירושלמי שהבאנו מקור וסמך למש"כ ב-**וי"ד הלכות מליחה סי' ס"ט סעיף י"ב**, הורה הגאונים [כך הלשון בטורן] בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה נתייבש דמו בתוכו ולא יצא עוד ע"י מליחה ולכן אין לאכלו מבושל אלא צלי וכו', יעו"ש, וכתבו הפוסקים שאין כל מקור ויסוד להוראה זו, ולפי הירושלמי הנ"ל י"ל דהטעם שאחר ג' ימים משתני זיו אפיה, הסברא נוטה שהוא מפני קלקול והצטמקות הים, ולפי"ז מביאר דאחר ג' ימים מצטמק הים ואינו ראוי לצאת עוד אפילו ע"י מליחה, ודרו"ק: ..., ואפילו הרי"ף ורמב"ם דס"ל דאבילות מדאורייתא גם הם מורו **דרק יום ראשון הוי מדאורייתא, וגם זה רק ביום המיתה**, אבל אבילות שבעה לכו"ע הוי מדרבנן, ורק סמכו זה אלשון התורה:

(בר' ויחי נג) - וַיִּסְפְּרוּ-שָׁם - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין או כעין דבר הלמד מסופו.

א' אפשר כי המספד הזה היה בסוף שבעת ימי האבל או שעשו שני הספדים.

ב' אפשר כי תבנית זאת מעבירה את חלוקת ימי השבעה לשני חלקים, שלשה ימים ושבעה ימים אל הפסוק הבא וכו' יש לימוד משיעור שלשה ימי הבכי יושב - פזר תלישא-קטנה, ענין של שיעור, חציצה מחיצה ולימוד למקום אחר ואם צריך למקומו.

תורה תמימה ל-(בר' ויחי נג) - לימוד לשבעת ימי אבל מרבנן. טט - ראה **דברים וזאת הברכה לדח**, בשיעורי אבלות יום אחד

מדאורייתא, השאר מרבנן ?2, ?3, 7, 30 יום, 12 חדש

שלושה ימי בכי, עד אז הנשמה נמצאת ליד הגוף. אח"כ משתנה זיו הפנים והנשמה הולכת לה. מכאן לימוד למקום אחר - א' עדות על מת, ב' בשר שנשאר בו דם שלושה ימים, משתנה באופן שאי אפשר להכשירו עוד במליחה, רק בצלי.

ויקרא צו ח,לה: ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמרתם את-משמרת ה' וְלֹא תִמְוִתוּ כִּי-כֵן צִוִּיתִי:

וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים -

וּפְתַח - תלישא-קטנה, מרמז על שיעור, לפי ההמשך **תשבו יומם וליילה שבעת ימים** - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים, אחד כפשוטו לענין **אהל מועד** קדמא ואזלא, אחד יוצא מפשוטו כאן כמאמר **תורה שלמה (נט)** מניין לאבל מן התורה שבעה. **(בראשית ויחי נג) ויעש לאביו אבל שבעת ימים**. ולמדין דבר קודם לתת תורה (בתמיה) ר' יעקב בר אחא בשם ר' זעירא שמע לה מן הדין **וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שִׁבְעַת יָמִים וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ** (משכ"ן ה', כשם ששימר הקב"ה על עולמו שבעה (כביכול ז' ימי אבלות על עולמו קודם המבול) כך אתם שמרו על אחיכם שבעה (ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה)

ויקרא שמיני יו: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאִיתָמָר בְּנֵי וְאֵת-הַפָּרֶעֱוִי וּבְנֵי-רֵיכָם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְוִתוּ

וְעַל כָּל-הַעֲדָה יִקְרָא וְאָחִיכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּבְּשׂוּ אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרָף ה':

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְלְאַלְעָזָר וְלְאִיתָמָר בְּנֵי מוֹנָח מוֹנָח פוֹר תְּלִישָׁא-קִטְנָה קִדְמָא וְאִתְּמַר, פ' רש"י ע"פ (בבלי מ"ק יד,ב**)**

מה שהכהנים אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות, כי צרתם של תלמידי חכמים על הכל להתאבל **בה (בבלי שבת קה,ב)** ומכך כעין **בנין אב** להלכות אבלות לכלל ישראל.

תלישא-קטנה ענין של שיעור תקופת אוננות וענין של חציצה מקיום מצוות בתקופת אוננות, ענין כעין מחיצה שבבית המקדש אסורה הנהגת אבלות בין עובד ובין שלא עובד, והנהוג בנוול מחמת אבלות או שתיית יין עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול לנהוג אבלות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבלות, כי מה שהכהנים היו אסורים להתאבל כל ישראל היו מצווים לעשות למשכן בשבעה ימי האבל.

פזר מעביר את האסור לכהנים במקדש להיות מנהגי אבלות של כלל ישראל.

דברים זאת הברכה לדח: וַיִּכְפּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמֵי בְּכִי אֲבֵל מֹשֶׁה:

שיעור (ב) **וַיִּכְפּוּ** - תרסא, **בְּנֵי** - קדמא כעין כלל הצריך לפרט והפרט הוא **יִשְׂרָאֵל אֶת-מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב** - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, או כולם מצטרפים לנושא שכאן הוא שיעורי אבלות מדאורייתא ומדרבנן.

שיעור באבילות על האספות נפשו לבורא. **בבלי זבחים קאב, קבא**, שיעור אנינות מדאורייתא יום מיתה ולכל היותר הלילה שאחריו. ולמאן דאמר רק היום מדאורייתא אז הלילה מרבנן. ולמאן דאמר גם הלילה מדאורייתא, אז יום הקבורה וליולו מרבנן ואסור באכילת

קדשים. ע"פ **תורה תמימה** בשם **ירושלמי** ... מהמשך פסוק זה נלמדים שיעורי אבלות שני? (שלשה) ימי בכי, שבעה ימי שבעה, 30 ימי אבלות, י"ב חודש הספד.

בהקשר לכך נציין כי התרסא הראשונה בתורה מופיעה בפסוק העוסק בביראת **(בראשית א,כא)** וְאֵת כָּל-גִּפְשׁ הַתִּיבָה הִרְמִישׁתָּ אֲשֶׁר, זה נפש הבהמית שיש גם לאדם והמחיה את גופו. **(בראשית ב,ג)** וַיִּצְרָף ה' אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֹפֶר מִן-הָאֲדָמָה וַיַּפֵּחַ בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְגִפְשׁ

תָּהָה: רש"י אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם **חיה שבכולן**, שנתוסף בו דעה ודיבור.

תרסא מתריעה בין היתר על שיעורי נפש חיה שונים.

התרסא האחרונה בתורה עוסקת בשיעורי אבלות על מות אדם והסתלקות נפש הבהמית מגופו או אסיפתה אל הבורא שהורידה לתוך גוף אדם הקרוין מחומר האדמה. נפש הא-לקית ניצוץ ממנה מאיר במוחו והיא תמיד מקושרת - מיוחדת בבוראה.

2.23 בראשית ויחי מז, כח

בראשית ויחי מח, ז:

וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן מִתָּה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם:

רש"י **כְּבֶרֶת-אֶרֶץ** - מדת ארץ, והן אלפים אמה כמדת תחום, כדברי רבי משה הדרשן. ... ואונקלוס תרגם: "כרוב ארעא" - כדי שיעור חרישת הארץ. ואומר אני שהיה להם קצב, שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, בלעז 'קרואידה', כדאמרין: 'כריב ותני' (ב"מ קז, א); 'כמה דמסיק תעלא מבי כרבה' (יומא מג, ב). **[[תרי"ק]]**: **וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה** – ידעתי שיעלה אותו חלק בחלק בנימין בנה, וזו היא כבודה להיות נקברת בחלק בנה. אם קבורתה במערה, או היתה נקברת בחלק יהודה, זו אינה כבודה, שהיתה הצדקת נקברת בקבר שאינה שלה.]

רבי יוסף בכור שור וכן כתוב גבי שאול, דאמר ליה שמואל: **(ש"א יב)** וּמָצַאתָ שָׁנֵי אֲנָשִׁים עִם-קְבֻרַת רַחֵל בְּגִבּוֹל בְּנִימִן בְּצִלְצַח - אלמא דקבורת רחל בגבול בנימין. וגו'

תבנית טעמים של פסוק **(מח, ז)** כעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן מִתָּה** ואחריו כעין כלל **עָלַי רַחֵל** פרט בתראה **בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לְחָם**:

מה עושה הכעין פרט קדמאה **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן** – מונח לגרמיה, מונח רביעי, **מִתָּה** – תלישא-קטנה, אפשר כי התבנית הקודמת לתלישא באה ללמד על כעין מספר טעמי תלישא, בתפקיד שיעורים, חציצין, מחיצין והפרט בתראה מפרט את הפרט קדמאה, כלומר לאילו דברים מרמז טעם התלישא.

(א) בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ שיעור אלפים אמה כמדת תחום (שבת);

(ב) שיעור חרישת הארץ .... קצב ... כדי מחרישה אחת; **שמואל א יד, יד**: **כְּכַחְצֵי מַעֲנָה צֶמֶד שָׂדֶה** מפרש ר' יוסף קרא ... **כְּכַחְצֵי**

מַעֲנָה צֶמֶד שָׂדֶה – כמשך **חַצֵי מַעֲנָה** בצמד ... כלומר: כשיעור אורך שיחרוש אדם מהבקר ועד חצות בצמד בקר

(ג) בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה מחיצת – תחום קבורת רחל בגבול בנימין (בנה, וזה כבודה) בצלצח.

(ד) מדרש תנאים לדברים פרק לג. ר' שמעון אומר בתוך חלקו שלבנה שלמי שמתה באפרתה ומי מתה באפרתה רחל שני' **(בר' ויחי מח, ז)**, **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן מִתָּה עָלַי** יכול שתהא כל העיר בתוך שלו ת"ל **(דב' הברכה לג, ב)** וּבִין תַּפְּסִיו שָׂבוּ: בית המקדש בתוך שלו ושאר כל העיר בתוך חלקו של יהודה.

עָלַי רַחֵל - קדמא ואזלא, כלל הסיבות שהביאו למותה של רחל ולקבורתה בדרך אפרת ולא במערת המכפלה בחברון. **וַאֲנִי** - מונח לגרמיה (מונח פסק), אני יעקב גרמתי הפסקת חייה של רחל, וכך לא היו חיי שלמים כנדרש ב-**בבלי סנהדרין כב, ב** ואין

אשה מתה אלא לבעלה - שנאמר **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן מִתָּה עָלַי רַחֵל**.

ותבנית הטעמים של **בִבְאֵי מִפְדֵּן** – מונח רביעי, מרמזת ללפחות ארבע סיבות למות רחל ולקבורתה במקום שנקברה.

(א) באופן מסוים רחל אמרה כעין קללה על עצמה **אגדת בראשית (בובר) פרק נב ... לפיכך (בר' ויצא לא) וּמָצַאתָ רַחֵל בְּצִלְצַח**

וְתֹאמַר אֵל-יַעֲקֹב הֲבֵה-לִי בָנִים וְאִם-אֵין מִתָּה אֲנֹכִי, אשה שהיא עקרה ואינה יולדת היא מתה,

(ב) אגדת בראשית (בובר) פרק נב ד"א מה ראתה לומר **הֲבֵה-לִי בָנִים**, אלא שנתנבאת שהיא **מתה במהרה**, שנאמר **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן** וגו'. אמרה לו תן לי בנים עד שלא אמות, **הה"ד הֲבֵה-לִי בָנִים**, מיד **(בר' ויצא לא) וַיִּחַר-אֵף יַעֲקֹב בְּרַחֵל** וגו', וכי יש אלהים

שני שעושה כלום חוץ מרשותו, **וַיֹּאמֶר הַתַּחַת אֱלֹהִים אֲנֹכִי אֲשֶׁר-מִנַּע מִנִּי אֲבֵל מִמֶּנִּי לֹא מִנַּע**, אלא כבר נתן לי בנים מלאה, אמר לו הקדוש ברוך הוא, כך אתה מחסד אותה ואומר לה **הַתַּחַת אֱלֹהִים**, חייך שאני מעמיד ממנה בן שיאמר לאחיו כי התחת אלהים אני (שם /בראשית/ נ יט). טט - הקב"ה מוכיח ליעקב שהיה צריך למהר תפילתו עבורה כדי שלא תגרום העקרות קיצור ימים.

(ג) ויקרא רבה (מרגליות) פרשת בחוקותי פרשה לז ... ורבנין אמרין כל מי שהוא נודר ומשהא את נדרו סוף שהוא קובר את אשתו. ממי את למד מאבינו יעקב שעל ידי שנדר ושהא את נדרו קבר את אשתו, שני' **(בר' ויחי מח, ז)** **וַאֲנִי בִבְאֵי מִפְדֵּן מִתָּה עָלַי רַחֵל**.

(ד) כגון ע"פ **אלשיך** על קללת (בר' ויצא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יהיה כו', כי מאז נגזרה מיתתה.

(ה) ע"פ **אלשיך** כי הלא **וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה** שהוא על פי הדבור למען תהיה מבכה על בניה בעת החרבן מדי עברם לשם. וכל ישראל נקראים בניה כי היא היתה עיקר הבית, ובה היתה מחשבת יעקב בהולידו את ראובן ושכל שיוליד יהיו מרחל.

ווע"פ הסבר **שו"ת דברי יציב יורה דעה** ויעקב קברה בדרך אפרת לא משום פגם שתי אחיות, אלא ע"פ הדיבור בדרך אפרת ששם עתידין הגלויות לעבור ורק בזכות רחל שאמרה לקב"ה שהיא מסרה סימניה לאחותה כדי שלא תתביש, כך על הקב"ה להציל בניו מפני השוטים...

וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה - מהפך פשטא זקף-קטן, פשט הלימוד שאין עושים נפשות (בית קבר או ציון לזכרם של) צדיקים. והנה

יעקב עשה שלא כפשט אלא **(בר' וישלח לה, ב)** **וַיַּצַּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קְבֻרָתָהּ הוּא מַצֵּבַת קְבֻרַת-רַחֵל עַד-הַיּוֹם**:

ומסביר **שו"ת דברי יציב חלק יורה דעה סימן רכז** ... ולענין שזה נתינת טעם על והצדיקים אין בונים להם נפש שדכריהם הן זכרונם, שלהנ"ל הכוונה לבנות ציון על גבי המערה לזכרון שהצדיק מונח שם למטה, ונתן עוד טעם כדי שלא יפנה אדם לבקר הקברות (רמב"ם פ"ד מאבל ה"ד) היינו לירד לפניו מן המערה, דאין רשות ליכנס בקברי צדיקים (שפירש הריב"ש שפוקד הקברות לראות אם הוא חי שהרי שפתותיהם דובכות בקבר והם כחיים, או מת), וכמ"ש ברשב"ם בב"ב שם [כד"ה רבי בנאה] דאדם גדול וחשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי צדיקים אבל אחר לא כדאמרין גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן עיין שם, ורק ציון משום הטומאה עושים למעלה, אבל לא לציין במדוייק היכן קבור למטה במערה מחשש שיכנסו לפניו במערה ודו"ק.

ויעקב בנה המצבה, לשמירה, שלא יהא המקום הפקר מחשש שחטוטי וגשמים וכיו"ב, ואין הדבר פגם ברחל הצדקת, שהרי כל ישראל נקראו על שם רחל, אבל שצפה יעקב אבינו שהגלויות עתידות לעבור שם וכו', ואינו לזכרון אלא לסימן עבור החיים, [וע"ע שו"ת כתב סופר יו"ד סי' קע"ט בר"ה ואמרת ליישב]. וגם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים, שלזה בעי בית דאסור למצלי בבקתא [ברכות ל"ד ע"ב]. וזה היה ענינו של הך מצבה ודו"ק.

הוא – טפחא, מפסיק להדגיש את המיקום המיוחד **בית לחם** – מרכא (=מאריך) סלוק, אפשר שמאריך גבול שבט בנימין כך שכולל את מקום של קבורתה ומקום המזבח והקודש וקודש הקדשים, ואז יש לרחל כוח מיוחד לבקש חיים לבני ישראל שנחשבים כבניה. וטעם סלוק מגביל שבית לחם עצמה אינה כלולה בגבול בנימין אלא בגבול יהודה.

בראשית ויחי מחי: ועיני ישראל פברו מזקן לא יוכל לראות

ויגש אתם אליו וישק להם ויחבק להם:

בבלי יומא כתב, ... יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר (בר' ויחי מחי) ועיני ישראל פברו מזקן – מהפך פשטא מונח זקן-קטן, מוציא מן הפשט של זקנה ומלמד כ-**דיטב"א** בא לומר שמרוב לימודו והתאמצותו בתורה שמתשת כוחו של אדם כהו עיניו.

בראשית ויח מט,ז: ארור אפס כי עז ועברתם כי קשתה

אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל: פ

ארור אפס כי עז – מהפך פשטא מונח זקן-קטן, ע"פ **ת' יונתן ות' ירושלמי** ארורה שכם על מעשיה ולא נכון עשו בהענישם אותה וכו' לכן תבנית הטעמים מהפך פשטא מרמת שיש להבין הקרא שלא כפשוטו כאילו ארור כעסם אלא נכון שעשו בהתעצמם ויענישוה.

בראשית ויחי מט,כז: פ [כז] בנימין יאב וטרף בפקר יאכל עד ולערב יחלק שגל:

תרגום אונקלוס (כז) בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא ק(ו)רבנא ולעדן

רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא:

יחלק שלל – אונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש (רש"י)

תורת אלהים, נתינה לגר, אדלר נתן בן מרדכי (ראם וילנה תער"ב)

[כז] בנימין יאב וטרף, בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, הם ב' פירושים, הפי' הא' בארעה תשרי שכינתא

והפי' הב' ובאחסנתה יתבני מקדשא והנה בזבחים (נ"ד ע"א) פליגי רב ולוי רב מתרגם באחסנתה יתבני מדבחא ולוי מתרגם

ובאחסנתה יתבני מקדשא, ורש"י שם (מ"ג ע"ב) ד"ה טורף, כתב שנתנבא יעקב עליו בבקר יאכל עד באחסנתה יתבני מדבחא,

והמעייין יראה שרש"י מוכרח לומר מדבחא לבאר שלא היה מחלקו של בנימין יסוד בבנינו ... ואל תדמה שלפני רב ולוי היו ב'

נוסחאות שונות בת"א, כי באמת לא מצינו רק נוסחא אחת מקדשא רק שהמה תרגמו כל אחד לפי שיטתו, ואונקלוס ת' מקדשא

להיותו כולל אולם והיכל וק"ק כמבואר שם וביומא יב ע"א.

בפקר יאכל עד ולערב יחלק שגל: בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קרבנא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר

קודשיא. בצפרא ובפניא הוא ת' בבוקר דפניא הוא אחר חצות וקאי על התמיד של בין הערביים, וחשיב כל היום כבקר כדמוכח בש"ס

(מס' זבחים דף י"א) ופניא היינו בין הערבים (ע' שבת דף ל"ג ע"ב) ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקהון משאר קודשיא הוא ת' ולערב יחלק שגל והנה המזבח נמשל לזאב כמ"ש בב"ר פ' צ"ט ר"פ פתר קריא במזבח מה הזאב הזה חוטף כך היה המזבח חוטף

את הקרבנות, בפקר יאכל עד את הכבש האחד תעשה בבקר, ולערב יחלק שגל את הכבש השני תעשה בין הערבים אבל עדיין

קשה למה לא ת' גם הוא ולערב על תמיד של בין הערבים. ואפשר שמלת יאכל משל על אכילת המזבח ומלת יחלק מורה על

חלוקת המתנות. ע"ל שגם כוונתו היא שמלת ולערב מוסבה על הקודם, וקאי על התמיד של בין הערבים. ומלות ובעדן רמשא הן

הוספות שהוסיף להטעים הענין כי זמן אכילת הקרבנות הוא כל הלילה מן התורה אבל הנגינה מתנגדת לפי זה וצ"ע עוד.

טט - נתינה לגר מסביר כי ת"א כוון במלת ולערב (א) על חלוקת מתנות כהונה מיום העבודה במקדש (ב) על הקרבת קרבן בין

הערבים, אבל סובר כי טעם מלת ולערב – טפחא, מתנגד לתרגום זה. אבל אם טעם טפחא פועל כאן גם בתפקיד רבוי והתפשטות

האפיון ממנו אלפניו, אז מלת ולערב עשויה להצטרף לכתוב לפניו ותהיה יחידה אחת בפקר יאכל עד ולערב העוסקת בקרבן

התמיד של בקר ושל ערב, ובנוסף האפיון של מלות יחלק שגל גם הוא מתפשט אלפניו ובא לומר כי מתנות הכהונה של כל היום

מתחלקים בערב בין כל הכהנים ששירתו באותו היום.

נתינה לגר כתב כי ת"א תרגם מלת יטרף בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתה יתבני מקדשא, (ש)הם ב' פירושים, הפי' הא'

בארעה תשרי שכינתא והפי' הב' ובאחסנתה יתבני מקדשא.

יטרף – זקף-קטן מרמז לשתי דרשות (א) שריית שכינה (ב) יבנה המקדש. ובגמרא חולקים מה זה יבנה המקדש? והנה בזבחים (נ"ד

ע"א) פליגי רב ולוי רב מתרגם באחסנתה יתבני מדבחא ולוי מתרגם ובאחסנתה יתבני מקדשא,

יטרף – זקף-קטן וקמץ מדגישים הפסק חזק, אפשר שבא ללמד כי לכל הקרבנות שבינו שני קרבנות התמיד שבכתוב בפקר יאכל

עד ולערב מספיק מזבח תקין (כ-רב) ואין צריכים לבית מקדש (כ-לוי). וכך היה בזמן שהבמה הגדולה הייתה בגבעון וארון העדות

והשכינה בירושלים.

אפשר כי התרגום שריית השכינה של הכתוב בנימין יאב וטרף יש להסביר כשורה לתבנית (שמ' יתרו כב) אגל'ה' אגל'ה' ו

בטעם עליון (פשטא מונח זקף-קטן) וללמד על שני שלבים בתיקון הבריאה אחד המכונה בקר ואחד המכונה ערב – בתום בירור השלל

של ניצוצות הקדושה מהקליפות. המשך הסבר עם פסוק (מט,כח)

בראשית ויחי מט,כח:

כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וזאת אשר-דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר פברכתו בברך אתם:

כל אלה ... וזאת – תביר ... תלשא, כעין רמז לחישוב אלפניו

(מט,כז) שגל (מט,כח) כל-אלה אותיות (דב' האזינו לבני) יחבו לשדים לא אלה אלו ההסתרות ההכרחיות לבריאה אשר מכת חטא אדם

הראשון מציגות תכונות של קליפות הרע - ואשר החזיקו בתוכן רפ"ח ניצוצות הקדושין משבירת הכלים בבריאה המרומזות בטעם מלת

כל אלה – תביר, והתגברו מאד מאי שמירת ברי"ת (אותיות תביר) של אדם הראשון. ובני ישראל בעבודתם במצרים תקנו והוציאו ר"ב

ניצוצין הקדושים – שלמות קדושת ישראל בשמירת הברי"ת (שלא נגעלו בזימת מצרים) אבל כל-אלה גי' פ"ו ניצוצין הקדושין שלא

נגאלו בעבודת ישראל כי היו ב-אדם"ת הכהני"ם גי' יצ"ר הר"ע ונשאר שבוים בין לא אלה גי' פ"ו היונקים חיותן מפ"ו ניצוצין

הקדושין שלא נגאלו עד אשר יבוא הסיום לתיקון (שעיהו נא), כי-שמים כעשן נמלחו והארץ פבגד תכלה כל פ"ו הניצוצין

הקדושין יגאלו, תיפסק היניקה של הקליפות והן יעלמו והעולם יעלה למדרגות שקודם לחטא אדם הראשון.

3 שמות - דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד – התשע"ה
3.1 שמות א,א

שמות א,ה:

וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶךְ-יַעֲקֹב שְׁבַעִים נֶפֶשׁ וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם:

רש"י (ה) ויוסף היה במצרים - והלא הוא ובניו היו בכלל שבעים, ומה בא ללמדנו? וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים? אלא להודיעך צדקתו של יוסף: הוא יוסף הרועה צאן אביו, הוא יוסף כשהיה במצרים ונעשה מלך, עומד בצדקו (ראה ספ"ד שלד).

וַיּוֹסֶף - טפחא (א) כטעם מפסיק, אע"פ שהיה במצרים ונעשה מלך עמד בצדקו.

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א, ז וַיְהִי כֹל-נֶפֶשׁ יִצְאֵי יֶרֶךְ-יַעֲקֹב וגו', עם יוסף שהיה במצרים היו ע', ד"א וַיּוֹסֶף הָיָה בְּמִצְרַיִם, (וַיּוֹסֶף - טפחא ללא מרכא, כטעם המלמד אלפניו) אף על פי שזכה יוסף למלכות, לא נתגאה על אחיו ועל בית אביו, כשם שהיה קטן בעיניו מתחלה שהיה עבד במצרים, כך היה קטן בעיניו אחר שהיה מלך.

שמות א,ח: פ וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף:

רש"י (ח) ויקם מלך חדש - רב ושמואל (סוטה יא,א), חד אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו. אשר לא ידע את יוסף - עשה עצמו כאילו לא ידעו (ראה סוטה יא,א).

האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן שיחות קדש טז ע' 10, רב שדקדק בהוראת אסור והתר, אומר שהיה רשע גדול בין אדם למקום. ושמואל שהיה רגיל לפסק דיני ממונות, סבור שהיה רשע גדול בין אדם לחברו. שנתחדשו גזרותיו - רשעות גדולה בין אדם לחברו, שהרי יוסף גמל לו טוב, אך לא כל כך בין אדם למקום כי בני ישראל באו אליו וקבלו מלכותו, לכן יש לו לדעתו הצדקה משמים לשלט בהם כרצונו. חדש ממש - רשעות גדולה בין אדם למקום שהרי אין לו אמתלא זו כלפי שמיא, אך לא כל כך בין אדם לחברו שהרי יוסף לא גמל לו טוב.

וַיָּקָם מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מרכא טפחא בתפקיד יתור לרבות רשעות (א) בין אדם למקום (ב) בין אדם למקום, מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מקף בתפקיד רב-מצב מֶלֶךְ-חָדָשׁ - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) חדש ממש (ב) שנתחדשו גזרותיו

עַל-מִצְרַיִם - ע"פ התוה"מ בויקרא מצורע, מלת על מלמדת על צירוף משהו למצרים, אולי כראב"ע בפירושו הארוך (ח) ויקם מלך חדש - שלא היה מזרע המלוכה; כי הוא כמו "הקים בני את עבדי" (ש"א כב,ח). כעין עבד כי ימלוך ומתנכר למיטיביו.

אֲשֶׁר לֹא-יָדַע - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) ידע (ב) עשה עצמו כאילו לא ידע

אֶת-יוֹסֵף - מקף בתפקיד רב-מצב, (א) רב טוב שעשה למצרים ולפרעה (ב) לדעת פרעה כמלך חדש לא עשה יוסף טוב למצרים ולפרעה.

שמות א,כב:

וַיֵּצֵא פְרֹעֶה לְכָל-עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד הַיִּצְרָאֵל תְּשַׁלְּחֵהוּ וְכָל-הַבֵּת תִּסְחָן: פ

כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד הַיִּצְרָאֵל תְּשַׁלְּחֵהוּ - ... רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שמושיען של ישראל לוקה במי מריבה.

כָּל-הַבֶּן - מקף בתפקיד רב מצב כפ' רש"י (כב) לְכָל-עַמּוֹ - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעין (טט - א) אם ממצרים (טט - ב) אם מישראל,

ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותה היום (טט - א) על ישראל (טט - ב) אף על המצריים, שנאמר כל הבן הילד (בנוסחא: הילוד), ולא נאמר 'הילד לעברים'; והן לא היו יודעין, שסופו ללקות על מי מריבה (ראה סנה' קא,ב).

לְכָל-עַמּוֹ - מקף בתפקיד רב-מצב (א) עמו המצרים (ב) עמו הלא מצרים שהיו במצרים וביניהם בני ישראל.

וְכָל-הַבֵּת - טפחא, בתפקיד שנוי משמעות שלא תשארגה באמונת בני ישראל, כי טעם סלוק במלת תִּסְחָן מלמד להגביל את ההחיות לגוף הבת העבריה בלבד, אבל המצרים בקשו להמיתן מיתה רוחנית, להעבירן על דתן (ע"פ ליקוטי שיחות ח"א עמ' 111).

שמות ג,ו:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה אֲבִיךָ אֱלֹהִים אֲבִרְתֶּם אֵלָיו וַיִּצְחַק וַאֲלֵהוּ יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִשְׁחֵה פָּנָיו כִּי יָרָא מִהִבִּישׁ אֵל-הָאֱלֹהִים:

רמב"ן (ו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבִיךָ - על דרך הפשט: כמו 'אלהי אבותיך', אבל יזכיר יחיד במקום רבים: אלהי כל אב מאבותיך, כי כולם יקראו לאיש 'אב'; וכן "אלהי דוד אביך" (מ"ב כה,); "זוה אלי ואנוהו אלהי אבי וארוממנהו" (שמו"ט, ב) - אלהי אבותי. ורבי אברהם אמר, כי אלהי אביך - אברהם, כי הוא החל לקרוא בשם ה', ואחר כך הזכירו בשם, וצירף אליו שאר האבות. ודעת רבותינו

(תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך; כאלו אמר: אלהיך, ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת, לא על החי, ואחר כך אלהי אברהם ויצחק (שמות ג,ו) אֱלֹהֵי אֲבִרְתֶּם אֵלָיו וַיִּצְחַק וַאֲלֵהוּ יַעֲקֹב, שהוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו אלהי עם כל אחד, ולא יאמר

'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ועוד אבאר זה בפרשה (ראה שם).

טט - ע"פ רמב"ן משה מדרש תנחומא את עמרם לאברהם יצחק ויעקב. אפשר כי ההשוואה נובעת ממדרש החזרת השכינה מרקיע שביעי עד הארץ המתחיל באברהם ועובר דרך יצחק ויעקב לוי קהת עמרם עד משה המוריד השכינה לארץ.

אֲבִיךָ - זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות (א) על דרך הפשט הוא אברהם (ב) ודעת רבותינו (תנ"ב שמות טז): אלהי עמרם אביך (שמות ג,ו) אֱלֹהֵי אֲבִרְתֶּם אֵלָיו וַיִּצְחַק וַאֲלֵהוּ יַעֲקֹב - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד מהם חל אותו

ענין או הלכה, כאן זה כולל את מונח אתנח, ללמד שה' הוא אלהי ישראל כולם. וטעם הזכירו אלהי עם כל אחד, ולא יאמר 'אלהי אברהם ויצחק ויעקב', כי יזכיר שמו וזכרו יתברך ויתעלה (ראה להלן, טו); ושעל כל אחד חלה אזכרת שם ה' בשוה.

3.2 שמות א,א (התשע"ה)

שמות א,ח – יא: תחילת השיעבוד. ע"פ **תורה שלמה [פב]** יוסף היה מושל במצרים בימי אחד מאחרוני מלכי הרועים (ההיקסאס) שמשלו במצרים התחנתה (בצפון) כ-500 שנה. אחרי מותו של יוסף חזרו מלכי מצרים שנדחקו מפני מלכי הרועים ומשלו רק במצרים העליונה (דרום מצרים) וכבשו ומשלו במצרים התחנתה (בצפון). מבחינת בני ישראל נוצרה מלכות חדשה. מלכות זאת בנתה מחדש בין היתר את הערים פתם ורעמסס ששימשו גם לעבודה זרה ושנהרסו בתקופת מלכי הרועים. המצרים הקשו את השיעבוד כדי להרחיקם מעבודת ה' ונקמו בבני ישראל על עזרת יוסף למלכי הרועים, בין היתר על הריסת הערים האלו.

פ [ח] וַיִּקְרָא מֶלֶךְ-חָדָשׁ עַל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַע אֶת-יוֹסֵף: [ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוּ הַזֶּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ: [י] הֲבֵיאָה נְתַחְמָה לּוֹ פֶן-יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם-הוּא עַל-שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם-בָּנוּ וְעָלָה מִן-הָאָרֶץ: [יא] וַיִּשְׂמוּ עָלָיו שְׁתֵּי מִסִּים לְמַעַן עַנּוֹתָו בְּסִבְלָתָם וַיִּבְּן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה אֶת-פַּתָּח וְאֶת-רַעַמְסֵס:

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א,ט וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוּ, הוא התחיל בעצה תחלה לכך לקה תחלה, הוא התחיל בעצה תחלה, דכתיב **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוּ,** והוא לקה תחלה, דכתיב **(שם ו'ארא ז,ט)** **וַיִּבְכֶּה וַיִּבְעַמָּה וַיִּבְכַּל-עֲבָדָיו וַיַּעַל וַיִּפְרְדֵּים,** **הֲבֵיאָה נְתַחְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

[ט] וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוּ - טפחה אתנח, כטעמי **(דב' ואת' ז,ד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל,** יצא נגד הקב"ה שבקריאת שמע מקבלים את עול מלכותו, והפגיעה בבני ישראל היא נסיון להוכיח שהקב"ה לא יחיד ומנהיג. רמז למדרש **ש"ר פ'א, א,ט ... הֲבֵיאָה נְתַחְמָה,** להם לא נאמר אלא **לוֹ,** אמר ר' חמא ב"ר חנינא, אמר בואו ונתחכמו לאלהיהם של אלו,

טט – אפשר לומר שכנגד שאמר **עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ** עלו בו הצפרדעים שהיו רב ועצום ממצרים.

[י] הֲבֵיאָה נְתַחְמָה – תורה שלמה [קג] בהגדת פסח: **וַיִּרְעוּ אֲתָנּוּ הַמִּצְרַיִם (דב' תבוא כו,ו)** כמה שנאמר **הֲבֵיאָה נְתַחְמָה לּוֹ פֶן-יִרְבֶּה** וגו'. תבנית **הֲבֵיאָה נְתַחְמָה** – מרכא טפחה בתפקיד יתור לרבות דברים הפוגעים בבני ישראל, כגון עשו אותם רעים, פרסמו אותם כרעים, שלמו רעה על הטובה שעשו בני ישראל למצרים, כי יסוד הרשעות היה בהתחכמות להרע בערמה בתחבולות ובעלילות שונות כמו שכתב **הרמב"ן** שעם הארץ לא היה נותן רשות למלך לעשות חמס כזה בגלוי. וזהו שורש ומקור כל הצרות שבאו על בני ישראל בהדרגה זו אחר זו. פסוק זה מגלה הפעולה הראשונה של רשעות שהיתה מצד בחירתו של פרעה שחטא מעצמו תחילה והרע לישראל הגרים בארצו, וכן מבואר ברמב"ם ה' תשובה פ"ג-ג: וביתר באור בפ"ח משמונה פרקים.

פֶן-יִרְבֶּה – מקף כרב-שלב למניעת רבוי, רב-מצב למניעת רבוי

פֶן-יִרְבֶּה – רביעי. **שמות רבה:** ד' גזירות גזר פרעה ודעות אחדות מהן ד' הגזירות; **אגדות מהרש"א סוטה יב,** א ג' גזירות גזר פרעה: (טט – א) גזירה למיילדות **(שם ו'א, ט)** **אם-בֵּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ** בסתר (טט – ב) הושיב עליהן שומרים להשליכן ליאור (טט – ג) לבסוף כשא"ל אצטגנינו שהיום נולד מושיען של ישראל גזר אף על עמו.

[אוצר החכמה] רבותינו בעלי התוספות ע' קעד פירוש **ריב"א** (טט – א) **(שם ו'א, ט)** **אם-בֵּן הוּא וְהַמֶּתֶן אֹתוֹ** (טט – ב) **(שם ו'א, ט)** **כָּל-הַבֵּן הַיּוֹלֵד לְעִבְדִים** (כנראה ישראל ואחרים) **הַיֹּאֲרָה תִשְׁלִיָּהוּ** (ודרשה זאת לכאורה לא כתובה) (טט – ג) **(שם ו'א, ט)** **וַיַּעַז פְּרַעֲהָ לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֵּן הַיּוֹלֵד תִּשְׁלִיָּהוּ**

אפשר כי את דרשה (ב) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של **(שם ו'א, ט)** **וַיַּעַז פְּרַעֲהָ** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ** שפ' **רש"י** – אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעין אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יב

ב ד' גזירות גזר פרעה עליהם, (טט – א) בתחלה גזר וצוה לנוגשין שיהיו דוחקין בהן כדי שיהיו עושיין הסכום שלהן, ולא יהיו ישנין בבתיהם, והוא חשב למעטן מפריה ורביה, אמר מתוך שאינן ישינין בבתיהם אינן מולדיין.

(טט – ב) גזירת המתת זכרים על האבניים (טט – ג) גזירת המתת הבנים בשדות והיו נבלעין בקרקע (טט – ד) כל הבן היאורה תשליכוהו ע"פ **ילקוט אור החיים הרב אברהם בן חיים** (התשס"ג) ע' 282: פירש המהר"ו על המדרש **רבה [א,יב]** מפסוק ט – ט"ו גזירת עבודת פרך; טו – כב גזירת הריגת הזכרים ע"י המיילדות, פסוק כב – **כָּל-הַבֵּן הַיּוֹלֵד תִּשְׁלִיָּהוּ**, גזירה רביעית ע"פ סימן יח שלא לתת תבן לעם, וכן כתב **מתנות כהונה** שם **[א,יח]** וז"ל, וד' גזירות הן: עבודת פרך, והשלכת בנים ליאור, שחיתת הבנים, לקושש קש. ועל קישוש הקש נאמר (במד"ר פ' ה') **(שם ה, ז)** **לֹא תֹאסְפוּן לְתֵת תְּבָנְךָ,** והיא היתה גזירה קשה מאד שמנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

סיכום אפשרי לארבע גזירות שגזר פרעה לעקירת ישראל מן העולם: ע"פ **רמב"ן** גזירת בין הבתרים היתה "ועבדום וענו אותם" אבל פרעה גזר (טט – א) השלכת בניהם ליאור שהיא עקירתם לגמרי ואינה בכלל עבדות וענוי שגם בה הוסיפו מעל ומעבר. באופן זה אפשר ללקט מכל הפירושים גם (טט – ב) גזירת המתת הבנים על ידי המיילדות, וגם (טט – ג) נסיון המתתם בשדה, וגם (טט – ד) מניעת ילודה בדרכים שונות כמו הרחקה מן הבית, עבודה קשה המתישה הגוף ולכן לא מולידים, מנעו מנוחת שבת והתאספות לחזק איש את חברו.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – התוכן מלמד על הסיבה הרשמית שנתן פרעה ליחס הקשה לבני ישראל, סיועם האפשרי לחזרת מלכי הרועים וגירוש המצרים ממצרים התחנתה, תבנית הטעמים גרשיים (שהוא אזלא-גרש מלרע) מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי המצרים, אבל לא לגבי בני ישראל.

וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – תנחומא (ורשא) לך לך סימן ט, שכאשר תקרה מלחמה נגד ישראל, אז כמו שהקב"ה נלחם בארבעה המלכים שנודווגו לאברהם ונצחם, אף כך עתיד הקב"ה לעשות לבניו שנאמר **(זכריה יד, א)** **וַיֵּצֵא הו' וַיִּלְחַם בְּגוֹיִם הַגָּוִם הַקָּדוֹם הַקָּדוֹם קָרִיב:** **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה – פני דוד** בשם אור החיים, ונלחם בנו כלומר יעשנו כלחם ויברר הקדושה ועלה הניצוצות מן הארץ ... ונאבד **וְהָיָה כִּי-תִקְרָאנָה מִלְחָמָה** – גרשיים מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. הקלה לגבי בני ישראל שהקב"ה ילחם להם.

תורה שלמה [קנז] הערים פתם ורעמסס היו קיימות לפני-כן וע"פ המכילתא בשלח מסכתא ב,פ"א לפחות פיתום היה מקום ע"ז, ונחשבו שנחרבו בידי מלכי הרועים, אבל ע"פ המסופר ב-**ילקוט שמעוני איוב רמז תתצז** ... (ומדרש איוב מוסיף) כשבא חושים בן דן אצל יהודה שאגו שניהם ומקולם נפלו שתי עיירות גדולות שבמצרים פיתום ורעמסס, ועל דבר זה נגזר על ישראל לבנותם שנאמר **וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת** וגו'. שקום הערים הטל על בני ישראל בין שהיה ידוע שנחרבו בידי חושים ויהודה ובין שהוטל הדבר על בני ישראל בגלל ידידותם עם מלכי הרועים שנדחקו ממצרים:

וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת – התוכן מלמד על עבודה קשה, תבנית הטעמים אזלא-גרש מהפך פשטא מרמז לכעין יצא מענינו להקל ולא להחמיר. אפשר שהנדרש שהבניה שקעה היא כמו הריסת ערים למעט ע"ז במקום. ויש גם אפשרות לומר שבני ישראל העסקו בבנין ערים אלו והיו מרוכזים ביחד כך שיכלו לשמור על חיי קהילה ומנהגי ישראל, המסביר את דרשת חז"ל שלא שינו שמם, לבושם, לשונם, ולא היו בהם עריות, שלא דברו לשון הרע, שלא גילו מסתורין שלהם (**מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן כה, ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב**). השערה שהפיוזר בכל ארץ מצרים היה רק לקראת סוף שהייתם במצרים. והנאמר **וּבְכָל-עִבְרָה בְּשָׁנָה (שם א,יד)** אפשר שזה היה בארץ גושן ולא בכל ארץ מצרים.

אפשר כי שתי התבניות המרמזות על כעין הקלה, באות לזרוז את הגאולה, גלוי השכינה כי **וַיִּבְנֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה**, ג' מלת לפרע"ה עולה שכינ"ה, היינו שהבניה שהשתמשה בטיט ותבן מכל ארץ מצרים שרוכזה בידי המלכות ע"י יוסף הוציאה את ניצוצות הקדושה שבשבילן היתה גזרת בין הבתרים להיות גרים בארץ לא להם והתברר שזאת היתה מצרים שבה נפלו ר"ב ניצוצות בבריאה ומאדם הראשון.

עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפָרְעָה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שבאחת מהן מלת "מסכנות" במשמע של אוצרות מרמז לאוצרות הקדושה שכך נגאלו.

וַיִּשְׁמֹוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות. (א) מוציא מן הפשט כי אמנם בעצת הענוי היו שלשה יועצים בלעם איוב ויתרו, אבל רק בלעם יעץ והוא ופרעה שמו הענוי, בלעם מרומז בר"ת **מַסִּים לְמַעַן עֲתָרוּ בְּסִבְלָתָם** – ר"ת בלע"ם, ס"ת – ממו"ן (ראליהו שגב)

עָלָיו – יוצא מהפשט המדבר בענוי שהושם על בני ישראל והיה צריך להיכתב "וישימו עליהם" ומעבירו לפרעה ששמו עליו לבנה כתבנית עשית לבנה כדי לגרום לבני ישראל השתתפות עמו בעבודת הבנין, ואח"כ משהחילו לעבוד, פרעה יצא מהענין והם נותרו מחויבים למכסות תוצרת ומכסות נפשות לעבודת המלך (שכל טוב) שהוא הפירוש השני למלת **מַסִּים**. מלת **מַסִּים** גם מתפרשת לענין המסת והחלשת התנגדות בני ישראל לרבו השעבוד והעינוי.

וַיִּשְׁמֹוּ עָלָיו שְׁרֵי מַסִּים – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, עוד דרך המוציאה מפשט הכתוב היא בשביל התבנית סוגרת הדבור בטעמים מרכא טפחא של **לְמַעַן עֲתָרוּ** בתפקיד יתור לרבות הטעיה של בני ישראל ע"י ענוי קצר זמן של פרעה שכביכול נרתם לעבודה הקשה כדי לגרום לבני ישראל להרתם לעבודה ולסבול (סוטה יא,א) דווקא ב-**בְּסִבְלָתָם** בענוי שהמצרים גורמים לישראל, וכן שהיו משעבדין את ישראל לעבודה זרה שלהם המתאים לדרשה לעיל על **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל, וטעם אתנח בתפקיד הגבלת יכולת ההולדה של הזכרים.

אֶת-פִּתְוֹם וְאֶת-רַעְמֶסֶס – מקף מקף, כרב-שלב או רב-מצב, היו קיימות ונהרסו והוקמו שוב. המדרש מלמד ששקעו שוב. פר"ש"י: כשהיו בונים קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרין ובונים והוא נופל.

שמות א,יג: וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ:

שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה א ... וכן עשו לכל אחד מישראל - כל מה שעשו הלבנים ביום ראשון שמו עליהם לגזרה שיצא עליהם בכל יום ויום.

רלב"ג (יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם - יתכן, כמו שכתב החכם אבן עזרא (בפירוש הארוך), שכאשר ראה מלך מצרים שלא חסר פריית ישראל ורבייתם מפני המשא שהעמיס עליהם, נתן רשות לשרי המצרים לעבוד בהם **בְּפָרְךְ** - רוצה לומר, שהפליגו להכריחם לעשות יום **ביום יותר מהחוק**, לענותם באופן שימעט זרעם; כי רב העמל הוא קמעט הזרע, בסבת החולשה שתקרה לחום הטבעי בעבורו.

ליקוטי שיחות כרך ג אדמו"ר ממ"ש ע' 848, הרמב"ם (הל' עבדים פ"א) מגדיר "עבודת פרך" – עבודה שהיא נטולת קצבה ותועלת. **וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – דרגא תביר מרכא טפחא – כעין קבוצת פרטים בעלי ענין או הלכה שוה, (אופן א) כאן הפרטים הם קצבת העבודה שעשה כל אחד מישראל ביום הראשון לשיעבוד כאשר עבד בכוחות רעננים ועם התלהבות ויצר מעבר לחוק היכולת הרגילה שלו, היא המכסה שנדרש לספק בכל יום אחרי היום הראשון. היום יום ששויים בדרישת עבודת פרך יותר מהחוק, עבודה שהיא נטולת קצבה. (אופן ב) כעין קבוצת פרטים בעלי ענין שוה שהם כאן כל אחד מהעם המצרי שכפ' **רש"י הירש שמות פ"א** ... לא עוד נאמר "ויעביד פרעה", אלא **(שם א,יג) וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם** - כל העם הוסמך לנהוג בהם מנהג עבדים.

מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – תביר מרכא טפחא – טעם תביר ממעט הנאת מצרים מהעבודה, מרכא טפחא כמרכא רעת הסבל של בני ישראל. **פנים יפות דברים פרק יז וַיַּעֲבְדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרְךְ**: כמו שאחז"ל [סוטה יא ב] כי הענין עבודות פרך הוא שאין כוונתו להנאת עצמו אלא לרעת אחרים,

שמות א,כב: וַיִּצְוּ פָרְעָה לְכָל-עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד הַיִּבְרָאִי תִשְׁלִיכֵהוּ וְכָל-הַבַּת תִּתְּחַיֵּן: פ

אפשר כי את דרשה (ב) (ראה שילוב ב-**(שם א,יג)**) אפשר ללמוד מתבנית הטעמים של **(שם א,כב) וַיִּצְוּ פָרְעָה** – מונח זקף-קטן, בתפקיד שני ציוויים צוה פרעה. הצווי הראשון זהו דרשה (ב) רק לעבדים, הצווי השני הוא **לְכָל-עַמּוֹ שֵׁפ' רש"י** - אף עליהם גזר (ראה סוטה יב,א); יום שנולד משה אמרו לו איצטגנינו: היום נולד, אין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל, ורואין אנו שסופו ללקות במים. לפיכך גזר אותו היום אף על המצריים,

הַיִּבְרָאִי תִשְׁלִיכֵהוּ - פשטא זקף-קטן, כשתי סיבות להשלכה ליאור. ע"פ **ליקוטי שיחות חט"ז** (ע' 13 ואילך) פי' אדמו"ר ממ"ש ל-**(שם ב,ה)** ... תכנה הפנימי של גזרת פרעה **כָּל-הַבֶּן הַיְלֹוד** וגו' הוא (טט – סיבה א) שפרעה רצה לשעבד לא רק את גופם של בני ישראל, (טט – סיבה ב) כי אם גם את נשמותיהם. רצונו היה להשליך ולהטביע אותם (טט – את נשמות בני ישראל) ב"יאור", שיעבדו את העבודה זרה שלו, רחמנא ליעלן. המתאים לדרשה לעיל על **וַיֹּאמֶר אֶל-עַמּוֹ**, שהיה נגד אלוהי ישראל,

שמות וארא ז

[יט] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אֲמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מַטְּךָ וְנִטְהַרְךָ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אַנְמִיתָם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימִיתָם וְיִהְיוּ-הֵם וְהָיָה דָם בְּכָל-אַרְצֵי מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:

תבנית הטעמים החל מ- **וַיֹּאמֶר ה'** – קדמא ואזלא מרמז על דרשה בדרך של מלמד כגון בדרך של כלל ופרט, רבוי ומיעוט, בנין אב, היקש.

בדרך של מלמד ולמד (א) אפשר שבא ללמד ממכה ראשונה למכות אחרות שבכל מכה הייתה נטיית יד או מטה לארבע רוחות השמים המרומוז בטעם רביע במלים **אֶל-מֹשֶׁה** כדי שהמכה תקיף את כל ארץ מצרים. **[רבינו]** בחיי **שמות ז,כב** ... כי משה התרה לפרעה במכת היאור ואמר לאהרן לנטות ידו על מימי מצרים וכן עשה אהרן, נטה ידו על מימי מצרים כמו שאמר הש"י למשה, וזהו שכתוב: "וירים במטה", שהירים אהרן את ידו במטה ונטה ידו **לד' רוחות העולם** על מימי מצרים.

בדרך של מלמד ולמד (ב) אפשר שבא ללמד על מספר ימי ההתראה לכל מכה ומספר ימי המכה, שזה עשוי להיות אחד מתפקידי סדרת הטעמים מונה מונה תרסא בכתוב **קַח מַטְּךָ וְנִטְהַרְךָ**.

שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט יב (שמ' וירא ז,כב) **וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת-הָ אֶת-הַיָּאֵר: פ**, רבי יהודה ורבי נחמיה אחד מהם אומר כ"ד ימים היה מתרה בהם עד שלא בא המכה ושבעה ימים המכה משמשת בהם, ואחד מהם אומר ז' ימים מתרה בהם וכ"ד ימים היתה המכה משמשת בהם, על דעתיה דהאיך דאמר כ"ד ימים היה מתרה בהם **(שמ' וירא ז,כב)** **וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים** להכאה, ועל דעתיה דמ"ד ז' ימים היה מתרה בהם **(שמ' וירא ז,כב)** **וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת** וגו' שהיה מתרה בהן על מכה אחרת.

המספר שבע נמצא כתוב, מנין המספר 24?

וַיִּמְלֵא שְׁבַעַת יָמִים – טפחא מונה אתנח, כתבנית **(שמ' יתרו ז,כב)** **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ** בטעם תחתון (פתיחת עשרת הדברות) וכתבנית **(בר' א,א)** **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** עשוי לרמז למדרשים הקושרים בין עשרה מאמרות של מעשי בראשית ובין יציאת מצרים ובין עשרת הדברות. כגון הנידון ע"י **שם משמואל שמות פרשת בשלח** וישב הים לפנות בוקר לאיתנו. ובמדרש (רבה) (פ' כ"א) תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיקרע לפני בני". ... במד"ר (בראשית פ' ה') חושב הרבה תנאים שהתנה עם מעשי בראשית שלא יעמדו נגד רצון הצדיקים

(אוצר החכמה) **חידושי הר"ם עה"ת, הרב אלטר י"מ, וארא** ... (עי' פסק"ר כא יט,כ), כי על ידי העשרה מאמרות ניכר כוח השי"ת בהבריאה ובטבע העולם ועל ידי המכות (שפטים גדולים בגלות מצרים) המראים שהשי"ת משנה את הטבע כרצונו, נעשה דרך להתגלות האלקית על הר סיני שנעשה על ידי עשרת הדברות, וזהו **(שמ' וירא ז, ז-ז)** **וּבְשִׁפְטֵים גְדֹלִים: וְלִמְנִחֵי אֶתְנֶם לֵי לְעַם** וגו'

בדרך של מלמד ולמד (ג) אפשר שבא ללמד וכן היקש ממכות מצרים למכות בעתיד בממלכות שפגעו בעם ישראל **שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט יב יג** אמר ר' אלעזר בן פדת כשם שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים, כך הוא עתיד להביא על צור שנאמר **(ישעיה כג,ה)** **פֶּאֶשֶׁר-שָׁמַע לְמִצְרַיִם יְחִילוּ פִּשְׁמַע צֹר:** א"ר אלעזר כל צר שבמקרא חסר **במלכות הרשעה** הכתוב מדבר, וכל צור מלא בצור המדינה הכתוב מדבר, (טט – כאן מלמד היקש) **מִצְרַיִם לְקוֹן בְּדָם אֵף כֹּאן (ישעיה ז,ז)** **וְנִהְפְּכוּ נְחֻלֵיהֶם לְזַפְת,** **(ישעיה ז,ט)** **לְיֵלֶה יוֹמָם לֹא תִכְבֶּה** לפי שבטלה ישראל מן התורה שכתוב בו **(הושע א,ח)** **וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה**, לפיכך הקדוש ברוך הוא פורע ממנה שאל תכבה ביום ובלילה, ולפי ששרפה ביתו של הקדוש ברוך הוא שכתוב בו **(ישעיהו ז, ד)** **וְהִפִּית יִמְלֵא עֲשׂוֹן,** לפיכך עלה עשנה, וכה"א **(ישעיה סו,ו)** **קוֹל שְׂאוֹן מְעִיר קוֹל מְהִיבֵל קוֹל ה'** משלם גמול לאיביו, בשביל קול שאוון מעיר קול מהיכל כד"א **(איכה ג,ב)** **קוֹל נִתְנֵנוּ בְּבֵית-ה' כְּזֶם מוֹעֵד: ס** לפיכך קול ה' משלם גמול לאויביו.

(ישעיה כג,ה) **פֶּאֶשֶׁר-שָׁמַע לְמִצְרַיִם** – טפחא אתנח, כטעמי שמע ישראל, וקרוב לבר' א,א כעין קביעה במעשי בר' על היקש ממצרים לממלכות אחרות, הדרשות הבאות כולן בסימן היפוך, האומות ביטלו ישראל מן התורה, היינו היפכו ממטרת ישראל להקים עולם במלכות ש-די ע"י **(הושע א,ח)** **וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה** – מהפך פשטא זקף-קטן, לקיים דברי הנביא **(צפניה ג,ט)** **כִּי-אֶזְעַף אֶת-עַמִּים שֶׁפֶה בְּרִגְהָ לְקָרָא כְּלָם בְּשֵׁם ה' לְעֵבְדוֹ שֶׁכֶם אֶחָד:** לכן עתיד להיפך עליהם עולמם: **(ישעיה ז,ט)** **וְנִהְפְּכוּ נְחֻלֵיהֶם לְזַפְת** – מהפך פשטא זקף-קטן, **(ישעיה ז,ט)** **לְיֵלֶה יוֹמָם לֹא תִכְבֶּה** – מהפך פשטא זקף-קטן, **(ישעיה סו,ו)** **קוֹל שְׂאוֹן מְעִיר** – מהפך פשטא זקף-קטן,

עַל-מִימֵי מִצְרַיִם – קדמא ואזלא, להלן לימודים אחדים בתבנית זאת

תבנית הטעמים החל מ- **עַל-מִימֵי מִצְרַיִם** – קדמא ואזלא מרמז לדרשה אפשרית בדרך של כלל ופרט ואכן זאת הדרשה ב-**שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט,יא** ... א"ר יוסי בר אבין כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, **עַל-מִימֵי מִצְרַיִם**, הרי זה כלל (כלל קדמאה), **עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אַנְמִיתָם** פרט, **וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימִיתָם** הרי כלל אחר (כלל בתראה), מה אתה מרבה (? לפי דרך הלמוד של כלל ופרט וכלל) כל הדומין להן (כל כינוס מים כולל מים שבכלי המצרים כפי שנלמד מהמשך המדבר על כלי יהודים), (שואל ש"ר) מהו **וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים**, וז"ל אומרים אף עבודת כוכבים שלהם לקה בדם שנא' (ירמיה ב) אומרים לעץ אבי אתה, ד"א **וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים** שהיו המים ששותין עם יהודי בכלי אחד (של יהודי) או בכלי עץ או בכלי אבן נהפכין בפיו לדם, וי"א אף בימסאות ובתי כסאות שלהם לקו בדם וכשהיה אחד מהם הולך ויושב ע"ג המטה או ע"ג האבן או ע"ג סלע היו מפסידין את בגדיהם בדם, וכה"א ויהי הדם בכל ארץ מצרים. בדרך הלמוד של כלל ופרט וכלל מתמעטים לפחות שני פרטים, ואין המדרש מלמדנו מהם.

ע"פ **תורה שלמה [פג]** **עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אַנְמִיתָם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימִיתָם** – כעין כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט רבוי, הכלל הראשון **עַל-מִימֵי מִצְרַיִם** מוטעם קדמא ואזלא, הפרטים **עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אַנְמִיתָם**, כלל בתראה **וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימִיתָם**, לפי כלל ופרט וכלל, הכלל בתראה מרבה (ע"פ תרגום אונקלוס למלים עצים ואבנים) כלי עצים וכלי אבנים. **וְהָיָה דָם בְּכָל-אַרְצֵי מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:** לפי רבוי מיעוט רבוי יש ללמוד באופן המרוחק ביותר ממי היאור, שנשאר מים במצרים למצרים, שלא היו לדם ואלו מים שחפרו המצרים שמקורם לא היה ביאור **שמות וארא ז,כד: וַיַּחֲפְרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבֹת הַיָּאֵר מֵימֵי לְשִׁתוֹת כִּי לֹא יָכְלוּ לְשִׁתוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:**

אור החיים שמות ז, כב ויעשו כן חרטומי וגו'. לפי דבריהם ז"ל (שמו"ר פ"ט) שהיו כל מימות מצרים לדם. אם כן מנין מצאו מים להפכו לדם ואולי כי לא נהפכו אלא מים המגולים אבל מים שלא נראו בעולם שהם תחת לארץ לא נהפכו כאומרו **וַיִּחַפְּרוּ כָּל-מִצְרַיִם סְבִיבֹתָיָהּ** וגו'. **שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט, יא** ... א"ל רבי יהודה ומה אני מקיים ויחפרו כל מצרים סביבות היאור, א"ל לפי שהיו המצריים אומרים כל המים שהיו רואין משה ואהרן נעשין דם, והיו חופרין להוציא מים לשתות ממה שאין עיניהן רואין, א"ר ברכיה מ"ד ויהפכו כל המים אשר ביאור וגו', או מיעוט רחוק בדרך אחרת **שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה ט, י** ... וכשהיה לוקח מישראל בדמים היה שותה מים מכאן העשירו ישראל,

(ט, ז) וַיִּשְׂתַּח-וּדְרָךְ ... עַל-נִהְרָתָם עַל-יַאֲרֵיהֶם וְעַל-אֲנִיָּהֶם – מונח לגרמיה מונח רביע ו/או **(ז, ח) כְּאֲשֶׁר צָנְחָה ה'** – מונח לגרמיה מונח רביע, מרמזים לנטיות יד כנגד כל הרוחות כפי **רמב"ן (ז, כ-כא) וַיִּרְם בַּמַּטֶּה וַיִּךְ אֶת-הַמַּיִם** - שהריים המטה ונטה ידו על ארץ מצרים כנגד כל הרוחות, ואחר כך הכה **הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּיָּאֵר לְעֵינֵי פְרֹעֹה**, ונהפכו **כָּל-הַמַּיִם אֲשֶׁר-בַּיָּאֵר לְדָם** לעיניו, **(ז, ח) וַיִּהְיֶה הַדָּם** עוד **כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם**. ורבי אברהם אמר, כי הזכיר מכת היאור, ולא חשש להזכיר נטיית ידו על כל ארץ מצרים.

ע"פ **שמות וארא ז, יז** **תורה שלמה [פא*] פסיק בפסוק ז, יז מִכְּהוּ בַּמַּטֶּה אֲשֶׁר-בַּיָּדִי** ומשמעו פעמיים יד, הנלקחת מצד שמאל של הפסיק לצד ימין של הפסיק, יד משה ויד אהרן המטה את המטה. ע"פ **תורה שלמה [פנ] אָמַר אֶל-אֶהֱרֹן** – מונח פזר, כעין שני עניני פזר **קח מטתך ונטה-דרךך** – מונח מונח תלישא-קטנה, כעין שלושה עניני תלישא-קטנה (= תרסא)

(א) תרסא רמז לימי התראת מכה וימי שימושה, ראה לעיל.
(ב) תלישא עשויה לרמז לחישוב זמני תקופות, פזר ירמז להמנעות משתיית מי נהרות בזמן שחלה התקופה, כי מסוכן כמו מכת דם במצרים (ג) לפי שתרגם אונקלוס עצים ואבנים ככלי עצים וכלי אבנים, ע"פ המדרש הגדול תלישא עשויה לרמז למים שאובים (כעין תלושים) בכלים שבגודל עד 40 סאה מקבלים טומאה לעומת מי נהרות ומאגרים שונים שאינם מקבלים טומאה. פזר ירמז לכשרות וטהרת מקוואות. **ש"ת ויען יוסף יורה דעה סימן קכט** (בתשובה הקשורה לשו"ע יו"ד הלכות נדה (סי' ק"צ סי' י)) ... יש לסמוך אפוסקים (שמדאורייתא מים) דכולו שאוב במקוה (היינו 40 סאה מים) כשר מן התורה, ואכתי יש להם מן התורה דין מקוה ואין מקבלין טומאה, ואף (אבל) דמדרבנן פסולין למקוה, י"ל דרבנן לא אמרו דבריהם אלא לדיני מקוואות ולא לדיני קבלת טומאה, דהרי רביעית דמקוה אף באינן שאובים (מדאורייתא מקוה כשר אבל) ורבנן פסלוהו לדין מקוה דבעי מ' סאה אף לטבילת כלים, ומ"מ לדין קבלת טומאה נידון כדאורייתא להראב"ד דטהורין מטעם דהוי מקוה.

שמות וארא ו, ז: וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם

וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה ע"פ ראב"ע היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות וע"פ **ריבנו בחיי** לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם, ובפועל הקב"ה הקדים את הקץ והוציאנו מן גלות החל הזה **אבן עזרא (ז) ולקחתי** כאשר תקבלו את התורה על הר סיני, וטעם המוציא אתכם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. וזה יתברר לך בפ' כי תשא: **ריבנו בחיי** ענין מתן תורה, זהו שכתוב: (שמות ו, ז) **ולקחתי אתכם לי לעם**, וזאת הבטחה במתן תורה שכתוב: (דברים כז, ט) **"היום הזה נהיית לעם"**. **"והייתי לכם לאלהים"**, תקבלו אלהות, **"וידעתם"**, משם ואילך, **"כי אני ה' אלהיכם"**, שאני העושה עמכם אותות ומופתים מחודשים ביצירה בעבור שאני אלהיכם, **"המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"**, כלומר אני הוא המוציא כי לפי מערכת הכוכבים היו ראויים עוד לעמוד שם.

ותולדות יצחק המוציא אתכם, כתב רבי אברהם כי היתה במערכת המחברת הגדולה למשרתים העליונים שיעמדו עוד בגלות. (אוצר החכמה) **זהר הסולם הרב אשלג**, ע"י ק רעיא מהימנא

(נה) ט) **וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לְכֶם לֵאלֹהִים וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** וגו' ז] פקודא דא קדמא דכל פקודין. ראשיתא קדמא דכל פקודין, למנדע ליה לקב"ה בכללא. ר מאי בכללא. למנדע דאית שליטא עלאה דאיהו רבון עלמא, וברא עלמין כללו, שמאי וארעא וכל חילקהון. ודא איהו בכללא. וסופא דכלא בפרט, למנדע ליה בפרט. (טט) - **וַלְקַחְתִּי** – קדמא בתפקיד מצוה ראשונה לכל המצוות, וכן כעין כלל לדעת את הקב"ה בבחינת כלל. ומהו כלל? טט - **וַיִּדְעֶתֶם** – רביע ארבע ידיעות (טט - א) לדעת שיש מושל עליון, (טט - ב) שהוא אדון העולם, (טט - ג) וברא כל העולמות שמים וארץ וכל צבאם (טט - ד) וסוף הכל הוא לדעת אותו בפרט (נו) וכלל ש ופרט איהו רישא וסופא רזא ח] דבר ונוקבא (שהם ז"ן במידות, זכר הוא כלל וראש, נקבה היא פרט וסוף) ת כדא ואשתכת, בר נש בהאי עלמא דאתעסק (במצוות עוסק ע"י זה) בכלל ופרט, א בר נש בהאי עלמא איהו (צריך להשתלם ב) כלל ופרט. תקונא דהאי עלמא, איהו כלל ופרט. בג"כ, ראשיתא דכלא, למנדע (טט) - **וַיִּדְעֶתֶם** – רביע ארבע ידיעות) ב (טט - א) דאית שליט (טט - ב) ודיין ג על עלמא, (טט - ג) ואיהו רבון כל עלמין. (טט - ד) וברא ליה לבר נש מעפרא ונפח באפוי נשמתא דחיי, ודא איהו באורח כלל. (ז) כד נפקו ישראל ממצרים, לא הוו ידעי ליה לקב"ה כיון דאתא משה לגבייהו, פקודא קדמא ד דא אוליף לון, דכתיב, וידעתם כי אני יי' אלהיכם המוציא אתכם וגו'. ואלמלא פקודא דא, לא הוו ישראל מהימנין (נאמנים לה' גם אחר) -, בכל אינון נסין וגבורין דעבד לון במצרים. כיון דידעו פקודא דא באורח כלל (אבל אחר ידיעת מצות הכלל של אמונה בה') -, אתעבידו להון (נעשו להם) נסין וגבורין. **וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה ידיעת ה' בדרך כלל ובפועל ידיעת ה' בפרטים.

וַלְקַחְתִּי – קדמא בתפקיד מצוה ראשונה לכל המצוות, וכן כעין כלל לדעת את הקב"ה בבחינת כלל. והוא כלל הצריך לפרט **וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** שישתדלו לדעת ולקיים כל המצוות

וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם – (א) רביע ... זקף-קטן, כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, (ב) רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, עצמת הידיעה על ההשגחה הפרטית, ושתי תבניות הטעמים מרמזות על כעין הפירוש של **משך חכמה (ז - ח)** ... כי הכבדת העול במצרים, (טט - וכן בגלויות) באמת כעת נראה לכם כי הסיבותי לכם רעה, ולהכביד עולם לבל ליתן להם תבן. ובכל זאת תראון כי זה עוצם הטובה ותכלית הדרור - **וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם** וכי. **וַיִּדְעֶתֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם** - (א) זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש, דבר החוזר וקורה. כעין הפירוש של **משך חכמה (ז - ח) וַלְקַחְתִּי אֶתְכֶם לִי לְעָם** וכי **וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ**. ר' סימאי אומר **(בבלי סנהדרין קיא, א)**: נאמר **"ולקחתי אתכם לי לעם"**, ונאמר **"והבאתי אתכם"**, **מקיש יציאתן ממצרים לביאתן לארץ** (מה ביאתן לארץ שניים מתוך ששים ריבוא, אף יציאתם ממצרים) שנים מתוך ששים ריבוא. (אמר רבא, וכן לימות המשיח,

3.4 שמות וארא ו,ב (התשע"ה)

שמות וארא ו,ח: וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאַתִּי אֶת-יְדֵי לַתַּת אֶתָּה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב וְנִתְּתִי אֶתָּה לְכֶם מוֹרְשָׁה אֲנִי ה' וְנִתְּתִי – קדמא, אפשר כי בתפקיד בימי בראשית, נשבע ה' כפי' רש"י על נְשֵׂאתִי אֶת-יְדֵי – הרימותיה להשבע בכסאי. וכפי' אשל אברהם על בכסאי – כלומר במלכותי, שכן כסא ענינו מלכות.

והשבעה היתה לתת את ארץ-ישראל שהיא תחילת הבריאה לעם ישראל הנקרא (י' ב,ג) רֵאשִׁית; ובשביל התורה הנקראת (מש' ח,כב) רֵאשִׁית נברא העולם, וזה שפ' רש"י ב-(בר' א,א) (א-ג) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים – אמר רבי יצחק (תנ"ב בראשית יא): לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החדש הזה לכם" (שמי' יב,ב), שהיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח ב-בְּרֵאשִׁית? משום (תה' קיא,ג) כֶּחֶץ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לַתַּת לָהֶם בְּחַלְת גּוֹיִם; שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו (ראה יר' כז,ה), ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. כפי' רש"י (בר' א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים – אין המקרא הזה אלא דורשני, כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו); בשביל התורה שנקראת (מש' ח,כב) רֵאשִׁית דְּרָכָו ובשביל ישראל שנקראו (יר' ב,ג) רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ;

התורה הנקראת (מש' ח,כב) רֵאשִׁית דְּרָכָו (של ה') והיא נקראת גם "מורשה" – (דב' הברכה לג,ד) מוֹרְשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב: שעל כך כתב ה-רמב"ם ה' תלמוד תורה פ"ג,ה"א ... כתר תורה – הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל, שנאמר – (דב' הברכה לג,ד) מוֹרְשָׁה קִהַלְתָּ יַעֲקֹב: – כל מי שירצה יבוא ויטול.

נקשור בין התורה הנקראת (דב' הברכה לג,ד) מוֹרְשָׁה ובין ארץ-ישראל הנקראת (שמ' וארא ו,ח) מוֹרְשָׁה בפסוקנו, ונאמר שמתן ארץ-ישראל לעם ישראל קשור לקיום התורה ע"י עם ישראל. ואפשר כי תבנית הטעמים של (שמ' וארא ו,ח) אֶתָּה לְכֶם מוֹרְשָׁה – מרכא תביר טפחא, שהיא כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא ירושת ארץ-ישראל ואשר שונים בהלכותיהם או ענינם בקשרם לנושא. כאן קיום התורה מעניק הזכות לירושת הארץ, ללא קיום התורה הזכות הזאת נחלשת ועד ר"ל לאיבוד הארץ.

(מש' ח,כב) ה' קָנִי רֵאשִׁית דְּרָכָו קָנִים מִפְּעֻלֵי מַאֲז: (יר' ב,ג) קָדַשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כֹּל-אֲכָלֵו יִאֲשְׁמוּ רַעַה תְּבֵא אֱלֹהִים נְאֻם-ה': פ

שמות וארא ו,יג: וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיאוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי' תלוי בכל אדם ואתייה כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק (שמ' וארא ו,יג) וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיאוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל על מה ציום על פרש' שילוח עבדי' ואתייה כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדיא הוא דכתיב (יר' לד,י) מִקֵּץ שָׁבַע שָׁנִים תִּשְׁלַחוּ אִישׁ אֶת-אֲחֵיו הָעִבְרָי אֲשֶׁר-יָמְכָר לָו וְעַבְדָּד שֵׁשׁ שָׁנִים וְשִׁלַּחְתֶּמוּ חֲפָשִׁי מֵעַמְּךָ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֲבוֹתֵיכֶם אֵלַי וְלֹא הִשְׁוֹ אֶת-אָזְנֵם: תורה שלמה [עז] פירש בפני משה צום שלא ישעבדו איש באחיו מבני ישראל, ובזכות זה יהיו נגאלים וכו', לא נענשו ישראל שגלו מן הארץ אלא על פ' שילוח עבדים, ולמה דוקא על שילוח עבדים, לפי שהיא היתה מצוה ראשונה להם במצרים ובשבילה נגאלו.

תורה שלמה – מילואים מברר את הסוגייה הדרש של הירושלמי ר"ה ... לומד מהפסוק ב-(ירמיה לד,יג) שהמלים "ביום הוציאני" דווקא ולא אחר קבלת התורה, שניתנה להם פרשת עבדים בזמן שהוציא אותם מארץ מצרים. ומפרש את הפסוק וַיֹּצִיאוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם שגם אל בני ישראל היה הצווי ... לעשירים שבהם שישחררו את עבדיהם מיד. ע"פ כתב יד ילקוט אלביחאני: מה צום לבני ישראל ... שישלחו עבדיהם חפשים, כדי שיצאו חפשים. ומבואר שזה היה צווי גם לשעה ולא רק לדורות. וכן מבואר בכתב-יד אור האפלה. ויש להסביר הדבר לפי המבואר ב-שמו"ר פ"ד-ג. מובא לקמן פ"י-נד. לפי שהיו פושעים בישראל שהיה להם פטרונין מן המצריים, והיה להם שם עושר וכבוד ... וודאי שהיו להם גם עבדים תחתיהם. ... ואליהם הוא שצוה לשחרר העבדים מיד. ובספר משך חכמה כוון מעצמו לרעיון הנ"ל בפירושו הירושלמי. ... והעיר ממדרש במדב"ר מובא ב-תנ"ש פ"ו אות פג.

וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מענין משה ואהרן עליהם, מה הם חפשיים לרבות עליהם עוד חפשיים. **וְאֶל-פְּרַעְיָה** – טפחא בפרעה ללא הגבלת מרכא לפניו, גורם להתפשטות אפיון מפרעה המצוה לשלח עבדיו מבני ישראל, אל מהות הצווי למשה ואל אהרן, מה משה ואהרן חפשיים אז עליהם לצוות על בני ישראל המשעבדים אחיהם מבני ישראל לשחררם לחפשי וכך להוסיף על משה ואהרן בני החירות את כל בני ישראל המשועבדים לאחיהם ובזכות זאת יוסיפו לכל (יזכו) בני ישראל לחירות.

דרך נוספת להסבר: **וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן** – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף תכונות על התכונות הטובות של משה ואהרן (א) סבלנות יתירה בשביל עם ישראל כפי' רש"י וַיֹּצִיאוּם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (ראה תנח' וארא ב). (ב) כבוד למלכות הרשעה וְאֶל-פְּרַעְיָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם – צוה עליהם לחלוק לו כבוד בדבריהם; זהו מדרשו (תנח' וארא ב). ופשוטו: צום על דבר יִשְׂרָאֵל ועל שליחותו אל פְּרַעְיָה. [ודבר הצווי מהו? מפורש בפרשה שניה לאחר סדר היחס (ראה פרק ז,א-ה)]

(ג) הוספה של כוחות מיוחדים בדיבור אל פרעה. על הדיבור למלכות ביאר האדמו"ר ממ"ש ליקוטי שיחות ח"א ע' 119, בפסוקים (שמ' וארא ז) [א] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה רַעַה נִתְּתִיךָ אֶלְהִים לְפָרַעַה וְאֶתְּךָ אֲחִיד יִתְּנֶה נְבִיאָה: [ב] אֶתָּה תִּדְבֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְךָ וְאֶתְּךָ אֲחִיד יִתְּנֶה וְיִדְבֹר אֶל-פְּרַעַה וְשִׁלַּח אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: על הפסוק רַעַה נִתְּתִיךָ אֶלְהִים לְפָרַעַה מבואר בספרי החסידות, שבשעה שהקליפות בעצם תקפן, אזי אפילו לצדיק אין כח לשברם. ועל דרך מאמר חז"ל (טט – בבלי ברכות ז,ב) "והאמר רבי יצחק: אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו". וזוהי כוונת הפסוק רַעַה נִתְּתִיךָ אֶלְהִים לְפָרַעַה – שבזה נתן הקב"ה למשה כוחות מיוחדים, "ממשלה בזרוע בא-ל ממש על פרעה" ועד לרדותו "במכות ויסוריין" בדברו אל פרעה בלשון הקודש אף על פי שלא הבין, כדי לרדותו ולשברו ע"י הכח האלקי שבדבורו. ... וזה איפשר לתרגום של אהרן למצריית להיכנס באזני פרעה.

שמות וארא ו,כג: וַיִּקַּח אֶהָרֹן אֶת-אֱלִישֶׁבַע בַּת-עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן לִוִּי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹו אֶת-נָדָב וְאֶת-אֲבִיהוּא אֶת-אֶלְעָזָר וְאֶת-אִיתָמָר:

וַיִּקַּח אֶהָרֹן - קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד על סדר קדימות בבדיקות לחתן או כלה כהנהגה לנישואין, שבשלב מוקדם צריך לבדוק באחי החתן או הכלה מהאם.

רש"י (ע"פ בבא בתרא קי,א) **אַחֹת נַחֲשׁוֹן** - מכאן למדנו: הנושא אשה צריך לבדוק באחיה. (ב"ב קי,א) שרוב בנים דומים לאחי האם. **אשל אברהם** – והענין מבואר כי האחים והאחיות הנולדים מבטן אחד הם קרובים לטבע אחד, והעובר הוא ירך אמו, כי עיקר גופו של אדם נוצר מאמו, ועל כן על הרוב הוא בטבע אחי האם להרע ולהיטיב (ע"פ מהרש"א) **אֶת-אֱלִישֶׁבַע בַּת-עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים שהוא כאן בני אם אחת (נקרא לה סבתא), ושעל כל פרט חלה תכונה אחת שווה וזו דרשת (ב"ב קי,א) שרוב בנים (של בת של סבתא) דומים לאחי האם (מסבתא). **בַּת-עֲמִינָדָב אַחֹת נַחֲשׁוֹן** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין מסוים ושרק על חלק מהפרטים חלה תכונה מסוימת ועל אחרים לא חלה כלל. אפשר שזו לשון בבא בתרא רוב בנים ולכן על חלק מהבנים לא חל הכלל הזה.

שמות וארא ז,ה: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא בְּנֹתְתִי אֶת-רְדִי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

רמב"ן (ז,ה) **וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם אֶת-לֵב פְּרַעֲה** - ... והטעם השני, כי היו חצי המכות עליו בפשעו, כי לא נאמר בהן, רק "ויחזק לב פרעה" (להלן יג,כב; שמ' ח,טו); "ויכבד פרעה את לבו" (שמ' ח,כח); והנה לא רצה לשלחם לכבוד השם, אבל כאשר גברו עליו המכות ונלאה לסבול אותן, רק לבו, והיה נמלך לשלחם מכבוד המכות, לא לעשות רצון בוראו, ואז הקשה השם את רוחו ואמץ את לבו (ע"פ דב' בל, למען ספר שמו (ע"פ שמ' ט,טז), כענין שכתוב "והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים רבים" וגו' (יח' לח,כג). ... כי בחמש מכות האחרונות, גם בטביעת היס, נאמר "ויחזק ה'" (שמ' יד,ח), כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א).

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא בְּנֹתְתִי אֶת-רְדִי עַל-מִצְרַיִם – פשט הכתוב שהמצריים יכירו שהמכות שהוכו הן מנטיית יד ה' על מצרים, כנגד דעת מלכיהם וכהניהם שהציבו במקום שנראה למרחקים גדולים, פסל פרעה כאשר ידו נטויה על מצרים (נמצא במוזיאון הבריטי בלונדון).

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם – מהפך פשטא, מוציא הכתוב מפשטו ללמד שה' מכוון מחשבות ופעולות האדם.

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא – מקף כרב-מצב (א) כי-אני (ה') מטה לב כל ברוא בדרך לא גלויה להיטיב דרכו (ב) אבל אם לא מכיר בדבר אני (ה') מתרה בו בעושים מן הקל אל הכבד

כִּי-אֵנִי הוּא – מונח זקף-קטן, כאשר מקיימים רצון ה', יש חיבור בין שם הוי' ובין מהותו ועצמותו של ה'.

וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵנִי הוּא – זקף-קטן, בתפקיד שתיים, שתי חמישיות של מכות ירדו על מצרים, בחמש הראשונות פרעה נראה כמתחזק מעצמו, בחמש האחרונות, ה' מחזקו לספוג המכות, כי בקש להרפות ממנו רק מצד שנלאה לסבלן ולא שהכיר שהן מה'. והדרשה היוצאת מן הפשט מלמדת שגם כאשר פרעה נראה כמתחזק מעצמו, לא כך היה הדבר אלא כתוב כפי' **רמב"ן** (ז,ה) כי "לב מלך ביד ה' אל כל אשר יחפוץ יטנו" (מש' כא,א). ולכך גם רומז טעם מלת **וַיִּדְעוּ** מהפך – במשמעות של שרש "מטה"

שמות וארא ז,יא – יב: [יא] וַיִּקְרָא נָם-פְּרַעֲה לְחַקְמִים וּלְמַכְשָׁפִים וַיַּעֲשׂוּ נָם-הֵם חַרְטָמִי מִצְרַיִם בְּלִהְיֵיהֶם כֵּן:

[יב] וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטָּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטָּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטָּתָם:

(ז,יא) הֵם חַרְטָמִי מִצְרַיִם בְּלִהְיֵיהֶם כֵּן: ר"ת ה' ח' מ' ל' כ' בחכמ"ה, בעזרת הרב אי"מ אייזן הי"ו נאמר בכתבי האר"י שער הכוונות, דרוש פטום הקטורת (וגם בשער פסוקים?) זה כנגד זה ברא הא-לקים, וזאת ספירת חכמה דקליפה כי מלת מכשפים היא נוטריקון מכחישים פמליא של מעלה, ומלת חרטומים – באה מלשון "טומי", פי' **רמב"ן** והקרוב כדברי רבנו שלמה (בבר' מא,ח), שהיא מלה ארמית מורכבת: 'חר טמי' – הנחרים בעצמות, כי נודע הוא כי רוב האומנות בעצמות מתים או עצמות חיות, או כענין שהזכירו בידעוני (בבלי סנה' סה,ב)

(ז,יא) הֵם חַרְטָמִי מִצְרַיִם – ס"ת מי"ם **חַרְטָמִי מִצְרַיִם בְּלִהְיֵיהֶם** – ס"ת מי"ם, כישוף לא עומד על מים, ויש לומר שכדי שכישופם לא יעמוד הכין הקב"ה מהמכה (חכמת דקליפה) תרופה למכה, הם פעמיים מי"ם בסופי התיבות.

(ז,יא) בְּלִהְיֵיהֶם כֵּן – ס"ת נ"ם (= דיבור, לחש) ... **(ז,יא) לְתַנִּינִם** – כתיב בלשון יחיד, קרי בלשון רבים,

רש"י (יא) **בְּלִהְיֵיהֶם** "בלחשיהוּן" (ת"א); ואין לו דמיון במקרא, ויש לדמות לו "להט החרב המתהפכת" (בר' ג,כד) - דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש.

רמב"ן (יא) **בְּלִהְיֵיהֶם** - אמרו רבותינו (סנה' ז,ב), שהם מעשה כשפים ועל ידי מלאכי חבלה הם נעשים. והמלה מגזרת "אש לוחט" (תה' קד,ד); "להבה תלהט רשעים" (תה' קו,יח); והענין, כי הם נעשים על ידי 'לוהטים', מלאכי אש מלהטת באדם ולא ידע, ... ואולי יקראו כן המלאכים השוכנים באויר בגלגלי היסודות, שקורין אותן 'שדים', ועוד אבאר זה בעזרת האל (וי' טז,ח; יז,ד; דב' יח,ט). אבל "בלטיהם" (שמ' ח,ג) אמרו (סנה' ז,ב) שהם מעשה שדים, והמלה נגזרת ממלת 'לט': "דברו אל דוד בלט" (ש"א יח,כב); ... **לחכמים ולמכשפים**, כי חכמי ההשבעות ואסיפת השדים היו ראשיהם וזקניהם, וחרטומי מצרים יכלול את שניהם.

חכמי מצרים למיניהם לחשו בחכמה של טומאה והביאו להיראות של תנין אחד המתהפך ונראה כרכים כמרומז במלת **לְתַנִּינִם** בניקוד רבים ובאיות יחיד וכן במלת **מִטָּתָם** כעין מטה אחד של רבים, כי אחרת היה לו לכתוב מטותיהם, אבל מעשה הכשפים לא עמד בפני מי"ם מי"ם שהקב"ה הכין מהמכה (חכמת הטומאה) תרופה למכה נתן במתנ"ה הרמוזה בס"ת של **מִטָּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטָּתָם** – ה' נ' ל' מ' מתנ"ה.

[יב] וַיִּשְׁלִיכוּ אִישׁ מִטָּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מִטָּה-אֶהָרֹן אֶת-מִטָּתָם:

מִטָּה-אֶהָרֹן – מקף כרב-מצב מטה – תנין – מטה – **אֶת-מִטָּתָם** – מקף כרב-מצב מטה – תנין – מטה. אלא שתבנית הטעמים של הכתוב **וַיִּבְלַע מִטָּה-אֶהָרֹן** – מרכא טפחא מרבה יתרון מטה זה על מטות המצרים, כי הוא כמטה בולע את מטותם, ואילו **מִטָּתָם** – סלוק, בתפקיד מוגבל ואינו יכול לבלוע מטה אהרן.

3.5 שמות בא ז,כו

שמות בא יב,יב: וְעִבְרֹתַי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה

וְהַכִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֶחָם וְעַד-בְּחֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה' :

וְעִבְרֹתַי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע מהענין ו/או מוסיף מהענין על הענין. כאן כעין מוסיף מענין ארץ-מצרים בלילה הזה, או מוסיף מענין הלילה הזה על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת הלילה הזה הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.

מדרש שמות רבה (וגשל התשס"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר וְעִבְרֹתַי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה פירושו מהרד"ו שהעברה שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

ידי משה שאעביר אילוגין (בלשון רומי ספר זיכרון אשר בו ישובח או יגונה דבר) שלכם לאחר כצ"ל פ"י הדין שראוי להיות עליכם שתתחייבו אתם, תתהפך על אחר על צד שכנגדו פ"י שאהפך דם שלכם על דם פסח ודם מילה ומסיים המדרש שהעברה שאני עובר קשה היא פ"י כדאיתא שקטרוגו ואמרו הללו עובדי עבודת כוכבים וכו' ואני צריך לעבור בעצמי כדי להציל אתכם מן הקטרוג והדין היה ראוי להיות עליכם כמו על המצריים ואף שקשה לפני להציל אתכם חייבים, מכל מקום אעשה וזהו **וְעִבְרֹתַי** שהוא שהעברה שאני עובר קשה היא ודו"ק

ודדומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים

שמות כי תשא לדו: וַיַּעֲבֵר ה' אֶל-פְּנֵי נִיִּקְרָא ה' ה' אֶל רַחֲוּם וַחֲנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב-חַסֵּד וְאֵמֶת:

וַיַּעֲבֵר ה' אֶל-פְּנֵי נִיִּקְרָא – זרקא סגול. הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. תיב"ע הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

וכן ב-**יחזקאל טז, ח: ה: [ו] וַיַּעֲבֵר** (מהפך הדין) **עֲלִיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְךָ וְאָמַר לְךָ בְּדַמְךָ חַי וְאָמַר לְךָ בְּדַמְךָ חַי:**

שמות בא יב,יב) וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים - מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצה פרטים הקשורה לנושא ושלא חל על כולם אותו ענין או הלכה. (א) צורות שונות של הרס עבודה זרה **רש"י** **וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם** – של עץ נרקבת, ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ (ראה מכילתא בא פסחא ז).

ראב"ע (יב) **ובכל אלהי מצרים** - יש אומרים, שכעסו מצרים על אלהיהם במכת בכוריהם, והשחיתו מצבותיהם. ואחר שאמר השם זה, ידענו כי כן היה, ואם לא פורש; ורבים כאלה.

מכאן לימוד לאופנים שונים של ביטול עבודה זרה ע"י הגויים עצמם.

רמב"ן (יב) **וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים** - **של עץ היתה נרקבת ושל מתכת היתה נתכת**. ולא פירש הכתוב בשפטים האלה, ... (טט – והזכירם ב-) (במ' לג,ד) "ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים". ועל דעתו, ירמוז הכתוב לשרי מעלה, אלהי מצרים, כענין "יפקוד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה" (יש' כד, כא), והנה השפיל מזלם ושירי המזלות עליהם; והכתוב ירמוז ויקצר בנעלם.

(ב) כפ' **רש"י** (שמ' בשלח יד,ב) **לְפָנַי בַּעַל צֶפֶן** הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותם שיאמרו קשה יראתן עלי וגו' **שפת"ח** (ל) אע"פ שכתוב **שמות בא יב,יב) וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים** הוא נשאר כדי להטעותם.

שמות בא יב,יג: (ראה גם שמות שמות ד,ח)

וְהָיָה הַדָּם לְכֶסֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמַשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

רש"י (יג) **וְהָיָה הַדָּם לְכֶסֶם לְאֵת** - **לכם לאות**, ולא לאחרים לאות (ראה מכיל' בא פסחא ז). מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **וראיתי את הדם** - והלא הכל גלוי לפניו? ! אלא: נתן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי, ופוסח אני עליכם (ראה מכיל' בא פסחא יא). **ופסחתי** - וחמלתי (ראה ת"א), ודומה לו: "פסוח והמליט" (יש' לא,ה). ואני אומר: כל 'פסיחה' - לשון דילוג וקפיצה: **ופסחתי** - מדלג היה מבתי ישראל לבתי מצרים, שהיו שרויין זה בתוך זה; וכן "פוסחים על שתי הסעיפים" (מ"א יח, כא) - מדלגין; וכן כל פסחים הולכים כקופצים; וכן "פסוח והמליט" (יש' לא,ה) - מדלגו וממלטו מבין המומתים. **ולא יהיה בכם נגף** - אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים. הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

וְהָיָה הַדָּם לְכֶסֶם לְאֵת – תרסא קדמא ואזלא רביע, תבנית של מלמד ולמד, כגון בנין אב או כלל ופרט **וְהָיָה** – מכאן שלא נתנו מן הדם אלא מבפנים. **וְהָיָה** – תרסא, בתפקיד מחיצה, ללמד על דלת הבית שהסתירה את הדם בתוך הבית. תרסא בתפקיד שיעור לדם כדי טבילה כנדרש במכילתא על פסוק (יב,כב)

בדרך אגדה **שמות בא יב,יג) וְהָיָה הַדָּם לְכֶסֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים**, בתים - שטים, כל בית שעליו דם נחרב וזה האות שנתקיים הפסוק פעמיים ולכן הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן לא יחרב

וְלֹא-יְהִי נֶגֶף – מקף בתפקיד רב-מצב, (טט – א) הרי שהיה מצרי בבית ישראל, יכול ימלט? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף**, אבל הווה הוא במצרים (טט – ולא פוגע בבני ישראל בגלל המצרי שבביתם). (טט – ב) הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני: ילקה בגינו? תלמוד לומר: **ולא יהיה בכם נגף** (ראה מכיל' בא פסחא ז).

בְּכֶם – מרכא = מאריך, מרחיק מיקומו של ישראל מבין בני ישראל אל בין מצרים כפ' **רש"י** הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, **וְלֹא-יְהִי נֶגֶף לְמַשְׁחִית** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **לכתיחלה** ע"פ (יב,יב) כל עובדי עבודה זרה שבמצרים אמורים היו להפגע, **ובפועל** בני ישראל שקימו הצוויו של הקרבת הפסח והמילה ונתינת דמם על המזוונות ועל המשקוף מבפנים הפתח ניצלו.

שמות בא יב,כב: וּלְקַחְתֶּם אֲנִיחָת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף וְהַנְּעֻתֶם אֶל-הַמִּשְׁקָף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר:

רש"י (כב) **אזוב** - מיץ ירק הוא שיש לו גבעולין. **אניחת אזוב** - שלשה קלחין קרויין 'אגודה' (ראה סוכה יג,א).

ולקחתם אניחת אזוב – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ו/או על עצמו

תורה תמימה שמות יב (כב) אַנְתָּה אֲזוּב - אזוב ולא אֲזוּב יוֹן ולא אזוב רומי ולא אזוב כוחלי ולא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לוויי^(קפ) [שם]:

וּטְבִילָתָם בְּדָם - שיהיה בדם כדי טבילה^(קא) [שם]: טט – ענין השיעור מרומז ב-(יב,יג) **וְהָיָה הַדָּם לְכֶם לְאֹת**

תורה תמימה הערות שמות פרק יב הערה קצ, קצא

(קצ) אזוב כוחלי פי' הרמב"ם (פרה פ"א מ"ז) דהוא שם מקום, והערוך פי' דהוא מלשון צבע, ומלשון לא כחל (כתובות י"ז א): קצא) ר"ל כדי הטבילה הדרושה להגעה למשקוף ולשתי המזוזות, ויתכן דמדויק מדהו"ל לומר בקצור והגעתם מן הדם אל המשקוף: **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב** – גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו, כנדרש ב-

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב. מכאן אתה למד כל הליקחות שבתורה הואיל ונאמרו ליקחות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחת מהן שאינה אלא אגוד' כך פורט אני לכל הליקחות שבתורה שאינם אלא אגודות: ופירשו **תוס' סוכה יג,א** שלרבי יהודה לולב לא צריך אגד ולכן דורש שדווקא אם כתוב שורש "לקח" ומלת "אזוב" צריך שיהיה אגוד (כגון בפרה אדומה), ורבנן דורשים ממלת לקיחה בלבד שכל לקיחה צריכה להיות אגודה. **וּטְבִילָתָם בְּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף** – זרקא מונח סגול, (א) בתפקיד גריעה מהענין, לרמז שלא תדרוש אגודה במובן של חמש (כפרקי אבות ואגודתו על ארץ יסדה) אלא כאן במובן של שלושה

אַנְתָּה אֲזוּב – מונח רביע – מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, תשעה גבעולין לדעת רבי יהודה **תורה תמימה במדבר חקת יט (ו) וְלָקַח** - נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן (פ' בא) **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב**, מה להלן שלשה קלחים, אף כאן שלשה קלחים^(קב) [ספרין]:

במדבר חקת יט,ו: וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֲזוּב וְשֵׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ אֶל-יְהוָה שֶׁרֶפֶת הַפָּרָה:

תורה תמימה במדבר חקת יט,ו הערה לב ושם בודאי ג' קלחים כיון דכתיב אגודה ואין אגודה פחות מג' כמבואר בסוכה י"ג א', וכך מבואר בפ"א מ"ט דפרה מצות אזוב שלשה קלחים [שרשים] ובהם שלשה גבעולין, כלומר גבעול בכל קלח, וגבעול הוא קנה האמצעי שהורע בראשו, **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פרה פ"א,מ"ט** שלשה קלחים שלשה זרדין ובכל זרד קן אחד, שיהיו בשלשת הקלחין שלשה גבעולין. ור' יהודה אומר צריך שיהא **בכל קלח שלשה גבעולין**.

ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פ"ג ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה - האש והאוויר והמים שהם שלשה, על ארץ יסדה, על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קרויין אגודה. אי נמי, מצינו שלשה קרויין אגודה, אגודת אזוב שהם שלשה קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, שאדם אוגד בידו אחת שיש בה חמש אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל א"ר אבא בר כהנא משכר לקיחה אתה למד שכר לקיחה במצרים כתיב (שמות יב) **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב** בכמה היות טימיה ידידיה בד' מיני (טט – סכום פעוט של כסף) והוא גרם לישראל לירש ביזת הים ביזת סיחון ועוג ביזת ל"א מלכים לולב שעומד על האדם בכמה דמים וכמה מצות יש בו עאכ"ו לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון. **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז - וּלְקַחְתֶּם** ד"א קחו מוסרי ואל כסף (משלי ח: י). א"ר אבא בר כהנא משכר לקיחה את למד שכר לולב. שכר לקיחה, במצר' כת' **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב** וגו' (שמות יב: כב), בכמן טימין ידידיה, בארבעה מיני, בחמשה מיני, היא שעמדה להם בביות מצרים, בביות הים, בביות סיחון ועוג, בביות שלשים ואחד מלכים, לולב שהוא עומד לאדם בכמה דמים, וכמה מצוות יש בה, על אחת כמה וכמה, לכך משה מזהיר את ישראל ואומר להם ולקחתם לכם ביום הראשון (ויקרא כג: מ). **ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפו** כך אמר משה לישראל בדבר קל אתם נגאלים, **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב** כמה שויה ה' מעה בזכותה זכו לירש בזה מצרים בזה הים בזה סיחון ועוג ושלשים ואחד מלכים, והלולב הזה שיש בו כמה יציאות על אחת כמה וכמה, **אַנְתָּה אֲזוּב** – מונח רביע בתפקיד של ארבע או חמש, שווי אגודת אזוב ע"פ **ויקרא רבה (וילנא) פרשה ל בד' מיני** (טט – סכום פעוט של כסף), **פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא כז** בארבעה מיני, בחמשה מיני, ע"פ **ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתקפו ה' מעה**

ריקאנטי שמות יב (כב) וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב וגו' [שם כ"ב]. כבר רמזתי לך כי זהו דוגמת הקרבה לרצות מדת הדין.

וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב וּטְבִילָתָם בְּדָם אֲשֶׁר-בַּסֶּף

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יא

וּטְבִילָתָם בְּדָם. שיהא בדם כדי טבילה: **אֲשֶׁר-בַּסֶּף** מגיד הכתוב שעוקה חוקק בצד האסקופה ושוחט בתוכה אין סף אלא אסקופה שנא' בתתם ספם את ספי וגו' (יחזקאל מג ח) וכתוב וינועו אמות הספים (ישעיה ו ד) דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר אין סף אלא כלי שנאמר והספים והמזמרות (מ"א = מלכים א' ז י).

לאחרים דברי רבי ישמעאל ר' יונתן אומר מבפנים אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל (יב,יג) והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות רבי יצחק אומר לא כי אלא מבחוץ כדי שיהו המצרים רואים ומעיהם מתחנכים: **וְהִנְעַתְּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף** **אֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת** שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא ת"ל (יב,ז) ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הא אם הקדים זה לזה יצא נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': מן הדם אשר בסף עוד למה נאמר והלא כבר נאמר וטבלתם בדם אשר בסף [ומה ת"ל מן הדם אשר בסף] לפי שהוא אומר ולקחו מן הדם ונתנו שומע אני טבילה אחת לכולם ת"ל והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף על כל הגעה טבילה:

אֲשֶׁר-בַּסֶּף – רבי ישמעאל אומר עוקה חוקק לצד האסקופה, בור באדמה. רבי עקיבא אומר שבסף הוא כלי. בשחיטת הצפור של המצורע בתגלחת הראשונה, מודגש במיוחד צווי לשחוט אל מים שבכלי, ולא אל כלי ריק שלא יראה כאילו צריך דמו לע"ז. אם כן אפשר כי **וּלְקַחְתֶּם אֲנֶתָּה אֲזוּב** – גרשיים מונח רביע עשוי לרמז על יצא מן הכלל ללמד על עצמו שלזה בד"כ צריך חזרה כל שהיא, שני פרטים, וכאן נאמר וטבלתם ונאמר והגעתם ועל כל נתינה יש טבילה. וכן נאמר במדרש נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו': אפשר כי לרבי עקיבא בתי אבותינו במצרים היו כעין מקום מקדש שבו שוחטים אל כלי ריק.

3.6 שמות בא, יא (התשע"ה)

שמות בא, יא לפני מכת ארבה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לִבְ עַבְדָּיו לִמְעַן שְׂחִי אֶתְּךָ אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ:

המלים וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ מופיעות שלוש פעמים בתורה, באותה תבנית טעמים.

שמות וארא ז,כו: לפני מכת צפרדעים וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:

שמות וארא ז,טא: לפני מכת דבר וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ וְדַבַּרְתָּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר ה' אֶלְתָּי הַעֲבָרִים שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי:

מדרש רבה פרשה י' על פר' וארא המשתמש בפסוק **שמות וארא ז,כו**: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ הַזֶּה לְרִישָׁא שֶׁל **שמות בא, יא**, **שמות רבה (וילנא) פרשת וארא פרשה י'**

א (שם' וארא ז,כז) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ, : **(שם' וארא ז,כז)** : **וְאִם-מֵאַן אָתָּה לְשַׁלֵּם הַנֶּה אֲנִי נִגְף** וגו', **הה"ד (קהלת ה,ח)** וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכַל הָיָא הָוָא, וכל המדרש כמו שכתוב בויקרא רבה ובזאת חוקת התורה, רבותינו אמרין מהו וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ אֶרֶץ בְּכַל הָיָא הָוָא אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הם מיותרין בעולם כגון זבובים ופרעושים ויתושין הן היו בכלל ברייתו של עולם שנאמר (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה, ורבי אחא ב"ר חנינא אמר אפילו דברים שאתה רואה אותן כאלו הן מיותרין בעולם כגון נחשים ועקרבים הן היו בכלל ברייתו של עולם, אמר להן הקדוש ברוך הוא לנביאים (לפי ההמשך למשה וירמיהו שלא רצו בשליחות) מה אתם סבורים אם אין אתם הולכין בשליחותי וכי אין לי שליח וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכַל הָיָא הָוָא אני עושה שליחותי אפי' ע"י נחש אפילו ע"י עקרב ואפילו ע"י צפרדע, תדע לך שכן שאלולי הצרעה היאך היה הקדוש ברוך הוא פורע מן האמוריים, ואלולי הצפרדע היאך היה פורע מן המצריים הה"ד **(שם' וארא ז,כז)** הַנֶּה אֲנִי נִגְף וגו'.

מדרש רבה מהדורת וגשל, ליקוטים פ"י מה אתם סבורים. ומתווך זאת בכתוב כאומר אל משה **(שם' וארא ז,כז)** **אם-מֵאַן אָתָּה לְהִיחֵת** שליח הנה אנכי אוכל לנגוף את מצרים בלעדי שליחותך, והוכרחו לזה דאם רק כפשוטו (היינו הפסוקים שכתוב בהם וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ), היה לו לומר בא אל פרעה ואמור לו אם מאן אתה וגו'. אלא ודאי כי מוסב גם על משה, תדע לך שהרי הן (הבריות המוזכרות במדרש) הן לצורך לכלל הווייתו של עולם, וכלומר אילולי נבראו המזיקין בעולם היאך היה פורע מהם (אשר הנחלים (הוא מתנות כהונה)). ע"פ **עץ יוסף**: נחש וצרעה ועקרב הם מזיקין, הצפרדע אין דרכה לישוך ולהזיק (וגם היא שליח) זבובים ופרעושים ויתושין שנבראים מעיפוש הארץ גם הם שליחים.

אֶל-מֹשֶׁה – מקף כרב-מצב של רצון משה ללכת בשליחות ה' או לא ללכת בשליחות ה'.

אֶל-פְּרַעֲהוּ – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטרה, להיטיב (ב) להיטמא, להרע.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו ללכת בשליחות ה' אל פרעה; (ב) מוציא מפשטו של הכתוב **(שם' וארא ז,כז)** **וְאִם-מֵאַן אָתָּה** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על המיאון של פרעה גם מיאון של משה רבנו לעשות שליחות ה'. אכן יש לקב"ה הרבה שליחים לבצע שליחותו גם ע"י בעלי חיים שאין להם דעת, וגם כאלה שאין דרכם להזיק. אלא שבלי **וְאָמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה'** שְׁלַח אֶת-עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: פרעה יוכל לתלות את המכות בטבע ובמקורות. נעשה שימוש בפסוק **(קהלת ה,ח)** וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכַל הָיָא הָוָא ללמד על **וְאָמַרְתָּ אֵלָיו** – מונח רביע בתפקיד של לפחות ארבע, שלנביא יש לפחות ארבע יתרונות משליחים אחרים, בהיותו בעל דעת וכח הדיבור להטעים לפרעה את המתרחש. יתרונות הנביא הם (א) הוא מייצג את השולח – הקב"ה הבורא והיחיד **(כֹּה אָמַר ה')** (ב) הוא מייצג את עם ישראל **(שְׁלַח אֶת-עַמִּי)** (ג) הוא מסביר כי ה' רוצה שפרעה ישלח את עם ישראל מבחירתו להיטיב **(אֶל-פְּרַעֲהוּ)** (ד) הוא מסביר שה' רוצה שעם ישראל יוכל לעבוד את עבודת ה' **(וַיַּעֲבֹדְנִי)** (ה) וטעם סלוק במלת **וַיַּעֲבֹדְנִי** מגביל שעבודת עם ישראל תהיה רק לה' ובכך יתנתק מפרעה, ממצרים ומעבודה זרה שלהם.

רשב"ם (ז,כו) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה, בְּשְׁנֵי מִכּוֹת, ובשלישי לא היה מתרה; וכן כל הסדר, בכל שלש מכות (במכה השלישית) אינו מתרה: **בדם ובצפרדעים** התרה, בכנים לא התרה; **בערוב וכדבר** התרה; בשחין לא התרה. בכרד ובארבה התרה, (כחשך לא התרה). ט – זה נלמד מן הכתוב ואין צורך לטעמים.

בכל התראה שניה שאחריה אין התראה כתוב וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ באותה תבנית טעמים. אפשר כי לשלשה הכתובים אותה משמעות כפי' ר' יוסף בכור שור ב-**(שם' בא, יא)** **בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ** - לא היה אומר לך' כי אם **בֹּא**, 'בייך' בלעז, שמשמע שאני אלך עמך ("אני אלך עמך" גם ב- **וארא ז,כו**) (אפשר כי בצרפתית עתיקה מלת **בֹּא** היתה **viene**, בצרפתית בהתשע"ב **venir**) **בֹּא** – טפחא, שינוי משמעות מיחיד לרבים ההולכים כפי' ר' יוסף בכור שור שמשמע שאני אלך עמך.

ג' הכתר **רש"י** (א) **בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ. שְׂחִי** - שימי; שאשית אני.

ג' אחרת **רש"י** (א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ והתרה בו. ואח"כ מפרש **שְׂחִי** - שימי; שאשית אני.

במדרש **שכל טוב** מוסבר כי מקום הטעם כמלעיל וכמלרע גורם לשנוי משמעות בכלל וכאן במלת **שְׂחִי**.

שכל טוב (בובר) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פְּרַעֲהוּ. לפלטין שלו (במקורות אחדים מפורש כי מלת "לך" נאמרת כשפרעה ביאור, "בא" כשפרעה בארמונו): **כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לִבְ עַבְדָּיו**. הן הכבידו את לבם מעט ואני הוספתי להם כבדות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו, כל כך למה: **לִמְעַן שְׂחִי. הַטַּעַם** שהוא בת' מודיע כי הוא לשון זכר, כלומר אשית: **אֶתְּךָ אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ. אֶלֶּה** היינו קשות, **אֶלֶּה בְּקִרְבּוֹ**. כדכתיב ויתן ה' אותות ומופתים גדולות ורעים במצרים (דברים ו כב), אבל כשהטעם בש' היא לשון נקבה וציווי, כגון שייתי לבך למסלה (ירמיה לא כ), שייתי (בליל) [כליל] צילך בתוך צהרים (ישעיה טז ג):

(א) ההסבר בא להראות תפקיד מקום הטעם כמלעיל וכמלרע הגורם לשנוי משמעות במלת **שְׂחִי**: (א) בין זכר לנקבה (ב) בין משמע

"לשים" ובין משמע "שימי לב"

(ב) **אֶל-פְּרַעֲהוּ** – מקף, כרב-מצב בעל בחירה (א) להיטרה, להיטיב (ב) להיטמא, להרע. אם בוחר להרע אז **אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ**. אם בוחר להיטיב אז **אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבְ** - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר שע"י התראה יעשה תשובה ותתקבל.

על הגי' האחרת ברש"י ל- **בא אל-פרעה** והתרה בו. מבוסס הסבר האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל ליקוטי שיחות ו' ע' 65 **והתרה** בו. מבואר בתניא שאף מי שנאמר בו ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה", הנה "אם דחק ונתחזק ... ועשה תשובה – מקבלין תשובתו". ואף כאן, גם לאחר שהכביד ה' את לב פרעה עדיין היתה בידו הבחירה להתחזק ולשוב בתשובה. זהו **והתרה בו** - הקב"ה הכביד את לב פרעה כדי לשלול ממנו את האפשרות של תשובה. אך רש"י מגלה שעדיין היה בידו לעשות תשובה, שהרי המטרה של התראה היא בדרך כלל, שהאדם יקבל אותה.

אני הכפרתי את-לב – גרשיים מהפך פשוט, כעין יצא להקל ולא להחמיר על עם ישראל למרות שהכעיסו לפני ה' גם במצרים, כדי שלא יאמרו פרעה ומצרים שאין בידי ה' היכולת להצילם. כנדרש בשני אופנים ב- **שמות רבה (וילנא) פרשת בא פרשה יג א ...** ועמדו והכעיסו לפני ובקשתי וכלותי ולהשליכן מעל פני, ואמרתי בשביל פרעה הרשע שלא יאמר לא היה יכול להצילן ועמד עליהן והרגן, הוי (משלי כז, ג) **וְכַעַס אֲזַיִל כְּבֹד מְשֻׁנָּה**, (התגאות אויבי ה' נגד ה' או כפירתם ביהוד כפי' תולדות יצחק ב-י), מביאה את ה' למנוע מהם תשובה) הוי **כי-אני הכפרתי את-לב**. (ולאבדם כך להקל על ישראל). וש"ר מביא אותו מהלך הפעם מבוסס על פסוק בתורה (ב) ד"א **כי-אני הכפרתי את-לב** (דב' הא' לב, כו) **אָמַרְתִּי אֶפְאַיִהּ מְהוּ אֶפְאַיִהּ אִמְרַתִּי בִּאֲפִי** (בכעסי) איה הם (עם ישראל), דבר אחר **אֶפְאַיִהּ** אמרתי באף (בכעס) שהכעיסו לפני איה הם (עם ישראל) לא יהיו אלא **אֶשְׁבִּיתָהּ מֵאַנּוּשׁ זָכָר**, ומי גרם להם שיצאו משם **לוֹלִי פֶּעַס אוֹיֵב** (התגאות אויבי ישראל על ה' ועל עמו) מביאה להצלת עם ישראל ע"י ה'.

משלי כז, ג: כְּבֹד אֲבֹן וְגִטְל הַחֹל וְכַעַס אֲזַיִל כְּבֹד מְשֻׁנָּה: דברים האזינו לב: [כו] אָמַרְתִּי אֶפְאַיִהּ מֵאַנּוּשׁ זָכָר: [כז] לוֹלִי פֶּעַס אוֹיֵב אֲנֹר כֶּן-וַיִּכְרֹו צָרִימוּ כֶּן-וַאֲמָרוּ יִגְנוּ וְיָמָה וְלֹא הָיָה פֶּעַל כֶּל-זֹאת:
ול-**רמב"ן** יש גם מהלך של הקלה ... **כי עשיתי כן, לִמְעַן** שאשית בקרבם אלה האותות אשר אני חפץ לעשות בהם, שידעו מצרים את גבורתי, לא שאעניש אותם יותר מפני הכובד הזה; טט - ההכבדה אינה כדי להעניש את מצרים אלא כדי שיכירו בגבורת ה'.

אל-פרעה – אתנה, מגביל זמן להיטיב ולעשות תשובה שתתקבל עד שלא נעשה בו הדין.
את-לב ואת-לב – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו. (טט – א) הן הכבידו את לבם מעט, (טט – ב) בעקבות התראה יכלו לבהור לשוב, אך משלא שבו אז (טט – ג) ואני הוספתי להם כבודות, דאם בא אדם ליטמא פותחין לו,
את-לב ואת-לב – מקף מקף כרב-מצב של לב פרעה וכרב-מצב של לב עבדיו (א) בשעת מכות לפחות האחרונות יראים את ה', אחרי היפסק המכה פוסקים מלירוא את ה'.

עיון בכתוב (שמ' וארא י, א) **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי**: בדרכים אחדות.

לִמְעַן – רביע, ארבע סיבות לאותות שנעשו במצרים. אפשר כפי' **אברבנאל שמות פ"י** בשני מקומות בפירושו. השאלה הג' באמרו (שמ' וארא י, א) **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי** וגו' (שמ' וארא י, ב) **וידעתם כי-אני ה':** כי הנה תכלית המכות כבר ביארו הקדוש ברוך הוא למשה למעלה (טט – א) בקצתם למען תדע **כי אני ה'** (טט – ב) וקצתם למען תדע **כי אני ה' בקרב הארץ**. (טט – ג) ובקצתם בעבור תדע **כי אין כמוני בכל הארץ** והיו אם כן כלם בערך פרעה והמצרים לא בערך ישראל (שמ' וארא י, ב) **וידעתם כמו** שזכר כאן.

(טט – ד) ואמר שהמכות האלה שיזכור היו ראויות לבוא על המצרים מפני רשעת' ומה שהרעו לישראל והוא אמרו **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי**

הסבר בדרך פנימיות התורה

[רבינו] בחיי דברים פרק לא ויש לך להשכיל מלת בקרבי בפירושה ובמספרה (בג' של מלת "בקרבו"). ונראה לי כי בכל מקום שנמצא בתורה לשון "בקרבי" או "בקרבו" או "בקרבי" יש שם על כל פנים התעוררות על מדת הדין, ואב לכולן: (שמ' מש' כג, כא) **כי שְׁמִי בְּקִרְבִּי**, וכן במכות מצרים: (שמ' וארא י, א) **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי**, וכתוב בהן: (שמ' וארא ח, יח) **כי אֲנִי ה' בְּקִרְבִּי הָאָרֶץ:**

שמות משפטים כג, כא: הַשֶּׁמֶר מִפְּגִי וְשִׁמְעַתְּ קוֹלִי אֶל-תִּמְרָן בִּי לֹא יִשָּׂא לִפְשַׁעְכֶם כִּי שְׁמִי בְּקִרְבִּי:

ש"ה פרשת בא תורה אור יד. וזהו סוד (שמ' וארא י, א) **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי**, ורומז לאותיות שם ידו' המתפשטים בשכינה המתלבשת, כי כבר כתבתי בפרשיות הקודמות (פרשת וארא אות ב), שכל ניסים ונפלאות מצרים היו בשם ידו', וכמו שאמר הקדוש ברוך הוא 'אני ידו' והודיע ששמו ידו'. ועל אותיות זה השם אמר **לִמְעַן שְׁתִּי אֶתִּי אֶלֶּה בְּקִרְבִּי**. ... ומאותיות שמו נתפשטו הכנעת השר שהוא הבכור. והמכות באומה של מטה, ... **טו.** דע, כי גאולת מצרים אף שהיתה גאולה גדולה, מכל מקום אינה גאולה בהחלט עד לעתיד, ואז יתגלה אותיות שם ידו' כולם, מה שאין כן עתה לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, כמו שנאמר (שמ' בשלח יז, טז) **כי-יָד-עַל-פְּסוּלָה** (כס י"ה)

לִמְעַן – רביע, רמז לגלוי שלימות שם הוי' של ארבע אותיות שבהם נעשו כל נסי יציאת מצרים. **אתני אלה** – מרכא טפחא כיתור לרבות שאומר שמלת "אלה" (כעין א-לקות, בני הא-לקים) יתירה לדרוש שלפני הכנעת האומה ה' מכניע את את השר של האומה. וזה מביא להכנעת האומה.

שְׁתִּי – תביר, מחלק ללמד שבגאולת מצרים לא נתגלה כי אם אותיות י"ה, ורק בגאולה לעתיד לבוא יהיה גלוי של ארבע אותיות שם הוי'. **בְּקִרְבִּי** - **[רבינו] בחיי** התעוררות על מדת הדין, סלוק מגביל התעוררות מידת הדין רק על מצרים וישראלים שלא חזרו בתשובה. **ההסבר הבא** מפי הרב סנדר ערלנגער שליט"א. משל למלך הגוזר עונש ואין זה נאה למלך לבצע העונש, אלה הענישה מתגלגלת לקוסינר הממונה לחבל בנענש (כמו זה שאמור היה להרוג את משה).

לִמְעַן – רביע מרמז לארבע אותיות שם הוי' דקדושה ממנו בא שפע החיות לבריאה.

כאשר דינים דקדושה רוצים לנקום, ע"פ **[רבינו] בחיי** מלת **בְּקִרְבִּי** מלמדת על התעוררות מדת הדין או **שְׁתִּי** – תביר מצמצם מאד החיות וזה עובר להחיות הקליפות (נקרא גם "ה" תתאה (אחרונה בשם הוי') הירוד לגלות). גי' מלת **בְּקִרְבִּי** מלמדת על גלוי טומאה וזה גורם לקליפות להפעיל מלאכי חבלה וש"דים כמרומוז בפי' **ריקאנטי** ומשם באו מכות מצרים, ובכתוב מרומזים במלת **אלה** (כמו במעשה העגל (שמ' תשא לב, ד; שמ' תשא לב, ח) **וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל**) (רבוים מרומוז בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **אתני אלה**. ובאגרת רבי שמשון מאוסטרופולא הנלמדת לביל פסח נאמר שמספרם נלמד מ-**(יש' נח, ד) וְהַמְּכֹת בְּאֶגְרֵף רִשַׁע** מלת אגרף – נוטריקון ג' אלפים ר"פ **(תה' עח, מט) מְשַׁלְּחַת מְלֶאכֶי רָעִים:**

שמות בשלח יד,כד: וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֶף ה' אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעָמוּד אֲשׁ וַעֲנַן וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: רש"י ... וַיִּהְיֶה – לשון 'מהומה'; 'אשטורדישון' בלעז; עירבכם, נטל סיגניות שלהם (ראה תנח"ח בשלח כג). ושנינו ב'פרק רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי' (ראה ל"ב מידות ב): כל מקום שנאמר 'מהומה' - הרעמת קול הוא, וזה (ש"א ז,א) **אב לכולם וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל-פְּלִשְׁתִּים וַיְהַמֵּם.**

שמואל א ז,י: וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הַעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׂוּ לְמַלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל-פְּלִשְׁתִּים וַיְהַמֵּם וַיִּגְּפּוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל: אפשר כי חבנית הטעמים של הרישא של פסוק (ש"א ז,א) וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הַעוֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׂוּ - זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד כעין בנין אב מרמזת על דרשת בנין אב, שבסיפא של הפסוק וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל וע"י כך ... וַיְהַמֵּם אפשר כי חבנית הטעמים של הרישא של פסוק (שמות בשלח יד,כד) וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֶף ה' אֶל-מַחֲנֵה מִצְרַיִם - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד כעין בנין אב מרמזת על דרשת בנין אב, שבכרייתא דל"ב מידות נדרשת מ-(שמואל א ז,י).

מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פרשה ה ... וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם, המזן ערבבן נטל סגניות (מכילתא דרבי שמעון: נטל סגנין, ריב"א: נטל אצטגנינות, ספר הערוך נטל סגנינות היינו חכמה ודעת; פירוש ר' עובדיה מברטנורא על רש"י סגנון וראשון, טט - היינו מפקדים) שלהם ולא היו יודעים מה הם עושים. ד"א וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם אין הממה אלא מגפה כענין שנו' וַיְהַמֵּם מְהוּמָה גְּדוֹלָה עַד הַשָּׁמַיִם: (דב' ואת' ז,כג), טט - מהי מגפה? רמב"ן בדב' מפרש יאבדו ביד ישראל בשלבים. ספורנו (להלן) בשמות מפרש חלאים.

וַיִּהְיֶה - זקף-גדול, מלת ויהם מלמדת שלושה דברים, (א) לשון מהומה, מלבי"ם שמות: מבוכה, מלבי"ם תה' פגי, הרגו זה את זה (ב) עירבוב (ג) נטילת סגנינות היינו לא היו יודעים מה הם עושים. או (א) הרעמת קול (ב) לשון מהומה עירבוב נטילת סגנינות (ג) מגפה - **ספורנו:** במיני חלאים וב-**כתר יונתן** (תרגום יונתן ללשון הקדש) וישגעים

וַיִּהְיֶה - זקף-גדול, מלמד על שלש מלחמות של מהומה **מדרש שמואל (בובר) פרשה יג [ג] (ש"א ז,א):** וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הַעוֹלָה וגו' וַיִּרְעַם ה' וגו' וַיְהַמֵּם (פסוק שלעיל שימש לבנין אב), אמר רבי אבא בר כהנא **שלוש מלחמות של מהומה** הבטיח הקדוש ברוך הוא שהוא עושה לישראל, ושלשתן עשה להם, הראשונה בימי יהושע (יהושע י, י) וַיְהַמֵּם ה' לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וגו', השנייה בימי סיסרא (שופטים ד, טו) וַיִּהְיֶה ה' אֶת-סִיסְרָא וגו', והשלישית בימי שמואל, (ש"א ז,א) וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הַעוֹלָה וגו' וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל (טט - וגו' וַיְהַמֵּם), רבי סימון מוסיף תרתי (ש"א בשלח יד,כד) וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם:, (זכריה יד, יג) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא תַהֲרֶה מְהוּמָת-ה' רַבָּה בְּהֶם וגו', ולא פליגינן מה דאמר רבי סימון לשעבר (טט - יש להוסיף גם לעתיד), מה דאמר רבי אבא בר כהנא לכשתבוא בהם (טט - בעמי כנען).

מדרש תהלים (בובר) מזמור יח [יח] (ירעם מן שמים ה') [ויערם בשמים ה']. אמר ר' אבא **שלוש מלחמות של מהומה** הבטיח הקדוש ברוך הוא לישראל בכניסתן לארץ ישראל, שנאמר (ש"א מ"ש' כג,כ) אֶת-אֵימַתְךָ אֶשְׁלַח לִפְנֵיךָ וְהַמַּתִּיל אֶת-פְּלִ-הַעַם אֲשֶׁר תִּבָּא בְּהֶם וגו', (דב' עקב ז,כ) וַיִּמְנַם ה' אֶלְעִיָּד לִפְנֵיךָ וְהִמָּה גְּדוֹלָה עַד הַשָּׁמַיִם; תרי משמע (טט - המם ומהומה הם ששתי מהומות, וסה"כ שלוש מהומות), ורבנן (מביאים שלוש מלחמות אחרות) ילפי לה מהכא, (יהושע י, י) וַיְהַמֵּם ה' לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, [שופטים ד, טו] וַיִּהְיֶה ה' אֶת-סִיסְרָא, (ש"א ז,א) וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל-גְּדוֹל וגו' וַיְהַמֵּם, אמר ר' סימון עוד שתיים, (תה' יח,טו) וּבַרְקָיִם רַב וַיְהַמֵּם: (טט - שירת דוד על הצלתו מכל אויביו), (זכריה יד, יג) וַיְהִי בַּיּוֹם הַהוּא תַהֲרֶה מְהוּמָת-ה' רַבָּה בְּהֶם:, ר' סימון בשם ר' אבא אמר אחת לשעבר שנעשה לפרעה (טט - קריעת ים-סוף, ש"א בשלח יד,כד), ואחת לעתיד לבא לגוג ומוגוג (טט - זכ' יד,יג).

שם משמואל ויקרא פסח וע"ז כתיב וַיִּהְיֶה אֵת מַחֲנֵה מִצְרַיִם, ובמכילתא עירבכם והממם ונטל סיגניות שלהם. (טט - כנראה על מלת סיגניות במשמע של חכמה ודעת כצוטט מספר הערוך לעיל מלמד את הדבר הבא) ומזה נשאר לדורות שביו"ט זה **נתוספה הדעת בבני ישראל וניטלה הדעת מאויביהם ושונאיהם** אשר רדפום: נציע כאן הסבר להעברה זאת. במכת בכורות נאמר (ש"א בא יב,יב) וַעֲבַרְתִּי בְּאָרְץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה - מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע מהענין ו/או מוסיף מהענין על הענין. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת הלילה הזה הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים. ע"י הגריעה מדינים הם הפכו לבריות חדשות שאיפשרה להם לדבוק בה' ובזכות הליכת בני ישראל אחרי ה' ממצרים ולתוך ים סוף גדלה חיבתו לפניו עד שגם נטל הדעת מאויביהם ושונאיהם והוסיף הדעת בבני ישראל.

שמות בשלח יד,כה: וַיִּסַּר אֶת אֶפְרַיִם מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת נִיאָמַר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם: פ' כ"י כנראה כאן במובן דהא (שהרי) - **מכלתא בשלח פ' ה** אמרו **מי שעשה להם נסים במצרים הוא עושה להם על הים נסים.** המצרים הודו שה' שנלחם בהם במכות מצרים חוזר ונלחם בהם בים סוף. רש"י בא לישב את הלשון **במצרים** והרי פה זה על ים סוף **רש"י נלחם להם במצרים** (טט - אל תקרא מצרים אלא) מצריים, ד"א **במצרים** בארץ מצרים שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם שנשארם במצרים. **מכלתא בשלח פ' ה** רבי יוסי אומר במכות כמות שהיו לוקים אלו על הים כך היו אלו שבמצרים לוקין והיו רואים אלו את אלו. ולא במצרים בלבד אלא בכל המצריין להם לישראל לדורות. **מפני ישראל כ"י ה'** - ... זקף-קטן ... זקף-קטן, פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר שחוזר וקורה (א) נלחם במכות מצרים וחוזר ונלחם בים סוף (ב) נלחם בעת ובעונה אחת בים ונלחם בארץ מצרים (ג) כשם שה' נלחם במצרים כך נלחם בכל המצריים להם בכל הדורות.

נלחם להם - מרכא טפחא - יתור לרבות לחימת ה' לטובתם של ישראל, מים סוף לכל החוזר וקורה שלעיל, וזה מאופיין ע"י **במצרים** ככעין לשון נופל על לשון מצרים - מצרים. **במצרים** - סלוק, מגביל, בני ישראל והמצריים היו בעת ובעונה אחת בתוך ים-סוף, והמצרים ראו שרק בהם המהומה על כל משמעויותיה כפי שהוסבר ב-(ש"א בשלח יד,כד) ואילו בני ישראל הלכו בלי להפגע (חיצי כהן).

טט - ובשירת הים מתבטאות הדרשות על הנאמר בפסוקים כגון **שמות בשלח יד, כד - כה**: מלחמת ה' במצרים למשל בפסוק **שמות בשלח טו, ז**: **וַיִּכְרַב גֹּאֲוֹנָהּ תַּהְרִים קַמְיָהּ תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶהּ יֹאכְלֶמוּ פִּקְשׁ**:

רש"י וַיִּכְרַב גֹּאֲוֹנָהּ, אם היד בלבד רועצת האויב כשהוא מרוםם ברוב גאונו אז יהרוס קמיו ואם ברוב גאונו לבוד אויביו נהרסים ק"ו כששלח במ חרון אף **יֹאכְלֶמוּ**; טטוד"ל **רש"י** פירש **תַּרְנֶנֶהּ** – חרון אף (האם חרון אף הוא כמו אף וחמה שהם שנים מחמישה חובלים) **בעל הטורים ... תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶהּ**, **מִבְּצִירֵיהֶם תִּשְׁלַח (מ"ב ח"ג)** (טט - נבואת אלישע לחזאל), מלמד כמו שלקו הם על הים כך לקו במצרים והרס במצריהם, וגו'; טטוד"ל – **בעל הטורים** פירש **תַּרְנֶנֶהּ** – לוקים על הים, לוקים על היבשה – במצרים גופה **אור החיים**. **תִּשְׁלַח תַּרְנֶנֶהּ יֹאכְלֶמוּ פִּקְשׁ**: פירושו לא שאתה צריך לרוב גאונוך להרוס אותם אלא הגם שיכול אתה לשלח חרון אחד שלך ויהיה נאבד כקש:

טטוד"ל - **תִּשְׁלַח** פשטא **תַּרְנֶנֶהּ** מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, כל אופני החרון, ע"פ **רש"י** שני סוגי חובלים מחמישה (ש"ר תשא פ"ר מא), ע"פ **בעל הטורים** חרון אף בים וביבשה, ע"פ **אור החיים** היה מספיק חרון אחד ואף-על-פי שלח במ חרון לרוב להפליא במ מכותיו.

ודומה להם: **דברים עקב ט, יט**: **כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְתַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף ה' עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע ה' אֱלֹהֵי גַם פִּעְעֵם הַקּוֹא**: **שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא ... כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְתַחֲמָה**, חמשה מלאכי חבלה היו שם, אף וחמה וקצף והשמד והשחת, אותה שעה באו שלשה האבות ועמדו בשלשה מהם נשתיירו אף וחמה אמר משה רבון העולמים בבקשה מכסא כבודך עמוד אתה באחד ואני באחד שנא' (תהלים ז) קומה ה' באפך, ואני אעמוד בחמה שנאמר (שם /תהלים/ קו) ויאמר להשמדים לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו,

כִּי יִגְרָתִי – מונח רביעי, בתפקיד חמשה מלאכי חבלה היו שם, אף וחמה וקצף והשמד והשחת, **מִפְּנֵי הָאֵף וְתַחֲמָה** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן (במלה אחת),

מִפְּנֵי – מהפך מחמשה להתיר לשניים ע"י אותה שעה באו שלשה האבות ועמדו בשלשה מהם נשתיירו **הָאֵף וְתַחֲמָה** אמר משה רבון העולמים בבקשה מכסא כבודך עמוד אתה באחד ואני באחד שנא' (תהלים ז) קומה ה' באפך, ואני אעמוד בחמה

בבלי נדרים לבא, ... והכתיב: **(דב' עקב ט, יט) כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְתַחֲמָה**; (טט – זקף-קטן בתפקיד שתיים) (טט – א) תרי (טט – שני מיני) חימה הווי. (טט – ב) ואיבעית אימא: גונדא (טט – גדוד) דחימה. טט – **וְתַחֲמָה** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בלשון יחיד חמה, ונדרש גדוד – הרבה אופני חמה)

שמות בשלח טו, א: **רש"י (א) אָז יִשִּׁיר-מִשָּׁהּ - אז**, כשראה הנס, עלה בלבו **שישיר** שירה. וכן "אז ידבר יהושע" (יהו' י"ב); וכן "ובית יעשה לבת פרעה" (מ"א ז, ח), - חשב בלבו שיעשה לה; אף כאן: **ישייר** - אמר לו לבו שישיר, וכן עשה: **ויאמרו לאמר: אשירה**. וכן ביהושע, כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר, וכן עשה: "ויאמר לעיני כל (לפנינו ללא 'כל') ישראל" (יהו' י"ב); וכן שירת הבאר, שפתח בה "אז ישיר" (במ' כא, ז), פירש אחריו: "עלי באר ענו לה" (שם); **אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בַּמָּה (מ"א יא, ז)** - פירשו בו חכמי ישראל (שבת נו, ב): שבקש לבנות ולא בנה; למדנו שהי"ד על שם המחשבה נאמרה; זהו ליישב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו (סנה' צא, ב): מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה; וכן בכלום, חוץ משל שלמה, שפירשוהו: ביקש לבנות ולא בנה (ראה שבת נו, ב).

מלכים א יא, ז: **אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בַּמָּה לְכַמוֹשׁ שֶׁקֶץ מוֹאָב בְּתֹר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרוּשָׁלַם וּלְמַלְכָה שֶׁקֶץ בְּגֵי עַמּוֹן**: **מוֹאָב בְּתֹר** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים 207 + 49 = 256, הפרש בין גי' זקף-קטן זקף-גדול (576) ובין גי' המלים המוטעמות 256 – 576 = 320

207 – ר"ו של תקינן 49 – מ"ט שערי טומאה למ"ט שערי טהרה אפשר כי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול המטעימה את התוכן **מוֹאָב בְּתֹר** מרמזת כי שלמה המלך במחשבתו ובפעולותיו, שלמראית עין מתוארות בשלילה (ירושלמי סנהדרין פ"ב, בבלי כא, ב), שמות רבה וארא פ"ו וירבה נשים שהטו את לבבו, ירבה סוסים, הרהור אחר מדותיו וגזרותיו של מ"ה הקב"ה), פעל לברור קדושה ואורו של מלך המשיח כהמשך לנאמר ב-**בראשית רבה (וילנא) פרשת וישב פרשה פה (בראשית וישב לח, א)**, **וַיְהִי בַעֲתָה הַהוּא וַיִּרְדּוּ יְהוּדָה מֵאֶתְּ אֶחָיו הַקְּב"ה** היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח והגמטריות הבאות מ-אוצר הגי' של הרב יוסף רפאל פאלוך זצ"ל מלמדות על כך.

256 - גר"ו (עלי ראשי), (טט – גם נ'טריה ר'חמנא וינצריה (ישמרהו ה' וינצרהו) מכוון למלך המשיח המתואר) ענ"י [מלא כזה] עי"ן נו"ן יו"ד (טט – ורכוב על חמור) (טט – האמור להלחם בלבן) הארמ"י [בעה"ט תולדות] הרמא"י [בעה"ט תולדות] ויר"ם קרן לעמו (טט – ויפיץ דעת תורה) זמ"ן נק"ט ר"ת זרעים מ'ועד נ'שים נ'זיקין ק'דשים ט'הרות]-[תיקוני זוה"ק דף ה'] (טט – וידמה ל-) חזקיהו מל"ך יהוד"ה **בבלי סנהדרין צדא**, ... ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח, וסנהריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם. (טט – ויש ללמוד מחזקיהו שהמשיח יאמר שירה כמו משה רבנו)

320 – יש"י (טט – אביו של דוד ממנו יבוא המשיח), (טט – מתקן הקירור והספק שמביא עמלק אשר) קר"ך בדרך (בעה"ט תצא) ומתקן ש"ך ניצוצי הדין (ספר נגיד ומצוה ל"ח ע"א) מנח"ם ב"ן חזקיהו (שמו של מלך המשיח – סנהדרין ח"צ ב') (טט – וכתב ב-) **ספר נצח ישראל פרק כו** ... וכן אמרו בפרק חלק (סנהדרין צב ב) **מנחם בן חזקיהו שמו**, שנאמר (איכה א, טו) **כִּי-רָתַק מִמֶּנִּי מִנְחָם מְשִׁיב נִפְשָׁי**. ואין ספק כי המשיב הנפש הוא המחזיק אחד מחולשתו, ולפיכך נקרא המשיח מנחם בן חזקיהו. וזהו חס"ד אברה"ם (טט – וכתב ב-) **מעשי למלך הלכות בית הבחירה פ"א** (עיין ירושלמי פ"ב דברכות ומדרש רבה איכה על פסוק (איכה א, טו) **כִּי-רָתַק מִמֶּנִּי מִנְחָם מְשִׁיב נִפְשָׁי** עיין בפירושו מחנה חיים על תהלים דמשיח נוסריקין מ'נחם ש'למה י'דידי' חזקיהו)

איכה א, טז: **עַל-אֲלֹהֵי אֲנִי בּוֹכֶנָה עֵינַי | עֵינַי יִרְדּוּ מֵאֵי כִּי-רָתַק מִמֶּנִּי מִנְחָם מְשִׁיב נִפְשָׁי הֵיוּ כְּנִי שׁוֹמְמִים כִּי גִבַר אוֹיְבִי** ס בתורת הסוד השכינה בוכה על הגזרות ובזכותה המנחם מגיע לאריך אנפין הממשיך עין חסד בלבד (הרב סנדר ארלנגר נר"ו) ולזכרון לרב יוסף רפאל פאלוך בן הרב דוד משה: 256 – (ר"ת) יוסף רפאל בן דוד מ'שה; 320 – ר"ת וס"ת של יוס"ף רפא"ל.

3.8 שמות בשלח יג,ז (התשע"ה)

שמות בשלח יג,ג: וַיִּסְעוּ מִסְפַּת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְרֵם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר:

על הכתוב נדרש ב-פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסיקא יב - בחדש השלישי [יד] זהו שאמ' הכת' דַּרְרִיָּה דַּרְרִיָּה גַּעַם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלֹום: (משלי ג,ז).. ביקש הקדוש ברוך הוא ליתן תורתו (ש- דַּרְרִיָּה דַּרְרִיָּה גַּעַם) לישר' בשעה שיצאו ישראל ממצרים (אבל) והיו חלוקין אילו על אילו והיו אומ' וַתִּגְדַּל רֵאשׁ וַתִּשְׁוֶבָה מִצְרַיִם: (במ' שלח יד,ז). מה כת', וַיִּסְעוּ מִסְפַּת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְרֵם (שמ' בשלח יג,ב), היו נוסעים במריבה וחונים במריבה,

אבל טעמי וַיִּסְעוּ מִסְפַּת – טפחא אתנח הם כתבנית הטעמים של (דב' ואת' ו,ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, היינו נסעו בקבלת עול מלכות שמים, והקב"ה שמח באמונתם בו ועוטפם בענני כבוד כנדרש ב-מכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא ר' עקיבא אומר אין סוכות אלא ענני כבוד שנא' (ישעיה דה), וַבִּרְא ה' עַל-כָּל-מַלְכוּן הַר-צִיּוֹן וְכָתִיב פִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד תִּפְחָה: אין לי אלא לשעבר לעתיד לבא מנין ת"ל (ישעיה ד,ז) וַסִּבֶּה תִּהְיֶה לְצַל-יוֹמָם ואומר (ישעיה לה,ז) וּפְדוּנֵי ה' יִשְׁבְּחוּ וַבְּאוֹר וַבְּרָזָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל-רֵאשִׁים.

וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְרֵם – מונח זקף-קטן, שתי דרשות לכאורה על הפשט. (א) שם מקום, (ב) אותיות אמ"ת ע"פ זוהר ח"ב רמז לאבות שהחנו את אמ"ת ה' בעולם, ובזכותם ניצלו ישראל מן הדין. **אגרא דכלה שמות פרשת בשלח**

וּנְיָ לַדְּהוּא עַפְי' האמור בזוהר [ח"ב מ"ז ע"א] וז"ל ההוא ליליא (היינו על היים) כנש קוב"ה לפמליא דיליה ודאין דינייהו (דנו דינם) לישראל, ואלמלא דאקדימו אבהן עלייהו דישאל לא אישתזיבו מן דינא, עכ"ל. רצ"ל האבות בזכותם היו הולכים לפניו תיכף בצאתם ממצרים, וכן הוא בזהר [ח"ב מ"ז ע"ב] בפסוק (שמ' בשלח יג,בא) וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עַנְוֹן, דא אברהם וכו', וידוע דכל האבות נרמזין בתיבת אמ"ת ראש [אלפ"א בית"א א - אברהם] וסוף [ת - יעקב, תתן אמת ליעקב] ואמצע [ת - יצחק].

אגרא דכלה במדבר פרשת מטעי ... כאשר נוסעים גם מסכות היינו מדי הסיפוק, היינו שלא השתמש בהעוה"ז כל זמן היותו ככאן רק די הסיפוק וההכרה בלבד, אזי אחר כך נוסעים גם מדי הסיפוק, היינו אחר יציאתו מן העולם, אז ויחנו באת"ם היינו אותיות אמ"ת, היינו בעולם האמת בחותמו של הקדוש ברוך הוא שם חנייתו, ולא יצטרכו לגלגולים ועונשים, והנה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמ"ת [שבת נה א] להיות אלו האותיות ראש תוך סוף באלפ"א בית"א, והנה אות המ' הוא באמצע, היינו אות המ"ם סתומה, והנה מ"ם סתומה משפטה בסוף התיבה, על כן נכתב בכאן את"ם, וז"ש למה נכתב את"ם ולא אמ"ת, וז"ש אשר בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר, רצ"ל מ"ם כזו אשר משפטה בקצה הדבור.

וַיִּסְעוּ מִסְפַּת – טפחא אתנח הם כתבנית הטעמים של (דב' ואת' ו,ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, חיים ללא תאוות הם תנאי אחד לשלימות בקבלת עול מלכות שמים, התנאי השני נדרש מהכתוב בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר - בְּקֶצֶה – טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריו ואפשר גם בתפקיד שנוי הקריאה של מלת הַמִּדְבָּר לקריאה הַמִּדְבָּר ואז טפחא בתפקיד התפשטות ענין הַמִּדְבָּר לכתוב לפניו, ש-הַמִּדְבָּר אמ"ת והיה ללא תאוות מביא ל-וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְרֵם לחניה באותיות אמ"ת, לאחדות עם הבורא שחותמו אמ"ת ופורסם ע"י האבות.

כתב "דרשות התהלים" לרב אהרן זכאי הי"ו בשם "ראשית חכמה" שער הקדושה שמי שאינו פוגם בלשונו לדבר שקר, תפילתו נשמעת. וכן תקנו בסיום תפילת שמונה עשרה (טט) – מציע לומר שב-בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר – מרמז לסיים הַמִּדְבָּר עם ה' בש"ע) לומר "אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי (טט - או שפתי) מדבר מרמה", כדי להודיענו שתקובל תפילתנו ברצון צריך שנוזהר מלדבר שקר ומרמה. וזהו שאומר הכתוב: אימתי (תה' קמה'ית) קְרוֹב ה' לְכָל-קְרָאיו ומקבל תפילתם? לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאוּ בְּאֵמֶת: – שנוהרים במדת האמת וגו'. ודובר אמת לפני (שמ' בשלח יג,בא) וְה' מביא לכדרש ב-אגרא דכלה והנה וְה' הוא ובית דינו יחודא שלים.

שמות בשלח יג,כא – כב:

[כא] וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עַנְוֹן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלִילֵהָ בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהַאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: [כב] לֹא-יָמִישׁ עַמֹּד עַנְוֹן יוֹמָם וְעַמֹּד אֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: פ

(יג,כא) לִפְנֵיהֶם יוֹמָם – קדמא ואזלא ... (יג,כב) לֹא-יָמִישׁ עַמֹּד עַנְוֹן - גרשיים מהפך פשטא, תבנית הטעמים הזאת המורכבת משתי תבניות הטעמים האלה מרמזת לדרוש בכעין קל וחומר עם כעין הגבלת דיו לבא מן הדין להיות כנידון. ללמד כי הנלמד (יג,כב) כבוד הרב מוגבל להיות לכל היותר כמו המלמד (יג,כא) כבוד ה'. אבל כאן הגבלה מותנית או זמנית, כאן הגבלת הכבוד לרב המותנית ברצון הרב.

וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם – קדמא ואזלא תבנית טעמים בתפקיד המרמז ללמלמד והוא הקב"ה, המוחל על כבודו והולך לפני בני"י, ואזלא – הולך אחריו הנלמד הוא הרב שתבנית הטעמים של (יג,כב) לֹא-יָמִישׁ עַמֹּד עַנְוֹן - גרשיים מהפך פשטא מרמזת לדרוש כי הנלמד מוגבל בכעין "דיו". תורה תמימה הסביר דרשת ה-בבלי קידושין לבא, [כא] וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם - מכאן שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול⁽¹³⁾ ב-הערה עו) ... דהכונה היא משום דענין כבוד רב היינו הך דמורא מפני הרב, ובמורא מצינו שהוקשו ערך הרב לערך הקב"ה כמ"ש (משנה מסכת אבות פ"ד מ"ב) ומורא רבך כמורא שמים, וא"כ מדמצינו בהקב"ה שמוחל על כבודו כך הרב וגו'

משנה מסכת אבות פ"ד מ"ב

רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים: **בבלי קידושין לבא** ... א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא: האב שמחל על כבודו - כבודו מחול, הרב שמחל על כבודו - אין כבודו מחול; ורב יוסף אמר: אפי' הרב שמחל על כבודו - כבודו מחול, שנאמר: (יג,כא) וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם. אמר רבא: הכי השתא, התם הקדוש ב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא - מחיל ליה ליקריה, (לב,ב) תורה דיליה היא? הדר אמר רבא: אין, תורה דיליה היא, דכתיב: (תהלים א) ובתורתו יהגה יוםם וליילה.

תורה תמימה שמות פרק יג (כא) וְה' הִלְךָ לִפְנֵיהֶם - מכאן שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול⁽¹³⁾ [קדושין ל"ב א]:

תורה תמימה הערה עו) הדמיון בזה צריך קצת באור, כי למה לא נימא כזה גם במלך שכבודו מחול ונילף ג"כ מהקב"ה שהוא מלך המלכים, וצ"ל דהכונה היא משום דענין כבוד רב היינו הך דמורא מפני הרב, ובמורא מצינו שהוקשו ערך הרב לערך הקב"ה כמ"ש ומורא רבך כמורא שמים, וא"כ מדמצינו בהקב"ה שמוחל על כבודו כך הרב, משא"כ כבוד המלך הוא שתהיה אימתו מוטלת על הבריות ולא שייך בזה מחילה, כי טבע הענין דורש מוראו וכבודו, ודו"ק:

שמות בשלח יג,כא – כב:

[כא] נה' הַלֵּךְ לְפָנֶיהֶם יוֹמָם בַּעֲמוּד עֵנָן לְנַחְתָּם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלֵה בַּעֲמוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְיָלֵה:
[כב] לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְיָלֵה לְפָנֵי הָעָם: פ

בבלי שבת כגב, אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בטר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

אמר רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים, הזהיר במזווה - זוכה לדירה נאה, הזהיר בציצית - זוכה לטלית נאה, הזהיר בקידוש היום - זוכה וממלא גרבי יין. רב הונא הוה רגיל חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: תרי גברי רבובי נפקי מהכא. נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין. רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דבי נשא דרב שיזבי, חזא דהוה רגיל בשרגי טובא, אמר: גברא רבא נפק מהכא. נפק מינייהו רב שיזבי.
[כא] נה' – פזר, אפשר שנדרש מכאן (א) כרבא לפירסומי ניסא ע"י נר חנוכה (ב) רב הונא: הרגיל בנר - הויין ליה בנים תלמידי חכמים

דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא **(שמ' בשלח יג,כב) לֹא-יָמִישׁ עַמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְיָלֵה** מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. סברה לאקדומה, אמר לה ההוא סבא: תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר. אמר רבא: דרחים רבנן - הווי ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן - הווי ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן - הווי גופיה הוי צורבא מרבנן, ואי לאו בר הכי הווי - משתמען מיליה כצורבא מרבנן.

בפסוק נמצאים רמזים אחדים לקביעת זמנים ביום.
נה' – פ' רמב"ן ה' ובית דינו. בית דין של מטה מקדש ראשי חדשים וכך קובע את הזמנים של הבריאה ועל פיו נוהג בית דין של מעלה וה' דן את העולם לפי זמנים אלו.

לפניהם יומם בעמוד – ר"ת ל' י' ב' הם ראשי ר"ת של **(דברי הימים א יב,ג)** ומבני **יששכר יודעי בינה לעתים** **לדעת מה-יעשה ישראל** ופ' **רד"ק** רבותינו פירשו (יל"ש דה"א תת"עט), שיודעים לעבר שנים ולקבוע חדשים, וזהו שאמר **לדעת מה-יעשה ישראל**, וזהו **יודעי בינה לעתים**, כלומר: לזמני העולם; שהיו יודעים לחשב בתקופות המזלות.

בעמוד ענן – ג' 122 + 170 = 292 עולה בזמ"ן נ"ץ חמ"ה
בעמוד אש – ג' 122 + 301 = 423 עולה שקיה"ח (ר"ת שקיעת החמה)
בעמוד אש – ג' 122 + 301 = 423 עולה ז"ה עלה"ש הב"א (עלה"ש ר"ת עלות השחר)

נה' – פ' רמב"ן ה' ובית דינו. ביום הדין הגדול לעתיד לבוא, יוציא ה' חמה מנרתיקה והיא תעשה דין ברשעים (כגון ישעיה ד,ה,ו) (כגון בבלי ע"ז ג). אפשר כי מכאן ומבבלי שבת כגב, בדברי רב יוסף לדביתהו בהדלקת נרות שבת, מרומז כי לפחות פסוק **(שמות בשלח יג,כב)** מרמז לזמנים שונים בארץ-ישראל, הילכתיים ותוכניים (אמיתיים השייכים לתבנית העולם).

נקדים בציטוט קצר מהספר **זמנים בהלכה, הרב ח"פ בניש** ה"ו ע' 3: בא"י בגלל רפרקצית השמש (שבירת קרני האור באוויר) השמש נראית זורחת ושוקעת כאשר השמש האמיתית נמצאת כמחצית מעלה (60 / 31) מתחת לאופק. במדע האסטרונומיה מיקומם ותנועתם של גרמי שמים נקבע לפי מרכז קוטרם ללא תלות בתנאים משתנים. בהלכה הנץ חמה מוגדר כזריחת שפתה העליונה של השמש והשקיעה מוגדרת כשקיעת שפתה העליונה כפי ראות עינינו.

לכן הנץ והשקיעה ההילכתית מוקדם או מאוחר מהנץ והשקיעה האמיתיים (הנקרא התוכני הנקבע ע"י חישוב לפי תנועתם) במעט יותר מ- 3 / 4 מעלה (כ- 0.78 = 0.52 מעלה לרפרקציה ו- 0.26 מעלה לזריחת חצי גוף). לדעת בעל ה"בכוש"ים, הגר"א והגר"ש ז' (כנראה בעל התניא) מחשבים את חלוקת השעות לפי הנץ והשקיעה התוכניים. בע' כט – מ' מצוינים אורכי זמן אור בא"י בימי תקופה שונים ומהם עולה כי בתקופת ניסן ותשרי אורך זמן האור ההילכתי ארוך מאורך זמן האור התוכני בכ- 7 דקות ולכן הנץ התכני מגיע אחרי הנץ ההילכתי בכ- 3.5 דקות (כ- 210 שניות) (בע' אחר נאמר 3.7 דקות) והשקיעה ההילכתית מגיעה אחרי השקיעה התכנית בכ- 3.5 דקות. בימי תקופת תמוז וטבת הנץ התוכני מאחר בכ- 4.5 דקות (כ- 270 שניות) והשקיעה ההילכתית מגיעה אחרי השקיעה ההילכתית בכ- 4.5 דקות.

[כא] ... הַלֵּךְ – תרסא, אפשר מרמז להפרש הזמן בין הנץ והשקיעה ההילכתיים והאמיתיים בתקופות ניסן ותשרי בארץ-ישראל.

שעה ההילכתית היא בת 1080 חלקים. ב- **(בר' וישלח לגיח) וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם** מצאנו כי ב- 19 חלקי שעה עגול השמש עובר מחצית קוטרו כפי שנראה לעינינו (כ- 0.26 מעלה). ב- 38 חלקי שעה עגול השמש עובר מלוא קוטרו כפי שנראה לעינינו (כ- 0.52 מעלה). סה"כ 19 + 38 = 57 חלקים ג' של מספר החלקים של תנועת השמש המחושבת, קרוב למספר **הַלֵּךְ – ג' 55** או למשל ג' של המלה והכולל והאותיות (59). אם נקח את המילה "הולך" ואותיות וכולל עולה ג' 65, זה יהיה כעין מספר החלקים של תנועת השמש המדומה בשעת שקיעה או נץ כי בגלל שבירת קרני האור השקיעה או הנץ הנראים מתארכים. חלק שעה הילכתית בתקופת ניסן ותשרי אורכו בשעונוני 3.33333 שניות. 3.33333 * 55 = 183.33333 שניות = 3.05 דקות. 3.05 * 65 = 3.33333 * 216.66645 = 3.61111 דקות. ידוע ממעקב רב שנים כי חלים שנויים קלים באורכי זמן שונים לפי מיקום כדור הארץ ביחס לשמש בכל שנה ולכן מתקבלת תוצאה המתארת טווח זמן. בפסוק נמצאת תבנית הטעמים **[כא] נה' הַלֵּךְ ... וּלְיָלֵה – תרסא ... תביר, המרמזת לאפשרות של חישוב חשבוני כלשהו.**

ג' המלה **וּלְיָלֵה** עולה 81. אם אלו חלקי שעה אזי 81 * 3.33333 = 270 שניות = 4.5 דקות שזה שווה להפרש בין זמן הנץ או השקיעה ההילכתיים ובין זמן הנץ או השקיעה התוכניים (האמיתיים) בתקופות תמוז וטבת.

לפניהם יומם – קדמא ואזלא, כעין מלמד, ג' המלים עולה 215 + 96 = 311, אם אלו חלקי שעה של 1080 אזי 311 * 3.33333 = 1036.6656 שניות = 17.2777 דקות, שעיגולו כלפי מעלה מניב 18 דקות שהן הזמן להילוך 3 / 4 מיל וזה לשיטת הגאונים זמן צאת הכוכבים אחרי זמן השקיעה ההילכתית. זמן זה נקרא בין השמשות ומתאים למאמר הגמרא שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן. היינו שיש פרק זמן שהם נמצאים ביחד, ואז מתהווים דמדומים.
להאיר להם – ג' 246 + 75 = 321, אם אלו חלקי שעה של 1080 אזי 321 * 3.33333 = 1069.9989 שניות = 17.8333 דקות, שעיגולו כלפי מעלה מניב 18 דקות שהן הזמן להילוך 3 / 4 מיל וזה לשיטת הגאונים זמן צאת הכוכבים אחרי זמן השקיעה ההילכתית.

שמות יתרו יח,יט: עָתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי אֵינְעֶזֶדְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ
הִנֵּה אַתָּה לְעַם מוֹלֵד הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתָּה אֶת-הַדְּבָרִים אֲל־הָאֱלֹהִים:
**רש"י (יט) אֵינְעֶזֶדְךָ וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ - בעצה; אמר לו: צא הַמֶּלֶךְ בְּגִבּוֹרָה (ראה מכיל' יתרו עמלק ב). הִנֵּה אַתָּה לְעַם מוֹלֵד הָאֱלֹהִים - שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטם מאתו. אֶת-הַדְּבָרִים - דברי ריבותם.
עָתָה שָׁמַע בְּקוֹלִי - גרשיים מהפך פשטא, כעין תבנית יצא להקל ולא להחמיר, וזה מרמז לפרש"י צא הַמֶּלֶךְ בְּגִבּוֹרָה (ראה מכיל' יתרו עמלק ב). כדי (שם' יתרו יח,כב) וְהִקַּל מִעֲלֶיךָ וְנִשְׂאוּ אִתָּךְ:
אֵינְעֶזֶדְךָ - מונח זקן-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יתרו נותן עצה בענין חלוקת השפיטה בין דרגות שופטים, ע"פ פי' רלב"ג (יח – יט) עצה זאת מועילה למנוע לאות מן העם המצפים למשפט, עצה זאת מועילה למנוע לאות ממה, ועצה זאת מאפשרת למשה התעלות בנבואה והדבקות ב-השם יתעלה, (יט) **עַתָּה שָׁמַע בְּקוֹלִי**, ואתן לך עצה בדרך שיהיה **אלהים עמך** תמיד, ולא תפריד הדבקות אשר בינך ובינו מצד רבוי הלאות בדברי ריבות העם: **היה אתה לעם** אצל השם יתעלה; רוצה לומר, שלא תטריד מחשבתך בדבר אחר, **והבאת אתה לפני האלהים את הדברים** אשר ישאלוך על דרך הנבואה, ותבואך הנבואה מצד הדבקות שיהיה לך תמיד עם השם יתעלה.**

שמות יתרו יח,כא:
וְאַתָּה תַּחֲנוּן מִכָּל-הָעָם אֲנֹשִׁי-חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנֹשִׁי אָמַת שְׂנְאֵי בְּעַזְּךָ וְשִׁמְתָה עֲלֵהֶם שְׂרֵי אֲלָפִים שְׂרֵי מְאֹת שְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵת:
וְאַתָּה תַּחֲנוּן מִכָּל-הָעָם - מונח מונח תלשא, כעין שלושה טעמי תלשא, נברר תפקידי תלשא שכאן.
(א) בנוגע למשה רבנו כפי **רש"י וְאַתָּה תַּחֲנוּן, בְּרוּחַ"ק שְׁעֵלֶיךָ**: ולכך רומז טעם תלשא במלים **מִכָּל-הָעָם** בלימוד אלפניו, בתפקיד מחיצה של בעל בחינה נעלה מהאחרים, מובחר, בנבואה, בחכות שונות להבחין במהות הפנימית של הנבחרים.
וכך פי' **רבינו בחיי וְאַתָּה תַּחֲנוּן**. היה ראוי לומר ואתה תבחר כמו שאמר במעשה ויבחר משה אנשי חיל, אבל לפי שהאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב על כן הוצרך לומר לשון תחנה שהוא **לשון נבואה מלשון מחזה וחזון**, והכוונה שיצטרך לנבואה בבחירה הזאת. או יאמר **וְאַתָּה תַּחֲנוּן** בהכרת פנים מכת חכמת הפרצוף שהיה משה יודע ובקי בה בהיותו שלם שבשלמים גדול שבנביאים וחכם הרזים ולכך הזהירו במלת ואתה כלומר ואתה בעצמך ולא על ידי צווי:

(ב) בנוגע לנבחרים לשופטים כפי **רמב"ן** אמר שיחזה אנשים ראויים להנהיג העם הגדול במשפטים, וטעמו המובחר מכל ישראל, והם שיש בהם כל המדות הללו, כי כיון שאמר מכל ישראל, אמר שהיו **המובחרים** מכלם, בידוע כי הטובים שבישראל כל מדות טובות בהם
(ג) בנוגע לקשר בין משה ובין הנבחרים, תוצאת הבחירה היא שכאילו משה רבנו הוא השופט כפי' **אור החיים וְאַתָּה תַּחֲנוּן**, פירוש לא שהעם ימנו עליהם, אלא **הוא יתנה**, עוד רמז כי לצד זה יחשב כאלו הוא השופט כיון שהם שלוחיו ויטול חלק במצוה:

יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲנֹשִׁי אָמַת – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הדיינים, שעל כל אחד מהם חלה אותה הלכה. שבכל הדרגות הדיינים יהיו בעלי כל התכונות המנויות. יתרו חשב שצריך להקל בדרגות הנמוכות, אבל משה מצא בעלי כל התכונות לכל הדרגות. כפי' **אור החיים** שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק במדרגה קטנה כנזכר: והנה **פשיטא** שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל שיעור שיספיק לכולם, וכו'.

אֲנֹשִׁי-חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים - אזלא-גרש ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר. לשרי האלפים תכונות מלאות, לשרי המאה וכך פי' **אור החיים - אנשי חיל וגו'**, אמר ארבע הדרגות כנגד ארבעה מינויים המוזכרות בדבריו, כנגד שרי אלפים אמר **אֲנֹשִׁי-חַיִל**, תיבת חיל תגיד עוצם השלמת האושר והמדות והגבורה וכללות השלימות וכו' וכנגד שרי המאות אמר **יִרְאֵי אֱלֹהִים**, וכו' יראת העונש, כי יש לך לדעת כי הירא בבחינת שם הוי"ה לצד שיהיה בדעתו כי ה' רחום וחנון, לפעמים יחטא ויסמוך על רחמיו כי יאריך אפו וכדומה, אבל יראת העונש תרעיד המשכיל, וכמו שתמצא שכל גדולי עולם יראים מדקדוקי המשפט הגם כי יודעים שמעשיהם ישרים ונכונים, וכו' בגדר יראה מדקדוקי המשפט באין רחמים, ובחינה זו ישנה גם כן בשרי האלפים אלא שנוסף בהם פרטים אחרים שאין צורך להם בשר המאה, וכנגד שרי חמשים, אמר **אֲנֹשִׁי אָמַת**, שיספיק לגדר זה, הגם שלא השיגו לבחינה זו של יראת עוצם הדין אלא שיהיו אנשי אמת שישתדלו על העמדת האמת לבל תהיה נעדרת, וכנגד שרי עשרות אמר **שְׂנְאֵי בְּעַזְּךָ** די להם גדר זה, וכו' וכל מדות הג' ישנם ב-**אֲנֹשִׁי-חַיִל**,

וכל מדות הג' ישנם ב-**יִרְאֵי אֱלֹהִים**, ומדת **שְׂנְאֵי בְּעַזְּךָ** ישנה ב-**אֲנֹשִׁי אָמַת**, והם זו למעלה מזו, ולזה לא אמר ויראי וגו' ו **אֲנֹשִׁי אָמַת שְׂנְאֵי בְּעַזְּךָ**, אם כולם יתקבצו יחד באדם אחד היה צריך לומר וא"ל בכל אחת, או לפחות בחלוקה האחרונה, אלא ודאי כמו שכתבתי, שאין צורך לזה בכל הפרטים, והנה פשיטא שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל שיעור שיספיק לכולם, וכו' אלא ודאי כדברינו שלא הזכיר יתרו שאר הפרטים, אלא לצד שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק במדרגה קטנה כנזכר:

שמות יתרו יח, כב, כו

[כב] וְשָׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכָל-עַתְּ וְהָיָה כָּל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלָיךְ וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ-הֶם וְהָקֵל מֵעַלְיָד וְנִשְׁאוּ אִתָּךְ:

[כו] וְשָׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכָל-עַתְּ אֶת-הַדָּבָר הַקָּטָן וְיָבִיאוּ אֶל-מֹשֶׁה וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ הֵם: [כז] 1

[כב] וְשָׁפְטוּ אֶת-הָעַם בְּכָל-עַתְּ – מונח זרקא סגול, מוסיף ו/או גורע דבר חלקי או מלא מענין הנושא, ע"פ **בבלי סנהדרין לד, ב**, כאן גורע מ-"בכל עת" כי אין המשפט בכל עת אלא תחילתו ביום חול בשעות האור בלבד וסיומו לרבנן בלילה, לרבי מאיר רק ביום. אלא שלרבי מאיר יש קולא שהיא גם לרבנן שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן ולא כמו בנגעים (שמהם ר"מ מקיש לריבים) שאין רואים אותם ביום המעונן. **וְהָיָה כָּל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלָיךְ** - גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין יצא מענינו לדון בדבר אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. לר"מ שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן. שפטו הראשון משמעו דברים שבאמירה בממונות אתה חייב, אתה זכאי, בנגעים אתה טהור, אתה טמא. שפטו השני בעונשי הגוף מלקות ומיתות.

שמות יתרו יט, י:

[י] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקַדְשָׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבֹּסוּ שְׂמֹלֹתָם:

[יא] וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִהְיֶה ה' לְעִינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:

רש"י (י) וְקַדְשָׁתָם - וזמנתם, שיכינו עצמם היום ומחר. **(יא) וְהָיוּ נֹכְחִים** - מאשה. **ליום השלישי** - שהוא ששה בחדש. ובחמשי בנה משה את המזבח תחת ההר, ושמים עשרה מצבה, כל עניין האמור בפרשת 'זאלה המשפטים' (ראה שם' כד, ו' ואי'), ואין מוקדם ומאוחר בתורה. וגו'

[י] וַיֹּאמֶר – קדמא, בתפקיד מקדים לרמז על דברים הכתובים במקום אחריו, כי זה כתוב בפרשת יתרו ופירוטו כפירש רש"י כל עניין האמור בפרשת 'זאלה המשפטים'

מכלתא - רבי יוסי ברבי יהודה אומר בו ביום נעשו כל המעשים. **וּכְבֹּסוּ שְׂמֹלֹתָם** ומנין שיטענו טבילה.

הריני דן ומה אם במקום שאין טעונין כבוס בגדים טעונין טבילה כאן שהוא טעון כבוס בגדים אינו דין שיהא טעון טבילה. (מידת ק"ו) אין כבוס בגדים בתורה שאינו טעון טבילה - היינו טבילת הגוף

וְקַדְשָׁתָם הַיּוֹם – מרכא טפחא, יתור לרבות קדושה ע"י ההגבלה המרומזת בטעם אתנח במלת **וּמָחָר**, שלא יגשו לאשה ואל כל טומאה, כפי **רמב"ן** ... ומה טעם הַיּוֹם וּמָחָר ואין צריך לרחוץ אלא פעם אחת. והנכון שיהיו קדושים, שלא יגשו אל אשה ואל כל טומאה.

שמות יתרו יט, יח - כ

[יח] וַיְהִי כִּי-סִינַי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' פֶּאֶשׁ וַיַּעַל נֶעֱלַל כְּעָשָׂן הַכֹּבֵשֶׁת וַיִּחַרד כָּל-הָהָר מְאֹד:

[יט] וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְהַזֶּנֶק מֵאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

[כ] וַיִּרְדַּה ה' עַל-הָרַ סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

[יח] וַיְהִי כִּי-סִינַי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' פֶּאֶשׁ - אֲשֶׁר – קדמא, קדמה ירדת שם ה' הנכבד ושכן באש ובעקבות כך היה הר סיני עשן כולו.

[יח] וַיְהִי כִּי-סִינַי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' פֶּאֶשׁ - מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר וענין שיעור, חציצה ומחיצה.

מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר היא ירדת השכינה במחיצה לעצמה ופי' **הרמב"ן יט יט** ... אבל ירד השם הנכבד אל ההר ביום השלישי, והוציא משה את העם מן המחנה לקראת הכבוד הנראה להם, ויתיצבו הם בתחתית ההר, ומשה עלה למעלה קרוב לראש ההר ששם הכבוד מחיצה לעצמו ... **יט כ וירד ה' על הר סיני** - אם תשכיל בפרשה תבין כי שמו הגדול ירד על הר סיני ושכן עליו באש, ... **כ יח** ואמת הוא כי השם בשמים וכבודו בהר סיני כי באש ה',

ענין של בחינה נעלה ביותר ושיעור מספר הקולות **מחזור ויטרי סימן תנד** ... זימן בקרבו. ראש הר סיני. חביונו בשחק. ורגליו על הר סיני: טהורים בלב אחד נתן להם בסיני. יתגדל הר חורב ויתקדש סיני: כח עז ותעצמות הראם בסיני. לסבול אש באש. מורשה סיני: מאמר קול ראשון השמיעי בסיני. נחלק לשבעה קולות ולשבעים בסיני: סובב לארבע פיאות ומתפוצץ בסיני:

שיעור כ"ב אלפים של מרכבות מלאכים הנלמד מהפסוקים

במדבר בהעלותך ילו: ובנחחה יאמר שובך ה' רבבות אלפי ישראל: פ

תהלים סח, יח: רכב אלהים רפתים אלפי שנאן אדני גם סיני בקדש:

יט יח ... מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר חציצה ומחיצה של אש לענין הדבור של ה' אל משה.

יט כ ... וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וגו' **וַיִּקְרָא** – קדמא, קדמה קריאה לדיבור, והגענו לכך בזכות **אור החיים ויקרא א א** ... ואמרו שם בתורת כהנים (טט – ספרא להלן) מה לצד השוה של סנה וסיני שהיו באש וכו' ... הרי באותה הנבואה היה אש, ונשתנית נבואה זו ונבואת סנה מנבואת אוהל מועד, שלא היה בו אש, וגו'

ספרא ויקרא - דבורא דנבדה פרשה א (ה) אי מה הצד השוה שבהן (סנה וסיני) שהן דבור ובאש ומפי קדש למשה וְהַקְדִּים בַּהַן קְרִיאָה לְדַבּוּר אֵף כֹּל שֶׁהוּא דַבּוּר וּבֵאֵשׁ וּמִפִּי קֹדֶשׁ לְמֹשֶׁה וְקָדִים קְרִיאָה לְדַבּוּר, יצא דבור אהל מועד שאינו באש ת"ל ויקרא וידבר הקדים קריאה לדיבור.

[כ] וַיִּרְדַּה ה' עַל-הָרַ סִינַי – דרגא תביר מרכא טפחא, בשם רבי אברהם המלאך ה' ירד על הר סיני בצמצום אחר צמצום עד אין קץ

3.10 שמות יתרו יחא, (התשע"ה)

שמות יתרו יט,יא:

[י] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקִדְשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם: [יא] וְהָיוּ נֹכְחִים לְיָוָם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יָבֵר ה' לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי: [סן] וַיֹּאמֶר אֶל-הָעָם הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים אֶל-תַּנְשׂוּ אֶל-אִשָּׁה:

בבלי שבת פו,א משנה. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (שתיאה) [מסורת הש"ס: [שהיא]] טמאה - שנאמר (שמות יתרו יט,טו) **הָיוּ נֹכְחִים לְשַׁלֵּשֶׁת יָמִים.** אפשר שיש ללמוד גם מ-(שמות יתרו יט,יא) וְהָיוּ נֹכְחִים לְיָוָם הַשְּׁלִישִׁי

בבלי שבת פו,א תנו רבנן: פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות, פעמים שהן חמש עונות, פעמים שהן שש עונות. רבי עקיבא אומר: לעולם חמש. ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה - נותנין לה מקצת עונה ששית.

אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא, ואמרי לה רב פפא לרבא: בשלמא רבי אלעזר בן עזריה - כרבנן, דאמרי בחמש עביד פרישה. ורבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר - בארבע עביד פרישה. אלא רבי עקיבא, כמאן? - לעולם כרבי יוסי, כדאמר רב אדא בר אבהו: משה בהשכמה עלה, ובהשכמה ירד.

כיו ביום השלישי – מונח לגרמיה מונח רביע, כעין שם אחד המורכב על שני ענינים. השם כאן ענין של חמש או יותר, דרשה אחת לעונות של 12 שעות ודרשה אחת לימים.

דרשה אחת לענין מתן תורה וממנו לסוגיה לכמה זמן שכבת זרע מסרחת. רמז מסוים נמצא בס"ת י' מ' י' ובר"ת כ' ב' ה' כאילו נאמר ימי כבה, כלומר מספר ימים עד שמשוהו כבה, כאן לא יזריע עוד.

כיום השלישי פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. לומד כפשט הכתוב. **כיום השלישי** רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות (טעם רביע), פעמים שהן חמש עונות (טעם מונח רביע), פעמים שהן שש עונות (טעם מונח רביע במשמע של יותר מארבע, או בקריאה ללא פסק מונח רביע). רבי עקיבא מונה חמש עונות במדויק המרומזות במונח רביע **כיום השלישי** ואחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק), לכולם אחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק),

כיו דרשה אחרת לענין מדרבנן אם פסקה ראתה דם וסת עד סוף יום רביעי למחבר שו"ע, או עד סוף יום חמישי להרמ"א (כעין כבה אור השמש המרומז בשילוב ר"ת וס"ת **כיו ביום השלישי** ימ"י כב"ה) אז יכולה לספור שבעה נקיים. החמישה ימים המרומזים בשילוב ר"ת וס"ת **כיו ביום השלישי** ימ"י כב"ה ותבנית הטעמים מונח רביע של הכתוב **כיום השלישי** או רק רביע עוברים לימין הפסק ומורכבים על מלת **כיו** שהיא עצמה גי' 30 כעין רמז לאחת מהעונות הבינוניות. תפקיד פסק כאן - שם אחד היינו ערך ארבע או חמש ושתי מצוות.

האם התוספות הבא שייך ??? **תוספות שבת פו,ב** ד"ה וליטבלו בצפרא דשבתא ... והשתא דקפיד אימיה אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימיה אתרווייהו לחומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצו סעיף יא

לא הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך יד לבן ו' עונות לשמושה סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור שבעה נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות טו שמה תפלוט; לפיכך אינה מתחלת לספור טז עד יום ה' לשמושה, כגון אם שמשוה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור עד יום ה', דקיי"ל <ה> אין שכבת זרע מסריח עד שיעברו עליו ששה עונות שלימות יז מעת לעת; ואם שמשוה במוצאי שבת ופלוטה ליל ד', קודם עת שימושה במוצאי שבת, עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשמושה יח וסותרת, הילכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה.

(רמ"א) הגה: ותפסוק יום ד' לעת ערב, ויום ה' עולה למניין. ויש שכתבו שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות יט עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה, דחיישינן שמה שמשוה ביום הראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום, ואפשר שהוא לילה, ואם תתחיל למנות מיום חמישי יהיה תוך ששה עונות לשמושה, על כן יש להוסיף עוד יום אחד דמעשה אי אפשר לבא לידי טעות (ת"ה סימן רמ"ה והאגור בשם ר"י מולין וש"ד וכ"כ מהרא"י ומהר"ק שורש ל"ה), וכן נוהגין בכל מדינות אלו, ואין לשנות. לגן ויש נשים שנהגו להחמיר עוד להמתין עד שבעה ימים (שם בת"ה), <ו> ואין טעם בדבר והמחמיר יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה. ויש שכתבו (טו) שעכשיו <ז> אין לחלק בין שמשוה עם בעלה כ ללא שמשוה, כא וכל אשה שרואה, (טז) <ח> אפילו כתם, כב צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים (שם בת"ה בשם א"י ומהר"ק) וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות (סה"ת וסמ"ג).

שיעורי שבט הלוי, הלכות נדה, סימן קצו סעיף יא א - הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה ... סותרת אותו יום, מעיקר הדין אפשר למנות שבעה נקיים מיד שפוסקת לראות אלא שאם תפלוט שכבת זרע תספור אותו היום ומשלמת עליו עוד יום ואינה סותרת למפרע, וחסושי שמה תפלוט ולא תדע ולכן תקנו שתספור רק אחר זמן פליטה, וקיי"ל כמ"ד בשבת (פו). שהוא שש עונות שלימות, והביא הרא"ש בשם הראב"ד דשכבת זרע סותרת רק לטהרות אבל לא לבעלה, אבל הרא"ש (נדה פ' בנות כותים) דחה וס"ל דסותרת גם לבעלה. וזמן שש עונות הוא ארבעה ימים כמ"כ המחבר, דיום הראשון אינו שלם וא"כ שש עונות שלימות מעת לעת נגמרו רק אחר התחלת ליל ד' וכש"כ ברא"ש, ואע"ג דספירת לילה אינה ספירה וכבר שלמו שש עונות בבקר, אך בעינין שיהיה כל היום נקי מתחילת הלילה ולכן א"א להתחיל השבעה נקיים רק למחרת שהוא ליל ה'.

ז עד שבעה ימים: כן יש מנהג אצל התימנים, ולמעשה המנהגים שונים, יש ספרדים יוצאי ארץ ספרד שנוהגים ד' ימים כמחבר, והאשכנזים מליטא ופולין והונגריה וכד' נהגו ה' ימים כרמ"א וכמנהגינו, וכן נהגו רוב הספרדים, ובאפריקה כאלז'יר ותוניס נהגים ו' ימים, והתימנים ז"י, ובתקופה מסויימת נהגו כן גדולי אשכנז, והרמב"ם כתב דהמנהג של ז' ימים הוא טעות.

ט - האשה צריכה להיות נקיה מכל הפרשות כדי שתוכל לספור ז' ימים נקיים, ופליטת שכבת זרע מקלקלת הנקיות.

שמות יתרו כא: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים

– מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים, **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"כ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** מלמד שדברים שנאמרו כאן הן שנאמרו להלן (ע"פ תו"ש [ט] דב' ואת') שניהם לענין אחד מה שאי אפשר לו לפה לומר ואי אפשר לה לאוזן לשמוע. כאן הוא אומר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** ולהלן הוא אומר (תה' סב"ב) **אֶתְּחַו דְּבַר אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי וְאָמַר (דמ' כג,כט) הֲלוֹא קָה דְּבָרִי פֶּאֶשׁ נְאֻם-ה'** מה אש זה נחלק לכמה ניצוצות כך דבר אחד (הוא שרש ה) יוצא לכמה מקראות. ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. וכן הוא אומר (דב' ואת' ה,ד) **פָּנִים | פָּנִים דְּבַר ה' עֲמָנָם**. ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** מלמד שהיה אומר להם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

תורה שלמה [ח] ... כדרש חז"ל שכל עשרת הדברות נאמרו בבת אחת, **לְאַמֵּר** בפרט השמנה דברות. [ט] להלן רד"ה מפרש להלן במשנה תורה וזהו כהדרש לקמן (תו"ש רנה) (שרק) זכור ושמו בדבור אחד נאמרו. **נְשִׂיטָה אַתְּרָה ב-מִשְׁנַת ר"א פ"א דף רכא** (שלא רק זכור ושמו בדבור אחד נאמרו ומלמד כי) מדת בשר ודם אינו יכול לדבר שני דברים כאחת, אבל הקב"ה דבר עשרת הדברות שתי פעמים בדבור אחד, מה שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע, ע"כ. ומכאן נראה שס"ל ששתי פעמים דיבר היינו מ"ש כאן ובמשנה תורה. ובסגנון אחר בתרגום תהלים שם (תה' סב"ב): **אורייתא חדא ממליל אלהא (תורה אחת דיבר ה') ותרתין זימנין דגן שמעית מן פום משה ספרא רבה (ופעמיים שמענו מפי משה הסופר הגדול, כנראה הכוונה של שמיעה אחת של עשרת הדברות ביתרו, שמיעה אחת של עשרת הדברות בואתחנן).** וראה בראב"ע ורמב"ן מובא במילואים על דבר השינויים בין שמות לואתחנן, וע"ז דרשו חז"ל ששניהם (עשרת הדברות שבייתרו ושכואתחנן) בדבור אחד נאמרו, **ולמשנת רבי אליעזר הקב"ה אמר שתי פעמים (ולפי לעיל בדיבור אחד), וראה לקמן אות (תו"ש פא) מכת"י מדרש הביאור שדורש (תה' סב"ב) שְׁמַעְתִּי וְאָמַר על שמות ומשנה תורה. והרמב"ם במו"נ (מורה נבוכים) ח"ב פל"ג מבסס שיטתו בענין עשרת הדברות: וסמכוהו לאמרו (תה' סב"ב) אֶתְּחַו דְּבַר אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי וְאָמַר שמענו (לענ"ד ט"ס כי לפי דברי המו"נ צ"ל שְׁמַעְתִּי), ע"כ. ובפרקי דרבי אליעזר פמ"א מנין תורה תרי"א ושתיים דבר ה' (טט) - שְׁמַעְתִּי וְאָמַר (שתי דברות) שְׁמַעְתִּי (מה) שנאמר אֶתְּחַו דְּבַר אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי וְאָמַר שמענו ראה בפ' הרד"ל אות פז.**

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג ... יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו ע"ה, ... וכתוב בתורה גם כן (שמ' ית' יט,ט) **בְּעֵבֹר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי וגו', מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום, לא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר (דב' ואת' ה,ב) קְשָׁמְעֶכֶם אֶת-הַקּוֹל,** ואמר (דב' ואת' ד,ב) **קוֹל דְּבָרִים אֲתָם שְׁמָעִים, ולא אמר דברים (דברות ברורות) אתם שומעים,**

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים, (סעיפים א – ד ע"פ **תורה שלמה [ט]**) (א) שהקב"ה דיבר בעת ובעונה אחת (במקביל) **אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** את עשרת הדברות של פר' יתרו ואת עשרת הדברות של פר' ואתחנן. ואפשר כי מלת **אֶת** מרבה את האמירה החוזרת המתחילה מפסוק (כב), שבה הקב"ה פירט כל דיבר לעצמו. אפשר כי המדרש שבמלת אנכי נאמרו כל עשרת הדיברות מכוון לכל אחד מהאנכי שבשתי עשרת הדיברות. (ב) דבר אחר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. שתי תוצאות למשפט (מלת א-לקים) שכר ועונש. (ג) **ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג (תה' סב"ב) אֶתְּחַו דְּבַר אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי** (הכוונה למשה) הקב"ה השמיע קול, משה שמע בבירור שתי סדרות של עשרת הדברות והעם לא שמעו בבירור. ואפשר שידעו ששמעו קול שתי הדברות הראשונות, מכך שפרחה נשמתן פעמיים. לפי כך אפשר כי **אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות למשה דברים רבים נעלים וברורים, **אֶת** – תביר, ממעט העם מדברים ברורים ושומעים רק קול. (ד) **פרקי דרבי אליעזר פמ"א (תה' סב"ב) אֶתְּחַו דְּבַר אֱלֹהִים שְׁמַעְתִּי וְאָמַר** שמענו משה והעם שמעו שתי דברות ברורות, ואח"כ בקשו משה לשמוע שאר הדברות.

הערה על (ג) ו-(ד) בהמשך **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ** נדרש שעל כל דיבר אמרו הן לקבלה או הן הן ועל לאו לאו, ואם לא שמעו היאך אמרו, אלא שכאשר משה חזר על הדברות אמרו הן ולא. (ה) **תנחומא (ורשא) יתרו טו ...** אם תהיה בן תורה לא תהא רוחך גסה לומר דבר לפני הצבור, עד שתפשוט אותה בינך ובין עצמך ב' ג' פעמים ... (כמו) **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** בינו ובין עצמו ואחרי כן **לְאַמֵּר** (לבני ישראל). פי' **עץ יוסף טו**) כן פסק שו"ע או"ח סי' קלט ס"ב הקורא בתורה לצבור יכין עצמו ב' וגו'. ובכ"ז פכ"ד ותנחומא ויקהל ס' ב' או ד' ודעה זו בר"ש תשא ס'. טט–(א) זקף-קטן – ב' הכנות, מונח – רשות להכנה ג' (ב) ג' גם לדבר תורה (ג) אפשר שהקורא בתורה בצבור זה כאילו ה' קורא עמו.

זוהר כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קלה עמוד א

וכתיב (שמ' ית' כא) **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר** ואנן נטלין מתורה שבכתב תורה שבעל פה, (התורה שבע"פ ניטלת מתוך התורה שבכתב)

זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף פג עמוד ב (הסוגריים משלבים את פי' הסולם)

שמז) אֱלֹהִים דא גבורה, **אֶת**, דאתכליל בימינא (נכלל בימין) כמה דתנינן (בר' א,א) **אֶת הַשָּׁמַיִם** דאיהו ימינא ו**אֶת הָאָרֶץ** דאיהו שמאלא דכתיב (יש' מח,ג) **אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל וְיָמִינִי טַפְתָּה שְׁמַיִם,** וימינא דא הוא **אֶת** (דהיינו חסד), **כָּל**, לאכללא (בא לכלול) כל שאר כתרין (ספירות), **הַדְּבָרִים**, מתקשרין דא בודא (הדברים מתקשרים ונכללים זה בזה), **הָאֵלֶּה**, כל אינון טעמין כל אינון רזין כל אינון סתרין גזרין ועונשין (הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים),

כָּל-הַדְּבָרִים – מקף כרב-מצב (א) ספירה לעצמה (ב) ספירה מקושרת ונכללת מכל הספירות האחרות. אפשר כי זה מוליך גם לרעיון ש-**כָּל-הַדְּבָרִים** – מקף כרב-מצב (א) דיבור לעצמו (ב) דיבור הכולל את כל המצוות המבוססות עליו. ומזה לרעיון (א) כל מצוה לעצמה (ב) כל מצוה כלולה מכל המצוות

ב-**תו"ש יתרו מילואים נושא תר"כ (כת"ר)** אותיות בעשרת הדברות הביא במדב"ר פ"ג – טז אות תז: את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד (ולא עד בכלל) אשר לרעך כנגד תרי"ג מצוות וז' (אותיות אשר לרעך) יתירות רומזים לז' ימי בראשית ולפי מתנות כהונה בשם קדמונים שרומזים לשבע מצוות בני נח. והמקובלים כתבו שרומזים לשבע ספירות. ובדרשת ר' בנא בבית עקד האגדות כתב

בלוחות תרי"ג אותיות (כנ"ל) והן הם תרי"ג מצוות שמצטרפות לכל התורה כולה, וכולם ניתנו למשה. מסביר תו"ש שהאותיות הן לא רק רמזים אלא שכל התורה כולה בעשרת הדברות, שתרי"ג המצוות נחלקות לעשרה סוגים שישודותיהם המה עשרת הדברות. בהמשך מביא את מספר המצוות הכלולות בכל דיבר. וכן בירושלמי שקלים פ"ו, ה"א חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דבור ודבור [היו כתובים על הלוחות] דקדוקיה ואותיותיה של תורה וכן בירושלמי סוטה פ"ח, ה"ג, במדב"ר פ"ה-יד ועוד.

פֶּלֶה-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על התורה שבכתב את התורה שבע"פ, עם הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים. **אֵת** – תביר, מחלק ברבוי הנ"ל בין הטעמים הגזרות והעונשים שמלמדים לכל ובין הסודות והסתרים שאין מגלים לכל אלא לתלמידי חכמים וגם ביניהם יש מדרגות כגון, מעשה מרכבה, מעשה בראשית.

שמוח **לְאָמֹר**, למהוי ירותא לכלא (להיות ירושה לכל ישראל) דכתיב (**דב' הברכה לג,א**) **תִּנְרָה צְוָה-לָנוּ מִלְּשָׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלַת יַעֲקֹב**: דאי תימא לגלאה (כי אם תאמר כפשוטו לומר לכל ולגלות גם) מה דלא אצטריך לגלאה (לגלות) לכל ב"ע (אדם), כתיב (**שמ' י"ז כ,ב**) **אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**, (יורה) כמה דאנא טמירא וסתים כך יהיו מלין אלין טמירין וסתמין בלבך (כמו שאני מכוסה וסתום כך יהיו דברים אלו) (**ט - פל-הדברים האלה**) מכוסים וסתומים בלבך) (כנראה הכוונה למשה רבנו ולחכמים)

לְאָמֹר – כעין נוטריקון לאו אמור ותומך בו טעם סלוק בתפקיד הגבלה שלא כל מה ששמע משה מה' הוא גילה לכל. **שמט** ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** (הוא מדרגה א) חד, **אֵת פֶּלֶה-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר**, הא חמש דרגין אחרנין (הרי חמש מדרגות אחרות), ר' יהודה אמר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים**, גבורה, **אֵת**, ימינא (חסד), **פֶּלֶה**, דא ודא (חסד וגבורה בחד) (טט – זה תפארת הנקרא גם רחמים), ד"א **פֶּלֶה** אמר ר' יצחק לאכללא אברהם דכתיב (**בר' ח"ש כד,א**) **וְהָ בָרַךְ אֶת-אֲבִרְהָם בְּפֶלֶה**;

שנ **הַדְּבָרִים** לאכללא שאר כתרין דאתכסיין (לכלול שאר הכתרים) (טט – הספירות) שנתכסו, **הָאֵלֶּה** אינון דאתגליין (לכלול אלו המתגלים בכתוב), וכתיב (**שמ' י"ז כ,טו**) **וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת**, **לְאָמֹר** דא הוא דכתיב (**משלי י"ב ד**) **אִשֶׁת-חַיִּל עֲצֻרַת פִּעְלָהּ**, וכתיב (**רמיה ג,א**) **לְאָמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ** (הרי שהמלה **לְאָמֹר** סמוכה אל אשה, אשר כאן יורה על הנוקבא דזעיר אנפין שהיא השכינה).

לְאָמֹר – סלוק בתפקיד הגבלת הגלוי מהתורה שהתגלתה באמצעות הספירות שמעל לספירת מלכות למלכות שהיא השכינה המייצגת את כנסת ישראל שהוא עם ישראל על דרגותיו וזהו הנאמר (**שמ' י"ז כ,טו**) **וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת**, **וְכָל-הָעַם** – מקף כרב-מצב של דרגות שונות בעם ישראל, **אֶת-הַקּוֹלֹת** – מקף כרב-מצב ההבנה של התורה מהקולות לפי דרגות השגה של בני ישראל. **מדרש** **תנחומא (בובר) פרשת יתרו סימן יז** ... אמר ר' יוסי בר חנינא לפי כחן של כל אחד ואחד היה הדיבור מדבר עמו, ואל תתמה על הדבר הזה, שמצינו במן כשיורד לישראל וכל אחד מהן היה טועמו לפי כחו, הדיבור על אחת כמה וכמה, אמר דוד (**תהלים כט, ד**) **קוֹל-ה' בְּפֶתַח בְּכֹחַ אֵין כְּתִיב כֹּאן, אֵלּא בְּפֶתַח, בְּכֹחַ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד,**

הדר זקנים (מבעלי התוספות) **שמות פ"כ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** וכו'. אמר ה"ר אכשילדר שיש במדרש כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך. נעשה כמי שהיה שותף להקב"ה במעשה בראשית. וכמו ששמע יו"ד הדברות מפי הגבורה. ופוק וחזי בעניית קדיש יש י' תיבות וכ"ח אותיות. והכא נמי בפסוק ראשון של בראשית. וכן בפסוק זה שהוא תחלת י' הדברות. ולכך טעות לומר **ולעלמי דא"כ** איתא כ"ט אותיות. וצריך לומר **לעלמי בלא וא"ו** שהאותיות עולות כ"ח. לומר שצריך לאומרו בכח: (בנוסף ספרד: יהא **שמה** רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי, כ"ח אותיות)

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֵת פֶּלֶה-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד. מה שאין הפה יכולה לדבר. אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו. וא"ת מאי קשה לרש"י אם בדבור אחד נאמרו. דקשיא ליה מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך נהי נמי דאמרן בדבור אחד הוצרך משה רבינו לאומרו כל א' בפני עצמו. וי"ל דהכי קשיא ליה אם בדבור אחד נאמרו למה פסק משה רבינו את הטעמים היה לו לאומרם בפסוק אחד. ויש לתרץ מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו. וה"ר ברוך פ"י אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך דמשמע אלו לבד אמר הקדוש ברוך הוא שהרי שניהם בניגון א' נאמרו כאלו שניהם דבור אחד. וגם אין מחלק בין דבור זה לזה. כמו שמחלק בשאר הדברות (כמו שמצינו בטעם עליון). וגם כתובים בשם הקדוש ברוך הוא אנכי ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכן לאוהבי אבל שאר הדברות יש בכל אחד ניגון לבדו (פסוק לעצמו). וזלית לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לפי שהם קטנות (בטעם עליון כל אחד עם טעם סלוק לסוף פסוק). וכן יש פרשה בין זו לזו. וגם כתובים הם בלשון משה ולא בלשון הקדוש ברוך הוא. והה"ד במ' חגיגה אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ופרץ אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך והלא לא נשתנו אלו משאר הדברות. כי כל הדברות נאמרו בדבור אחד. ומשני שחזר ופירש (לפי ההמשך משה רבנו) כל דבור בפני עצמו. אך לא שמענו מפי הגבורה רק השנים:

הקב"ה דיבר **אֵת פֶּלֶה-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** הן שתי סדרות עשרת הדברות במקביל, והפעם הנוספת בפירוט. אפשר כי תבנית הטעמים **אֵת פֶּלֶה-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – תביר מרכא טפחא, מלמדת ע"פ הנאמר בירושלמי שקלים שכמו שבלוחות היה כתוב בין הדברות שאר המצוות, כך גם באמירת הדברות נאמרו שאר המצוות. בא טעם **אֵת** – תביר למעט שאזון אדם לא יכלה לשמוע פרטי הדברים של שני הדיברים במקביל, **לְאָמֹר** – סלוק מגביל ללמד שכדי שבני ישראל יוכלו להבין הנאמר, הגביל הקב"ה את האמירה החזקה ואמרה אחת אחת, וגם בה אחרי הדיבר השני בקשו בני ישראל שמשם ימשיך לשמוע ויחזור בפניהם.

תה' (כ"ב) אַתְּתָּא דְבָרִי אֱלֹהִים שְׁתִּים-נִי שְׁמַעְתִּי – אַתְּתָּא – מהפך לגרמיה, מהפך נקרא גם שופר הפוך, שמעו כעין קול שופר, והדבור הא-לקי הוא מדרגה אחת שמשם שמע תכנה וסודותיה ברור. לרמב"ם העם לא שמע ברור אפילו את שתי הדברות הראשונות. אבל מהזוהר מלה אחת נחלקת לשבעים ענפים שעולים מתוכה (הסולם סעיף שמה) אז אפשר כי כל אחד מהעם שמע לפי דרגות השגותיו אבל לא שמעו סודות. **דְבָרִי אֱלֹהִים** – עילוי רביע, אפשר כעין מונח רביעי, והן חמש מדרגות אחרות (הסולם סעיף שמט). אחרי ירידת הקול במדרגות היה דיבור של שתי גירסות "עשרת הדברות" או שתי דברות ראשונות לכל ישראל והשאר באמצעות משה.

תה' (כ"ב) אַתְּתָּא דְבָרִי אֱלֹהִים – אַתְּתָּא – מהפך לגרמיה, אפשר להסביר ע"פ **הדר זקנים** (מבעלי התוספות) שבקריאה ללא פסק **תה' (כ"ב) אַתְּתָּא דְבָרִי אֱלֹהִים** מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד.

בקריאה עם פסק **תה' (כ"ב) אַתְּתָּא דְבָרִי אֱלֹהִים** (א) מלמד שחזר על כל דבור ודבור בפני עצמו, (ב) שמשם **פסק** טעמים לפי השגתו בדברי ה'.

3.11 שמות משפטים כא,ה

שמות משפטים כא,ה – ו: [ה] ואם-אמר יאמר העבד אהבתי את-אדני את-אשתי ואת-בני לא אצא חפשי:
[ו] והגישו אדניו אל-האלהים והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה ורצע אדניו את-אזניו במרצע ועבדו לעלם: ס רש"י (ו) אל-האלהים - לבית דין, צריך שימלך במוכרו (שפת"ח פ) שמכרוהו לו (ראה מכיל' משפטים נזיקין ב).
שפת"ח פ – ואפילו למ"ד מוכר עצמו אף הוא נרצע אפ"ה (אפילו-הכי, ה)קרא ד-**והגישו** וגו' (עוסק) במכרוהו ב"ד קמיירי וגו' (ולא במוכר עצמו) דהא קרא (כא,ב) **כי תקנה** לכולה עלמא במכרוהו ב"ד קמיירי. והמסקנה כי אדון של ע"ע שמכר עצמו לא נמלך בב"ד אם לרצוע אותו. אם אסור לרצוע אותו אז משחררו. ולדעת רבי אלעזר המוכר עצמו נרצע (בלי להמלך בב"ד) ילפינן בגזירה שוה דשכיר שכיר (בבלי קידושין יד,ב יליף (דברים טו) שכיר (ויקרא בהר כה,מ) שכיר.), וטעם הרציעה באוזן במוכר עצמו משום כי לי בני ישראל וגו' (רא"מ)
הבדלים בהלכות של עבד עברי שמכרוהו בית דין בין נרצע ובין לא נרצע, לעומת המוכר עצמו לעבד עברי
ויקרא בהר כה: [לט] וקיימוהו אתיו עמך ונמפר-לך לא-תעבד בו עבדת עבד: [מ] כשכיר כתושב יהיה עמך עד-שנת היבל ועבד עמך: וקיימוהו – מקף בתפקיד רב-מצב על אדם חסר אמצעי תשלום. הפשט עוסק ב-(א) המוכר עצמו לע"ע, וטעם מקף מרבה (ב) הנמכר בגנבתו בב"ד וקיימוהו אתיו עמך – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שחרור ע"ע, והשונים בהלכותיהם בקשר לנושא **בבלי קידושין יד,ב ... דתניא: המוכר עצמו - נמכר לשו ויתר על שש, מכרוהו ב"ד - אינו נמכר אלא לשש; המוכר עצמו - אינו נרצע, מכרוהו ב"ד - נרצע; מוכר עצמו - אין מעניקים לו, מכרוהו ב"ד - מעניקים לו; המוכר עצמו - אין רבו מוסר לו שפחה כנענית, מכרוהו ב"ד - רבו מוסר לו שפחה כנענית; רבי אלעזר אומר: זה וזה אינו נמכר אלא לשש, זה וזה נרצע, וזה וזה מעניקים לו, וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית.
אל-האלהים – **מכילתא משפטים נזיקין ב** (אדון הע"ע) צריך שימלך במוכרו (בית דין) שמכרוהו לו,
אל-האלהים – מקף בתפקיד רב-מצב בהחלטת בית הדין: (א) אפשר לרצוע (ב) אי אפשר לרצוע
אל-האלהים - מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה ריבה הכל, מרבה כל בית דין של שלושה, לא רק בית הדין שבו נמכר.
רמב"ם פרנקל מפתח לב"ד של שלשה. משמע דלא דוקא לפני אותם הדיינים שמכרוהו, ואף על גב דטעמא כדי שימלך במוכרו, כל ב"ד נקרא מוכרו (ספר קנין פירות).**

רמב"ם הלכות עבדים פ"ב,ה"א היתה לעבד שפחה כנענית ולו ממנה בנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר כי אהבך ואת ביתך, לרבו אשה ובנים ולו אין אשה ובנים אינו נרצע שנאמר אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, הוא אוהב את רבו ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך, רבו אוהבו והוא אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנאמר כי אהבך, הוא חולה ורבו אינו חולה אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך, רבו חולה והוא אינו חולה או שהיו שניהם חולים אינו נרצע שנאמר כי טוב לו עמך עד שיהיו שניהם בטובה.
רמב"ם הלכות עבדים פ"ג,ה"י (כא,ה) ואם-אמר יאמר העבד עד שיאמר וישנה, **העבד** עד שיאמר כשהוא עבד אבל אם אמר אחר שש אינו נרצע עד שיאמר וישנה בסוף שש בתחלת פרוטה אחרונה, כיצד כגון שנשאר מן היום שוה פרוטה מדמי מכירתו או יתר מעט, אבל אם נשאר פחות משהו פרוטה הרי זה כאומר אחר שש. (לכתחילה נמכר רק אם שווי הגניבה מבליע שווי, וצריך לחשב תקופת זמן שלעבד זה שווה פרוטה). **רש"י הירש דברים טו** ... האדון יכול לדרוש ממנו רק עבודה של שכיר יום, ולפיכך יש להניח שמחיר העבד נקבע על פי שכרו של שכיר יום העובד במשך שש שנים והנדרש לעבודה רק בשעות היום.
והגישו אדניו – לפי פשט המשנה [קדושין כא,ב] (ראה הלן **תורה תמימה הערה נב**) יש לעיין מה מעמדו של העבד העברי בין סיום שש שנות העבדות ובין זמן רציעת אדונו. כיצד אדונו עד סוף שש שנים נהיה אדונו גם בשעת הגשת הסוגיה לבית הדין. ולרמב"ם אמירת העבד גרמה להמשך הקנין.
והגישו אדניו – מהפך פשטא, מוציא מפשט הכתוב וכאשר יגיש לב"ד, ב"ד יפסוק בהתאם לנסיבות. בתנאים הבאים אין רציעה: (א) בן יורש עבד, (ב) אדון העבד בלי אשה ובלי בנים (מכל מיני סיבות), (ג) אין לעבד עברי אשה ובנים (ד) אדונו לא אוהבו (ה) העבד לא אוהב אדונו (ו) האדון/או העבד אינם בריאים (ז) בעת אמירתו להיות עבד נשאר פחות משהו פרוטה מדמי מכירתו (ח) לא חזר ואמר (ט) אמר אחר שש שנים.

רש"י (ו) ... אל-הדלת או אל-המזוזה - יכול שתהא המזוזה כשירה לרצוע עליה, תלמוד לומר: **(דב' ראה טו,ז) ונתתה באזנו ובדלת** - בדלת ולא במזוזה; הא מה תלמוד לומר **או אל-המזוזה**? הקיש **דלת למזוזה**: מה **מזוזה** מעומד, אף **דלת** מעומד (ראה מכיל' משפטים נזיקין ב). **(דב' ראה טו,ז) ולקחת את-המרצע ונתתה באזנו ובדלת ויהיה לה עבד עולם ואף לאמתה תעשה-בו:**
אל-המזוזה – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) דלת קבועה במזוזה, (ב) דלת בלי מזוזה (**רמב"ם הלכות עבדים פ"ג,ה"ט**)
אל-המזוזה – אתנח, מגביל למזוזה העומדת בבנין, היינו מועמד, קבועה בבנין - אינה עקורה, כפסק **רמב"ם ה"ע פ"ג,ה"ט**, וכפ' **כסף משנה ה"ע פ"ג,ה"ט** ... ומה מזוזה כשהיא עומדת וכו'. בפ"ק קידושין שם שומע אני בין עקורה בין שאינה עקורה ת"ל מזוזה מה מזוזה מעומד כלומר דבלאו הכי לא מיקרי מזוזה (לענינו, מזוזה נקראת כך רק כשהיא קבועה מועמד בתוך בנין) אף דלת נמי מעומד: **או אל-המזוזה** – או – טפחא, כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה וזהו הקשת דלת למזוזה, תלמד ממזוזה על מגבלותיה אל דלת עם אותן מגבלות. כפ"רש"י הא מה תלמוד לומר **או אל-המזוזה**? הקיש **דלת למזוזה**: מה **מזוזה** מעומד, אף **דלת** מעומד.
אל-הדלת – מקף, בתפקיד רב-מצב (טט - א) בין דלת ומזוזה של אדון (טט - ב) בין של כל אדם, (**רמב"ם ה"ע פ"ג,ה"ט**) **רמב"ם פרנקל מפתח** בין של כל אדם – שהרי לא כתוב דלתו (**ערוך השולחן הל' יובל סי' מה, אות יג**)

והגישו אל-הדלת או אל-המזוזה - הדלת – זקף-קטן שתי הלכות בשעה שעומדים לרצוע את העבד (א) העמדת העבד ע"י האדון ליד מזוזה או ליד דלת (ב) רציעה רק בדלת.
(רמב"ם הלכות עבדים פ"ג,ה"ט) ... ולא נאמר מזוזה אלא שיהיה עומד בין אצל דלת בין אצל מזוזה ופי' **לחם משנה** שיש הלכת העמדת העבד ע"י האדון בין במזוזה ובין בדלת. **ואפשר** כי טעם קדמא במלת **ורצע**, מלמד כי יש להקדים לרציעה דברי מוסר לעבד עברי שאולי יתחרט, כמאמר רבי שמעון (**בבלי קדושין כב,ב**) ... אמר הקדוש ברוך הוא: דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים, בשעה שפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרת כי לי בני ישראל עבדים - ולא עבדים לעבדים, והוצאתים מעבדות לחירות, והלך זה וקנה אדון לעצמו - ירצע בפניהם.
רמב"ם פרנקל מפתח בין אצל דלת בין אצל מזוזה כגון שהמזוזה רחבה כמה אמות דאם לא כן כשעומד אצל המזוזה ממילא עומד

אצל הדלת (בשם ספר קנין פירות על מסכת עבדים)

(שם' מש' כא, 1) והגישו אֲדָנֵינוּ אֶל-הָאֱלֹהִים וְהַגִּישׁוּ אֶל-הַדָּלָת אוּ אֶל-הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ בַּמְרָצָע וְעָבְדוּ לְעֵלָם: ס
בבלי קידושין י"ב, ד ... מרמיצט רחמנא גבי מכרוהו ב"ד (שם' מש' כא, 1) וְרָצַע אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ בַּמְרָצָע, (טט – ט) אֶת-אֲזָנוֹ – מקף בתפקיד
רב-מצב) (טט – א) אֲזָנוֹ שֶׁלּוֹ (שֶׁל ע"ע שמכרוהו ב"ד) - (טט – ב) וְלֹא אֲזָנוֹ שֶׁל מוֹכֵר עֲצָמוֹ (למאן דאמר שמוכר עצמו לא נרצע).
רש"י (ו) ... (שם' מש' כא, 1) וְרָצַע אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ - הימנית. או אינו אלא השמאלית? תלמוד לומר: 'אֲזָן' 'אֲזָן' לגזירה שוה, שנאמר
במצורע: (ו' מצורע י"ד) תְּנִיף אֶזְנוֹ ... הַיְמָנִית . הערה לימוד ג"ש ממצורע, שיכול להיות בכל ישראלי ולא מכהן (שם' תצוה כ"ב) כי אפשר
לדחות שמדובר בכהנים, ימי מילואים, קדשים.

(שם' מש' כא, 1) וְרָצַע – קדמא אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ בַּמְרָצָע – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, אחת היוצאת מפשטו של מקרא, ואחת
כפשטו של מקרא. נדון תחילה בדרשה היוצאת מפשטו של מקרא.
תורה תמימה (כא, 1) וְרָצַע אֲדָנֵינוּ - הנרצע נקנה ברציעה, דכתיב ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם^(א) [קדושין כ"א ב']:
תורה תמימה הערה נב) כרמב"ם פ"ג ה"ב מעבדים לא כתב מפורש כלשון המשנה נקנה ברציעה כמו שכתב בפסוק הקודם שנקנה
בכסף אלא כתב שאם עבד שש ולא רצה לצאת הרי זה נרצע ועובד עד היובל וכו', ונראה דשינה מלשון המשנה דלא ליהוי במשמע
שצריך לעשות בו קנין ממש בזה, יען כי באמת עבודתו זו שלאחר הרציעה היא רק המשך עבודה מתחילת מכירתו, כמשמעות הלשון
(כא, 7) וְאִם-אָמַר יֹאמֵר הָעֶבֶד וגו', וענין הרציעה הוא מטעם אחר, כמבואר בדרשות הבאות, שהוא ענין עונש על השתעבדותו
מעצמו לעולם, ודו"ק:

מקודם דרשנו קדמא בענין של מוסר לעבד עברי, אפשר כי לענין הלכה טעם קדמא במלת וְרָצַע מלמד כי עד כאן אֲדָנֵינוּ היה מכוה
קנין כסף, וקנין זה נגמר בתום שש שנות עבודתו. היות והעבד מבקש המשך שיעבוד, יש לעיין לפי פשט המשנה מהו בזמן בין סוף שש
שנים ובין הקנין היוצא דופן ברציעת האזן לעומת קנין תורני (כסף, שטר, מתנה, חליפין, משיכה, חזקה).
לפי תורה תמימה הרמב"ם סבור שאין צורך לעשות בו קנין ממש, ועבודתו אחר הרציעה היא המשך עבודה מתחילת מכירתו. הרציעה
היא עונש על השתעבדותו מעצמו לעולם. כלומר הקנין בא בגלל ויתור העבד על חירותו, קנין שאינו כפשטו של כל קנין תורני.
אפשר כי תבנית הטעמים מהפך פשטא של אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ מוציאה מן הפשט של המשנה שנעשה קנין חדש ומלמדת כרמב"ם שאין
כאן קנין חדש אלא עונש על שרוצה להמשיך בעבודתו.

רמב"ם הלכות עבדים פ"ג, ה"ט ... האדון הוא שרוצע בעצמו שנאמר ורצע אדוניו לא בנו ולא שלוחו ולא שליח ב"ד, ואין רוצעין שני
עבדים כאחד שאין עושים מצות חבילות חבילות. רמב"ם פ"ג, ה"ט אף על גב דאין רציעה ממנין מצוות, מכל
מקום מצווה הכתובה היא דכתיב (שם' מש' כא, 1) וְרָצַע אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ ואפילו מצוות דרבנן אין עושים חבילות חבילות.

תורה תמימה וְרָצַע אֲדָנֵינוּ - אדוניו ולא שלוחו^(א) [ירושלמי קדושין פ"ב ה"א]:
תורה תמימה הערה נג) מדייק יתור הלשון אֲדָנֵינוּ, אחרי דעלי' קאי (כי כבר הזכירו קודם),
סיכום דרשה אֲדָנֵינוּ אֶת-אֲזָנוֹ בַּמְרָצָע – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, (א) כפשטו של מקרא, מיתור מלת אדניו, שחובת הרציעה
היא על האדון שהיה עד עתה ולא ע"י שליח כמו בכל קנין תורני אחר (כסף, שטר, מתנה, חליפין, משיכה, חזקה).
אפשר שיש בזה גם מסר לאדון שבני ישראל עבדי ה', בקנין הראשון האדון עשה טובה לעבד כי בכך שילמו את חוב העבד על הגנבה.
אפשר שמעבר לכך זה לא ממש ראוי.
(ב) יוצא מפשטו של מקרא, היינו מוציא מן הפשט של המשנה שנעשה קנין חדש ומלמד כרמב"ם שאין כאן קנין חדש אלא עונש על
שרוצה להמשיך בעבודתו.

תורה תמימה בַּמְרָצָע - תניא, רבי אומר מרצע, מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל דבר שהוא של מתכת^(א) [קדושין כ"א ב']:
תורה תמימה הערה נט) לאפוקי מדעת ר' יוסי דאפילו בקוין ובכל דבר של עץ שרי לרצוע, ונתפרש טעמייהו בגמרא, ולפנינו יתבאר
אי"ה ענין זה כפ' ראה בפסוק ולקחת את המרצע, כי שם מקומו, וקיי"ל כרבי:
בבלי קידושין כא, ב ... תנו רבנן: מרצע - אין לי אלא מרצע; מנין לרבות הסול, והסירא (כלי עץ), והמחט, והמקדח, והמכתב (כלי
מתכת)? ת"ל: (דב' ראה טו, 1) וְלִקְחָתָּהּ - לרבות כל דבר שנקח ביד (ע"פ רש"י למעט סם שאינו נוקב מכה אדם אלא מאליו), דברי ר' יוסי בר'
יהודה; רבי אומר: מה מרצע מיוחד של מתכת, אף כל של מתכת. ד"א: המרצע - (הגהת עוז והדר לא גרסינן להביא) המרצע הגדול.
(שם' מש' כא, 1) בַּמְרָצָע - זקף-קטן בתפקיד של שתיים, (א) תוצאת דרשת רבי בכלל ופרט כל של מתכת (ב) (ע"פ הגהת עוז והדר מוסף)
המרצע הגדול ... מיוחד שבמרצעין.

וְלִקְחָתָּהּ אֶת-הַמְרָצָע - מונה רביע, לפחות ארבע, כדרשת ר' יוסי בר' יהודה לרבות הסול, והסירא, והמחט, והמקדח, והמכתב.
(דב' ראה טו, 1) וְלִקְחָתָּהּ אֶת-הַמְרָצָע וְנִתְּתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבְדָלָת וְהָיָה לָהּ עֶבֶד עוֹלָם וְאָךְ לְאִמְתָּהּ תַּעֲשֶׂה-בָּן:
וְלִקְחָתָּהּ אֶת-הַמְרָצָע - מקף כרב-מצב איך דורשים (א) דרוש בכלל ופרט כרבי (ב) דרוש ברובי ומיעוטי כר' יוסי בר' יהודה
וְלִקְחָתָּהּ אֶת-הַמְרָצָע - מקף כרב-מצב במה רוצעים, ספרי ראה פסקא קכ"ז, רבי ישמעאל אומר בשלשה מקומות הלכה עוקפת המקרא
(טט – א) ... התורה אמרה (שם' מש' כא, 1) בַּמְרָצָע (טט – ב) והלכה אמרה בכל דבר.

רמב"ם הלכות עבדים פ"ב, ה"ב אדון שמת אם הניח בן זכר הרי העבד עובד הבן עד סוף השש ...
רמב"ם הלכות עבדים פ"ג, ה"ז אף על פי שהניח בן אין הנרצע עובד את הבן מפי השמועה למדו וְעָבְדוּ לוֹ לוֹ וְלֹא לְבָנוֹ (למרות שירשו.
טעם טפחה כמשנה משמעות) לְעֵלָם לעולמו של יובל, נמצאת למד שהנרצע אינו קונה את עצמו אלא ביובל ובמיתת האדון.
לְעֵלָם - סלוק מגביל העבדות של הנרצע לעולמו של יובל ולא מעבר לכך. כפ' רש"י (ו) ... וְעָבְדוּ לְעֵלָם - עד היובל (ו' בהר כה, 1). או
אינו אלא לעולם כמשמעו? תלמוד לומר (ו' בהר כה, 1) וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ: - מגיד, שחמשים שנה קרויים 'עולם'; ולא שיהא
עובדו חמשים שנה, אלא עובדו עד היובל, בין סמוך בין מופלג. (ו' בהר כה) [י] וְקִדְשָׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקִרְאתֶם דְּרוֹר בְּאָרְצְ
לְכָל-יִשְׂרָאֵל יוֹבֵל הוּא תְּהִיָּה לָכֶם וּשְׁבַתְּם אִישׁ אֶל-אֶחָיו וְאִישׁ אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ:)

3.12 שמות משפטים כא,א (התשע"ה)

שמות משפטים כא,א: וַיִּגְבַּה אִישׁ וּמִקְרֹו וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת:

(דברים תצא כד, ז) – כִּי-יִמְצָא אִישׁ גֹּבַהּ נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר-בּוֹ וּמִקְרֹו וּמָת הַגֹּבַהּ הֵהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקְרָבָד: ס

בבלי סנהדרין פה,ב (הסברים בסוגריים ע"פ עורכי שו"ת שו"ת)

משנה. הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, רבי יהודה אומר: עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר **(דב' תצא כד, ז) וְהִתְעַמְר-בּוֹ וּמִקְרֹו.** הגונב את בנו, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב, וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין - רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרין.

שמות משפטים כא,א: וַיִּגְבַּה אִישׁ וּמִקְרֹו וְנִמְצָא בְּיָדוֹ מוֹת יוֹמָת:

דברים כ-תצא כד, ז: כִּי-יִמְצָא אִישׁ גֹּבַהּ נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִתְעַמְר-בּוֹ וּמִקְרֹו

וּמָת הַגֹּבַהּ הֵהוּא וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקְרָבָד: ס

גמרא. ותנא קמא לא בעי עימור? - אמר רבי אחא בריה דרבא: עימור פחות משהו פרוטה איכא בינייהו:

בעי רבי ירמיה: גנבו ומכרו ישן, מהו? מכר אשה לעוברה מהו? יש דרך עימור בכך, או אין דרך עימור בכך? - ותיפוק ליה דליכא עימור כלל! - לא צריכא, ישן - דוגא עליה (נשען עליו), אשה - דאוקמא באפי זיקא (הקימה כמגן רוח ועיבורה מגדיל את המגן), דרך עימור בכך או אין דרך עימור בכך, מאי? - תיקו.

בעזרת עורך "שו"ת שו"ת" פשט הכתוב: גנב איש או אשה, נמצא ברשותו של גנב, התעמר בו (=השתמש בו), מכרו ויצא מרשות הגנב ועל הכל יש עדות - מות יומת.

הכתוב **(דב' תצא כד, ז) כִּי-יִמְצָא** ע"פ עדים לכן הכתוב **(שם' מש' כא,טז) וְנִמְצָא בְּיָדוֹ** יתר לדרשה שלומדים ממנה למעט מהחיוב את המצוי תדיר. נסביר זאת בשלבים ע"פ תבנית הטעמים של **(שם' מש' כא,טז) וּמִקְרֹו וְנִמְצָא בְּיָדוֹ** - תביר מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים הקשורה לנושא ואשר על חלק מפרטיה לא חל הנושא.

וְנִמְצָא בְּיָדוֹ - מרכא טפחא כיתור לרבות על הפשט, מצבים שבהם הגנב מלהתחילה מצוי תדיר ברשות הגונב: אב הגונב בנו, רב הגונב תלמידו, אדון הגונב עבדו, ומרבה עליהם גונב עבד של אחר, גונב חצי עבד (שלא היו מצויים תדיר תחת ידו). ופ'רש"י מלמל **(דב' תצא כד, ז) הֵהוּא** שממעט החיוב לגנב שגונב אדם חפשי ולא גונב עבדו, וכן גונב עבד של אחר, גונב חצי עבד (ר' יהודה מחייב, חכמים פוטרין).

וּמִקְרֹו וְנִמְצָא בְּיָדוֹ - תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד, כאן עדות על גונב איש ומכרו, שההלכה שאח"כ **מוֹת יוֹמָת** לא חלה עליהם. ממעט מצבים של מי שהיה תדיר תחת ידו וגנבת עבד של אחר וחצי עבד מלהיות נידון במיתה, כנזכר לעיל.

עורך "שו"ת שו"ת" (פ,א,2) עד כאן דנה הגמרא בפסוקים שכתוב בהם עונש מיתה בגונב נפש. עכשו דנה הגמרא היכן כתוב האזהרה לעבירה זו: **בבלי סנהדרין פו,א** אזהרה לגונב נפש מניין? רבי יאשיה לומד מעשרת הדברות **(שם' יתרו כ"ג) ס לא תגנב ס**, ר' יוחנן לומד מ-**(ו' בהר כה,מב) לא יִמְקְרוּ מִמְּקַרְתָּ עֶבֶד**

שמות יתרו כ"ג: לא תרצח ס לא תנאף ס לא תגנב ס לא תענה ברעך עד שקר: ס

ויקרא בהר כה,מב: כִּי-יִעֲבְדֶיךָ הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יִמְקְרוּ מִמְּקַרְתָּ עֶבֶד:

ולא פליגי, מר (רבי יאשיה) קא חשיב לאו דגניבה (מונה את הלאו שיש על גניבה, בגנב איש ומכרו), ומר (ר' יוחנן) קא חשיב לאו דמכירה (מונה את הלאו שיש במכירה, בגנב איש ומכרו).

(דב' שפ' יט,טו) לא יִקְוֹם עַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכַלְעוֹן וּלְכַלְחָטָאָת בְּכַלְחָטָאָת אֲשֶׁר יִחַטָּא עַל־פִּי שְׁנֵי עֲדָיִם אֹו עַל־פִּי שְׁלֹשֶׁה-עֲדָיִם יִקְוֹם דָּבָר:

בבלי סנהדרין פו,א (סוף ע' 2 בשו"ת שו"ת) ... איתמר, עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו, חזקיה אומר: אין (העדים המזומים)

נהרגין, (פו,א,3) בשו"ת שו"ת) רבי יוחנן אומר: נהרגין (מדין "כאשר זמם"). חזקיה דאמר כרבי עקיבא, דאמר **(דב' שפ' יט,טו) דָּבָר** (אין

נחשבת עדות אלא עם מעידים על דבר שלם, כאן עדות על גניבת אדם ומכירתו) ולא חצי דבר (לחזקיה: כל כת מעידה רק חצי דבר. כת אחת מעידה על גניבת אדם ולא על מכירתו וזה לא מחייב את הנתבע מיתה. וכת אחת מעידה על מכירה בלי גניבה וזה לא מחייב הנתבע מיתה שיכול לטעון שהנמכר היה עבדו. ולכן אין עדותם מתקבלת לחייבו מיתה, ואם הוזמו אין נהרגים, כי נהרגין מדין "כאשר זמם" רק עדים שהיה בעדותם לחייבו מיתה, לולא הוזמו).

ורבי יוחנן אומר: כרבנן, דאמרי: (דב' שפ' יט,טו) דָּבָר - ואפילו (עדות על) חצי דבר

(הכשירה התורה עדות של תחות עדים על חלקים שונים של המעשה. אם העדות לא מוזמת היא מחייבת את הנידון (כאן במיתה). ואם מוזמת היא מחייבת את העדים (כאן במיתה מדין "כאשר זמם"). ע"פ הערה 24 (פו,א,3) בד"כ חכמים מודים ש"דבר" ממעט "חצי דבר" אבל בעדויות על גניבת נפש ועל מכירתו, כל מעשה בא בזמנו ולא ביחד, העדות על הגניבה היא "דבר" שלם כי זה מה שאפשר היה לראות באותה שעה, והעדויות על המכירה היא "דבר" שלם כי זה מה שאפשר היה לראות באותה שעה (ע"פ רשב"ם ב"ב נ"ו,ב; תוס' ב"ק ע"ב).

ע"פ הערה 25 (פו,א,3) החידוש בדעת ר' יוחנן הוא שעדי גניבה חייבים כשהוזמו, אף שלא הועילה עדותן לחייב הנידון עד שבאו עדי המכירה (ע"פ רמב"ן).

רבי יוחנן אומר: נהרגין, גניבה אתחלתא דמכירה היא.

תחילת עבירת המיתה במכירה. כי חיוב המיתה הוא על שני המעשים. גניבה ומכירה.

הגנב נפש אינו חייב מלקות על הגניבה, כי (שם' ית' כ), "לא תגנב" הוא לאו הניתן לאזהרת בית דין לדעה זאת וממילא העדים המעידים על

הגניבה אינם יכולים לומר להלקותו באנו, שעדותם מתקבלת רק כדי להורגו, אם יעידו אח"כ עדים על המכירה. הלכך אם הוזמו - נהרגים.

ואף על פי שעדות הגניבה ועדות המכירה אינן מועילות לשום דבר כל אחת בפני עצמה, מקבלים שתי העדויות ומחייבים על פי שתיהן מיתה. כי רבי יוחנן סובר כחכמים המכשירים גם עדות שהיא "חצי דבר".

ורבי יוחנן אומר: כרבנן, דאמרי: דבר - ואפילו חצי דבר. ולכן גם עדי גניבה נהרגין אף שעשו חצי דבר, אבל זה מותנה כלהלן:

וְגֹבַהּ - טעם קדמא רומז כי גניבת הגנב היא אתחלתא (השלב המוקדם - ההתחלה) של המכירה כמסקנת רבי יוחנן אומר: **נהרגין, גניבה**

אתחלתא דמכירה היא. ובנוסף טעם קדמא רומז על סדר קדימות בעדות כנדרש ע"י רב אסי ב-**(סנה' פו,ב)** כי עדי גניבה חייבים להעיד לפני

עדי מכירה, גם כדי לחייב הנידון וגם שרק אם העידו כסדר, אם הוזמו – יהרגו, אחרת אם הוזמו לא יהרגו.

אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא אחד, כאן עדות על גונב איש ומכרו, שההלכה שאח"כ **קוֹת יִבְקָת** שווה לגביהם. תבנית טעמים זאת משמשת כאן בתפקיד של הצטרפות הפרטים לענין אחד, כאן צירוף של כת עדי גניבה המעידה על גניבת הנגנב, לכת עדי מכירה המעידה על מכירת הנגנב ואם לא הוזמו הנידון נהרג על פי עדותם. ואם שתי כתות העדים הוזמו נהרגין מדין "כאשר זמם".
כאן הדבר מתאים לר' יוחנן האומר כי העבירה הגורמת למיתת בי"ד היא המכירה של הנגנב ולכן עדי הגניבה שהוזמו מצורפים לעדי המכירה שהוזמו וכולם נענשים במיתה שרצו לגרום לנאשם ונהרגין.

שמות משפטים כא, ט:

אִם-יָקוּם וְהִתְחַלֵּךְ בַּחַיִּיךָ עַל-מִשְׁעֲנֵתוֹ וְנִקְּחָה מִמֶּנּוּ

רַק שְׂבָתוֹ יִתֵּן וְרִפְאָ וְרִפְאָ: ס

בבלי בבא קמא פג, ב (מתני'). החובל בחבירו - חייב עליו משום חמשה דברים: בנזק, בצער, בריפוי, בשבת, ובושת. בנזק כיצד? סימא את עינו, קטע את ידו, שיכר את רגלו, רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמיין כמה היה יפה וכמה הוא יפה. צער - כואו (או) בשפוד או במסמר, ואפילו על ציפורנו מקום שאינו עושה חבורה, אומדין כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך. ריפוי - הכהו חייב לרפואתו; עלה בו צמחים, אם מחמת המכה - חייב, שלא מחמת המכה - פטור; חיייתה ונסתרה חיייתה ונסתרה - חייב לרפואתו, חיייתה כל צורכה - אינו חייב לרפואתו. שבת - רואין אותו כאילו הוא שומר קישואין, שכבר נתן לו דמי ידו ודמי רגלו. בושת - הכל לפי המבייש והמתבייש.

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מו מז) שמות משפטים כא, ט רַק שְׂבָתוֹ יִתֵּן - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא. כאן אמדוהו לחיים או אמדוהו למיתה. מכאן כפועל יוצא הדין בגמרא על אומדני טעות ותשלומים במצבים השונים.

טט - **רַק שְׂבָתוֹ יִתֵּן** - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא.

יש הבדל בין תשלום לאיש חפשי ובין תשלום לעבד עברי.

לישראל חפשי יתן כל דמי ביטולו ממלאכה, ודמי רפואה ראה להלן.

ראב"ע פירוש הקצר וטעם **רַק שְׂבָתוֹ יִתֵּן** - **שְׂבָתוֹ** בביתו ולא יתעסק במלאכה. והגאון אמר (רס"ג תורה) שפירושו: שביחתו מאומנותו. והראשון נכון בדקדוק; והטעם, שיתן כדי שפטלו ממלאכתו, ושכר הרפואות והמרפא. והם שנים, והם 'שבת' ו'ריפוי'. ועוד עמהם שלשה, קיבלנום מאבותינו, והם 'בשת' ו'צער' ו'נזק' (ראה ב"ק פג, ב).
רמב"ן ואמר: **רַק שְׂבָתוֹ יִתֵּן וְרִפְאָ וְרִפְאָ**: ולא אמר 'שבתו ורפואתו יתן' - להגיד שיתן השכר לרופאים וירפאו אותו, ולא יוכל לתבוע שיתן לו השכר והוא יעשה בו דברים אחרים, רק **רִפְאָ** בו על כל פנים.

עבד עברי הוא בכלל איש אבל על חבלה בו

שיטה מקובצת מסכת כתובות דף סה עמוד ב

רא"ש שלה. למ"ד בהחובל דקוטע יד עבד עברי של חברו יתן הכל לעבד וילקח בהן קרקע והרב אוכל פירות אתי שפיר דהכא נמי הכל לאשה וילקח בהן קרקע ובעלה אוכל פירות אבל למ"ד יתן שבת גדולה לעבד ושבת קטנה לרב צריך לחלק בין עבד לאשה דעבד הואיל וקנאו בדמים תקנו לרב שבת קטנה אבל גבי אשה דמה שמעשה ידיה שלו תקנה דרבנן הוא לא תקנו לו שבת. ע"כ.
הרא"ש ז"ל:

חידושי הר"מ מסכת בבא קמא דף פו עמוד א

רבא אמר כו'. תוס' דחו גירסת הגאונים הכל לעבד דשבת קטנה למה לא יהיה לרב ע"ש. ולע"ד נראה דהא בהמה דהדקה באינדוונא קי"ל דפטור דבטול מלאכה אינו אלא כמניעת ריוח וכמבטל כיסו דפטור, רק באדם גלי קרא דחייבים בשבת דידיה. וא"כ בעבד למה ישלם החובל כלל שבת לרבו הא נגר רבו הוי כשבת דבהמה שביטל ממונו ושורו ממלאכה, וע"כ הטעם דהא העבד הוא אדם בפני עצמו וחייבים לו בשבת וממילא מה שקנה עבד קנה רבו ובחייב שלו וזכה הרב מטעם חייב דעבד כנ"ל. אבל לא בשביל חייב שלו כנ"ל. וזה שפיר בעבד כנעני משא"כ בעבד עברי של חברו דאף דצריך לעשות מלאכה אבל ריוח זה שע"י חבלה אין הרב זוכה בו כלל. וא"כ הא מצד שיתחייב לרבו ע"י מה שמבטל עבדו ממלאכה ע"ז אין חייב כלל כמו בהמתו. רק דנתחייב לעבד ועל ידי כן יזכה בו רבו, והא אין לרבו דעבד עברי בזכות זה שמרויח ע"י חבלה כיון דאי בעי חבל לא מצי כדאמר לקמן (פז א) בבית קטנה כנ"ל. וא"כ ממילא להיפך בשלמא שבת גדולה שהיא פחת שיוי דמים היה סברא דלרב שהיה לו עבד עברי השהו דמים והפסידו, רק דהא היה לו רק על זמן וסגי במה שילקח קרקע ויאכל פירות עד שיצא שש ויש לו תשלומי עבדו. אבל שבת קטנה שאינו חייב כלל לרבו רק לעבד מצד עצמו ואין לרבו זכות כלל. ושפיר הכל לעבד היינו שבת קטנה לגמרי הוי לעבד ושבת גדולה ילקח בהן קרקע ויאכל פירות כנ"ל. ודברי הגאונים ברורים לע"ד:

רַפְאָ וְרִפְאָ: מרכא סלוק, רבוי והגבלה. **רִפְאָ** - סלוק הגבלת הרפוי רק עד אשר חיייתה (המכה) כל צורכה - אינו חייב לרפואתו.

רַפְאָ - רבוי הפעמים לרפא כל עוד לא חיייתה המכה כל צרכה כנלמד ב-**המשנה בבלי בבא קמא פג, ב** (המכה) חיייתה ונסתרה חיייתה

ונסתרה (רבוי המכה) - חייב לרפואתו, היינו שלא ברצף זמן אלא לסרוגין, חלה ההלכה **רַפְאָ וְרִפְאָ**: - אפשר שזה גם נלמד מכפל המלים.

3.13 שמות תרומה כה,א

שמות תרומה כה,ג – טו: [יג] וְעִשִׂיתָ כְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

[יד] וְהִבַּאתְ אֶת-הַבָּדִים בְּשִׁבְעַת עַל צִלְעַת הָאָרֶץ לְשֵׂאת אֶת-הָאָרֶץ בָּהֶם: [טו] בְּשִׁבְעַת הָאָרֶץ וְהָיוּ הַבָּדִים לְאֵי יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: **(כה,ג)** וְצִפִּיתָ אֹתָם – מרכא טפחא, יתור לרבות עבוויי זהב טבעתיים בצפוי הבדים, בסמוך למקום הטבעות שעל צלעות הארון. כאשר מביאים את הבדים בתוך טבעות הזהב (כה,ד), בגלל העבוי הנ"ל יש לדחוף בכוח, זהב הטבעות מתרחב והמוט עובר. אחר-כך כנראה גורמים לטבעת להתכווץ והעבוויים מונעים מן המוט להחליק החוצה (כה,טו) (ע"פ הרב שטרומ מאורות הדף יומא דף ע – פא, התשס"ו). **(כה,טו)** לְאֵי יִסְרוּ מִמֶּנּוּ – מן הארון ע"י ההגבלה של העבוויים הנ"ל, אבל יכולים לנוע בתוך טבעות הארון וזה מאפשר שיתקיים וְיִאָרִיכוּ הַבָּדִים.

מִמֶּנּוּ – סלוק, הגבלה שמן הארון לא סרים, אבל ממקומם בטבעות סרים כדי לבלוט על הפרוכת שבין קדש הקדשים ובין הקדש, כנאמר ב- **(דברי הימים ב ה,ט)**: וְיִאָרִיכוּ הַבָּדִים וְיִרְאוּ רָאשֵׁי הַבָּדִים מִן-הָאָרוֹן עַל-פְּנֵי הַדָּבָר וְלֹא יִרְאוּ הַתּוֹצֵה וְהֵי-שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְיִאָרִיכוּ הַבָּדִים – זרקא סגול, כעין מוסיף מן הענין על הענין, שהבדים הוזזו קדימה עד למקום העבוויים הנ"ל, ולא סרו מן הארון.

שמות תרומה כה,כ: וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשֵׁי כְנָפַיִם לְמַעַלָּה סַכְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפֹּרֶת וְהָיוּ פְּנֵי הַכְּרֻבִים:

הַכְּרֻבִים – תרסא, בתפקיד שיעור, מרמז לנדרש ב-**בבלי סוכה ה,ב** וכן ב-**עירובין** בענין גובה טפח של הכפורת שעל ארון העדות הנדרש מגודל טפח של פני הכרובים. וזאת אחת הדוגמאות בגמרא לקביעה שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. ראה דרישה מורחבת במאמר א בספר התשע"א.

שמות תרומה כה,כב: וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם

וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם – מונח זרקא סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין

במדבר רבה (וילנא) פרשה יב א"ר אבא בר כהנא כתיב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וגו' ללמדך שאפי' מה שאחורי הכפורת אינו פנוי מן השכינה, וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם מונח זרקא סגול מוסיף על מקום השכינה

במדבר רבה (וילנא) פרשה יד אל אהל מועד לדבר אתו למה נאמר לפי שהוא אומר וידבר ה' אליו מאהל מועד שומע אני מאהל מועד ממש ת"ל (שמות כה) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם ודברתי אתך מעל הכפורת וגו' אי אפשר לומר מאהל מועד שהרי כבר נאמר מעל הכפורת ואי אפשר לומר מעל הכפורת שהרי כבר נאמר מאהל מועד באיזה צד נתקיימו שני כתובים הללו זו מדה בתורה ב' כתובים זה כנגד זה והרי הם סותרים זה ע"י זה יתקיימו במקומן עד שיבא כתוב אחר ויכריע ביניהן מה ת"ל ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו מגיד הכתוב שהיה נכנס משה ועומד באהל וקול יורד מן השמים כמין סילון של אש לבין שני הכרובים והוא שומע את הקול מדבר אליו מבפנים,

טט – שני כתובים המכחישים זה את זה ובא הכתוב השלישי ומכריע ביניהם. וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם מונח זרקא סגול מוסיף על מקום המועד שאינו ליד ארון הקדש בקדש הקדשים אלא מגיד הכתוב שהיה נכנס משה וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם מונח זרקא סגול מוסיף על מקום המועד וזה מקום המועד אש לבין שני הכרובים והוא שומע את הקול מדבר אליו מבפנים,

וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם מונח זרקא סגול מוסיף על מקום המועד, קול יורד מן השמים לבין שני הכרובים ונשמע מביניהם וזה מקום המועד מצד השמים, מצד משה מקום המועד אינו ליד ארון הקדש בקדש הקדשים אלא בחלק הקדש באהל מועד.

ובתבנית דומה **(במדבר נשא ז,ט)** וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ... **(במדבר בהע' יא,יז)** וְנִדְבַרְתִּי וְדַבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם

פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פסקא ב - כי תשא

א' לו הקב"ה, משה לא כשאתה סבור, אלא עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום שמונה במערב ואני יורד ומצמצם שכניתי ביניכם למטן, דכתי' וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם

ש"ת צִיץ אֵלֶיזֶר חֶלֶק יֵד סִימֵן סָב

והשם יתעלה הוא אמר למשה על הסדר ההוא והקדים עשיית הארון וכליו לכל, כי הנכבד שבכל המעשה ההוא היה הארון מפני לוחות העדות והתורה הנתונה בו, וגם הכפורת והכרובים שעליו ששם כבוד השכינה שורה כמו שאמר וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים, והוא היה העיקר, וכל שאר הענינים היו טפלים, לכך היה צריך להקדימו בצווי הראשון, ועל אותו הסדר ששמעו משה רבינו הוא מסדרו לבצלאל,

אפשר להוסיף עוד דרך

רש"י וְנוֹעַדְתִּי. כשאקבע מועד לך לדבר עמך וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם מונח זרקא סגול מוסיף על מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך.

- טט - ע"פ **רש"י** התוספת על שָׁם משמעה קביעות מקום הדבור בלי לפרש שוב תמידות מקום הדבור ואולי גם הוספת השפע הנבואי. דומה לנאמר בתבנית טעמים זרקא סגול **במדבר בהעלותך ...** ע"פ דרשות הר"ן תמידות השפע הנבואי אל משה, היינו תוספת השפעה.

- וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ** - קדמא ואולא – סדר קדימות, ארון העדות והכפורת והכרובים הוא היה העיקר לשמיעת הדיבור וכל שאר הענינים טפלים לו

מֵעַל הַכַּפֹּרֶת – מונח רביע מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים – פשטא מונח זקף-קטן

אֲשֶׁר עַל-אֲרוֹן הָעֵדוּת – טפחא מונח אתנח, רבוי אחר רבוי המצמצם אל ארון העדות שבקה"ק.

- טט - תבנית הרישא זרקא סגול המלמדת על הקביעות ותבנית התיכונה כלל ופרט המלמדת על מקום הישמע דבור ה', יוצרות ביחד כעין בנין אב לענין הכתוב בסיפא **אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוְהָ אֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**: מונח דרגא תביר טפחא מרכא סלוק

- מונח מרמז לכעין שתי סדרות של דרגא תביר טפחא

- אפשר כי סדרה אחת של דרגא תביר טפחא מרמז לקבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל תוכן **אַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - מרכא סלוק, אל הצווים אל-בני ישראל,
- אלא שידוע שחלק מדברי ה' נועד למשה בלבד ולא העבר ממנו **אַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – לכן אפשר כי הסדרה השניה דרגא תביר טפחא מרמזת לדברי ה' שנועדו למשה רבינו בלבד.
- מונח דרגא תביר טפחא ירמז אל "וקול יורד מן השמים כמין סילון של אש לבין שני הכרובים" ומצמצם מאד כדי שמשה רבינו יהיה שומע את הקול מדבר אליו מבפנים
- מונח דרגא תביר טפחא ירמזו אל פעמיים סדר הצווים למשה ועל אותו הסדר ששמעו משה רבינו הוא שסדרו לבצלאל,

שמות תרומה כה,כה: **וְעֲשִׂיתָ לָּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב** **וְעֲשִׂיתָ זָר-זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:**

בבלי סוכה ה,א אלא כפורת טפח מנלן? - דתני רבי חנינא: כל הכלים שעשה משה נתנה בהן תורה מדת ארכן ומדת רחבן ומדת קומתן. כפורת מדת ארכה ומדת רחבה נתנה, מדת קומתה לא נתנה. צא ולמד מפחות שבכלים, שנאמר (שמות כה,כה) **וְעֲשִׂיתָ לָּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב**, מה להלן טפח - אף כאן טפח.

תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק א דף ב טור ד/ה"א רבי זעירא בעי מניין לכפורת שהוא טפח תנא רבי חנינא בר שמואל כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מידת ארכו ורוחבו ונתנה שיעור קומתן חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת אורכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתו תלמידיה מכלי קטן שבמקדש **וְעֲשִׂיתָ לָּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב** מה כאן טפח אף כאן טפח או אינו אלא **וְעֲשִׂיתָ זָר-זָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב** מה כאן כל שהוא אף כאן כל שהוא

בבלי מנחות צו, ב ... והאיכא מסגרתו! כמאן דאמר מסגרתו למטה היתה. ולמאן דאמר מסגרתו למעלה היתה, פרקודי הוה מפרקדא, ולחם בגויה דשלחן הוה יתיב; כדתניא, ר' יוסי אומר: לא היה שם סניפין, אלא מסגרתו של שלחן מעמדת את הלחם, אמרו לו: מסגרתו למטה היתה. אמר ר' יוחנן: לדברי האומר מסגרתו למטה היתה, טבלא המתהפכת טמאה; לדברי האומר מסגרתו למעלה היתה, טבלא המתהפכת תיבעי לך.

רש"י בבלי מנחות צו,ב והאיכא מסגרתו - דגובה טפח דכי מסדר לחם עלה הווי ט"ז טפחים.
למטה היתה - ד' דפין רחבין טפח קבועים על צידיהן ולא על רחבן כגובה ד' רגליו של שלחן לד' רוחות והיה דף השלחן העליון מונח על אותן דפין כעין כסוי כשרוצה נוטלו משם שלא היה קבוע עליהם.
פרקודי מפרקדא - כעין פרקדן שלא היתה זקופה בשוה אלא משופעת ונוטה כלפי חוץ ואין הלחם סדור עליה.
כדתניא - דאיכא למאן דאמר דמסגרתו למטה היתה קבוע ברגלים אבל דף העליון היה חלוק משני צידי ו אין לו בית קיבול.
טבלא המתהפכת - שיכולים להשתמש בצד זה כמו בצד זה שחלקה היא משני צדדיה.

וְעֲשִׂיתָ – קדמא מלמד ממסגרת השולחן הנמנה בסוף הכלים על כפורת ארון הקדש הקודמת לו.
לָּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים שלא ממש חל עליהם **סָבִיב** – אתנח, **רש"י** (כה) **מסגרת -** כתרומה: "גדנפא". נחלקו חכמי ישראל בדבר (מנחות צו,ב); יש אומרים: למעלה היתה סביב לשלחן, כמין לבזוביזן שבשפת שלחן שרים, **יש** אומרים: למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ודף השלחן שוכב על אותה **מסגרת. ועשית זר זהב למסגרתו -** הוא "זר" האמור למעלה (לעיל,כד), ופירש לך כאן שעל המסגרת היה.

תוספתא מנחות (צוקרמאנדל) פ"א הלכה ו
ארבע סניפין של זהב דומין לרקנין היו שם שבהן היו סומכין את החלה מפני שדומות לספינה כדי שלא תהא רוקדת ר' יוסי אומר לא היה שם סניפין אלא גובה היה לשולחן טפח שני ועשית לו מסגרת טופח סביב אמרו לו והלא אין מסגרת אלא מן הרגלים:
פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרק כה
כה) וְעֲשִׂיתָ לָּו מִסְגֶּרֶת טַפַּח. מסגרתו למעלה היתה, כדברי ר' יהודה:

טט – למאן דאמר כי המסגרת למטה היתה תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן, ולכן אינה סביב מלא כי הרגלים בפינות. למאן דאמר מסגרת למעלה מפרש רש"י **במנחות צו,ב** דף העליון היה חלוק משני צידי ו אין לו בית קיבול. אז גם אין המסגרת סביב!!! ואפשר עוד לומר כי לטבלת השולחן היתה מוצמדת מתחתיה מסגרת שהשאירה מקום בכל פינה לרגלי השולחן, כך שכאשר הניחו הטבלה על הרגלים לא היה לה אפשרות לזוז (ראה אוצר מפרשי התלמוד סוכה ה) והיא עשויה להיקרא מסגרת מלמעלה. בנוסף היתה מוכרחה להיות מסגרת בין הרגלים למטה מהמסגרת הצמודה לשולחן או במקביל לה כששתיהן בחצי עובי הרגליים כי רק כך עמדו הרגליים שלא מוצמדים לטבלה. מסגרת הרגליים עשויה להיקרא מסגרת מלמטה. מבנה כזה גם נתן חוזק לרגליים בהם היו קבועות טבעות למוטות נשיאת השולחן. שתי המסגרות לא היו סביב מושלם כי הניחו מקום לרגלים בפינות.

שמות תרומה כז,ט: **לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן כָּל עֲבֹדָתוֹ וְכָל יְתֻדָּתוֹ וְכָל יְתֻדַת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: ס**

הַמִּשְׁכָּן – זקף-קטן בתפקיד שתיים כפ' **רש"י** (יט) **לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן** - שהיו צריכין לו (טט – א) להקמתו (טט – א) ולהורדתו, כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים. ולא כלי עבודות המשכן.

רש"י (יט) ... **יְתֻדָּת -** כמין נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתריהם סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא תהא הרוח מגביהתן. ואיני יודע אם תוחבן בארץ, או קשורין ותלויין, וכובדן מכביד שיפולי היריעות שלא ינועו ברוח. (תרי"ק): ואומר אני, ששמן מוכיח עליהן שהן תקועין בארץ, ולכן נקראין 'יתדות', ומקרא מסייעני: "אוהל כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח" (יש' לג,כ).

וְכָל יְתֻדָּתוֹ – מקף בתפקיד רב-מצב, עבור יריעות האהל מועד ומכאן לכל אהל, הנלמד מפירוש רש"י ל- **וְכָל יְתֻדָּת** – מקף בתפקיד רב-מצב, עבור קלעי החצר ומכאן לכל מחיצה: (טט – א) ואיני יודע אם תוחבן בארץ, (טט – א) או קשורין ותלויין, וכובדן מכביד שיפולי היריעות שלא ינועו ברוח.

והתוצאה ההלכתית נלמדת ב-**נקודות משיחות הקדש, לקוטי שיחות ו' האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן זצ"ל** עמ' 166 ואיני יודע אם תוחבן בארץ, או קשורין ותלויין, (רש"י (כז,יט)) לספק זה יש גם נפקא מינה להלכה. דהנה, מלאכת בנין אסורה בשבת מן התורה רק בבנין של קבע. ומאחר שכל הלאכות שבת נלמדות ממלאכת המשכן, נקבע הגדר של 'בנין קבע' על פי בנין המשכן. ולפי זה: (טט – א) לפי הצד הראשון, האסור של בניית אהל בשבת מן התורה חל דוקא על בניית אהל באופן של 'תחובין'; (טט – ב) ואילו לפי הצד השני, די בכך שהאהל חזק ואינו מתנענע ברוח.

3.14 שמות תרומה כה,א (התשע"ה)

שמות תרומה כה,כ:

והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על-הכפפת ופניהם איש אל-אחיו אל-הכפפת יהיו פני הכרובים:

והיו הכרובים – מונח תרסא, כעין שני טעמי תרסא, מרמז לנדרש ב-**בבלי סוכה ה,ב** ... וכתוב (שמ' תר'כה,ג) **והיו הכרובים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על-הכפפת**. קרייה רחמנא סככה למעלה מעשרה.

(א) תרסא בתפקיד שיעור, מרמז לנדרש ב-**בבלי סוכה ה,ב** וכן ב-**עירובין** בענין גובה טפח של הכפורת שעל ארון העדות הנדרש מגודל טפח של **פני הכרובים**. וזאת אחת הדוגמאות בגמרא לקביעה שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. ראה דרישה מורחבת במאמר א בספר התשע"א, ראה **בבלי סוכה ה,ב** שבו פסוק זה מלמד שיעור טפח של גובה כפורת ומזה לר' מאיר גובה ארון העדות עשרה טפח. היות ושכינה לא ירדה מתחת לגובה הכפורת מזה למדו שברשות הרבים מעל עשרה טפחים הוא מקום פטור.

(ב) תרסא בתפקיד שיעור גובה של עשרה טפחים בין קצות כנפי הכרובים למעלה ובין הכפורת שעליה עמדו הכרובים, ומהמלים **סככים בכנפיהם** למדו לגובה הנמוך ביותר של סוכה של עשר טפח. **בבלי סוכה ה,ב** מסיקה ע"י השוואה לגובה קצות כנפי הכרובים שעשה שלמה המלך בבית ראשון ושהם היו בשליש גובה הבית, לכן גם במשכן קצות כנפי הכרובים היו בגובה שליש המשכן. המשכן גובהו 10 אמה = 60 טפח, שליש מזה עשרים טפח, והיות וקודם נדרש כי גובה ארון וכפורת עשרה טפח, לכן נותר עוד עשרה טפח לשליש גובה המשכן. וע"פ תבנית הטעמים המקור למעשה שלמה הוא כאן. יש להעיר שיש דעה שקדש הקדשים גובהו 20 עשרים אמה ולא שלושים, ואז להסביר כי כרובי שלמה הם בשליש גובה הקדש ולא קדש הקדשים. לפי הדעה של עשרים אמה, הבית הראשון היה קצת פחות מאחד עשרה נפחי משכן, ולכן שלמה הוסיף עשר מנורות ועשרה שולחנות.

סככים בכנפיהם על-הכפפת – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) **למעלה סככים בכנפיהם על-הכפפת** – רביע ... זקף-קטן בתפקיד כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שסיוך הסוכה יהיה בגובה שהוא למעלה מעשרה טפחים.

(ב) ללמד שבמקדש בברכת כהנים כפי הכהנים יהיו למעלה מראשיהם. קישור הפסוק לברכת כהנים נמצא בין היתר ב-**פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת תרומה פ"ה, סימן כ וְהָיוּ הַכְּרֻבִּים פְּרָשֵׁי כְנָפִים לְמַעְלָה**. הכרובים האלה יהיו פורשים כנפים למעלה, ולא של בית עולמים, כי הכרובים שעשה שלמה היו פורשים כנפים מקיר הדביר לקיר הדביר, שנאמר כנף הכרוב האחד נוגע בקיר מזה, ואלו הכרובים: **סככים בכנפיהם על-הכפפת ופניהם איש אל-אחיו**. כגון כפי הכהנים בשעה שעולין לברך את ישראל: **אל-הכפפת יהיו פני הכרובים**. שלא יחזירו פניהם זה מזה: **איש אל-אחיו**. להראות לישראל חיבה יתירה שהקב"ה חיבבם:

כנפי הכרובים שהיו שעל ארון הברית היו מעל ראשיהם ואפשר כי פסיקת ה-**רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פ"ד, ה"ט** קשורה לכך בפסוק: כיצד ברכת כהנים במקדש, הכהנים עולין לדוכן אחר שישלמו הכהנים עבודת תמיד של שחר, ומגביהין ידיהם למעלה על **גבי ראשיהן** ואצבעותיהן פשוטות, חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו למעלה מן הציון, ... **בית יוסף אורח חיים סימן קכח** ומגביהין ידיהם כנגד כתפיהן. משנה סוטה (לח). במדינה כהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהם ופירש רש"י טעמא מפני שבמקדש מברכין את העם בשם המפורש ושכינה למעלה מקשרי אצבעותיהם (טט - כעין שכינה מעל כנפי הכרובים):

דברי הימים ב ג,י: וַעֲשֵׂה בְּבֵית-קֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים כְּרוּבִים שְׁנַיִם מַעֲשֵׂה צִעְצְעִים וַיִּצְפוּ אֹתָם זָהָב: דברי הימים ב ג,יג: כַּנְפֵי הַכְּרוּבִּים הָאֵלֶּה פְּרָשִׁים אֲמֹת עֶשְׂרִים וְהֵם עֹמְדִים עַל-רִגְלֵיהֶם וּפְנֵיהֶם לְבַיִת: ס

בבלי בבא בתרא צט,א ... רבי יוחנן ור' אלעזר, חד אמר: (שמ' תר'כה,ג) **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו**, וחד אמר: (דב'י ב ג,יג) **פְּנֵיהֶם לְבַיִת** (בכרובים שעשה שלמה בבית ראשון). ולמ"ד **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו**, (איך יפרש) הא כתיב: (דב'י ב ג,יג) **פְּנֵיהֶם לְבַיִת!** לא קשיא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום. ולמ"ד (דב'י ב ג,יג) **פְּנֵיהֶם לְבַיִת**, הא כתיב: (שמ' תר'כה,ג) **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו!** דמצדדי אצדודי; דתניא, אונקלוס הגר אמר: כרובים (דב'י ב ג,יג) **מַעֲשֵׂה צִעְצְעִים** הן, ומצדודים פניהם כתלמיד הנפטר מרבו.

ולמ"ד **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו**, (איך יפרש) הא כתיב: (דב'י ב ג,יג) **פְּנֵיהֶם לְבַיִת!**

וּפְנֵיהֶם – טפחא כפוחתת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **איש אל-אחיו**

אל-אחיו – מקף כרב-מצב (א) בזמן שישראל עושין רצונו של מקום (ב) בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום

אל-אחיו – אתנה מגביל הכתוב **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו** למצב (א) ואז **וּפְנֵיהֶם –** טפחא כפוחתת טפח להתאפיין (כאן להוות יחידה אחת) עם הכתוב אחריה **איש אל-אחיו** ועל כך כתב **דף על הדף** ס"ת **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו** שלו"ם, שכשאחד מדבר עם השני בא שלום, והוא אחד משמותיו של הקב"ה כמו שאחז"ל (שבת י,ב)

וּפְנֵיהֶם – טפחא כטעם מפסיק, מתאים למצב (ב) שאז (דב'י ב ג,יג) **וּפְנֵיהֶם לְבַיִת רשב"ם** ... וכשאר עושין הופכין פניהם לבית דרך נס.

ולמ"ד (דב'י ב ג,יג) **פְּנֵיהֶם לְבַיִת**, הא כתיב: (שמ' תר'כה,ג) **וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו!**

אל-אחיו – מקף כרב-מצב של דמצדדי אצדודי; (א) קצת פונים זה לזה (ב) קצת פונים אל הבית

וע"פ **רבינו גרשום בבא בתרא צט,א** מסתכל ולא מסתכל ... דמצדדי אצדודי. שהיו פונים זה לזה ולא כל כך כי אם כתלמיד הנפטר מרבו שחוזר לאחוריו ומסתכל ולא מסתכלו כל כך:

אל-הכפפת – קדמא זקף-קטן במלים מחוברות במקף, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, גם יכול להיות בתפקיד מידה י"ב של ר' ישמעאל ... דבר הלמד מסופו. כגון ללמוד מ-**פני הכרובים** שעליהם יש הלכה למשה מסיני ששיעורם טפח, לעובי (גובה) הכפורת שיהיה טפח אחרי שירקעו ממנה את הכרובים.

יהוה – בהוויתם, תכונתם המוקדמת היא **אל-הכפפרת יהוה פני הכרבים** – להראות כי בשורש עם ישראל עושים רצונו של מקום, בלשון בעל התניא אהבה מסותרת לדבוק בה.
יהוה – טפחא, כמשנה משמעות, לומר שזה נגד הוויתם פני הכרובים פונים אל הבית מפני שאין ישראל עושים רצונו של מקום נגד הוויתם ולעיתים לבוא יתגלה דבקות מלאה בה' ולא רק באהבה מסותרת.
פני הכרבים – מרכא סלוק, רבוי והגבלה. רבוי ללמד על חיות המרכבה, מקור אפשרי לכרובים שעשה שלמה המלך, הגבלה שרק כרובי ארון הברית וכרובי שלמה הם כעין הכרובים של המרכבה, אבל לא עושים כרובים אחרים לקיים (שמ' יתרו כג), לא-יהנה-לך-אלהים אחרים על-פני: (לא לעשות כעין חיות המרכבה) וכן (שמ' ית' כג) לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זָהָב לא תעשון לכם: רש"י (כ) לא תעשון אתי - לא תעשון דמות שמי המשמשין לפני במרום אלהי כסף (ראה מכיל' יתרו בחדש י). אתי אלהי כסף - בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד אתי, שלא יהיו של כסף, שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הם לפני כאלהות (ראה שם). ואלהי זָהָב - בא להזהיר שלא יוסיף על שְׁנֵים, שאם עשית ארבעה, הרי הם לפני כאלהי זָהָב (ראה שם). לא תעשון לכם - שלא תאמרו: הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני עושה בבתי עולמים, לכך נאמרו: לא תעשון לכם (ראה שם).

האם יש קשר בין כרובי ארון הברית ובין אריות מגולפים על ארון הקודש או רקומים על הפרוכת בבית הכנסת (מקום תפילה) **דף על הדף בבלי בבא בתרא צ"א**, ... בשו"ת משיב דברים להגאון ר"ג ליטש - רזונבוים זצ"ל (יו"ד סי' קה) כותב: ע"ד שאלתו בענין האריות שעומדים בבית הכנסת לנוי ולהדר, ומעמדם בזה האופן הלוחות עומדים ממעל לארון הקודש וסביב להם חונים שתי האריות, בפניהם אל הבית ואחוריהם אל הלוחות, ... וראיתי בספר מחנה חיים ח"ב יו"ד סי' כ"ט שחפש ומצא איהו טעם להעמדת האריות וכתב שם שהם סימן לכרובים שציוה הקדוש ברוך הוא להעמיד אצל הארון שבו הלוחות ושיהי' פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה עפ"י הטעם הרבינו בחיי בשם הרמב"ם בפ' תרומה דזה מראה על אמונת הנבואה שהיא עיקר ויסוד לתורה"ק תורה מן השמים, והוא א' (עיקר ששי) מ"ג עקרים. ולפי"ז אם המה רומזים על הכרובים בודאי צריך שיהי' העמדתן כ-פְּנֵי הכרבים שהי' פְּנֵיהֶם אֵישׁ אֶל-אָחִיו ובהאי הנשאל הי' צריך אולי להפכם ממה שהם עכשיו עומדים ופשוט. אבל לדעתי בכונן לא העמידו הרבנים כשהי' בונים הביהכנ"ס הנהו אריות איש אל אחיו אלא שינו להפוך להראות כי אין האריות רמז אל הכרובים.

אל-הכפפרת יהוה פני הכרבים - **הכרבים** – סלוק בתפקיד הגבלה, בצויו ה' רק במשכן ובמקדש עשו כרובים שבהוויתם פונים זה לזה להראות חיבת ישראל למקום. כדי להדגיש שאין האריות מייצגים הכרובים, עושים אותם בפניהם אל הבית ואחוריהם אל הלוחות.

תיקוני זוהר תקונא שבעין דף ככח עמוד א (תה"ז) סימן צח (צט) לפי החלוקה של תה"ז מעלות הסולם, הרב ברנדווין יהודה צבי (הסברים בעזרת (א) מתוק מדבש (ב) מעלות הסולם, הרב ברנדווין יהודה צבי (אוצר החכמה ע' רע"א), (צט) ... (שמ' תר' כה,ג) וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה סְכָכִים כְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכְּפָפָת דא כפורתא דעינא (זו כפורת העין שהוא כנגד מידת) היסוד שהוא שביעי לבינה, לכן כולל שבעה גלדי (קרומי) העין). תלת גווינין דעינא (לעין שלושה צבעים) אינון (שהם: לבן סוד השם) אהי"ה (שבכח, ירוק סוד השם) יהו"ה (שבתפארת, תכלת סוד השם) אדנ"י (שבמלכות והם סוד) כָּלל וּפְרַט וְכָלל ואינון (וג' שמות אלו הם כנגד (א) יחודא (טט) – ע"פ מעלות הסולם, אפשר בתפילה או מצווה שאומרים לשם יחוד ...) (ב) ברכה (טט) – אפשר בתפילה שהיא במקום עבודת קרבת או מצווה שאומרים ברוך אתה) (ג) קדושה (בתפילה אדנ"י שפתי תפתח ופי יגיד תהילתך) (אוצר גי' הרי"ר פאלוך זצ"ל ר"ת יב"ק) וסימן (תהלים כג), יִעֲנֶנּוּ בְּיוֹם-קָרְאֲנֹו (להורות מי שיגרום למעלה יחוד ברכה קדושה, יענו אותו מן השמים) טט – שיקבלו תפילות, ע"פ "דרשות תהלים" אימתי (תה' קמה יח) קָרֹוב ה' לְכָל-קְרָאֵיו ומקבל תפילתם? לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאָהוּ בְּאֵמַת: – שנהררים במדת האמת וגו'. הובא (שמ' בשלח יג,ג) וַיִּחַנּוּ בְּאֵמַת – ואתיות אמ"ת)) דהכי סליק חושבן תלת שמהן אלין כחושבן יב"ק. (ועתה מפרשים כי) אהי"ה (סוד) כתר (שכולל כל הספירות תחתיו והוא) עלאה (עליון מכולם והוא שורש גוון הלבן שבעין שהוא כותר ומקף כל גוויני העין), יהו"ה (הוא סוד) עמודא דאמצעייתא (תפארת שבעמוד האמצעי שהוא המידה) האמצע בין הספירות דהיינו שאוחז מן הכתר עד המלכות שהוא שורש גוון ירוק שבעין, כגון האמצעי שבעין), אדנ"י (הוא סוד) שכנינתא תתאה (השכינה התחתונה שהיא שורש גוון תכלת של העין וכוללת כל ספירות האצילות). ... (רמ"ק, הגר"א, כ"מ)) כיצד (שמ' תר' כה,ג) וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה מלמד על כלל פרט וכלל? (לפי ההסבר על תיקון ע' זה לא המידה מ"ג מידות בעלת ההגדרה הזאת, אלא אם נאמר כי הכלל בתראה המשפיע לבי"ע, וע"י היחוד, הברכה והקדושה שישראל עושים מלמטה וזה ממשך ברכה לעליונים.)

פְּרָשֵׁי כְּנָפִים – קדמא ואזלא, מלמד בכעין כלל ופרט וכלל על סדר היכללות והשתלשלות מסוים.
לְמַעַלָּה – רביע, רמז לשמות ה' בעלי ארבע אותיות, רמז לארבע כנפיים בסה"כ לשני כרובים, וב-**תקוני זוהר תיקון ע' (סעיף צח)** לפי החלוקה של מעלות הסולם) נאמר כנפי העין ושני כרובי העין הם כנגד ארבע כנפיים לכל חיה, ובאלו ארבעה גוויני העין מאירות ארבע אותיות הוי"ה, ובארבע כנפי העין מאיר שם אדנ"י, זה הוא (קהלת ה,ה) כִּי גִבַּה מֵעַל גְּבַה שְׁמֹר וּגְבַהֵיהֶם עֲלֵיהֶם: אלין אינון יהו"ה אהי"ה אבא ואימא.

וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים – גי' ר"ת ו' ה' פ' כ' עולה יא"ק (אוצר הגי' הרי"ר פאלוך זצ"ל ר"ת ארץ ישראל קדושה) עם הכולל של הגי' עולה יב"ק ר"ת יִעֲנֶנּוּ בְּיוֹם-קָרְאֲנֹו (תהלים כג) ה' הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יִעֲנֶנּוּ בְּיוֹם-קָרְאֲנֹו: פ) (ע"פ אוצר הרי"ר פאלוך זצ"ל גי' ר"ת (תהלים כג) יִעֲנֶנּוּ ה' בְּיוֹם צָרָה עולה יב"ק)

וְהָיוּ הַכְּרָבִים – ר"ת ו"ה כמו ר"ת (בר' א,א) ו'את הארץ, רמז לשפע היורד ל-ארץ ישראל קדושה (לע"ל יא"ק) וממנה מתפשט לכל הבריאה שהיא חומר והנקראת ארץ. אפשר קשר לדנ"י שבמלכות המקבל כל ההארות וההשפעות העליונות כדי להשפיע להתחתונים. **רמב"ן שמות פכה' ...** תוכל לדעת כי ראוי להם שיהיו **פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה**, (טעם רביע מרמז) כי הם (כעין נושאים) כסא עליון (שהוא כעין ארבע צדדים) וסוככים על העדות שהיא מכתב אלהים (להלן לב,טז). וזה טעם ולתבנית המרכבה, כי הכרובים שראה יחזקאל נושאים הכבוד תבנית לכרובים שהם כבוד ותפארת, והכרובים אשר במשכן ובמקדש תבנית להן, (במראה מרכבה שניה, שראה יחזקאל, היו חיות בעלות ארבע כנפיים) **[רבינו] בחיי שמות פרק כה** ... ועוד אפשר לפרש כי הארון ירמוז לגן, ושני לוחות שבו, הלוח האחד יש מצות שכליות, והלוח השני מצות גופניות, כנגד עץ החיים ועץ הדעת, וכפרת רמז לערבות, הוא הרקיע העליון הך המכסה כל שאר רקיעים, והכרובים שעל הכפרות רמז למלאכים שלמעלה מערבות שהנבואה יוצאה מביניהם לכל שאר הנביאים, וְהָיוּ הַכְּרָבִים פְּרָשֵׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה, לקבל שפע מאת הבורא יתברך שנבואתו של משה בלא אמצעי ובא לו הדבור ממנו לבין שני הכרובים.

וְהָיוּ הַכְּרָבִים – תרסא בתפקיד מחיצת מקור הנבואה, קדמא ואזלא של **פְּרָשֵׁי כְּנָפִים** מלמדת על סדר ירידת הנבואה לשאר הנביאים **לְמַעַלָּה** – ממלאכים שלמעלה מרקיע ערבות

3.15 שמות תצוה כז,כ

שמות תרומה כז,ט, שמות תצוה כז,כ:

יטן לכלל כללי המשפחה בכל עבדתו וכל-יתרתיו וכל-יתרת התצוה נחשת: ס

כ) ואֵתֶה תַצְנֶנְהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

אליהו שגב נ"י (סוף פר' תרומה) – נחשת אותיות נח שת, (תחילת פר' תצוה) ואֵתֶה זה משה, וביחד מתקבל נח שת ומשה, רמז לאגדתא ע"פ ספר סדר הדורות – הרב הלפרין עם הגהות החיד"א ד"ה ב"א שס"ח ... משה הוא שת וגו', ד"ה ב"א תל"ה ... שם נח משה כולם שורש אחד מצד חסד של הבל וגו' (משה אותיות מ"ש משם בן נח, אות ה"א מאברהם אבינו). לאחר פרסום זאת האיר עיני, י"ש אוילברט נ"י כי הדבר כתוב ב-ילקוט ראובני, כ"ץ אברהם ראובן האשקי הכהן, פר' תצוה, ... ואתה תצוה סמך אל נחשת שסיים בו פרשה שלפניו ורמז בו שהיה משה ניצוץ שלישי מן הבל וזהו נחשת ואתה, כלומר נ"ח ש"ת וא"תה וזהו יפיפית מבני אדם הוצק ח"ן ר"ל דיופי של מרע"ה היה משני כחות מבני אדם היינו משת ומהבל שהיו בני אד"הר שנית הוצק ח"ן זה נ"ח: (מגלה עמוקות אופן כ"ב)

חידוש הרב ויגדור הי"ו בליל ז' אדר א' התשע"א יומא דהילולא של משה רבנו שָׁמֶן נוטריקון ש'ת (או ש"ם) מ'שה נ"ח וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ יתחברו שת (שם) נח אל משה.

הַצְנֶנְהוּ אֶת – אמנם טעם פסק בין שתי אותיות גרוניות, אבל נראה שמשמש לדרשות אחדות.

וְאֵתֶה הַצְנֶנְהוּ – גרשיים מונח פסק – רמז אפשרי לדרשה כעין מידה י"א ממידות רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי סדור שנחלק לומר שמתל וְאֵתֶה שייך למדרש המקשר את משה לשת ונח.

שמות תצוה כז,כ:

וְאֵתֶה הַצְנֶנְהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

וְאֵתֶה הַצְנֶנְהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח פסק מונח רביעי, בקריאה ללא פסק וכל מונח כאילו מציינ ענין מיוחד, כעין מידה דבר שיצא מענינו ללמד על עצמו או על הכלל כולו, כאן מלמד על עצמו שני דברים כפי רש"י (א) (כ) וְאֵתֶה הַצְנֶנְהוּ זָךְ - בלא שמרים, כמז ששינונו ב- מנחות (פ,א); מגררו בראש הזית, ששמן המאור עשוי מגרגרים מראש האילן כי שם הם מבשילים היטב מהחמה, (ב) כְּתִית - הזיתים כותש במכתשת, ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים; ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן, ושמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר: כְּתִית לַמָּאֹר, ולא 'כתית למנחות' (ראה מנחות פ,א). סחיטת השמן הרגילה היא בריחיים ופעולה ארוכה להוציא שמן רב, כתית למאור נעשה באופן יוצא דופן ע"י ששמים גרגר במכתשת מכים בו מכה אחת להוציא טיפה אחת והזית מעבר לריחיים לסחיטה למטרות אחרות כגון מנחות. אחר-כך שמים זית אחר וחוזר חלילה.

בבלי מנחות פ,א מתני'. שלשה זיתים הן, ובהן שלשה שלשה שמנים. הזית הראשון, מגררו בראש הזית וכותש ונותן לתוך הסל, ר' יהודה אומר: סביבות הסל, זה ראשון. [חזר] וטוען בקורה, ר' יהודה אומר: באבנים, זה שני. חזר וטחן וטען, זה שלישי. הראשון למנורה והשאר למנחות. השני, מגררו בראש הגג וכותש ונותן לתוך הסל, רבי יהודה אומר: סביבות הסל, זה ראשון. טוען בקורה, ורבי יהודה אומר: באבנים, זה שני. חזר וטחן וטען, זה שלישי. הראשון למנורה והשאר למנחות. שלישי, עוטנו בכית הבר עד שילקה ומעלהו ומנגבו בראש הגג, כותש ונותן לתוך הסל, רבי יהודה אומר: סביבות הסל, זה ראשון. טוען בקורה, רבי יהודה אומר: באבנים, זה שני. חזר וטחן וטען, זה שלישי. הראשון למנורה והשאר למנחות.

רש"י מגררו בראש זית - מניחו להתבשל דנעשה גרגרין בראש הזית באילן, ענין אחר מלקטן בראש הזית בגובה שבאילן במקום שהזיתים קודמין להתבשל תחילה מפני שהחמה זורחת שם תדיר מ"ר ז"ל. וכותש - אותן הגרגרים. ונותן בתוך הסל - כדי שיוזב הצלול שבשמן מעצמו בלא דוחק חוץ לסל והפסולת והשמרים שבשמן נשארין בסל. זה היה שמן ראשון - שבליקוט ראשון.

חוזר ולוקח - מה שכתש הגרגרים שנשארו בסל טוענו בקורת בית הברד ומוציא שמנו מה שהוא יוצא עכשיו זהו שמן שני. רבי יהודה אומר - לא היה טוענו בקורה לפי שהיה נטען ביתר והיו השמרים יוצאין ומתערבין בשמן אלא באבנים טוענו ומה שיוצא עכשיו זה היה שמן שני.

חזר וטחן - הגרגרים וטענו בקורה ומה שיוצא זה שמן שלישי. מגררו בראש הגג - אותם זיתים אין מתבשלין כל צורכן באילן אלא שוטחן בראש הגג בחמה כדי לרככך כך שמעתי, ענין אחר מרבותינו ז"ל מגררו בראש הגג כלומר מלקט זיתים שבאמצע האילן שאינן בראש הזית כלומר אותן שיכול לעמוד בראש גגו ונותן שאותן אין מתבשלין במהרה כמו אותן שבראש הזית והאי דאמר בראש הגג לסימנא קאמר. הזית השלישי - לוקט זיתים התחנות לפי שאין החמה זורחת עליהן תדיר אין מתבשלין יפה ומאחר בלקיטתן ומשום הכי עוטנן בכית הברד מניחם במעטן עד שילקו שיתרכך קליפתן וישתנו מראיהן ומנגבן בראש הגג שכשיהיו ביחד במעטן בדוחק יצא מהן מוהל ונושרו. (טט – הצפיפות בכלי יוצרת חום המרכך הזיתים, והם מוצאים מעצמם שמן עדין, והאדם מנער שמן זה לכלי)

מתני'. הראשון שבראשון אין למעלה הימנו, השני שבראשון והראשון שבשני שוין, השלישי שבראשון והשני שבשני שוין, השלישי שבראשון והשני שבשני שוין, השלישי שבראשון והשני שבשני שוין, השלישי שבראשון והשני שבשני שוין. (נסיון ללימוד בקל והומר מהשמן למאור לשמן למנחות) אף כל המנחות היו בדין שיטענו שמן זית זך, מה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך, מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך! ת"ל: (שמות תצוה כז,כ) זָךְ כְּתִית לַמָּאֹר, ואין זך כתית למנחות.

רש"י מתני'. השני שבזית ראשון הראשון שבזית שני שוין - ואף על גב דשני שבראשון וראשון שבשני שוין למנחות אפ"ה לא אתי בשני שבראשון למנורה הוא אמרינן בגמ' דלמנורה בעינן כתיב ולא היה כתיב אלא ראשון שבכל זית (בכל סוג מהשלושה רק הראשון מוצאים שמנו בכתיב, מהאחרים מוצאים שמן בסחיטה וטחינה וזה מעורבב בשמרים) (דמתני' דכותש ר"י היא).

וְאֵתָהּ תִּצְנְוָהּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח פסק מונח רביעי, בקריאה ללא פסק וכל מונח כאילו מציינ ענין מיוחד, לפי המשנה השניה, לכאורה היינו אומרים שרק השמן הראשון שבראשון מתאים למאור, כי למשל נאמר השני שבראשון שווה לראשון שבשני. ופ' רש"י שאף על פי שהם שוים למנחות, אפילו הכי לא יביא מהשני שבראשון למנורה כי הוא טעון שמרים משיטת הכנתו, ויכול להביא מהראשון שבשני למנורה כי הוא יצא בכתיב ואינו טעון שמרים. אם נאמר כי כל מונח מציינ פרט אחד, וטעם הרביעי מציינ ארבעה פרטים, בסה"כ ששה פרטים שהם ששה מיני שמנים שאינם מתאימים למנורה אלא למנחות.

אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, טעם המקף ב- **אֶת-בְּנֵי** בתפקיד של רב-מצב, (א) לא נאמן, (ב) נאמן לספק שמן למאור ולמנחות לענין טהרה, תרו"מ, מקור היתים, ושנשארו גלמיים עד הסחיטה. כדוגמת הדרשה ע"פ **רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח** שדרשנו לבאר **כ"ו וישלח לבג** **על-כֵּן לֹא-יֹאכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** – מקף בתפקיד של מספר מצבים בנאמנותם של בני ישראל על גיד הנשה ועל שאר עניני כשרות.

לעיון: האם זיתים אלו צריכים קודם לכן הפרשת ביכורים ותרו"מ להוציאן מטבל (**משנה תרומות פ"ג, ג, מ"ו, מ"ז**)? מ- (**ת"ז מהטו**) **ממשקה יִשְׂרָאֵל לְמִנְחָה**, לומדים שזיתים אלו חייבים בביכורים ושמן חייב בתרו"מ, אלא אם הוקדשו או שהקדש רכשם קודם למירוח. **משנה פאה פ"א, מ"ו** ... כהן ולוי שלקחו את הגורן המעשרות שלהם עד שימרח המקדיש ופודה חייב במעשרות עד שימרח הגזבר: **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פאה פ"א, מ"ו** ... ואם מירחו הגזבר ופדאו הוא אחרי כן אינו חייב במעשרות, לפי שכשהגיע ליד חובת מעשרות היה ברשות ההקדש שאינו חייב במעשר.

לעיון: האם יקחו מן העו"כ והכותים לשמן למאור ולמנחות? כי ב- **מ"ט** העובד כוכבים והכותי תרומתן תרומה ומעשרותן מעשר והקדשן הקדש ר' יהודה אומר אין לעובד כוכבים כרם רבעי וחכמים אומרים יש לו תרומת העובד כוכבים מדמעת וחייבים עליה חומש ור' שמעון פוטר:

לעיון: האם יקחו מא"י או גם מחו"ל **משנה מנחות פ"ח, ג, מ"ג** תקועה אלפא לשמן אבא שאול אומר שניה לה רגב בעבר הירדן כל הארצות היו כשרות אלא מכאן היו מביאין אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחים ולא ממה שנזרע ביניהם ואם הביא כשר אין מביאין אנפיקנן ואם הביא פסול אין מביאין מן הגרגרים שנשרו במים ולא מן הכבושים ולא מן השלוקין ואם הביא פסול:

לעיון: טהרת העוסקים במסיק ובסחיטת השמן ע"פ **רמב"ם פיה"מ טהרות פ"י, מ"א** אם עובדי בית הבד היו עמי הארץ אף שבעל בית הבד טהרם ונעל עליהם את בית הבד, אם היו שם בגדים טמאים במדרס הזב, יש חשש שנגעו בהם מפני שאינם יודעים שהיסט מטמא. **מ"ב** כבר ידעת שמשקין טמאין ונתקנחו בארץ הרי אותן הזיתים טהורים, כיון שלא נשארה ברגליו לחלוחית ידיו בלבד. ולפיכך אם נבללו רגליו במשקין טמאין ונתקנחו בארץ הרי אותן הזיתים טהורים, כיון שלא נשארה ברגליו לחלוחית שיתמא בה, והאדם טהור. וכן בתינוקות נאמנין התינוקות האלה לומר שלא נגעו בשמן או בזיתים וכיוצא בהן. ואחר כך אמר שאם יצאו מבית הבד אפילו נעלמו אחורי הגדר הרי אלו בחזקת טהרה והואיל וכבר טהרם והוא שומר עליהם, אלא אם כן הרחיקו ממנו עד כדי שאינו רואה אותם כבר יצאו מאותה החזקה וחזרו לחזקת עמי הארץ שהם בחזקת טומאה. **מ"ג** בעל בית הבד חייב לעמוד על הבדין (הפועלים בבית הבד) בשעת טהרתם בטבילה מפני שאינם יודעים סדר הטבילה בשלמות ומזלזלים בחציצה וכיוצא בה. לא מוזכר במשנה על המסיקים בכרם, אבל אפשר שיש ללמוד מן הבורצרים את הענבים, שגם המסיקים צריכים לטבול קודם המסיק. אבל ההבדל שהענבים מפרשים מיץ ואילו הזיתים ספק מפרשים.

שֶׁמֶן זַיִת וְזֶה קִתְיִת – מונח מרכא תביר טפחא, מונח מרמז על מספר קבוצות של פרטים הקשורים לנושא איכות השמן, והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא או הם לא מצטרפים. הקבוצות הן כנאמר **בבלי מנחות פ"א, מתני'.** שלשה זיתים הן, ובהן שלשה שלשה שמנים.

לְמֵאֹר – אתנח מגביל, ללמד שמכל קבוצה רק השמן הראשון המופק בכתישה מתאים למאור, שני האחרים למנחות.

מספר הקבוצות של איכות השמן הוא שלוש והדבר רמז ב- **שמות ויקהל לה, כח:**

וְאֵת-הַבָּשֶׂם וְאֵת-הַשֶּׁמֶן לְמֵאֹר וְלִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים:

וְאֵת-הַשֶּׁמֶן לְמֵאֹר – זקף-גדול, שלוש נקודות **בבלי מנחות פ"א, מתני'.** שלשה זיתים הן, ובהן שלשה שלשה שמנים.

היית הראשון, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

השני, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

שלישי, ... הראשון למנורה והשאר למנחות.

ועוד לימוד זקף-גדול – שתי נקודות באופן אחד ונקודה אחת באופן אחר כנאמר במשנה הבאה מתני'. הראשון שבראשון אין למעלה הימנו, שמן הכתית מראש האילן הוא הזך משלושה שמני הכתית והשניים האחרים פחותים ממנו.

שמות תצוה כז, כא: **בְּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לַפָּרְכָת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֵן וּבְנֵינוּ מֵעֵרֵב עַד-בְּקֶרֶת לִפְנֵי ה'**

הַקֵּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

בְּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לַפָּרְכָת התוכן מלמד את האגדה הבאה **מדרש תנחומא (ורשא) פרשת תצוה סימן ז בְּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לַפָּרְכָת**, שלא יטעה אותך יצרך לומר שהוא צריך לאורה, לא היתה המנורה צריכה אלא להנתן לפנים מן הפרוכת אצל הארון (בנוהג שבעולם מנורה ליד בעל המקום אבל במשכן) והיא נתונה מבחוץ מן הפרוכת להודיעך שאינו צריך לאורה של בשר ודם, תבנית הטעמים עשויה לרמז להאגדה הבאה **בְּאֵהָל מוֹעֵד** – מונח תרסא, בתפקיד כעין מחיצה של בעל בחינה נעלה, ואלו עדויות ששכינה שורה בישראל.

מְחוּץ לַפָּרְכָת – קדמא ואזלא כעין כלל מלמד שמחוץ לפרכת אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת – מונח רביעי, היו לפחות ארבע או חמש עדויות ששכינה שורה בישראל. העדויות הן: (א) **תורה שלמה [קח] אֲשֶׁר עַל-הָעֵדוּת**.... עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדותה, אמר רבא

זה נר מערבי, שנותן בה כמדת חברותיה, ממנה היה מדליק ובה היה מסיים **(מדרש הגדול)**. ובבית ראשון וגם בזמן כהונת שמעון הצדיק כהן גדול בתחילת בית שני שדלק מעת לעת עד שהוטב בין הערביים; **עדינות אחרות** ע"פ מקורות שונים (ב) לחם הפנים היה חם משבת לשבת; (ג) ויאריתו הבדים של ארון העדות עד שדחפו הפרוכת כנרמז בפסוק "יודי בין שדי ילוי" (ד) האש במזבח הזהב לא המסה צפוי הזהב הדק ולא שרפה את העץ שחתה הצפוי. וזוהו למדו ב-סוף **(חגיגה כ"א)**, תלמידי חכמים אין אור

שגיהנום שולטת בהן שכל גופן אש שנאמר **(דמיה כ"ב, ט"ז) הלא כה דברי כאש**; (ה) אש המשמים בדמות אריה על המזבח החיצון.

(שם' תצ' כז, כא) בְּאֵהָל מוֹעֵד – מונח תרסא, כעין שני טעמי תרסא, ללמד שיעור של שלישי מ(אורך) הבית (הקדש במשכן) רחוק מן הפתח שני שלישים, שבו עמדה המנורה ומולה עמד השולחן ומזבח הזהב משוך מבין שניהם לחוץ (למזרח לכוון הפתח).
תורה שלמה [קז] (שם' תצ' כז, כא) בְּאֵהָל מוֹעֵד מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת, למה נאמר לפי שנאמר **(שם' פק' מ, כב) וַיִּשֶׂם אֶת-הַמִּנְרָה ... נֶכַח הַשְּׁלֶחָן** איני יודע אם סמוכה לפרכת אם סמוכה לפתח, כשהוא אומר **מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת** הרי סמוכה לפרכת יותר מן הפתח. מיכן אמרו המנורה בדרום והשלחן בצפון ומזבח הזהב משוך מבין שניהם לחוץ ושלשתן היו עומדים בשליש הבית רחוק מן הפתח שני שלישים (מדרש הגדול)

(שם' תצ' כז, כא) מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת קדמא ואזלא, כעין מלמד, ובצירוף תרסא שלפניו עשוי להיות כעין בנין אב, וכן ב- **(וי' אמר כד, ג) מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת הַעֲזָת** – תרסא קדמא ואזלא, בשני הכתובים המנורה היא המלמדת שיעורי מיקום.

שמות פקודי מ, כד: וַיִּשֶׂם אֶת-הַמִּנְרָה בְּאֵהָל מוֹעֵד נֶכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵף:

1. **שמות תרומה כו, לה:**

וַיִּשֶׂם אֶת-הַשְּׁלֶחָן מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת וְאֶת-הַמִּנְרָה נֶכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּמְנָה וְהַשְּׁלֶחָן תִּתָּן עַל-צִלְע צְפוֹן:

2. **שמות תצוה כז, כא:**

בְּאֵהָל מוֹעֵד מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל-הָעֲזָת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבְגֵינוּ מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת לִפְנֵי ה' חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

3. **שמות פקודי מ, כב:**

וַיִּתֵּן אֶת-הַשְּׁלֶחָן בְּאֵהָל מוֹעֵד עַל יְרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת:

4. **ויקרא אמר כד, ג:**

מַחֲוֶיז לַפָּרֶכֶת הַעֲזָת בְּאֵהָל מוֹעֵד יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת לִפְנֵי ה' תִּמְדָּ חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

בבלי מנחות פט, א שלשה ומחצה (לוג) למנורה, **חצי לוג** לכל נר. מנא הני מילי? דתנו רבנן: **(שם' תצ' כז, כא) מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** - תן לה מדה שתהא דולקת והולכת **מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת**. דבר אחר: **מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** - אין לך עבודה שכשירה **מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** אלא זו בלבד, ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא ועד צפרא. איכא דאמרי: מלמעלה למטה שיערו, ואיכא דאמרי: ממטה למעלה שיערו. מאן דאמר ממטה למעלה שיערו, התורה חסה על ממונן של ישראל; ומאן דאמר מלמעלה למטה שיערו, אין עניות במקום עשירות.

רש"י שכשר מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת - שתהא כשרה אחר תמיד בין הערבים ואחר כל העבודות אלא זו.

ושיערו חכמים חצי לוג מאורתא - והיכי שיערו (ע"י בדיקת אורך זמן בעירה בפתיחה בעובי מסוים) איכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו שבתחלה נתנו שמן בנר ונשתתיר בבקר ובלילה השני פחתו עד ששיערו הדבר שלא היה צריך יותר מחצי לוג אפילו בליל ארוך וכן נותן אפילו בליל קצר ומה שנשתתיר בבוקר זורק לחוץ ואיכא דאמר (תוס' בירושלמי) בקיץ היה עושה פתיחה עבה ובחורף היה פתיחה דקה כדי שיכלה בקיץ נמי בבקר (שלא ישאר שמן) ולמ"ד ממטה למעלה שבתחלה נתנו רביעית ועמדו שם וראו שאין סיפוק ושוב הוסיפו עד חצי לוג (שתי רביעיות).

מאן דאמר ממטה למעלה התורה חסה על ממונן של ישראל - שאילו היה נותנין בו לוג לכתחלה ומה שמשתיר למחר היו שופכיין לחוץ איכא חסרון (וזה היה רק בתקופת הבדיקות לקביעת השיעור, הפקת שמן כתית כמתואר במשנה, עושהו נדיר ויקר).

אין עניות במקום עשירות - אין חוששין במה ששופך לחוץ. (תוס' ואף על פי שיכול לשער בשמן של חול (באותם תנאים רק לא מוקדש) וגו')
תוספות חצי לוג לכל נר ונר - תימא למה היה צריך לקדש השמן בכלי שרת. (קודם להנחתו במנורה, למאן דאמר שכלי העומד על הקרקע מקדש, אז המנורה היתה אמורה לקדש השמן. ואם המנורה העומדת על הקרקע לא מקדשת השמן אז צריך כלי קודש להנחה במנורה)
אין לך עבודה שכשירה מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת אלא זו בלבד - צריך ליישב הקטרת אברין (כל הלילה) ותרומת הדשן (בד"כ בסוף הלילה) ויש לפרש דלא דמי, דהקטרת אברים מתחלת מבעוד יום (כל היום) כדאמר בפרק ר' ישמעאל (**מנחות עב**) דחביבה מצוה בשעתה ותרומת הדשן לא מתחלה משקיעת החמה.

יערף – תרסא, בתפקיד שיעור כפירש **רש"י (כא) ועד** (בנוסחאנו: **עד**) **בקר מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** - תן לה מדה שתהא (**שפת"ח ט**) דולקת **מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** (ראה **מנחות פט, א**); ושיערו חכמים: חצי לוג ללילי תקופת טבת הארוכין, וכן לכל הלילות, ואם יותר, אין בכך כלום (בעובי פתילים קבוע).

יערף אלו אהרן ובגינו מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת – **שפת"ח [ט] דקשה לרש"י** דבפסוק משמע דשיעור מערכה הוא מערב עד-בקר, וכל הלילה יערוך (בלשונו יסדר הנרות) המערכה. אם כן מתי הוא דולק. לכן פירש תן לה כמדתה שתהא דולקת וכו', והוי כאילו אמר יערך אותו אהרן ובגניו בערך (בשיעור) שיהא דולק מערב עד בקר, לא שיעריכנו (ולא שיסדר הנרות) מערב עד-בקר.

אלו - קדמא, בתפקיד להקדים ולקדש כל חצי לוג שמן בכלי שרת לפני מתנו בנר כעולה מפ"י התוספות. אמנם התוספות מלמדים זאת עם שאלה **חצי לוג לכל נר ונר** - **תימא למה** היה צריך לקדש השמן בכלי שרת. אבל טעם קדמא ירמז כי זה מהתורה.

יערף אלו - תרסא קדמא, **תורה שלמה (קח) ...** אמר רבא זה נר מערבי, שנותן בה כמדת חברותיה, ממנה היה מדליק (ע"פ **רמב"ם הל' תמידין ומוספין** מקרב פתיל כל נר אל הנר המערבי) ובה היה מסיים (מיטיב ששה הנרות האחרים, מדליק חמש מפסיק לעבודה אחרת ואח"כ מדליק נר ששי, מיטיב נר המערבי ומדליקו ממזבח העולה, וכן עם כבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה (רמב"ן [כז, כ], וכן ברמב"ם הל' תו"מ פ"ג ה"ג, והראב"ד משיג שמדליק מכל נר שנשאר דולק)) (**מדרש הגדול**). **רלב"ג** ... לפי שהנר האמצעי (לפירושו זה הנר המערבי) הוא שרש לשאר הנרות. תרסא – בעל בחינה נעלה שורש כל נרות, הנר המערבי מתמיד בהארות, **אלו** - בלשון יחיד, וטעם קדמא – בו מתחיל הדלקת הנרות האחרים.

רלב"ג ... רצתה התורה שתהיה הדלקת היום האחד נעשית בשני פעמים ... להעלות הנר בין הערבים, ולהיטיב הנרות בבקר (שם' ל, ז – ח). לפי שהנר האמצעי הוא שרש לשאר הנרות. ... הנה אם כבה הנר האמצעי לא נדליק אותו משאר הנרות; ואולם אם כבה אחד משאר הנרות, מדליקים אותו מחברו בשנמשיך הפתילה עד הנר שכבה (מש"ת תמידין ג, יג-יד), כי הם יקחו אורם קצתם מקצת, **יערף אלו** - תרסא קדמא, תרסא בתפקיד שרש – נר מערבי שרש כל הנרות, **אהרן ובגינו מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** – דרגא תביר מרכא טפחא – כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, אלו הנרות, ועל כל אחד חלה אותה הלכה ממשך פתיל של כל נר אל הנר המערבי ומדליק ממנו. **אהרן ובגינו מַעֲרֵב עַד-בְּקֶרֶת** – דרגא תביר מרכא טפחא

אהרן ובגינו – ע"פ **רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ב** מפסוק (**כז, כ**) **להעלות נר תקמיד** נלמד כי הדלקה כשרה בור (אם יצויר שיש לו גישה למנורה שבקודש באופן שלא יכנס ממש), אבל הטבת הנרות בכהנים בלבד. יש הטבה לפני ההדלקה של בין הערבים

(ולרמב"ם גם הטבה והדלקה נוספת בבקר). אם אחד מהנרות כבה בתוך הלילה יכנס כהן לקודש יטיבו ע"י שישפוך כל השמן שבו ויוציא הפתילה שכבתה, ינקהו, ישים פתילה חדשה ושמן חצי לוג וידליקנו מנר מערבי.

אֶהְיֶה וְיִבְנֶיךָ מְעַרְבֵי עַד-בֶּקֶר – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, ע"פ **תורה שלמה** [קט], [קי] ע"פ ראב"ד ור"ש משאנץ בא לעיכוב שידליקם אחד אחד זו אחר זו ולא בבת אחד ולכן אפילו הם שבעה כהנים שיכולים להדליקן בבת אחת לא יעשו כן. וגם לא יכנס אחד עם שבעה נרות דולקים או שבעה יכנסו כל אחד עם נר דולק. ולפי גרסת מדרש הגדול (מדרה"ג) ממעט שאין עורך אלא כהן אחד, ושבעה אסורים אפילו זה אחר זה. אפשר כי זה מרומז בטעם תביר במלת **וְיִבְנֶיךָ** – שהיא אמנם בלשון רבים, אבל טעם תביר בא למעט וללמד שלא תלמד כי כהנים אחדים כגון שניים, שלושה, שבעה, עוסקים בהטבה ובהדלקה אלא רק כהן יחיד מטיב הנרות זה אחר זה ומדליק הנרות זה אחר זה (חמש ואחר עבודה אחרת (דם, קטורת) עוד שנים) וזה ביחד מצטרף להיקרא **יַעֲרֹף אֹתוֹ** כאילו נר אחד ולא שידליקם בבת אחת וזה יהיה מתואם עם (**ז,ב**) **לְהַעֲלֹת נֵר** – מרכא טפחא, יתור לרבות על לשון יחיד של כאילו נר אחד, ששה נרות נוספים. (**ז,ב**) **תְּמִיד** – סלוק, להגביל הדלקה חוזרת של נרות רק לנרות שאינם הנר המערבי. פי' **רלב"ג** הנה אם כבה הנר האמצעי לא נדליק אותו משאר הנרות משמע מדבריו כי לא ידליק מנרות אחרים אלא יביא גחלת מהמזבח החיצון וידליק. (**ז,ב**) **מְעַרְבֵי עַד-בֶּקֶר** – מרכא טפחא, יתור לרבות שמן לאותו כמות בין בחורף בין בקיץ, אף שבקיץ אינו צריך חצי לוג לנר **מְעַרְבֵי עַד-בֶּקֶר**.

לִפְנֵי ה' – מונח סלוק, לִפְנֵי – מונח מרבה, ה' – אתנח מגביל, הרבוי ילמד על רבוי פעולות הכנת הנרות להדלקה, וההדלקה. ההגבלה תלמד שכל הפעולות נעשות בקודש ולא מחוץ לקודש.

יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְיֶה – פותח בלשון יחיד אבל **וְיִבְנֶיךָ** לשון רבים, **תורה שלמה [קיא]** מביא מקורות שונים (תו"כ אמור, מדרש הגדול, מדרש הביאור) שמהם מלמד שהכנת המנורה להדלקה והדלקת הנרות כשרות בכהן גדול ובכהן הדיוט, ובאות **[קיב]** מביא שיטה שבמדבר היתה המצוה בכהן גדול בלבד כי מתחילה היו בניו מדליקין וכשמתו נדב ואביהו לא הניח עוד בניו לילך שמה יחידים זולתו. (תרסא קדמא במובן קדם במדבר בעל בחינה נעלה, כהן גדול)

3.16 שמות תצוה כז,כ – התשע"ה

שמות תצוה כח,א:

וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלַיךָ אֶת-אֶהְרֹן אֶחָיִךְ וְאֶת-בְּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֵנּוּ לְךָ
אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאַיְהֶמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

מטרת המקורות הבאים להוכיח כי משה רבנו היה בעל תפקידים אחדים. ומזה נלמד שבמינויים של בעלי תפקידים אחדים או הרחבת ירושלים ובית המקדש צריכים להשתתף בעלי תפקידים שהיו תפקידיו של משה רבנו. מהמקור הזה נלמד כי משה רבנו היה גזבר על הדיינים וכהן גדול. **שמות רבה (וילנא) פרשה לו (א) וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלַיךָ אֶת-אֶהְרֹן אֶחָיִךְ** הה"ד **(זכריה י, ד)** **מִמֶּנּוּ פָּנָה מִמֶּנּוּ יָמַד מִמֶּנּוּ קִשְׁת מִלְחָמָה**, בא וראה אומות הקדמונים כשהיו מבקשים להעמיד להם מלך היו מביאים מכל מקום ומעמידים עליהם שכה"א **(בר' וישלח לו, ב)** וימָלֵךְ בְּאֲדָם מְדַנְהֵבָה מְבַצְרָה וְכֵן כֻּלָּן, אבל ישראל אינו כן אלא מהם גדוליהם מהם מלכיהם, מהם כהניהם, מהם נביאיהם, מהם שריהם, שנאמר **מִמֶּנּוּ פָּנָה** זה המלך דוד שנאמר **(תה' קיח, ב)** **אָבֹן מְאֻסָּו הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֵאשׁ פָּנָה: מִמֶּנּוּ יָמַד** זה כהן גדול שנא' **(שע' כב, ג)** ויִתְקַשְׁתִּי יָמַד בְּמִקּוֹם נְאֻמָּו, **מִמֶּנּוּ קִשְׁת מִלְחָמָה** שנאמר **(דבה"י א יב, ב)** **נִשְׁפִּי קִשְׁת מִמַּיִגִּים וּמִשְׁמַאֲלִים**, **(זכריה י, ד)** **מִמֶּנּוּ יָצָא כָל-נוֹגֵשׁ יַחְדָּו**, אלו סופרי הדיינים, ... כך ביקש הקדוש ברוך הוא למנות על מלאכת המשכן ועשאו למשה גזבר על הדיינים ועל הכל וכשבקש לעשות ברוך הוא כהן גדול ... א"ל הקדוש ברוך הוא אהרן אחיך (ראוי) הוא לכך נאמר **וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלַיךָ אֶת-אֶהְרֹן אֶחָיִךְ**, רבנן אמרי כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר שמש משה בכהונה גדולה וי"א לא שמש אלא שבעת ימי המלוואים, ר' ברכיה בשם ר' סימון אומר כל מ' שנה שמש משה בכהונה גדולה שנא' **(דבה"י א ה, ט)** **וּבְנֵי עֲרִמָם אֶהְרֹן וּמִשָּׁה** וכתוב **(דב' זח"ב ג, א)** **מִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים** (והיות והפסוק פותח במלים **וְאֵת הַכֹּהֵן אֲשֶׁר בָּרָךְ**, הדבר אומר ללמד שמש ברוך ככהן).

מהמקור הזה נלמד (א) כי בחירת אהרן לכהן גדול הייתה על דעת משה רבנו; (ב) הקשה בין בחירת כ"ג ובין בחירת קדש הקדשים ... **שמות רבה (וילנא) פרשה לו** כך אמר הקב"ה למשה יכול הייתי לעשות לאחריך כ"ג חוץ מדעתך אלא שהייתי מבקש שתהא גדול עליו, **מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** מכל הארצות בחר הקדוש ברוך הוא בארץ ישראל ומא"י בחר בבית המקדש, ומבמה"ק לא בחר אלא בבית קדשי הקדשים, כך בחר הקדוש ברוך הוא בישראל ומישראל לא בחר אלא שבט לוי ומשבט לוי בחר אהרן שנאמר **(שמ' א, ב)** **וּבָחַר אֹתוֹ מִכָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל**, תרומה לצד והמעשר לצד, נדב וּבִיהוּא לצד, אלעזר ואיתמר לצד, אלעזר ואיתמר נבחרו, שנאמר **וּבָחַר אֹתוֹ מִכָּל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל**, לכך נאמר **(תה' סה, ה)** **אֲשֶׁרִיו תִּבְחָר וּמִקָּרְבֵךְ יִשְׁפֹּר עַצְרִיךְ**

מהמקור הזה נלמד על בעלי התפקידים הנוכחים להרחבת ירושלים והרחבת בית המקדש. **משנה מסכת שבוועות פ"ב, ב"ב** אחד הנכנס לעזרה ואחד הנכנס לתוספת העזרה שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תורות ובשירי ובית דין מהלכין ושתי תורות אחריהם וכל ישראל אחריהם הפנימית נאכלת והחיצונה שרפת וכל שלא נעשה בכל אלו הנכנס אין חייבין עליה: **מהמקור** הזה נלמד כי משה רבנו היה מלך ונביא **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שבוועות פ"ב, ב"ב** אמר ה' למשה **(שמ' תר' כה, ט)** **כָּלֵךְ אֲשֶׁר אָנִי מְרַאָּה אוֹתְךָ** וכו' **וְכֵן תַּעֲשֶׂוּ**, רצה בזה שכל מקדש שייעשה כמו זה תהיה עשייתו. וכבר ידעת כי משה מלך ומכלל המלכים מנאוהו נוסף על הנבואה ועליו הוא אומר ויהי בישורון מלך. והסנהדרין, הם השבעים זקנים. וכן האורים ותומים מצוים היו. ולמדו לשתי תורות ממה שנ' בעזרא ואעמידה שתי תורות גדולות. והשיר שאומרים הוא ארומך ה' כי דליתני וכו'. ומוליכין את שתי התורות זו אחר זו עד המקום שרוצין, וכאשר מגיעים לסופו עומדים שם, ונאכלת אחת מהן והשניה נשרפת במצות נביא הנוכח שם, אותה שיצוה באכילתה נאכלת ואותה שיצוה בשרפתה נשרפת, והוא ענין אמרם על פי נביא נאכלת ועל פי נביא נשרפת. ושתי תורות אלו הם להם בלבד בלי כבשים, לפי שגם זה ממיני התורה כמו שיתבאר במקומו, והטעם שהיה בית שני קדוש ואף על פי שנעשה בלי אורים ותומים בלי מלך לפי שהוא בקדושתו עומד עד סוף הדורות, כלומר הקדושה שנתקדש בימי שלמה, ומה שעשה עזרא זכר בעלמא הוא דעבר.

מהמקור הזה נלמד על בעלי התפקידים הנוכחים במנוי מלך, על מנוי סנהדרין קטנה. **רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ה, ה"א** אין מעמידין מלך אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ואין עושין סנהדרין קטנה לכל שבט ושבת ולכל עיר ועיר אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ... ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות, ... שנאמר **(שמ' ית' יח, ב)** **כָּל-הַדָּבָר הַגָּדוֹל יִבְיֵאוּ אֵלַיךְ**. **חידושי הגר"ז סימן קנו ... (דב' וילך לא, ז)** **אֵתָה תְּבֹא** ... וזה אמר משה מדעתו, שהרי אין צריך למינוי הזה שום דינים, כמו ע"פ נביא כמשי"כ, אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע **(דב' וילך לא, ג)** **אֵתָה תְּבִיא** על כרחם, הכל תלוי בך, והיינו מינוי יהושע למלך, ולכן הצטרף לומר הקדוש ברוך הוא, **דַּאֲיִן מַעֲמִידִים מִלֶּךְ אֵלָּא ע"פ נְבִיא**, והצטרך לנבואה למנוי, **תוספות בבלי סנהדרין טז, ב (שמ' תר' כה, ט)** **אֵת תְּבִינֵי הַמִּשְׁפָּן** וגו' - ומשה במקום ע"א (דיינים של סנהדרין גדולה) היו קאי תימה ל"ל **(שמ' תר' כה, ט)** **וְכֵן תַּעֲשֶׂוּ**: אז גבי סנהדרין ושבעים אמרינן דבעי ע"א כדאשכחן במשה דמוקי סנהדראות והוא במקום ע"א קאי אף על גב דלא כתיב התם וכן תעשו ועוד קשה דבפ' קמא דשבוועות (דף יד.) תנן דאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ושבעים ואחד ופי' שם בקונטרס דיליף ממש דהוי מלך ונביא ובמקום שבעים ואחד ואם כן גבי סנהדרין דיליף ממש דבעי שבעים ואחד מהאי טעמא נמי ניבעי מלך ונביא בהעמדת סנהדראות ויש לומר דהכא מרבינן טפי משום דכתיב **וְכֵן תַּעֲשֶׂוּ**: משמע דאתא לרבווי כל הנך וא"ת וכלים נמי ניבעי שבעים ואחד וכ"ת הכתוב תלאו בשירות דאין צריך אלא שירות הא משמע בסמוך דאי לאו אותם הוי אמינא דבעי משיחה ועבודה ואם כן השתא דכתיב אותם למעוטי משיחה

מהמקור הזה נלמד סיכום נוכחות בעלי התפקידים לדברים שונים וכולם נלמדים ממש רבנו. **אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, [בית דין הגדול] עמוד קעו טור 2** דברים הצריכים בי"ד הגדול. אין מעמידים מלך אלא על פי בי"ד של שבעים ואחד.⁸³ וכן אין מעמידים כהן גדול אלא על פי בי"ד של שבעים ואחד.⁸⁴ ויש מן הראשונים שכתבו שכהן גדול מתמנה על ידי מלך ואחיו הכהנים.⁸⁵ אין עושים סנהדרין קטנה לכל שבט ושבת אלא על פי בי"ד של שבעים ואחד,⁸⁶ והוא הדין סנהדרין קטנה שבכל עיר ועיר,⁸⁷ שכן מצינו במשה שהקים סנהדראות בעצת יתרו, ומשה היה במקום שבעים ואחד, שהיה שופט ודיין על פי הדבור ושקול כסנהדרין גדולה שבירושלים.⁸⁸ ויש שלמדו מהכתוב: תתן לך, שאחד ממונה על כולם,⁸⁹ היינו סנהדרין גדולה שהיא ממנה כל סנהדראות הקטנות שבעירות ובשבתים, וי"תתן" משמעו שלבי"ד של שבעים ואחד והזירה תורה.⁹⁰

מהמקור הזה נלמד על בעלי התפקידים הנוכחים להרחבת ירושלים והרחבת בית המקדש. ותבנית הטעמים של ההפסוק המובא בו תומכת בהקשה ממש רבנו לדורות. **רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ו,ה"א** אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על פי המלך וע"פ נביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים שנאמר (שם' תר' כהט, ט) **כָּלֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתָךְ** וכן תעשו לדורות, ומשה רבינו מלך היה.

(שם' תר' כהט, ט) **כָּלֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְרַאֶה אוֹתָךְ אֵת תְּבִנַת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנַת כָּל-כְּלָיו וְכֵן תַּעֲשׂוּ:** ס זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב או הקש, דבר החוזר וקורה כפי' ה-רמב"ם וכן תעשו לדורות, קישור בין הקדשת אהרן ובניו לכהונה ובין הרחבת קדושת מקום המקדש וכן הרחבת קדושת ירושלים

טט - תבנית הרישא של הפסוק **וְאֵתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ** - פזר מונח תרסא, כעין פרט פרט פרט, **אֵת-אֶהְרֹן אֲחִיךָ** - קדמא ואזלא, כעין רמז לדרישה בסדר מסוים וזה יכול להיות כלל, בנין אב (לפי שיש בפרטים לפניו פזר ותרסא),

פרט פותח **וְאֵתָהּ** - פזר, הפשט של הכתוב, ה' מצווה למשה למנות את אהרן ובניו לכהנים. משה הוא נביא, מלך, כהן, ובמקום סנהדרין של ע"א, ואח"כ ראש הסנהדרין. אפשר כי הדרש מטעם פזר במלת **וְאֵתָהּ** (אא) בא ללמד למקומות אחרים בהלכה: (א) למנוי מלך שיהיה ע"פ נביא, כהן גדול, סנהדרין, (ב) למנוי כהן גדול שיהיה ע"פ סנהדרין של ע"א, ויש מן הראשונים שכתבו שכהן גדול מתמנה על ידי מלך ואחיו הכהנים (ג) למנוי סנהדרין קטנה לכל שבט, לכל עיר ע"פ סנהדרין של ע"א, והתוס' בסנה' טז, ב כתבו שגם צריך מלך ונביא (ד) לקידוש העזרה של בית המקדש ולהרחבה של ירושלים, שיהיו ע"פ מלך, נביא, כהן גדול, סנהדרין. (בב) **וְאֵתָהּ** - פזר, מעביר את עקרון מנוי אהרן הנבחר שהוא מישראל, ולרצון משה אל כל מנוי למשרה של ממונה על הציבור להיות מקרב ישראל, ולהבחר ע"י גדול ממנו לרצונו של הגדול,

הדרשה הידועה היא מ-**דברים שפטים יז,טו:**

שׁוֹם תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אֲחִיךָ תִּשִׂים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לִתֵּת עֲלֶיךָ אִישׁ נֹכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא:

ר' יוסף בכור שור אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא - כלל; אבל אמו מישראל - מותר, כדאמרינן (ראה **יבמות מה,ב**): רב אכשר לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל; כיון דאמו מישראל, **מִקְרֵב אֲחִיךָ** קרינן ביה, אף על גב דאמרינן (ראה שם): כל משימות שאתה משים עֲלֶיךָ, לא יהיו אלא **מִקְרֵב אֲחִיךָ**.

(גג) פרט פותח **וְאֵתָהּ** - פזר, מעביר מקדוש אהרן ובניו לכהונה ורשותם להכנס לעזרה לעבודה בית המקדש, אל הרחבת קדושת העזרה והעיר, וצ"ע כי בד"כ לומדים זאת מפסוק בשמות תרומה.

בדרך אגדה: **הִקְרַב אֵלֶיךָ** - מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא.

(א) תרסא בתפקיד מחיצה כפי' **כלי יקר (א) וְאֵתָהּ הִקְרַב אֵלֶיךָ אֵת-אֶהְרֹן אֲחִיךָ ... מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**. הוסיף כאן לשון **וְאֵתָהּ** לומר לך שמצד מעשה העגל נרחק אהרן כמו שנפסלו בכורי ישראל ומשה קירבו בתפילתו כמו שנאמר (**דב' עקב ט,ב**) **וַיִּבְרָא אֶהְרֹן הַמֵּאֲצֵל ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶחָפֶלֶל גַּם-בְּעַד אֶהְרֹן בְּעַת הַקּוֹא:**

הִקְרַב אֵלֶיךָ - מונח תרסא, תרסא בתפקיד מחיצה של פסילה מצד מעשה העגל. משה רבנו מוציא את אהרן ממחיצת ההרחקה ומקרבו אל עצמו שלא היה בחטא העגל. בעקבות כך אהרן עולה למדרגה נעלה, ואפשר שזהו הכעין תרסא נוספת (ב) תרסא בתפקיד מחיצה לעצמו בעל בחינה נעלה, נבחר, **אֵת-אֶהְרֹן אֲחִיךָ** - קדמא ואזלא, כעין כלל למנות לתפקיד נבחר (כ"ג, מלך, סנהדרין) מתוך עם ישראל, בעל בחינות נעלות כמו שמשנה בעל בחינות נעלות, וכמו אהרן (שהיה רודף שלום ורצוי לצבור) ושהמנוי יהיה לרצון הציבור ושהצבור יושפע מבעל הבחינה הנעלה.

בדרך הלכה: **הִקְרַב אֵלֶיךָ** - מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא.

ע"פ **רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ד,ו-פ"ה** אפשר כי **מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - תביר מרכא טפחא, מלמד על קבוצת כהנים שאינם שייכים בעבודה ציבורית או בעבודה בכלל בבית המקדש. כהן טמא מת בזמן שלא הותרה טומאה בצבור. טבול יום, כהן טהור, שלא טבל קודם לעבודה (אפשר מרבנן). כהן שלא קדש (רחץ בצורה מסוימת) ידיו ורגליו, מחוסר בגדים, כהן שיצא לצרכיו (מטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים, כל המסך רגליו טעון טבילה, טמא ידים, קידוש ידים ורגלים כל שחרית גם אם לא ישן). קידוש ידים ורגלים מתוך הכיור. לכן אפשר כי **הִקְרַב אֵלֶיךָ** - מונח תרסא, מלמד כעין שני תפקידי תרסא או יותר המאפשרים לכהנים הכשרים לשרת במקדש. **תִּרְסָא אַחַת** בתפקיד שיעור רביעית מים בכלי שנוטלים ממנו ידים ורגלים לכהן אחד. ובנטילה מן הכיור בצינור (ברז) היוצא מן הכיור שע"פ **רמב"ם ביאת המקדש פ"ה,ה"א** הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעייץ אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית. /השגת הראב"ד/ בין שאין בהן (כד) רביעית. א"א ובקורח מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים.

תרסא אחת בתפקיד שיעור מים בכיור שע"פ **רמב"ם ביאת המקדש פ"ה,ה"ג** כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש **ממנו ד' כהנים** (טט - ביחד) שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה.

שמות תשא ל: (יח) וְעִשִׂיתָ פִּיזוֹר נִחֲשֶׁת וְכִנּוֹ נִחֲשֶׁת לְרַחֵצָה וְנִמַּח אֹתוֹ בַּיַּיִר-אֶהֱלֵ מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתַּח שְׁמֵהּ מִיָּם: שיספיקו לארבעה כהנים עבור (יט) **וְרַחֲצוּ אֶהְרֹן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת-יְדֵיהֶם וְאֶת-רַגְלֵיהֶם:**

תרסא אחת בתפקיד שיעור מראה מים שע"פ **רמב"ם ביאת המקדש פ"ה,ה"ב** כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה, ובלבד שלא ישתנה מראהו, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה, טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור, זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור.

וְאֵת-בְּנָיו אִתּוֹ - מונח רביע יכול להיות חלק מן הכלל או פרט שאחרי הכלל,

ראב"ע אולי בנים אחרים היו לו חוץ מאלה. ואין ספק כי רבתה למעלה במדבר משפחת אהרן, על-כן נתנו להם ישראל ערים רבות ככתוב בספר יהושע.

טט - אפשר שיש כאן רמז לנאמר **בבלי זבחים קב,א, סדר עולם רבה פ"ז, ויקרא רבה פרשה כ** ועוד שאלישבע אשת אהרן ראתה

חמישה כתרים ביום אחד, ... ופינחס בן בנה משוח מלחמה. אם כן כבר נתכהן עם בני אהרן מיום חנוכת המשכן וְאַתָּה בְּנֵי אֱתוֹ - מונח רביעי, לפחות ארבע. הפסוק הולך ומונה ארבעה בני אהרן, אבל מרמז על הקרבת אחרים. כגון משה רבנו ככ"ג, פינחס, בני בניו של אהרן.
ראה **מונח רביעי**

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שמות פרשת תצוה כח, סימן א

(א) וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ. אתה ממונה עליו לחנכו בעבודה בשבעת ימי המלואים: אַתָּה אֶהְרֹן אֶחָיֶךָ. אהרן עיקר: וְאַתָּה בְּנֵי אֱתוֹ. בניו טפילין לו: מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שנאמר (דה"א כג, יג) וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְקַדְשֵׁי קֹדֶשׁ קְדָשִׁים וְגו': לְכַהֲנֵנוּ לֵאמֹר: כל מקום שנאמר לי, בזה ובכא: אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר. עיקר בני אהרן שעמדה עליהם שלשלת הכהונה:

(דה"א כג, יג) בְּנֵי עֶמְרָם אֶהְרֹן וַיִּמְשָׁה

וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְקַדְשֵׁי קֹדֶשׁ קְדָשִׁים הוּא וּבְנָיו עַד-עוֹלָם לְקַדְשֵׁי קֹדֶשׁ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד-עוֹלָם:

מלבי"ם (דה"א כג, יג) בְּנֵי עֶמְרָם. ר"ל ואין לחשב מבניו אל שבט הלוי רק משה לבדו, כי אהרן נבדל מן הלויים להיות קְדָשִׁים קְדָשִׁים:

ה' בחר באהרן ובניו לכהנה ה' מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (הסבר ע"פ זהר בהיר, ראה להלן) בנ"י ישראל עומדים למטה בעוה"ז לפתוח הדרכים למעלה, ולהאיר השבילין, ולהדליק הנרות בשמים, ולהעלות כל העולמות ממטה למעלה ע"י העלאת מ"נ במסירות נפש להעלות וליחד כל העולמות מסוף עולם העשייה עד רום המעלות. קדושת אהרן ובניו ויכולתם לעשות היחודים הנעלים באה מכחם של בני ישראל והם מייצגים אותם כלפי ה', תבנית הטעמים של מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מלמדת כך: מִתּוֹךְ – תביר, מחלק והוא מקור לכתוב המפורש (דה"א כג, יג) וַיַּבְדֵּל אֶהְרֹן לְקַדְשֵׁי וּבְכַר' תצוה ובדה"א מוסיף עליו את בניו, ומבדילים לכהונה לא רק מ-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אלא גם משאר שבט לוי שרכויו למעט מכהונה מרומז בתבנית הטעמים של בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – מרכא טפחה (כיתור לרבות). וב-שמות רבה (וילנא) **פרשה לו** דרש השוואה מצמצום הבחירה לאהרן ובניו לכהונה לה', לצמצום הבחירה בקדש הקדשים מכל העולם לגלוי שכונת ה'. וזה מתאים לתפקיד טעם פזר ב-וְאַתָּה, להעביר רעיון הקדשת אדם ומשפחתו לעבודת קדש קדשים לה', להקדשת מקום בארץ לעבודת קדש קדשים לה'.

לכהנו-לי – הסבר ע"פ **זהר חלק ב, פירוש זהר בהיר**, הרב אייכנשטיין יצחק (אוצר החכמה), ד"ה ואתה הקרב אליך, אות ו"ו יתירה ללמד שעבודת הכהונה נתנה למי שיוכל להביא ליחודים נעלים (כמו שנרמז מתבנית הטעמים של **הַקָּרֵב אֵלֶיךָ** – מונח תרס"א, בעל בחינה נעלה). כדי שמשנה יוכל להתעלות ולהשיג דברים נעלים, עליו להעזר בעבודת אהרן ובניו שעבודתם מביאה ליחודים עליונים. בזכות יחודים אלו יש קירוב של בני ישראל אל ה'.

לכהנו-לי – מקף, כרב-מצב שתהא הכהונה ליחוד בין ו"ו (שש מדות הנקרא זעיר אנפין) ובין השכינה הקדושה הנקראת "לי", וכך יהיה קירוב בנ"י אל ה' ולא למטרה אחרת.

לכהנו-לי – אתנח, מגביל את בני ישראל והלויים מלצוע הנאמר ב-(דה"א כג, יג) כתפקידי הכהנים ... לְקַדְשֵׁי קֹדֶשׁ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד-עוֹלָם: כי רק הכהנים בעלי היכולת להביא לקירוב בעבודתם לה'.

ובפסוק (כח, ג) **לכהנו-לי** – אתנח, מגביל הכניסה לכהונה לרובי בגדים כפ' **רש"י** (שמ' תצ' כג, ג) **לְקַדְשֵׁי לכהנו-לי**: להכניסו בכהונה על ידי הבגדים וגו' ומפסוק אחר נלמד הכניסה לכהונה במשיחת שמן המשחה. החלוקה בפסוקים שונים לבגדים ולשמן המשחה מורה שבדורות שאין שמן המשחה הכהנים נכנסים לכהונה בלבישת בגדי הכהונה בלבד.

ריקאנטי (שמ' תצוה כח, א) וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ אַתָּה אֶהְרֹן אֶחָיֶךָ וְאַתָּה בְּנֵי אֱתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֵנוּ לֵאמֹר אֶהְרֹן נָדָב

וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן: [כ"ח, א']. כבר ידעת כי אין הקרבן קרב בלתי כהנים לויים וישראלים, כי הם כנגד שלשה אבות העליונים, הכהנים מן החסד, על כן הם מכפרים כי בחסד יכופר עון [משלי ט"ז, ו'], וכתוב [ישעיה א', י"ח] אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. הלויים מכח הגבורה, ועל כן הם ממונים על השיר, ובעבור כי הם כנגד זרועות עולם על כן מה שכשר בזה פסול בזה, כמו שאמרו רז"ל בחולין [כ"ד ע"א] כשר בכהנים פסול בלויים כשר בלויים פסול בכהנים. ישראל מכח הרחמים הנקרא ישראל סבא קדישא, על הענין הזה אמרו רבותינו ז"ל כהנים לויים וישראלים מעכבין את הקרבן. (כנאמר ב-)

ספר הזוהר דהני ליואי וישראלי בהדייהו כולהו מעמדות כולהו קיימי על קרבנא לאתקשרא קשרין ולנחתא ברכאן לעלמין. מעמדות בצלותא, כהני ברעותיה, ליואי בשירתא, מעמדות מתערי לה להאי מחשבה טהורה לאסתלקא, כהנא מתערי ימינא לחבקא לה, ליואי מתערי שמאלא ברחמי לאחדא לה כמה דאת דאמר (שה"ש ב, ג) שְׂמַאלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי, וכדין ריח לאתכנשא דא בדא ולא אתקשרא דא בדא, והרוח דא יתת' בבעלה וכל שאר חיילין אכלין ומרוין ומדשני בהני תנני ותרכין ועלוון, וכלא ברזא דישראל וכהני וליואי כדקא חזי. ואל תתמה אחרי שכח הלויים הוא מדת הדין של מעלה, איך יצא אהרן מהם שהוא הפך מדתם, כי כך דרכו של הב"ה יתעלה, מוציא אש ממים ומים מאש, מתוך מים מלוחין מוציא המתוקים ובתוקף המרירות מזריח שם פלאו למתקן.

הוספות בפסוק: **שמות תצוה כח, א**: וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ אַתָּה אֶהְרֹן אֶחָיֶךָ וְאַתָּה בְּנֵי אֱתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֵנוּ לֵאמֹר

אֶהְרֹן נָדָב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

וְאַתָּה הַקָּרֵב אֵלֶיךָ – ר"ת הו"א, ס"ת בכ"ה, כב"ה

יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֵנוּ לֵאמֹר – ר"ת אלי"ל

מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֵנוּ לֵאמֹר – ס"ת כילו"י

לֵאמֹר נָדָב וְאַבְיָהוּא – ס"ת נבי"א

וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן – ס"ת נר"י

אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן: – ר"ת מימין או"ב משמאל או"ב

בראשי וסופי תיבות שונים בפסוק מרומזת גזרת כלוי על אהרן על מעשה העגל – אליל ונראה מדבר כאוב, שאהרן הנביא (שכבר התנבא בממצרים) נסה, למנוע את נהיית העם אחרי הע"ז, ע"י מעורבותו במעשיהם ופעולותיו האיטיות, והקב"ה (בשם הו"א) מצוה למשה לקרבו כי היה בשגגה, ולמנוחו לכהן גדול. וזהו מוסר עצום לקרב כל אחד החפץ בתורת ה'.

(שמות תצוה כז, כ) וְאַתָּה תִצְוֶנָהוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זָךְ פְּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

פנים יפות שמות פרק כז, כ: וזהו (שם' תצוה כז, כ) וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ שִׁמֹן זֵית זָךְ, הרמז לזה כי ש"מ ז"ך מספרו ז"ת, וירמז עוד כי אמרו [עץ חיים שער ט"ו, פ"ו] שבחינת חכמה הוא משם הוי' במילוי יודין שמספרו ע"ב, והוא שורש נשמתו של משה כידוע ועם מספר משה (72 + 345 = 417) עולה כמספר ז"ת (= 417), ויש לרמז במה ש"ה פְּתִית לַמָּאֹר למ"ש חז"ל בסוף **ברכות [סג, ב]** הסכת ושמע ישראל הס' ואח"כ **כתת** שהוא עיון ההלכה לידע שורשו על בוריה כפירש"י שם, ... שקול א' מעורר קול הסמוך לשרשו, וכן עין של כל אחד יראה ע"פ עין חבירו הסמוך לו עד שישפיע האור עין העליון לעין של מטה, והיינו דאמר בתריה (שם' תצוה כח, א) וְאַתָּה תִקְרָב אֵלֶיךָ אֶת-אֶהָרֵן אֲחִיךָ וגו': איתא במס' **שבת דף ל"א [ע"א]** ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם וכו', שוב מעשה וכו' שתלמדי כל התורה כולה וכו', שוב מעשה בנכרי אחד וכו' ושמע קול סופר שהיה אומר ואלה הבגדים וגו', נראה שהביאו הני תלתא עובדי יהודיע ענוותנותו של הלל, משום דאיתא ב**כתובות דף נ"ו [ע"א]** דר"מ ס"ל מתנה על מה שכתב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים, ור"י ס"ל איפכא בדאורייתא תנאו קיים ובדרבנן תנאו בטל, ואיתא בב"מ ס"פ השוכר את הפועלים [צד, א] יהודא בן תימא אומר כל תנאי שאי אפשר לקיימו תנאו בטל, וכיון בעובדא קמא הוי מתנה תנאי על תורה שבע"פ דהוא מתנה בדרבנן, ובעובדא שניה הוי ליה מתנה בדרבנן שא"א לקיימו, ובעובדא ג' ע"מ שאהיה כה"ג הוי מתנה בדאורייתא, נמצא למ"ד תנאו בטל אין כל כך ראייה לענוותנותו של הלל, לכך מייתי הני תלתא עובדא דלכ"ע באחד מהם תנאו קיים, ומחמת ענוותנותו קירבו תחת כנפי השכינה: **וְאַתָּה תִקְרָב אֵלֶיךָ** – פזר מונח תרסא, תרסא בעל בחינה נעלה השפעת אור עין העליון לעין של מטה, פזר מעביר עקרון ההשפעה אל ענין קירוב נכרי או שאינו יודע תורה אע"פ שמתנה על תורה שבכתב או שבע"פ. ראה **פזר תלישא**

שמות תצוה כח, ח:

וְחָשַׁב אֶפְדָתְלוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כַּמַּעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יְהִיָה זֶהְבַּת חֲכָלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁנֵר:

שמות תצוה כח, ח: זָהָב – רביע, כעין ארבעה חוטי זהב, כל אחד משורר עם ששה חוטים ממין אחד, חוט זהב עם ששה תכלת, חוט זהב עם ששה ארגמן, חוט זהב עם ששה תולעת שני, חוט זהב עם ששה של שש (היינו פשתן), **בבלי יומא עב, א** דורש זאת מהמלה (שמות **פקודי לט, ג**) **פְּתִילִים** אבל זה גם נרמז ב- **זָהָב** – רביע, בארבעה פסוקים.

בבלי יומא עב, א ... חושן ואפוד עשירים ושמונה מנא לן? דכתיב (שמות תצוה כח, טו) וְעֲשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב חֲכָלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁנֵר, ארבעה דשיתא שיתא - עשרין וארבעה, זהב ארבעה - הא עשרין ותמניא. - ואימא זהב נמי ששה! - אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא (שמות תצוה לט, ג) וְקִצְצֵן פְּתִילִים, פתיל פתילים הרי כאן ארבעה. רב אשי אמר: אמר קרא **לְעִשׂוֹת בְּתוֹךְ הַחֲכָלָת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמָן**. היכי נעביד? נעביד ארבעה דתרי תרי - הוו להו תמניא, נעביד תרי דתרי תרי, ותרי דחד חד - (כח, טו) וְעֲשִׂיתָ שיהיו כל עשיותיו שוות.

א' ארבעה בגדי זהב **בית הבחירה למאירי מסכת יומא דף כח עמוד א** אמר שכשהיה רוצה לטבול פרשו סדין של בוץ בינו לבין העם דרך צניעות ופני' בגמ' ל"א ב' כדי שיכיר שעבודת היום כבוץ מפני שאינו רגיל כבגדי בוץ לבד אלא בשמנה בגדים שיש בהן **ארבעה בזהב והם חושן ואפוד וציץ ומעיל בפעמוני זהב** ב' אפשר כי ששה פסוקי זהב – רביע מרמזים למיני זהב בעל בחינה נעלה (זהב – תלישא-גדולה, שלא ברשימה) כגון **בבלי יומא מד, ב** בכל יום היה זהבה ירוק. אמר רב חסדא: **שבעה זהבים הן**: זהב, וזהב טוב, וזהב אופיר, וזהב מופז, וזהב שחוט, וזהב סגור, וזהב פרוים. זהב וזהב טוב - דכתיב (בראשית ב) וזהב הארץ הוא טוב, זהב אופיר - דאתי מאופיר, זהב מופז – (**בבלי יומא מה, א**) שדומה לפז, זהב שחוט - שנטוה כחוט, זהב סגור - בשעה שנפתח כל החנויות נסגרות, זהב פרוים - שדומה לדם הפריים. רב אשי אמר: **חמשה הן**, וכל חד וחד אית ביה זהב וזהב טוב. תניא נמי הכי: בכל יום היה זהבה ירוק והיום אדום, והיינו זהב פרוים שדומה לדם הפריים.

שמות כי תשא ל,יד: פל העבר על-הפקדים מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה':

רש"י (יד) **מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה** - לימדך כאן, שאין פחות **מִבְּנֵי עֲשָׂרִים** יוצא בצבא ונמנה בכלל אנשים.

רש"י **כפשוטו** חזר הכתוב ואמר **פל העבר על-הפקדים** וגו', ללמד שרק אלו הראויים להימנות בין הפקודים לצבא ... שהם בני עשרים שנה ומעלה (במ' א,ג), הם אלו הנותנים תרומת ה' ונמנים במחצית השקל.

תורה תמימה ל,יד) פל העבר על-הפקדים - מהו **פל העבר** - כל דעבר בימא יתן⁽¹⁾ [ירושלמי שקלים פ"א ה"ג]: ע"פ ת"ת הערה

(ל) כיון שגם לויים וכהנים היו בין עובדי ים סוף אז גם הם חייבים בתרומת השקלים אף שהלויים לא נמנים מבין עשרים שנה, והכהנים לא עברו על הפקודים במנין בני ישראל אלא שמשא הלך לפתחי אהליהם ובת קול היתה מודיעה לו מספרם.

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א,ה"ג

מתני' בחמשה עשר בו שולחנות היו יושבין במדינה בכ"ה בו ישבו במקדש משישבו במקדש התחילו למשכן את מי ממשכנין לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים וכל קטן שהתחיל אביו לשקול על ידו שוב אינו פוסק אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום אמר ר' יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר לו רבן יוחנן בן זכאי לא כי אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן [ויקרא ו טז] וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו (הם) היאך נאכלין:

ירושלמי (וילנא) שקלים פ"א,ה"ד

מתני' אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים אבל אם שקלו מקבלין מידן הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן ... הסבר ע"פ ירושלמי שקלים פ"א, ה"ג,ה"ד

פל העבר על-הפקדים – רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, מוצע שפירושו הוא כך:

מפורש בפסוק ש-**מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שָׁנָה** הראויים להימנות בין הפקודים לצבא **וְנִמְעָלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה'**

בא הפסוק וטעמו ללמד דברים אחדים בענין תרומת ה'. חובות הראויים, הנחות למתנדבים, דחיית תרומת אנשים מסוימים. **העבר על-הפקדים** – פשטא מקף זקף-קטן,

על-הפקדים – טעם מקף בתפקיד רב-מצב ילמד (א) שממשכנים מי שחייב ל-**יִתֵּן תְּרוּמַת ה'** ולא נתן מעצמו, (ב) מי מתנדב ליתן ומקבלים ממנו תרומת ה', (ג) מי לא מקבלים ממנו תרומת ה'. **על-הפקדים** – זקף-קטן מלמד על פקודים בשתי קבוצות שמקבלים מהם תרומת ה'. טעם מלת **פל** – רביע, מלמד שבכל אחת יש ארבעה פרטים. קבוצה (א) ארבעה ממשכנים אותם אם לא עמדו בחיוב תרומת ה': לויים, ישראלים, גרים, עבדים משוחררים. קבוצה (ב) המתנדבים שאם שקלו מקבלים מהם תרומת ה': נשים, עבדים, קטנים, ולגבי כהנים מחלוקת אם חייבים. אמר רבי יהודה העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא אמר ליה רבן יוחנן בן זכאי ... [לא כין] אלא כל כהן שאינו שוקל חוטא.

קבוצה (ג) **מִבְּנֵי** – תביר ממעט מהתורמים שהם בני **עֲשָׂרִים שָׁנָה וְנִמְעָלָה** את הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן

שמות כי תשא ל,טו: העשיר לא-ירפה וחדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את-תְּרוּמַת ה' לַכֹּהֵן על-נַפְשֵׁיכֶם:

...**הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְפָּה** - מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבז (על צדקה) לא יבזבו יותר מחומש.

טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו השווה ויקרא בחקתי כז,כח:

אֶךְ-כָּל-יִחְרַם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ ה' מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁכָּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמְכַר וְלֹא יִגָּאֵל כָּל-יִחְרַם קָדֵשׁ הוּא ה':

בבלי ערכין כח,א רבי אליעזר אומר המחריים לא יחרים כל רכושו אלא עד כדי שישאיר לו מעט, רבי אלעזר בן עזריה אומר כרבי אילא שאמר באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש (שלא יחרים יותר מחומש מרכושן), היינו שיתור לפחות ארבע חומשים (חלקים) מרכושו. המלים **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - מ"ם של מכל ממעט ללמד שלא יחרים הכל, **מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ** - רביע, בתפקיד ארבע, מלמד שיתור לפחות ארבע חלקים מרכושו.

שמות כי תשא ל,טז: וְלִקְחֹתָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד

וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכְרוֹן לִפְנֵי ה' לַכֹּהֵן עַל-נַפְשֵׁיכֶם: פ

וְלִקְחֹתָ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפָרִים – גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, שכסף הכפורים נאסף לאדני המשכן ועשו ממו גם וויין וגם חצוצרות ומזמרות. ותבנית הכתוב **מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ** - פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בכעין היקש, מקישה מההרחבה הנ"ל אל הוצאות נוספות מכסף הכפורים, כפי' **ראב"ע פירוש א - הקצר** (טז) **וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל-עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד** - כי הנה מפורש הוא בפרשת 'אלה פקודי' (ראה שמ' לח,כז-כח), כי כל האדנים, גם הוויין, היו מכסף הכיפורים. ויאמר הגאון: אם כן, מה פירוש "זהב וכסף" עם "כל איש אשר ידבנו לכו" (שמ' כה,ב-ג)? והשיב, כי עשו ממנו חצוצרות ומזמרות (ראה מ"ב יב,יד) ואגרטלים, כאשר מצאנו אלה הכלים בספר עזרא (א,ט), ואם אינם מפורשים חוץ מהחצוצרות (ראה במ' יב,ב). ולפי דעתי, בעבור היות החמשה עשר דברים (ראה שמ' כה,ג-ז) תרומת נדבה, לא הפריש הכתוב את **הכסף**, כאשר הראיתך בפסוק "אשר ילד לו" (בר' לה,כו). וטעם **לְזִכְרוֹן** - על האדנים (ראה שמ' כו,יט). וקדמונינו ז"ל העתיקו (משנה שקלים א,א), כי מצוה על כל ישראל לתת בכל שנה מחצית השקל, קודם ניסן, לכפר כל איש על נפשו. ואם לא יתנו, יהיה בהם נגף; ואחר שיתנו אינם חוששים אם ספרם מלכם, שיתנו שנית. והנה מצאנו עד נאמן על דברי הקבלה: "מדוע לא דרשת על הלויים להביא מיהודה ומירושלם... משאת משה עבד האלהים והקהל לישראל לאהל העדות" (ראה דה"ב כד,ו). ועוד חזוק לדבר, שאמר "משאת משה עבד האלהים" - על ישראל במדבר. **וְצוּרֵךְ הַכֶּסֶף** - לתמידין ולמוספין. ויאמר הגאון (רס"ג שמות ע' קעז): בעבור שבא אחרי **כֶּסֶף הַכֹּפָרִים** הכיור (ראה להלן, יח), יוקח ממנו לצורך הבריכה והתעלה; ובעבור שבא אחריו הקטרת, גם היא מכסף הכיפורים תעשה; ובעבור שהזכיר בצלאל והחכמים אחר כן (ראה שמ' לא,ב,ו) - להורות כי החכמים המלמדים את הכהנים הלכות שחיטה וקמיצה, גם הם יקחו הוצאתם מכסף הכיפורים; ובעבור שאמר "מחלליה מות יומת" (שמ' לא,יד) - על פי בית דין - גם בית דין יקח הוצאתו מכסף הכפורים.

וְלִקְחֶתָּ אֶת-כֶּסֶף הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, **רלב"ג** – **מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** לבד – הנה לא יקחו שקלים מגויים, ואם נתנו, אין מקבלין מהם וגו'. וראוי שתדע, כי הכהנים והלוויים הם נכללים ב-**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ולזה יתחייבו בשקלים. ואולם הנשים פטורות, שנאמר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – ולא בנות ישראל; והעבדים הם גם כן פטורין מזה (ראה משנה שקלים א,ג), כי אינם מ-**בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, ודינם הוא גם כן כדין הנשים, כמו שהתבאר בשרשים הכוללים (רלב"ג הקדמה לבר', באור המלות, המקום החמישי)

שמות כי תשא לז - יח - פ: יז] וַיִּדְבֶּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[יח] וְעֲשִׂיתָ כִּינֹר נְחֹשֶׁת וְכִנֹּר נְחֹשֶׁת לְרַחֲצָה וְנִתְּתָ אֹתוֹ בֵּין-אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָ שָׁמָּה מִים:

(ז,ז) לְאָמֹר – נוטריקון, לאו אמור וטעמו סלוק בתפקיד הגבלה, כלומר במצוה העשה שבכתוב שאחריו יש לאו המגביל את העשה, שלא יפסיק הכיור בין המזבח וביין פתח אהל מועד, כפי **רש"י** **וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ** – מזבח העולה, שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד; והיה הכיור משוך קימעה, ועומד כנגד אור שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל בנתיים, משום שנאמר "ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד" (שמ"מ, כט) - מזבח לפני אהל מועד, ואין כיור לפני אהל מועד; הא כיצד? משוך קימעה כלפי הדרום; כך שוויה בזבחים (נט,א).

ועוד לאו אמור כפי **ראב"ע** להלן שלא יכנס באהל עד שירחץ

וְעֲשִׂיתָ כִּינֹר נְחֹשֶׁת – אזלא-גרש ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר. להחמיר כפי **ראב"ע פי' א - הקצר** (יח) והושם בין האהל ובין המזבח, שישמר, שלא יכנס באהל עד שירחץ.

להקל ולהחמיר כפי **רלב"ג וְנִתְּתָ שָׁמָּה מִים** – ראוי שתדע, שכבר יחוייב בזה המשקה אשר ישימו בכיור, אשר ידבק בו גדר המים; (להקל) ולזה יתכן שיהיה ממים חיים או מי מקוה, כי אין מתנאי המים שיהיו חיים. ויתכן גם כן שיהיו צלולים או עכורים, כי בכל אחד מהם יפול שם המים, כשלא יהיה עכירותם באופן שיצאו מגדר המים (ראה זבחים כב,א-ב). (להחמיר) ולזאת הסבה גם כן ראוי שלא יתערב בהן דבר שנה מראיהן, כי אז יסתלק מהן שם המים (ראה משנה מקוואות ז,ג); וזה מבואר בנפשו. ועוד להקל כפי **רמב"ן** ... ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידיים בתפלה, שיתכוין לזה כטעם נשיאות כפים. והרחיצה היא המצוה, אבל הכיור צוה בו (לעיל, יח) להזמנה, ואינו מעכב ולא מצוה, כי ביום הכפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו עושים לכבודו (ראה יומא מג,ב); אבל למדנו מן הכיור שצריכה כלי.

שמות כי תשא ללב - לג: [לב] עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם לֹא יִיָּסֵף וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהוָה לְכֶם:

[לג] אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַע וְנִכְרַת מַעֲמִיו: ס

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב) שני לאוין וכתר אחד, לאוין חולקין את הכרת. (שמות כי-תשא ללב ולג,א)

פי' אור שמחה שני לאוין וכתר אחד. כל מקום שכתבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת, ואע"ג (טט - וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכתבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני עצמו

דהא אמרה **שני לאוין וכתר אחד חולקין את הכרת.** **פי' אור שמחה** דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן בבלי שם (ב ב) שאם עשה כל הנזכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

(ג,ג) עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם לֹא יִיָּסֵף - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **וּבְמִתְכַנְתּוֹ** - קדמא זקף-קטן במלה אחת

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין וכתר אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, לא כל שכן שמביא חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם אחד כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

וּבְמִתְכַנְתּוֹ - מטעם זקף-קטן שני לימודים, כפי **רש"י** (א) **וּבְמִתְכַנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמֹהוּ** - בסכום סממנין, **לֹא תַעֲשׂוּ** אחר **כָמֹהוּ**

במשקל סממנים הללו לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או ריבה סממנין לפי חשבון מדת הין שמן מותר,

(ב) ואף העשוי **וּבְמִתְכַנְתּוֹ** של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (**בבלי כריתות ה,א**), **רלב"ג** - **וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַע** - רוצה לומר: משמן המשחה שעשה משה; ... **עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם לֹא יִיָּסֵף** (ראה מש"ת כלי המקדש א,י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו, אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

טט - לימוד (ב) מתואם אם **וּבְמִתְכַנְתּוֹ** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ללמד שמה שנאמר לפניו **עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם לֹא יִיָּסֵף** היינו דווקא משמן המשחה שעשה משה, אבל **[לג] אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ ... [לב] ... וּבְמִתְכַנְתּוֹ** בכרת על העשיה ואינו בכרת על שייסך **[לב] עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם**

עַל-בֶּשֶׂר אֲדָם לֹא יִיָּסֵף - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, מלת **יִיָּסֵף** בשני יו"דין שניים עוברים הנוסך על אחר והאיש אשר עליו נוסכים,

(ג,ג) אִישׁ - יתיב, בתפקיד דווקא כך **אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ ... וְנִכְרַת מַעֲמִיו** - (אתנח) טפחא סלוק, כאילו מתפשט לשני פסוקים.

מועלית שאלה על **בבלי כריתות ה - ו** כהן ומלך שמשחום בשמן המשחה, מהו שיהיו מעתה זרים אצלו לנסיכה נוספת?

3.18 שמות כי תשא לויא

שמות כי-תשא לויא: ניאמר ה אל-משה קח-לך סמים נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה סָמִים וּלְבַנְה זָכָה פֶּד בְּבַד יְהִנֶּה:

בבלי כריתות וב, א"ר יוחנן: "א סממנין נאמרו לו למשה בסניי. אמר רב הונא: מאי קראה? (שמ' תשא ללד) קח-לך סמים – (מיעוט רבים) תרי, נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה - הא חמשה, ו- סמים אחריני חמשה - הא עשרה, וּלְבַנְה זָכָה חד - הא חד סרי. ואימא (הגמרא שואלת על ר' יוחנן שאולי נדרוש הפסוק כלהלן) סמים - כלל, נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה - פרט, סמים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף (כעין אד – ענן, עולה וריחו מתפשט, ולא הגביל לריח טוב או רע), אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף!

וכ"ת (וכי תימא (תאמר)), (בירור למה צריך פרטים אחדים) א"כ לכתוב קרא חד פרטא! לאיי (באמת), מיצור צריכי, (צריכים שלושה הפרטים) דאי כתב נטף, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב וּשְׁחַלֵּת; ואי כתב וּשְׁחַלֵּת, ה"א: גידולי קרקע אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב נטף; וּחִלְבְּנָה לגופיה אתא, מפני שריחה רע! א"כ (אם כן, שהלימוד בכלל ופרט אז) מ- קח-לך נפקא ליה (ע"פ ערוך לנר, בשיטת רש"י, מסקנת הגמרא שלר' יוחנן הכלל קדמא נלמד מ-קח-לך).

(דוחה כסמים שני הוא שני סמים) (הגמרא מציגה שאלה חדשה) ואימא: סמים בתראי תרין נינהו כסמים קדמאי (אולי תאמר שה"סמים" השני משמעו כמו הראשון שני מיני סממנין)! א"כ, נכתוב סמים סמים בהדי הדדי (זה ליד זה), וסוף נכתוב נטף ושחלת וחלבנה.

(הגמרא מציגה הדרישה בכלל ופרט וכלל מברייא) דבי רבי ישמעאל תני (למדו הברייא הבאה): סמים - כלל, נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה - פרט, סמים - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שקוטר ועולה וריחו נודף, אף כל דבר שקוטר ועולה וריחו נודף; או אינו אלא כלל בכלל ראשון ופרט בפרט ראשון? אמרת: לאו, הא אין לך עליך לדון בלשון אחרון אלא בלשון ראשון. (עד כאן הברייא)

(וחזר ומבאר הברייא) אמר מר: או אינו אלא כלל בכלל ראשון (קושיה א' ותירוצה) ופרט בפרט ראשון (קושיה ב' ותירוצה)? אמרת: לאו, הא אין עליך לדון (הפסיק לפני סוף הברייא). מאי קושיא (מה היה קשה לברייא בקושיה א')? הכי קא קשיא ליה (לתנא של הברייא, אולי ה- סמים בתראי (השני משמעו) תרי כי סמים קדמאי תרין (כמו הראשון שמשמעו שתיים)! הדר ושני כדשינן (חזר ותיירץ כמו שתיירצנו מקודם, שאם משמעו שתיים, שיתכונן זה ליד זה), דא"כ, נכתוב קרא סמים סמים נטף ושחלת וחלבנה.

ומאי פרט בפרט ראשון (מה היה קשה לברייא בקושיה ב')? הכי קא קשיא ליה: מיני אילנות ילפי מן נטף, וגידולי קרקע ילפי מ-שחלת, ולילפי נמי מ-וּלְבַנְה זָכָה דאיתיי בחד צד, דניתי דבר שריחו נודף ואע"פ שאין קוטר ועולה (שנבא מדבר שריחו מתפשט אבל אינו מיטמר)! הדר אמר: א"כ, נכתוב קרא ל-לְבַנְה זָכָה במיצעי (ביחד עם השלושה) ותילף מינה. אי כתביה לְבַנְה זָכָה במיצעי הויין תרי עשר (2 מסמים (א) 4-1 מפרטים, וסמים (ב) מכפיל ב-2 סה"כ יהיה 12)! אם כן, נכתוב קרא (שיהיה כתוב) לְבַנְה זָכָה במיצעי (בשלישיה) וּחִלְבְּנָה לבסוף (ומזה שלא כתוב כך, משמע שהשלישיה קוטר וכך כל העשר צריכים להיות מיטמרים, אבל הלבונה שאינה צריכה להיות מיטמרת, כתובה לעצמה). ריש לקיש אמר (עוד תירוצי): מגופה, מה לשון קטרת? דבר שקוטר ועולה. (אגדתא שהיא גם הלכה בענין החלבנה, והיא רמז לפנימיות ענין הקטורת) א"ר חנא בר בונא א"ר שמעון חסידא: כל תענית שאין בה מפורשי ישראל אינה תענית, שהי וּחִלְבְּנָה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת. אביי אמר, מהכא: (עמוס ט, ו) וּאֲגִדְתוּ עַל-אֲרָץ יִסְדָּהּ ומאי פרט בפרט ראשון – אם תקח את הפרט העצמאי "לבונה זכה" ותכניס לפרט של ה"כלל ופרט וכלל" אז תקבל תוצאה שונה ממה שהגמרא יודעת מה צריכה להיות התוצאה, ולכן נדחה.

כלל בכלל ראשון – משמעו שבמקום אחד כלל ופרט ובמקום אחר כלל בתראה. גמרת שוטנשטיין מביאה הנוסח – כלל בכלל ראשון – משמע שני סממנין ועוד שני סממנין.

ערוך לנר בבלי כריתות וב, בגמרא דבי ר' ישמעאל תנא. לפי הנראה מהסוגיא פליגי ר' יוחנן ותנא דבי ר"י. לר"י אתא קרא למנין י"א וא"כ לית לן כלל ופרט וכלל לדרוש דבעינן מקטר ועולה וריחו נודף (לפי הסבר זה אין חובה לדרוש שהסימנין יהיו קוטר ועולה וריחו נודף) ולתנא דבר"י דדרש בכלל ופרט לית לן קרא למנין י"א (לא דורש י"א דווקא, אלא שיהיו קוטר ועולה וריחו נודף) אכן לא כן דעת רש"י בדבריו ר"י פירש דבעינן קוטר ועולה מכלל ופרט (לרש"י ר"י לומד בכלל ופרט ויש חובת התכונות קוטר וגו'), ובדבריו תנא דבי ר"י פירש (רש"י) דבעינן י"א ולכן הנראה לפי דבריו רש"י דפירוש הסוגיא הוא דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי דודאי גם לר' יוחנן צריך לדרוש כלל ופרט כיון דכתיב קח-לך לכלל כדאמר (בגמרא) "א"כ (הכלל) מ- קח-לך נפקא (יוצא ונלמד הכלל)" ולכן גם לר' ישמעאל ע"כ (על כרחך) דרשינן סמים למנין הסמים דאי לכלל מ-קח-לך נפקא כדאמר הש"ס לר' יוחנן (בשיטת רש"י). אלא דק"ל דע"כ (דקשה לי, כי על כרחך) ר' ישמעאל לא דרש כר' יוחנן דהנה כבר הקשה ה-ברכת הזבח אהא דקאמר בגמרא נכתוב סמים בהדי הדדי וסוף נכתוב נטף דהא בעינן סמים שני לכללא בתרא ותיירץ דמה דקאמר בגמרא דוסוף נכתב נטף לאו דוקא הוא אלא דבתחלה נכתוב נטף ולבסוף סמים סמים ע"ש. ולענ"ד דוחק לומר כן (שהנטף וגו' יהיה מקדים) ולהפך דברי הגמרא ועוד ק"ל (קשה לי לפי שיטת רש"י) על הגמרא איך שייך לדרוש מ-סמים בתרא מנין ה' כיון דצריך לכתוב משום כלל (איך רש"י מחבר שיטת ר' יוחנן שהמלה משמעו 5, עם שיטת תנא דבי ר' ישמעאל שמשמע המלה כלל בתרא), בשלמא (מילא) מ-סמים קמא לא קשיא כיון דמזה לא דרשינן רק שנים שהוא מיעוט רבים ולכן אף דאתי לכלל מ"מ בציר משנים לא הוי (שני תפקידים למלת סמים הראשונה: (א) מנין כי ממשמעות הלשון מיעוט רבים 2, (ב) כלל קדמא) אבל למידרש מיני (ממלת) סמים (השניה) כי הני מנ"ל (מניין לו) לומר כן כיון דצריך לכלל.

ולכן נלענ"ד ע"פ מה דאמרינן בשבועות (ה ב) כל מקום שאתה מוצא ב' כללות הסמוכות זה לזה הטל פרט ביניהם ודנס בכלל ופרט וכלל ע"ש ולכן שפיר קאמר הכא בדיוק דא"כ לכתוב סמים בהדי הדדי והדר פרט כיון דודאי בלא סמים בתרא כבר ידעינן לדרוש כלל ופרט וכלל מ-קח-לך ו-סמים קמא דאף דכתיבי בהדי הדדי מ"מ הטל פרט ביניהם ולכן אם לא רצה הכתוב לרבות מ-סמים בתרא חמש ה"ל למיכתב אצל סמים קמא קודם הפרט דאו ודאי לא הוי דרשינן מיני' אלא כסמים קמא שנים (והתוצאה הייתה 2 + 2 + 2 + 1 = 8) ומדכתיב אחר הפרט וכלל לא מצרכינן דכבר ידעינן מ-קח-לך סמים לכן דרשינן מיני' חמש כי הני כן נלענ"ד פ"י הסוגיא.

טט – אם קח-לך ו-סמים הם כלל וכלל ו-נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה הם פרט או יש רק חמשה סמנין שחייבים בתכונות קוטר ועולה וריחו נודף, ואילו החמישה הנוספים לא חייבים בכך. קושיה –מגלה שגם האחמשה האחרים בעלי שלושת התכונות.

אכן מעתה ק"ל (קשה לי (על רש"י)) איך אפשר דר' ישמעאל סבר כר' יוחנן א"כ (אם כן) דרש המנין ג"כ מ-סמים בתרא וע"כ (ועל כרחך) דרש כלל ופרט וכלל מקח לך קמא והטל פרט ביניהם ואיך אפשר לומר כן לתנא דבי ר"י הא הוא ס"ל בשבועות (שם) דהיכי

דכתיב ב' כללים בהדי דרשינן ברבוי ומיעוט ולא בכלל ופרט וא"כ איך נקט הכא כלל ופרט וכלל וצ"ל דר' ישמעאל דרשה הפשוטה נקט כסוגית הש"ס בכל מקום כמו שכתבו התוספות במועד קטן (ז א) דודאי אי לא מצרכינן סמים בתרא למנין (חמש) הוי הדרשה פשוטה לדרוש מסמים קמא ובתרא כלל ופרט וכלל, אבל (כיון שלשיטת ר' ישמעאל צריך מלת סמים שני עבור המספר חמש) השתא באמת דרשינן רבוי ומיעוט וא"ל דא"כ (ואין להקשות שאם כן) הוי לו לר' ישמעאל לרבות יותר (ממה שמרבין בכלל ופרט וכלל), דלמא (אז אולי (א)) אין כאן לרבות דבר שיהיה עכ"פ דומה קצת למיעוט (נטף וגו' ו-ב) או שמא באמת ס"ל לר' ישמעאל דלא בעינן דוקא (התכונות) קוטר ועולה וריחו נודף (הנדרשות בגלל הלימוד כלל ופרט וכלל) אלא לפי האמת בחדא סגי (תכונה אחת בכלל סממן מספיקה). (ולכן מסקנת ערוך לנר) ואם כי הסוגיא לפי דברי דבי ר"י אכתי קצת דוחק היא, עכ"פ דברי ר' יוחנן א"ש (בשיטת רש"י שמחבר ר"י עם ר' ישמעאל, אתי שפיר, (מסבירים טוב)) ע"פ סוגיא דשבועות הנ"ל (ויוצא שמלת סמים שני עבור המספר חמש, ועבור כלל בתרא) והתימא מהרב בעל ברכת הזבח שהעלים עין מסוגיא דשבועות שם:

יְאָמֵר – תרסא בתפקיד שיעור כגמרא א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני. כלומר שבקטורת יהיו י"א סממנין ותכונות עשרה מהם לפי הפרט שקוטר ועולה וריחו נודף, ועוד לבונה זכה. אבל אפשר שזה גם רמז לשיעור כל סממן. ע"פ ערוך לנר בבלי כריתות ו,ב ... לשון נאמר למשה מסיני שייך גם אם מקצתו נכתב בקרא דהרי הכא קאמר ר"י י"א סימנים נאמרו למשה מסיני וד' מהם כתובים בפ"י וכן מדויק לשון הרמב"ם הל' כלי מקדש (פ"ב ה"א) שכתב הקטרת נעשית וכו' ונתפרשו בתורה ארבעה מסממני' והם נטף ושחלת וחלבנה ולבונה ושאר סממני' הלכה למשה מסיני אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה מסיני עכ"ל הרי שדייק אאותן שלא נכתבו לומר שהם הל"מ וכשכולל כל י"א יחד כתב הלשון נאמרו לו למשה מסיני ... ארבעה סממנין פורטו ועל השאר יש דעות שנאמרו ולא פורטו או לא נאמרו והם צריכים להבחיר לפי תכונות הפרט. **שיר השירים רבה (וילנא) פרשה א,ג** רבי יוחנן פתר קרייה בקטרת בית אבטינס, צרור המור זה אחד מאחד עשר סממנין שנותנין בה, רבי הונא אמר לה (שמות ל') **יְאָמֵר ה' אֶל-מֹשֶׁה קח-לָךְ סַמִּים** הרי ב', **נָטַף וּשְׁחָלֶת וְחַלְבָנָה** הרי ה' **סַמִּים** אי תימר דאינון תרין והלא כבר נאמר **סַמִּים, בְּרַב בְּבָר וְיִהְיֶה תֵן חֲמִשָּׁה כְּנָגַד חֲמִשָּׁה הָרִי עֲשֶׂרָה**, ולבונה זכה הרי אחד עשר, **מִיכָן בְּדָקוּ חַכְמַיִם וּמִצְאוּ שְׂאֵין יָפָה לְקַטְרֵת אֵלָּא אֶחָד עֲשָׂר סַמְמָנִים הֲלֵלוּ בְּלִבְךָ**, בין שדי ילין, שהיתה מצומצמת בין שני בדי הארון, (**שח"ש א,ד**) **אֲשֶׁפֶל הַקְּפָרוּ** שמכפרת עוונות של ישראל, אמר רבי יצחק **אֲשֶׁפֶל** שהיתה מתמרת ועולה עד הקורות ואחר כך פוסה ויורדת כ-**אֲשֶׁפֶל הַקְּפָרוּ** המכפרת עוונותיהם של ישראל, עכ"ד. **תורה שלמה [קפ]** ... לשיטת הרמב"ם י"א סמנים המה הל"מ ... וחכמים בדקו כמה מינים ונוכחו לדעת שאין ... קוטר ועולה וריחו נודף כמו י"א סמנים שנאמרו למשה בסיני.

קח-לָךְ – מקף כרב-שלב (א) נמנו בשמותם, (ב) בדוק מי הם הסממנים המתאימים לשמות ובעלי התכונות קוטר ועולה וריחו נודף הנלמדות מהפרט שבמידה כלל ופרט וכלל. ואילו מהמלים **קח-לָךְ** נלמד את הנאמר ב-**בבלי יומא ג,ב** – תניא, ר' יאשיה אומר קח לך משלך, ר' יונתן אומר משל צבור, ומה ת"ל קח לך כביכול משלך אני רוצה יותר משלהם. **ה' אֶל-מֹשֶׁה** – קדמא ואזלא, רמז לדרוש כתוב לפי סדר מסוים בכלל ופרט וכלל, כפ"רש"י שחיבר את ר' יוחנן עם ר' ישמעאל. דרך (א) **סַמִּים** – כלל, **נָטַף וּשְׁחָלֶת וְחַלְבָנָה** – פרט, **סַמִּים** – חזר וכלל, **כלל ופרט וכלל סַמִּים** – הראשון – (א) מיעוט רבים שני סממנין (ב) כלל קדמא, **סַמִּים** – השני בשני תפקידים: (א) כלל בתראה של כלל ופרט וכלל ללמד שכל הסממנין (פרט ללבונה זכה הכתובה לעצמה) יהיו קוטר ועולה וריחו נודף (נראה כקטור, עולים, בעלי ריח (טוב או רע) מתפשט), (ב) בתפקיד מנין חמישה סממנין נוספים. כאשר **סַמִּים** בתראה בטעם טפחא בדומה לכלל בתראה בכתובים אחרים. דרך (ב) ע"פ הסבר "**ערוך לנר**" בגמרא **קח-לָךְ** – כלל קדמא בלשון סתמי, **סַמִּים** – הראשון – ממשמעות הלשון מיעוט רבים שני סממנין, גם עבור כלל בתראה. מתקבל כלל וכלל ופרט שמקובל לדרוש אותו בכלל ופרט וכלל (היינו הטל הפרט בין שני הכללים). ואז **סַמִּים** – השני אינו נדרש כמיעוט רבים שניים, אלא כמראה על החמשה הקודמים עוד חמשה.

נָטַף וּשְׁחָלֶת – מהפך פשטא בד"כ ללא פסק ביניהם. תפקיד הפסק להדגיש שמדובר בשם (ענין) דומה אך במשמעות שונה. אכן זהו לימוד הגמרא דאי כתב **נָטַף**, ה"א: מין אילן אין, אבל גידולי קרקע לא, מש"ה כתב **וּשְׁחָלֶת**; ואי כתב **וּשְׁחָלֶת**, ה"א: גידולי קרקע אין, אבל מין אילן אימא לא, משום הכי כתב **נָטַף**;

נָטַף וּשְׁחָלֶת מייצגים גידולי קרקע, אבל הנטף מייצג אילנות, השחלת מייצג שאר גידולי קרקע וי"א שבהן נכללים גם מיני שבלולים הצמודים לקרקע ויונקים ממנה.

נָטַף וּשְׁחָלֶת – פסק מצייר עליית ענן הקטורת, **וּשְׁחָלֶת** – פשטא מצייר התפשטות ענן הקטורת בהגיעו לתקרת קה"ק, **וּשְׁחָלֶת** – זקף-קטן כשני תפקידים (א) בעלת ריח מתפשט (אמנם ריח רע) (ב) ע"פ **כריתות ו,ב** אמר ר' חנא בר ביזא א"ר שמעון חסידא כל תענית שאין בה מפורשי ישראל אינה תענית וב-**ת"ש [קפא]** ... ושם שמים מתעלה ומתקדש כי חוזרין בתשובה (רבנו גרשם, רב"ה) ... כאן **וּשְׁחָלֶת** – זקף-קטן – מתאים לדורשים שזקף-קטן משמעו הזדקף, המתאים לבעל התשובה. **ש"ע א"ח הל' יום הכפורים סימן תריט סעיף א** ליל יום הכיפורים נוהגים (א) <א> א שאומר שליח צבור: בשיבה של מעלה ובישיבה של מטה, <ב> על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם [ב] העבריניים.

ודומה ל-**(וי' אה"מ טז,ג)** ... **וְכִסְהוּ עֵנַן הַקְּטֹרֶת אֶת-הַפְּפֹרֶת** בקריאה עם פסק רמז לענן הראשון, פסק מצייר היתמרות הקטורת כקורה ישרה כלפי מעלה, **עֵנַן הַקְּטֹרֶת** – מונח רביע מצייר ארבעה כיוונים של התפשטות מתחת תקרת קה"ק, ירידה לאורך הכתלים והתפשטות על רצפת קה"ק ואז זה **(שח"ש א,ד)** **אֲשֶׁפֶל הַקְּפָרוּ** המכפרת עוונותיהם של ישראל. (ברוך שכיוונתי לסוף תנחומא תצוה מזבח הקטורת)

ב-**בבלי כריתות ו,ב**, הגמרא דורשת (**שמות תשא ל,לד**) **קח-לָךְ סַמִּים** א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסיני. ואילו ב-**בבלי כריתות ו,א** נמנים י"א סממנין ועוד חמש תוספות. "י"א סממנין: פיטום הקטרת, הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל שבע"ש של שבעים מנה, מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקנמון תשעה,

עכשו הגמרא מונה **חמש תוספות** ויש להן רמז בתבנית הטעמים של אותן כתוב **קח-לָךְ סַמִּים** – מונח רביע, אלו חמישה מיני תוספות לקטורת – (טט – א) בורית כרשינה תשעה קבין, (טט – ב) יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חיוורין עתיק, (טט – ג) מלח סדומית רובע הקב, (טט – ד) מעלה עשן כלשהו, (טט – ה) רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא. ואם נתן בה דבש – פסלה. חיסר אחת מכל סממניה – חייב מיתה.

פנימיות ענין נַטְף | וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבְּנָה

הגמרא שקלה להעביר וּלְבַנְנָה זָכָה מסוף הכתוב לתוך הפרטים או להחליף עם וְחִלְבְּנָה ודחתה זאת מפני שלא יתקבלו י"א סממנין. מה החשיבות של י"א סממנין? בשביל פנימיות של הענין נתבונן בכתוב נַטְף | וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבְּנָה ר"ת בלי ו"ו החיבור נ' ש' ה' עולה נח"ס"ת פ' ת' ה' עולה פת"ה, פתוי הנחש לחוה ולאדם הוריד י"א ניצוצות קדושה (אחד מאור המקיף ועשר מעשר ספירות דאצילות) אל הקליפות.

זה הוריד את העולמות ותיקונו ע"י היפוך סדר ר"ת (המרומז בטעם מהפך) חש"ן והג' העולה משי"ח, הקטורת התיקנית עוצרת את מלאך המות הוא בטוי של הנחש, כנאמר ב-במדבר קרח יז, [יא] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קַח אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וְתֹן-עָלָיָה אֵשׁ מִעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מִתְּרֵה אֶל-הַעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי-יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי ה' הַתֵּל הַנֶּגֶף: [יב] וַיִּקַּח אֶהָרֹן פְּאֶזְרוֹ דָבָר מִשֶּׁה וַיִּרְצֵן אֶל-תּוֹךְ הַקֶּהֱל וְהִנֵּה הַתֵּל הַנֶּגֶף בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת-הַקִּטְרֹת וַיִּכַּפֵּר עַל-הָעָם: [יג] וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמַּגֶּפֶה:

בסיכום אין להחליף בין חִלְבְּנָה ובין-לְבַנְנָה זָכָה (א) כי לא מתקבלת התוצאה ההילכתית הראויה (ב) כי בפנימיות ענין הקטורת (א) ע"י הדרישה במידת כלל ופרט וכלל ה-חִלְבְּנָה המייצג את פושעי ישראל בגלל ריחו הרע, מוקף בכלל ישראל המשפיעים עליו לחזור בתשובה ונמצא שם שמים מתעלה ומתקדש. (ב) רק באופן הנדרש כלל ישראל זוכה לכפרה והיא גם מכפרת על כל הבריא.

בדרך מליצה נַטְף | הנחש הלך זקוף כעין טעם פסק ופסקו רגליו ונהפך (טעם מהפך) הולך על גחונו. חִלְבְּנָה – גי' המ"ן

שמות כ"תשא ל,לד: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה קַח-לֶךָ סַמִּים נַטְף | וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבְּנָה סַמִּים וּלְבַנְנָה זָכָה בְּרַבְרָה וְיָהוּ:

וַיֹּאמֶר – תרסא, רמז שבתוך מלת וַיֹּאמֶר – מרומזים י"א סממנין ואחד מהם מו"ר, תרסא תרמז גם לשיעורי הסממנין קַח-לֶךָ סַמִּים – מונח רביעי, כעין שתי רביעיות (טט – א) הצרי והציפורן והחלבונה והלבונה משקל שבעי של שבעים מנה, (טט – ב) מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, נַטְף | וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבְּנָה מרמזים איך שהו ל- הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקנמון תשעה,

ה' אֶל-מֹשֶׁה – שלוש מאות וששים ושמונה מנים היו בה – הוי"ה ועוד מש"ה עולה 26 + 345 = 371, פחות שלוש המלים = 368 שלוש מאות וששים וחמשה מנים כמנין ימות החמה (יום הכפרים גי' שנ"ה (355) שנת לבנה (יום הכיפורים גי' שס"ה (365) שנת חמה, כיפורים גי' שס"ה (366) שנת חמה מעוברת

נכתב ע"י הרב א"מ פערל

במנחת חינוך מצוה ק"ג מביא מחלוקת ראשונים האם כל אחד עשר הסממנים נתנו שמותם למשה מסיני או שרק הארבעה המפורשים בתורה הם מוכרחים ואסור לשנותם אבל שבעה האחרים יכול להביא איזה סם שיראה לו טוב ..... ובלבד שיהיו סך הכל אחד עשר סממנים. שיטת הרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ב,ה"ב) שכל האחד עשר נאמרו למשה מסיני, שיטת רש"י שרק הארבעה שמותם נתפרשו (רש"י כריתות ו' ב'). כריתות ו' ב' י"א סממנים; או מידת כלל ופרט וכלל ללמוד מארבעה סממנים המנויים אל השאר ע"פ שמות כ"תשא ל' ל"ד וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה (תלישא-קטנה קדמא אזלא) האם יש להבין הרמב"ם שהקב"ה אמר לו י"א הסממנים בשמותם או שאמר לו במידת כלל שיהיו י"א סממנים ואיך יקבעם זה בשיטת רש"י הפרטים ומרבה אותם ע"י הכלל בתראה.

עוד מחלוקת מצינו בענין הקטורת האם נתינת סם "מעלה עשן" מעכב ואם חסרו חייב מיתה או שאינו מעכב ואינו אלא הידור מצוה. המנחת חינוך הביא דברי המר"ן הב"י שאין "מעלה עשן" מעכב. והביא דברי המשנה למלך שכתב שביה"כ מעכב ושאר ימי השנה אינו מעכב. והביא דעת השער אפרים דנתינת עשב ששמו "מעלה עשן" מעכבת אבל יש בזה כמה סוגי עשבים ואין מעכב מין מסוים, וכתב המנחת חינוך דבתוספות ישנים ביומא משמע מפורש כדברי השער אפרים.

והנה הקשה ר' זלמן פישר, מדוע לא נמנו י"ב סממנים כיון שמעלה עשן מעכב? ותירצנו דכיון שלא נתפרש מינו ויכול להביא מעלה עשן מכל סוג שהוא לכן לא נחשב בי"א הסממנים, והקשה ר' זלמן דבשלמא לשיטת הרמב"ם שכל הי"א נתפרשו למשה מסיני שפיר אפשר לתרץ כך, שמעלה עשן לא נתפרש ואינו בכלל הי"א,

אבל לשיטת רש"י דגם הז' סממנים לא נתפרשו מדוע לא נחשב מעלה עשן בכלל הי"א סממנים, ועל כרחנו נצטרך לומר דלשיטת רש"י אין חובה לתת מעלה עשן, אלא ביום כיפורים בלבד וכתירוצו של המשנה למלך,

עוד יש לתרץ במעלה עשן אינו נותן ריח לכן לא נמנה בי"א סממנים,

הרמב"ם עבודה, הלכות כלי המקדש והעובדים, פ"ב, ראה משנה למלך, מנחת חינוך ק"ג דם חיה" בענין האם סם המוסק (ס' שואית) מבעל חיים.

מגלת אסתר ה,ג:

וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי בְּכָל־עַת אֲשֶׁר אָנִי רֹאֵה אֶת־מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ:
המן חושב שהוא מצליח אבל עבודתו המוסתרת למרדכי מפריעה לו ופיו מכשילו וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי – ס"ת ה-ו-ה-י צירוף שם הוי"ה לחודש תמוז שבו הובקעה חומת ירושלים בבית ראשון ובבית שני. בספר בית ישראל ולב שמחה מצוין צירוף הוי"ה זה (הרב א' לב).

במידה כנגד מידה

מגלת אסתר ו,ג:

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־נַּעֲשֶׂה יָקָר וַגְּדוּלָּהּ לַמַּרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשַׁרְתָּיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:
על-זה – מקף בתפקיד צירוף שתי המלים לכעין מלה אחת.

וַגְּדוּלָּהּ לַמַּרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ - ס"ת בעזרת תפקיד המקף הנ"ל ה-י-ה-ו צירוף שם הוי"ה לחודש טבת שבו הוטל המצור על ירושלים בבית ראשון, שבו שנים אחדות לפני כן נלקחה אסתר לאחשורוש. החודשים תמוז וטבת נחשבים החדשים הקשים לישראל בהם שיא ההסתרה ובשניהם מופיעים צירופי שם הוי"ה ללמדנו על ההשגחה הפרטית כמאמר ר' נחמן "ואפילו בהסתרה שבתוך ההסתרה בודאי גם שם נמצא השם יתברך, גם אחרי הדברים הקשים העוברים עליך אני עומד"

מגלת אסתר ו,ג:

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־נַּעֲשֶׂה יָקָר וַגְּדוּלָּהּ לַמַּרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ מְשַׁרְתָּיו לֹא־נַעֲשֶׂה עִמּוֹ דָּבָר:
ראה **מגלת אסתר ה,ג:** וְכָל־זֶה אֵינְנוּ שׁוֹהֵ לִי בְּכָל־עַת אֲשֶׁר אָנִי רֹאֵה אֶת־מַרְדֵּכִי הַיְהוּדִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ:
וַיֹּאמְרוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר, נגד רצונם כי "**ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב, פרשה ו,**" א"ר לוי בנו של המן היה נוטרו של מלך, (ואולי עוד בנים) וההשגחה הפרטית המתגלה בשם הוי"ה בס"ת וַגְּדוּלָּהּ לַמַּרְדֵּכִי עַל־זֶה וַיֹּאמְרוּ מכריחה אותם לכך.

מגילת אסתר ו,ה: וַיֹּאמְרוּ נַעֲרֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הֲנֵה הֵמָּן עֹמֵד בְּחֻצַּי וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ יְבוּא:
וַיֹּאמְרוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שיוון שכולם אמרו אותו דבר,

מגילת אסתר ו,ו:

יְבוּא הֵמָּן
וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ
וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלִבּוֹ לֵמִי יַחְפֵּץ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת יָקָר יוֹתֵר מִמֶּנִּי:
ראה **בבלי מגילה ז,א** וַיֹּאמֶר הֵמָּן בְּלִבּוֹ ר"א אומר שדבר זה נאמר ברוח הקדש. אפשר שגלוי נבואי זה מרומז בתבנית הטעמים של הכתוב **הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ -** זקף קטן זקף-גדול זקף-גדול המרמז בתורה לגלוי אלקי גדול מיוחד מאד. מכאן עוד ראייה שמגילת אסתר נאמרה ברוח הקודש.
הַמֶּלֶךְ מַה־לַּעֲשׂוֹת בְּאִישׁ - גי' 95 (מתקן את המ"ן = 95) + 806 + 45 + 313
או 168 = 576 - 408, הפרש מתקע"ו 168 = 576 - 408, כגון מאורעות ת"ח ות"ט באלף החמישי, צו"ם קו"ל ממו"ן, הוד"ו לה" כ"י טו"ב כ"י לעול"ם חסד"ו
168 – פגיע"ה (כגון תפילה), בנפו"ל (אויבך אל תשמח), סח"ק (בא"ת ב"ש-חס"ד). (ראה בזוה"ק פ' בראשית כ.), אימ"א עילא"ה:

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק מט ... אמ' לו המן והלא כתוב בתורה **בנפול** אויבך אל תשמח, אמר לו רשע בישראל כתוב זה, אבל באומות העולם ואתה על במותימו תדרוך,

ספרי דאגדתא על אסתר – מדרש פנים אחרים (בובר) נוסח ב, פרשה ו ... הוא ששמואל אמר לשאול שראה בנבואה מספד הזה, ויאמר שמואל ומה קול הצאן הזה באזני (ש"א = שמואל א' = טו יד), ושמע הקדוש ברוך הוא את תפילתן ואת תפלת מרדכי, ועליהם אמר דוד כי רגע באפו חיים ברצונו וגו' (תהלים ל ו)

... א"ל מרדכי ברכי כשלו **מצום**, ובשרי כחוש משמן (תהלים קט כד), שהתעניתי עליך ועל ביתיך, ואין בי כח לישב על הסוס, השפל במותיך, ואדרוך עליהן, ואבוא על הסוס, מיד כרע המן לפני מרדכי, ונתן מרדכי רגלו על צוארו של המן, ונגע פיו של המן לארץ, אמר מרדכי הבטיחנו הקדוש ברוך הוא כשאנו עושים רצונו כתיב אשריך ישראל מי כמוך וגו' ואתה על במותימו תדרוך (דברים לג כט), כשעלה מרדכי על הסוס, היו הכל מקלסין לפניו, ואבוקות דולקות כנגדו, והוא אומר הוודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קיח א), עד שהוא גומר כל הפרשה כולה, והן עונים אחריו, א"ר לוי המן קרא **ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו**, וישראל עונים לא המלך שבארץ, אלא המלך שבשמים, בתו של המן הציצה בעד החלון, וראתה אותו באותו קלון ונפלה ומתה.

3.19 שמות ויקהל לה, א

שמות ויקהל לה, ד: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוְּהָ ה' לֵאמֹר:

שמות ויקהל לה, ה: קָהוּ מֵאַתְכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ בִּיבְיֹאֶה אֶת תְּרוּמַת ה'

זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת:

לְבָבוֹ בִּיבְיֹאֶה - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $66 = 28 + 38 =$ נדיב ינדב, ההפרש בין גי' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול ובין גי'

התוכן $510 = 576 - 66$

בעזרת אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך זצ"ל: 510 עולה שי"ר (הבאת תרומות בשיר ושמחה (כגון הלל))

510 עולה פנימיות המילה שמה ש"ן מ'ם ח'ית (60 + 40 + 410) = יש"ר, וישר ושמה נמצאים ב- (תה' יט, ט) פְּקֹדֵי ה' יְשָׁרִים

מְשַׁחֲתֵי-לֵב מְצֹנֵת ה' בְּרָהּ מְאִירַת עֵינָיִם: הישר שמה כמוש"כ (תה' צז, יא) אֹר נָרַע לְצַדִּיק וְלִישָׁרֵי-לֵב שְׂמֹחָה:

510 עולה יר"ש (ירא שמים) לעומתו בהיפוך סדר האותיות שר"י ראשי תיבות ש"ם ר'שעים י'רקב

קָהוּ מֵאַתְכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין רמז לדבר שחוזר וקורה, כגון גי' 510

המרמזת לגי' דו"ר דו"ר וחכמי"ו הקובעים את ההלכה וההתנהגות.

קָהוּ מֵאַתְכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ בִּיבְיֹאֶה - ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף-גדול בין שני קיסרים, דבר עצמתי (א) רמז לקב"ה

שהוא הי"ה הו"ה יהי"ה המרמז על קודשא בריך הוא אין-סוף (ענין המעפיל על כל הענינים); (ב) ראה להלן לימוד נוסף מ-66 לעצמת

סגולת אמירת פרשת המנורה להבין דברי התורה.

ועוד בענין תוקף **קָהוּ מֵאַתְכֶם תְּרוּמָה לַה' -** קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, כלל הצריך לפרט, וכן כתוב שחבירו שלפניו (לה, ד) מלמד

עליו או מלמד על חבירו שלפניו (כעין טעמא דקרא) ואפיונו מהכתוב לפניו **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה ... זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוְּהָ ה' לֵאמֹר:** מאמר ה'

מצומצם ע"י משה ונותן התוקף והכח לתרומה אז ולדורות.

הלימוד הנוסף מ-66 לעצמת סגולת אמירת פרשת המנורה להבין דברי התורה.

66 זהו מספר- הנרות, הכפתורים, הפרחים, הגביעים, וי"ז הטפחים שבגובה המנורה, הכל יחד הוי כן (אגרא דפרקא קע"ב), בפסוק ראשון

של בראשית שמות ויקרא במדבר דברים יש תיבות 66 (שם)

אוצר החכמה: אגרא דפרקא, הרב צבי אלימלך שפירא מדינוב (בני יששכר)

קעב. בחמשה חומשי תורה נרמזין מעשה המנורה. ספר בראשית מתחיל בפסוק אשר בו שבעה תיבות נגד שבעה נרות, שמות י"א

תיבות נגד י"א כפתורים, ויקרא תשעה תיבות נגד תשעה פרחים, במדבר י"ז תיבות נגד גובהה של מנורה שהיא י"ז טפחים ומשהו

(ואעפ"י שבמנחות (כח:) חשיב י"ח טפחים כיון שטפח האחרון חסר לא נכתבה תיבה נגדו) דברים כ"ב נגד כ"ב גביעים, בעל

"העקידה" (הספר עקידת יצחק) משם מצא כתוב במדרש הביאו מרן מהרמ"א בספרו **תורת העולה** (ח"א פט"ז) ועיי"ש עוד ענינים

נפלאים במעשה המנורה רמז לתורה, ע"כ כאשר רצו היונים לבטל התורה מישראל נעשה נס במנורה. ועיין בדרושינו לחנוכה ענינים

נפלאים. ונראה לי בסגולה כשהאדם אינו מבין איזה דבר בתורה אמר פרשת המנורה ויאירו עיניו (א) המשכיל יבין.

הערות אגרא דצבי (א) וזהו הכונה ויעש כן אהרן, שעשה הכל כל הפרשה הן בעשיה ממש והן אמירה דעקימת שפתי, הוה מעשה ולא נשתנה

אצלו שום דבר, וזהו להגיד שבחו שלא שינה וא"ש (ואתי שפיר).

הגהות הצבי והצדק: ולענ"ד היה נראה לתרץ כמו"ש באבדורהם שמזמור למנצח (בנגינות מזמור שיר) יש בו מ"ט תיבות כנגד מנין הגביעים

והכפתורים והפרחים והנרות שבו' קני המנורה שעולה מ"ט. והפירוש הזה מובא בס' אדרת אליהו להגר"א ריש פרשת דברים, ועיין בהגהות מהר"י

... ולבסוף מצאו בס' מנהגי האריז"ל בסופו.

אוצר החכמה: תורת העולה, רמ"א, חלק א, פט"ז, עמ' צה, עוד מציינו ז"ל מאמר פרק הקומץ (מנחות כ"ט ע"א) יתבאר לך ממנו

כוונתינו. אמרו שם תניא אמר רבי יוסי בר חנינא ארון של אש ומנורה של אש ושלחן של אש וידו מן השמים וראה משה ועשה

כדוגמתן שנאמר (שם' תר' כה, ג) **וַרְאֵה נְעִשָׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר-אַתָּה מְרַאֶה בְּהָרָה**, אלא מעתה דכתיב (שם' תר' כז, ג) **וַהֲקַמְתָּ אֶת-**

הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפֵּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָרָה : ס, הכא נמי, הכא כְּמִשְׁפֵּטוֹ התם כתיב בְּתַבְנִיתָם. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן

גבריאל חגור כמין פסקייה היה והיה מראה למשה מעשה המנורה עד כאן לשונו. ונראה מכוונתם כי שלשה כלים אלו תבניתם ירד

באש והיא התורה הניתנה באש כמו שנאמר (דב' וזאת לגב, ג) **מִימֵינוֹ אֲשַׁדְתָּ אֵשׁ דֵּת לָמוֹ:** כי המנורה היא דוגמת התורה שבכתב

והשלחן דוגמת התורה שבעל פה והארון נגד עשרת הדברות וכמו שיתבאר לקמן אם ירצה השם.

הלכה מטעם זקף-גדול במלת **בִּיבְיֹאֶה** ב- (שם' ויקהל לה, ה) **פֶּלַח נְדִיב לְבָבוֹ בִּיבְיֹאֶה** לענין חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו נדיב לב).

בבלי שבועות כ"ב, מיתבי: (דב' תצא כג, ד) **מוֹצָא שְׁפָתַיךְ תִּשְׁמָר וְעֵשִׂיתָ** (זה בחולין וקדשים) - אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר

בלבו מנין? ת"ל: (שם' ויקהל לה, כב) **כָּלֹ נְדִיב לֵב!** ! שאני התם (שונה ב- לה, כב), דכתיב: כל נדיב לב (זה בקדשים). וניגמר מינה (הגמרא

מציעה ללמוד מזה גם לחולין)! (ודוחה) משום דהוּו תרומה (רש"י תרומת מלאכת המשכן זה (שם' ויקהל לה, כב) **כָּלֹ נְדִיב לֵב**) וקדשים (רש"י אלו

עולות (דח"ב כט, א)) שני כתובין הבאין כאחד (שני דברים שבהם מחייבת הבאה), וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. הניחא

למ"ד אין מלמדין, אלא למ"ד מלמדין מאי איכא למימר? הוּו חולין וקדשים, וחולין מקדשים לא גמרינן.

על איזה תרומה וקדשים הכוונה?

רש"י בבלי שבועות כ"ב, תרומה וקדשים - תרומת מלאכת המשכן כתיב בה (שם' ויקהל לה, כב) **כָּלֹ נְדִיב לֵב הִבְיֹאוּ** וגו' וגבי קדשים

כתיב בחזקיהו בספר דברי הימים ב (דח"ב כט, לא) **וְכָל-נְדִיב לֵב עֲלֹת.**

תוספות בבלי שבועות כ"ב, משום דהוּו תרומה וקדשים כו' - גבי קדשים כתיב שהביאו בעזרה (דח"ב כט, לא) **וְכָל-נְדִיב לֵב עֲלֹת**

וגבי תרומה כתיב (במ' קרח יח, ז) **וְנִחְשַׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם** שניטלה במחשבה ואף על גב דתרומה (היא) חול אצל קדשים כדאמר בריש

האיש מקדש (קדושין דף מא:) ולא ילפינן מקדשים (כי תרומה היא חולין אצל קדשים) מ"מ קדשים נילפו מיניה הלכך הוּו שני כתובים

הבאים כאחד (לתוס' התרומה היא תרו"מ של פרות וירקות ואילו רש"י) ובקונט' פ"י דתרומה היינו תרומת המשכן דכתיב (שם' ויקהל לה, כב)

כָּלֹ נְדִיב לֵב הִבְיֹאוּ.

רש"י למד כי התרומה המדוברת בבבלי שבועות כ"ב, היא תרומת המשכן (ומזה נלמד לתרומת בדק הבית) ואילו תוספות פירשו כי

התרומה המדוברת כאן היא תרומות ומעשרות שב- (במ' קרח יח). ובקרבנות קדשים הסכימו תוס' לרש"י שנלמד מדה"ב.

תוספות הרא"ש בבלי שבועות כו,ב מסביר שכדי שיתקיים שני כתובים הבאים כאחד מן התורה אז הפסוק שהביא רש"י מדהי"ב לא מתאים, כי זה תורה וכתובים. ו-ופירש רמ"ה ז"ל האי תרומה וקדשים דקאמר קדשים היינו תרומת קודש וקרי קדשים דאקדשינהו לשמים והם קדשי בדה"ב (רש"י למד שתרומה היא לבדק הבית, וקדשים לעולות, ותוס' תרומה היא תרו"מ, קדשים הם קרבנות ובדק הבית לא הוזכר כלל) וכתוב (שמ' ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב**, תרומה (של תרו"מ) דכתיב (במ' קרח יח, כז) **וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם** ללמד שניטלת באומד ובמחשבה.

הגמרא אמרה שיש שני מקומות בהם מועיל מחשבה ולכן הם לא מלמדים דברים אחרים. פרש"י כי (שמ' ויקהל לה, כב) לתרומת בדה"ב, ו-(דהי"ב כט, לא) לקרבנות קדשים. ועל כך מקשה תוס' הרא"ש כי כלל הלימוד "שני כתובים הבאים כאחד" מתייחס לפסוקים בתורה ולכן הפסוק מדהי"ב אינו מתאים, ולכן מפרש שתרומה היא תרו"מ (במד' קרח יח) וקדשים הם תרומות קדשים לבדה"ב (לה, כב). קרבנות נלמדים מדהי"ב. הגמרא לא דברה על קרבנות.

בבלי מנחות נד,ב, דתניא, אבא אלעזר בן גומל אומר: (במ' קרח יח, כז) **וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם** - בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה. **ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקהל רמז תי** מיתבי מוצא שפתיך אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין תלמוד לומר (שמ' ויקהל לה, ה) **כָּל־נְדִיב לֵב**ו (הילקוט פתח באופן השונה מבבלי שבועות כו,ב). (וכן חזר ללשון הבבלי הנ"ל) שאני התם דכתיב (שמ' ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב**, (זה בקדשים). וניגמר מינה (גם לחולין), משום דהוה תרומה וקדשים שני כתובים הבאין כאחד ואין מלמדן. ולמאן דאמר מלמדן מאי איכא למימר הוי חולין וקדשים וחולין מקדשים לא גמירי.

נשכתב ע"פ ילקוט שמעוני את **בבלי שבועות כו,ב** מפסוק (לה, כב) לפסוק (לה, ה) מיתבי: (דב' תצא כג, כד) **מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂיתָ** (זה בחולין וקדשים) - אין לי אלא שהוציא בשפתיו, גמר בלבו מנין? ת"ל: (שמ' ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב**! שאני התם (שונה ב-לה, כב), דכתיב: כל נדיב לב (זה בקדשים). וניגמר מינה (הגמרא מציעה ללמוד מזה גם לחולין)! (ודוחה) משום דהוה תרומה (רש"י תרומת מלאכת המשכן זה (שמ' ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב** וקדשים (רש"י אלו עולות (דה"ב כט, לא)) שני כתובין הבאין כאחד (שני דברים שבהם מחשבה מחייבת הבאה), וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדן. הניחא למ"ד אין מלמדן, אלא למ"ד מלמדן מאי איכא למימר? הוה חולין וקדשים, וחולין מקדשים לא גמירין.

הפסוק ב-(דב' תצא כג, כד) **מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂיתָ** עוסק בקיום שבועות ונדירים של חולין. ובחולין מוצא שפתיים הוא הקובע. ואילו בתרומה וקדשים גם מחשבה ללא מוצא שפתיים מחייבת הבאה. אמנם **בבלי שבועות כו,ב** משתמש ב-(שמות ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב** אבל מלת **הַבִּיאוּ** אינה צווי מחייב הבאה אלא תאור עובדה, ולכן חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו ע"פ הלב) יותר מתאים לדרוש כנאמר ב- **ילקוט שמעוני תורה פרשת ויקהל רמז תי** (שמות ויקהל לה, ה) **כָּל־נְדִיב לֵב** ומלת **יְבִיאֶהָ** היא צווי חובת הבאה גם ע"פ הלב (היינו המחשבה).

ניישב את קושיית תוספות הרא"ש על רש"י שהמידה שכדי שיתקיים שני כתובים הבאים כאחד מן התורה אז הפסוק שהביא רש"י מדהי"ב לא מתאים, כי זה תורה וכתובים. (שמ' ויקהל לה, ה) **קחו** - קדמא, הקדיש במחשבה קודם לאמירה, זה מחייב לגבי שני הדברים הבאים **מֵאֲחֶיךָ תְּרוֹמָהּ לָהֶּן** - מהפך פשטא זקף-קטן, פשוטו תרומת בדה"ב (כפר"ש"י), הוציא מפשוטו זאת תרומת קרבנות קדשים - קדשי מזבח, והכתוב בדה"ב הוא פתוח מפורש של המרומז בתבנית הטעמים ב-(שמ' ויקהל לה, ה). בכך ניישב את קושיית תוספות הרא"ש על רש"י.

סכום: הנלמד מטעם זקף-גדול במלת **יְבִיאֶהָ** ב-(שמ' ויקהל לה, ה) **כָּל־נְדִיב לֵב**ו **יְבִיאֶהָ** לענין חיוב הבאה ע"פ מחשבה בלבד (היינו נדיב לב). **יְבִיאֶהָ** - זקף-גדול, בתפקיד שלושה דברים שמחשבה גרידא מחייבת בהם הבאה ואלו: (א) תרומה למשכן ולבדק הבית שע"פ **ילקוט שמעוני** נלמד אותו מ-(שמ' ויקהל לה, ה) **כָּל־נְדִיב לֵב**ו **יְבִיאֶהָ** ולא כנלמד ב-**בבלי שבועות כו,ב** מ-(שמות ויקהל לה, כב) **כָּל־נְדִיב לֵב**ו **הַבִּיאוּ**, (ב) תרומות ומעשרות של דגן תירוש ויצהר והמתרבה מהם (במ' קרח יח, כז) **וְנִחְשַׁב לָכֶם תְּרוֹמַתְכֶם** שעל זה נאמר ב-**בבלי מנחות נד,ב**, שתרומה גדולה ותרומת מעשר ניטלות באומד ובמחשבה, ועיין תוספות בבלי שבועות כו,ב שפירשו שהתרומה הכתובה בגמרא היא תרומות ומעשרות (של דגן תירוש ויצהר והמתרבה מהם) (צ"ע מניין שאפשר לעשר במחשבה) (ג) קרבנות כפי רש"י **שבועות כו,ב** שיש ללמוד אותם מ- **דברי הימים ב כט, לא** ... **וַיְבִיאוּ הַקֹּהֵל וְתוֹדוֹת וְכָל־נְדִיב לֵב** (זה במחשבה) **עֲלֹת**: ולפי שהצענו זה מ-(שמ' ויקהל לה, ה) **קחו מֵאֲחֶיךָ תְּרוֹמָהּ לָהֶן**.

תורה תמימה הביא מחלוקת הפוסקים לענין חיוב מתן צדקה ע"פ מחשבה בלבד: **תורה תמימה שמות לה, כב** **כָּל־נְדִיב לֵב** - תניא, (דב' תצא כג, כד) **מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֵשִׂיתָ** אין לי אלא שהוציא בשפתיו שהוא חייב, גמר בלבו מניין שהוא חייב ת"ל כל נדיב לביג) [שבועות כ"ו ב']: **תורה תמימה הערה יג**) נראה דסמך על סוף הפסוק **כָּל־נְדִיב לֵב** **הַבִּיאוּ**, דמשמע כיון שגמר בלבו להביא הביא, ואמנם זה הוא רק בנדרי הקדש (לבדה"ב ולקרבנות), אבל בנדרי חולין (בין אדם לחבירו) אינו חייב אלא א"כ הוציא בשפתיו, דכתיב ר"פ מטות לבטא בשפתים. וע' ביו"ד ס"ט ר"ח חקירת הפוסקים לענין אם חשב בלבו ליתן דבר לצדקה אם מחויב לקיים, וגדר הספק בזה אם מדמינן צדקה לנדרי הקדש או לנדרי חול, יעו"ש. ואני תמה על הספק הזה דהא בנדריים ז' א' בעו בגמרא אם יש יד לצדקה או לא נ"ל כגון שהפירש סלע ואמר הרי זה לצדקה ואמר על סלע אחר וזהו, (בבלי נדרים מסתפק למה לדמות נדר צדקה) מי אמרינן כיון דאתקש לקרבנות מה קרבנות יש להן יד (שאמר זה עולה וזה) אף צדקה יש לה יד או דילמא כי אתקש לבל תאחר אתקש, ועלתה בעיניו בתיקו, ופסקו כל הפוסקים לחומרא [ע' ביו"ד סי' רנ"ח ס"ב], (הצעת הת"ת) ולפי"ז מהיכי תיתא כאן לחלק (לנהוג שונה ב) צדקה מקרבנות לענין מחשבה אחרי דלענין יד פסקו לחומרא דהוי כקרבנות, וי"ל (ויש לעיין). ודע דמה דקיי"ל באו"ח ס"ו תקס"ב ס"ו שאם הרהר לקבל תענית מחויב להתענות נסמך על דרשה זו שהתענית דמי לקרבן, יעו"ש: אפשר כי (שמ' ויקהל לה, ה) **קחו מֵאֲחֶיךָ תְּרוֹמָהּ לָהֶן** **כָּל־נְדִיב לֵב** - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, (ע"פ הצעת הת"ת) כעין רמז לבנין אב או היקש ללמוד מהתורה שהקדש הקרבנות במחשבה בלבד מחייב, כך לרבנן נדיבת צדקה וקבלת תענית במחשבה, מחייב.

3.20 שמות ויקהל לה, א

שמות ויקהל לה, א: וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עֵבֶד ה' וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

דבר מלכות התשעה"ה, שירות קודש פר' ויקהל התש"ט, תורת מנחם כרך כה, ע' 81 – 87, איתא בזהר: "אלו גוברין דכניש לון ואפריש לתודייהו" **אֶת-כָּל-עֵבֶד** – מקף מקף, אפשר שאחד מהם בתפקיד רב-מצב בנושא ההקלה לשמוע דבר ה' להביא נדבת המשכן (א) התכנסות של אנשים ונשים ביחד וזו נדחית כדי שלא להגיע לנסיון, על אף שההקלה היתה ע"י משה רבנו והיתה אחרי יוה"כ ודומים למלאכים (ב) התכנסות של אנשים בפני עצמם ושל הנשים בפני עצמם וזאת הקלה שאין בה פגם.

שמות ויקהל לו, ו: וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר

אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מִלְּאֲכָה לְתַרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּקְלָא הָעָם מִהָבִיא:

בעקבות **לאור הנר שיעור הרב שלמה לוונשטיין שליט"א**, ביהכנ"ס דברי שיר רח' זכריה 4 בני ברק ת"ו

וַיִּצְוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר גו' מונח רביע קדמא מרכא זרקא סגול, תבנית אפשרית לפרט **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה** וכלל **וַיַּעֲבִירוּ** הצריך לפרט **קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר**. וההסקה נקבעת לפי הפרט האחרון.

הפרט או הפרטים הראשונים **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה** - מונח רביע, מרמז על ענין של ארבע או יותר או שני ענינים או פרטים של ארבע

וַיַּעֲבִירוּ - קדמא, ללא אזלא כעין כלל הצריך לפרט,

קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר - מרכא זרקא סגול, פרט בתראה.

וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר – קדמא מרכא זרקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל** – הכרזה על הפסקת איסוף עצים וסכך לבנית סוכות (כי זמן ההכרזה הוא בין יוה"כ הראשון במדבר ובין חג הסוכות) ומבקשים מן העם לא לתרום עוד למשכן.

בפועל דרש **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל** היא **לְאֹמֶר** כנוטריקון לאו אמור, וכאן צווי לא **להעביר** מרשות לרשות בשבת (**בבלי שבת צו, ב**) ועדיין לא למדנו מספרן והגדרות גבוליהן של הרשויות.

קוֹל בְּמַחְנֵה לְאֹמֶר - מרכא זרקא סגול, פרט בתראה המחלק ל**ארבע** רשויות: יחיד, רבים, כרמלית, פטור

וכמו כן מלמד על פטור בהעברה עד **ארבע** אמות מרשות לרשות. אם לומדים ממקומות אחרים, שתי הרביעיות המרומזות בפרט קדמאה מתבררות בפרט בתראה והן: (ארבע רשויות לשבת, ארבע אמות בהעברה) אז הטעמה כאן מתואמת עם הכתוב במקומות האחרים.

וַיִּצְוּ מֹשֶׁה שַׁבַּת צו, ב גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא (**שם ויקהל לה, ו**) **וַיִּצְוּ מֹשֶׁה**

וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה משה היכן הוה יתיב במחנה לוי ומחנה לוי רה"ר (רשות הרבים) הואי וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"ר (רשות היחיד) דידכו (שלכם) לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה כדכתיב והמלאכה היתה

דים וגו' אמר העברה העברה מיהו"כ כתיב הכא **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה** וכתוב התם (**וי בהר כה, ט**) **וַהֲעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה** מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי (הוצאה) ומה לי עיולי (הכנסה)

בעל הטורים מחשב שהיום השלישי מעת ההכרזה על התרומת המשכן היה שבת ולכן בפרטי הקול כאילו נאמר "לאו אמר במחנה"

מוסיפים הצווי אל יעבירו מרשות היחיד לרשות הרבים ומביא גימטריא כלהלן לתמוך בפירושו:

אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מִלְּאֲכָה לְתַרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ, בגמטריא זהו אל יוציאו משא מרשות היחיד לרשות הרבים,

יש לקשר זאת לתחילת פרשת ויקהל שנאמר בה (**שם ויקהל לה, ב**) **שָׁשַׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה** ומפורש שכתוב זה הוא האזהרה להימנעות

מעבודות המשכן בשבת, תבנית הטעמים זרקא סגול עשויה ללמד על גריעה מהחול והוספה על הקודש. בא הקרא **וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחְנֵה**

לְאֹמֶר בזרקא סגול וגורע מן הזמן של בניין המשכן כפירוש בעל הטורים, שגם מלאכת ההוצאה לתרומת המשכן תחשב בין המלאכות

האסורות.

שמות ויקהל לו, ז: וְהַמְּלָאכָה הַיְתֵדָה דַּיִם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אִתָּהּ - אַתְנַח

וְהוֹתֵר: ס - סלוק, ללא טפחא בין אתנח לסלוק, אין מיעוט, אין עניות במקום עשירות. פ' רש"י **וְהוֹתֵר** כמו

• (**שמות וירא ח, יא**) **וְהַקְבֵּל אֶת-לִבּוֹ** - מהכבד לבו הביא פרעה כל אוצרותיו לים סוף לדרבן חייליו ורבה הייתה ביזת הים בשביל להותיר במלאכת המשכן. וזה מידה כנגד מידה שהקב"ה הביא **הַרְוֵתָה מְלָאכָה** מן המכה וכנגדה פרעה **וְהַקְבֵּל אֶת-לִבּוֹ** ולא שלח את ישראל.

נתבונן ב- **שמות וירא ח, יא:** וַיֵּרָא פְּרַעֲהַּ כִּי הִיטֵל הַרְוֵתָה וְהַקְבֵּל אֶת-לִבּוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם פֶּאֶשֶׁר דִּבְרַי ה': ס

הַרְוֵתָה – מונח זקף-קטן, כעין ריבה וריבה את הכל, הרווחה מלאה מן המכה, וכנגדה פרעה **וְהַקְבֵּל אֶת-לִבּוֹ**

• ועוד מרומז הדבר ב- (**שמות ויקהל לה, כב**) **כָּל-בְּלֵי זָהָב וְכָל-אִישׁ זָקָף-קֶטֶן זָקָף-גָּדוֹל עוֹלָה גִי' הַמְּלִים שֶׁפ"א** ראשי תבות א'שר ש'לח פ'רעה כמו-כן שפ"א גי' מצר"ם עם הכולל, היינו הזהב מביזת מצרים אשר שלח פרעה.

• ועוד בפר"ש (**מלכים ב ג, כד**) **וְהַקְּבֹל אֶת-מוֹאָב:** – סלוק מגביל את הכאת מואב, כי הותירו ממואב.

שמות ויקהל לח, ח: וַיַּעַשׂ אֶת הַכְּזִיז וְהַחֲשֵׁת וְאֵת כַּנּוֹן הַחֲשֵׁת וְאֵת הַחֲבָאֵת אֲשֶׁר צָבְאוּ בְּתַח אֶהָל מוֹעֵד: ס

דברי הימים ב ד, ד - ה:

[ד] **עוֹמֵד עַל-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בָקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים | צְפוּנָה וְשְׁלוֹשָׁה פָּנִים | זָמָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נִנְבָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מְזָרְקָה וְהָגַם עֲלֵיהֶם מְלֻמְעָלָה וְכָל-אֲחֵרֵיהֶם בְּיָתָה:**

[ה] **וְעָבְדוּ טָפַח וְשָׁפְתוּ מְעַשֶׂה שֶׁפֶת-פּוֹס הַרְחַ שׁוֹשְׁנָה מְחֻנֵּק בְּחַיִּים שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס**

[ד] **עַל-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בָקָר** – דרגא מונח רביע, כיוור המקדש העשוי מנחושת מרמז בתבנית הטעמים דרגא מונח רביע לתיקון יצר הרע,

מניעתו וכפרתו. והוא המשך לכיוור המשכן שנעשה מנחושת מראות העשויות ליפוי ועל ידן היפכו נשות ישראל במצרים את יצר הרע לעבודת השם להקמת צבאות ישראל במצרים, ומתוך כך מזכיר לבנות ישראל מסירות נפש אמותיהן במצרים, שלא יחטאו ויושקו כסוּתוֹת מאותו כיוור.

לסימוכין מוצג פסוק עשיית כיוור המשכן בתורה ופירושי ראשונים

שמות ויקהל לח, ח: וַיַּעַשׂ אֶת הַכְּזִיז וְהַחֲשֵׁת וְאֵת כַּנּוֹן הַחֲשֵׁת וְאֵת הַחֲבָאֵת אֲשֶׁר צָבְאוּ בְּתַח אֶהָל מוֹעֵד: ס

רש"י (ח) בַּמִּרְאָת הַצְּבָאוֹת - בנות ישראל היו בידן בַּמִּרְאָת שרואות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן; והיה משה מואס בהן מפני שעשוין ליצר הרע. אמר לו הקדוש ברוך הוא: קבל, שאילו חביבין עלי מן הכל, שעל ידיהן העמידו הנשים הללו צבאות רבות במצרים; כשהיו בעליהן יגיעים בעבודת פרך בשדה, היו הולכות ומוליכות להן מאכל ומשתה ומאכילות אותם, ונטולות המראות, וכל אחת רואה עצמה עם בעלה, ומשדלתו בדברים: אני נאה ממך; ומתוך כך מביאות אותם לידי תאוה ונזקקות להם, ומתעברות ויולדות שם, שנאמר "תחת התפוח עוררתין" (שה"ש ח,ה); וזהו שנאמר: **בַּמִּרְאָת הַצְּבָאוֹת**. ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו, להשקות ממים שמתוכו את שקינא לה בעלה.

רבי יוסף בכור שור (ח) בַּמִּרְאָת הַצְּבָאוֹת - שהיה נתון בין אוהל מועד ובין המזבח (ראה שמ' ל,יח), משוך מעט כלפי צפון (ראה זבחים נט,א), כדי שתראנה אותו הנשים הצבאות (ע"פ ש"א ב,כב) ויהא נזכר להנה, שמשם משקין הסוטות; כדכתיב "מים קדושים בכלי חרס" (לפנינו: חרש; במ' ה,יז), ומתרגמינן: "מי כיוור במאן דחסף" (ת"א); ונְסוּרו (ע"פ יח' כג,מח)

ראב"ע וטעם **הַצְּבָאוֹת** - החכמות שטוו החמשה הנזכרים (ראה שמ' ל,ה). או נשים באות תמיד להתפלל אל מקום האהל, ועזבו כל תאות העולם, על כן נתנו מראותם

דברי הימים ב ד,ה: וְעִבְדוּן שִׁפְחָה וְשִׁפְחָה כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְחָה פֶּסֶל פְּרַח שֹׁשְׁנָה מִחֲזִיק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס
בשם ר' אלכסנדר שיכמנטר הי"ו אותיות שנה מִחֲזִיק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת הם בדיוק אותיות חזקת הבתים שלש שנים בפסוק **שמות משפטים כא,כט**: חזקת הבתים מרומות בשור – היינו בקר, והפסוק **דברי הימים ב ד,ה**: המכיל אותיות חזקת הבתים שלש שנים הוא המשכו של פסוק **דברי הימים ב ד,ד**: **עוֹמֵד עַל-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בָקָר** המזכיר בקר. לכן יש לשער כי קיים קשר פנימי בין חזקת הבתים ובין בקר.

שמות משפטים כא,כט:
וְאִם שׂוֹר נָזַח הוּא מִתְּמַל שְׁלֹשֶׁם וְהוּעַד בְּכַעֲלֵי וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אֹו אִשָּׁה הַשׂוֹר יִסְקַל וְגַם-בְּעֲלָיו יוּמָת:

שמות פקודי לח,כח:
וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחַמְשֵׁה וְשִׁבְעִים עֶשְׂה נְוִים לְעַמּוּדִים וְצִפְהָ רְאִשֵׁיהֶם וְחִשְׁק אֲהָם:
המקור הבא מכיל מקורות אחדים ומכיל תוכחת מוסר כיצד ינהג העוסק בכספי צבור. מוסר השכל זה מוליך להלכות צדקה שלכאורה הן מרבנן אבל ע"פ תבנית הטעמים מרומזים בפסוק **שמות פקודי לח,כח**:

ש"ה פרשת ויקהל פקודי דרך חיים תוכחת מוסר
כט. (שמ' פק' לח,כא) אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן. (שמ' פק' לח,כב) **וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחַמְשֵׁה וְשִׁבְעִים** וגו'. בתחומא (פקודי ז), והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר, לזהב ולכסף ולנחושת, 'וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבוע מאות' (שמות לח, כה), 'ויהי מאת ככר הכסף לצקת' (שם שם, כז), 'ונחשת התנופה שבעים ככר' (שם שם, כט). עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשוין כסדר בתוך המשכן, שכח אלף ושבוע מאות וחמשה ושבועים שקל שעשה מהן ווים לעמודים. ולא היו נראים. התחיל עומד תמה ואומר, עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נטלתי אותם, והוא חוזר לבא על כל מלאכה ומלאכה. מיד האיר הקדוש ברוך הוא את עיניו ותלה עיניו וראה שהיו עשוין ווים לעמודים, התחיל להשיב [להם] בקול רם **וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחַמְשֵׁה וְשִׁבְעִים עֶשְׂה נְוִים לְעַמּוּדִים**. באותה שעה נתפייסו ישראל. מי גרם לו, על ידי שישב ועשה חשבון, עכ"ל. מכאן ילמוד כל אדם להיות נקי מישראל, ואל יחשוב הרי אני מאנשי האמונה. ואף על פי שכתוב (מלכים - ב יב, טז) 'ולא יחשבו [וגו'] כי באמנה הם עשים', מכל מקום ילמוד בקל וחומר בנו של קל וחומר אלף פעמים ממה רבינו ע"ה.

מראה הפנים ירושלמי סנהדרין פ"א ... והכתיב וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחַמְשֵׁה וְשִׁבְעִים. בבבלי בכורות דף ה' ע"א דקאמר התם סתמא דהש"ס מנא ליה (מהיכן יודע הש"ס כי) דמנה של קודש כפול היה ... (והמסקנה בסוף, שכתוב זה מלמד כי) מנה של קודש כפול היה. משה רבנו פרט בחשבון של שקלי קודש שהם כפולים משקל רגיל, וכך גם מחציות שקלי קדש לפקודי המשכן, אלה ראשי השבטים, כיצד השתמשו בכל תרומות מחצית השקל לבנין המשכן. כי הייתה טענה בזמנו ובכיבוש הרומי שהחשבון לא לפי שקלי קדש.

רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ט, ה"י,ה"א
טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנו ... וצריכין הגבאין שיהו נאמנין חכמים ונבונים שידקדקו על כל עני ועני ליתן לו הצריך וידקדקו עליהם שלא יהו רמאים חוץ ממי שמבקש שאיכילוהו שאין מדקדקין אחריו כדפרישיית לעיל ואם אין הגבאין חכמים וראויים לכך דוחין אותם ולא יגבו כלל ואם אין יכולין לדחותן אסור לתת צדקה על ידם שכן אמרו חכמים לא יתן אדם פרוטה לארנקי של צדקה אלא א"כ ת"ח ממונה עליה

טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנז ... גבאי צדקה אין רשאים לפרוש זה מזה לגבות אלא בכדי שיראה זה את זה מצא מעות בשוק או שפרעו לו חובו בשוק לא יתנם לתוך כיס משום חשד אלא יתנם לכיס של צדקה וכשיבא לביתו יחזור ויטלם אין מונין מעות של צדקה ב' ב' שלא יחשדהו שנוטל אחד מכל מנין אלא מונין אותו אחד אחד לא היו להם עניים לחלק וצריכים להחליף הפרוטות או למוכרין אין מוכרים ואין מחליפין לעצמן אלא לאחרים וכן אם צריכים למכור מה שגבו מהתמחוי ימכרו לאחרים משום חשד גבאי צדקה הכשרים אין מדקדקין אחריהם ומ"מ כדי שיהיו נקיים מהשם ומישראל טוב להם שיתן חשבון

וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת וְחַמְשֵׁה וְשִׁבְעִים – מקף אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקף-קטן,
זקף-קטן – מלמד על שתי דרשות, **וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת** – מהפך פשטא מלמד על לפחות דרשה אחת מהשתיים היוצאת מפשט הכתוב **וְאֵת-הָאֲלֹף** – מקף כרב-מצב של משהו וההמשך נדרש בד"כ על מצב אחד בלבד. כאן אותה תוצאה אחד משתי מאפשרויות הבאות: (א) הקב"ה האיר עיני משה וראה את הווין לעמודים, (ב) יצאה בת קול והכריזה שעשה ווין לעמודים. ולהלכה **טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רנז** ... רב-מצב גבאי צדקה (א) ... גבאי צדקה הכשרים אין מדקדקין אחריהם (ב) מ"מ כדי שיהיו נקיים מהשם ומישראל טוב להם שיתן חשבון

וְאֵת-הָאֲלֹף וְשִׁבְעֵי הַמְּאוֹת –אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, ואפשר שזאת אחת משתי הדרשות המרומזות ע"י זקף-קטן. ע"י שמשו עשה חשבון ומסר דוח מפורט (בין אם הקב"ה האיר עיניו וראה את הווין לעמודים, בין אם יצאה בת קול והכריזה שעשה ווין לעמודים) נתפייסו בני ישראל ולא חשדו עוד במשה.

3.20.1 הסבר לפסוק שמות פקודי לח, כח: בשיטת טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ע"פ דרשת הרב גינצבורג יצחק הי"ו אפשר כי דרשה אחרת היוצאת מפשט הכתוב היא כפי דרשת הרב גינצבורג יצחק הי"ו – תשרי התשע"ה על בסיס הרבה צדיקי עולם ... וביניהם הרבי ר' בונים מפרשיסחא ו-אדמו"ר הזקן בעל התניא: שהפסוק יוצא מפרשטו ומלמד על קץ הגלות וזמן הגאולה. הקטע הבא מובא מתמלול שכתב ר' מימון אייל הי"ו ובו ועליו הערות טט. ראה גם לוח דבר בעתו, התשע"ה המביא במבוא קטע מספר "שאל לך אות" הרב שלזינגר מרדכי, ע' 104, וכן מספר של הרב רבינוביץ אברהם בענין אמרתו של בעל התניא.

הרב גינצבורג יצחק הי"ו – תשרי התשע"ה – מתמלול של אייל מימון עוד משהו מאד יפה: איך הוא מתחיל את הדרוש? ואמר שלומד את כל הענין מטעמי המקרא. הרי המשיח כבר ידרוש את טעמי המקרא. הפסוק "שם' פק' לח, כח) וְאֶת-הָאֱלֹהִים וְשִׁבְעַת הַמַּאֲוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים" מתחיל עם אזלא-גרש. אין יותר מדי פסוקים בתורה – לא בדקתי, לא יודע איך לבדוק במחשב – שמתחילים עם אזלא-גרש. הוא אומר שהסוד – שמובא בתיקוני זהר – של "אזלא גרש" הוא שהגלות-הגרש הולכת-אוזלת. אז הטעם של תחלת הפסוק אומר לי שיש בפסוק הזה נבואת קץ. לכן הוא מביא עוד פסוק, מתוכחת כי תבוא (שקראנו לפני כמה שבועות) – "דב' תבוא כח, לד) וְהָיִיתָ מְשֻׁנֵּעַ ... (דב' תבוא כח, נט) מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהָרִים" – ואומר שאותו מספר רמוז באותו פסוק (עושה חשבון מיוחד), כי גם מתחיל עם אזלא-גרש. מכאן יוצא שכל פסוק שמתחיל ככה חייב להיות רמז לקץ. עבודת בית, בשביל מי שאוהב, שיחפש ויעשה לי רשימה – אולי נוכל להתבונן יחד, בהמשך השנה הזו – של כל הפסוקים בתורה שמתחילים בטעם של אזלא-גרש.

- הערות: (א) אלו שני פסוקים והסדר שלהם הפוך מהמובא כאן.
(ב) רק הפסוק (דב' תבוא כח, נט) מְמַשֵּׁשׁ בְּצִהָרִים מתחיל באזלא-גרש.
(ג) המסקנה מכאן יוצא שכל פסוק שמתחיל ככה חייב להיות רמז לקץ. היא מסקנה הצריכה הוכחה מהמקורות.

... גם בבני ישראל יש תופעה כזו, שיש את השלמות – הכל מושלם, שש מאות אלף הם שלמות, כנגד שש מאות אלף אותיות התורה. ישראל ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות לתורה". יש גם ווארט מדהים של החתם סופר, שאומר שהנשמות האלה – ה-3550 – הן מחוץ לשש מאות אלף אותיות התורה, הן נשמות שאין להן אות בתורה. צריך להסתכל איך בדיוק הוא אומר זאת – הוא אומר שאלה נשמות של קליפת נגה. אבל אנחנו נוכל לפרש גם בצורה אחרת. הוא כותב בפירושו שיש נשמות שאין להן אות בתורה. בשביל הרבי זה משהו שקשה להאמין שיסכים לו – לכל יהודי יש אות בתורה. אבל כאן הוא אומר שיש יהודים – אמנם מעט אז, אבל בתניא כתוב שכל אחד מהשש מאות אלף מתחלק לשש מאות אלף ניצוצות, אז אי אפשר לדעת היום כמה מהשש מאות אלף וכמה מהשלשת אלפים חמש מאות וחמשים – שאין להם אות בתורה. כל אחד נתן מחצית השקל, ועיקר המשכן הוא מאה אדנים ממאה ככר – מחצית השקל של שש מאות אלף איש. מה עשו עם השאר? כמה היה שאר? שוב, השארית של עם ישראל היא 3550, ואם כל אחד נתן מחצית השקל כמה שקלים זה יוצא? 1775, כמו שכתוב בפסוק. לכן, כך מסבירים המפרשים, מתחיל ב-ה הידיעה – "שם' פק' לח, כח) וְאֶת-הָאֱלֹהִים וְשִׁבְעַת הַמַּאֲוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים" – כי אנחנו כבר יודעים, יכולנו לעשות לבד את החשבון. מהם "נונים לעמודים וצפחה ראשיהם והשק אתם":. שוב, החשבון הוא ברור.

וְאֶת-הָאֱלֹהִים וְשִׁבְעַת הַמַּאֲוֹת – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) יצא הכתוב לרמז על קץ הגלות והגעת הגאולה (ב) יצא הכתוב לרמז שאם יש נשמות האחויות בקליפת נגה בבוא קץ יעלו מן הקליפה ויתחברו לשאר ישראל.
(ג) במקום אחר בתמלול נאמר כי משה היה שומר סוד נאמן עד ששכח מהו הסוד ובא הפסוק ומרמז מהות הסוד בעניני גאולה.

אפשר לקרא את הכתוב כרמז לשנה 5775 כך: וְאֶת (407 = 52 + 355) עולה בגי' אליה"ו (52) שנ"ה (355) ה' (חמשת) אֱלֹהִים וְשִׁבְעַת הַמַּאֲוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים

3.21 שמות פקודי לח, כא (התשע"ד)

שמות פקודי לט, יט:

וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתַי זָהָב וַיִּשְׂמוּ עַל-שְׁנֵי קַצּוֹת הַחֹשֶׁן
עַל-שִׁפְתוֹ אֲשֶׁר אֶל-עַבְרַת הָאֶפֶד בֵּיתָהּ:

זָהָב וַיִּשְׂמוּ - ג' 14 (דו"ד) + 372 = 386 = שפ"ו (ש' א-לקי"ם)
הפרש מתק"ע"ו = 386 - 576 = 190 = ק"צ

בבלי ערכין טז, א: חשן מכפר על קלקול הדינין: א-לקים משמעו דין, ק"ץ במשמע כפרה על דינין.
ע"פ הכלי היקר: קלקול הדינין (קלקול הדינים = 385 = שפ"ה) שק"ץ א-לקי"ם, כי אין הקב"ה מוחל על קלקול הדינין שבין אדם לחבירו.
ראה **אגרת הקודש** מהגר"ש מאוסטרפליא בענין שם שפ"ו וג' רבי יוסי הגלילי וג' דר"ד ב"ן יש"י (שבו הוא אוזח) יוש"ע

שמות פקודי לט, כז – כט: [כז] וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכֶּתֶנֶת שֶׁשׁ מַעֲשֵׂה אַרְגָּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו:

[כח] וְאֵת הַמְצַנְפַת שֶׁשׁ וְאֶת-פְּאָרֵי הַמְּנַבְּעַת שֶׁשׁ וְאֶת-מַכְנָסֵי הַהָדָר שֶׁשׁ מִשְׁזָר:

[כט] וְאֶת-הָאֲבִנֵּי שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְיַתְקֵלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שֶׁשׁ מַעֲשֵׂה רָקִים פֶּאֶשֶׁר צִנְהָ ה' אֶת-מִשְׁהָ: ס

יחזקאל מד, יח: פְּאָרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-רֵאשֵׁים וּמַכְנָסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-מְתַנְיָהֶם לֹא יִחְגְּרוּ בַּיָּזַע:

סוגיה מקושרת ל-(**ויקרא צו ו, ג**) וּלְבָשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בָד – מונח רביעי חמישה עניינים הקשורים בבד של בגדי כהונה

בבלי יומא ע"ב, משנה. כהן גדול משמש בשמונה כלים וההדיוט בארבעה: בכתונת, ומכנסים, ומצנפת, ואבנט. מוסיף עליו כהן גדול חשן, ואפוד, ומעיל וציץ. באלו נשאלין באורים ותומים, ואין נשאלין אלא למלך, ולאב בית דין, ולמי שהציבור צריך בו. **גמרא.** תנו רבנן: דברים שנאמר בהן שש - חוטן כפול ששה, משור - שמונה, מעיל - שנים עשר, פרוכת - עשרים וארבעה. חושן ואפוד - עשרים ושמונה. חוטן כפול ששה מנא לן? דאמר קרא (**שמות פקודי לט, כז**) וַיַּעֲשׂוּ אֶת-הַכֶּתֶנֶת שֶׁשׁ ... (**ל"ט, כח**) וְאֵת הַמְצַנְפַת שֶׁשׁ וְאֶת-פְּאָרֵי הַמְּנַבְּעַת שֶׁשׁ וְאֶת-מַכְנָסֵי הַהָדָר שֶׁשׁ מִשְׁזָר: חמשה קראי כתיבי: חד - לגופיה, דכיתנא ניהוו. וחד - שיהא חוטן כפול ששה, וחד - שיהיו שזורין, וחד - לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש, וחד - לעכב. מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא? - אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דאמר קרא **בד** - דבר העולה מן הקרקע בד בד. - ואימא עמרא! - עמרא איפצולי מיפצלא. - כיתנא נמי איפצולי מפציל! כיתנא אגב לקותיה מפציל. רבינא אמר מהכא: (**יחזקאל מד, יח**): פְּאָרֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-רֵאשֵׁים וּמַכְנָסֵי פִשְׁתִּים יִהְיוּ עַל-מְתַנְיָהֶם לֹא יִחְגְּרוּ בַּיָּזַע: אמר ליה רב אשי: הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה? - ולטעמך, הא דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו (**יחזקאל מד, ט**) ס פה-אמר אדני ה' כל-בן-גֹּבֶר עָרַל לֹב וְעָרַל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל-מַקְדָּשִׁי לְכָל-בֶּן-גֹּבֶר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לשרתני) הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה? אלא: גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

ציטוט מהמבוא לספרים "טעמי המקרא בהלכה ובאגדה" התשע"א – התשע"ג
אף הלכה למשה מסיני שנמסרה ללא דרשה בפסוקים או באחת מהמידות יש לה רמזים בטעמי המקרא, כמוסבר להלן.
הגמרא ב-**בבלי יומא ע"ב**, מביאה שתי הלכות שאינן כתובות במפורש בתורה והתקבלו במסורת גמרא גמירי לה – הלכה למשה מסיני (**רש"י סנהדרין מז, א**) והגביא יחזקאל הסמיכם בפסוקים בנבואתו. ההלכות הן: (א) כי צווי התורה לעשות משש כוונתה לפשתים (**יחזקאל מד, יח**) פְּאָרֵי פִשְׁתִּים, וג' (ב) שכהן ערל לב היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, לא ישרת במקדש (**יחזקאל מד, ט**) כָּל-בֶּן-גֹּבֶר עָרַל לֹב וְעָרַל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל-מַקְדָּשִׁי. וכדאיתא בגמרא ... הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה (ולפני הנביא מי אמר זאת)? אלא: גמרא גמירי לה (נמסר במסורת), ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא (והנביא קבע המסורת בפסוק בנבואתו). הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

טט –ליחזקאל הנביא היתה מסורה של תורה למשה מסיני בין היתר בענין כהן ערל ולבגדי הכהנים שעשויים בד היינו כיתנא-פשתן. אפשר שמסורה זאת התבטאה בטעמי המקרא והמשפט **הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה אינו רק שאלה אלא גם קביעה שפסוקי התורה והנ"ד עד יחזקאל נמסרו עם טעמיהם.** הנביא יחזקאל הגלה עם הגולה אשר הגלתה עם יכיניה לבבל, החרש והמסגר אלו תלמידי חכמים של ארץ-ישראל. אפשר שכדי לשמר מסורה זאת שבע"פ בצוק העיתים של הגלות **אתא יחזקאל ואסמכה אקרא,** כאשר אמר נבואתו ובה הוראות לעת חידוש עבודת המקדש, הוא ושאר החרש והמסגר רשמו על הקרא של התורה את טעמי המקרא. מסורת זאת הביא עמו עזרא הסופר בעלותו מבבל לארץ-ישראל.

כיצד ענין בד הוא שש הוא כיתנא-פשתן מבטא תורה למשה מסיני

עיון ב-**בבלי יומא ע"ב**, ... מאי משמע דהאי שש כיתנא הוא? - אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דאמר קרא **בד** - דבר העולה מן הקרקע בד בד .... אלא: גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

טט – הגמרא מבררת מקור לזהויה שש עם פשתן (כיתנא). אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דאמר קרא **בד** - דבר העולה מן הקרקע בד בד. א' ריב"ה אומר שהמקור בקרא (**שמות מסעי לט, כח**) וְאֶת-מַכְנָסֵי הַהָדָר שֶׁשׁ מִשְׁזָר: ב' אפשר להוסיף שהתורה קבעה כאן שטבע הפשתן יהיה דבר העולה מן הקרקע בד בד ג' אחרי דיון נוסף הגמרא מסכמת א' ענין שלא שייך לבגדי כהונה, כהן שלא נימול אינו יכול לעבוד עבודה אלא: גמרא גמירי לה, היינו תורה למשה מסיני (השם גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, דורש עיון) ב' **הכא נמי, גמרא גמירי לה,** זהו "שש" המוזכר בבגדי כהונה כפשתן זוהי הלכה למשה מסיני.

תבנית הטעמים פסוק (**שמות מסעי לט, כח**)

[כח] וְאֵת הַמְצַנְפַת שֶׁשׁ - (סלוק היינו ראש פסוק) פשטא מונח זקף-קטן – לימוד אלפניו ולאחריו בהנחה שזהו תיאור וההלכה אחריו. וְאֶת-פְּאָרֵי הַמְּנַבְּעַת שֶׁשׁ - מרכא טפחא אתנח – יתור לרבות – המאופיין בשש

וְאֵת-מִכְנְסֵי הַבֶּדֶד שֶׁשׁ מְשָׁזָר: – (אתנה) מרכא טפחא מרכא סלוק – יתור לרבות – המאופיין בשש משזר. היינו חוטי הבד (צמח שעולה מן הקרקע בד בד, והנקרא כיתנא או פשתן) של מכנסי הכהונה יהיו ששה שזורים יחד. תבנית זאת היא דבר המלמד על חבירו שלפניו. ה"ש"ש" במכנסי הבד שהוא פשתן שזור משה חוטים מלמד על ה"ש"ש" ב"פארי המגבעות" שיהיה כמוהו.

"פארי המגבעות" – מרכא טפחא – יתור לרבות המאופיין ע"י "שש" – אתנה, ה"ש"ש" מקבל התכונה פשתן שזור משה חוטים. גם זאת תבנית דבר המלמד על חבירו שלפניו. זה מביא לראש הפסוק "ואת המצנפת שש" – פשטא מונח זקף-קטן. היות וההלכה פשתן שזור משה חוטים נמצאת מאחוריו לכן לפנינו לימוד אלפניו המעביר אל הפסוק הקודם (לט כז).

[כז] וַיַּעֲשֵׂוּ אֶת-הַכִּתְנֹת שֶׁשׁ מְעֻשָׂה אֲרָג לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו:

ההעברה בעלת שני לימודים. לימוד ראשון עושה הקבלה של המצנפת בלשון יחיד אל אהרן, ושל פארי המגבעות בלשון רבים לבני אהרן. הלימוד האחר מקיש מ"שש" של המצנפת ל"שש" של הכתונת ללמד שגם היא פשתן שזור משה חוטים. לענ"ד אפשר שזהו **הכא נמי, גמרא גמירי לה**, זהו "שש" המוזכר בבגדי כהונה כפשתן זוהי הלכה למשה מסיני.

הגמרא למדה חמשה קראי כתיבי: חד - לגופיה, דכיתנא ניהוו. וחד - שיהא חוטן כפול ששה, וחד - שיהיו שזורין, וחד - לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש, וחד - לעכב.

חד לגופיה זהו "בד" (לט כח), שממנו מתחיל התהליך.

חד שיהא חוטן כפול ששה, וחד שיהיו שזורים. יש כאן מקום לדון כי האפיון שש משזר (לט כח) מייצג גם ששה חוטי פשתן וגם שזירתם. היות ואין הפעל "שזר" מוזכר לפני-כן, סביר להניח שמכאן לימוד השזור. "שש משזר" מאפיין את "מכנסי בד" שמהם מתפשט הלימוד לאחוריו, לכן לכאורה הגמרא הייתה צריכה להזכירו כחד השני ולא כשלישי. עורך המתבתא מביא "משנה למלך" (כלי המקדש פ"ח ה"ג) שהוכיח מדברי רש"י (בבלי זבחים י"ח ב' ד"ה דברים) שממה שכתוב בסיום הפסוק **שש משזר**, לומדים שצריך שיהיו שזורין. אפשר שסדר הכתוב בגמרא צריך להיות: חד - לגופיה ... וחד - שיהיו שזורין וחד - יהא חוטן כפול ששה וגו'.

(שמות מקודי לט, כט) וְאֵת-הָאֲבָנִים שֶׁשׁ מְשָׁזָר וְתַכְלֵת וְאֲרָגְמֵן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי מְעֻשָׂה רָקַם

וְאֵת-הָאֲבָנִים שֶׁשׁ מְשָׁזָר – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל או על עצמו. אפשר שכאן ללמד על עצמו כי כל בגדי הכהן הדייט שכתובים לפניו (כתנת, מכנסיים, מגבעת) הם רק שש ואילו האבנט עשוי שעטנז.

וְאֵת-הָאֲבָנִים ... וְאֲרָגְמֵן – גרשיים ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר. האבנט עשוי שעטנז. להקל – שמותר שעטנז. להחמיר – אפשר שמפני כך אסור לחגור אותו ברגע שפוסקים מעבודת כהן במקדש.

שש משזר – רביעי, האבנט עשוי מארבעה מיני חוטים, שלושה צמר תכלת, ארגמן ותולעת שני, ומין אחד של פשתן. הגמרא אומרת שמשזר משמעו שמונה חוטים. אם כן חוט הפשתן עשוי משמונה חוטים דקים ממנו. ארביה החוטים העבים שזורים ביחד לחוט אחד.

ותכלת וארגמן ותולעת שני - דרגא תביר מרכא טפחא – כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל כל אחד חלה אותה הלכה. אפשר שהכוונה כל חוט צמר עשוי משה חוטים דקים ממינו. וצ"ע

כיצד ענין בן-נכר מבטא תורה למשה מסיני

לקביעת הגמרא כי כהן ערל בשר או ערל לב פסול לעבודת המקדש הוא הלכה למשה מסיני, מוצע רמז בטעמי המקרא של הפסוק הבא:

שמות בא יב, מג: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֶאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל-בֶּן-נֹכֵר לֹא-יֵאכַל בּוֹ:

שמות בא יב, מח: וְכִי-יָגִיד אֶתְּךָ זֶר וַעֲשֵׂה פֶסַח לֵה'

הַמּוֹל לְךָ כָּל-זֶכֶר וְאַזְּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֹתָתְךָ הָאֲרָץ וְכָל-עֶרְל לֹא-יֵאכַל בּוֹ:

יחזקאל מד, טז: כה-אמר אדני ה' כל-בן-נכר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל-מקדשי לְכָל-בֶּן-נֹכֵר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הַמּוֹל לְךָ כָּל-זֶכֶר – דרגא מונח רביעי, בתפקיד תיקון הקלקול שנמשך מחטא אדם הראשון, פשט הפסוק הוא במילת גר לאכילת פסח להסיר ממנו ערלה שבאה לעולם מחטא אדם הראשון. הדרש ע"פ תבנית טעמי המקרא **הַמּוֹל לְךָ כָּל-זֶכֶר** – דרגא מונח רביעי, תיקון לקלקול בהסרת ערלת בשר וְאַזְּ יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד של שתיים, הוא (א) עיכוב ערל ישראלי מקרבן פסח; ו-ב) רמז להלכה למשה מסיני כי כהן ערל פסול לעבודה. כהן ערל היינו בעל ערלת בשר או בעל ערלת לב, היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הנובע מיצר הרע שבא לעולם בחטא אדם הראשון.

תבני הטעמים זרקא [מונח] סגול מרמזת על תוספת או החסרת ענין או שניים מסוג הענין הנידון בתבות המטועמות בהן. כאן התיבות הן **כה-אמר** [זרקא] אַרְגְּמֵן [מונח] ה' (לפי הנקוד קריאתו אלקים) [סגול]. אפשר שהוראת הנבואה להרחיק ממקדש ה' שבו נידונים ע"י הסנהדרין (בטוי אלקים) ובו מתכפרים (בטוי א-דני) את מי שאינו ראוי מישאל, ולהרחיק מעבודת הכפרה ע"י הכהנים, כהן ערל שאינו מפורש בתורה. כך עולה מהפירושים הבאים:

מצודת דוד בן נכר וגו'. ר"ל בין שלבו אטום מלדעת את ה' ובין מי שלא נמול על כי מתו אחיו מחמת מילה:

לכל בן נכר. בזה יפרש לומר מה שאסרתי בן נכר אין הכונה על איש מגויי הארצות כי הכונה היא על כל מי שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים אשר הוא בתוך בני ישראל ועשה עבודתם לעכו"ם:

ע"פ **מלבי"ם כה אמר ה', כל בן נכר**, ר"ל שיהיה חילוק לעת"ל בין נכר שנתנכרו מעשיו והוא מישאל, ובין אם יהיו מהלויים, ובין יהיו מהכהנים, שיהיה דיניהם משונים,

- שבן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי כלל, ולא יוכל אף ליכנס למקדש, וזה יהיה רק לבן נכר אשר בתוך בני ישראל,
- לאפוקי בן נכר של הלויים והכהנים יהיה להם דין אחר, והוא מתברר בפסוקים הבאים, כגון:

יחזקאל מד, יד: ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל עבדתי ולכל אשר יעשה בו: פ

4 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד, ויקרא

4.1 ויקרא א,א

ויקרא א,ו: וְהַפְּשִׁיט אֶת-הַעֲלָה וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ:

ראה שמות תצוה כט,ז: לענין נתוח לנתחים. זה פסוק יחיד בתנ"ך העוסק בהפשטת קרבן. מכאן יש ללמוד לכל הקרבנות. רשב"ם (1) וְהַפְּשִׁיט וגו' - מה תלמוד לומר הַעֲלָה? לרבות את כל העולות להפשט ונתוח (ראה תו"כ ויקרא נדבה פרשת ד פרק ה,ד).

ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה ד

פרק ה (א) וְהַפְּשִׁיט ... וְנָתַח יכול יהא מפשיט אבר אבר ומנתח תלמוד לומר הַעֲלָה (טט – החפץ חיים (הח"ח) מפרש להלן שזה מה"א הידיעה, אבל גם טעם אתנח מגביל שיעשה כך) מפשיט כלה ואחר כך מנתחה.

אפשר כי טעם אתנח של מלת הַעֲלָה מגביל את המעבר לפעולת וְנָתַח לסיום ההפשטה ובדיקת הבהמה מטריפות.

(ב) יכול אין טעון הפשטה אלא עולת נדבה עולת חובה מנין ודין הוא (בכל וחומר) נאמר (כאן) הבא עולה נדבה והבא עולה חובה כגון עולת תמיד, במ' פינחס כח) מה עולת נדבה טעונה הפשטה אף עולת חובה טעון הפשטה. (ג) אין לי אלא עולת בקר (להפשטה, כאן) עולת הצאן מנין ודין הוא נאמר הבא עולה (ד,א,ב) מן-הַפְּקֹר ונאמר הבא עולה (ד,א,ג) מן-הַצֵּאן מה עולת בקר טעונה הפשטה אף עולת הצאן טעון הפשטה. (ד) אין לי אלא של אנשים של נשים מנין (הח"ח: ש) נאמר שכמו שמיעטן מסמיכה כך ימעט את עולתן מהפשטה) אין לי אלא של ישראל של גוים ושל עבדים מנין (הח"ח: ה) הגר"א כתב שמלת גרים מיותר, ופשוט דטעמו מהיכן היה הו"א למעטו כיון דאתרבי ג"כ לסמיכה כדלעיל בפרשתא ב) עד שתהא מרבה להביא את של גוים מנין תלמוד לומר הַעֲלָה (הח"ח: ח) ומה דדרש מן הַעֲלָה דמפשיטה כולה ואח"כ מנתחה, ההיא דרשה מה"א והכא מתיבת עולה גופא דיתירא) כל שהיא עולה טעונה הפשטה, מה ראית להביאן להפשט וניתוח (עולות נשים, עבדים, גוים) ולהוציאם מן הסמיכה (נשים, עבדים?, ובודאי הגוים כי אינם נכנסים בעורה), אחר שריבה הכתוב (להפשט וניתוח) מיעט (לסמיכה)? (ועתה משיב) מפני מה אני מביאם (את העולות של הפטורים מסמיכה) להפשט וניתוח (התשובה המלאה) שהפשט ונתוח כשרים בכל אדם (לעשותם, הח"ח ואין צריך בעלים (יעשו זאת) אם כן מסתברא דלא איכפת לן לענין הפשטה בעלים מאן נינהו ואפילו עכו"ם ונשים נמי) ומוציא אני הסמיכה שאין הסמיכה אלא בבעלים (הח"ח: ח) ומשו"ה מסתבר דכי מיעט רחמנא בני ישראל אתי למעוטי בעלים של עכו"ם ונשים). (ה) רבי חייא אומר צא וראה את מה מיעט הכתוב למעלן את הקריבים (הח"ח: ח) את הבהמה) או את המקריבים (הח"ח: ח) את בני אדם) הוא אומר המקריבים (הח"ח: ח) כדכתיב (ד,א,ג) אֲדָם קָרִיב מִבְּמִן ודרשינן להוציא את המומר) אף אני אמעטם (הח"ח: ח) לנשים וגוים) מן הסמיכה, מפני שאני ממעט את המקריבים לא אמעטם מהפשט וניתוח מפני שאני ממעט את מעשה עולה עצמה (הח"ח: ח) ועדיין לא מעטנו שום מעשה אחרת מה שהוא בגוף העולה עצמה). (ו) אין לי אלא שנשחטה לשמה שלא לשמה (הח"ח: ח) שהרי לא עלתה לבעלים וס"ד דישתנה דינה גם לענין העור), מנין תלמוד לומר הַעֲלָה כל שהיא עולה טעונה הפשטה.

פסוק (וי' א,ה) עסק בשחיטת העולה, הקרבת הדם (הולכה למזבח) וזריקת הדם, ורחמנא הפריד את הפשטת הקרבן וניתוחו מהפעולות שבפסוק (א,ה). (ויקרא א,ג) וְהַפְּשִׁיט – טפחא (א) בתפקיד רבוי בלי הגבלת מרכא על כל מיני העולות וכל מיני בעלים (ב) התפשטות ההפשטה על כל העולות שעברו את הפעולות של פסוק (א,ה). בכך יש תשובה לשאלת תו"כ מנין לעולת חובה בדרך נוספת לתשובת תו"כ שזה בקל וחומר מעולת נדבה, וכן משיב לשאלת התו"כ מנין שלעולת צאן, בדרך נוספת לתשובת תו"כ שזה בקל וחומר מעולת בקר, וכן משיב לשאלת התו"כ מנין שלעולת נשים, גוים ועבדים, בדרך נוספת שלא רק מה"א הידיעה של מלת הַעֲלָה כפ' הח"ח.

אֶת-הַעֲלָה – מלת אֶת מרבה מספר מצבים לענין הפשטת עור עולה וזכיית הכהנים בו

(א) אֶת-הַעֲלָה – מקף בתפקיד רב-מצב כ-תו"כ פ' ד', פ"ה,מ"ו (א) הפשטה של עולה שנשחטה לשמה (ב) הפשטה של עולה שנשחטה שלא לשמה (הח"ח: ח) שהרי לא עלתה לבעלים וס"ד דישתנה דינה גם לענין העור), מנין תלמוד לומר הַעֲלָה כל שהיא עולה טעונה הפשטה. (ב) אֶת-הַעֲלָה – מקף בתפקיד רב-מצב לענין העורות (א) עורות שהכהנים זוכים בהם (ב) עורות שהכהנים לא זוכים בהם. כ-רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ה, ה"ט, ה"כ

ה"ט כל עורות קדשי הקדשים לכהנים בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד שנאמר עור העולה אשר הקריב, אבל עורות קדשים קלים לבעלים, וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה שנאמר (ד,א,ג) עֲלֹת אִישׁ עולה שעלתה לאיש. ה"כ כל קדשי הקדשים שאירע בהן פיסול (כגון טרפה, פיגול בשחיטה ובמעשי הדם) קודם הפשטן אין עורותיהן לכהנים, לאחר הפשטן עורן לכהנים (וצריך ליישב עם הנאמר בה"ט שאם לא זכה המזבח בבשרה, כגון שנמא, לא זכו הכהנים בעורה), וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת. (הרב ברס העלו למזבח ואח"כ נודע שהיה פסול לפני ההפשט ואז לא זוכים הכהנים בעורות)

ויקרא צו ז,ח: וְהִפְּקֹוּ הַמִּקְרִיב אֶת-עֹלֹת אִישׁ עֹר הַעֲלָה אֲשֶׁר הִקְרִיב לִפְנֵי לַיהוָה:

(ג) אֶת-הַעֲלָה – מקף בתפקיד רב-מצב (א) מן התורה בהמה שחוטת בחזקת כשרותה עומדת (ב) מרבנן יש לרבות בדיקות טרפות למנוע גנאי של הקרבת טריפה.

ע"פ רמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פ"ה,ה"ח כל הזבחים מקטירין אימוריהן על גבי המזבח אחר שזורקין הדם תחילה וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהן, ואין מפשיטין אותן עד שזורק הדם, חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר את עורם ואת בשרם, נמצאת אומר זורק תחילה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא האימורין ומקטיר.

סדר הפעולות: שחיטה, קבלת הולכת וזריקת הדם. הפשטה, ניתוח המאפשר להוציא אימורים (חלב). הקטרת אימורים, בעולה שריפת הבשר.

בבלי ביצה כה,א - וְנָתַח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ - אמר רמי בר אבא (או בר חמא): הפשט ונתוח בעולה, ע"י חיתוך לחלקים לפי גבולות האיברים הטבעיים של הבהמה.

פ"י חתם סופר בבלי ביצה כה,א ... ונראה זה יש ללמוד מהפשט וניתוח דעולה דאע"ג דסמוך ארובא ברישא של עולה (בהמה שחוטת בחזקת כשרותה עד שיתברר שהיא טרפה) מ"מ אין רשות להקטיר שום אבר ממנו עד אחר הפשט וניתוח דכיון שסופנו להפשט ולנתוח ואם יהי' בה שום טריפו' נמצאהו יהי' מגונה מה שהקרבנו תחלה איברי טריפה לגבי מזבח ...

לכאורה נראה כי מדאורייתא בהמה בריאה אין לחזור לבדוק בטרפות, ורק רבנן תיקנו לבדוק טרפות. אבל כפ"י חתם סופר מפני שיהיה מגונה אם ימצא שהוקרבה בהמה טריפה, לכן יש לרבות בדיקת טרפות.

וכמסקנה מ-חתם סופר בבלי ביצה כה,א כנראה שהעולה שנמצאה טרפה אחרי שהוקרבה, עולה לבעלים אבל הדבר יהיה מגונה לכן חובה להפשט ולבדוק.

וְנָתַח אֹתָהּ - מרכא טפחא, יתור לרבות בדיקת טרפות באיברים למנוע גנאי של הקרבת בהמה טריפה.

רשב"ם (1) אָתָּה לְנִתְחִיקָה - ולא נתחיה לנתחים (ראה **ספרא פר' ד', פ"ה, ז.**).

לְנִתְחִיקָה – סלוק, מגביל לנתחים כפי האיברים הטבעיים של הבהמה ולא לנתחי איברים.

(א) וְהַפְּשִׁיט ... וְנִתַּח יכול יהא מפשיט אבר אבר ומנתח תלמוד לומר **הַעֲלָה** (טט – הח"ח מפרש להלן שזה מה"א הידיעה, אבל גם טעם אתנה מגביל שיעשה כך) מפשיט כלה ואחר כך מנתחה.

ויקרא ויקרא א, ח – ט: [ח] וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתֻחִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפְּרָד

עַל-הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

[ט] וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרֵתָם בְּמַיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחֹחַם לָהּ:

הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתֻחִים – זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק אתנה) כעין לימוד היקש מניחוח עולה לניחוח פר חטאת כהן משיח

בבלי זבחים נא, נא נאמר כאן **(ויקרא ד, יא) ראשו** ... ו-**כָּרְעוּ** ונאמר להלן **(ויקרא א, ח-ט) ראשו וכרעו (הראש ... וכרעו)**, מה להלן (וי' א, ז) ע"י ניתוח, אף כאן על ידי ניתוח.

רלב"ג (ע"ה"ת) (וי' ד, יא) וְאֶת-עוֹר הַפָּר וְאֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ עַל-רֹאשׁוֹ וְעַל-כָּרְעָיו - לפי שמנה הראש והכרעים אחר זכירתו **כָּל-בְּשָׂרוֹ**, למדנו שכבר ניתחהו לנתחיו, כמו הענין בעולה. וזה, כי הראש הוא נתח מהנתחים, כמו שהתבאר במה שקדם (ראה **וי' א, ז**).

(וי' א, ט) יָרֵתָם – מונח, מרבה **בְּמַיִם** – אתנה, מגביל, ביחד רבוי הגבלות או מעט כמות כמובא ב- **תורה תמימה א, ט**

(א) יָרֵתָם בְּמַיִם - במים ולא ביין, במים ולא במזוג^(ט) במים לרבות שאר מים ואפילו מי כיוור^(פ) [מנחות כ"ב א']:

(ב) יָרֵתָם בְּמַיִם - במים אפילו כל שהוא^(קט) [תו"כ: כ] הערה^(קט) ר"ל שאין להם שיעור. ופשוט הוא משום דבטבילת גוף צריך ארבעים סאה משום דכתיב בה ורחץ את בשרו במים ודרשינן שיהיה כל בשרו עולה בהן, משא"כ הכא:

יָרֵתָם בְּמַיִם – מונח אתנה, ממעט מארבעים סאה לשיעור מים כלשהו. התוכן מרבה מקורות מים, הטעם ממעט שיעור המים.

בבלי זבחים ב, ב ... אי נמי, אידי דתנא לשמן ושלא לשמן, תנא נמי שלא לשמן ולשמן! אלא מהא, (בגמרא מצטטת משנה פ"ד, מ"ו) לשם ששה דברים הזבח נזבח: לשם זבח, לשם זובח, לשם שם, לשם אישים, לשם ריח, לשם ניחוח, והחטאת ואשם - לשם חטא; א"ר יוסי: אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו - כשר, שתנאי בית דין הוא, אתנו בית דין דלא לימא לשמו, דילמא אתי למימר שלא לשמו; ואי סלקא דעתך שתמא פסול, קיימי בית דין ומתני מילתא דמיפסיל ביה?

במדבר פינחס כה, ב: [ב] צו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קָרְבְּנֵי לְחֵמֵי לְאֻשֵׁי רֵיחַ נִיחֹחֵי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי כְמוֹעָדוֹ:

אֶת-קָרְבְּנֵי לְחֵמֵי לְאֻשֵׁי-רִבִיעִי, רֵיחַ נִיחֹחֵי – יתיב זקף-קטן

שיטת **הרב א"מ פערל אֶת-קָרְבְּנֵי לְחֵמֵי לְאֻשֵׁי-רִבִיעִי, רֵיחַ נִיחֹחֵי** – יתיב זקף-קטן

א' תורה תמימה (וי' א, ט) ע"פ זבחים פ"ה מ"ז ב', זבחים פ"ד מ"ו, **בבלי זבחים ב, ב**, מו, ב לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח, לשם זובח, לשם השם, לשם אישים, לשם ריח, לשם ניחח, דכתיב עולה ריח ניחח לה', עולה – לשם עולה, אשם – לשם אשם, ריח – לשם ריח, ניחח – לשם הנחת רוח, לה' – לשם ה' כוונות בשחיטה - **וזה לא הענין כאן**

ב' לְאֻשֵׁי – רביע, ארבע כוונות בהקטרה (צ"ל שש כוונות בשחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם, זריקת הדם (=הקטרה) – **בבלי זבחים מו**

ב'א' לשם השם - **לְאֻשֵׁי** - לשון אני; ב'ב' לשם אישים - להקטיר האש מגזרי עצים

ב'ג' לשם ריח - שלא יצלה ויקטיר אלא **רֵיחַ** - יתיב דווקא כך באופן שיעלה **רֵיחַ**

ב'ד' לשם ניחוח - שאמרתי ונעשה רצוני, **נִיחֹחֵי** - זקף-קטן, (א) מרבה בו ניחוח (ב) נחת רוח לה' שאמרתי ונעשה רצוני.

(ג) דרשנו בו שימוש פעמיים באותיות לענין הפסקה בשיר ותקיעות בשעת הקרבה (ראה במ' פ"י כח)

ויקרא א, ט: עולה מן הבקר [ט] וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ יָרֵתָם בְּמַיִם – שלא כמו פר חטאת כהן משיח **בבלי זבחים נא, א** אי מה להלן (בעולה

ויקרא ד, י) בהפשט, אף כאן (פר חטאת כהן משיח) נמי בהפשט! תלמוד לומר: **וְקָרְבוּ וְכָרְעוּ**. מאי תלמודא? א"ר פפא: כשם שפרשו בקרבו, כך בשרו בעורו. (לומדים ניתוח ולא לומדים הפשט)

תורה תמימה ויקרא א, ט עֲלָהּ וגו' - לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבח לשם זובח, לשם השם, לשם אישים, לשם ריח, לשם ניחח, דכתיב עולה אשה ריח ניחח לה', עולה - לשם עולה, אשם - לשם אשם, ריח - לשם ריח, ניחח - לשם הנחת רוח, לה' - לשם

ה' ^(קט) [זבחים פ"ד מ"ו]:

אִשָּׁה רֵיחַ-נִיחֹחַם - נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחח ובעולת העוף אשה ריח ניחח (פ' י"ז) ובמנחה אשה ריח ניחח (ב' ב'), ללמדך

שאחד המרבה ואחד הממעט, ובלבד שיכוין את לבו לשמים^(קט) [מנחות ק"א א']:

רֵיחַ-נִיחֹחַם – מקף בתפקיד רב-מצב (א) אחד המרבה (ב) אחד הממעט

רֵיחַ-נִיחֹחַם לָהּ - מכאן שאין ריח ניחח בכמה^(קט) [זבחים ק"ט ב']:

רֵיחַ-נִיחֹחַם לָהּ - תנאי, א"ר שמעון בן עזאי, בוא וראה, מה כתיב בפרשת קרבנות, שלא נאמר בהם לא אל ולא אלהים אלא ה', שלא

ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק^(קט) [מנחות ק"א א']:

לשם זבח **בבלי זבחים מז, א** מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול? שנאמר: **(ויקרא א, ה) וְשָׁחַט אֶת-גִּבּוֹ הַבָּקָר לִפְנֵי ה', עַד שְׂתֵּאָה**

שחיטה לשם בן בקר

ויקרא א, יג: עולה מן הצאן

והקרב והקרעים ירתיב בְּמַיִם וְהַקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת-הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַם לָהּ: פ

ויקרא א, יז: עולה מן העוף וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּכַנְפָּיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַה עַל-הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ

עֲלֶיהָ הוּא אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַם לָהּ: ס

(א, יג) (א, יז) עֲלֶיהָ הוּא – מונח רביע, אפשר שכאן הרמז לענין לשם ששה דברים הזבח נזבח

וזה צריך להיות כעין בנין אב, אבל הופעתו בשני כתובים כאילו אומר שכל אחד יש בו חידוש לעצמו.

(א, ה) (א, ט) (א, יג) (א, יז) לָהּ – סלוק, לשם השם בלבד, למעט משכילים עליונים, מלאכים וח"ו כוונה לשם אלילות.

4.2 ויקרא א,א (התשע"ה, עם הרב ויגודר)

ויקרא ויקרא א,ח: וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱתִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפָּדָר עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

וְעָרְכוּ - רביעי, בעזרת הרב א"מ פרל הי"ו, ארבעה מעשי עריכה בקרבן: (א) הכהנים העלו הקרבן עד ראש הכבש, וזרקו הנתחים מראש הכבש אל המערכה (זריקה לאש מן הכבש, ב-**אבן האזל** מברר המחלוקות מהמהיכן זורקים). (ב) עריכה וסידור נאה של הנתחים על האש על שני אלה אומר **רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ו,ה"ד** כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם, ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח, ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח, וזורק כל האיברים על האש שנאמר **(דב' ראה יב,ב) הַבָּשָׂר וְהַדָּם, כשם שהדם בזריקה כך כל הבשר בזריקה, ואחר שזורקין חוזר ועורך אותן על האש שנאמר (וי' א,ב) וְעָרְפוּ הַכֹּהֲנִים אֹתָם, ואיברים שצלאן ואחר כך העלין למזבח אין בהם משום ריח ניחוח.**

כסף משנה ... ומ"ש וזורק כל האיברים על האש וכו'. כן משמע בסוף מסכת תמיד ובפרק טבול יום (דף ק"ד) אמרו מה דם בזריקה אף בשר בזריקה. ומ"ש ואחר שזרקן חוזר ועורך אותם על האש וכו'. בסיפרא פ"ד.

(ג) חלקים מן הנתחים הפוקעים מן האש עורכים אותם שוב על המערכה **בבלי זבחים פג,ב** ר' יהושע אומר: כל הראוי לאישים כו'. ורבן גמליאל נמי הכתיב: **(וי' צו ז,ב) עֲלֶה עַל מוֹקְדָה!** ההוא לאהדורי פוקעין הוא דאתא. ואידך לאהדורי פוקעין מנא ליה? נפקא ליה **(וי' צו ז,ג) מ-אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ.** (מחלוקת האם גם מה שפקע ונפל על רצפת העזרה מוחזר למערכה).

רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ו,ה"ג איברים שפקעו מעל המזבח אם יש בהן ממש אפילו פקעו אחר חצות הלילה יחזיר, שנאמר **(וי' צו ז,ב) עַל מוֹקְדָה עַל-הַמִּזְבֵּחַ קָל־הַלְלָהּ,** ואם אין בהם ממש אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר, ...

(ד) איברים שלא נתאלו, מסירים מן המערכה ומניחים בכבש ו/או בסובב, גורפים את שירי המערכה של היום הקודם אל התפוח. עורכים מערכה חדשה ואז **משנה תמיד פ"ב,מ"ה** ... האיברים והפדרים שלא נתאלו מבערב מחזירין אותן למערכה הציתו שתי המערכות באש ... חוזרים לעריכה (א)

וְעָרְכוּ - רביעי, ארבע דרשות הקשורות למלת **וְעָרְכוּ** אפשר שהן כך: אחת – למעט הפשט וניתוח שיהיו בכהנים, אחת – למספר שניים לחישובי מספרי כהנים הדרושים להעלאת איברים למזבח לקרבן ציבור (טלה, איל, פר) ולקרבן יחיד, אחת – להיקש היקש ממלת **(וי' א,ב) וְעָרְפוּ** בטלה של עולה אל מלת **(וי' א,א) וְעָרְכוּ** של עולת בקר ומשתמש בסמיכות שלה ל-**(וי' א,א) וְנָתַנו ... אֵשׁ** ללימוד טלה של עולת תמיד של שחר שרק בו נותנים אש במערכה חדשה, אחת – חובת עבודת כהנים בבגדי כהונה גם בעבודות שאין בהן מיתה לזר, ואין בהם כפרה. (א) **בבלי יומא כז,א** ... מקבלה ואילך מצות כהונה **וְעָרְכוּ** למה לי? למעוטי הפשט וניתוח (שלא צריך כהונה)

(ב) **בבלי יומא כז,א** ... **(וי' א,א) וְנָתַנו** - לגופיה, **וְעָרְכוּ** - שנים. **בְּנֵי אֶהְרֶן** - שנים, **הַכֹּהֲנִים** - שנים, למדנו לטלה שטעון ששה. (ב) **תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת יומא פ"ב,ה"ד** (סיכום דיון הירושלמי: דרשת מספר שניים לחישובים שונים. לר' עקיבה דרשת שנים, לחישוב ששה כהנים להקרבן טלה, לר' ישמעאל כהן אחד עורך שני איברים מי"א איברים וכך מגיע לששה כהנים. לחישוב ש-פרו של יחיד שיהא קרב בששה. בתוך ירושלמי זה דרשה (ג) היקש ממלת **(וי' א,ב) וְעָרְפוּ** בטלה של עולה אל מלת **(וי' א,א) וְעָרְכוּ** של עולת בקר ומשתמש בתוצאת ההקש והסמיכות לפסוק **(וי' א,א) וְנָתַנו** של נתינת אש על המערכה ללימוד לטלה של עולת תמיד של שחר שרק בו נותנים אש במערכה חדשה.)

גמ' (וי' א,א) וְעָרְכוּ יכול מאה יכול מאתים א"ר עקיבה כל ששמועו מרובה ושמועו ממועט תפשתה המרובה לא תפשת תפשת את הממועט תפשת. ... **וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֶן** יכול מאה ת"ל **(וי' א,ב) וְעָרְפוּ הַכֹּהֲנִים אֹתָם** אי וערך הכהן אותם יכול יהא כהן אחד עורך את כל האיברים ת"ל **וְעָרְכוּ** הא כיצד **כהן אחד עורך שני איברים (וְעָרְפוּ הַכֹּהֲנִים)** - זה כהן אחד, **אֹתָם** - מיעוט רבים - שניים) וכמה הן איברים עשרה ואחד בקרבים נמצא הטלה (הכוונה לתמיד של שחר) עולה בששה דברי ר' ישמעאל ר' עקיבה אומר **וְעָרְכוּ** - שנים, **בְּנֵי אֶהְרֶן** - שנים, **הַכֹּהֲנִים** - שנים, מלמד שהטלה עולה בששה. **הַכֹּהֲנִים** רבות הקרחים דברי ר' יודה (הגמ' מקשה, איך הסקנו שמדובר בטלה של תמיד) והלא בבן הבקר הכתוב מדבר מה ת"ל בתמיד של שחר הכתוב מדבר שמעון בר אבא ר' יוחנן בשם ר' ינאי נאמר כאן **עריכה** ונאמר להלן (בטלה של תמיד) **(וי' א,ב) וְעָרְפוּ הַכֹּהֲנִים אֹתָם** מה עריכה שנאמר להלן בתמיד של שחר הכתוב מדבר אף עריכה שנאמר כאן בתמיד של שחר הכתוב מדבר עולה בר ישמעאל בשם ר' לעזר אינו צריך ממשמע שנאמר **וְעָרְכוּ** אין אנו יודעין שהן שנים (זה ברור) ואת דרש **וְעָרְכוּ** - שנים, **בְּנֵי אֶהְרֶן** - שנים, **הַכֹּהֲנִים** - שנים ותני כן אין לך קודם לתמיד של שחר אלא קטרת בלבד יכולין הם **ל** להעלותו ולמה איל קרב ב"א אלא כדי לעשות פומפי רבנן דקיסרין אמרי מפני מה פר (של ציבור) קרב בכ"ד כדי לעשות פומפי לדבר על שם בבית אלהים נהלך ברגש ואת דרש **וְעָרְכוּ** - שנים, **בְּנֵי אֶהְרֶן** - שנים, **הַכֹּהֲנִים** - שנים, מיכן **לפרו** של יחיד שיהא קרב בששה:

ספרא ויקרא - דבורא דנדבה פרשה ד (ב) (וי' א,א) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱתִים אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-

הַפָּדָר מלמד שאין הראש והפדר מהנתחים, דבר אחר שיהא פורש את הפדר על בית השחיטה שהוא דרך כבוד של מעלה, ומנין שהראש והפדר קודמין לכל האימורין תלמוד לומר **(וי' א,א) אֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פָּדָרוֹ וְעָרְפוּ הַכֹּהֲנִים אֹתָם.** מלמד שהראש והפדר קודמין לכל האימורין. (ג) רבי חייא אומר מניין לשחיטה שהיא מן הצואר תלמוד לומר **(וי' א,א) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱתִים** שאין תלמוד לומר **אֶת-הָרֹאשׁ וְאֶת-הַפָּדָר** והלא הראש והפדר בכלל האיברים היו ואם כן למה נאמר את הראש ואת הפדר אלא לפי שנאמר **(וי' א,א) וְהִפְשִׁיט אֶת-הָעֵלָה וְנָתַח אֹתָהּ לַנְּחִיָּה:** **(וי' א,א) וְעָרְכוּ בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנֶּחֱתִים** נתחים שהיו בכלל הפשטה ומנין לראש שכבר הותז בשחיטה תלמוד לומר **(וי' א,א) וְאֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-פָּדָרוֹ.** (ד) **עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ** עצים נתונים להיות אש וכי כל העצים כשרים למערכה הן כל העצים כשרים חוץ משל זית ושל גפן אבל באלו רגילין במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן רבי אליעזר מוסיף אף של חרוב ושל דקל ושל שקמה ושל מייש ושל אלון. (ה) יכול המתנדב עולה יהא מביא עציה ואישיה עמה תלמוד לומר **עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ** מה מזבח משל צבור אף אש ועצים משל צבור, דברי רבי אלעזר ברבי שמעון, רבי אליעזר אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואש שלא נשתמש בהן הדיוט, דבר אחר **עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל-הַמִּזְבֵּחַ** שלא יהו הגיזרין יוצאין חוץ למערכה.

עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ - זקף-קטן, שתי דרשות השייכות למזבח צבור (א) מקור העצים ומקור האש (ב) עריכת נאה של העצים והאש **עַל-הָעֵצִים** - מקף כרב-מצב (א) עץ כשר למערכה, (ב) עץ שאינו כשר למערכה **בסעיף זה יש** (א) מה המקובל להביא ומה לא מקובל (ב): **עוד אפשרויות** (ג) עץ משל צבור (ד) עץ משל יחיד (ה) עץ שהיה בשימוש (ו) עץ שלא היה בשימוש **עַל-הָאֵשׁ** - מקף כרב-מצב (א) אש מזבח משל צבור, (ב) אש של אדם המביא קרבן

ויקרא צו, ג: וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן מִנְדוּ בֹד וּמְכַנְסֵי-בֹד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת-הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת-הָעֵלֶה עַל-הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ:

ראה תבנית טעמים מקבילה **ויקרא אחרי מות טז, ד:** פְּתַנְתָּ-בֹד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי-בֹד יִהְיוּ עַל-בְּשָׂרוֹ וּבְאֵבֶנֶת בֹד יִחַגְרוּ וּבְמַצְנַפֶּת בֹד יִצְנָף בְּגֵדֵי-קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בְּמִים אֶת-בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם: **שמות פקודי לט, כח:** וְאֵת הַמַּצְנַפֶּת שֵׁשׁ וְאֶת-פְּאָרֵי הַמְּגַבְעֹת שֵׁשׁ וְאֶת-מְכַנְסֵי הַבֹּד שֵׁשׁ מְשֻׁנָּה: **יחזקאל מד, יח:** פְּאָרֵי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עַל-רֵאשֵׁם וּמְכַנְסֵי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עַל-מִתְנִיָּהֶם לֹא יִחַגְרוּ בְּיָזַע: **יחזקאל כז, טז:** אָרַם סִסְרִיתָה מְרַב מַעֲשֵׂיֶיךָ בְּנִפְףָה אֲרָגְלוֹן וְרַקְמָה וּבוּיֹן וְרֵאמֶת וְכַדְפָּד נִתְּנָה בְּעֵזְבוֹנוֹךָ: **ר' מנחם בן שמעון ובוין** - תרגום "שש" (יח' כז, ז) (ר' יוסף קרא מבגד של בוין, רד"ק יריעות פשתן), והם בגדי פשתים או מטה.

בבלי זבחים יח, ב תנו רבנן: **בֹּד** - שיהיו של בוין, **בֹּד** - שיהיו חדשים, **בֹּד** - שיהיו שזורים, **בֹּד** - שיהיו חוטן כפול ששה, **בֹּד** - שלא ילבש של חול עמהן. א"ל אביי לרב יוסף: בשלמא שיהו של בוין (=בד=פשתן), הא קמ"ל: בוין אין, מידי אחרינא לא, אלא **בֹּד** שיהו חדשים, חדשים אין, שחקין לא, והתניא: משוחקין - כשרים! אמר ליה וליטעמין: (שואל רב יוסף לאבבי כיצד תסביר שמלת) בד (נדרשת) שיהו חוטן כפול ששה, (כאשר) בד – חד חד לחודיה משמע (מלה בלשון יחיד ללמד על חוט אחד לבדו)! אלא הכי קאמר: בגדים שנאמר בהן בד - צריכין שיהו של בוין, חדשים, שזורין, שיהא חוטן כפול ששה, יש מהן למצוה, יש מהן לעכב.

רש"י דברים שנאמר בהן בד צריכין כו' יש מהן למצוה - חדשים לנוי דלאו ממשמעותא אתי ויש מהן לעכב בוין ושזורים וחוטן כפול ששה בוין כדמפרש ואזיל דבר העולה מן הקרקע בד כבד שזורים כיון דבד היינו בוין ובעלמא קרי להו שש משור וחוטן כפול ששה כדאמרין בסדר יומא (דף עא:) וילפינן בסדר יומא מקראי דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה ויליף ליה לעיכובא. מרש"י משמע שאין לומדים זאת ממלת בד אלא היא מין אסמכתא

ממאי דהאי בד כתנא הוא? אמר רבי יוסף ברבי חנינא: דבר העולה מן הקרקע בד כבד (**רש"י** קנה יחידי מכל גזעי ואין ב' קנים עולים מגזע אחד). אימא: עמרא (**רש"י** צמר בהמה עולה בד כבד נימא נימא לבדה)! עמרא מיפצל. כיתנא נמי מיפצל! על ידי לקותא מיפציל (צמר מתפצל מעצמו, פשתן מתפצל רק ע"י כתישתו). רבינא אמר, מהכא: (**יחזקאל מד, יח**) פְּאָרֵי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עַל-רֵאשֵׁם וּמְכַנְסֵי פְּשֵׁתִים יִהְיוּ עַל-מִתְנִיָּהֶם לֹא יִחַגְרוּ בְּיָזַע: א"ל רב אשי לרבינא: והא עד דאתא יחזקאל מנלן? ולטעמין, הא דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו: (**יחזקאל מד**) כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי (לשרתני), עד שבא יחזקאל מנלן? אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא, הכא נמי גמרא גמירי לה כו'.

המקראות בתורה הם אסמכתאות היינו נושאי תבניות טעמים המרמזות כאן להלכה למשה מסיני והנביא יחזקאל פרט אותם בפסוקי נבואותיו.

וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד לכל עבודות המקדש

מִנְדוּ בֹד – מונח רביע בתפקיד של לפחות ארבעה אפיונים. בעזרת הרב א"מ פערל הי"ו

בבלי זבחים יח, ב ארבעה אפיונים אלא הכי קאמר: בגדים שנאמר בהן בד (טט – טט) היינו **מִנְדוּ בֹד** – מהמונה רביע תדרוש) - צריכין שיהו של (טט – טט) א) **בוין**, (טט – טט) ב) **חדשים**, (טט – טט) ג) **שזורין**, (טט – טט) ד) **שיהא חוטן כפול ששה**, (שני האפיונים הבאים מסבירים את הקודמים) **יש מהן למצוה, יש מהן לעכב**. אפיונים נוספים הנלמדים מ-**מִנְדוּ בֹד**.

בבלי יומא עא, ב ויעשו את הכתנת שש... (**שמות פקודי לט, כח**) וְאֵת הַמַּצְנַפֶּת שֵׁשׁ וְאֶת-פְּאָרֵי הַמְּגַבְעֹת שֵׁשׁ וְאֶת-מְכַנְסֵי הַבֹּד שֵׁשׁ מְשֻׁנָּה:

חמשה קראי כתיבי: (טט – זה מהכתוב) חד - לגופיה, (טט – א לעיל) דכיתנא ניהוו. (טט – ד לעיל) וחד - שיהא חוטן כפול ששה, (טט – ג לעיל) וחד - שיהיו שזורין, (טט – ה) וחד - לשאר בגדים שלא נאמר בהן שש, (טט – אפיון המסביר הקודמים) וחד - לעכב.

בבלי זבחים מביא פסוקים נוספים להוכחת משמעות בד ומסכם שהמקראות הן אסמכתאות בלבד ו**נגמרא גמירי**, היינו מסורת בדינו, הלכה למשה מסיני.

וּמְכַנְסֵי-בֹד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ – זרקא מונח סגול

וּמְכַנְסֵי-בֹד – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) בגדי הכהונה חדשים לבנים לעומת (ב) בגדים חדשים צהובים או שחוקים

וּמְכַנְסֵי-בֹד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ – זרקא מונח סגול – בתפקיד גריעה מהענין וזה בגדים שחוקים או בגדי פשתן צהוב שהם פחותין בערכם אבל שוים בקדושתם. **בבלי זבחים יח, ב** אומר שנדרש מהם להיות חדשים, לכן יתאים יותר פשתן צהוב, ומדרשה לומד גם שחוקים. כאן **רבי יהודה הנשיא לומד זרקא מונח סגול כמו רבנן!**

וּמְכַנְסֵי-בֹד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ – זרקא מונח סגול – בתפקיד הוספה מהענין על הענין וזה לרבות מצנפת ואבנט (וכנראה גם כתונת) על המכנסיים לענין הרמת הדשן. זה נלמד ממלת **יִלְבָּשׁ** - בטעם מונח המרבה יותר מבגד אחד.

בבלי יומא כג, ב ומאי שנא הני? - **מִנְדוּ בֹד**, **מִנְדוּ בֹד**, **מִנְדוּ בֹד** - כמדתו, **וּמְכַנְסֵי-בֹד** - לכדתניא: מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים - שנאמר **ויג' וּמְכַנְסֵי-בֹד יִלְבָּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ**. - וריש לקיש: **מִנְדוּ בֹד** - כמדתו - מדאפקיה רחמנא בלשון **מִנְדוּ**. שלא יהא דבר קודם למכנסים מ-**עַל-בְּשָׂרוֹ** נפקא. נימא כתנאי: **עַל-בְּשָׂרוֹ** מה תלמוד לומר **יִלְבָּשׁ** - להביא מצנפת ואבנט להרמה (של הדשן), דברי רבי יהודה. יש להעיר כי **עַל-בְּשָׂרוֹ** – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) מכנסיים כתונת על בשרו (ב) אבנט מעל הכתונת (ג) מצנפת מעל שער

מפרשי השולחן ערוך ט"ז, מ"א, הגר"א מפרשים הרחבת המושג (הענין של) **יִלְבֹּשׁ** על מושג (ענין של) **עַל-בְּשָׂרוֹ** ומְקַנְסֵי-בֵדֵי יִלְבֹּשׁ עַל-בְּשָׂרוֹ – זרקא מונח סגול – בתפקיד הוספה מהענין על הענין, מבגדי כהנים לומדים על איסור חציצה בתפילין

שלחן ערוך, הוצאת מפעל שולחן ערוך השלם, מכון ירושלים, התשנ"ד שלחן ערוך אורח חיים א, סימן כ"ז סעיף ד' ע' קנ"ד סעיף ד' לא יהא דבר חוצץ בין תפילין לבשרו, לא שנא של יד לא שנא של ראש: הגה ודווקא בתפילין אבל ברצועות אין להקפיד.

ט"ז (ג) דבר החוצץ. דכתיב (שמות בא יג, ט) **לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ**, שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין ידו, וכן בשל ראש: (ט – בט"ז לא כתב תחילת הפסוק (שמות בא יג, ט) **וְהָיָה לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ**, מלת **וְהָיָה** בטעם תרסא שאחד מתפקידיו מלמד על חציצה, כאן שלא תהיה חציצה, וזה בא בלימוד נוסף על הלימוד מבגדי כהונה)

מ"א ד דבר חוצץ. בזבחים דף י"ט ע"א מבעיא אם כנה חיה ושערו הוי חציצה לענין בגדי כהונה, ונראה לי שמפני זה כתב הרוקח שיש לגלח השער שעל הצואר שלא יהא חוצץ, וכתב עליו האגור סימן נ"ה ולא נהגו כן. ומיהו בכנה מתה ועפר יש ליזהר, דבזה לא איבעיא לן כלל. ובשל"ה (מסכת חולין ד"ה כתב אבא) כתב לרחוץ מקום הנחת תפילין:

ביאור הגר"א [י' סעיף ד'] לא כו'. זבחים י"ט א, וערכין ג' ב', וכפירוש הרא"ש [ה"ק, תפילין סימן י"ח] משום חציצה. דלא כפירוש רש"י ותוספות בערכין שם ד"ה שלא כו', דלפירושם מאי פריך בזבחים שם דראש נמי כו', הא שם כתיב (דברים תבוא כח, י) **וְרָאוּ כָל-עַמֵּי הָאָרֶץ** וכו' כמו שאמרו במנחות ל"ה ב', וכמו שכתבו תוספות שם בסוף ד"ה אלו, וכן כתבו בברכות ו' א' ד"ה אלו. והטעם משום דכתיב (דברים ואתחנן ו, ח) **עַל-נֶדְךָ ... בֵּין עֵינֶיךָ שֶׁלָּא יֵהָא חוּצֵץ**, כמו שאמרו בבגדי כהונה. וזהו שכתב **בֵּין כו'**, וכמו שאמרו בזבחים [שם], כן נראה לי: (ט – מענין מדוע הגר"א השתמש בפסוק (דברים ואתחנן ו, ח). ולא כט"ז שהשתמש ב-(שמות בא יג, ט) **וְהָיָה לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ**, מלת **וְהָיָה** בטעם תרסא שאחד מתפקידיו מלמד על חציצה, כאן שלא תהיה חציצה. את החציצה עצמה הגר"א דרש מלת **בֵּין**. גם בפסוק (שמות בא יג, ט) **בֵּין עֵינֶיךָ**, נמצאת מלת "בין" ויחד עם טעם תרסא מלמד על מניעת חציצה. ו**וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** – פשטא מונח זקף-קטן. שני לימודים כפשוטם (א) מיקום תפילין של ראש בין עיניו ובדרשה ממקום אחר מעל המצח; (ב) כתוצאה מהרמוז של תרסא – ללא חציצה מתברר שזה לגבי התפילין. בעוד הלימוד המקובל של מניעת חציצה מבגדי כהונה.)

י"א [הנהגה] ודווקא כו'. דלא נאמר (שמות בא יג, ט) **לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ** אלא על חציצה. ממה שאמרו שם [מנחות ל"ז ב'] (שמות בא יג, ט) **לֶךָ לְאוֹת** ולא (לאחרים) כו' במקום כו', ואילו רצועה עוברת על היד ונכרכת באצבע, כן נראה להלכה אבל לא למעשה בין של יד בין בשל ראש (כו'). ועיין ט"ז [ס"ק ד'] ומ"א [ס"ק ה']

(שמות בא יג, ט) **וְהָיָה לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ** לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' פְּנִיךָ בֵּי בְּנֵי תּוֹקָה הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם: (שמות בא יג, ט) **וְהָיָה לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ** וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ בֵּי בְּנֵי תּוֹקָה לְד הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם: (שמות בא יג, ט) **וְהָיָה לֶךָ לְאוֹת עַל-נֶדְךָ** וְלִזְכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ: (דברים ואתחנן ו, ח) **וְקִשְׁרְתָם לְאוֹת עַל-נֶדְךָ** וְהָיָה לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: (דברים תבוא כח, י) **וְרָאוּ כָל-עַמֵּי הָאָרֶץ בֵּי שְׁמֵי ה' נִקְרָא עֲלֶיךָ וְרָאוּ מִמֶּךָ:**

ויקרא צו וד, ה – ה: [ה] **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד-בּוֹ לֹא תִכְפֹּה וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעַרְבַּ עֲלֶיהָ הַעֲלֶה וְהַקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלֵמִים:**

בבלי יומא מה, א (בלשון עורך המתיבתא) ורבי יהודה (שסובר שבכל יום היו רק שתי מערכות, מה הוא דורש מהפסוק **וְקָרָא צו ו, ה** **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד-בּוֹ**) ההוא להצתת אליתא הוא דאתא דתניא היה רבי יהודה אומר מניין להצתת אליתא שלא תהא אלא בראשו של מזבח, תלמוד לומר **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד-בּוֹ** (מזה רואים שצריך שה'תוקד-בו' דהיינו הצתת האליתא (קסמין דקים) תהיה בראשו של מזבח)

ט – **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד-בּוֹ** – קדמא מהפך פשטא – דבר שחבירו מלמד עליו. בסיפא פסוק ד' הנושא הוא **וְהוֹצִיא אֶת-הַדָּשָׁן**. הדשן צבור בתפוח בראש המזבח, ולכן אפשר שזה האפיון להודיע שהדלקת האליתא תהיה בראשו של מזבח. **עַל-הַמִּזְבֵּחַ** – מקף בתפקיד רב-מצב (א) כפשט הפסוק **עַל-הַמִּזְבֵּחַ** פירושו בראש המזבח; (ב) אלא שלמילת "על" יש משמעויות אחרות כמו "ליד, לפני" ואז זה לא בראש המזבח!

לעצם הצתת אליתא – קסמין דקים **וְהָאֵשׁ** בקדמא, רמז שזאת המדורה המוקדמת המשמשת להצתת קסמין מהם מתחילים אש המערכות כנדרש ב-**ירושלמי יומא פ"ב ה"א לט טור ג** מצוה להקדים אש לעצים שני וערכו עצים על האש קידם עצים לאש

ויקרא צו ו, ה: **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תֹּקֵד-בּוֹ לֹא תִכְפֹּה וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעַרְבַּ עֲלֶיהָ הַעֲלֶה וְהַקְטִיר עֲלֶיהָ חֲלָבֵי הַשְּׁלֵמִים:**

תורה שלמה (ע) (פסחים נח, ב) וְעַרְבַּ עֲלֶיהָ הַעֲלֶה, ת"ר מנין שלא יהא דבר (נקטר במערכה משנערכה שחרית) קודם לתמיד של שחר, תלמוד לומר **וְעַרְבַּ עֲלֶיהָ הַעֲלֶה** (בתר **וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן** כתיב דהוא סידור מערכה) מאי תלמודא (דהאי העולה אתמיד של שחר קאי) אמר רבא העולה. עולה ראשונה ... היינו עולת תמיד וגו'

עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן עֲצִים – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים שעל כולם חלה אותה הלכה, כאן הבערת האש עד שתאחז בשני גזרי העצים.

ספר התודעה ט"ו באב – יום שפסקו בו מלכרות עצים למערכה ... והיו קוראים אותו "יום תבר מגל", היינו שבירת הקרדומות שאין צורך עוד בקרדומות בשנה זו כיון שפסקו כבר לכרות בהם עצים למערכה.

היו תקופות בהן מביאי העצים הסתירו אותם בצורת סולמות כדי להערים על הפרעות הגויים. אמר הגר"א שדבר זה מרומז בכתוב **וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן עֲצִים בַּבֶּקֶר** וגו', הטעמים שעל התיבות **עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן** – דרגא תביר והרי הטעם משלים את הכתוב: **וּבַעַר עֲלֶיהָ הַכֶּתֵן** מדרגות מפורקות (דרגא = סולם; תביר = שבור, כלומר מפורק והרי) – **עֲצִים**, וגו' **וּבַעַר** – קדמא, סדר קדימה בעבודות במזבח ובבית המקדש, סידור עצים, סידור שני גזרי עצים (בבלי יומא), הבערת עצים קודמת לתמיד של שחר הקודם לשאר קרבנות.

של שחר הקודם לשאר קרבנות.

של שחר הקודם לשאר קרבנות.

של שחר הקודם לשאר קרבנות.

של שחר הקודם לשאר קרבנות.

ויקרא צו ו,ו: אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה: ס

בבלי יומא מו,ב (בלשון עורך המתיבתא) ד"ה איתמר, המכבה אש מחתה ומנורה (אדם שחתה גחלים לצורך המחתה או לצורך הדלקת המנורה, ולאחר שחתה כיבם) אביי אמר חייב (מלקות משום שעבר על הלאו 'לא תכבה') רבא אמר פטור.
 דכבייה בראשו של מזבח - דכולי עלמא לא פליגי דחייב. כי פליגי - דאחתיה אארעא וכבייה. אביי אמר: חייב, אש המזבח הוא. רבא אמר: פטור, כיון דנתקה - נתקה.
 אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה - חייב. כמאן - כאביי? - אפילו תימא כרבא, התם לא איתניק למצותה, הכא איתניקה למצותה.
 איכא דאמרי: דאחתיה אארעא וכבייה - דכולי עלמא לא פליגי דפטור, כי פליגי - דכבייה בראשו של מזבח. אביי אמר: חייב, אש המזבח הוא. רבא אמר: פטור, כיון דנתקה (מעל גבי המזבח כאשר הניחה במחתה הגם שהוא עדיין עומד בראש המזבח) – נתקה (בוה עצמו הוא ניתק אותם מלהיקרא אש המזבח ושוב לא חלים עליהם איסור הכיבוי הנלמד מ- **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:**).
 אלא הא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה: המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכבה - חייב, כמאן? לא כאביי ולא כרבא! – **התם לא אִינְתִּיק** (ניתק לשם) **למצותה** (חייב אם כבה כי לא ניתק לשם מצוה אחרת), **הכא - אִינְתִּיק למצותה** (פטור אם כבה כי ניתק לשם מצוה אחרת).
 הדרן עלך טרף בקלפי.

רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"א מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר (**וי צו ו,ו**) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ**, אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההריוט שנאמר (**וי א,ט**) **וְנָתַנוּ בְּיָדְךָ אֶתְּחֵן אֶשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ**.
רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ד ... מערכה שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות האש שנאמר (**וי צו ו,ו**) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד**. אבל ב-**רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ה** כתב כי המערכה השלישית נלמדת מ- (**וי צו ו,ה**) **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד-בּוֹ** זו מערכה שלישית של קיום האש.

רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ו המכבה אש המזבח לוקה שנאמר לא תכבה (האם (**וי צו ו,ה**)) **לֹא תִכְבֶּה**, או האם (**וי צו ו,ו**) **לֹא תִכְבֶּה** (אפילו גחלת אחת ואפילו הורידה מעל המזבח (שלא למצוה אחרת) וכבה לוקה, אבל (הורידה למצוה אחרת) אש מחתה ואש מנורה שהכינה במזבח בהדליק ממנה אף על פי שכבה אותן בראש המזבח פטור שהרי נתקה למצוה אחרת ואין אני קורא בהן אש המזבח.
כסף משנה המכבה אש המזבח לוקה וכו' אפילו גחלת אחת ואפי' הורידה מעל המזבח וכבה לוקה. מימרא בס"פ כל התדיר (דף צ"ח). ומ"ש אבל אש מחתה ואש מנורה וכו'. בס"פ טרף בקלפי (דף מ"ו): איתמר המכבה אש מחתה ומנורה אביי אמר חייב רבא אמר פטור ואמרינן בלישנא בתרא דאחתיה אארעא וכבייה (הורידה לארץ וכיבה אותה) דכ"ע ל"פ (לא פליגי) דפטור כי פליגי דכבייה בראשו של מזבח וידוע דהלכה כרבא:
 פירש **לחם משנה פ"ב,ה"א** כי הפסוק כולו יתר, כי את מערכות (מדורות) האש (2 או 3 או 4 לומדים מ- (וי צו ו,ב) ו- (וי צו ו,ה)).

טט – היות הפסוק כולו יתר נדרשים ממנו ארבעה ענינים המרומזים בטעם רביעי של מלת **אֵשׁ** כלהלן: (א) **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"א** מצות עשה להיות **אֵשׁ** יקודה על (ראש (לחם משנה פ"ב,ה"א)) המזבח **תְּמִיד** וע"פ **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ד** ... מערכה שלישית אין עליה כלום (לא לקרבנות ולא לאש קטורת ולמנורה) אלא לקיים מצות האש שנאמר (**וי צו ו,ו**) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד**. וכתב **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ה** כי המערכה השלישית נלמדת מ- (**וי צו ו,ה**) **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד-בּוֹ**.
אֵשׁ – רביעי, ארבע מצוות באש של פסוק זה (א) **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"א** מצות עשה להיות אש יקודה על (לחם משנה פ"ב,ה"א) (א) ראש המזבח תמיד וע"פ **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ד** ... מערכה שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות האש שנאמר (**וי צו ו,ו**) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד**. ואילו ע"פ **רמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ב,ה"ה** כתב כי המערכה השלישית נלמדת מ- (**וי צו ו,ה**) **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד-בּוֹ**.

(ב) **אשל אברהם – הרב אלאשוילי** על רש"י ב- (וי צו ו,ה) הסביר כי הכתוב (**וי צו ו,ו**) **וְהָאֵשׁ עַל-הַמִּזְבֵּחַ תּוֹקֵד-בּוֹ** - מלמד זו מערכה שניה של קטורת, והכתוב (**וי צו ו,ו**) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה**: מלמד שמערכה שניה של קטורת לא תהא אלא על המזבח החיצון.
 (ג) **אשל אברהם – רש"י ב- (צו ו,ו)** פירש שלומדים מזה שגם הדלקת המנורה (שבה יש נר תמיד) צריכה להיות מאש המזבח וזה מהמערכה של הדלקת הקטורת. **לחם משנה** – ייתור מלת "תמיד" בפסוק מלמד לאש מנורה.

(ד) **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה** – חובת שמירת האש מלכות.
שיחות קדש – ליקוטי שיחות יז, ע' 55, על פ' רש"י אש תמיד ... "להעלות נר תמיד", אף היא "מעל המזבח" החיצון "תוקד".
 אמרו ב- **בבלי יומא מה,ב** ... תלמוד לומר **אִשׁ תְּמִיד תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה** - אש תמיד שאמרת לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון. והיינו והוא דין במנורה (שצריכה להידלק מהמזבח). ואם אין אש במזבח לא נתן להדליקה (גמרא לא תהא אלא). אך לרש"י זה דין במזבח (שממנו צריכים להדליק את המנורה), בנוסף לשאר הדינים שבאש המזבח. היא צריכה להיות זו שממנה מדליקים המנורה (רש"י "אף היא"). **ובהעדר** אש במזבח – **אפשר להדליק** את המנורה מאש אחרת.
 מלת **תְּמִיד** מלמדת לאש תמיד של מנורה. טעם תביר במלת **תְּמִיד** מרמז למצב **העדר** אש במזבח בשביל הדלקת המנורה ולכן **אפשר להדליק** את המנורה מאש אחרת.

תּוֹקֵד עַל-הַמִּזְבֵּחַ. עַל-הַמִּזְבֵּחַ – מקף כרב-מצב כבוי האש (א) כאשר נלקחה למצוות שלא על המזבח, (ב) למצוות שעל המזבח, (ג) שלא למצוות, (ד) פקעה לארץ וכיבה, למצב זה מתיחס **תוספות ישנים בבלי יומא מו,ב** המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה חייב. הקשה ה"ר אלחנן מהא דתנן בפ' המזבח מקדש (זבחים פו,א) גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזיר וכיון דלא יחזיר נשלמה מצותה ואין (יהיה) חייב [משום] מכבה ויש לומר שיש חילוק בין פקעה מעל המזבח (שאינו חייב להחזיר) לבין(הורידה) (שזה מצבים (א) ו-(ג)).

הנקד על-המזבח – מרכא טפחא, יתור לרבות, אפשר כי מלמד על חובת שמירת האש מלכות גם לגחלים שפקעו במזבח וכן איברים שפקעו ואלו עדיין לא אפר, ולהחזירם למערכות שמהן פקעו או נלקחו. איברים שפקעו לארץ לאחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהן (משנה זכאים ט"ז, מ"ו). או יתור לרבות שמירה על קיום אש המערכה גם בשבת (מכילתא דרבי ישמעאל ויקהל – מס' דשבתא פרשה א) או יתור לרבות את הדלקת אש המנורה ואש מזבח הקטורת ממערכה שניה של קטורת.

תמיד – תביר מחלק ו/או ממעט במשמעות מלת **תמיד**. במסקנת **בבלי יומא מ"ב**, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: המוריד גחלת מעל גבי המזבח (הורידה שלא למצוה אחרת) וכבה - חייב, ... אבל נתק הגחלת למצוה אחרת וגרם לכיבוייה – פטור.

לֹא תִכְבֶּה – מרכא סלוק

תורה תמימה לֹא תִכְבֶּה - תנא ר' אליעזר בן יעקב, כלפי שאמרה תורה לתרום יכול יכבה ויתרום ת"ל לא תכבה⁽⁷²⁾ [זכאים צ"א ב']:
לֹא תִכְבֶּה - אף במסעות, ומה היו עושין לה בשעת מסעות, היו כופין עליה פסכת⁽⁷³⁾ [ירושלמי יומא פ"ד ה"ו]:

תורה תמימה הערה מד) ר"ל הואיל ואמרה תורה שמצוה לתרום תרומת הדשן יכול שאם מצא את הגחלים אינן מאוכלות אלא לוחשות יכבה אותם כדי לקיים מצות תרומת הדשן ת"ל **לֹא תִכְבֶּה**, ואפילו כבוי דמצוה. ומטעם זה לא קיי"ל כשמואל דאמר המתנדב יין מזלפו ע"ג המזבח, וטעמו מדכתיב ביין אשה, ולפי מש"כ דאפילו כבוי דמצוה אסור ממילא אסור זילוף יין שהוא מכבה, וקיי"ל כחכמים דמניב יין מצרפו לנסכים, ועיין בסוגיא כאן:

תורה תמימה הערה מה) הוא כלי נחושת, והיו עושין כן מפני דכתיב (פ' במדבר) ודשנו את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן, ואם לא היו כופין כלי כזו היה נשרף הבגד. ומה שמדייק מלשון לא תכבה אף במסעות הוא מפני כי לשון זה הוא מיותר לגמרי אחרי דכתיב אש תמיד תוקד. וזו דעת ר' יהודה, אבל ר' שמעון ס"ל דלא היה אש תמיד בשעת מסעות משום דכתיב ופרשו עליו בגד ארגמן, ואם היה אש תמיד היה נשרף הבגד, ולא ניחא ליה לומר כר"י דהיו כופין כלי על האש, משום דכתיב מקודם ודשנו את המזבח והדר ופרשו עליו בגד, משמע שהיו מדרשין קודם פרישת הבגד, ור"י ס"ל דהלשון ודשנו פירושו ששימושו עליו דברים דשנים כדי שיתקיים האש וע"ע מש"כ פ' במדבר שם, והנה קבענו בפנים רק דעת ר"י ע"פ הכלל ר"י ור"ש קיי"ל כר"י:

לֹא תִכְבֶּה – מרכא סלוק, מרכא מרבה מצבים שיש למנוע בהם כיבוי, סלוק – מגביל שאפילו כבוי של מצוה כמו למצוות תרומת הדשן לא יכבה, ולכן מגבילים התנדבות יין שלא יזלף על המזבח אלא יצורף לנסכים שנותנים בצד המזבח. ובשעת המסעות היו מונעים כבוי וע"כ כפית כלי מעל אש התמיד היו מונעים שריפת הבגד שפרשו על המזבח בשעת המסעות.

ויקרא צו ו,ח,ט: [ח] והרים ממנו בקמצו מסלת המנחה ומשמנה ואת כל-הלבנה אשר על-המנחה והקטיר המזבח הים ניהח אפרתה לה':

[ט] והנותרת ממנה יאכלו אתהו ובגו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד יאכלוה:
ראה בבלי יבמות מ,א

ההסבר הבא נעשה בעזרת (שוטנשטיין מ,א, 2 הערה 12, 13) ע"פ תוס'. הכתוב (**וי צו ו,ט**) **מִצְוֹת תֹאכַל בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ** יתר ומאפשר להידרש לדברים אחרים. פ"רש"י ל- (וי צו י,ב) "ואכלוה מצות" שנאמר על מנחת חובה יש ללמוד ממנו לכל המנחות.
מִצְוֹת תֹאכַל בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ - זקף-קטן אפשר שמרמו לפירוש שיש שני אופנים בקיום מצות אכילת שיירי מנחות והבעלים מתכפרים באכילה זאת: (א) הכהן מקריב הקומץ אוכל (ב) כהן אחר הראוי לעבודה אוכל.
רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פ"ט או פ"ב כל כהן ראוי לעבודה חולק באכילה. לכן גם מי שלא קמץ המנחה מקיים מצות אכילת שייריים.

מכאן הלימוד למצות יבום שכל אה ראוי יכול לקיים מצות יבום, המקוימת בשני אופנים. בתחילה פונים למבוגר שבאחים שיקיים המצוה, ואח"כ לצעירים ממנו לקיים מצוה זאת.
מִצְוֹת תֹאכַל – אדם יוצא במצה של פסח בעיסה האפויה בתנור, או בעיסה שחלוטה (במים רותחין) ואח"כ אפויה בתנור או אלפס שגם היא נקראת "לחם עוני".

אפשר כי תבנית הטעמים של **מִצְוֹת תֹאכַל** – מהפך פשטא מרמזת להוציא את מצת המנחות מפשט מצת פסח (שני אופנים כשרים, מאפה תנור, חלוט ומאפה תנור). לריטב"א מצת מנחות היא רק מצה האפויה בתנור, זאת "מצה גמורה" ולא מצה של אפיה אחר חליטה. אבל תוספות הרא"ש לומד שבחלוטה בלבד לא מקיימים המצוה אבל במצה האפויה אחר חליטה מקיימים מצות אכילה.

מִצְוֹת תֹאכַל בְּמִקְוֹם קֹדֶשׁ - זקף-קטן, שתי דרשות (א) כל כהן הראוי להיות במקום קדוש (הראוי לעבודה) בין אם קמץ בין אם לא קמץ. מקיים מצות אכילת מצת שייריים. (ב) מצת השייריים של מנחות יוצאת מפשט מצת פסח (אפויה, או אפויה אחר חליטה) ורק אפויה היא מצת השייריים שיצא הכהן באכילתה.

ויקרא צו ו,י: לֹא תֹאפֵה חֲמִץ חֲלָקִים נְתַתִּי אֹתָהּ מֵאֲשֵׁי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הִוא פְּחֻטָּאת וְכֹאֲשִׁם:

לֹא תֹאפֵה חֲמִץ – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, **חֲלָקִים** – תביר

רש"י - **לֹא תֹאפֵה חֲמִץ חֲלָקִים** - אף השייריים אסורים בחמץ. משמעותו תהיה -

(א) הנאפה לא יהיה חמץ (ב) ואם ישאר עוד שייריים יש להפקיד שלא יחמיצו. או שיאכלו או הנותר ישרף קודם שיחמיץ. זה מתאים ל- (וי צו ו,יא) שיש לשמור המנחה ממגע בקרבן או אוכל אחר כי אז עליהם להאכל כחומר המנחה. וחמץ יפסול המנחה ועליה להשרף.

ט - לכאורה **רש"י** חיבר זקף-קטן ותביר, **רש"י במלאכי ב'** מפרש שזקף-קטן מפסיק ובפר' אתה תצוה מפרש שתביר נמשך על מה שלפניו היינו הקרא הבא ולא לאחוריו.

יש להסביר כך: מנחת כהנים כליל כמו עולה. מנחת ישראל (כהמשך הפסוק מנחת חטאת כחטאת, מנחת נדבה כאשם) - קומץ אכילת מזבח, שייריים אכילת כהנים, שדומה לאכילת מזבח, כעין אש, כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ונאמר "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו לה" , והחמץ הוקש לשאור, לכן כשם שאין חמץ עולה על המזבח כך אין כהנים אוכלים חמץ.

חֲלָקִים - תביר – בתפקיד מחלק, ומחלק את **מֵאֲשֵׁי** לפרט השייך לאש המזבח ולפרט השייך לאכילת הכהנים הדומה לאש המזבח.

חֲלָקִים - תביר – בתפקיד ממעט את הפרט של הקומץ הנאכל ע"י אש המזבח ומותר לכהנים את השייריים.

נְתַתִּי אֹתָהּ - מרכא טפחא - אותה יתור לרבות, דורש עיון

ויקרא שמיני יא,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֵהֶם:

תורה שלמה [א] ע"פ מאור האפלה: לאמר אלהם ולא אמר כן בשום מצוה אלא כוונתו שלא יורה במותר ובאסור אלא אדם

מפורסם בחכמה ולפיכך אמר אליהם ולא לכל המון ישראל.
לאמר אלהם ת"כ (פרשתא ב, פרק א, מ"א) לאמר לבני אהרן אלעזר ואיתמר. נושאי טומאה וטהרה ומאכלות המותרים והאסורים הם גופי תורה וטעמי הכתוב מרמזים כי הפוסקים בענינים אלו יהיו מפורסמים בעיון וחזרה רבה בהלכות אלו ועל כל אחד מהעוסקים בהם חלה חובת העיון כעין הכתוב **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן** – דרגא תביר טפחה שמרמזת לקבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כמו משה אהרן ובני אהרן. וזה יסביר את פ'רשב"ם **לאמר אלהם** – למשה ואהרן. שגם הפוסק הגדול ישוב וישנן הלכות אלו.
לאמר – מרכא, רבוי הלימוד והחזרה של נושאים אלו עם בני אהרן ואח"כ פוסקים אחרים, כאפיון המגבלה הבא מ-**אלהם** – סלוק, מגביל האמירה הזאת כתו"כ **(פרשתא ב, פרק א, מ"א)** "כשהוא אומר **(וי' שמ' יא,ב) דבְּרֹו אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** זה דבור האמור לישראל" ופ'רש"י למשה אמר שיאמר לאהרן שזה מתואם עם הדרשה שגם כל מאמר שנאמר בו דבור לאהרן ללא משה גם הוא היה דרך משה. וזה מתואם עם **בבלי ערובין נדב**, שמשה מלמד וחוזר אהרן ומלמד, וחוזרים הבנים ומלמדים וכו'.

ויקרא שמיני יא,ב – ד: [ב] דבְּרֹו אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

[ג] כָּלֹ מִפְּרִסְתָּ פְרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה פְרִסְתָּ מַעֲלַת נְגִהָה בְּפִהָמָה אֲתָה תֹאכְלוּ:
[ד] אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַנְּגִהָה וּמִמַּפְרִסֵי הַפְּרִסָּה אֶת-הַנְּגִמָל כִּי-מַעֲלָה נְגִהָה הוּא וּפְרִסָּה אֵינָה מִפְרִיסֵי טָמָא הוּא לְכֶם:
דברים ראה יד,ו – ז: [ו] וְכָל-בְּהֵמָה מִפְּרִסְתָּ פְרִסָּה וְשִׁסְעַת שִׁסְעָה שְׁתֵּי פְרִסְוֹת מַעֲלַת נְגִהָה בְּפִהָמָה אֲתָה תֹאכְלוּ:
[ז] אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַנְּגִהָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפְּרִסָּה הַשְּׁסִיעָה אֶת-הַנְּגִמָל וְאֶת-הָאֲרֻנְבָת וְאֶת-הַשֶּׁפֶן כִּי-מַעֲלָה נְגִהָה הֵמָּה וּפְרִסָּה לֹא הִפְרִיסוּ טָמָאִים הֵם לְכֶם:

[ב] דבְּרֹו אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר – לאמר - נוטריקון "לאו אמור" ובאתנח להגביל, ללמד שבכתובים הבאים יש לאו, אף על פי שכתובים כשהוא **(וי' שמ' יא,ב) זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ (וי' שמ' יא,ג) אֲתָה תֹאכְלוּ** (ע"פ תורה שלמה [יח]) אך **הרמב"ם בסהמ"צ עשה קמט** למד מהתו"כ הדין של בדיקת סימנים, וז"ל שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה והוא שיהיו מעלים גרה ושוסעים שסע ואז יהיו מותרין לאכלן. והיותינו מצווין לבדוק באלו הסימנים הוא מצות עשה והוא אמרו יתברך **(וי' שמ' יא,ב) זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ** וגו', ולשון ספרא (רפ"ג) **(וי' שמ' יא,ג) אֲתָה תֹאכְלוּ**, אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה, כלומר הבהמה שיהיו בה הסימנים האלו מותר לאכלה, ויורה זה שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה ... (טט - וכנראה מזה הסיק שיש מצוות עשה לבדוק)

(וי' שמ' יא,ב) זֹאת הַחֵיָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שני לימודים, (א) כפשוטו של עשה באכילה ומזה הלמוד ללאו הבא מכלל עשה – עשה, שלא לאכול המינים הטמאים. (ב) מוציא מפשוטו של הכתוב, ללמד על מצוות עשה של בדיקת הטהורים. הרמב"ם כתב שיש לבדוק שיש להם סימני טהרה. מדבריו משמע שזה אחרי השחיטה. הוא גם מקיש לבדיקת עופות דגים וחגבים (ראה **(יא,מו,מז)**) ובשני האחרונים אין שחיטה אז אולי צריך לבדקם בעודם חיים. ס"ת תו"רה' רמז שזוכים להבנת התורה רק בהקפדה על כשרות המאכלים (בשם ר' אליהו שגב)

(וי' שמ' יא,ג) אֲתָה תֹאכְלוּ, אֲתָה - טפחה, בתפקיד התפשטות האפיון מהכתוב אחריו על הכתוב לפניו, והאפיון הוא **תֹאכְלוּ** - סלוק, מגביל האכילה לבדיקה. ובדיקה זאת מתפשטת ע"י הטפחה על כל הבהמות בעלות סימני טהורה, ובהיקף ב-**(יא,מו,מז)** גם לעופות, דגים, חגבים.

(ע"פ תורה שלמה [יח]) ... וכ"כ הרמב"ם הל' מאכ"א פ"א ה"א והביא מפס' (וי' שמ' יא,מז), ובהשגות הראב"ד על מנין המצוות שם: כל לבדוק אין להם טעם אלא משום לאו הבא מכלל עשה עשה, וזהו כפירושו לתו"כ .... ובשו"ת ריב"ש ס"י קצב כתב דהואיל שיש מצוות הבלדה היינו לידע בודאי, לא אזלינן בתר רוב.

(וי' שמ' יא,מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחֵיָה הַנְּאֻלָּת וּבֵין הַחֵיָה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ פ

מנחת חינוך שמיני מצוה קנג מצות בדיקת סימני בהמה וחיה

שיעורו: והנה באוכל מבהמה טמאה עובר בעשה, בלאו הבא מכלל עשה (רמב"ם הל' מאכ"א פ"ב,ה"א). ועיין בפרי מגדים יו"ד (פתיחה להלכות שחיטה שורש ב) ... אם כן אפשר אף חצי שיעור עובר בעשה (של **(וי' שמ' יא,ג)**, **(דב' ראה יד,ג)** **אֲתָה תֹאכְלוּ**), דדוקא היכי דכתיב מניעה כגון לא תאכל ... שייך לומר דאכילה בכזית, אבל (בטמאה שלא שייך זבוח) אם כן אינו בכזית אלא אף פחות מכזית עובר בעשה, ... אפשר דבטמאים העשה אף בפחות משיעור ... (ודוחה סברתו) אך כבר ביארתי כמה פעמים (עיינן לעיל מצוה צ"ב) דאף בלא לשון אכילה צריך בזית ושיעורין הלכה למשה מסיני ואין צורך לכפול.

טט - לאו הבא מכלל עשה הוא עשה ועל זה עדיין לא לוקה, ושיעור לעבור על העשה באכילה מבהמה טמאה הוא בכזית.

האוכל פחות מכזית אינו עובר על עשה של לאכול מהטהורה בלבד (יד,ג)

ספר החינוך שמיני מצוה קנד שלא לאכול בהמה וחיה טמאה

... נדע שכל מה שאין בו שני הסימנים יחד הוא נמנע מלאכלו, וזה לאו הבא מכלל עשה, והעיקר אצלינו, לאו הבא מכלל עשה עשה ואין לוקין עליו.

... ולשון **ספרא (וי' שמ' יא,ג) אֲתָה תֹאכְלוּ**, אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה, אין לי (עובר) אלא בעשה, בלא תעשה מנין,

ת"ל **(וי' שמ' יא,ג) אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַנְּגִהָה** וגו'. אין לי אלא אלו בלבד (טט - גמל ארנבת שפן חזיר) שאר בהמה טמאה מנין? **ודין הוא** מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא תעשה על אכילתן, שאר בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה אינו דין שיהא לא תעשה על אכילתן. נמצא הגמל והארנבת והשפן והחזיר מן הכתוב, ושאר בהמה טמאה מקל וחומר.

... (ופה) ולא שייך בכאן כלל לומר אין עונשין מן הדין, ולפיכך כל מי שאכל כזית מבהמה טמאה מאי זה מין שיהיה לוקה מדאורייתא.

(וי' שמ' יא,ג) אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשט הכתוב בהמשך, קבוצת בעלי סימן טהרה אחד

(גמל ארנבת שפן חזיר); (ב) מוציא מן הפשט ע"פ **תורה שלמה [יט*] ב-לקט טוב: אף** חלק וכן ב-**הלכות גדולות** ממעט י"ח טרפות ובמדרש **השכם** עוד מיני פגמים, וכן נבלות מקבוצת בעלי שני סימני טהרה, והתורה"מ ע"פ תרגון יונתן (דב' ראה יד, 1) שמיעט השסועה כי לא מתקיימת...

את-זה – מקף בתפקיד רב מצב, ע"פ **תורה שלמה [יט]** יתמוך בדעת **טה"ק** שיש ב' סוגים של לאו הבא מכלל עשה (א) שהוא עשה ולכן אין לוקים עליו; (ב) לאו הבא מכלל עשה שלוקים עליו. טט – כנראה הצירוף של לאו הבא מכלל עשה – עשה, עם הקל וחומר, גורם לעונשים כי זה לא לימוד בקל וחומר בלבד.

(י"י שם' יא, 7) **את-זה לא תאכלו ממשלי הנדה** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים, מרמז להיקש מבעלי סימן אחד לחסרי הסימנים ע"פ **תורה שלמה [יט]** ... ובמושב זקנים: המלקות לשאר מינין נפקא לן (ע"י בניית קבוצת האיסור בשלבים) כיון שמפורש איסור השפן מפני שאינו מפריס פרסה (או התקבל סימן אסור אחד) ובחזיר מפני שאינו מעלה גרה (או התקבל סימן אסור שני) ע"כ כל שאינו מעלה גרה ומפריס פרסה הוא בשם (בקבוצת) האסור.

ויקרא שמיני יא, מו – מז: [מז] זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת פנים וכל נפש השרצת על-הארץ: **[מז] להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פ** פשט הכתוב מלמד מצות להבדיל (א) בין הטמא ובין הטהור (ב) ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: באות תבניות הטעמים ומלמדות דברים שונים בהבנת הפשט.

תורה שלמה: תו"כ (בסוגריים פירוש החפץ חיים (הח"ח)) **פסוק מז:** **להבדיל בין הטמא ובין הטהור**. צ"ל בין פרה לחמור? והלא כבר הם מפורשים (הח"ח): סימניהם בתורה ולמה אמר **להבדיל** דמשמע שאנו הם המבדילים),

א"כ למה נאמר **להבדיל בין הטמא ובין הטהור**, בין טמאה לך (הח"ח): פי' שאינה טמאה מצד עצמה, אלא טמאה לך בסיבתך שלא נשחט (כראוי)

לטהורה לך (הח"ח): בסיבתך שנשחט רובה ובוזה טיהרת אותה ובוזה צריך הכרה והתבוננות ולפיכך נאמר **להבדיל**, בין שנשחט רובו של קנה (הח"ח: אחר שנשחט הוושט) ונשחט חציו (הח"ח: אחר שחיתת הוושט שבזה היא נבילה), (וב-**תורה שלמה [רצה]** ... ובשו"ת אבני נזר יור"ד סי' א' ... והוא הדין שאר פסולי שחיטה שנסתפק בהם, אסורין בודאי מקרא **להבדיל**) וכמה הוא בין רובו לחציו מלא שעה.

להבדיל – המלה מלמדת שאנו המבדילים – כעין פסק רמב"ם בסהמ"צ מצוות עשה קמט לבדוק הטהורות. **להבדיל** – זקף-גדול בתפקיד שלוש או שתיים ואחד, (א) שחיתת מלוא שני סימנים – טהור, **שו"ע יר"ד הל' שחיטה סימן כא סע' א** – זה המעולה (ב) שחיתת מלא הוושט ורוב קנה אחריו – טהור, **שו"ע יר"ד הל' שחיטה סימן כא סע' א** – פוסק בהמה רוב בושט ורוב בקנה ובעוף רוב סימן אחד (ג) שחיתת מלוא הוושט וחציו קנה – נבילה והוא הדין בשאר פסולי שחיטה, **שו"ע יר"ד הל' שחיטה סימן כא סע' א, ב** – פוסק כי אם אחד רק מחצה או פחות, פסולה.

להבדיל – זקף-גדול בתפקיד שלוש, בנוסף להבדלה בין טמא לטהור של בהמה ולחיה מרבה להבדלה בין טמא לטהור עופות דגים חגבים. או שיש ללמוד זאת בהיקש **ובין החיה הנאכלת ובין החיה** – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין היקש **תורה שלמה [רצה]** ... רמב"ם סהמ"צ עשה קמט (רמב"ם הל' מאכ"א פ"א, ה"א): שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה השחוטין, והוא שיהיו מעלה גרה ושוסע שסע ואז יהיו מותרין לאכלן, ... ומנה שם מצות עשה זו גם בעופות (קנ), דגים (קנא), וחגבים (קנב) אפשר כי פסיקת הרמב"ם קשורה לסמיכות **(יא, מז)** לפסוק שלפניו **(י"י שם' יא, מז)** **זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת פנים וכל נפש השרצת על-הארץ:** המציון במפורש עוף, שרץ המים הכולל דגים למיניהם, ושרץ הארץ הכולל חגבים למיניהם. **רש"י עה"ת** לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן,

- * ע"פ רש"י שלוש נקודות, (א) לימוד, ושנים או שלוש נקודות של מעשה יודע ומכיר ובקי
- * או ע"פ רש"י שלוש כך:
- * (א) לימוד,
- * (ב) הבדלה מעשית בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של קנה, לנשחט רובו של קנה, ועל זה מוסיף הרמב"ן וכמה הוא בין רובו לחציו? – אפילו כמלוא השערה, להוציא מהאומרים: מחצה על מחצה כרוב.
- * (ג) ע"פ רש"י **ובין החיה הנאכלת** ... בין שנולדו בה סימני טרפה כשרה **(ע' שפת"ח** כגון נקבה בגרירת או נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מח וכן כל הכשרין שנשנו במשנה) לנולדו בה סימני טרפה פסולה **(ע' שפת"ח י"ח טריפות שמנו חכמים)**

אפשר כי תבנית **ובין החיה הנאכלת** – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמד (א) כפשוטו **ובין החיה הנאכלת** ... בין שנולדו בה סימני טרפה כשרה **(ע' שפת"ח** כגון נקבה בגרירת או נפחתה הגולגולת ולא ניקב קרום של מח וכן כל הכשרין שנשנו במשנה) לנולדו בה סימני טרפה פסולה **(ע' שפת"ח י"ח טריפות שמנו חכמים)**

(ב) מוציא ממשטו ללמד על אבר מן החי **תורה שלמה [רצד*]** ... ובפי' רבינו הלל: כלומר ליתן אזהרה שהוזהרו ישראל על **אבר מן החי** דמשמע בהמה כשהיא חיה לא תאכל. ... ובזית רענן ... ולא תעשה דבהמה למדנו בק"ו מגמל, אבל לחיה לא למדנו לא תעשה, לכן כתיב כאן **אשר לא תאכל** ללמוד **אזהרה לחיה**. ... בצרור המור: **להבדיל בין הטמא ובין הטהור**, אולי רמז בזה כי קדושת ישראל אינה תלויה באלו המאכלות לבד אלא בין טמא לך לטהור לך, כגון דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור (טט – חלב ודגים, מסורת אכילה), ומי שהיה נזהר בזה כ"ש בדברים האסורים וזהו **ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל**, וכאומרם ז"ל אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלים הם ובוזה תלויה טהרת ישראל לקדש עצמם במותר להם.

הצעה ללמוד משמע **להבדיל** – זקף-גדול כעין של שלוש ע"פ "חקירה בענין טומאה וטהרה" – **רלב"ג** בסוף פרשת שמיני. **להבדיל** ע"פ רלב"ג – שלוש דרגות טומאה (א) אבי אבות הטומאה (ב) אב הטומאה (ג) וילד הטומאה. בכל אחד מהם יש להכיר: (א) מקורות טומאה (ב) מקבלי טומאה (ג) אופני העברת טומאה (ד) משך הטומאה (ה) היטהרות מטומאה. אפשר שאפשר להציג זאת כך: (א) מקורות טומאה (ב) אופני העברת טומאה למקבלי טומאה (ג) משך הטומאה והיטהרות ממנה.

ויקרא שמיני י:ו: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנֵי
רְאִשִׁיכֶם אֶל-הַפְּרָעוֹ וּבְנֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל-הַעֲדָה יִקְרָא
וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְפוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':

מונח מונח פזר – וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן – כל מונח מרמז לכעין תפקיד פזר, שהוא העברת רעיון מהכתוב אל נושא תורני אחר. מונח מונח פזר עשוי ללמד על שלושה רעיונות לעניינים תורניים אחרים הנלמדים מכאן, (א) **ספרא שמיני פרשה א (כח) [ו] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְאִיתָמָר**, מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר שמא תאמרו אנו הולכים לבתינו ומתאבלים ואוננים וכו' הלא פיקדנו המקום שלא נצא מבית המקדש תוכן הכתוב מלמד על איסור אבילות כהנים בבית המקדש. בסיפור המעשה אבילות זאת ארעה בגלל מיתה בידי שמים (בית דין של מעלה). טעם פזר במלת אַהֲרֹן מעביר את רעיון איסור האבלות על הרוגים בידי בית דין של מעלה ללימוד **ספרא** מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר (איסור אבלות על הרוגי בית דין של מטה)

(ב) ללמד משרפת נשמה והגוף קיים למיתת בית דין בשרפה **ספרא שמיני פרשה א (מא) ... וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְפוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה':** מה ת"ל אֶת-הַשְּׂרֵפָה, הרי אתה דן, נאמר כאן (וי שמ' יג), שֵׂרֵפָה ונאמר להלן שרפה (בת כהן ואשה ואמה), מה שֵׂרֵפָה האמורה כאן שרפת נשמה וגוף קיים, אף שרפה האמורה להלן (בת כהן ואשה ואמה) שרפת נשמה וגוף קיים, שרפה האמורה בבת כהן (וי אמר כא,ט) בַּאֵשׁ תִּשְׂרַף) והאמורה באשה ואמה (וי אמר כ"ד, ב) בַּאֵשׁ יִשְׂרַפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהוֹן, (לקח טוב כמפורש במסכת סנהדרין בפ' אלו הן הנשרפין).

(וי אמר כ"ד, ב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאֶת-אִמָּהּ זָמָה הוּא בַּאֵשׁ יִשְׂרַף אֹתוֹ וְאֶתְהוֹן וְלֹא-תִהְיֶה זָמָה בְּתוֹכְכֶם: (וי אמר כא,ט) וּבַת אִישׁ כִּהֵן כִּי תִחַל לְזַנּוֹת אֶת-אֲבִיהָ הִיא מִסְלָלֶת בַּאֵשׁ תִּשְׂרַף: ס

(ג) כפ' רש"י על וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְפוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה שצרתן של תלמידי חכמים (כאן אבל הכהנים) מוטלת על הכל (כלל ישראל) להתאבל בה (בבלי שבת קה,ב). מעביר מאבל על מותם של כהנים לאבל על מותם של תלמידי חכמים.

וּלְאַלְעָזָר – תלישא-קטנה בתפקיד שיעור תקופת אוננות ותפקיד של הציצה (= עקירה) מקיום מצוות בתקופת אוננות, ובבית המקדש אסורה הנהגת אבילות בין עובד ובין שלא עובד, והנהוג בנוול מחמת אבילות או שתיית יין בבית המקדש עונשו מיתה בבית דין של מטה, מחוץ למקדש כהן יכול לנהוג אבילות כגון בקריעת בגד, פריעת הראש, ישיבה על הארץ ושאר מנהגי אבילות, כי מה שהכהנים היו אסורים להתאבל כל ישראל היו מצווים לעשות מחוץ למשכן בשבעת ימי האבל.

ספרא שמיני פרשה א (מא) וּבְנֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ לא תקרעו בגדיכם ולא תמותו ממשמע לאו אתה שומע הין, ועל כל העדה יקצוף, **רש"י (ו) אֶל-הַפְּרָעוֹ** – (טט - הכהנים הפשוטים אלעזר ואיתמר שהיו בעבודה נצטוו) **אל** תגדלו שער (ת"כ שמיני מילואים פרשתא א,מ). מכאן, שאבל (טט) –הוא כהן שאינו בעבודה ושאר וישראל) אסור בתספורת (בבלי מ"ק יד,ב). אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום. וְלֹא תִמְתּוּ - הא אם תעשו כך, תמותו (ת"כ שמיני מילואים פרשתא א,מ). וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל - מכאן, שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה (בבלי מ"ק כח,ב).

וְאַחֲיֶכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיִּכְפוּ אֶת-הַשְּׂרֵפָה – פשטא מונח זקף-קטן פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין בנין אב להלכות אבלות לכלל ישראל כפ' רש"י ע"פ (מ"ק יד,ב) מה שהכהנים אסורים לעשות כי עוסקים בשמחתו של מקום, כלל ישראל מצווים לעשות,

ויקרא שמיני י:ז:

וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה:

רלב"ג (ז) וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ - רוצה לומר, שלא ינחו עבודתם מפני המקרה הרע הזה שקרה להם. ולמדנו מזה המקום, שאיזה כהן שיהיה שהניח עבודתו ויצא מן המקדש, חייב מיתה. **וּמִפְתַּח** - תלישא-קטנה, בתפקיד עקירת פריצת מחיצת המקדש בזמן עבודה להזהיר שאיזה כהן שיהיה שהניח עבודתו ויצא מן המקדש, חייב מיתה.

[ז] וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה: פ

ספרא שמיני פרשה א (כח) [ו] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְאִיתָמָר, מיכן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקים עליהם לכל דבר שמא תאמרו אנו הולכים לבתינו ומתאבלים ואוננים וכו' הלא פיקדנו המקום שלא נצא מבית המקדש שנאמר [ז] **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ** מיכן אמרו כהן גדול שמת לו מת אינו יוצא אחר המטה הם נכסים והוא נגלה, הם נגלים והוא נכסה, וַיַּעֲשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה צידקו עליהם את הדין ושתקו.

אֹהֶל מוֹעֵד – קדמא ואזלא, מלמד

לֹא תִצָּאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ - מהפך פשטא זקף-קטן, לימוד כפשוטו לאסור יציאתם במצוות שעה כי ימי שמחה הם להם, לימוד היוצא מפשוטו ללמד לדורות לכהן גדול שעובד אבל ואונן.

ספרא שמיני פרשה א (מב) [ז] וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תִצָּאוּ יכול בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה, פֶּן-תִּמְתּוּ ממשמע לאו אתה שומע הין. (מג) **כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם** מה ת"ל יכול אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה אם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מנין לכהנים של כל הדורות ת"ל **כִּי-שָׁמֶן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם, וַיַּעֲשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה:** קיימו עליהם מצות משה, **לקח טוב כא, א ...** שבח לו לתלמיד

שמקיים מצות רבו וגו'

מִשְׁחַת ה' – מרכא טפחא, יתור לרבות כהני כל הדורות **כִּי-שָׁמַן** – תביר חילק את **עֲלֵיכֶם** בין שנתרבו (כאן משמעו נמשחו) בשמן המשחה בין שלא נמשחו בשמן המשחה, **עֲלֵיכֶם** – אתנח, להגביל האזהרה ליציאה לזמן עבודה בלבד. **וַיַּעֲשׂוּ כַּדְבָר מִשָּׁה** – סלוק, להגביל ש-קיימו עליהם מצות משה בלי שנוי.

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצות לא תעשה קסג

... והנה עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות, שהוא אינו פורע ואינו פורס ואינו מקריב אונן ואינו מיטמא לקרובים (הורו"י יב ב), אבל מפני שהחמיר בהן מיתה באמרו ולא תמותו והחמיר בהן עוד שאם יעשו כן יהיה עונש על כל העדה האמרו יתברך ויתע' ועל כל העדה יקצוף, נראה שיהיה דין מחודש בימי המילואים ואינו נוהג בהם בשאר הזמנים. והכלל שהיה הכל הוראת שעה. ולשון ספרא עוד (שם הכ"ח, הביאו בפי התורה) ויאמר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו מכאן אמרו הרוגי בית דין אין מתעסקין עמהן לכל דבר שמא תאמרו הרי אנו הולכין לבתינו מתאבלין אוננין ובוכין והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש, למדו אותנו שהיה דבר לענין המאורע שדן בהן משה במיתת אחיהם בב"ד שלמעלה כנהרגין בב"ד שלמטה (סנה' מו ב) שאין מתאבלין עליהם אלא אוננין. אם כן אינה מצוה לדורות כלל. אבל הכתוב השני שנו' (שמיני י) **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ** הוא אצל רבותינו מצוה מלמדת לדורות כפי הברייתא השנויה בספרא שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבין מיתה מנין לכל הכהנים שבכל הדורות וכו'. והגורם להם זה לפי שהמצוה היא כבר נאמרה להם קודם המקרה שנאמר (ס"פ **ויקרא צו ח, לה**): **וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשַׁמְרְתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ ה' וְלֹא תִמְוֹתוּ כִּי-צִוִּיתִי**. והוא שנאמר כאן פן תמותו כמוזהר בכם כבר. והוא לשונם בספרא שמא תאמרו הרי אנו הולכין לבתינו מתאבלין אוננין ובוכין והלא כבר פקדנו המקום שלא תצאו מן המקדש, והוא ממה שאמר להם תחלה ופתח אהל מועד תשבו יומם וליילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת [י"י] פן תמותו. ולדורות אמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא למדו מכאן אלא חיוב המיתה לדורות מן הריבוי שמצאו ב- **כִּי-שָׁמַן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם**. אבל המצוה הנוהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה ממה ששנינו ואלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש. והיא הלכה למשה מסיני נסמך על מקרא יחזקאל ופרע לא ישלחו ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית, ואמרו בבואם ירצה בו בעבדם כאמרו בתורה (תנוה כח מג ו"פ על"ת עג) בבואם אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח לשרת, ואיתקוש פרועי ראש לשותויי יין. וזה הוא דינם מן התורה וגזרו מדבריהם [ערמב"ן ל"ת עג] שלא יכנסו בין האולם ולמזבח כלל. וכן אמרו עוד (תעני' יז א, סנה' כב ב) **כֵּן הָיָה הַדְיוֹט מִסַּתְפָּר מִשְׁלֵשִׁים יוֹם לְשִׁלְשִׁים יוֹם**. והיא גם כן גזרה מדבריהם שלא יהיו פרועי ראש כלל כדי שלא יעמדו מנוולין פסולי מן העבודה. והתירו להם (שם) הכל שלא בזמן ביאה כלומר בזמן שאין בית המקדש קיים. וקרועי בגדים גם כן מחללין עבודה וחייבין במיתה ולא בא בהם הכתוב ולא נשנו בכלל ואלו שבמיתה אבל חיובם הוא שהבגדים הקרועים הם כמי שאינם וה"ל מחוסר בגדים ושנינו (סנה' פג א, וש"ג) ואלו שבמיתה מחוסר בגדים שמש. ובגמר סנהדרין (פג ב) אמרו מחוסר בגדים מנא לן א"ר אבהו א"ר יוחנן ומטו בה משמיה דר' אלעזר ברבי שמעון וחגרת אותם באבנט וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחוקת עולם בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם אין כהונתם עליהם והווי להו זרים ואמר מר זר שמש במיתה.

ע"פ רמב"ן

- (א) עשה הכתוב דין בני אהרן שנמשחו בשמן המשחה כדין משוח מלחמה לדורות,
- (ב) דבר לענין המאורע שדן בהן משה במיתת אחיהם בב"ד שלמעלה כנהרגין בב"ד שלמטה (סנה' מו ב) שאין מתאבלין עליהם אלא אוננין
- (ג) **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ** הוא אצל רבותינו מצוה מלמדת לדורות כפי הברייתא השנויה בספרא שיכול אין לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשחה שאם יצאו בשעת העבודה חייבין מיתה, מלמד לכל הדורות שכהן שיצא בשעת העבודה חייב מיתה
- (ד) הקרא הוה הוא אזהרה **ויקרא צו ח, לה**: **וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה שְׁבַעַת יָמִים וְשַׁמְרְתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ ה' וְלֹא תִמְוֹתוּ כִּי-צִוִּיתִי**. והוא שנאמר כאן פן תמותו כמוזהר בכם כבר. המאפשרת ענישה במיתה בקרא **וּמִפְתַּח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן-תִּמְתּוּ**
- (ה) אזהרה לדורות - ולדורות אמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא למדו מכאן אלא חיוב המיתה לדורות מן הריבוי שמצאו ב- **כִּי-שָׁמַן מִשְׁחַת ה' עֲלֵיכֶם**.

- (1) אבל המצוה הנוהגת לדורות בפרועי ראש היא באמת שלא יעבדו עבודה ואם שמש כן חלל וחייב מיתה ממה ששנינו ואלו שבמיתה שתויי יין ופרועי ראש. והיא הלכה למשה מסיני **[ו] רֹאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ וּבְגֵדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ** (ויחזקאל זה אסמכתא) ואפשר כי **[ו] וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן** – מונח מונח פזר, מלמד למקומו וזהו כעיל הל"מ וגזרו מדבריהם [ערמב"ן ל"ת עג] שלא יכנסו בין האולם ולמזבח כלל, וזהו אחד מתפקידי תרסא שבפסוק לרמוז על מחיצה שאסור לכהן פרוע ראש ובבגד לא הולם עבודת הטהרה להיכנס בין האולם ולמזבח, ומחוסר בגדים ששימש במיתה (תעני' יז א, סנה' כב ב) **כֵּן הָיָה הַדְיוֹט מִסַּתְפָּר מִשְׁלֵשִׁים יוֹם לְשִׁלְשִׁים יוֹם**. וזהו אחד מתפקידי תרסא שבפסוק

4.7 ויקרא תזריע יב,א

ויקרא תזריע יב,א – ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים נְקִיַּת דְּוָתָהּ תִּטְמָא:

ויקרא תזריע יב,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: (וכן ב-**מצורע יד,א**), ועוד מקומות אחרים)

לְאִמֶּר – סלוק, בתפקיד הגבלה, שהנוטריקון לאו אמור מלמד שכל הלא תעשה הנלמדים כדלקמן בפרשה רמוזים במלה זו ונלמדים ומתריבים מטעם מרכא במלים **אֶל-מֹשֶׁה**.

אזהרה לאדם בעל בחירה לכל יחטא, שלא יעבור על **לְאִמֶּר** נוטריקון "לאו אמור" וטעם סלוק מדגיש את ההגבלה.

ע"פ **ליקוטי שיחות ח"ז ע' 74 האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן**, **אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר** בפ' שמיני למד בענין כל בעלי החיים שנבראו לפני האדם וכולם משוללים בחירה. בפ' תזריע פתח בהיווצרות אדם וההלכות הקשורות ללידתו. ... ויש לבאר ע"פ דברי האדמו"ר הזקן בתניא, שהאדם נחות מכל הנבראים בזאת שהוא בעל בחירה וביכולתו לחטוא. מה שאין-כן בשאר הנבראים שאינם יכולים לעבור כלל על רצונו יתברך, היינו שההבדל ביניהם הוא לא רק במעשה החטא בפועל אלא גם באפשרות לחטוא, שאצלם אין בכלל האפשרות לחטוא, מה שאין-כן באדם.

ספרא תזריע פרשה א (טט – פרק ללא מיספור)

(א) **(ו' תו' יב,ב)** **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בענין הזה ואין הגוים בענין הזה **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** אין לי אלא **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** מנין לרבות את הגיורות ואת

השפחות בין משוחררת ובין אין משוחררת תלמוד לומר **אִשָּׁה**,

(ו' תו' יב,ב) **אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים** מה תלמוד לומר לפי שנאמר **(ו' מצ' טו,א)** **וְהַזָּרָתָם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל**

מִטְמַאֲתָם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטְמַאֲתָם בְּטְמַאֲתָם אֶת-מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם, שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו תלמוד לומר **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** וְהַזָּרָתָם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל **וְהַזָּרָתָם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** **(ו' תו' יב,ב)** וְהַזָּרָתָם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבָּא. **(ב)** יכול יולדת הקלה תהא מטמאה אותו מתוכו ושאר כל הטמאים בין מתוכו בין מאחוריו תלמוד לומר **(ו' תו' יב,ב)** **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** הרי **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** כיוולדת מה יולדת אינה מטמאה אותו אלא מתוכו אף כולם לא יטמאו אותו אלא מתוכו. **(ג)** אין לי

אלא הבא מידי טומאה חמורה כיוולדת (שהיא אב טומאה כמו המושוים אליה אבל נחשבת לחמורה מהם כי טומאתה יוצאת מגופה), הבא מידי

טומאה קלה, (כגון) טמא מת וכו' נדה (טומאות הבאות מחוץ לגוף הנטמא), וכל המטמא את האדם (טומאות נוספות שרץ נבלה) מנין תלמוד

לומר **(ו' מצ' טו,א)** וְלֹא יִמְתּוּ ... **בְּטְמַאֲתָם אֶת-מִשְׁכַּנִּי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם**: לרבות את כולם.

(ו' תו' יב,א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

בבלי סנהדרין נט,א אמר מר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניי לזה ולזה נאמרה. ... **(שם נט, ב)** והרי מילה שנאמרה לבני נח,

דכתיב **(בר' לז יז,ט)** וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר (אתה תרצף אתריד לדרתם:), ונשנית בסניי **(ו' תו' יב,ב)** וּבְיָוֶם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל, לישראל נאמרה ולא

לבני נח! - ההוא למישרי שבת הוא דאתא: **בְּיָוֶם** - ואפילו בשבת (הכתוב בתזריע מלמד על דחיית השבת שעליה מצווים רק בני ישראל. אם

הכתוב הזה לא היה נדרש אז זה היה כתוב שנאמר לבני נח ונשנה בסניי ומחייב את בני נח. אבל היות ונדרש לדחיית השבת מפני מילה, לכן אינו צווי לבני

נח ואינם מצווים למול). ... (מצוות) מילה מעיקרא לאברהם (ניתנה) הוא דקא מזהר ליה רחמנא (אברהם אבינו וצאצאיו בלבד הם המזוהרים

על קיום מצוות מילה) **(בר' לז יז,ט)** וְאַתָּה אֶת-בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אֶתָּה וְרַעְיָה לְדִרְתָּם: **אֶתָּה וְרַעְיָה** - אין, איניש אחרינא - לא. - אלא מעתה

בני ישמעאל לחייבו! - **(בר' וירא כא,ב)** כִּי בִרְצֹנְךָ יִקְרָא לָךְ זֶרַע: - בני עשו לחייבו! - **בִּרְצֹנְךָ** (אות השימוש ב"ת ממעט) - ולא כל יצחק. -

מתקיף לה רב אושעיא: אלא מעתה בני קטורה לא לחייבו? - האמר רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר חנינא: **אֶת-בְּרִיתִי הִפְרִי:** -

לרבות בני קטורה (שמוזהרים למול). **רש"י** פירש שאברהם אבינו נצטווה למול את ששה בני קטורה אבל הם לא נצטוו למול בניהם. **רמב"ם**

מלכים פ"ה,ה"ח אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבה אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה, והואיל ונתערבו היום בני

ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני, ואין נהרגין עליה **(פי' גופי הלכות** לא מחייבו מיתה ביד אדם כמו בשבע מצוות לבני נח,

אלא כרת כישראל).

ב-**בבלי סנהדרין נט,א** (נאמר כלל לימודי) אמר מר: כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסניי לזה ולזה נאמרה.

אפשר כי מלת **(ו' תו' יב,א)** **לְאִמֶּר** – כנוטריקון "לאו אמור" הנתמך בטעם סלוק בתפקיד הגבלה מרמזת לדרשת **ספרא תזריע פרשה א**

(טט – פרק ללא מיספור) **(א)** **(ו' תו' יב,ב)** **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** בענין הזה ואין הגוים בענין הזה. מוצא לומר שדרשה זאת של תו"כ **(א)** מגבילה את

חיוב המילה לבני ישראל (כמשמע מפ' רש"י בסנה' נט,ב), **(ב)** היא גם מלמדת שאין טומאת יולדת לנכרים. ואפשר כי גם רמב"ם יסבור

שלבני קטורה יש חיוב מילה ואין מצוות טומאת יולדת.

(ו' תו' יב,ב) **דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, דייקא **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – בני יעקב ששמו גם ישראל. **אֶל-בְּנֵי** – מקף כרב-מצב בני ישראל לענין חיוב

מילה ולענין טומאת יולדת (ברוב הלידות). **(א)** נולד לאשה שאמה ישראלית, **(ב)** נולד לאשה גיורת או שפחה ושפחה משוחררת שקבלו

עול מצוות, **(ג)** נולד לאבא ישראלי אבל האם לא כמו במצב **(ב)**. במצב **(ג)** הילד אינו ישראלי, אינו בחיוב מילה, אמו אינה טמאת לידה.

בטומאת יולדת יש שתי דרשות: **(א)** מרבה טומאת יולדת לגיורת ושפחה **(ב)** מטומאת יולדת מרבה לכל מיני טמאים שטמאים משכן

מתוכו ומקל שאינם מטמאים משכן מאחוריו (היינו מחוצה לו)

ויקרא תזריע יג,ד: ואם-בהרת לִבְנֵה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא-הָפֵךְ לָבוֹן וְהַסְגִיר הַפְתָּן אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים: ספרא תזריע פרשה ב פ"א (א) (א) (ג,ג) **בְּהֵרַת לִבְנֵה** אין לי אלא **בְּהֵרַת לִבְנֵה**, מניין לרבות את השאת תלמוד לומר למטן (ג,ג) **שְׂאֵת-לִבְנֵה**, ומנין לרבות שאר המראות תלמוד לומר **ואם-בְּהֵרַת**. (ב) יכול כשם שהוא שלישי לכתוב כך תהא שלישי למראות תלמוד לומר **לִבְנֵה הוּא**, היא ואין למעלה הימינה, וכמה תהא לבנוניתה כשלג שנאמר והנה מרים מצורעת כשלג. (ג) יכול לכל מראה השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורים תלמוד לומר (ג,ג) **בְּהֵק הוּא, בְּהֵק ... טְהוֹר הוּא** ממנו ולמעלה טמא. (ד) מיכן אמרו מראות נגעים שנים שהם ארבעה בהרת עזה כשלג, שנייה לה כסיד ההיכל, השאת (האב) כקרום ביצה שנייה לה (התולדה) כצמר לבן דברי רבי מאיר, וחכמים אומרים השאת (האב) כצמר ושנייה לה (התולדה) כקרום ביצה.

ב-(ג,ג) התחיל בארבע מראות וב-(ג,ג) לכאורה עוסק בבהרת, אבל ע"פ **התורה והמצוה (נו)** מבאר כי הוא **שם הדוגמא** עבור כולן. ותפס בהרת לרבותא שהגם שהבהרת דרכה ביותר להיות עמוק ושימצא בה שער לבן והוה אמינא שאם אינה עמוקה ואין בה שער לבן לא יסגיר, קמשמע לן דאעפ"כ יסגיר וכל שכן במראות הפחותות שאין מטבען ללבן השער ולהראות עמוק. בפסוק (ג,ג) למדנו שיעורי נגע מחלט שטח מינימלי של המראה, המחזיה, הביצור, שיעורי אורכי השער הלבן והלובן שלו ומיקומו הסמוך לעור הבשר (אורך, רוחב וגובה).

פסוק (ג,ג) מלמד שני ענינים מרכזיים. (א) שיעורי צבע המראה הנלמדים מ-**תו"כ תז' פרשה ב' פ"א**; (ב) סיבות להסגרת המראה. (א) שיעורי צבע המראה: (א) (א) שיעור תחתון לצבע הלבן (ג,ג) **ואם-בְּהֵרַת** ע"פ ספרא **תז' פ"ב פ"א** המלה **ואם** מרבה שאר המראות על הבהרת והקרא **לִבְנֵה הוּא** מתיחס ללובן הבהרת שהיא העזה והשאר דהויות ממנה.

ואם-בְּהֵרַת - תלישא-קטנה בתפקיד שיעור ללמוד מ-(ג,ג) **בְּהֵק הוּא** שיעורי לובן המראות בלשון ספרא יכול לכל מראה השלג יהיו טמאים ושאר כל המראות יהיו טהורים תלמוד לומר **בְּהֵק הוּא, בְּהֵק ... טְהוֹר הוּא** ממנו ולמעלה טמא. וזה קובע שיעור תחתון שהוא מעל מראה הבהרת דהיינו לובן קרום ביצה.

(א) (ב) סדר עזות הלבן **לִבְנֵה הוּא** - קדמא ואזלא, קדמא, בתפקיד של מלמד כדרשת ספרא **תז' פ"ב פ"א** (ב) יכול כשם שהוא (הבהרת) שלישי לכתוב (בפסוק (ג,ג) **שְׂאֵת או-סְפָחַת או בְּהֵרַת**) כך תהא שלישי למראות, תלמוד לומר **לִבְנֵה הוּא**, היא (הלבנה יותר מהאחרות) ואין למעלה הימינה, וכמה תהא לבנוניתה כשלג שנאמר והנה מרים מצורעת כשלג. ומצד טעם קדמא מקדים אותה להיות העזה בלובנה מכל המראות וכאיתא בספרא.

(ב) סיבות להסגרת המראה:

ב-(ג,ג) למדנו על נגע מוחלט, ב-(ג,ג) **לִבְנֵה הוּא** - קדמא ואזלא, בתפקיד מלמד מ-(ג,ג) ל-(ג,ג) ע"פ

דעת זקנים מבעלי התוספות מפרשים ב-(ג,ג) **וְעַמְקֵי** נמצא **בתורת כהנים** (ג,ג) **אין ממשו עמוק** דלכך נאמר (ג,ג) **וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר** לגלות על קרא דלעיל (ג,ג) שלא תאמר דהא כתיב לעיל (ג,ג) עמוק מן העור (**עַמְקֵי מְעוֹר בְּשָׂרוֹ**) אז הוא טמא אבל אם הנגע נשוח לבשר לא, לכך נאמר (ג,ג) **וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר** דאפילו אין עמוק נשוח לבשר ונראה בעמוק שהוא כמו לבן גורם טומאה וצריך הסגר הפסוק-(ג,ג) מלמד על -(ג,ג) שאפילו אם המראה אין ממשו עמוק בבשר אלא נשוח לבשר ורק נראה עמוק אז זה נחשב למראה נגע (וכל שכן אם ממשו עמוק ולבן מארבע מראות הנגעים, שהוא מראה נגע) (ראה (ג,ג) **תו"כ פר' ה פ"ט מ"ג** ולא ממשו עמוק) **רמב"ם הלכות טומאת צרעת פ"א ה"ו** כל מראה צרעת עור הבשר אינה קרויה נגע ולא מטמאה עד שיהיה מראה הנגע עמוק מעור הבשר, לא עמוק במשישתו אלא במראית העין כמראה החמה הנראית לעין עמוקה מן הצל, אבל אם היה מראה הלובן או הפתוך בשוה עם שאר העור או גבוה מן העור אינו נגע אלא כמו צמח מן הצמחים העולים בגוף. (השגת הראב"ד מן הצמחים העולים בגוף. א"א לא נאמר זה אלא בבהרת אבל בשאת מראהו גבוה מן העור שאין שאת אלא גבוהה).

ויקרא תזריע יג,ד: ואם-בהרת לִבְנֵה הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר וְשַׁעֲרָה לֹא-הָפֵךְ לָבוֹן וְהַסְגִיר הַפְתָּן אֶת-הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

ע"פ הרמב"ם לכל ארבע המראות אם הם עמוקים הם נגע. (ג,ג) **וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר** – פשטא מונח זקן-קטן, זקן-קטן בתפקיד של שני מצבי נגע שנראית כלא עמוקה מן-העור, (א) הלא עמוקה כמו בהרת נקיה (מצד הגוון שלהן, ו/או מצד השפעת שער שחור, ו/או מצד השפעת אדמיות הפתוך) אבל עדיין עמוקה או שפלה מן העור (ראה רמב"ן יג,ג); (ב) נגע שמראה שוה או גבוהה מן העור. לפי הכתוב (ג,ג) **וְהַסְגִיר הַפְתָּן אֶת-הַנֶּגַע** – דרגא תביר טפחא, כל ארבע המראות כשהן במצב (א) חל עליהם אותה הלכה והם מוסגרים. אבל רמב"ם פוסק כי השוה עם שאר העור והגבוה מן העור אינו נגע ואינו מוסגר. פסיקה זאת עשויה להיתמך בתבנית הטעמים של (ג,ג) שחין (ג,ג) מכוה **ושפלה איננה מן-העור** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים המלמדת שהמראה עשוי להיראות באופנים שונים ביחס לעור הבשר שפל מן העור, שווה או גבוה, ולא על כולם חל אותו ענין. לפי רמב"ם רק העמוק יוסגר אבל אם היה מראה הלובן או הפתוך בשוה עם שאר העור או גבוה מן העור אינו נגע אלא כמו צמח מן הצמחים העולים בגוף. ואף שהוא מראה טמא יחשב כ-(ג,ג) **וְהָיָא כְּהָה** ולכן לא יוסגר. ולענ"ג גם הרמב"ן מסכם כך.

בפירוש הרב חיים דב שעוול על הרמב"ן (מוסד הרב קוק, התש"ך) כתב כי הרמב"ן הולך בדרך הראב"ד והראב"ד כתב כי הבהרת כאשר היא עמוקה – טמאה, כאשר שוה או גבוהה היא טהורה, ואילו שאת גבוה – נגע טמא, ושאת שפל אינו טמא וקשה לי להסביר זאת ע"פ תבניות הטעמים.

(ג,ג) **וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר** – שני מצבי עמוק, לבהרת ולשאת.

(ג,ג) **וְהַסְגִיר הַפְתָּן אֶת-הַנֶּגַע** – דרגא תביר טפחא, בהרת עמוקה יסגיר, וכן כל מה שיראה שפל.

(ג,ג) שחין (ג,ג) מכוה **ושפלה איננה מן-העור** – מרכא תביר טפחא, בהרת שפלה יסגיר, שווה וגבוה יפטור, שאת גבוה יסגיר שאת עמוק יפטור.

(ג,ג) **וְעַמְקֵי אֵין-מְרָאָה מִן-הָעוֹר** – ר"ת מאומ"ה ס"ת ה"ן קר"ן – זוהר מהמראה

(ג,ג) **וְהַסְגִיר הַפְתָּן אֶת-הַנֶּגַע** – ר"ת ו-ה-א-ה שם קשור שמים וארץ, שם הפלאות לתקן הנגע לעונג.

ויקרא תזריע יב,א – ד: [א] וַיִּדְבֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

[ב] דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נֹדֶת דְּוָתָהּ טָמְאָה:
[ג] וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשֵׂר עַרְלָתוֹ:

דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, לֵאמֹר – זָקָה-קָטָן שְׁתֵּי דַרְשׁוֹת,

דרשה (א) מרבה טומאת יולדת לגיורת ושפחה הנלמדת מ-(משנה א).

ע"פ **בבלי כריתות זב, גמ'**: שפחה מנלן? דת"ר: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - אין לי אלא **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, גיורת ושפחה מנין? ת"ל: **אִשָּׁה**. מאי (מה) כוונת המשנה כשכתבה? וכן שפחה? ס"ד אמינא: כי אמרינן כל מצות שהאשה חייבת בה עבד חייב בה, ה"מ בדבר ששונה בין איש ובין אשה, אבל יולדת דבנשים איתא באנשים ליתא, אימא לא תחייב שפחה, אהכי תנא שפחה. לפי תו"כ והגמרא **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ממעט את הגוים ואת המסתפחות לעם ישראל ממצות טומאת יולדת. מלת **אִשָּׁה** מרבה את המסתפחות לעם ישראל למצות טומאת יולדת. וצריך בירור איך הגמרא לומדת מהמלה **אִשָּׁה** לרבות גיורת ושפחה ומשוחררת שהרי מלת **אִשָּׁה** אינה יתירה לדרשה אלא לפשוטו של מקרא. אם כך מה מקור דרשת זו? בתו"כ ובכריתות ז: נתבונן בכתוב **לֵאמֹר אִשָּׁה**. אפשר כי לטעם זק-קטן של **לֵאמֹר** יש גם תפקיד בפני עצמו ולא רק בתבנית של שתי דרשות כנ"ל. הסבר זה גם מסביר למה כתבה המשנה (**כריתות פ"א, מ"ג**) ... וכן שפחה?

לֵאמֹר – זָקָה-קָטָן בתפקיד לדרוש כי שתי נשים מתרבות במלת **אִשָּׁה** למצות טומאת יולדת והן (א) אשה המסתפחת לבני ישראל בגיור, (ב) אשה המסתפחת לבני ישראל בעבדות (השפחה והשפחה המשוחררת). וטעם פשטא במלת **אִשָּׁה** – במשמע אחד, דין אחד בענין זה לישראלית מלידה, ולנשים שקבלו עול מצוות והן הגיורת, השפחה והשפחה המשוחררת. למעשה השפחה המשוחררת היא גיורת, והיא והגיורת מחויבות במצוות כמו ישראליות. אבל השפחה היא עבד והיינו סבורים לומר שהכלל כל מצות שהאשה חייבת בה עבד חייב בה, ה"מ (חל כלל זה רק) בדבר ששונה בין איש ובין אשה, אבל יולדת דבנשים איתא באנשים ליתא, אימא לא תחייב שפחה (בטומאת יולדת), אהכי תנא שפחה.

דרשה (ב) לפי תו"כ יש עוד דרשה מהכתוב **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** המקישה את כל בני ישראל לטומאת יולדת ומרבה כל הטמאים לטמא המשכן מבפנים ולא מאחוריו (היינו מחוצה לו). וצריך עיון בדרשה הראשונה מהכתוב **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** הבאה למעט (נכרים מטומאת יולדת). ונראה לומר, שאחרי שמלת **אִשָּׁה** באה לרבות אם כן מדוע כתוב **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, היה יכול לומר "ויאמר ה' אל משה אשה כי תזריע"? אלא ללמדך שתקיש את בני ישראל ליולדת לטומאת מקדש.

דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, שהיולדת אינה מטמאה משכן אלא מתוכו. **ספרא תזריע פרשה א** משנה ב ומשנה ג הקיש הרי **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** כיוולדת מה יולדת אינה מטמאה אותו אלא מתוכו אף כולם (מכל מין טומאה) לא יטמאו אותו אלא מתוכו (**ת"ש – תושבע"פ וַיִּלְדָה הוֹקְשׁוּ כָל יִשְׂרָאֵל לְיֹלְדָתָהּ – רב"ד**).
(י" תז"ב, ב) **דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ – זָקָה-קָטָן ... זָקָה-קָטָן בֵּין שְׁנֵי קִיסְרִים, כְּעֵין הַקֵּשׁ לְטוֹמֵאת מַקְדֵּשׁ מִתּוֹכוֹ.**

היקשים נוספים מ-(**י" תז"ב, ב**) **אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים** מובאים ב-**תורה שלמה – תושבע"פ [ז, ח, ט] בבלי שבוועות יח,ב** ... אמר ר' חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל הפורש מאשתו סמוך לוֹסְתָהּ - הוי"ן לו בנינים זכרים, דכתיב: (**י" שמ' יא, מ**) **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וְסִמֶּיךָ לִיה: (י" תז"ב, ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר.** רבי יהושע בן לוי אמר: הוי"ן לו בנינים ראויין להוראה, דכתיב: (**י" שמ' י**) **[ו] וְלִהְיוּרָתָהּ ... [יא] וְלִהְיוּרָתָהּ.** אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המבדיל על היין במוצאי שבתות - הוי"ן לו בנינים זכרים, דכתיב: (**י" שמ' י**) **וְלִהְיוּרָתָהּ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל.** וכתיב התם: (**י" שמ' יא, מ**) **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר, וְסִמֶּיךָ לִיה: (י" תז"ב, ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ.** רבי יהושע בן לוי אמר: בנינים ראויין להוראה, דכתיב: (**י" שמ' י**) **[ו] וְלִהְיוּרָתָהּ ... [יא] וְלִהְיוּרָתָהּ.** אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר: כל המקדש את עצמו בשעת תשמיש - הוי"ן לו בנינים זכרים, שנאמר: (**י" שמ' יא, מד**) **וְהִתְקַדְּשׁוּם וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים, וְסִמֶּיךָ לִיה: (י" תז"ב, ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ.**

(י" שמ' י) [ו] וְלִהְיוּרָתָהּ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר: [יא] וְלִהְיוּרָתָהּ אֶת-פְּלִתֵהוּ אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה: פ
(י" שמ' יא, מד) **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשׁוּם וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת-נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל-הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ:**
(י" שמ' יא, מז) **לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַטָּהוֹר לֹא תִטְמְאוּ: פ**

ספרא תזריע פרשה א (ד) (י" תז"ב, ב) וְיָלְדָה פרט לשלידה לפני הדבור או יכול שאני מוציא את שעברה לפני הדבור (נראה שהוא ההלכה לפני הגיור) וילדה לאחר הדבור (הגיר) תלמוד לומר (**י" תז"ב, ב**) **וְאִם-נִקְבְּהָ תִלְדָּה** אין הדבר תלוי אלא בלידה (אם היה תולה בשעת העיבור היה לו לכתוב כגון אשה כי תזריע זכר), (**י" תז"ב, ב**) **וְיָלְדָה** עד שתצא ממקום שמזרעת, פרט ליוצא דופן. רבי שמעון אומר יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבים עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים של בן.
(י" תז"ב, ב) כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר, כִּי תִזְרִיעַ – זָקָה-קָטָן שְׁתֵּי דַרְשׁוֹת, דרשה (א) אפשר **כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה** עד שתצא ממקום שמזרעת, פרט ליוצא דופן. **כִּי תִזְרִיעַ** מונח, מצב ביניים, מתאים לדרשת רבי שמעון אומר יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבים עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים של בן (אם הוא בכור). דרשה (ב) ראה בהמשך.

ספרא תזריע פרשה א (ה) (י" תז"ב, ב) אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר מה תלמוד לומר לפי שנאמר **וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים ... [ג]** **וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל,** שומע אני (שרק) ביוצא חי שהוא מטמא את אמו טומאת לידה, מנין ליוצא מת שיטמא את אמו טומאת לידה, אמר רבי יהודה הריני דן ומה אם ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבא עם אמו אל האהל (כגון אנשים וכלים הנמצאים שם בלידה) טומאת שבעה (טומאת מת) הרי הוא מטמא את אמו טומאת לידה, היוצא מת שהוא מטמא את אמו ואת הבא עם אמו אל האהל טומאת

שבעה (טומאת מת), אינו דין שיטמא את אמו טומאת לידה אמרו לו לרבי יהודה כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל (תחילתו טומאת לידה וסופו ימי טהרה) אינו דין (אינו יכול להיות נידון בקל וחומר) אם טיהר החי את אמו (לזכות לה ימי טהרה) יטהר המת את אמו (לזכות לה ימי טהרה)? תלמוד לומר (י' תו' יב,ג) זָכַר לרבות את המת. (הקל וחומר נדחה וצריכים את הכתוב ללמד שולד מת מזכה אמו בדמי טהרה, ורבי יהודה מודה להחמיר)

אותה דרשה ב-תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת פסחים פרק ב דף כח טור ג/ה"א (וילנה יב,א) כיוצא בו אמר רבי יודה (י' תו' יב,א-ג) אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר, מה תלמוד לומר לפי [ב] וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים [ג] וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל שומע אני ביוצא חי שהוא מטמא את אמו טומאת לידה מניין ליוצא מת שהוא מטמא את אמו טומאת לידה אמר רבי יודה הרי אני דן (בקל וחומר) מה אם ביוצא חי שאינו מטמא את אמו ואת הבאין עמו ואת הבא עם אמו לאוהל טומאת שבעה, מטמא את אמו טומאת לידה (קל וחומר ש) היוצא מת (או עובר מחוי) שהוא מטמא את אמו (טור ד/ה"א) ואת הבאין עמו ואת הבא עם אמו לאוהל טומאת שבעה (טומאת מת) אינו דין שיטמא את אמו טומאת לידה. (כאן באה דחיית הקל וחומר) אמרו לו לרבי יודה כל דין שתחילתו אתה דן להחמיר (כמו טומאת לידה) וסופו להקל (כאן ימי טהרה) אינו דין (אי אפשר ללמוד אותו בקל וחומר). הא אם טיהר החי את אמו (שמזכה לה ימי טהרה) יטהר אף המת את אמו (שריבה לה טומאת מת האם גם יזכנה בימי טהרה) (?) אם לא זכיתי מן הדין (איני יכול ללמוד זאת מקל וחומר לכן אני נאלץ ללמוד שולד מת מזכה אמו בימי טהרה מהכתוב) לפיכך אמרה תורה (יב,ג) זָכַר לרבות את המת (שולד מת מזכה אמו בימי טהרה). (יב,ג) זָכַר מלה יתירה כפי' תורה תמימה הערה ד) דהיה אפשר לכתוב כי תלד. וגו' (א)

דרשה (ב) הנלמדת מ-(י' תו' יב,ג) אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה ספרא תזריע פרשה א) אין לי אלא בני תשעה בן שמנה בן שבעה בן ששה בן חמשה מנין תלמוד לומר (י' תו' יב,ג) וַיִּלְדָּה זָכָר כל שתלד. אי (אם לומדים מהמלה) וַיִּלְדָּה (או אולי משמעו) אין לי אלא הוולד (עובר בעל צורת אדם (חיתוך איברים)), מנין המפלת סנדל או שיליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך תלמוד לומר (י' תו' יב,ג) כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה כל זרע שתלד. (י' תו' יב,ג) כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר, כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה (א) לעיל) דרשה (ב) כל זרע שתלד. וַיִּלְדָּה – טפחה בתפקיד שנוי והרחבת משמעות מלת וַיִּלְדָּה מלידת צורת אדם ליציאת סנדל או שיליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך.

עיינ ב- אנציקלופדיה תלמודית כרך כב, [יולדת] טור שד בנושא ולד שנימוח קודם שיצא מרחם אמו, מחלוקת ראשונים האם מטמא טומאת לידה. "ויש סוברים שאף לדעת חכמים ולד שנימוח, אמו (טור שה) טמאה טומאת לידה"¹¹⁵ (ראה להלן הסבר תורה תמימה ל- נדה כז,ב) (תוס' שם מ א ד"ה כעין ושם יח א ד"ה שליח בתל' א; רמב"ן שם מ א. ועל חזו"א יו"ד סי' ק"ד סי' ק"י שהוכיח כן מכמ"ק.), שלמדים מהכתוב אף דבר זה¹¹⁶ (תוס' יח,א, מ,א, רמב"ן ערל"ג). אפשר שלדעה הבאה יש רמז בחשבון הגימטרי הבא:
... וַיִּלְדָּה (גי' 51) ... וְטָמְאָה (גי' 61) ושני כולל עולה (40 + 112 + 2 = 114 + 40) = נימוח (גי' 114)

(י' תו' יב,ג) אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר – ע"פ דרשה (א) לעיל עד שתצא ממקום שמזרעת משמע שמתעברת בדרך כל הארץ ורק כך וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים אבל אם נתעברה בדרך אחרת לא תהא טמאת לידה. (ראה תו"ש [י] ע"פ ר"ח חגיגה טז,א, סוגיה בחגיגה יד: טו:) נושא זה הוא משולב במחלוקת הילכתית בין "איגרות משה" לפוסקים אחרים כמו "חלקת יעקב", "שבט הלוי" בענין הפרייה.

ד) יכול המפלת כמין דגים וחגבים ושקצים ורמשים תהא טמאה תלמוד לומר זָכַר (טט – טעם סלוק מגביל ללמד) מה זה מיוחד שיש בו מצורת האדם, יצאו אילו שאין בהם צורת האדם.

ה) יכול המפלת בריית ראש שאינו חתוכה (הח"ח: כולו שלם ואין בו חיתוך איברי הראש וצורת הראש) בריית הגוף שאינו חתוך (שאינו בו חיתוך איברים), ושיש לו שני גבין ושני שדראות הואיל ויש בהם מצורת האדם היא טמאה (?) ת"ל (י' תו' יב,ג) וְטָמְאָה שְׁבַעַת יָמִים ... [ג] וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל מה זה מיוחד שהוא ראוי לבריית נשמה (התוה"מ ע"פ נדה כד גורס לבריית שמונה), יצאו אילו שאין ראויים לבריית נשמה,

(סיכום למשנות ד – תחילת ח) (י' תו' יב,ג) מלת זָכַר מרבה מת לטומאת לידה. מלת זָכַר מלמדת על חי ועל מת לטומאת לידה. בלי מלת "זכר" ובגלל [ג] וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל היינו לומדים רק על חי. לכן מלת זָכַר מלמדת על חי ועל מת לטומאת לידה. האם רק זמן הריון מלא מטמא טומאת לידה? וַיִּלְדָּה זָכָר כל שתלד. מרבה לידה בטווח הזמן 9 – 5 חדשי הריון, מניין שגם סנדל או שיליא ושפיר מרוקם והיוצא מחותך (טט – הכתוב) כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה (מרבה) כל זרע שתלד.

וב-תורה תמימה ויקרא יב,ב הביא בענין דמי טהרה בלידת מת מבבלי [נדה כז,ב] כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה - [הפילה שליח טמאה לידה], דאמר קרא אִשָּׁה כִּי תִזְרֶיעַ וַיִּלְדָּה, מלמד שאפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה טמאה לידה²:
תורה תמימה הערה ג) ר"ל אפילו נמחה כזרע. וצ"ל דאיירי שנמחה לאחר שנברא ולד, דאי מתחלת ברייתו נמחה הלא דרשינן בפסוק הסמוך מי שאינו ראוי לבריית שמונה [או לבריית נשמה] אין אמו טמאה לידה, כפי שיתבאר שם. וטעם הדיוק משום דלשון תִזְרֶיעַ מיותר הוא, דהיה אפשר לכתוב כי תלד. ועיין בתוס' נדה י"ח א' דאע"פ שמשלשן תִזְרֶיעַ דרשינן בסמוך לענין יוצא דופן, אפ"ה תרתי ש"מ (שמע מינה), יעו"ש:

4.9 ויקרא מצורע יד, א

ב) זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל-הפקן:

ספרא מצורע פרשה א (א) (י" מצ' יד, ב), תורת המצורע (נוהגת) לבית עולמים, זאת אינה נוהגת בכמה תהנה בזמן הזה, זאת – המלה ממעטת, כנאמר בתו"כ שאינה נוהגת בכמה, אז אולי לא תנהג גם בזמן שאין מקדש, כי אי אפשר לקיים "לפני ה'" בקרבנות והזאת דם, באה תבנית הטעמים זאת תהנה – מהפך פשוט, ומוציאה הכתוב מפשוטו ומלמדת כפי' התורה"מ (א) ... אבל במצורע הגם שקרבנותיו אין נוהגים בזה"ז הכשרו ע"י תגלחת וצפרים נוהג תמיד. ולכן אמר זאת תהנה. שלשון הוי' מורה העיכוב (כמ"ש במנחות דף ה יט כז) שיהי' כן תמיד בלי השנות, וכמעשה דר' טרפון (לקמן משנה יג):

תהליך טהרה אחד על נגעים אחדים זה אחר זה תורה תמימה תורת המצורע - נתנגע ונתרפא, נתנגע ונתרפא, מביא קרבן אחד, שנאמר (י" מצ' יד, ב) זאת תהיה תורת המצורע, תורה אחת למצורעין הרבה⁶¹ [כריתות ט' ב'] : תורה תמימה הערה ה) נראה דצ"ל תורה אחת לצרעות הרבה, שזה יותר מכוון לענין. ואמנם זה הוא רק אם נתנגע קודם שהביא אשמו, אבל אם הביא אשמו ואח"כ נתנגע ונתרפא מביא קרבן מיוחד על נגעו השני, דלאחר שהביא האשם נגמרה טהרתו מנגעו הראשון:

תהליך טהרה אחד אף על פי שהיו למצורע צרעות אחדות זה אחר זה קודם שהביא אשם אחד. אף שלכאורה היינו אומרים שצריך להביא על כל נגע. אפשר כי טעם מהפך בכתוב (י" מצ' יד, ב) זאת תהיה תורת המצורע, מרמז להביא קרבן אחד על נגעים אחדים שהופיעו ונרפאו בזה אחר זה.

כמו-כן ראינו בתו"כ פ' תזריע שכל הצרעות שהופיעו אחרי ראיית הכהן של הצרעת הראשונה אין מתחשבים בהם עד שיתרפא מן הנגע (או הנגעים) שאותו/אותם ראה הכהן תחילה. אז מן הסתם גם במצב כזה יביא רק אשם אחד אחרי רפואה מכל נגעיו.

תורת המצורע תורה אחת לכל המצורעין שיהיו מביאים קרבן זה, וכי מנין יצאו (לחלק תורת טהרתם) לפי שמצינו שחילק הכתוב בטומאותיהם (מראות וסימנים) ובשבועותיהם (הסגר שבוע או שבועיים) יכול אף כן נחלוק בקרבן ת"ל **תורת המצורע** תורה אחת לכל המצורעים שיהיו מביאים קרבן זה.

(ב) תורת המצורע ביום, מלמד שטומאתו וטהרתו ביום, אין לי אלא טומאתו וטהרתו ביום, מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפרים ותגלחתו ביום, ת"ל **תורת המצורע**, יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו (טבילת בגדים שלבש בזמן החלט) ורחיצתו (טבילת עצמו) ביום, ת"ל **תורת המצורע ביום**,

(י" מצ' יד, ב) **ביום** – טפחא מנתק התוכן שהוא סמיכות ממלת **טהרתו** מרמז למשנה ב: מלמד שטומאתו וטהרתו ביום, (ראה בהמשך)

(ג) תורת המצורע ב-פקן, מלמד שטומאתו וטהרתו ב-פקן, אין לי אלא טומאתו וטהרתו ב-פקן, מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפור ותגלחתו ב-פקן, ת"ל **תורת המצורע ב-פקן**, יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו ב-פקן ת"ל **זאת**, (טט הקטע הבא הוא פתיחת משנה ד **ביום טהרתו והוא** שלא ישהא.)

זאת – המלה ממעטת, אין הכרח בכהן ל- לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו

התורה"מ (ג) ... אולם במ"ש תורת המצורע פורט רק דברים המעכבים שהם מן התורה והחק המוכרח בו, והם שחיטת צפרים והזיית דם צפור ותגלחת שמעכבים הטהרה, אבל דברים שאינם מן החוקים המעכבים כגון לקוח צפרים ושילוח הצפור וכיבוס בגדים שאין מעכבים כמ"ש בתוספתא (ועי' ברמב"ם וראב"ד פ"א מה' ט"ז ה"ד) א"צ להיות ביום. וכן הטבילה אף שמעכבת כבר נאמרה בפ' תזריע שסיים תמיד וכבס בגדיו טהרה ואינו מן התורה הנלמדת בפ' **זאת**: וצ"ע מה כוונת התורה"מ בשם הרמב"ם שאין לקיחת הצפרים מעכב, שהרי השחיטה וההזייה אינן יכולות להתבצע והן מעכבות את תהליך הטהרה.

הח"ח – לקיחת צפרים לא צריך יום וכהן כי אינם נאסרים בלקיחתן ויכול להחליף, שלוח לא מעכב את תהליך הטהרה

קבוצת פעולות: שחיטת צפור, הזייה, תגלחת א, טבילה – הסדר ביניהם לא מעכב, אי ביצוע כל אחת מהן – מעכב הזייה – בעץ ארז, אזור, שני תולעת, שני צפרים – מעכבות זו את זו אם חסר אחד מהם

שחיטת צפור, הזייה, תגלחת א – אם לא ביום ובכהן – מעכב

טבילת המיטה – לא חייבת יום וכהן

קבוצת פעולות: לקיחת צפרים, שלוח צפור, כבוס, אי ביצוע כל אחת מהן – לא מעכב

תורת המצורע – מונח זקן-קטן, בתפקיד של שתיים, קבוצת פעולות מעכבות (שחיטת צפרים, הזיית דם צפור, תגלחת א', טבילה), קבוצת פעולות שאינן מעכבות אם לא בוצעו (לקוח צפרים ושילוח הצפור וכיבוס בגדים).

תורת המצורע – מונח, חלוקה בתוך קבוצת הפעולות המעכבות, הפעולות: שחיטת צפרים, הזיית דם צפור, תגלחת א', חייבות להיות ביום ובכהן, טבילת המצורע אינה חייבת להיות ביום ובכהן.

שילוח הצפור לא מעכב ראה **ספרא מצורע פרשה ב (ז) (י" מצ' יד, ה) וְרָתַץ בַּיּוֹם**

(ד) (טט) – קטעי הפתיחה שבסוגרים באים ממשנה ג (י" מצ' יד, ב) ביום טהרתו והוא (שלא ישהא) (שאינן צריך לשהות שבעה ימים, משיתרפא אלא מיד מתחיל בסדר הטהרה). (טט - הפתיחה המקורית של משנה ד) כשהיה מונבד דן לפני ר' עקיבא אם משפּרתיו (למצורע המוסגר מהסגר כשהוא טהור) בעמידתו (והזר ועומד במחנה מיד בלי ספירת שבעה ימים, בכל זאת כאשר) אחזתיו בהליכתו (צויתי שיששה בהסגר) שבעה (ימים), משאחזתיו (למצורע המחלט מהחלט כשהוא טהור) בעמידתו (התורה משהה את חזרתו ועמידתו במחנה) שבעה (ימים בין תגלחת א' וטהרה)

וצפרים וטבילה, ובין תגלחת ב' וקרבות) אינו דין שיאחזינו (אחרי שנרפא וישהה) בהליכתו (מהחלט) שבעה (ימים לפני שיתחיל את תהליך הטהרה (תגלחת א', צפורים, טבילה). מונבו לומד בקל וחומר מהסגר להוסיף שבעה ימים לפני ימי הספר מהחלט (בהן תגלחת א' וכו'), אל רבי עקיבא (מהלך של קל וחומר מימי הספר מהחלט לימי ההחלט, מהלך המביא להכרה שהלימוד של מונבו מוסיף עוד ועוד ימים) מוסיף גמר על דברין וכי במה החמירה תורה, בימי גמר (ימי החלט) או בימי ספר (שבעה הימים בין תגלחת א' וכו' ועד תגלחת ב' וכו'), חמורים ימי גמר מימי ספר, שבימי ספר אינו מטמא משכב ומושב, ואינו מטמא בביאה, ימי גמרו מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה, (אז תלמד בקל וחומר ממצב ההחלט ולא ממצב ההסגר) ואם לימי ספר הקלים נתנה לו שבעה (של תגלחת א' וכו'), לימי גמר החמורים אינו דין שאתן לו שבעה (ימים ביציאה מהחלט), אל (מונבו) רבי כל שכן הוספת (חזקת דברי), [אל ר"ע] (אמרת שהספר הוא המלמד לכן) וכשנתת לימי גמר שבעה, (ש)נעשו אף הם ימי ספר (כדי להקל עליו ולהשוות לימי הספר שלא יטמא משכב ומושב ובביאה ולכן מיד תגלחת א' וכו'), ונמצאו אלו (ימי הספר 14 והם המלמדים על) ואלו (ימי הגמר שיהיו) ארבעה עשר, ואם לימי ספר הקלים נתת לו ארבעה עשר לימי גמר החמורים אינו דין שאתן לו ארבעה עשר נמצאת מרבה לו והולך עד לעולם (עכשו תוסיף לימי הספר עוד 14 ויהיו 28, ולכן תוסיף לימי הגמר 14 ויהיו 28 וחזור חלילה), הא מפני הדין הזה צריך הכתוב לומר ביום טְהַרְתֶּוּ וְהַיָּא אֶל-הַפְּהֶן שלא ישהא.

קבוצת הפעולות: שחיטת צפור, הזייה, תגלחת א – אם לא ביום ובכהן – מעכב (י' מצ' ז', ב) ביום – טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין ממלת האתנה, ע"פ תורה תמימה (הערה ז) המלה ביום יתירה כי די היה לכתוב בטהרתו לכן המלה נדרשת ע"פ האפיון הבא מאחריה שכל מעשי הטהרה יהיו מוגבלים לאור יום וכל היום כשר (ת"כ, בבלי מגילה כא, א) ביום – טפחא בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו טְהַרְתֶּוּ - אתנה, בתפקיד הגבלה כנדרש במשנה ד שלא ישהא, ואז טפחא ללא מרכא לפנייה במלת ביום בתפקיד התפשטות ענין שלא ישהא את קבוצת הפעולות המעכבות שנדרשו מ-תורת המצורע.

אל-הפּהֶן – מקף, ענין המרכב ממספר דורות המעידים עליו שהוא כהן. אל-הפּהֶן – סלוק, מגביל שגם פעולת הטהרה צריכה להיות כהן מיוחס. ע"פ תורה תמימה (הערה ג) רק בזמן הבמות לא נהגה תורת מצורע. ומאז הקמת בית המקדש תורת מצורע נהגת גם בזמן הזה. אלא דלטהרת מצורע צריך כהן מיוחס, וכ"פ הרמב"ם פ"ז ה"ט מתרומות, ובזמן הזה אין לנו כהנים מיוחסים כמו שכתב הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה, לכן נשתקע הדין.

ויקרא מצורע יד, ג: וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל-מַחְוֵן לְמַחְנֶה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נִגַע-הַצָּרְעָת מִן-הַצָּרוּעַ: ספרא מצורע פרשה א (ה) (י' מצ' ז', ד) וַיֵּצֵא ... אֶל-מַחְוֵן לְמַחְנֶה וְהִנֵּה נִרְפָּא וְרָאָה הַכֹּהֵן שיוכל אין לי מטהר את המצורע אלא כהן שהיה לפניו מן המחנה היה בימים ובנהרות ובמדברות מנין תלמוד לומר וְרָאָה הַכֹּהֵן, אם כן למה נאמר וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן, כהן שאיפשר לו ליכנס לפניו מן המחנה מטהר את המצורע, אין מצורע מטהר את המצורע.

וְרָאָה הַכֹּהֵן – מלמד שיוכל לבוא מן המחנה ומן הים ומן המדבר, לכן וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן כתוב יתר המאפשר לדרוש ש-אין מצורע מטהר את המצורע כי כהן מצורע אינו יכול להכנס לפניו המחנה.

(ו) (י' מצ' ז', ד) וְהִנֵּה נִרְפָּא שהלך לו נגעו, הנגע שהלך לו שער לבן, צָרְעָת שהלכה לה המחיייה, אין לי אלא כולם, ומנין אף מקצתם, תלמוד לומר מִן – הנגע אפילו מקצת שיער לבן, מִן – הצרעת, אפילו מקצת המחיייה, (מִן)-הַצָּרְעָת להביא את שפרחה בכולו שיטען ציפרים.

(ז) (נסיון ללמוד על הפורח בקל וחומר מהחלט ואז אין צורך בכתוב, שעשוי להתפנות לדרשה אחרת) הלא דין הוא מה אם מי שטיהר ואין סימנים מטמים עמו (זה המחלט שהלכו סימני הטומאה לגמרי) טעון ציפרים, מי שטיהר וסימנים מטמים עמו (זה הפורח כולו, ולפי פ"ה הח"ה למוסגר שלהלן מובן שהמראה קיים ולא דווקא סימני הטומאה) אינו דין שיטען ציפרים, (דחיית הקל וחומר) הרי שעמד בו שני שבועות (בהסגר) יוכיח שטהר וסימנים מטמים עמו (פ"ה הח"ה שהמראה קיים ולא סימני טומאה) ואין טעון ציפרים (לכן צריך כתוב מפורש שיחייב את המטהר ע"י פריחה בכולו בתהליך טהרה המצוין ע"י ציפרים). (ח) (המשך דחיית הקל וחומר) ואף אתה אל תתמה על שפרחה בכולו שאע"פ שטהר וסימנים מטמים עמו לא יטען ציפרים (הקל וחומר ניסה להוכיח כי הפריחה יביא ציפרים, הוכח מהשוואה למוסגר שלא צריך ציפרים, לכן כדי לחייב את הפורח בצפרים צריך כתוב) ת"ל מִן-הַצָּרְעָת להביא את שפרחה בכולו שטעון ציפרים.

וְרָאָה הַכֹּהֵן – פשטא זקף-קטן, בתפקיד שני מצבים המולכים לטהרה (א) רפואה מצרעת כאשר הלכו סימני טומאה או מקצתם (ב) רפואה ע"י פריחה מלאה.

(י' מצ' ז', ד) וְהִנֵּה נִרְפָּא נִגַע-הַצָּרְעָת מִן-הַצָּרוּעַ והנה – תביר, מלמד שגם במצב שבו המראה בכלל לא נרפא, באה מלת וְהִנֵּה – לגלות שעוברים לתהליך טהרה: (א) המלים נִרְפָּא נִגַע-הַצָּרְעָת מלמדות שהלך לו נגעו כולו (מראה וסימנים), תבנית הטעמים של נִרְפָּא נִגַע-הַצָּרְעָת – מרכא טפחא, מלמדת יתור לרבות לרפוי שנשאר המראה אבל הלכו הסימנים כולם, וגם שהלכו מקצת הסימנים הנדרש בתו"כ בשימוש במלת מִן, נִגַע-הַצָּרְעָת – טפחא, כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה, ופ"ה הח"ה כי מלת מִן נורקת לאחוריה ומלמדת שהלכו מקצת סימני הטומאה (הנשאר הוא פחות משיעור מטמא), וזה שכתב תו"כ מִן – הנגע אפילו מקצת שיער לבן, מִן – הצרעת, אפילו מקצת המחיייה, נִגַע-הַצָּרְעָת – מקף בתפקיד ענין בעל מצבים אחדים והם מצבי הצרעת: עור הבשר, שחין ומכוה, נתק, עור הראש.

(ב) המלים מִן-הַצָּרְעָת – מקף, ענין פריחה בכולו בכל אחד מן המצבים הבאים: נגע עור הבשר, שחין ומכוה, נתק, נגע עור הראש (קרחת גבחת), הַצָּרְעָת המלה מרבה את הפורח בכולו לתהליך הטהרה, טעם הַצָּרְעָת – סלוק, מגביל וצ"ע.

4.10 ויקרא אחרי מות טז,א

ויקרא אחרי מות טז,ו: וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־פֶּרֶךְ הַחֹטָאת אֲשֶׁר־לָּוּ וְכִפֶּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ:
בבלי יומא ב,א משנה. שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרשישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין, ומתקנין לו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול. רבי יהודה אומר: אף אשה אחרת מתקנין לו, שמא תמות אשתו. שנאמר (וי' אח"מ טז,ו) **וְכִפֶּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ:** ביתו זו אשתו. אמרו לו: אם כן אין לדבר סוף.

בבלי יומא יג,א ... רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקנין לו. ורבנן נמי, הא חיישי לשמא!
... אם כן הוה ליה שני בתים, ורחמנא אמר (וי' אח"מ טז,ו) **וְכִפֶּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ:** ולא בעד שני בתים!

ספרא אחרי מות פרשה ב ... וכפר בעדו ובעד ביתו, זה וידוי דברים, יכול כפרה בדמים הריני דן נאמר כפרה בפר ונאמר כפרה בשעיר, מה כפרה האמורה בשעיר וידוי דברים חוץ מדמים, אף כפרה האמורה בפר וידוי דברים חוץ מדמים.

בבלי יומא לו,ב תנו רבנן: וכפר - בכפרת דברים הכתוב מדבר. אתה אומר בכפרת דברים, או אינו אלא כפרת דמים? הרי אני דן: נאמרה כאן כפרה, ונאמרה להלן כפרה. מה כפרה האמורה בשעיר - דברים, אף כפרה האמורה בפר - דברים. ואם נפשך לומר, הרי הוא אומר: (וי' אח"מ טז,ו) **וְהִקְרִיב אֶהָרֶן אֶת־פֶּרֶךְ הַחֹטָאת אֲשֶׁר־לָּוּ וְכִפֶּר בְּעֶדְוֹ וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ:** - ועדיין לא נשחט הפר. מאי ואם נפשך לומר? - וכי תימא: נילף משעיר הנעשה בפנים שכפרתו בדמים - הרי הוא אומר וכפר, ועדיין לא נשחט הפר.
וְכִפֶּר בְּעֶדְוֹ - מרכא טפחא, יתור לרבות כפרת דברים קודם לכפרת הדמים של פר של כהן גדול
וּבְעֶדְוֹ בֵּיתוֹ - מרכא סלוק, הסלוק מגביל וזה ע"פ רבנן וגם ע"פ רבי יהודה לומר שבכל עת יש לו אשה יחידה, ובנוסף ע"פ רבי יהודה **וּבְעֶדְוֹ** - מרכא, ירמוז לרבות אשה אחרת בהמתנה, שאם אשת כ"ג תמות במהלך עבודת יום הכפורים, אשת כ"ג גורשה רגע לפני מיתתה והאשה שבהמתנה נישאה לו.

ויקרא אחרי-מות טז,ח: וַיִּתֵּן אֶהָרֶן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּרִלּוֹת גְּרִלּוֹת אֶחָד לָהֶּן וְגִרְלָל אֶחָד לְעִזָּאזֵל:

ירושלמי יומא פ"ג ה"א (כא,א) ד"ה **לָהֶן** לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן קה"ע - כגון ששחט אמו היום לחולה או שאינו בן שמונת ימים דבעינן שיהיה ראוי לה'
פני משה - לָהֶן. כתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', לרבות לשעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן שאע"פ שאינו קרב לה' מ"מ ראוי לה' בעינן.

ואתיא כהאי אמר רבי יוחנן וכו'. דלדידיה איצטריך האי קרא לרבות לשעיר המשתלח דס"ל דאף בפה קובע וה"א דיכול לקבוע למחוסר זמן שיהא לשעיר המשתלח קמ"ל (טט - בא להשמיענו שכשם שאינו ראוי לה' כך אינו ראוי להיות שעיר המשתלח)
גִּרְלָל אֶחָד לָהֶן - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) מרבה מכאן לשעיר המשתלח שיהא כמו קרבן הראוי לה' (ב) בעזרת הרב א"מ פרל) מוציא מפשטו של מקרא כי אם ישפך דם השעיר לה', למאן דאמר שיביאו שני שעירים אחרים, יקבע בגורל נוסף, השעיר לה' שעם דמו יתקדמו בעבודה.

ויקרא אחרי טז,יב: וְלִקַּח מִלֶּאֱ-הַמִּחֻתָּה גְּחָלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה' וּמִלֶּאֱ-חֲפָזָיו קְטֹרֶת סָמִים דָּקָה וְהִקְרִיב מִבֵּית לִפְרֻכָּת:

ולקח מלא-המחטה - מונח תלישא-גדולה, גחלי-אש - גרשיים, מעל המזבח - מהפך פשטא, מלפני ה' - מונח ז"ק ע"פ ת"כ ותורה שבעל פה (תורה שלמה לרב כשר זצ"ל) -
וְלִקַּח מִלֶּאֱ-הַמִּחֻתָּה - כעין שני עניני תלישא-גדולה, שיעור חציצה ומחיצה, כאן מספר מערכות האש על המזבח ביוה"כ, שיעור הגחלים שהיה כ"ג חותה ביוה"כ

* א' בכל יום היה חותה בשל כסף ומערה לתוך של זהב והיום חותה בשל זהב ובה היה מכניס
* ב' בכל יום היה חוצה בשל ארבעת קבים ומערה בתוך שלשת קבים, היום חותה בשל שלשת קבים ובה היה מכניס
* ג' רבי יוסי אומר בכל יום היה חותה בשל סאה ומערה לתוך של שלשת קבים, והיום חותה בשל ג' קבין והיה מכניס בשל ג' קבין

* טט - תלישא-גדולה מורכבת על גרשיים והגרשיים גורמים שנויים אחדים בהכנת גחלי האש להקרבת הקטרת של לפני ולפנים ביום הכפורים בשונה מקטורת מזבח הזהב שחרית וערבית. ע"פ הברייתא אביי היה מסדר וגו' מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטורת, מערכה שניה של קטרת קודמת לסידור שני גזרי עצים וגו' ... היינו מערכה של קטורת היא העבודה הראשונה לקראת הקרבת הקטרת במזבח הפנימי. ע"פ הירושלמי יומא פ"ד ופירוש הפני משה כי ביום הכפורים יוצא מן הכלל מכינים עוד מערכה בשביל קטורת של לפני ולפנים ואין עוד שימוש במערכה הזאת,

גְּחָלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל לידון כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

תורה שבע"פ [קטן] בכל יום (במזבח החיצון - קה"ע) ארבע מערכות (של עצים שמבערים עליהם האש) והיום חמש דברי ר"מ, רבי יוסי אומר בכל יום שלש והיום ארבע, רבי יהודה אומר בכל יום שתיים והיום שלש. גמ': מנין למערכת יום הכפורים (שמוסיפין מערכה לקטורת של יוה"כ) רבי ירמיה בשם ר' פדת: גחלי, (טט - היה מספיק מלה זאת) מה ת"ל אש, שהיא בטילה ע"ג גחליה (שהיו הגחלים מרובין משלהבת). ואלו במערכה גדולה או בשאר מערכות היה אש הרבה).

- * טט - בסיכום
- * א' ביה"כ מכינים עוד מערכה על המזבח החיצון, מערכה רביעית או חמישית
- * ב' גחליה מרובין משלהבת שלא כמו במערכות האחרות שהאש הרבה
- * ג' וחותרים ממנה גחלי-אש לוחשות בשביל קטורת של לפני ולפנים ואין עוד שימוש במערכה הזאת,
- * ד' חותרים במחתת זהב, ומערה בשל זהב
- * ה' ונפה המחטה שלשת קבים גחלים
- * ו' בשביל קטורת בין הערביים חוזרים להשתמש במערכה השניה הקבועה, האם לא מקטירים בשחרית במזבח הזהב?

היוצא מן הכלל ע"פ **רושמי יומא פ"ד ופירוש הפני משה** כי ביום הכפורים יוצא מן הכלל מכינים עוד מערכה בשביל קטורת של לפני ולפנים ואין עוד שימוש במערכה הזאת, ההקלות הן: שמערכה שגחליה לוחשות ולא אש גדולה, חותרים לכף זהב רק שלוש קבים ולא מעבירים מכף לכף כמו בכל יום, האם הדברים הבאים הם ההחמרות: שמערכה נוספת, שגחליה לוחשות ולא עוממות (צריך הקפדה לכך)

גחלי-אש - גרשיים - מערכה מיוחדת על המזבח החיצון לשם גחלים אלו ללא שימוש אחר, ואינה המערכה השניה לקטורת של כל יום וקטורת בין הערביים ביום הכפורים עצמו (היות ולא מוזכר במקורות התורה שלמה קטורת שחרית של יו"כ טט מוסיף כאן אחרי בירור שגם של קטורת השחרית של יו"כ).
גחלי-אש - לוחשות ולא עוממות ולא אש גלויה ולא חצי אש וחצי לא נשרף כי מעלה עשן וכשם שלא מכניסים כך לפני מלך ב"ד ק"ו שאין מכניסים לפני ה' מ"ה

ויקרא אחרי מות יח,ל:

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֵיכֶם וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ

תורה תמימה ושמרתם את-משמרתו - תניא, רמז לשניות לעריות מן התורה, אמר רב כהנא, ושמרתם את-משמרתו - עשו משמרת למשמרת^ב [יבמות כ"א א':] ושמרתם את-משמרתו - להזהיר ב"ד על כך^א [תו"כ]:

תורה תמימה הערה פב עיין מש"כ לעיל בפ' י"ח בכיבור שניות לעריות, ומפרש בזה רמז מן התורה שיש כח ביד חכמים לאסור שניות לעריות ולעשות ע"י סיג ומשמרת שלא לבא לידי איסור עריות מן התורה:

פג הכונה כמש"כ בדרשה הקודמת שעשו חכמים סיגים וגדרים לאסור שניות לעריות כדי שלא יבאו לידי איסור עריות, ומפרש דייקאן זה מלשון **וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי** דקאי הצווי שישמרו איסור זה בישראל, דליכא למימר דקאי על כלל ישראל ולשמור דיני עריות המבוארים בפרשה, דהא זה כבר כתיב במעלה **(וי' אח"מ יח,ט)** **וְשִׁמְרֶתֶם אֹתָם אֶת-הַקְּתָלִי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזָרוּ וְהִגְדוּ וְהִגְדוּ בְּתוֹכְכֶם: ו** ענין שניות לעריות בארנו לעיל פסוק י"ח:

את-משמרתו – מקף בתפקיד רב-מצב של משמרתו (א) הצווי שבית דין ישמרו איסור זה בישראל, (ב) ואין לומר שזה מוטל על כלל ישראל כי הם כבר נצטוו **(וי' אח"מ יח,ט)** **וְשִׁמְרֶתֶם אֹתָם אֶת-הַקְּתָלִי וְאֶת-מִשְׁפָּטֵי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה**

ע"פ **תורה תמימה הערה מז** על (יח,יח) **וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי** – מונח רביע, התורה מצוה משמרת – איסור ערוה במשפחה דור אחד מעלה (כגון אמו, אשת אביו, חמותו) ושני דורות מטה (כגון בת בתו, בת בנו). רבנן דרשו משמרת למשמרת שני דורות נוספים כלפי מעלה (כגון אם אביו, אם אמו, אם אבי אביו, אם אבי אמו) ולדעת איזו ראשונים כגון גם אשת אבי אם אביו, שזה שני דורות כלפי מעלה ועוד הרחקה של אשה שאינה מעורבת בצאצאים עד אל המדובר בו בתורה.

ודור אחד כלפי מטה (כגון בת בת בנו, בת בתו). מונח רביע בתפקיד הרחבת עריות שניות ב-3 דורות ועוד הרחקה, או מן התורה ומדרבנן בסה"כ 3 דורות כלפי מעלה ועוד הרחקה אפשרית, ו-3 דורות כלפי מטה, סה"כ יותר מארבעה דורות של עריות.

רלב"ג (ל) ולזה אשוב גם כן שתהיה הכוונה בזה המקום שישמרו משמרת השם **לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת** האלה, כדי ש-**(וי' אח"מ יח,ט)** **וְלֹא-תִקְיֵא הָאֲרִיז אֹתְכֶם בְּטַמְאָם אֹתָהּ כְּאֲשֶׁר קָאָה אֶת-הַגּוֹי אֲשֶׁר לְפָנֵיכֶם: כי זה יקרה להם כשיחטאו בזה רבים מהם.**

והוסיפה התורה להזכיר עונש אחר, יקרה לאיש ואיש אשר יחטא בהם, והוא הכרת הנפש ההיא. ויהיה אמרו **(יח,ט)** **כֹּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה וְגו', כאלו יאמר: ראוי שתשמרו משמרתו לבלתי חטא באלו הפעולות המגונות, כי כבר יגיע זה העונש לאיש ואיש שיחטא בזה. וזכרה תחלה העונש הכולל שיקרה לכלל האומה אם יסתכבו באלו הפעולות, ואחר זכר העונש הפרטי שיקרה למי שיחטא בזה, היה פרט או כלל. ובכאן נשלם באור זאת הפרשה**

טט - **רלב"ג** מפרש כי פסוק זה מסכם פרשת **חֲקוֹת הַתּוֹעֵבֹת** באופן של מה שיקרה לכלל ומה שיקרה לפרט בגלל העבירות הללו. תבנית הטעמים **לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת** – קדמא ואזלא מרמזת על כעין לימוד בכלל ופרט במובן של כלל האומה ועונשה, ואנשים פרטיים ועונשם. וכן הניתוק של האומה מה' לעומת ניתוק וכתר של הפרט שמפורט מאד ברמב"ן.

רש"י (ל) **וְשִׁמְרֶתֶם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי** - להזהיר בית דין על כך (ראה תו"כ אחרי מות פרשת ט פק"ג, יג,כב). **וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** - האם תטמאו, איני אלהיכם, ואתם נפסלים מאחרי, ומה הנאה יש לי בכם? ואתם מתחייבים כלייה; לכך נאמר: **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** (ראה שם).

רש"י בשלוב **רש"י כפשוטו** (רכ"פ) בשלוב הסברים ע"פ תבניות הטעמים (טט), שימוש בטעם טפחא בתפקידים אחדים שגורמים לדרשות הפוכות זו מזו.

רכ"פ **וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – אם **לֹא תִטְמְאוּ בָהֶם** אזי **אֲנִי ... אֱלֹהֵיכֶם** ואתם עמי.

טט - טעם טפחא במלת **אֲנִי** בתפקידים הבאים (א) פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **ה' אֱלֹהֵיכֶם** ובתפקיד (ב) האפיון המשותף מתפשט אל הכתוב לפניו לומר שאם **לֹא תִטְמְאוּ** אזי **אֲנִי ... אֱלֹהֵיכֶם** ואתם עמי.

הא – **רכ"פ** מכלל זה אתה שומע - שאם **תִטְמְאוּ**, טט – טפחא במלת **אֲנִי** (א) בתפקיד עוצר, מנתק ולכן איני **אֱלֹהֵיכֶם**, ואתם נפסלים מאחרי, **(רכ"פ** מרוחקים ממני) טט – ועוד תפקיד טפחא במלת **אֲנִי** (ב) בתפקיד עוצר, מנתק כפ' **רכ"פ** וכיון שאתם נפסלים ממני וכבר לא יקרא שמי עליכם אם כן ומה הנאה יש לי בכם? **רכ"פ** כדי שאחבב אתכם יתר על כל העמים ומעתה הרי אתם מתחייבים כלייה **רכ"פ** כשתמלא מידת

עוונותיכם, כדרך שאני נוהג בשאר העמים; לכך נאמר: **אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** (ראה שם). טט – סלוק, מגביל את אלהותי עליכם כפ' **ר"פ** כל אלהותי עליכם תלויה בשמירת קדושתכם.

ראב"ע (ל) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-מִשְׁמַרְתִּי** – זאת המשמרת, והיא: **לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת**. וטעם **אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֵיכֶם** – שלא יאמר אדם: הואיל ועשו כן הקדמונים, אעשה כן גם אני (ע"פ דב' יב, ל). וטעם **אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – דבק עם **מִשְׁמַרְתִּי**. שלא ישאל חסר לב: למה זאת המשמרת? כי אם **אָנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** – עשו כל אשר אצוה אתכם! טט – אפשר כי הקשר ש-**ראב"ע** קושר בין סיפא של הפסוק לרישא מתבצע ע"י טעם טפחא בתפקיד התפשטות האפיון הנוצר ממנו והכתוב אחריו אל הכתוב לפניו, לומר כפ' רכ"פ אם ישראל אינם מטמאים עצמם **מִחֻקֹּת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֵיכֶם** ה' הוא א-לקינו ואנחנו עמו הבלעדי.

טט – **בְּהֵם** – אתנה, מגביל הניתוק מה' והכליה דווקא להיטמאות **מִחֻקֹּת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לְפָנֵיכֶם**, כי כפ' **רמב"ן** ב-(יח, כט) ע"פ (בבלי סנה' קו, א) **אלהיהם של אלו שונא זימה הוא, ויש לענין סוד גדול בסוד היצירה**. ואם לא שומרים אזי איננו עוד בני טהורים של אברהם יצחק ויעקב שלהם ניתנה הבטחת ה' להיות עם זרעם הטהור, אבל עבירות אחרות לא גורמות לניתוק כזה.

4.11 ויקרא אחרי מות טז,א (התשע"ה)

ויקרא אחרי-מות טז,א:

וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וְהַעֲמִיר אֹתָם לְפָנֵי ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – טפחא מונה אתנח, כתבנית טעמי (ב' א,א) **פְּרָאשִׁית פְּרָא אֱלֹהִים**, רמז לדרשות אחדות הקשורות בתשובה ויום הכפורים שהקב"ה הכינם קודם לבריאת העולם כפי שמובא ב-**ספר הרוקח הלכות תשובה סימן א הלכות תשובה**. תשובה קדמה לעולם כדמייתי לה בנדרים בפ' אין ביד המודר (דף לט) תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן התורה והתשובה וג"ע וגינהם וכסא הכבוד בית המקדש ושמו של משיח וכן בב"ר ובתרגום סוראי התורה קדמה ואחריו כסא הכבוד ג"ע מימינו וגינהם משמאלו והתשובה ממוצעת בין ג"ע לגינהם זכה נכנס בגן לא זכה נכנס ונידון בגינהם בברכות בשלהי אין עומדין (דף לד) אמר ר' אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אין עומדין שנא' שלום שלום לרחוק ולקרוב לרחוק ברישא והדר לקרוב (כאן ספר הרוקח מחבר תשובה עם יו"ה"כ) ואמרינן בפ' ב' דיומא (דף פו) שאל ר' מתיא בן חרש את ר' אלעזר בן עזריה ברומי שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש א"ל שלשה הם ותשובה עם כל אחד ואחד עבר אדם על מצות עשה ועשה תשובה מוחלין לו מיד שנא' שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם עבר אדם על מצות לא תעשה ועשה תשובה התשובה תולה ויוה"כ מכפר שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם עבר אדם על חייבי כריתות ועל חייבי מיתות ב"ד ועשה תשובה התשובה ויוה"כ תולין וייסורין ממרקין שנא' ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וגו'

בבלי שבועות יג,ב ... אמר רב יהודה, הכי קאמר: אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן מושח מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות, (אבל לא בענין טומאת מקדש וקדשיו) ... דברי ר' יהודה.

ולרבי שמעון הא דאי הושוו, מאי הושוו? דבני כפרה נינהו, מיהו כל חד וחד מכפר בדנפשיה. מאי טעמיה דרבי שמעון? דכתיב: **וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים**, איתקש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים, מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו, דכתיב ביה: אשר לעם, אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות. ורבי יהודה? אמר לך: להכי איתקוש, שיהיו שוים במראה ובקומה ובדמים הוא דאתא.

בפסוקים שלפני כן לימדה התורה על כפרת הכהנים בפר החטאת של הכהן הגדול שלפי דברי ר' יהודה זה על טומאת מקדש וקדשיו. איך מתכפרים על שאר העבירות? **וְלָקַח** – טפחא בראש פסוק ללא מרכא לפני בתפקיד התפשטות האפיון – המצוה בכתוב זה אלפניה. לר' יהודה שעיר המשתלח שכאן מכפר על כלל ישראל ובהם הכהנים בשאר עבירות.

אֶת־שְׁנֵי – מקף כרב-מצב (א) לכתחילה שוים ולזה גם רומז כעין לשון יחיד במלת **הַשְּׂעִירִים** (ללא אות יו"ד בין ר"ש למ"ם) (ב) אם לא מצא לא מעכב גם שונים. דומה לשני הצפורים בטהרת מצורע. **שְׁנֵי** – מונה לפני אתנח בתפקיד רבוי תכונות לשוויון שיהיו שוים במראה ובקומה ובדמים.

ויקרא אחרי-מות טז,ח: ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל:

בבלי יומא לז,א וקלפי היתה שם ובה שני גורלות. תנו רבנן: **וְנָתַן אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גְּרָלוֹת** - [גְּרָלוֹת] של כל דבר (מחומר כל שהוא). יכול יתן שנים (כגון: שני פתקין, שני אבני גורל) על זה ושנים על זה - תלמוד לומר **גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל**, אין כאן לשם אלא גורל אחד ואין כאן לעזאזל אלא אחד. יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה - תלמוד לומר **גורל אחד לה' -** אין כאן לה' אלא אחד, ואין כאן לעזאזל אלא אחד. אם כן מה תלמוד לומר **גְּרָלוֹת?** שיהיו שוין, שלא יעשה אחד של זהב ואחד של כסף, אחד גדול ואחד קטן. גורלות של כל דבר, פשיטא! - לא צריכא לכדתניא לפי שמצינו בציץ שהשם כתוב עליו והוא של זהב, יכול אף זה (הגורל ביוה"כ, רש"י: שהשם כתוב עליו) כן - תלמוד לומר **גורל ... וגורל** ריבה. ריבה של זית, ריבה של אגוז, ריבה של אשכרוע (רשי: ברוש).

וְנָתַן אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא בעלי הלכה שוה בתכונה אחת.

אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל חלקם לא חלה ההלכה בתכונה אחרת. ???

עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – מרכא טפחא, יתור לרבות הגרלות נוספות אם יהיה צורך בהם בגלל שאחד השעירים ימות לפני שנעשו כל המצוות בשניהם

וְנָתַן אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא בעלי הלכה שוה בתכונה אחת. אם יצטרך לעשות הגרלות אחדות או ההגרלות לבחירת השעיר המשלים צריכות להיות תמיד באופן שוה להגרלה הראשונה. אפשר כפי' **בית הבחירה למאירי** כי גורלות אלו שהן בקלפי להגריל בהם על השעירים איזה לשם ואיזה לעזאזל צריך שיהיו שניהם שוים ולא יהא אחד של מין אחד ואחד של מין אחר או אחד גס ואחד דק וכל שהן שוים אין קפדים בהם אם של זהב אם של שאר מיני מתכות אם של עצים ואבנים ... גורלות כתי' רבה להכשיר בכל הגורלות כל שהם שוים

אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא שעל חלקם לא חלה ההלכה בתכונה אחרת. אחרי ההגרלה ממעט את השעיר שלא צריך להשלים לשעיר שנותר מהזוג הקודם.

עַל־שְׁנֵי – מקף כרב-מצב של פעולת הנתניה (א) אחד על שעיר אחד ואחריו אחד על השעיר האחר (ב) ביחד. (ג) נתינת שתי גורלות על כל שעיר (ד) נתינת של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה. (ה) נתינת אחד בלבד על כל שעיר מכל אלה רק מצב (ה) הוא המצווה וגם מצב (ב) שהנתינה תהיה של גורל אחד על כל שעיר והיחד. ומסביר **בית הבחירה למאירי** ... אלא שיהיו שנים של שם דבוקים זה בזה שלא יזדמן של שם ושל עזאזל בבת אחת ומתוך שהם דבוקים זה בזה ושהם שם אחד הוא קורא להם אחד והם שנים והוא שאמר תלמוד לומר' **אֶהְרֹן לַה' אין לד' אלא אחד ואין לעזאזל אלא אֶהְרֹן** ותכלית הכוונה בה הוא שלא להיות לד' אלא אחד רומז אל אמונת הייחוד ולהוציא מלב האומרים גורלות על כל אחד ובדבקות שני הגורלות להיותן כאחד לרמוז על אמונה ישנה היו הצדוקים נכשלים בה הרבה כמו שרמזנו למעלה:

ע"פ **חידושי הריטב"א** – מ- **וְתָנוּן** ... **נְקֻלוֹת** היה משמע שלאחר שיגדיל ויתברר מי לשם ומי לעזאזל, יתן שני הגורלות על כל שיעור. אין לעשות זאת.
נְקֻלָּא אֶחָדָא לְה' – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות: (א) אולי יתן שני פתקי גורל או אבני גורל על כל שיעור? והמענה אין כאן לשם אלא גורל אחד ואין כאן לעזאזל אלא אחד] (רש"י: אין כתיב שם אלא על אחד מהם, ואין כתיב עזאזל אלא על אחד מהם.), (ב) יכול יתן של שם ושל עזאזל על זה, ושל שם ושל עזאזל על זה (רש"י: לקיים **וְתָנוּן** ... **נְקֻלוֹת** שנים על כל אחד משניהם, ואיזה שירצה יעשה לשם.) – תלמוד לומר **נְקֻלָּא אֶחָדָא לְה'** – אין כאן לה' אלא אחד, ואין כאן לעזאזל אלא אחד]. (רש"י: ממשמע שנאמר גורל לה' יודע אני שהוא אחד וכי כתיב **אֶחָדָא** – לדרשה כתיבה). טט – ע"פ פרש"י (בבלי יומא מ"ב) על (וי' אח"מ טז, ט) הגורל קובע ולא קריאת שם ע"כ הו', וע"פ התוספות כאן ההגדרה מעכבת, הנחת הגורל על השעירים לא מעכבת. כמו כן לא יביא פתק או אבן נוספת להניח על כל שיעור אחר ההגדרה, שמא ינטל גורל אחד, או יועבר לשני ואז יתעלם מהם מי הוגרל למה.

ירושלמי יומא פ"ג, ה"א (וילנה כא, א) ד"ה לְה' לרבות שיעור המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן **קה"ע** – כגון ששחט אמו היום לחולה או שאינו בן שמונת ימים דבעינן שיהיה ראוי לה' **פני משה** – **לְה'**. כתיב (וי' אמר כ"ב, כז) **וּמִיּוֹם הַשְּׂמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבָּנוּ אֲשֶׁה לְה'**. לרבות לשיעור המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן שאע"פ שאינו קרב לה' מ"מ ראוי לה' בעינן.
ואתיא כהאי אמר רבי יוחנן וכו'. דלדידיה איצטריך האי קרא לרבות לשיעור המשתלח דס"ל דאף בפה קובע וה"א דיכול לקבוע למחוסר זמן שיהא לשיעור המשתלח קמ"ל (טט) – בא להשמיענו שכשם שאינו ראוי לה' כך אינו ראוי להיות שיעור המשתלח)
נְקֻלָּא אֶחָדָא לְה' – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) מרבה מכאן לשיעור המשתלח שיהא כמו קרבן הראוי לה' (ב) (בעזרת הרב א"מ פרל) מוציא מפשטו של מקרא כי אם ישפך דם השעיר לה', למאן דאמר שיביאו שני שעירים אחרים, יקבע בגורל נוסף מי משניהם יהיה השעיר לה' שיצטרף לשיעור לעזאזל מהגורל הראשון, ועם דמו יתקדמו בעבודה.
לְעֻזְאֵזֶל – כפ' רש"י הוא הר עז וקשה, צוק גבוה, שנאמר (פסוקי) **אַרְצָא נְזֻרָה**, חתוכה: ופ' **אשל אברהם** – צוק חתוך בזקיפה ולא במשופע, ואפשר כי הגבלה זאת נלמדת מטעם סלוק כמגביל לגזור וזקוף ולא משופע.

ויקרא אחרי מות טז, טז: וְהִקְרִיב אֶתְהָרֹן אֶת־הַשְּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל לְה' וְעָשָׂהוּ חֲטָאת:
הסבר ע"פ **ירושלמי יומא פ"ו, ה"א (וילנה לב, ב)**

אֶת־הַשְּׂעִיר – זקף קטן, מרבה, כפי שנראה מן ההמשך שעשויים להיות עוד שעירים לשם המחליפים קודמיהם בגלל פסול שארע בהם.
אֲשֶׁר – קדמא, מלמד על ענין קדימה לשעירים מן הגורל הראשון לקרבן חטאת ולשילוח לעזאזל. במקרה ואחד מהן מת קודם שנעשתה מצוותו של השני, כגון מת של לעזאזל לפני שנשחט החטאת לה'. יביאו זוג אחר ויעשו הגרלה ויצרפו את שעלה עליו הגורל לעזאזל לשיעור שהוא לחטאת לה' מהזוג הראשון.
עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל – קדמא מרכא תביר טפחא. כעין כלל הצריך לפרט והפרט – **לְה'** – אתנח מגביל שאם השעיר השני שבגורל נתברר לשלוח לעזאזל, צריך מלכתחילה להיות ראוי לה' (ללא מום, לא מחוסר זמן היינו בן שבעה ימים לפחות, שאמו לא נשחטה באותו יום"כ להאכיל חולה) – **עָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל** – מחלק, שאם מת אחד מזוג ראשון יקח ע"פ גורל את החסר מזוג שני ואם בזוג שני מת מי שהיה אמור להצטרף לנותר מזוג ראשון ידחה הראשון ויעשה הגרלה בזוג שלישי ויצרפו מזוג שלישי לעומד מזוג שני במקום הראשון שנדחה.
עָלָיו הַגּוֹרֵל – תביר טפחא, קבוצת גורלות, שאם צריך חוזר ומגדיל כגון שמת בן זוגו, או נשפך דמו של השחוט קודם הזאתו בכל שלב.

וְעָשָׂהוּ חֲטָאת, מלת **וְעָשָׂהוּ** יתירה למלת **חֲטָאת**, ולכן עומדת לדרשה,
חֲטָאת – סלוק, מגביל ללמד כי השעיר שהוגרל לחטאת קבעו על תנאי עד שחיטתו ועל תנאי שלהגדרה אחת נוספת, בהגדרה שלישית כבר ידחה. משמע: כקה"ע-ועשהו למה לי אלא לקרוע בראשון. קבעו בתליה שלא ידחה. כלומר ואפילו הוא תלוי ועומד כגון שמת השני (בזוג הראשון) אפילו הכי אינו נדחה.
וְעָשָׂהוּ – הטפחא אחרי אתנח וללא מרכא עשויה להיות בתפקיד התפשטות אפיון ממנה אלפניה. בא ללמד על לפניו אם תהיינה הגרלות נוספות לחטאת מן הזוג הראשון, עומדת כעוגן על תנאי שאם ימות המשתלח עד שלא תיקרב, יביאו לה בן זוג מהזוג השני.
פני משה – איזה מהן קרב תחילה-תתנתין דקתני ואם של עזאזל (מהזוג השני) מת וכו' וא"כ יש כאן שנים של שם, איזה מהן שקרב תחילה, כלומר שמצוה בתחילה להקריבו.
רב אמר שני שמן זוג ראשון יקרב שס"ל בעלי חיים אינן נדחין, שאף שאירע לו שעת פסול כשמת חברו, יכול הוא להיות עוד נראה (יחזור להיות ראוי) כשידווג לו אחר וגו'

כתיב בראשון החל דרב אמר קרא הכי משמע **וְהִקְרִיב אֶתְהָרֹן**... והדר כתיב ועשהו חטאת והרי כבר אחר **וְהִקְרִיב** ... **וְעָשָׂהוּ חֲטָאת** אלא ללמד זה שעלה עליו הגורל ב(זוג) הראשון **וְעָשָׂהוּ חֲטָאת**. אמר רבי זעירא טעמא דרבי יוחנן **וְעָשָׂהוּ חֲטָאת** קבעו בתליה שלא ידחה. כלומר-רבי לא קאמר לא כדק אמרת דר' יוחנן דרוש **וְעָשָׂהוּ חֲטָאת** בראשון סתם (רבי מסביר) דעת רבי יוחנן שהראשון מהזוג הראשון יהיה חטאת אינה מוחלטת אלא יש בה תנאי.
(כי יכול להיות מצב כגון) דאם כן אפילו מת המשתלח לאחר שנשחט שלשם, יקרה הוא? (??-הינו החטאת שנשחטה כבר) דגזירת הכתוב הוא שמצוה בראשון ואנן קיימא לן דלכולי עלמא שחוטין נדחין וישפך הדם, יצריך להביא זוג אחר ויגריל עליהם.
אלא דהכי נדרוש **וְעָשָׂהוּ חֲטָאת** – קבעו לראשון בתליה (על תנאי) שאם ימות חברו שלא ידחה הוא כשידווג לו אחר להשתלח והוא יקרב... אתא רבי בא וכו' וקאמר בשם רבי יוחנן דבכהאי גוונא אמרינן ראשון כבר נדחה כל שכן, כלומר משום שכבר נדחה שתי פעמים אם כן כמו מכל שכן הוא שדינו שידחה.

רדב"ז – פירש רבי יוחנן סבירא ליה דלאחר הגורל לא נתקדש לחטאת עד שיקבע בפה (כמו רש"י בחומש-קורא לו שם ואומר לה' חטאת)...ומוסיף עוד שלא נעשה חטאת עד שעת עשיה, דאפילו נתקדש בפה מכל מקום אינו חטאת לענין דחיה עד שעת עשיה כמו דמסיק קבעו בתליה (??-קבעו על תנאי) שלא ידחה תלוי ועומד דלא הוי חטאת עד שעת העשיה לענין דלא ידחה...וע"כ (בחטאת מזוג ראשון) נדחה ב' פעמים גם רבי יוחנן מודה שהשני (שחטאת מזוג שני) קודם. (...מכל מקום כיון דבדיעבד גם ראשון כשר, אם כן אף הראשון בן זוגו ונמצא דמת בן זוגו על כן כבר נדחה לעולם וזהו כל שכן דלרב אפילו הא' נמי נדחה).

4.12 ויקרא קדשים יט,א

ויקרא קדושים יט,ט: וּבִקְצֹרְכֶם אֶת-קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֵךְ לִקְצֹר וּלְקַט קְצִירְךָ לֹא תִלְקַט:

וּבִקְצֹרְכֶם אֶת-קְצִיר אֲרֻצְכֶם – פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות כפשט הכתוב. **תורה תמימה** (א) **וּבִקְצֹרְכֶם** לרבות של שותפות⁽²⁾ [חולין קל"ה ב'] (ב) **וּבִקְצֹרְכֶם** - פרט לכשקצורה עובדי כוכבים קצורה לסטים⁽³⁾, קרסמוה נמלים, שברתה הרוח או בהמה⁽⁷⁾ [תוי"כ]:

אֶת-קְצִיר – רלב"ג ... מה שיתלש יחד, גדר הקצירה היא לקיטת התבואות על ידו או על ידי שלווח, לתכלית שיאסוף זה אל ביתו. ומה שישחית הבעל חיים, או ילקטוה הלסטים לעצמם, או שישחית באופן אחר – לא יקרא "קצירה".

תורה תמימה וּבִקְצֹרְכֶם וגו' - אין לי אלא קוצר, תולש מניין, ת"ל **לִקְצֹר**, עוקר מניין, ת"ל **קְצִירְךָ**⁽²⁾ [ירושלמי פאה פ"א ה"ד]:

תורה תמימה הערה כה דשתי אלה התיבות (טט **לִקְצֹר קְצִירְךָ**) אינם מוכרחות לגופיה דקרא, ובאו לדרשה. ומ"ש ת"ל **קְצִירְךָ** הנה בבבלי חולין קל"ז א' איתא בזה ת"ל בקצריך, והוא בפ' אמור **בענין פאה**, וגירסא זו נכונה, יען כי לגירסא שלפנינו אינו מבוואר כל כך, שהרי **קְצִירְךָ** כתיב בלקט ולא בפאה. והנה בחולין שם ובתו"כ הגירסא קוטף מניין, וכן הכונה כאן שקוטף בידיו מלילות השבלים, ובתוספתא פ"ק דפאה איתא היה מקטף ומכניס לתוך ביתו פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה. ולכאורה פליגא התוספתא אדרשה זו שהובא בגמ' בבבלי וירושלמי, ובעל מה"פ בפירושו לירושלמי העיר בזה ונדרחק מאד. אמנם יתבאר הענין עפ"י מ"ד בחולין שם, תנא חדא, השוטף את הרחלים והצמר נתלש מהן פטור מראשית הגז, ותני חדא חייב, לא קשיא, הא רבנן הא ר' יוסי, דתניא, ר' יוסי אומר **לִקַּט קְצִירְךָ** ולא **לִקַּט קִישוּף**, אלמא קצירך דוקא, ה"נ גז דוקא, אמר ליה רב אחא לרב אשי, מודה ר' יוסי במידי דאורחיה, ופירש"י כגון בצלים ושומים, דקישוף שלהן זו קצירן, דתניא ר' יוסי אומר, **קְצִיר**, אין לי אלא קציר, עוקר מניין, ת"ל **לִקְצֹר**, תולש מניין, ת"ל בקוצריך, יעו"ש. ולפ"י הדבר פשוט דהגמרא והירושלמי וכן התו"כ איירי במידי דאורחיה והתוספתא איירי במידי דלאו אורחיה. וראיה מברחת לזה, שהרי הירושלמי גופיה בפ"ג ה"ב דפאה מביא סתמא דברייתא לקט קצירך ולא לקט קישוף, ואם לא נחלק כמש"כ, הרי דרשות הירושלמי סותרות זו את זו, דדוחק לחלק בין לקט לפאה, שבכל דינים דינם שוה. וגם הרמב"ם כנראה חולק כמש"כ, שכן כתב בפ"ד ה"ב ממתנ"ע היה קוצר ביד ולא במגל, הנופל ממנו אינו לקט, אבל התולש דברים שתולשים אותם, הנופל מידו הוי לקט, וה"ה לפאה כמש"כ שם פ"ב, וזה כמש"כ:

לִקְצֹר – אתנח, מגביל מצות פאה לקט ושכחה לדרך ליקוט הפרי כדרכו או שלא כדרכו דהגמרא והירושלמי וכן התו"כ איירי במידי דאורחיה והתוספתא איירי במידי דלאו אורחיה. **רמב"ם בפ"ד ה"ב ממתנ"ע** היה קוצר ביד ולא במגל (טט – שזה לא כדרך ליקוט תבואה), הנופל ממנו אינו לקט, אבל התולש דברים שתולשים אותם (טט – שזה כדרך ליקוט פירות), הנופל מידו הוי לקט, וה"ה לפאה כמש"כ שם פ"ב,

אֶת-קְצִיר - מה קציר מיוחד שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום, אף כל שהוא כן חייב בפאה⁽¹⁾ [תוי"כ]:

אֶת-קְצִיר – מקף כרב-משמע, משמע (א) דסתם קציר הוא (מוגדר ע"י תנאים אחרים המרומזים בטעם מונח של **אֶת-קְצִיר** והם) אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום. (ב) והנה כפי פשטות הלשון ממעט כל אלה (שאינם כתנאים ב-א) מלשון קציר אף-על-פי שקוצרים, תולשים או מלקטים אותם.

תורה תמימה הערה כו אוכל בא לאפוקי ספיחי טעים והוא מין צבע וחזי לאכילה רק ע"י הדחק. ונשמר - לאפוקי הפקר, והיינו שהפקיר אחד את הקרקע עם התבואה ונקצרה ברשות הפקר ואח"כ זכה אחד בהקרקע עם העמרים פטור מפאה, וע"י מש"כ בסמוך אות נ"ב, וע"י בפ' הסמוך בדרשה תעזוב דיש מין הפקר שחייב בפאה, וגדולו מן הארץ ממעט כמהין ופטירות שגדלים מאויר, וע"ל בפ' ראה ממעט אלה מלשון תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח, יצאו כמהין ופטירות שאין נזרעין ומצמיחין, ודריש כן התם משום דלא כתיב שם ארץ וכאן דריש מארץ משום דלא כתיב זרע. ולקיטתו כאחד ענינו שהתבואה של אותה חלקת השרה מתבשלת כאחד, לאפוקי תאנה וכיוצא בזה מן האילנות שיש בהם בהאילנות עצמן מעט נגמר היום ומעט למחר ולכמה ימים, ואין מלקטין אותן כאחד רק בזמנים שונים. **נטעם הפטור** בזה משום דכיון דיש רשות לבעה"ב להניח פאה כל משוך זמן הלקיטה לא יצפו העניים לפאה כזו, שעד שישמרו כל משוך זמן הלקיטה יפסידו במקום אחר. ומכניסו לקיום ממעט ירק שאינו מתקיים והשוה שלהם מועט ואין שוה להעניים להמתין עד אחר הקצירה, שבתוך כך יכולים להפסיד בשדות אחרות, וזה הטעם הוא בכל הדברים שממעט. והנה כפי פשטות הלשון ממעט כל אלה מלשון קציר, דסתם קציר הוא אוכל ונשמר וכו', וכ"מ בר"ש פ"א מ"ד דפאה, אבל הר"מ רע"ב הביאו דרשות מיוחדות על כל פרט ופרט, ולא ידעתי מניין אלה להם, וע"ל אות נ"ב:

רש"י עה"ת ולקט קצירך – שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים, אבל שלש אינן 'לקט' (ראה משנה פאה ו,ה).

רלב"ג ולקט קצירך לא תלקט: ... הנה לקט הוא לפי הוראת הגדר - מה שיפול מתוך ידו בלקטו השבלים הנקצרות, או הנופל

מתוך המגל, שהוא הכלי ללקט; כאלו תאמר, שנשארה שם שכולת אחת או שתיים שלא נקצרו, ולא נשאר סביב דבר יקצרו עמו;

ואולם בזולת זה האופן לא יהיה לקט, והנה הוא שכולת אחת או שתיים יחד. אבל אם היה יותר מזה, הנה הוא 'קציר' לא 'לקט הקציר' - והוא מבוואר מצד הוראת הגדר

לא – מרכא לרבות מספר השבלים, **תִּלְקַט** – סלוק להגביל. אם הותר יותר משתי שבלים על עמדם בקצירה או נשרו יותר משתי שבלים מידו או מכלו כגון מגלו, אינם שכחה ולקט.

ויקרא קדשים יט,י:

וּכְרַמְךָ לֹא תַעֲזוֹב לְאֵלֶיךָ לֹא תִלְקַט לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזוֹב אֹתָם אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם:

ר' יוסף בכור שור לְעֵנִי וְלִגְרַת תַּעֲזוֹב אֹתָם אֲנִי ה' - כלומר: לשמי **תַּעֲזוֹב אֹתָם**, ולא להתפאר ולא להתגדל.

אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם – טפחא מרכא סלוק. **אֲנִי** – טפחא, בתפקיד (א) שנוי משמעות (ב) פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו. אם לשמי

תַּעֲזוֹב אֹתָם, ולא להתפאר ולא להתגדל, אזי טעם טפחא של **אֲנִי** אינה מנתקת אלא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **ה'**

אֱלֹהֶיכֶם וביחד קים יחוד עצמותו ומהותו של הבורא עם שמו ומלכותו, אבל אם לא תעזוב או **תַּעֲזוֹב אֹתָם** להתפאר ולהתגדל אזי טעם טפחא של **אֲנִי** מנתקת, ולא רק שאין יחוד אלא כפ' **רש"י עה"ת אֲנִי ה' אֱלֹהֶיכֶם** – דיין להפרע, ואיני גובה מכם אלא נפשות, שנאמר

"אל תגזל דל" וגו' (מש' כב,כב) "כי ה' יריב ריבם" וגו' (שם, כג). **בסיומו**: טפחא כאן מלמדת על שנוי משמעות: אם עושים לשמי אני עמכם, אם עושים נגדי – מנתקים עצמם ממני אזי אני נגדכם. אם עושים כרצוני אני עמכם, אם רצונכם כנגדי אני נגדכם.

ויקרא קדשים יט,יג: **לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ וְלֹא תִנְזֹל לֹא-תִלְוֶיךָ פְּעֻלַּת שְׂכִיר אִתְּךָ עַד-בֶּקֶר:**

ויקרא קדשים יט,טו: **לֹא-תַעֲשֶׂוּ עֹל בַּמִּשְׁפָּט לֹא-תִשְׂאֵוּ פְּנֵי-דָל וְלֹא תִחַדְרֶוּ פְּנֵי נְדוּל בַּצִּדֵק תִּשְׁפֹּט עִמִּיתְךָ:**

לֹא-תַעֲשֶׂוּ עֹל בַּמִּשְׁפָּט – מרכא (= מאריך) פשטא זקף-קטן, **מצוות השם רלד (מצוות ל"ת קלח)** שלא לעשות עול במשפט, שנאמר

לֹא-תַעֲשֶׂוּ עֹל בַּמִּשְׁפָּט, פרוש שלא לזכות את החייב, ולא לחייב את הזכאי. ובכלל זה שלא לענות את הדין אחר שנתברר לדיין איך

הדין, והוא מאריך בדברים ברורים כדי לצער אחד מבעלי הדינים, והרי זה בכלל עוול, ואין לוקין על לאו זה, שאין בו מעשה, ונוהג בכל מקום ובכל זמן בְּדִינִים.

ספרא קדושים פר' ב' (ט) (וי' קד' יט, טג) לא-תעשק את-רעה. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **ולא תגזל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

מניין עשויה להלמד דרשת תו"כ הנ"ל על איש גיבור חכם עשיר? אפשר כי מ-**(וי' קד' יט, טט) לא-תעשו עוול במשפט** (סלוק של הפסוק הקודם) מרכא פשטא זקף-קטן, יש ללמוד אלפני לפניו, כמוסבר להלן.

על **(וי' קד' יט, טט) לא-תעשו עוול במשפט** כתב ב- **מצוות השם רלד (ל"ת קלה)** שזאת מצוות **שלא לעשות עוול במשפט**. המשך הפסוק **(וי' קד' יט, טט) לא-תשא פני-דל** אינו תיאור למצוה רלד אלא תיאור למצוה הבאה שבפסוק **מצוות השם רלה (ל"ת קלט) שלא להדר פני גדול בדיו**, לכן אפשר כי תבנית הטעמים **(וי' קד' יט, טט) לא-תעשו עוול במשפט** (סלוק של הפסוק הקודם) מרכא פשטא זקף-קטן, יש ללמוד אלפני לפניו, מלמד אלפני לפניו אל וזה מקור לדרשת תו"כ איש גיבור חכם עשיר, **ספרא קדושים פר' ב' (ט) (וי' קד' יט, טג) לא-תעשק את-רעה**. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר

ויקרא קדשים יט, יח: לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך ואהבת לרעה קמוך אני ה':

רש"י ואהבת לרעה קמוך – אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה (ראה תו"כ קדושים פרשתא ב פרק ד, יב).

ע"פ **ליקוטי שיחות חלק יז**, ע' 215 האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן בדרך פשט אין מצוות ואהבת לרעה מצווה בפני עצמה אלא הכלל של המצוות שבין אדם לחברו, וקיומה היא בקיום המצוות שבין אדם לחברו המפורטות בתורה כמו צדקה, גמ"ח, אסוק גנבה, גזלה, נקמה, נטירה וכד', כשאדם מקיים את הצוויו לאהוב כל אחד מישראל כגופו, ודאי מקיים את כל המצוות האלו.

ראב"ע וטעם **אני ה'** – כי **אני**, אלוה אחד, בראתי אתכם.

ר' יוסף בכור שור ואהבת לרעה קמוך - כמו שאתה רוצה שיאהוב אותך: דעלך שני לחברך לא תעביד (ע"פ שבת לא, א). ולכך כתב:

ואהבת לרעה קמוך - פירוש הוא: **כמוך** ביראה; ואם לאו - לא תאהבנו, שנאמר "יראת ה' שנאות רע" (מש' ח, יג) [הגה"ה]. שאינו אומר שיאהב אחר כמו עצמו, אלא כתיב "וחי אחיך עמך" (וי' כה, לו) - חייך קודמים לחיי חבריך (ראה ב"מ סב, א). שאם היה רוצה לומר שיאהב אחר כמו עצמו, היה לו לכתוב "ואהבת את רעך כמוך"; וכן "ואהבת לו כמוך" (להלן, לד) - ולא כתב "ואהבת אותו כמוך". אבל במקום אחר, שכתב "ואהבתם את הגר" (דב' יט), לא כתב "כמוך". "ואהבת לו" - משמע: לעשות לו "כמוך", כמו שאתה רוצה שיעשה הוא לך, כמו שפירשנו. ואם אמר: מאי שנא שאין הקדוש ברוך הוא מזהיר בלאו' על אותו שלא רצה להשאל לו מגולו ולא היה לו שום טענה עליו, שלא עשיתי לו מאומה, ועלי, שיש לי טענה עליו, שלא רצה להשאל לי, הוזהיר בלאו' אם לא אשאל לו קרדומי? איכא למימר, שאותו - לא הניח בשנאה, אלא שחביבה עליו מגולו ואינו רוצה להשאלו; ולא הכריחו הכתוב להשאל את שלו שלא כרצונו. אבל לך, שקרדומך עשוי להשאל, שהרי היית משאל לו לולא הנקימה, ואם כן - משנאה ומרוע לב אתה מניח להשאל! ואומר לך הקדוש ברוך הוא: תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו, ותשאל לו בשביל אהבתי, ולא **תקום**; ומתוך כך יבא שלום ביניכם. וכן תמצא גבי "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו" (שמי' כג, ה), שאמר הקדוש ברוך הוא: תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו, ותסייעו בשביל אהבתי; וזהו "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום" (מש' ג, יז). **אני ה'** - וראויה אהבתי לשפח את השנאה.

ואהבת לרעה – מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות על המצווה הכללית את כל המצוות הפרטיות של בין אדם לחברו. ועוד רבוי אהבה כדי להתגבר על מעצורים כפי **ר' יוסף בכור שור ואהבת לרעה קמוך** ואומר לך הקדוש ברוך הוא: תנצח האהבה שיש לך עמי את השנאה שיש לך עמו,

קמוך – אתנה, מגביל אהבה זאת כפי **רשב"ם ואהבת לרעה קמוך** - אם רעך, אם טוב הוא; אבל אם הוא רשע – כדכתיב **ויראת ה' שנאות רע (משלי ח, יג)**, ועוד **מגביל**

שאינו אומר שיאהב אחר כמו עצמו, אלא כתיב "וחי אחיך עמך" (וי' כה, לו) - חייך קודמים לחיי חבריך (ראה ב"מ סב, א) וכן פי' **רמב"ן** ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד (ראה ב"מ סב, א): חייך קודמין לחיי חבריך, אלא מצות התורה שיאהב חבריך בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב. **רלב"ג ואהבת לרעה כמוך** - רוצה לומר, שיאהבהו כגופו, ולזה יבחר לו כפי היכולת - הטובות האפשריות לו, וירחיק ממנו ההזיקים, כמו שיעשה זה לעצמו. אלא שהמצוה בזה הוא באופן שלא יגיע בו נזק לאוהבו מפני זאת האהבה, ושלא יחוייב לאדם להניח מלאכתו מפני מלאכת חברו, כי אהבתו עצמו קודמת לאהבתו זולתו.

קמוך - גי' א-להי"ם, ואפשר שזהו רמז למאמרו של רבי עקיבא **משנה מסכת אבות פ"ג, מ"ד** הוא (רבי עקיבא המוזכר במ"ג) היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר **(בר' נח ט, ט) בצלם אלהים עשה את-האדם**. חביבין ישראל שנקראו בניו למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בניו למקום שנאמר (דברים י"ד) בניו אתם לה' אלהיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו:

ואהבת לרעה קמוך – אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה, אפשר כי **קמוך** - גי' א-להי"ם, מרמז אל **אבות פ"ג, מ"ד** (אמר רבי עקיבא) חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלהים עשה את האדם **ואהבת לרעה** – כי אתה בצלם א-להים ורעך הוא בצלם א-להים, שניהם חלק מא-להות.

אני – מלת אני מציינת במקומות אחדים יראת ה', מלת ה' מציינת רחמים, אהבת ה'. ה' – סלוק, מגביל.

אני – טפחא, בתפקיד פותח טפה להתאפיין מה' ובתפקיד התפשטות האפיון המאוחד לכתוב לפניו, בסיכום: **אני ה' כפי ר' יוסף בכור שור** ראויה אהבתי (ויראתי) לשפח את השנאה. שמיראת ומאהבת ה' בלבד, ולא מעצמו האדם מתגבר לקיים מצוות בין אדם לחברו, כי הוא וחברו הם גלויים של צלם א-להות (**קמוך** - גי' א-להי"ם).

אפשר כי זה אחד מהמקורות למאמר בתורת חב"ד ד' ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד, כגון שנשמות ישראל מושרשות בעצמות הבורא וניכר בגלוי כי הקשר של נשמות ישראל ואלקות הוא קשר של אחדות מוחלטת.

טט - **משנה מסכת אבות פ"ג, מ"ד** הוא (רבי עקיבא המוזכר במ"ג) היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר **(בר' נח ט, ט) בצלם אלהים עשה את-האדם**: (טט) – אפשר שבחינת התאמה בין תבניות הטעמים המלים בפסוק **(בר' נח ט, ט) ויברא אלהים את-האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו יצר וינקה ברא אדם**: מוטעמות באותה תבנית כמו **(וי' קד' יט, טג) לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך ואהבת לרעה קמוך אני ה'**:

עד כדי כך שאותיות מלות **לא-תקם** מכילות אלקם (ק' במקום ה')

4.13 ויקרא אמר כא,א

ויקרא אמר כא,ב:

וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו
כִּי נֹזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי ה' :

וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - פשטא מונח זקף-קטן וְלֹא יַחֲלִל - מונח זקף-קטן אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיו - טפחא מונח אתנח
וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - פשטא מונח זקף-קטן - אם פשטא על פועל ואחריו שני שמות עצם או סמיכות - הלימוד על שני ענינים. כאן
פשטא על שם עצם מונח על מלת שלילה וזקף-קטן על פועל ורבו זוגות הלימודים:

- (א) כ"ג אינו הולך אחר המטה (לא תעשה), מקריב אונן (העבודה מותרת לו אך לא חובה ואם יניחנה מרצון עובר בלאו)
  - (ב) **ראב"ע**: אחר המט (לא יצא) והוא הנכון גם כן יתכן שלא יצא מן המקדש כי אם לדבר מצוה
  - (ג) ועוד מצינו שנחלקו רבותינו בפרק שני של מסכת זבחים (טז). ואמרו, אונן מנא לן דמחיל עבודה, דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, הא אחר שלא יצא חלל ורבי אלעאי אמר מהכא, הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם (**לעיל י"ט**)
  - (ד) כהן גדול עבודתו כשירה ואילו כהן הדיוט עבודתו פסולה
  - (ה) והסוגיא שנויה בסנהדרין (יט), זקף-קטן, שאינו יוצא אחר המטה עמהם אלא הם נכסין והוא נגלה הם נגלין והוא נכסה דברי רבי מאיר, ורבי יהודה אומר אינו יוצא מן המקדש כלל, וכו' (**ראה רמב"ן**). כל זה אִסְמַכְתָּא מדבריהם. וגוי' וסמכו אותה לכתוב הזה כדרך האסמכתות בתלמוד.
- טטוד"ל - לענ"ד יתכן והאסמכתות בנויות על תבנית הטעמים פשטא (על שם עצם) מונח (על מילת שלילה) זקף-קטן (על פועל)

וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - פשטא מונח זקף-קטן וְלֹא יַחֲלִל - מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין הקש מכהן גדול באופן הפוך לכהן הדיוט.

הקש הפוך ראשון: וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא - פשטא מונח זקף-קטן, שני פשטים כפ' **רש"י** (טט-א) אינו הולך אחר המטה. (טט-ב) ועוד מכאן למדו רבותינו שכהן גדול מקריב אונן, וכן משמעו, אף אם מתו אביו ואמו, אינו צריך לצאת מן המקדש, אלא עובר עבודה. הקש הפוך שני: כפ' **רש"י** וְלֹא יַחֲלִל אֶת מִקְדָּשׁ, (טט-א) שאינו מחלל בכך את העבודה, שהתיר הכתוב, (טט-ב) הא כהן הדיוט שעבר אונן, חלל.

כִּי נֹזֵר - פזר תלישא-גדולה ללא קדמא או אזלא אחריהם

ירושלמי סנה' פ"ב ה"א (וילנה ט ב) אמר ר' לעזר כהן גדול שחטא מלקין אותו, ואין מעבירין אותו מגדולתו. אמר ר' מא כתיב **וי** **אמר כא,ב**) **כִּי נֹזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי ה'** כביכול מה אני בקדושתו, אף אהרן בקדושתו. **אור שמחה** כלומר, כשם שאצל הקב"ה לא שייך חילול כביכול, אף כה"ג הוא תמיד בקדושתו ולא תשתנה קדושתו אף לאחר שחטא והלקו אותו. וקדריש ליה מ- **אָנִי ה'** דמיותר, דהא כתיב בסוף הפרשה (**וי אמר כא,טו**) **אָנִי ה' קַדְשׁוֹ**. (**וי אמר כא,ב**) **כִּי נֹזֵר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיו עָלָיו אָנִי ה'** - (אתנח) פזר תלשא מונח דרגא תביר טפחא מרכא סלוק.

- **נֹזֵר** - תלשא - להודיע יהודיות כה"ג, ויהודיותו מתבררת בתבנית הפסק דיבור **שמן משחת אלהיו עליו** - מונח דרגא תביר טפחא. אפשר כעין שתי סדרות של דרגא תביר טפחא, היינו קבוצות פרטים מצטרפים, ומאופיינים ע"י **אני ה'** מרכא סלוק וזה שפירש אור שמחה כביכול מה אני בקדושתו, אף אהרן ... תמיד בקדושתו ולא תשתנה קדושתו אף לאחר שחטא והלקו אותו.
- אפשר **כִּי** פזר ילמד למקום אחר, דווקא כה"ג מחזירין אותו לקדושתו דכתיב נזר שמן משחת אלקיו וגוי' אבל נשיא שלקה דלית כתיב ביה אין מחזירין.
- אפשר **כִּי נֹזֵר** פזר תלשא ללא קדמא ואזלא אחריהם, ילמד למקום אחר, למשיחת מלך ואינו כעין בנין אב כי לא דומה משיחת כהן גדול למשיחת מלך. **כִּי נֹזֵר** - כ"ג משיחתו בכעין אות **כִּי** יוונית (האות X) ואילו משיחת מלך כמין **נֹזֵר** (WWWWW)

תפארת ישראל - יכין מסכת כריתות פרק א

- (כג) והסך בשמן המשחה. שנעשה רק פעם א' ע"י משה, ומושחין ממנו את הכה"ג בין גבות עיניו תמונת והוא כי יוונית [ע"י מ"ש זבחים פ"י סי' ל"ז], ולמלך מזרע דוד מושחין במצחו כמין נזר [ע"י רמב"ם פ"א מכלי מקדש ה"ט]
- אן בדרך דרש כעין נחת דרגא במלקות ומחזירין אותו
- בבלי כריתות ה,ב**, ת"ר: מושחין את המלכים כמין נזר, ואת הכהנים כמין כי. אמר רב מנשיה: כמין כי יוני.
- רש"י כריתות כמו נֹזֵר** - סביב על ראשו. **כמין כִּי** - אות יוונית ועשוי כזה /במקור מופיע במקום זה האות הלטינית איקס/ **רש"י מנחות ע"ב, כמין כִּי** - יווני שבלשונינו קורין לכ"ף שלהן כי שהיה נוטל מן השמן באצבעו כמין כי יווני.
- תוספות בבלי מנחות ע"ב, כמין כִּי** - צייר בקונט' כמין טי"ת ובפירושי חומש פי' גימל ויש מפרשים כמין נון או כמין כ' ובערוך פירש דתניא בכריתות (דף ה:): המלכים מושחין כמין נזר והכהנים כמין כי יוונית פירוש יצק שמן על ראש [אהרן] ויורד אילך ואילך כמין שני מרגליות וזהו צורתו.

ויקרא אמר כא,כא:

כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם מִזֶּרַע אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֹא יֵשֶׁב לְהַקְרִיב אֶת-אֲשֵׁי ה'
מוֹם בּוֹ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיו לֹא יֵשֶׁב לְהַקְרִיב:

כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-בּוֹ מוֹם - גרשיים מונח רביעי, יצא מן הכלל ללמד על הכלל, אפשר כפרש"י לרבות שאר מומין.

ויקרא אמר כב,לב,לג:

[לב] וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בַתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָנִי ה' מִקְדָּשְׁכֶם:

[לג] הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיטֵב לְכֶם לְאֱלֹהִים אָנִי ה' פ
וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת-שֵׁם קִדְשִׁי - מהפך פשטא מונח זקף-קטן וְנִקְדַּשְׁתִּי - קדמא זקף-קטן במלה אחת

רש"י וְלֹא תַחֲלִלּוּ: לעבור על דברי מזידין. ממשמע שנאמר **וְלֹא תַחֲלִלּוּ**, מה ת"ל **וְנִקְדְּשִׁיתִי**? מסור עצמך וקדש שמי, יכול ביחיד? ת"ל בתוך בני ישראל. וכשהוא מוסר את עצמו, ימסור עצמו על מנת למות, שכל המוסר עצמו על מנת הנס אין עושיין לו נס וגו' **וְלֹא תַחֲלִלּוּ אֶת-שֵׁם קְדֹשִׁי** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן **וְנִקְדְּשִׁיתִי** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, * פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב, הקש, כאשר מצוים הגויים לעבור על מצוה ממצוות ה' ברבים כדי לעבור על הדת (היינו שעת השמד) אז ימסור עצמו על קידוש השם ולא רק בע"ז, ש"ד וג"ע שזה גם ביחיד וגם שלא בשעת השמד

רמב"ם יסודי התורה פ"ה ה"א

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל, ומוזהרין שלא לחללו שנאמר ולא תחללו את שם קדשי, כיצד כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות האמורות בתורה או יהרגו יעבור ואל יהרג שנאמר במצוות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, וחי בהם ולא שימות בהם, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.

ילקוט שמעוני תורה פרשת אמור רמז תרמג

ונקדשתי בתוך בני ישראל (כתוב בפסוק ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים). מעשה רבבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה ושיחרר עבדו והשלימו לעשרה. והיכי עביד הכי והאמר רבי יהודה המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר לעולם בהם תעבודו, לדבר מצוה שאני. והא מצוה הבאה בעבירה היא, מצוה דרבים שאני דכתיב **ונקדשתי בתוך בני ישראל**, אין פורסין על שמע ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאים כפיהן ואין קורין בתורה ואין מפטירין בנביא פחות מעשרה דאמר קרא **ונקדשתי בתוך בני ישראל** כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה, מאי משמע דתני רבינא אחוה דרבי חייא בר אבא קמיה דר' חייא בר אבא אתיא תוך תוך, כתיב הכא **ונקדשתי בתוך בני ישראל** וכתיב התם **הבדלו מתוך העדה הזאת** מה להלן עשרה אף כאן עשרה, **(ויקרא אמר כב לג)** המוציא אתכם מארץ מצרים על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת שתמסרו עצמכם לקדש שמי. להיות לכם לאלהים על כרחכם. אני ה' אני נאמן לשלם שכר

וְנִקְדְּשִׁיתִי - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין. **תורה שלמה** ע"פ **ירושלמי מגילה ... בבלי**

סנהדרין עד,ב, בבלי ברכות כא,ב מקור לכך שדבר שבקדושה לא יהיה בפחות מעשרה ללמוד מקדמונים מבני יעקב עשרה, מעדת מרגלים עשרה.

וְנִקְדְּשִׁיתִי - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין. ה' הקדים להוציאם ממצרים על תנאי שאח"כ ימסרו עצמם לקדש שמו **(ויקרא אמר כב,ג)** **המוציא אתכם מארץ מצרים** על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על מנת שתמסרו עצמכם לקדש שמי. **להיות לכם לאלהים** על כרחכם. **אני ה' אני נאמן לשלם שכר** **אני** - טפחא, כמשנה משמע, אתם עמי, אני עמכם, אתם נגדי, אני נגדכם.

ויקרא אמר כב,א - ב: [א] וידבר ה' אל-משה לאמר:

(טבל) [ב] דבר אל-אֶהרֹן ואל-בְּנָיו ויגזרו מקדשי בני-ישראל ולא יחללו את-שֵׁם קְדֹשִׁי אֲשֶׁר הֵם מקדשים לי אֲנִי ה':

ויקרא אמר כב,ט: (תרומה מיתה בידי שמים) **ושמרו את-משמרתִי ולא-ישאו עליה חטא ומתו בו כי יחללוהו אֲנִי ה' מקדשים:**

ויקרא אמר כב,טו: (תרומה) **ולא יחללו את-קדשי בני ישראל את אשר-ידימו לה':**

ויקרא קדשים יט,ח: (נותר בכרת) **ואכליו עונו ישא כי-את-קדש ה' חלל ונקרתה הגפש ההוא מעמיה:**

בבלי סנהדרין פג,א האוכל את הטבל מנלן? דאמר שמואל משום רבי אליעזר: **מניין לאוכל את הטבל שהוא במיתה - דכתיב (ויקרא אמר כב,ג) ולא יחללו את-שֵׁם קְדֹשִׁי** (באכילת טבל והגמרא מקשרת אל חילול תרומה שבפסוק הבא) **(ויקרא אמר כב,טו: את אשר-ידימו לה' -**

בעתידים לתרום הכתוב מדבר, ויליף (לומד בהשוואת ענין) חילול (טבל שב-כב,ג) אל חילול מתרומה (שבו עוסק כב,טו). מה להלן (בתרומה כב,טו)) במיתה - אף כאן (בטבל כב,ג)) במיתה. - ונילוף (מציעה הגמרא ללמוד) **חילול (טבל שב-כב,ג) מ- חילול מנותר (רש"י**

(ויקרא יט,ח) כי-את-קדש ה' חלל, מה להלן (בנותר) בכרת - אף כאן (בטבל) בכרת! - מסתברא, מתרומה הוה ליה למילף, שכן: תרומה, חוצה לארץ, הותרה, ברבים, פירות, פיגול, ונותר. - אדרבה: מנותר הוה ליה למילף, שכן, פסול אוכל, אין לו היתר במקוה. -

הנך נפישן. רבינא אמר (טעם אחר): חילול דרבים (בלשון רבים בטבל - (ויקרא אמר כב,ג) ולא יחללו) מחילול דרבים (בלשון רבים בתרומה

(ויקרא אמר כב,טו) ולא יחללו) עדיף. וכהן טמא שאכל תרומה טהורה מנלן (שעונשו מיתה בידי שמים)? דאמר שמואל: מניין לכהן טמא

שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בידי שמים - דכתיב (ויקרא אמר כב,ט) ושמרו את-משמרתִי ולא-ישאו עליה חטא וגו' (טט) ומתו בו כי יחללוהו. טהורה - אין (כהן טמא האוכל תרומה טהורה עונשו מיתה בידי שמים), טמאה - לא (כהן טמא האוכל תרומה

טמאה לא נענש במיתה בידי שמים). דאמר שמואל אמר רבי אליעזר: מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה - שנאמר (טט) - (ויקרא אמר כב,ט) ומתו בו כי יחללוהו (כהן טמא הגורם לחילול התרומה הטהורה, הוא במיתה בידי שמים), (פג,ב) פרט לזו שמחוללת ועומדת (התרומה שנטמאה שלא ע"י כהן טמא).

(ויקרא אמר כב,ט) כי יחללוהו - מונח אתנה, רבוי והגבלה, הגביל מיתה בידי שמים על חילול תרומה טהורה בלבד, ריבה מחללי תרומה טהורה לכהנים ולא כהנים טמאים.

4.14 ויקרא אמר כא, א (התשע"ה)

ויקרא אמר כא, א: וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה אֲמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם לִגְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּי:

(ב) בֵּי אִם־לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבִנּוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו:

(ג) וּלְאָחִתּוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוּבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא־הִיָּתְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטְמָא:

בֵּי אִם־לְשֹׂאָרוֹ – במידה גורעין ומוסיפין נשנה מיקום שלש אותיות בֵּי אִם־לְשֹׁשׁ אֲרוֹ מתקבלת באמצע בסדר אותיות הפוך המלה של"ם, אפשר שזאת אחת האפשרויות למה מרמות תבנית הטעמים של הכתוב בֵּי אִם־לְשֹׂאָרוֹ – יתיב זקף-קטן, שתי דרשות הקשורות למלה של"ם (א) הקשר בין הכהן ובין אשתו אִם־לְשֹׂאָרוֹ – מקף כרב-מצב (א) ארוסה (ב) אשתו הנשואה לו, ורק לנשואה מטמא (ב) הדרשה לאיזה קרובים מטמא אִם־לְשֹׂאָרוֹ – מקף כרב-מצב (א) קרוב שגופו חסר חלק(ים) (ב) קרוב שגופו שלם, ומטמא רק לקרוב שגופו שלם

ויקרא אמר כא, ד: לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ:

ויקרא אמר כא, ו: קְדָשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יַחֲלִיפוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת־אִשִּׁי ה' לָחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרְבִּים וְהָיוּ קָדָשׁ:

ויקרא אמר כא, יב: וּמִן־הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יַחֲלִל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵיוּ כִּי נִזְר שְׁמֵן מִשְׁחַת אֱלֹהֵיוּ עָלָיו אֲנִי ה':

במדבר נשא ו, ז: לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וּלְאָחִיו וּלְאָחִתּוֹ לֹא־יִטְמָא לָהֶם בְּמַתָּם כִּי נִזְר אֱלֹהֵיוּ עַל־רֹאשׁוֹ:

...**בְּעַמּוּי** - אתנת לְהַחֲלוֹ - טפחה סלוק במלה אחת

ספרא אמור פרשה א (פרק בלי מספר)

(טו) (וי' אמר כא, ד), **לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי**, מה ת"ל (?) לכאורה הפסוק יתר כי התורה הזהירה (כא, א), לִגְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּי לכל נפש פרט לנוכרים (להלן) לפי שנאמר (וי' אמר כא, ג), לְאִמּוֹ וּלְאָבִיו וּלְבִנּוֹ וּלְבִתּוֹ וּלְאָחִיו: (ג) וּלְאָחִתּוֹ, מטמא להם בין פסולים בין כשירים יכול אף לאשתו (שב-כא, ב), נקראת שֹׂאָרוֹ) יטמא בין כשירה בין פסולה תלמוד לומר (וי' אמר כא, ד), **לֹא יִטְמָא בְּעַל בְּעַמּוּי יש** (כהן) בעל (אשה) שמתמא ויש (כהן) בעל (אשה) שאין מטמא, הא כיצד מטמא הוא לאשתו כשירה, ואינו מטמא לאשתו פסולה. (טז) (וי' אמר כא, ד) **בְּעַמּוּי** (תו"כ מוסיף על אשתו הפסולה שלא נטמא לה גם מקרוביו שלא נטמא להם) בזמן שעושים כמעשה עמיו (נטמא להם), לא (נטמא) בזמן שפרשו מדרכי ציבור, (תו"כ מסביר מדוע הכהן לא מטמא לאשתו הפסולה כי היא גרמה) (וי' אמר כא, ד) **לְהַחֲלוֹ**, נהג מנהג כזה (שהפסולה היה עמו) הרי הוא חולים (תו"כ לומד עוד מוסיף מצב חוליין לכהן) יכול יהיו חולים לעולם תלמוד לומר (בְּעַמּוּי) [לְהַחֲלוֹ] בזמן שהוא [מתעסק] עמו (עם המת) הרי הוא חולים, פירש הרי הוא בקדושתו.

התוה"מ יג (מלב"ם) ... פ"י ביבמות (דף כב ודף ז) שהכתוב באר התנאי לְהַחֲלוֹ והלמ"ד הוא כמו למד של לנפש. שלא יטמא הבעל

אל האשה המחללת אותו (שחללה אותו בחייה עמו) דהיינו לאשתו פסולה שהגם שהוא אינו מתחלל פ"י שמורדת אותו מקדושתו, (ואינו משמש ככהן כאשר היא עמו)

... והנה מלת **בְּעַמּוּי** פרש"י כשהיא תוך עמיו **לאפוקי** מת מצוה, [וכ"ה בירושלמי פ"ז דנזיר] (אם אין אחרים שיעסקו בקבורתה הכהן שחללה עד מותה יקברנה)

אבל הלא כבר אמר זה (וי' אמר כא, א) **לִגְפֹשׁ לֹא־יִטְמָא בְּעַמּוּי**: וע"כ פ"י שמ"ש שני פעמים בעמיו (פסוק כא, א ו-כא, ד), בא א' מהם להוציא אם יצא מן העם ע"י שפ"י מדרכי צבור, וכמו שדרשו ביבמות ובכ"מ (שמ' ל"ב, ב) **וְנִשְׂאָ בְּעַמּוּי** בזמן שעושה מעשה עמך, ואמר שאעפ"י שהיא בעמיו (שלא פירשה מדרכי ישראל פרט להיותה עם הכהן) **לֹא יִטְמָא ... לְהַחֲלוֹ** אם היא פסולה, משא"כ בשאר קרובים מטמא לפסולים (כגון אמו שנתחללה) כל שלא פירש מדרכי צבור, דהיינו שאין שומרים החגים והמועדים ופורשים מדרכי ישראל כמ"ש בירור"ד (ס"י שמה סע' ה)

... ת"ל לְהַחֲלוֹ... שלא יטמא באופן שיחל כהונתו ע"י שאם מטמא למתים אינו כהן [כמ"ש בפ"ז דבכורות] והוא חוליין. ורמז ג"כ הדרוש שדרשו בנזיר (דף מג) **לְהַחֲלוֹ** במי שאינו מחולל (שלא יחלל עצמו) יצא זה שמחולל ועומד. דהיינו בזמן (כהן או נזיר) מתעסק במת מותר ליגע במת אחר באותה שעה והאזהרה הוא רק אם פירש מן המת שאז אינו מחולל והוא בקדושתו (אע"פ שהוא טמא). וקאמר שם שדרוש זה מוכח ממ"ש לְהַחֲלוֹ ולא להחל. וז"ש בזמן שהיא עמו הרי הוא חוליין:

הסבר **שיעורי היום** (רב מיכל סילבר הי"ו) משולב בלשון **בבלי נזיר מב, ב** נאמר בכהן (וי' אמר כא, ד) **לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּי לְהַחֲלוֹ** ; ופירושו שלא יטמא טומאה המחללת אותו, ויש ללמוד מזה שאזהרת לאו זה נאמרה במי שאינו מחולל, כהן שאינו טמא ומחולל מן העבודה מחמת טומאתו, יצא זה שהוא מחולל ועומד, כהן שנושא את המת והוא מחולל ועומד אינו באזהרת טומאה.

בבלי נזיר מג, א (תוכן הסוגריים ע"פ **שיעורי היום**) ת"ר: **לְהַחֲלוֹ** - עד שעה שימות (מיתה ממש ולא גוסס או מגויד), רבי (לומד מיתה ממש מכתוב בנזיר) אומר: (במ' נשא ו, ז) **בְּמַתָּם** יטמא - עד שימות. מאי בינייהו? אמר ר' יוחנן: משמענות דורשין איכא בינייהו (מהיכן ממעטים את הגוסס והמגויד), ר"ל אמר: (מהיכן ממעטים) גוסס איכא בינייהו; למאן דאמר מ- **לְהַחֲלוֹ** - אפילו גוסס (נחשב כמת ומוזהרים להתרחק, אבל לא מגויד), למ"ד **בְּמַתָּם** - עד שימות אין, גוסס לא (מת ולא מוזהר עליו). ולמ"ד מ- **לְהַחֲלוֹ**, הכתיב: **בְּמַתָּם!** מיבעי ליה לכדרכי; דתניא, רבי אומר: **בְּמַתָּם** אינו מטמא (עד שימותו ממש), אבל (לא מוזהר אם) מטמא בנגעם (של צרוע) וביזבתם (של זב). ולמאן דאמר **בְּמַתָּם** (למעט גוסס שמוזהר עליו), הא מיבעי ליה להאי סברא! א"כ, לימא קרא במות, מאי **בְּמַתָּם**? שמעת מינה תרתי (לומד שאין מוזהרים עד שימות והגוסס מותר (לא מוזהר עליו). ולמ"ד **בְּמַתָּם**, הכתיב: **לְהַחֲלוֹ! לְהַחֲלוֹ!** להכי הוא דאתא, (הכהן מוזהר על טומאה) במי שאינו מחולל (כל עוד אינו מחולל), יצא זה שמחולל ועומד (הנושא כבר טומאת מת אינו מוזהר על מת נוסף). ולמ"ד מ- **לְהַחֲלוֹ** (למעט מגויד ומילה זאת לא יתירה), הא מיבעי ליה להאי סברא! א"כ, לימא קרא להחל, מאי **לְהַחֲלוֹ**? שמעת מינה תרתי. (אינו מוזהר אלא כשהוא חלל לאפוקי מגויד)

רמב"ם הלכות אבל פ"ב, ה"ו ... לפיכך אסור לכהן להתטמא למת אפילו בעת שמתטמא לקרוביו שנאמר **לֹא יִטְמָא** אינו מטמא לאחרים וגו'. הרמב"ם פוסק שלא כדרשת תו"כ ... אבל **כסף משנה** הביא מנזיר ומאבל רבתי כי כהן העוסק במתו יכול לעסוק גם במתים אחרים כל זמן שלא פירש. ...

דכי אמר' הושיטו לו מתו ומתו אחר ונגע פטור בחיבורי אדם במת אבל פירש ממתו ונגע במת אחר חייב וטעמא משום דמוסיף טומאה על עצמו שאדם כשהוא תפוס במת הנוגע בו כנוגע במת עצמו ונעשה אב הטומאה וכשפירש מן המת הוא עצמו אב הטומאה והנוגע בו ראשון לטומאה וכתבו הרמב"ן והרא"ש ולא תימא הא דקתני יכול יהא חייב ת"ל להחלו חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא דתניא באל רבתי היה עומד וקובר את מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש הרי זה לא יטמא

לא יטמא – מרכא טפחא, יתור לרבות על הכהן את הנזיר?

לא יטמא – מרכא טפחא, יתור לרבות על אשתו פסולה, שגם **לא יטמא** לקרובים אשר פירשו מדרכי צבור... **בעמיו** – אתנה, מגביל את **לא יטמא בעל בעמיו** וכאשר האשה האסורה לו היא מת מצוה כן יטמא לה.

להחלו - טפחא סלוק במלה אחת. טפחא התפקיד רבוי מצבי חולין לכהן, וסלוק בתפקיד הגבלה. טפחא כרובי מצבי חולין לכהן, בנוסף לאשתו פסולה. אפשר שבא לרמוז לדרוש ו"ו יתירה במלת **להחלו** כפי' התוה"מ מלמד בזמן ש(כהן או נזיר) מתעסק במת (קרובים שמטמא להם, ומת מצוה) מותר ליגע במת אחר באותה שעה, (טעם סלוק בתפקיד הגבלה שהנגיעה במת אחר היא רק כאשר נוגע במת שחייב לעסוק בו) והאזהרה הוא רק אם פירש מן המת שאז אינו מחולל והוא בקדושתו (ואינו נוגע במת אחר).

ויקרא אמר כא,ה:

לא יקרחו יקרחו קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו
ובבשרם לא ישרטו שרטה:

(ו' קד' יט, כח) וְשָׂרֵט לְנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בְּבָשָׂר אֲנִי ה':
(דב' ראה יד, א) בָּנִים אֲתֵם לְה' אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְּגַדְּדוּ וְלֹא תִשְׂיִמוּ קִרְחָה בְּיָדְכֶם לְמַת:

ספרא אמור פרשה א פרק א

(א) **לא יקרחו** יכול על חמש קריחות לא יהיו חייב אלא אחת ת"ל **קרחה** לחייב על כל קריחה וקריחה. (ב) **בראשם** מה תלמוד לומר לפי שנאמר (דב' ראה יד, א) **לא תתגדדו ולא תשימו קרחה ביו עיניכם למת:** שיכול אין לי חייבים אלא על בין העינים בלבד מנין לרבות את הראש תלמוד לומר **בראשם** לרבות את הראש. (ג) יכול בכהנים שריבה בהם הכתוב מצות יתירות חייבי' על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצות יתירות לא יהיו חייבים אלא אחת ולא יהיו חייבים אלא בין העינים בלבד תלמוד לומר (ו' אמר כא, ה) **קרחה** (דב' ראה יד, א) **קרחה** לגזירה שוה מה (ו' אמר כא, ה) **קרחה** האמורה בכהנים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים אף (דב' ראה יד, א) **קרחה** האמורה בישראל חייבים על כל קרחה וקרחה ועל הראש כבין העינים ומה קרחה האמורה בישראל אין חייבים אלא על המת אף קרחה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת.

לא יקרחו - מקף כרב-מצב פעולת קריחה (א) רבוי קריחות חיוב אחד (ב) חיוב על כל קריחה.

בראשם – זקף-קטן, שתי דרשות (א) לרבות לחיוב את כל הראש (ב) למעט החיוב לקריחה לראש בלבד ורק על מת ורק על כגרים (רמב"ם ספר המצוות לא תעשה קעא)

(ד) (ו' אמר כא, ה) **ובבשרם לא ישרטו שרטה** יכול על חמש שריטות לא יהיה חייב אלא אחת תלמוד לומר שרטה לחייב על כל שריטה ושריטה. (ה) יכול הכהנים שריבה בהם הכתוב מצוות יתירות חייבים על כל שריטה ושריטה אבל ישראל שלא ריבה בהם הכתוב מצוות יתירות לא יהיו חייבים אלא אחת תלמוד לומר (ו' אמר כא, ה) **שרטה** שרטה (ט: (ו' קד' יט, כח) **ושרטו**: לגזירה שוה מה שריטה האמורה בכהנים חייבים על כל שריטה ושריטה אף שריטה האמורה בישראל חייבים על כל שריטה ושריטה ומה שריטה האמורה בישראל אינו חייבים אלא על המת (ט: זה נלמד מ-דברים ראה יד, א) אף שריטה האמורה בכהנים לא יהיו חייבים אלא על המת.

דרך הלימוד היא כנראה כך: (דב' ראה יד, א) ... **ולא תשימו קרחה ביו עיניכם למת:** מקרחה לבני ישראל לקרחה לכהנים (ו' אמר כא, ה) **לא יקרחו יקרחו קרחה בראשם**, מקרחה לכהנים לשרטת לכהנים באותו פסוק (ו' אמר כא, ה) **שרטה** ומשרטת לכהנים חוזרים לשרטת לבני ישראל (ו' קד' יט, כח) **ושרטו**

רש"י לפי שנאמר בישראל (ו' קד' יט, כח) **ושרטו לנפש לא תתנו** יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת, ת"ל **לא ישרטו שרטה**, לחייב על כל שריטה וגו'

* טט - נשלב בפרש"י שהוא ע"פ ספרא את הכעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, לפי שנאמר בישראל לעיל (ו' קד' יט, כח) **ושרטו לנפש לא תתנו** היינו קודם לנאמר לכהנים, ולכן יכול שרט חמש שריטות לא יהא חייב אלא אחת, ת"ל לא ישרטו שרטה, לחייב על כל שריטה וגו'.

* ע"פ ספרא **שרטת שרטה** בשני הכתובים ללמוד לגזרה שוה, מה הכהנים (טט המוזכרים אחרי ישראל) חייבים על כל שריטה כך בישראל על כל שריטה. מה בישראל אינו חייב אלא על המת כך בכהנים אינו חייב אלא על המת.

* **ובבשרם** – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, תומך בגזרה שוה ממוקדם למאוחר ומאוחר למוקדם. ולא היינו משיגים זאת מדבר הלמד מענינו ומדבר הלמד מסופו

ובבשרם – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, אפשר בא ללמוד משרטת בבשרם שהיא על מת לקרחה שבראשם רק על מת

4.15 ויקרא בהר כה, א

ויקרא בהר כה, ח:

ס וְסִפְרַתְּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שָׁבַע שָׁנִים וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה:
וְסִפְרַתְּ לָךְ – מונח רביעי, אפשר לפחות ארבע דרשות מרישא של הפסוק כביאר **התורה"מ** (א) מלת שנים – לשלול ספירת ימים ושבעות (ב) לשלול שבע שנים בקדושת שמיטה ברצף (ג) לספור שבע שנים שבע פעמים (ד) לשלול ספירה ליובל מאמצע ימי השמיטה **ספרא בהר פרשה ב פרק א**
(א) וְסִפְרַתְּ לָךְ בבית דין, שִׁבְעַת שָׁנִים, יכול שבע שבתות ימים תלמוד לומר **שִׁבְעַת שָׁנִים**, אי **שִׁבְעַת שָׁנִים**, יכול יספור שבע שמיטים זו אחר זו, ויעשה יובל תלמוד לומר **שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים** הא עד שיאמרו שני כתובים הללו ואם לאו לא שמענו. (ב) מניין שיספור לשני שבוע תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** מנין שיספור לשני יובל תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ ... תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה**, מניין עשה שביעית אף על פי שאין יובל תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים**, ומנין עשה יובל אף על פי שאין שביעית תלמוד לומר **תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה** דברי ר' יהודה וחכמים אומרים שביעית נוגהת אף על פי שאין יובל, והיובל אינו נוגהת אלא אם כן יש עמו שביעית.

וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה

וְהָיָה לָךְ – מונח רביעי, ארבע דרשות בתו"כ

יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים – פשטא יתיב (כעין פשטא מלעלית) מונח זקף-קטן

תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה – מרכא טפחא סלוק

וְהָיָה לָךְ – מונח רביעי, ארבע דרשות בתו"כ

בתו"כ **ספרא בהר פרשה ב פרק א, ב** יש ארבע דרשות על וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה

שלוש דרשות לכולי עלמא (א) מניין שיספור לשני שבוע תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים**

(ב) מנין שיספור לשני יובל תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ ... תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה**,

(ג) בתו"כ מובא בשם ר' יהודה עם הפסוק ולחכמים ללא הפסוק מניין עשה שביעית אף על פי שאין יובל תלמוד לומר **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים**,

שִׁבְעַת שָׁנִים,

(ד) ומנין עשה יובל אף על פי שאין שביעית תלמוד לומר **תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה** דברי ר' יהודה

וחכמים אומרים והיובל אינו נוגהת אלא אם כן יש עמו שביעית.

חכמים חלקו על ר' יהודה כי לטענתם הכתוב **יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** הוא יתור כי היה לו לכתוב "והיו לך תשע וארבעים שנה", אבל היות וכתב **יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** בא לחייב שבע שנות שמיטה.

אפשר כי תבנית הטעמים של **יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** – פשטא יתיב (כעין פשטא מלעלית) מונח זקף-קטן, תבנית טעמים שעשויה לסמן כעין משפט מוסגר. אפשר שלר' יהודה המשפט המוסגר מאפשר לנתק הקשר בין שביעית ויובל, לקיים שביעית ולא לקיים יובל.

אבל לחכמים **יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** = פשטא יתיב = פשטא מלעלית, כאילו מוטעם פשטא פשטא בתפקיד רגילות וכן **שִׁבְעַת** – יתיב בתפקיד דווקא כך, וכך דעת **התורה"מ** [יד] ... דווקא עם מנה שמיטות ... אז זה תומך לדעת חכמים והיובל אינו נוגהת אלא אם כן יש עמו שביעית.

תו"כ פ' הח"ח ... ומנין שיספור לשני יובל שיאמר היום שנה אחת ליובל וכן היום שבע שנים ליובל שהן שמיטה אחת וכן י"ד שנים ליובל שהן שתי שמיטות וכן כולן ת"ל **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה** אלמא מונה כולן ולא כל שבע ושבע בפני עצמו. **ר' יוסף בכור שור** (ח) וְסִפְרַתְּ לָךְ – נראה לי: מצוה על בית דין לספור שני היובל ולמימני שני ושבתות, כדרך שאנו מונין יומי ושבועי לעומר (ראה מנחות טו, א); דמנינא לא אתא לאשמועינן (לא בא ללמדנו כפל).

רלב"ג (ח) וְסִפְרַתְּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים – רוצה לומר: **שִׁבְעַת** שמיטות. וזאת הספירה תהיה בשנה השביעית, שימנו אז שבת אחת, וכן עד שיהיו שבע. ורצתה התורה שמיטות עם זה השנים שנה אחר שנה מאלו שבע שמיטות, עד שיהיה מספר השנים ארבעים ותשע שנה. והנה עניין זה המספר שנה לעניין מספר הימים והשבועות ממחרת הפסח עד תג השבועות (ראה ו' כג, טו-טז), אלא שבכאן עניין נוסף, שהשביעית בשנים היא שנת שבתון, ואין העניין כן בשבועות הנמנות אחר הפסח.

השנים – זקף-קטן, ללמד על שתי ספירות בבת אחת, עומד, כנראה, ראש בית דין הגדול בראש השנה של שנה שביעית מברך על הספירה ומכריז כדוגמת הנוסח של **התורה"מ** [לד] ... (טט – ספירה א) כמו "היום שנה שלישית לשמיטה הרביעית (טט – ספירה ב) שהוא שנת הכ"ד ליובל".

ויקרא בהר כה, ח:

ס וְסִפְרַתְּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שָׁבַע שָׁנִים וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה:

רש"י (ח) **שִׁבְעַת שָׁנִים** – שמיטות שנים. יכול יעשה שבע שנים רצופות שמיטה ויעשה יובל אחריהם? תלמוד לומר: **שבע שנים שבע פעמים**, הוי אומר: כל שמיטה ושמיטה בזמנה (ראה תו"כ בהר פרשתא א, א). **וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים** – מגיד לך, שאף על פי שלא עשית שמיטות, עשה יובל לסוף ארבעים ותשע שנה (ראה תו"כ פרשתא ב). ופשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמיטות למספר ארבעים וחשע.

טט – וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים תִּשְׁעַת וָאָרְבָּעִים שָׁנָה פ' רש"י ש-פשוטו של מקרא: יעלה לך חשבון שנות השמיטות למספר ארבעים ותשע. משמע שמה שפ' קודם וְהָיָה לָךְ יְמֵי שִׁבְעַת שָׁנִים – מגיד לך, שאף על פי שלא עשית שמיטות, עשה יובל

לסוף ארבעים ותשע שנה (ראה תו"כ בהר פרשתא ב). הוא כדעת ר' יהודה בתו"כ שיובל נהג גם אם אינו עמו שמיטין, ולא כדעת חכמים שיובל נהג רק אם יש עמו שמיטין.
אבל מפ'רש"י בפר' בחקתי משמע, שבבית ראשון ספפרו יובלות כדי לקדש שמיטין, וע"פ רמב"ם ונושאי כליו בבית שני ספרו יובלות כדי לקדש שמיטין ומחלוקת האם מדאורייתא או מדרבנן.

(ח"בחקתי כולל) אִזְ תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת-שְׁבֻתֶיהָ כַּל יְמֵי הַשְּׁמִיטָה וְאַתָּם בְּאָרֶץ אֲבִיכֶם אִזְ תִּשְׁבֹּת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת-שְׁבֻתֶיהָ:

(לה) כַּל-יְמֵי הַשְּׁמִיטָה תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא-שְׁבֻתָהּ בְּשֻׁבְתֶיכֶם עָלֶיהָ:

(ה"י ב לו,כא) לְמַלְאוֹת דְּבַר-ה' בְּפִי יִרְמְזוּהוּ עַד-רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת-שְׁבֻתוֹתֶיהָ כַּל-יְמֵי הַשְּׁמִיטָה שְׁבֻתָהּ לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה: ס

פ' רש"י אֶת אֲשֶׁר לֹא-שְׁבֻתָהּ - שבעים שנה של גלות בכל הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלושים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל "ואתה שכב על צדך השמאלי" וגו' "וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום" (ד,ד-ו). ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין; ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר 'שנות מנשה חמשים וחמש היו' (ראה מ"ב כא,א) - מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתיים שנה, דכתיב "ויעש אשרה כאשר עשה אחאב" (שם,ג), ואחאב מלך עשרים ושתיים שנה, כמו שאמרו באגדת 'חלק' (סנה' קג,א), ושל אמון שתיים (ראה מ"ב לג,כא), ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלושים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה, ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות, הרי לארבע מאות שנה - ששים וארבע, לשלושים ושש שנה - חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת; זו היתירה שנכנסו בשמטה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים **(ה"ב ב לו,כא)** עַד-רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת-שְׁבֻתוֹתֶיהָ ... לְמַלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה:

מהכניסה לארץ ישראל ועד חורבן בית ראשון עברו 850 שנה (שהם כמו י"ז יובלות). החלו לספור שמיטין ויובלות מהשנה ה-15 מהכניסה לארץ אחרי כיבוש וחלוקה. מפ' רש"י לפסוק (כו,לה) ומהרמב"ם (הל' שו"י פ"ה,ה"ג) ומאנצ' תלמודית כב, יובל, טור קכב ע"פ בריתו ערכין יב,ב משמע שמנו 836 שנה ברצף עד לחורבן בית א. ואף שאחרי גלות עשרת השבטים לא הייתה חובת יובל, לפחות 71 שנה, עד לחזרת כל לא רוב עשרת השבטים ע"י ירמיהו, בכל זאת מנו כדי לקדש שמיטות כסדרן אף שאין כל יושבי הארץ עליה. מתוך אותן 836 שנה, 390 שנה (בדילוגין) היו בעון עד גלות ישראל, ועוד 46 שנה (בדילוגין) של עון יהודה עד החורבן (22 ראשונות של מלכות מנשה, ועוד 2 של אמון, ודלג על מלכות יאשיהו, וצירף 23 שנה של מלכות יהויקים, יהויכין וצדקיהו) סה"כ 436 שנה של עון ואי קיום שמיטין ויובלות, ונותרו 414 שנה זכות. זה בערך חצי זכות חצי עון, ורש"י חישוב כאילו יש רצף של עון, והתקבל כי ב-400 שנה יש 64 שמיטין ויובלות, ועוד חמש שמיטין מ-36 שנה בדילוגין של עון יהודה בסה"כ 69 שמיטין ויובלות שלא נשמרו, ושמיטה אחת על חשבון השנה היתירה שנכנסו בשמטה המשלמת לשבעים, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ג (בסוגריים הפניות לפי דרך אמונה – הרב חיים קנייבסקי הי"ו)

(יד) * שבעה עשר יובלים (טו) מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו (טז – ע"פ כ"מ רוב יובל י"ז ולא כולו), ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה (טז) מוצאי שביעית היתה ושנת שש ושלושים ביובל היתה, שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון, כיון שחרב הבית (יז) בטל מנין זה, משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני, וארבע מאות ועשרים שנה עמד, (יח) ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא (יט) והיא הביאה השנייה, ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר, ועשו שנת י"ג לבנין בית שני שמטה, ומנו שבע שמיטות (כ) וקדשו שנת החמשים, (כא) אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני (כב) מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות /השגת הראב"ד/ שבעה עשר יובלין מנו ישראל. א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן דאילו לרבנן בצרי להו שבע שכבשו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שנת שש ושלושים היתה זהו לדעת רבנן דאילו רבי יהודה שנת שלש היתה ביובל.

דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ג ס"ק (יז)

(יז) בטל מנין זה. ולא מנו באותן שנים לא שמיטין ולא יובלות (יח) דשמיטה בזה"ז דרבנן ועדיין לא גזרו ע"ז לנהוג שמיטין בלא יובל:

(כ) וקדשו שנת החמשים. לא לענין לנהוג דיני יובל אלא לענין להורידה מהמנין כדמסיים רבנו: (כא) אף על פי שלא היתה שם יובל בבית שני. (כ) שלא גזרו על היובל שהיא גזרה שאין רוב הצבור יכול לעמוד בה לאסור בעבודה ב' שנים רצופות וע"פ פ"ט ה"ב שהבאנו שיש חולקים:

(כב) מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות. שעל שמיטה גזרו בבית שני מדרבנן כדלקמן ה"ט ולפי ששנת היובל אין עולה ממנין השמיטות כדלקמן ה"ז וכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון והיו צריכין למנות היובלות כדי לידע חשבון השמיטות ולהוריד שנת היובל מן המנין (כא - כסף משנה) וכן אחר חורבן בית שני מנו יובלות לקדש שמיטין:

(כא) כסף משנה הלכות שמיטה ויובל פרק י ... כיון שחרב הבית וכו' ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא וכו' ומשנה זו התחילו למנות. בפרק ב' דערכין (דף י"ב י"ג) וכרב אשי. ומ"ש אף על פי שלא היתה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות. בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב ל"ג) ופי' רש"י ודאי יובל לא היה נהוג שיהיו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מוכר חוזרות

אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקציר דהא צריכים למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומם שלסוף שבע השמיטות היו מניחים שנת החמשים שלא היו מונים אותה לשמטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה שלאחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונים יובלות היו מונים אותה שנה לחשבון השמיטין והיו שמיטין שלא במקומן:

דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ב ס"ק (ט) אלא בזמן שהיובל נהג. דהיינו בזמן שכל יושביה עליה כדלקמן פ"י ה"ח (יט) ולפי"ז גם בזמן בית שני לא נהג אלא מדרבנן (כ) וי"א דבבית שני נהג מה"ת:

דרך אמונה - ציון ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ב ס"ק (יט,כ)

(יט) מנ"ח מצוה פ"ד סק"ב ומצוה ש"ל סק"ג וכ' שכן נראה מהחינוך: (כ) דעת ר"ת בתוס' גיטין ל"ו א':

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק י הלכה ה

* אבל כל האזונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני (לא) אלא שמיטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה (לב) לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד (לג) מתחלת שנת החרבן (לד) וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה.

4.16 ויקרא בהר כהא (התשע"ה)

ויקרא בהר כהא: וספרת לה שבע שבתות שנים שבע פעמים והיו לה זמן שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה:
ויקרא בהר כהט: והעברת שופר תרועה בתרועה השבעי בעשור לחודש ביום הפורים תעבירו שופר בכל ארצכם:
ויקרא בהר כהי: וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה
יובל הוא תהנה לכם ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשבו:
ויקרא בהר כהיא: יובל הוא שנת החמשים שנה תהנה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיטיה ולא תבצרו את נגריה:

בבלי ראש השנה תב, וליובלות. יובלות באחד בתשרי הוא? יובלות בעשרה בתשרי הוא! דכתיב (וי בהר כהט) ביום הפורים תעבירו שופר! - הא מני - רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא היא. דתניא: (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים שנה, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (וי בהר כהט) ביום הפורים, יכול לא תהא מתקדשת אלא מיום הכפורים ואילך - תלמוד לומר (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים שנה (כמוגה בעוז והדר), מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה. מכאן אמר רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא: מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהם, אלא אוכלין ושותין ושמתין ועטרוניהן בראשיהן. כיון שהגיע יום הכפורים - תקעו בית דין בשופר, נפטרו עבדים לבתיהן, ושדות חוזרות לבעליהן. ורבנן: שנים אתה מקדש, ואי אתה מקדש חדשים (עיון לקמן בבלי ר"ה כד, א). תניא אידך: (וי בהר כהיא) יובל הוא, מה תלמוד לומר? לפי שנאמר (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים שנה, יכול כשם שמתקדשת והולכת מתחילתה כך מתקדשת והולכת בסופה (דהיינו שהקדושה תמשיך עד יו"כ בשנה ה-51, שהרי בתחילת היובל השנה הלכה והתקדשה בין ר"ה ועד יו"כ ועד בכלל), ואל תתמה, שהרי מוסיפין מחול על קדש (כגון בשבת מוסיפין בכניסה וביציאה) - תלמוד לומר (וי בהר כהיא) יובל הוא שנת החמשים - שנת החמשים אתה מקדש, ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת.

(ט, א) ורבנן: שנת חמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת. לאפוקי מדרכי יהודה, דאמר: שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. קא משמע לן דלא.

ויקדשתם - רביע, ללמד ארבעה דברים: (א) **בבלי ר"ה תב**, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא ... מלמד שמתקדשת והולכת מתחילתה. (ב) ע"פ ר' רש"י (עבדים) לא משתעבדין - דכתיב (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים

הרמב"ם הבא קשור להסבר על **ויקדשתם** - רביע, סעיפים (ג) ו-(ד) **רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ג ה"ג** (בסוגריים הפניות לפי דרך אמונה - הרב חיים קנייבסקי ה"ו) ... (כא) אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני (כב) מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות. (ג) קידוש שנת היובל ע"י בית דין. המשנה למדה על קידוש החודש ופליגי האם מקדשים החודש כשהלבנה נראית או כשלא נראית. ועל כך אומר **(בבלי ר"ה כדא)** רבי אלעזר [ברבי שמעון] אומר (על ר"ה): בין כך ובין כך אין מקדשין אותו (מכריזים ר"ה ולא כדעת ת"ק שאומרים מקודש), שנאמר (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים - שנים אתה מקדש (כפ' **רש"י עה"ת (י)**) וקדשתם - בכניסתה מקדשין אותה בבית דין ואומרים: מקודשת השנה (ראה ר"ה ח, ב), (ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש, דומה ללשון ת"ק במשנה הג"ל שהייתה על ר"ה), ואי אתה מקדש חדשים. (דעת ראב"ש שלא מקדשין החודש - נדחית, אבל מוסכם שמקדשים שנת היובל).

(ד) (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים בא לגלות מה יש לדרוש ב- (וי בהר כהיא) יובל הוא שנת החמשים - שנת החמשים אתה מקדש, ואי אתה מקדש שנת החמשים ואחת. (ט, א) ורבנן: שנת חמשים אתה מונה, ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת. לאפוקי מדרכי יהודה, דאמר: שנת חמשים עולה לכאן ולכאן. קא משמע לן דלא.

(לא מוסיף ביציאה קדושה לתוך שנה 51, מקדש שנת יובל לספירה עד כאן ובמקביל לא מקדש שנה ראשונה לחמישים השנה הבאות, אלא רק שנת יובל) - **תורה תמימה כה,** (י) הייתה ג"ב-**בבלי ר"ה תב**, וקדשתם את שנת החמשים ללא המלה שנה והוא אומר

נראה לפרש כדונת הגמ' לדייק מיתור מלת שנה, דדי היה לכתוב וקדשתם את שנת החמשים ותו לא, ול"ל עוד למכתב שנת החמשים שנה, ולפי"ז צריך להגיה בגמרא מה ת"ל (וי בהר כהי) וקדשתם את שנת החמשים שנה: (כך מוגה בהוצאת עוז והדר) (טט: (וי בהר כהי) שנה - זקן-קטן כשני לימודים (א) לומר היום שנת החמשים ליובל (ב) אפשר כי תבנית הטעמים של שנת החמשים מהפך פשטא מעבירה ללימוד בדרך השלילה שלא תוסיף ותאמר היום אחת ליובל הבא, שבשיטת ר' יהודה השנה החמשים היא גם שנה א ליובל הבא). אפשר כי **ויקדשתם** - רביע, ע"י תקיעת שופר והכרזת בית הדין על קידוש שנת היובל באה לארבעה ענינים: שילוח עבדים, שמיטת קרקע מעבודת אדמה, חזרת שדות אחוזה ממכר, שדות שהוקדשו ולא נגאלו עוברים מהקדש לכהנים, ויש מחלוקת האם לכהני משמר ראש השנה או כהני משמר יום הכפורים, ועוד מחלוקת אם היום חל בשבת האם למשמר היוצא או למשמר הנכנס.

תורה תמימה (וי בהר כהי) בארץ - הוא הדין דאפילו בחוץ לארץ, והא דכתיב בארץ, לומר לך, בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בחו"ל, ובזמן שאינו נוהג דרור בארץ אינו נוהג בחו"ל⁽³⁾ [שם שם]: **לכל ישיביה** - משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה⁽⁷⁾ בטלו יובלות, שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל ישיביה, בזמן שכל יושביה עליה, יכול היו עליה והן מעורבין שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין יחא יובל נוהג, ת"ל **לכל ישיביה**, בזמן שיושביה כתקונן ולא בזמן שהן מעורבין⁽⁸⁾ [ערכין ל"ב ב']:

(כה) **ויקראתם דרור בארץ** - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרחים הקשורים לנושא שנת יובל ושונים בהלכותיהם, בארץ תוקעים בשופר ומשחררים עבדים ושומטים אדמה וחובות, ואילו בחוץ-לארץ רק משחררים עבדים ושומטים חובות. **לכל ישיביה** - מקף כרב-מצב, (א) כל בני ישראל יושבין בארץ-ישראל מעורבים שלא בנחלותיהם מימי יהושע; (ב) כל בני ישראל יושבין בארץ-ישראל בנחלותיהם כתקונן מימי יהושע. אתנה מגביל שיוכל על כל פרטיו נוהג רק במצב (ב); וצ"ע כי ב-בבלי כתובות פ?, נלמד שבעל אשה יורשה אינה חוזרת ביובל, לכן אפשר שירושא אשה נקראת נחלה. והנאמר ב-**אנצי תלמודית כב, יובל, טור קכב** ע"פ ברייתא ערכין יב, ב משמע מנו יובל כדי לקדש שמיטות כסדרן אף שאין כל יושבי הארץ עליה, זה רק מרבנן בלי לקיים פסק הרמב"ם (להלן) שלשה דברים מעכבין ביובל.

תורה תמימה יובל הוא - תניא, תקיעת שופר ושילוח עבדים ושמיטת קרקעות כולן מעכבין ביובל, דאמר קרא **יובל הוא**, וקסברי חכמים מקרא נדרש לפניו ולפניו ולפניו ולאחריו⁽⁹⁾ [בבלי ר"ה ט' ב']:

הדגמת מקרא נדרש לפניו ולפניו ולאחריו נמצא ב-**ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה**, הדין בתנאי ההכרחי לקיום יובל. **ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה (כה)** **יובל הוא** אף על פי שלא השמיטו אף על פי שלא תקעו בשופר או יכול אף על פי שלא שילחו עבדים תלמוד לומר **הוא** דברי רבי יודה רבי יוסה אומר **יובל** אף על פי שלא השמיטו אף על פי שלא שילחו עבדים או יכול אף על פי שלא

תקעו בשופר תלמוד לומר **הוא** אמר רבי יוסה מאחר שהכתוב תולה אותה לענין תקיעת שופר וכתוב אחר תולה אותה לענין שילוח עבדים מפני מה אני אומר **יובל** שלא בשילוח עבדים שאיפשר ליובל בלא שילוח עבדי אבל אי אפשר ליובל שלא בתקיעת שופר ע"פ **אור שמחה** מלת (**כה**) **יובל** מרבה לומר שאף ע"פ שלא נתקיימו כל מצוותיה של שנת היובל מכל מקום שם תורת יובל עליה לאסור עבודה בקרקע, מלת (**כה**) **הוא** ממעט שאם לא נתקיימו כל מצוותיה של שנת היובל, אין חל עליה שם שנת יובל **לכל ישיבה** נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי מה ריבתה לנו התורה ומה מיעטה.

רבי יהודה אומר כי מלת (**כה**) **יובל** מרבה לא לעכב לקיים שנת יובל אף אם לא השמיטו ואם לא תקעו בשופר,

ומלת (**כה**) **הוא** ממעט - מעכבת לקיים שנת יובל בלי שילוח עבדים

רבי יוסי אומר כי מלת (**כה**) **יובל** מרבה לא לעכב לקיים שנת יובל אף אם לא השמיטו ואם לא שילחו עבדים,

ומלת (**כה**) **הוא** ממעט - מעכבת לקיים שנת יובל בלי תקיעת בשופר

(**כה**) **לכל ישיבה יובל הוא תהיה לכם** – אתנה מרכא פשטא מונח זקן-קטן ותוכנו תיאור, והמשכו הלכה **ושבתם איש אל אחרתו ואיש אל משפחתו תשבנו**: זאת תבנית טעמים המלמדת אלפני לפנייה, אפשר גם אלפניה ולאחריה. רבי יהודה ורבי יוסי דורשים אלפניה,

אבל חולקים לאיזה כתוב אלפניה. רבי יהודה דורש מהסיפא של (**כה**) **יובל הוא תהיה לכם ושבבתם איש אל אחרתו ואיש אל משפחתו תשבנו**: אלפניה אל הרישא של הפסוק (**כה**) **וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישיבה** ללמד כי

בשיחורר העבדים תלוי קדוש השנה להיות יובל והשיבה איש אל אחרתו.

רבי יוסי דורש מהסיפא של (**כה**) **יובל הוא תהיה לכם ושבבתם איש אל אחרתו ואיש אל משפחתו תשבנו**: אלפני לפנייה אל (**ט**) **והעברת שופר תרועה בתדוש השבעי בעשור להדוש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם**: ללמד כי בתקיעת השופר

בבית דין תלוי קדוש השנה להיות יובל וכל המסתעף מכך.

ב-**ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ה** (מוסבר ההבדל בין שני תנאים) ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי תלוי בכל אדם ואתיא

כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק (**שמ' וארא נ"ג**) **וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצום אל בני ישראל על מה ציום על פרש' שילוח עבדי**

ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב (**יר' לד, ז')** **מקץ שבע שנים תשלו אש את-**

אחי העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא שקמו אבותיכם אלי ולא השו את אגנם: אבותיכם שבמצרים

שעבדו בניי ובשלוחם הותנתה יציאת מצרים.

פסק **רמב"ם הל' שמיט' ויובל פ"ה ה"ג** שלשה דברים מעכבין ביובל, תקיעה ושילוח עבדים והחזרת שדות לבעליהן, וזו היא שמיטת קרקע.

יובל הוא תהיה לכם – (אתנה) מרכא פשטא מונח זקן-קטן, והוא תאור ואחריו הלכה **ושבתם איש אל אחרתו ואיש אל-**

משפחתו תשבנו: תבנית טעמים אפשרית ללימוד אלפני לפניו ולאחריו.

במידות הרשומות אחר הברייתא דל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשים בהן דרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי מידה ל"ג לימוד אלפניו

ויש חולקים על לימוד אלפני לפניו. מהלימוד **בבלי ראש השנה ט, ט**, ומתבנית הטעמים אתנה מרכא פשטא מונח זקן-קטן יש תמיכה

למידת לימוד לפניו, ולפני לפניו ואחריו.

אחד ממופעי מידת הלימוד אלפניו ולאחריו היא בתבנית קיסר (סלוק או אתנה) [פשטא] [מונח] זקן-קטן וכולו תיאור ואחריו הלכה או

שניהם הלכות או פעולות. אפשר שהופעת טעם מרכא אחרי טעם הקיסר (סלוק או אתנה) בראש חצי פסוק ולפני טעם זקן-קטן

מארכה ממידת לימוד אלפניו ולאחריו למידת אלפניו ואלפני לפניו ולאחריו. גבולות מקום אלפניו וגבולות מקום אלפני לפניו נקבעים

לפי הדיון בכתובים. סיפא של (**כה**) **יובל הוא תהיה לכם** בדרישה

אלפני לפניו ידרוש תקיעת שופר (**ט**) **והעברת שופר תרועה בתדוש השבעי בעשור להדוש ביום הכפרים תעבירו שופר בכל ארצכם**:

לפניו ושילוח עבדים רישא של (**כה**) **וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור בארץ לכל ישיבה**

לאחריו ידרוש חזרת שדות לבעליהן (שמיטת קרקעות) (**כה**) **ושבתם איש אל אחרתו ואיש אל משפחתו תשבנו**:

שלושה אלו מעכבים קיום שנת יובל כתנאי בר"ט, וכרמב"ם הל' שו"י פ"ה ה"ג ואילו השמיטה (**כה**) **יובל הוא ... לא תרעו ולא**

תקצרו את ספיתיה ולא תקצרו את נזריה: היא ממצוות היובל ולא תנאי לקיום היובל (רמב"ם הל' שו"י פ"ה ה"ט¹), וביובל אין שמיטת

כספים (רמב"ם הל' שו"י פ"ה ה"ט²)

אל אחרתו – מקף כרב-מצב, (א) אחוזה שנמכרה ללא קביעת מספר שנים חוזרת (ב) אחוזה שנמכרה למספר שנים אינה חוזרת

ביובל אלא בתום תקופת המכירה (ג) אחוזה שהוקדשה ולא נגאלה לא חוזרת

ואיש אל משפחתו – תניא, א"ר אליעזר בן יעקב, במה הכתוב מדבר, אם במוכר עצמו הרי כבר אמור, ואם במכרוהו ב"ד, הרי כבר

אמור, הא אין הכתוב מדבר אלא בנרצע ב' וג' שנים לפני היובל שהיובל מוציא³, מאי משמע, אמר רבא בר שילא, אמר קרא **ואיש**,

איזהו דבר שנוהג באיש ואין נוהג באשה – הוי אומר זו רציעה⁴ [קדושין ט"ו א']:

תורה תמימה הערה נז) ... והרבות בזה דהו"א כיון דכבר עבר זמן עבודתו ומעצמו רצה לעבוד להלאה נקנסיה שלא יצא ביובל, קמ"ל (טט -

מכריחים אותו לצאת), והא דכתיב ביה (ר"פ משפטים) ועבדו לעולם משום דהו"א דהא דנרצע יוצא ביובל ולא קודם לכן ה"מ היכא דלא עבד שש

אחר הרציעה אבל אם עבד שש אחר רציעתו יצא בשש משום דלא תהא רציעה חמורה מתחלת ממכרו קמ"ל לעולם, ולעולמו של יובל:

ואיש אל משפחתו – מרכא טפחא כיתור לרבות ליציאה על הנרצע שעבד שש שנים אחרי רציעתו גם מי שעבד פחות משש שנים.

אפשר שכאן יש לרבות גם שילוח עבדים בחוץ לארץ **תורה תמימה** (**כה**) **יובל הוא** – ואפילו בחוץ לארץ⁵ [ר"ה ט' ב']:

תורה תמימה הערה סב) קאי אשילוח עבדים, ומדייק זה משום דלשון זה מיותר כלל. וע' בקדושין ל"ח ב' דפרין שילוח עבדים חובת הגוף

היא, כלומר, ופשיטא שנוהג בחו"ל, ומשני סד"א הואיל דכתיב וקראתם דרור בארץ (פ' י') הו"א בארץ אין בחו"ל לא, ת"ל **יובל הוא, מ"מ**,

(טט – מכל מקום, הסבר המתאים גם למרכא טפחא) ומה דכתיב בארץ אתיא לדרשה כמש"כ לעיל פ' י':

אל משפחתו – מקף כרב-מצב של רצון עבד עברי נרצע בהגיע שנת היובל, (א) רוצה לצאת (ב) אינו רוצה לצאת, מכריחים אותו

לצאת מאדונו, וגם משפחתו הכנענית אם יש לו.

תשבנו – לרבות את האשה שנמכרה שיוצאת ביובל⁶ [תו"כ']:

תשבנו – סלוק, מגביל (א) לא כולם שבים לאחוזתם כי אפשר שעברה לכהנים או לא נגמר זמן מכירתה לשנים. (ב) אם בעלים לא

משחררים עבדים הם עבדינים אבל שנת היובל מתקיימת.

תהיה לכם ושבבתם איש אל אחרתו – זקן-קטן רביע זקן-קטן, עצמת השפעת השיבה איש לאחוזתו על החברה והכלכלה בין

היובלות.

4.17 ויקרא בחקתי כו,א

ויקרא בחקתי כו,א: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וְאֲשַׁבֵּר מַטְּתָא עֲלֵיכֶם וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: פ

אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כמו בפרשת ציצת ושניהם בהקשר של יציאת מצרים, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו פעל גאולת מצרים וכך יהיה בגאולה העתידה ע"י הקב"ה בעצמו, **תורה תמימה [נט] בבלי מגילה יא א ... כי אני ה' א-לקיהם** - לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם.

וזאת גם ההבטחה ב- **(ויקרא בחקתי כו,מד)** וְאֶף-גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲרִיבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסֹתִים וְלֹא-נִעְלָתִים לְכַלְתֵּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם:

אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - גרשיים מונח רביע **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן
 * עד כאן כמלים וכטעמים בפרשת ציצת. אפשר שגם אופן אחד של פירוש הכתוב יהיה כפרשת ציצת. סוף הרישא של הפסוק רק כטעמי פר' ציצת

(ויקרא בחקתי כו,ג) **מִהֵיטָב לָהֶם עֲבָדִים** – מרכא טפחא אתנח **(במדבר שלח טו,מא)** **לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים** – מרכא טפחא אתנח
(ויקרא בחקתי כו,ג) **רש"י אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** כדאי אני שתאמינו בי, שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי אני הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, ועשיתי לכם נסים גדולים. **מַטְּתָא** - כמין יתד התחובה בשני ראשי העול המעכבים המוסרה, שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, ... **קוֹמְמִיּוֹת** – בקומה זקופה.

(ויקרא בחקתי כו,ג) **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִלִּפְנֵי מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֲשַׁבֵּר מַטְּתָא עֲלֵיכֶם וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: פ**
(במדבר שלח טו,מא) **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: פ**
רש"י (מא) אֲנִי ה' - נאמן לשלם שכר (ראה ספ"ב קטו). **אֱלֹהֵיכֶם** - נאמן ליפרע (ראה שם). **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם** - על מנת כן פדיתי אתכם, שתקבלו עליכם גזרותי (ראה שם). **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** - עוד למה נאמר? כדי שלא יאמרו ישראל: מפני מה אמר המקום, לא שנעשה ונטול שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר; על כרחם אני מלככם!
ר' יוסף בכור שור אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - אדון שלכם ודיין שלכם.

רלב"ג ... כי אני הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִן הָעֲבָדוֹת הַנִּפְלָא שְׁהִייתֶם בּו וְשִׁמְתִי אִתְּכֶם בְּנֵי חוֹרִין ... (קטע זה בפ' לוי' בחקתי ולבמ' שלח)
 ... ובאלו הדינים והמכות אשר דן הגוי ההוא היישיר ישראל אל השלמות, באופן שהיו ראויים לקבל התורה שיהיה בה השם יתעלה להם לאלהים, והם לו לעם.

(ויקרא בחקתי כו,ג)	(במדבר שלח טו,מא)
מִהֵיטָב לָהֶם עֲבָדִים	לִהְיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים
עבדות נפלא שעל ידו	מעבדות נפלא לבני חורין
וְאֲשַׁבֵּר מַטְּתָא עֲלֵיכֶם	
היישיר ישראל אל השלמות (ראויים למלך שלם)	
וְאוֹלָךְ אֶתְכֶם – מרכא טפחא, יתור לרבות על הליכה בחומר הליכה ברוח, קוֹמְמִיּוֹת – ללכת בקומה זקופה, כבני מלך, כאדם הראשון בשתי קומות הרוחנית והגשמית	אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם דן אתכם כבני חורין בעלי בחירה חפשית כאדם הראשון, שיכולים ללמוד ומתוך למודם ומאוחדים עם הקב"ה או אֲנִי – טפחא, כפוחת טפח מתאפיין מהכתוב ה' אֱלֹהֵיכֶם והקב"ה מאוחד עם ישראל. אבל כאשר אֲנִי – טפחא בתפקיד מפריד אז הקב"ה דן להפרע מהם.

ויקרא בחקתי כו,מג – מו: [מג] וְהָאֶרֶץ תִּעֲזֹב מִחֶם וְתִרְצֵן אֶת-שִׁבְתֶּיהָ בְּהִשְׁמָהּ מִחֶם וְחֵם יִרְצִי אֶת-עֲוֹנֶהָ וְעַן יִבְעֶן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאֲסוֹ וְאֶת-חֻקֶּיהָ נִעְלָה נַפְשָׁם:

[מד] וְאֶף-גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲרִיבֵיהֶם לֹא-מֵאֲסֹתִים וְלֹא-נִעְלָתִים לְכַלְתֵּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:
[מה] וְזִכַּרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁנֵּי הַגּוֹיִם לִהְיוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה':
[מו] אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד וְבִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד-סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

[מג] וְהָאֶרֶץ - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור, **בעה"ט** מספר התיבות מתחילת התוכחה עד **(וי' בח' כו,מג)** **נִעְלָה נַפְשָׁם** - ש"ץ כמנין שנים שהכעיסו שבטי ישראל כי אחרי זה גלו שבטי ישראל וכחשבון של רש"י ב- **(כו,לה)**

(וי' בח' כו,מד) **וְאֶף-גַּם זֹאת** – שתי גירסאות, **(א) וְאֶף-גַּם זֹאת** מלת ואף במונח, גם-זאת בטעם תלשא, כעין שני תפקידי תלשא (כגון שיעור, מובחר) והם גם אלפניה ולאחריה, סה"כ כארבעה תפקידים. לפי ההמשך רמז לקדושת שם ה', רמז לעם ישראל בכור ה' **(ב) גרסת הכתר וְאֶף-גַּם זֹאת** – מקף מקף תלישא-גדולה, תפקיד אחד של בעל בחינה נעלה קדושת שם ה' או עם ישראל - **תורה שלמה [רכו] מדרש** כה אמר ה' בני בכורי ישראל **(שמות ד כב)** אמר ר' ירמיה למה נקרא בכור ... אין הקב"ה מחליף אותם באומה אחרת ולא מואסם שנא' **וְאֶף-גַּם זֹאת**, וכן **תורה שלמה [רכט] שמור"ר פכ"ג**, ... איני יכול להניחם **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם**, מפני קדושת שמי עשיתי ואתי אתם חוזרים הה"ד **(שה"ש ד,ח)** **אתי מִלְבָּנוּ פְּלֶה אתי מִלְבָּנוּ תְּבֹאֵי וכו'**

(וי' בח' כו,מה) **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – מונח תלישא-קטנה, בתפקיד מובחר כמובא ב-**תורה שלמה [רלט] מדרש חפץ ... מניין אף משה אהרן ומרים שנאמר אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**

תורה שלמה [רמ] לקח טוב לִהְיוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה' - ברית הוא לישראל שלא יכפרו בשם הנכבד וגו'
 • טט - **הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם** דרשה לקראו **הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם**, **הוֹצֵאתִי** בשורוק, **אֶתְכֶם** - בחיריק, היינו בחינה נעלה המכוון לשכינת ה' שיצא עמם ממצרים, כעין גאל עצמו מגלות החיל הזה.

(וי' בח' כו,מו) **אֵלֶּה** – תלישא-גדולה בעל בחינה נעלה, מקור **הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת** - מונח זרקא סגול
תורה שלמה [רמא] תנחומא בראשית א כשברא הקב"ה את עולמו נתייעץ בתורה וברא את העולם .. טט ע"פ החוקים ה- **אֵלֶּה תו"כ החקים** אלו המדרשות **וְהַמִּשְׁפָּטִים** - אלו הדינים **וְהַתּוֹרֹת** - מלמד ששתי תורות נתנו אחד בכתב ואחד בע"פ.
הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת - מונח זרקא סגול, מוסיף על עצמו מעצמו, ואלו הן התורות הרבות היוצאות מהכתוב וזהו: אמר ר"ע וכי שתי תורות היו להם לישראל והלוא תורות הרבה ניתנו להם לישראל, זאת תורת העולה **(וי' צו,ג)** זאת תורת המנחה **(וי' צו,ד)** זאת תורת האשם **(וי' צו,ז,א)** זאת תורת זבח השלמים **(וי' צו,ז,א)** זאת תורת האדם כי ימות באהל **(במדבר טז,ד)**

ויקרא בחקתי כו,מד: וְאֶף-גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתְכֶם לֹא-מֵאֲסִיתִים וְלֹא-נִעְלַתִים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

וְאֶף-גַּם זֹאת – תלישא-גדולה - מקור, ראש לנחמה והבטחת הגאולה
אולי זאת אחת הסיבות ל- **בְּהִיוֹתְכֶם** – גרשיים – יוצא מן הכלל המעיד על הכלל. והענין שבגלות כאילו מרוחקים ועובדים ע"ז, נמצאים בהשפעת השרים שחלק ה' לעמים. **בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתְכֶם** - גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ואפשר כי כאן על הכלל כולו יצא כי מגלות אחת לומדים לגלויות אחרות שאף במ **לֹא-מֵאֲסִיתִים וְלֹא-נִעְלַתִים לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם בְּאֶרֶץ אֲבוֹתְכֶם** - מונח רביעי בתפקיד לפחות ארבעה גאולות - **ת"י ותרגום ירושלמי** מונים ארבע מלכויות בבל, מדי, יון, אדום, ומוסיפים לסוף יום גוג אף שלא בסדר עד האתנח
כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - תביר מרכא טפחא סלוק, **כִּי** -תביר - ממעט מגבורת המשפט שמיוצג בתואר **אֱלֹהֵיכֶם** באופן שמשפיע על **אֲנִי ה'** - מרכא טפחא, יתור לרבות חיבור בין אני לשמו היינו התעלות שמו יתברך אל עצמותו בזכות המעטת המשפט.
אֱלֹהֵיכֶם בגוף שלישי יוצא מן הכלל כי רוב מכריע של אזכרות אלקינו מופיע באלקיים - גוף שני המעיד על קרבה.
אֱלֹהֵיכֶם – סלוק, הגבלת המשפט

ויקרא בחקתי כו,מה: וְזָכַרְתִּי לְהֶם בְּרִית רֵאשִׁים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְּכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם הַלְהוֹת לְהֶם לְאֱלֹהִים אֲנִי ה':

פסוק זה ממשיך מענין הרחוק בגלות ושמחת הגאולה שפסוק (כו,מד)
לכן **לְהוֹת לְהֶם לְאֱלֹהִים** – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא והחלוקים בהלכותיהם או בקשרם לגבי הנושא. אפשר כי קבוצת הפרטים הם כלל ישראל שומרי התורה והלא שומרים או כפ' שפתי צדיקים ל-(שמ' וארא ו,ד – ה) ע"פ (תנחומא בשלח,א) שהיו כולם רשעים, אנשים פשוטים שצעקו על עול השיעבוד, והיו בני עליה מעטים שצעקו למה לא זכו לשוב לה' קודם שבאה הצרה ועתה צועקים מפני השעבוד, ולכולם ה' מלך - מנהיג, אדון, ודיין, ואפשר שבזכות ברית השבטים (**רש"י**) הכרותה בסיני (**ראב"ע**) **אֲנִי ה':** בעבור שמו הגדול שלא יתחלל בגוים ולא למענם (**רמב"ן**) **אֲנִי ה':** מרכא סלוק, עצמותו ומהותו מחובר לשמו וגואלם על דרך ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. **הוֹצֵאתִי אֶתְּכֶם** – מקף כרב-מצב בין שהיו ראויים הרבה ובין שהיו ראויים קצת. **הוֹצֵאתִי אֶתְּכֶם** – תרסא, כשעור (**שמ' בשלח יג,ח**) **וְהַמַּשִּׁים עָלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: מְכִילַת דְּרָבִי שִׁמְעוֹן בֶּר יוֹחָאי פֶּרֶק יג ... ד"א וחמושים עלו שלא עלו עמהם אחד מחמשה ויש אומרים אחד מחמשים ויש אומרים אחד מחמש מאות. ר' נוהראי אומר העבודה ולא אחד מחמשת אלפים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – קדמא אזלא, כעין כלל מלמד שצועקים שעובדים את הבורא ע"י גלות מצרים וע"י כל מיצרים, ולא צועקים מעצמן. **לְעֵינֵי הַגּוֹיִם** – מונח רביעי, **מְכִילַת דְּרָבִי שִׁמְעוֹן בֶּר יוֹחָאי פֶּרֶק יג ... ד"א וחמושים עלו מלמד שעלו עמהם גרים ועבדים חמשה** כיוצא בהם.

דבר אחר **לְעֵינֵי הַגּוֹיִם** – מונח רביעי, מונח מלכויות שעבוד כפ'**רמב"ן** וטעם **וְזָכַרְתִּי לְהֶם בְּרִית רֵאשִׁים** שאזכור להם כן בין בארץ בין בחוצה לארץ בגלות הנרמזת כאן, וכן בכל הדורות. וזה טעם **לְעֵינֵי הַגּוֹיִם**, כי יעשה להם בעבור שמו הגדול שלא יתחלל בגוים ולא למענם, כי לא עשו תשובה ולא נתכפרו עונותם. וכך אמרו רבותינו (תו"כ פרק ח י), (**כו,מד**) **לֹא-מֵאֲסִיתִים** בימי אספסינוס, **וְלֹא-נִעְלַתִים** בימי יון, **לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם** בימי המן, **כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** בימי גוג ומגוג:

ויקרא בחקתי כו,מו: אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים, הם הכתובים בפרשת וישמע ואלה המשפטים ופרשת בהר סיני:
אֲשֶׁר נָתַן ה' בְּיַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רמז לברית הר סיני כי אחר שנעשה המשכן והיה הכבוד באהל מועד לא עלה משה בהר סיני גם הזכיר הפרשה של הערכין בעבור שנאמרה בהר סיני כי כן כתוב באחרונה כי תחלת ספר (**במ' א,א**) **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֶהֱל מוֹעֵד** בספר ויקרא: (**וי' בח' כו,לד**) **אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:**
אֵלֶּה – תלישא-גדולה בתפקיד בעל בחינה נעלה, מקור לכל מצות התורה מהר סיני, גם המוזכרים בספרי במדבר ודברים. וכדי לנמק זאת נסביר כך:

נחזור לראש פרשת בהר (**וי' בהר כה,א**) **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר: רש"י** (**וי' בהר כה,א**) **בְּהַר סִינַי** – מה ענין שמיטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו מסיני אלא מה שמיטה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנויה בת"כ.

(**וי' בהר כה,א**) (**וי' בח' כו,מג**) **בְּהַר סִינַי** - מרכא טפחא, יתור לרבות בשני המקראות, מעיד על קרא יתירה ע"פ לימוד בפסוק אחר ב-**בבלי שבת כד-כה** וכאן **שפת"ח** (**וי' בהר כה,א**). **מַכָּה יתור לשון של בְּהַר סִינַי** ... והא דכתיב לקמן בסוף הספר "אלה המצות וגוי" (**וי' בח' כו,לד**) דמשמע דכל המצות נאמרו מסיני דלמא אכללות של קאי ולא על הפרטות אבל כיון דשמיטה (של קרקעות) לא נשנית שם (טט) - בערבות מואב) אלא ברמיזה שמוט תשמוט (כספים) אם-כן צריך אני לומר שכללותיה ופרטותיה נאמרו כולן מסיני וא"כ למה נאמר כאן **בְּהַר סִינַי** אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמרו למשה שמיני היו כללותיהן ודקדוקיהן. **והרי בנין אב לכל התורה כולה.**
ה' בְּיַדוֹ – זקף-קטן זקף-גדול, כעין שני זקף בין שני קיסרים, בתפקיד היקש. בנין אב שפ' **רש"י** ע"פ **תו"כ** וההסבר המורחב ע"י **שפת"ח**.
ה' בְּיַדוֹ – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים $68 + 26 =$ משמען ה' חיי"ם, במתן תורה בהר סיני ה' נתן לנו חיי"ם
אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה רש"י - **וְהַתּוֹרָה** - אחת בכתב ואחת בעל-פה מגיד שכולם נתנו למשה מסיני
וְהַתּוֹרָה - כתיב יחיד קריא בנקוד - רבים, **וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרָה** – זרקא סגול בתפקיד מוסיף מהענין על הענין, תומך בקריאה ברבים, תוספת התורה שבעל-פה על התורה שבכתב.

4.18 ויקרא בחקתי כו,א (התשע"ה)

ויקרא בחקתי כו,ג: אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם:

לקוטי שיחות ח"א האדמו"ר ממ"ש ע' 282 (י' בח' כו,ג), אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה מכלילה כאן את כל המצוות תחת הסוג חקים. בכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאת מצוות החקים עושים לא ע"פ טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד – בקבלת עול. כך גם שאר המצוות – עדות ומשפטים – צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת עול, למרות שהן מובנות ע"פ שכל.

(י' בח' כו,ג) אם-בְּחַקְתִּי – טפחא בתפקיד רבוי כהסבר **לקוטי שיחות ח"א האדמו"ר ממ"ש** המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה מכלילה כאן את כל המצוות תחת הסוג חקים. **אם-בְּחַקְתִּי** – מקף בתפקיד רב-מצב, כהסבר **לקוטי שיחות ח"א** (א) יש מצוות שהן חקים שעושים אותן שלא ע"פ טעם והבנה, (ב) יש מצוות שהן עדות ומשפטים שהן מובנות ע"פ שכל (יש להן טעם והבנה). **תִלְכוּ** - אתנה מגביל ללמד שכשם שאת החקים מקיימים בקבלת עול כך גם עדות ומשפטים יש לקיים מתוך קבלת עול, למרות שהן מובנות ע"פ שכל.

אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ - טפחא אתנה כטעמי "שמע ישראל" – אם מקבלים שמצוות התורה הם כולם חוקים א-לקיים, בין אם יש להם גם נימוק שכלי ובין אם אין להם, אז מקבלים עול מלכות שמים.

ויקרא בחקתי כו,ד: וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאָרֶץ וְעֵץ הַשָּׁדֶה וְתַן פְּרִיָו: וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם בְּעֵתָם

שפת אמת ויקרא פרשת בחקותי שנה תרמא ... וזה עיקר הברכה **וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם בְּעֵתָם** כו' תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה כמ"ש רש"י אפי' אילני סרק עתידין לעשות פירות.

וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם – מרכא טפחא, ע"פ **שפת אמת** יתור לרבות תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה

תורת מנחם – התוועדיות ח"ב ע' 117 נְשִׁמְיֹכֶם הוא לשון גשמיות, ויש לפרש בדרך הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמיות לבני ישראל - **בְּעֵתָם**, רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם – מרכא טפחא, יתור לרבות שפע גשמיות על הגשמים, וזה מוגבל בטעם אתנה של **בְּעֵתָם** שהשפע הזה יהיה רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל, ואז ע"פ **שפת אמת תרמ"א וְנִתְּתִי נְשִׁמְיֹכֶם** – מרכא טפחא, היתור לרבות יהיה תיקון כל עניני עוה"ז להיות נמשכים אחר הקדושה.

ויקרא בחקתי כו,ה:

וְהַשִּׁינִי לְכֶם לְיֵשׁ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׂינִי אֶת-זֶרַע וְאֶכְלֶתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעֵי וְיִשְׁבַּתֶּם לְבַטַח בְּאֶרְצְכֶם: וְהַשִּׁינִי לְכֶם לְיֵשׁ אֶת-בְּצִיר – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל,

רלב"ג (ה) ויהיה להם מרובי התבואות, עד שדיש הקציר יתמיד עד הבציר, והבציר יתמיד עד עת הזרע. ואכלתם לחמכם לשובע - רוצה לומר, שהלחם הראוי לכם למזון - תאכלוהו לשובע, כי רבוי הטובות ישיביע לאדם קודם מלוי כרסו מהם. ולזה תמצא שבעת החסרון יאכל הרבה ולא ישבע. **וישבתם לבטח בארצכם** - רוצה לומר, שלא תפחדו מהעמים שיוזקו בהם תבואותיכם ועבודת הארץ, אבל תבטחו שיתן השם יתעלה הטוב, וארצכם תתן יכולה מצד עוצם דבקות השגחת השם יתעלה בכם, בראותכם תמיד הגעת אלו הדברים בארצכם על הטוב שבאופנים; ולזה לא תיראו. והמשל, כי מי שהורגל לבא בארצו אלו הנוזקים, יירא מאד בראותו העננים החשוכים מאד סביב עת הקציר, שיפול ברד וישחיתו תבואתו. **רלב"ג לכתחילה** יהיה להם מרובי התבואות, **ובפועל** רבוי הטובות ישיביע לאדם קודם מלוי כרסו מהם

לקוטי שיחות חלק לו, ע' 81 אדמו"ר ממ"ש שניאורסאהן – על פסוק (כו,ד) הקשה האברבנאל: מדוע השכר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שכר גשמי, והרי עיקר שלמות השכר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית?

... אם השכר על לימוד התורה לשמה היה רק שיוכה למעלות רוחניות וענינים נעלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השכר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שכר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעים לו טובות גשמיות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ובמצוות ... אזי נראה וניכר ... שהתורה והמצוות היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

לכתחילה תסבור ששכר עמל בתורה ובמצוות הוא שכר רוחני בלבד, **ובפועל** כאשר התורה והמצוות היא כל מהותו וחיותו, העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

ויקרא בחקתי כו,ה:

וְהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

תורה שלמה [קנד] בבלי שבת לג,א - נִקְמַת בְּרִית ... בְּשִׁבְרֵי לְכֶם מִטֶּה-לְחֶם בעון עינוי הדין ועיות הדין וקלקול הדין ובטול תורה וגו'... (כו,מג) **עֵץ וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאָסוּ** (הרי עוי ועיוות וקלקול בכלל),

ב-**בבלי שבת לג,א** מלת ברית היא תורה. ב-[כה] **וְהִבְאֵתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב** – רביע, אפשר מרמז לארבע סיבות להפרת התורה להמשך **נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית** (א) בעון עינוי הדין; (ב) ועיות הדין; (ג) וקלקול הדין; (ד) ובטול תורה.

ב-זוהר מלת ברית מתיחסת לברית מילה ולשבת.

נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית – פשטא מקף זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי דרשות, (א) **תו"ש [קנב] פתח ר' שמעון ...** דהא האי חרב קאים לאסתכלא מאן דמשקר בברית, דכל מאן דמשקר בברית נוקמא דנקמין מניה ... (זהר ח"ב כו.) טט – מי שמשקר בברית מילה שנעשתה ע"י חרב (סכין מילה) מתנקמים בו בחרב; (ב) **תו"ש [קנג] ת"ח** כד גרמו חובין והאי שבת לא אנטיר כדקא יאות וכו'. אתער עליהן **חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית**. מאן ברית, דא שבת, דכתיב (שמ' תשא לא,טו) **וְשָׁמְרוּ בְּרִיתֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשְּׁבֹט לַעֲשׂוֹת אֶת-הַשְּׁבֹט לְדַרְתֶּם בְּרִית עוֹלָם:**

5 דפי פרשות השבוע שנת התשע"ד, במדבר

5.1 במדבר א,א

במדבר ג,א: וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשָּׁה בְיוֹם דִּבְרַר ה' אֶת-מִשָּׁה בִּתְרַם סִינָי:

רש"י (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמִשָּׁה - ואינו מזכיר אלא (במ' ג,א) בְּנֵי-אֶהְרֹן, ונקראו **תולדות משה**! לפי שלמדן תורה; מלמד, שכל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו (ראה סנה' יט,ב). **בְּיוֹם דִּבְרַר ה' אֶת-מִשָּׁה** - נעשו אלו תולדות שלו, שלמדן מה שלמד מפי הגבורה.

וְאֵלֶּה – תביר, בתפקיד של לא ממש (א) מפני שלא מלמד על בניהם ובני בניהם של שניהם אלא מזכיר את שמות בני אהרן וע"פ **הרשב"ם** תולדות משה נמנים עם הלויים דכתיב (במ' ג,כז) **וְלִקְהָת מִשְׁפַּחַת הָעֵקֶמְרִי וְלַעֲמֵרָם** היו רק שני בני אהרן הנמנה בפסוק (ג,א) ומשה ובניו ב-(ג,כז)

(ב) (במ' ג,א) **בְּנֵי-אֶהְרֹן** – מקף בתפקיד רב-מצב (א) בני למולידם (ב) בני ללמדם תורה מפי הגבורה והוא משה.

במדבר ג,ב: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְנָדָב וַאֲבִיהוּא אֲלֶעָזָר וְאִיתָמָר:

בעל הטורים - אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְנָדָב - יש פסיק בין הכהן לנדר לומר שאינו חוזר על נדר כי נדר מת בלא בני אהרן נפקותא בבכורה שלו אלא חוזר על אהרן שהוא הכהן לנדר.

טט – טעם פסק בתפקיד של כעין מידה כתוב סדור שנחלק (מל"ב מדות של רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי), קריאה בלי פסק מלמדת כי **הַכֹּהֵן נָדָב**, קריאה עם פסק **הַכֹּהֵן וְנָדָב** מבדילה משמעותית בין ימינו לשמאלו. וכדי שפירושו של בעה"ט יהיה מלא יש לומר כי טעם טפחה במלת **אֶהְרֹן** בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה ואז ע"פ בעה"ט **אֶהְרֹן** מקבל תואר **הַכֹּהֵן** היינו הגדול ממש בשנים ומנתק מנדב כי אין נפקותא בבכורה שלו.

הסבר נוסף: **הַכֹּהֵן וְנָדָב** – מונח פסק אתנה, **תורה שלמה [כ] זוהר ח"ג (ויקרא) פ' אח"מ נו,ב** ואלה שמות בני אהרן הכהנים וגו' וכתב **הבכור נדב** ואביהוא אלעזר ואיתמר, ואלעזר ואיתמר מבני ליה מהו אלעזר ואיתמר, אלא שקול הוה **אביהוא** כתי אחיו ונדב ככלהו, ואית דמתני (לה אפכא) הבכור נדב דא בלחודו ואביהוא בלחודו וכל חד אתחשיב בעיניה כתריוהו כאלעזר ואיתמר אבל נדב ואביהוא בלחודיהו שקולין הוי לקבל שבעין סנהדרין דהו משמשין קמי משה, ובגין כך מיתתהוון מכפרא על ישראל, ועל דא כתיב (ויקרא י) ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה, וא"ר שמעון **הבכור נדב** כלומר הוה דכל שבחא ויקרא דיליה (מה שמה) נדב ואביהוא עאכ"ו, דהני תרי לא אשתכחו כוותיהו בישראל: **הַכֹּהֵן** – מונח לפני אתנה מלמד על רבוי, **הַכֹּהֵן וְנָדָב** – מונח פסק אתנה, תבנית טעמים המלמדת על רבוי שמתכנס לדבר אחד, כמו ב-**דב' וא' וד, שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**; (שמ' בשל"ט,ה) **וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׂשִׁי וְהָכִינוּ אֶת-אֲשֶׁר-רָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וְיוֹם**: לכן בפסוק כאן **הַכֹּהֵן וְנָדָב** משמעו נדב שקול כנגד כל בני אהרן ואמר רבי שמעון **הַכֹּהֵן וְנָדָב** כלומר הוה דכל שבחא ויקרא דיליה. ועוד בטוי לסדור שנחלק **וְנָדָב וַאֲבִיהוּא** – פסק מנתק מתחילת הפסוק ומצמיד לכתוב אחריו ללמד ש-בלחודיהו (כל אחד או שניהם) שקולין הוי לקבל (מול) שבעין סנהדרין

וְאֲבִיהוּא זקף-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. כאן אביהוא (אחד) שקול כשני אחיו אלעזר ואיתמר.

במדבר ג,ג: וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּפְקְדוּ וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת:

רש"י (י) וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּפְקְדוּ – לשון פקידות; ואינו לשון מנין. **וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתם** – קבלת דמים וזריקה והקטר ועבודות המסורות לכהנים.

ראב"ע (י) וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּפְקְדוּ - ובכלל בְּנָיו - בני בניו. תפקדם לתת פקדה לכל אחד ואחד; והם ישמרו אֶת-כְּהֻנַּתם, שלא יבאו לידי פסלות. **וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת** - לכהן, להיות עם כהונתם ישראל או לוי, **יוֹמָת**.

ע"פ **ליקוטי שיחות - אדמו"ר ממ"ש ח"ח** בתחילתו. פסוק (במדבר ג,ג) מזהיר את הכהנים לשמור את כהונתם, בין הפסוקים העוסקים בעבודת הלויים. אזוהרה לכהנים שלא יתנו לזרים לעשות עבודות המסורות לכהנים. בא להדגיש שאף שבפסח מצרים היו שלוש מעבודות הכהנים (קבלת דם, זריקה, הקטרה) ע"י ישראל, זה השתנה בעקבות מעשה העגל והן רק בכהנים. ורש"י הדגיש שגם הלויים שלא עבדו העגל אסורים בעבודות אלו.

וְאֶת-אֶהְרֹן וְאֶת-בְּנָיו תִּפְקְדוּ – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, שלפחות אחת מהן יוצאת מפשט הכתוב.

דרשה (א) מדוע התורה כתבה אזוהרה לכהנים במקום לכתוב אזוהרה ללויים ולישראלים שלא יעשו עבודות הכהנים? אפשר שבא ללמד בבת אחת שתי אזוהרות, אחת לכהנים שלא ירשו לזרים לעשות עבודתם, ואחת לזרים ובהם הלויים שלא יעשו עבודת כהנים.

דרשה (ב) יוצאת מפשט הכתוב כמאמר האדמו"ר הזקן ב-**תניא ליקוטי אמרים פרק נ ...** והנה מכאן יצא שורש הלויים למטה ולעתידי שהעולם יתעלה יהיו הם (טט – הלויים) **הכהנים** וכמ"ש האר"י ז"ל ע"פ (דב' תבוא כז,ט) **וְהַפְּתִיחַ הַלְוִיִּם** שהלויים של עכשיו יהיו כהנים לעתיד (טט – לכן הזהיר הכהנים שלא ירשו ללויים לעשות, והזהיר הלויים שלא יקדימו ויעשו מעבודות אלו לפני שיצטוו בעתיד) **ועבודת הלויים (טט – בינתיים) היתה להרים קול רינה ותודה בשירה וזמרה בניגון ונעימה וגו'**

וְאֶת-אֶהְרֹן – מקף, כרב-מצב, (א) אהרן וכהן גדול מהכהנים (ב) כהן גדול עתידי מהלויים **וְאֶת-בְּנָיו** – מקף, כרב-מצב וכרב-שלב (א) בני אהרן וצאצאיהם (כפ"ראב"ע) (ב) הלויים בדור עתידי שבו יצטוו להיות כהנים.

וְשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתם – **תורה שלמה [נד]** שיעשו סלסול (חומרא, ר"ג בכורות ל,ב) לעצמן ולא יזלזלו בכהונה (מדרש הגדול)

וְשִׁמְרוּ - טפחה בתפקיד רבוי חומרה, טפחה כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **אֶת-כְּהֻנַּתם** היינו שיחמירו לשמור על עצמם להיות ראויים וזמינים לעבודת בית המקדש, טפחה ללא מרכא לפניו, בתפקיד התפשטות החומרה אל הכתוב לפניו שיחול על כהן גדול ועל כהנים פשוטים.

אֶת-כְּהֻנַּתם – מלת "את" מרבה על שמירת העבודות במקדש גם שלא יבאו לידי פסלות, כפ"ראב"ע, ע"י כל מיני אופני פסילה (חלל,

רוצח, נשא אשה המחללת אותו מן הכהונה כל זמן שחיה עמו, עסוק בדברים המטמאים גוף ונפש, שמירה על שלמות הגוף). **אֶת-כְּהֻנַּתם** – מקף, כרב-מצב (א) פסולים מכל מיני סבות (ב) כהנים שלא נפסלו מסבות שונות רק הם כשרים לכל עבודות הכהונה (ג) ובעלי מום כשרים רק לעבודות מסוימות כמסומן ברשום מקוצר בטעם סלוק של **אֶת-כְּהֻנַּתם** כי יש פסוקים שלומדים זאת במפורש.

וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת – מרכא טפחה, יתור לרבות, אפשר שמרבה מספר מיני קריבה שור מוזהר עליהם, אבל **יוֹמָת** – סלוק, מגביל את המיתה

(א) זר חייב מיתה רק על אחת מחמש עבודות תמות (מסיימות סדרה של עבודות) (עיין **בבלי יומא כד, זבחים קטו,ב**, רש"י סנה' פב,ב) ו-**רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט,ה"ב**. ארבע עבודות תמות. ואפשר כי מהפסוק (במ' קרח יז,כח) **כָּל הַקָּרֵב וְהַקָּרֵב אֶל-מִשְׁפַּחַת ה' יָמוּת** הפסק מבחין בין סוגי הקריבות וזה הביא את חז"ל לדרוש חיוב על (במ' קרח יח,א) **נִעְבְּדְתֶם עֲבַדְתֶּם מִתְּנֵה =** עבודה תמה (מסיימת סדרת עבודות). (ב) הזר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים – **רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"א**. (תורה שלמה [נו])

במדבר ג'יד: פ וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי לֵאמֹר:

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ג-ו בזכות מה יצאו ישראל ממצרים א"ר יהושע בן לוי מפני שצפה הקדוש ברוך הוא שהם עתידין לעשות לו משכן שנאמר (שמות כט) וידעו כי אני ה' אלהיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים ע"מ לשכני בתוכם הוי לא יצאו ישראל ממצרים אלא בזכות המשכן (טט - שכפר על ע"ז שעבדו במצרים ולא מלו עצמם) ושכפרו של לוי בזכות מה יצאו שמה בזכות אהל מועד יצאו אף הם א"ר יהושע בן לוי לא אלא בזכות עצמן יצאו (שעבדו הקב"ה במצרים ואלו עצמם) לפיכך כיון שהוא בא למנות את ישראל בראש הספר הוא מזכיר אהל מועד ויציאת מצרים שנאמר (במ' א,א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד מִזְכִּיר מִיַּד לְצִאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם להודיעך שלא יצאו ישראל ממצרים אלא בזכות אהל מועד אבל בני לוי שיצאו בזכות עצמן כיון שהוא בא למנותו אינו מזכיר בפרשתו לא אהל מועד ולא יציאת מצרים הדא הוא דכתיב (במדבר ג,טו) **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר סִינַי לֵאמֹר:**

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן שתי דרשות (א) ללמד מהשוואה ל-(במ' א,א) על זכות הלויים מצד עצמן לעומת שאר עם ישראל שצריך סיוע לזכות. (ב) דרשה שניה היוצאת מפשטה "שאינן הולכין בממון אחר הרוב" ראה להלן.

במדבר ג,טו: פֶּקֶד אֶת-בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל-זָכָר מִבֶּן-חָדָשׁ וְנִמְעָלָה הַפְּקֻדָּה:

במדבר ג,טז: וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל-פִּי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּה:

כתב הכלי יקר ב-(במדבר א,מט) שמה שה' צוה למשה ב-(במדבר א,מט) **אֶךְ אֶת-מִטֵּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת-רֵאשֵׁים לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:** הוא שלא ימנם לבדו. אבל הצווי ב-(במדבר ג,טו) הוא למנין בצירוף השכינה ובת קול. כפ'רש"י (ג,טו) הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאה מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה. לכך נאמר: **עַל-פִּי ה'** (ראה תנח"ך במדבר טז).

לפי הסבר זה (במדבר א,מט) אֶךְ – מונח, מדגיש, מלמד שלתבנית הטעמים הבאה יש מספר דרשות (א) (במדבר א,מט) **אֶת-מִטֵּה לְוִי לֹא תִפְקֹד** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן ילמד על שתי דרשות, באחת מהן מוציא הכתוב מפשטו שלא יפקוד לבדו, אבל כאשר יצטוה על פקודתם (במדבר ג,טו) **פֶּקֶד אֶת-בְּנֵי לְוִי** ... יפקדם בצירוף השכינה ובת קול כנאמר ב-(במדבר ג,טו) **עַל-פִּי ה'**

רש"י (במדבר ג,טו) מִבֶּן-חָדָשׁ וְנִמְעָלָה - משיצא מכלל נפלים הוא נמנה ליקרא 'שומר משמרת הקדש'. אמר רבי יהודה ברבי שלום (ראה תנח"ך במדבר טז): למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן, שנאמר: (במ' פ' כו,טו) **אֲשֶׁר יִלְגֶּה אֹתָהּ לְלוּי בְּמִצְרַיִם** - עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה (את יוכבד בת לוי), ונמנית בשבעים נפש; שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחד, והיא (יוכבד בת לוי) השלימה את המנין (על אף שהייתה בת פחות מיום ובן פחות מחודש עדיין לא יצא מכלל נפלים).

ליקוטי שיחות – אדמו"ר מ"ש ח"ח עמ' 6 הע' 4 משולב בו הסבר ע"פ תבניות הטעמים. מאי שנא יוכבד שנמנתה מן הבטן עוד לפני שהייתה בת חדש, ממנין בני לוי שהיה מבין חדש מפני שאז "יצא מכלל נפלים"

(במ' פ' כו,טו) **יִלְגֶּה אֹתָהּ לְלוּי** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ממתאי אדם יוצא מכלל נפלים והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא. בד"כ כלל רק בן חדש נחשב בודאות כיוצא מכלל נפלים (ומסתעפות מכך הלכות שונות), אבל יוכבד יצאה מכלל נפלים כבר בלידתה.

... ויש לומר על דרך הצחחות: בדרך כלל "אזלינן בתר רובא", ולכן נמנית יוכבד כבר מן הבטן דאין חוששים למיעוט שהן נפלים, משאין כן מנין הלויים היה נוגע לפדיון בכורות.

(לכן הוא מהפך מן הכלל "אזלינן בתר רובא" דבר המרומוז בתבנית הטעמים (במדבר ג,יד) **וַיְדַבֵּר ה' – מהפך פשטא, לֵאמֹר –** סלוק כהגבלה על השימוש בכלל "אזלינן בתר רובא" ופועלים לפי)

והכלל הוא "שאינן הולכין בממון אחר הרוב" (בבא קמא כז,א, רע"ב), ולכן נמנו רק **מִבֶּן-חָדָשׁ**. על פי הדוגמא של יוכבד כל בני שבט לוי היו צריכים להחשב שיוצאים מגדר נפל כבר בלידתם. אבל התורה מצוה שלא יהיו שונים משאר ישראל ונמנו רק אלו שיצאו בודאות מחשב נפל, כי הם פדו בגופם בכורי ישראל, והבכורים שנתרו ללא לוי צוו לפדות עצמם בחמשה שקלים. אפשר שלכן (במדבר ג,טו) **מִבֶּן-חָדָשׁ** של הלויים (המלים ותבנית הטעמים) נצרך לגופו של ענין. לפדיון בכור ישראל הלמוד הוא מ-(במ' קרח יח,טו) **וּפְדוּיֹ מִבֶּן-חָדָשׁ תִּפְדֶּה, מִבֶּן-חָדָשׁ** (המלים ותבנית הטעמים) נצרך לגופו של פדיון הבן.

(במדבר ג,טו) **מִבֶּן-חָדָשׁ – מקף כרב-מצב, (א) ע"פ הרא"ש –** שהגיע ליום השלושים, וחל חיוב פדיון בכור מיום ל' (ב) יש אומרים בן כ"ט יום (טט – זה אורך חודש לבנה ממוצע) שזה באמצע יום ל' וכדי שלא יהיה ספק בפדיון פודים ביום ל"א. ונוהגים כמצב (ב). **פדיון הבן כהלכתו, רב גדליה אבערלאנדער,** זמן הפדיון ע' קלו: שיעברו עליו כ"ט יום י"ב שעות תשצ"ג חלקים בתוך ל' יום. הספרדים פודים בתחילת ל"א, האשכנזים מאחרים בל"א שבודאות עבר את משך חודש הלבנה הממוצע.

ועוד כתב חשוקי חמד בכורות מט, ב... והנה יעוין בש"ך (שם ס"ק יב) שכתב: שהמנהג לעשות פדיון הבן ביום, מיהו היכא דחל יום ל"א ביום תענית צבור, יש לראות אם הגיע הבן לכ"ט (יום) י"ב (שעות) תשצ"ג (חלקים) (שזה זמן חדש לבנה) קודם יום התענית שהוא יום ל', יש לפדותו ביום ל', אחר כ"ט י"ב תשצ"ג [ואפשר לומר דמשום סעודה לחוד לא מקדמינן לפדות ביום ל'], ואם לאו אז יש לפדותו בליל ל"א של יום התענית, אבל אין לפדותו ביום התענית

ועוד כתב רא"ש מסכת ברכות פרק ב... ראייה בכורות (דף מט א) גבי פדיון הבן כל ששה ל' יום באדם אינו נפל דכתיב (במ' קרח יח,טו) **וּפְדוּיֹ מִבֶּן-חָדָשׁ תִּפְדֶּה ואיבעיא לן יום שלשים כלפני שלשים או כלאחר שלשים ומסקינן (הגמרא) ד(באור ל') יום שלשים (הוא כבר נחשב כבן-חדש ואביו חייב בפדיונו גם אם ח"ו ימות ביום ל')** כלאחר שלשים לחומרא ואמרינן עלה התם **ולענין אבל** אינו כן אלא יום שלשים כלפני שלשים דקי"ל הלכה כדברי המיקל באבל.

במדבר ג,טז: וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל-פִּי ה' כַּאֲשֶׁר צִוָּה:

וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא המפקד והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא, או אינם מצטרפים. **תורה שלמה [צו] בשם מדרש גדול** מנאן וחלקן למשמרות, טט - וכל משמר פועל בזמנו היחודי לו, ואם פעלו במקביל היו להם מקומות שמירה יחודיים. ואח"כ התחלקו לשוערים ומשוררים ואין שיער עושה תפקיד משורר וגם הפוך.

במדבר ג,כה: וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי-גֵרְשׁוֹן בְּאֶהָל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֶהָל מִכֹּסְהוֹ וּמִסֹּף פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד:

ראה **במדבר נשא ד,כה: וְנִשְׂאוּ אֶת-רֵיעֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אֶהָל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וּמִכֹּסְהוֹ וּמִתַּחַשׁ אֲשֶׁר-עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת-מִסֹּף פֶּתַח אֶהָל מוֹעֵד: מִכֹּסְהוֹ** - זקף-גדול, שניים שהם אחד. ע"פ **תורה שלמה – ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג** ... ר' יהודה אומר שני כלים היו התחתון היה של עורות אילים מאדמים והעליון היה של עורות תחשים וגו' **ראב"ע (כה) ומכסה התחש אֲשֶׁר-עָלָיו**, - אחז הכתוב דרך קצרה, שלא הזכיר מכסה עורות אילים (ראה שמ' כו,יד). ויש אומרים ששני המכסים היו דבקים.

מִכֹּסְהוֹ - זקף-גדול, מלמד על שניים שהם אחד כפי' ראב"ע ויש אומרים ששני המכסים (מכסה עורות אילים ומכסה התחש) היו דבקים, (היינו אחד)

במדבר ב: יהודה [ד] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח ארבעה ושבעים אלף – דרגא תביר טפחא וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: – מרכא סלוק יששכר [ו] וצבאו ופקדיו – טפחא אתנח ארבעה וחמשים אלף – דרגא תביר טפחא וְאַרְבַּע מֵאוֹת: – מרכא סלוק זבולון [ח] וצבאו ופקדיו – טפחא אתנח שבעה וחמשים אלף – דרגא תביר טפחא וְאַרְבַּע מֵאוֹת: – מרכא סלוק ראובן [יא] וצבאו ופקדיו – טפחא אתנח ששה וארבעים אלף – דרגא תביר טפחא וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: – מרכא סלוק שמעון [יג] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח תשעה וחמשים אלף – דרגא תביר טפחא וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: – מרכא סלוק גד [טו] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח חמשה וארבעים אלף מהפך פשטא זקף-קטן וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: – מרכא טפחא סלוק אפרים [יט] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח ארבעים אלף מרכא טפחא וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: – מרכא סלוק מנשה [כא] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח שנים ושלשים אלף – דרגא תביר טפחא וּמֵאוֹתָיִם: – סלוק בנימין [כג] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח חמשה ושלשים אלף – דרגא תביר טפחא וְאַרְבַּע מֵאוֹת: – מרכא סלוק דן [כו] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח שנים ושלשים אלף – דרגא תביר טפחא וְשֵׁבַע מֵאוֹת: – מרכא סלוק אשר [כח] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח אחד וארבעים אלף – דרגא תביר טפחא וְחֲמִשׁ מֵאוֹת: – מרכא סלוק נפתלי [ל] וצבאו ופקדיהם – טפחא אתנח שלשה וחמשים אלף – דרגא תביר טפחא וְאַרְבַּע מֵאוֹת: – מרכא סלוק

תבנית הטעמים טפחא אתנח בראש פסוק היא כמו תבנית (דב' וא' וי, ט) שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל – טפחא אתנח ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: אפשר מרמז שכולם לבם לא-ל אחד. כ- (בבלי פסחים נו, א) ... אמרו לו בניו: (דב' וא' וי, ט) שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. תבנית טעמים המרמזת על שמע ישראל בפתחת המסעות בספר במדבר וכן בפר' מסעי לג,ה – מט: בסיכום המסעות במדבר.

תבנית הטעמים דרגא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשווים בהלכה או בנוגע לנושא, או מצטרפים. אפשר כהסברים: (א) פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת במדבר דף פב עמוד א (במ' א,ה) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר רִעְמָדוּ אֹתְכֶם אִתְּכֶם אִתְּכֶם עִיקַר לָהֶם. לְרֵאשִׁיטָא אֲלִיצוֹר בֶּן-שְׂדִיאוֹר: וְגו' עד לנפתלי אחירע בן עינן. אין אתה מוצא השבטים נמנין בכל מקום שוין אלא פעם מקדים זה ופעם מקדים זה ללמדך שכלם שוין לפני הקדוש ברוך הוא וכן הוא אומר (בר' ויחי מט, כח) כָּל-אֵלֶּה שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר (ב) שבמניין כל המנויים שווים, וזה רומז לעצם הנשמה, שבה אין הבדל בין יהודי אחד למשנהו (ליקוטי שיחות אדמו"ר מ"ש) (ג) ועוד בדרך הדרש על (בבלי ביצה ג,ב) כל דבר שבמנין, אפילו בדרבנן לא בטיל, וכל שכן בדאורייתא. אחרי שדבר נמנה הוא מקבל חיזוק ולא בטל, ומתוך חיבתם של ישראל לפני הקב"ה בחר למנותם, וכך נקבע במדבר מספר נשמות בני ישראל למעלה משש מאות אלף נשמות כלליות והן מתקיימות לעד, אף שהם מיעוט בין האומות. (מרכב מליקוטי שיחות, ובאוצר החכמה: מלכי בקדש ע' לג, דאשויים ופירושים ע' 120, רנו ליעקב שמחה ע' 43)

תבנית מיוחדת לגב [יד] וימשה גד ונשיא גד ונשיא לבני גד אֶלְנָסָף בֶּן-רְעֻוָּאל: [טו] וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: ברוב השבטים מנין השבט כמו [יא] ונשיא לבני אפרים וְשֵׁשׁ וְאַרְבַּעִים אֵלֶּף ... [יג] תשעה וחמשים אלף בתבנית טעמים דרגא תביר טפחא, אבל מנין שבת גד [טו] חמשה וארבעים אלף בתבנית טעמים מהפך פשטא זקף-קטן, מהפך מפשט הענין אפשר כפ' כלי יקר שגד מצד המשפט היה צריך לילך עם עמ' ישראל אבל מצד צדקתו הלך בראש החלוצין ובעונה.

כלי יקר במדבר ב,ג ... וכן גד היה בעל צדקה שנאמר בו (דב' בר' לג,בא) צָדָקָה ה' עֲשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם-יִשְׂרָאֵל: רצה לומר כי משפטיו דהיינו על פי שורת המשפט לא היה צריך לילך כי אם עם ישראל ולא בראש החלוצין ועל צד הצדקה הלך לפניו כצדקת ה' החולץ לפני מחנה ישראל, וכדי שלא תאמר שמא מחמת גובה לבם הלכו בראש תלמוד לומר (בר' ויחי מט, ט) גֵּד דָּוִד יִגְדְּלוּ וְהָיָה יָגֵד עֲקֵב: הגדוד הלך בעונה כעקב על המורה על גדר העונה שנאמר (משלי כב, ד) עֲקֵב עֲנֹה יִרְאֶת ה': ועוד יש להעיר שב-תיב"ע תרגם לכל שבט על נשיאו ... ורְבָא דְהִוָּה קְמִינִי עַל חִילוֹת שְׁבָטָא ... אבל בשמעון ... ורְבָא לְבִנֵי שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בְּרַ צוּרֵי שְׂדֵי: נשיא בלי מנוי על לא על חילו ולא על שבטו. ותפקידו שבט ראובן ושבת גד לכפר על שבט שמעון. ואפשר שגד מכפר במיוחד בגלל צדקה ומשפט שהם נחלת חלקו.

תבנית מיוחדת לאפרים המסמל גדולה. אפשר כי משום כך המספר ארבעים אלף של אפרים מסמל גדולה בשירת דבורה ובכל קבוץ של ישראל שבוודאי יש ביניהם זוג אחד של תלמידי חכמים שמעשיהם הטובים הם כתרס רומח להגן על ישראל. [יח] יָגֵל מִחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבְאָתְךָ יִמָּה וְנִשְׂאֵל לְבִנֵי אֶפְרַיִם אֲלִישִׁמַע בֶּן-עֲמִיהוּד: [יט] וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: (שופטים ה, ח) יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֵץ לְחַם שְׁעָרִים מִגֵּן אֶם-יִרְאֶה וְרִמָּה בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף בְּיִשְׂרָאֵל:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) במדבר פרשת במדבר דף פב עמוד א ... זהו שאמר יעקב (בר' ויחי מ"ט) וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי כִּנְיֵי יְדַעְתִּי גַם-הָיָה וְהָיָה-לָעַם וְגַם-הָיָה יָגֵל וְאֵלֶם אֲחִיו קִטְוִן יָגֵל מִמֶּנּוּ וְיָרֵעוּ: יִהְיֶה מִלֵּא-הַגּוֹיִם: שפקודי בני אפרים ארבעים אלף וחמש מאות ופקודי בני מנשה שנים ושלשים אלף ומאתים. ובגדולה מתחילין מן הגדול. ליקוט שמעוני שופטים רמז נ מכאן אמרו ארבעים אלף מישראל שנתקבצו ויצאו למלחמה נשענים עליהם כמי שהוא תפוס מגן ותריס, שנאמר (שופטים ה, ח) מִגֵּן אֶם-יִרְאֶה וְרִמָּה בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף בְּיִשְׂרָאֵל: .

אוהב ישראל ליקוטים ליקוטים ... אך כוננת חכמינו ז"ל הוא על כללות מעשיהם הטובים של ששים רבוא ישראל יצטרפו ויהיו שלשים צדיקים כאברהם ממש. והנה ס' רבוא כשנחלק אותם לשלשים חלקים נגד שלשים צדיקים יפול על צדיק אחד עשרים אלפים. וזהו (שופטים ה, ח) מִגֵּן אֶם-יִרְאֶה וְרִמָּה בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף בְּיִשְׂרָאֵל. כי בהתקבצות ארבעים נעשה שני צדיקים ממש כאברהם, ויהיה הנס בכפל ולא יצטרכו לא למגן להגן ולא לכלי זיין להכות את האויבים עד כאן דברי הגאון ז"ל. וזהו ממש דברי התנא דבי אליהו, שהיה קשה לו גם כן למה דוקא ארבעים אלף. לכך אמר מכאן ארבעים אלף מישראל שנתקבצו יחד ויש ביניהם זוג אחד, כלומר בודאי יש ביניהם זוג אחד של תלמידי חכמים על כח כללות מעשיהם הטובים אם כן בודאי לא יהיו צריכים שוב לא למגן להגן על עצמם ולא לרומח להכות האויבים. ודו"ק:

אמנם ליקוט שמעוני ו-אוהב ישראל ע"פ תנא דבי אליהו מפרשים ע"פ ספר שופטים אבל כ-לקח טוב בגדולה מתחילים מן הגדול אפשר שמספר האלפים של בני אפרים ארבעים אלף במדבר הוא המלמד באמצעות תבנית הטעמים (במ' ב,ט) ארבעים אלף – מרכא טפחא, = (שופטים ה, ח) בְּאַרְבָּעִים אֵלֶּף – מרכא טפחא, בשני הכתובים תפקידה כעין יתור לרבות הגדולה ושני הצדיקים ש הם כתרס רומח להגן על ישראל.

5.2 במדבר א.א (התשע"ה)

במדבר א,א:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאַחַד הַלְחָדִים הַשְּׁנַיִם בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מִצְרָיִם מִצְרַיִם לְאֶמְרָה:
דַּעַת זְקֵנִים מִבְּעַלֵי הַתּוֹסֵפוֹת (ב) שְׂאוּ אֶת-רֹאשׁ וְכוּ' אָמַר ה'רַב בְּכוֹר שׁוֹר כִּי ע"י בְּקַע לְגַלְגַּלֹת דְּכִי תִשָּׂא נֹדַע כֻּלָּם דְּכִל יִשְׂרָאֵל בִּיחַד
דְּכַתִּיב הַתֵּם לִשְׁשׁ מֵאוֹת (אֵלֶף) וְכַאֲן מְצִינֵו לְכָל שְׁבַט וּשְׁבַט דְּגַל בְּפִנֵי עֲצֻמוֹ שְׁנֵאמַר לְמִשְׁפַּחְתְּם לְבַיִת אֲבֹתְם וְגו'
• טט - אולי בְּאַחַד - תלישא-קטנה ירמוז לשיעור הכסף שבו מנאם במנין הראשון, ולמחיצה בין השבטים

במדבר א,י: לִבְנֵי יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֲלֵי־שִׁמְעֹן בֶּן-עַמִּיהוּד לְמִנְשֵׁה נְמַלְיָאֵל בֶּן-פְּדָהצֹר:

יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם - זקף-קטן זקף-גדול

ג' 156 + 361 = 517 עולה קנ"ו שס"א עולה תקי"ז,

אוצר הרב י"ר פאלוך זצ"ל 517 שרז"י זכ"ר מרי"ם, מחיל"ה סליח"ה וכפר"ה, ומצדיק"י הרבי"ם, שבע"ה מלכ"ם (שבסוף פ' וישלח) הפרש מתקע"ו 517 – 576 = 59 עולה נ"ט ראה (במדבר שלח-לך יגכ), נְיָאמְרוּ לְפָאנוּ . לְפָאנוּ עולה נ"ט, כגון נ"ט פעמים בתורה, תבנית הטעמים דרגא מונח רביע הקשורה לתיקון שבירת הכלים ותיקון חטא אדם הראשון. שבירת הכלים מרומזת בג' הכתוב יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם – עולה ג' שבע"ה מלכ"ם. אלו אורות דתוהו שנפלו בשבירת הכלים, בין היתר בשלוש הקליפות הטמאות, ובני אפרים פרצו ממצרים למדבר קודם זמן הגאולה שלפני ה', בניסיון לתקנם ומתו רבים ביניהם, ויש הלומדים כי אלו הם המוזכרים חזון העצמות היבשות. תשובה מבקשת מחיל"ה סליח"ה וכפר"ה ואז הועלו הניצוצות הקדושה שהיו בשלוש הקליפות הטמאות.

במדבר א,טז: אֵלֶּה קְרִיאַי קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מְטוֹת אֲבוֹתְם רֹאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם:

אֵלֶּה – יתיב בתפקיד דווקא כך, כמו שנדרש ב-במדבר רבה (וילנא) פרשת קרח פרשה יח ... אף על פי שסתמן הכתוב בא ונתן סימניהן ואתה יודע מי הם נאמר להלן (במ' א,טז) אֵלֶּה קְרִיאַי קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מְטוֹת אֲבוֹתְם רֹאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבְּוּ בְשֵׁמֹת: ונאמר כאן (במ' קרח טזב), נְשִׂאֵי עֵדָה קְרִיאַי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שֵׁם: רוצה לומר שבקורח לא רצה הכתוב לבייש את קרואי העדה הידועים מפר' במדבר ולכן סתמן אבל נתן סימנים מיהם ומזה אתה למד מה היה גדול ההמרדה שעה קורח.

קְרוּאֵי הָעֵדָה – מונח זקף-קטן כשני לימודים, אמנם אברבנאל מנה שלושה לימודים אבל הם כולם ענינים של חשיבות. אבל פענח רזא לומד שני ענינים (טט – א) חשיבות (טט – ב) וקדושה

אברבנאל במדבר א והנה קרא את הנשיאים קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מְטוֹת אֲבוֹתְם רֹאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל שהם שלש' תוארים לפי שמג' בחינות בחר השם שיעמדו בהם עם משה בשעת המנין. הא' לפי שאלה היו קריאי העדה לכל דבר חשיבות שבעדה. ולכך היה ראוי שיהיה המנין בפניהם. הב' מפני שהמנין הזה היה יסוד חלוקת הארץ שתהיה ליוצאי מצרים ולכך אמר נשיאי מטות אבותם שבעבור זה יכינו ויישירו נחלות אבותיהם לבניהם. וכן אמר איש ראש לבית אבותיו הוא. והג' מפני צורך המלחמה שהיו הנשיאים ההם שרי אלפים הממונים על הלוחמים.

פענח רזא במדבר פרשת במדבר אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה, קְרִיאַי קְרוּאֵי קְרִי, לומר שכל הקרואים לעדה ראויים ל' דברות ולהיות שרי עשרות (ול' בשביל שאלו מיוחדים וקרואים לכל דבר (טט – א) חשיבות (טט – ב) וקדושה של עדה שהוא עשרה, לכן נקטעה וי"ו של קְרוּאֵי ונעשית יו"ד (קְרִיאַי) שנקראים לכל קדושת קהל ועדה,

במדבר ב,כה - ל:

ס [כה] דַּגְלָה מִחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצִבְיָא וְנְשִׂאֵי לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישֶׁדַי: [כו] וַצִּבְיָא וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים אֵלֶף וְשִׁבְעֵים מֵאוֹת: [כז] וְהַחֲנִיִּים עֲלֵיו מִטָּה אֲשֶׁר וְנְשִׂאֵי לִבְנֵי אֲשֶׁר פְּגַעֲיָאֵל בֶּן-עֶכְרֹן: [כח] וַצִּבְיָא וּפְקֻדֵיהֶם אַחַד וְאַרְבַּעִים אֵלֶף וְחָמֵשׁ מֵאוֹת: [כט] וּמִשֶׁה נְפַתְלֵי וְנְשִׂאֵי לִבְנֵי נְפַתְלֵי אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֵינָן: [ל] וַצִּבְיָא וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחָמֵשִׁים אֵלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: [לא] כָּל-פְּקֻדֵיהֶם לְמַחֲנֵה דָן מֵאֵת אֵלֶף וְשִׁבְעָה וְחָמֵשִׁים אֵלֶף וְשִׁשִּׁים מֵאוֹת לְאַחֲרָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם: פ

דן בן בלהה נולד כי (בר' ויצא לא, א) "ותקנא רחל באחותה (לאה)" ואף על פי שנתקנאה במצוות ומעשיה הטובים, בכל זאת הייתה לזה השפעה שלילית כי בפנימיות הלב, בלי שתרגיש, היה בזה קנאה של צרת עין (אוסרי לגפן – יב, הרב יהודה שינפלד, ע' קפו, אוה"ח ע' 194). על כן נתנה את בלהה ליעקב ונולד דן, ובגלל קנאת העין היו בדן נחשלים וכמו נושאי הזהב שלעתיד לבוא יעשו ממנו פסל מיכה ושעשן הקרבנות שעשו לו נראה בשילה. אפשר שלכך מרמז שם נְשִׂאֵי לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עַמִּישֶׁדַי, בגלל שיש בשבטו עושי מעשה עמי (סדר שמו עמי שדי, מקדים עמי לשם "ש-די" ולא כמו בראובן שדי אור) נחשלי אמונה. לכן שם נְשִׂאֵי לִבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר כמבקש עזרת אחיו למחנהו אשר ונפתלי לחזק בני דן באמונה ה'. שבט אשר הוא בן שפחת לאה זילפה, אבל הם חזקים באמונה ומבני אשר השיאו למלכות ולכהונה. וְנְשִׂאֵי לִבְנֵי אֲשֶׁר פְּגַעֲיָאֵל בֶּן-עֶכְרֹן . פְּגַעֲיָאֵל מלשון "ויפגע המקום ההוא" ו-"אל תפגע בי" שרש "פגע" במשמע תפילה. פירוש שם נשיא אשר מתפלל אל א-ל על דן ראש מחנהו אשר יש בו בן-עֶכְרֹן (כמו מיכה שמשא הוציאו מהבוץ של הבניה במצרים). ועל בן-עֶכְרֹן אשר נולד מקצת קנאה – צרת עין, בלתי מורגשת של רחל המרומז בשם נְשִׂאֵי לִבְנֵי נְפַתְלֵי אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֵינָן האומר אחי דן יש בו בן-עֶכְרֹן מפני שהוא בן-עֵינָן בגלל "ותקנא רחל באחותה (לאה)" קנאת – צרת עין.

שפתי כהן – ד: מרדכי הכהן מצפת ע' 10 (אוצר החכמה) ...

דגל מחנה דן צפונה נגד מחנה גבריאאל, ולפי שהוא דין לזה הוא לצד צפון לסתום פי הצפוני שלא יערער עליהם, והיה מאסף לכל המחנות ומנהיגם בחמלה לכל מי שתשש כחו ולכל מי שהוא זקן, וכן תמצא במנין האלפים מֵאֵת אֵלֶף וְשִׁבְעָה וְחָמֵשִׁים אֵלֶף סי' זק"ן (טט: ק – 100, נ – 50, ז – 7), והנשיא שלו אחיעזר שעוזר לאחיו, והחונים עליו מטה אשר, ששברכו משה יהי רצוני אחיו, ומטה נפתלי שברכו משה שבע רצון ומלא ברכת ה', ולפי שהעמיד ירבעם עגל בדן והחשיך העולם לזה היה דגל דן אשר נפתלי סי' נרי, לומר שיאיר לו חשכו ...

תפארת ציון <על התורה> ע' כד (כז) (אוצר החכמה) והחונים עליו מטה אשר וגו'. במדרש שם פירש הטעם על מה שאמר ונפתלי מקומם בדגל דן, על שדן ה' עלול להתמוטט מדרך האור, ש"ע"כ העמיד ירבעם את העגלים בדן, ולכן ה' דגלו בצפון דמשם בא החושך לעולם. ע"ז הסמיך השי"ת אצלו את אשר, שהי' השמן בחלקו שהוא מקור האור להאיר עליו, ואת נפתלי שהוא שבע רצון

ומלא ברכת ה', דבזכותו יתפרנס ג"כ שבת דן.

פתח אהל, הרב דוד אביחצירא ע' ט (אוצר החכמה) ... סימן זק"ן אלף ע"ד אין זקן אלא שקנה חכמה ... ושש מאות לעו' ששה סדרי משנה ...

אור תורה, רב הולצשטוק מאיר, ע' לד (אוצר החכמה) ... ונ"ל החשבון עפ"ש בפסחים (דף צ"ד) ברייתא מצרים ד' מאות פרסה ... וכוש ששים פעמים עולה תשע מאות ושים ריבוא והעולם ששים פעמים עולה **שבעה וחמשים אלף ושש מאות** ריבוא פרסי דיינו בריבוע עשרים וארבעה אלף פרסי על עשרים וארבעה אלף פרסי ...

היכל רחל – נוה רחל: הרב וולפוביץ רפאל ע' קו (אוצר החכמה) ... מחנה דן במאסף סובל התקפות אויבים, ובידיהם ע"ז והמקלל בן בת שבת דן, והוא מסמל את דור הגאולה (ושם בן דן חשים – אותיות משי"ח) של מאבק על שיבת ציון (מלת וינצו) עם אויבים ומתבוללים **נקודות הכסף – ה**: הרב בינג יחזקאל ע' 362 – 364 (אוצר החכמה) ... בפנימיות התורה

במדבר ב, לא: כל-הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ושש מאות לאחרונה יסעו לדגליהם: פ

תבנית סכום מחנה דן שונה (**במדבר ב, לא**) **כל-הפקדים למחנה דן** - פשטא מונח זקף-קטן

מאת אלף - מונח רביע

ושבעה וחמשים אלף - דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין שווה לפרטיה בקשר לנושא,

ו/או מצטרפים בקשר לנושא. כגון (א) פ' **שפתי כהן – ד**: ... וכן תמצא במנין האלפים **מאת אלף ושבעה וחמשים אלף** ס' זק"ן (טט: ק – 100, 1 – 50, 2 – 7), צירוף מספרי האלפים לרמוז לעזרת מחנה דן בחמלה לכל מי שתשש כחו ולכל מי שהוא זקן ....

(ב) פ' **אור תורה** והעולם ששים פעמים עולה **שבעה וחמשים אלף ושש מאות** ריבוא פרסי

ושש מאות - מונח אתנח

לאחרונה יסעו לדגליהם - מרכא טפחא סלוק.

אפשר שבמחנה דן יש חלוקה לשתי קבוצות. קבוצה אחת - שבת דן, קבוצה שניה השבטים אשר ונפתלי. אפשר שהשוויון הוא רק לגבי שבת דן שבו העבירו הזהב לפסל מיכה.

במדבר א, מט:

אך את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל:

כתב **הכלי יקר** ב-(**במדבר א, מט**) שמה שה' צוה למשה ב-(**במדבר א, מט**) **אך את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל:** הוא שלא ימנם לבדו. אבל הצווי ב-(**במדבר ג, טו**) הוא למנין בצירוף השכינה ובת קול. כפ' **רש"י (ג, טו)**, הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו, ובת קול יוצאה מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה. לכך נאמר: **על-פי ה'** (ראה תנח"ך במדבר טז).

לפי הסבר זה (**במדבר א, מט**) **אך** – מונח, מדגיש, מלמד שלתבנית הטעמים הבאה יש לימודים אחדים שבכל אחד שתי דרשות. **אך** – מונח, דרך (א) (**במדבר א, מט**) **את-מטה לוי לא תפקד** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן ילמד על שתי דרשות, באחת מהן מוציא הכתוב מפשטו שלא יפקוד לבדו, אבל כאשר יצטוה על פקודתם (**במדבר ג, טו**) **פקד את-בני לוי** ... יפקדם בצירוף השכינה ובת קול כנאמר ב-(**במדבר ג, טו**) **על-פי ה'**

אך – מונח, דרך (ב) (**במדבר א, מט**) **את-מטה לוי לא תפקד** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן ילמד על שתי דרשות, כפ' **רש"י** (אפשר ע"פ במדבר רבה פר' א, סימן יא, יב וכן ב"ב קכא)

רש"י במדבר א, מט אך את-מטה לוי לא תפקד – (טט – א, כפשוטו) כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר, (טט – ב יוצא מפשטו, היות וכתב **ראשם לא תשא** היה במשמע שאינם ראויים לגדולה, בא למד שזה כדי להצילם) צפה הקדוש ברוך הוא שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנים מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל. בב"ר פר' א, סימן יא: כיון שלא היו מעורבים במנין בני ישראל האחרים, אין הם בגזרה אחרי המרגלים שנאמר (**במ' שלח יז, כט**) **במדבר הנה יפלו פגריכם וכל-פקדיכם לכל-מספרכם מן עשרים שנה ומעלה אשר הלינתם עלי:**

במדבר רבה פר' במדבר פר' א, סימן יא ... ולכך אף בלשון שכתוב בהן בישראל (**במ' א, ב**) **שאו את-ראש פלענת בני-ישראל לא נאמר בהן אלא** (**במדבר ג, טו**) **פקד את-בני לוי**. טט – בב"ר שם למד כי לשון שאו ראש יש לה משמעות של גדולה כמו שפטר יוסף לשר המשקים (**בר' וישב מג, יג**) **ישא פרעה את-ראשו ותישב על-פניו** וגם משמעות של הסרת הראש, אם לא יזכו ימותו כלם כמה דתימא (**בר' וישב מג, יג**) **ישא פרעה את-ראשו מעליה ותלה אותה על-עצו** (כמו שפטר יוסף לשר האופים)

במדבר א, נב: וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם:

במדבר א, נג: והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא-יהנה קצף על-עדת בני ישראל ושמרו הלויים את-משמרת משכן

העדות: במדבר א, נד: ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את-משה בן עשוי: פ

במדבר רבה (וילנא) פר' במדבר פר' א ושנאן המקום (ללויים) להיות גזברין שלו ולא תאמר שלא יגעו בו ישראל בשעת מסעות אלא אף בשעת המחנות לא יקרבו אליו אלא בני לוי הה"ד (**במ' א, נב**) **וחנו בני ישראל איש על-מחנהו וגו'** (**במ' א, נג**) **והלויים יחנו סביב למשכן העדת**, ולמה אני מזהירן שירחיקו ישראל עצמן מן המשכן כדי שלא יהיה קצף עליהן שאינן ראויין להתקרב אצלו הה"ד (**במ' א, נג**) **ולא-יהנה קצף על-עדת בני ישראל** אבל הלויים הם ישמרוהו הה"ד (**במ' א, נג**) **ושמרו הלויים את-משמרת משכן העדות:** (**במ' א, נד**) **ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את-משה בן עשוי: פ** (סימן פרשה פתוחה כרמז) שרחקו עצמן מן המשכן ונתנו מקום ללוי לחנות סביב למשכן.

ליקוטי שיחות – כח ע' 1 **האדמו"ר ממ"ש** רש"י רומז שיש שלבים בקצף (א) אם לא נשמור **המחיצות** בין מחנה ישראל ולמחנה לוייה – יהיה קצף, אבל אין הכרח שזה יתבטא בפועל ממש, בעונש; (ב) אם נעשה מעשה של פריצת **המחיצות**, "שיכנסו זרים בעבודתם" – יהיה קצף בפועל.

ככל – תלשא בתפקיד מחיצה לכתוב לפניו שגם הלויים וגם כל אחד משבטי בני ישראל שמרו **המחיצות** למנוע פריצתן כדי שלא יפגעו מהתקרבות למשכן.

5.3 במדבר נשא ד, כא

במדבר נשא ד, לב:

ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם לכל פליהם ולכל עבדתם ובשמת הפקדו את פלי משמרת משאם:
ועמודי – תרסא, אפשר כשעור מספר העמודים **במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה ו** ... ועמודי החצר סביב אלו נ"ו עמודים שהיו עומדים סביב החצר שעליהם פורסים הקלעים ואדניהם אלו נ"ו אדנים שבהם היו מעמידין העמודין וד' עמודים וד' אדנים שהיו פורסין עליהם מסך שער החצר, המיוחד בדבר שלכן לא היו עמודים בפינות חצר המשכן, אלא יצאו מוטות עץ מהעמודים אל הפינה ועליהם נתלו הקלעים בפינות. וכן בשער החצר לא היו חמישה עמודים אלא ארבעה עמודים ובקצוות היו מוטות שיצאו מהעמוד הראשון והרביעי. אפשר כי המספר 60 מרומז בגי' האותיות **מוֹדֵי** . כי עם עמודים בפינות צריך לחצר 20, 11, 20, 3, 3, ולשער החצר 5 סה"כ ס"ב עמודים.

ועמודי – תרסא, אפשר כשעור גובה העמודים המרומז בגי' של האותיות **וְדֵי** העולה 20 אמה.

העמק דבר – כל קרש נקרא בשם א' ב' ג' וכו' כדאיתא בירושלמי הוריות (פ"ג,ה"ה) דקרא של צפון לא עמד בדרום, וכן עמודים ואדנים. ובהערות שגם כל לוי נשא קרש או עמוד או כלי מסוים אליו. **ועמודי** – תרסא, אפשר כרמז לכעין מחיצה של כל אחד במקומו הראשון וכל אחד עם הנושאים הקבועים שלו.

במדבר נשא ד, מט:

על פי ה' פקד אותם ביד משה איש איש על עבדתו ועל משאו
ופקדו אשר צנה ה' את משה: פ

על פי ה' – קדמא ואולא, יש ללמוד הכתוב כעין כלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שיש בפרט פרט (א) **על פי ה'** פרט (ב) **ביד משה** ללמד שכל אשר **פקד אותם ביד משה** היו ע"פ ה' אף שלא בכל מקום נאמר מפורש. כפ' **ר' יוסף בכור שור (מט) ו- על פי ה' פקד אותם** - עשה אותם פקודים על משמרתם ומשאם. בבני קהת ובני מררי כתיב "על פי ה' ביד משה" (לעיל, לז, מה), ובבני גרשון לא **כתיב** אלא "על פי" (לעיל, מא), ולא **כתיב** 'ביד משה'. ונראה, לפי שבראש הפרשה של בני קהת כתיב **וידבר ה' אל משה ואל אהרן** (לעיל, א), פירש בסוף שמשה עיקר, וכתב (מט) **ביד משה**. ובבני מררי כתיב "בני מררי למשפחותם" וגו' (לעיל, כט), ולא **כתיב** בה 'וידבר ה' אל משה', פירש בסופה **אשר פקד משה ואהרן על פי ה' ביד משה**: (לעיל מה), לומר, **שמפי הגבורה** נאמר למשה. אבל בבני גרשון כתיב "וידבר ה' אל משה" (לעיל, כא), ולא נזכר שם אהרון, לכך לא הוצרך לומר **ביד משה** [הג"ה].

רמב"ן (מט) ופקדו אשר צנה ה' את משה - מסורת ה' כתיבין אשר וסבירין כאשר, ואותן הפקודים היו במצוה מבין שלשים ועד בן חמשים, לשון רש"י. ואם כן יהיה **ופקדו** כנוי למשה:

אבל ר"א (ראב"ע) פירש כי **איש איש** על גרשון קהת ומררי, שמינה משה לכל אחד משלשתם על עבודתו ועל משאו כאשר הזכיר למעלה, וזה טעם "ופקדו", של כל איש ואיש הנזכר. ויתכן שיהיה "אשר צנה" כפשוטו, יאמר שמינה שלשת האחים האלה כל אחד על עבודתו ועל משאו כמו שמפורש למעלה, ופקדו של כל אחד מהם אשר צנה ה' את משה לפקד אותם לגולגלותם מינה על עבודתו ועל משאו. הזכיר שמינה אותם למשפחותם, ומינה היחידים לגולגלותם כל אחד על עבודתו ועל משאו. **(ר' יוסף בכור שור** כל אחד זור' אצל עבודתו של חבירו) וכן הדין שאין בן לוי רשאי לעשות במלאכת חבירו ולא לסייעו בה, כמו שאמרו (ספרי קרח ט, בבלי ערכין יא, ב) וכבר בקש רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן גודגדה בהגפת דלתות, אמר לו חזור לאחוריך, שכבר אתה מתחייב מיתה, שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים:

ופקדו – זקף—גדול, הן שלושה גרשון קהת ומררי

איש איש על עבדתו - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא עבודת הלויים והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא או שאינם מצטרפים, וזהו שכל משפחה יש לה עבודות שלה ואסורה בעבודות של משפחה אחרת, **ועל משאו** - אתנח מגביל ועוד שראינו בפר' במדבר שהיו ללויים מנויים מה ישאו במדבר ולא היו מתחלפים ביניהם.

במדבר נשא ה, ח:

והוא ואם אין לאיש גאל להשיב האשם אליו האשם המושב לה' לפתח
מלכד איל הכפדים אשר יכפר בו עליו:

רש"י ואם אין לאיש גאל, שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים: להשיב האשם אליו, כשנמלך זה להתודות על עונו ואמרן רבותינו וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים או בן או בת או אח או שאר בשר הקרוב ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה **הגר** שמת ואין לו יורשים:

האשם המושב, זה הקרן והחומש:

חזקוני לה' לפתח, הקב"ה אביו של גר וראוי ליורשו לפיכך ינתן לבן ביתו דהיינו כהן:

לה' לפתח, קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר: **לפתח** – אתנח מגביל שרק כהני המשמר המשרת באותו שבוע יקבלו ירושת הגר שאין לו יורשים ולא כהנים אחרים.

במדבר נשא ז, ד – ה:

[ד] ויאמר ה' אל משה לאמר:

[ה] קח מאתם והי' לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל-הלוים איש כפי עבדתו:

(הפניה למדרש בזכות קונטרס ציורים להמחשה ע' כג חומש הדר ב"ב ת"ו)

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ו

ומי נתן להם את העצה, א"ר סימון שבטו של יששכר, אמר להם המשכן הזה שאתם עושים פורח הוא באורי, עשו לו עגלות כדי שיהא נטען בהם, הוא שהכתוב משבח שבט יששכר שנא' (ד"ה = דברי הימים = א' י"ב) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, מהו לעתים, רבי תנחומא אמר לקיסין, ר' יוסי בר קסרי אמר לעיבורין, כ"ה-תשרי-התשע"ו 8-Oct-15 ZZZFisher 181/268 טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשע"ד - התשעה

(שם/דברי הימים א' י"ב/): לדעת מה יעשה ישראל, שהיו יודעים לרפאות את הקורס, ראשיהם מאתים, אלו מאתים ראשי סנהדראות שהיה שבטו של יששכר ממעמד, וכל אחיהם על פיהם, מלמד שכל אחיהם היו מסכימים ההלכה על פיהם כהלכה למשה מסיני,

במדבר רבה (וילנא) פרשה יב סעף יח

יקריבו אותם לפני המשכן מלמד שהביאום ומסרום לצבור באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל מהם עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם הה"ד ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם וגו' מהו לאמר תני רב הושעיא אמר לו הקדוש ברוך הוא משה צא ואמור להם דברי כבושים ודברי נחמות קח מאתם באותה שעה היה משה מתיירא ואומר תאמר שמא נסתלקה ממני ורוח"ק ושרתה על הנשיאים א"ל הקב"ה משה אילו להם הייתי אומר שיביאו לך הייתי אומר שתאמר להם אלא כך מאתם מאתם היה הדבר הא הסכימה דעתם לדעת העליונה והיה משה מתיירא ואומר תאמר שמא אחת מן העגלות נשברה או א' מן השוורים מת ונמצא קרבן של נשיאים פסול אמר לו הקב"ה והיו לעבוד את עבודת אוהל מועד ניתן להם הוויה שיהיו קיימים לעולם עד היכן היו קיימים ר' יודא בשם ר"ש בר ר' נחמן ור' חוניא בשם בר קפרא אמר עד שבגלגל שוורים וזכו והיכן הקריבו ר' אבא בר כהנא אמר בנוב הקריבו ר' אבהו אמר בגבעון הקריבו ר' חמא בר ר' חנינא אמר בבית העולמים הקריבו אמר לו טעמיה דר' חמא בר ר' חנינא דכתיב (מ"א = מלכים א' = ח) ויזבח (המלך) שלמה את זבח וגו' תני בשם ר"מ עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא הוממו ולא יזקינו ולא הטרפו ולא נשברו והלא דברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הוויה עד שיהיו קיימות לעולם ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עאכ"ו שנה' (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו', ונתת אותם אל הלויים איש כפי עבודתו לפי טורח משאו הרבה לו עגלות להקל ממשאו.

קח - יתיב, דווקא כך קרה הדבר, מדרש רבה שיר השירים לו ב אמר לו הקב"ה, משה, אילו להם הייתי אומר שיביאו, הייתי אומר לך שתאמר להם. אלא קח מאתם וקח, מאתם היו הדברים.

צריך בירור במדרש רבה במדבר שבו כתוב פעם עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם ואח"כ כתוב "אלא כך מאתם מאתם היה הדבר". האם ה"כך" היא שגיאה או שהמדרש מדגיש "דווקא כך מאתם יצא (קרה) הדבר". ההסבר של טט על **קח** - יתיב, דווקא כך קרה הדבר, מבוסס על דוגמאות אחרות במקרא. אם המדרש רבה כאן אינו טעות סופר הרי זה סיוע בעל משקל רב לתמוך בהשערה שטעם יתיב משמעו בין היתר דווקא כך, לפחות כך.

קח מאתם וקח - זקף-קטן זקף-גדול - גלוי דעת/רצון ה' כנאמר ב-מדרש במדבר רבה נשא פ"ב קח מאתם היה הדבר הא הסכימה דעתם לדעת העליונה. זאת אומרת שדעת/רצון ה' קדם למעשה וע"פ מדרש רבה שיר השירים לו ב שבט או נשיא שבט יששכר כווננו להלכה שלא בדרך רוח הקודש ששרתה עד אז רק על משה.

קח מאתם וקח לעבד - זקף-קטן זקף-גדול זקף-גדול, שלוש זקף בין שני קיסרים, כעין נתן להם חזק מיוחד כנאמר מדרש במדבר רבה נשא פ"ב אמר לו הקב"ה (למשה) והיו לעבד את-עבדת אוהל מועד תן להם הוויה, שיהיו קיימים לעולם ... תני בשם ר"מ עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא הוממו ולא הזקינו ולא הטרפו ולא נשברו והלא דברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הוויה עד שיהיו קיימות לעולם ישראל שהם דבוקים בהקב"ה עאכ"ו שנה' (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'

* ק'ח מ'אתם ו'היו- ר"ת קמו - כעין עמדו לזמן רב

במדבר נשא ז,י: ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח ביום המשח אתו ויקריבו הנשיאים את-קרבתם לפני המזבח: ויקריבו - דרגא – הקרבה לפי סדר ידוע. כאן סדר המחנות והשבטים בתוך המחנות.
הנשיאים את-קרבתם – תביר טפחא – משמע לחלק לכל נשיא סדר קרבן לעצמו לעומת

במדבר נשא ז,יא: : ויאמר ה' אל-משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום ויקריבו את-קרבתם לחנכת המזבח: ס במדבר מטות לד,יח: ונשיא אחד נשיא אחד ממטה הקחו לנחל את-הארץ:

יהושע כב,יד: ועשרה נשיאים עמו נשיא אחד נשיא אחד לבית אב לכל משות ישראל ואיש ראש בית-אבותם המה לאלפי ישראל:
נשיא אחד - קדמא אזלא, ליום – רביע

טט – נשיא אחד מיוחד שמוליך ארבע מחנות והוא נחשון, יקריב ראשון ביום הראשון בלבד, ועוד, ע"פ ההמשך ראה ההסבר הבא
נשיא אחד ליום - מהפך פשטא זקף-קטן

דרשה אחת כפשוטו – נשיא כל שבט ביום לעצמו,

מהפך פשטא - יש כאן אי רגילות

א' שלא כתולדותם אלא כנסיעתם

ב' למרות שנחשון הוא נשיא מיוחד, ולא ישתתף מתוקף מעמדו עם כל נשיא אחר ביומו של אותו נשיא, אלא כל נשיא לעצמו

יקריבו את-קרבתם - זקף-קטן – שני סוגי קרבנות –

א' לאכילת מזבח: קרבנות בהמה ומנחתם,

ב': כלי שרת כקרבן ולא כבדק הבית. ראה הסבר לפסוק ע"ט.

נשיא אחד ליום ויקריבו את-קרבתם – מהפך פשטא זקף-קטן, פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף בין שני קיסרים, אפשר כעין בנין אב,

דבר החוזר וקורה, ראה גם שיר השירים ה,א, מלכים א ח,סד

רמב"ן (ז,יג) סלת בלולה בשמן למנחה - חנוכו הנשיאים את המזבח בכל המינים הקרבים עליו. על כן הביאו מנחה וקטרת ועולה ושלמים וחטאת. והקטרת והחטאת הוראת שעה, שאינם באין בנדבה, אבל להשלים בחנכה כל הקרבנות נעשה כן, כי אין ישראל מקריבים זולתי אלה הקרבנות בלבד, כי חטאת והאשם דבר אחד ושם אחד הוא, ותורה אחת להם (ראה וי' ז,י). והנה השם הנכבד הסכים על דעת הנשיאים, וצוה: נשיא אחד ליום ויקריבו (לעיל,יא), ולפיכך יתכן שהיא מצוה לדורות שיחנכו לעולם בית המקדש והמזבח; ולכן עשה שלמה חנכת הבית, דכתיב "ויחנכו את בית האלהים המלך וכל העם" (דה"ב ז,יז); וכן אנשי כנסת הגדולה עשו חנכה, דכתיב "ועבדו בני ישראל כהניא וליזאי ושאר בני גלותא חנכת בית אלהא דנה בחדוה והקריבו לחנכת בית אלהא" וגו' (עז' ו,טז-יז); וכן לימות המשיח נאמר ביחזקאל "שבעת ימים יכפרו את המזבח וטהרו אותו ומלאו ידיו. ויכלו את הימים והיה ביום השמיני והלאה יעשו הכהנים על המזבח את עולותיכם ואת שלמיכם" (מג,כו-כז); והיא חנכה למזבח כמלואים. והנה תהיה ענין זו המצוה כענין פרשת טמאין בפסח (ראה במ' טו-יב) ופרשת בני יוסף (ראה במ' לו), שהסכימה דעתם לדעת העליונה, ונצטוינו בהן לדורות.

5.4 במדבר נשא ד, כא (התשע"ה)

במדבר נשא ו, ג, ד: [ב] דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם איש או-אשה כי יפלא לנדר נזיר להזיר לה: [ג] מנין ושקר נזיר חמץ וזו חמץ שרר לא ישתה וכל-משבת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל: [ד] כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מנין מחרצנים ועד-זג לא יאכל:

(סוף) **בבלי נזיר לד, א מתני'**: שלשה מינין אסורין בנזיר: הטומאה, והתגלחת, והיוצא מן הגפן. וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה. ואין חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. (**בבלי נזיר לד, ב**) משנה ראשונה אומרת: עד שישתה רביעית יין, רבי עקיבא אומר: אפי' שרה פיתו ביין ויש בה כדי לצרף כזית - חייב. וחייב על היין בפני עצמו, ועל הענבים בפני עצמן, ועל החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים בפני עצמן (בכולם כזית לעצמם או בצירוף);

ר' אלעזר בן עזריה אומר: אין חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג. אלו הן חרצנים ואלו הן זגים? החרצנים - אלו החיצונים, הזגים - אלו הפנימים, דברי ר' יהודה; רבי יוסי אומר: שלא תטעה, כזוג של בהמה, החיצון זוג והפנימי עינבל.

נקדים ונאמר כי שיעור חיוב לאוכל בכל התורה הוא כזית פרט לבריה שהוא שלמותה, שיעור חיוב למשקה בכל התורה הוא ברביעית, ר' עקיבא ב-(נזיר לח, ב) לומד ששיעור שתיה בנזיר כזית בלי לציין מקור.

מפל – תרסא, שיעור חיוב לנלמד מ-**אשר יעשה** – קדמא ואזלא שמלמד על כלל של שיעור מחייב מצירוף מינים שונים, אוכל עם אוכל, משקה עם משקה, ויש גם צירוף של אוכל עם משקה שזאת סוגיית היתר מצטרף לאיסור.

מפל – תרסא, שיעור חיוב של צירוף של מה שנמנה בכתוב **הנין מנין הנין** שמיני מצטרפין זה עם זה לשיעור חיוב כזית.

ושמיני משקין מצטרפין זה עם זה לשיעור חיוב ברביעית.

מנין הנין – מונח רביעי, לפחות ארבע לאוים (**בבלי נזיר לח, ב**) אכל ענבים לחים ויבשים, חרצנים וזגים, וסחט אשכול של ענבים ושתה - לוקה חמש; ... ועוד דבין הביניים (בשר הענב שבין הזג לחרצן) (ע"פ תוס' בין הביניים פירוש (א) לר"ת ענבים קטנים הגדלים בין ענבים גדולים ואוכלם בשלימותם ואף שלא יגיעו להיות ענבים גדולים חייב עליהם; פירוש (ב) אכל בשר הענב בלי קליפה וחרצן) ראה להלן **רמב"ם הלכות נזירות פ"ה, ה"ח**

בבלי נזיר לד, א מתני': ... וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה. ואין חייב עד שיאכל מן הענבים כזית. ... ר' עקיבא אומר ועל הענבים בפני עצמן, ועל החרצנים בפני עצמן, ועל הזגים בפני עצמן (בכולם כזית לעצמם או בצירוף);

מחרצנים ועד-זג – תביר טפחא, תבנית שאין בה דרגא או מרכא לפני טעם תביר, ואחרי התביר יש רק טפחא.

דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה;

מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה;

תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה;

תביר טפחא - קבוצה שההלכה חלה על צירוף של הפרטים כגון לשיעור, וגם חלה על כל אחד בנפרד.

מחרצנים – תביר, מחלק שגם חייב על שיעור כזית על כל מין שנאכל בנפרד, ולשתיה בשיעור רביעית, וגם חייב על צירוף כזית של מאכלים שונים היוצאים מן הגפן או על צירוף של רביעית של משקים שונים היוצאים מן הגפן **ועד-זג** – מקף כרב-מצב של הזג (א) זג שלם (ב) חלקי זגים, טחון

ה-רמב"ם הלכות נזירות פ"ה, ה"ח הוא ככתוב ב-**בבלי נזיר לח, ב**

נזיר שאכל כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג וכזית צמוקים ושתה רביעית יין ואפילו סחט אשכול ושתה ממנו רביעית הרי זה לוקה חמש מלקיות, שכל אחד מהן בלאו אחד הוא ולוקה מלקות ששית משום לא יחל דברו שהוא שוה בכל הנדרים, וכן אם אכל כזית זג או כזית ענבים לוקה שתיים אחת משום זג או משום ענבים ואחת משום לא יחל דברו, ...

ה-רמב"ם הלכות נזירות פ"ה, ה"ט (מחדש ששתיה שונה מאכילה בחיוב, באכילה כזית לוקה על כל סוג בהתראהאחת, בשתיה אף ששתה מסוגים שונים לוקה רק אחת בהתראה אחת). נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ אינו לוקה אלא אחת שאינו חייב על היין בפני עצמו ועל החומץ בפני עצמו, שאין כתוב יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא כך (**במ' נשא ו, ג**) **חמץ וזו חמץ שרר לא ישתה** כלומר לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר ואפילו החמיצו והואיל ולא כפל אלא החומץ שהוא שם אחד אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

וחמץ שכר – מרכא טפחא, יתור לרבות, דבר שנתערב בו היין והוא השכר ואפילו החמיצו

וין וחמץ שכר – תביר מרכא טפחא, תביר מיעט לומר שאם ישתה רביעית מכל אחד מ- (**במ' נשא ו, ג**) **חמץ וזו חמץ שרר** אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, אלא לוקה אחד בלבד בהתראה אחת מכאן לומד הרמב"ם על היין עצמו וחומץ יין שלא לוקים על רביעית של כל אחד בפני עצמו בהתראה אחת (פ"ה, ה"י).

השגת הראב"ד/ נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ (שהרמב"ם פסק שלוקה אחת). א"א זה אינו מחזור והלא שני שמות הם (יין וחומץ, זה לא כמו **חמץ וזו חמץ שרר**) ולמדו לכל איסורי נזיר (מענבים) לחים ויבשים מה הללו שהן מין אחד והן שני שמות וחיובין על זה בעצמו ועל זה בעצמו (ולוקה שתיים) אף כל וכו' ויין וחומץ שני שמות ושני מינים הם כדאיתא בכבא בתרא אבל **חמץ וזו חמץ שרר** מין אחד ושם אחד הן, תרוייהו חלא (חומץ) מיקרו (ולוקה אחת) והכי איתא בע"ז.

[אוצר החכמה] ערוך השולחן העתיד, הרב יחיאל מיכל אפשטיין, חלק ת, סימן יד, סעיף ב (על נזיר לח, ב) ... וכן חומץ יין וחומץ שכר לאו אחד הן אף שבפסוק נחלקו לשתים מפני ששניהם שם חומץ עליהם אבל יין וחומץ נראה דחייב שתיים שהרי שני שמות הן ושני טעמים הן אבל דעת הרמב"ם אינו כן כמו שיתבאר בסעיף י'.

סימן יד, סעיף י ... ונראין דברי הרמב"ם תמוהים כי דברי הראב"ד צודקין. הראב"ד לומד שאם ישתה רביעית מכל אחד מ- (**במ' נשא ו, ג**) **חמץ וזו חמץ שרר** אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, אלא לוקה אחת בלבד בהתראה אחת אבל יין וחומץ הם שני שמות שונים ולוקים על רביעית של כל אחד בפני עצמו בהתראה אחת (פ"ה, ה"י).

(במ' נשא ו,ג) חֲמִץ גֵּוֹ וְחֲמִץ שֶׁכָּר – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; אם נאמר שזה מתיחס גם ליינ וחומץ אז לפי הראב"ד ביין וחומץ לוקה על כל אחד בנפרד, ב-חֲמִץ גֵּוֹ וְחֲמִץ שֶׁכָּר לוקה אחד בלבד.

(המשך הסבר למשנה) ר' אלעזר בן עזריה (להלן ראב"ע) אומר: אין חייב עד שיאכל שני חרצנים וזג. טט – מיעוט חרצנים שניים, ראב"ע מחייב על אכילת שני חרצנים וזג לפחות, השאלה האם צריך שניים שלמים וזג שלם והשאר שישלים לזית יכול להיות טחון? אבל **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן** – תביר טפחא, קבוצה שההלכה חלה על צירוף של הפרטים כגון לשיעור, וגם חלה על כל אחד בנפרד. תביר, מחלק שגם חייב על שיעור כזית על כל מין שנאכל בנפרד, ולשתיה בשיעור רביעית. (המשך הסבר למשנה) אלו הן חרצנים ואלו הן זגים? החרצנים – אלו החיצונים, הזגים – אלו הפנימיים, דברי ר' יהודה; רבי יוסי אומר: שלא תטעה, כזוג של בהמה, החיצון זוג והפנימי עינבל.

גמ'. (המשנה אמרה) שלשה מינין אסורין בנזיר, הטומאה כו' (והתגלחת, והיוצא מן הגפן).. (מדייקת הגמרא) היוצא מן הגפן אין, גפן עצמו לא, מתני' דלא כר"א, דתניא, רבי אלעזר אומר: אפילו עלין ולולבין במשמע. איכא דאמרי לה (סובר שמהרישא של המשנה אין כל כך דיוק למעט עלים כי גם הם יוצאים מן הגפן, לכן הדיוק הוא מ) אסיפא (של המשנה): אינו חייב אלא עד שיאכל מן הענבים כזית; מן הענבים אין, מהגפן עצמו לא, מתני' דלא כר"א, דתניא, רבי אלעזר אומר: אפילו עלין ולולבין במשמע (לחייב). במאי קמפלגי? ר"א דריש ריבוי ומיעוטי, רבנן דרשי כללי ופרטי.

כאן מבורר כיצד פועל כלל ופרט ורבי ומיעוט. הפסוקים מוצגים לצורך הדיון
[ג] מִנֵּיין וְשֶׁכָּר נִזִּיר חֲמִץ גֵּוֹ וְחֲמִץ שֶׁכָּר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל-מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים לֹא יֵאָכְלוּ:
[ד] כֹּל יַמֵּי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנֵּיין מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן לֹא יֵאָכֵל:

רבי אלעזר דריש רבוי ומיעוטי (ככותרת כללית):
(במ' נשא ו,ג) מִנֵּיין וְשֶׁכָּר נִזִּיר (עם כל המשך הפסוק) - מיעט (שהלכת נזיר לחייב רק הכתוב בפסוק),
(במ' נשא ו,ד) מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנֵּיין – ריבה (ע"פ הברייתא כל הגדל מהגפן אפילו עלים ולולבים), מיעט וריבה - ריבה הכל, מאי ריבה? ריבה כל מילי (היוצא מן הגפן), מאי מיעט? מיעט שבישתא (המפרש: זמורות של הגפן). (ואת המיעוט של **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן** לומד לדרשה אחרת כרבי אלעזר בן עזריה בגמרא ולא כחלק ממיעוט רבוי ומיעוט)
כאן למדנו כי מיעוט ורבוי מרבה הכל פרט לדבר אחד הרחוק ביותר שקשור לנושא
ורבנן דרשי כללי ופרטי (ככותרת כללית):

(במ' נשא ו,ג) מִנֵּיין וְשֶׁכָּר נִזִּיר (עם כל המשך הפסוק) - פרט (שהלכת נזיר לחייב רק הכתוב בפסוק),
(במ' נשא ו,ד) מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנֵּיין – כלל (עדיין ללא מסקנה מה זה),
מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן - חזר ופרט, פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט,
מה הפרט מפורש (לשון ראשון) פרי ופסולת פרי (המפרש: כגון ענבים ויינ וחומץ).
אף כל פרי ופסולת פרי. (המפרש: להביא גוהרקי ועינבין דיכרין כדלקמן בסמוך).
(לשון אחרון) אי מה הפרט מפורש פרי גמור, (המפרש: ולא דבר אחר ולא גוהרקי ולא עינבין דיכרין). אף כל פרי גמור אמרת?.

א"כ (המפרש: שלא להביא בו אלא פרי גמור), מה הניח לך הכתוב במשמעו שלא אמרו (המפרש: שתהא למד מן הפרט אם ענבים לחים ויבשים הא כתיב כו')? **עֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים** הא כתיבי, **גֵּוֹ וְחֲמִץ** הא כתיבי, הא אין עליך לדון כלשון אחרון אלא כלשון ראשון. (המפרש: אף כל פרי ופסולת פרי, שאם אתה אומר אף כל פרי גמור (בלבד) נמצא דאינו מרבה שום דבר בעולם.)

ומאחר שסופינו לרבות כל דבר, מה תלמוד לומר **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן**? לומר לך: כל מקום שאתה מוצא פרט וכלל, אי אתה רשאי למשכו ולדונו כעין הפרט, אלא נעשה כלל מוסף על הפרט, עד שיפרוט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנזיר.
אמר מר: מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי, אף כל פרי ופסולת פרי. פרי – עינבין (ככתוב **וְעֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים**). פסולת פרי מאי היא? חומץ. אף כל פרי מאי היא? גוהרקי (ענבים דקים שגדלים בין בין שאר גרעיני גדולים). אף כל דפסולת פרי מאי היא? אמר רב כהנא: לאיתייבי עינבין דכרין (ענבים שהתלעו). **וְעַד-זֶן** - אמר רבינא: לאיתויי דבין הבינים (המפרש: אותו דבר הקרוש שבין הזג והחרצן שממנו נעשין שמרים. טט – שלא כותס' לה, שזה בשר הפרי). אמר מר (תנא קמא): [אי] מה הפרט מפורש פרי גמור, אף כל פרי גמור! אמרת?
א"כ, מה הניח הכתוב במשמעו שלא אמרו? **עֲנָבִים לְחִים וְיִבְשִׁים** הא כתיבי, **גֵּוֹ וְחֲמִץ** הא כתיבי, הא אין עליך לדון כלשון אחרון אלא כלשון ראשון. ומאחר שסופינו לרבות כל דבר, מה ת"ל **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן**? לומר לך: כל מקום שאתה מוצא פרט וכלל, אי אתה רשאי למושכו ולדונו כעין הפרט (שדומים לפרט שבראש), אלא נעשה כלל מוסף על הפרט (ומרבה פרטים רבים גם שלא דומים לפרט שבראש), עד שיפרוט לך הכתוב (**בבלי נזיר לה,א**) כדרך שפרט לך בנזיר, **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן**. (הגביל את הרבוי מהכלל לכעין הפרט שבראש) (לפי כך תמעטו עלין ולולבין שר' אלעזר מרבה לחיוב)

לר' אלעזר בן עזריה (שבמשנה), דקא מוקים להאי **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן**, (לדרשה אחרת שלא קשורה לפרט וכלל ופרט) לומר שאינו חייב עד שיאכל ב' חרצנים וזג, פרטא מנא ליה (מניין ידע לרבות את הפרטים שבפרט כלל ופרט)? (תשובה א) סבר לה כרבי אלעזר, דדריש מיעט וריבה (לכן יכלל עליו ולולבין לחיוב).
ואי בעית אימא: כרבנן (שלמדו בפרט וכלל ופרט), דאי סלקא דעתך כדאמר רבי אלעזר בן עזריה (לדרשה אחרת בלבד ולא לפרט וכלל ופרט), ליכתביה רחמנא להאי **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן** גבי פרטי (עם הפרט הראשון), למאי הלכתא כתביה בתר כלל (לאיזה הלכה נכתב בסוף)? שמע מינה למידייניה בכלל ופרט (ללמוד פרט כלל ופרט וגם הדרשה הנוספת). ואימא: כוליה להכי הוא דאתא (ואולי תאמר שבא רק לפרט וכלל ופרט)! א"כ, לכתוב או שני חרצנים או שני זגים או חרצן וזג, למאי הלכתא כתב רחמנא **מִחֲרָצִים וְעַד-זֶן**? שמע מינה למידרש ביה כלל ופרט (הכוונה פרט וכלל ופרט), ואיכא נמי למידרש ביה: עד שיאכל שני חרצנים וזג (החכמים אינם מסכימים לדרשה המיוחדת הזאת).
ב-(במ' נשא ו,ד) קדמא ואזלא רמזה על סדר של פרט או מיעוט (במ' נשא ו,ג) וכלל או רבוי (במ' נשא ו,ד) ופרט (וללא מיעוט סוגר) (במ' נשא ו,ד). אלא שהמצאות מלת "כל" בכלל או ברבוי עושה מסקנה זאת על קדמא ואזלא לא כל כך ברורה. ב-(שמ' מש' כב,ט) אין מלת "כל" והכלליות נראית כבאה מן הכתוב הסתמי **כִּי-יִתֵּן** אבל הפרטים המגיעים אחר הקדמא ואזלא מגבילים סתמיות כללית זאת. הגמרא עוברת לדון במידת הדרישה פרט וכלל ופרט.

5.5 במדבר בהעלתך ח,א (התשע"ד)

5.5.1 במדבר בהעלתך ח,ה

במדבר בהעלתך ח,ח, יב: [ח] וּלְקַחְתֶּם פֶּרֶ בֶן־בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפֶרֶ־שְׁנֵי בֶן־בֶּקֶר תִּקַּח לַחֲטָאתֶי: [יב] וְהַלּוּיִם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֵאשֵׁי הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאתֶי וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לְה' לְכַפֵּר עַל־הַלּוּיִם:

רש"י (ח) וּלְקַחְתֶּם פֶּרֶ בֶן־בֶּקֶר - והוא עולה, כמו שכתוב: (במ' בהע' ח,יב) וְעָשָׂה ... אֶת־הָאֶחָד עֹלָה, והוא קרבן צבור בעבודה זרה

(ראה במ' שלח טו,כד) וְהָיָה אִם מְעִיגָה הַעֲדָה נְעִשְׂתָה לְשַׁגָּה וְעָשָׂה כָל־הַעֲדָה פֶּרֶ בֶן־בֶּקֶר אֶחָד לְעֹלָה. (וּפֶרֶ־שְׁנֵי - מה תלמוד לומר: שני? לומר לך: מה עולה לא נאכלת, אף חטאת לא נאכלת. ובוזו יש סמך לדבריו בתורת כהנים (ויקרא חובה פרשתא ב פרק ג,ד). ואומר אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא לחטאת עבודה זרה עם פר העולה. (טט) כמו שנאמר בסיפא (במ' שלח טו,כד) וְשַׁעִיר־עֲזִים אֶחָד לַחֲטָאתֶי

וּלְקַחְתֶּם פֶּרֶ בֶן־בֶּקֶר - פשטא מונח זקף-קטן, ברש"י כפשוטו הביאו דעת רבי משה הדרשן שהקרבנות הללו באו (א) לחינוך הלוים (ב) ולכפרה על חטא עבודה זרה.

וּלְקַחְתֶּם פֶּרֶ בֶן־בֶּקֶר וּמִנְחָתוֹ - פעמיים זקף בין שני קיסרים, מרמז על היקש כלשהו, שסיפור המעשה של פרי הלוים מכיל סוגיה של מקודש מחבירו (כאן העולה) קודם לחבירו (כאן החטאת). ומכאן היקש למצב של תדיר ומקודש שיש להקדימו לפחות תדיר או פחות מקודש.

וּמִנְחָתוֹ - קדמא זקף-קטן במלה אחת כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, ומוצע לומר שיש כאן לימוד בשלבים. זה לא מלמד על המנחה אלא על העולה, היינו פר העולה הכתוב ראשון (המוקדם) הוא נשחט שני (היינו המאוחר) אבל איבריו מוקרבים קודם לאימורי החטאת. והביא ה-תורה תמימה ב-(ח,ח) מפסוק (ח,יב) דברי [זבחים פ"ט ב']... וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאתֶי וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה, אלא שיכול יהא חטאת קודמת לכל מעשה עולה, ת"ל (במ' בהע' ח,ח) וּפֶרֶ־שְׁנֵי בֶן־בֶּקֶר תִּקַּח לַחֲטָאתֶי, אי פר שני יכול תהא עולה קודמת לכל מעשה (טט) של חטאת הכתובה מאוחר (שניה) ת"ל (במ' בהע' ח,יב) וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאתֶי וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה, הא כיצד, דם חטאת (טט) הכתובה כאן מאוחר (שניה) קודמת לדם עולה (טט) הכתובה כאן מוקדם (ראשונה) מפני שמרצה, אברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהם כליל לאישים, מכאן שכל המקודש מחבירו (כאן עולה) קודם לחבירו (כאן חטאת)

תורה תמימה הערה ה) מעיר על נושא "שכל המקודש מחבירו קודם לחבירו" דווקא מענין מנחות כעין (במ' בהע' ח,ח) וּמִנְחָתוֹ ובסוגייתא כאן צ"א ב' חקרה הגמרא אם היו לפנינו מנחת נדבה ומנחת סוטה איזה קודם ולא איפשטא ולכן פסק הרמב"ם בפ"ט ה"י מתמידין שיקדים איזה מהן שירצה, ותמימה שהרי במנחות מ"ט ב' אמרו בפשיטות תדיר ומקודש עדיף, והלא בודאי מנחת נדבה תדירה ממנחת סוטה והיא גם מקודשה [וראו להעיר, כי בגמ' שם הלשון תדיר עדיף והוגה כן ע"י בעל ברכת הזבח, והוא טעות]. ועיין בכ"מ שם הלכה ו' כתב בשם הר"י קורקוס דהא דאברי עולה קודמין לאימורי חטאת היינו רק אם נשחטו שניהם, החטאת והעולה, ואימורי שניהם לפנינו, אבל קודם שנשחטו שניהם מקריבין החטאת לגמרי הדם והאברים ואח"כ מקריבין העולה, עיין שם. וטעמו נראה ע"פ מ"ד בסוגייתא דזבחים כאן דגזוז"כ הוא (י"י ח,ח) וְהִקְרִיב אֶת־אֶשֶׁר לַחֲטָאתֶי רֵאשׁוֹנָה, ומשמע הקרבה שלמה בכל הפרטים:

(במ' בהע' ח,יב) וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאתֶי וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לְה' - פסוק יחיד בענין הקרבת חטאת ועולה שבו תבנית טעמים קדמא ואזלא העשויה ללמד על כלל מלמד מסוג כלשהו. כמו-כן תלשא ... קדמא ואזלא עשויה ללמד על כעין כלל מלמד מסוג בנין אב. אפשר כי פרי חינוך הלוים שהיו גם לכפרה הם כעין כלל מלמד מסוג בנין אב

(א) לשיעור זמן של פר כנאמר ב-משנה פרה פ"א מ"ב ר"י הגלילי אומר פרים בני שתיים שנאמר (במ' בהע' ח,ח) וּפֶרֶ־שְׁנֵי בֶן־בֶּקֶר תִּקַּח לַחֲטָאתֶי: והכמים אומרים אף בני שלש ר"מ אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים אלא שאין מביאים זקנים מפני הכבוד: סיכום דעות הרמב"ם רע"ב ותוסיו"ט, לכולי עלמא בפרים בני שתיים כשרים אבל גם גדולים מהם. ומחלוקת האם אפשר או אי אפשר ללמוד מהם למקומות אחרים במ נאמר פר או פרים בלי בן-בקר. כי פר בן-בקר משמעו בן שלוש שנים.

(במ' בהע' ח,יב) וְעָשָׂה - תלישא-גדולה, כעין שיעור אלפניו ולאחריו, העשוי להיות מקור לדעת רבי יוסי שפרי הלוים בני שנתים דווקא, וחכמים אומרים שבני שנתים ויותר.

(ב) כלל מלמד על סדר ההקרבה הרצוי קודם חטאת ואחריה עולה כך מתקים וְעָשָׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאתֶי - תלישא-גדולה קדמא ואזלא, קדמא - קודמת עקירת העבירה וזאת הכפרה ע"י תלישא-גדולה בתפקיד עקירה, ואזלא והולכת אחריה העולה לרצוי ועונג לה' שאמרת ונעשה רצוני.

(ג) לימוד היקש, בנין אב ע"פ תורה תמימה הערה ה) (במ' בהע' ח,ח) יהיה כאן לימוד מ-"כל המקודש מחבירו קודם לחבירו" לענין של תדיר ומקודש קודם לחבירו השייך לקרבנות ולמנחות.

טט - אם החטאת והעולה נשחטו במקביל ומונחים לפנינו הסדר הרגיל יהיה דם חטאת, איברי עולה, אימורי חטאת. רק אם שחיטת החטאת קדמה לעולה יעשה החטאת בשלימותה (דם, אימורים) ואח"כ העולה.

5.5.2 שבועות - חג הביכורים: ירושלמי ביכורים פ"א ה"א

מבוא: משנה (א) ומשנה (ב) מביאות חלק מפסוק ראשית בכורי אדמתך. יש שני פסוקים בתורה המכילים כתוב זה והם זהים בתוכנם נקודיהם וטעמיהם ואפשר שמשנה (א) דורשת אחד מהם ומשנה (ב) דורשת את הפסוק האחר.

שמות משפטים כג,יט: ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא-תבשל גדי בתלב אמו: פ

שמות תשא לד,כו: ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא-תבשל גדי בתלב אמו: פ

במדבר קרח יח,ג: בכורי פל-אשר בארצם אשר-ביאו לה' לה' תגה פל-שהיה בכייתו יאכלגו: **דברים תבוא כו,א - יב:**

[א] והיה כי-תבוא אל-הארץ אשר ה' אלהיך נתן לה נחלה וירשתה וישבת בה: [ב] ולקחת מראשיתו כל-פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמרת בטנא והלכת אל-המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם: [ג] ובאת אל-הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלהיך כי-באתי אל-הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו למת לנו: [ד] ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך: [ה] ונתת ואמר ללפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי ויורד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי-שם לגוי גדול עצום ורוב: [ו] וירעו אתנו המצרים ויענינו עלינו עבדה קשה: [ז] ונצַעַק אל-ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את-קולנו וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחצנו: [ח] ויצאנו ה' ממצרים ביד נחמה ובזרע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: [ט] ויבאנו אל-המקום הזה ונתנו-לנו את-הארץ הזאת ארץ זבת

שרשים היונקים מחלקת חבירו לפי שעה)
אֲדַמְתֶּךָ – מונח זקף-קטן, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, הבעלות צריכה להיות במלואה של בעל הפירות או ברשות (הסכמת) חבירו. משנה ה"ב (א) האריסין והחכורות – שיש להם רשות לעבוד האדמה וליטול פירות, אבל זאת לא אדמתם.
(ב) הסיקריקון והגולן – שהאדמה לא הגיעה אליהם בקנין תורני, אלא מגזלה, או קניה מגולן)
בהלכה (א) (שם' מש' כג,יט) **תְּבִיאָא** – זקף-גדול, (שם' תשא לד,כו) **תְּבִיאָא** – זקף-גדול, (שם' מש' כג,יט) **תְּבִיאָא** – זקף-גדול, שלוש דרשות בהבאה, כאן שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, שתי דרשות להביא, דרשה אחת אחת שלא להביא. וזה **משנה ה"א** (טט - א) מביאין בכורין וקורין. (טט - ב) מביאין ולא קורין. (טט - ג) ויש שאינן מביאין.
(שם' תשא לד,כו) **תְּבִיאָא** – זקף-גדול, שלוש דרשות שבעל אדמה בקנין תורני, לא יביא כי היניקה של הגידולים היא מאדמתו ומאדמת אחרים שלא ברשות (שלא בהסכמה).
ויש בחלק זה שתי קבוצות אנשים שאינם מביאים.
בה"א ובה"ב לומדים שלהבאת הביכורים צריך שני תנאים:
(א) האדמה צריכה להיות שייכת לבעל הפירות (ה"ב); (ב) היניקה צריכה להיות כולה מאדמת המביא (ה"א).
מנין לחז"ל שיש שני ענינים? נראה לומר כי נאמר פעמיים **שמות משפטים כג,יט**; **שמות תשא לד,כו**: **ראשית פְּנוּרֵי אֲדַמְתֶּךָ תְּבִיאָא** מנין לחז"ל לומר שיש שני ענינים. אפשר שהתורה חוזרת על דבריה כמו שמצינו בהרבה מצוות שהתורה חוזרת על דבריה כמצוות שבת. כפי שנראה שמלת **אֲדַמְתֶּךָ** נדרשת לשני ענינים אלו.
ענין היניקה הוא יותר חידוש מענין הבעלות, שהרי מצינו בשאר מצוות שהתורה הקפידה שלא יוציא בגזול, כגון "ולקחתם לכם" – משלכם, ואילו כאן נוספה הלכה חדשה שכל היניקה תהיה מאדמת הבעלים, וכיון שזה חידוש לכן נכתב במשנה כהלכה א.

(שם' מש' כג,יט) **רְאשִׁית** – רביע, ארבעה עצים היונקים מאדמת הבעלים בקנין תורני ושלא מאדמתם בקנין תורני ובלי רשות הבעלים.
(שם' תשא לד,כו) **רְאשִׁית** – רביע, קבוצה של ארבעה שאינם מביאים כי מגדלים באדמה שאינה שלהם בקנין תורני,
(שם' מש' כג,יט) **תְּבִיאָא** – זקף-גדול, 2 מביאים 1 קורא 1 לא קורא, 1 שלא מביא וזה מתפצל לשתי קבוצות. (א) יניקה שלא מאדמתם בלי רשות (הסכמה), מעבר מאדמתם לאדמתם דרך אדמת אחרים; המשך הלכה (א); (ב) שאינם מביאים כי מגדלים באדמה שאינה שלהם בקנין תורני הלכה (ב)
אבל אפשר להבירך דרך חלל תחת רשות הרבים או היחיד מרשותו לרשותו
ירושלמי ביכורים פ"א ה"א ... אמר רבי אימי אתיא דרבי יודה כרבי ליעזר דתנינן תמן אין עושים חלל תחת (**אֲדַמְתֶּךָ תְּבִיאָא** – זקף-קטן זקף-גדול בתפקיד חישוב ג' של הכתוב המוטעם. הגי' עולה בח"ל"ל תח"ת) רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי ליעזר מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים.

עוד הסבר לזקף-גדול **משנה מסכת ביכורים פ"א,א**, [יא] הקונה שלשה אילנות בתוך של חברו מביא וקורא ר' מאיר אומר אפילו שנים קנה אילן וקרקעו מביא וקורא רבי יהודה אומר אף בעלי אריסות וחכורות מביאין וקורין: רמב"ם ואין הלכה כר' מאיר ולא כר' יהודה. (בבא בתרא קנה גם קרקע)
בית הבחירה למאירי מסכת חולין קלו,א פירות של שותפין חייבות בכורים לא נאמר בארצך (**דב' תבוא כו,ב**) **מֵאֲרָצְךָ** אלא להודיע שאין הבכורים נוהגים אלא בארץ ובפני הבית וכן כתוב (שם' מש' כג,יט) **ראשית פְּנוּרֵי אֲדַמְתֶּךָ תְּבִיאָא בֵּית ה' אֲלֶהֶיךָ** :
בבלי חולין קלו,א בכורים אף על גב דכתיב (**דב' תבוא כו,ב**) ארצך (**דב' תבוא כו,ב**) **מֵאֲרָצְךָ** - דידך אין (של יחיד - יביא) דשותפות לא (טט - ?) , כתב רחמנא (**במ' קרח יח,ג**) בכורי כל אשר בארצך (לשון הכתוב **פְּנוּרֵי כָל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצְךָ**) , אלא ארצך (**דב' תבוא כו,ב**) **מֵאֲרָצְךָ** למה לי? למעוטי חוצה לארץ.

רש"י חולין קלו,א ארצך - (**דב' תבוא כו,ב**) **אֲשֶׁר תְּבִיאָא מֵאֲרָצְךָ** ארצך משמע מיעוטא (**במ' קרח יח,ג**) **אֲרָצְךָ** (**במ' קרח יח,ג**) **בְּאֲרָצְךָ** לא משמע מיעוטא כולי האי (כל כך) ולא ממעטא (כל כך) חוצה לארץ מיניה דמשמע כל מקום שיש להם ארץ אבל **אֲרָצְךָ** משמע המיוחדת לך ולא לעובדי כוכבים.
תוספות חולין קלו,א אלא ארצך ל"ל למעוטי חו"ל - אף על גב דמצוה התלויה בארץ היא מכל מקום אצטריך למעוטי משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא, רשב"ם.

שנאמר בפסוק אחד **ראשית אֲדַמְתֶּךָ תְּבִיאָא בֵּית ה' אֲלֶהֶיךָ לא-תְּבַשֵּׁל גְּדֵי בְּחֶלֶב אֱמֹנִי** פ אז היה מקום לומר שביכורים ינהג בכל מקום כמו בשר בחלב, לכן צריך דרשה מיוחדת למעט את חוץ-לארץ.
(**דב' תבוא כו,ב**) **מֵאֲרָצְךָ** – אפשרות למיעוט ממלת **אֲרָצְךָ** בין ביכורי ארץ-ישראל שאותם מביאים ובין ביכורי חוץ לארץ שאותם לא מביאים. או מטעם תביר, מחלק, בין ביכורים הנוהג רק בארץ-ישראל ובין בשר בחלב הנוהג בכל מקום.
(**במ' קרח יח,ג**) **בְּאֲרָצְךָ** – המלה מלמדת על שותפות בארץ-ישראל, שותפות של ישראלים חייבת בביכורים, טעם תביר של **בְּאֲרָצְךָ** יחלק וימעט מחיוב בכורים שותפות ישראלי ונכרי בארץ-ישראל. וזה ירמז למסקנתנו על פי הדיון ב-**בבלי חולין קלה,ב - קלו,א** המברר סוגיית ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות לגבי חיוב תרומות, מעשרות, ראשית הגז, עריסות להפרשת חלה, בכור. בדגן הנכרי לוקח חלקו ויש דיון האם הישראלי מפריש רק על חלקו או גם על חלק הנכרי, ובשאר הדברים מתברר כי שותפות הנכרי פטרה אותם מההפרשות השונות. לכן אפשר כי גם בענין ביכורים שותפות הנכרי תפטור את הפירות מהבאת ביכורים.

במדבר בהעלותך ח,ד: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקִּשְׁה יְהוָה עַד-יָרְכֶה עַד-פְּרֻחָהּ מִקִּשְׁה הָיָה כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְיָ אֶת-מֹשֶׁה בְּן עֶשֶׂה אֶת-הַמִּנְחָה: פ

ספרי במדבר פיסקא סא יוצא להקל ולא להחמיר בפוסקו אין במנורה נרות גביעים כפתורים ופרחים אלא בזמן שהיא מן הככר מין זהב מין קשה: ונראה כי מקור ליצא להקל ולא להחמיר נמצא בפסוק **שמות תרומה כה,לא: פ וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה יָרְכֶה וְקָנָה גְבִיעֵיָהּ פְּתֻרְיָהּ וּפְרָחֶיהּ מִמָּנָה יְהוָה:** פשט הכתוב (**שמ' תר' כה,לא**) **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** מציג חיוב עשית מנורה מרכב מאד (בהקשה) כפ'רש"י **בבלי ראש השנה כד,ב (שמ' תר' כה,לא)** **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** - שלא יעשנה חליות, ולא יעשה את קניה ואת נרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין 'שולדיר' (בלעז), אלא כולה באה מחתיכה אחת, וגו' אבל תבנית הטעמים של (**שמ' תר' כה,לא**) **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** – גרשיים מהפך פשטא, היא כעין יצא להקל, (א) **בבלי מנחות כח,א** באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה וגו' דבר זה מרומז בתבנית הטעמים מהפך פשטא מונח זקף-קטן של **מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקִּשְׁה יְהוָה** שהפשט מדבר על עשיית מנורת זהב בהקשה, אבל הדרשה מהפכת מן הפשט ומלמדת שבאין זהב אין חובת עשייה בהקשה; (ב) **בבלי מנחות כח,א** שאם אינה זהב אינה באה ככר, אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, אינה באה מקשה – המעשה זאת מרומזת בתבנית הטעמים תביר מרכא טפחא של (**שמ' תר' כה,לא**) **גְבִיעֵיָהּ פְּתֻרְיָהּ וּפְרָחֶיהּ** וכנראה שכאשר אינה נעשית מזהב גם אין חובה שהקנים והקישוטים **מִמָּנָה יְהוָה:** אלא יכולים להיעשות איברים איברים.

מִקִּשְׁה – מונח מרבה **הוא** – אתנה מגביל שמנורה אינה נעשית ממין גרוטי בשום מצב כנדרש ב-**ספרי במדבר פיסקא סא** מה ת"ל **מִקִּשְׁה הָיָה** לפי שמצינו בכלי בית עולמים שאם אין להם מין קשה עושים מין גרוטי שומע אני אף במנורה כן ת"ל **מִקִּשְׁה הָיָה** שנה עליו הכתוב **לפסול**, (אבל אם אין זהב מרבה מתכות אחרות כמרוז בטעם מונח של **מִקִּשְׁה**) מיכן אמרו אין של זהב עושים של כסף ושל ברזל ושל נחושת ושל בדיל ושל עופרת דברי רבי,

(**במ' בה' ח,ד**) **כַּמְרָאָה** – רביע בתפקיד ארבע, כנדרש ב-**ספרי זוטא ח,ד** (בסוגריים ע"פ הפי' המובא ב-**תורה שלמה**) ... (**במ' בה' ח,ד**) **כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְיָ**, מלמד שהראה אותה לו **ארבעה פעמים** (טט – א) ראה אותה עם שאר כל הכלים (**שמ' תר' כה,ט**)) ושכחה (טט – ב) וחזר וראה אותה שנייה (**שמ' תר' כה,מ**)), (טט – ג) מיכאל (עשה מנורה של אש) עומד וממשיח בה (ג"א ממשיך בה – ופי' מותח אותה) וראה אותה ונעשית (טט – ד) וחזר וראה אותה עשויה (**במ' בה' ח,ד**)) לכך נאמר **בְּן עֶשֶׂה אֶת-הַמִּנְחָה:** (ולא פי' מי עשה והיינו דהקב"ה עשה את המנורה)

אֲשֶׁר – קדמא, במשמע של מוקדם, מוקדם **הִרְאָה יְיָ אֶת-מֹשֶׁה** – מהפך פשטא זקף-קטן – שתי דרשות שאחת מהן היא שבאופן יוצא מן הכלל הקב"ה הראה פעמים אחדות את המנורה למשה. דרשה שניה צ"ע **אֶת-מֹשֶׁה** – מקף כרב-מצב של משה, (א) משה איש בשר ודם (ב) משה איש הא-לקים – רחוני.

מאמר ה-**ספרי במדבר פיסקא סא** ... ת"ל **מִקִּשְׁה הָיָה** שנה עליו הכתוב לפסול מיכן אמרו אין של זהב עושים של כסף ושל ברזל ושל נחושת ושל בדיל ושל עופרת דברי רבי, רבי יוסי בר' יהודה אומר אף של עץ ושל חרס, הוא מאמר תנאים. הגמרא ב-בבלי מנחות כח,ב ועוד מקומות אחדים מבררת את דרך דרישת הכתובים שמביאים למאמר הספרי.

בבלי מנחות כח,ב תני (שנה) רב פפא בריה דרב חנין קמיה דרב יוסף: מנורה היתה באה מן העשת מן הזהב (גוש אחד שלם של זהב שמכה בו בקורנס עד שנעשית מנורה), עשאה של כסף - כשרה, של בעץ (בדיל או תערובת בדיל ועופרת) ושל אבר (עופרת) ושל גיטטרון (רשב"ם: תערובת מתכות) - רבי פוסל, ור' יוסי ברבי יהודה מכשיר, של עץ ושל עצם ושל זכוכית - דברי הכל פסולה. א"ל (רב יוסף לרב פפא): מאי דעתך (כיצד תבאר דעת ר' יוסי בר' יהודה המכשיר מנורה מכל מתכת ופוסל מנורה שאינה ממתכת)? א"ל: בין מר (רבי) ובין מר (רבי יוסי בר' יהודה) כללי ופרטי דרשי (בכתוב (**שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר** להכשיר גם מנורה שלא מזהב), מיהו מר (רבי יוסי בר"י) סבר: (**שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר** מכל דבר, **זָהָב טָהוֹר** פרט רק זהב) מה הפרט מפורש של מתכת (שבה אפשר לקיים **מִקִּשְׁה** שע"י הקשה בגוש אחד שלם **תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה**), אף כל של מתכת (חזר וכלל מנורה מכל מתכת), ומו' (רבי) סבר (**שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר** פרט, **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט): מה הפרט מפורש **זָהָב טָהוֹר** (שהוא) דבר חשוב, אף כל דבר חשוב (כמו כסף אז המנורה כשרה, אבל ממתכת אחרת שאינה חשובה, פסולה. וכל שכן מנורה שאינה עשויה ממתכת - פסולה). אמר ליה (רב יוסף לרב פפא): סמי דידך מקמי דידי (הסר משנתך מפני משנתי, שלפיה לכולי עלמא לא נחלקו שמנורה מכל מתכת כשרה, ונחלקו רק במנורה העשויה מעץ), דתניא: כלי שרת שעשאן של עץ - רבי פוסל, ורבי יוסי ברבי יהודה מכשיר. במאי קא מיפלגי? רבי דריש (הפסוק (**שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר**) כללי ופרטי, ורבי יוסי בר' יהודה דריש (הפסוק (**שמ' תר' כה,לא**)) ריבויי ומיעוטי. רבי דריש כללי ופרטי: (**שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר** - כלל, **זָהָב טָהוֹר** - פרט, **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** - חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש של מתכת, אף כל של מתכת.

ר' יוסי בר' יהודה דריש ריבויי ומיעוטי: **שמ' תר' כה,לא**) **וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר** - ריבה, **זָהָב טָהוֹר** - מיעט, **מִקִּשְׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** - חזר וריבה, ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל, ומאי רבי? רבי כל מילי (מנורה העשויה מכל דבר גם שלא ממתכת), ומאי מיעט? מיעט (מנורה) של חרס. (**רש"י:** של חרס - שהוא פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם.) (אמר רב פפא לרב יוסף) אדרבה, סמי דידך מקמי דידי (הסר משנתך מפני משנתי, לא נחלקו שמנורה של עץ פסולה, אלא נחלקו במנורה העשויה משאר מיני מתכות)!

(רב יוסף לרב פפא) לא ס"ד, (לא תעלה על דעתך שלרבי יוסי בר"י מנורה עץ פסולה, כי כ'דתניא: אין לו זהב מביא אף של כסף, של נחשת, של ברזל, ושל בדיל, ושל עופרת; רבי יוסי ברבי יהודה מכשיר **אף בשל עץ**. (ובכרייתא נוספת נאמר) ותניא אידיך: לא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה כנגד אולם, חצר כנגד עזרה, שלחן כנגד שולחן, מנורה כנגד מנורה, אבל עושה הוא של חמשה ושל ששה ושל שמונה, ושל שבעה לא יעשה ואפילו משאר מיני מתכות (**רש"י:** שאינו זהב משום דדומה לשל מקדש שאף הוא כשר בשאר מיני מתכות). ר' יוסי בר רבי יהודה אומר: **אף של עץ לא יעשה**, כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי (משמע שמנורה של עץ כשרה);

שמות תרומה כה, לא: פ וְעִשִׂיתָ מִנְחַת זֶהָב טְהוֹר
מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה יִרְכָּה וְקָנָה וְגִבִיעֶיהָ וְכַפְתָּרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמָּנֶה יְהוּי:
במדבר בהעלותך ח, ג: וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהְרֹן אֶל-מֹול־פְּנֵי הַמִּנְחָה הַעֲלָה נִרְתִּיהָ פֶּאֶשֶׁר צִנְהָ יְיָ אֶת-מִשְׁחָה:
במדבר בהעלתך ח, ד: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשֵׁה זָהָב עַד-יִרְכָּה עַד-פְּרָחֶיהָ מִקְשֵׁה הוּא
כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְיָ אֶת-מִשְׁחָה כֵּן עָשָׂה אֶת-הַמִּנְחָה: פ

פשט הכתוב (שמ' תר' כה, לא) **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** מציג חייב עשית מנורה מרכב מאד (בהקשה) כפ'רש"י **בבלי ראש השנה כד, ב** (שמ' תר' כה, לא) **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** - שלא יעשנה חליות, ולא יעשה את קניה ואת נרותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין 'שולדיר' (בלעז), אלא כולה באה מחתיכה אחת, וגו' אבל תבנית הטעמים של (שמ' תר' כה, לא) **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** – גרשיים מהפך פשטא, היא כעין יצא להקל, (א) **בבלי מנחות כה, א** באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה וגו' ; (ב) **בבלי מנחות כה, א** שאם אינה זהב אינה באה ככר, אינה באה גביעים כפתורים ופרחים, אינה באה מקשה

עיון בדרשת כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט ורבוי ב-**בבלי מנחות כה, ב**
בבלי מנחות כה, ב מביא דעת רבי של לימוד בכלל ופרט וכלל ואת דעת רבי יוסי בר ר' יהודה של לימוד ברבוי מיעוט ורבוי רבי דריש כללי ופרטי (בפסוק (שמ' תר' כה, לא)) **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת כָּל־ל, זָהָב טְהוֹר** פרט, **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** חזר וכלל, כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת וגו' רבי יוסי בר ר' יהודה דריש רבוי ומיעוטי **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת רִיבָה, זָהָב טְהוֹר** - מיעוט, **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** - חזר וריבה. (דרך הלימוד במידה) ריבה מיעוט וריבה - ריבה הכל. מאי רבי - רבי כל מילי, מאי מיעוט - מיעוט של חרס (רש"י: של חרס - שהוא פחות מכל הכלים ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם).

דרישה במידת כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט רבוי במקומות שונים בתורה שבע"פ מלווה בתבנית טעמים קדמא ואזלא או קדמא לבד או אזלא לבד בכתוב שהוא הכלל הפותח או בסמוך אליו (הכוונה לפניו).
תבנית הטעמים בפסוק בפר' תרומה, היא ללא הטעמים קדמא ו/או אזלא בקרבת הכתוב הנדרש ככלל פותח למידת כלל ופרט וכלל. **בבלי מנחות כה, ב** דורש את הכתוב (שמ' תר' כה, לא) **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת כָּל־ל, זָהָב טְהוֹר** ככלל פותח (דמשמע **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת** מכל דבר) והכתוב אחריו יכול היה להיות פרטים (טט – א) **זָהָב טְהוֹר** (טט – ב) **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** אלא שלכך היה יכול לכתוב מקשה תעשנה. אפשר כי יתור מלת **הַמִּנְחָה** מביא למסקנה כי **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** הוא כלל סוגר.

כאשר ספרי וספרי זוטא מביאים את מלות (במ' בהע' ח, ד) **וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשֵׁה זָהָב** הם לא מבארים אותן אלא משלבים ביניהן את מלות (שמ' תר' כה, לא) **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טְהוֹר** ומבארים אותן. זאת אומרת ששני הפסוקים ענין אחד הם. לכן אפשר שכאשר נקביל את התכנים ותבניות הטעמים נקבל דרך דרישה משותפת משניהם.

(במ' בהע' ח, ד) **וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה** – קדמא מהפך פשטא, לפי שנראה שפסוק זה לא מלמד על הקודם לו וגם הקודם לו אינו מלמד עליו, לכן התבנית קדמא מהפך פשטא אינה בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו או שהוא מלמד על הכתוב לפניו. לכן אפשר כי כתוב זה הוא כעין כלל הצריך לפרט.
(במ' בהע' ח, ד) **וְזֶה** – קדמא, תנאי מקדים, לימוד בסדר הקובע מי הכלל הפותח, מי הפרט שהכלל צריך, הכלל הפותח **מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה** מקביל ל-(שמ' תר' כה, לא) **וְעִשִׂיתָ מִנְחַת כָּל־ל,** והפרט שהכלל צריך הוא (במ' בהע' ח, ד) **זָהָב** – זקף-קטן, כמו הפרט (שמ' תר' כה, לא) **זָהָב טְהוֹר** ע"פ רבי ב-**בבלי מנחות כה, ב**. והכלל הסוגר הוא (במ' בהע' ח, ד) **מִקְשֵׁה** המקביל ל-(שמ' תר' כה, לא) **מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה** למעשה התקבל ב-(במ' בהע' ח, ד), כלל, כלל ופרט וזה מוכר כ-כלל ופרט וכלל, ויש לו קשר לטעם קדמא.

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה = וְעִשִׂיתָ מִנְחַת (כלל, זָהָב = זָהָב טְהוֹר) פרט (מִקְשֵׁה = מִקְשֵׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה) כלל סוגר

(במ' בהע' ח, ד) **אֶת-הַמִּנְחָה** – מלת "את" מרבה על מנורת הזהב מנורות שאינן ככר זהב או ממתכות אחרות ולר' יוסי בר' יהודה אף מנורת עץ. **אֶת-הַמִּנְחָה** – מקף כרב-מצב מלמד שלפי מצב האומה יעשו המנורה אף של עץ..., כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי **אֶת-הַמִּנְחָה** – סלוק מגביל שמנורת שבעה קנים ממתכת כלשהיא וגם מעץ לא יעשו לשימוש מחוץ למקדש.

חיבתה של מנורה

שמ' תר' כה, לו: וְעִשִׂיתָ אֶת-נִרְתִּיהָ שְׂבָעָה וְהַעֲלָה אֶת-גִּרְתִּיהָ וְהָאִיר עַל-עֵבֶר פְּנִיהָ:
במדבר בהעלותך ח, ב: דַּבֵּר אֶל-אֶהְרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֶמְךָ אֶת-הַנֵּר אֶל-מֹול־פְּנֵי הַמִּנְחָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת:
רמזים לשבעה נרות במנורה בפסוקים (שמ' תר' כה, לא) **מִנְחַת זָהָב** – שבע אותיות, **הַמִּנְחָה** – שש אותיות ועוד **יִרְכָּה וְקָנָה** (זה הנר האמצעי) – שבעה נרות, (במ' בהע' ח, ד) **אֶת-הַמִּנְחָה** – שבע אותיות

זכריה ד, ב: וַיֹּאמֶר אֵלַי מַה אַתָּה רֹאֶה
ויאמר וְאָמַר רְאִיתִיו וְהִנֵּה מְנוֹרַת זָהָב פְּלֶה וְגִלְגָּה עַל-רֵאשֵׁיהָ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיהָ עָלֶיהָ שְׂבָעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְאוֹת לְנֵרוֹת אֲשֶׁר עַל-רֵאשֵׁיהָ:

5.7 במדבר שלח-לך יג,א

במדבר שלח יג,כ:

וַיִּמַּח הָאָרֶץ הַשְּׂמֹנֶה הַיְשָׁבֵה עַל אִם-רָחֵל וְהַתְּחִנִּיקֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וְהַיְלָמִים יָמִי בַּפְּרִי עֲנָבִים:

אם הפירות הפקר – אין בעיה לקחתם. אבל אם הפירות של גויים, וגזל הגוי אסור, כיצד צוה משה לקחת לקחו פירות (יג,כג) וַיִּקְרְתוּ מִשֶׁם זְמוּרָה וְאַשְׁכּוּל וגו'. הדבר מוסבר ב-ספר הפרשיות, הרב כ"טוב, סעיף וראיתם את הארץ, ... וְהַתְּחִנִּיקֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ – צריכים היו חיזוק, לפי שהימים ימי ביכורי ענבים והשומרים מצויים בכרמים. שלא יפחדו בלקחם מפרי הארץ פן יכירו בהם שהם מרגלים. וְהַתְּחִנִּיקֹתָם וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ – ... ומשה כשצוה, סבר שכבר נוחלים ומוחזקים בה ובפירותיה בכיבושם, לכך אמר וְהַתְּחִנִּיקֹתָם – לשון חזקה - וְלִקְחָתָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ בהיתר. המלה ומתבנית הטעמים של מלת וְהַתְּחִנִּיקֹתָם – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, זה שהם עומדים לכבוש הארץ הרי היא כבר ככבושה ובחזקתם מעכשו ולכן נוטלים משלהם בהיתר. וְהַיְלָמִים – קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, חיבור אל ענין עץ הדעת למאן דאמר שהיה גפן, והשפעתו השלילית עכשו (ע"פ זוהר)

במדבר שלח יג,כא:

וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֶן עַד-רְחֹב לְבָא חֲמַת:

טפחא מוגה אתנח מרכא טפחא מרכא סלוק - תבנית טעמי בר' א,א גראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ: בת שבעה טעמים מורכבת על עשר מלים בחצאי פסוק בר' א,א 3 מלים – כאן 4 מלים, 4 מלים – כאן 6 מלים. ספר הפרשיות – הרב כ"טוב, שלח – סעיף מאמרי זההר אמר ר' שמעון: מפרשה זו אלמד סוד החכמה וישמעו ממנה סודות עליונים ויקרים: ... את-ההר – ג' תור"ה ... ושם אחימן ששי ותלמי – אלו מחלוקות כגון טמא וטהור, אסור ומותר, עונשין ומתן שכר, אלו דרכי תורה ודקדוקיה שהם ילידי הענג – שבאין מסטרא דגבורה, וחקרון שבע שנים נבנתה – אלו הם שבעים פנים של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה, וחקרון – זו תורה שהשתדל בה נקרא חבר, לפני צען מצרים – זו תורה שבעל-פה ... היוצאת מתורה שבכתב ...

במדבר שלח יג,יז:

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְחִיר אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם עַל פְּנֵיךָ אֶת-הָהָר:

במדבר שלח יג,כב:

וַיַּעֲלֵוּ בְּנֵיכֶם וַיָּבֵאוּ עִד-חֲבֵרוֹן וְשֵׁם אַחִימֵן שִׁשִׁי וְתַלְמִי יְלִידֵי הָעֵנֶק וְחֲבֵרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לְפָנַי צֶעַן מִצְרַיִם:

סיום הפסוק משתלב בדרשות ר' שמעון בזהר מפרשה זו אלמד סוד החכמה וגו' ומלמד על מתן תורה: לְבָא חֲמַת – ל'שנה ב' אלפים 448 (= ג' חמת) לבריאת העולם יצאו ממצרים וקבלו את התורה וְחֲבֵרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה – אלו הם שבעים פנים של תורה, שבעה פנים יש לה ולכל צד עשרה, שבעה פנים מספר המלים השוה למספר הטעמים ב-בראשית א,א הוא שבע והם בסיס לשבעה פנים, ולכל צד עשרה כגון עשר המלים בפסוק במדבר שלח יג,כא וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ אֶת-הָאָרֶץ מִמִּדְבַּר-צֶן עַד-רְחֹב לְבָא חֲמַת: המקובצים ע"י מקפים לשבעה טעמים כמו טעמי בר' א.א. וזה ענין וַיַּעֲלֵוּ וַיִּתְּרוּ שבעים פנים של תורה

במדבר שלח-לך יג,כז:

וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָנּוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֶה-פְּרִיָּהּ:

הסבר על דרך הפשט זָבַת - קדמא, ענין של התחלה כפ'רש"י (כז) זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא - כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו, אין מתקיים בסופו (ראה סוטה לה,א). חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא – מרכא תביר טפחא, תבנית טעמים המלמדת על קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, ואינם מצטרפים, כאן קצת אמת והרבה שקר על ארץ-ישראל. הסבר על דרך האגדה זָבַת – קדמא, בתפקיד מקדים שהארץ זבת חלב ודבש מעצמה בלי עבודת האדם, חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֶה-פְּרִיָּהּ:

הסבר על דרך ההלכה מלת בְּאָנּוּ מלמד על מעבר מרשות לרשות, כמו מן המדבר לארץ ישראל. הכתוב זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא משמש כבסיס לשבעה משקין יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים (י"ד שח"ט ד"ם), כאשר הדבש כאן הוא דבש דבורים (ראה רלב"ג) ולא רק דבש פירות. טעם תרסא במלת וְגַם בתפקיד דרשת שיעור בכתוב אחריו טעם קדמא במלת זָבַת כעין כלל הצריך לפרט הנדרש בתבנית הטעמים חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא – מרכא תביר טפחא, תבנית טעמים המלמדת על קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, כאן הוצאת משקין מרשות לרשות בשבת, ששונים בהלכותיהם לגבי הנושא. בְּאָנּוּ - זקף-גדול בתפקיד של שלוש קבוצות של שיעורי משקין להוצאה מרשות לרשות בשבת, דרשת השיעורין מרומזת בטעם תלשא של מלת וְגַם

ככתוב ב-משנה מסכת שבת פ"ח,מ"א (קבוצה א) המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית שמן כדי לסוך אבר קטן מים כדי לשוף בהם את הקילור (קבוצה ב) ושאר כל המשקין ברביעית (קבוצה ג) וכל השופכין ברביעית רבי שמעון כ"ה-תשרי-התשע"ו 8-Oct-15 ©ZZFisher 190/268 טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשע"ד - התשע"ה zzzf@bezeqint.net 972-3-6486221 www.torah-cantillation-analytics.nationalfinder.com עלויו כל נשמות ישראל, עלויו נשמות הורי והורי רעיית

אומר כולן ברביעית ולא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן (למי שמקפיד עליהם, צרך אותם):

רלב"ג (כז-כח) והנה אמרו למשה בפני כל העם, שהארץ היא זבת חלב ודבש מרב דשנה ורעננותה, לטוב המרעה אשר שם לצאן, ולדבורים; או יהיה הדבש - דבש תמרים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ספ"ד רצז);

במדבר שלח-לך יג,לא:

וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עָלוּ עִמּוֹ אָמְרוּ לֹא נוּכַל לַעֲלֹת אֶל-הָעָם כִּי-חַזֵּק הוּא מִמֶּנּוּ:

וְהָאֲנָשִׁים - קדמא ואזלא במלה אחת, עשרה המרגלים בדעה ובאמירה שוה

וְהָאֲנָשִׁים - קדמא ואזלא במלה אחת, בעושה תלוי המעשה, הם הגורם המרכזי להכשלת העם בבכיה לחינם ועונשה בכיה לדורות

במדבר שלח טו,ג - ה:

[ג] וְעֵשִׂיתֶם אִשָּׁה ה' עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ בְנֵדָה אוֹ בְמַעֲרִיכֶם

לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח ה' מִן-הַבֶּקָּר אוֹ מִן-הַצֹּאן:

[ד] וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַה'

מִנְחָה סֶלֶת עֲשָׂרוֹן בְּלוּל בַּרְבַּעִית הַחֵיִן שָׁמֶן:

[ה] וְגִינּוֹ לְנֹסֶף רְבִיעִית הַחֵיִן תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אוֹ לְזָבַח

לְכַבֵּשׁ הָאָחֵד:

ראה ויקרא מצורע יד,י, ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (י) עדיין הדבר צריך, כשהוא אומר (במ' שלח טו,ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, או לְזָבַח להביא את אשמו.

בתו"כ הבא יש שלוש הוכחות כי העשרונים הבאים עם בהמות המיטהר הם מנחת נסכים ולא מנחה הבאה בפני עצמה.

המשך ל-ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (ט) ... וְשִׁלְשָׁה עֲשָׂרִים סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשָׁמֶן לְכַבֵּשׁ הָאָחֵד, יוכל למנחה (הבאה לעצמה, שממנה רק קמיצה לאשים ואין עמה יין).

(טט – א) כשהוא אומר (וי' מצ' יד,ב) וְהָעֵלָה הַפָּתָן אֶת-הָעֵלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה הַמְּזַבְּחָה לִימָד שאינה אלא מנחת (נסכים לכל) בהמה (שכשם שהעולה כליל לאשים, כך מנחת כל בהמה שמביא המיטהר כליל לאשים).

ספרא מצורע פרשה ב פרק ב (י) עדיין הדבר צריך (היינו לימוד זה אינו מספיק, א) אולי כוונת הכתוב וְאֶת-הַמִּנְחָה מלמדת על מנחה הבאה לעצמה שאינה כליל לאשים, ולא נאמר כי דומה לעולה (הח"ח): (ב) שאפשר היה לומר שאחד מן העשרונים היה מנחת נסכים אל העולה שטעונה נסכים בכל מקום. ושניים האחרים היה מנחה בפני עצמה לא נסכים לחטאת ואשם שלא מצאנו להם נסכים בשום מקום (התורה"מ). (ג) וגם צריך למוד אם יביא עמהם יין לנסכים כיון שהדבר הידוש (התורה"מ).

(טט – ב) (ולכן מביא לימוד נוסף הנדרש מפסוקים הבאים), במדבר שלח טו,ג - ה:

[ג] וְעֵשִׂיתֶם אִשָּׁה לַה' עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ בְנֵדָה אוֹ בְמַעֲרִיכֶם לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח ה' מִן-הַבֶּקָּר אוֹ מִן-הַצֹּאן: [ד] וְהִקְרִיב הַמִּקְרִיב קָרְבָּנוֹ לַה' מִנְחָה סֶלֶת עֲשָׂרוֹן בְּלוּל בַּרְבַּעִית הַחֵיִן שָׁמֶן: [ה] וְגִינּוֹ לְנֹסֶף רְבִיעִית הַחֵיִן תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אוֹ לְזָבַח לְכַבֵּשׁ הָאָחֵד:

כשהוא אומר (במ' שלח טו,ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, או לְזָבַח להביא את אשמו.

פ' הח"ח כשהוא אומר בפרשת נסכים (במ' שלח טו,ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה אוֹ לְזָבַח. ותיבות אלו יתירים דהא לעיל (טט – במ' שלח טו,ג) עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח איירי קרא בהם (טט – כבר כתבם) אלא הני ג' ריבויים על מצורע קאי וכדמסיים (טט – במ' שלח טו,ה) תַּעֲשֶׂה עַל-הָעֵלָה זו עולת מצורע, לְזָבַח להביא חטאת מצורע, או לְזָבַח להביא את אשמו.

מלמד הכתוב (במדבר שלח טו,ג – ה) כי כל אחד מקרבנות המצורע (עולה, אשם, חטאת) בא עם מנחת נסכים של עשרון סלת, ונסכים רביעית חין יין.

ההוכחה השלישית היא ממהר דל וי' מצ' יד,כא ולכן אינה מוצגת כאן

במדבר שלח טו,ח:

וְכִי-תַעֲשֶׂה בֶן-בֶּקָר עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח

לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ-שְׁלָמִים לַה':

בבלי מנחות צא,ב לומד (י,טו) וְעֵשִׂיתֶם כָּל עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ בְנֵדָה אוֹ בְמַעֲרִיכֶם פֶּרֶט לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח חזר וכלל

והפסוק (טו,ח) וְכִי-תַעֲשֶׂה בֶן-בֶּקָר עֲלֵיהֶם אוֹ-זָבַח לְפִלֵּא-נָדָר אוֹ-שְׁלָמִים לַה' יצא מן הכלל ופרט וכלל שנדרש ב-(במ' שלח טו,ג) ללמד על הכלל שכל סוג קרבן מהמוזכר ב-(י,טו) יבוא בבהמה אחת אם המביא לא פירט אחרת ועם כל בהמת קרבן יביא נסכים משלה. כאילו מסקנה זאת מרומזת בכלל בתראה (י,טו) לַעֲשׂוֹת רִיחַ נִיחַח לַה' - גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן, יצא מן הכלל לידון בענין כענינו יצא להקל ולא להחמיר, שהמפלא נדר או נדבה וסתם דבריו, התחייב בבהמה אחת בלבד ונסכיה.

ראה קדמא מהפך פשטא - כלל הצריך לפרט, גרשיים מהפך פשטא, כלל ופרט

במדבר שלח-לך טו,יד: וְכִי-יִגְדֹר אֶחָדֶם נָדָר אוֹ אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדַרְתֵּיכֶם וְעֵשָׂה אִשָּׁה רִיחַ-נִיחַח לַה' פֶּאֶשֶׁר תַּעֲשׂוּ בֶן יַעֲשֶׂה:

(במ' שלח טו,יד) ... אוֹ אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם לְדַרְתֵּיכֶם - מהפך פשטא מונח זקף-קטן במלה אחת,

(במ' שלח טו,יד) ... לְדַרְתֵּיכֶם - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ע"פ ספרי והתורה והמצוה, להודיע כי תמשך קבלת גרים גם בדורות שאין בהם קרבנות. ראה (טו,טו). השוואת כניסת גרים לישראל לכניסת ישראל עצמם. אפשר כי אוֹ אֲשֶׁר-בְּתוֹכְכֶם -

מהפך פשטא, נדרש להוציא את ההשוואה מפשטא המלאה (ברית מילה, טבילה, קרבן). כי לגבי הקרבנות יש שני שינויים: (א) ישראל

נכנסו לברית בעולות פרים או כבשים (חגיגה ו,ב) כנאמר ב-(שם' מש' כד,ה) וַיִּשְׁלַח אֶת-נְעָרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֵוּ עֹלֹת וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה' פְּרִים: ואילו ע"פ תורה תמימה הערה כח) ומהו קרבן הגר, עולת בהמה או שתי תורים או שני בני יונה ושניהם עולה.

(ב) ובזה"ז שאין קרבן צריך מילה וטבילה (בלבד), וכשיבנה ביהמ"ק יביא קרבן [תורה תמימה הערה כח].

**במדבר שלח-לך יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֵאמֹר כְּנוֹטְרִיקוֹן לֹא אִמּוֹר וְהַמּוֹדֵגֶשׁ בְּטַעַם סְלוֹק כְּמַגְבִּיל,
במדבר שלח-לך יג,ב: שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים וַיְתַרְוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר-אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם:
במדבר שלח-לך יג,ג: וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרֶן עַל-פִּי ה' כָּלֵם אֲנָשִׁים רֵאשִׁי בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַמָּה:
דברים א,כג: וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִמֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט:**

**במדבר שלח-לך יג,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: לֵאמֹר כְּנוֹטְרִיקוֹן לֹא אִמּוֹר, וְטַעַם סְלוֹק כְּמַגְבִּיל לְדַבְרִים אַחֲדִים, כְּפִי שֶׁמִּתְבָּרַר
ע"פ מַעֲשֵׂי ה' מַעֲשֵׂי תוֹרָה פֶּרֶק כָּב (פֶּרֶשֶׁת שֶׁלַח) ... (א) שְׁלַח אֲנָשִׁים (בְּמִ שְׁלַח יג,ב) שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים הוּא
מִהֲש"י. מִשֶׁה רָצָה לְהִימְלֵךְ בְּשִׂכְנָה, וְהִשִּׁי"ת רָאָה שְׁאִינֶם מֵאֲמִינִים בְּנִצְחוֹן נִיסי (שְׁאִין לָהֶם יְכוּלֹת לְקַחְתָּה אֲבָל אֲנִי הוּא הַנּוֹתֵן) וְאִם יִשִּׁיב
שְׁלַח יִשְׁלַחוּ יִחְזִיקוּ בְּקִטְנוֹת אֲמוֹנָה וְיִשׁוּבוּ לְנִסּוֹת ה', לְכֵן מִיָּהֳרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִיבּוֹר זֶה לֵאמֹר שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים לְמִשְׁחָה שִׁישְׁלַח
מִבְּלַתִּי שִׁיאֲמַר לָהֶם שְׁצִרִיךְ הַמְּלָכָה בְּשִׂכְנָה, ... רָצָה לֹמַר לְדַעְתֶּךָ מֵעֲצֻמְךָ בְּלַתִּי הַמְּלָכָה, וּמִטַּעַם זֶה אֲמַר מִשֶׁה וַיִּיטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי, כִּי
לֹא הוֹרְשָׁה לֹמַר שֶׁכֵּבֶר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִוָּה לְשַׁלּוֹחַ.**

**(ב) שְׁלַח לָתֵת לְעַם מִקּוֹם לְטַעוֹת שֶׁהֵם הַמְּשַׁלְּחִים וְיִתְחַיְבוּ הַמְּרַגְלִים לְהִשָּׁבֵל לְשׁוֹלְחָם (הַעַם) וּמִזֶּה יִמְשָׁךְ לְעַם מְכֻשׁוֹל, אֲלֵא יִשִּׁיבוּ אֶל
מִשֶׁה לְבַדּוֹ. וְלִכְךָ נֹאמַר שְׁלַח לָךְ, וְכֵן נֹאמַר וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשֶׁה, וְאִמְרוּ (ז' א,ג) וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, לֹא אֲמַר וַיִּיטֵבוּ דְבָרֵיכֶם רַק הַדָּבָר,
רָצָה לֹמַר בְּזֶה שְׁעִנְיָן הַשְּׁלִיחוֹת הִיא טוֹב בְּעֵינָיו לְעִשׂוֹתוֹ הוּא, לֹא שֶׁהֵם יַעֲשׂוּהוּ.**

**וְמָה שֶׁנֹּאמַר (בְּמִ שְׁלַח יג,ב) תִּשְׁלְחוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם. אֵין פִּירוּשׁוֹ שִׁישְׁלַח נְשִׂיאִים, שְׂרָאשִׁים נִקְרָאוּ לֹא נְשִׂיאִים, רַק פִּירוּשׁוֹ שֶׁכֵּל
הַנְּשִׂיאִים עִם מִשֶׁה יִהְיוּ הֵם הַמְּשַׁלְּחִים, לֹא כֹל הַעַם כְּאִשֶׁר בִּיקֶשׁוּ הֵם, וְאִמְרוּ כָּל נְשִׂיא בָהֶם שֶׁבֵּל אֶל אֹמְרוֹ לְמִטָּה אֲבֹתָיו, פִּירוּשׁ
לְמִטָּה שִׁישׁ בּוֹ נְשִׂיא, כִּי שִׁבְט לְוִי לֹא הִיא לָהֶם נְשִׂיא. וְאִמְרוּ עַל-פִּי ה', כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁבְּצִוּוֹי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלַחֵם מִשֶׁה, וְזֶהוּ
שֶׁנֹּאמַר (בְּמִ שְׁלַח יג,ג) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאֵרֶן עַל-פִּי ה', שְׁצִוָּה שְׁלַח יִהְיוּ הֵם הַמְּשַׁלְּחִים רַק הוּא, וְכֹל זֶה עֲשֵׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְהַצִּיל יִשְׂרָאֵל מִן הַמְּכַשִּׁילָה.**

**שְׁלַח-לָךְ – מִקֶּפֶר כְּרַב-מִצְבָּב מִי הַמְּשַׁלְּחָה וְלִכְן לְמִי חַיִּיבִים הַמְּרַגְלִים תְּשׁוּבָה: (א) הַעַם הוּא הַמְּשַׁלְּחָה (ב) מִשֶׁה הוּא הַמְּשַׁלְּחָה. מִשֶׁה הַמְּשַׁלְּחָה
מִחַיִּיב תְּשׁוּבָה אֵלָיו לְהַצִּיל הַמְּרַגְלִים וְהַעַם מִלְּהִיכְשֵׁל בְּחוֹסֵר אֲמוֹנָה בְּנִצְחוֹן נִיסי, וּבַהּוֹצֵאת דִּיבַת הָאֶרֶץ רַעָה.
אַחֲרֵי שִׁבְרִירוֹ מִי הַמְּשַׁלְּחָה יִתְבָּרַר כִּי שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים – מוֹנַח רְבִיעֵה מְדַגֵּישׁ אֶל תְּכוֹנוֹת חִיפֵשׁ מִשֶׁה בְּאֲנָשִׁים שִׁישְׁלַח לְמִשְׁמִימָה כְּדֵי שִׁיְהִי
מִחַיִּיבִים אֵלָיו כְּמִשְׁלַח (וּבַהֶעֱלַם מִחַיִּיבִים לֵה' שְׁצוּה אֶת מִשֶׁה לְבַחֲרוֹר אֲנָשִׁים מְתַאֲמִים שְׁלַח תְּצַא מְכַשִּׁלָה מִהַשְּׁלִיחוֹת).**

**בְּבַלִּי סוּטָה לז,ב ... שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים – אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ: שְׁלַח-לָךְ - מְדַעְתֶּךָ, וְכִי אֲדָם זֶה בּוֹרֵר חֶלֶק רַע לְעַצְמוֹ? וְהִינְנוּ דְכַתִּיב: (ז' א,ג)
וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ: בְּעֵינֵי – וְלֹא בְּעֵינָיו שֶׁל מִקּוֹם.**

**יִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת דְּבָרִים רַמֵּז תַּתֵּד ... לְכֵךְ נֹאמַר (ז' א,ג) וַיִּיטֵב בְּעֵינֵי הַדָּבָר, וַאֲקַח מִמֶּם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲנָשִׁים מִן (טט – א) הַבְּרוּרִים
(אֲפֶשֶׁר שֶׁמִּשְׁמַעָה כְּמוֹ בְּתִיב"ע בְּרִירוֹן = נְבַחְרִים) שְׁבַכְסָם (טט – ב) מִן הַמְּסוֹלְתִין (טט – נְקִי הַדַּעַת) שְׁבַכְסָם,**

**רַמְב"ן בְּמַדְבַּר יג וְהַשֵּׁם שְׁצוּה שִׁישְׁלַח אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו וְגו' כְּעֵינֵי שֶׁנֹּאמַר בְּשִׁמּוּאֵל (ש"א ח ז) שְׁמַע בְּקוֹל הַעַם לְכֹל אֲשֶׁר
יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ כִּי לֹא אוֹתֶךָ מֵאִסּוֹ כִּי אוֹתִי מֵאִסּוֹ מְמַלֵּךְ עֲלֵיהֶם. וְהִנֵּה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה לֹא נִקְבְּוּ בְּשִׁמּוֹת עַל פִּי הַשֵּׁם כְּאִשֶׁר הִיא בְּפִקּוּדִים (לְעִיל א ה – טו)
וּבְחִלּוֹק הָאֶרֶץ (לְהֵלֵךְ לְדֵי יט – כח), כִּי מִצְוֹת ה' לֹא תִבָּא בָהּ תְּקֵלָה לְעוֹשִׂיָהּ וְשׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יִדַּע דְּבַר רַע, רַק הוּא יִתְבָּרַךְ צוּה לְמִשְׁחָה אִישׁ
אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ וְגו' וְשִׁיְהִי (טט – ג) נְשִׂיאִים (טט – ב) בְּעֵלֵי תְּכוֹנוֹת הַמְּכַשִּׁירוֹת אוֹתָם לְהִיּוֹת בְּעַתִּיד מוֹעֲמֵדִים לְנִשְׁיאוֹת הַשְּׁבֵט),
וּמִשֶׁה מְדַעְתּוֹ בִּירַר אֶת אֱלֹהֵי וְשַׁלְּחָם, וְהֵם גְּמָלוֹ לְנַפְשָׁם רַעָה:**

אַלְשִׁיךְ דְּבָרִים א ... וַאֲקַח אֲנָשִׁים כו' שְׁהוּא (טט – ד) חֲשׁוּבִים רֵאשֵׁי שְׁבֵטִים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְט,

**בְּעַל הַטּוֹרִים - שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים ס"ת חֲכָם. (טט – ה, ו, ז) חֲכָמִים וְצַדִּיקִים, שְׂרֵי חֲמִשִּׁים. זְכַר חַיִּים – עַה"ת הֶרֶב חַיִּים יְהוּדָה מֵאִיר מוֹיִזְנִיךְ הַשְּׁמַטָּה
לְפָרִי שְׁלַח ע' רַנּו (אוֹצֵר הַחֲכָמָה) תְּרַגּוּם יוֹנָתָן תְּרַגּוּם אֲנָשִׁים – גּוֹבְרִין חֲרִיפִין, (חֲכָמִים חֲרִיפִין שֶׁבְּגַלְל הַרִיפּוֹתָן מְכַרְעִים נֶגַד הַמְּקוּבָל אַחֲרֵי רַבִּים
לְהוֹת)**

**אִישׁ אֶחָד - חֲשִׁיבוֹת, כ-רַשְׁב"ם (טט – ה) גִּיבּוּרִים, שְׁאִינֶם יִרְאִים, רֵאוּיִים לְלַכַּת בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה, מִתְחַזְּקִים לְשִׂאת מְפָרֵי הָאֶרֶץ, וּב-בְּעַה"ט
יג,כ כְּאֲנָשִׁים גְּבוּרִים לְקַחַת וְלֹא תְּגוּרוּ מִפְּנֵי אִישׁ**

**רַשְׁב"ם כָּל נְשִׂיא בָהֶם עֵיקַר פְּשׁוּטוֹ כֵךְ: כֹּל אֱלֹהֵי שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲנָשִׁים תְּקַח מֵאוֹתָם שְׁבִישְׂרָאֵל (טט – ט) שְׁנֵשׂא אוֹתָם לְבַם לְלַכַּת, שְׁתַּכּוּיִן
אֶת הַעַם מִי הָאִישׁ שִׁירְצָה לְלַכַּת לְרַגְלָה אֶת הָאֶרֶץ, וּמֵאוֹתָם שִׁיאֲמָרוּ לְלַכַּת תְּקַח וּתְבַחֲרוּ מֵהֶם שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי וְכו'. כָּל נְשִׂיא בָהֶם הַטַּעַם
שְׁתַּחַת כָּל מוֹכִיחַ פִּירוּשׁוֹ, כֹּל אֱלֹהֵי הִי"ב הִנֵּה יִהְיֶה נְשִׂיא בְּאוֹתָם הַמְּתַנַּדְבִּים לְלַכַּת, כְּמוֹ (תְּהִלִּים ח,ז) הַמְּשִׁילָהוּ בְּמַעֲשֵׂי יְהוָה כָּל שְׁתָּה
תַּחַת-רַגְלָיו:**

**סְכּוּם: שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים – מוֹנַח רְבִיעֵה, בְּתַפְקִיד לְפַחוֹת אַרְבַּע, אֵלּוֹ תְּכוֹנוֹת שְׁחִיפֵשׁ מִשֶׁה בְּאֲנָשִׁים שִׁישְׁלַח לְמִשְׁמִימָה: (טט – א) הַבְּרוּרִים
(אֲפֶשֶׁר שֶׁמִּשְׁמַעָה כְּמוֹ בְּתִיב"ע בְּרִירוֹן = נְבַחְרִים) שְׁבַכְסָם (טט – ב) מִן הַמְּסוֹלְתִין (טט – נְקִי הַדַּעַת) שְׁבַכְסָם, (טט – ג) נְשִׂיאִים (טט – ב) בְּעֵלֵי תְּכוֹנוֹת
הַמְּכַשִּׁירוֹת אוֹתָם לְהִיּוֹת בְּעַתִּיד מוֹעֲמֵדִים לְנִשְׁיאוֹת הַשְּׁבֵט), (טט – ד) חֲשׁוּבִים רֵאשֵׁי שְׁבֵטִים (רֵאשֵׁי בֵּית אֲב, מִשְׁפַּחוֹת), (טט – ה, ו, ז) חֲכָמִים
וְצַדִּיקִים, שְׂרֵי חֲמִשִּׁים, (טט – ה) גִּיבּוּרִים, שְׁאִינֶם יִרְאִים, רֵאוּיִים לְלַכַּת בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה, מִתְחַזְּקִים לְשִׂאת מְפָרֵי הָאֶרֶץ, (טט – ט) שְׁנֵשׂא
אוֹתָם לְבַם לְלַכַּת, שְׁתַּכּוּיִן אֶת הַעַם מִי הָאִישׁ שִׁירְצָה לְלַכַּת לְרַגְלָה אֶת הָאֶרֶץ,**

**וַיְתַרְוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן – פֶּשֶׁטָא מוֹנַח זְקַף-קָטָן, שְׁנֵי לִימוּדִים כְּפִשְׁט הַכְּתוּב,
(א) קַהֲלַת רַבָּה (וּלְנָא) פֶּרְשָׁה א נִיגַן וְנִתְתִי אֶת לְבִי לְדָרוֹשׁ וְלְתוֹרָה בְּחֲכָמָה, מֵהוּ וְלְתוֹרָה בְּחֲכָמָה תוֹרָה לְחֲכָמָה לְעִשׂוֹת תוֹרָה לְחֲכָמָה (ע"י
קִיבוֹץ חֲכָמִים וְעִיּוֹן בְּסַפְרִים), הַמְּד"א (בְּמִ שְׁלַח יג,ב) שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים וַיְתַרְוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, מִכָּאֵן מוֹבֵן גַּם הַהִתִּירִים הִיוּ צָרִיכִים לְהִיּוֹת
חֲכָמִים.
רַמְב"ן ... אֵז נִמְלֵךְ מִשֶׁה בְּשִׂכְנָה, וְנִתֵּן לוֹ הַשֵּׁם רִשׁוֹת וְאִמְרוּ לוֹ (בְּמִ שְׁלַח יג,ב) שְׁלַח-לָךְ אֲנָשִׁים וַיְתַרְוּ אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן, וַיִּדְעוּהוּ וַיִּגִּידוּ
לְכֶם וְעַל פִּיהֶם תִּתְעַצּוּ בְּעֵינֵי הַכְּבוֹשׁ:**

(ב) **מדרש תנחומא (בבב) פרשת שלח סימן א (במ' שלח יג,א) ונדבר ה' ... (במ' שלח יג,ב) שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען.** כך דרש רבי תנחומא בר אבא, ילמדנו רבינו מהו לפרוש לים הגדול קודם לשבת שלשה ימים, כך שנו רבותינו אין מפליגין בספינה לים הגדול שלשה ימים קודם לשבת, בזמן שהוא רוצה להלוך במקום רחוק, אבל אם מבקש לפרוש כגון מצור לצידון, מותר לו לפרוש אפי' בערב שבת, שהדבר ידוע שהוא יכול לילך מבעוד יום, והני מילי בשלוחי הרשות, אבל בשלוחי מצוה מותר לו לפרוש באיזה יום שירצה, למה שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת, וכן אתה מוצא בסוכה, שנינו שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, שאין לך חביב לפני הקדוש ברוך הוא כשליח שהוא משתלח לעשות מצוה, ונתן נפשו להצליחותו, ואין לך אדם שנשתלחו לעשות מצוה ונתנו את נפשם להצליח בשליחותו, כאותן שנים ששלח יהושע בן נון, [שנאמר וישלח וגו'] שנים אנשים מרגלים חרש המרגלים כשלוחי מצוה לא חייבים לשמור שהת וצאיכים להיות מוסרי נפש לביצוע שליחותם. למאן דאמר שמתן תורה היה ביום ז' סיון שהיה שבת, אז בשנה פשוטה של 354 יום, שנה אה"כ ז' סיון היה ביום רביעי בשבוע. נחשב את יום יציאתם לדרך מתשעה באב שבילילו העם בכה בגלל דבת המרגלים על ארץ-כנען. המרגלים הגיעו בחזרה במנחה של ח' מנחם-אב, וארבעים יום קודם היה יום יציאתם לדרך. לכן המרגלים יצאו ביום כ"ח סיון. כ"ח סיון הוא 21 יום אחרי ז' סיון, לכן גם היה ביום ד' היינו בתוך שלושה ימים לשבת. וב-סדר עולם סוף פ"ח נסעו מחצרות ובאו למדבר פארן בכ"ח סיון וב-לקח טוב על (במ' שלח יג,ג) וישלח אתם משה ממדבר פארן זה היה בתשעה ועשרים בסיון. (שזה יום חמישי בשבת בתוך שני ימים לשבת). בהיותם שלוחי מצווה יצאו לדרך ארוכה בפחות משלושה ימים לשבת ודחו את השבת בשש השבתות שהיו בתוך ה-40 יום. עתה יוסבר הפסוק כך:

(במ' שלח יג,ב) שלח-לך – מקף כרב-מצב של (א) שליח לדבר רשות (ב) שליח לדבר מצוה. איש אָחַד – מונח תלישא-קטנה, כעין שני טעמי תרסא, תרסא אחת – שיעור זמן יציאה לדרך קודם לשבת לדבר רשות למקום רחוק, לא בפחות משלושה ימים לשבת, במקום קרוב בתוך יום. אבל שליח לדבר מצווה יוצא בכל יום שירצה ואז תרסא, בשם תלישא תרמו לכעין עקירה היינו דחית שבת מפני שליחות המצוה.

תרסא אחת בתפקיד כעין אומדנא, היינו עריכת אומדנא על הארץ ועל יושביה כנאמר להם ע"י משה ב-(במ' שלח יג,ח - כ) (יח) וראיתם את-הארץ מה-הוא ואת-העם הישב עליה התיק הוא הרפה המעט הוא אסרוב: (יט) ומה הארץ אשר-הוא ישב בה הטובה הוא אסרעה ומה הערים אשר-הוא יושב בהן הכמחנים אם כמבצרים: (כ) ומה הארץ השמנה היא אסרעה על אסרעו והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי פגורי ענבים: ויתרו את-ארץ כנען טעם זקף-קטן במלת כנען עשוי לרמוז לשתי מטרות באומדנא (א) אומדנא רוחנית (במ' שלח יג,ג) תגשבה עין אסרעו הערכה היש בארץ צדיקים שזכותם מגינה על יושביה. (ב) אומדנא של טכסיסי כבוש כפי' רמב"ן ... אז נמלך משה בשכינה, ונתן לו השם רשות ואמר לו (במ' שלח יג,ב) שלח-לך אנשים ויתרו את-ארץ כנען, וידעוה ויגידו לכם ועל פיהם תתיעצו בענין הכבוש:

איש אָחַד - קדמא ואזלא, תבנית הטעמים מלמדת שיש כאן כעין כלל מלמד, המלים איש אָחַד איש אָחַד הם פרט ראשון, והפרט השני הוא למטה אבתיך תשלחו - מהפך פשטא זקף-קטן, כָּל – המילה משמשת כעין כלל סוגר. לפנינו תבנית כעין כלל ופרט וכלל. ואין בכלל הראשון אלא מה שיש בפרט. הכלל הסוגר מרבה על הכלל הפותח מעין הפרט, היינו לפי תכונות הפרטים. לכן העשרה המרגלים האחרים היו אמורים להיות בעלי תכונות הדומות ליהושע וכלב וכן בדבקותם בה'.

ביאור הפרט ע"פ מאור ושמש איש אָחַד איש אָחַד למטה אבתיך רומז ליהושע בן-נון ולכלב בן-יפונה, אחד לכל מטה ולכן לא כתוב למטה אבותיהם, שהם יתרו את הארץ ויאמרו שבה. (אמנם מאור ושמש סיים פירושו כך: לפי זה פירושו רש"י הוא כך; אני איני מצוה לך לשלוח י"ב איש רק שנים, ואם ילכו יותר חייהם שאני נותן להם מקום לטעות וכו')

הכתוב למטה אבתיך תשלחו: מלמד על כוונת העם בשליחת המרגלים לידיעה על גשמיית הארץ, אם טובה אם רעה, ומצד קטנות אמונה סברו שיצטרכו לכבשה בדרך הטבע, ועוד שכל מטה רצה לברר חלקו לפני שינתן לו בגורל מעם ה'. זכר חיים – עה"ת מלמד שרבים אמרו שלא הגיע העת לירש הארץ, שעדיין אין זכות הדור גורם לירש הארץ.

למטה אבתיך תשלחו - מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית הטעמים של הפרט השני מרמזת שעשרה המרגלים פרט ליהושע וכלב, שכפי שמלמד הכלל הסוגר נבחרו מפני דמיון תכונותיהם ליהושע וכלב ודבקות בה' כמותם, היו צריכים להפוך מפשט כוונת העם, ללכת אחרי החיפות יהושע וכלב ולשוב אל משה ששלחם מאוחדים עם דעת יהושע וכלב שהארץ ירושה מאבותינו וכיבושה יהיה ע"י ה' וה' אמר לעלות ולכבוש אז נעלה וה' יעשה. אבל עשרה המרגלים האחרים היו להם פניות אישיות שלא יוכלו ללמוד תורה כמו במדבר ללא טרדות, ושבראץ ישראל ימנה משה ראשים אחרים לכן לא הפכו מכוונת העם לידיעה על גשמיית הארץ והוציאו דבת הארץ רעה.

נחזור שוב לפי' רשב"ם ונבארו בהקשר לתבנית הדרישה של כלל ופרט וכלל. כָּל נְשִׂיא – ע"פ רשב"ם הטעם שתחת כָּל (טפחא) מוכיח פירושו, כל אלה הי"ב הנה יהיה נְשִׂיא באותם המתנדבים ללכת, כמו (תהלים ח,ח) תמשילוהו כמעט: הך כָּל שתה תחת-רגליו: (א) טעם טפחא של כָּל משמש כפוחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריו נְשִׂיא כָּהֶם, (ב) כָּל – טפחא ללא מרכא לפניו, האפיון המשותף פועל על כל התבנית הכתובה לפני-כן לרבות כעין הפרט. ע"פ רשב"ם היו רבים שנשא אותם לבם ללכת, רשב"ם תקח מאותם (הרבים) שבישראל שנשא אותם לבם ללכת, ... ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר (בָּהֶם) – סלוק שתגביל את הבחירה אל אלו שטעם מרכא במלת מ נְשִׂיא מרבה במ תכונה שראויים להיות נְשִׂיא. וכפי' בעל הטורים שעתה הם אמנם חכמים וצדיקים, אך עדיין שרי חמשים. ואכן מתוך י"ב מרגלים יהושע בן-נון התמנה לנשיא (כעין מלך) עם ישראל, וכלב בן-יפונה התמנה לנשיא שבט יהודה. מה שמלמד מה היו שאר המרגלים בכח אם היו מתנהגים כמו יהושע וכלב.

ע"פ פי' אלשיך מגמת העם הייתה לשלוח אנשים ריקים מדלת העם, כמשפט המרגלים, ועל כן לא שמו לבם אם יסתכנו. אבל הסכנה הייתה שהם יהיו קטני אמונה, גם חסרי יכולת הערכת הארץ ויושביה, ובעקבות מה שיראו בארץ כנען יעדיפו להישאר במדבר או אפילו לחזור למצרים, כפי שגם קרה לעשרה מן המרגלים שנבחרו בקפידה. לכן צוה ה' למשה להוציא מן הפשט של חשיבת העם כמרומז

בתבנית הטעמים של **לִמְטָה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, ולשלוח אחרי בירור **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד** ... **כָּל נְשִׂיא כְּהֵם** ועדיין היה צריך להכוננת ה' כנאמר ב-(**במ' שלח יג**), **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה** ומה שהיה לו למשה לעשות, שהוא לברר מי ומי ההולכים שיהיו צדיקים עשה הוא (שם) יתברך. וזהו **עַל־פִּי ה'** והוא מאמרם ז"ל (ילקוט שלח רמז תשמב), שהיה הקדוש ברוך הוא אומר פלוני צדיק הוא וכו', כי כשרים היו באותה שעה. ואומר **מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן** שהוא מיותר (וגם מרומז בטעמי התבנית מרכא טפחא, יתור לרבות). הוא לומר שבשלחם **מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן** היו כלם אנשים, כלומר צדיקים, אך אחרי כן נתקלקלו:

ובדרך פנימיות התורה מובא חלק מהסברו של **מלבי"ם** – **ארץ חמדה (במ' שלח יג)**, **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לִמְטָה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ**. מבואר בדברי האר"י ז"ל כי נשמת השבטים נתלכשו במרגלים כ"א בנשיא שלו, ונשמת לוי נתלכש ביהושע כי לוי לא שלח מרגל בפועל. ועז"א **אִישׁ אֶחָד לִמְטָה אֲבֹתָיו** דוקא כי האבות הם השבטים נתלכשו בהם. ואומר (**במ' שלח יג**), **רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה**: לפי זה **לִמְטָה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, שני למודים (א) כהוסבר לעיל שנשלחו אנשים נעלים בעם ולא פשוטים כמחשבת העם (ב) שליח כל שבט היה מלווה בנשמת אבי השבט.

במדבר שלח-לך יג: **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן עַל־פִּי ה' כְּלֶם אֲנָשִׁים רֹאשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵמָּה**:

וַיִּשְׁלַח – קדמא, ללמד שאפשר כי פרשת המרגלים הוקדמה במיקומה להיות סמוכה לפרשת מרים, כדי שיראו זאת הצדקת שלקתה ע"י לשון הרע ויסתכלו ולא יוציאו דבה (רא"ש) אבל מבחינת זמנה ארעה אחרי פרשת קרח. אפשר שמרמז למה שכתב **אליה מזרחי, הרב אליהו מזרחי** בפירושו על רש"י עה"ת (אוצר החכמה) ע' 7? (א,ו) (רש"י) כתב בפרשת שלח לך ששילוח המרגלים היה קודם מחלוקתו של קרח ובפרשת אלה הדברים כתב וצירות זו מחלוקתו של קרח שהיא קודם שלוח המרגלים כדכתיב (**במ' בה' יבטו**) ו**אֶתָּר נִסְעוּ הָעַם מִחֻצְרוֹת וַיִּהְיוּ מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן**: פ וכתוב (**במ' שלח יג**), **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן** והן אגדות חלוקות בהכרח. ובחומש אוצר הראשונים – ד הרב יוסף דב אסיא (עורך) כתב כי פר' קרח קדם לפ' מרים והיא קדמה לפר' המרגלים

ע"פ הפי' על ספורנו (אוצר החכמה) למדבר פארן חלקים רבים, והחלק שעליו חל הענין הוא רק קדש ברנע שאליה שבו המרגלים (**במ' שלח יג**, **כה**) ו**יִשְׁבּוּ מִתּוֹר הָאָרֶץ מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם**: (כו) ו**יִלְכְּוּ וַיִּבְאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־כָּל־עַדְתַּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר פֶּאֶרְזָן קְדָשׁוֹ** וגו'

רמב"ן דברים לג, ו**נִרְחַ מִשְׁעִיר לָמוֹ** – כי אחרי נסעם מסיני במסע ראשון שכן הענין במדבר פארן, ומשם שלח מרגלים שנאמר (**במ' שלח יג**), **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן**, ונתנדה העם ולא היה הדבור עם משה עד שבאו לשעיר בגבול בני עשו בסוף הארבעים לרמב"ן אפשר שמרמזו במרכא תביר מרכא טפחא שמפני חטא המרגלים ענין אחד זה נדוי העם ענין אחר חסרון דבור ה' אל משה. פרושי ר' יהודה החסיד (אוצר החכמה) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן עַל־פִּי ה'**: ואחכך (**במ' שלח יג**) **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה לְתוֹר אֶת־אֲרָץ כְּנָעַן**, שתי שליחיות הללו למה לי? פי' אבי מתחילה שילחם בפרהסיא בפני ישראל וחשב משה שמא יש מרגל שיגיד לכנענים, אחריכך בלילה אמר להם אל תלכו בדרך ישרה שלא יארבו לכם על הדרך. וניתפשו אתכם אלא תלכו בדרך עקלתון (**במ' שלח יג**), **עֲלוּ יְהוָה בְּנֹגֵב וְעֲלִיתֶם אֶת־הַהָרִים**: מצד אחר כודי שתראו כאילו אתם באים ממדינת שמעם ארץ ישראל. (מ,ק, מושב זקנים) **ילקוט חמש משה ומעלתו וזורו ומעלתם כל הנביאים** (אוצר החכמה):

קמח ששלח משה מרגלים, אמר להם אל תכנסו כנעבים. אם יאמרו לכם על מה באתם, תאמרו להם על חמשה תאנים [ועל חמשה רמונים] ואשכול אחד של ענבים. ואם יאמרו לכם שמא לעקר אילני עבודה זרה ולקוץ אשרה, תאמרו להם לאו. נכנסו כשלוחים וכחמרים, והגיע לחברון ונטלו משם חמשה תאנים וחמשה רימונים ואשכול אחד, צות בהם תלמי צוחה אחת ונפלו על פניהם ארצה. לאחר שנתישבה דעתם, אמר להם על מה באתם, והלא כל העולם כולו של אלהיכם הוא, ולמי שהוא רוצה נותנו, [אמרו להם לאו], שגרום בשלום ולא הרגום, ובשכר זה שייר מהם הקדוש ברוך הוא עד גלות הבית האחרון, ויש אומרים עד אותה שעה (ע"ש באריכות ד"ה (**במ' שלח יג**), **וַיִּשְׁלַח אֹתָם מִשָּׁה מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן**], בשם **תנא דבי אליהו (רבה כט)**: **אֲתָם מִשָּׁה מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן** – מרְכָא תְבִיר מְרַכָא טַפְחָא – קבוצה עם הלכה או ענין לא שוה לפרטיה; המרגלים נכנסו כשלוחים וכחמרים והציגו עצמם כסוחרי פירות,

מִשָּׁה מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן – תְבִיר מְרַכָא טַפְחָא - קבוצה שההלכה או הענין חל רק על חלק מפרטיה; באו על עסקי פירות הכחישו שבאו לעקור עבודה זרה למיניה.

ב-(**במ' שלח יג**), עלה נושא של שליח מצוה העוסק במצווה פטור ממצווה אחרת

ב-**מדרש תנחומא (בובר) פרשת שלח סימן א** (**במ' שלח יג**), **וַיִּדְבֶּר ה'** ... (**במ' שלח יג**) **שְׁלַח־לְךָ אֲנָשִׁים וַיְתַרְוּ אֶת־אֲרֶץ כְּנָעַן**. כך דרש רבי תנחומא בר אבא, ... **שְׁלוחי מצוה מותר לו לפרוש באיזה יום שירצה, למה שהוא שליח מצוה, ושליח מצוה דוחה את השבת**, נמשך כאן נושא זה עם ההלכה ב-**שו"ע או"ח הלכות תפילין סי' לה, ס"ח** * **כותבי תפילין ומזוזות * הם (כד) ח ותגריהם (כה) ותגרי תגריהם וכל העוסקים במלאכת שמים, פטורים מהנחת תפילין כל היום, ט זולת בשעת ק"ש ותפלה. הגה: * ואם היו * (כו) צריכים לעשות מלאכתן בשעת ק"ש ותפלה, * (כז) אז פטורין מק"ש ותפלה ותפילין. * (כח) דכל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת * (כט) אם י צריך לטרוח אחר האחרת, אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא טרוח, יעשה שתיהן (הגהת אשרי בשם א"ז ור"ן פ' הישן). (ראה בפירוט ביאור הלכה סימן לה, וספר חיי משה חלק ו'. תודות לרב י"מ רושצקי הי"ו)** מצב העוסק במצווה פטור מכל מצווה אחרת. מצב עוסק במצווה פטור ממצווה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת. מצב עוסק במצווה אם יכול לעשות מצווה אחרת כאחת בלא טרוח יעשה שתיהן.

נקשר הלכה זאת לתבניות הטעמים ב-(**במ' שלח יג**)

אֲתָם מִשָּׁה מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן – מְרַכָא תְבִיר מְרַכָא טַפְחָא – קבוצה עם הלכה או ענין לא שוה לפרטיה, בנושא העוסק במצווה פטור ממצווה אחרת. מצב עוסק במצווה פטור ממצווה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת. מצב עוסק במצווה אם יכול לעשות מצווה אחרת כאחת בלא טרוח יעשה שתיהן.

מִשָּׁה מִמֶּדְבָר פֶּאֶרְזָן – תְבִיר מְרַכָא טַפְחָא - קבוצה שההלכה או הענין חל רק על חלק מפרטיה; מצב העוסק במצווה כמו שליחות המרגלים, פקוח נפש, טיפול במת וקבורתו, פדיון שבויים, קבלת פני רבו פטור מכל מצווה אחרת.

5.9 במדבר קרח טז,א

במדבר קרח יח,ח – לב: שלוש פרשות, העוסקות במתנות כהונה מישראל ולוים, ומתנות לויים מישראל. אם נאמר כי פסוק (יח,ח) הוא מבוא לכ"ד מתנות כהונה אזי מספר הפסוקים בין (ט,ט) – (יח,לב) הוא כ"ד כעין רמז לכ"ד מתנות כהונה, אף שלא כולן מניויות כאן, ואפשר לומר כי התוכן ותבניות הטעמים מהווים כעין רישום מקוצר למתנות כהונה המניויות במקומות אחדים בתורה.

[ח] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-אַהֲרֹן וְאָנִי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמַתִּי לְכָל-קְדוֹשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֵי לֶחֶם-עֹלֹם:

פסוק (יח,ח) מבוא למתנות כהונה. **לְכָל-קְדוֹשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל** – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תפקידי תלישא, כגון שיעורין אלפניו ולאחריי, שיעור (בבלי חולין קלב) כ"ד מתנות כהונה הנמנות במקומות שונים בתורה, ואמורות להיות מרומזות בפסוקים הבאים. ויש לברר מהן לפי שיש שיטות אחדות במנינם.

אפשר כי **וַיְדַבֵּר ה' אֶל-אַהֲרֹן** מרמזת לפתיחת רמב"ם לכ"ד מתנות כהונה.

רמב"ם הלכות ביכורים פ"א,ה"א עשרים וארבע מתנות ניתנו לכהנים וכולן מפורשין בתורה, ועל כולן נכרתה ברית לאהרן, וכל כהן שאינו מודה בהן אין לו חלק בכהנים ואין נותנין לו מתנה מהן.

ה"ב וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך.

וכן כתב ה-**רמב"ם הלכות תרומות פט"ו,הכ"ב** כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה, וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בחלת חוצה לארץ שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנאמר **(במ' קרח יח,ז) עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתְּךָ אֶת-קִהְיֹתְךָ**. סליק הלכות תרומות.

רדב"ז הלכות ביכורים פ"א,ה"ב וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה וכו'. שהיא מ"ע של תורה שנאמר **(שם' תצוה כט,ג) וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר בְּפֶרֶךְ בָּהֶם וְגו'** וכתוב **(וי' צו נט) וְהִנֹּתְרַת מִמֶּנָּה** (מן המנחה) **יֹאכְלוּ אֲהֲרֹן וּבְנָיו: דרך אמונה הלכות תרומות פרק טו**

(קנב) שנא' (במ' קרח יח,ז) עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתְּךָ אֶת-קִהְיֹתְךָ. (רכד – רש"י פסחים עג,א) ועבודת מתנה היינו מתנות כהונה שנתתי לכם ואמרה תורה הרי הוא לך כעבודה (רכה ספרי קרח סי' קט"ז – ולא הצריכו קידוש רגלים) ולכן הצריכו ג"כ נטילת ידים לכל האוכל תרומה כנ"ל (טט – תרומות) פ"א ה"ז כעין העובד עבודה ביהמ"ק שצריך קידוש ידים ואמרו (רכו-פ' קרח סי' ז) בספרי זוטא כל מי שהוא נותן תרומה למי שהוא אוכלת כמצותה מעלין עליו כאילו הוא עובד עבודה וכהן שאוכל תרומה כמצותה מעלין עליו כאילו עובד עבודה אמרו עליו על ר' טרפון שה' אוכל תרומה בשחר ואומר הקרבתי תמיד של שחר ואוכל תרומה בין הערבים ואומר הקרבתי תמיד של בין הערבים והש"ת יזכנו לראות עבודת ביהמ"ק בב"א:

על כל מצוות עשה חז"ל תקנו ברכה. צ"ע מניין הנוסח המיוחד של הברכה של הרמב"ם. בפשטות היו צריכים לברך "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת כך וכך" ומניין בקדושתו של אהרן?

במדבר קרח יח,ז:

וְאֵתְּךָ וּבְנֵיךָ אֶתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת-קִהְיֹתְכֶם לְכָל-דְּבַר הַמִּצְוָה וְלִמְצִיַת לְפָרְכָת וְעֲבַדְתֶּם עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתְּךָ אֶת-קִהְיֹתְכֶם וְהָיָה הַקָּרִיב יוֹמֵת: פ קִהְיֹתְכֶם – זקו-קטן, שני פשטים בכתוב. (א) כי כתוב זה נדרש לארבע (רמב"ם) או חמש (גמרא יומא) עבודות מסיימות שעליהם חייב זר מיתה. (ב) הרמב"ם לומד מכאן על שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה, ולכן צריך ברכה מיוחדת של עבודה.

מוצע לומר כי הכתוב במבוא כ"ד מתנות כהונה **[ח] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-אַהֲרֹן** הוא המקור לנוסח הברכה של הכהן האוכל מתנה שיש בה קדושה. תבנית הטעמים **[ח] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-אַהֲרֹן** – מונח זרקא סגול, (מופע יחיד בכל התורה של **אֶל-אַהֲרֹן** בטעם סגול) בתפקיד כעין מוסיף מהענין על הענין, וכאן התוספות הן בעלות ענין סגולי. (א) התבנית מרמזת שה' צוה להוסיף דיבור של ברכה לה' (כעין מוסיף מה' אל ה') על מצות העשה לאכול מתנה שיש בה קדושה. (ב) ונוסח הברכה מוסיף – מאציל מקדושתו של אהרן על הכהנים בעבודת המקדש ובאכילת קדשי הגבול שהן כעבודת המקדש.

נוסח הברכה (ענין סגולי) שמברכים הכהנים לכל אכילה שיש בה קדושה הוא: אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך. נוסח הברכה (ענין סגולי) שמברכים הכהנים לכל עבודה במקדש הוא: אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לעשות כך וכך. בספר "מעשה הקרבנות" מאת הרב אהרן הכהן (חתן החפץ חיים ועם הסכמתו) כתב לפעמים הנוסח "בקדושתו של אהרן" ולפעמים ללא מלים אלו. וכן למשל "לזרוק דם העולה" או "על זריקת דם העולה".

[ח] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-אַהֲרֹן וְאָנִי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמַתִּי לְכָל-קְדוֹשֵׁי בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לָךְ נֹתְנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְדֵי לֶחֶם-עֹלֹם:

ויקרא צו ז,לג: המְקַרְיִב אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת-הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֲהֲרֹן לְוַתְּנָה שְׂוֹק הַזֶּמֶן לְמִנְחָה:

בבלי חולין קלב,ב – קלג,א ... אמר רב חסדא: מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל, מאי טעמא - אמר קרא **(במ' קרח יח,ח) לְמִשְׁחָה** - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים. ואמר רב חסדא: עשרים וארבע מתנות כהונה, כל כהן שאינו בקי בהן - אין נותנין לו מתנה; ולא מילתא היא, דתניא, רש"א: כל כהן שאינו מודה בעבודה - אין לו חלק בכהונה, שנאמר **(וי' צו ז,לג) הַמְקַרְיִב אֶת-דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת-הַחֶלֶב מִבְּנֵי אֲהֲרֹן לְוַתְּנָה שְׂוֹק הַזֶּמֶן לְמִנְחָה:** אין לי אלא זה בלבד, מנין לרבות חמש עשרה עבודות, כגון: היציקות והבלילות והפתיות והמליחות, תנופות והגשות [והקמיצות], הקטרות [והמציות] [והמליקות]

(קלג,א) וקבלות, הזאות, והשקאת סוטה, ועריפת עגלה ערופה, וטהרת מצורע, ונשיאות כפים בין מבפנים בין מבחוץ - תלמוד לומר (וי' צו ז,לג) מִבְּנֵי אֲהֲרֹן עֲבוּדָה הַאֲמוּרָה לְבְנֵי אֲהֲרֹן, וכל כהן שאינו מודה בה - אין לו חלק בכהונה טעמא - דאינו מודה בה, הא מודה בה - אף על גב דאינו בקי בהן.

אוצר החכמה, תפארת צבי, קובץ ישיבת תורת משה, חולין, ע' תשד, אליהו יונתן הלוי ויסמן, באופן נתינת וקבלת מתנות כהונה (א) אכילה בגדולה (ב) כל כהן שאינו בקי בהן - אין נותנין לו מתנה פרש"י "האיך דין מתנה, האיך נאכלין בגדולה". ועל ענין "האיך דין מתנה" בא פירוש נוסף: שאינו רשאי לחטוף (ואף בפה אסור לשאול). ורב חסדא למד שתי ההלכות מאותו פסוק וע"י זה מתקיים "למשחה". (א) מצד הכהנים שני הענינים הנ"ל (קבלה, ואכילה) (ב) מצד ישראל הנותנים שיהא הנתינה בדרך כבוד וגדולה, שלא יתן לכהן שאינו יודע "האיך דין מתנה, האיך נאכלין בגדולה".

(במ' קרח יח,ח) וְאָנִי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ – פשטא מונח מונח זקף-קטן, המונח הראשון כאילו מלמד לדרוש את מונח זקף-קטן יותר מפעם אחת. שתי דרשות כפשוטן עם שני תת פרטים (א) מצד הכהנים עם תת פרטים (אא) האיך דין מתנה, קבלה בדרך כבוד (אב) האיך נאכלין בגדולה

(ב) מצד ישראל הנותנים שיהא הנתינה (בא) בדרך כבוד וגדולה, (בב) שלא יתן לכהן שאינו יודע "האיך דין מתנה, האיך נאכלין בגדולה"

ראה **ירושלמי מעשר שני פ"ב ה"ב** (וילנה טו,ב - טז,א-ב) **(במ' קרח יח,ח) וְאָנִי הִנֵּה נֹתְנִי לָךְ אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמַתִּי**

הכתוב מלמד חובת שמירת תרומה מטומאה, אך רק בתרומה הראויה לָךְ היינו למאכל אדם ולא במאכל בהמה, אך אין זו דרשה גמורה כי מאכל בהמה אינו יכול להיות תרומה מן התורה אלא הוא אסמכתא לדין רבנן. ויש עוד טעם להיתר לטמא כרשיני תרומה. אלא שחששו ב"ש שהצבור יחשוב שאין לכרשינין דין תרומה ויכשל זה באכילתם, לכן הורו ששורין ושפין אותם בטהרה (ר"ש, ראב"ד עדויות א,ח)

יש להוסיף שכיון שהכרשינין עיקרם מאכל בהמה, ואינם מקבלים טומאה אלא אם נורעו מתחילה למאכל אדם או שאח"כ מייחדם לאדם (עיי' רמב"ם

טומאה אוכלין א"ט). לכן בהכרח מובן שהמשנה עוסקת בזריעה או ייחוד הכרשינין לאדם (תוספות שאנץ עדייות א"ח; ראה דרך אמונה הלכות תרומות יב,גח).

נְאֻנֵי הַגֵּה נְתַתִּי לָךְ – פשטא מונח מונח זקף-קטן, **נְאֻנֵי** – פשטא – לומר שמה שבד"כ אינו מאכל אדם, **הַגֵּה נְתַתִּי** – מונח מונח, מלת הנה מלמדת על חידוש, ואפילו שני חידושים כמוסבר במונח זרקא וגול. **לָךְ** – זקף-קטן, המלה נדרשה במאכל הראוי לאדם, והזקף-קטן יוסיף גם הראוי לאדם מתוך שייחוד מאכל שבד"כ אינו לשימוש אדם.

אֶת-מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמָתִי – המלים מלמדות סמיכות, **דעת זקנים מבעלי התוספות** דרשו **תְרוּמָתִי** כרבוני לתרומה גדולה ולחלה. מדאורייתא רק דגן, תירוש ויצהר, שלושה משבעה המינים שנשתבחה בהן א"י, חייבים בתרומה.

אֶת-מִשְׁמַרְתְּ – מלת "את" מרבה ואפשר שהיא אסמכתא לרבנן שגזרו תרומה מירק כעין הלכת תרומה מהתורה. **אֶת-מִשְׁמַרְתְּ** – טפחא. כעין רבוי משמרת לירק במצבים הבאים:

אֶת-מִשְׁמַרְתְּ – טעם מקף כרב-מצב, (א) ירק למאכל אדם, תרומתו חייבת להשמר בטהרה. (ב) ירק שהוא מאכל בהמה בלבד, אינו חייב להשמר בטהרה (ג) ירק שבד"כ אינו למאכל אדם אבל יוחד למאכל אדם. על מצב (ג) מלמדת המשנה, שכונת האדם ליהודי מאכל שבד"כ אינו לאדם, לאכילת או שימוש האדם גורמת הוספת קדושת תרומה במאכל, כמו כאן שהמשנה עוסקת בזריעה או ייחוד הכרשינין לאדם (כי כרשינין הם בד"כ למאכל בהמה). ב"ש חששו שהצבור יחשוב שאין לכרשינין דין תרומה וייכשל זר באכילתם, לכן הורו ששורין ושפין אותם בטהרה (ר"ש, ראב"ד עדייות א"ח), שמאי אומר יאכלו (לבהמות) צריד (בישים, שלא יראו שהוכשרו לקבל טומאה). ב"ה סברו שכרשיני תרומה העומדים למאכל בהמה, שורים אותם בטהרה ושפין בטומאה, ולר"ע הותרו כל מעשיהן בטומאה.

הרמב"ם מביא שתי שיטות מנין כ"ד מתנות כהונה. דעת זקנים מבעלי התוספות מביאים שיטה שלישית במנין כ"ד מתנות כהונה. לכל שיטה השלכה על נוסח הברכה אשר קדשנו **בְּקִדְוָשׁוֹ** של אהרן וצונו לאכול כך וכך. כגון אם אין הבדל בין החטאות או יברך "לאכול חטאת", ואם יש הבדל יברך "לאכול חטאת בהמה", "לאכול חטאת העוף". "לאכול (שיירי?) מנחה או מנחות (ישראל?)", "לאכול אשם" או "לאכול אשם תלוי", "לאכול המורם מן השלמים" "לאכול המורם מן התודה" "לאכול המורם משלמים ותודה" **רמב"ם הלכות ביכורים פ"א, הלכה ד** מה הן השמנה שאין נאכלין אלא במקדש. (טט - א) כשר החטאת אחד חטאת העוף ואחד חטאת בהמה, (טט - ב) וכשר האשם בין תלוי בין ודאי, (טט - ג) ודחי שלמי ציבור, (טט - ד) ומותר העומר, (טט - ה) ושירי מנחות ישראל, (טט - ו) ושתי הלחם, (טט - ז) ולחם הפנים, (טט - ח) ולוג שמן של מצורע, אלו אינן נאכלין אלא במקדש.

הלכה ה ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא בירושלים, (טט - ט) חזה ושוק של שלמים, (טט - י) והמורם מן התודה, (טט - יא) והמורם מאיל נזיר, (טט - יב) ובכור בהמה טהורה, (טט - יג) והבכורים, אלו אינן נאכלין אלא בירושלים.

הלכה ו ומה הן החמש שבא"י, (טט - יד) התרומה, (טט - טו) ותרומת מעשר, (טט - טז) והחלה ושלשתן קדש, (טט - יז) וראשית הגז, (טט - יח) ושרה אחוזה ושניהן חולין, אלו אינן זוכין בהן מן התורה אלא בא"י, ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל אלא בא"י.

מלת **(במ' קרח יח, תְרוּמָתִי)** – מלמדת לשתי תרומות: תרומה וחלה שנקראת תרומה וההגבלה לאכילת תרומות א"י רק בא"י מרומזת בטעם אתנה של **תְרוּמָתִי** **הלכה ז** ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום, (טט - טי) המתנות (דורע, קיבה ולחיים מבהמות החולין), (טט - כ) ופדיון הבן, (טט - כא) ופטר חמור, (טט - כב) וגזל הגר, (טט - כג) והתרומים, וחמשתן חולין לכל דבר.

הלכה ח (טט - כד) והמתנה שזוכין בה מן המקדש הוא עורות העולות, והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים כולן לכהנים. (טט - כה) ולא הזכיר קרניים וטלפיים, שיש דעות שונות האם בכלל זוכים בהם).

הלכה יב מנו חכמים (הלכות יב – טו הם כנמנה ב-**בבלי חולין קלגב**) מתנות אלו על דרך אחרת ואמרו עשרים וארבעה מתנות כהונה ניתנו לאהרן ואלו הן: עשר במקדש, ארבע בירושלים, ועשר בגבולין.

הלכה יג עשר במקדש: (טט - א) חטאת בהמה, (טט - ב) וחטאת העוף, (טט - ג) אשם, (טט - ד) ואשם תלוי, (טט - ה) זבחי שלמי ציבור, (טט - ו) ולוג שמן של מצורע, (טט - ז) שתי הלחם, (טט - ח) ולחם הפנים, (טט - ט) ושירי מנחות, (טט - י) ומותר העומר.

הלכה יד ארבע בירושלים: (טט - יא) הבכור, (טט - יב) והבכורים, (טט - יג) ומורם מתודה ואיל נזיר, (טט - יד) ועורות קדשים. **הלכה טו** עשר בגבולין, (טט - טז) תרומה, (טט - טז) ותרומת מעשר, (טט - יז) וחלה, (טט - יח) וראשית הגז, (טט - יט) והמתנות, (טט - כ) ופדיון הבן, (טט - כא) ופדיון פטר חמור, (טט - כב) שדה חרמים, (טט - כג) ושרה אחוזה, (טט - כד) וגזל הגר, ולפי חשבון זה חשב כל המורם מקדשים קלים מתנה אחת, והן חזה ושוק המורם מכל זבח שלמים עם הלחם המורם עמהם [אם היה תודה, עם הזרוע המורמת מאיל נזיר עם הלחם המורם עמה] עם חזה ושוק, הואיל ושלשתן שלמים הן חשוב המורם מהם מתנה אחת.

דעת זקנים מבעלי התוספות מפרש שפסוקים אלו מכילים במפורש ובמרומו כ"ד מתנות כהונה.

מניין שכל כ"ד מתנות כהונה כתובים או מרומזים בפרשה זאת? על כך כתבו **דעת זקנים מבעלי התוספות במדבר פרק יח** ובתוך דבריהם נמספר את כ"ד המתנות. חלקם מפורט במקומות אחרים בתורה.

(ח) נְאֻנֵי הַגֵּה נְתַתִּי לָךְ. דוק ותשכח בהאי פרשתא כ"ד מתנות כהונה. (טט - א) תרומה (גדולה) (טט - ב) וחלה (שכתובה בפר' שלח וכאן מרומזת) שגם היא נקראת תרומה (טט - ט) אפשר כי מרומז במלת **תְרוּמָתִי** – בשתי תרומות הכתוב מדבר):

(ט) מִן-הָאֵשׁ כֹּל-קָרְבָּנֶיךָ. (ולא לומד מהכתוב **לְכָל-מִנְחָתְךָ** כי זה שייך למנחה הבאה עם קרבן בהמה, והדרש רוצה ללמדנו על מנחות עצמאיות) **בכלל זה יש (טט - ג) מנחת סלת (טט - ד) ומנחת מאפה תנור (טט - ה) ומנחת מחבת (טט - ו) ומנחת מרחשת: אבל אפשר שכולן נחשבות מתנת מנחה ולכולן ברכה אחת.**

לְכָל-מִנְחָתְךָ – מקף כרב-מצב, (א) מנחה הבאה עם הקרבן נשרפת כליל (ב) ממנחות הבאות לעצמן רק קמיצה ניתנת לאש.

רש"י (ט) מִן-הָאֵשׁ – לאחר הקטרת האש. **מִן-הָאֵשׁ** – אתנה, מגביל **זֶמַן** זכיית הכהנים עד לאחר הקטרת האש. אבל **דומב"ת** חבר בין שני חלקי הפסוק למרות האתנה, ודרש **מִן-הָאֵשׁ כֹּל-קָרְבָּנֶיךָ** לכל הקשור אל האש ואלו המנחות העצמאיות.

תרגום יונתן במדבר יח, (ט) דין יהי לך מקודש קדשך מה דמשמיר מעלתא דענא מן אישקא כתר יונתן במדבר פרשת קרח יח, (ט) זה יהיה לך מקודש הקדושים מה שנגזר מעולה של צאן מן האש: צ"ע מדוע תיב"ע נקט עולה צאן ולא כת"א שנקט לשון כללית ... דין יהי לך מקדש קודשיא מותר מן אשתא.

מִן-הָאֵשׁ – מקף כרב-מצב, לרש"י הגבלת זמן, לתיב"ע (מותר עולה) ות"א זה מותר כללי, ממה שלא עולה לאש (כגון עורות, קרניים, טלפיים)

ולְכָל-חֲטָאתְךָ. (טט - ד) אלו חטאות: **חֲטָאתְךָ** – רביע, יש חטאת צבור ויש חטאת יחיד, משני הסוגים הכהנים מקבלים אותה מתנה. ואין הבדל במתנה בין חטאת העוף וחטאת בהמה (שיטה א לכ"ד מ"כ ברמב"ם הל' ביכורים פ"א, ה"ד). לכן אפשר שטעם הרביע אינו נדרש למלת **חֲטָאתְךָ** אלא אפשר שמרמו לכתוב הקודם **לְכָל-מִנְחָתְךָ** ומלמד על ארבע מנחות עצמאיות. אבל אפשר שכל המנחות העצמאיות הן בכלל מתנה אחת וכולן באותה ברכה "לאכול מנחה" או "לאכול מנחות ישראל".

ולְכָל-אֲשָׁמֶיךָ. (טט - ה) אלו אשמות: **אֲשָׁר יִשְׁבּוּ לִי**. (טט - ו) זה גזל הגר דכתיב בפרשת נשא. **(במ' נשא ח, הָאֵשֶׁת הַמוֹשֵׁב לְה' לִפְנֵיךָ**

(יא) תְרוּמַת מִתְּנֶיךָ. זה המורם מן (טט - ז) התודה (טט - יא) ומן השלמים חזה ושוק (טט - יב) ומורם מלחמי תודה (טט - יג) וזרוע בשלה מאיל נזיר: כאן דורש עיון האם התכוונו לכל אחת מן המנחות בנפרד, או שפרטו אותן אבל הן מתנה אחת.

מִתְּנֶיךָ. (טט - יד) זה זרוע לחיים וקיבה: (טט - ואלו מתנות חולין) **תְרוּמַת מִתְּנֶיךָ** – מונח רביע, רמז לחמש מתנות מכתוב אחד **(יג) בַּפְּנֵיךָ כֹּל-אֲשָׁר**. (טט - טז) זה הבכורים המובאים משבע מינים:

(יד) כֹּל-תִרְמֶיךָ. (טט - טז) אלו חרמים שהם לכהן: [טו] **כֹּל-פֶּטֶר דָּחֵם לְכָל-בִּישָׁר אֲשֶׁר-יִקְרִיבוּ לֶךָ בְּאֵצְלֶיךָ וּבְהִנְיָה לְךָ אֲדוּ פְדִיָה תְפִיחָה אֶת בְּקוֹר הָאֲדָמָה וְאֶת בְּקוֹר-הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵמָה תְּפִיחָה: (טו) כֹּל-פֶּטֶר דָּחֵם** (טט - טז) ... **בְּאֵצְלֶיךָ**. (טט - יז) זה פדיון בכור אדם בחמשת שקלים:

וְאֶת בְּקוֹר-הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵמָה. (טט - יח) זה פטר חמור אשר תפדה:

(טט - כ) כֹּל-פֶּטֶר דָּחֵם ... וּבְהִנְיָה לְךָ (טט - טז) בכור שור. בכור כשב. בכור עז. אלו בכורות בהמה טהורה. (טט - טז) ומעשר מן המעשר: (טט - כ) ע"פ **רש"י בבלי חולין קלגב (במ' קרח יח, ט) כֹּל-קָרְבָּנֶיךָ** מרמז לרבות לוג שמן של מצורע דקרוי **קָרְבָּנֶיךָ**

חסרות כאן מתנות כהונה שונות כגון: ראשית הגז, שדה אחוזה, שתי הלחם, לחם הפנים.

5.10 במדבר קרח זז,א (התשע"ה)

במדבר קרח יח,א – ז: אזהרה לכל זר בעבודה במשכן ובכליו, ראה שימוש בקצת פסוקים בדיון בנושא ב- **(במ' קרח יז,כח)**
במדבר קרח יח,ז: **וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבְיָת לַפָּרֶכֶת וְעִבְדֵתֶם**
עֲבֹדַת מִתְּנָה אֲתָן אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם וְהִגַּר הַקָּרֵב יוֹמָת:

בבלי יומא כד,א (דיון על עבודות בית המקדש שזר חייב עליהם מיתה) **אמר רב ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה** (בידי שמים רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט,ה"א,ה"ב,ה"ה): זריקה (רש"י: עבודה אחרונה בדם) והקטרה (רש"י: של קומץ מנחה, או של איברים או של חלב) וניסוך מים וניסוך היין. ולוי אמר: אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתיה (בבב"א): אף תרומת הדשן. מאי טעמא דרב דכתיב

(במ' קרח יח,ז) **וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבְיָת לַפָּרֶכֶת וְעִבְדֵתֶם**
עֲבֹדַת מִתְּנָה אֲתָן אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם וְהִגַּר הַקָּרֵב יוֹמָת: **עֲבֹדַת מִתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור – להסיר משהו), **וְעִבְדֵתֶם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה. (בסיכום עבודה של מתן – להניח משהו וזוה לסיים קבוצה של אחת או יותר עבודות)

- ולוי: **רבי רחמנא** (רבתה התורה) **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ**. (חולק על רב ואומר שמלים אלו מרבות גם עבודת סלוק)
- **ורב:** ההוא (שמלים **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** אלו מלמדות) לאתויי (להביא - לרבות) **שבע הזאות שבפנים, ושבמצורע** (שאינו על המזבח ובכל זאת זר שיעשם חייב מיתה, כעין סוג של זריקה).
ולוי נפקא ליה (למד ההזאות) **מִדֹּבַר ו-קָל-דֹּבַר. -ורב דֹּבַר ו-קָל-דֹּבַר** לא דריש.

רש"י בבלי יומא כד,א ארבע עבודות כו' - אף על פי שכולן מוזהר עליהן זר, אין חיוב מיתה אלא בארבע האלו, כדמפרש ואזיל. **(במ' קרח יח,ז)** **וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אֲתָךְ וגו'** - סיפיה דקרא (בסוף הפסוק נאמר) **וְהִגַּר הַקָּרֵב יוֹמָת**.
עֲבֹדַת מִתְּנָה - שאתה נותן על המזבח, ולא עבודת סילוק שאתה מסלק וסר מעל המזבח, כגון תרומת הדשן.
עבודה תמה - עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר, ולא שיש אחריה עבודה, כגון שחיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה, אבל זריקה - עבודה אחרונה שבדם, וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאיברים ופדרים (אחרי שחיטה הפשט ניתוח וכו'), וכן ניסוך היין בכל השנה, וכן המים בחג.

לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ – (ללוי) לרבות עבודת סילוק אם עבודה תמה היא, כגון תרומת הדשן. (האם רק זה או עוד עבודות סלוק?)
שבע הזאות שבפנים - (לרב) שמזה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח (זה 2) ושל יום הכפורים (ע"פ משנה יומא פ"ה,מ"ג-מ"ה):
בקה"ק (א) דם פר, (ב) דם שעייר. על הפרכת (א) דם פר, (ב) דם שעייר: מתעורבת של דם פר ודם שעייר מחטא על קרנות מזבח הזהב, מזה על טהרו של מזבח זהב (סה"כ 5)), ושבמצורע שמזה מלוג שמן בהיכל, כדכתיב **(וי' מע' יד,טז)** **וְהִנֵּה מִן-הַשֶּׁמֶן פָּאָצְבְּעוּ וגו'** דסלקא דעתך אמינא לאו דבר המזבח הוא (והיינו סוברים שכיוון שאינן עבודות במזבח, זר לא יהיה חייב עליהן מיתה), להכי רבי לכל (לרב ארבע עבודות תמות במזבח, ועוד שבע הזאות דם בקה"ק ובקדש, והזאות שמן מצורע בקדש).

ולוי נפקא להו - כולהו מיניה מדבר **לְכָל-דֹּבַר** - דהא **דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** גופיה יתירה הוא, ונגמר מיניה תרומת הדשן, ומריבויא ד-**לְכָל** דריש ביה הזאה הפנימית. (לוי מסכים עם רב על ארבע עבודות, המלים **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** יתירות ולדעתו **דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** נדרש לסלוק תרומת הדשן, **לְכָל** בא לרבות הזאות).

ב-**בבלי יומא כד,ב** מובאות ברייתות התומכות ברב ובלוי, והמוצגות כאן שלא על סדר הגמרא.
תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. **תניא כוותיה דרב:** עבודות שזר חייב עליהם מיתה: זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים, והמזה בחטאת העוף, והממצה (עד כאן הרחבות בזריקת דם) והמקטיר בעולת העוף (עד כאן הרחבה בהקטרה), והמנסך שלשה לוגין מים ושלשה לוגין יין (עד כאן הרחבות בניסוך מים ויין). **תניא כוותיה דלוי:** עבודות שזר חייב עליהן מיתה: המרים את הדשן, ושבע הזאות שבפנים ושבמצורע, והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול.

רש"י יומא כד,ב **בין לפנים** - הזאה שעל הפרוכת. **בין לפני ולפנים** - שעל בין הכדים דיום הכפורים.
בחטאת העוף - כתיב הזאה והזה מדם החטאת על קיר המזבח (ויקרא פרק ה). **בעולת העוף** - כתיב מיצוי, ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח (ויקרא פרק א). **והמקטיר** - שהעולה כליל היא. **והמנסך שלשת לוגין** - שהיא פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש, ואילו תרומת הדשן לא קתני, והיינו כרב. **בין דבר פסול** - בהנך פסולין שפסולין בקודש, דאם עלו לא ירדו, משום הכי חשיבא הקטרה.

(הברייתות האלו נשארות באותן עבודות שבהן נפתח הדיון בין רב ללוי, ומרבות בפרטים בזריקת דם, בהקטר, בניסוך היין והמים וגם בהזאות. הברייתא העוזרת ללוי מביאה שזר חייב על תרומת הדשן שהיא עבודת סילוק וכפ' רש"י אם עבודה תמה היא, וזה כאמר לוי ב- (בבלי יומא כד,א) כי **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** מלמד על חיוב זר בעבודת סילוק, והרחבה בהקטר הדבר שפסולו בקדש שאם עלה לא ירד ועל כך הזר יענש במיתה, ומסתבר שגם רב יסכים לכך).
לְכָל-דֹּבַר – מקף כרב-מצב לזר שיענש במיתה (א) על הקטרת כשרים, (ב) על הקטרת פסולים בקודש שאם עלו לא ירדו, וזר שיעלם יענש במיתה.

(המשך **יומא כד,א**) - (הגמרא שואלת על לוי שאמר כי **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** מרבה חיוב מיתה לזר על עבודת סלוק) ואימא (תאמר שהכתוב): **לְכָל-דֹּבַר הַמִּזְבֵּחַ** - כלל, **עֲבֹדַת מִתְּנָה** - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, **עֲבֹדַת מִתְּנָה** – אין (מזה תלמד שעבודה של הנחה נכלל באיסור הזר), **עבודת סילוק** - לא (ממעט חיוב מיתה לזר על עבודת סילוק)!

(בבלי יומא כד,ב) – (עונה לוי) אמר קרא **וְלַמִּבְיָת לַפָּרֶכֶת וְעִבְדֵתֶם** - אל מבית לפרוכת הוא ד-**עֲבֹדַת מִתְּנָה** (בקדש הקדשים זר חייב על עבודת מתנה = הנחה שהיא גם עבודה מסיימת) ולא **עבודת סילוק** (ופטור על עבודת סלוק), **הא בחוץ** (אבל מחוץ לקה"ק, היינו בקדש ובמזבח, הזר חייב) - **אפילו** (על עבודת סילוק).

(הגמרא מוכיחה מהכתוב שהביא לוי כי מתקבלת תוצאה חמורה מדאי) – אי הכי (היות וענית לי מ-עֲבַדְתָּ מִתְּנָה, שהיא כתובה אחרי וְעַבְדְתָּם אז מלת) וְעַבְדְתָּם נמי (גם בתנאים של חיוב הזר): אל מִבֵּית לְפָרְכָתָהּ הוא דעבודה תמה (בקדש הקדשים יתחייב הזר אם יעשה עבודה תמה הנדרשת ממלת וְעַבְדְתָּם ואותה עבודה היא גם עבודת הנחה הנדרשת מ-עֲבַדְתָּ מִתְּנָה) ולא (יתחייב מיתה על) עבודה שיש אחריה עבודה, הא בחוץ – אפילו עבודה שיש אחריה עבודה (אבל מחוץ לקה"ק, היינו בקדש ובמזבח, הזר יתחייב על כל עבודה)! (המסקנה הנ"ל לשיטת לוי מטילה חיוב רחב על זר ובאה הגמרא ולומדת כי מלת) – וְעַבְדְתָּם הדר ערביה קרא (חיבר הכתוב שני תנאים לקה"ק ולמחוץ לו, זר חייב רק על עבודות הנחה שהן גם עבודות תמות (מסיימות) גם בקה"ק וגם מחוץ לו).

רש"י בבלי יומא כד,ב (הכתוב) **וְלִמְבֵית לְפָרְכָתָהּ** – אפסיק בין כללא (לְכָל-דְבָר הַמְזַבֵּחַ) לפרטא (עֲבַדְתָּ מִתְּנָה), מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה – כגון הזאות שבין הבדים דיום הכפורים, ונתינת קטורת על האש. ולא עבודת סילוק – כגון הוצאת כף ומחתה, שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יום הכפורים ומניח בין הבדים, ואחר כך חוזר ומוציא. אי הכי וְעַבְדְתָּם נמי מבית לפרוכת דעבודה תמה – כגון נתינת קטורת על האש. ולא שיש אחריה עבודה – הולכת כף ומחתה (אל קה"ק), שיש אחריה חפינה והקטרה. (רש"י מפרש שיטת לוי) וְעַבְדְתָּם הדר ערביה – לענין עבודה תמה, שהו"ו מוסיף לענין ראשון (ולכן עבודה תמה בחוץ ובפנים לחייב זר שעשאה במיתה), אבל עֲבַדְתָּ מִתְּנָה לא מיהדר אלא אמבית לפרוכת דלקמיה, דלא כתיב ביה וי"ו (ולכן זר שעשה בפנים עבודת מתנה (הנחה) חייב ופטור על עבודת סלוק, אבל בחוץ חייב גם על עבודת סלוק).

טט – בשלב זה הגמרא נשארת עם הלימוד בכלל ופרט. ורש"י מפרש מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה (עבודת הנחה, שהיא גם עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה אבל עבודת הוצאה אין בה מיתה לזר. אבל בחוץ בין הכנסה בין סילוק (אם היא עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה.

בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? לפניו מדמינן ליה, או לחוץ מדמינן ליה? הדר פשטא: מִבֵּית (קה"ק) וְלִמְבֵית (ו"ו ולמ"ד? מרבות את הקדש על קה"ק זר לא חייב על עבודה שאינה הנחה וגם תמה בקדש).
(הגמרא מונה עבודות בקדש שזר שעשאם לא יתחייב) – אלא מעתה, זר שסידר את השלחן לחייב! – איכא סידור בזיכין. – סידר בזיכין לחייב! – איכא סילוק והקטרה. – זר שסידר את המנורה לחייב! – איכא נתינת פתילה. – נתן פתילה לחייב! – איכא נתינת שמן. – נתן שמן לחייב! – איכא הדלקה. – הדליק לחייב! – הדלקה לאו עבודה היא. – ולא? והתניא: (ויקרא א) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש – לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת! – הצתת אליתא – עבודה היא, הדלקה – לאו עבודה היא.

(הגמרא מונה עבודות במזבח ועל מה הזר שעשאם יתחייב) – אלא מעתה זר שסידר את המערכה לחייב! – איכא סידור שני גזירי עצים. – סידר שני גזירין לחייב! – איכא סידור אברים. – והא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: זר שסידר שני גזירי עצים חייב! – בהא פליגי; מר (רבי יוחנן) סבר: (סידור שני גזירי עצים) עבודה תמה היא (וגם עבודת הנחה מאופן עשייתה), ומר (רב) סבר: לאו עבודה תמה היא.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. (הובאו לעיל) בשתי הברייתות לא מוזכר סידור שני גזירי עצים!

הפסוק **במדבר קרח יח,ז**: מסיים את קבוצת הפסוקים **במדבר קרח יח,א – ז**: אזהרה לכל זר בעבודה במשכן ובכליו. ואחריו התורה מלמדת על כ"ד מתנות כהונה. אז אפשר כי תוכנו וטעמיו קשורים באופן מסוים למתנות כהונה. **וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתָּה** – מונח מונח תלישא-גדולה (תלשא). כעין שלושה תפקידי טעם תלשא, הנדרשים מהכתוב. תלשא היא גם טעם של דרשה לכתוב לפניה ולדרשה לכתוב אחריה, לכן יש אפשרות לכעין שש דרשות בתפקידי תלשא (העיקריים ביניהם שיעורין, חציצין, מחיצין (הכולל בחינה נעלה), עקירה) אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו), אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת מחיצה **וְעַבְדְתָּם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה.

דרשות אחרות אפשריות בטעם תלשא, שאינן קשורות לנושא עבודת זר, ע"פ **ספרי, בבלי יומא כד, תורה שלמה, תורה תמימה** **וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתָּה** – מחיצה (הכולל בחינה נעלה) (א) בדיקת יוחסין של כהנים ע"י בית דין של כהנים המתכנסים **לְמִבֵּית לְפָרְכָתָהּ** = בעזרה ממערב לקה"ק (ספרי), אפשר שגם קובעים מיהו כהן כשר (כגון מום עובר או קבוע) לעבודה, (ב) הכהנים אוכלים תרומה בקידוש ידים (נטילת ידיים) בגבולין (ג) הכהנים נושאים עון הקדשים של בני ישראל (ד) רמז לפייס במעגל

תְּשַׁמְרוּ אֶת-פְּהַנְתְּכֶם – קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש לימוד בסדר מסוים למשל כעין כלל ופרט, או כלל ופרט וכלל. תבנית תלשא קדמא אזלא עשויה ללמד כעין בנין אב. ראה לימוד סדר בספרי ובספרי זוטא לעבודה ע"פ פייס וקידוש ידיים לעבודה ולאכילת תרומה.

לענין כלל ופרט **בבלי יומא כד,א** מציע ללמוד כך: ואימא: **לְכָל-דְבָר הַמְזַבֵּחַ** – כלל, **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** – פרט, כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט, **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** – אין, עבודת סילוק – לא!

אם נאמר כי **תְּשַׁמְרוּ אֶת-פְּהַנְתְּכֶם** – קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש כעין כלל ופרט וכלל המחייב את הכהנים לשמור שזר לא יעשה עבודות כהנים בבית המקדש בכלל (אסור אבל פטור) ובפרט שלא יעשה עבודות שיגרמו לו חיוב מיתה בידי שמים.

(א) **לְכָל-דְבָר הַמְזַבֵּחַ** (כלל פותח, עבודות במזבח) (ב) **וְלִמְבֵית לְפָרְכָתָהּ** (כלל סוגר המרבה על קה"ק את הקדש, ראה (א)).

(ג) מתבנית הטעמים מרכא טפחא של **וְלִמְבֵית לְפָרְכָתָהּ** מתרבה הקדש (ההיכל) ראה הסבר להלן.

פרט (א) **וְעַבְדְתָּם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות). דרשת הגמרא נתנה למלה משמעות של שם עצם ותואר במקום פועל. אפשר כי טעם אתנח של מלת **וְעַבְדְתָּם** בתפקיד מגביל מסייע למתן משמעות של שם עצם – עבודה, ותואר – מסיימת.

פרט (ב) **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו).

ואין בכלל אלא מה שיש בפרט או חיוב הזר יהיה על עבודה שחלים בה שני התנאים

וְעַבְדְתָּם – אתנח, ע"פ **בבלי יומא כד,א** הגביל חיוב זר במיתה רק לעבודות הנחה שהן גם עבודות מסיימות בין בקה"ק, בין מחוץ לו.

עֲבַרְתָּ מִתְּנָה - מונח רביעי, בתפקיד לפחות ארבע, ארבע עבודות שמנה רב לגבי המזבח, ועוד עבודה שמונה רבי יוחנן המתחילה בתרומת הדשן ומסתיימת בסידור (מתן) שני גזרי עצים על המערכה על המזבח. **לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ**
עֲבַרְתָּ מִתְּנָה - מונח רביעי, בתפקיד לפחות ארבע, חמש או שש הזאות בקדש ובקה"ק זה **וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת**

(א) **לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת** - דרגא תביר מרכא טפחא, תבנית מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אשר נברר אותם.
(ב) **וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת** – מרכא טפחא, כיתור לרבות על הפשט של עבודת זר בקדש הקדשים את העבודה בקדש (בבלי יומא כד, ב ד"ה בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? מכאן ללימוד ששני התנאים לחייב זר חלים גם בקדש)
(ג) **לְפָרְקֶת** – טפחא כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **וְעֲבַרְתָּם** מאפיין שבכתוב לפניו מדובר שזר יענש על ביצוע עבודה תמה (= מסיימת)
ע"פ תבניות הטעמים (ג) מלמד על (ב) שגם בקדש זר חייב על עבודה תמה. (ב) עם האפיין שזר חייב על עבודה תמה מלמד על (א) **לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ** שגם בעבודות במזבח זר חייב על עבודה תמה. זה מבוסס על ההשערה כי התבנית דרגא תביר מרכא טפחא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אז אם על (ב) חלה ההלכה של זר חייב על עבודה תמה, גם על (א) תחול אותה הלכה.
הערה: אפשר כי תבנית זאת גם מתאימה לנדרש מ-**ספרי זוטא יח, ז**, להלן: שהכהנים נושאים עון הקדשים במקדש בין נאכלין בין שאינן נאכלים

הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת – תביר מרכא טפחא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה ההלכה או הענין, אפשר כי מדובר כאן (א) ע"פ **תוספתא חגיגה פ"ג, ה"ט** שהכל נאמנים על הקודש כל השנה ואינם נאמנים לתרומה ולתרומת מעשר וחלה פרט לימי הרגלים. (ב) ע"פ **ספרי זוטא יח, ז**, שהכהנים נושאים עון הקדשים (טט הכתוב ב-**במ' קרח יח, א**) **תִּשְׂאוּ אֶת-עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאֶת־הַבְּיָד אֲמֹד תִּשְׂאוּ אֶת-עֲוֹן כְּהֻנְתְּכֶם** בין נאכלין בין שאינן נאכלים **מִמְעוּטֵיכֶם** מעון הקדשים לתרומה ולתרומת מעשר וחלה שהן בגבולין.

תוספתא מסכת חגיגה (ליברמן) פ"ג, ה"ט (גר' תורה שלמה [כב] ה"ח)
אמ' ר' נחמיה מפני מה הכל נאמנין (בתו"ש לא גר' על החטאת ואין הכל נאמנין) על הקודש (בכל ימות השנה כמבואר במשנה דנאמנים בטהרת יין ושמן למזבח כל השנה) ולא על התרומה (אין נאמנים ע"ה אלא בשעת הגתות והבדים) שלא יהא כל אחד או' הריני בונה מזבח לעצמי הייני שורף פרה לעצמי (ולהכי נאמן על שמירתה), שנ' (אסמכיהו על קרא) **(במ' קרח יח, א)** **וְאֶת־הַבְּיָד אֲמֹד תִּשְׂאוּ אֶת-כְּהֻנְתְּכֶם לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ, או לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ** (כל בניך אפילו עם הארץ **תִּשְׂמְרוּ אֶת-כְּהֻנְתְּכֶם**) יכול אף לתרומה ולתרומת מעשר וחלה (יהא ע"ה נאמן על שמירתה), ת"ל **וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת**, מה מבית לפרכת מיוחד שאין לדעתן של ישראל (שאינן הכל רשאיין ליכנס שם ולידע מה בתוכו, אף קודש אינו מסור לכל, לכן ע"ה נאמן בה), יצאת תרומה ותרומת מעשר וחלה שהן (ג"א שיש) לדעתן של ישראל (מסורה בידי הכל, מנחת ביכורים (אפשר זה שם במפרש?))
קטע זה הובא כדי להסביר מהו "לדעתן של ישראל".

ספרי זוטא יח, ז
(במ' קרח יח, א) **וְאֶת־הַבְּיָד אֲמֹד תִּשְׂאוּ אֶת־כְּהֻנְתְּכֶם**, מגיד שעון הקדשים (טט הכתוב ב-**במ' קרח יח, א**) **תִּשְׂאוּ אֶת-עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאֶת־הַבְּיָד אֲמֹד תִּשְׂאוּ אֶת-כְּהֻנְתְּכֶם** אינו מסור אלא בידי הכהנים אין לי אלא עון קדשי קדשים קדשים קדשים נאכלים קדשים שאינן נאכלין מניין ת"ל **לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ**. יכול אף תרומה ותרומת מעשר וחלה ת"ל **וּלְמִבֵּית לְפָרְקֶת** מה בית לפרכת מיוחד דבר שאי אפשר לדעת צבור יצא דבר (טט - מיעט מעון הקדשים לתרומה ותרומת מעשר וחלה שהן בגבולין) שאפשר לדעת צבור:

תִּשְׂמְרוּ אֶת-כְּהֻנְתְּכֶם – קדמא ואזלא, ע"פ ספרי וספרי זוטא מהכתוב נדרש סדר לענין עבודה ע"פ פייס וקידוש ידיים לעבודה ולאכילת תרומה.

ספרי זוטא יח, ז ... **(במ' קרח יח, א)** **עֲבַרְתָּ מִתְּנָה אֶת־כְּהֻנְתְּכֶם**, מקיש **עֲבַרְתָּ מִתְּנָה** ... ל-**כְּהֻנְתְּכֶם** מה זו בנטילת ידיים אף זו בנטילת ידיים. או מה זו אינה אלא בקדוש ידיים ורגלים יכול אף זו לא תהא אלא בקדוש ידיים ורגלים אמרת לאו זו לפי צורך העבודה וזו לפי צורך העבודה אמרו כל מי שהוא נותן תרומה למי שהוא אוכלה כמצותה מעלין עליו כאלו הוא עובד עבודה [וכהן שאוכל תרומה כמצותה מעלין עליו כאלו עובד עבודה].

ספרי במדבר פרשת קרח פסקא קטז ... **וְעֲבַרְתָּם**, שומע אני מעורבבים ת"ל **(במ' קרח יח, א)** **עֲבַרְתָּ מִתְּנָה אֶת־כְּהֻנְתְּכֶם** מה מתנה בפייס אף עבודה בפייס: **(במ' קרח יח, א)** **עֲבַרְתָּ מִתְּנָה אֶת־כְּהֻנְתְּכֶם** לעשות אכילת קדשים בגבולים כעבודת מקדש במקדש מה עבודת מקדש במקדש ידיו ואחר כך עובד אף אכילת קדשים בגבולים מקדש ידיו ואחר כך אוכל.
וְעֲבַרְתָּם – אתנה, ע"פ **ספרי במ' קרח קטז** מגביל שלא תהא עבודת המקדש בערבויה ע"י כל כהן שירצה אלא ע"י סדר, ואפשר שרבנן קבעו פייס. פייס במעגל עשוי להיות מרומז בצורת טעם תלשא במלה **אֲמֹד** מעגל עם נקודת פתיחה.

נספח:

הערה (א): תוספות בבלי יומא כד, א (הגמרא אמרה) אין בכלל אלא מה שבפרט - תימה לי א"כ **לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ** למה לי כדקאמר (לוי על ההזאות) **דָּבָר ... לְכָל-דָּבָר** [ואפילו אם תמצא לומר ד-**לְכָל** מרבה הזאות שבפנים ושבמצווע מ"מ קשיא כיון ד-**לְכָל** משמע כללא] אדרבה לפרוך לאידך גיסא דהוה לן למימר ד-**לְכָל-דָּבָר הַמִּזְבֵּחַ** הוה להו שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם **וְעֲבַרְתָּם עֲבַרְתָּ מִתְּנָה** ודונם בכלל ופרט וכלל

דוגמא למידת כלל כלל פרט **(במדבר קרח יח, טז)** וּפְדוּנוֹ מִן-תְּדַשׁ תִּפְדֶּהוּ בְּעֶרְכָּךָ בְּסֹף חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: וּפְדוּנוֹ מִן-תְּדַשׁ - כלל תִּפְדֶּהוּ - כלל בְּעֶרְכָּךָ - קדמא זקף-קטן בתיבה אחת - מידת מוקדם שהוא מאוחר בענין ולכל חשיב כלל כמו בכל (האם הראשון או השני בפסוק הבא) כדרשינן **(דב' ראה יד, ו)** **כָּל אֲשֶׁר תִּשְׂאֲלֶנּוּ נִפְשֶׁךָ** כלל והכי אמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:;) ובר"פ מרובה (שם דף סד.) **בְּכָל** כללא וא"כ נרבי מענין הפרט אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו

עבודת סילוק ואף על גב דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא דיינינן באלו טריפות (חולין דף זז). כי האי גוונא ונראה דשמא בכל ולכל לחודיה לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו כמו התם דכתיב (דב' דאה יד, כו) **בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּאָנֶה נִפְשָׁךְ בְּבִקְרָ וּבִצְאֹן וּבִיָּוֹ וּבִשְׂכָר וּכְן בַּדְּבָרוֹת דְּכָתִיב (דב' וא' ה, יד) וְכָל-בְּהֵמָה וְהָיָה דִּפְרָק שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין (נזיר דף לה.) (שם' מש' כב, ט) חֲמֹר או-שׂוֹר או-עֵשֶׂה וְכָל כֹּלל בְּהֵמָה חֲזֹר וּפְרֵט י"ל הֵיכָא ר"א הֵיכָא אִי נָמִי שְׁאֵנִי הֵתָם דְּכָתִיב בְּרִישָׁא חֲמֹר או-שׂוֹר וְהַדְר וְכָל אַבְל הַכָּא דְּכָתִיב בְּרִישָׁא דְּעֵינָא (במ' קוח יח, ז), לְכָל הוּה לִיָּה כֹּלל שְׁאֵינֹו מֵלֵא וְאִין דְּנִין אוֹתוֹ בְּכֹלל וּפְרֵט וְכִי הֵיכָא גוֹנָא אִמְרִינֵן בְּרִישׁ פ"ק דְּזוֹבְחִים (דף ד:) אִימָא (במ' נשא ו, יז) : יַעֲשֶׂה כֹּלל זָבַח פְּרֵט וּמִשְׁנֵי אִי הוּה כְּתִיב יַעֲשֶׂה שְׁלָמִים זָבַח כְּדַקְאֲמַרְתָּ הַשְׁתָּא דְּכָתִיב יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים הוּה לִיָּה כֹּלל שְׁאֵינֹו מֵלֵא וְכו'.**

(דברים דאה יד, כו)

וְנִתְתֶּה הַסֵּפֶף בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּאָנֶה נִפְשָׁךְ בְּבִקְרָ וּבִצְאֹן וּבִיָּוֹ וּבִשְׂכָר וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשָׁךְ וְאֶכְלֶתְ שֶׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אִתָּהּ וּבִיתָהּ:

(דברים ואתחנן ה, יד)

וְיִזְוֵם הַשְּׁבִיעִי שְׁבַחְתוּ לָהּ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כֹּל-מְלָאכָה אִתָּהּ וּבְגֵזָה-וּבְבִתָּהּ וְעַבְדָּהּ-וְאִמְתָּהּ וְשׂוֹרָהּ וְחֲמֹרָהּ וְכָל-בְּהֵמָה וְגֵרָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיהָ לְמַעַן יִנְיַח עַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ כְּמֹוד:

(שמות משפטים כב, ט) כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ חֲמֹר או-שׂוֹר או-עֵשֶׂה וְכָל-בְּהֵמָה לְשִׁמְרָה וּמֵת או-נִשְׁבֵּר או-נִשְׁבָּה אִין רָאָה:

(במדבר נשא ו, יז) וְאֵת-הָאֵיל יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לָהּ עַל סֵל הַמִּצּוֹת וְעֵשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת-מִנְחָתוֹ וְאֵת-נִסְכּוֹ:

ע"פ תוס' בבלי יומא כד, א אם יש כאן כלל לְכָל וכלל בתראה דְּכָר הַמְזֻבָּח וְהַפְּרֵט וְעַבְדֵי תָם עֲבַדְתָּ מִתְּנָה. ואז כלל פרט נהיה לכלל ופרט וכלל ולכן מרבה ע"י הכלל בתראה אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק וזר שעשאם יתחייב במיתה בידי שמים. מתקבלת תוצאה הפוכה ממה שהתורה מלמדת. תוס' מסביר ש"לכלל" אינו כלל מלא כי חסר תיאור למה מתיחס, ולכן אין ללמוד כאן כלל ופרט וכלל.

אבל לפי ההסבר לעיל יש כאן כלל פרט וכלל המלמד על חובת הכהנים לשמור שבכל תחום המקדש זר לא יעשה עבודה, ויש נושא אחר של חיוב מיתה לזר על עבודות הנחה מסיימות.

הערה (ב): **הַשְּׁמִירָה אֶת-כְּהֵנְתְּכֶם** אחריות הכהנים לעם ישראל שלא יעשו עבודות כהנים. ביום הכפורים ישראלים צובאים בעזרה, קרובים מאד לכהן גדול שרק הוא עובד ביום הזה, ועלולים לנסות "לעזור" לכ"ג.

הערה (ג): בין תפקידי עבודות בית המקדש תפקיד הכפרה על עם ישראל הוא נושא מרכזי. סידור שני גזרי עציים בלשון נופל על לשון; העברת גזרות בבחינת הרשעה כלה כעשן תכלה

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר ראש השנה ... ובכן צדיקים יראו וישמחו, וישרים יעלו, וחסידים ברינה יגילו, ועולתה תקפץ פיה. וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ. ותמלוך אתה ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך. בהר ציון משכן כבודך ובירושלים עיר קדשך. ככתוב בדברי קדשך. ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה. קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוה מבלעדיך. ככתוב ויגבה ה' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה' המלך הקדוש.

5.11 במדבר חקת יט,א

במ' חקת יט

[ב] זאת חקת התורה אשר צנה ה' לאמר דברו אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על: הגמרא מבררת רבויים ומיעוטים הנלמדים מהקרא [ב] זאת חקת התורה ... שחיטה בור כשרה או פסולה? לשיטת רב משחיטה באלעזר ממעט אשה וכך גם ממעט זר.

בבלי יומא מב,ב, איתמר, שחיטת פרה בור, רבי אמי אמר: כשרה, ורבי יצחק נפחא אמר: פסולה. עולא אמר: כשרה, ואמרי לה: פסולה. מתיב רבי יהושע בר אבא לסיועיה לרב (רש"י דאמר: פרה שחיטה בור פסולה): אין לי אלא הזאת מימיה שאין כשרין באשה כבאיש, ואין כשרין אלא ביום (רש"י דכתיב (ט,ט) הוא יתחטא-כו ביום השלישי), מניין לרבות (את הפעולות) שחיטתה, וקבלת דמה, והזאת דמה, ושחיטתה, והשלכת עץ ארו ואזוב ושני תולעת (רש"י: דלא יהיו כשרין אלא ביום, דאילו לענין באשה כבאיש אינו אצטריך לרבווי, דכולהו כתיב בהו או אלעזר או כהן) - תלמוד לומר (ט,ט) תורה אחת לכל עבודתה. יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומלוי מים וקידוש - תלמוד לומר (ט,ט) זאת חקת התורה (רש"י: את הכתוב כאן קיים, ואל תוסיף). ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו? אחר שריבה הכתוב ומיעט, אמרת: הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה (רש"י: שפסול הלילה מפורש בו). מה הזאת מימיה - אינן כשרין באשה כבאיש ואין כשרין אלא ביום, אף אני אביא שחיטתה וקבלת דמה והזאת דמה ושחיטתה והשלכת עץ ארו ואזוב ושני תולעת, הואיל ואין כשרין באשה כבאיש (רש"י: כדלקמן: (ט,ט) וקלקח אזוב וטבל במים איש טהור) - אין כשרין אלא ביום (ורק באיש) ומוציא אני אסיפת אפרה ומלוי מים וקידוש, הואיל וכשרין באשה כבאיש - (אז שיהיו) כשרין נמי ביום ובלילה. והאי מאי תיובתא? אילימא מדפסולין באשה פסולין נמי בזר - הזאת מימיה תוכיח, שפסולין באשה וכשרין בזר! - אמר אביי, היינו תיובתיה: אשה מאי טעמא - אלעזר ולא אשה (רש"י: ועל כרחך (ט,ט) ושחטת אתה לפניו אלעזר קא דריש ליה תנא כרב, דאי שיהא אחר שוחט ואלעזר רואה כדריש שמואל - מהיכא ממעט אשה, אלא מאלעזר דריש ליה תנא, וכי היכי דמעט אשה מהכא ממעטינן נמי זר), זר נמי - אלעזר ולא זר.

(ט,ט) תורה - זקף-קטן, יש שתי קבוצות אנשים למעשי פרה אדומה (א) הכהנים כשרים לכל מעשי פרה אדומה, (ב) יש אנשים שאינם כהנים הכשרים רק לחלק מהעבודות וגם בתוך כך פלוני או פלונית עשויים להיות כשרים לעבודה מסוימת ופסולים בעבודה אחרת.

(ט,ט) ושחטת אתה לפניו - המלה מלמדת בשיטת רב שלא יסיח דעת, טעם סלוק, מגביל. בשיטת רב מגביל שחיטה לאלעזר ובכך פוסל שחיטה באשה זור.

[ג] ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחוץ לפתחה ושחט אתה לפניו:

בבלי יומא מב,ב, במעשה פרה אדומה והשימוש באפרה למי נדה

אמר עולא: כל הפרשה כולה, משמע מוציא מיד משמע, ומשמע ממילא: (במ' חקת יט,א) ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן - אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר. איכא דאמרי: לדורות ככהן גדול, ואיכא דאמרי לדורות ככהן הדיוט. בשלמא למאן דאמר לדורות ככהן הדיוט - שפיר, אלא למאן דאמר לדורות ככהן גדול - מנא ליה? - גמר (במ' חקת יט,א) חקה (ממלת) חקה מיום הכפורים.

וניתתם אתה - מונח זקף-קטן, שתי דרשות (א) הפרה בדור המדבר באלעזר ולא כפרה לדורות ככהן גדול או ככהן פשוט (ב) פרה אדומה מצד שהיא תמימה מתאימה להיות קדשי מזבח, ולולא היתה פרה אדומה לא הייתה יוצאת מידי מזבח, אבל בגלל שהיא פרה אדומה היא קדשי בדיק הבית שאין עליה קדושת הגוף כקדשי מזבח, ולכן אף שכבר קדשה אין עבירה בהוצאתה מחוץ למקדש (אנציקלופדיה תלמודית כרך ט, העמדה והערכה [טור תרס]).

(במ' חקת יט,א) והוציא אתה - שלא יוציא אחרת עמה, כדתנן: לא היתה פרה רוצה לצאת - אין מוציאין עמה שחורה, שלא יאמרו שחורה שחטו. ואין מוציאין עמה אדומה - שלא יאמרו שתיים שחטו.

בפסוק (ט,ט) מלת אותה שלוש פעמים. תיב"ע מתרגם המופע השני של אותה והוציא אתה - ויהינן יתה להודא - ויוציא אותה לבדה רבי אומר: לא מן השם הוא זה, אלא משום שנאמר (במ' חקת יט,א) אתה - לבדה. ותנא קמא, הא כתיב אתה! - מאן תנא קמא - רבי שמעון היא, דדריש טעמיה דקרא

והוציא אתה אל-מחוץ לפתחה - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, שתי דרשות. (א) אפשר כי בא ללמד שהייתה פרה אדומה מוציא אותה מידי מזבח ואינה צריכה העמדה והערכה אם נמצא שהיא לא נחוצה. (ב) והוציא אתה - מהפך פשטא, בתפקיד טעמא דקרא לכתוב בתחילת הפסוק שבו נאמר (במ' חקת יט,א) ונתתם אתה אז אפשר היה לכתוב והוציא, אבל כתוב והוציא אתה לכן מלת אותה יתירה ונדרשת כטעמא דקרא על חלק הפסוק שלפניה ומלמד על יחידות בנתינה ויחידות בהוצאה.

- מאי בינייהו? - איכא בינייהו (בבלי יומא מג,א) דאפיק (שהוציא) חמור בהדה. (במ' חקת יט,א) ושחט אתה - שלא ישחוט אחרת עמה. (מלת אתה ממעט פרה אחרת משחיטה במעמד זה, תבנית הטעמים ושחט אתה - מרכא טפחא, יתור לרבות שחיטה בור כשמואל להלן)

לפניו, (סלוק, מגביל) לרב - שלא יסיח דעתו ממנה, (סלוק, מגביל) לשמואל - שיהא זר שוחט ואלעזר רואה (שחיטה בהשגחה).

[ד] וקלקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, לשמואל (אם זר שחט הכתוב) - לאהדוריה (חזור) לאלעזר (לקבל הדם ולהזות), לרב - הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, דאפילו כהן הדיוט (כשר לקבלת דם והזאה).

[ו] וקלקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת, לשמואל - דאפילו ככהן הדיוט, לרב - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: כיון דלאו גופה דפרה נינהו - לא ליבעי כהן, קא משמע לן. [ז] וכבס בגדיו הכהן - בכיהונו. וטמא הכהן עד-הערב - כהן בכיהונו, לדורות. הניחא למאן דאמר לדורות ככהן הדיוט - שפיר, אלא למאן דאמר לדורות ככהן גדול, השתא כהן גדול בעינן - בכיהונו מיבעיא? - אין, מילתא דאתיא בקל וחומר טרח וכתב לה קרא. (הקל וחומר על כ"ג שלא צריך להזכיר שוב כהן נדחה ע"י הקרא הבא) [ט] ואקרא איש טהור את אפר הפרה והניח; איש - להכשיר את הזר, טהור - להכשיר את האשה, והניח - מי שיש בו דעת להניח, יצאו חרש שוטה וקטן, שאין בהן דעת להניח. תנן התם: הכל כשרין לקדש, חוץ מחרש שוטה וקטן. רבי יהודה מכשיר בקטן, ופוסל באשה ובאנדרוגינוס. מאי טעמא דרבנן? דכתיב [יז] וקלקחו לטמא מעפר שרפת החטאת, הנך דפסלי לך באסיפה - פסלי לך

בקידוש, והנך דאכשרי לך באסיפה - אכשרי לך בקידוש. - ורבי יהודה אם כן לימא קרא ולקח מאי **וְלָקַחְהוּ** דאפילו קטן דפסלי לך התם, הכא כשר. אשה מנא ליה? ונתן ולא ונתנה. ורבנן, אי כתב רחמנא ולקח ונתן, הוה אמינא: עד דשקיל חד ויהיב חד, כתב רחמנא **וְלָקַחְהוּ**. ואי כתב רחמנא ולקחו ונתנו - הוה אמינא: עד דשקלי תרי ויהיבי תרי, כתב רחמנא: **[יז] וְלָקַחְהוּ ... וְנָתַן**, דאפילו שקלי תרי ויהיבי חד. **[יח] וְלָקַחְהוּ אֶזוּב וְטָבַל בְּמַיִם אִישׁ טְהוֹר** לרבנן: איש ולא אשה, טהור - להכשיר את הקטן. ולרבי יהודה: איש ולא קטן, טהור להכשיר את האשה. מיתבי: הכל כשרין להזות חוץ מטומטום, ואנדרוגינוס, ואשה. וקטן (שיש) (מסורת הש"ס: [שאינן]) בו דעת - אשה מסיעתו ומזה.

בבלי יומא מג,ב

ולא פליג רבי יהודה! אמר אביי: כיון דאמר מר משמע מוציא מיד משמע ומשמע ממילא - פליג. **(ט,ט) וְהָיָה הַטְּהוֹר עַל-הַטְּמֵא, טְהוֹר** - מכלל שהוא טמא, לימד על טבול יום שכשר בפרה.

(ט,ט) וְהָיָה הַטְּהוֹר עַל-הַטְּמֵא – מהפך פשטא זקן-קטן, שתי דרשות, באחת מהן מוציא את הכתוב מפשטו **וְהָיָה הַטְּהוֹר** – לימד על טבול יום שכשר בפרה. כלומר כבר טבל וניטהר ולכן אינו מטמא אבל חסר הערב שמש. אמר רבי אסי: כי הווי בה רבי יוחנן וריש לקיש בפרה, לא מסקי מינה אלא כמאי דמסיק תעלא מבי כרבא, אלא אמרי: משמע מוציא מיד משמע, ומשמע ממילא. תני תנא קמיה דרבי יוחנן: כל השחיטות כשרות בור, חוץ משל פרה. אמר ליה רבי יוחנן: פוק תני לברא! לא מצינו שחיטה בור פסולה. ורבי יוחנן, לא מיבעיא לתנא דלא ציית - אלא אפילו לרביה לא ציית. דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודק: שחיטת פרה בור - פסולה. ואני אומר: כשירה. לא מצינו שחיטה שפסולה בור.

- [ו] וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזוּב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְהַשְּׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה:
- [ז] וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְאַחַר יָבֵא אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:
- [ח] וְהִשְׁרַף אֹתָהּ וְכִבֵּס בְּגָדָיו בְּמַיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְטָמֵא עַד-הָעֶרֶב:

ספרי דבי רב חקת פיסקא קנד. ... ורבי יהודה אומר ישרף שלא ימעיט את העצים, מרבה הוא לה חבילי אזוב וחבילי איזוב יון כשביל לרבות העפר. ... אזוב. ולא אזוב יון .... ולא אזוב שיש לו שם לווי. וגו'.
טט - ספרי דבי רב פעם מציין אזוב יון ופעם מציין אזוב ללא שם לווי.

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק יט

(י,ט) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזוּב. ואוסף האפר ולוקח מעפר שריפת החטאת והמזה מי הנדה, ושנינו כל המתעסקין בפרה מטמאין בגדים, ולכך היו בה כיבוסין שבעה, וטבילות גופיהן שבעה, וטהורים היו צריכים להיות להם מתחלה כל השבעה, וכולם נטמאו גופיהם של ד'. הרי מ"ט כנגד פרשה פרה שהיא מזוקקת שבעתים, שהם מ"ט, ... ולמה משליך אל תוך שריפת הפרה, להרבות אפרה ולא היה זורקם עד שתצאת האור ברובה, והמשליך היה מראה לכל ואומר שלשה פעמים ארז זה, וכן היה אומר לכל מין ומין **רלב"ג (ט,ט) וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם** וגו' - למדנו מזה שהמשליך עץ הארז והאזוב ושני התולעת אל תוך שרפת הפרה טעון כבוס בגדים. ואחר זה שב לבאר, **וְהִשְׁרַף (ט,ט)** את הפרה טעון גם כן כבוס בגדים, והאוסף את אפר הפרה גם כן טעון כבוס בגדים (ראה להלן, ט), הנושא את מי הנדה גם כן (ראה להלן, כא); וזה ממה שיוורה, שכל העוסקים בפרה טעונים כבוס בגדים. עם שהוא אפשר שיהיה אמרו **(י,ט) וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן** - שב אל המוציא אותה והשוחטה והמזה מדרמה, ויהיה אמרו **(ט,ט) וְהִשְׁרַף אֹתָהּ** - שב אל **הַשְׁרַף** הפרה והמשליך אל תוך שרפתה וגו'.

אוצר החכמה, חבצלת השרון, מרדכי קרליבך, ע' 697 ובשקלים פ"ד מ"ב תנן דפרה אדומה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה, ובתו"י יומא סז,א כתב דהיינו לשון של זהורית של שעיר המשתלח לעזאזל, וכ"ה בר"מ פ"ד שקלים ה"א, אכן הרע"ב שם ובגבורת ארי ביומא כתבו דהיינו לשון של פרה אשר השליך אל תוך שריפתה וגו' לשון של זהורית אשר אינה באה מהלכות קרבן הפרה, כי אם מהלכות טהרת הפרה וגו'.

(י,ט) וְלָקַח הַכֹּהֵן – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע דברים אשר **וְהַשְּׁלִיךְ אֶל-תּוֹךְ שְׂרֵפַת הַפָּרָה**: כאשר הקרא מונה רק שלושה **עֵץ אֶרְזוֹ וְאֶזוּב וְשָׁנִי תוֹלַעַת** אפשר כי רבוי העצים, ורבוי האזוב וגם איזוב יון לפי הפעם הראשונה בספרי הם הדבר הרביעי והחמישי המושלכים. אפשר כי גם לשון של זהורית אשר אינה באה מהלכות קרבן הפרה, כי אם מהלכות טהרת הפרה **(אוצר החכמה, חבצלת השרון, מרדכי קרליבך, ע' 697)** אינה שני תולעת הנקרא גם כן לשון של זהורית אבל הוא מהלכות פרה אדומה, לכן אפשר שהוא דבר נוסף.

אבן עזרא (י,ט) וְכִבֵּס בְּגָדָיו - הכהן השורף. טט – פ"ה זה קשה כי טומאת השורף וטהרתו נלמד ב-(י,ט). אכן תיב"ע שייך את (י,ט) אל הכהן השוחט ב-(י,ט), **וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹ כְּהֵנָּה דִּינְכֶם** נת תורתא וְיִסְחֵי בְּשָׂרֵיהֶּן בְּאַרְבָּעֵין סְוִיּוֹן דְּמֵי וְיִמְן קְתָר בְּדִין יַעֲוֵל לְמִשְׁרִיתָא וְיִהִי מְסָאֵב כְּהֵנָּה הוּא קָדָם טִיבּוּלְיָהּ עַד רְמִישָׁא: ובתרגום התרגום **כתר יונתן (ז)** ויכבס בגדיו **הכהן שישחט** את הפרה וירחץ את בשרו בארבעים סאה של מים ומן אחר כך יבוא למחנה ויהיה טמא הכהן ההוא מלפני טבילתו עד הערב:

ובהמשך ה-**אבן עזרא (י,ט) וְטָמֵא הַכֹּהֵן** - וכבר ישב טמא (מעיסוקו בפרה אדומה, לראב"ע השורף, לתיב"ע השוחט ולרלב"ג המוציא השוחט המזה והמשליך). ויש אומר, שיהיה טמא עד הערב, שלא יאכל מן הקדשים: וכך גם ב-**תיב"ע** כמובא כאן בתרגום **כתר יונתן (ז)** ויהיה טמא הכהן ההוא מלפני טבילתו עד הערב:
וְטָמֵא הַכֹּהֵן - מרכא טפחא, יתור לרבות טומאה של טבול יום על הטומאה של הכהן הבאה עליו מעיסוקו בפרה אדומה.

(י,ט) וְכִבֵּס בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם – רביע, בתפקיד של ארבע. ע" רלב"ג ארבעה כהנים מוציא את הפרה, והשוחטה, והמזה מדרמה, והמשליך, שעד כאן לא הוזכר בהם כבוס בגדים וטבילה, צריכים כבוס בגדים וטבילה כמו המשליך שבו מוזכר הדבר. הכהן השורף מוזכר בו לעצמו.

5.12 במדבר חקת יט,א (התשע"ה)

במדבר חקת יט,ח – י:

[ח] וְהִשְׁתַּחֲוֹתָ אֹתָהּ וְכַבַּסְתָּ בְּנִדְוֵי בְמִים וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמִים וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב:
[ט] וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה בְּמִקְוֹם טְהוֹר
וְהִיתָה לְעֵלֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נְדָה חֲטָאתָ הוּא:

[י] וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת בְּתוּכְכֶם לְחַקְתָּ עוֹלָם:

(ט,ט) וְאָסְפוּ – מונח פסק, הוא כעין כתוב סדור שנחלק, כאן מצרף מלה זאת אל הכתוב בסיפא של (יט,ח) ואז הקריאה תהיה (ט,ט) וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמִים וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב: (ט,ט) וְאָסְפוּ היינו שגם האוסף אפר פרה צריך טבילה, שהרי בפסוק (ט,ט): כתוב וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב, ולא מצויין שצריך גם טבילת הגוף. והוא אמינא שטומאת האוסף פורחת מאליה. אכן תרגום יונתן על לשון (ט,ט) וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב תרגם ויהי מְסָאב קָדֵם טְבוּלָיָה עַד רְמֵשָׂא (יהיה טמא, קודם הטבילה, עד הערב (הטבילה מעבירה אותו לדרגת טבול יום)) ואותה לשון הוסיף בתרגום (יט,י) אף שלא נאמר בכתוב, להבהיר כי האוסף חייב טבילה.

(ח) וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת בְּתוּכְכֶם לְחַקְתָּ עוֹלָם: (י) וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת בְּתוּכְכֶם לְחַקְתָּ עוֹלָם: (י) וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת בְּתוּכְכֶם לְחַקְתָּ עוֹלָם: (י) וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת יִשְׂרָאֵל וְלִגְרַת בְּתוּכְכֶם לְחַקְתָּ עוֹלָם:

אבן עזרא גם כן מבהיר שהאוסף צריך טבילה בפרשו (ט,ט): וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב – ואחר שאמר שיכבס את בגדיו, אין צורך להזכיר שירחץ במים.

במדבר חקת יט,ט:

וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה בְּמִקְוֹם טְהוֹר
וְהִיתָה לְעֵלֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נְדָה חֲטָאתָ הוּא:

(ט,ט) וְאָסְפוּ – מונח פסק (הנקרא גם מונח לגרמיה) אִישׁ טְהוֹר – מונח רביע

מונח פסק הוא כעין כתוב סדור שנחלק. כאן לקריאה של הכתוב פעם ללא טעם פסק ופעם עם טעם פסק.

קריאה ללא טעם פסק (ט,ט) וְאָסְפוּ מונח אִישׁ טְהוֹר – מונח רביעי, משמעותה שלא יסוף צריך איש טהור והרבוים ממנו.

(ט,ט) וְאָסְפוּ – מונח אִישׁ טְהוֹר – מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבע, כאן נדרש ב-משנה פרה פ"ד מ"ד ו-פ"ה מ"ד ו-בבלי יומא מ"ג, האנשים הכשרים לאסוף אפר פרה אדומה (יט,ט) הם גם הכשרים למלא מים ולקדש (יט,יז), ולהזות (יט,יט). ואלו הם: לתנא קמא: כהן, זר, אשה, עבד, אנדרוגינוס. הרי חמישה. רבי יהודה פוסל אשה ומכשיר ילד שיש בו דעת להניח, וכן פוסל אנדרוגינוס, הרי ארבעה. וביומא מלמד שאם האשה פסולה היא יכולה לסייע לילד, הרי חמישה.

קריאה עם טעם פסק (ט,ט) וְאָסְפוּ – מונח פסק (כאן מתאים לו גם שמו מונח לגרמיה), אִישׁ טְהוֹר – מונח רביעי, מלמדת כי כל הפעולות בפרה אדומה עד סיום אסיפת אפר הפרה מטמאות גוף ובגדים, אבל אחרי הפסק, היינו אחרי סיום איסוף האפר, רוב הפעולות אינן מטמאות (העברה למשמרת, מילוי מים, קידוש, טילטול שיעור מי הזאה והזאה עצמה, הנוגע בשיעור שלא לצורך – טמא, המטלטל פחות משיעור הזאה טמא).

ומהפסוק (ט,ט): נדרש כי האוסף והמסיט אפר פרה עד סיום האיסוף טמא ומטמא בגדיו.

[ט] וְאָסְפוּ אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפְרַיִם הַפְּלֵה וְהַנִּיחַ מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה בְּמִקְוֹם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵלֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמַרְתָּ לְמִי נְדָה חֲטָאתָ הוּא:

את אפר הפלה – את יתיב – בתפקיד בדווקא שאחר שנשרפה הפרה אין ראוי להוסיף בעצים כלל, כי אפרם לא יהיה אפר הפרה (רלב"ג) אפר הפלה – מונח זקן-קטן, שני דברים: א' הפרה, ב' ו-כל הנשרף עמה אפר הפרה, כי הם דברים נטפלים לה. (רלב"ג) ראה יתיב

(ט,ט) ... וְהַנִּיחַ מַחֲוִיץ לְמַחֲנֶה בְּמִקְוֹם טְהוֹר

(ט,ט) ... וְהַנִּיחַ – תביר, מהמלה נדרש לפי שבאסיפה התורה הקלה, שלא יהיה בכהן החמירה ומיעטה מי שאין בו דעת להניח.

מחויץ למחנה – מרכא טפחא, ריבה מקומות הנחת אפר פרה אדומה, אבל אם תנאי במקום טהור – רוצה לומר, שלא יהיה המקום ההוא טמא; ולזה יתבאר שאם היה האפר תוך כלי חרש מוקף צמיד פתיל באהל המת, הרי הוא טמא, שהרי אינו במקום טהור, והתורה דקדקה על מקומו שיהיה טהור (רלב"ג). ט – במקום – מונח, מרבה הקפה בצמיד פתיל לכלי חרש בו מונח אפר פרה אדומה ואף-על-פי-כן האפר יהיה טמא אם יניחו במקום שאינו טהור – סלוק, מגביל התורה דקדקה על (מקום הנחת אפר פרה אדומה) שיהיה טהור ולא יהיה טמא כמו אהל מת (האם גם בבית המנוגע).

(ט,ט) וְהִיתָה – תלישא-גדולה, מלמד אלפניו על תפקיד עוקר ותפקיד מחיצה, היינו עוקר הגנת המחיצה של צמיד פתיל על כלי חרש באוהל המת, שהנמצא בתוכו טהור (יט,ט), ואילו אפר הפרה טמא (ט,ט) וְכַבַּסְתָּ אֶת-אֶפְרַיִם הַפְּלֵה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְטָמְא עַד-הָעֶרֶב: וְהִיתָה – תלישא-גדולה, מלמד לאחרי בתפקיד בעל בחינה נעלה לרמז שהאפר הנשמר הוא כקדשים ליאסר בהנאה (ראה ספ"ב קנד).

וכן המים המיועדים להכנת מי נדה נפסלים במלאכה בהם או בשעת הכנתם משעת המילוי קודם לערבובם עם האפר. וְהִיתָה – תלישא-גדולה, ע"פ תוספות יום טוב אהלות פרק ה ולחטאת מלמד לאחרי בתפקיד של בעל בחינה נעלה כי לעדת – קדמא – לכתחילה מדאורייתא הכל נאמנין על החטאת ו-מה שאין ע"ה נאמנין אינו אלא מדרבנן.

וְהִיתָה – תלישא-גדולה, מלמד לאחרי בתפקיד של בעל בחינה נעלה לעדת – קדמא, ע"פ משנה פרה פ"ג מ"א מי נדה להזייה על כהן השורף את הפרה יש בה אפר פרת משה לפחות ביום ההזייה הראשון.

(ט,ט) ... לעדת – קדמא, בני-ישראל למשמרת למי נדה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, כאן מקומות שמירת אפשר הפרה, עם הלכה שווה לפרטיה, ביחס ל- חטאת הוא: – מרכא סלוק.
ל- חטאת הוא: – מרכא סלוק, ע"פ רש"י בכל מקום שהאפר נשמר הוא כקדשים ליאסר בהנאה (ראה ספ"ב קכד)..

ע"פ משנה פרה פ"ד מ"ד נלמד מ- חטאת הוא: שכשם שהפרה היא חטאת ואסורה במלאכה קודם לעשייתה כך למי נדה המים המיועדים להכנת מי נדה נפסלים במלאכה במ או בשעת הכנתם משעת המילוי קודם לערבובם עם האפר. חטאת הוא: – מרכא סלוק מאפיין את הכתוב לפניו למי נדה – מרכא טפחא.

[י] וְכַבֵּס הָאֹסֶף אֶת-אֶפֶר הַפֶּהֶרֶה אֶת-בְּגָדָיו וְשֵׂמָא עַד-הָעֶרֶב וְהִיָּתָה לְבַנְי וְיִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לְחֶקֶת עוֹלָם: [יז] וְלִקְחֵה לְטֵמָא מֵעֶפֶר שְׂרָפַת הַחֲטָאֹת וְנָתַן עֲלֵיו מִים חַיִּים אֶל-כָּלִי:

(ט,ט) וְכַבֵּס – תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור אלפניו לפסוק (ט,ט) למי נדה חטאת הוא: שיעור כדי טבילת האזוב והזאה, והמטלטל יותר מזה שלא לצורך הזאה נטמא ובפחות מזה טהור, דבר הנדרש ב-(ט,ט) והייתה להם לחקת עולם ומזה מי-הנדה וְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנְּגִיעַ בְּמֵי הַנְּדָה וְשֵׂמָא עַד-הָעֶרֶב:

(ט,ט) וְכַבֵּס – תלישא-גדולה, בתפקיד שיעור אלאחריו – ה' גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך
(ט,ט) הָאֹסֶף אֶת-אֶפֶר הַפֶּהֶרֶה ע"פ סיפרי פיסקא קכד לכאורה הקרא יתר כי כבר יש למוד בקל וחומר מהמשליך והשורף, שהם מטמאים בגדיהם, לא כל שכן שהאוסף הנוגע באפר שמתמא בגדיו, ונכתב הָאֹסֶף וגו' כדי ללמוד ממנו דרשות אחרות: א' המסיט אפר עד שלא כונס מטמא בגדיו, ב' שאין עונשין מן הדין, אך הגר"א מוחק המלים "ואין עונשין מן הדין" בספרי, והלכה זאת נלמדת מ-(וי קדשים כז) אֶת-אֲחֵתּוֹ היתירה, ולכן נשארה דרשה א' בלבד.

(ט,ט) הָאֹסֶף אֶת-אֶפֶר הַפֶּהֶרֶה – קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב שחברו שלפניו מלמד עליו, כאן מיבא תכונה מהכתוב לפניו והיא לימוד הק"ו מהמשליך והשורף, והכתוב עצמו מלמד הדרשה הנוספת.
(ט,ט) וְהִיָּתָה לְבַנְי וְיִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא – ה' גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך,

(ט,ט) וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם – תביר מרכא טפחא לחקת עולם: – מרכא סלוק, תגיר בתוכם – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות ע"פ סיפרי במדבר פיסקא קכד לרבות על ישראל את הגרים לכל מעשי הפרה: כאן להשתתף באסוף, ובפעולות אחרי הכינוס ע"י טהורים (העברה למשמרת, מילוי מים, קידוש, טילטול שיעור מי הזאה להזאה וההזאה עצמה)
וְלַגֵּר – תביר מחלק בין מעשי פרה. משנה פרה פ"ד מ"ד מעשיה ביום ובכהן ... עד שתעשה אפר ופי' קהתי מעשי הפרה אינם אלא ביום ולא בלילה, חוץ מאסיפת אפרה, והמילוי מים והקידוש (ליתן האפר בתוך המים) שכל זה מותר בלילה. וכל מעשי הפרה בכהן, משעת השחיטה עד שתיעשה אפר, אבל אסיפת האפר ומילוי המים והקידוש כולם כשרים בזר וגו'
וְלַגֵּר – מחלק בין מעשי פרה, עד עד שתעשה אפר חובה בכהן וביום, מאסיפת אפרה, והמילוי מים והקידוש (ליתן האפר בתוך המים) שכל זה מותר בלילה .. וכולם כשרים בזר בכל ישראל טהורים ובהם גרים.

מקורות

סיפרי במדבר פיסקא קכד

וכבס האוסף את אפר הפרה בא הכתוב ולימד על האוסף את אפר הפרה שמתמא בגדים הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם המשליך את האזוב מטמא בגדים האוסף את אפר הפרה לא יטמא בגדים אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין לכך נאמר וכבס האוסף את אפר הפרה ללמדך שאין עונשין מן הדין ד"א בא הכתוב ולימד על האוסף את האפר שמתמא בהיסט.

פרה פ"ג מ"א [א] שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ובית אבן היתה נקראת ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם (בחיל)
ר' יוסי אומר לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר על כהן השורף את הפרה מזין כל שבעת הימים ועל של יוה"כ לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד:

פירוש המשנה לרמב"ם פרה פ"ג מ"א ומזין עליו כל שבעה מכל חטאות שהיו שם רוצה לומר אפר פרות אדומות שנעשו מימות משה עד אותו הזמן, וגו' ... ור' יוסי אומר שאין להקיש הזאה לטבילה והזאה בזמנה אינה מצוה, ולפיכך אומר בשלישי ובשביעי בלבד מזין עליו. וכך סובר ר' חנינה סגן הכהנים, אלא שהוא אומר כהן השורף את הפרה מזין עליו בכל יום מחמת חומר מעלת הפרה וכדי להראות בהן קדושה נוספת כמו שיש לה מעלה על הקודש כמו שבארנו בחגיגה, והוא אמרם בטעם הדבר מעלה יתרה. והלכה כר' חניניה סגן הכהנים. ובתוספתא כהן השורף את הפרה הפרשתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו. כל זה הדור למעלתה מפני הטעם שאמרנו והוא כדי שלא יזלזלו בה.

תוספות יום טוב אהלות פרק ה ולחטאת - פירש הר"ב דכתיב והיתה לעדת בני ישראל כו'. אסמכתא בעלמא שכל מה שאין ע"ה נאמן אינו אלא מדרבנן. וז"ל הרמב"ם [בפירוש] וסמכו בזה לאמרו יתברך והיתה לעדת וגו':
שהכל נאמנין על החטאת - לא ידעתי למה לא תנן על הקדש ועל החטאת. ודוחק לומר דמשום דבחטאת יש להם אסמכתא דמ"ה דייק למנקט לחטאת. ועוד דאדרבה כ"ש דה"ל למנקט לקדש דהוה רבותא שאין לו אסמכתא. ומצאתי בדברי מהר"ם וז"ל פתח בקדש וחטאת וסיים בחטאת לחודיה נראה לפי שהטעם תלוי בחטאת שלא יהא כל אחד שורף פרה אדומה לעצמו. א"נ רבותא נקט דאפילו על החטאת נאמנין כ"ש לקדש ע"כ:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת פרה פרק ה [א] ... וכבר קדם לך באהלות שהכל נאמנין על כלי חטאת שהוא טהור שני והיתה לעדת בני ישראל למשמרת, כל ישראל ראוין לשמרת, לפיכך אפילו הביא עם הארץ כלי מביתו ואמר זה טהור לחטאת הרי זה נאמן. והלכה כר' יהודה.

5.13 במדבר בלק כבב.

במדבר בלק כבב: וְעַתָּה לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי אֶת-הָעַם הַזֶּה כִּי-עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ-בּוֹ וְאֶנְרִשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יִאָּר:

וְעַתָּה לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי אֶת-הָעַם הַזֶּה וגו' – תבנית כללית של כעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה. הפסוק יוסבר בדרך אגדתא ובדרך הלכתית.

בדרך אגדתא: בדרך אגדתא: **במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ** וְעַתָּה לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי מהו אֶרְה־לִּי אוֹכְלֵי אוֹכְלֵי אֵת לְשׁוֹט בְּהֵם קִימְעָה כְּאֵדָם שְׁהוּא אֹרְהָ אֵת הַתְּאֵנִים (תַּאנִּים מִלְקָטִים שׁוֹב וְשׁוֹב לִפֵּי הַבְּשָׁלָתָם), כִּי עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי לֹא שְׁהָן גְּבוּרִים וְחִיילוֹתֵיהֶם מְרוֹבִין אֲלֵא שְׁמִנְצַחִין בְּפִיהֶם מֵה שְׁאֵנִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ-בּוֹ מֵה רֵאָה זֶה לְהַתְּגַרּוֹת? לֹא כִּךְ אִמְרָ לְהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא יִהְיוּ נוֹטְלִים מֵאֲרָצָם אֲלֵא שְׁהִיוּ בְּעֵלֵי קְסָמִים וְנַחֲשִׁים יוֹתֵר מִבְּלַעַם שְׁנֵא' וִירָא בְּלֹק אֲלֵא שְׁלֹא הִיָּה מְכוּיִן הַדְּבָרִים לְאִמִּיתָן וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִשְׁעִיָּה מִז) נְלֵאִית בְּרוּב עֲצַתְךָ יַעֲמְדוּ נֹא וְיוֹשִׁיעוּךָ הוֹבְרֵי שְׁמִים חֲחוּזִים בְּכוֹכְבִּים, הִיָּה רֹוֵאָה בְּהוֹבְרֵי שִׁישְׁרָאֵל נוֹפְלִין בִּידוֹ לְפִיכֶךְ הַפְּקִיר אֵת בְּתוֹ וְנִפְלוּ בְּה כ"ד אֵלֶף לְכֶךְ נִתְגַּרָה בְּהֵם וְלֹא הִיָּה יוֹדַע הֵיאֵךְ לְכֶךְ אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ כְּמִי שְׁמִנְכָה אֶחָד מְעַשְׂרִים וְאַרְבַּעַה לְסֵאָה (כ"ד לֹוֹג לְסֵאָה) כֶּךְ מִן כָּל כ"ד אֵלֶף מִישְׁרָאֵל חֲסַר אֵלֶף אֵלֶף,

(טט) – היות וב-600000 יש 25 פעם 24000 אז המובן הפשוט של הנאמר במדרש הוא שאם מכל 24000 ימיתו אלף בסיכום יהיו 25000 מתים. ולא ככתוב שהיו 24000 מתים. לכן יש להסביר כע הכוונה שאחרי ספירת 24000 חיים ימית את האלף הבא, וכך אחרי 24 פעם 24000 יצטבר 24000 מתים. בחשבון זה כך: אם נחלק $600000 / 24000 = 25$, אז $24000 * 25 = 576000$ חיים ועוד 24000 מתים)

- **וְאֶנְרִשְׁנוּ מִן-הָאָרֶץ** לֹא הִיָּה מִבְּקֵשׁ אֲלֵא לְגַרְשָׁם שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְאָרֶץ, **כִּי יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ** מִנֵּא הִיָּה יוֹדַע שְׁבַשְׁעָה שְׁבַקֵּשׁ סִיחוֹן לְהִלָּחֵם בְּמוֹאָב הִיָּה מִתִּירָא שְׁהִיו גְּבוּרִים שְׁכַר אֵת בְּלַעַם וְאִבְיוֹ לְקַלֵּל אֵת מוֹאָב שְׁנֵאִמְרָ עַל כֵּן יִאִמְרוּ הַמוֹשְׁלִים וְכַתִּיב כִּי אֲשׁ יִצְאָה מִחֲשׁוֹבֵן וְכַתִּיב אוֹי לֶךְ מוֹאָב לְכֶךְ אִמְרָ **כִּי יִדְעֵתִי אֵת אֲשֶׁר-תִּבְרָךְ מִבְּרַךְ**.

וְעַתָּה - תלישא-קטנה, פרט קדמאה המרמז לשיעור ההכאה שבלק מבקש כדי לגרש את ישראל מעליו המתברר בפרט בתראה. **לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי** - קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד העשוי להיות גם הקש או בנין אב (רמז אחד תלישא קדמא ואזלא, רמז שני **מִמֶּנִּי** ... **בּוֹ** פעמיים זקף בין שני קיסרים).

אֶת-הָעַם הַזֶּה – מונח רביעי, הצעה בלי מקור: (א) בלק מספר לבלעם שעם ישראל שוכן בארבע מחנות ובמרכזו מחנה לויָה ושכינה. (ב) כהנים, לויים, ישראלים, גרים, אולי עוד היו עמם ערב רב.

אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ-בּוֹ - מהפך פשטא זקף-קטן, מוציא מפשט האמת. נדרש על (כב), **במדבר רבה (וילנא) פרשה כ ג** כתיב **וַיִּבֶר מוֹאָב** מהו ויגר כשהיו ישראל נראין לעמונים נראין עטופים לשלום ולמואבים נראים מזויינין למלחמה שכך כתיב (כב, כג) **וַיִּבֶר מוֹלֵל פְּגִי עֲמוֹן אֶל-תְּצַרְסָם כָּל מִין צָרָה, אֵל תְּצַר לְהֵם וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם כָּל מִין גִּירוֹר** (כי אמא שלהם היתה צנועה וקראה לבנה בן-עמי) ולמואב אמר (כב, כג) **אֶל-תְּצַר אֶת-מוֹאָב וְאֶל-תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה מִלְחָמָה אֵי אֵתָה עוֹשָׂה אֲבָל מֵה שְׁאֵתָה יִכּוֹל לְחַטּוֹף מֵהֶן חַטּוֹף וְלִכְךָ נִרְאִין מְזוּיִינִין לְמוֹאָב** (כי אמא שלהם קראה שם בנה מואב, פרסמה כי בנה מאביה).

מהמדרש מובן כי המואבים היו מובטחים בחייהם ולא היתה סיבה להילחם בישראל וזה ההיפך של דברי בלק לבלעם (כב, כג) **וַיִּרָא בְּלֹק** אֲלֵא שְׁלֹא הִיָּה מְכוּיִן הַדְּבָרִים לְאִמִּיתָן לְכֶן אִמְרָ אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ-בּוֹ - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) כפשוטו ע"י מעשה, במלחמה או בהפקרות, במלחמה שהיו מואב גבורים כמו שהיה המצב בשעה שבקש סיחון להלחם במואב היה מתיירא שהיו גבורים שכר את בלעם ואביו לקלל את מואב ובכל זאת נתירא, או בהפקרות ש- היה רואה בהובריו שישראל נופלין בידו לפיכך הפקיר את בתו ונפלו בה כ"ד אלף (ב) שלא כפשוטו ע"י קללת בלעם כנגד נצחון ישראל בפיהם.

רש"י (ו) נֶפֶשׁ-בּוֹ - אני ועמי **נֶפֶשׁ בְּהֵם**. דבר אחר: לשון משנה היא (ב"מ ט, ט), מנכה לו מן הדמים - לחסר מהם מעט (תנח' בלק ד). **נֶפֶשׁ-בּוֹ** - מקף-כרב מצב (א) נכה (נפחית) מישראל באופן מלא (כלי יקר) (ב) נכה (נפחית) מישראל באופן מעט היכן רמוז בפסוק שלהחסיר מעט הכוונה ל-אחד חלקי 24 מלגיו, היינו שאחרי שיטלו אלף ישארו 24000? **וְעַתָּה** – תרסא בתפקיד שיעור, שעשוי להילמד ע"י דרשת מלת **נֶפֶשׁ** נכה – נ'חסיר, מ-כ"ה פעם 24000 (=600000) חלק אחד מ-25 מלגיו שהוא 24000 שמואב הצליחו לפגוע בהם שהלכו אחר פעור בפתוי בנות מואב ובהפקרות בנות מדין ונשאר עם ישראל נקי.

ועוד יש לומר כי תבנית הטעמים **אֶת-הָעַם הַזֶּה כִּי-עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹלֵי אוֹכְלֵי נֶפֶשׁ-בּוֹ** - ... רביעי ... זקף-קטן ... זקף-קטן – כעין ענין בעל עצמה רבה. כאן מאמץ להכות רק כ"ד אלף מישראל (ראה במדבר רבה להלן) ובכך לגרש את ישראל שלא יכנסו לארץ מואב. **בְּסִיכּוּם**: הכלל המלמד הוא שאויבי ישראל מחפשים דרכים לפגוע בישראל בין מעט בין רב, בלי סיבה שישראל מאיימים עליהם. וגורמים למי מישראל לחטוא וכך פוגעים בהם. להסבר בדרך הלכתית ראה להלן.

פתיחה לדרשה בדרך הלכתית לשיעורי חז"ל. נחזור ונשתמש ב'**רש"י (ו) נֶפֶשׁ-בּוֹ** - .... דבר אחר: לשון משנה היא (ב"מ ט, ט), מנכה לו מן הדמים - לחסר מהם מעט (תנח' בלק ד). נשאל מהו השעור לחסר מהם מעט? נתחיל ב-**במדבר רבה (וילנא) פרשת בלק פרשה כ** המלמד על שעור הכאה שבקש בלק להשיג, ממדרש זה לומדים על שעור חז"ל של רובע הקב (=לוג) מסאה. וממנו נלמד כלל מלמד בכעין בנין אב. נתבונן שוב בפסוק (כב, כג) **וְעַתָּה לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי אֶת-הָעַם הַזֶּה וגו'** – תבנית כללית של כעין פרט קדמאה, כלל, פרט בתראה. **וְעַתָּה** - תלישא-קטנה, פרט קדמאה המרמז לשיעור ההכאה שבלק מבקש כדי לגרש את ישראל מעליו המתברר בפרט בתראה. **לְכֵה-נָא אֶרְה־לִּי** - קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד העשוי להיות גם הקש או בנין אב (רמז אחד תלישא קדמא ואזלא, רמז שני **מִמֶּנִּי** ... **בּוֹ** פעמיים זקף בין שני קיסרים).

בדרך הלכתית: המלה **אוֹלֵי** מביעה ספק. זאת אומרת יש כאן רמז לשיעורי חז"ל פעמים מלבר פעמים מלגיו. ובהקש מרובע הקב המרומז במונח רביעי של **אֶת-הָעַם הַזֶּה** לְסֵאָה, לומדים לשיעורי חז"ל אחרים. היכן רמוז בפסוק שלהחסיר מעט הכוונה ל-אחד חלקי 24 מלגיו, היינו שאחרי שיטלו אלף ישארו 24000? **וְעַתָּה** – תרסא בתפקיד שיעור, שעשוי להילמד ע"י דרשת מלת **נֶפֶשׁ** נכה – נ'חסיר, מ-כ"ה פעם 24000 (=600000) חלק אחד מ-25 מלגיו שהוא 24000 שמואב הצליחו לפגוע בהם שהלכו אחר פעור בפתוי בנות מואב ובהפקרות בנות מדין ונשאר עם ישראל נקי.

דוגמאות לחישוב מלבר ומלגיו.

אנציקלופדיה תלמודית כרך טו, [חלה] טור רסח ... לדעת שמאי והלל, עשירית האיפה שנאמר בעומר היא עשירית מלבר, שהיא תשיעית מלגו, ולכן עשירית מאיפה, שיש בה שמונה עשר קבים, היא שני קבים, ר' יצחק קרקווא (בשיטת הקדמונים) בבלי ב"ב צגב, וכן רמב"ם הל' מכירה פ"ח ה"א המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטנית לכל סאה (טט - אחד חלקי 24), ... נמצא (פסולת) מהן יתר על השיעורים האלו כל שהוא (ב) ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופין וברורין שאין בהן כלום. שו"ע חו"מ הל' אונאה ומקח טעות סימן רכט סעיף א ... ואם אמר: פירות יפות, ולא אמר: אלו, נותן פירות שכולן יפות (טור בשם הרמ"ה). טט – בדרך אגדתא דברי רמב"ם שו"ע הם כעין משל לעם ישראל, שכולו פירות יפות, ומי שפקרו הם מלבר **תוספתא בבא מציעא (ליברמן) פ"ג,הט"ז הורה ר' טרפון וגו' עד אחד לוקח ואחד המוכר וגו' מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מוכר לו חלוק שוה חמש בשש ידו של לוקח על העליונה (אונאת לוקח בשמות מלבר רצה או' לו תן לי סלעי רצה או' לו הילך חלקך ותן לי מעותי אבל אם מוכר לו שוה שש בחמש יד מוכר על העליונה (אונאת מוכר בשמות מלגו (16.66%)) רצה אומ' לו תן לי סלעי רצה אומ' הילך מעותיך ותן לי חלוקי ור' אומ' לעולם יד המוכר על העליונה וכשם שהמוכר יכול לחזור בו כך הלוקח יכול לחזור בו ר' שמעון אומ' המוכר יכול לחזור בו הלוקח אין יכול לחזור בו שכבר קבל הלה את מעותיו**

במדבר בלק כב,ח: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי וַיִּשְׁבוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב עִם-בְּלָעַם: לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר - ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק אתנח) – תבנית של כעין היקש, בנין אב. כפ' רש"י (ח) לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה - אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, וכן לכל נביאי אומות העולם; וכן לבן בחלום הלילה, שנאמר: "ויבא אלהים אל לבן הארמי בחלום הלילה" (ברי' לא, כד). כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא (ראה ויק"ר א, יג).

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף ר ע' א (זוהר הסולם סימן רפו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר (כ.כ.) וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו (לשון קשה כי היה פגום האזן), ואיהו כתיב וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם (לשון רכה). לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה, בגין דליליא איהו שעתא (זמן) דסטרא אחרא הוי לחרשיא (המכשפים) בשעתא דמשכתחי (נמצאים) ושלטי (ושולטים) סטרי בישין (צדדים רעים) ומתפשטן בעלמא, פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי, שבוחי קא משבח גרמיה בשמא דיי(שבח עצמו בשם ה'), וַיִּשְׁבוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב, ושרי מדין אתפרשו מנייהו ולא בעו למיתב תמן וסבי מואב אשתארו דכתיב וישבו שרי מואב בלחודייהו יאות עבדי, מדין דאתפרשו מכל וכל מנייהו ואלמלא לא הוו מחאן בסופא דהווי בעיטא דבלעם לשלחא נשיהון לישראל בשטים למטעי לון ... אבל ישיבה דיתבו אינון דמואב גרמא לון טב בגין דאשתארו תמן ומאן דאזלו אינון דמדין גרמי לון ביש מ"ט אלין חששו ליקרא דמלה דקודשא בריך הוא ויתבו ואלין לא חששו לה כלום ואזלו לארחייהו,

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר - ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן סלוק אתנח) – תבנית של דבר עצמתי מאד. בלעם פונה לכוחות הרעים כדי להמשיך עליו רוח מא-לקות לקלל, ומשיג גלוי א-לקות שמורה לו ההיפך כנדרש ב- זוהר במדבר בלק דף ר ע' א (זוהר הסולם סימן רפו) ... ההוא ליליא ההוא רשע לחיש לחישין ועבדי בלטיין (הסולם: מעשי להטים, טט – ע"פ בבלי סנהדרין סז,ב ... אמר רבי אייבו בר נגרי אמר רבי חייא בר אבא: בלטיהם - אלו מעשה שדים, בלהטיהם - אלו מעשה כשפים) ואמשיך עליה רוחא מלעילא (הסולם: והמשיך עליו רוח מלמעלה) מיד (כ.כ.) וַיִּבְּא אֲלֵיהֶם אל בלעם אלהים סתם דרגא דיליה מסטרא אחרא דשמאלא (הסולם: שהוא המדרגה שלו, שבסטרא אחרא שבשמאל, ויש שלא גורסין מדרגא דיליה עד דשמאלא):

וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם - מונח רביע, ע"פ זהר הסולם סי' רפו) יש לו לפחות ארבע ידיעות איך לבצע בקשת בלק וזה יקרה בלילה, לכן עליהם להתעכב. (א) לילה זמן שריית הסטרא אחרא (ב) אז יש למכשפים אפשרות לפעול בכשפים (ג) בשעת לילה נמצאים צדדים רעים (כנראה כוחות טומאה בנוסף לס"א) והם בכח להזיק (ד) בשעת לילה שולטים צדדים רעים (כנראה כוחות טומאה בנוסף לס"א) הפוגעים (ה) בשעת לילה מתפשטים הצדדים רעים (כוחות טומאה בנוסף לס"א) בעולם (כנראה ממקום הגעתם לעולם כמו מקומו של בלעם ומשם פושטים לעולם וכך עלולים לגרום נזק)

לִינּוּ פֶה הַלְּיָלָה - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, (א) הפשט כפ' רש"י וַיִּשְׁבוּ - לשון עכבה. כי כפ' רש"י (ח) אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה, ויודעים שמדובר ברוח הקודש כי מסיים בהזכרת שם ה' פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי (ב) היוצא מן הפשט ע"פ דרשת זוהר (דף ר ע' א) בלעם מתכוין להפך שע"י המשכת קדושה מצד שמאל (ראה הסבר להלן) יתן חיות לכוחות הסטרא אחרא וכוחות הטומאה שזמן התגברותם בלילה וכך יקלל כביכול ברשות ה'. לכן הוא גם אומר להם אל תפעילו או אל תציעו קסמים שהבאתם כי (א) תפריעו (ב) הכבוד לא יהיה של בלעם בלבד. מונח כאן יסוד השקפה, בלעם מודה שלפחות בעיני ישראל צריך לפנות לה' ולהזכיר עוונות כדי שתחול קללה. זקני מדין המכשפים מכחישים שצריך לפנות לבורא עולם כי כבר נתנה רשות כללית לפגוע ע"י כשוף. ראה תורה תמימה שמות משפטים כב,ז מכשפה הערה קעט).

תורה תמימה (ח) הערה ו) נראה דסמיק אסיפא דקרא פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי, ור"ל מתחלה סברו שיעשה מעשיו ע"י כשפים (טט - נוסריקון מן מ'חיש' פ'מליא של מ'עלה (בבלי סנה' סז,ב)) מבלי שישאל רשות הקדוש ברוך הוא, אבל מכיון ששמעו מפיו כי מחכה הוא למוצא דבר ה' נואשו וקליפותו באמרו כלום יש אב שוונא את בנו (נסהדרין ק"ה א') ישראל הם בערך בנים להקב"ה וא"כ בודאי לא ירשה לו לקללם, ולכן הניחו אותו והלכו להם:

וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם דְּבָר - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, (א) הפשט בלעם בטוח שיענה כמו משה (במ' בהע' ט, טח.) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מַלְּשָׁה עֲמָדוֹ וְאַשְׁמַעְהָ מִה-יִצְחָק ה' לָכֵם: פ (ב) היוצא מן הפשט כגון היוצא מס"ת י' מ' ר' – רמ"י (רמא"י) אשיב גם אם לא נאמר לי. פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי, שבוחי קא משבח גרמיה בשמא דיי(שבח עצמו בשם ה'), וַיִּדְבַּר ה' - מרכא טפחא, יתור לרבות על עצמו שבח שה' מדבר אליו בגלוי רב, ומפני כך ע"פ פ' רש"י אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם, אלך עמכם; שמה אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים. אבל טעם פֶּאֶשֶׁר - תביר בתפקיד לא ממש, ללמד שאינו מתחייב להשיב ממש מה שנאמר לו, וטעם אֵלַי - אתנח, מגביל שהגלוי לבלעם היה בדרך מדרגה מצד שמאל, וב-תניא פכ"ב וכ"כ גברו ועצמו הצמצומים והסתר פנים העליונים עד שיוכלו להתהוות ולהבראות גם דברים טמאים וקליפות וס"א ולקבל חיותם וקיומם מדבר ה' ורוח פיו ית' ... ויניקתם וחיותם אינה מבחינת פנים אלא מבחינת אחוריים דקדושה כאדם הנותן דבר לשונאו שלא ברצונו ... מעט מזער אור וחיות (הס"א) ינוקת לתוכה (גורמת לה) שאינה בטילה כלל לגבי קדושת הקב"ה ... ומחשיבים עצמם ליש ורבר בפני עצמו ...

זוהר הסולם סימן רפו) זקני מדין בשמעם את בלעם אומר פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי ולזלו בכבוד דבר ה' והלכו להם, לכן לבסוף הפקירו נשותיהם הזונות את ישראל וכל מדין נענשו במלחמת מדין. ואילו על שרי מואב נאמר וַיִּשְׁבוּ שְׁרֵי-מוֹאֵב עִם-בְּלָעַם הם חשבו שבלעם באמת מתכוין לדבר ה' באומר פֶּאֶשֶׁר יִדְבַּר ה' אֵלַי התעכבו לכבד את דבר ה' והצילו את אומתם. בלעם רצה לתת חיות לקליפות בהמשכת רוח א-לקים מצד שמאל וכך כביכול לקלל ברשות ה', אבל המשיך עליו חסימת חיות מהקליפות וחסימת כל כוונה רעה של בלעם ופיו שלא ברצונו מברך טובה.

5.14 במדבר בלק כבב (התשע"ה)

במדבר בלק כג [א] וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָח שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהֵכֵן לִי בָזָח שִׁבְעָה פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים: [ב] וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בְּלָק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

במדבר בלק כג, יד: וַיִּקְרָאוּ שְׁנֵיהֶם צִפִּים אֶל-רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּכְּן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

במדבר בלק כג, טו: וַיֹּאמֶר אֶל-בְּלָק הַתִּיַצֵּב כֹּה עַל-עֲלֹתֶיךָ וְאֲנִי אֶקְרָא כֹּה:

במדבר בלק כג, טז: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָח שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהֵכֵן לִי בָזָח שִׁבְעָה פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים:

במדבר בלק כג, יז: וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

פסוק כג, א זהו לפסוק כג, כט באותיות, בניקוד, בטעמים. פסוק כג, ב דומה לכג, ג שבו רק בלעם פעיל.

רמב"ם מעשה הקרבנות פי"ט, ה"ז

השוטח קדשי נכרים בחוץ חייב, וכן המעלה אותן בחוץ, והנכרים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום, והוא שיקריבו בכמה שיבנו, ואסור לסייען ולעשות שליחותן שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ, ומותר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא. סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בס"ד.

ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד ד"ה 87 (במ' בלק כג, ב) וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בְּלָק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ: רצה

(בלעם) שיסייעו בלק כדי שיהיה בלעם שוחט למדת הרחמים ובלק זורק למדת הדין. אבל אח"כ נטה מדרך אמונה וכווין לרוח

הטומאה השורה במדבר (במ' בלק כד, א) וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ (טט – ראה הסבר להלן). ולכן הזכיר אח"כ (במ' בלק כג, ב) וַיַּעַל פָּר וְאֵיל

בַּמִּזְבֵּחַ: ולא הזכיר בלק כי לא רצה בסיועו כדי שלא יפגל במחשבתו (בחיי כד, א) (הפניית ר' צדוק משה)

בלעם מנבואתו ידע להורות היאך להקריב עולות לשם וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי ... וְהֵכֵן לִי. אם בלעם נכרי אז מותר לו לסייע לנכרי

אחר בהקרבת הקרבן לשם. אם בלעם ניסה להיות כאחד מעם ישראל הריהו מורה לנכרי היאך יקריב, אבל אז אסור הוא לסייע לנכרי.

(במ' בלק כג, ב) וַיַּעַשׂ בְּלָק – זקף-קטן, בתפקיד שתי פעולות, בניית המזבחות, הבאת הקרבנות כַּאֲשֶׁר – טפחה כמשנה משמעות אפשר

שמרמז לשנוי במעשי ומחשבות בלק ממה ש-דִּבֶּר בַּלְעָם, שבלק מעשיו יהיו למדת הדין וכנראה שהרגיש שאינם ככונתו וזה יפגל

הקרבנות בין עם הוקרבו לשם ה' ובין אם הוקרבו לע"ז.

וַיַּעַל – קדמא, סדר בפעולות הבאות בַּלְק וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת

עולות בַּמִּזְבֵּחַ, כאשר על הפרטים חלה אותה הלכה או הם מצטרפים ביחד. כאן בתפקיד הצטרפות לרצף פעולות שיהיה בלעם שוחט ...

ובלק זורק .... אבל התת-תבנית של וּבַלְעָם פָּר וְאֵיל – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת עולות

בַּמִּזְבֵּחַ, כאשר על חלק מהפרטים לא חלה הלכה מסוימת או ענין מסוים. כאן בלעם שוחט למדת הרחמים ובלק ממועט מפעולה למדת

הרחמים זורק למדת הדין.

ואילו ב-(במ' בלק כג, ב) וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וְאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

וַיַּעַשׂ בְּלָק – זקף-קטן, בתפקיד שתי פעולות, בניית המזבחות, הבאת הקרבנות

כַּאֲשֶׁר – טפחה כמשנה משמעות שלא בלק העלה העולות אלא בלעם לבדו, כדי שלא יפגל במחשבתו לשיטת בלעם.

וַיַּעַל פָּר וְאֵיל – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא העלאת עולות בַּמִּזְבֵּחַ, כאשר על חלק מהפרטים לא חלה הלכה

מסוימת או ענין מסוים. כאן בלעם שוחט זורק למדת הרחמים ובלק ממועט מפעולה כלשהי כדי שלא יפגל הקרבן לשיטת בלעם.

במדבר בלק כד, א: וַיֵּרָא בַּלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָי ה' לְכַרֵּךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הֵלֵךְ פִּעְעֵם-פִּעְעֵם לְקַרְאֵת נַחְשִׁים וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ:

נענין שוב בקטע הבא מילקוט ראובני: ... אבל אח"כ נטה מדרך אמונה וכווין לרוח הטומאה השורה במדבר (במ' בלק כד, א) וַיִּשֶׁת

אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ – רבינו בחיי פירש כי הסיפא של הפסוק (במ' בלק כד, א) וַיִּשֶׁת אֶל-הַמִּדְבָּר פְּגִיזוֹ מלמד על כיוון לרוח טומאה, ואילו פשט הרישא של

הפסוק לכאורה משמעו שמכוון לרוח טהורה. מ-רבינו בחיי יש להבין שבלעם רצה ע"י מחשבה כביכול טובה שיחול עליו הדבור מאת השם

יתברך ואז יכוון על מקום מעשה העגל במדבר כדי לקללם כביכול עם כוח אלקי.

(במ' בלק כג, א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות, אחת מהן שבלעם היה לו לומר (בלבק) מה לך באותן

הדברים שתמצא בהן מכות גדולות ותלך ותאבד מן העולם, והוא (בלעם) לא עשה כן, אלא אמר לו לנהוג כשבעה צדיקים, שקרבנם

התקבל, אלא שלא בלעם ולא בלק היו צדיקים וכוונת בלעם ברוב זבחים היתה שה' יפנה לדורונו נגד עם ישראל, ולא הבין ש-(מיכה ו, י)

הַיְרָצָה ה' בְּאֵלֵינוּ אֵילִים בְּרַבּוֹת וְנִלְיִשְׁמֵן הָאֱתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָּרִי בְטָגִי תַטְאֵת נַפְשֵׁי: מעט הקרבנות הם כפרה (פסיקתא זוטרותא) (לקח

טוב) שמות תצוה ל' ד"ה וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה) ולא להתיית ה' למטרה מסוימת, וגם אם ישראל חוטאים הם בני הקב"ה ולא

יטשם בשום אופן.

מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן טז

(במ' בלק כג, א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בָזָח שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וגו'. למה שבע מזבחות, כנגד שבעה צדיקים שבונו שבע

מזבחות, מאדם עד משה ונתקבלו, אדם הבל נח ואברהם ויצחק ויעקב ומשה, ואמר למה קבלת את אלו, לא בשביל עבודה שעבדו

לפניך קבלתם, לא נאה לך שתהא נעבד משבעים אומות, ולא מאומה אחת, השיבו רוח הקודש (משלי ז, א) טוֹב פֶּת חַרְבָּה וְשִׁלְהֵבִיָּה

מִפְּתֵי מֵלָא וְזַחְרִירִיב: טובה מנחה כלולה בשמן וחריבה, מִפְּתֵי מֵלָא וְזַחְרִירִיב: שאתה רוצה להכניס מריבה ביני ובין בני ישראל.

תורה שלמה בלק כג [א] ... כיון שבלעם אצל בלק, היה לו לומר (בלבק) מה לך באותן הדברים שתמצא בהן מכות גדולות ותלך

ותאבד מן העולם, והוא (בלעם) לא עשה כן, אלא אמר לו בְּנֵה-לִי בָזָח ... וְהֵכֵן לִי בָזָח ... אומר לך מה עשה אביהם של אלו עמד

ובנה מזבח ומקריב עליו ג' פעמים בכל שנה ושנה כ"א שור כ"א איל, אומר לך בְּנֵה-לִי בָזָח שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהֵכֵן לִי בָזָח שִׁבְעָה

פָּרִים וְשִׁבְעָה אֵילִים. באותה שעה היה הקב"ה יושב ושוחק עליו, שנאמר (מיכה ו, י) הָאֱתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי וגו' (מיכה ו, ה) עֲמִי זְכַרְנָא

מִהֲרַעֲזֵנִי וגו'. וב-זהר ח"ג ר, א: ... בלעם אתא לאתערא קטטו ... בישראל ומא דלא יכיל בגין ההוא רחימא עלאה דלהון, שארי לתקנא

קמיה דורון, אמר הקב"ה, רשע ומה אית לך גבאי, את בעי לאזדווגא בכני הרי דורונך זמין לכלבי, תא חזי מה כתיב (במ' בלק כג, ד)

ויקרא אליהם אל בלעם, ואר"ש לשון קרי וטומאה דורונך לאלין אתמסר ולא ייעול קמאי.

מיכה ו (ה) עֲמִי זְכַרְנָא מִהֲרַעֲזֵנִי בְּלִל מְלֵךְ מוֹאָב וּמִהֲרַעֲזֵנִי אֲתוֹ בַּלְעָם בְּרַעֲזוֹ מִן-הַשִּׁטִּים עַד-הַגְּלָגָל לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה':

(י) בְּמַה אֲתַנֵּם ה' אֶפֶר לְאֵלֵינוּ מְרוֹם הָאֱמָן מִנּוּ בְּעוֹלוֹת בְּעוֹלָיִם בְּגִי שְׁנָה:

(י) הַיְרָצָה ה' בְּאֵלֵינוּ אֵילִים בְּרַבּוֹת וְנִלְיִשְׁמֵן הָאֱתָן בְּכוֹרֵי פִשְׁעֵי פָּרִי בְטָגִי תַטְאֵת נַפְשֵׁי:

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף ר עמוד א ... (איוב יב,ג) וְטַעַם זַנְגִּימָה יָקָח: אלו בלעם ובלק דתרווייהו הוּו בעיטא חדא (שניהם היו בעצה אחת) דכתיב (במ' בלק כג,ג) **וַיַּעַל בְּלָק וּבְלַעַם פָּר וְאֵיל בְּמִזְבְּחֵי:** ת"ח ההוא רשע דבלעם כל עובדוי לביש ברום לבא (פי' הסולם: כל מעשיו לרע בגבוהות הלב), תרווייהו הוּו סלקין קרבנא (שניהם העלו קרבנות) דכתיב (במ' בלק כג,ג) **וַיַּעַל בְּלָק וּבְלַעַם,** וכל מדבחין (מזבחות) בלק (טט - ללא בלעם) הוה מסדר, ואיהו רשע (ואותו רשע (בלעם)) הוה משבח גרמיה (עצמו בלבד) ואמר (במ' בלק כג,ג) **אֶת-שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחוֹת עָרַכְתִּי וְאָעַל פָּר וְאֵיל בְּמִזְבְּחֵי:** ואלו לבלק לא שתף בהדיה (עמו) אמר קודשא בריך הוא רשע כלא ידענא (הכל ידעתי) אלא **שׁוֹב אֶל-בְּלָק** ואת לא צריך למלא (לדבר מעצמך) אלא (במ' בלק כג,ה) **יָכַח תְּדַבֵּר** (דהיינו השכינה הנקראת כ"ה היא תדבר) הדא הוא דכתיב (איוב יב,ג) **וְטַעַם זַנְגִּימָה יָקָח:**

(במ' בלק כג,א) **וַיֹּאמֶר בְּלַעַם אֶל-בְּלָק** – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שאחת מהן מלמדת שבלעם מצוה לבלק בערמה, כעין אונאת דברים (ע"פ מהפך פשטא) שבלק יטרח בבניית המזבחות, שבלק יטרח בהבאת הקרבנות, שבלק ישלם, שבלק יזרוק הדם למדת הדין ואם יהיה חיוב בגלל זה אז בלק יתחייב כי הוא עושה עבודת הנחה מסיימת (ראה במ' קרח יז,ח) אבל בלעם מציג את כל העשייה בשמו ולשם מדת הרחמים.

זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף רי עמוד ב ... אמר ר' שמעון ת"ח האי רשע געלא דכלא הוה דלא תשכח בכל פרשתא דא ויאמר י"י אל בלעם או ידבר י"י ח"ו מה כתיב וישם י"י דבר בפי בלעם וגו' כמאן דשוי חסמא בפום חמרא דלא יסטי הכא או הכא כך (במ' בלק כג,ה) **וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם** וגו', א"ל קודשא בריך הוא, רשע את חשיב דעל ידך יהא ויתקיים ברכה בכני או אפכא, לא צריכין אינון לך כמה דאמרין לצרעה (לא מעוקצך ולא מדובשך) כו' אלא את **שׁוֹב אֶל-בְּלָק** וכד תפתח פומך לא יהא ברשותך, ולא בפומך תליא מלולא אלא (במ' בלק כג,ה) **יָכַח תְּדַבֵּר**, הרי כ"ה דזמינא לברכא לון **יָכַח** תמלל ברכה דבני דכד תפתח פומך היא תמלל מלין לאתקיימא על בני דלא אשבוק מלין לך (טט – לא אותיר לך מלין משלך בין לברך ובין לקלל),

במדבר בלק כג,ה: וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֶל-בְּלָק וְיָכַח תְּדַבֵּר:
וַיִּשֶׂם ה' דְבַר – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין, שעל כל אחד חלה אותה הלכה או תת-ענין. אלו הדברים המונעים מבלעם לקלל (מלאך, מסמר) כנדרש ב-**בבלי סנהדרין קה, ב (במ' בלק כג,ה) וַיִּשֶׂם ה' דְבַר בְּפִי בְלַעַם** - רבי אלעזר אומר: מלאך, רבי יונתן אומר: חכה (מסמר). **פתרון תורה פרשת וירא בלק עמוד 198** דבר אחר (במ' בלק כג,ה) **וַיִּשֶׂם ה' דְבַר** וגו', ר' יוחנן אמ' מלאך ישב לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל אינו מניחו ואין דבר האמור כן אילא מלאך, שני' ישלח דברו וירפאם וגו'. ור' יונת' אמ' מסמר של ברזל קבע לו בגרונו רצה לברך מניחו רצה לקלל אינו מניחו, בתחילה בלעם היה בעצת פרעה לפגוע בישראל. כיון שראה איך שהוא בנובאתו שמתקרב זמן גאולתו בלעם רצה שיציאת מצרים ומתן תורה יהיה על ידו. משראה כי נעשו ע"י משה הכין סדרות של קללות לקלל את ישראל מאז צאתם ממצרים (**פתרון תורה, בלק, ע' 198**, ד"ה 'וישם ה' דבר'). **בפ' בלעם** – מרכא אתנח, כעין רכוי הגבלות, שעל כל הקללות חלה ההגבלה המרומזת בטעם אתנח במלת **בפ' בלעם** שע"י מלאך או חכה (מסמר) נמנע ממנו להשמיעו.

וַיֹּאמֶר שׁוֹב אֶל-בְּלָק – תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לענין שעל חלקם לא חלה ההלכה או תת-ענין בתוך הענין. לפי דרשת (זהר, בלק) "ואתה לא צריך לדבר" מנע מבלעם כל דבור משלו.
אֶל-בְּלָק – טפחא, בתפקיד מפסיק ומשנה משמעות של הכתוב אחריה **יָכַח תְּדַבֵּר** ללמד שאינו צווי לבלעם לעשות אלא מגלה כי **יָכַח** – השכינה הנקראת כ"ה, תרבה ברכות לישראל, והרבי נרמז בטעם מרכא של מלת **יָכַח** בתפקיד רבוי. וטעם סלוק של מלת **תְּדַבֵּר** בתפקיד הגבלה ללמד שבעת הזאת היא היחידה שתברך.
לפי דרשת (זהר, בלק) "ואתה לא צריך לדבר" מנע מבלעם כל דבור משלו. אבל לפי בבלי סנה' קה,ב וההסבר בפתרון תורה מנע מבלעם רק לקלל אבל לא מנע מלברך.

במדבר בלק כג,ג: וַיֹּאמֶר בְּלַעַם לְבָלָק הַתִּינִיב עַל-עַלְתֶּךָ

וְאֵלֶיךָ אוֹלֵי יִקְרָה הוּא לְקַרְאֹתֵי וְדָבָר מֵה-יְרֵאֵנִי וְהַגְדַּתִּי לְךָ וְגַלְתִּי שְׁפִי:

הפניית הרב צדוק משה: **מדרש תלפיות** (להלן תל') אות בית ענף בלעם, **ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד 87 ד"ה ילקוט ראובני:** ישראל שהקריב קרבן ונפסל קרבנו בין במחשבה בין במעשה דמו (של הקרבן) נדרש ... כן אירע לבלעם כמה דאתמר ונהרג הוא וכל הנלוים אליו.

(בשו"ת בשם) **שכחת לקט אומות העולם ומלכיהם ונביאיהם ט** הפרים והאילים שנזבחו ונשרפו ע"י בלעם ולא נתרצו חלכם ודמם לא לפנימים (תל' פנים) ולא אחיצונים, לא לרוחניים ולא לגשמיים, תבעו עלבונם. גם האתון תבעה עלבונה, שהכה אותה על שנטתה מן הדרך. עד שהקב"ה אמר לממונים שלהם שיקחו נקמתם מבלעם (ומאותם שהתיעצו עמו) במלחמת מדין, והם יהיו (תל' יחיי) ויכנסו (בסטרון) [בסטרא] דטהרה (תל' דקדושה) ויוקח מכס מהם לכהנים ולוים, לכך נתנו יותר מכס מן החמורים מן שאר בהמות טמאות (גליא רזיא גל ע"ג). עיין בערך בית המקדש סימן (י') (ה'):

א"ה (אמר המחבר של מדרש תלפיות אליהו הכהן?) אם הקב"ה תבע עלבון בהמה טמאה לא יתבע עלבון אומה שלימה שכל האומות מכין והורגים בכל יום דכתיב כי עליך הורגנו כל היום אלא שאריכות הגלות להרבות בשכר ישראל כצדיק גמור ורע לו שהוא להרבות שכרו כדחז"ל ולהכביד בעונשים של אומות.

הפניית הרב צדוק משה: **מדרש תלפיות** (להלן תל') אות בית ענף בלעם, **ילקוט ראובני במדבר בלק ע' מד 87 ד"ה** ... וג"כ האתון לקח נקמה מבלעם שהכה אותה ובזכותה שנטתה מן הדרך אשר הכין לה בלעם זכו כל סטרין דיליה דוכרין ונוקיבין ונפקי מתחות שלטונא דסטרא אחרא מסאבא ונכנסו תחת ממשלת טהרה וקדושה (גלי רזיא):

וַיֹּאמֶר בְּלַעַם – קדמא ואזלא ... **אוֹלֵי יִקְרָה יְיָ** – גרשיים מהפך פשטא, תבנית טעמים המרמזת על אפשרות ללמוד בקל וחומר עם דיו. (א) בסיפור בלעם והאתון הקב"ה נוקם עלבון האתון המוכה סתם, קל וחומר שנוקם נקמת אומה שלימה שכל האומות מכים והורגין (ב) ישראל שהקריב קרבן ונפסל קרבנו בין במחשבה בין במעשה דמו (של הקרבן) נדרש לכן בקל וחומר לגוי שעשה כן לעבודה זרה או לעורר כוחות טומאה, כמו שאירע לבלעם.

(ג) העולות של בלעם תבעו עלבונם לפני הקב"ה שחלכם ודמם לא נתרצו והקב"ה נוקם עלבונם לכן בק"ו שנוקם עלבון אומה שלימה שכל האומות מכים והורגין.

5.15 במדבר פינחס כה,י

במדבר פינחס כה,יג: וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עִוְלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ספרי במדבר פרשת בלק פיסקא קלא ... וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֵנָה עִוְלָם, אלו עשרים וארבע מתנות כהונה שניתנו להם לכהנים: **תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ**, תחת אשר הערה למות נפשו (ישעיה נג יב): **וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, לכפר לא נאמר כאן אלא **וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים (סליק פיסקא).

וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, מונח מלמד על מצב ספק **בבלי קידושין סו,ב** ... אמר רבי טרפון: משל, לעומד ומקריב על גבי המזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, שעבודתו כשירה! אמר רבי עקיבא: משל, לעומד ומקריב ע"ג המזבח ונודע שהוא בעל מום, שעבודתו פסולה!

... **ובן גרושה וכן חלוצה דעבודתו כשירה מנלן?** אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: **(במ' פ' כה,יג) וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו**, בין זרע כשר ובין זרע פסול. אבוה דשמואל אמר, מהכא: **(דב' וזאת לגיא) בָּרַךְ ה' חֵילוֹ וַיַּעַל זָיו תְּרָגָה**, אפילו חולין שבו תרצה. רבי ינאי אמר, מהכא: **(דב' תבוא נו,ג) וּבָאתְ אֶל-הַפֶּהוּ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּיָמֶיךָ הַהֵם**, וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל כהן שלא היה בימיו?

אלא, זה כשר ונתחלל. בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: **(במ' פ' כה,יב) הִגְבִּי נְתוּן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלוֹם**, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב! אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא. **רש"י בבלי קידושין סו,ב**, (בן גרושה או בן חלוצה) שעבודתו - שעבד כבר כשירה לקמן יליף לה.

בעל מום שעבודתו - שעבד כבר פסולה ואפילו היה שוגג לקמן יליף לה. חולין שבו - חללין שבו חללין שבשבת לוי דקרא בשבת לוי כתיב. ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן - אם עבד בשוגג דאילו במזיד כתיב **(ו' אמר' כא,ג) אַךְ אֶל-הַפְּרִכָּת לֹא יָבֵא** וגו' ולא יחלל את-מקדשי אלא עבד בלא ידיעה מנלן דלא מכשרינן ליה מהאי קרא ד-**(במ' פ' כה,יג) וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו**.

(במ' פ' כה,יב) הִגְבִּי נְתוּן לּוֹ - לעיל **(במ' פ' כה,יג) וְהִתְחַהּ לּוֹ** כתיב אלמא בשלימים הוא דאכשר. **וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו** – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות: (א) כפשוטו כפ' **רש"י בבלי קידושין סו,ב** **(במ' פ' כה,יב) הִגְבִּי נְתוּן לּוֹ** - לעיל **(במ' פ' כה,יג) וְהִתְחַהּ לּוֹ** כתיב אלמא בשלימים הוא דאכשר.

(ב) דרשה היוצאת מפשט המקרא **רש"י בבלי קידושין סו,ב**, (בן גרושה או בן חלוצה) שעבודתו - שעבד כבר כשירה ... חולין שבו - חללין שבו (בן גרושה או בן חלוצה) חללין שבשבת לוי דקרא בשבת לוי כתיב. **וּלְזַרְעוֹ** - מונח במקום זה עשוי ללמד על מצב ספק, כאן מצב של כהן בעל מום שעבד בשוגג כפ' **רש"י בבלי קידושין סו,ב** ובעל מום דעבודתו פסולה מנלן - אם עבד בשוגג ... בלא ידיעה מנלן דלא מכשרינן ליה מהאי קרא ד-**(במ' פ' כה,יג) וְהִתְחַהּ לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו**.

בְּרִית כְּהֵנָה עִוְלָם – **תורה שלמה [קיה] מדרש הגדול** דורשי רשומות אומרינן כנגד ארבעה ועשרים אלף שנפלו במעשה זמרי וקנתרוהו עליהן, זכה וניתן לו ארבעה ועשרים מתנות כהונה בכלל ופרט וברית מלח, וכלל ופרט וברית מלח, וכלל העובר עליהן כאילו עבר על כלל ופרט וברית מלח.

מאמר המדרש הגדול בא ללמד שהברית וכו"ד מתנות כהונה שניתנו לאהרן ולבניו בכלל ופרט וברית מלח כנאמר לאהרן ב-**(במד' קרח יח,ט)** ניתנו לפינחס ולזרעו בעקבות הכפרה שכפר פינחס על ישראל באותם התחייבויות מה' בכלל ופרט וברית מלח. **(במד' קרח יח,ט) קָלוּ תְרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל לַה' נִתְחַי לּוֹ וּלְבָנָיו וּלְכַנְתִּי אִתְּךָ לְחֶק-עֹלָם בְּרִית מְלַח עִוְלָם הוּא לִפְנֵי ה' לֶךְ וּלְזַרְעֶךָ אִתְּךָ:**

רש"י (במד' קרח יח,ט) קָלוּ תְרוּמַת הַקֹּדֶשִׁים - מחיבתה של פרשה זו כללה בתחלה **(זה (במד' קרח יח,ט,ת))** וכללה בסוף **(זה (במד' קרח יח,ט))** ופרט באמצע **(ראה ספ"ב קיה) (במד' קרח יח,ט, יח)**. **בְּרִית מְלַח עִוְלָם** - כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא ומתקיים ומבריא את אחרים **(ראה שם)**. **מְלַח עֹלָם** - כבירת הכרותה למלח, שאינו מסריח לעולם.

בְּרִית – טפחא ללא מרכא לפניה, כעין רבוי בלתי מוגבל לגודל הברית לפינחס על הכפרה הגדולה שכפר על בני ישראל שהתחייבו למיתה **157200** או **177200** איש **(רש"י סוף פר' בלק)** ומתו רק **24000** שלפי **זהר ח"ג רלז,א** אלו היו בני ערב רב שנשאו נשים משבט שמעון **(תורה שלמה [פס])**. **כְּהֵנָה** – מרכא **עֹלָם** – אתנה, האתנה מגביל ללמד שלא יעברו בני ישראל ולא יתנו מתנות כהונה בדורות שאפשר לתת, טעם מרכא מרבה מספר הדברים שמי שלא נותן מתנות כהונה כאילו עבר על כלל ופרט וברית מלח.

תַּחַת – רביע, **אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ** – מהפך פשטא זקף-קטן, רביע ... זקף-קטן כעין כתוב טוהם שלא בא לסתום אלא לפרש. **אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיוּ** – זקף-קטן שתי דרשות **(נשלב ראב"ע, ר' יוסף בכור שור, רמב"ן) ראב"ע** - (טט – א) מאהבתו את השם **ר' יוסף בכור שור** ... כי תחילת גבורתו היתה לשמים ...; גם עשה טובה לישראל. **רמב"ן** על הצדקה שעשה עם ישראל לכפר עליהם, ולא מתו כולם במגפה. **(טט – ב) ודרך דרש (היוצא מפשט הכתוב) האב כפר ובניו יכפרו.**

תַּחַת – רביע, ארבע סיבות לשכר פינחס: (א) ו-**(ב) כפ' רש"י (כה,י) בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאוֹתֵי בְּתוּכֶם** – (טט – א) בנקמו את נקמתי ... כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר, **ספורנו** בעשותו נקמה לעיני כולם, **(טט – ב) בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף. ספורנו** רב את ריבוי.

(טט – ג) ראב"ע - (א) מאהבתו את השם **ר' יוסף בכור שור** ... כי תחילת גבורתו היתה לשמים **(טט – ד) ראב"ע** גם עשה טובה לישראל. **רמב"ן** על הצדקה שעשה עם ישראל לכפר עליהם, ולא מתו כולם במגפה. **אור החיים** – חש על כבוד א-להיו, את זה אפשר לצרף ל-**(ב) או (ג)**

וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – **וַיִּכְפֹּר** – טפחא כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אהריה **עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** ונוצר ענין אחד כפרה לבני ישראל. **וַיִּכְפֹּר** – טפחא (א) כמשנה משמעות מן העבר אל העתיד ואז (ב) בתפקיד כרובי כפ' **זקנים מבעלי התוספות** - וראוי הוא לעשות כפרות אחרות, וכפ' **ספרי. וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, לכפר לא נאמר כאן אלא **וַיִּכְפֹּר עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שעד עכשיו לא זו אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים

עַל-בְּנֵי – מקף, כרב-מצב (א) שוגגים, (ב) מזידים, **עַל-בְּנֵי** – מרכא, מרבה לשוגגים כפרה **וַיִּשְׂרָאֵל** – סלוק, מגביל, שלא מועילה כפרת קרבן למזידים שלא חזרו בתשובה.

במדבר פינחס כה,יד: וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר הִקְדַּח אֶת-הַמִּזְבֵּינִית זְמָרִי בֶן-סֵלּוּא נְשִׂיא בֵּית-אָב לְשִׁמְעוֹן: **בבלי סנהדרין פא,ב** משנה. הגונב את הקסוה, והמקלל בקוסם, והבועל ארמית - קנאין פוגעין בו. כהן ששמש בטמאה - אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגזירין. זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר: בחנק, וחכמים אומרים: בידי שמים.

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמְּכֹפֵה – תרסא קדמא ואזלא רביע וכו' כעין פרט קדמאה כלל ופרט, תבנית כעין מדת בנין אב, המלמד מהבועל ארמית קנאין פוגעין בו אל **בבלי סנהדרין פאב**, הגונב את הקסוה, והמקלל בקוסם, ... כהן ששמש בטומאה **הַמְּכֹפֵה** – רביע, ארבעה נפגעין שלא בבית דין ע"י קנאין **בבלי סנהדרין פאב**, משנה. הגונב את הקסוה, והמקלל בקוסם, והבועל ארמית - קנאין פוגעין בו. כהן ששמש בטומאה - אין אחיו הכהנים מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפציעין את מוחו בגזירין.

הַמְּכֹפֵה – ארבע מכות (א) בגוף; ע"פ ילקוט מעם לועז במדבר פינחס פ"א (ע"פ רבה ותורת משה) (ב) אף שנהרג לא נתכפר לו עונו, **אֶת-הַמְּדַבְּרֵי** הוא נשאר דבוק בה גם לעולם הבא ושם יקבל עונשו. (ג) **וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמְּכֹפֵה** שגם שמו יכרת בעוה"ז ובעוה"ב; (ד) **לְשִׁמְעוּנִי** – שמעון שלי, שהוא כל כך יקר לי (לה) שקינא לכבודי על הזנות של מעשה דינה והרג עיר שלמה, ועכשיו בא אותו רשע והרס את כבוד אביו.

הַמְּכֹפֵה – ארבע שמות לעברין בנוסף לשם המוזכר כאן. **בבלי סנהדרין פבב**, אמר רבי יוחנן: חמשה שמות יש לו. זמרי, ובן סלוא, ושאל, ובן הכנענית, ושלומיאל בן צורי שדי. זמרי - על שנעשה כביצה המזוהת, בן סלוא - על שהסליא עונות של משפחתו, שאל - על שהשאל עצמו לדבר עבירה, בן הכנענית - על שנעשה מעשה כנען - ומה שמו - שלומיאל בן צורי שדי שמו.

וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמְּכֹפֵה – ס"ת למשה, שאביה צוה לה להזקק רק למשה, ושמה כזבי כי כיזבה באביה (**בבלי סנהדרין פבב**)

במדבר פינחס כה, טו: וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמְּדַבְּרֵי כְּזָבִי בַת-צֹר רֵאשׁ אֲמוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְבַּר הַזֶּה: פ' וְשֵׁם – קדמא, בתפקיד תחילה, יצאה תחילה, קדמה בעבירה תחילה, נתנה דוגמה לבנות מדין לחזקת לגדולי ישראל **פתרון תורה פרשת פינחס עמוד 215** ... ושם האשה המכה וג', בשעה שנתן בלעם עצה לבלק, אמ' לו בלק אינן נשמעין להק', אמ' לו הוצא את בתך תחלה, וכשהן רואין אותה (עמוד 216) הם יוצאין אחריה וחוטאין, **הָאִשָּׁה הַמְּדַבְּרֵי** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שחל על כל אחד אותו ענין, ע"פ ילקוט מעם לועז פי' פ"ב (מקור: מהרמ"א) היא קדמה בעבירה עם גדול מירשאל ונמשכו אחריה בנות מדין להזקק לגדולים בישראל, ואילו בנות מואב מזדקקות עם כל מי שבא בדרכן.

וְשֵׁם – קדמא, בתפקיד תחילה, יצאה תחילה, קדמה בעבירה תחילה, **הָאִשָּׁה הַמְּדַבְּרֵי** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שחל על כל אחד אותו ענין, לכל המנאפות קוראים כזבי - שוילנאי **ספר הפרשיות, פינחס**, "איש ישראל המוכה" ... (**בבלי סנה' פבב**) אמר רב ששת: לא כזבי שמה אלא שוילנאי שמה ... על כל אשה מנאפת קוראים בשם כזבי – שוילנאי וגו'

במדבר פינחס כו, א: וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּנְפָּה פ' וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן תִּפְחֶן לְאֹמֶר: **וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּנְפָּה** – תבנית בר' א, א, **שיחות קודש האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן רשימות חוברת נ' ע' 12 - 13** איתא בליקוטי תורה (שלח מ, ד) שכל התענוגים הגשמיים הם באמת "פסולת" המלאכים העליונים. האוכל לשם שמים מעלה המאכל לקדושה ... אבל האוכל לשם תאוה ותענוג אינו אלא מקבל ומפסולת המלאכים.

[ב] **שָׂאוּ אֶת-רֵאשׁוֹ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֵּית אֲבֹתָם כָּל-יָצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:** **שָׂאוּ אֶת-רֵאשׁוֹ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** – גרשיים מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע, כעין יצא מהכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, כאן ללמד על עצמו שכיון ששמה לא ידע ההלכה פרצה המגפה ולכן עליו לספור הנותרים. ע"פ **שיחות קודש האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן לקו"ש ח"ח ע' 326** ... הריגת החוטאים היתה כדין, ולא היה משה אשם בהריגתם, ואין טעם למנות הנותרים להיזהר בשמירתם. מה שאין כן המגפה ארעה כתוצאה מכך שנתעלמה ממש ההלכה דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, ואחר הריגת זמרי ע"י פינחס נעצרה המגפה, לכן הוצרך למנות הנותרים אחר המגפה.

במדבר פינחס כו, א: וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּנְפָּה – טפחא סלוק הדומה לטפחא אתנח - תבנית שמע ישראל, אפשר כפי' רש"י ... ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַמִּנְפָּה – מקף כרב-מצב, (א) נראו כמהזיקים במחלוקת (ב) הרהרו תשובה בלבם אפשר ע"י קריאת שמע כעצת רבינא ב-**בבלי מגילה ג,א** שהנבעת יקרא קריאת שמע שפירושה שמקבל עול מלכות שמים וידע איך לעשות תשובה ומביא ליראת שמים.

לֹא-מָתוּ – מקף כרב-מצב, (א) בשלב ראשון נבלעו עם שאר עדת קרח (ב) בשלב שני אחרי שמת דור המדבר שהיו נוכחים במחלוקת יצאו לעולם ממקום גבוה שנתבצר להם בגיהנום.

במדבר פינחס כו, כ: וַיְהִי בְּנֵי-יְהוּדָה לְמִשְׁפַּחְתָּם לְשַׁלְּחָה מִשְׁפַּחַת הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ מִשְׁפַּחַת הַפְּרָצִי לְזֶרַח מִשְׁפַּחַת הַחֲרָדִי: הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים **הַשְּׁלֹנִי לְפָרֶץ** והג' עולה 395 + 400 = 795, תשצ"ה, (ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטריית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו). ההפרש מתקע"ו 576 - 795 = 219 עולה יר"ט נוטריקון יראה ר'אתה נ'תתה - רמז למלאך, ע"פ פ' **רש"י במ' בלק** זה מלאך של רחמים להציל בלעם ממעשה איוולת שיפגע בחייו..

הַשְּׁלֹנִי עה"כ ג' שצ"ו עולה לג' דו"ד ב"ן יש"י, **לְפָרֶץ** עולה לג' אליה"ו הנבי"א זכ"ר לטו"ב (ואליהו מרומז בהפרש הג' יר"ט כעין מלאך), ומרמז לביאת אליהו המבשרת ביאת משיח בן דוד

הג' תשצ"ה עולה לג' **ואליה"ו** ... **ובלע המות לנצח** (58 + 178 + 451 + 108), מקור לדיון האם ביאת אליהו תביא לתחית המתים או ביאת המשיח. (**ובלע**) **המות לנצח ומחה יי א-לקים** (כל דמעה) ר"ת אליהו

במדבר פינחס כו, כא: וַיְהִי בְּנֵי-פָרֶץ לְחֻצְרֹן מִשְׁפַּחַת הַחֲצֹרְנִי לְחַמּוּל מִשְׁפַּחַת הַחַמּוּלִי: **בְּנֵי-פָרֶץ לְחֻצְרֹן** – זקף-קטן זקף-גדול, תבנית הטעמים בתפקיד המרמז לביצוע (א) חישוב גימטריה של המלים **בְּנֵי-פָרֶץ לְחֻצְרֹן** והג' עולה 62 + 370 + 378 = 810 עולה ס"ב ש"ע כמשי"ח, ס"ב במשמע זק"ן אפשר להסביר כי מרמז ש"ע (האדמו"ר) הזק"ן כמשי"ח, (ב) וכן לחישוב הפרש בין גימטריית המלים ובין גימטריית המלים "זקף-קטן זקף-גדול" העולה 576 (=תקע"ו).

ההפרש מתקע"ו 576 - 810 = 234 עולה רל"ד, דרכ"י, **דְּרָךְ בַּלֵּק כְּדָרִי**, **דְּרָךְ פּוֹכֵב מֵעֶקֶב**

ידר"ך (תה' כהט) כמו **יְהִי עֲנִינִים בְּמִשְׁפַּט וְיִלְמַד עֲנִינִים דְּרָכּוֹ**: הסברים המרמזים לפעולות המשיח היוצא מבית דוד שהוא מבני פרץ וחצרון

5.16 במדבר פינחס כה, (התשע"ה)

במדבר פינחס כז,א:

א וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד בְּנֵי-חֹפְרָיִם בְּנֵי-גִלְעָד בְּנֵי-מְכִיר בְּנֵי-מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶן-יוֹסֵף וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנֹתָיו מִחֵלָה נָעָה וְחֵגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה:

תורה תמימה (א) וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד – כיון ששמעו בנות צלפחד שהארץ מתחלקת לשבטים ולא לנקבות, נתקבצו כולן ליטול עצה, אמרו, לא כרחמי בשר ודם רחמי הקדוש ברוך הוא, בשר ודם רחמיו על הזכרים יותר מעל הנקבות, אבל הקדוש ברוך הוא רחמיו על הכל שנא' (תה' קמה, ט) טוביה' לכל ירחמיו על-כל-מעשיו: (ספרי):

תורה תמימה הערה א) אינו מבואר מניין למדו דבשר ודם מרחם על זכרים יותר מעל נקבות ומה טעם בדבר, ואולי י"ל דהוא מפני אותו הטעם שאמרו בהוריות י"ג ב' איש קודם לאשה להחיות [כלומר להצילם כשהם בסכנה] מפני שהאיש מקודש יותר שחייב בכל המצות, וגם מפני המעלות היתירות שיש לזכר בישוב העולם וכמש"כ בב"ב ט"ז ב' אשרי מי שבניו זכרים, ובגדה ל"א ב' בא זכר בעולם בא שלום בעולם, בא זכר בא ככרו בידו ובכלל הוא הגברים בני העולם, אשר על כן נקרא הזכר בשם בן על שם בניו וכמש"כ מזה בארוכה לעיל ר"פ במדבר, ולכן דרך בני אדם לחוס על מציאותו יותר מעל נקבות:

וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יוצא מן הכלל המלמד על הכלל. הכלל הוא כפי' ת"ת בהערה א) דבשר ודם מרחם על זכרים יותר מעל נקבות מסיבות אחדות. לכן **וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד** לדרוש שבענין ירושת ארץ-ישראל לא תהיה העדפה לזכרים אלא שבמקרה כמו שלהן כאשר אב מת בלא בנים יגברו רחמי הקב"ה על נוהג בני אדם והבנות יזכו לרשת את נחלת האב המת בארץ-ישראל. אבל לפי הסבר רש"י הירש (במ' פ' כז, ג) בקשו לקבל ירושת אביהם בנחלת חפר סבן ולא לקבל חלק בארץ כבאות לארץ כי רק זכרים קבלו חלק כזה.

בן-חפר בן-גלעד בן-מכיר בן-מנשה – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות והטעמים מהפך פשטא מלמדים על כך שלפחות אחת הדרשות היא לא כפשוטה. כאן מוכח מבנות צלפחד לצלפחד, ומיוסף לבנות צלפחד. נפתח ההסבר בפ' רש"י על (במ' פ' כז, ג) **אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר** ... ר"ע אומר מקושש עצים היה. ור"ש אומר מן המעפילים היה. ועתה נסביר שבין אם נאמר כי צלפחד היה מקושש העצים ובין אם נאמר כי מן המעפילים היה תבנית הטעמים מוציאה הכתוב מפשוטו ומלמדת כי בנות צלפחד הן בנות כשרות וקל וחומר כי צלפחד אדם כשר כנאמר ב-ספרי זוטא כז,א). **וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד בְּנֵי-חֹפְרָיִם בְּנֵי-גִלְעָד**, הא כל אדם כשר שעומד בתוך השבט הרי זה שבח לכל שבטו קל וחומר לביתו קל וחומר לגופו קל וחומר למשפחתו קל וחומר לבית אביו

ד"א **וְתִקְרַבְנָה בָנֹת זֶלְפָחָד בְּנֵי-חֹפְרָיִם** (טט ולסוף נאמר **בן-מנשה**) והלא ידוע שמנשה בן יוסף ומה ראה לשפץ כאן אלא כל מלך כשר שהיה עומד היו רואין מי שאבותיו כשרין ותולין אותו בו, כמו חזקיהו שתולהו הכתוב בדוד ש-14 דורות ביניהם, כך תולה בנות צלפחד דרך מנשה ביוסף אביו.

עוד יש לברר מה תפקיד ארבעה טעמי מקף בכל זוג מלים בתבנית המלה "בן" והמלה שם האב. מקובל שכאשר מוזכרת שרשרת שמות בן – אב וידוע שאחד מהם צדיק אז כל הנמנים ברשימה צדיקים.

אפשר שכאשר נאמר **זֶלְפָחָד בְּנֵי-חֹפְרָיִם** טעם מקף בתפקיד רב-מצב אישיותו של צלפחד. כפי שפ' רש"י (ב) ר"ע אומר מקושש עצים היה. ור"ש אומר מן המעפילים היה. אישיות ההולכת אחרי משה ולא מערערת על מנהיגותו ומצוותיו, אבל מהשתוקקותו לארץ-ישראל הוא מקושש עצים, מלאכה האסורה בשבת להראות מאיסותו בחיי מדבר עד כדי מוכנות למסור הנפש כאן בתוך תועלת לציבור למען יראו וייראו בשמירת השבת קדש. **בן-גלעד** לפי שבימי שאול מצד אחד אנשי יבש גלעד על קבורת שאול המלך במסירות נפש, אבל היו ביניהם רבוי של רוצחי נפש. **בן-מנשה** – נאמן יוסף עד כדי גרימת צער לאחי אביו.

תורה תמימה (א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנֹתָיו – כאן מנאן דרך חכמתן ולהלן (ס"פ מסעי) מנאן דרך גדולתן, וכדר' אמי, דאמר, בישיבה הלך אחר חכמה, במסכה הלך אחר זקנה² [ב"ב ק"כ א']:

תורה תמימה הערה ב) כאן איירי בענין דין וחכמה, ושם (בפר' מסעי) איירי בענין נשיאתן לאנשים כמש"כ ותהיינה וגו' לנשים, מסכת ד (בפר' מסעי) מנאן לפי סדר הולדתן דכן הנהוג שהבכירה תנשא קודם לצעירה. ופליג אתנא דרבי' דס"ל שקולות היו בחכמה ולכן מנאן פעם כך ופעם כך, כפי שיבא לפנינו ס"פ מסעי:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בָּנֹתָיו – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות: וכדר' אמי, דאמר, (טט - א) בישיבה הלך אחר חכמה, (טט - א) במסכה (לנישואין) הלך אחר זקנה² [ב"ב ק"כ א'] (טט - אחר השנים): ומה שתורה תמימה כתב בהערה ב) שיש תנא האומר שבנות צלפחד היו שקולות בחכמה אינו מפריע לומר שדרשת ר' אמי היא על הדרך כלל המרומזת בתבנית הטעמים פשטא מונח זקף-קטן.

במדבר פינחס כז,ג: **אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר** וְהוּא לֹא-הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעְדִים עַל-ה' בְּעֵדַת-קָרַח כִּי-בִחְטָאוֹ מֵת וַיִּבְנִים לֹא-הָיוּ לוֹ:

אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר רש"י ... ר"ע אומר מקושש עצים היה. ור"ש אומר מן המעפילים היה.

אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר – זרקא מונח סגול – בתפקיד גריעה מהענין על הענין (א) סיבה לקריבת ימי צלפחד (קיצור ימים כי צלפחד מת יחסית צעיר בשנה ראשונה או שניה ליציאת מצרים, אור החיים אומר כי היה בן 20 ביציאת מצרים). (ב) גורע את צלפחד מהמערערים השונים על החלטות משה ומלמד כנאמר **כִּי-בִחְטָאוֹ מֵת**

אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר – זרקא מונח סגול – בתפקיד גריעה מהענין על הענין, משהו מעניין **אָבִינוּ מֵת בְּמִדְבָּר** גורע מהענין מיתה. לרבי שמעון אהבת הארץ גורעת מהמדבר, כלומר גורמת למאיסת המדבר עד כדי מה שרבי עקיבא אומר שההימצאות **בְּמִדְבָּר** גורם לקושש עצים, בין אם זה בהקרבה אישית להדגים חומרת עבירת השבת או מסיבה אחרת, ואפשר שבכך הוא שונה משאר המעפילים (היינו נגרע מהם) שהם עלו כהתרסה נגד ה'.

רב סנדר ארלנגר הי"ו הפניה ל-**מגלה עמוקות** שפירש כי צלפחד היה הצד הטוב של קין וזרקא מרמז כי מת בעטיו של נחש. טט – ענין נחש בזרקא תומך בתפקיד זרקא כמרמזת לענין של תנועה, תנועה.

במדבר פנחס כז,יא:

וְאֵם-אֵין אַחִים לְאָבִיו

וְנִתְחַם אֶת-נַחְלָתוֹ לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ

וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה: פ

וְאֵם-אֵין אַחִים לְאָבִיו- מונח זרקא סגול – מוסיף דבר על אביו מענין אביו. – הסבר פורסם בשנת התשע"ג. כאן המשך ההסבר.

ב'ב' פרק שמיני יש נוחלין ... ואחין מן האב - ע"פ תוס' שאם היה האב קיים היה יורש עכשו, שאינו קיים הרי הוא יורש בקבר להנחיל לשאר בניו הקיימים שהם אחי המת ולאחיו של אב אם אין בניו אחרים לאב ... אחין מן האב אף על פי שאין ודאין כמו אחין מן האם ...

גמרא האב קודם לאחין של המת ולא לבנים ובנות **תוס'** ותירץ ריב"ם דכתביה אשמועינן דקראי שלא כסדרן כתיבי, דאי לא כתב אחי אביו הוי אמינא דכסדרן כתיבי ואחי המת קודמין לאב, אבל השתא דכתב אחי אביו על כרחך לא נכתב שארו אלא להקדימו (טט-לאב) לאחין דלהקדימו לאחי האב לא איצטריך כדאמרינן לקמן וגו' ... וי"ל דאי לא כתב אחין ה"א שהאב קודם לבת דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא..

וְנִתְחַם אֶת-נַחְלָתוֹ לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ

הגמרא בבא בתרא קי"ב ע"י מידת גורעין ומוסיפין ודורשין הוצא נחלת אשתו לבעלה.

הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף, מסביר כי הלכה למשה מסיני (הלמ"מ) שהאיש יורש את אשתו ואין אשתו יורשת אותו. הדין בגמרא עוסק במציאת רמז בכתוב ולא בדרישת הכתוב להוציא מכאן הלכה. לכן מותר שימוש במידת גורעין ומוסיפין ודורשין כי מחפשים רק רמז להמ"מ. "הקרוב" הרגיל של התורה הוא בעל קרבת דם. איש ואשתו בעלי קרבה מיוחדת שבד"כ אינה קרבת דם. הם יחידה אחת אבל לגבי ירושה אין הדדיות ביניהם. הלמ"מ האיש יורש אשתו ואין האשה יורשת את האיש.

בבא בתרא קי"א ב - רשב"ם - האיש יורש אשתו ולמעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה. **רבנו גרשם** והא קראי לאו הכי כתיבי כי אם ונתתם את נחלתו לשארו דמשמע דאשתו יורשתו ואין הוא יורש אותה. ולכן ע"י גריעה והוספה דורשין...

בעל הטורים ע"פ רבא בגמרא הנ"ל- נחלתו לשארו, אותיות נחלת שארו לו ואין שארו אלא אשתו. והיינו מה שאמרו חז"ל גורעין ומוסיפין ודורשין פ"י גורעין הוי"ו מנחלתו ומוסיפין אותה על הלמ"ד של לשארו ונשאר לו, הרי **"נחלת שארו לו"** ודורשין נחלת שארו שהיא אשתו, **לו**. והיינו מה שאחז"ל שהבעל יורש את אשתו.

וְנִתְחַם אֶת-נַחְלָתוֹ לְשֹׂאָרוֹ הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ - תבנית כעין פרט קדמאה, יצא מן הכלל לדון בענין אחר שלא

כענינו יצא להקל ולהחמיר. תוכן הכעין היצא לדון בענין אחר הוא הפרט בתראה.

וְנִתְחַם אֶת-נַחְלָתוֹ - פרט קדמאה, ע"פ מידת גורעין ומוסיפין ודורשין גם מלת **לְשֹׂאָרוֹ** מצורפת לפרט קדמאה אף שהיא מטועמת בטעם גרשיים ללמד על כעין יוצא מן הכלל, ומתקבל פרט קדמאה בעל משמעות **"נחלת שארו לו"**

פרט קדמאה זה עובר ברור בפרט בתראה **הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ**. המובן כענינו הוא שמשפחת האב קרויה משפחתו ולא משפחת האם, אבל יצא לדון בענין אחר שלא כענינו מגלה הלכה ודורשין נחלת שארו שהיא אשתו, **לו**. והיינו מה שאחז"ל שהבעל יורש את אשתו. והתיבות **וְיָרַשׁ אֹתָהּ** - מסכמות שהאיש יורש אשתו וקודם לכל קרוביה.

יצא מענינו - ירושה במשפחה הקרובה, לדון בענין אחר שלא כענינו - ירושה ע"י משפחה בקרבה כל-שהיא

להקל - שיש ירושה בתוך המשפחה ולא תעבר הנחלה למטה אחר

ולהחמיר - שלא תירש האשה ובני משפחתה, שלא ירשו אחי האם

הַקָּרֵב אֲלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ - מרכא תביר טפחא,

(א) כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים הלכותיים לגבי הנושא או שלא כולם מצטרפים לענין, "הקרוב" הרגיל של התורה הוא בעל קרבת דם. איש ואשתו בעלי קרבה מיוחדת שבד"כ אינה קרבת דם. הם יחידה אחת אבל לגבי ירושה אין הדדיות ביניהם לגבי ההלכה הכתובה אח"כ **וְיָרַשׁ אֹתָהּ**. הלמ"מ האיש יורש אשתו ואין האשה יורשת את האיש.

(ב) קבוצת פרטים שלא כולם חלים ביחד, עשויים להיות למוריש קרובים רבים, אבל יש סדר קדימות ביניהם ולכן לא כולם ירשו בפועל, קודם יורשים בעלי הקרבה הקרובה ביותר: הבנים, אח"כ הבנות, ואח"כ אם לא קיימים ואין להם צאצאים יורש האב, ואח"כ אחי המת, אח"כ אחי האב ואחריהם אבי אביו, ואחרי אביו אביו וחוזר חלילה.

ג' על בסיס של א' וב' לאשה מורישה יש סדר יורשים ולא יורשים ביחד. התיבות **וְיָרַשׁ אֹתָהּ** - מסכמות שהאיש יורש אשתו וקודם לכל קרוביה.

וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט פֶּאֶשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה: פ

ספרי (כג) וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט נתנה תורה דעת לחכמים לדרוש ולומר כל הקרוב בשאר בשר הוא הקרוב בנחלה.

התורה והמצוה (מלבי"ם) (כג) וְהָיְתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפַּט, חק הוא הדבר שאין לו טעם ורק המתוקק לבדו יודע טעמו של דבר, אבל משפט הוא דבר שהכל יודעים טעמו ומפני שכפי תורת נחלה הכתובה נדמית שהיא חוקה בלי טעם כי למה ירשו האחים ולא האב, בארה התורה שהוא משפט, כי נתנה רשות לחכמים וגם דעת ובינה לדעת טעם הדברים, ועי"כ חקרו לפי ההלכה והעלו שכל הקרוב בשאר בשר הוא הקרוב בנחלה ועי"כ יצאה להם ההלכה שהאב קודם להאחים כי הוא קרוב יותר וכן"ל סימן כ"א.

וְהָיְתָה - קדמא ואזלא במלה אחת, כביכול השוה החכמים למחוקק הוא הקב"ה, לדעת טעם הדברים ולקבוע תקנות על דפוס דברי תורה, כאן לענין טעם בחוקת הנחלות.

* כעין כלל ופרט או בנין אב

* ניתנה רשות לחכמים להבין במקרא ע"פ בינה לעתים ולייסד תקנות על דפוס התורה שכך הם מכוונים לדעת עליונה. ענין זה מופיע למשל בעגלות הנשיאים, בענין הנחלות המנחיל נוחל, ענינוי יח"פ ושיעוריהם, מלאכות חול המועד ושיעוריהן.

* אם יש כאן כתובים אחדים הבאים כאחד וכל אחד מלמד לעצמו ואז נראה לסווג את **וְהָיְתָה** - קדמא ואזלא במלה אחת ככלל ופרט.

5.17 במדבר מטות לב,

במדבר מטות לג:

אִישׁ כִּי-יָדַר נָדַר לַה' אֶת-הַשְּׁבַע שְׁבַעַת לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכַל-הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

בבלי נדרים יג,א ... אמר קרא: (במ' מט' ג,5) כִּי-יָדַר כי ידור, עד שידור בדבר הנדור (יתפס נדר בדבר שהיה מותר לישראל וע"י נדר או הקדשה נאסר), לאפוקי בכור דדבר האסור הוא (למאן דאמר שאי אפשר להתפס משהו שיהיה אסור כמו בכור בהמה טהורה כי הוא קדוש בקדושה ממעי אמו); ומאן דאסר (אומר שאפשר להתפס בדוגמת בכור)? אמר קרא: (במ' מט' ג,5) כִּי-יָדַר נָדַר לַה', לרבות דבר האסור (רש"י: להתפס נדר על בכור הקדוש ממעי אמו כי מתפסו לגבוה אע"פ שהוא כבר אסור בלא נדר כגון בכור). ומאן דשרי (רק בחולין), לַה' מאי עביד ליה? מיבעי ליה (צריך מלת לַה') למתפס בחטאת ואשם. ומה ראתי לרבות חטאת ואשם ולהוציא את הבכור? מרבה אני חטאת ואשם - שהוא מתפס בנדר, ומוציא אני את הבכור - שהוא קדוש ממעי אמו (רש"י: שהם החטאת והאשם) מתפסים מפני שהוא מתפס בנדר אע"ג דעל חטא באין ולא משום נדר (בהתנדבות) אפ"ה איהו מתפסו שאומר הרי זו לחטאתי ולאשמי (אז הם מהווים דבר להתפס בהם נדר של חולין אחרים) אבל בכור אינו מתפס כלל). ומאן דאסר (שאמר שאפשר להתפס נדר בדוגמת בכור והמותפס אסור)? בכור נמי מתפסו בנדר הוא (גם בכור צריך התפסה - בהקדשה בפה); ודתינא, משום רבי אמרו: מנין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו? שנאמר: (דב' דאה טו,ט) קָל-הַבְּכֹר ... הַנֶּזֶר תִּקְדָּשׁ, ומאן דשרי (שאי אפשר להתפס בדוגמת בכור והמותפס מותר)? כי לא מקדיש ליה מי לא מקדיש? (רש"י) אם לא הקדישו מי לא מיקדיש בלאו הכי משום חלי לא חשיב כלל כי מתפס ליה בנדר אבל חטאת ואשם לא מיקדיש לעולם אי לא מקדיש להו. (הבכור קדוש בלי הקדשה בפה ולכן אם יתפס בו חולין בנדר, הנדר לא תופס אבל חטאת ואשם בלי הקדשה בפה לא קדשו) (דב' דאה טו,ט) קָל-הַבְּכֹר אֲשֶׁר יֵלֵד בְּבָקְרָהּ וּבְצֹאֲנֶיהָ הַנֶּזֶר תִּקְדָּשׁ לַה' אֲלֵהֶרֶץ לֹא תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרָה וְלֹא תִגְזַן בְּכֹר צֹאֲנָהּ:

אֶת-הַשְּׁבַע שְׁבַעַת - מהפך פשטא לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ - מהפך פשטא מקף זקף-קטן

צריך עיון האם חמש הדרשות של ספרי במדבר פרשת מטות פיסקא קנג הן מתבנית הטעמים הזאת או לא? ספרי במדבר פרשת מטות פיסקא קנג

... (במ' מט' ג,5) כִּי-יָדַר נָדַר לַה', את שהסמין נדרו לדבר שאיפשר לו (חפץ המותר) הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר.

פירוש שאם אמר קונם זה כבשר חזיר לא תופס, וזה נלמד מלת לַה', מקשה הספרי אולי דווקא באופן שנודר ממש לה' (קרבו) ולא שאוסר חפץ לעצמו ו/או לאחרים

אתה אומר את שהסמין את נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר או אינו אלא עד שיזכיר לשם מקשה הספרי אולי דווקא באופן שנודר ממש לה' (קרבו) ולא שאוסר חפץ לעצמו ו/או לאחרים

(א - חלות הנדר על דבר שאפשר שיתפס) ת"ל (במ' מט' ג,5) לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ מכל מקום הא אין עליך לומר כלשון אחרון (מלת לַה' ממש) אלא כלשון ראשון את שהסמין את נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר.

לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות

(א) הכתוב עוסק בשבועה אֶת-הַשְּׁבַע שְׁבַעַת לְאֶסֶר אֶסֶר

(ב) הדרש מהפך מהפשט ומלמד שהמשך לְאֶסֶר אֶסֶר חל גם על נדר ואז ממשיך ומלמד שהאיסור יחול רק בדבר המותר לישראל ואינו צריך להיות דווקא לה' בלבד (קרבו)

הספרי מברר על האם גם בשבועות רק בדבר שאפשר לו שיתפס

או כשם שבנדרים את שהסמין נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר כך אף בשבועות? תשובת הספרי

(ב - שבועה שונה מנדר) ת"ל (במ' מט' ג,5) לְאֶסֶר אֶסֶר מכל מקום (שבועה חלה גם בדבר האסור) מה הפרש בין נדרים לשבועות בנדרים כנודר בחיי המלך בשבועות כנשבע במלך עצמו אעפ"י שאין ראייה לדבר זכר לדבר (מלכים ב' ד,7) חִי-הָיָה נִפְשָׁהּ אִם-אֶעֱבֹדָהּ (טט גם מלכים ב' ד,7) (מלכים ב' ד,7)

למדנו בדרשה (א) ש- לְאֶסֶר אֶסֶר משמעו שהנדר חל רק באפשר

אבל אֶת-הַשְּׁבַע - מקף כרב-מצב שבועה חלה (א) על מותר (ב) על אסור

ג - להפר שלו מראש ולא של אשתו מראש (במ' מט' ג,5) לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ, על נפשו הוא אוסר ואינו אוסר על אחרים (בין בנדר בין בשבועה) שהיה בדין ומה אם במקום שאין מפר נדרי עצמו משנודר (אחרי שנדר) הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור (תו"ש: מוסר מודעה בערב ראש השנה שמה שידור במשך השנה לא יחול) מקום שמפר נדרי אשתו משנדרה (אחרי שנדרה) אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור (שימסור מודעה בערב ראש השנה שמה שתידור אשתו / בתו במשך השנה לא יחול) ת"ל (במ' מט' ג,5) לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ על נפשו הוא אוסר ואינו אוסר על אחרים.

(א) הפשט אוסר בנדר עַל-נַפְשׁוֹ ומפר מראש נדרי עצמו, אז היינו אומרים בקל וחומר שבהמשך ילמד שמפר נדר אשתו כאשר שמע אותו, יוכל גם להפר נדר אשתו מראש

(ב) באה דרשה מהכתוב לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ - מהפך מהפשט של קל וחומר ואינו מפר מראש נדרי אשתו

היות ויש דרשה אחרת מטעם המקף של עַל-נַפְשׁוֹ, אז צריך לחפש מקור אחר לדחיית הקל וחומר או לומר כי עַל-נַפְשׁוֹ - זקף-קטן ילמד על שתי דרשות מהמקף. צ"ע.

ד - מועיל מחשבה בתנאי שלא סותר מאמר הפה) ד"א (במ' מט' ג,5) לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ למה נאמר לפי שהוא אומר כְּכַל-הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה יַעֲשֶׂה אין לי אלא שהוציא בפיו קיבל עליו בנדר ובשבועה (במחשבה?) מנין ת"ל לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ. (דיון מורחב בסוגיה זאת נעשה במקום אחר)

ה - לא להתיר האסור) יכול אפילו נשבע לאכול נבלות וטרפות ושקצים ורמשים קורא אני עלי כְּכַל-הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה? ת"ל לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ לאסור את המותר ולא להתיר את האסור: וזה מקור לפירוש רש"י בפסוק זה.

ההבדל בין דרשה (א) לדרשה (ה) הוא שבדרשה (ה) מלמד על דוגמת מה מתפס את הנדר וזה צריך להיות מותר לישראל.

בדרשה (ה) מלמד על המותפס שגם הוא צריך להיות מותר לישראל

במדבר מטות לג: הצעת תבנית מידע אשר באופן סדרתי מלמדת על הגבלת חלות נדר ושבועה, על התרת נדר, הגבלות שמחייב נדר איש כי-יָדַר נָדַר לַהּ אִו-הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נִפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרָו כְּכָל-הַיּוֹצֵא מִפִּיּוֹ יַעֲשֶׂה:
איש - תלישא-קטנה כי-יָדַר נָדַר – קדמא ואזלא לַהּ - רביע אִו-הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נִפְשׁוֹ - מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן וגו'. תבנית הפסוק כעין פרט קדמאה כלל ופרט וכלל בתראה

איש - תלישא-קטנה, מחיצה - איסור חפצא או גברא, שיעור - אומדנא ע"י חכם לעקירת נדר או שבועה.
כי-יָדַר - מקף כרב-מצב (א) נדר שאי אפשר כי מותפס באסור מהתורה (ב) נדר שאי אפשר כי אינו על חולין אלא על קדוש (מחלוקת בבלי נדרים יג,א כגון בכור) (ג) נדר שאפשר כי מותפס במותר מן התורה

נמשיך במצב (ג) נדר שאפשר

כי-יָדַר נָדַר לַהּ - קדמא ואזלא, בתפקיד מוקדם ומלמד כי נדר חל רק על דבר שמותר ע"י ה' ומותפס אך ורק בדבר הנדור כבר מהתורה - קרבן לה'

יָדַר נָדַר - כפל המלים בנדר יובן הייטב ע"פ פ' רש"י (ג) נָדַר - האומר: 'הרי עלי קונם שלא אוכל' או 'שלא אעשה דבר פלוני'. יכול אפילו נשבע שיאכל נבלות, אני קורא עליו **כָּל-הַיּוֹצֵא מִפִּיּוֹ יַעֲשֶׂה**? תלמוד לומר: **לְאֶסֶר אֶסֶר - לאסור את המותר** (ט - א מלה אחת עבור ההתפסה בנדר של המותר) ולא להתיר את האסור (ראה ספ"ב כנג) (ט - א מלה אחת עבור ההתפסה בנדר של המותר). **לֹא יַחַל דְּבָרָו** - כמו 'לא יחלל דברו', לא יעשה דברו חולין (ראה שם).

לַהּ - בתוך הנדרים שהתפס בדבר במותר יש קבוצת נדרים שלא חלים:

טעם מלת לַהּ - רביע, מלמד להוציא ארבעה נדרים שלא יהיו נדרים **משנה נדרים פ"ג מ"א** ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זירוויין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסים וגו' (ר"ת ז"ה א"ש)
ארבעה סוגי נדרים חכם מתיר **רבי יוסף בכור שור** ... תדע, דאמרין: אמר רבי יודא אמר רב אסי (**בבלי נדרים כא,ב**): אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו: נדרי הבאי, נדרי זירוויין, נדרי שגגות, נדרי אונסין - דהתירו חכמים (ראה משנה נדרים ג,א) וגו'

המלה לַהּ מפסיקה בין נדר שהוא רק באפשר ובין שבועה שהיא באפשר ובאי אפשר
על רב-מצב של השבועה מעיד טעם מקף בין המלים **אִו-הַשְּׁבַע** (א) שבועה בדבר המותר (ב) שבועה בדבר שאסור

(במ' מטות לג) **אִו-הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאֶסֶר אֶסֶר עַל-נִפְשׁוֹ** - מהפך פשטא מהפך זקף-קטן,
מהפך פשטא אחד מלמד - חשב א אמר ב, אם א לא מוכל באופן כלשהו ב-ב - ב מחייב. כלומר היוצא מפיו ששונה מפשט מחשבתו, הוא המחייב.

חשב א אמר ב, אם א מוכל באופן כלשהו ב-ב - אפשר כי הכלה זאת מרומזת בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **כָּל-הַיּוֹצֵא מִפִּיּוֹ** בתפקיד יתור לרבות אמירה שעשויה להכיל את מחשבתו ובאופן שלא לסתור אותה. **יַעֲשֶׂה** - סלוק מגביל, שרק במצב הכלה יקיים שבועתו או נדרו, ואם החכם ימצא שהנסיבות לא היו כמו שהתכוין, זה פותח פתח להחרטה ולהתרת - עקירת הנדר. בין תפקידי תבנית פשטא פשטא צמודים יש תפקיד של רגילות, כאן זה מהפך פשטא מהפך זקף-קטן שבו מוציא מהרגילות ולכן פתח לעקירה.

תורה תמימה לְאֶסֶר אֶסֶר וגו' - מהו לאסור איסור, כמה דאת אמר (ירמ' מ') והוא אסור בזיקים⁽⁷²⁾ [ירושלמי נדרים פ"ט ה"א]:
תורה תמימה עַל-נִפְשׁוֹ - במי שנפשו קנויה לו, יצא עבד שאין נפשו קנויה לו⁽⁷³⁾ [נזיר ס"ב ב']:

תורה תמימה הערות כז) הנה קיי"ל דמתירין לאדם את נדרו בפתח, שפותחין לו היתר ואומרים לו אלו היית יודע שהנדר הוא חוטא **בנפשו** [כמ"ש כל הנדר כאלו בנה במה] האם היית נודר, והוא משיב לא, והותר הנדר, מפני שעל דעת כל לא נדר. ועל זה מביא כאן בירושלמי מעשה דרשב"ל פתח לאחד את נדרו לא כזה שבנפשו הוא חוטא אלא כזה שאת גופו הוא מצער, דהנודר הו' כאלו אסור את גופו ונתן קולו על צוארו להשתעבד לנדרו לעשות כן או כך, משום דבכלל טוב לאדם שלא להיות משועבד בגופו, וא"כ אלו היה יודע שכן הוא קושי הנדר לא היה נודר, והותר לו כזה. ומביא ראיה שענין הנדר בכלל נקרא שעבוד קשה לאדם מלשון לאסור אסור דהוא מלשון אסור בויקים, שהנדר הוא כמו אסור וקשור ומשתעבד למה שנדר. והמפרשים לא פרשו כזה ברחבה:

כה) כלומר דמשועבד הוא לבעליו לעבודה, ולכן אם נדר (ט - א) דברים שיש בהם ענוי נפש או (ט - ב) שמעכבים את המלאכה יכולים הבעלים למחות בו ולהפירם, דזה דומה לאוסר פירות אחרים עליהם. ועיין מש"כ לעיל בפ' נשא בפסוק כי נזר אלהיו על ראשו, ומטעם זה קיי"ל ביו"ד סי' רל"ד דנדריו של מלמד שיש בהם (ט - א) ענוי נפש או (ט - ב) בטול עבודה אינם חלין מפני שאינו ברשותו ומשכר הוא לאחרים:

עַל-נִפְשׁוֹ - מקף כרב-מצב ע"פ **תורה תמימה** [נזיר ס"ב ב'] (ט - א) במי שנפשו קנויה לו, (ט - ב) יצא עבד שאין נפשו קנויה לו⁽⁷⁴⁾:
לכן מי שמשועבד לבעליו לעבודה (בתורה עבד, בתורה שבע"פ שכיר) יכולים הבעלים למחות בהם ואין נדרם נדר כי העובד יש בו ענוי נפש המנדר ו/או הנדר גורם לו עיכוב בעבודה או ביטול בעבודה.

שתי קבוצות דרשות על **לֹא יַחַל דְּבָרָו**. **קבוצה (א)** מ-**תורה תמימה לֹא יַחַל דְּבָרָו** - אמר רב יהודה אמר שמואל, רמז להתרת נדרים מן התורה, דכתיב לא יחל דברו, הוא אינו מיחל, אבל אחרים מחלין לו⁽⁷⁵⁾ [חגיגה י" א']: **לֹא יַחַל דְּבָרָו** - האומר קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך, וכן האומר לאשתו קונם שאיני משמשך, הרי זה בלא יחל דברו⁽⁷⁶⁾ [נדרים י"ד ב']: **לֹא יַחַל דְּבָרָו** - תניא, דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר **לֹא יַחַל דְּבָרָו**⁽⁷⁷⁾ [שם ט"ו א']: **לֹא יַחַל דְּבָרָו** - אמר רב גידל אמר רב, מניין שאין נשבעין לעבור על המצות, ת"ל **לֹא יַחַל דְּבָרָו**, דברו לא יחל אבל אחרים מחלין לו

קבוצה (ב) מ-**ספרי במדבר פרשת מטות פיסקא קנג לֹא יַחַל דְּבָרָו**, שלא יעשה דברו חולין
הרי שהיה חכם לא יפר לו לעצמו והדין נותן אם מיפר לאחרים לא יפר לעצמו ת"ל **לֹא יַחַל דְּבָרָו** שלא יעשה דבריו חולין:
לֹא יַחַל דְּבָרָו, מגיד שעובר על כל יחל

ועל כל תאחר מנין ת"ל **דב' תצא כג,ב**) **ס** כי-תִּדְרֹךְ לְהַ' אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵז לְשִׁלְמוֹ מגיד שעובר על כל יחל ועל כל תאחר:
לֹא יַחַל דְּבָרָו, ר' אליעזר אומר לעשות הבטאה כשבועה ר' עקיבא אומר **כָּל-הַיּוֹצֵא מִפִּיּוֹ יַעֲשֶׂה** [לעשות הבטאה כשבועה].
לֹא יַחַל - מרכא טפחא כיתור לרבות את מספר דרשות ההגבלה הנובעות מהאתנח של מלת **דְּבָרָו** בתפקיד הגבלה.

5.18 במדבר מסעי לג,א

במדבר מסעי לג,ז - ח: [ז] וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם וַיָּשָׁב עַל-פִּי הַחִירָת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי בָעַל צַפּוֹן וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל:

[ח] וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחִירָת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַנָּהָם הַמִּדְבָּרָה וַיִּלְכְּדוּ הַרְדָּה שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר:

רישא: **וַיִּסְעוּ מֵאֵתֶם** כעין אנכי ... א-לקיך בטעם עליון, **וַיָּשָׁב עַל-פִּי הַחִירָת** כעין אנכי ה' א-לקיך בטעם עליון, **וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל** סיפא כעין רישא בר' א,א

אפשר כי מכה אנכי ה' א-לקיך לא הרהרו אולי יש ממש בבעל צפון כי אם **וַיָּשָׁב** בלב אחד שבו לשמים. וזהו אומר **וַיָּשָׁב** בלשון יחיד, וגם **וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי מִגְדָּל** ולא לפני בעל צפון. (אלשיך) (טט – שלא תהא חנייתם נקראת על שם עבודה זרה)

באופן שכשנסעו לא היה מפי החירות שהוא לפני בעל צפון. שאם היו נוסעים מלפני בעל צפון איך צידדו עצמן מבעל צפון **לְהִיטוּת עבודה זרה**, נמצאו נוסעים (ג,ח) **מִפְּנֵי הַחִירָת** ולא מפני בעל צפון כי לא היו לפניו. וזה אומר **מִפְּנֵי** ולא נאמר מפי החירות:

אך אותו אחדות הלב לא התמיד, כי אם **וַיַּחֲנוּ** בלשון רבים **לִפְנֵי מִגְדָּל**. כי שם אמרו המבלי אין קברים, (תה' קו"ז, ו) **וַיַּמְרוּ עַל-גַּם בָּנִים-סוֹף: (אלשיך במדבר לג):**

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ה הלכה יא

לא יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד עבודת כוכבים פלונית וכיוצא בה, וכל עבודת כוכבים הכתובה בכתבי הקדש מותר להזכיר שמה כגון פעור ובל ונבו וגד וכיוצא בהן, ואסור לגרום לאחרים שידרו וישקיימו בשם עבודת כוכבים, ואינו לוקה אלא הנודר בשמה והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. /השגת הראב"ד/ ואינו לוקה אלא הנודר והמקיים בשמה והוא הנשבע בשמה. א"א זה לא אמרו בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולית הלכתא כותיה אלא כר' יוחנן משום דר"י הגלילי דאמר כל ל"ת שבתורה וכו' חוץ מנשבע ומימר.

והביא **דובר מישורים הלכות עבודה זרה פרק ה [יא]** דיון בבבלי סנה' שהתורה ציינה מסע המסתיים במקום של ע"ז 'וכל ע"ז הכתובה בכתבי הקודש מותר להזכיר כגון פעור כו' (אבל הלא כתובה אסור). מימרא דר"י (בבלי סנה') פ"ד מיתות דס"ג ע"ב יע"ש וראיתי לרבותינו בעלי התוס' בס' דעת זקנים בפ' בשלח אקרא ד-(שם' בשלח יז,ב) **לִפְנֵי בָעַל צַפּוֹן** כו' שהקשה וז"ל תימה להרב רבי יאודה היאך אמר לו (הקב"ה למשה) שיחננו על היס לפני בעל צפון ואמרין אסור לאדם לומר לחברו המתן לי בע"ז פלוני וגו'. אבל מספר האלשיך לומדים שלא חנו בסמוך לע"ז אלא במקום אחר.

שמות בשלח יד,ב: דָּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִּי הַחִירָת בֵּין מִגְדָּל וּבֵין הַנָּהָם לִפְנֵי בָעַל צַפּוֹן נָקְחוּ תַחְנוּ עַל-הַנָּהָם:

על-פי – מקף כרב-מצב (א) היתר להזכיר בפה עבודה זרה הכתובה בתורה (ב) איסור להזכיר בפה עבודה זרה שאינה הכתובה בתורה **על-פי החירות** – טעם המונח בתבנית מונח זקף-קטן עשוי לרמוז למצב ביניים שאף ששם ע"ז זאת מוזכר, בכל זאת עדיף לציין מקום בשם אחר או בשם מקום סמוך.

מֵאֵתֶם – זקף-קטן ... **הַחִירָת** – זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין היקש. ההלכה כאן שלא לציין מקום של עבודה זרה שאינה כתובה בתורה. ההיקש מכאן להלכה שלא לגרום או שלא ידור ולא יקיים בשם עבודה זרה. יש להדגיש ההבדל בין (שם' בשלח יז,ב) **לִפְנֵי פִּי הַחִירָת** ובין (במ' מסעי לג,ז) **עַל-פִּי הַחִירָת** שהמקף הוא רק כאן ולכן רק מכאן אפשר ללמוד את הרב מצב של מה מותר ומה אסור להזכיר וכן ההיקש.

במדבר מסעי לג,ט: וַיִּסְעוּ מִמִּדְבַּר וַיָּבֹאוּ אֶל-מִלְכָּה

וּבְאֵילָם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה עֵינַת מֵיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם:

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִלְכָּה - טפחא אתנא **וּבְאֵילָם** - תלישא-גדולה

מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת בשלח פרק טו

[כז] שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה עֵינַת מֵיִם. אלו י"ב שבטים. **וְשִׁבְעִים תְּמָרִים**. אלו שבעים זקנים של סנהדרין:

פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרשת בשלח פרק טו כז)

ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינות מים. מגיד שאותו מקום מהולל מכל הארצות במים. תדע שהרי היו שנים עשר מבויעים ולא ספקו אלא לשבעים דקלים, כיון שבאו ישראל ושרו עליהם ששים ריבוא ספקו להם שנאמר ויחננו שם על המים, דברי ר' יהושע, ר' אליעזר אומר מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו ברא שם שנים עשר מבויעים, כנגד י"ב שבטים של יעקב, ושבעים דקלים, כנגד שבעים זקנים: ויחננו שם על המים. שהיו מתעסקים במצוות שנתנו להם במרה:

בעה"ט - וַיָּבֹאוּ אֶל-מִלְכָּה. ולא אמר ויחננו באילם, מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס שיצאו י"ב עינות מים, ואז חנו שם.

* **וּבְאֵילָם** - תלישא-גדולה, נס יהודי של תלישת – הבקעות מקורות מים ממעט להרבה לגוף ומים לנפש - תורה ורוח הקדש.

* **וּבְאֵילָם** - תלישא-גדולה, בתפקיד בעל בחינה נעלה וזה מגוי ראשון של שבעים זקני סנהדרין,

בעל בחינה נעלה מרמז למלת אלהי"ם כפ' **הרב יוסף חיים בן אליהו מבגדד, ספר מלאך הברית, ע' ע** על **שמות בשלח טו,כז:**

וַיָּבֹאוּ אֶל-מִלְכָּה וְשָׁם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה עֵינַת מֵיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: יובן בס"ד לרמזו אלימה גי' מיל"ה ע"ה (עם

כולל) גם יש בה אותיות מיל"ת והאלף רמז לאלהי' מלאך הברית הבא בשעת המילה. גם אלימ"ה אותיות אלהי"ם והוא ע"ד מ"ש

הרב מאורי אור ז"ל ת"ל מילה ע"ה (עם כולל) גי' אלהים רמז על קיבוץ הג' ביסוד ע"ש גם הרב גלאנטי ז"ל כתב וז"ל שם אלהים יש בו

תיבת מילה וא' רמז לאחדות וכאשר כתבנו לעיל בס"ד

וּבְאֵילָם - תלישא-גדולה, גי' ג' א-לקי"ם רמז על קיבוץ (הגבורה) ביסוד רמז לאחדות הבריאה בא-לקים

ב-**שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה** – מונח גרשיים, **עֵינַת מֵיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין אחד או שני יצא מן הכלל, לידון בענין אחר שלא כענינו, יצא להקל ולהחמיר.

* כעין אחד או שניים יצא מן הכלל, כפירוש **בעה"ט** מלמד שלא היה דעתם לחנות שם עד שנעשה להם נס

* לידון בענין אחר שלא כענינו שיצאו י"ב עינות מים, כנגד ע"ב שבטים

* יצא להקל ואז חנו שם.

* ולהחמיר (א) שמינו סנהדרין של שבעים (ב) שהתעסקו במצוות ומאז התחילו להתחייב בקיומם כגון שבת כמוזכר בפ' המן הקודמת למתן תורה.

במדבר מסעי לג,גב – נו:

[נא] דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עברים את-הירדן אל ארץ כנען:
[גב] והורשתם את-כל-ישיבי הארץ מפניכם ואפדתם את כל-משפחתם ואת כל-צלמי מסכתם האפדו ואת כל-במותם
תשמידו:

[גנ] והורשתם את-הארץ וישבתם-בה כי לכם נתתי את-הארץ לרשת אתה:
[גד] והתנחלתם את-הארץ בגודל למשפחתכם לרוב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעיט את-נחלתו אל אשר-יצא לו שמה
הגורל לו יהיה
למטות אבותיכם תתנחלו:

רש"י - (נא גב) כי אתם עברים את-הירדן וגו', [גב] והורשתם וגו' - ... אמר להם משה: כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת
כן תעברו, ואם לאו, מים באין ושוטפין אתכם, וכן מצינו שאמר להם יהושע בעודם בירדן וכו'; כדאיתא במסכת סוטה (לז,א),
ובתוספתא דסוטה (ח,ה).

טט - [גב] והורשתם - קדמא אזלא בראש פסוק - רש"י קושר זאת לפסוק שלפניו, על מנת כן תעברו כדי להורישם !!!
רש"י (גג) והורשתם את-הארץ והורשתם אותה מיושביה, ואז וישבתם בה תוכלו להתקיים בה, ואם לאו, לא תוכלו להתקיים בה.
טט - כי לכם - מרכא תביר ... לרשת אתה - מרכא סלוק - לכם תביר, ע"פ רש"י ואם לא תורישו העמים וע"ז לא תוכלו לרשת אתה.

(נד) והתנחלתם את-הארץ בגודל למשפחתכם - תרסא קדמא ואזלא רביע, בפר' מטות דרשו בבבא בתרא על ארבע קבוצות
הנוחלות בארץ, ועל ארבע דרכי חלוקת הארץ, שצריך לאמוד שווי קרקעות (תרסא) בין היתר לפי קרבה לירושלים, לפי פוריות האדמה,
לפי גודל השבט ועל פי הגורל.

לרוב תרבו את-נחלתו ולמעט תמעיט את-נחלתו
לרוב תרבו את-נחלתו - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה
אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי,
למעט תמעיט את-נחלתו - פשטא מונח זקף-קטן

את-נחלתו ולמעט - פשטא פשטא, כעין מבין שתיים יוצא אחד, כעין מיצוע, בחלוקת הארץ תוך התחשבות בארבעה גורמי החלוקה
אמורים לתת לכל הנוחלים שווי כלכלי, וגם שהנכנסים לארץ שהם בנים ליוצאי מצרים שמתו במדבר, אחרי זכותם בחלקם, חוזרת נחלתם
ומקובצת לפי אבותיהם יוצאי מצרים שמתו במדבר, ומתבצעת חלוקה לפי היוצאים, ואז מחלקים שוב לחיים.
(נד) אל - תרסא, מחיצה, גבולות השבטים

אשר-יצא - קדמא, הקב"ה כבר קבע גבולות כל שבט מקודם, וע"י לו שמה הגורל - מרכא, תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא
מצטרפים, היינו רק שם השבט שהוכרז עולה ביד הכהן ולא שם שבט אחר, זהו גלוי שנים עשר גבולין כמנין השבטים, אלעזר הכהן
הגדול מכריז שם שבט, ומכניס ידיו לשתי קופות, ביד אחת עולה שם השבט שהכריז, ביד שניה גבול השבט לו - מרכא, ריבה לשבט חלקו
יהיה - אתנח, מגביל כל שבט לחלקו.

רש"י - (נד) אל אשר-יצא לו שמה - מקרא קצר הוא זה: אל - מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה. למטות אבותיכם לפי
חשבון יוצאי מצרים (ראה ב"ב קיז,א). דבר אחר: בשנים עשר גבולין כמנין השבטים
למטות אבותיכם תתנחלו - אפשר להבין כפי מצבם עתה

במדבר מסעי לד,יב: ויכר הנבול הירדנה והיו תוצאתיו גם המלח

זאת תהיה לכם הארץ לנבולתיה סביב:

משנה בכורות פ"ט,מ"א מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ ... בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וגו'
משנה בכורות פ"ט,מ"ב מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה וכמה היא רגל בהמה רועה ששה עשר מיל היה בין אלו לאלו
שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין היה לו באמצע מביא ומעשרון באמצע רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה:
ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ב כמלא רגל בהמה רועה - כמו שיכולות להשתמר ברועה אחד כשהבהמות רועות מתרחקות זו
מזו. והיינו שש עשרה מיל, דבהכי שלטא עינא דרועה. ואם יש לו חמש בהמות בכפר זה וחמש בכפר אחר רחוק זה מזה שש עשרה מיל, מביאן
לתוך דיר אחד ומעשרון. ואם רחוקות יותר, פטורות. דאמר קרא (ירמיה לג) תעבורנה הצאן על ידי מונה, משמע אם יכולות להמנות ברועה אחד
מקרי צאן, ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואי לא לא: שלשים ושנים מיל אינן מצטרפין - משום דבעי למתני בסמוך שאם היה לו עדר באמצע,
אותן האמצעיות מצרפות את הצדדים, להכי תני שאם הצדדים רחוקות זו מזו שלשים ושנים מיל אין האמצעי מצרפין: מביא ומעשר באמצע - לאו
[מביא] באמצע ממש קאמר: הירדן מפסיק - שאם היו לו חמש בהמות מכאן וחמש בהמות מכאן וירדן באמצע, אין מצטרפין ופטורות. ואין הלכה
כר' מאיר:

משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה וגו':

ר' עובדיה מברטנורא משנה בכורות פ"ט,מ"ג הלכות או שניתן לו מתנה פטור ממעשר בהמה - בגמרא ילפינן ליה מדכתיב (שם' מש' כב,כח)
בכור בניד תמו-לי (שם' מש' כב,כט) -בן-תעשה לשרף לצאנך, מה בניך אינם בלקוח ומתנה, דלא שייך בהו לקיחה ומתנה אלא אצלו נולדו, אף
צאנך ובקרך אינן בלקוח ומתנה. ואף על גב דהאי קרא בכור הוא דכתיב ואנן ילפינן מעשר מיניה, היינו משום דכתיב (שם' מש' כב,כט) -בן-תעשה
לשרף, ועשייה ודאי לא מצית מוקמת בכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה שיקדישנו האיש, אם אינו ענין לכבור תנהו ענין למעשר בהמה:

שמות משפטים כב: [כח] מלאמתך ודמעתך לא תאחר בכור בניד תמו-לי: [כט] -בן-תעשה לשרף לצאנך שבעת ימים יהיה עם-אמו ביום
השמיני תתנו-לי:

משנה בכורות פ"ט,מ"ד הכל נכנס לדיר להתעשר חוץ מן הכלאים והטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום איזהו יתום כל שמתה אמו
או שנשחטה רבי יהושע אומר אפילו נשחטה אמו והשלח קיים אין זה יתום:

רמב"ם משנה בכורות פ"ט,מ"ד אמרו הכל, ואפילו רובע ונרבע ומקצה ונעבד ומחיר ואתנן וטומטום ואנדרגינס, לפי שכל אלו אינן אסורין
אלא בדבר שאין בעל מום ראוי בו, ומעשר בהמה הואיל ואין אנו חוששין למומו לפי שאמר בו יתעלה לא יבקר בין טוב לרע כך לא נחוש בו לכל
אלו. והוציא כאן כלאים ומחוסר זמן וכו' לפי הכלל האמור בספרא, והוא אמרם שור או כשב פרט לכלאים, או עז פרט לנדמה כלומר שתלד דבר
הדומה למין אחר, כי יולד פרט ליוצא דופן, והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן, תחת אמו פרט ליתום, כלומר שמתה האם או נשחטה עם לידתו
שלא היה להם קיום יחד. ופסוק זה נאמר בקדשים, ולמדנו ממנו מעשר בהמה בגזרה שוה, לפי שאמר כאן תחת אמו ואמר במעשר תחת השבט.
ואמרנו עוד כי טרפה אין נכנס לדיר להתעשר לפי שאמר ה' במעשר כל אשר יעבר פרט לטרפה שאינה עוברת מפני שהיא חולה. ואין הלכה כר' יהושע.

(במ' מס' לד, ז) צו את-בני ישראל ואמרת אליהם כי-אתם באים אל-הארץ כנענו זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנענו לגבלתיה:
(במ' מס' לד, ז) ויגד הגבול הנרצח והני תוצאתיו גם הגלח זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב:
מלבי"ם במדבר לד, (ב - יב) (במ' מס' לד, ז) זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה, הנה מצאנו גבולים אחרים רחבים יותר מהגבולים שחשב פה, שבסוף פ' עקב אמר **(דב' עקב יא, כד)** כל-המקום אשר תדוך פה-רגלכם בו לכם יתנה מן-המדבר והלבנון מן-הנהר נהר-פרת ועד הים האחרון יתנה גבולכם, וכן בתחלת ספר יהושע, הרי גבול צפון מגיע עד נהר פרת רחוק הרבה מגבול צפון הנסמך פה עד הר ההר, ובסדר משפטים (כג לא) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר ועד הנהר, ומוכרח שהגבולים הנאמרים פה **הוגבלו רק לעת עתה** שהיה מספרם מעט ולא יכלו לנחול יותר וז"ש אשר תפול לכם בנחלה ר"ל **עתה**, ובפ' עקב ומשפטים דבר על עת שיתרבו יותר ויצטרכו להרחיב את גבולם כמ"ש בפ' משפטים עד אשר תפרה ונתחלת את הארץ ושתי את גבולך מים סוף וכו' ר"ל בעתיד בעת שתפרה, ... ואנכי בפירושי שם בארתי כי גבולות א"י יתרחבו לעתיד בכל הצדדים, ... ואז יתקיים מ"ש השי"ת לא"א (בראשית טו) מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת, ובכל פרשה הזאת דייק וכפל מלת לכם, והיה לכם פאת נגב, ונסב לכם הגבול, וכן בכל מאמר עד שסיים **זאת תהיה לכם הארץ**, לרמוז שהוא רק לפי שעה כי יתרחב הגבול בכל פעם כמו שהיה בימי דוד ושלמה ובימי הורדוס שאז התפשט מלכותם עד נהר פרת וכ"ש לעתיד לבא: (וכן פי' ספר כפתור ופרח פי"א [גבולות הארץ שבפרשת מסעי] עתה ולעתיד)

תורה תמימה (יב) הארץ לגבלתיה – מלמד שכולה ארץ ישראל גבול אחד הוא^א [בכורות נ"ה א']:

תורה תמימה הערה א) ר"ל גבולי כל שבט ושבט, והרבותא בזה אע"פ דכתיב בכל שבט ותאר הגבול ועלה הגבול (יהושע י"ח) אפ"ה כולם גבול אחד הוא, ונ"מ בזה לענין מעשר בהמה דקיי"ל מי שהיו לו עשר טלאים כונס את כולם לדיר ומפריש אחת מהן כמבואר לפנינו בפ' בחקתי, ואם היו לו חמשה טלאים בא"י וחמשה טלאים בחו"ל אין מצטרפין להתחייב במעשר אבל אם היו לו חמשה בגבול שבט אחד וחמשה בגבול שבט אחר מצטרפין אם רק היו סמוכין ול"ז ששה עשר מיל [דהו שיעור ריחוק רשיות] משום דכולה א"י גבול אחד הוא: ולפ' רמב"ם ורע"ב א"י ומעבר לירדן מצטרפים למעשר בהמה.

זאת תהיה לכם הארץ לגבלתיה סביב: תבנית טעמים כעין פרט וכלל הצריך לפרט, והפרט בתראה מפרט קדמאה.
זאת – תלישא-קטנה בתפקיד תלישה – עקירה, אותו טעם בשם תרסא בתפקיד מחיצה – גבול, בתפקיד שיעור מרחק לצירוף בהמות למעשר בהמה

תהיה – קדמא – בתפקיד ראשון, ובתפקיד כלל הצריך לפרט בנושא הלכות צירוף בהמות למעשר בהמה הנלמד מ- **לכם הארץ לגבלתיה** – מרכא תביר טפחא **סביב** – סלוק

זאת – תלישא-קטנה (תולשת) עוקרת את **תהיה** הוויית המחיצה (תרסא) – הגבול הראשון (קדמא) בין א"י ובין חו"ל שנקבע בהוויית הכיבוש הראשון של ארץ כנען ע"י בני ישראל כאשר מספרם היה מועט. עקירת גבול ראשון היא להלכות צירוף בהמות מא"י ומחו"ל למצוות מעשר בהמה.
ע"פ ה-**מלבי"ם** בהוויית ראשונה בכיבוש הראשון של ארץ כנען לבני ישראל כאשר מספר בני ישראל היה מועט הגבולות הראשונים יהיו אלה הנמנים ב-**(במ' מס' ב - יב)** וסיכומם בכתוב **(במ' מס' לד, ז)** **לכם הארץ לגבלתיה סביב**, ולעתיד לבוא כאשר יגדל מספרם הגבולות יהיו כפי שנלמד ממקום אחר. ומלת **סביב** מלמדת שלמרות שלכל שבט יש גבולות, לענין מצוות כמו מעשר בהמה או נדר (כגון הנאה מא"י) גבול א"י סביב אחד הוא.

תהיה – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט, כאן הכלל מלמד על מעשר בהמה בכל מקום ובכל זמן (**משנה בכורות פ"ט, מ"א**).

המשנות הבאות מלמדות מה הקובע לצירוף למעשר בהמה.
מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"א** לומדים שלמעשר בהמה שהגבול בין א"י לחו"ל אינו מונע צירוף בהמות משתי צידיו.
מ-**משנה בכורות פ"ט, מ"ב** לומדים שיעור ששה עשר מיל [דהו שיעור ריחוק רשיות] להלכות צירוף בהמות למעשר בהמה. זה גם שיעור המרחק שעין הרועה שולטת בו (**רע"ב בכורות פ"ט, מ"ב**).
מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ג** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע בעלות על הבהמה הממליטה ועל הבהמה המומלטת;
מ- **משנה בכורות פ"ט, מ"ד** לומדים שלהלכות צירוף בהמות למעשר שני קובע שלמות הבהמה המומלטת והמלטה ללא תקלות;

הפרט בתראה **לכם הארץ לגבלתיה** – מרכא תביר טפחא, מלמד על כעין קבוצת פריטים השונים בהלכותיהם לגבי נושא מעשר בהמה. בהמות שאינן עומדות בתנאים הנלמדים ב-**משנה בכורות פ"ט, מ"א – מ"ד** אינן מצטרפות למעשר בהמה באחת ממספר עונות למעשר בהמה.

נושא מרחק בין בהמות לצירוף למעשר בהמה (א) עד ששה עשר מיל יש צירוף ונושא גבול בין שבטים אינו מונע צירוף; (ב) מעבר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אע"פ שהרועה באמצע והוא פחות מששה עשר מיל מכל בהמה אין צירוף; (ג) כאשר יש בהמה או עדר באמצע בין קצוות הרחוקים ביניהם יותר לששה עשר מיל עד 32 מיל, אם המרחק מהאמצע לקצוות עד ששה עשר מיל יש צירוף בין כולם.

הסיוע של הפרט בתראה **סביב** - סלוק, מגביל מצוות התלויות בארץ להוויית גבול ראשון. ואינו מגביל למצוות שאינן תלויות בארץ. רבנן גזרו לא לקיים מעשר בהמה בזמן הזה כדי למנוע תקלות בגלל קדושת בהמות מעשר בהמה.

במדבר מסעי לד, ז: כי לקחו משה בני הראובני לבית אבתם ומשה בני-הגדי לבית אבתם ויחזי משה לקחו נתלתם:

כי לקחו משה בני הראובני – מונח גרשיים קדמא מהפך פשטא, כעין פעולה ראשונה שהתחילה והושעתה (לא הסתיימה בינתיים) וממתינה להמשכה בעתיד, כתוב **כי לקחו** אבל הליקחה תלויה בקיום התנאי **ועברו לכם חלוצים לכיבוש א"י** המערבית ועדיין לא קיימו את התנאי של יעברו חלוצים לפני בני ישראל בכיבוש הארץ. לכן עדיין לא לקחו, ואם לא יעברו חלוצים אז לא ילקחו את נחלתם מעבר הירדן מזרחה ויתנחלו עם שאר השבטים בעבר הירדן מערבה.

5.19 במדבר מסעי לג,א (התשע"ה)

במדבר מסעי לה (ד) ומגשרי הערים אשר תתנו ללויים מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב:
 (ה) ומדמם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה ואת פאת נגב אלפים באמה ואת פאת ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה
 (ו) ואת הערים אשר תתנו ללויים את שש ערי המקלט אשר תתנו לגם שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר:
 (ז) פל־הערים אשר תתנו ללויים ארבעים וששנה עיר ותתן ואת מגרשיהן:
 (יב) והיו לגם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמך לפני העדה למשפט:
 (יג) והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תתנינה לכם:
 (לג) ולא תחגיפו את הארץ אשר אתם פה כי הים הוא יחניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר שפדה פיהם פנים שפך:
דברים שפטים יט (ב) שלוש ערים תבדיל לה בתוך ארצה אשר ה' אלהיך נתן לה לרשתה:
 (ג) תבין לה הדרך ושלש את גבול ארצה אשר יתן לך ה' אלהיך והיה לנום שמה פל־רצח:

בבלי מכות ט,ב מתני' להיכן גולין? לערי מקלט, לשלש שבעבר הירדן ולשלש שבארץ כנען, שנאמר: (במ' מסעי לה,ד) אתו שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תתנינה: עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל לא היו שלש שבעבר הירדן קולטות, שנאמר: (במ' מסעי לה,ג) שש ערי מקלט תתנינה, עד שיהיו ששתן קולטות כאחת. ומכוונות להן דרכים מזו לזו (ויש גי' ללא "מזו לזו"), שנאמר: (דב' שפ' יט,ג) תבין לה הדרך ושלש את גבול ארצה אשר יתן לך ה' אלהיך והיה לנום שמה פל־רצח: עמך, שנאמר: וזה דבר הרוצח. רבי יוסי בר יהודה אומר: בתחלה אחד שונג ואחד מודד מקימין לערי מקלט, וביד שלחין ומביאין אותו משם, מי שנתחייב מיתה בבי"ד - הרגוהו, ושלא נתחייב מיתה - פטרוהו, מי שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: (במ' מסעי לה,ב) והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וגו'.

בבלי מכות יב,ב מתני' כיוצא בו, רוצח שגלה לעיר מקלטו ורוצח אנשי העיר לכבדו, יאמר להם: רוצח אני. אמרו לו: אף על פי כן - יקבל מהן, שנאמר: וזה דבר הרוצח. מעלים היו שוכר ללויים, דברי רבי יהודה: רבי מאיר אומר: לא היו מעלים להן שכר. וחזרו לשררה שהיה בה, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: לא היה חזרו לשררה שהיה בה.
גמ' אמר רב כהנא: מחלוקת - בשש, דמר סבר: (במ' מסעי לה,ב) לָכֶם (רש"י: לרוצחים) - לקליטה (שש ערים קולטות רוצחים ואלה תועלות אחרות לרוצחים), ומר סבר: (במ' מסעי לה,ב) לָכֶם - לכל צרכיכם (של רוצחים), אבל בארבעים ושתים - דברי הכל היו (הרוצחים הקלוטים שם) מעלין להם שכר. א"ל רבא: הא ודאי (במ' מסעי לה,ב) לָכֶם - לכל צרכיכם משמע! אלא אמר רבא: מחלוקת - בארבעים ושתים (ערי הלויים האחרות), דמר סבר (זה דעת ר' יהודה): (במ' מסעי לה,ג) וְעַלְיָהֶם תִּתְּנֶנּוּ - כי הנך לקליטה (כמו השש לקליטת רוצחים בשגגה כך גם ה-42 קולטות ודומות ל-6 רק להלכת קליטה), ומר סבר (זה דעת ר' מאיר): (במ' מסעי לה,ג) ... וְעַלְיָהֶם תִּתְּנֶנּוּ - כי הנך, מה הנך לכל צרכיכם, אף הני נמי לכל צרכיכם (בשש הרוצחים לא מעלים שכר דירה, כך גם ב-42 לא יעלו שכר דירה, והלכה כר' יהודה שמעלין שכר) אבל בשש - דברי הכל לא היו מעלים להן שכר.

תוספתא מסכת מכות (צוקרמאנדל) פ"ג,ה"ו ובונין לו בית ויושב בתוכה שני' וישב בה ולא בתחומה מצאו גואל הדם בתחומה של עיר הרי הוא כאחד מכל אדם וחייב על מכתו ועל קללתו וחייב על נזקיו בין איש ובין אשה והורגו במזיד נהרג בשונג גולה לערי מקלט ר' יוסי אומ' לעולם אינו נהרג עד שיעמוד בפני הדיינים שני' ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט:

אלו הדברים שעושים במיוחד לערי הלויים שהובדלו למקלט (כמוגדר ברמב"ם בה"י) ע"פ רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח,ה"ה וחייבין בית דין (טט - א) לכוין הדרכים לערי מקלט (טט - ב) ולתקן אותם (טט - ג) ולהרחיבן (טט - ד) ומסירין מהן כל מכשול וכל תקלה ואין מניחין בדרך לא תל ולא גיא ולא נהר אלא עושין עליו גשר כדי שלא לעכב את הבורח לשם שני' (דב' שפ' יט,ג) תבין לה הדרך, (טט - זה חלק מסעיף ג) ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות משלשים ושתים אמות, (טט - ה) ומקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים כדי שיכירו הרצחנים ויפנו לשם.

כסף משנה הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ח,ה"ה וחייבים ב"ד לכוין הדרכים לערי מקלט וכו'. זה פירוש מה שאמרו בספרי (דב' שפ' יט,ג) תבין לה הדרך תכוין לך סרטאות (דרכים אחרות) שהיו מפולשות לתוכו: ורוחב דרך ערי מקלט אין פחות מל"ב אמה. בפרק המוכר פירות (דף קע"ב) דרך הרבים מ"ז אמה דרך ערי מקלט ל"ב וכו'. מאי קרא

רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח ה"ו בחמשה עשר באדר בכל שנה בית דין מוציאין שלוחים לתקן הדרכים וכל מקום שמצאוהו שנתקלקל מתקנים אותו, ובית דין שנתרשלו בדבר זה מעלה עליהן הכתוב כאילו שפכו דמים. הלכה ז' וכן מושחין בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחילת הפרשתן עד שיהיו משולשות בשווה שני' (דב' שפ' יט,ג) תבין לה הדרך ושלש את גבול ארצה. [השגת הראב"ד] וכן מושחין בין כל עיר ועיר. אמר אברהם וכן משוין.

הלכה ט' כל ערי הלויים קולטות וכל אחת מהן עיר מקלט היא, שני' (במ' מסעי לה,ג) ... וְעַלְיָהֶם תִּתְּנֶנּוּ ארבעים ושתים עיר: (ז) פל־הערים אשר תתנו ללויים ארבעים וששנה עיר, הקישן הכתוב כולן זו לזו לקלוט.

דברים נוספים המאפיינים את עיר המקלט שהובדלה למקלט
הלכה ח (טט - א) ערי מקלט אין עושין אותן לא עיירות גדולות ולא כרכים גדולים ולא קטנים אלא עיירות בינוניות, (טט - ב) ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ובמקום המים, ואם אין שם מים מניסין לתוכן מים, (טט - ג) ואין מושיבין אותן אלא במקום אכלוסין, נתמעטו אכלוסיהן מוסיפין עליהן, נתמעטו דירוייהן מניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים, (טט - ד) ואין פורסין בתוכן מצודות ואין מושללים בתוכן חבלים, כדי שלא תהיה רגל גואל הדם מצויה שם.
משנה למלך הלכות רוצח ושמירת הנפש פ"ח,ה"ח ... ודע ערבים אלו אף שכתב רבינו ערי מקלט לאו דוקא בשש ערי מקלט אלא בכל ערי הלויים הדין כן וכן מתבאר מאותה סוגיא דסוף ערכין ומ"ש רבינו ערי מקלט כולל גם לערי הלויים לפי שכולן הן קולטות: ... **בבלי ערכין לג,ב** ... והתנא: ערים הללו אין עושין אותן לא כפרים קטנים ולא כרכים גדולים אלא עיירות בינוניות!
 אמנם אחר העיון בערכין אין מקור לדברי המשנה למלך כי בערכין מדובר רק לגבי הלכת ערים בינוניות (שבזה עוסק פ"ח,ה"ה) ואין מפורש בעניני הדרכים.
רש"י מסכת ערכין לג,ב ערים הללו - הניתנים ללויים.
 אין עושין ערים קטנים - לפי שהן ערי מקלט ובעינין שיהא שם יישוב לבית מנוס לרוצחים.
 ולא כרכים גדולים - לפי שמתקבצין שם מכל מקומות לסחורה ותהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוך את הרוצח ויהרגנו.
 אלא עיירות בינוניות - בלא חומה.

כאן שהוקף ולבסוף ישב - לא משכחת בהו בלויים כדקאמרת אבל ישב ולבסוף הוקף משכחת בהו שלאחר שניתנו להם בימי יהושע היקפיהם הם (טט) – האם שש ערי מקלט היו לכתחילה ללא קיר ושאר מ"ב ערי לויים עם קיר (לה, ד, ה)).

(ד' שפ' יט, ג) תְּכִין לָךְ הַדְרָךְ דרך הדרך: לומד מאות ה"א יתירה. אפשר כי תבנית הטעמים של **תְּכִין לָךְ הַדְרָךְ** – מונח זרקא סגול,

טעם מונח ללמד לדרוש את תבנית הטעמים זרקא סגול פעמים אחדות, לפי ההסבר הבא:

זרקא סגול בתפקיד מוסיף מהענין על הענין, (א) הדרך המיוחדת היא רשות הרבים של ט"ז אמה כנלמד משתי עגלות לויים העומדות זו לצד זו, וזרקא סגול מרמז להוסיף על הדרך המיוחדת של רשות הרבים כמותה, עוד ט"ז אמה סה"כ ל"ב אמה. דרשות נוספות כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ה, ה"ה (ב) לכיין הדרכים (ג) לתקן אותן (ד) להרחיבן (ה) הסרת מכשולים, (ו) בנין גשרים, (ז) שילוט וכן כפי סיכום הרמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ה, ה"ח

עד כאן ריבינו הלכות לשש ערי המקלט. אם ההיקש מהן לשאר מ"ב ערי לויים מלא אז כל ההלכות הנוספות של שש ערי המקלט צריכות להתקיים גם בשאר מ"ב ערי הלויים. אבל אין הדבר כך ככתב הרמב"ם להלן, והרחיבו לב שלמה וערוך השלחן להלן.

והנה **רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פ"ח, ה"י** מגדיר הפרש יש בין ערי מקלט שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים, (טט – א) שערי מקלט קולטות בין לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) בין שלא לדעת (הרוצח הנמלט עליהן אינו יודע שהן קולטות) הואיל ונכנס בהן נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות ואם אינו יודע מותר לגואל הדם להורגו, לא ברור האם בתוך העיר או להוציא מן העיר), (טט – ב) ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר ביתו והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית.

ראשית נציג הבנה אחרת במשמעות קליטה לדעת ושלא לדעת. לדעת האם בבית הדין נגזר גלות או לא נגזר גלות

שיח יצחק על מסכת מכות, הרב יצחק חיות האבדק"ק בראדי (תר"ס) פ"ב ע' כז (אוצר החכמה) פ"ה הדברים **לדעת ושלא לדעת**

אמר אביי שש ערים קולטות בין לדעת בין שלא לדעת והני מ"ב עיר לדעת קולטות שלא לדעת אין קולטות. וכבר פירשנו במשנה דבאמת היו גולין ב' פעמים כדאמר ר' יוסי ב"ר יודא במשנה, בתחלה כל מי שהורג בין במזיד בין בשוגג גולה לעיר מקלט ואח"כ שולחין ב"ד ומעמידין אותו לדין. מי שנתחייב מיתה הורגין אותו ומי שלא נתחייב לא מיתה ולא גלות פוטרין אותו ומי שנתחייב גלות משיבין אותו לחזרה לגלות.

והנה בפעם השני היו לדעת גלות ממש שכבר יודע שנתחייב גלות אבל בפעם הראשון אינו לדעת גלות שאינו יודע אם חייב מיתה או גלות או פטור לגמרי רק הו' להצילו שלא יהרגוהו בין כך גוה"ד (גואל הדם). ובפעם הראשון כיון דהוי שלא לדעת אינו נקלט רק בשש ערי מקלט אבל בשאר מ"ב ערי של לויים אינו נקלט ככה"ג דהוי שלא לדעת גלות. אבל בפעם השני לאחר שנתחייב גלות אז נקלט בכל מקום בין בשש ערי מקלט בין במ"ב עיר דזה הו' לדעת וז"ב (זה בדוק) ואמת לענ"ד בפ"ה הדברים לדעת ושלא לדעת ודוק:

הערה: כנראה בפעם השנייה נותנים לרוצח בשגגה לבחור את מקום מקלטו. בעיר מקלט יקבל תנאי עיר מקלט, במ"ב ערי הלויים יקבל תנאי עיר לויים.

לב שלמה ו-ערוך השלחן למדו שאין בשאר מ"ב ערי הלויים הלכות נוספות בנוסף על קליטת הרוצחים.

לב שלמה, הרב שלמה הלוי, שאלוניקי שנת בישרון' (התקס"ח 1808) ע' קמ"ב, (287) (אוצר החכמה) ... כי ערי הלויים אינם מועילים לזה לפי שבערי הלויים לא יהיו מכוונות דרכים ולא דרך רחבה ולא היה כתוב מקלט ולא היו קולטות אלא לדעת א"כ אפשר שהרוצח לא יהיה בקי בדרכים ולא יודע שערי הלויים קולטות ...

ערוך השלחן, ח (ח"מ ב), הרב אפשטיין יחיאל מיכל, ע' 526 (אוצר החכמה) **טב** ערי הלויים ארבעים ושתיים עיר שנתנו להם קולטות את

הרוצח וכל אחד מהן עיר מקלט הוא שנאמר **(במ' מסעי לה, ו) וְעָלִיתֶם תְּתַנּוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר**: **(במ' מסעי לה, ז) פְּלֵי-הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר** הקישן הכתוב כולן זל"ז לקליטה ומה הפרש יש בין ערי המקלט הששה שהובדלו למקלט ובין שאר ערי הלויים דבע"כ (דבעל כרחי) יש הפרש ביניהם דאל"כ למה פרטן התורה ביחוד אלא שערי המקלט קולטות בין לדעת בין שלא לדעת כיון שנכנס בהן ה"ו נקלט ושאר ערי הלויים אין קולטות אלא לדעת ורוצח הדר בערי מקלט אינו נותן שכר דירתו ובשאר ערי הלויים נותן שכר לבעה"ב (רמב"ם). ונ"ל דגם הדינים שבסעיף ס"א אין נוהגין ג"כ בערי הלויים לבר (במשמע פרט ל-) שיהיו בינוניות וגם מקלט אין כתוב עליהן וגם דרך של ל"ב אמות א"צ (אין צריך) בהם והש"ס (הגמרא) לא חשבה ההפרש רק בעיקר הקליטה והשיבה וכן משמע בתוספתא דמכות פ"ב:

אבל כיצד ממעטים את מ"ב ערי הלויים מההלכות שהתבררו בשש ערי מקלט על הלכת קליטת הרוצחים?

וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים – ... רביע ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, שיש הפרש ניכר מאד בין שש ערי המקלט ובין שאר מ"ב ערי הלויים.

וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים אֵת שְׁש־עָרֵי הַמְּקֻלָּט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, תבנית

טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד. וכן שלש זקף-קטן בין שני קיסרים תבנית טעמים המלמדת על ענין עוצמתי מאד.

עצמת מצוות גאולת הדם כנגד עצמת שפיכת דם כפי שבא לבטוי ב- **(במ' מסעי לה, ז) וְלֹא-תִתְּנִיפוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָם לָךְ כִּי הָיָה הָיָה וְתִתְּנֶיהָ אֶת-הָאָרֶץ** תבנית טעמים רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן. ולכן באה עצמת ההגנה מפני גאולת הדם, בשלב שלפני המשפט למנוע הריגה שלא ע"פ ב"ד. אפשר שמדובר בעצמת ההגנה בקליטה לדעת ובין שלא לדעת. כאשר שש ערי המקלט קולטות ומעניקות הגנה בכל מקרה עד למשפט, ויש בזה שתי שיטות הסבר (א) המ"ב עיר קולטות רק לדעת (שהרוצח הנמלט עליהן יודע שהן קולטות) ואם אינו יודע לא ברור האם מורחק מהן ואין לו הגנה עד שייגיע לעיר מהמ"ב שיוודע שקולטת, או לעיר מקלט שקולטת תמיד.

הסבר (ב) שיח יצחק כיון שעד המשפט הרוצח לא יודע מה דינו אז רק עיר מקלט יכולה לקולטו ומורחק מהמ"ב עיר. אחרי המשפט יבחר לו העיר מהמ"ח אליה מעונין לגלות.

אֵת שְׁש־עָרֵי הַמְּקֻלָּט אֲשֶׁר תִּתְּנוּ – זקף-קטן ... זקף קטן בין שני קיסרים, כעין הקש, אפשר שזה המקור להקיש את מ"ב ערי הלויים לשש ערי המקלט לקליטת רוצחים

אבל טעם יתיב במלת **אֵת** בתפקיד דווקא כך, מחלק בין שש ערי המקלט שיהיו עם שאר התנאים (רמב"ם הל' רוצח וגו' פ"ה, ה"ה, ח"ה, ה"ה) (ועוד) ולא יהיו תנאים אלו במ"ב ערי הלויים.

אפשר כי **וְאֵת הָעָרִים** – מונח רביע, מלמד על מספר הלכות מסוים בתחום אחד, **אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָלוֹאִים** – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמד על שתי הלכות שלפחות אחת מהן יוצאת מפשרו של מקרא בתחום נוסף, **אֵת שְׁש־עָרֵי הַמְּקֻלָּט** – יתיב מונח זקף-קטן מלמד שתי הלכות בתחום נוסף, **אֲשֶׁר תִּתְּנוּ** – מונח זקף-קטן, מלמד שתי הלכות בתחום נוסף.

דברים א,ה:

בְּעֵבֶר הַנִּרְדָּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר:

רש"י (ה) הוֹאִיל – התחיל (ראה ספ"ד ד), כמו "הנה נא הואלתי" (בר' יח,כו). **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה** – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח' דברים ב).

ליקוטי שיחות חלק ג ע' 862 ... והנה לפני חטא דור הפלגה דיברו כולם שפה אחת, לשון הקודש. והחטא גרם פירוד בעולם שבעים לשון, כאשר איש אינו מבין את שפת רעהו. מובן אם כן שתרגום התורה מלשון הקודש לשבעים לשון משמעותו המשכת אחדות גם במקום הפירוד.

ליקוטי שיחות חלק כ"ד ע' 1 ... בשבעים לשון פירשה להם איתא במסכת סופרים (פ"א,ה"ז): מעשה בחמישה זקנים שכתבו לתלמי את התורה יונית, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. ... וכמו כן תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו, וכמו שמצינו שמשך תרגם את התורה, אלא שיכול לגרום לענין שלילי שיטעו בהבנת התרגום, כמו שמצינו (מס' סופרים שם) ש"ג דברים שינו בה כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו אלא שיכול לבוא מזה ענין שלילי.

ליקוטי שיחות חלק ל"ו ע' 38 ... יש לחדש, שבזה נפעל שתייה חלות גדר הקדושה דתורה גם בלימוד התורה בשבעים לשון, דבלעדי זאת יש מקום לומר, שכיוון שניתנה תורה בלשון הקודש הרי קדושת התורה וגדר לימוד התורה לא חלים כשלומד עניני התורה בלשונות אחרים.

ולכן, היה צורך בפעולה מיוחדת בחידוש קדושת התורה גם בשבעים לשון (ונפקא מינה להלכה בזה האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום, חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון).

רמב"ם הלכות ברכות פ"א,ה"ו וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים, ואם שינה את המטבע (ב) והאיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

כסף משנה הל' ברכות פ"א,ה"ו וכל הברכות כולן וכו'. גם זה שם (בבלי ברכות מ':) מנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא אמר רבא יצא ידי ברכה ראשונה מאי קמ"ל אף על גב דאמרה בלשון חול תנינא ואלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וברכת המזון איצטריך סד"א ה"מ (הני מילי) היכא דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינן רבנן בלשון הקדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינן רבנן בלשון הקדש כלומר אלא בנוסח אחר כי הא דמנימין אימא לא יצא קמ"ל (שגם אם לא בריך בנוסח שתיקנו רבנן יצא), וזהו שחזר רבינו וכפל אפילו בלשון חול יצא לומר דע"ג דאיכא תרתי שאין הברכה תקנת חכמים והיא בלשון חול אפילו הכי יצא:

אוצר החכמה: ברכת משה הרב אביעד אשואל א,כו, ע' 50 ... כל הברכות נאמרין ... בלשון שבמין ... ובהמשך דן האם יש להזכיר שם הוי"ה בלשון הקודש בתוך ברכה בלע"ז שיש אומרים שזה פירוש מלת "אזכרה" בפסק הרמב"ם. אבל פוסקים אחרים כתבו שמספיק כנוי לשם בלע"ז ואז גם מותר למחקר. ובשו"ע סי' קסז, סעיף י פסק שאם במקום ברכת המוציא אמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא יצא. משמע שמצריך להזכיר שם ה' בלשון ארמית ... ורק בברכה בלשון הקודש לא יוצא בכנוי.

משנה שבת פט"ז,מ"א כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן ואף על פי שכתובים בכל לשון טעונים גניזה ... **פירוש המשנה לרמב"ם שבת פט"ז,מ"א** ... אבל מפני הדליקה אין מצילין אותן אלא אם כן היו כתובין בכתב אשורי ובלשון הקדש.

משנה מגילה פ"א,מ"ח אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית:

ר' עובדיה מברטנורא מגילה פ"א,מ"ח ... והלכה כר' שמעון בן גמליאל. מיהו בזמן הזה כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש:

משנה מגילה פ"ב,מ"א הקורא את המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא:

פירוש המשנה לרמב"ם מגילה פ"ב ... עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני, אבל קוראין אותה ללועזות בלעז, והוא שכתובה בלעז כדי שלא תהיה הקריאה על פה. ... והלועז ששמע אשורית יצא, שאע"פ שאינו יודע פירוש כל מלה ומלה הרי הוא מבין כלל הענין.

בבלי שבת פח"ב ... אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים סח) ה' יתן אמר המבשרות צבא רב - כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות. תני דבי רבי ישמעאל: (ירמיהו כג) וכפטיש יפצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. (ילקוט שמעוני ירמיהו רמז שו, שפת אמת [תרמ"ה])

הוֹאִיל מֹשֶׁה – (אתנח) מונח זקף-קטן, והוא פעולה ואחריו פעולה נוספת **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת** – תבנית העשויה ללמד אלאחריו ואלפניו. כאן מלת **בְּאֶרֶץ** יש לה גם פירוש של תרגום ועיקרו אינו בשביל יושבי ארץ ישראל אלא עבור היושבים בכתוב אלפניו **בְּעֵבֶר הַנִּרְדָּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב** המשמש כמשל לחו"ל. כאשר תבנית הטעמים של **בְּעֵבֶר הַנִּרְדָּן** – מרכא טפחא כיתור לרבות על עבר הירדן שאר ארצות שמחוץ לארץ ישראל שבין כולם מדברים בשבעים לשון. כגון טעם מלת **הַנִּרְדָּן** – טפחא בתפקיד עוצר – מפריד בין שפת עבר הירדן כארץ אחת ובין שפת **אֶרֶץ מוֹאָב** כארץ אחרת.

הוֹאִיל מֹשֶׁה – מונח זקף-קטן, שתי דרשות על הפשט: (א) משה באר התורה בלשון הקודש (ב) משה התחיל – היינו הראה שמותר לתרגם התורה ללע"ז וע"י זה מחזירים הקדושה והאחדות לעולם שהיתפרד במעשה דור הפלגה שעד אז כל העולם דבר רק בלשון הקודש. **בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר** – תביר מקף מרכא טפחא סלוק.

אֶת-הַתּוֹרָה – אפשר כי מלת **אֶת** מרבה את התורה שבעל-פה, טעם מקף **אֶת-הַתּוֹרָה** – מקף כרב-מצב (א) תורה ותורה שבעל-פה בלשון הקודש (ב) תורה ותורה שבעל-פה מתורגמת ללע"ז או שנכתבת מלכתחילה בלע"ז.

אפשר כי הכתוב (**דברים א,ה**) **בְּאֶרֶץ אֶת-הַתּוֹרָה** - בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח' דברים ב) (פ' רש"י) הוא בטוי להרחבת

התרגום של עשרת הדברות, שהקב"ה פתח בו כנדרש ב-**בבלי שבת פח,ב** ... אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. התרגום של הקב"ה, היווה את הגרעין שמשם הרחיב ממנו לתרגום מלא של התורה. אפשר כי הכתוב (**דברים א,ה**) **בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה** - בשבעים לשון פירשה להם (ראה נחמ' דברים ב) (פ' רש"י) הוא הבסיס לחלקי משנות הבאות **משנה שבת פט"ז,מ"א** כל כתבי הקודש ... **שכתובים בכל לשון, משנה מגילה פ"א,מ"ח** ... שהספרים נכתבין בכל לשון, **משנה מגילה פ"ב,מ"א** הקורא את המגילה ... אבל קורין אותה ללועזות בלעז.

בְּאֵר – תביר כממעט או כלא ממש תרגום מלא, ירמז לנאמר במסכת סופרים פ"א,ה"ז שהזקנים שתרגמו התורה ליוונית שינו בה י"ג דברים כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ענין תרגום שאינו מושלם נידון במסכת מגילה. על בסיס הגמרא ב-**בבלי מגילה ג,א** על נחמיה ח,ח: **וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֵשׁ וְשָׁמַע שְׂכָל וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא: פ** דרשנו כי הכתוב **וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** – מרכא תביר מרכא טפחא, מלמד על קבוצת פרטים הקשורים בנושא קריאה בספר תורת האלקים, והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא. יש מכאן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם ברבים. והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה,א משנה: (א)** מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) מעשה עגל (ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-**גמרא**. איתא תנו רבנן: (א) יש נקראין ומתרגמין, (ב) יש נקראין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקראין ולא מתרגמין. וגו'

אֶת-הַתּוֹרָה הִזָּאת – מרכא טפחא, כיתור לרבות, ירמז ללימוד התורה בלע"ז. והרבו של חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון. ואפשר לבאר ע"פ ההלכה, שאפשר לברך בכל לשון בתנאי שהמברך מבין ברכתו, ואילו בלשון הקודש יוצא גם אם לא מבין ברכתו. הרב י"מ רושצקי העיר כי מקובל כי ברכת המזון היא מדאורייתא. על ברכה אחת יש מחלוקת. מקובל כי שאר הברכות הן מדרבנן ע"ד דברו. רבוי ברכת התורה בלע"ז או ברכת התורה בלשון הקודש על לימוד התורה בלע"ז מהפסוק ירמז כי גם ברכת התורה היא מדאורייתא.

לְאָמַר – סלוק, מגביל האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום. וזה דרשנו על **בראשית ויגש מז,יט: לְמַדָּה נְמוּת לְעֵינֶיךָ** להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח,א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מה,א (תפילין ד' אמות ממת, מבית הקברות ומבית המרחץ)

דברים א,יט:

וְנִסַּע מִחֶרֶב וְנָלַךְ אֶת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּדֶרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת-הַיְיָנוּ אֲתָנוּ וְנִבְאָ עַד קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ:

וְנִבְאָ עַד קִדְשׁ בְּרִנֵּעַ: זקף-גדול כפ' **רש"י** ... י"ט מהם עשו בקדש וי"ט הולכים ומטורפים וחזרו לקדש (**במד' לב**) ויניעם במדבר כך מצאתי בסדר עולם. שלוש נקודות, שתיים על שבאו פעמיים לקדש ברנע, ואחת כנאמר ב- (**דב' א,מו**) ותשבבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם. כלומר הגעה ראשונה לקדש, ישיבה בקדש י"ט שנה, יציאה מקדש שנמשכה י"ט שנה, הגעה שניה לקדש,

דברים א,כה: **וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלָיו**

וַיִּשְׁבּוּ אֲתָנוּ דְבַר וַיִּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הִיא אֶל-הַיְיָנוּ נָתַן לָנוּ:

וַיִּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ ע"פ **ת"י ורש"י** האומרים הם כלב בן-יפנה ויהושע

שפת"ח ע"פ **רא"ם** - אע"פ שגם שאר מרגלים אמרו טובתה, מכל מקום גם היו מוצאים דבה על הארץ וכאן כתיב ויאמרו טובה הארץ משמע שלא כלל ברעתה.

רמב"ן ... והנכון מה שפירשתי שם (שמ' יג,לב ??), שכולם הודו לפני משה ואהרן וכל העדה, ואמרו: (**במ' שלח יג,כ**) **בָּאנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת תְּלַב וְדָבַשׁ הוּא וְזֶה-פְּרִיָהּ: -** והנה כלם בהסכמה אחת בטובת הארץ, אבל בחזוק העמים ההם המסו את לבבם, ...

(**במ' שלח יג,כ**) **וַיִּסְפְּרוּ-לוֹ וַיִּאמְרוּ בָּאנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת תְּלַב וְדָבַשׁ הוּא וְזֶה-פְּרִיָהּ:**

(**דברים א,כה**) **וַיִּאמְרוּ** - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.

(**במ' שלח יג,כ**) **וַיִּאמְרוּ** - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.

דברים א,לג: **הַהֲלֹךְ לַפְּנִיכֶם בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לְכֶם מְקוֹם לְחַנּוּכְכֶם**

כָּאֲשֶׁר לִילָה לְרִאֲתֶכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:

לְרִאֲתֶכֶם בְּדֶרֶךְ - פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת

רש"י (לג) **לְרִאֲתֶכֶם** - כמו 'להראותכם'; וכן (**שמ' בשלח יג,כא**) **לְחַנּוּכְךָ**;

שמות בשלח יג,כא - כב:

[כא] **הִיא הַלֶּךְ לַפְּנִיכֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עֵנָן לְחַנּוּכְךָ וְלִילָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִי לָהֶם:**

לְלַבֵּת יוֹמָם וְלִילָה:

[כב] **לֹא-יִמָּיֵשׁ עַמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לִילָה לַפְּנֵי הָעָם: פ**

רש"י (כא) **לחננום הדרך** - נקוד פתח, שהוא כמו 'להנחותם'; 'לראותכם בדרך אשר תלכו בה' (דב' א,לג) - שהוא כמו 'להראותכם'; אף כאן: להנחותם על ידי שליח; ומי הוא השליח? **עמוד הענן**. והקודש ברוך הוא בכבודו מוליכו לפניכם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. [עמוד הענן אינו לאורה, אלא להורותם הדרך]. (כב) **לֹא-יִמָּיֵשׁ הקדוש ברוך הוא את עמוד הענן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לִילָה** - מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (ראה שבת כג,ב). [לפני העם - כלומר: לא חסר לפניכם עמוד ענן ביום ועמוד אש בלילה].

אור החיים – וְלִילָה בְּעֵמֹד אֵשׁ לְהָאֵיר ... שכל ארבעים שנה שהיו במדבר לא הלכו אלא לאורו, אור קדוש שלא היה מתפשט חוץ למחנה ישראל (ביום, השמש נראה ככוכב רחוק) **בבלי שבת כגב**

דביתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא (ש"מ' בא יג, כב) **לא-יָמִישׁ עֵמֹד הָעֵנָן יוֹמָם וְעֵמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן.**

רש"י עמוד הענן – של יום משלים אורו לעמוד האש, שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן, אלמא: אורח ארעא בהכי. **התורה והמצוה (המלבי"ם) על המכילתא** שבלכתם למדבר איתם ובשובכם משם בחזרה הלך ה' לפניהם בעמוד אש וענן ולחץ אותם ללכת יומם ולילה בלי מרגוע שמזה חשב פרעה שהם בורחים מפחדו שע"כ ילכו גם בלילה, וע"פ זה אחר שראה ששבו בחזרה חשב כי נבוכים הם וא-לקים עזבם.

סיכום: לראתכם בדרך - פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת לפחות בשעת החילוף ביניהם. לפי המלבי"ם אפשר להבין שמעת יציאת מצרים עד עמדם על ים סוף עמוד הענן ועמוד האש היו עמם בעת ובעונה אחת. וכתוב מפורש שבעמדם על ים סוף עד אחרי מעבר ים סוף היו עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת. לפי אור החיים עמוד האש האיר גם ביום.

באש | לילה – מונח פסק (ואינו מונח לגרמיה) רביע, אפשר כי מרמז לאחד מארבע המלאכים הראשיים שבמרכבה.

מעניני דיומא: **דברים כג, כג: וְהָעַנְיִם הַיֹּשְׁבִים בְּחַצְרֵימִם עַד-עֶזְרָה כְּפִתְרֵימִם הַיֹּצְאִים מִכְּפִתְרֵימִם הַשְּׂמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם:** **רש"י (כג) וְהָעַנְיִם הַיֹּשְׂבִים בְּחַצְרֵימִם וגו'** - עַנְיִם מִפְּלִשְׁתִּים הֵם, ... וְהַבֹּאֲתִי עֲלֵיהֶם כְּפִתְרֵימִם וְהַשְּׂמִידוֹם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם. תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" **עד-עֶזְרָה כְּפִתְרֵימִם הַיֹּצְאִים מִכְּפִתְרֵימִם** – כעין טילי כיפת ברזל השמידום ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם.

תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" **סִיחָן** – גי' כחמ"ס, **כִּי-הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֵיךָ אֶת-רוּחוֹ וְאִמְצָא-לְכַבֹּד לְמַעַן תִּתֶּן בְּיָדְךָ פְּנִים הַנָּה: ס** כן יאבדו כל אויבך ישראל.

6.2 דברים א,א (התשע"ה)

דברים א,ד: אַחֲרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבֹן וְאֶת עֹגֹן מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֶת בְּאֶרְצֵי:

אַחֲרֵי הַפְּתוֹ - מונח רביעי, לפחות ארבע סיבות להמתנה בתוכה

(א) **ספרי דברים פיסקא ב** (אמנם ב-(ג,א) אבל לפי שבספרי פיסקא ג על (ד,א) וכן רש"י (שם) כתבו שמשם המתין עם התוכחה, אז

הסיבות להמתנה לתוכחה שנאמרות ב-(ג,א) מתאימות לתבנית הטעמים מוהה רביעי ב-(ד,א))

דבר אחר (ג,א) **וְהָיָה בְּאֶרְצֵי שֵׁנָה**, מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה

שנאמר (בר' ויהי מט,א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, (בר' ויהי מט,ג) ראובן בכורי, וכי אין אנו יודעים שראובן

בכור אלא מלמד שאמר לו ראובן בני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו (טט – א) כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי,

ומפני ארבעה דברים אין מוכיחים את האדם אלא סמוך למיתה (טט – ב) כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, (טט – ג) ושלא יהא

חבירו רואהו ומתבייש ממנו, (טט – ד) ושלא יהא בלבו עליו, (טט – ה) וכדי שיפרשו ממנו בשלום שהתוכחה מביאה לידי שלום

(ב) כפי רש"י (עה"ת) (ד) **אַחֲרֵי הַפְּתוֹ** - אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ, (טט – א) יאמרו מה לזה עלינו, מה

היטיב לנו, (טט – ב) אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל (טט – ג) סיחון (טט – ד)

ועוג לפניהם (טט – ה) והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחם:

אֶת - יתיב סיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוגן - יתיב, כפי רש"י (עה"ת) **סיחון** וגו' **אשר יושב** וגו' - אילו לא היה סיחון קשה

והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה

וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:

אשר יושב בעשתרת - המלך קשה והמדינה קשה:

את סיחון - יתיב בתפקיד דווקא כך, (ספרי פי' ג) על אחת כמה וכמה שהמלך (סיחון) קשה, והמדינה קשה

ואת עוגן - יתיב בתפקיד דווקא כך, (ספרי פי' ג) על אחת כמה וכמה שהמלך (עוגן) קשה, והמדינה קשה

דברים א,ו: ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּתֵר הָזֶה:

מדרש תנאים (ו). ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר אמר להם לא מעצמי אני אומ' לכם אלא מפי הגבורה אני אומר לכם:

ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֵינוּ - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל כל אחד חלה אותה הלכה או תת ענין, או

בתפקיד של מצטרפין לענין אחד. כאן כל מה שמשא אומר אינו מעצמו אלא מפי הגבורה, משה מצטרף לגבורה, משה פה להשמיע דבר

הגבורה לבני ישראל

כל אחד מישראל הצטוו בחורב בכל אחת ממצוות התורה כפי **רמב"ן** ... וכן זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותך בחורב על כל

ישראל חקים ומשפטים (מלאכי ג כב) ירמוז לכל אשר נצטוו בהר ובאהל מועד אשר שם בחורב:

חזקוני דִּבֶּר אֱלֵינוּ בְּחֶרֶב פתח להו הכא (טט – כנראה אל תקרי **בְּחֶרֶב** אלא בְּחֶרֶב (ראה בעל הטורים להלן), חילוף בין תנועת חולם חסר ובין

תנועת סגול המצוי בחריזה למשל של ר' שלמה אבן גבירול כגון הפיוט "לו היתה נפש"י" לתפארת הלשון העברית") כדי לקרובי דעתייהו (קירוב

דעות) במילי דבדיחותא (ע"י רוח של שמחה).

רש"י בבלי שבת לב, קחו לי מנגן - מצוה היא להשרות עליו שכינה. (טט – כאן שכינה מרומזת ב- **ה' אֶלְתֵּינוּ** דרגא תביר שהשם נחת

דרגא – יורד אלינו ומתגלה בשכינה) לדבר הלכה - צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא (טט – המרומז בתבנית הטעמים מרכא טפחא

של **דִּבֶּר אֱלֵינוּ** - בתפקיד יתור לרבות דבר משמח מהלימודי תורה, וגם לרבות דבר מתמיה בלימוד כדי לחדד את התלמידים, קודם או

בתוך הלימוד שניגשים ללמוד הלכות ומשפטים כפי רמב"ן לעיל.

אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֵינוּ - תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או תת ענין, אפשר כי כאן

שלא להשמיע דברי בדיחותא מדברי עלמא.

בְּחֶרֶב לְאֹמֶר בעל הטורים (ו) בְּחֶרֶב לְאֹמֶר. כתיב חסר "בחרב". שאם לא תקיימו את התורה והבאתי עליכם חרב (ספרי עקב

יא,ב): בְּחֶרֶב - מונח מרבה עונש אם לא יקיימו את **לְאֹמֶר** - אתנה כמגביל ישיבתם ומצווים לנוע לעבר ארץ ישראל

רש"י (ו) רַב־לָכֶם שָׁבַת - כפשוטו (פי' **אשל אברהם** - פי' שפת"ח זמן רב, וב-**תורת מנחם** כתב הרבה יותר מדי הנכס מתעכבים ...

למרות התועלת שבישיבה זו וגו'). ויש מדרש אגדה הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשייתם משכן מנורה וכלים,

קבלתם תורה, מנייתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושרי מאות: וב-**תרגום יונתן** (ע"פ כתר יונתן, תרגום לתרגום) כתב והעמדתם שרים

עליכם ומבקשים רע לכם להתעכב בהר הזה (אפשר כי כוונתו למרגלים שרצו להשאר במדבר ללמוד תורה בלי עמל של א"י).

רַב־לָכֶם - מקף כרב-מצב (א) ישיבה של תועלת (ב) ישיבה יותר מדי יש בה נזק **מדרש תנאים** רעה גדולה לכם ישיבתכם בהר הזה.

רַב־לָכֶם שָׁבַת - מרכא טפחא כיתור לרבות בישיבה של תועלת הרבה לכם גדולה ושכר וגו', אבל בישיבה יותר מדי יש בה נזק מפני

העייכות בכניסה לארץ בנין בית המקדש ומנוי מלך כמרומז ב-(ז,א) **וְהָלַכְנוּ**

טט – **רַב** גי' 202 היינו זכיתם לתקן ביציאת מצרים והישיבה בחורב **רַב** (202) נצוצות קדושה מן הרפ"ח נצוצות שנפלו בשבירת

הכלים אל הבריאה ועדיין **לָכֶם** לתועלתכם מחכים עוד פ"ו (86) נצוצות קדושה לתיקון בארץ כנען ובמיוחד בשכם. **מאור ושמש (בר'**

וישב לזרד) ... וישלחנה מעמק חֲבֹרֹן וַיָּבֵא שְׁכֶמָה: שְׁכֶמָה נוטריקון ש'ברי כלים מעולם ה'תוהו.

דברים ז,א: פָּנּוּ וְסַעֲדוּ לָכֶם וּבֵאוּ הַר הָאֱמֹרִי וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי

בְּעֶרְבָה בְּהָר וּבְשִׁפְלָה וּבְנֹגֵב וּבְחֹף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹּנוֹן עַד-הַנְּהַר הַגָּדֹל הַזֶּה-הַפָּרָת:

אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹּנוֹן - מהפך פשטא זקף-קטן - ללמדך שלא הייתה ארצו של כנען אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לז-לז

י,ג) וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֶרֶץ: ופי' אשל אברהם: אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי - זה גבול הכנעני, מהפך פשטא הוציא הכתוב מפשוטו של ארץ ועשאו גבול.

וְהַלְבֹּנוֹן - זקף-קטן, בתפקיד של שני דברים כפי **אשל אברהם** ... אמר להם (משה) כשאתם נכנסים לארץ, צריכים אתם להעמיד לכם

מלך ולבנות את בית הבחירה, שאין **לְבָנוֹן** אלא מלך, ואין **לְבָנוֹן** אלא בית המקדש.

וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי - מקף מקף, כל מקף כרב-מצב. **אשל אברהם: בשפתי חכמים** כתב שבכונה שיכבשו את ארצם (של מואב ועמון והר

שעיר) שאף שאסר עליהם להלחם בהם כל זה אחרי שחטאו (בעגל), אבל אלו לא היו חוטאים היו יכולים לכבוש גם את אדום ועמין ומואב והיו יושבים בארצם..... ועוד נראה לומר שאין כונת הכתוב שיכבשו את ארץ אדום ועמון ומואב, אלא רק יעברו, שאילו לא היו חוטאים היו אדום עמון ומואב מעבירים אותם דרך ארצם ללא צורך במלחמה. מקף כרב-מצב: (א) לפני חטא העגל ישיבה באדום עמון ומואב ללא מלחמה, או מעבר ללא מלחמה (ב) אחרי חטא העגל כבוש במלחמה או מעבר במלחמה.

דברים א,מא: וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵי הַטָּאֲנֹה ה'

אָנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כָּל־אֲשֶׁר-צִוִּינוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲרֹוּ אִישׁ אֶת-כְּלֵי מִלְחָמָתוֹ וַתְּהִינּוּ לַעֲלֹת הַהָרָה:

הַטָּאֲנֹה ה' - זרקא סגול, בתפקיד גריעה. בדבריהם המעיטו באמונה שהשם שהוא התקיף ובעל היכולת ובעל כל הכוחות כולם. ע"י שהוציאו דיבת הארץ רעה, וזה דיבור בפה שלהלכה זהו לאו שאין בו מעשה ואין לוקים עליו נראתה לבוכים דבר חטא מועט כלפי ה' ביחס ללאוים ייש בם עונשי גוף - חטאות שעל זדונם מיתה או מלקות וכתר ומיתה בידי שמים או ממונות וקנסות. וכל כך, מפני שלא השכילו את גודל קדושת הארץ שהאבות מסרו נפשם עליה והכתוב שב ומזכיר את שבועת ה' לאבות על הארץ וכמו שהרחבנו ב-(דב' א,ח), בשקילות האבות לה' במובן של "שתדבק במקום שהוא מקור הברכות תהיה גם אתה מקור לכל הברכות".

דברים א,מה: וַתִּשְׁבוּ וַתִּבְכוּ לִפְנֵי ה' וְלֹא-שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם:

וְלֹא-שָׁמַע - מקף כרב-מצב (א) שמע (ב) לדעתם לא שמע

ה' - פשטא, פשוט שהשם הוא רחמים בלתי בעל גבול, וכאן שמו גם שם של רחמים,

וְלֹא-שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאה מפשט הכתוב, כפ'רש"י - כביכול עשיתם מדת

רחמיו כאלו אכזרי, והוסיף עליו **שפת"ח** - דאל"כ הלא שם זה הוא של רחמים ולמה מזכירו על הפורענות

טט - המהפך פשטא מצביע על ההפך מאמירתם לא ה' לא שמע אלא שמע ועשה מה שטוב להם מבלי שהבינו זאת.

בְּקִלְכֶם - מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מדה ריבה וריבה את הכל, נאמר באחד וחל על כולם - כביכול כולם בכו (כנראה מכון לומר

שרובם בכו)

(א) **ת"י** - צלותכון (ב) **קִלְכֶם** גרם כביכול להפוך כלשון רש"י

קרא אפשרי - **וְלֹא-שָׁמַע ה'** - כפ'רש"י - כביכול עשיתם מדת רחמיו כאלו אכזרי,

וְלֹא-שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם - לשון נחמה שה' התעלם מהתלונה לטובתכם

דב' כי תבא כ"ח א' "התורה והמצווה" (א) והיה אם שמע תשמע

ולפניו "ואשבר מוטות עלכם" - פי' שנשבועתי בים סוף ואולך אתכם קוממיות ... ככה אעלה אתכם ממדרגה למדרגה כנ"ל

נַפְּזָן (דב' ג,א) - אזלא-גרש ... אילו לא חטאו ... לא קלקלו ... לא הפכו

דברים ב,ו: אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכַלְתֶּם וְגַם-מֵיִם תִּכְרֹוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וַיִּשְׁתִּיתֶם:

בכל מחצית פסוק יש דרגא תביר טפחא. **אָכַל תִּשְׁבְּרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאָכַלְתֶּם** - מונח

וְגַם-מֵיִם (אזלא-גרש) **מֵאֲתָם** - תביר, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולהחמיר

להחמיר, כי אפילו מים שהכרחיים לקיום **תִּכְרֹוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וַיִּשְׁתִּיתֶם**

ואף-על-פי שבאר מרים הלכה עמהם שלא היה הכרח שיכרו מהם מים. דומה לבנות צלופחד שלא היה הכרח (הגבלה) למי ינשאו. אפשר

שהאזלא גרש משמעותה - אף-על-פי שלא היה הכרח. אזלא-גרש תפקידה כמו גרשיים (רק הדגשה מלה כמילעיל) ומשמעותה תהיה שני

כתובים לפחות הבאים כאחד ויש כאן קישור לכתוב האחר וחיודוש שלא נאמר באחד מהם, בינתיים איני יודע כאן לכן השם גל עיני

ואביטה

ראב"ע - א' אם ירצו למכור

ב' וי"א בתמיה והטעם כי אין לכם צורך למאכל אלה השנים שעברו והעד על כן כי ה' א-לקיך ברכך **(פס' ז)**

רמב"ן - אם תתאו... תקחו מהם רק בכסף מלא לרצונם

תִּכְרֹוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף - דרגא תביר טפחא, כעין קבצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חל אותו ענין או אותה הלכה. לא משנה מי

המוכר והכמות שמוכר תמיד תנהג כפ'רש"י **בפס' ז'** תשלמו בכסף של עשירים, מטבעות גדולות, נאות, עוברות לסוחר כמו א"א.

המיעוט באכילה ובשתיה, נובע מכך שרק מה שירצו יתנו לכם ותשלמו מחיר כפי דרישתם כי מצד אחד - **כראב"ע** - אינכם צריכים לקנות

מהם כי ה' ברכך ודואג לך כל השנים ומצד אחר אם מתאווים וקונים אזי - **כרש"י בפס' ז'** - אל תכפו טובתו (של הקב"ה) להראות

כאלו אתם עניים אלא הראו עצמכם עשירים.

דברים ב,כה: הַיּוֹם הַזֶּה אָחַלְתָּ תַּת פַּחְדְּךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם

אֲשֶׁר יִשְׁמַעוּן שִׁמְעֶה וְרָגְזוּ וְחָלְדוּ מִפְּנֶיךָ:

אָחַלְתָּ תַּת פַּחְדְּךָ וַיִּרְאֶתְךָ עַל-פְּנֵי הָעַמִּים - פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, כנדרש **(ע"ז כה,א)** תנא: כשם

שעמדה לו חמה ליהושע, כך עמדה לו חמה למשה ולנאדימון בן גוריון.

וַיִּרְאֶתְךָ - מונח זקף-קטן במילה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, כל אופני יראה של העמים מפני מנהיגי ישראל.

יהושע יב: אַז וַדַּבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לְה' בַּיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִנֵּה אֲנִי וְיִשְׂרָאֵל לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוִם וַיִּרְסַ בְּעַמְקֵי אֶזְרוּן:

אַז וַדַּבֵּר יְהוֹשֻׁעַ לְה' בַּיּוֹם הַזֶּה הִנֵּה הִנֵּה אֲנִי וְיִשְׂרָאֵל לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל - זקף רביע זקף, כעין פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה,

כמו כן התבנית זקף רביע זקף, היא כמו שלושה זקף בין שני קיסרים המרמזת על ענין עוצמתי מאד, כאן כתחילת הגמרא **(ע"ז כה,א)**

על מספר השעות שהשמש לא נעה, דעות שונות 24 שעות, 36 שעות, 48 שעות. וכן כנאמר **(יהושע יד)** וְלֹא הָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לְפָגְזוֹ

וְאֶתְרֵיוֹ לְשִׁמְעָה הַבְּקוֹל אִישׁ פִּי הוּא נִלְחַם לְיִשְׂרָאֵל:

39. דברים ב,ח:

וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֶחָיוּנוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֵרְבָה מֵאֵילַת וּמַעְצָנָן גָּבֵר
פסקא באמצע פסוק **וַנַּפְּן וַנַּעֲבֹר הָרֶדֶךְ מִדְּבַר מוֹאָב:**

דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים

וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֶחָיוּנוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ (דברים ב' ח'), א"ר יוסי בן חנינא מי גרם שלא יפלו בני עשו בידנו, **מִדְּרֹךְ הָעֵרְבָה** וגו', שלא הלכנו בדרכים הערבות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**. שלא קיימנו אילותיה ושבויעתיה של תורה. **וּמַעְצָנָן גָּבֵר**. דעצינן לגיברא דעלמא, דאמר' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז'), ולא עבדי'. **וַנַּפְּן וַנַּעֲבֹר**. נשתעבדנו למלכות.

וַנַּעֲבֹר ... בְּנֵי-עֵשׂוֹ – גרשיים רביע, כעין יצא מענינו ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. ע"י **מֵאֵת אֶחָיוּנוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – דרגא מונח רביע, המרמז ליצר הרע הגורם לבני ישראל שלא ללכת בדרך הערבה של הקב"ה וכך נופלים בשעבוד גלויות ובמיוחד בשעבוד עשו הוא אדום. אבל כאשר ישראל עושים פסקא באמצע ומתקנים היצר אין בני עשו משתעבדין בנו עוד ומגיע מלך המשיח והגאולה. רבנין אמרי אימתאי אין בני עשו משתעבדין בכך (בישראל), **מִדְּרֹךְ הָעֵרְבָה**, כשנלך בדרכים הערבות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**, כשנקיים אילותיה ושבויעתיה של תורה, כך (נעצו) [נעצור] יצרא בישא קודם יצרא טבא, ואם עשינו כן, ונפן ונעבור דרך מדבר מואב, מיד בנה של מואבית בא מלך, זה מלך המשיח, אמ' הקב"ה צמחא טבא מיניה, ואתון מתגרין וליה מהני ירך.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת דברים

וזה ענין שנזכר כאן בפרשה אתם עובדים בגבול אחיכם בני עשו וגו', וכן אחר כך **וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֶחָיוּנוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** וגו', ולמה נזכר כאן האחוה בשלמא שם בשליחות אליו נאמר כה אמר אחיך ישראל על פי מה שאמרו במדרש (במדבר רבה י"ט, ט"ו) משל לשני אחין שיצא עליהן שטר חוב וכו', אבל כאן למה הזכיר האחוה. אך הענין הוא על פי מה שכתב האר"י הקדוש בענין מה שאמרו (חגיגה ט"ו א) נוטל חלקו וחלקו חבירו **בגן עדן** ונוטל חלקו וחלקו חבירו **בגיהנום** שכל אחד מישאל יש לו נפש אחד כנגדו באומות העולם ומה בא השאור שבעיסה בלב ישראל שיש בו גם כן מהרע. וכן יש לעומתו **בהרשע** שהוא באומות העולם קצת מה מהטוב גם כן וכמו שנאמר (נחמיה ט, ו) ואתה מחיה את כולם וצריך זאת להוציא ממנו. ועשו ויעקב הם היו הראשונים **זה לעומת זה וזה וגו' וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אֶחָיוּנוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – גרשיים דרגא מונח רביע, דרגא מונח רביע בתפקיד תיקון לחטא אדם הראשון, גרשיים מרמז להעברה של יצר הרע מהמקביל לישראל באומות אל הישראלי, והעברה של היצר הטוב מהישראלי למקבילו באומות העולם. כאשר תגבר השפעת היצר הטוב מישראל אל האומות, ימחק היצר הרע ויהיה תקון לעולם.

ראה **דרגא מונח רביע**, ראה **גרשיים מונח רביע**

40. דברים ב,יב: (שני מופעים של דרגא מונח רביע)

וּבְשֵׁעִיר יֹשְׁבוֹ הַחֲרִים לִפְנֵים וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַחְתָּם
פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה יְשׂוּאָל לְאָרְצוֹ יִרְשָׁתוֹ אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָהֶם:

וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם – דרגא מונח רביע

בבלי שבת פה,א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: (מאי) דכתיב (בראשית לו) אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ; אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו? אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וחורי - שמריחים את הארץ, וחוי - אמר רב פפא: שהיו טועמין את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר: חורי - שנעשו בני חורין מנכסיהן. **ילקוט שמעוני תורה פרשת וישלח רמז קלט**

מאי גבול ראשונים אמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן דכתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזיתים, חורי שמריחין את הארץ כחויא, למה נקרא שמם חוי שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר, חורי, רב אחא בר יעקב אמר שנעשו בני חורין מנכסיהן כדכתיב ובני עשו יירשוהו ולא הצריכו לעבוד את אדמתן:

ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן רסו

(שבת פ"ה א' סי' רי"א, כ"ב ד')

חיוי שטועמין את הארץ (כחויאי) [כחויא]. לאו היינו חיוי דשבעת עממים אלא חורי דהכא הוה קרי ליה חיוי דכתיב עשו לקח את נשיו מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז ואהליבמה אשת עשו הורישו את החוי.

סיכום: וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם – דרגא מונח רביע

ע"פ בבלי שבת פה,א, ילקוט שמעוני וישלח קלט, ספר הישר לר"ת רסו, משמע כי החורי שמם גם החוי (ולא החוי של שבעת עממי כנען) ושמן מעיד על שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר,

וע"פ ספר הישר עשו לקח את נשיו מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז ואהליבמה אשת עשו הורישו את החוי. ושתי נשים אלו באות מהחורי – החוי (רמז לנחש) והורתם מעריות שאל זה מרמז בין היתר פיתוי הנחש את חוה לאכול מעץ הדעת (בראשית ג) הנחש השיאני, שהטיל בה רוח זוהמה (ילקוט חדש אדם והדורות עד נח) **יש המפרש עשה בי מעשה אישות**. ואפשר להסביר זאת שהטיל בחוה שבע מידות רעות ובהן התאוה שהתגלתה במעשי החורי - החוי.

ע"פ **פרי צדיק** דברים ב,ח יש **בהרשע** שהוא באומות העולם קצת מה מהטוב המושפע ממקבילו בישראל ובפסוק דב' ב,יב דבר זה מתבטא בתפקיד תבנית טעמי **פֶּאֶשֶׁר עָשָׂה יְשׂוּאָל** – דרגא מונח רביע, תיקון היצר הרע באומות וכאן השפעה לבני עשו שנאמר עליהם **וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם** – דרגא מונח רביע, היינו עקרו אומה בעלת יכולות מיוחדות ליישוב העולם, כמו שהנחש היה אמור להיות שמש גדול לאדם, אבל מקולקלת במעשיה כמו הנחש. מעשי בני עשו בעקירת החורי – החוי מחליש את השפעת הנחש בעולם ומסייע לתיקון העולם שיבוא כאשר ישראל יתקנו עצמם.

ראה **דרגא מונח רביע**

== -- ע"כ לשמור **דברים ב,ח: דברים ב,יב:** דרגא מונח רביע ביהד

6.3 דברים ואתחנן ג, כג

דברים ואתחנן ד, ט:

לִּבְּךָ הַשְּׁמֵר לֵךְ וְשָׁמֵר נַפְשְׁךָ מֵאֵד פֶּן-תִּשְׁכַּח אֶת-הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-רָצוּ עֵינֶיךָ וּפֶן-יִסְוֶוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יַמֵּי חַנּוּךְ וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ:

דברים ואתחנן ד, י: יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֹב בְּאֹמֶר ה' אֵלֵי תִקְהַל-לִי אֶת-הַעֵם וְאַשְׁמַעֵם אֶת-דְּבָרְךָ אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה וְאַתְּ-בְּנֵיהֶם יִלְמְדוּן:

פירוש על זכירת הר סיני (מקראות גדולות מ"ה מפרשים) (ד' וא' ט, ז) וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ (ד' וא' ז, ז) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֹב. הנה ידוע כי שרש עבודת ה' היא הענוה. ושורש המינות היא הגאווה. אם האדם יהיה עניו בטוח הוא שיעבד את ה' בכל השלמות שיהיה באפשרו, ואם יתגאה בטח יכשל ויחטא. והנה האדם ילמוד מידת הענוה מהקב"ה ששוב כל ההרים הגבוהים ונתן התורה על הר סיני (טט - הר עניו) ועזב כל הצדיקים כמו אבות הקדושים ונתן התורה ע"י משה שהיה עניו מכל האדם. ... על כן אמר משה לישראל (ד' וא' ט, ז) וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בְנֵיךָ, שני דברים: (א) שיזכרו (ד' וא' ז, ז) יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֹב בהר סיני דייקא, בהר השפל מכל ההרים: (ב) בְּאֹמֶר ה' אֵלֵי תִקְהַל-לִי אֶת-הַעֵם, אֵלֵי דייקא מחמת ענותנותי, ומזה (ד' וא' ז, ז) אֲשֶׁר יִלְמְדוּן לִירְאָה אֹתִי כָּל-הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה אם יקנו לעצמם מדת הענוה יהיו בטוחים שייראו את ה' כל ימי חייהם.

אֲשֶׁר עָמַדְתָּ – קדמא ואזלא, נקוט בידך כעין כלל מלמד בעבודת ה'.

לִפְנֵי – קדמא, בתפקיד תחילה, תחילת שרש עבודת ה' היא הענוה, אשר תלמדנו מה' עצמו.

תבנית הטעמים של ה' אֱלֹהֶיךָ בַּחֲרֹב - מונח זרקא סגול, כאשר טעם מונח מלמד על כעין סדרה נוספת של זרקא סגול, כעין שתי סדרות של זרקא סגול. (א) סדרה אחת בתפקיד גריעה מהגאווה של ההרים, שהקב"ה עזב כל ההרים הגבוהים ונתן התורה על הר סיני (טט - הר עניו)

(א) סדרה אחת בתפקיד גריעה מהגאווה של בני אדם, שהקב"ה עזב כל הצדיקים כמו (טט - אפילו) אבות הקדושים ונתן התורה ע"י משה שהיה עניו מכל האדם.

אפשר לומר זאת גם כגריעה מן הגאווה כעבודת משה רבנו על עצמו כמתואר ב- אור שמח הלכות תשובה פרק ה ... כי לזהרת חומרויותיו ובהירת גשמו אשר נתהפך לרוחני, ונעלה יותר מכל הנבראים, והיה רואה תמונת כבוד ד' פנים אל פנים,

דברים ואתחנן ד, יא: וַתִּקְרְבוּן וַתַּעֲמִדוּן תַּחַת הַהָר וְהָיָה בַעַר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרַפָּל:

בַּעַר בְּאֵשׁ עַד-לֵב הַשָּׁמַיִם – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתיים, ללמד על שתי דרשות בכתוב, אחת כפשט הכתוב ואחת הנדרשת מהמלים וְהָיָה בַּעַר בְּאֵשׁ – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל, כי הקב"ה הביא שלוש מדרגות של צמצום להקל על עם ישראל לעמוד במתן תורה ולא יתבטל מהמציאות. כפי' ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר לחג השבועות ... ואיתא ב-זוה"ק (ה"ב פ"א עמ' א') תלת חשוכא הוי חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרַפָּל וההוא קול השופר הוי נפיק פנימאה מכולא. והענין בזה כי בהתחלת התגלות קודם מתן תורה נאמר ויהי קולות היינו ראשית הרעש בלב האדם להתדבק בו יתברך. ואחרי זה בא הברקים היינו שזכו להבהקת התגלות אורו יתברך. אולם כי נאמר (שמ' תשא לג, ג) כִּי-לֹא-יִרְאֵי הָאָדָם וְחַיִּים

וכדי שלא יתבטלו במציאות על ידי התגלות אורו יתברך הוצרך להיות צמצום והיינו הענן כבד וגוי' שעל ידי זה יוכל להיות נתפס האור בהמקבל שלא יתבטל במציאות. ובצמצום הזה יש כמה מדרגות כנ"ל חֹשֶׁךְ עָנָן וַעֲרַפָּל חושך הוא הצמצום היותר גדול והיינו העשן שהוא יתבטל של ממשות. וענן הוא קלוש יותר. וזרפל הוא הצמצום הקלוש עוד יותר. ולזה נאמר אצל משה רבינו ע"ה (שמ' יתרו כ"ח) וּמִשָּׁה נִגַּשׁ אֶל-הָעֶרְפֶּל כִּי הֵגֵם שִׁמְשָׁה רַבִּינוּ ע"ה היה לו התגלות גדולה מאד כמו שנאמר (במ' בהעל' יב, ח) הָאֵל-אֱלֹהֵי אֲדָמָה וְאִמָּנָה מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נַפְשׁוֹ וְגוֹפֵן מְזוּכָךְ מֵאֵד יוֹתֵר מִכֹּל הָאָדָם לְכֵן הָיָה דִּי לִפְנֵי צִמְצוּם קָלוּשׁ כִּרְפַל שֶׁהָיָה נִתְפַס בּוֹ אִתְּךָ יִתְבַרְךְ הָרַב וְעַם כָּל זֶה לֹא יִתְבַטֵּל בְּמִצִּיאוֹת. אבל בישראל אפילו על ראשית הבהקת הברק היה נצרך להם לצמצום הענן כבד כנ"ל. פירוש דומה הביא אור החיים על (שמ' יתרו יט, ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הֲפֹה אֲנִי בְּאֵלֶיךָ כְּעַבְדְּךָ הָעֶבֶד הָעֶבֶר וַיִּשְׁמַע הָעָם כְּדַבְּרֵי עֲמֹד וְגַם-בָּהּ יִאֱמִינוּ לְעוֹלָם

דברים ואתחנן ד, יב: וַיַּדְבֵּר ה' אֲלֵיכֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ קוֹל דְּבָרִים אֲתֶם שֹׁמְעִים וּתְמוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים וְזוֹלָתִי קוֹל:

וַיַּדְבֵּר ה' אֲלֵיכֶם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא, שעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן שהדיבור היה נשמע מכל הכיוונים אבל וַיַּדְבֵּר – דרגא מקשר בין (ד' וא' ז, ז) וְהָיָה בַּעַר בְּאֵשׁ ובין (ד' וא' ז, ז) מִתּוֹךְ הָאֵשׁ שלא מאש אחרת, הכל היה דיבור אחד מההר.

דברים ואתחנן ד, טז – יח: [טז] פֶּן-תִּשְׁחַתּוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל-סֶמֶל תִּבְנִית זָכָר אֵן נִקְבָּה:

[יז] תִּבְנִית כָּל-בְּהֵמָה אֲשֶׁר בְּאָרֶץ תִּבְנִית כָּל-צִפּוֹר כִּנְף אֲשֶׁר תִּעֹפֶף בַּשָּׁמַיִם: [יח] תִּבְנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה תִּבְנִית כָּל-דְּגָה אֲשֶׁר-בַּמַּיִם מִתַּחַת לְאָרֶץ:

מלבי"ם דברים ד, טז - יח (יח - יח) פֶּן-תִּשְׁחַתּוּן. פי' תשחיתו את נפשותיכם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל-סֶמֶל, פסל הוא צורה בולטת ותמונה הוא צורה שוקעת כמ"ש בפי' יתרו (כ ד') ר"ל (טט - שלא יעשו) לא פסל ולא תמונה של כל סמל, ומבואר אצלי בפי' מלכים ב' (מל' ב כ"א, ז) על (ד' ב' ז, ז) שסמל הוא צורה בעלת ד' פנים, כמ"ש חז"ל שמנשה עשה סמל צורה בעלת ד' פנים, כי המרכבה שנראה לנביאים הוא בעלת ד' פנים מן הברואים הנמוכים שהוא החי והמעופף והרומש והשוחה בהמה ועוף ורמש ודגה מן הגרועים והמשוקצים שבהם. והרי"א ועקדת יצחק (בעלי הספרים בשות אלו) פי' שרמזו אל כל מיני הצורות והתמונות אשר הניחו הוברי שמים, אמרו שיש שם תמונת מאזנים או קשת או צורת עיר או נהר או ספינות, ואמרו שיש מזלות שמחציתן זכר ומחציתן נקבה עז"א תִּבְנִית זָכָר אֵן נִקְבָּה, וכן אמרו שיש צורת איש מזוין ואיש לוחם ואשה שי"ל (שיש לה) בעל ושאיין לה בעל, ונגד מ"ש [יז] תִּבְנִית כָּל-בְּהֵמָה זכרו צורת טלה שור ארי' וגדי והכלב הגדול והכלב הקטן, ונגד מ"ש תִּבְנִית כָּל-צִפּוֹר כִּנְף אמרו הנשר הגדול והקטן והמעופף והנופל וצורת תרנגולת, ונגד [יח] תִּבְנִית כָּל-רֶמֶשׂ בְּאֲדָמָה אמרו שם בצורת סרטן ועקרב, ונגד תִּבְנִית כָּל-דְּגָה אמרו במזל דגים וליתן נחש בריח והיא התלי, ר"ל שלא תטעה בכל אלו התבניות שהניחו הוברי שמים במלאכתם:

ואמרו שיש מזלות שמחציתן זכר ומחציתן נקבה עז"א **תבנית זכר או נקבה**, טפחא כפותחת טפח לאפיין את **תבנית זכר** מהכתוב אחריה **או נקבה** וזה מתפרש כמין אנדרוגינוס מחצית זכר ומחצית נקבה
פל-צפור – מקף כרב-מצב (א) עוף טהור (ב) עוף טמא (השווה לוי' מצ' יד שתי צפרים)
תבנית פל-דגה – מקף כרב-מצב (א) דג טהור (ב) דג טמא אמרו במזל דגים וליתן נחש בריח והיא התלי
ראה **מלכים ב כא, ז: וישם את-פסל האשרה אשר עשה**
בבית אשר אמר ה' אל-דוד ואל-שלמה בנו בבית ה'ה ובירושלם אשר בחרתי מכל שבטי ישראל אשים את-שמי לעולם:

דברים ואתחנן ד, כז: [כז] והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתםל מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה:
מספר בגוים – זקף-קטן זקף-גדול, מרמז על כעין גלוי בתורת הנסתר ע"י שנעשה ג' המלים המוטעמות והיא $441 = 61 + 380$, ואן נעשה הפרש בין ג' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול העולה 576 ובין ג' המלים: $135 = 576 - 441$
441 עולה תלו"ה, כגון שביציאה לגלות הקב"י מלווה את בני ישראל.
ע"פ אוצר הגי' של הרב י"ר פאלוך 441 עולה אמ"ת, חותם ה' בכל הבריאה ונמצא בראשי תיבות וסופי תיבות רבים בתנ"ך.
אמ"ת – בנושא הפסוק שפעולת ה' בהגליה היא פעולת אמ"ת ובעת ובעונה אחת היא אהי"ה פעמים אהי"ה (אורחות צדיקים אמת אמרי אמת שיחות בראשית) (וכתי המוהר"ן מברסלב על חנוכה), שם אהי"ה מלמד על רחמים פשוטים וכאן צירוף של אהי"ה פעם רחמים פשוטים כפול אהי"ה פעם רחמים פשוטים בגלל קושי הגלות.
441 עולה גם בשורת גאול"ה שלימ"ה (עם האותיות עה"כ). טט – 441 עולה משי"ח (עם שם) א"מ (ועם שם) מ"ב
ההפרש 135 עולה מצ"ה המרמזת על גאולה בפסח, וכן הי"ם טובי"ם

דברים ואתחנן ד, לב: כי שאל-נא לימים ראשנים אשר-הני לפניך למן-היום אשר ברא אלהים | אדם על-הארץ ולמקצה השמים ועד-קצה השמים
הנהייה כדבר הנהדול הנה או הנשמע כמהו:

רש"י (לב) **לימים ראשנים** - על ימים ראשונים. **ולמקצה השמים** - וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה, זהו פשוטו. ומדרשו (ראה סנה' לח, ב): מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים, והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה.
שפת"ח רצונו לומר אף על פי דבקרא משמע מתחלת עולם עד סוף עולם בארכו כדכתיב (ד' וא' ד, לב) **ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** וגם על כרחך משמע שמהארץ עד השמים היתה קומתו כדכתיב **על הארץ ולמקצה השמים** הא כיצד? אלא והוא השיעור כו' כלומר הכל שיעור אחד הוא שמקיף השמים היינו גלגל השמים הוא קצה אחד ומרכז השמים שהיא הארץ הוא קצה האחר והיינו מן השמים אל הארץ וחד שיעור הוא והוי כאלו אמר **מקצה השמים ועד-קצה השמים** פירושו מן השמים ועד הארץ ולפי זה מן הארץ עד לרקיע נקרא על הארץ **ולמקצה השמים** ונקרא גם כן **ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** ונקרא גם כן מסוף העולם ועד סופו ואין הבדל ביניהם רק בקריאת השם:

כי שאל-נא – מונח תלישא-קטנה, התרעה על דרישת שני שיעורים, א' **רש"י** דב' רבה זה שיעור קומת אדם הראשון, ב' ע"פ **שפת"ח** שיעור **ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** ונקרא גם כן מסוף העולם ועד סופו ואין הבדל ביניהם רק בקריאת השם.:
ולמקצה השמים וגו' מאור ושמש בדברים על הנפילים - שזה הסיבה לא לחקור מה שמעל השמים
בבלי חגיגה יא, ב, ולא במעשה בראשית בשנים מנא הני מילי? דתנו רבנן: (ד' וא' ד, לב) **כי שאל-נא לימים ראשנים** - יחיד שואל, ואין שנים שואלין. יכול ישאל אדם קודם שנברא העולם - תלמוד לומר (ד' וא' ד, לב) **למן-היום אשר ברא אלהים | אדם על-הארץ**. יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר **לימים ראשנים אשר-הני לפניך**. יכול ישאל אדם מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור - תלמוד לומר (ד' וא' ד, לב) **ולמקצה השמים ועד-קצה השמים | ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו מה לאחור.

כי שאל-נא לימים ראשנים אשר-הני לפניך – פרט וכלל ופרט בתראה המרכב מפרטים אחדים. הפרט הראשון מציין רשות או אף חובה? ליחיד לשאול **כי שאל-נא** בלי לציין מדוע נתינת הרשות שהרי בד"כ כל יום האדם שואל שאלות, הכלל **לימים ראשנים** מגלה התחום הבעייתי שבו צריך בירור המותר והאסור לשאלה, הפרט בתראה מציין השאלות המותרות, ומתוך כך נלמד מה אסור לשאול הפרט בתראה הראשון **אשר-הני לפניך** – מונח רביעי, ענין של לפחות ארבע, כאן חמשה ימי בראשית קודם לבריאת האדם ביום הששי וזה מתואם עם לשון **בבלי חגיגה יא, ב**, יכול לא ישאל אדם מששת ימי בראשית - תלמוד לומר לימים ראשנים אשר היו לפניך.. הפרט בתראה השני **למן-היום אשר ברא אלהים | אדם על-הארץ ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** מרכב מפרט, כלל הצריך לפרט, פרט בתראה. הפרט הראשון **למן-היום אשר**, הכלל הצריך לפרט **ברא אלהים | אדם על-הארץ** הפרט בתראה עונה מה מותר ומכלל הן אתה שומע לאו, **ולמקצה השמים ועד-קצה השמים** אתה שואל, ואין אתה שואל מה למעלה מה למטה, מה לפניו מה לאחור. תבנית הטעמים **ולמקצה השמים** מרכא טפחא היא יתור לרבות המורחב ע"י המלים **ועד-קצה השמים** מה אתה שואל, אבל תבנית הטעמים של **ועד-קצה השמים** מונח אתנה מרבה את מגבלות מה אין אתה שואל.

הכלל הצריך לפרט **ברא אלהים | אדם על-הארץ** – הוא בכעין מידה דבר שחבירו (הקרא שלפניו) מלמד עליו היינו מאפיינו, צ"ע מי הכתוב ומהו מאפיין.

- שהבורא דבר ישירות עם אדם הראשון ביום בריאתו, אדם יחיד ולא עם, ולא מתוך האש.
  - האם יש כאן גם מידה בא ללמוד ונמצא מלמד שאולי גם אדם הראשון שמע קול אלקים מתוך אש?
- אלהים | אדם** – מהפך פסק פשטא, תפקיד הפסק להציב הבדלה ברורה בין שני שמות העצם ולומר שרק א-לקים ברא, ובגלל שהתבנית היא כלל הצריך לפרט וטעם המהפך מחובר לפשטא יש צורך להציב פסק בין שמות העצם. מהפך פשטא זקף-קטן בא לומר שיש ללמוד כאן לימוד אחד כפשוטו ולימוד אחר היוצא מפשוטו. ובע"ה צ"ע.

6.4 דברים אתחנן ג,כג (התשע"ה)

דברים ואתחנן ז,ב: ונתתם ה' אלהיך לפניך והפיתם

החרם תחרים אהם לא-תכרת להם ברית ולא תקנם:

ה' אלהיך לפניך – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים, כאן כל אחד מעמי ארץ כנען, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. וההסבר הבא אחת מההלכות:

ונתתם ה' אלהיך לפניך והפיתם – גרשיים ... תביר – כעין יצא להקל ולהחמיר, שלוש פרוזודוגמאות שלח יהושע ליושבי הארץ: (א) מניחים ע"ז ונהיים למס עובד – בא להקל אז יכולים להישאר בארץ. (ב) להחמיר אם לא מניחים ע"ז אז גולים לארץ אחרת או (ג) אם לא גולים עושים במלחמה יד הישמדם.

הלכה אחרת שחלה על כל עמי כנען ועל כל הגויים בכלל:

תלמוד ירושלמי (וילנא ח,א) מסכת עבודה זרה פ"א,ה"ט

מתני' אין משכירין להן בתים בארץ ישראל ואין צריך לומר שדות ובסורייא משכירין בתים אבל לא שדות ובחוצה לארץ מוכרין בתים ומשכירין שדות דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר אף בארץ ישראל משכירין להן בתים ובסוריא מוכרים בתים ומשכירין שדות ובחוצה לארץ מוכרין אילו ואילו: **גמ'** רבי זעירה בשם רבי יוסי בן חנינה רבי אבא רבי חייה בשם רבי יוחנן (טט - א) **(דב' וא' ז,ב) לא תקנם** לא תתן להם חן (טט - ב) **(דב' וא' ז,ב) לא תקנם** לא תתן להם מתנת חנם (טט - ג) **(דב' וא' ז,ב) לא תקנם** לא תתן להם חניה בארץ. והתנינן רבי יוסי אומר אף בא"י משכירין להם בתים בית אין מצוי להתברך מתוכו שדה מצוי להתברך מתוכו. הורי רבי יוסי בי רבי בון שאסור להשכיר להן קבורה בא"י על שם (טט - ד) **(דב' וא' ז,ב) לא תקנם** לא תתן להם חניה בארץ.

דברים ואתחנן ז,ב: ונתתם ה' אלהיך לפניך והפיתם החרם תחרים אהם לא-תכרת להם ברית ולא תקנם:

הצעת הרב א"מ פערל ז"מ פ"א התשע"ד אפשר כי ארבע הדרשות הנ"ל מגיעות מצירופי אותיות של מלת **תקנם** – (א) ח"ן (ב) חנ"ם (ג) נ"ח (חניה) (ד) מ"ת

ירושלמי ברכות פ"ט ה"א ... (גם ב-ירושלמי ע"ז פ"א,ה"ט) מעשה ברבן גמליאל שראה גויה אשה נאה ובירך עליה. לא כן אמר רבי זעירא בשם רבי יוסי בר חנינא רבי בא רבי חייא בשם רבי יוחנן **(דב' ואתחנן ז,ב) ולא תקנם** - לא תתן להם חן. מה אמר אבסקטא לא אמר. אלא שכך ברא בריות נאות בעולמו. **פירוש לב ירושלים**: וכי אמר בעלת חן לא אמר אלא שבח להקב"ה שבראה.

דברים ואתחנן ז,ג: ולא תתחטפו גם בפתך לא-תתן לבנך ובתך לא-תתן לבנות:

תלמוד ירושלמי (וילנא ח,א) מסכת עבודה זרה פ"א,ה"ט

ר"ש רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינה גודלת ישראל לא תגדל את הנכרית משם לא תתן עליהם חן ולא יעשה ישראל שושבין לנכרי משום **(דב' וא' ז,ג) ולא תתחטפו**. רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מנא לילך לבית המשתה שלו אסור (פני משה הנאמר בה"ג) להיעשות לו שושבין לא כל שכן א"ל ליתן עליהם בלא תעשה. **פני משה מסכת עבודה זרה פרק א**

משום לא תתחטפו גם. משום אקרובי דעתא הוא וכל שהוא קירוב הדעת גזרו משום לא תתחטפן: **לילך לבית המשתה שלו אסור**. כדאמרינן לעיל בהלכה ג' לעשות לו שושבין צריכא למימר בתמיה: **ליתן עליהם בלא תעשה**. להנעשים להם שושבינים:

דברים ואתחנן ז,ג: ולא תתחטפו גם בפתך לא-תתן לבנך ובתך לא-תתן לבנות:

(דב' וא' ז,ג) ולא תתחטפו – מרכא טפחא, יתור לרבות על לא תעשה של החיתון גם לא תעשה ש- לא יעשה ישראל שושבין לנכרי ... **גם** – אתנח, מגביל אשר כי האיסור להיעשות שושבין או ליפות הנכרי הוא כפ' פני משה משום אקרובי דעתא הוא שאסור, אבל אם לא נעשה לו קירוב דעת כגון ע"י ידידות, ולא אוכל ושותה עמו, אפשר כי מותר. **ולא תתחטפו גם** מעניין כי ר"ת מצטרפים למלה בת"ו – היינו עסקי נשים, או בית"ו, ס"ת מצטרפים למלה אמ"ן – היינו מצד אחד אימו"ן בין האנשים שדעתם קרובה, מצד אחר "א-ל מלך נאמן" שישיראל תמיד יזכור את נאמנותו לבוראו ויתרחק מקירוב הדעת.

דברים ואתחנן ז,ט:

ונדעתך כירתי אלהיך הוא האלהים האל הנאמן שמר הברית והחסד לאהביו ולשמרי מצותיו לאלף דור: ונדעתך – מונח זקף-קטן, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת ונוהג בכל (מידה י"ח לרבי אלעזר ב"ר יוסי הגלילי). ראה להלן.

רש"י לאלף דור. ולהלן הוא אומר **(דב' וא' ה,ג) לאלפים**, כאן שהוא סמוך אצל **ולשמרי מצותיו** העושים מיראה הוא אומר **לאלף**

(שפת"ח ל) ולהלן שהוא סמוך אצל **לאהביו** העושים מאהבה ששכרם יותר גדול הוא אומר **לאלפים**.

(דב' וא' ה,ג) ועושה חסד לאלפים – מרכא טפחא אתנח, **ולשמרי מצותי** – מרכא סלוק

(שפת"ח ל) ... יש לומר **(דב' וא' ז,ט) לאהביו** מוסב אדלעיל מיניה א- **שמר הברית והחסד**

ולשמרי מצותיו קאי אמה דכתיב אחריו וכו'

* טט - הפסוק עד **(דב' וא' ז,ט) האל הנאמן** מתאר השגחת ה'. תבנית הטעמים אמנם אינה כעין כלל ופרט או כעין בנין אב אבל המשך הקרא **שמר הברית והחסד** – דרגא מונח רביע, הוא כעין פרט הקשור חזק אל הכתוב לפניו ובעל קשר חלש ממנו לכתוב אחריו.

* לפי שפת"ח מלת **(דב' וא' ז,ט) לאהביו** קשורה לכתוב לפניו היינו גם היא חלק מהקשר החזק אלפניו וטעם תביר שלה מנתק אותה מהכתוב אחריה

* לפי רש"י ושפת"ח **ולשמרי מצותיו** – מרכא טפחא, קשור לאמור אחריו, כי כפ'רש"י הם עושים מיראה ולכן שכרם מוגבל **(דב' וא' ז,ט) לאלף דור** – מרכא סלוק, כלומר סיפא הפסוק מתאר מתן שכר מוגבל מה' אל "שמרי מצותיו מיראה". לעומת מתן שכר בלתי מוגבל לעובדי ה' מאהבה. ברישא שכר גדול המעיד על קשר חזק, הסיפא שכר מוגבל המעיד על קשר פחות חזק.

אבל ב-מכילתא דרבי ישמעאל יתרו – **מסכתא דבחדש פרו' ו**, וב-**במדרש תנאים לדברים ואתחנן ה,ט** מלמד כי אלף דור אינו מוגבל, ויתירה מלמד על מסירות נפש לקיום המצוות. ...

ועושה חסד לאלפים יכול כשם שמדת פורענות לארבעה דורות כך מדה טובה לארבע דורות ת"ל ועושה חסד לאלפים או לאלפים שומע אני מיעוט אלפים שנים ת"ל **(דב' וא' ז,ט)** לאהבי ולשמרי מצותי לאלף דור (גירסה זאת היא צירוף (דב' וא' ה,ג) ו-(דב' וא' ז,ט)

(הכתוב ב-**דב' וא' ז'**) הוא **לְאֶהֱבֵנוּ וְלִשְׁמְרֵנוּ מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דָּוָר** דורים לאין חקר ולאין מספר כענין שני' (תה' ק"ג י"ז עייני שם) וחסדי ה' מעולם ועד עולם על יריאיו: לאהבי זה אברהם וכיוצא בו: ולשומרי מצותי אלו הנביאים והזקנים שבארץ ישראל שמוסרין נפשם על המצות מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני מה לך יוצא ליצלב על שקראתי את התורה ועל שאכלתי את המצוה מה לך לוקה (מכף רגל ועד ראש) [מאה פרגול] על שנטלתי את הלולב וה"א (זכ' י"ג ו') אשר הכתי בית מאהבי המכות האלו גרמו לי לאהוב את אבי שבשמים:

אנציקלופדיה תלמודית כרך כה, [יראת ה' (יראת שמים; יראת חטא)] טור פ ... ומכל מקום אף באופנים אלו אמרו: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה⁵⁸, לפיכך כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרכבה דעתם ויעבדוהו מאהבה⁵⁹. וכן יש מן הראשונים שכתב שאף העושה מאהבת שכר או מיראת יסורים טוב הוא, שמאמין בה' שיש בידו להטיב לו אם יעשה רצונו, ולהביא עליו פורענות אם יעבור על מצוותיו⁶⁰. וכן יראת ה' שמנו אותה הראשונים כמצוה בפני עצמה⁶¹, יש שכתבו שנאמרה על יראת העושה⁶². ויש שהזכירה עבודה מיראה כמעלה מיוחדת וקרובה לעבודה מאהבה, שכן דרשו את הכתובים: לאהבי ולשמרי מצותי⁶³;

הוא האלהים – מונח אתנה **האל הנאמן** – פשטא זקף-קטן אחרי קיסר (כאן טעם אתנה) והתוכן הוא תיאור ואחריו פעולה **שמר** **הבְּרִית וְהַחֲסֵד**, מרמז על אפשרות לדרשה לכתוב אלפניו **וְנִדְעָה פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** ולדרשה לכתוב אחריו **לְאֶהֱבֵנוּ וְלִשְׁמְרֵנוּ מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דָּוָר**:

הלימוד לכתוב אלפניו: **וְנִדְעָה פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** מהתבוננות במה שקורה לאדם לומדים על ההשגחה הפרטית ועל הנהגת הבריאה ע"י ה' לבדו:

דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג סימן ג ... ג ד"א מה כתיב למעלה **(דב' וא' ז') וְנִדְעָה פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנְּאֻמָּן** אמר רבי חייא בר אבא למה הדבר דומה לאהבו של מלך שהפקיד אצלו פקדון ומת אוהבו של מלך בא בנו ומבקש את הפקדון מידו אמר לו תן לי הפקדון שהפקיד אבא אצלך אמר לו המלך מצאת אחר טוב ממני הפקדון שאצלי לא שמרתי אותו ולא קיפלתיו אותו, כך כשחטאו ישראל בימי ירמיה אמר לו הקדוש ברוך הוא לירמיה (ירמיה ב) לך אמור להם לישראל מה מצאו אבותיכם בי עול על כל מה שנשבעתי לאבותיכם לא קיימתי נשבעתי להם שאני מברך את בניהם שנאמר כי ברך אברכך וגו' לא ברכתי אתכם ע"י משה שנאמר (דברים א) ה' אלהיכם הרבה אתכם, אמרתי לו שאני מוציא אתכם ברכוש גדול שנאמר (בראשית טו) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא עשיתי כך (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל לפיכך אמר משה ומשמרו את השבועה מן ויפדך מבית עבדים את יודע שהוא **האל הנאמן**, ד"א **פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** א"י לוי למה הדבר דומה לאהבו של מלך כו' בא בנו מבקש את הפקדון אמר לו המלך לך והבא שני איסטרטין ושנים עשר בלביטון ועל ידיה אני נותן לך את הפקדון כך אמר הקדוש ברוך הוא כשיצאו ישראל ממצרים אבותיכם הפקידו אצלי פקדון מנין שנה' (שמות ג) פקוד פקדתי אתכם אמר להן יבואו שני איסטרטין ושנים עשר בלביטון זה משה ואהרן ושנים עשר ראשי שבטים מנין שנאמר (במדבר א) תפקדו אותם לצבאותם אתה ואהרן ואתכם יהיו איש איש למטה, ד"א **האל הנאמן** רבנין אמרי מאמונתו של כ"ו = בשור ודם = את יודע אמונתו של הקדוש ברוך הוא, **דף על הדף קידושין מא, א ...** הנה כתיב **(שם י"ז כה-ו)**: "פקד עון אבות על בנים וגו' ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי". יש לבאר עפ"י דברי חז"ל כאן שמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ואין הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה רעה למעשה, אבל בע"ז גם מחשבה רעה מצרפה הקדוש ברוך הוא למעשה.

מדרש תנאים לדברים טו, ח ... וכל מי שהוא נותן צדקה לפועלי תורה הקדוש ברוך הוא שומרו לאלף דור דכת' **(דב' וא' ז') וְנִדְעָה פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנְּאֻמָּן שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאֶהֱבֵנוּ וְלִשְׁמְרֵנוּ מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דָּוָר**: ועל **נותני צדקה** הוא אומר (משלי כט, יג) רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם ה' [הא כיצד עני פשט את ידו לבעל הבית והוא נותן לו מאיר עיני שניהם ה']: ואם אינו נותן לו עליהם הכי' אומר (משלי כב, ב) עשיר ורש נפגשו עשה כולם ה' מי שעשה לזה עשיר יכול לעשותו עני ומי שעשה לזה עני יכול לעשותו עשיר: כיצא בו תלמיד ששימש את הרב **והרב רוצה להשנותו מאיר עיני שניהם ה'** אבל תלמיד ששימש את הרב **והרב רוצה להשנותו עושה כולם ה'** מי שעשה לזה חכם סופו לעשותו טפש ומי שעשה לזה טפש סופו לעשותו חכם:

הלימוד לכתוב אחריו: **לְאֶהֱבֵנוּ וְלִשְׁמְרֵנוּ מִצְוֹתָיו** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל תת-ענין או הלכה הקשורה לנושא. אמנם המצב שיש לשאוף אליו הוא עבודת ה' מאהבה ויראת הרוממות, אבל כמסוכם בציטוט מאנצ' תל' הנ"ל כשמלמדים את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדים אותם אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, ... שאף העושה מאהבת שכר או מיראת יסורים טוב הוא

שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד – דרגא מונח רביעי, תבנית טעמים המרמזת לתיקון חטא אדם הראשון, תיקון להתחכמות עם מצוות ה'. כנלמד מ- **מדרש תנאים לדברים טו, ח**, מי שה' נתן לו עושר יתן לאחרים, מי שה' נתן לו חכמה ילמדה לאחרים. וב-**דברים רבה (וילנא) פרשת עקב פרשה ג סימן ג** מי שנוהג באמונה עם הבריות ולא מתחכם עמם, כמעשי רבי פנחס בן יאיר עם שעורים שהופקדו אצלו, וכמעשה שערב לפני ה' שהציבור יפרישו מעשרות כראוי ופסקה מכת עכברים (כנראה שקודם לא הפרישו כראוי וסברו או התחכמו לומר שהם מפרישים כראוי), וכמעשה הצלה מטביעה של בת עושה שיחין של מים לעולי רגלים (ענין של שכר לעושה למען הציבור), וכמעשה רבי שמעון בן שטח שהחזיר אבן טובה שנמצאה הצווארו של חמור אשר קנה מישמעאלי, ולא סמך לומר שברכת ה' היא תעשיר וישאר האבן אצלו.

ועל התחכמות כתב ב-**ספר הפרשיות, הרב כי טוב אליהו, ואתחנן ע' פט** (לא הביא מקור) **וְנִדְעָה פִּיהָ** – ואל תסיח דעתך מזה - **פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** – בוהן כליות ולב ויודע מחשבות אם לעקל או לעקלקלות **(בבלי סנה' כו, א, ע"ז מח, א)** ואין רמיה לפניו. גם בידו הגמול והשילום - **האל הנאמן שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד לְאֶהֱבֵנוּ ... (ז, ו) וּמִשְׁלָם לְשֹׁנָיו** וגו'. זאת אם **(ט, ו) וְנִדְעָה פִּיהָ**; - **(ז, ו) וְשִׁמְרֵת אֶת-הַמִּצְוָה וְאֶת-הַחֲקִים וְאֶת-הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם**: מובטחני כך כי תשמרם ותנצרים לבלי הוסיף ולבלי גרוע, לבלתי שכוח ולבלתי שנות מאומה.

אחרי שבררנו רמז לתפקיד תבנית הטעמים דרגא מונח רביעי נחבר חלקי הפסוק להסבר רצוף: **וְנִדְעָה פִּיהָ** – מונח זקף-קטן, כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת ונוהג בכל (מידה י"ח לרבי אלעזר ב"ר יוסי הגלילי). דומה ל-**(דב' וא' ז')** **וְנִדְעָה פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** – שתי ידיעות בענין **פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ הוּא הָאֱלֹהִים** (א) ידיעת מה שאפשר להשיג (ב) ידיעת העובדה שיש מה שאי אפשר להשיג. ומתוך כך לקבל כי **פִּיהָ אֱלֹהֵיךָ** במידות של חסד גבורה (דיו) ומתוך כך פועל ברחמים וזהו **האל הנאמן** בהנהגתו כגון בשכר ועונש לתקן עולמו, כי בכך הוא **שְׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֲסֵד** – דרגא מונח רביעי, יודע מחשבות הלב האם לעקל (מתכוין לדבר שאמר שצריך לו, היינו לשמה) או לעקלקלות (אינו מתכוין לדבר שאמר שצריך אלא כדי להתחכם עם מצוות ה', היינו שלא לשמה).

6.5 דברים עקב זיב

דברים עקב ח,ח:

אָרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֵרָה וְגַפְּן וְחַאָנָה וְרַמּוֹן

אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ:

אָרֶץ-זֵית – מקף כרב-מצב של הפרי זית כנדרש ב-**משנה מסכת כלים פ"ז,מ"ח** כזית שאמרו (טט – א) לא גדול (טט – ב) ולא קטן (טט – ג) אלא בינוני זה אגורי וגו'.

אָרֶץ-זֵית – מקף כרב-מצב של ארץ ביחס לפרי זית (א) יש ארץ שזיתיה פולטין שמנן ברדת גשמים עליהם (ב) לעומתן זיתי ארץ-ישראל אינם פולטין שמנן ברדת גשמים עליהם. כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**. [ח,ח] **אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן** (ירושלמי בכורים פ"א הלכה ג) זה איגורי ולמה נקרא שמו אגורי שהוא אוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים כולם מאבדין את שמנן א"ר חנניה כל הזיתים הגשמים יורדין עליהן ופולטין את שמנן, וזאת הגשמים יורדין עליהן והוא אוגר את שמנו לתוכו.

וְדָבָשׁ - סלוק כמגביל, ללמד שלא בכל דבר הנקרא דבש עוסק הכתוב אלא רק כהסבר **ילקוט שמעוני תנא**: אלו **תמרים** יכול דבש ממש א"ר תנחום בשם רבי יצחק בן אלעזר כתיב וכפרץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר וגו' ודבש חייב במעשר אלא אלו תמרים שהן חייבין במעשר.

שָׁמֶן – טפחה כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **וְדָבָשׁ** כדרשת **ילקוט שמעוני ישעיה רמז ת - תב אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ** שמנים כחלב ומתוקין כדבש, ללמדך שארץ ישראל גבוה ומתוקה ומשובחת מכל הארצות.

בבלי ברכות מא,א ... דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק: **כל המוקדם בפסוק זה (למלת ארץ) מוקדם לברכה**, שנאמר: (**דב' עקב ח,ח**)

אָרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֵרָה וְגַפְּן וְחַאָנָה וְרַמּוֹן אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ. ופליגא דרבי חנן, דאמר רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר.

אפשר כי הקדימות לברכות באה מהתוכן ומסדר המלים בתוכן. היות ובפסוק מלת "ארץ" מופיעה פעמיים, הגמרא מסיקה שהחטה והשעורה הקרובות ל"ארץ" הראשונה מקדימות לזית ותמר הקרובות ל"ארץ" השנייה. ברכות הפירות גפן תאנה ורמון יהיו אחרי הפירות הקרובים למלת "ארץ".

אפשר כי דרשת רבי חנן: כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר מרומות בתבנית הטעמים של **אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן** – טעם מקף תיאר שלושה נפחים בפרי הזית. הצענו ש-**משנה מסכת כלים פ"ז,מ"ח** קבעה שהזית הבינוני ישמש לשיעורין של כזית. אפשר כי תבנית הטעמים של **אָרֶץ-**

זֵית שָׁמֶן – מרכא טפחה כיתור לרבות, ככעין הקש מרבה את מיני הפירות האחרים שבפסוק שגם הם ישמשו לשיעורין. **ספר מדות**

ושעורי תורה, הרב ח"פ בניש "כל השעורים בפירות בינוניים ובצים כי אלו קיימים בכל העולם. זה על פי סברה". אפשר כי תבנית הטעמים של **זֵית שָׁמֶן** – מרכא טפחה כיתור לרבות תומכת בסברה זאת, ובהלכה שבכל ארץ מודדים ע"פ הזית הבינוני שלה.

ב-**משניות מסכת כלים פ"ז**, נלמד על חלק מהפירות שבפסוק שגם הם יהיו בשיעורי נפח בינוניים **[מ"ה]** הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ... **[מ"ז]** כגרוגרת (= תאנה, להוצאת שבת) שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית... והיוצא דופן הוא **[מ"ב]** ... האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה כמוה וכגרעינתה ... **תפארת ישראל - יכין מסכת כלים פ"ז** (צג) ככותבת הגסה. והוא מעט פחות מכביצה [יומא ע"ג] נמצא דגם בזה שיערו במדה גסה, שלא אמרו לשער בכותבת פשוטה דהיינו תמרה בינוני שנתיבשה: **ובבלי יומא ע"ג**, לשיעור חמץ בית שמאי סברו ככותבת בינונית, וב"ה בכזית כמו בשאור והלכה כב"ה.

צירוף המלים "ארץ זית" נמצא ב-**(מלכים ב יח,לב)** **עַד-בְּאֵי וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ פְּאָרְצֻכֶם אֶרֶץ דְּגַן וְתִירוֹשׁ אֶרֶץ לֶחֶם וְכַרְמִים אֶרֶץ זֵית וְדָבָשׁ וְחֵזְיוֹ וְלֹא תִמְתּוּ וְאֶל-תִּשְׁמְעוּ אֶל-חֻקֵּיהֶוּ כִּי-נִסִּית אֶתְכֶם לְאֹמְרֵי ה' יִצְיִלְנּוּ:**

קשר אפשרי בין פסוק **(מלכים ב יח,לב)** לפסוק **(דברים עקב ח,ח)**, נמצא בתרגומים הדומים בלשונם ל-"ארץ זית שמן/יצהר ודבש". **תרגום אונקלוס (דברים עקב ח,ח) ... אָרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ** - ארעא דזיתאה עבדין משחא והיא עבדא דבש.

ובתוך פי' **רד"ק ל-(מלכים ב יח,לב) ... לפיכך אמר ארץ לֶחֶם וְכַרְמִים, כי הארץ ההיא עושה לחם ויש בה כרמים. וכן תרגם יונתן "ארע חקלין וכרמין, ארע דזיתאה עבדין משחא והיא עבדא דבש"**.

נעיין בתבנית טעמי המקרא של הכתוב **(מלכים ב יח,לב) אֶרֶץ לֶחֶם וְכַרְמִים** – דרגא מונח רביע, זאת תבנית המופיעה בתורה 59 פעם, לראשונה ב-**(בר' ג)** **וְכִי תֵאָנָה-הוּא לְעֵינֶיךָ** והקשורה בתורה בחטא אדם הראשון. הכתוב כאן מייצג שתי דעות מה היה עץ הדעת. למאן דאמר כי עץ הדעת היה חטה ולמאן דאמר שעץ הדעת היה גפן. מלך אשור מתחכם בהסתה הדומה להסתת הנחש את חוה נגד ה', לגלות את יהודה לארץ הדומה לגן-עדן שאין בה טרחה לגדל מזון, ובלבד שלא יתקנו חטא אדה"ר. ועוד שאדם הראשון החציף דברים נגד ה' ודומה לו סנחריב מלך אשור כנאמר ב-**בבלי סנהדרין צד,א ... (עזרא ד')** אסנפר רבא ויקירא. - והאיכא סנחריב! - שסיחתו ריב. דבר אחר: שסח וניחר דברים כלפי מעלה. אמר רבי יוחנן: מפני מה זכה אותו רשע לקרותו אסנפר רבא (טט - הגדול) ויקירא (טט - והמכובד) - מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר **(מלכים ב יח,לב) עַד-בְּאֵי וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם אֶל-אֶרֶץ פְּאָרְצֻכֶם**. וע"פ **בבלי חולין פט,א** על (דב' וא' ז,ז), "לא מרבכם מכל העמים חשק ה' בכם" הקב"ה נותן גדולה לישראל והם ממעטים עצמם לפניו, נותן גדולה לאומות העולם הם מתגאין וכופרים בו .... וסנחריב אמר "מי בכל אלהי הארצות" וגו'

דברים עקב ח,ח - י:

[ח] אָרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֵרָה וְגַפְּן וְחַאָנָה וְרַמּוֹן אֶרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ:

[ט] אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם לֹא-תַחֲסֹר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִינָהּ בְּרָזָל וְיִמְהַרְרִיָּה תַחֲצֹב נְחֹשֶׁת:

[י] וְאֶכְלֶתָ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתְּ אֶת-תְּי' אֱלֹהֶיךָ עַל-הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ:

בבלי ברכות מד,א משנה. אכל ענבים ותאנים ורמונים - מברך אחריהם שלש ברכות (טט - ברכת המזון), דברי רבן גמליאל; וחכמים אומרים: ברכה אחת (מעין שלש). רבי עקיבא אומר: אפילו אכל שלק והוא מזונו - מברך עליו שלש ברכות. השותה מים לצמאו - מברך שהכל נהיה בדברו; רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרונן.

גמרא. מאי טעמא דרבן גמליאל (שיברך ברכת המזון שבזמנו הייתה של שלש ברכות)? - דכתיב (שלשה פסוקים): (**דב' עקב ח,ח**): **אָרֶץ חֲטָה**

וְשֹׁעֵרָה וגו', וכתיב: (**דב' עקב ח,ט**) **אָרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל-בָּהּ לֶחֶם** וגו', וכתיב: (**דב' עקב ח,י**) **וְאֶכְלֶתָ וְשִׁבַּעְתָּ וּבִרְכַתְּ**

אֶת-תְּי' אֱלֹהֶיךָ. ורבנן? - [ט] **אָרֶץ** הפסיק הענין (של פסוק ח). ורבן גמליאל נמי, [ט] **אָרֶץ** הפסיק הענין! - (מסבירה הגמרא) ההוא

מבועי ליה (ההפסקה הזאת של רבן גמליאל מטרתה) למעוטי הכוסס את החטה (כפרי גלמי מברכת המזון). אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי חנינא: כל שהוא מחמשת המינין (של דגן מהמינים של חטה ושעורה) - בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות, ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. אמר רבה בר מרי אמר רבי יהושע בן לוי: כל (פרי עץ) שהוא משבעת המינין - בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.

אפשר כי רבן גמליאל לומד מ-**דב' עקב ח, ט**) **לָחֵם** – זקף-קטן שתי הלכות, (א) שברכת המזון על שבעה המינים ולכן הוא מקשר בין שלשה הפסוקים (ב) למעט מברכת המזון את הכוסס חיטה וכנראה שעורה שהן משבעה המינים **דב' עקב ח, ט**) ... **אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכְּנֹתָ** – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, היינו מייבא לכאן את פסוק **דב' עקב ח, ח**) **אֲרֵץ חֲטָה וְשִׁעֲרָה וְגִפְן** וגו' היינו שבעה המינים, ומפסוק **דב' עקב ח, ז**) **וְאֶכְלֶתָ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכַתָּה**, מעביר את ברכת המזון הכתובה בפסוק **דב' עקב ח, ז**) אל פסוק **דב' עקב ח, ט**) ע"י טעם טפחה של **וְאֶכְלֶתָ** שבראש הפסוק בתפקיד מתפשט אפיונו וכך נוצר שעל שבעת המינים חלה ברכת המזון. **רבנן** לומדים ע"פ אותם תבניות הטעמים את ההבאה של **דב' עקב ח, ח**) **אֲרֵץ חֲטָה וְשִׁעֲרָה וְגִפְן** וגו' היינו שבעה המינים אל **דב' עקב ח, ט**) **... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכְּנֹתָ** וגם שיחול **דב' עקב ח, ז**) **וְאֶכְלֶתָ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכַתָּה** על מה שהובא ל-**דב' עקב ח, ט**) **... אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכְּנֹתָ**, אבל הם דורשים כי מלת **דב' עקב ח, ט**) **אֲרֵץ** מפסיקה את השביעיה של שבעה המינים שב-**דב' עקב ח, ח**) ומסנתת אל ברכת המזון רק לחם העשוי מ-**חֲטָה וְשִׁעֲרָה** ראה הלכה (א) להלן, ולא את הפירות שבשבעה המינים. לרבנן: **דב' עקב ח, ט**) **לָחֵם** – זקף-קטן שתי הלכות: (א) חטה ושעורה למיניהם שטחנו אותם לקמח בללו במים ואפו, (ב) אפשר כי לחם אפוי שבושל יעבר מברהמ"ז לברכת אחת מעין שלוש.

מתי מברכין המוציא לחם מן הארץ ובסיום האכילה מברכין ברכת המזון?

נאמר ב-**בבלי ברכות לז, א** והתניא: הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה; טחנה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות - בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ, ומה שרבן גמליאל ממעט הכוסס חטה מברכת המזון, דומה לברייתא הנ"ל. נחזור אל **בבלי ברכות מד, א** ורבנן? - **דב' עקב ח, ט**) **אֲרֵץ** הפסיק הענין. רעיון הגמרא של הפסקת הענין רוצה לומר שאם לא יתקיימו ארבעה התנאים הבאים, יופסק ענין ברכת המזון ויברכו אחת מעין שלוש או אדמה או שהכל. ארבעה התנאים לברכת המזון: (א) כל שהוא מחמשת המינין (של דגן שהאבות הן חטים ושעורים, והכוסמים בכלל חטים ושכולת שועל ושיפון בכלל שעורים); (ב) שטחנו אותו דק – שיקרא קמח - באופן שיתקיים בו הגדרת עיסה (בלילה דביקה) שבתנאי (ג). (ג) שהקמח בלול במים ואפוי **דב' עקב ח, ט**) **לָחֵם**

תורה תמימה (י"ז צו ז, ג) על-חלת לָחֵם - ת"ר, על-חלת לָחֵם חֲמֵץ, מלמד שאין הלחם קדוש אלא אם כן קרמו פניה בתנור^[מנחות ע"ח ב:] על-חלת לָחֵם - אמר רבא, לחמי תודה מכיון שנאפו נא תקדשו, מאי טעמא לָחֵם כתיב, והיכי דמי נא, כל שפורסה ואין חוטינן נמשכין הימנה^[שם שם:]

י"ז צו ז, ג) על-חלת לָחֵם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרְבָּנוּ על-צִבָּח תּוֹדַת שְׁלָמֵינוּ:

תורה תמימה הערה כח ... לחם מורה רק לחם אפוי, וקודם אפיה נקרא עיסה, ומדכתיב **חלת לָחֵם** בא להורות שהחלות תהיינה אפויית, (ט – כנלמד מ-**י"ז בחקתי כו, ו**). וְאֶפּוּ עֵשֶׂר נְשִׁים לְחֶמְקֶם בְּתַנּוּר אֶחָד

תורה תמימה הערה כט וילפינן ממצה דכתיב בה ג"כ לחם ויוצאין במצה אפוייה בשיעור כזה, ולדעת הפוסקים באו"ח סי' תס"א היו שיעור זה שוה לשיעור קרמו פניה בתנור שבדרשה הקודמת:

(ד) שהלחם הוא העיקר ולא טפל כגון הבא להפיג טעם חריף, כנאמר ב-**משנה ברכות פ"ו מ"ז** הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך על המליח ופותר את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופותר את הטפלה: ומדרבנן מוסיפים ענין של קביעות סעודה, אבל זה חשוב בעיקר כאשר אוכל מזונות וקובע עליהם סעודה.

אכילת שיעור מדאורייתא כדי שביעה של כל אחד נלמד מ-**דב' עקב ח, ז**) **וּשְׁבַעְתָּ**, ורבי יהודה עד כזית, ורבי מאיר עד כביצה ויש סוברים שכביצה הוא השביעה, ולשביעה יכול להיות זמן ממושך, אבל לכזית שיעור זמן כדי אכילת פרס

דב' עקב ח, ז) **וְאֶכְלֶתָ וּשְׁבַעְתָּ** – טפחה אתנה, תבנית טעמי שמע ישראל, **זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב רעב, א** דורש קשר בין קריאת שמע ואכילה בדונו בנושא שעת אכילה שעת מלחמה, היינו שעת אכילה היא עבודת ה' ומלחמה בתאוה כמו קריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים, וניצחון במלחמה מתקן את הקדושה שבעולם (**תורת המגיד ש"ס שבת**).

זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת עקב דף רעב עמוד א

... א"ל אימא ברי מלאכא דיי' אמר לן אתון בעיתון לחם תפנוקי בלא קרבא או לחם בקרבא, דהכי אוקמוה רבנן דמתני' **שעת אכילה שעת מלחמה**, ואי בעיתו למהוי קרבא עליה, לית חד אכיל אלא מאן דנצח קרבא איהו אכיל ובוצע לכלהו, א"ל חברייא ברי אנת זעיר ועדיין לא ידעת איך מגיחי גברין ורברבין בחרבא בנענוע דחרבא, ברומחא בקשתא בגירין דקשתא, בקירטא באבנין דקירטא א"ל (מלכים א כ) אל יתהלל חוגר כמפתח, דהא ודאי בק"ש (שמע ישראל) אוקמוה, כל הקורא ק"ש על מטתו כאילו אוזח חרב פיפיות דכתיב **(תה' קמט, ג) רֹמְמוֹתַי אֶל בְּגָרוֹנִים וְחֶרֶב פִּיפְיוֹת בִּינְדָם**, ונענועא דחרבא צריך לנענעא ליה לשית סטרין כמה דאוקמוה כדי שתמליכיהו על השמים ועל הארץ, ועל ד' רוחות העולם, ודא ו' גוף החרב, ו' ראש החרב, ה"ה תרי פיות, נרתקא דחרבא אדני, רומחא רמ"ח (מלים ש) בק"ש עם שית תיבין דיחודא הא רומ"ח, מג"ן עם חרבא מיכאל גבריאל נוריאל שמשין דג' אבהן, קשת דזריק חצים וכל זרע דאינו יורה כחץ אינו מוליד, קירטא דא ק"ש, ה' אבנין דקירטא **(דב' וא' ז, ד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' א' לַקְבִּלְיֵיהוּ (שמואל א' ז, מ, ט)** – ויקח דוד" לא בפסוק) ויִקְחֶרֶץ לֹו חֲמִשָּׁה חֲלָקֵי-אֲבָנִים מן-הַחֶמֶל וכד שוי להון בקירטא דאיהי שפה ואיהי שכינתא אתעבידו חד כלהו ה' וקטיל לפלשתא ועד כען זריקנא האי אבנא לסמאל דאיהו אבן מצור והרסנא מצור דיליה ואשפלנא ליה לתתא, ובג"ד אמינא לכוון אל יתהלל חוגר כמפתח, כען יתברר לכוון דאנא ידענא איך מגיחין גברין ורברבין בסייפין ברומחא, בקשתא, בקירטא, תוהנא ולי יכילנא למללא קמיה א"ל רבנן כען נחזי מאן יהא מרווח נהמא דאיהו לחם המוציא:

תורת המגיד ש"ס שבת בשם הרב הק' ממעזריטש זצ"ל, אכל ועמד מתחייב בנפשו [קכט ב], וקשה, דאנו רואים כמה בני אדם עומדים אחר האכילה ואין מתים, אך דענין אכילה הוא לברור נצה"ק (ניצוצות הקדושים), וז"ש **שעת אכילה שעת מלחמה**, דבאמת היא מלחמה גדולה, דאם זוכה ומעלה ומברר נצה"ק, אז עולה ממדרגה למדרגה, משא"כ כשאנו מברר אזי הנצה"ק משפילים ומורידין אותו, כענין שאין בידנו אלא כוונת אכילה של מנוח שהיא כוונה קטנה, לכך לא רצה המלאך לאכול אצלו, משא"כ באברהם באו המלאכים דווקא לאכול אצלו להתעלות על ידו.

6.6 דברים עקב ז,יב (התשע"ה)

דברים עקב ז,כח: פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ לֹא-תִחַמְדוּ לְסֹף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלִקְחַתְּ לָךְ פֶּן תִּנְקֹשׁ בּוֹ כִּי תֹעֲבֹת הִ' אֱלֹהֶיךָ הוּא:
תּוֹסַפְתָּא מִסַּכַּת עֲבוּדָה זָרָה (צוּקְרַמַּנְדֵּל) פ"ה,ה"ו

בי מוסייאות (בית עבודה זרה) שהעמידו גוים בשעת השמד אף על פי שעבר השמד הרי אילו אסורות. יכול עבודה זרה שביטלה גוי יכול תהא אסורה תל' לומ' (דב' עקב ז,כח) **פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם** את שנוהג לשום אלה אסור ואת שאין נוהג בו לשום אלוה מותר. יכול עבו' זרה שביטלה גוי תהא מותרת תל' לומ' (דב' עקב ז,כח) **פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם** שלהם את שנוהג בו לשום אלוה בין שאינו נוהג בו לשום אלוה אסור:

פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם – מרכא טפחא כיתור לרבות על הפסלים גם בתי עבודה זרה ועצים ומיטלטלין כל שיש בו תפיסת יד (=מעשה ידי) אדם. התוספתא עושה אבחנה בין בתי עבודה זרה שהוקמו בשעת השמד ובין אלו שהוקמו שלא בשעת השמד. מה שהוקם בשעת השמד אע"פ שעבר השמד ממשיכים להיות אסורים גם אם אין נוהגים בו עוד לשם עבודה זרה.

תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ - מונח אתנח, **תִּשְׂרְפוּן** – מונח מרבה על פעולת שריפה פעולות נוספות כנאמר **תּוֹסַפְתָּא עֲבוּדָה זָרָה פ"ה,ה"ז** כיצד מבטלה ר' מאיר אומ' עד שיכה בקורנס ויאכל (באש או כד') ר' שמעון אומ' אפילו דחאה וסטרסה ונפלה הרי זו בטילה וחכמ' אומ' נכרי מבטל עבוד' זרה שלו ושל ישראל ויש' אין מבטל עבוד' זרה של נכרי ר' שמע' בן מנסיא אומ' עבוד' זרה של ישראל אין לה בטילה עולמית: **בְּאֵשׁ** - אתנח, מגביל הביטול לנכרים ואי אפשר ע"י ישראל. **ירושלמי ע"ז פ"ג,ה"ב** מגביל שלא להנות משריפת ע"ז, כגון חיזוק תנור חדש, אוכל שהוכן כשרוב העצים מע"ז, אבל לא כאשר עצי ע"ז לא ניכרים בתערובת.

בְּאֵשׁ - אתנח, מגביל איסור ההנאה כפי' **רש"י הירש דברים ז,כח** כלל גדול אמרו באיסורי הנאה: "כל הנשרפין אפרן מותר, וכל הנקברין אפרן אסור" (ע"י **תמורה לה ע"א**); הוה אומר: אותם איסורי הנאה שמצותם בשרפה - כדוגמת ערלה, כלאי הכרם וכדו' - אפרם מותר משנתקיימה בהם מצות שרפה; אך במקום שאין מצות שרפה נוהגת אלא קוברים את האיסור כדי להוציאו מכלל שימוש, שם גם האפר עורנו אסור. כאן נאמר: (דב' **תמ**) **פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ**; אף על פי כן אפר עבודה זרה אסור (**שם**), ודבר זה נלמד מן האמור לקמן (**ג, יח**) **וְלֹא-יִדְבֹק בְּיָדְךָ מְאֵמָה מִיִּתְגַּרֵּם** (ראה **תוספות שם לג ע"ב ד"ה** הנשרפין):

לֹא-תִחַמְדוּ לְסֹף וְזָהָב עֲלֵיהֶם: לא רק עבודה זרה עצמה אלא גם הדברים שעליה או שעמה אסורים בהנאה. לעניין זה מבחינים בין שלושה סוגים: **ע"י** העומד לקשט או לפאר עבודה זרה; **משמשי** עבודה זרה שמשמשים בהם לצורך פולחנה; **תקרובת** שמקריבים אותה לעבודה זרה. ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותו או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבת או לעבודות של מקדש ה' (ע"י **עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב**). נוי עבודה זרה ותשמישי עבודה זרה דינם כדין עבודה זרה עצמה ויש להם ביטול; ולא עוד אלא נכרי שביטל עבודה זרה ביטל מאליו גם את המשמשים ואת הנוי של אותה עבודה זרה (**שם נב ע"ב**; **בית יוסף טור יורה דעה סי' קלט**):

פֶּן תִּנְקֹשׁ בּוֹ. אל יהא מקום בתחום מחשבותינו לרעיון של קיום אלים אליילים (השוה פי' ויקרא יט, ד), ולפיכך עלינו להרחיק מרשותנו ומחוג מחשבותינו את כל הקשור לפולחן האילי. אל נחשוף את עצמנו לסכנה שיועם על ידי כך טוהר ידיעתנו את ה' ויתרופפו יחסינו אל האל היחיד:

פֶּן תִּנְקֹשׁ בּוֹ – יתיב מונח זקף-קטן, זקף-קטן שתי דרשות, (א) הרחקת כל הקשור לפולחן אילי (ב) לא להחשף לידיעות על ע"ז **כִּי תֹעֲבֹת הִ' אֱלֹהֶיךָ הוּא:** פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו מייצגים את הטעות האלילית וזו עומדת בניגוד חריף למעלה הרוחנית והמורסית שה' יעד לכל בני האדם. אותך הוציא תחילה מאותה טעות, וכל בני האדם נקראים להגיע לאותה מעלה שהם ראויים לה כפי יעדם. לפיכך כל דבר המעיד על אותה טעות מנוגד לרצון אלהיך בתכלית הניגוד.

כִּי תֹעֲבֹת הִ' אֱלֹהֶיךָ – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל כל אחד חלה אותה הלכה, כאן הפרטים האסורים הם פסל הנערץ כאל, תכשיטיו, קרבנותיו וכלי פולחנו, טט – תקרובת מהסוג האסור. **תֹעֲבֹת הִ' אֱלֹהֶיךָ** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה ההלכה, ואין התקרובת אסורה אלא אם כן החפץ שמקריבים אותו או האופן שמקריבים בו הוא "כעין פנים", והוא דומה לקרבנות או לעבודות של מקדש ה' (ע"י **עבודה זרה נ ע"א - נא ע"ב**). אפשר לבטל ע"ז, ניה ותשמישיה. לתקרובת האסורה אין ביטול.

כגון אחרי ביטול ע"י נכרי הפסל מותר בהנאה, תקרובת נשאת אסורה. **רמב"ם** הנעבד עצמו מותר בהנאה, ציפוי אסור בהנאה, והנהנה לוקה **לֹא-תִחַמְדוּ לְסֹף וְזָהָב עֲלֵיהֶם** ציפוי אסור בהנאה, **הוּא** – סלוק, מגביל איסור ההנאה ומתיר **פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם** - אחרי אשר **תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ** או שהגויים עצמם בין אם היו עובדיהם בין אם לא היו עובדיהם, ביטולם.

דברים עקב ח,יט,כ: פ [יט] וְהָיָה אִם-שָׁכַחְתָּ תִּשְׁכַּח אֶת-הִ' אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְעַבַּדְתָּם וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם הַעֲדֵתִי בְּכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבְדְּ הָאֲבָרִין:

[כ] כְּגוֹיִם אֲשֶׁר הִ' מֵאֲבִיר מִפְּנֵיהֶם בֶּן תִּאבְדוּן עִקֵּב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל הִ' אֱלֹהֵיכֶם: פ

אור החיים ... וכפי זה תבת **כְּגוֹיִם** נמשכת למעלה לומר **דמיון האבדה** שיהיו **כְּגוֹיִם** ונמשכת למטה **לדמיון אבדת הגוים עצמם מן הארץ**. ואמרו **עִקֵּב** וגו' פרוש כיון שאין **תורה** הא למדת שאם יש להם תורה הגם שיהיו עובדי עבודה זרה, תורה תעמוד להם, והוא מה שדקדק לומר **בְּקוֹל הִ'** וכבר העירויתך בכמה מקומות שכל מקום שזכיר קול ידבר על התורה.

עוד ירצה באמרו **כְּגוֹיִם** וגו', **בֶּן תִּאבְדוּן**, כי מלבד אבדתם שאמר למעלה במאמר **אֶבְדְּ הָאֲבָרִין** עוד צרה אחרת להם אחר שיאבדו הנשאים בהם יהיו **כְּגוֹיִם אֲשֶׁר** וגו' כן יאבדון פרוש שיכרת מהם נבואה ורוח הקודש שיאבדו, ועל זאת יחרד לב עם ה' שאין קללה בעולם כזו אוי לדורות שטעמו כוס המר הזה מר ממות והוא רחום ישוב ירחמנו כי יתן את רוחו בנו כימי קדם.

עוד יתבאר על זה הדרך כי שלשה מיני פורענות רמז להם כאן, האחד דמיון שארע להם בחורבן הבית וגו' והוא מאמר **אָבֵר הַאֲבָדוֹן** **הַשְׁנִי** דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **כְּנֹזִים אֲשֶׁר הוּא מְאָבֵד** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם ... **הַשְׁלִישִׁי** גזרות העדר הנבואה מישראל והוא מאמר **עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל הוּא** וגו'

- [כ] כְּנֹזִים** – רביע, אמנם **אור החיים** מסכם דבריו בשלושה מיני פורענות אבל בפירושו לפני כן מונה ארבעה דברים
- (א) דמיון שארע להם בחורבן הבית והוא הנאמר **[יט] ... אָבֵר הַאֲבָדוֹן** אבדת שונאי ישראל כאבדת הגויים שהיו אמורים לאבדם מן הארץ (לא מחלטת כי מי מהם שהסכים לעזוב הארץ או להפסיק ע"ז לא אבד)
- (ב) דמיון מה שארע להם בימי מרדכי ... והוא מאמר **כְּנֹזִים אֲשֶׁר הוּא מְאָבֵד** פרוש שגזר עליהם (כ,טז) לא תחיה כל נשמה כמו כן יהיה ענשם לכלות את כל עם ישראל בכל מקום הימצאו
- (ג) **לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל הוּא אֱלֹהֵיכֶם** אין תורה שתעמוד להם בעת צרה, ובזה דומים לגויים שאין להם תורה
- (ד) גזרות העדר הנבואה מישראל ורוח הקודש שיאבדו

דברים עקב ט,ג: וַיְדַעַת הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֵיךָ הוּא-הָעֵבֶר לְפָנֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לְפָנֶיךָ וְהוֹרֶשְׁתֶּם וְהַאֲבָדְתֶם מֵהָרַךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר הוּא לְךָ:

במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ה ... א"ר אלעזר בן פדת בשם ר' יוסי בן זמרא בשעה שהיו ישראל נוסעין היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך שני בדיו של ארון כדי לפגוע שונאיהם ומניין שכן משה אומר לישראל מה אתם מתייראין מן בני ענק וכי קשים הם מאותן שהיו באים כנגדנו והיה הארון שורפן וכן הוא אומר **(דב' עקב ט,ג) וַיְדַעַת הַיּוֹם כִּי הוּא אֱלֹהֵיךָ הוּא-הָעֵבֶר לְפָנֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה** וגו' מכאן אתה דורש **(אכלה - זקף-קטן, בתפקיד שתיים)** שהיו ב' ניצוצין מקדמין לפניו אמר להם הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך וכיון שהיו הניצוצין יוצאין היתה האש שפה בטעוני הארון והיו נשרפים ומתמעטין ומנין שהיו שבט קהת ממועט

דברים עקב ט,ד: אַל-תֹּאמַר בְּלִבְכֶם בְּתַרְךָ הוּא אֱלֹהֵיךָ אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה אֱלֹהִים וְהוּא אֱלֹהֵיךָ הוּא-הָאֱלֹהִים הַיּוֹם כִּי לְהִשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַתְּ וּבְרַשְׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה הוּא מוֹרִישֶׁם מִפָּנֶיךָ:

בעה"ט (ד) הַבִּיאֲנִי ד' במסורה. **הַבִּיאֲנִי הוּא לְרַשֵּׁת**. במראות אלהים **הַבִּיאֲנִי** (יחזקאל מ ב). **הַבִּיאֲנִי** אל בית היין (שה"ש ב ד). **הַבִּיאֲנִי** המלך חדריו (שם א ד). זהו שדרשו חז"ל (מכילתא בשלח טו ב) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל. וזהו במראות אלהים הַבִּיאֲנִי שכולם היו נביאים וזכו למראה אלהים. וכן במתן תורה הַבִּיאֲנִי אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). הַבִּיאֲנִי המלך חדריו והראני השמים ושמי השמים (דב"ר ב לב):

אַל-תֹּאמַר בְּלִבְכֶם – מונה רביע, אל תגאה על לפחות ארבעה דברים, כגון כפי' בעה"ט שזכית לארבעה גלויים רוחניים: נביאות, תורה הנדרשת בשבעים פנים, פנימיות התורה, השמים ושמי השמים,

בְּתַרְךָ הוּא מונה תלישא-קטנה, **אַל-הוּא אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה** – קדמא מרכא זקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל **בְּתַרְךָ הוּא** מונה תלישא-קטנה, אפשר רמז לשיעור כ- **בעה"ט** במתן תורה הַבִּיאֲנִי אל בית היין, פירוש לפני הר סיני (שהש"ר ב ד), ונתן לי התורה שנדרשת ע' פנים (במדב"ר יג טו). אפשר רמז למעבר מחיצות רוחניות כ- **בעה"ט**

חשוקי חמד כתובות סח, א ... תשובה נאמר בשערי תשובה לרבנו יונה (שער ג, כט) **(דב' ראה ט,ד) אַל-תֹּאמַר בְּלִבְכֶם בְּתַרְךָ הוּא אֱלֹהֵיךָ אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה בְּצַדִּיקְתִּי הַבִּיאֲנִי הוּא לְרַשֵּׁת אֶת-הָאָרֶץ הַנְּתַתְּ**. הוזהרנו בזה שלא נדמה בנפשנו הצלחתנו בצדקתנו ויושר לבבנו, אבל נאמין ונדע עם לבבנו כי הצלחתנו מחסד העליון ורב טובו, ... אמנם יתכן שכל דברי הרבינו יונה אמורים לאדם עצמו 'אל תאמר בלבבך', שאדם לעצמו לא ירגיש את הצלחתו במעשיו, אלא לעולם יראה עצמו חייב וחציו זכאי, וכמבואר ברמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) "לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולו כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב, חטא אחד, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה וגרם לו השחיתה, עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה, שנאמר וצדיק יסוד עולם, זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו". אבל כאשר אדם רוצה עי"ז לעשות קידוש ה', ולהראות לאחרים את שכר המקיים מצוות, כדי לחזק אחרים שיעשו מצוות, אין בדבר זה משום 'אל תאמר בלבבך'.

בְּתַרְךָ הוּא מונה תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור (א) אדם יראה עצמו חייב חציו זכאי, (ב) כל העולם חייב חציו זכאי **מִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה** – זקא סגול, זקא בתפקיד מאזניים, חטא אחד מכריע האדם והעולם לחובה, מצווה אחת מכריעה האדם והעולם לזכות. **אַל-הוּא אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה** – קדמא מרכא זקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רמב"ם (פ"ג מהלכות תשובה ה"ד) לכתחילה האדם יראה עצמו והעולם חייב חציו זכאי, **בפועל** מעשיו יכריעו לחובה או לזכות.

ר' יוסף בכור שור (ד) אַל-תֹּאמַר ... בְּצַדִּיקְתִּי ... וּבְרַשְׁעַת - כלומר: הא והא גרמה לו; כי לא גרם לך צדקתך אלא רשעם, כי מתוך רשעתם היה דעתי להשמידם, ואמרת לאבות: אתננה לזרעם. ועכשיו נתמלאה סאתם ואתננה לכם, אבל לא בצדקתך. **אַל-הוּא אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ לֹא-מֵרָאָה** – קדמא מרכא זקא סגול, כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ ר' יוסף בכור שור לכתחילה מתוך רשעתם היה דעתי (דעת ה') להשמידם, ואמרת לאבות: אתננה לזרעם (בזכות אבות ולפי ההמשך נראה שגם בזכות זרעם). **אַתֶּם וּמִלְּפָנֶיךָ** – פסק בין שתי אותיות מ"ם

דברים ראה יג,א: את כל-הדָבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אֲתֹכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת לֹא-תִסְרֹף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: פ

רש"י לא-תִסְרֹף עָלָיו - חמשה טוטפות בתפילין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים (ראה ספ"ד פב)

האדמו"ר מ"ש ליקוטי שיחות ט ע' 53 ולעיל בפר' ואתחנן (ד,ב) על הפסוק **לֹא תִסְרֹף עַל-הַדָּבָר**, נקט חמש פרשיות בתפילין, ויש לבאר הדנה מד-לֹא תִסְרֹף שנאמר בפעם הראשונה למדים שאין להוסיף דבר שאינו שייך למצוה, לכן נקט שם פרשיות, שהרי הפרשה החמישית אינה שייכת לתפילין ... אך כאשר האיסור מופיע פעם שניה, מוסיפים ללימוד שאסור להוסיף אפילו דבר השייך למצוה, לכן נקט טוטפות, בתים, שהרי הוספת בית, אפילו בית ריק ללא פרשה, מוסיפה בזכרון יציאת מצרים.

את כל-הַדָּבָר – מונח רביע, לרמז לחמשה טוטפות אשר מפורש בכתוב אחריו **לֹא-תִסְרֹף עָלָיו**

דברים ואתחנן ד,ב: לֹא תִסְרֹף עַל-הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אֲתֹכֶם וְלֹא תִגְרַעוּ מִמֶּנּוּ

לְשֹׁמֵר אֶת-מִצְוֹת ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אֲתֹכֶם:

רש"י (דב וא' ד,ג) לֹא תִסְרֹף - כגון חמש פרשיות בתפילין, חמשת מינין בלולב, וחמש ציציות, וכן וְלֹא תִגְרַעוּ (ראה ספ"ד פב).

דברים ראה יג,ב - ד: פ [ב] כִּי-יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת:

פ [ג] וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר

נִלְכָה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתֶם וְנִעְבְּדֶם:

[ד] לֹא תִשְׁמַע אֶל-דְּבַר הַנָּבִיא הַהוּא אוֹ אֶל-חֹלֶם חֲלוֹם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מִנְסֶה הוּא אֱלֹהֵיכֶם אֲתֹכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֱהָבִים

אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל-לִבְבְּכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

אור החיים: (דב ראה יג,ב) כִּי-יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא, אומר נביא, פירושו אפילו הוא מוחזק לנביא, הגם שיהיה נאמן אצלך אם אמר לך לעבור על איזו מצוה לפי שעה כאלהיו בהר הכרמל וכו' (מ"א יח), אף על פי כן אם יאמר לך שתעבוד עבודה זרה חייב מיתה:

כִּי-יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא – מהפך פשטא מוציא מן הפשט, אותו אדם – מהפך בדבריו, כלומר אומר דבר פשוט שיורה על ע"ז ואומר דבר מרכב שיורה שאין לעבוד ע"ז וזה מתברר בעזרת תבנית הטעמים של **וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת**. קודם נרכיב את האות והמופת לקבוצת פרטים אחת.

אור החיים: (דב ראה יג,ב) וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת וגו', צריך לדעת למה לא הזכיר בתחילה מאמר הנביא דבר שעליו נתן האות וגו', עוד צריך לדעת כוונת אומר **וְכֹא הָאוֹת וגו'** לאמר וגו', וכי האות הוא האומר הלא הנביא הוא האומר לעבוד עבודה זרה שעל זה הוא שמתחייב מיתה:

ונראה שנתכוון הכתוב לדבר כנגד נביא שבא ודיבר בסדר זה, ה' אמר אליו שאם יתן מופת זה או אות זה, כוונת האות הוא לומר שנעבוד עבודה זרה, ואם יהיה האות והמופת בסדר זה אין הכוונה כן, אלא אדרבא לתעבה ולשורפה כמשפטה הראשון:

(דב ראה יג,ב) וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת, פירוש הגם שהוא לא אמר אלא או זה או זה, ובאו שניהם האות והמופת, והיו בסדר אשר אמר שיגידו על כוונת ה' שרצונו שיעבדו עבודה זרה, לא תשמע וגו' וחייב מיתה הנביא וגו', הגם שלא החליט בדבריו שיעבדו עד בא האות והמופת, והם האומרים לעבוד, ועוד שהוא לא אמר אלא או אות, או מופת, והיו שניהם, אף על פי כן **(ד,ג) לֹא תִשְׁמַע וגו'**:

(דב ראה יג,ב) וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת – מרכא תביר טפחא, התבנית מלמדת על קבוצת פרטים הקשורים לנושא הוכחות הנביא שהשם שלחו. **אוֹת** – טפחא, בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **אוֹ מוֹפֵת**. האות והמופת יוצרים קבוצת פרטים אחת, ותבנית הטעמים של **וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת** – מרכא תביר טפחא מרמזת, שהם עשויים להיות שונים בהלכותיהם או שלא כולם צריכים לחול. יכול להיות רק אות או רק מופת, יכול להיות שניהם בסדר אחד, יכול להיות שניהם בסדר הפוך שעל כך מורים טעמי **(דב ראה יג,ב) וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת** – מהפך פשטא זקף-קטן, דרשה על הסדר, דרשה שלא על הסדר ולכל סדר יש משמע אחר. כפי' אור החיים: ה' אמר אליו (אל הנביא) שאם יתן מופת זה או אות זה, כוונת האות הוא לומר שנעבוד עבודה זרה, ואם יהיה האות והמופת בסדר זה אין הכוונה כן, אלא אדרבא לתעבה ולשורפה כמשפטה הראשון:

(דב ראה יג,ב) וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת, פירוש הגם שהוא לא אמר אלא או זה או זה, ובאו שניהם האות והמופת, והיו בסדר אשר אמר שיגידו על כוונת ה' שרצונו שיעבדו עבודה זרה.

(דב ראה יג,ב) נִלְכָה אַחֲרַי – גרשיים קדמא, כעין מאוחר המקדים את המוקדם, ע"פ פ' אור החיים המוקדם הוא שהנביא לא החליט בנותנו אות או מופת שיעבדו ע"ז, וכאשר בא האות והמופת החליט שפירושו שיעבדו ע"ז, וזהו המאוחר, וזאת הטעיה כי היה לו להחליט בכל מקרה שהצווי המוקדם מסיני דוחה כל צווי מאוחר שהוא לנסיון בלבד כנאמר בפסוק (יג,ד)

אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתֶם – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל איסור **וְנִעְבְּדֶם**:

(דב ראה יג,ב) וְכֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת, פירוש הגם שהוא לא אמר אלא או זה או זה, ובאו שניהם האות והמופת, והיו בסדר אשר אמר שיגידו על כוונת ה' שרצונו שיעבדו עבודה זרה.

(דב ראה יג,ב) נִלְכָה אַחֲרַי – גרשיים קדמא, כעין מאוחר המקדים את המוקדם, ע"פ פ' אור החיים המוקדם הוא שהנביא לא החליט בנותנו אות או מופת שיעבדו ע"ז, וכאשר בא האות והמופת החליט שפירושו שיעבדו ע"ז, וזהו המאוחר, וזאת הטעיה כי היה לו להחליט בכל מקרה שהצווי המוקדם מסיני דוחה כל צווי מאוחר שהוא לנסיון בלבד כנאמר בפסוק (יג,ד)

אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתֶם – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל איסור **וְנִעְבְּדֶם**:

דברים ראה יג,ו: וְהִנְבִּיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דִבֶּר-סִרְיָה עַל-ה' אֱלֹהֵיכֶם

הַמוֹצִיא אֲתֹכֶם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבְּיַד עֲבָדִים לְחַדְיָתְךָ מִן-הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵיךָ לֵלְכֹת בָּהּ וּבַעֲרַת הַרְעָה מִקִּרְבְּךָ: ס

וְהִנְבִּיא הַהוּא - מונח פזר או חלם – מונח תרסא

בבלי סנהדרין פדא, (חלק מההסבר ע"פ רש"י) (הסוגיה הנידונה) **זר ששימש במקדש**. תניא, רבי ישמעאל אומר: נאמר כאן (בזר ששימש במקדש) **(במ' קרח יח,ז) וְהָרַג הַקֹּהֵן יוֹמֵת**, ונאמר להלן **(במ' קרח יז,כח) כָּל הַקֹּהֵן הַקֹּהֵן אֶל-מִשְׁכַּן ה' יוֹמֵת**, מה להלן (במאתים וחמשים איש דקרה בשרופים מיתה) בידי שמים אף כאן (בזר מיתה) בידי שמים, רבי עקיבא אומר: נאמר כאן, **(במ' קרח יח,ז) וְהָרַג הַקֹּהֵן יוֹמֵת** ונאמר להלן **(דב ראה יג,ו) וְהִנְבִּיא הַהוּא אוֹ חֵלֶם חֲלוֹם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת**, מה להלן **(דב ראה יג,ו) בַּסְקִילָה** - אף כאן **בַּסְקִילָה**. רבי יוחנן בן נורי אומר: מה להלן (נביא שהדיח הרבים **(דב ראה יג,ו)**) בחנק - אף כאן (בזר ששימש) בחנק. במאי קמיפלגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא?

רבי עקיבא סבר: דנין יוֹמֵת מ-יוֹמֵת ואין דנין יומת מ-יוֹמֵת, ורבי ישמעאל סבר: דנין הדיוט מהדיוט, ואין דנין הדיוט מנביא. - ורבי עקיבא: כיון שהדיח - אין לך הדיוט גדול מזה. במאי קמיפלגי רבי עקיבא ורבי יוחנן בן נורי? - בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן. דתניא: נביא שהדיח - **בַּסְקִילָה**, רבי שמעון אומר: בחנק. - הא אנן תנן (במשנה כאן), רבי עקיבא אומר: בחנק (ולא כמו בברייתא - בסקילה)!

תני תנאי ואלביא דרבי עקיבא, מתניתין רבי שמעון (נביא שהדיח בחנק) ואלביא דרבי עקיבא, ברייתא רבנן ואלביא דרבי עקיבא (שתי מסורות תנאים בדברי ר' עקיבא. המשנה היא כמסורת ר' שמעון למיתת מסית בחנק וזר ששימש נלמד ממנו, הברייתא כמסורת רבנן למיתת מסית

בסקילה). הדרן עלך אלו הן הנשרפין.

וַתִּנְבֵּיאַ הָהוּא אֵו חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דָבָר-סֶרְהָ עַל-ה' אֱלֹהֵיכֶם – תבנית כתוב ע"פ תבניות טעמים היא **וַתִּנְבֵּיאַ**

הָהוּא אֵו חֵלֶם כעין פרטים קדמא, **הַחֲלוֹם הַהוּא** כעין כלל מלמד, שהדין מברר באיזה מידה ממידות התורה דורשים העונש ופרט בתראה **יּוֹמֵת כִּי דָבָר-סֶרְהָ עַל-ה' אֱלֹהֵיכֶם** – מיתה על הסתה והדחה לעבודה זרה כביכול בצווי ה'.

וַתִּנְבֵּיאַ הָהוּא – מונח פזר – כעין שני תפקידי טעם פזר, דרשהו למקום אחר ואם צריך גם למקומו. לכן תפקיד אחד של הפזר הלוקח את **יּוֹמֵת** – רביע, אשר אפשר שמרמז למיתה מארבע מיתות בי"ד, ואומר ללמד ממסוג מיתת מסית ומדיח אל סוג מיתת זר ששימש במקדש, לפי **בבלי סנהדרין פד,א** אפשר להסביר כי טעם פזר יוליד את סוג מיתת הנביא המסית ומדיח לע"ז כך: לדעת רבנן אליבא דר' עקיבא, מיתה בסקילה, לדעת ר' שמעון אליבא דר' עקיבא בחנן, וכן דעת רבי יוחנן בן נורי בחנן. ובהקדמת הרמב"ם למשנה פוסק בחנן. לתפקיד שני של הפזר אין הסבר.

הערוך לנר סנהדרין פד,א הביא שיש מחלוקת האם לומדים מנביא שהסית והדיח בגזרה שווה או בהיקף לזר, וממנו לטמא, וממנו לבעל-מום ששימשו, כולם בחנן (כריב"ן ו' ו' כר' שמעון) או בסקילה (כר' עקיבא בבביתא). לגבי בעל מום נאמר במפורש ב-**בבלי סנהדרין פד,א** כהן בעל מום ששימש ר' אומר במיתה וחכמים אומרים באזרהה תבניות טעמי הפסוק מלמדות על אפשרות להקש (פעמיים זקף בין שני קיסרים) ועל כעין בנין אב (תרסא קדמא ואזלא).

אבל ב-**רמב"ם הלכות סנהדרין פ"ט,ה"ב** פוסק כל מחוייבין מיתה בידי שמים שהן בלא תעשה ויש בהן מעשה שלוקין עליהן שמונה עשר, ואלו הן: ... (יא) זָר ששמש במקדש, (יב) מחוסר בגדים הרי הוא כזר ולוקה אם עבד, (יג) **כהן טמא** ששמש, (יד) שתוי יין ששמש, (טו) טבול יום ששמש, (טז) מחוסר כפורים ששמש, (יז) פרוע ראש ששמש, (יח) קרוע בגדים ששמש. אם כן הרמב"ם פוסק לזר, ולטמא ששימשו מיתה בידי שמים וכפרה ע"י מלקות כר' ישמעאל ע"פ **(בב' קרח יח,כז)**, ולא כר' עקיבא או ר' יוחנן בן נורי ע"פ **(דב' ראה יג,ג)** שטעם פזר בו תומך בשיטתם.

אֵו חֵלֶם – מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, שיעורים או אומדנא שבי"ד צריכים לאמוד האם הנביא השתמש בכשפים כדי להפעיל המופת שלו, האם דבריו כווננו להסית לע"ז (ראה אור החיים ב-יג,ב,ג). אומדנה האם נבואתו מעורבת מדברי אמת ושקר.

מסית סתם - במיתה עד שיסית בדבר שיש בו חיוב מיתה בי"ד

נביא הרוצה לעקור מצוה כלשהי השייכת לע"ז ואפילו אין בה חיוב עשה, חייב מיתה כנביא שקר

יּוֹמֵת כִּי דָבָר-סֶרְהָ עַל-ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבְּיַת עַבְדִּים לְהַדְרִיחַ מִן-הַיָּרֵךְ – רביע ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן, ע"פ רמב"ן (יג,ג) עצמת מופתי יציאת מצרים שנעשו ע"י ה', מכחישים כל הוכחה אפילו המתקיימת שיש כח כלשהו לע"ז אפילו אם נביא יאמר שה' צוה ויעשה אותה שמתקיימים.

פ [ב] כִּי-יָקוּם בְּקָרְבְּךָ נָבִיא אֵו חֵלֶם חֲלוֹם וְנָתַן אֱלֹהֵיךָ אוֹת אֵו מוֹפֵת:

פ [ג] וְבָא הָאוֹת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר-דִּבַּר אֱלֹהֵיךָ לְאִמֹּר גִּלְיָה אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא-יִדְעֶתֶם וְנִעְבְּדֶם:

[ד] לֹא תִשְׁמַע אֶל-דִּבְרֵי הַנְּבִיא הַהוּא אֵו אֶל-חֲלוֹם הַחֲלוֹם הַהוּא כִּי מַנְּסָה ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לְדַעַת הַיִּשְׁכֶּם אֶהְיֶיב אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם כְּכֹל-לְבַבְכֶם וְכָל-נַפְשֵׁיכֶם: [ה] אַחֲרַי ה' אֱלֹהֵיכֶם תִּלְכּוּ וְאֵתוּ תִּירְאוּ וְאֵת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְבִקְלֹו תִּשְׁמְעוּ וְאֵתוּ תַעֲבֹדוּ וְכוּ תַדְבְּקוּ:

[ו] וְהַנְּבִיא הַהוּא אֵו חֵלֶם הַחֲלוֹם הַהוּא יוֹמֵת כִּי דָבָר-סֶרְהָ עַל-ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבְּיַת עַבְדִּים לְהַדְרִיחַ מִן-הַיָּרֵךְ אֲשֶׁר צָוָה ה' אֱלֹהֵיךָ לְלַכֵּת בָּהּ וּבַעֲרַת הָרַע מֵאֶרֶץ: **ס**

(דב' ראה יג,ג) **הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – מרכא מונח (לגרמיה) מונח רביע

אפשר שהתבנית המלאה היא **הַמוֹצֵיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהַפְּדֶה מִבְּיַת עַבְדִּים** – מרכא מונח (לגרמיה) מונח רביע פשטא מונח זקף-קטן. אם לצורך הדין נתעלם מהתבנית הפנימית (מונח (לגרמיה) מונח רביע) נקבל תבנית מרכא פשטא מונח זקף-קטן והוא שתי פעולות העשויה ללמד על לימוד אלפני לפניו. מופתי יציאת מצרים שנעשו ע"י ה' מכחישים כל הוכחה אפילו המתקיימת שיש כח כלשהו לע"ז אפילו אם נביא יאמר שה' צוה ויעשה אותה שמתקיימים. רעיון זה מתאים לפי' רמב"ן לפסוק **(דב' ראה יג,ג)**

רמב"ן (ג) ... והנה צוה הכתוב שלא נשמע למתנבא בשם ה' (טט – שכביכול ה' צוה) לעבוד עבודה זרה כלל, ולא נביט באותות

ובמופתים שיעשה (טט – ולעיל פי' רמב"ן שהתיקמו); והזכיר הטעם (להלן, ו): **מפני שאנחנו ידענו מיציאת מצרים (טט) – (דב' ראה יג,ג)**

הַמוֹצֵיא... וְהַפְּדֶה) שהוא מעשה ממש לא חזיון ולא מראה (טט – כמו שעשה הנביא הזה), כי לה' הארץ (ע"פ תה' כד,א) והוא המחדש והחפץ והיכול ואין אלהים מלבדו (ע"פ דב' ד,לה). וידענו ממעמד הר סיני כי הוא פנים בפנים (ע"פ דב' ה,ד) צוה אותנו ללכת בדרך הזה, שלא נעבוד זולתו כלל, וכבודו לאחר לא נתן (ע"פ יש' מב,ח); וזה טעם **(דב' ראה יג,ג)** אֲשֶׁר צָוָה ה' אֱלֹהֵיךָ . והנה **(דב' ראה יג,ג)** דָבָר-סֶרְהָ עַל-ה', שלא צוהו ככה מעולם, או סרה דבר על כבודו, שאין ראוי לעבוד לאל אחר.

דברים ראה יג,ז: כִּי יִסִּיתֶךָ אֶתִּיךְ בֶּן-אָמֶךָ או-בְּנֶךָ או-בִּתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקֶךָ או רֵעֶךָ אֲשֶׁר כָּנַפְשֶׁךָ בְּסִתְּךָ לְאָמֶר גִּלְיָה וְנִעְבְּדֶהָ אֱלֹהִים אַחֲרַי אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶת אֶתָּה וּאֲבֹתֶיךָ:

טט – פסוק זה בעל שני ענינים, אחד כפשוטו עוסק בהסתה לע"ז והשני ע"י דרישת הכתוב מייחוד בן עם אמו לייחודים הבאים (א) באסור להתייחד עם כל עריות שבתורה (ב) ייחוד פנויה (ג) ייחוד עובדת כוכבים (ד) איסור ייחוד עם תינוק עובד כוכבים מפני משכב זכר ע"י זהה שיטמא בזיבה. יתכן שלכן יש בו שני אופני לימוד כנראה של כלל ופרט וכלל. מבנה הפסוק, ע"פ תבנית הטעמים עד האתחא, כעין כלה ופרט וכלל.

בבלי עבודה זרה לוב,ג ייחוד דבת ישראל דאורייתא היא ! דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יחזקדק: רמו לייחוד מן התורה מנין? שנאמר:

(דב' ראה יג,ט) כִּי יִסִּיתֶךָ אֶתִּיךְ בֶּן-אָמֶךָ, וכי בן אם מסית, בן אב אינו מסית? אלא, בן מתייחד עם אמו, ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה! ייחוד דאורייתא דאשת איש, ואתא דוד וגזר אפי' אייחוד דפנויה, ואתו תלמידי בית שמאי ובית הלל גזור אפי' אייחוד דעובדת כוכבים. מאי על ד"א משום ד"א? אמר רב נחמן בר יצחק: גזור על תינוק עובד כוכבים שיטמא בזיבה, שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור ;

או-בְּנֶךָ או-בִּתְּךָ אוֹ אִשְׁתְּ חִיקֶךָ – בקריאה ללא פסק הלימוד על היתר ייחוד בן עם אמו. בקריאה עם פסק בן האב אסור בייחוד עם אשת אביו שאינה אמו.

אִשְׁתְּ חִיקֶךָ – מונח רביע, מרמז לדרשה היוצאת מענין הכתוב בהסתה לע"ז, ומלמד על לפחות ארבעה איסורי ייחוד.

(דב' ראה יג,ט) גִּלְיָה – רביע, אפשר שמרמז לארבע עבודות כלליות (השתחוויה, זבות, הקטרה, ניסוך) שאסורות לכל ע"ז וְנִעְבְּדֶהָ אֱלֹהִים אַחֲרַי .

דברים ראה יא,כו: ס ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה:

[כז] **ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה:** ר"ת אר"ן להב"ו, ס"ת ה' י' נ' גי' אדנ"י, מ' מ' ה' ה' עולה גי' פעמיים שם מ"ה. אפשר רומז לנאמר ב-(*הושע ג,יא*) **הנה ארון הברית ארון כל-הארץ עבר לפניכם בירקון:** והארון היה מוציא להבות מבדיו ומשמיד כל הניצב נגדו. **במדבר רבה (וילנא) פרשת במדבר פרשה ה ...** א"ר אלעזר בן פדת בשם ר' יוסי בן זמרא בשעה שהיו ישראל נוסעין היו שני ניצוצין של אש יוצאין מתוך שני בדיו של ארון כדי לפגוע שונאיהם ומניין שכן משה אומר לישראל מה אתם מתיראין מן בני ענק וכי קשים הם מאותן שהיו באים כנגדנו והיה הארון שורפן וכן הוא אומר (*דב' עקב ט,ג*) **ונדעת היום כי ה' אלהיך הוא-העבר לפניך אש אכלה** וגו' מכאן אתה דורש (**אכלה** - זקן-קטן, בתפקיד שתיים) שהיו ב' ניצוצין מקדמין לפניכם אמר להם הוא שמידם והוא יכניעם לפניך.

[כח] **ראה** – רביע, **בעל הטורים** ... ד"א ראה לשון יחיד, לפניכם לשון רבים, והיינו דאמרינן כיצד סדר המשנה משה שונה לאהרן ואח"כ כננסו בניו (טט – ואח"כ הוקנים, ... נמצא ביד הכל לימוד ארבעה פעמים, חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים) וכו' כדאיתא ב-**עירובין (נדב, ב)**. טט – ראה (*וי' אד"מ טז,ב*) **ויאמר ה' אל-משה**

[כט] **ראה** – רביע, בתפקיד של רשום מקוצר לענין של שתיים שהן ארבע **ברכה וקללה** כהסבר הבא: נאמר ב-**ספרי ראה פסקא נג (דב' ראה יא,כו)** **ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה:** למה נאמר לפי שנאמר (*דב' נצ' ל,ט*) **החיים והמנות נתתי לפניך הברכה והקללה**, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום לפנינו שני דרכים דרך חיים ודרך מות נלך באיזו מהם שנרצה תלמוד לומר (*דב' נצבים ל,ט*) **ובחרת בחיים**. הבחירה בחיים טוב מומלצת גם ב-(*דב' נצבים ל,ט*) **העדתי ככם היום את-השמים ואת-הארץ החיים והמנות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהם בחרתם למען תחיה אתה ויראך:** וב-(*דב' נצבים ל,ט*) שבו כל דרך יוצאת לשתיים: ס ראה נתתי לפניך היום את-החיים ואת-הטוב ואת-המנות ואת-הרע: ברכה יוצאת לחיים וטוב, קללה יוצאת למות ורע.

דברים ראה יא,כו: את-הברכה אשר תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: רש"י (כז) את-הברכה - על מנת אשר תשמעו.

ראב"ע (כז) את-הברכה אשר תשמעו - כי בשמעכם הנה אתם מבורכים. ו-**הברכה** - תוספת טובה. טט – אפשר כי התוספת באה ממלת את-.

ר' יוסף בכור שור ... רבותינו פירשו (**ראה ברכות לג,ב**) ו-**הברכה** בידם, דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ומיהו, אם בא לטקור - מסייעין אותו כל כך, כמו שאמרו רבותינו (**ראה שבת קד,א**), ואם לטמא -פותחין לו, אבל אין מסייעין אותו כל כך; ומיהו תחילת הטהרה והטומאה מדעת האדם, **כז] את-הברכה אשר תשמעו בעל הטורים** ס"ת תורה. שבזכות התורה יבואו הברכות (ב"ר מא ט): טט – ע"פ **בעה"ט** בזכות שמיעת (ללימוד וקיום) התורה המסורה בחמישה חומשים הרמוזים ב-מונח רביע של **אשר תשמעו**.

את-הברכה – מקף כרב-מצב לקבלת הברכה כמוסבר להלן ע"פ טעם אתנה והעדר טעם טפחא. **את-הברכה** – ללא טפחא בין סלוק לאתנת. מצד אתנה, יש הגבלה כפי **רש"י** ו-**ראב"ע** משמע שהברכה היא על תנאי. מצד חסרון הטפחא משמע כי אין אפיון המשנה מהנאמר, בהתקיים התנאי הברכה מוחלטת ומיידית כפי **ראב"ע** (**כז) את-הברכה אשר תשמעו** - כי בשמעכם הנה אתם מבורכים.

נאמר ב-(*דב' עקב ז,יג*) **ונאתתך וברכתך והרבתך, ונאתתך** – מונח זקן-קטן במלה אחת, (א) לפי מיקום טעם זקן-קטן המלה היא פועל בצווי, ה' מצווה לעצמו לאהוב את ישראל (ב) תבנית הטעמים בתפקיד ריבה וריבה את הכל, כאן אהבה מתמדת. מכאן גם הברכה המתמדת והכל בידי שמים, אבל היא על תנאי של יראת ה'.

דברים ראה יא,כח: וקללה אם-לא תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם וסרתם מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא-ידעתם: ס

[כח] **וקללה** – רביע, **אם-לא תשמעו** -

משיבת נפש דב' יא (כז) את-הברכה אשר תשמעו. תימה למה שינה (ממילת אשר בברכה אל מלת אם בקללה) לומר **וקללה אם-לא תשמעו**, ואינו אומר הקללה אשר לא תשמעו. וי"ל פשוט גמור ורש"י כיוון בפירושו אשר תשמעו על מנת שתשמעו, וכל האומר על מנת כאילו אומר מעכשיו דמי והכי פירושו מעכשיו תחול הברכה וע"מ שתשמעו, אכן **וקללה** לא תחול כ"א לאחר ביטול המצות, והבן. (ה' מאריך אף למתמידים לשונאו עד ארבע דורות ואם הרביעי רע מכחיזו מן העולם בעונותיו של עצמו – זאת הקללה של הרע והמות.) (*שמ' ית'כ,ה*) ... **פקד עון אבת על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים:**

ראב"ע וטעם **ועל-רבעים** - שלא אאריך להם יותר. ואין במקום הזה מה שישאל השואל, איך יפקוד עון אב על בן? כי הנה מפורש הוא: **לשנא** - כי אם היה הבן מאוהבי השם, לא יפקוד עליו עון האב. והטעם הוא, שהשם לא יאריך אפו אם יהיו עד ארבעה דורות שונאי השם כולם; ויש מהם שיכרת הראשון, גם יש השני, גם השלישי.

ר' יוסף בכור שור ואל תאמר כי אני אשכח את הפשע, כי אני **פקד עון אבת על-בנים**; ולא בשביל שאפרע מן הבן עונותיו של אב, כי **"איש בחטאו יומתו"** (דב' כד, טז) ולא ימות הבן בעון האב, אלא כך היא המידה: אם אדם חוטא, הקדוש ברוך הוא ממתין לו, אולי ישוב, או שמא בנו יהיה צדיק, ואינו נפרע ממנו; ואם יהיה בנו רע, הקדוש ברוך הוא ממתין גם לו, אולי ישוב, או שמא יהיה הבן טוב, וכן השלישי; ואם הרביעי

רע, מכחידו מן העולם בעונותיו של עצמו, שכבר הוחזקו אבותיו; ולא גרמו לו עונות אבותיו, אלא שאין הקדוש ברוך הוא ממתין לו. ומכל מקום, אין הקדוש ברוך הוא פורע ממנו אלא מה שהוא עצמו חוטא;

אברנאל דב' יא ... ומפני זה אמר כאן בקנין הברכה את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלהיכם ר"ל כי אין דרך לבא אל הברכה האלהית אם תיימנו ואם תשמאלו רק על דרך אחד והוא השמיעה אל המצות שהוא דרך קצר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל אמנם דרכי **הקללה** הם מרובי' ורחבים. והו' **והקללה אם-לא תשמעו אל-מצות ה' אלהיכם**. (טט – א) ורצה בזה שאדם יחטא או לסכלו' והעדר הידיעה ועל זה אמר **אם-לא תשמעו** ר"ל אם טפו לבכם מהשמיעה והלמוד התורני. (טט – ב) וג"כ יש דרך רע אחר. והוא אמרו **וסרתם מן-הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום** שאע"פ ששמעתם וידעתם. הנה מפאת הרצון עזבתם אותם המצות האלהיות ותקוצו בהם ותבחרו לכם מצות אחרות ודרכי' אחר'. (טט – ג) וג"כ יש דרך אחר רע ומר והוא שלא חסרתם הלמידה והשמיעה גם לא עשיתם את מצות ה' רק חשבתם לעמוד עמו בשותפות אלהי' אחרים. ועל זה אמר **ללכת אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם**. הנה אלה דרכי' רבים מתחלפים. לפי שהברכה בדרך אחר תבא אליך ובשלשה דרכי' תנוס מלפניך. (טט – ד) ואפשר לפרש **ללכת אחרי אלהים אחרים** שבא להגיד שאין אדם עובר מצוה מן המצות אלא א"כ נכנסה בו רוח אפיקורסו' כבסוטה סוף פ' בתרא כי העובר מרצונו וחפצו על המצות יהיה בהכרח שיכנס בו האפיקורסות והכפירה.

[כח] והקללה – רביע, המלה **הקללה** מופיעה גם בפסוק **[כט] ואת-הקללה על-הר עיבל**: וממנו לומדים שהקללה נאמרה כאשר כל הציבור פונים לכיוון הר עיבל. אמר ר' א' שגב הי"ו בשם רב פתיה ארבעה מתו בעטיו של נחש ומרומזים באותיות **עיבל** – עמרם, ישי, בנימין, לוי. אפשר כי **[כח] והקללה** – רביע, מרמז לדרשת הרב פתיה. אבל זה לא נתמך במלואו במקורות הבאים: **בבלי שבת נהב**, וכן **בבלי בבא בתרא יזא**, מיתבי: ארבעה מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד. וכולהו גמרא, לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא,

ללכת – רביע, בארבע עבודות השתחוויה, זביחה, הקטרה, ניסוך, **ויקאנטי דב' תבוא כח** (יד) ולא תסור מכל הדברים אשר אנכי מצוה אתכם היום וממאל **ללכת אחרי אלהים אחרים לעבדם** [שם יד]. השכינה אומרת שלא תסור ממצות השם הגדול יתעלה הנקרא אנכי. ואמר ימין וממאל כטעם לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב [שמות כ, כ] הנקראים ימין וממאל, והם הנקראים **אחרים**, וכבר פירשתי: **ללכת** – רביע, שלא יעשו אלהות מארבע חיות המרכבה. ואילו במעשה העגל עשו אלהות מהשור שבמרכבה (רמב"ן כי תשא) **רמב"ן (שם' מש' כב, ט)** ... והנכון במלת **לאֱלֹהִים**, בפתחות הלמ"ד, שהם מלאכי מעלה, ונקראו 'אלהים' בהרבה מקומות, ככתוב "אין כמוך באלהים ה'" (תה' פו, ח); "הוא אלהי האלהים ואדני האדונים" (דב' יז, ו); וכן "וישתחוּוּ בננוסחנו: השתחוּוּ לו כל אלהים" (תה' צז, ז). ויקראו גם כן 'אלים', כאשר הזכרתי כבר (שם' טו, יא). ואמר: **בלתי לה' לבדו** - בעבור שהזוכחים למלאכיו יחשבו לעשות חפצו, שיהיו הם אמצעיים להפיק להם רצון מאתו, וכאלו הזוכחים לאל ולמשרתיו. על כן אמר: בלתי לה' לבדו.

ראה **רביע** (כולל מונח רביע), **פעמיים זקף בין שני קיסרים**, שרש יל"ך בטעם רביע בענין ע"ז ראה **דב' ראה יגז, יגיד; שפטים יזג**, מופעים אחדים של שרש יל"ך בטעם רביע, בענין ע"ז ראה **דב' ראה יא, כח; יגז, יגיד; שפטים יזג**, אם כולם מלמדים אותו ענין, אז זה כעין שני כתובים המלמדים ענין אחד ולכן כל אחד מלמד לעצמו ואין ללמוד ממנו לאחרים. ברכות וקללות, מסית יחיד במשפחה, מסיתים בעיר נדחת, ע"ז בחו"ל

דברים ראה יבא: אלה החקים והמשפטים אשר תשמרו לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל-הַיְמִים אֲשֶׁר-אַתָּם חַיִּים עַל-הָאָדָמָה:
דברים ראה יבב: אַבְדֵּם תֵּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתָּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים הַקְּרִיִּים וְעַל-הַגְּבְעוֹת וְחַתַּת כָּל-עֵץ רַעְנָן:

תבנית הטעמים (**דב' ראה יבא**) נָתַן ה' – קדמא ואזלא ... (**דב' ראה יבב**) אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם – גרשיים דרגא מונח רביע. אם נאמר כי תבנית הטעמים גרשיים דרגא מונח רביע היא הרכבה של תבנית גרשיים ... רביע ושל דרגא מונח רביע, אז תבנית הטעמים קדמא ואזלא ... גרשיים ... רביע תרמז על כעין קו וחומר בלי הגבלת דיו. פ' **אשל אברהם** (הרב אלאשוילי) (ב"דבר מלכות התשע"ה) על **רש"י** (ב) **אַבְדֵּם תֵּאבְדוּן** - **אַבְדֵּם** ואחר-כך **תֵּאבְדוּן** – אלמא יש בפסק שהות בינתים ... וראה רש"י (**וי' קדשים כטו**) (טט - בהמה נרבעת): (**דב' ראה יבב**) **אַבְדֵּם תֵּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת**, הרי קל וחומר, מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין, על שבאת תקלה על ידם – אמרה תורה: השחת שרוף וכלה, המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה – **על אחת כמה וכמה**.

ויקרא קדשים כ, טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבִהְמָה מוֹת יוֹמָת וְאֶת-בִּהְמָה תִּהְרַגוּ: רש"י ויקרא כ, טו) וְאֶת-בִּהְמָה תִּהְרַגוּ - אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. קל וחומר לאדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה. כיוצא בדבר אתה אומר (דב' ראה יבב**) **אַבְדֵּם תֵּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת**, הרי דברים קל וחומר, מה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת שרוף וכלה, המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה:**

(דב' ראה יבב) אֶת-כָּל-הַמְקֻמּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם – גרשיים דרגא מונח רביע. אם נאמר כי תבנית הטעמים גרשיים דרגא מונח רביע היא הרכבה של תבנית גרשיים ... רביע ושל דרגא מונח רביע, אז תבנית הטעמים גרשיים ... רביע תרמז על יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו ש-המטה את חבירו מדרך חיים לדרכי מיתה בכל אופן שהוא יש להענישו לפי התקלה שגרם לחבירו. וכאן נכנסת תבנית הטעמים **אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם** – דרגא מונח רביע בתפקיד של תיקון ההתחכמות – הערמה שהטיל הנחש באדם, כמו של הנחש שגרם תקלה לחוה וממנה לאדם הראשון, להחזירו אל (**דב' שפ' יח, יג**) **תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ: ס.**, אדם שיודע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחבירו לעבור עבירה, בין אם הוא עצמו גם עובר עבירה ובין אם הוא עצמו אינו עובר עבירה.

דברים שפטים יז, ו: מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעונשים של מיתה

על-פיו שְׁנֵים עָדִים אֹךְ שְׁלֹשָׁה עָדִים יִמַּת הַמֵּת לֹא יוֹמַת עַל-פִּי עַד אֶחָד:

דברים שפטים יט, טו: מהקשר הדברים הפסוק עוסק בעיקר בעונשים שלא של מיתה

לֹא-יָקוּם יְעַד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וְלִכָּל-חַטָּאת בְּכָל-חַטָּא אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל-פִּי שְׁנֵי עָדִים אֹךְ עַל-פִּי שְׁלֹשָׁה עָדִים יָקוּם דָּבָר:

ירושלמי (וילנא) מכות פ"א, ה"ה מתני' (דב' שפטים יז, ו) על-פיו שְׁנֵים עָדִים אֹךְ שְׁלֹשָׁה עָדִים יִמַּת הַמֵּת אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב שלשה אלא להקיש שלשה לשנים מה שלשה מזמין את השנים אף שנים יזמו השלשה ומניין אפילו מאה ת"ל עָדִים ר"ש אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה אינן נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין ומניין אפי' מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עָדִים ר' עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באילו אם כך ענש הכתוב לניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה ישלם שכר לניטפל לעושי מצוה כעושה מצוה מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה מניין אפילו מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עָדִים א"ר יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות (פסוק (דב' שפטים יז, ו)) אבל בדיני ממונות (פסוק (דב' שפטים יט, טו)) תתקיים העדות בשאר רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש (תלוי אם באו לצפות בעבירה אינם מצטרפים לעדות, אם באו להתרות על העבירה או שרק אחד יתרה ויצטרף עם אחר שיתרה ושניהם יעידו, אחרת העדות נפסלת והם פוסלים אחרים): **גמ'** יאמר דיני ממונות ואל יאמר דיני נפשות שאילו נאמר דיני ממונות ולא נאמר דיני נפשות הייתי אומר דיני ממונות הקלים שלשה (אחרונים) מזממין את השנים (הראשונים והפוכים אותם לעדים זוממים) ושנים (אחרונים) אין מזמים את השלשה (הראשונים) מניין אפילו מאה ת"ל עָדִים או אילו נאמר דיני נפשות ולא נאמר דיני ממונות הייתי אומר דיני נפשות החמורים שנים מזמים את השלשה שלשה אינן מזמים את השנים מניין אפילו הן מאה תלמוד לומר (דב' שפטים יז, ו) עָדִים:

הלכה ו מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת היא והן נהרגין והשניה פטורה: **גמ'** א"ר ירמיה חמי היך תנינן הכא היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו הרי אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות הא אם היו שלשה שלשה לא בדא. א"ר יוסי תנינן שלשה שלשה לא בדא. תנינן הכא מה דלא תנינן בכל סנהדרין הוא והן נהרגין והשניה פטורה:

הלכה ז מתני' רבי יוסי בי ר' יהודה אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו שני עידיו מתרין בו שנאמר (דב' שפטים יז, ו) עַל-פִּי שְׁנֵים עָדִים ד"א עַל-פִּי שְׁנֵים עָדִים שלא תהא סנהדרין שומעת מפיו התורגמן: **גמ'** תני רבי הושעיה הפסוק הזה אמור בשתי כיתי עדים (דב' שפ' יט, טו) כִּי-יָקוּם עַד-חֶמֶס בְּאִישׁ עַד זומם שהוא עונה באיש לענות בו לא בעידותו. עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה ר' יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה א"ר אבהו לא חיישון לון א"ר יעקב בר דסי ואית נבולין סגין מאן אילין חמייין חבריהון נפקין מיקטלא ולא אמרין כלום. כתב כל נכסיו לשני בני אדם כאחת היו העדים כשרין לזה ופסולין לזה רבי הילא אמר איתפלגון רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש חד אמר מאחר שהן פסולין לזה ופסולין לזה וחרנה אמר כשרין לזה ופסולין לזה. רבי מנא לא מפרש רבי אבון מפרש רבי יוחנן אמר מאחר שהן פסולין לזה רבי שמעון בן לקיש אמר כשרין לזה פסולין לזה אמר רבי לעזר מתניתא מסייעה לר' יוחנן מה השנים נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף השלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה מניין אפילו מאה תלמוד לומר (דב' שפטים יז, ו) עָדִים ר' יעקב בר אחא איתפלגון רבי חנינה חברין דרבנין ורבנין חד אמר יאות א"ר לעזר וחרנה אמר לא אמר רבי לעזר יאות מאן דאמר יאות אמר ר' לעזר נעשית כעידות אחת ובהתרייה אחת וכל עדות שבטלה מקצתה בטל כולה מאן דאמר לא א"ר לעזר יאות נעשית כשתי כיתי עדים כשרין לזה ופסולין לזה: (דב' שפ' יט, טו) כִּי-יָקוּם עַד-חֶמֶס בְּאִישׁ לְעֵנֹת בּוֹ סָרָה:

על-פי – מקף בתפקיד רב-מצב, (א) התראה באחד ועדים שומעים המתרה ורואים המעשה (ב) התראה בשני עדים לפחות, שרואים ומתרים (ג) הלכה ז - על פי שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפיו התורגמן: **על-פיו שְׁנֵים עָדִים**, קריאה עם פסק מתאימה למצב (א) התראה באחד ועדים שומעים המתרה ורואים המעשה **על-פיו שְׁנֵים עָדִים**, קריאה ללא פסק מתאימה למצב (ב) התראה בשני עדים לפחות, שרואים ומתרים (ה"ז) **על-פיו שְׁנֵים עָדִים**, קריאה ללא פסק מתאימה למצב (ג) שלא תהא סנהדרין שומעת מפיו התורגמן (ה"ז). טעם פסק עשוי היה לסמן שמיעה לא ישירה אלא באמצעות מתורגמן. קריאה ללא טעם פסק מרמזת לשמיעה ישירה מפיו העדים ללא מתורגמן.

שְׁנֵים עָדִים – מונה רביע, למודים אחדים (א) להקיש שלשה לשנים להזמה (ב) שנים זוממים נהרגים אף שלשה זוממים נהרגים (ג) מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה, א"ר יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר (ד) הלכה ו - מתני' היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע בזמן שמקצתן רואין אילו את אילו עדות אחת ואם לאו הרי אילו שתי עדיות לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת היא והן נהרגין והשניה פטורה: (ה) הלכה ז - **על-פיו שְׁנֵים עָדִים** שלא תהא סנהדרין שומעת מפיו התורגמן: (ו) עדים זוממין מהו שיהו צריכין לקבל התרייה ר' יצחק בר טבליי בשם רבי לעזר עדים זוממין אינן צריכין לקבל התרייה

עוד דרך למונה רביע: בהלכה ה - חמש פעמים מנומק **שְׁלֹשָׁה עָדִים**. אפשר כי תבנית הטעמים של **שְׁנֵים עָדִים** – מונה רביע, באה ללמד גם לענין של עדים רבים, כגון מאה עדים כ: (א) צריך להזים את כולם (ב) הריגת כל העדים רק אם כולם הזומו (ג) נמצא אחד מהעדים קרוב או פסול בטלה העדות (ד) לרבי כל התנאים חלים בדיני נפשות ובדיני ממונות.

נדון ב- **אֹךְ שְׁלֹשָׁה עָדִים**. נאמר בהלכה ה- מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטילה מניין אפילו מאה ת"ל (דב' שפטים יז, ו) עָדִים א"ר יוסי במה דברים אמורים בדיני נפשות (פסוק (דב' שפטים יז, ו)) אבל בדיני ממונות (פסוק (דב' שפטים יט, טו)) תתקיים העדות בשאר **רב** אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש (תלוי אם באו לצפות בעבירה אינם מצטרפים לעדות, אם באו להתרות על העבירה או שרק אחד יתרה ויצטרף עם אחר שיתרה ושניהם יעידו, אחרת העדות נפסלת והם פוסלים אחרים)

שְׁלֵשָׁה עֲדִים - מרכא טפחא, יתור לרבות עדים רבים כגון מאה (הלכה ה, ז), וכן **בבלי סנהדרין ט,א** ... ומניין שאפילו מאה ת"ל עדים ... טט - אפשר שמאמר הגמרא על רבוי העדים מעל שניים מבוסס על יתור מלת "עדים" בצרוף "שלושה עדים" כי אם רצה להגביל עד שלושה בלבד היה לו לומר "על-פי שניים עדים או על-פי שלושה"
אָ - תביר מחלק וממעט, יש עדים שראו המעשה אבל לא התרו ואלו לא יעידו והמסתעף מכך שלא יחול על העדות פסול מהם, או הזמה. יש עדים למעשה שהתרו ובאו להעיד ועליהם יחולו עניני פסול, הזמה, עונש אם נמצאו זוממים, ביצוע גזר דין עם הנאשם נמצא חייב.

דברים שפטים יז,ז:

יְד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוּ בְּרֵאשֶׁנָּה לְהַמִּיתוּ וְיָד כָּל-הָעָם בְּאַחֲרָנָה

וּבְעֶרְתָּ הָרֵעַ מִקֶּרְבְּךָ: פ

ראה **בבלי סנהדרין מה,ב**

אמר שמואל נקטעה יד העדים פטור מאי טעמא דבעינא (ד' שפ' יז,ז) **יְד הָעֵדִים תְּהִיָּה-בּוּ בְּרֵאשֶׁנָּה** – מונח גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, אז אם יד אחד העדים משניים נקטעה אין ביצוע גזר דין על ידם אפשרי ולכן לא יבוצע גזר הדין.

וְלִיכָא אלא מעתה עדים גידמין דמעיקרא נמי דפסילי רש"י ואם כן נימא עדי גידמין פסולין למה לי דנקט נקטעה לאחר מכאן **יְד הָעֵדִים** יד שהיתה להם תהיה להם בשעת מיתה אבל גידמין מעיקרא לא מישתמעו מיניה דזו היא יד שלהם.

דברים שפטים יז,ח:

כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר לְמִשְׁפַּחַת בֵּין-דָּם | לְדָם בֵּין-דִּין וְכִין וְכִין וְכִין לְנַעַם דְּכָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ

וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

ראה **בבלי יבמות קד,א** תנא קמא וכולי עלמא אומרים אין מקישים **דְּכָרֵי רִיבָת** לנגעים,

ולכן **דְּכָרֵי רִיבָת** - מרכא טפחא, יתור לרבות עליהם למשל חליצה שהיא דין ממוני

רבי אלעזר סבר מקישינן ריבים לנגעים, מה נגעים רואים רק ביום אף **דְּכָרֵי רִיבָת** - ממונות רואים-דנים רק ביום. ת"ק סבר אין מקישינן ריבים לנגעים לכן החליצה בלילה כשרה.

ב-בבלי יבמות קד,א כולם מסכימים שאין מקישים **דְּכָרֵי רִיבָת** לנגעים, אבל ב-**ספרא תזריע פ"א פ"א (ט)** דורש ע"פ (ד' שפ' **כא,ה**) **וְעַל-פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל-רִיב וְכָל-נֶגַע: ש** מקישים ריבים לנגעים. **תוה"מ [מג]** ... מקישים ריבים לנגעים הוא דעת ר' מאיר ב-

בבלי סנהדרין לד,ב וחכמים פליגי עליו כנאמר במשנה בסנהדרין.

חליצה וגט הם תביעה ממונית, המחלוקת ביבמות - האם חליצה היא תחילת דין ואסורה בלילה או גמר דין המותר בלילה.

ראה **שמות כי תשא לב,ז,לב**

תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט) דף קמג עמוד ב

... ואם הוא נדר מסטרא דאבא ואימא ולא בעי אנא סליק לגבי ההוא דאתמר ביה (ד' שפטים יז,ח) **כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר** דאתמר ביה במופלא ממך אל תדרוש דיפטור נדר ואף על גב דשכינתא היא בגלותא לגבי בעלה כנדה דאיהי יפריש **בֵּין-דָּם | לְדָם** ואתפתח מקורא דילה לדכאה לה במים דאורייתא מים חיים דלא פסקין ואפריש מינה דם נדה דאיהי ילילית דלא אתקריבת בהדה דאיהי חובא דנשמתא דסאיבת לה ולית לה רשו לסלקא נשמתא לגבי בעלה לההוא אתר דאתייהבת מתמן ואתדנת **בֵּין-דִּין לְדִין** בין דיני נפשות לדיני ממונות דאית מאן דאתפרע בממוניה ואית מאן דאתפרע בנפשיה **וְכִין וְכִין לְנַעַם** כמה דאוקמוהו איכה ישבה בדד דאיהי חשיבא שכינתא בגלותא כמצורע דאתמר ביה בדד ישב מחוץ למחנה מחוץ ודאי דא גלותא דאיהי לבר מארעא דישאל דאיהי מותבא דאת ה' ואי מקורא לא יכיל למפתח עד דיפתח ליה ההוא דסגיר ליה אנא מפייסנא ליה בגין יו"ד ק"א וא"ו ק"א דאיהו יחודא דיתוריה תמן ובגין לבושינן דאתלבש מיד אתפתחת מקורה ואתדכיא שכינתא ורוא דמלה מקורה ישראל י"י מושיעו בעת צרה מושיעו ודאי ההוא דמקורא דמקוה בידה:

כִּי יִפְלֹא - מונח תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, דבר מעבר למחיצת הבנה,

בֵּין-דָּם | לְדָם - קדמא פסק ואזלא, קריאה ללא פסק, זה כעין כלל דמים, אחד מהם ע"פ **רבי יוסף בכור שור** עוסק בהבחנה בין דם

נידה לדם לידה לדם זיבה, אחרים עשויים להיות דיני נפשות ודיני ממונות המכונים דמים,

קריאה עם פסק עשויה להיות דרשת **תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט)** על הפסקת הנידות והפרישה של השכינה כמו טהרת הנידה במים חיים דלא פוסקים ואתפתח מקורא דילה לדכאה לה במים דאורייתא מים חיים דלא פסקין ואפריש מינה דם נדה

דברים שפטים יז,ח:

כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דְכָר לְמִשְׁפַּחַת בֵּין-דָּם | לְדָם בֵּין-דִּין וְכִין וְכִין לְנַעַם דְּכָרֵי רִיבָת בְּשַׁעְרֵיךָ וְקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל-הַמִּקְדָּשׁ

אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

כִּי יִפְלֹא - מונח תלישא-קטנה, כעין שני עניני תלישא-קטנה, ענין מחיצה ושיעורין שונים. מחיצה – היעלמות ידיעת הלכה או הכרעת

הדין מן הדיינים, מחלוקת עם המופלא שבבית דין,

שיעורין ואומדנים **לְמִשְׁפַּחַת** – רביע, לכאורה ארבעה סוגי משפט,

רבי יוסף בכור שור מונה ששה סוגי משפט ע"פ **בבלי סנהדרין פז,א**

למשפט - זה הדין. **בין דם לדם** - בין דם נידה לדם לידה לדם זיבה. **בין דין לדין** - בין דיני ממונות לדיני נפשות. **בין נגע לנגע** - בין נגע אדם לנגעי בגדים לנגעי בתים. **דברי** - אילו חחרמים והערכין וההקדשות, שבאים על ידי דיבור. **ריבות** - השקות סוטה, שבא על ידי ריב שבין אדם לאשתו; ועריפת עגלה ערופה, שעל ידי ריב בינו ובין רעהו הרג את חברו; וטהרת מצורע (ראה סנה' פז,א), שעל ידי שהוא בעל מריבות ומוציא שם רע (ראה ערכין טו,ב), בא לו הנגע. **בשעריך** - זה לקט, שכחה ופיאה (ראה סנה' פז,א) וכו'

רלב"ג מונה שלוש סוגי מחלוקת בין דיני סנהדרי קטנה.

ראה רביע, תלישא-קטנה

6.10 דברים שפטים טז, יח (התשע"ה)

דברים שפטים יז, טז: רַק לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִמָּה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס וְהוּ אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

בבלי סנהדרין כא, ב משנה. לא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים אלא כדי מרכבתו.

בבלי סנהדרין כא, ב גמרא. תנו רבנן: לא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים יכול אפילו כדי מרכבתו ופרשיו - תלמוד לומר לְךָ - לְךָ אינו מרבה אבל מרבה הוא כדי רכבו ופרשיו. הא מה אני מקיים סוּסִים - סוּסִים הבטלנין. מניין שאפילו סוּס אחד והוא בטל שהוא ב-לא-יִרְבֶּה - תלמוד לומר לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס. וכי מאחר דאפילו סוס אחד והוא בטל, קאי ב-לא-יִרְבֶּה, (אם כן) סוּסִים למה לי? לעבור בלא תעשה על כל סוס וסוס. טעמא דכתב רחמנא לְךָ הא לאו הכי הוה אמינא אפילו כדי רכבו ופרשיו נמי לא? - לא צריכא, לאפוש.

רש"י (ע"פ סנהדרין כ"א) אלא כדי מרכבתו שפת"ח - מדכתיב לְךָ משמע לו הוא דלא ירבה שיהיה לו סוסים בטלים אבל כדי הצריך לו מותר דהיינו כדי מרכבתו מצוות השם (מוסיף) ומרכבת פרשיו רַק לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים וגו' ת"י - לחוד לא יסגון ליה על תרין סוסוון דלמא ירכבון רברבנוי עליהון ויתגאון ויתבטלון מפתגמי אורייתא ויחבון חובת גלותא למצריים
כתר יונתן (טז) רַק לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ על שני סוּסִים (מיעוט רבים שניים) שמא ירכבו שריו עליהם (שלא יהיה עליהם מורא מלכות) ויתגאו ויתבטלו מדברי תורה ויתחילו חובת גלות למצרים ויי אמו לכם לא תוסיפו לשוב בדרך הזה עוד: כנראה רוצה לומר שמלך העוסק בתהלוכות אין מוראו על העם והממלכה מיתדרדרת..

רמב"ם ספר המצוות, ל"ט ש"ג, ה' מלכים פ"ג ה"ג האזהרה שהזהר המלך מלהרבות לו סוסים, והוא אומר יתעלה לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים והגבול לכך, שלא יהיו לו סוסים שעוברים לפניו (טט – תהלוכה לשם תהלוכה), ואפילו סוס אחד לא יהיה אצלו, זולת הבהמה שהוא רוכב עליה בלבד או סוסים שיהיו בארוות שהם מוכנים אצלו למלחמה שירכבו עליהם הצבא אבל בשבילו רק בהמה אחת בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ב' מסנהדרין (טט – כא, ב).

רַק לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים - זרקא מונח סגול, בתפקיד של הגורע מענין ו/או מוסיף עליהם. המונח עשוי לשמש עוד גריעה או הוספה לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ - מקף מקף כל אחד כרב-מצב, מקף אחד עבור (א) עצמו הנלמד ממלת לְךָ לעומת (ב) רכבו. לעצמו מוגבל לסוס אחד ולפי תרגום יונתן ל-סוּסִים מיעוט רבים שני סוסים. לעומת זאת לרכבו מרבה כנחון מקף שני עבור צבאו (א) לא ירבה (ב) ירבה.

עבור שני המצבים (לעצמו, לצבאו) המלך מוזהר רַק לֹא-יִרְבֶּה-לְךָ סוּסִים - זרקא מונח סגול, בתפקיד גריעה מזכויותיו אם הסוסים אינם משמשים לצרכי רכבו ולצרכי הצבא אלא בטלנין. משמשים להתגאות בהם, לתהלוכות אזי עובר בלא תעשה על כל סוס וסוס. היינו תוספת לאו ומלקות. (כגון השימוש בסוס ב-מגולת אסתר)

אבל אם הם למוכנות הצבא אז תוספת שניה - ע"פ רמב"ם ה' מלכים פ"ג ה"ג סוסים שיהיו בארוות שהם מוכנים אצלו למלחמה. סוּס - אתנה, מגביל שאפילו סוס אחד והוא בטל לא ירבה כנאמר ב-ספרי [לב] ... מנין אפילו סוס אחד והוא בטל תלמוד לומר סוּס

וְלֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִמָּה - מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן שני לימודים, כנלמד ב- ביאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) לאוין ל"ת רלה רלו רלו רלח ... ולא ד-לֹא-יָשִׁיב אֶת-הָעַם מִצְרַיִמָּה (טט - לימוד א) ג"כ בא להזהיר על שיבת העם למצרים בכל ענין. ואף על גב דמסיים קרא לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס. ע"כ (על כרחק) לאו דוקא הוא. (טט - לימוד ב) דה"ה (דהוא הדין) לצורך ענין אחר (ראה הסבר להלן). וכדמסיים קרא וכתב וְהוּ אָמַר לָכֵם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד: ולפ"ז ודאי נכונים דברי רבינו (סעדיה) הגאון ז"ל כאן:

וְלֹא-יָשִׁיב - מקף כרב-מצב ההשבה (א) למסחר (ב) להתישבות קבועה (ג) לכיבוש הארץ. בענין התישבות קבועה מחלוקת האם המצוה לשעתי או לדורות ולפי שקהילות רבות ישבו במצרים וגם הרמב"ם שהיה בה יש המפרשים שמצוה זאת הייתה לשעתי. אבל רואים שעתה כמעט ואין מבני ישראל במצרים אז אולי זה בכל זאת לדורות.
מִצְרַיִמָּה ובדרך מוסר שני לימודים (א) היא מקום השעבוד של אבותינו שמשכו אותם לעבודה בפה רך ורמייה זאת היא גם לדורות כעין קנה רצוין שאין לסמוך עליו, ואם סוחרים עמם ויש קירוב לבבות הרי סומכים עליהם ולא על השם, (ב) היא מקום טומאה וסמל המשך אחר תאוות החומר (האלשיך) והתוצאה של לְמַעַן הַרְבּוֹת סוּס - ולא רק סוס אלא כל קשר עמם ממעטת הבטחון בה' (כלי יקר)

דברים שפטים יז, כ: לְבַלְתִּי רוּם-לְבָבָא וְלְבַלְתִּי סוּר מִן-הַמְצִיחָה יָמִין וְשִׂמְאוּל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמִים-עַל-מַמְלַכְתִּי הוּא וּבְנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: ס

לְמַעַן - תלישא-קטנה בתפקיד שיעור, בעה"ט יֵאָרִיךְ יָמִים. מלך שמלך בן ל' יאריך ימים ולא שאלו וכו' יֵאָרִיךְ יָמִים - קדמא דרגא על-מַמְלַכְתִּי - תביר הוּא וּבְנָיו - מרכט טפחא, המשך בעה"ט ולכך סמך (להלן יח, א) לֹא-יִהְיֶה לְפָנֶיךָ ואחריו (ח, ט) פרשת אוב, דמשום מעשה דנוב עיר הכהנים ומשום ששאל באוב נטרד ממלכותו (יל"ש ח"ב רמז קלט). יָמִים - דרגא יוצרת קשר בין ענין המלך כאן לענין הכהנים להלן ולענין אוב.

דברים שפטים יח, א לֹא-יִהְיֶה - תלישא-גדולה בתפקיד נבחר, ראש, שיעור אלפניה ולאחריה, המתאים ל-בעה"ט (יח, א) סמך לפרשת מלך (שלפניה) כי על פי כהן גדול (ראש)המלך נמשך (ראש), והקדים מלך שגדול הוא ממנו (טט - מכהן גדול)(ירושלמי הוריות פ"ג ה"ה).

ועוד רמז שעל הנשיא יהיה העולה והמנחה והנסך (יחזקאל מה"ז).
ועוד מה כהן ולוי נוטלין מעשר כך המלך צאנכם יעשור (ש"א ח"ז) (שיעור מס המלך מעשר)
לא-יהיה - תלישא-גדולה בתפקיד ללמד לאחריו - ירמו ע"פ רש"י לשיעור קדשי הגבול לכהנים (שפת"ח קדשים שמביאים לכהנים בגבולין)

לא-יהיה - תלישא-גדולה בתפקיד ללמד לאחריו ירמו למחיצות, וכתב ה-רמב"ם שלא יהיה נחלה לכהנים ולוים בארץ עשרה עממים, אבל בשאר הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל יש להם נחלה וחלק בכיזה. תרו"מ ובכורים רק מארץ עשרה עממים.

דברים שפטים יח,א:

לא-יהיה לכהנים הלויים כל-שבת לוי חלק ונחלה עם-ישראל
אשי ה' ונחלתו יאכלון:

לא-יהיה -בהוויתו-ביסודו גזירת הכתוב תלש-הרחיק את מ? - **לכהנים הלויים** – קדמא ואזלא המרמו על לימוד בסדר מסוים, שכאן עשוי להיות כלל, כלל מה?-כל-שבת-לוי-פרט א'-רש"י בין תמימים בין בעלי מומין, לוי - תביר-בעל מום אפשר יצא מן גזירת הכתוב? **כל-שבת** דרגא מושך המיחול אל התמימים הדרגא - מצביעה על הכהנים הלויים? או מצביעה אל הסיפא אחרי האתנח. **חלק ונחלה** – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות, רש"י- (חלק ביזה) נחלה בארץ עם ישראל-חלק השייך ל"חלק ונחלה"-ביזת הנכבשים, נחלת הנכבשים וחלק שלא שייך לביזה ולנחלת הארץ-זה ממועט מן המשפט השלילי, לכן בזה יהיה חלק. מהות חלק זה מתבררת אחרי האתנח, דרגא אחרי האתנח מצביע על הכתוב המלמד. אשי ה' ונחלתו יאכלון-

רש"י: אשי ה'-קדשו המקדש ס"א קדשי הקדשים-האם יש לכהן בעל מום חלק בק"ק?

רש"י: נחלתו-אל קדש הגבול תרומות ומעשרות-תביר טפחא-חלק לפרטים אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו.

ה' תביר...יאכלון-חלק השייך לאשי ה' ונחלתו-אלו קדשים: אלו תרו"מ ואף לוי מעשר עני אלו מתנות כהונה חולין? . חלק שלא שייך לאשי ה' ונחלתו-חטא מן הנ"ל.

דברים שופטים יח,ג:

וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם-שור אם-שה
ונתן לפתן הזרע והלחנים והקבה:

וזה יהיה משפט הכהנים - פזר תלישא-קטנה קדמא ואזלא, תלישא - שיעורי מתנות כהונה מחולין, (ד) ע"פ רש"י שיעורי תרומה ושיעורי ראשית הגז, וזה – פזר ענינו וענין אחר.

פרט א' – מאת העם – מונח רביע מאת - תביר ממעט מ-זבחי הזבח –את הכהנים עצמם ???

פרט ב' – אם-שור אם-שה מתנות כהונה מן החולין שייך בבהמות, ולא שייך בחיה שכבר נאמר עליהן בחיה בגדר בהמה אבל לא שייכת לזובח הזבח, כפי רש"י - שור - פרט לחיה, שה פרט לטריפה? .

פסוק ג'-כלל בתיך כלל של פסוק ג' לענין אשי ה', פסוק ב' כלל ב'...לענין אשי ה' ונחלתו

דברים שופטים ח"ג:

וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם-שור אם-שה
ונתן לפתן הזרע והלחנים והקבה:

מאת זבחי הזבח אם-שור אם-שה ספרי מ"ה – לרבות כלאיים (לרבות) בין בארץ בין בחו"ל.

מלב"ם...וכן דרשו פה כל שהוא שור וכל שהוא שה וא' מרבה כלאיים וא' מרבה חו"ל ... בסתמא ספרי ר"ש ... כמו שמביא ב-חולין קלו ע"ב...וכן יסביר כע"א ??? פטור מן המתנות, שכן לא דרש אם-שה לרבות את

זבחי הזבח – מדובר בבשר חולין ובהמה היא בכלל חיה טהורה או חיה טהורה היא בכלל בהמה, לכן אפשר כי **זבחי הזבח** – מרכא טפחא, יתור לרבות לשחיטת חולין חיה טהורה ועופות, לכן **מאת** – תביר, ממעט החיות והעופות הטהורים מ- **ונתן לפתן הזרע והלחנים והקבה** מתן מן המתנות כהונה, הקרא **אם-שור** – מונח, רבוי כפי ספרי מ"ה – לרבות כלאיים (לרבות) בין בארץ בין בחו"ל. **מלב"ם**...וכן דרשו פה כל שהוא שור וכל שהוא שה וא' מרבה כלאיים וא' מרבה חו"ל ... **אם-שה** –אתנח, והגבלה שלא יתן מן הטריפה:

ע"פ רש"י חיה (הקרא מוציא את החיה הטהורה ממתן מתנות כהונה), ראה שפת"ח.

אפשר כי **דברים שופטים ח"ג: וזה יהיה** – תרסא, בתקיד שיעורין למתנות כהונה מן החולין בפסוק (ח"ג) ... **ונתן לפתן הזרע והלחנים והקבה** ובפסוק (ח"ג) כמוסבר כאן **דברים שופטים יח,ד:**

ראשית דגנך תירשך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן-לו:

ראשית דגנך – רש"י: זו תרומה ולא פרש בה שיעור...1/40, 1/50, 1/60.

תירשך ויצהרך – מונח רביע

וראשית גז צאנך תתן-לו – רש"י: 1/60 מחמש רחלות

ראה דב' עקב ז"ג על העברת הלימוד המקובל בהפרשת תרו"מ מכאן לשם

6.11 דברים כי-תצא כא"י

דברים כי-תצא כנה:

**לא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה וְלֹא-יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה
כִּי תֹשֶׁבֶת הָאֶרֶץ כָּל-עֲשֵׂה אֱלֹהִים: פ**

תרגום אונקלוס (ה) לא יהי תקון זין דגבר על אתא ולא יתקן גבר בתקוני אתא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עביד אליו:
תרגום יונתן (ה) לא יקנה גילגין דציצית ותפילין דהיגון תקוני גבר על אימא ולא יספר גבר פי שיחיא וערנימיה ובי אנפוי לאיתממאה היך
נשא ארום מרחק קדם יי אלקהון הוא כל דעביד אליו:
כתר יונתן (ה) לא יהיה מלבוש של ציצית ותפילין שהם תיקוני איש על אשה ולא יגלה איש בית שחי וערוותו ובית פניו להראות כמו אשה
כי מתועב לפני יי אלהיכם הוא כל שעושה אלו:

בבלי נזיר נחב, ... אמר רב: מי קל אדם כל גופו בתער. מיתבי: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה לוקה! הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר! כעין תער (הגבלה באיסור העברת שער, בשלושה מקומות אסור בתער מותר במספרים: בית השחי, בית הערוה, פנים, בשאר הלקי גוף איש מותר). אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה (בלי פסוק). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן (עונה הגמרא על הקושיה מבריייתא שר' יוחנן סבר מדברי סופרים).

בבלי נזיר נט,א איכא דאמרי (ויש אומרים שר' יוחנן הביא מקור מפסוק), אמר ר' חייה בר אבא אמר ר' יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה משום **(דב' תצא כנה)**, **לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה**. (רש"י ואשה דרכה בכך (להעביר שער הנ"ל) שהוא ניוול לה כשיש לה שער). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! הוא דאמר (ר' יוחנן בדרך) כי האי תנא, דתניא: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה עובר משום, **(דב' תצא כנה)**, **לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה**! ותנא קמא (ע"פ ברייתא ראשונה שהעברת שער מדברי סופרים), האי **(דב' תצא כנה)**, **לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר** מאי דריש ביה? מיבעי ליה (צריך כתוב זה לדרשה הבאה) לכדתניא: **(דב' תצא כנה)**, **לא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה** - מאי תלמוד לומר? **אם שלא ילבש איש** (ראה רש"י להלן) שמלת אשה ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר תועבה היא, ואין כאן תועבה! אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים; רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה? ת"ל: **(דב' תצא כנה)**, **לא יִהְיֶה כְּלִי-גִבּוֹר עַל-אִשָּׁה, וְלֹא-יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה** - שלא יתקן איש בתיקוני אשה. אמר רב נחמן: בנזיר מותר (כשמגלה כל גופו שיגלה גם בית השחי ובית הערוה). ולית הילכתא כוותיה. אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא: חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה (שער בבית השחי)! אמר להון: מחמת זקנה נשרו. ההוא דאיתחייב נגידא (אחד שהתחייב מכת מרדות) קמיה דרבי אמי, איגלאי בית השחי חזייה דלא מגלח, אמר להון רבי אמי: שיבוקה, דין מן חבריא הוא (הניחו לו, הוא שייך לחברים ירא שמים שלא מגלח). בעא מיניה רב מרבי חייה: מהו לגלח (שער בבית השחי)? אמר ליה: אסור. אמר ליה: והא קא גדל! א"ל: בר פחתי, זמן יש לו, כל זמן שהוא גדל נושר (בהגיע שער בבית השחי לגודל מסוים נושר מעצמו). בעא מיניה רב מרבי חייה: מהו לחוך (לחך בשער בית השחי ונושר)? אמר ליה: אסור. בבגדו, מהו? א"ל: מותר. איכא דאמרי, בעא מיניה: בתפלה בבגדו (לחוך בשעת תפילה בבגד כדי שיפלו כנים ממנו הואיל ואינו נוגע בבשרו), מאי? א"ל: אסור. ולית הילכתא כוותיה. (אסור לחך שער ביד כדי להשירו, מותר לחך בבגד, היינו הגבלת איסור חיכוך שער כדי להשירו)

רש"י נזיר נט,א אם ללמד שלא ילבש - כלומר ואם אמר לך הכתוב **לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה** לכך לא קראו הכתוב תועבה היא אלא למה הוא בא ש-**לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה** וילך וישב בין הנשים שיש לחוש משום ייחוד.

בבלי נדרים מט,ב ... דביתיה דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי (אשת רבי יהודה בר עילאי יצאה וקנתה צמר גלמי ועשתה טלית עבה וקשה, רש"י: סרבל טוב), כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה (כאשר יצאה לשוק היא התכסתה בה), וכד נפיק רבי יהודה לצלווי הוה מיכסי ומצלי (וכאשר ר' יהודה יצא להתפלל היה מתכסה בה ויתירה מזה), וכד מיכסי ביה הוה מברך: ברוך שעשני מעיל (רש"י שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר). (א) בגד שלבשו איש ואשה (ב) ר' יהודה התפלל בבגד זה וגם בכל פעם שלבשו ברך עליו. משמע שמותר.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות לא ילבש גבר שמלת אשה סימן קפב

דברים האסורים משום **לא יִלְבֹּשׁ גִּבּוֹר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה** **(דב' תצא כנה)**, ובו ר' סעיפים.

סעיף א [א] המעביר שער <א> בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, א [ב] היו מכין אותו מכת מרדות. ג] בד"א, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים, אם העביר אין מכין אותו. הגה: ב ואפילו לכתחלה שרי (ר"ן פ"ב דע"ז). רק החברים נמנעים בכל מקום (שם ובב"י בשם נ"י) (וע"ל סימן קנ"ו). ומותר להעביר שיער <ב> שאר איברים ג במספרים בכל מקום. טט - הסעיפים האחרים משולבים בתוכן ההמשך.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד והביא הסוגיא דנדרים (מט:): הנ"ל, וכתב, הרי לפנינו שחסידיים ואנשי מעשה עבדי עובדא בנפשיהו ללבוש המלבוש אחד האיש ואחד האשה, כיון שאין במקום ההוא שינוי בין בגד איש לשמלת אשה. אלא שיש לפקפק קצת ולומר דהתם לא נעשה מתחלתו בייחוד לא לאיש ולא לאשה, ולעולם י"ל שאם נעשה מעיקרו בייחוד לאיש או לאשה אין ללבושו מי שלא נעשה לו. אולם המדקדק בדברי הפוסקים ידע בבירור שלא נאסר לאשה אלא מלבוש שמיוחדת צורתו לאיש, וכן אינו אסור לאיש אלא שמלה שמיוחדת צורתה לאשה, אבל מלבוש שצורתו שווה לאיש ולאשה מותר לכולם. וכדמוכח מ"ש הרמב"ם (פ"ב מה' ע"ז), ולא יעדה איש עדי אשה כבגדי צבעונין וחלי זהב במקום שאין לובשים אותן כלים ואין משימין אותו החלי אלא נשים. הכל כמנהג המדינה. וכ"כ הטור וש"ע (סי' קפב), לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש לפי מנהג המקום וכו'. הרי שתלו הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. ולכן אין להחמיר בזה כלל אפי' חסידיים ואנשי מעשה, וכההיא עובדא דנדרים (מט: ע"כ). וכן פסק הגאון ר' חיים פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' כו). ע"ש.

שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן קכז מפרט את **שו"ע י"ד סימן קפב סעיף ו** ... ז) ועכ"ז נלענ"ד פשוט שאסור לישראל לצוות או להרשות לעכו"ם ללקט שער לבן שבזקנו או שבשערות ראשו, כי בשעה שהעכו"ם מלקט - וה"ה בצבוע - את השער הלבן לשחור עובר הישראל על מה שכתבה תורה כי תועבה היא, דשייכא גם כשהמעשה נעשית ע"י עכו"ם כלעיל (אות א' ב').

ח) כן אסור לאיש להרשות לעכו"ם שילבישו שמלת אשה ומכש"כ שאסור לו לצוות לעכו"ם לעשות כן. הוא הדין לאשה שאסורה להרשות ומכ"ש שאסורה לצוות לעכו"ם להלבישה כלי גבר. כי עצם ההלבישה יש בה איסורא דאורייתא משום שהיא דבר המביא לידי תועבה. ואם קרה באיזה אופן שהוא שאחרים הלבישו איש שמלת אשה או לאשה שמלת איש, חובה עליהם להסיר אותה שמלה מיד, כמבואר לעיל (אות א' ב'). העולה להלכה א) אסור לאיש שייאמר לעכו"ם להלבישו שמלת אשה. ה"ה לאשה שאסורה לומר לעכו"ם להלבישה שמלת איש (אות א' ב' ז' ח'). ב) הלביש עכו"ם לאיש או לאשה שמלה כנ"ל (דין הקודם) או שנפלה עליהם שמלה כזו, חייבים הם להסירה מעליהם מיד (אות א' ב'). ג) אסור

לישראל לומר לעכו"ם ללקוט לו שער לבן מתוך שערות ראשו או זקנו השחורים (אות ד'). - ד) כן אסור לומר לעכו"ם לצבוע לו לשחור שער לבן שיש לו בין שערות ראשו או זקנו השחורים (שם). - ה) עבר וצבע שער לבן כהנ"ל לשחור בין שצבעו בעצמו ובין שצבעו ע"י עכו"ם, אין לחייבו להסיר את הצבע השחור מע"ג השער ולהחזירו למראה לבן כשהי' (אות ו'). - ו) אסור לישראל לבלוע תרופה שבסיבתה יהפך שער לבן שבשערות ראשו או זקנו לשחור (אות ג' ד').

לא-יהיה כלי-גבר על-אשה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) הפשט עוסק בלבישת לבוש המיוחד למין האחר (ב) היוצא מן הפשט הוא הדרש עוסק בתיקון הגוף שמשווה מראית המין האחר. תבנית הטעמים של **לא-יהיה כלי-גבר על-אשה** – מהפך פשטא זקף-קטן, מטעימה את הלאו שפשטו פונה לאשה, והדרש שעיקרו הלאו הפונה לאיש נדרש מהסיפא של החלק הראשון של הפסוק **לא-ילבש גבר שמלת אשה**, דבר המלמד שתבנית הטעמים לא תמיד קשורה למלים שהיא מטעימה. הפשט כולל ע"פ **תרגום אונקלוס**, ו-**בבלי נזיר נטא**, שלא תלבש אשה כלי מלחמה, וע"פ-**תרגום יונתן** שלא תלבש אשה צצית ותפילין וע"פ **יביע אומר** לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו' ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם. ב-**תרגום יונתן** התועבה עיקרה בהידמות איש לאשה ע"י העברת שער, ב-**בבלי נזיר נטא**, התועבה עיקרה לבישת בגד של המין האחר לשם תערובות, וכן תיקוני אשה.

לא-יהיה ... תועבת ה' אלהיך – נושא הפסוק על הפשט שלא תצא תועבה ע"י לבישת לבוש המיוחד למין האחר ועל הדרש שלא תצא תועבה ע"י תיקוני הגוף שמשווים לו מראה המין האחר. בשתי הפעולות יש כעין שנוי בהויית הלוש או המתקן הגוף, וזה עלול לגרום לתועבה (תערובות, יחוד, ניאוף)

לא-יהיה – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שמביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שאינו מביא לתועבה מ-**בבלי נזיר נטא**, משמע כי מאוריינתא אין איסור בלבישת איש שמלת אשה ולא בלבישת אשה שמלת איש כאשר אין כוונת תועבה. ואין איסור לבישת בגד שלא מיוחד לאחד המינים. אבל מחלוקת הפוסקים באילו פעולה מתחילה התועבה, רואים שיש פוסקים שלהם פשט הגמרא אינו כפשוטו.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד בביגוד תלוי הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. (נסמך על הרמב"ם (פי"ב מה' ע"ז) ו"כ"כ הטור וש"ע (סי' קפב)). אבל **שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן קכז** עצם ההלבשה יש בה איסורא דאורייתא משום שהיא דבר המביא לידי תועבה.

נשפץ ההגדרה הראשונה לפי דעת **יביע אומר לא-יהיה** – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה מביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה אינו מביא לתועבה.

אבל לפי דעת **בצל החכמה** אין כלל רב-מצב, אלא **לא-יהיה** פעולת לבישה או תיקון הגוף שמשווה לגוף מראית עין של המין האחר

כלי-גבר – מקף כרב-מצב (א) כלי יחודי לגבר (ב) כלי שאינו יחודי לגבר, כמו הבגד של ר' יהודה. בין כלים היחודיים לגבר נמצאים: (א) בגד יחודי לגבר (ב) ציצית ותפילין שהם תיקוני איש (ג) כלי מלחמה שרק גבר אמור לצאת למלחמה.

כלי-גבר – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** (א) מלבוש (ב) תיקון. ובפרוט (א) מלבושי אשה בכל גווי אסור אפילו דרך ארעי, (ב) קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה (כגון כובע, מטריה, משקפיים).

על-אשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמותרת אותה במראה אשה (ב) פעולה שמשניה למראה איש, כגון בגד, איפור, סידור שער, פאה. **ולא-ילבש** – מקף כרב-מצב (א) ממש בגד אשה (ב) תיקוני אשה למראה: ע"פ **תרגום יונתן** לא יגלח איש בית שחי ובית ערוותו ובית פניו להראות כמו אשה, וע"פ **רש"י בבלי נזיר נטא**, שלא יתקן איש בתיקוני אשה - דהכי מתרגמינן ליה שלא יכחול ושלא יפרסם בכגדי צבעונים של אשה.

ולא-ילבש – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** של המטרה (א) להידמות למין האחר (ב) להגן מפני החמה או מפני הצנה וכד'

ולא-ילבש גבר – מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **בצל החכמה** צווי או להרשות לעכו"ם להלביש הישראל או לתקן מראהו, כגון להצעירו, כדי להידמות למין האחר גם בלי מטרת תועבה. אסור שימוש בתרופה המשווה מראה צעיר. יתכן שגם טיפולים רפואיים למטרות לא ראויות, כגון שלא למטרת נישואין יהיו אסורים.

שמלת – מונח, רבוי הגבלות על פעולות תיקון לגבר שמשווים לו מראה **אשה** – אתנה, מגביל האיסור ומלמד שמותר לבישת בגד שלפי מנהג המדינה אינו מיוחד לאשה, או לבצע תיקון הגוף שאינו יחודי לאשה.

כי תועבת ה' אלהיך – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה. אפשר כי מכוון לכל פעולה שמשווה לאדם מראה שבגללו עלולים להגיע לעבירה של תערובות, יחוד, ניאוף.

כל-עשה אלה – אם היה כתוב עשה כל אלה, משמעו היה שכל הפעולות צריכות להתבצע שיגיע להגדרת תועבה. אבל ככתוב כאן כל פעולה לעצמה נכנסת בגדר תועבה.

כל-עשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמביאה או מטרתה לתועבה (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. **כל-עשה** – מרכא, רבוי הגבלות הנדרשות מ-**אלה** – סלוק, מגביל את האיסור הנוצר במצב (א) פעולה שמביאה לתועבה, ומלמד על מצב (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. כגון: טיפולים רפואיים שנועדו לחיזוק האדם בגוף ובנפש כ-**שו"ע יו"ד סי' קפב ס' ד'** – מי שיש לו חטטים בבית השחי ובבית הערוה מותר להעבירו. **ש"ך ס"ק ז'** מלבושי אשה בכל גווי אסור אפילו דרך ארעי, קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה.

בבלי נזיר נח, ... אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער. **שו"ע יו"ד סי' קפב סעיף ב דן** מי שמגלח כל שיער שבו, ד מראשו ועד רגליו, י"א ה שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה.

בבלי נזיר נטא, אסור לחכך שער ביד כדי להשירו, **שו"ע יו"ד סי' קפב סעיף ג ג** <אסור לחוך בידו בשער בית השחי ובית הערוה כדי להשירו, אבל מותר לחוך ו בבגדו להשירו.

יביע אומר לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו' ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם.

6.12 דברים תצא כא, (התשע"ה)

דברים שפטים כא, יח:

ס פי יהנה לאיש בן סוחר ומורה איננו שמע בקול אביו ובקול אמו ויפירו אתו ולא ישמע אליהם:

רש"י ויפירו אתו - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה אינו חייב, עד שיגנוב ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין. שנאמר (פסוק כ) זולל וסובא, ונאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב:

פי-יהנה לאיש בן סוחר ומורה איננו שמע – ... רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן, תבנית המרמזת על דבר עצמתי, כאן המתה של אדם בן 13 שנה עד 13 שנה ושלושה חדשים ועוד תנאים אחרים, על גניבת מעות אביו וקניית בשר ויין בכמויות מסוימות ואכילתם ושתייתם. כפ'רש"י - הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: נטילת חיים על שם סופו לפני שנעשתה עבירה חמורה של לסטים העלול להרוג. אין לזה שום אח ורע בתורה.

בן סוחר ומורה איננו שמע – ... זקף-קטן ... זקף-קטן, תבנית המרמזת על דבר חוזר וקורה. כפ'רש"י ע"פ (בבלי סנה' עא, פו) על **ויפירו אתו** - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. כת עדים מתרה בו (על גניבת כסף) ואפשר כי זאת ספק התראה, כי אפשר שיאכל וישתה שלא בנוכחותם. באה כת עדים זאת ומעידה על קלקולו הראשון. ומתרין בו (היינו מוכיחים אותו) אביו ואמו בפני הדיינים שהם שלושה. וביה"ד (שלושה) מלקהו (= **ויפירו אתו**). ואח"כ חוזר הבן על מעשיו, שזה נאמר ב-(**דב' תצא כא, יח**) **ולא ישמע אליהם:** והבאתו לדין שנית הוא ענין פסוקים (יט – כא). **ולא ישמע** – מרכא טפחא, יתור לרבות על אי השמעותו לכת העדים הראשונה, אי השמעותו להתראת כת עדים אחרת.

בבלי סנהדרין פו, א בדיון על (**שמ' מש' כא, טז**) **ס וגנב איש ומקרו ונמצא בקדו מות יומת:** מביא השוואה לבן סורר ומורה בענין כמות עדים שונות המעידות על חלקי מעשה ומה דינם אם הוזמו. להלן לשון הגמרא משולב בהסבר ע"פ עורכי שוטנשטיין ... ומודה חזקיה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו שנהרגין, מתוך שיכולים לומר הראשונים: (**פו, ב**) להלקותו באנו (שעדי פעם ראשונה הם "דבר" לעצמו, כי העידו על קלקולו הראשון, ולא ידעו שיקלקל שוב), והני אחרני - כולי דבר קא עבדי ליה (ועדי הפעם השניה הם "דבר" לעצמו, והבן סו"מ נהרג ע"פ עדותם. "חצי דבר" זה כאשר יש תלות הדדית בין העדויות. אבל אם אחת העדויות לא זקוקה לשניה כדי להחיל את הדין שלה על הנידון, אז כל עדות נחשבת ל-"דבר" לעצמו. כאן עדי הפעם הראשונה לא תלויים כלל בעדי הפעם השניה וע"פ עדותם הבסו"מ מוכה. ע"פ העדות השניה הוא במיתה, אף שהם תלויים בראשונים להיקרא שניים, אבל היות והראשונים לא תלויים בהם אז גם כת העדים השניה נקראת "דבר" לעצמו. אם הוזמו שתי הכתות, הכת העדים השניה חייבת מיתה מדין "כאשר זמם" וכת העדים הראשונה לא נהרגת אף שלמעשה נגמר דינו למיתה גם ע"פ עדותם (כי העידו על הפעם הראשונה ולכן הכת המעידה על מעשה מאוחר יותר נקראת שנייה ואז דין השניה למיתה, וכת העדים הראשונה פטורה לפי שיכולה לטעון שבאו להלקותו בלבד ולא ידעו שעתיד לחזור ולקלקל).

מחלוקת בגמרא והסברה ע"פ רש"י במצב שבן סורר ומורה שמוא לדין בפעם השניה אחר שלקה בפעם הראשונה, ושני עדים אומרים בפנינו גנב משל אביו מעות לקנות בשר ויין, ושני עדים אחרים אומרים בפנינו אכל הבשר ברשות אחרים הנך שתי כתות צריכות זו לזו ואין הראשונים יכולים לומר להלקותו באנו והוה ליה חצי דבר לחזקיה דסבר לה כר' עקיבא דאמר אין נהרגין ולר' יוחנן דאמר נהרגין כרבנן. טט – עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. לחזקיה נראה שאלו זקוקים לאלו ואלו זקוקים לאלו ולכן "חצי דבר" ולא נהרגין העדים שהוזמו. לר' יוחנן עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. ולכן המצב הוא "דבר שלם", ואז שתי הכתות שהוזמו נהרגות.

ע"פ ההסבר הנ"ל עדי הפעם הראשונה בלתי תלויים בעדי הפעם השניה. לכן אפשר כי טעם מלת **אליהם** – סלוק מגביל את העונש לכת העדים ראשונה על המעשה הראשון אם הוזמה והיא פטורה מעונש.

דברים כי-תצא כב, ז, ח:

פ [ו] פי יקרא קן-צפור | לפיך בדרך ככל-עין או על-הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על-האפרחים או על-הביצים לא-תקח האם על-הביצים:

[ז] שלח תשלח את-האם ואת-הבנים תקח-לך למען ייטב לך והארכת ימים: ס

תו"א קן-צפור ב"מ קב א, ראה חולין קלח - קמב

רש"י אם מצווה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצוות חמורות **תורת משה - אלשיך הקדוש - דב' דף רמז**

ואם עסק המצווה אינו לעוף כנף (טט שהו מן ההפקר) כי אם עם אנוש כערכי כל שכן שאין קץ לשכרי.

ועל דרך זה אמרו רבותינו ז"ל (**חולין קמב, א**) שגלה הקב"ה אריכות ימים בע"ה במצווה חמורה ומצווה קלה, כבד את אביך ושלוח הקן, ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים.

טט לפיך - פזר

פזר - תנהו לעניין אחר כגון ראה לפניך - כלומר ראה מן שר המצווה הקלה ביותר, בדבר מן ההפקר שאין לך בה חסרון כיס, שאין בה צורך במחשבה רבה, דיבור ורק מעשה קל כלאחר יד, אל שר המצוות החמורות הימנה שבהן יש השקעת מחשבה דיבור ומעשה של זמן וחסרון כיס. שאין הקב"ה מקפח שר כל בריה.

כל מרחב המצוות מן הקלה אל החמורה, שר בסיסי ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים. ובנוסף יש לכל מצווה שר המיוחד לה.

אבל פזר הילכתי ראה בבלי חולין קלח - קמב.

בבלי חולין קמא,ב

ההוא דאתא לקמיה דרבא, א"ל: תימה מהו? אמר: לא ידע האי גברא דעוף טהור חייב לשלוחי? אמר ליה: דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא, אמר ליה: האי ידעי לך, מתניתין היא: אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת - חייב לשלח, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי ותפסה; וליחוש לחשדא! כלאחר יד.

[ו]ן פִּי יִקְרָא קַן-צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר

בְּדָרְךָ בְּכָל-עֵינַי אֲנִי עַל-הָאָרֶץ – אזלא-גרש מונח פסק (= מונח לגרמיה) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ובגלל רבוי המונח עשוי ללמד יוצאים מן הכלל אחדים

[ו]ן פִּי יִקְרָא קַן-צִפּוֹר | לְפָנֶיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין ארבע פזר,

(א) הרמז לנאמר במשנה זה הכלל (לכל התורה כולה): כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה - אין לוקין עליה. והמשך הגמרא מלמד מצבים שונים לשימוש בכלל זה. וכמוסר כל זמן שאפשר צריך לתקן.

(ב) כהסבר הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף על בבלי חולין קמא,ב, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי (כעין גדר) ותפסה; – רבא רצה רק להחזיק בשיירי מצווה של גדול האדמורי"ם – הקב"ה, בחפץ שנעשה בו מצווה לה'. ומכאן לימוד לחיוב כל שיירי מצווה. (ג) לומד משילוח הקן בצפור שהקדיש (א) למזבח (ב) לבדק הבית ומרדה ונמלטה או נגולה או מתה, לשאר הקדשים למזבח או לבדק הית. לגבי מזבח נשאים בקדושתם לגבי בדק הבית פוקעת קדושתם כמו הצפור שהוקדשה ופקעה קדושתה ואפשר לקיים בה מצוות שילוח הקן.

(ד) לימוד על אחריות לערכין

בבלי חולין קמא,ב בחולין אבל לא במוקדשים. אמאי לא? דאמר קרא: (זב' כ"ח בבב') **שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם** - במי שאתה מצווה לשלחו, יצא זה - שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. ... הני מוקדשין היכי דמי? ...

דברים כ"ג,כד:

וְהוֹצֵאתֶם אֶת-שְׂנֵיהֶם אֶל-שַׁעַר הָעִיר הַהוּא וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ
אֶת-הַנֶּעֱרָה עַל-דֶּבֶר אֲשֶׁר לֹא-צָעֲקָה בְּעִיר וְאֶת-הָאִשׁ עַל-דֶּבֶר אֲשֶׁר-עָנָה אֶת-אִשֶׁת רַעְהוּ
וּבְעֶרְתָּ הָרֶעַ מִקֶּרְבֶּךָ: ס

וּסְקַלְתֶּם אֹתָם – קדמא מרכא בְּאֲבָנִים וּמָתוּ – זרקא סגול

ליקוטי ביאורי המצוות מהרמב"ם כיצד מצוות הנסקלין. ... ובית הסקילה גבוה שתי קומות, עולה לשם הוא ועדין וידיו אסורות, ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו והוא נהפך ונופל על לבו לארץ.

אם מת בה יצא, שהרי נאמר (שם' מש' י"ט,ג) **סְקוּל יִסְקַל או-יָרֶה וַיָּרֶה**

הנה השווה הנסקל שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ.

ואם לא מת מדחיפה זו, מגביהין העדים אבן שהייתה מונחת שם משא שני בני אדם והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו. אם מת בו יצא. ואם לאו רגמתו בכל ישראל, שנאמר יד העדים תהייה בו בראשונה להמתו ויד כל העם באחרונה.

בְּאֲבָנִים וּמָתוּ – זרקא סגול, להוסיף מיתה בנפילה לקראת האבנים להחשב כמיתה בְּאֲבָנִים (זרקא) שהיא הסקילה.

ובלשון **הרמב"ם** הנה השווה הנסקל שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ.

כאן הזרקא מתאר ממש את הסקילה בלשון **הרמב"ם** והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו.

דברים כ"ג,כד: **סְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלת ומתו

אפשר שהכניסה לרגשות הנידונים בשעת הסקילה ילמד מטעמי הקרא **דברים כ"ג,כד:** **וּסְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלים **בְּאֲבָנִים וּמָתוּ**

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו),

האשה נסקלת בכסותה כי נוח לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו כעין קיצור ימים),

האשה נסקלת בכסותה כי נוח לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

תבנית הטעמים זרקא סגול לרבנן בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים (כמו ברחל, יעקב, משה ואהרן, משה) כי ממחר מיתתו ועבור האשה **מאריך** זמן מיתה.

לרבי יהודה עבור האשה הנסקלים בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים

דברים כ"ג,כד: **סְקַלְתֶּם אֹתָם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ** - קדמא מרכא זרקא סגול,

קדמא – ארבע אמות לפני בית הסקילה, מפשיטים את בגדי הנידון.

מרכא זרקא סגול – רבוי שלבים בתהליך הסקילה. שלב א' דחיפה ע"י עד אחד, שלב ב' הפלת אבן כבדה הנשאת ע"י שני העדים והעד השני שומט ידו, שלב ג' אם עדיין לא מת, הנוכחים רוגמים את הנידון באבנים.

6.13 דברים כי-תבוא כו,א

וידידי הבאת ביכורים: **דברים תבוא כו,ט: ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את-הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש:**

פסוקים להמשך הדין

דברים תבוא כו,י: ועתה הגה הבאתי את-ראשית פרי האדמה אשר-נתתה לי ה' והנחתו לפני ה' אלהיך והשתמחת לפני ה' אלהיך: **(שמ' בא ג,ה)** והנה כי-ביאת ה' אל-ארץ הפנעני והחתי והיבוישי אשר נשבע לאבותי לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את-העבדה הזאת פחדש הנה: בפסוק זה נמנים רק חמשה עממים, וכן יש לשייך חלקם לארץ זבת חלב ודבש. **(במדבר מטות לב,ג)** ויתן להם משה לבני-גד ולבני ראובן ולחציון שבטו מנשה בן-יוסף את-ממלכת סיחון מלך האמורי ואת-ממלכת עוג מלך הפשוט הארץ לעריה פגבלת ערי הארץ סביב: לפי הדרשה המלים ויתן להם משה אינו מתיחסות ל- לבני-גד ולבני ראובן אלא רק למנשה.

(דברים עקב יב,י) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את-ה' אלהיך ללכת בכל-דרךיו ולאגבה אתו ולעבד את-ה' אלהיך בכל-לבוך ובכל-נפשך:

אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, בכורים [עמוד רצט טור 2]

אפילו בארץ ישראל אין מביאים בכורים מכל מקום, שנאמר כאן: **(ד' תבוא כו,ט) ארץ זבת חלב ודבש**, ונאמר להלן: **(שמ' בא ג,ה) ארץ זבת חלב ודבש**, מה להלן ארץ חמשת עממים, אף כאן ארץ חמשת עממים (טט – ע"פ ספרי), שהם: **(שמ' בא ג,ה) הפנעני והחתי והיבוישי**, פרט לפרזי וגוגשי שאינם ארץ זבת חלב ודבש (טט – ע"פ רמב"ן שמ', מלבי"ם דב'). ויש מהתנאים סוברים שמביאים בכורים מכל ארץ ישראל (טט – מכילתא שמ' שם, מלבי"ם שם). **מעבר-הירדן***, נחלקו תנאים: חכמים סוברים שמביאים משם (טט – ת"ק בכורים פ"א מ"י, וכן ת"ק בספרי שם), ור' יוסי הגלילי אמר אין מביאים בכורים משם, שאינה ארץ זבת חלב ודבש (טט – ע"פ ספרי, בכורים שם), אף על פי שהיא מארץ האמורי (טט – רמב"ן שמ', רמב"ן במ' כא,כא). ולא נחלקו אלא אם חייבים מדבריהם, אבל מן התורה אף חכמים מודים שאין מביאים מעבר הירדן, שאינה זבת חלב ודבש (טט – מהרי"ק שורש קכב; כ"מ ורדב"ז בכורים פ"ב ה"א בדעת הרמב"ם שם. ועי' רמב"ן שמות שם שמשמע שסובר שמחלוקת התנאים היא מדאורייתא). יש מהתנאים סוברים הטעם שאין מביאים מעבר הירדן, לפי שכתוב: **(ד' תבוא כו,י) אשר-נתתה לי**, ולא שנטלתי לי מעצמי, וראובן וגד בחרו להם חלקם מעצמם⁴⁴. ולדבריהם חצי שבט מנשה, אף על פי שהם גם כן בעבר הירדן, ואינה ארץ זבת חלב ודבש, חייבים בכורים, שהם לא בחרו מעצמם, אלא משה נתן [עמוד שא טור 1] להם חלקם, כמו שכתוב: **(במ' מט' לב,ג) ויתן להם משה** וגו'⁴⁵. הלכה שמביאים מעבר הירדן מדבריהם⁴⁶. וכן מביאים מסוריא* מדבריהם, לפי שהקונה בסוריא כקונה בפרוור שבירושלים⁴⁷. אבל המביא בכורים מחוץ לארץ אינם בכורים⁴⁸, ואפילו מעמון ומואב ובבל, שהן חייבות בתרומה ומעשר מדבריהם, אין מביאים מהן בכורים⁴⁹.

אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך ג, בכורים [עמוד ש טור 1] 44. ברייתא בירושלמי בכורים פ"א ה"ח, ובספרי פ' תבא: אשר ה' אלהיך נתן לך (וי"ג: לתת לנו), ר' שמעון אומר פרט לשבער הירדן שנטלו מעצמם. [עמוד שא טור 1] 45. במדבר לב ג. ירושלמי שם. 46. רמב"ם בכורים שם כת"ק, ועי' פה"מ"ש שם. ועי' סה"מ"צ מ"ע קכה, ובמהדורת הר"ח הליר שם, ובפתח דבר עמ' טז. ועי' תוספת בכורים בענין תוספת בכורים שאינה מפירות הארץ. 47. משנה סוף חלה; רמב"ם שם. ועי' סה"מ"צ מ"ע קכה ובפתח דבר לה"ח הליר הנ"ל. ועי' סוריא מחלוקת אם דינה לכל דבר כארץ ישראל. 48. רמב"ם שם. ועי' עטור בכורים בענין עטור בכורים מפירות חוץ לארץ. 49. רמב"ם שם, ע"פ ירושלמי פ"ג ה"ה, ועי' כ"מ. ועי' סמ"ג עשין קלט שגורם גם מצרים, ועי' דים פ"ד מ"ב ורמב"ם תרומות פ"א ה"א וה"ו.

(ד' תבוא כו,י) ועתה הגה הבאתי את-ראשית פרי האדמה אשר-נתתה לי ה' כתב ה-**ברכת ציון** (הרב בן-ציון אבא שאול זצ"ל) בפר' עקב על פסוק **(ד' עקב יב,י) ועתה ישראל מה ה' ... שכל מקום שכתוב "ועתה" מורה על ענין התשובה**. לכן גם בענינינו **(ד' תבוא כו,י) ועתה הגה הבאתי** רומז על התשובה ש-**(משנה ר"ה פ"א,מ"ב) בעצרת** (חג השבועות, חג הבכורים, העולם נידון) על פירות האילן. לכן בחג השבועות יש לשוב בתשובה כדי שיצאו זכאין בדין על פירות האילן. (הבא הסבר של "ועתה" ארבע ושל שלוש של חלקי התשובה)

הדין הבא הובא גם ב-**(ד' עקב יב,י)**

רמב"ם ה' תשובה פ"ב, מהות תשובה, ארבעה שלבים: (ה"ב) עזיבת החטא, חרטה, (ה"ד) ודוי, קבלה לעתיד. ארבעה שלהים מתאים לטעם רביע בתפקיד ארבע בפסוקים **(בר' ג,כב) ועתה ופרי-אשכול ידו**, מתאים מאד ל-**(שמ' יתרו יט) ה' ועתה**, **(הושע יב,יב) ועתה**, וע"פ הרמב"ם **בריש ה' תשובה** ... ונתבארו כאן **ג' ענינים**, א. וידוי פה. ב. חרטה. ג. קבלה לעתיד לא לחטוא. שיש שלושה שלבים מתאים לטעם זקן-גדול בתפקיד שלוש בפסוק **(במ' שלח יז,יז) ועתה**, אבל צ"ע מה ילמדו הטעמים ב-**(ד' עקב יב,י) ועתה**, וב-**(ד' וא' ד,א) ועתה ישראל שמע**.

בן איש חי שנה ראשונה פרשת כי תבוא שבזה מקבלם בתשובה כאשר אמר דסגי להו **בודוי וחרטה בעזיבת החטא**, מתאים מאד ל-**(במ' שלח יז,יז) ועתה**

משאת המלך סימן עז ... צ"ע דבמצות תשובה כתב הרמב"ם **בריש ה' תשובה** ... ונתבארו כאן **ג' ענינים**, א. וידוי פה. ב. חרטה. ג. קבלה לעתיד לא לחטוא. ... מיהו הגר"א כפי' **(משלי כח,יג) ומוך ועתה ועתה ירחם**: כתב, כי בעל תשובה צריך **ד' דברים והן עזיבת החטא**. וידוי. חרטה. וקבלה שלא לעשות עוד. ונתבאר דד' ענינים הם, ואף על פי דלכאורה קבלה ועזיבת החטא חד הוא, וגו' **משאת המלך סימן עט בענין וידוי יוה"כ** כתב הרמב"ם **בריש ה' תשובה ז"ל**, כיצד מתודין אומר אנה השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כן וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו עיקרו של וידוי וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי"ז משוכח עכ"ל. והנה נתבאר כאן **ד' פרטים בוידוי** א. אנה השם שהוא כעין תפילה, דבפשוטו נראה שאין זה רק לפי שצריך להתודות לפני ה' כמוש"כ הרמב"ם, אלא שאף תפילה היא שז"ל "אנא" ב. פירוט החטא כמוש"כ ועשיתי כן וכך ג. חרטה ונחמה על החטא כמוש"כ והרי נחמתי ובושתי במעשי ד. קבלה לעתיד וכמוש"כ ולעולם איני חוזר לדבר זה, ועי' סיים הרמב"ם וזהו עיקרו של וידוי.

משנה ביכורים פ"א,מ"ג אין מביאים בכורים חוץ משבעת המינים לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים (פרשנים: לפי שהן גרועין) ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר אין מביאים בכורים קודם לעצרת אנשי הר צבועים הביאו בכוריהם קודם לעצרת ולא קבלו מהם מפני הכתוב שבתורה **(שמ' מש' כג,טז) וחק הקציר בכנר ממשך אשר תזרע בשדה**: **פירוש הרבמ"ץ למשנה ביכורים פ"א,מ"ג** אין מביאים לא מתמרים שבהרים וכי'. מה טעם, שאינו מן המובחר. תניא רשב"ג אומר אין מביאים תמרין אלא מיריחו, ואין קורין אלא על הכותבת, ר' שמעון בן אלעזר אומר רמוני עמקים מביאין וקורין. **פירוש המשנה לרמב"ם** ... ולא יביא מן הזיתים הכחושים שהרי אמר זית שמן ולא אמר ארץ זית ודבש. יריחו – ריח, יראת שמים

===- ברור הכתוב **אַרְץ זְבַת חֶלֶב וְדֶבֶשׁ** בפרשת **כי-תבוא**

הכתוב **אַרְץ זְבַת חֶלֶב וְדֶבֶשׁ** בתבנית טעמים תביר מרכא טפחא סלוק או אתנח מופיע בתורה תשע פעמים (4 בשמות, 1 בויקרא, 4 בדברים) ופעמיים בנביא. עם הצטברות המקורות העשויים להיות קשורים לכתוב בתבנית טעמים זאת, מוצע הרעיון שכל אחד מהמופעים מלמד על נושא יחודי בשבח ארץ-ישראל. תבנית הטעמים של **זְבַת חֶלֶב** – מרכא טפחא, מלמדת על רבוי בענין היחודי, וטעם **אַרְץ** – תביר בא לחלק בשבח ורבוי ולומר שחלק מסוים פחות מובחר ומשובח מהחלק האחר. לכן אם יש מצווה (מדאורייתא או מדרבנן) הקשורה לענין היחודי היא לא חלה על החלק הפחות משובח. טעם **וְדֶבֶשׁ** – סלוק או אתנח יגביל באופן מסוים את אי החלות. בפר' **כי-תבוא** יש שני מופעים של הכתוב **אַרְץ זְבַת חֶלֶב וְדֶבֶשׁ**, אחד בוידוי ביכורים, אחד בוידוי ביעור מעשר שני.

מוצע רעיון לדרוש שמביאים ביכורים רק מחלק מארץ-ישראל ע"פ **אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, בכורים [עמוד רצט טור 2]** אפילו בארץ ישראל אין מביאים בכורים מכל מקום, שנאמר כאן: **(דב' תבוא מוט) אַרְץ זְבַת חֶלֶב וְדֶבֶשׁ**, ונאמר להלן: **(שמ' בא יג, ה) אַרְץ זְבַת חֶלֶב וְדֶבֶשׁ**, מה להלן ארץ חמשת עממים, אף כאן ארץ חמשת עממים (טט – ע"פ ספרי), שהם: **(שמ' בא יג, ה) הַכְּנַעֲנִי וְהַחִטִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי**, פרט לפריזי וגרגשי שאינם ארץ זבת חלב ודבש (טט – ע"פ רמב"ן שמ', מלבי"ם דב').

הכתוב **(דב' תבוא מוט) אַרְץ** – תביר **זְבַת חֶלֶב** – מרכא טפחא **וְדֶבֶשׁ** – סלוק, מרכא טפחא מרבה הביכורים משבעת המינים מחצי שבט מנשה בעבר הירדן, תביר ממעט את חלק האמורי שבעבר הירדן ומותיר חלקו בעבר הירדן המערבי. מתוך חלק ארץ-ישראל שבא מחמשת העממים לא יביאו את הביכורים הלא מובחרים, כל מין והאזור שבו אינו מובחר או שהפרי אינו מובחר. דבר המסוכם ב-**אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, [בכורים] [עמוד שג טור 1]** אין מביאים בכורים אלא מן המובחר, שנאמר: **מֵאֲרֶזְתָּהּ, וְלֹא כָל אֲרֶזְךָ**¹⁴⁰, **לְמַעַט שְׂאִינָה מִן הַמּוֹבְחָר**¹⁴¹. לפיכך אין מביאים לא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ולא מזיתי שמן שאינם מן המובחר¹⁴²... ואם הביא שלא מן המובחר כגון תמרים שבהרים ותאנים סורות ומרוקבות וענבים מאובקים ומעושנים¹⁴⁵ – נחלקו אמוראים: עולא ור' יוחנן אמרו לא נתקדשו, וריש לקיש אמר נתקדשו... הלכה שלא נתקדשו¹⁴⁷.

מצאנו ב-**אנצ' תל' כרך ג, [בכורים]**, שבכורים מארץ-ישראל מביאים ממקומות משובחים ומפירות משובחים. הקטע הבא הוא חלק מדיון בהבאת ביכורים ב-**ירושלמי ביכורים פ"א, ה"א, ה"ב** ובו הכתוב **(במ' קרח יח, ג) בְּאֲרָצָם** – ממעט שותפות ישראל ונכרי בארץ-ישראל (במקומות המשובחים שמהם מביאים בכורים) מלהביא בכורים. נוסף לכך את הנלמד ב-**בבלי חולין קלה, ב - קלו, א**, בענין ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות לגבי חיוב תרומות, מעשרות, ראשית הגז, עריסות להפרשת חלה, בכור. בדגן הנכרי לוקח חלקו ויש דיון האם הישראלי מפריש רק על חלקו או גם על חלק הנכרי, ובשאר הדברים מתברר כי שותפות הנכרי פטרה אותם מההפרשות השונות. לכן אפשר כי גם בענין ביכורים שותפות הנכרי תפטור את הפירות מהבאת ביכורים.

נעיינו ב-**במדבר קרח יח, ג**: **כִּפּוּרֵי כֹל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם אֲשֶׁר-יָבִיאוּ לָהֶּן לֶךְ יִהְיֶה כֹל-שְׁהוֹר כִּבְיֹתָהּ יִאֲכָלוּ**: הפסוק הוא חלק מפסוקי כ"ד מתנות כהונה. התורה שבע"פ דורשת אותו: (א) לשותפות בא"י (ב) לשתי הלחם כמנחה חדשה **(במ' קרח יח, ג) כִּפּוּרֵי כֹל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם אֲשֶׁר-יָבִיאוּ לָהֶן לֶךְ יִהְיֶה** – גרשיים דרגא תביר מרכא טפחא מונח אתנח, גרשיים ... תביר מרמז לכעין יצא להקל ולהחמיר. שותפות הנכרי בשדה או בבהמה בארץ ישראל ממעטת (השותפות גורמת להקל) אותם מתרו"מ, בכורים, ראשית הגז, עריסות להפרשת חלה, בכור. ולהחמיר למאן דאמר שבדגן הנכרי לוקח חלקו ויש דיון האם הישראלי מפריש רק על חלקו או גם על חלק הנכרי. אם הישראל חייב להפריש תרו"מ על כל השדה של השותפות אזי זה להחמיר.

(במ' קרח יח, ג) כֹּל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם אֲשֶׁר-יָבִיאוּ לָהֶן – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורה לנושא שתי הלחם של שבועות, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. **בבלי מנחות פד, ב**, ... ת"ל: וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה; ואין לי אלא שתזרע, עלו מאליהן מנין? תלמוד לומר: בשדה; ואין לי אלא בשדה, מנין לרבות שבגג ושבחורבה ושבצעיץ ושבספינה? ת"ל: **(במ' קרח יח, ג) כִּפּוּרֵי כֹל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם**; ואף על פי שהפסוק נאמר על בכורים כפ"רש"י דורש ממנו למנחת שתי הלחם של שבועות. **רש"י מסכת מנחות פד, ב**, ת"ל חג הקציר בכורי מעשיך – חג שאתה מביא בכורים שתי הלחם יהא קודם לכל אשר תזרע בשדה אפי' לחדש של שעורים.

מנין שתהא קודם לבכורים – של חטין שגדלו בגג ובחורבה דהאי דתנן מן המובחר היינו למצוה. ת"ל **(במ' קרח יח, ג) כִּפּוּרֵי כֹל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם** – אפי' בגג דנאמר כאן **(במ' קרח יח, ג) כִּפּוּרֵי כֹל-אֲשֶׁר בְּאֲרָצָם** ונאמר להלן בכורי קציר חטים מה בכורים האמור להלן שתי הלחם [קודם לכל] אף כאן שתי הלחם [קודם] לכל בכורים שבארצכם.

דברים כי-תבוא כו,טו: השקיפה ממעון קדשך מן-השמים וברך את-עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ס

וידיד ביעור מעשר שני: (ד' תבוא כו,טו) ארץ זבת חלב – תביר מרכא טפחא ודבש – סלוק. כאשר מרכא טפחא מרבה כל המעשר שני, תביר ממעט את המעשר שני הלא מובחר, והמעשר שני הפדוי, מעשר שני טמא פודין מעשר שני במיוחד מאזורים רחוקים בארץ-ישראל, וכסף הפדיון מובא לירושלים ולא הפירות, אז לא נאמר עליו ביעור מעשר שני. אפשר כי גם מעשר שני וביעור מעשר שני מוגבל לפירות טובים של ארץ-ישראל כגון: **משנה מסכת מעשר שני פ"ג,מ"ו** פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים ושלא נגמרה מלאכתן סלי ענבים לגת וסלי תאנים למוקצה בית שמאי אומרים יחזור מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים ובית הלל אומרים יפדה ויאכל בכל מקום רבי שמעון בן יהודה אומר משם רבי יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על פירות שלא נגמרה מלאכתן שיפדה מעשר שני שלהם ויאכל בכל מקום ועל מה נחלקו על פירות שנגמרה מלאכתן שבש"א יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים ובה"א יפדה ויאכל בכל מקום והדמאי נכנס ויוצא ונפדה:

[מ"ט] מעשר שני שנכנס לירושלם ונטמא בין שנטמא באב הטומאה בין שנטמא בוולד הטומאה בין בפנים בין בחוץ בית שמאי אומרים יפדה ויאכל הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ ובה"א הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בוולד הטומאה בפנים: **[מ"י]** הלקוח בכסף מע"ש שנטמא יפדה רבי יהודה אומר יקבר אמרו לו לרבי יהודה ומה אם מעשר שני עצמו שנטמא הרי הוא נפדה הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא אינו דין שיפדה אמר להם לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן הוא נפדה בטהור ברחוק מקום תאמרו בלקוח בכסף מעשר שאינו נפדה בטהור ברחוק מקום:

נטע רבעי – כרם רבעי: (ד' תבוא כו,טו) ארץ זבת חלב – תביר מרכא טפחא ודבש – סלוק. אפשר כי מרכא טפחא מרבה את הנטע רבעי – כרם רבעי לשבח בשביל פירות בירושלים ובשביל להכין מהם נסכים לבית המקדש בטהרה, וטעם תביר רימוז למעט פדיון כרם רבעי בתחום בארץ-ישראל הסמוך לירושלים ולהעלותו אליה כנאמר ב-**משנה מסכת מעשר שני פ"ה,מ"ב** כרם רבעי היה עולה לירושלם מהלך יום אחד לכל צד ואי זו היא תחומה אילת מן הדרום ועקרבת מן הצפון לוד מן המערב והירדן מן המזרח ומשרבו הפירות התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה ותנאי היה הדבר שאימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה רבי יוסי אומר משחרב בית המקדש היה התנאי הזה ותנאי היה אימתי שיכנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה. מעבר לתחום זה פודין הנטע רבעי.

פירוש הריבמ"ץ למשנה מעשר שני פ"ה,מ"ב

כרם רבעי היה עולה לירושל' מהלך יום אחד לכל צד. פי' כל כרם רבעי שהיה רחוק מירושלים לא היה נפדה, ותיחמו חכמים את התחומין מן הדרום כרמים שבאילת, ומן הצפון הכרמים שבעקרבת, וממערב לוד, וממזרח הירדן, מאי טעמ', בשביל שהיו עושיין יין בטהרה לנסכין, ולא היו ענבין מצויות, התקינו שיהיו כל עינבי כרם רבעי עולין לירושל' מהלך יום אחד לכל צד, והרחוקין מזה השיעור נפדין. (ט – מרחק יום אחד הלכה זאת מרבנן ראה ר"ש) **משרבו הפירות בירושל' התקינו שיהא נפדה סמוך לחומה.** פי' אפי' כרם רבעי העומד בצד החומה של ירושל'. **ותנאי היה התקין אימתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה.** כלומר כיון שיראו שימעטו הפירות יחזרו להעלות כל עינבי כרם רבעי ככתחילה.

ר' יוסי אומר משחרב וכר', כלומר חורבן הבית גרם התנאי הזה, ואימתי שיכנה בית המקדש יחזור הדבר לכמות שהיה כתחילה, להעלות הענבין של כרם רבעי בירושל'.

פירוש המשנה לרמב"ם מעשר שני פ"ה,מ"ב מה שחייבו להעלות כרם רבעי לירושלם מכל מקום שבינו ובין ירושלם מהלך יום או פחות הוא כדי למלאות שוקי ירושלם בפירות, והוא אמרם כדי לעטר שוקי ירושלם בפירות. וכאשר נתרבו הפירות בירושלם התקינו שיהא רשאי לפדותו ואפילו סמוך לחומה, והתנו בעיקר תקנה זו שלא תהיה תמידית לכל הדורות אלא מתי שירצו יחזור הדבר לכמות שהיה שמה יתמעטו הפירות ונצטרך להעלותם ....

ר"ש משנה מעשר שני פ"ה,מ"ב

כרם רבעי - שאמרה תורה קדש הלולים וגמר קדש קדש ממעשר שני שצריך להעלות פירות לירושלים או לפדותם להעלות הדמים לירושלים ותיקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא פירות עצמן יעלה ויאכלם שם כדפרשי' בפ"ק דביצה (דף א א) כדי לעטר שוקי ירושלם בפירות ובירושל' (הל' ב) א"ר הילא בראשונה היו עושיין בטהרה לנסכין ולא היו ענבים מצויות התקינו שיהא עולה לירושלים מהלך יום אחד משרבו המדות התקינו שיהא נפדה אפי' בכרם העומד בצד חומה לירושלים: **אימתי שירצו** - אם יראו שיתמעטו הפירות יחזיר הדבר לכמות שהיה ומה שביקש רבי אליעזר להפקיר כרמו לעניים (ביצה פ"א דף ה א) לפי שלאחר חורבן נתמעטו הפירות ולא היה יודע שנמנו חבריו והתירו משום חורבן:

דברים כי תבוא כז,ב: והיה ביום אשר תעבדו את-הנרדן אל-הארץ אשר-ה' אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדלות ושרת אתם בשיר: ביום אשר תעבדו את-הנרדן

והקמת לך אבנים גדלות ושרת אתם בשיר: זרקא מונח מונח סגול, כעין הוספות אחדות מסוג הענין על הענין, ו/או הורדות אחדות מסוג הענין מהענין. נסמן ההוספות או ההורדות בתוך פ' רש"י (ב) והקמת לך – (טט – הוספה (הושע ד,ט) ושתים עשרה אבנים הקים והושע בתוך הן) בירדן, (טט – הורדה (הושע ד,ח) וישאו שתי עשרה אבנים מתוך הן) ואחר כך תוציא משם אחרות ותבנה מהן מזבח בהר עיבל; נמצאת אתה אומר: שלשה מני אבנים היו: שתיים עשרה בירדן, וכנגדן בגלגל, וכנגדן בהר עיבל, כדאיתא במסכת סוטה (לה, ב) **שפת"ח** ג' מיני אבנים שכתב רש"י ר"ל ג' מיני מקומות. (טט: האבנים מהירדן הובאו להר עיבל ושדו סיד וכתבו התורה וקלפו והביאו לגלגל, או שהביאו האבנים מעיבל לגלגל)

דברים כי תבוא כז,ד: והיה בעברכם את-הנרדן

תקימו את-האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום באתר עיבל ושרת אתם בשיר:

והיה בעברכם את-הנרדן – זרקא מונח סגול, כעין הוספות אחדות מסוג הענין על הענין, ו/או הורדות אחדות מסוג הענין מהענין. נסמן ההוספות או ההורדות בתוך פ' ר' יוסף בכור שור (ד) תקימו את-האבנים האלה באתר עיבל - עתה קבע להם מקום להיות מונחות שם (נראה שמדבר בקבוצת האבנים השניה שמוסיפה מהירדן על הארץ). לפי שהיתה הקללה כנגד **תר עיבל**, צוה שתהא נכתבת שם לפנייהם כשיקבלו עליהם הקללה, אם לא יקיימו; ועוד, להיות נחמה לאותן שעומדין על הקללה בהר עיבל (ראה להלן, יג), שהתורה אצלם.

6.14 דברים תבוא כז,א (התשע"ה)

והמקבילה בביצוע בפועל, **יהושע ד,ג**: וצנו איתם לאמר
שאז-לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הכנענים הכין שמים-עשרה אבנים
והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר-תלינו בו הגלילה: ס

דברים כי תבוא כז,ג:

**וְכַתְּבֶתָּ עֲלֵיהֶן אֶת-קַל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרֶךָ
לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-הִיא אֲלֵהֶיךָ וְנָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֶיךָ לְךָ:**

[ג] **וְכַתְּבֶתָּ עֲלֵיהֶן** – מונח רביעי, לפחות ארבע, כאן כפירוש **בעה"ט** בפסוק (**דב' תבוא כז,ח**) **הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב**, בגימטריא **גם בשבעים לשונות**, בפרשה זו נעלם סמ"ך לומר א"פ שכתוב (פסוק ב) ביום אשר תעברו את הירדן; נתיחוק ס' מילין קודם שהקימו את האבנים; כדאיחא בסוטה (עיי"ש לג: ב וסנהדרין מד: א):

דברים כי תבוא כז,ח:

וְכַתְּבֶתָּ עַל-הָאֲבָנִים אֶת-קַל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב: ס
הַתּוֹרָה בְּסִימְנִיה, י"מ גִּמְפַּל בְּנִישׁ, הַתְּשִׁנ"ט ע' ק"ה, **שפת"ח** מפנה לפירושו ב-**דברים א ה** **בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה** מכאן אמרו חז"ל שניתנה התורה בשבעים לשון, רמז לדבר במילת היטב – ה, הי, היט, היטב בגימ' שבעים.

וְכַתְּבֶתָּ עַל-הָאֲבָנִים – מונח רביעי, לפחות ארבע, כאן כפירוש **בעה"ט** בפסוק (**כז,ח**) **הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב**, בגימטריא **גם בשבעים לשונות**, ראה גם **דברים כי תבוא כז,ג**,

דברים א ג – ה:

[ג] **וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה בְּעֶשְׂתֵּי-עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱתוֹ אֱלֹהִים:**
[ד] **אֲחֵרֵי הַפְּתוּחַ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֶת עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֶת בְּאֶדְרָעִי:**
[ה] **בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמָר:**

אפשר כי ענין לדרוש שיעור מרומז בטעם תלישא-גדולה בתחילת הענין **דברים א ג** **דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל** – תלישא-גדולה, פסוק ד' הוא כעין מאמר מוסגר המלמד על זמן הדיבור - הבאור ותחילת פסוק ה' מלמד מקום הדיבור – הבאור. והמשכו הוֹאִיל מֹשֶׁה **בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמָר:** כאילו נאמר **דברים א ג** **דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱתוֹ אֱלֹהִים: דב' א ה** הוֹאִיל מֹשֶׁה **בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמָר**

נמצא כי טעם תלישא-גדולה המלמד שיעור מוצא דרשת השיעור בקרא **דב' א ה** הוֹאִיל מֹשֶׁה **בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת** ומקיש בכעין **ג"ש בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה** אל הקרא **דברים כי תבוא כז,ח** **הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֵר הַיִּטֵּב:** ודורש מגימטריאת צירופי אותיות היטב שבעים לשון.

שבעים לשון נמצא גם ב-בראשית נח עם טעם תלישא-גדולה.

דברים כי-תבוא כז:

- ס [טו] **אָרוֹר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת ה' מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בְּסִתֵּר וְעָנִי כָל-הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן: ס**
- [טז] **אָרוֹר מִקְלָה אֲבִיו וְאָמוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [יז] **אָרוֹר מְסִיג נְבִיל רַעְהוּ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [יח] **אָרוֹר מְשֻׁגָה עוֹר בְּדָרֶךְ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [יט] **אָרוֹר מִטָּה מְשַׁפֵּט גֵר-יָתוּם וְאֶלְמָנָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן:**
- [כ] **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-אִשְׁתׁ אֲבִיו כִּי נָקָה כְּנַף אֲבִיו וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [כא] **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-כָּל-בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [כב] **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-אֶחָתוֹ בֶּת-אֲבִיו אוֹ בֶּת-אָמוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [כג] **אָרוֹר שֹׁכֵב עִם-חֲתָנָתוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס** [כד] **אָרוֹר מְכַה רַעְהוּ בְּסִתֵּר וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [כה] **אָרוֹר לֹקַח שָׂחָד לְהַכּוֹת נַפְשׁ דָּם נָקִי וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס**
- [כו] **אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא-יָקִים אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: פ**

דברים כי תבוא כז,טו:

ס אָרוֹר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה תוֹעֵבַת ה' מַעֲשֵׂה יְדֵי חָרָשׁ וְשֵׁם בְּסִתֵּר וְעָנִי כָל-הָעָם וְאָמְרוּ אָמֵן:

אָרוֹר הָאִישׁ - מונח פזר - תנהו לענינו כאן - הרחקה של עושה ומדיח בסתר לע"ז ולעניניו אחר - גל עיני ואביטה - אפשר כפי' **בעל הטורים** (ד) קול רם, וסמיך ליה האיש אשר יעשה פסל, לומר שבקולו של רם; היינו בקול הקב"ה שמעו דיבר אנכי ולא יהיה לך, **בְּסִתֵּר**, ד' במסורה, ושם בסתר, מכה רעהו בסתר (להלן כז; כד), כי אתה עשית בסתר (ש"ב יב; יב) בענין בת שבע, כי תאכלם בחסר כל בסתר (להלן כז; נז), לומר אם תעשה בסתר; תאכל בחסר כל בסתר: ראה פזר תלישא

דברים כי תבוא כז,טז: **ס אָרוֹר מִקְלָה אֲבִיו וְאָמוֹ**

וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן:

ס אָרוֹר - זקף-גדול, ענין של שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, שלוש שותפים ביצירת אדם, שני אנשים אביו ואמו ואחד הקב"ה, המרומז בטעם זקף-גדול שתי נקודות כנגד שני יו"ד וקו כנגד ו"ו בגי' כ"ו המרמז לשם הוי"ה. המקלל אביו או אמו בשם ה' מתחייב מיתת בית דין.

ראה **זקף-גדול**

דברים כי-תבוא כז,ז: אָרוֹר מְסִיג נְכוּל רַעְיוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס

אָרוֹר – זקף-גדול, ענין של שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, מתואם עם **מ' דש"י** בפסוק **דברים שפטים יט,יד: לא תְּסִיג נְכוּל רַעְיוֹ אֲשֶׁר נְכוּלֵי רַאשֵׁינִים בְּנִחְלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאָרְצְךָ אֲשֶׁר הָיָה אֲלֶיךָ נְתֹן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ: ס**
המסיג גבול בארץ ישראל עובר בלא תסיג ולא תגזול, המסיג גבול בחו"ל עובר בלא תגזול.
ומדרשו בהקשר לפסוקים אחדים שכאן העוסקים בעריות, ארוור המסיג אשת רעהו.
ראה **זקף-גדול**

דברים כי-תבוא כז,נא: אָרוֹר שִׁכְבַּ עִם-כָּל-בְּהֵמָה וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס

אָרוֹר – זקף-גדול, ענין של שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, מתואם עם **ויקרא קדשים כ,יז [טו] וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבֵהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֵת-הַבְּהֵמָה תִּהְיֶנּוּ: [טז] וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל-כָּל-בְּהֵמָה לְרִבְעָה אֵתָהּ וְהִרְנִיתָ אֵת-הָאִשָּׁה וְאֵת-הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוֹ דְּמִיתָם בָּם: מנחת חנוך מצוה ר"י לא תשכב עם בהמה (וחיה ועוף בכלל זה) – זכר רובע ונרבע (שתי נקודות), **מצוה ר"א** אשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה, ומצוה ר"י נלמד גם על טומטום ואנדרוגינוס שאסורים בלהיות נרבעים (נקודה אחת)
ראה **זקף-גדול****

דברים כי-תבוא כז,נב: אָרוֹר שִׁכְבַ עִם-אֶחָתוֹ בֵּת-אָבִיו אֹו בֵּת-אִמּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס

אָרוֹר – רביעי, ארבעה איסורים מתואם עם **ויקרא קדשים כ,יז [יז] וְאִישׁ אֲשֶׁר-יִקַּח אֶת-אֶחָתוֹ בֵּת-אָבִיו אֹו בֵּת-אִמּוֹ וְרָאָה אֶת-עֶרְוַתָּהּ וְהִיא-תִּרְאָה אֶת-עֶרְוַתוֹ תִּסַּד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֶחָתוֹ גִּלְהָ עֹנֵו וְיָשָׂא: מנחת חנוך מצוה קצ"ב שלא לגלות ערות אחות בכל צד בין שהיא אחות מאב לבד לבין שהיא אחות מאם לבד, בין שהיא אחות מאנסות אביו ובין שהיא אחות מאם מן הזנות ... שנאמר **ו' אח"מ יח,ט** ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ [לא תגלה].
ראה **רביעי****

דברים כי-תבוא כז,נג: אָרוֹר שִׁכְבַ עִם-חֲתַנְתּוֹ וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: ס

אָרוֹר – זקף-גדול, ענין של שלוש נקודות, לפנינו שתי דרכים להסביר שלוש נקודות.
א' חותנת בחיי האשה בשלושה לאויים: משום אם אשתו, משום אשת איש (אם היא נשואה), משום אשה ובתה.
ב' ע"פ **מנחת חנוך מצוה ר"ג ערות אשה ובתה, מצוה ר"ד ערות אשה ובת בנה, מצוה ר"ה ערות אשה ובת בתה**, מביא הארוור הזה, ומסביר כי בחיי אשתו השוכב והאשה הנוספת נשרפין. אחרי מות אשתו מחלוקת תוספות ורמב"ם סוברים כרת אחרי מות האשה לעומת רש"י ועוד ראשונים שאין כרת.
כמו כן התורה אסרה שלוש נשים כלפי מעלה אמה ושתי זקנותיה, (היינו חמות ואמה וחמותה) ושלוש נשים כלפי מטה בתה, בת בתה ובת בנה. ורבנן גזרו על עוד ארבע כלפי מעלה (אמהות של הזקנות) ועוד שתיים כלפי מטה (בת בת הבת, בת בת הבן).
ראה **זקף-גדול**

דברים כי-תבוא כז,נו: אָרוֹר אֲשֶׁר לֹא-יָקִים אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל-הָעָם אָמֵן: פ

רמב"ן (כו) אֲשֶׁר לֹא-יָקִים אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת - כאן כלל את כל התורה כולה, וקבלוה עליהם כאלה ובשבועה; לשון רבנו שלמה. ולפי דעתו, כי הקבלה הזאת - שיודה במצות בלבו ויהיה בעיניו אמת, יאמין שהעושה אותן יהיה לו שכר, והעובר עליהן יענש; ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטלה לעולם, הנה הוא ארוור. אבל אם עבר על אחת מהן, כגון שאכל החזיר והשקץ לתאותו, או שלא עשה סוכה ולולב לעצלה, איננו בחרם הזה; כי לא אמר הכתוב 'אשר לא יעשה את דברי התורה הזאת', אבל אמר: אבל אמר: **אֲשֶׁר לֹא-יָקִים... לַעֲשׂוֹת; כטעם "קיימו וקבלו היהודים עליהם" (אס' ט,כו). [והנה הוא חרם המורדים והכופרים].
ובירושלמי בסוטה (ז,ד [כא,ד]) ראיתי: **אשר לא יקים** - וכי יש תורה נופלת? רבי שמעון בן יקים אומר: זה החזן; רבי שמעון בן חלפתא אומר: זה בית של מטון, דמר רב הונא רב יהודה בשם שמואל: על הדבר הזה קרע יאשיהו (ראה מ"ב כב,יא), ואמר: עלי להקים. רבי אסא בשם רבי תנחום ברבי חיאיא: למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק, הרי זה בכלל **אָרוֹר**.
ידרשו ב'הקמה' הזאת - בית המלך והנשיאות, שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה; ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו, והיה יכול להחזיק התורה ביד הרשעים המבטלים אותה, הרי זה **אָרוֹר**. וזה קרוב לענין שפירשנו. ואמרו על דרך אגדה: זה החזן בשעה שאינו מקים סיפרי תורה להעמידן כתקנן שלא יפולו. ולי נראה: על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתבו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (יד,ח), שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו שמצוה ולאחריו, שמצוה לכל האנשים והנשים לראות הכתב ולכרוע, ולומר: "זאת התורה אשר שם משה" וגו' (דב' ד,מד); וכן נהגו.**

אָרוֹר – רביעי, (א) הגבהת ספר תורה לארבע כיוונים **רמב"ן** ... ובירושלמי בסוטה (ז,ד [כא,ד]) ראיתי: **אשר לא יקים** - וכי יש תורה נופלת? רבי שמעון בן יקים אומר: זה החזן; ... ולי נראה: על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתבו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (יד,ח), שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו, שמצוה לכל האנשים והנשים לראות הכתב ולכרוע, ולומר: "זאת התורה אשר שם משה" וגו' (דב' ד,מד); וכן נהגו.

אָרוֹר – רביעי, (ב) **רמב"ן** ... רבי אסא בשם רבי תנחום ברבי חיאיא: למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק, הרי זה בכלל **ארוור**
אֲשֶׁר לֹא-יָקִים אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה-הַזֹּאת – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה ההלכה או הענין הנידון לַעֲשׂוֹת אוֹתָם. כאן כפי' **הרמב"ן** ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטלה לעולם, הנה הוא **אָרוֹר**.

6.15 דברים נצבים כט, ט
מקריאת תורה לראש השנה

בראשית וירא כא, א: וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
בראשית וירא כא, ב: וַתֵּהָרֵג וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים:

וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או הענין.
פֶקֶד אֶת-שָׂרָה – מרכא טפחא, יתור לרבות כפ' רש"י (כא, ג), יצחק-לי – ישמח לי – ישמח עלי. ומדרש אגדה (ב"ר נג, ח): **הרבה עקרו** נפקדו עמה; **הרבה חולים** נתרפאו בו ביום; **הרבה תפלות** נענו עמה; **לכך רב שחוק** בעולם.
יצחק-לי – מקף כרב-מצב: (טט - א) ישמח לי – ישמח עלי
(טט - ב) **עץ יוסף**: שכל השומע יצחק וישמח על ידי לא מצד עצמי (יפ"ת)

וְהָיָה – תביר, מיעט, כנדרש ב-**מדרש רבה פר' נגו**, אמר רבי יהודה ברבי סימון אע"ג דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאוה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו.
ויתירה מכך נאמר ב-**בבלי נדה כה, ב** ... אמר רב יצחק בר אמי: אשה מזרעת תחילה (בהשפעת מלאך התאוה) - יולדת זכר, איש מזרע תחלה - יולדת נקבה, טט – כל הריונות העולם צריכים למלאך תאוה, ובפרט לבן זכר. אבל היות **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** לאברהם אבינו ב-**(בר' וירא יח, י)** **וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךְ כֵּצֶת סִיחָה וְהִנֵּה-בֶן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ** לכן הריונה של שרה מאברהם היה ע"י כבוד ה', ממועט ממלאך תאוה.

וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא על כל אחד חל אותו ענין או מצטרפים ביחד כדי ששרה תוכל להרות וללדת ולא יפקדו בכך, כנאמר ב-**מדרש רבה פר' נגה**, רבי יהודה אמר (טט - א) **כַּאֲשֶׁר אָמַר** ליתן לה בן, (טט - ב) **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**, לברכה בחלב (שתוכל להניקו), א"ל רבי נחמיה (הלא) [וכי (ע"פ עץ יוסף)] כבר נתבשרה בחלב? אלא מלמד שהחזירה הקב"ה לימי נערוותיה (טט – כדי שתוכל ללדת, ממילא תתברך בחלב), (טט - ג) רבי אבהו אמר נתן אני יראתה על כל אומות העולם דלא יהון מונין לה וצווחין לה עקרתא (טט – שיפקדו שהיא ילדה, ופ' רש"י על **(בר' וירא כא, ג)** **הַיְגִיקָה בְנִים שָׂרָה**) **(ב"ר נג, ט)** ומהו **בנים** לשון רבים? ביום המסתה הביאו השרות את בניהם עמהם, שהיו אומרות: לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק! [והיניקה אותם] (ראה ב"מ פז, א), (טט - ד) ר' יהודה בשם ריש לקיש עיקר מטרין (רהם) לא היה לה, וגלף לה הקדוש ברוך הוא עיקר מטרין (רהם), **המשך מדרש רבה** זה מקשר את פקידת שרה לענין של בית דין.
אמר רבי אדא בעל פקדונות אני, עמלק הפקיד אצלי חבילות של קוצים והחזיר לו הקדוש ברוך הוא חבילות של קוצים שנאמר **(שמואל א טו)** פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל, שרה הפקידה אצלי מצות ומעשים טובים, החזיר לה הקדוש ברוך הוא מצות ומעשים טובים **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** (טט – שמלידת יצחק כל עם ישראל יעשה מצוות ומעשים טובים).

טט – הקשר לר"ה (א) לבוא לבית דין עם מצוות ומעשים טובים, ובית הדין מרומז במלה **וְהָיָה** ע"פ **שמות רבה (שנאן) פרשת וארא פרשה יב, ד** **וְהָיָה נֶתַן קֶלֶת וְכָרְד (שמו' וארא ט, ג)**. כל מקום שהוא אומר וה' - הוא ובית דינו שלמעלה. **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא, א)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה הַמְטִיר עַל-סֵדֶם (בר' וירא יט, ב)** - הוא וסנקליטין שלו. **וְהָיָה נֶתַן קֶלֶת וְכָרְד (שמו' וארא ט, ג)** - הוא וסנקליטין שלו. הקשר לר"ה (ב) לבוא לבית דין דווקא ביום הדין שהוא ראש השנה מפורש ע"י **רמב"ן (א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר** – הריון; **כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר** -- בלידה; לשון רבנו שלמה. ואין **פקידה** אלא לשון **זכירה** והשגחה על הנפקד, כגון **פֶקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים (בר' ויחי נכה)**; **פֶקֶד פִּקְדוֹתַי אֲתֶכֶם (שמו' ג, טז)** **וַיִּפְקֹד שְׁמִשׁוֹן אֶת-אֲשֶׁתוֹ בְּגֵי עֵינַי (שפטים טו, א)**, אף כאן; **וְהָיָה זָכַר אֶת-שָׂרָה וַעֲשָׂה לָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר**. וכן הלשון בכל העקרונות היולדות: ברחל - **וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל (בר' וישלח לב, ב)**, ובחנה - **וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א, יט)**; וכך אמרו **(בבלי ר"ה לב, ב)**: **פקדונות הרי הן כזכרונות**. טט – בצורת לימוד לאחור ממלת זכרונות למלת פקדונות ולראש השנה. מלת זכרונות מקשרת (א) לברכת זכרונות שהיא אחת משלוש הברכות המיוחדות בתפילת מוסף של ראש השנה (מלכויות זכרונות שופרות) (ב) רמז לקריאת התורה בפרשת **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** בראש השנה ולקריאת ההפטרה בזכרון חנה בספר שמואל א פ"א.

הקשר לר"ה (ג) חישוב ממועד לידת יצחק למתי היתה פקידת שרה לפני ה' **מחזור מפורש ע' קסו**: מחלוקת האם בשורת הלידה (תחילת פר' וירא) היתה בפסח (ב"ר מח, יב) או בתשרי (בבלי ר"ה יא, א) ומיד חזרה שרה לנעוריה. ומזה הסקה מתי נפקדה שרה, ולכמה חדשי הריון נולד יצחק.
דבר בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ו **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה** אמר רבי יצחק כתיב **(במ' נשא הכח)** **וְאִם-לֹא נִטְמָאָה הָאִשָּׁה וְשָׂרָה הָיָה וְנִקְמָה וְנִנְרָעָה זָרַע**; זו שנכנסה לביתו של פרעה ולביתו של אבימלך ויצאת טהורה אינו דין שתפקד (כביכול תחשד לסוטה תשתה מי המרים ותמצא זכאית), אמר רבי יהודה ברבי סימון אף על גב דאמר רבי הונא מלאך הוא שהוא ממונה על התאוה אבל שרה לא נצרכה לדברים הללו אלא הוא בכבודו **(בר' וירא כא, א)** **וְהָיָה פֶקֶד אֶת-שָׂרָה (בר' וירא כא, ב)** **וַתֵּהָרֵג וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו** מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, **בֶּן לְזִקְנָיו**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, **(בר' וירא כא, ב)** **לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים**; רבי יודן ור' חמא, רבי יודן אמר לט' חדשים נולד שלא יהיו אומרין גרוף מביתו של אבימלך, רבי חמא אמר לשבעה שהם תשעה מקוטעים, רבי הונא בשם רבי חזקיה בחצות היום נולד נאמר כאן **מוֹעֵד** ונאמר להלן **(דב' ראה טו, ו)** **כִּכְּאוּ הַשְּׁמַשׁ מוֹעֵד צִאתָךְ מִמִּצְרַיִם**.

עץ יוסף שבעה שהם תשעה מקוטעים כדפרש"י והאב"א לקיים גירסתנו והכי פירושו לשבעה שלמים שהם תשעה מקוטעין שאוחזים יום אחד מחדש שלפניהם ויום אחד מחדש שלאחריהם, והשני ימים חשובים כשני חדשים מקוטעים.
ענף יוסף לשבעה שהם תשעה מקוטעים. היפ"ת מחק גירסא זו. וכתב דגרסי לשבעה שהם מקוטעים. דס"ל כדאמרין בפ"ק דר"ה דנזכרה שרה בר"ה וילדה בפסח וְאוֹתָהּ שָׁנָה מְעוּבֶרֶת הִיָּתָה. ומשום דאפ"ה ליכא ז' שלמים הוצרך לומר דילדה למקוטעים (ועיין בעץ) פ' **ענף יוסף** מתאים למהלך **בבלי ר"ה יא, א** שזכרון שרה עלה בראש השנה, ראה סיכום השוואה בין שתי הדעות.

דבר בבלי ראש השנה יא, א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב **(בר' וירא יח, ד)** **לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלַיךְ**. אימת קאי (מתי הוא עומד באיזה זמן

בשנה נאמרה בשורה זאת)) ? אילימא בפסח וקאמר ליה בעצרת (האם מבשר בשבועות שישוב בשבועות) - בחמשין יומין מי קא ילדה (התתכן לידה ל-50 יום)? אלא דקאי בעצרת וקאמר ליה בתשרי (האם מבשר בשבועות שישוב בסוכות) – אכתי (עדיין). בחמשה ירחי (בין סיון לתשרי) מי קא ילדה (התתכן לידה ל-5 חדשים, למעשה 4.25 חדשים)? אלא דקאי בחג (הבשורה בסוכות), וקאמר לה בניסן (שהלידה בפסח). אכתי בשיאת ירחי מי קא ילדה (התתכן לידה ל-6 חדשים)? תנא: אותה שנה מעוברת היתה (שמוסיף חדש אדר ב). - סוף סוף, כי מדלי מר יומי טומאה - בצרי להו (תחילה היו 7 ימי טומאה וזה מקצר את השבעה חדשים)! - אמר מר זוטרא: אפילו למאן דאמר יולדת לתשעה אינה יולדת למקוטעין, יולדת לשבעה - יולדת למקוטעין, שנאמר (שמואל א א, כג) וַיְהִי לְתַקְפוֹת הַיָּמִים, מיעוט תקופות - שנים, ומיעוט ימים – שנים (אורך תקופת שמואל 91 יום ו-7.5 שעות, שתי תקופות כ-182.5 יום, שהם ששה חדשים ירחיים ו-5.5 ימים, אבל פרש"י ורד"ק לתקופות הַיָּמִים - מיעוט תקופות - שנים, מיעוט ימים - שנים: לששה חדשים ושני ימים (כל חדש הריון נחשב 30 יום, לכן 6 חדשים הם 180 יום ועוד 2 ימים). מכאן ליולדת לשבעה שילדת למקוטעין (כמו חנה את שמואל 6 חדשים ו-2 ימים בחדש השביעי). בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה, מנלן? אמר רבי אלעזר: אתיא פקידה פקידה, אתיא זכירה זכירה: כתיב ברחל (בר' ויצא ל, כב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-רַחֵל, וכתיב בחנה (שמואל א א, ג) וַיִּזְכֹּר ה' וַתִּזְכֹּר ה' וַתִּזְכֹּר זכירה זכירה מראש השנה, דכתיב (וי' אמר נג, כד) (טט על ראש השנה בַּחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי פָּאָתָד לַחֲדָשׁ יִהְיֶה לְכֶם) שְׁבַתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה. פקידה פקידה - כתיב בחנה (שמואל א ב) כי פקד ה' את חנה (ולפני כן נאמר - וַיִּזְכֹּר ה' (שמואל א א, ט)), וכתיב בשורה (בראשית כא) וה' פקד את שרה.

מציאת זמן פקידת שרה בראש השנה ע"י דרשת שרשרת של מלים במשמעות דומה (כדוגמת גזרה שוה). נאמר על ר"ה (וי' אמר נג, כד) שְׁבַתוֹן זָכְרוֹן. מלת זכרון מעבירה לחנה שבה נאמר ויזכרה ה', ועוד נאמר בה כי פקד ה' את חנה, מלות פקד ה' מעבירות אל (בר' וירא כא, א) וְהָיָה פְקֹד אֶת-שָׂרָה. תוצאת דרשת השרשרת כי (בר' וירא כא, א) וְהָיָה פְקֹד אֶת-שָׂרָה היה בראש השנה עליו נאמר בפר' אמר שְׁבַתוֹן זָכְרוֹן תְּרוּעָה.

הערות בדרשת בבלי ראש השנה יא, א הגמרא מלמדת על משכי הריון בדרך כלל. כי לא הקשתה מחוה שילדה לשעה קלה, ולא מהכתוב (שמואל ב ג, יא) וַיִּשְׁבֹּב אֶרְוֹן הָאֵל בֵּית עֶבֶד אֲנִי שְׁלֵשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּבְרָד ה' אֶת-עֶבֶד אֲנִי וְאֶת-כָּל-בֵּיתוֹ: שאשתו וכולותיו ילדו באופן אחד זכר כל שבועיים, ובאופן אחר לשלושה חדשים. וגם לא הקשתה מבני יעקב שנולדו לששה חדשים ועל כך מבוסס הפירוש שגם לוי היה איש (בן שלש עשרה שנה ויום אחד) ככתוב (בר' וישלח לד, כה) וַיְהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּיּוֹמִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בָנִי-עֶצְבֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חֲרָפוֹ וַיִּכְאוּ עַל-הַעֵיר בְּשֶׁטַח וַיַּהַרְגוּ כָל-זָכָר: אבל הביאה הוכחה כי שמואל נולד אחרי ששה חדשים ושני ימים, ור' יוסף קרא מפרש "לעת חיה או לתשע חדשים או למקוטעין".

סיכום השוואתי בין שתי השיטות: (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, (ב) בבלי ראש השנה יא, א (א) הבשורה הייתה בפסח, "כעת חיה" שאמר המלאך היה לפסח הבא. שרה אמנו חזרה לנעוריה מיד, בחדשים שאחרי כן קבעה קביעות, בראש השנה (א' תשרי) נפקדה – עלה זכרונה לפני ה' ובית דינו זכתה בזכות מצוותיה ומעשייה הטובים להוושע בהריון. אותה שנה מעוברת הייתה, אזי ניסן הוא חדש שמיני מראש השנה. אם ההריון היה בראש השנה היה יצחק נולד לכשבעה וחצי חדשים (היינו חדש שמיני וזה מסוכן שלא יתקיים). אבל אם נאמר שהפקידה, היינו הזכרון היה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי, והלידה הייתה בט"ו ניסן, והייתה שנה מעוברת, אז יהיה יום אחד לפני שבעה חדשים שלמים ויום אחד אחרי שבעה חדשים שלמים, וזה יהיה שבעה שהם תשעה למקוטעין. (ב) הפקידה הייתה בראש השנה לפני הבשורה שהייתה בט"ו תשרי – חג סוכות, שרה נטמאה ואחרי שבעה ימים נטהרה והרתה בסמוך לכך היינו בערך כ"ב תשרי. בזמן הריונה היה חודש עיבור, לכן הריונה נמשך בין בערך כ"ב תשרי ובין ט"ו ניסן עת נולד יצחק בשעה ו' ביום, וארך ששה חדשים וכשלושה שבועות. זה נקרא שבעה שהם מקוטעים.

הסבר ע"פ תבניות הטעמים של בראשית וירא כא, ב: וַתִּהְיֶה וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזָקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֲתוֹ אֱלֹהִים: וַתִּהְיֶה – תרסא, בתפקיד שיעורי זמן הריון בדרך כלל, ושהנולד בר קיימא, ברית מילתו ביום שמיני, והבכור פדינו לשלושים יום. וַתֵּלֶד – קדמא, מלידת יצחק נלמד שאפשר שהלידה תקדים בכחדשיים ע"פ (א) בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, או שתקדים בשלושה חדשים ע"פ (ב) בבלי ראש השנה יא, א) והנולד יהיה בר קיימא. לְמוֹעֵד – זקף-גדול, בתפקיד שלוש. ע"פ בבלי ראש השנה יא, א ... בפסח נולד יצחק מנלן? כדכתיב (בר' וירא יח, יד) לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ. מלת לְמוֹעֵד בכתוב זה משמעה אחד משלושה רגלים. הגמרא נשאת בכך שהבשורה לשרה הייתה במועד – חג הסוכות והלידה בט"ו פסח. רגל אחד בלבד אחרי הבשורה. אבל ע"פ בראשית רבה (וילנא) פרשה נגו, (בר' וירא כא, ב) לְמוֹעֵד – זקף-גדול, בתפקיד שלושה רגלים. הבשורה הייתה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. הזכירה הייתה בראש השנה, ההריון היה בערך י"ג תשרי והלידה בט"ו ניסן – חג – רגל פסח. בין הבשורה והלידה עברו כל הפסח של הבשורה, שבועות, סוכות - שלושה רגלים, או שבועות, סוכות, וברגל השלישי נולד יצחק. וזה שבעה חדשים שהם תשעה מקוטעים. אפשר שיש לכך השלכה הלכתית לענין בל תאחר כגון בהבאת נדרים ונדבות עד שלושה רגלים. הסבר אחר למלת לְמוֹעֵד וטעם זקף-גדול. לְמוֹעֵד – המלה מדברת על מועד הבשורה.

לְמוֹעֵד – עץ יוסף המכוון ליציאת מצרים, שעמד זכותו (של יצחק) לבניו להצמיח זמן גאולה בשעה וזמן לידתו (נזה"ק), וכן מהרז"ו וכמ"כ במכילתא בעצם היום הזה יצאו וגו' מו' שעות ולמעלה וכמ"ש פר"א פכ"ט ע"פ "בעצם היום הזה נמול אברהם" בגבורת השמש בחצי היום. אם יצחק נולד בט"ו ביום אז הבשורה שהיתה בשלישי למילה, היתה בט"ו ניסן (ולא כסוכרים שבי"ד ניסן). לכן מלת "מועד" אינה מכוונת לברית המילה של אברהם. אלא עשויה להיות מכוונת לְמוֹעֵד – המכוון לברית בין הבתרים, לְמוֹעֵד – הגאולה העתידה, עתידים להגאל ב-ט"ו ניסן כנאמר (מיכה ז, טו) כִּימֵי צִאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאֶנּוּ נִפְלְאוֹת:

ע"פ אור החיים לזקנינו. ... כי חסר בעת הלידה נפש מעולם העליון להוליד ולא היתה לו אלא מעלמא דנוקבא, יכוין הכתוב כי לידה אז, וגם ילדה בו הכנת לידה אחרת לזקנה שנית של אברהם וגו' וַתֵּלֶד וגו' הודיע שילדה לשני זמני זקנתו האחד הוא עת לידתו, והשניה היא ההכנה לעת זקנה אחרת של אברהם שהוא זמן העקידה. ע"פ אור החיים לזקנינו – אתנח, מגביל ללמד שבלידה זאת של יצחק הוא היה עם נפש מעלמא דנוקבא, המוגבלת לעומת נפש מעלמא דדוכרא. אבל וַתֵּלֶד – קדמא, מלמד שבלידה זאת הקדימה הכנה ללידה אחרת שתרחש בעת העקידה של יצחק.

לפיכך **ותהר** – תרסא, יהיה בתפקיד בעל בחינה נעלה, כעין מחיצות של עולמות רוחניים עלמא דנוקבא, מעלמא דדוכרא. בעת עקידת יצחק תצא ממנו נפש מעלמא דנוקבא ותהיה בו לידה שניה שבה תיכנס בו נפש מעלמא דדוכרא. ע"כ ע"פ אור החיים.
בן – טפחא בתפקיד פותח טפה להתאפיין מהכתוב אחריו.
שָׁרָה לְאֶבְרָהִם בֵּן – דרגא תביר טפחא - קבוצת פרטים מצטרפים לענין המאופיין ע"י **לִזְקֵנֵי** – אתנה, בתפקיד הגבלות המאפיינות את הכתוב לפניו **בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נגו, ... (בר' וירא כא,ב) שָׁרָה לְאֶבְרָהִם בֵּן לִזְקֵנֵי** (טט – אפיון מגביל א) מלמד שלא גנבה זרע ממקום אחר, (טט – אפיון מגביל ב) **בֵּן לִזְקֵנֵי**, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לו, ע"פ **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית וירא פכ"א בֵּן לִזְקֵנֵי** - שתי מלות הן זיו איקונין, מלמד שהיה זיו איקונין שלו דומה לאביו, (טט – אפיון מגביל ג) **מדרש תנחומא (בובר) פרשת וירא סימן לו (בר' וירא כא,ב) ותהר ותלד שָׁרָה לְאֶבְרָהִם בֵּן לִזְקֵנֵי**. הקיש עיבורה ללידתה, מה עיבורה שלא בצער, אף לידתה שלא בצער, (טט – אפיון מגביל ד) חזקיה בר חייא אמר מהו **לִזְקֵנֵי**, טוחן ולא פולט, (טט – אפיון מגביל ה) **לִזְקֵנֵי** שהיה זקן הרבה.

6.16 דברים נצבים כט,ט (התשע"ה)

דברים נצבים כט,ז – יח:

[וי] פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אֶזְרוֹתָא אוֹ מְשַׁפְּתָא אוֹ-שֹׁבֵט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֱלֹהֵינוּ לְלַכֵּת אֶת-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵם. פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם שֹׁרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה:

[יח] וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהִתְפַּרְדֵּי בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלָף לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת-הַצִּמְאָה:

(ט,ט) פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם - מונח תלישא-גדולה

אִישׁ - מונח, אפשר שהוא כעין מרבה את התבנית או התבניות שאחריו

אוֹ-שֹׁבֵט - מונח גרשיים אוֹ מְשַׁפְּתָא אוֹ-שֹׁבֵט - דרגא מונח רביע

תבנית הטעמים הנ"ל היא כעין הרכבה של שתי תבניות: (א) אִישׁ אֶזְרוֹתָא אוֹ-שֹׁבֵט - מונח גרשיים ... [מונח] רביע

(ב) אוֹ מְשַׁפְּתָא אוֹ-שֹׁבֵט - דרגא מונח רביע

נפרט: (א) אִישׁ אֶזְרוֹתָא אוֹ-שֹׁבֵט ... מונח גרשיים ... [מונח] רביע, כעין יצא מן הכלל ונראה מההסבר להלן שיצא ללמד על

עצמו. פי' **אשל אברהם** על **רש"ל**. פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם - פ'רש"י שמא – לפני כן ביאר את הענין, וכעת מבאר את המלה, שאין פירוש פֶּן

מלשון אזהרה, כבכל מקום, אלא פירושו: "שמא" ישנו דבר זה. (אבל אפשר שזה נלמד מהמקף של פֶּן-יֵשׁ כרב-מצב משמע "פן" (א)

בד"כ משמעו אזהרה (ב) באופן יוצא דופן משמעו שמא

אוֹ מְשַׁפְּתָא אוֹ-שֹׁבֵט - דרגא מונח רביע, רמז לאבדן "תמים תהיה עם ה'" שארע לאדם הראשון ונכנס בו התחכמות. מבאר **אור החיים**

(דב' נצ' כט,ז) מהות התחכמות המרומזת כאן, לר' עקיבא בשבועה (אלה) צריך שלבו ופיו יהיו שווים. **מתחכם** הפלוגי וסבור לכרות ריבוי

העונש לעשותו מועט עליו ועל בניו כמה שמבטל בלבו השבועה ...

אכן כוונת הכתוב הוא לבל יחשוב אדם בדעתו להקל מעליו עול העונש ויסבור בדעתו שאינו עושה עול בזה אלא משתדל בשכלו

לבל יתחייב בכל הקללות ולעולם אינו חושב בדעתו לעבור פי ה' גדולה וקטנה, וכנגד זה אמר הכתוב פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם שֹׁרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ

וְלַעֲנָה פירוש שעתה אינו אלא שורש, ומודיע שממנו יפרה ראש ולענה כאשר אבאר, ופירש הכתוב מה הוא השורש ואמר (דב' נצ'

כט,ז) וְהָיָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים, אמר והיה לשון שמחה כי ישמח בשומעו שהדבר חיובו הוא מצד האלה שזה גיד שזולת

האלה לא יתחייב, (דב' נצ' כט,ז) וְהִתְפַּרְדֵּי בְּלִבּוֹ יבטח שלא תבא עליו הקללה כסיבת לבבו על זה הדרך, (דב' נצ' כט,ז) לֵאמֹר

פירוש יאמר שְׁלוֹם יְהִי־לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת וגו' פירוש הגם שישביעם משה ויענה אמן הוא יבטלנו בלבנו, והעיקר בשבועה הוא הלב,

וכדברי ר' עקיבא שאמר (שבועות כ"ו) האדם בשבועה שצריך שיהיה לבו ופיו שוים, וכל שמבטל בלבו הגם שמוציא בשפתיו אין אנו

הולכים אלא אחר מחשבת הלב, והוא אומרו כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלָף כי העיקר שתלוי בו ענין השבועה הוא הלב ולזה כינה לו

השרירה, ובמה שלא יקבל השבועה בלבו לא יתחייב כל העונש האמור בין על עצמו לא יתחייב אלא עונש עבירה אחת כמו שכתבנו,

בין הבנים בניו לא יחייבם כח שבועתו, בין בענין הערבות על הזולת, והוא אומרו לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת-הַצִּמְאָה פירוש ספות ל'

כריתה, ופירוש רוח הוא כינוי לריבוי, וצמאה הוא כינוי למועט, והכוונה שמתחכם לכרות ריבוי העונש לעשותו מועט כמה שמבטל

בלבו השבועה:

דעת זקנים מבעלי התוספות (כט,ז) פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם. זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אֲשֶׁר לְבָבוֹ פְּנֵה הַיּוֹם ותהיה מחשבתו

לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד פֶּן-יֵשׁ בְּכֶם שֹׁרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה

כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה

לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה (כדעת ר' עקיבא שבלי קבלה שלב אין תוקף לשבועה) וא"כ (דב' נצ' כט,ז) בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלָף לְמַעַן

סְפוֹת הַרְוָה כלומר שירצ' להוסיף החטאי' שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים

שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא

יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו

בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ינין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה'

לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

גם כאן (דב' נצ' כט,ז) וְהִתְפַּרְדֵּי בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהִי־לִי פלוני מתרחק מיצר הרע לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל

ועריות. אבל מוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

שבועת משה אינה שבועה פרטית אלא שבועה על דעת הציבור שאינה מתבטלת באי קבלה בלב, ולא מועילה התחכמות. היא כמו צווי

מחלט של ה' לאדם הראשון לא לאכול מעץ הדעת, גם לא חצי שיעור.

פֶּן-יִשָּׁכַחְכֶם – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש משראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי** (דב' ע"ג, כט, מט) **הַנְּסֻתָּרֹת לְה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגֻלֹת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ**. כתב רש"י ז"ל: נקוד על **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ** ועל עי"ן ד"ע"ר", **לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גזרים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא הירושלמי (סוטה ז, ה) שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסתרות, אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסתרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכ"פ חטא ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: **בְּכֶם** הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסתרות. ופירוש " **בְּכֶם** הותרה הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסתרות. ויש שפירש **בְּכֶם** הותרה הרצועה" כשאמר משה **בְּכֶם**, כלומר **פֶּן-יִשָּׁכַחְכֶם** אז הותרה הרצועה להעניש על הנסתרות.**

פֶּן-יִשָּׁכַחְכֶם – מונח תלישא-גדולה, (א) כעין מחיצה – התחייבות על הנסתרות (כעין מעבר למחיצה) (ב) רמז למספר אותיות מנוקדות כפ' **רבינו בחיי** מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד לה' אֱלֹהֵינוּ (י"א אותיות) כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד **לָנוּ וְלִבְנֵינוּ** (י' אותיות מנוקדות מלמעלה) במקומו. ועל כן הוצרך לינקד עי"ן (במלת עַד) כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט, כח: הַנְּסֻתָּרֹת לְה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנְּגֻלֹת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת. ס

דברים נצבים ליט: הערתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ
החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ו**בחרת בתיים למען תחיה אתה וזרעך:**

הערתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת א' ה' ה' המהווים שם אהו"ה, יש המכנים אותו שם בינה, יש המכנים אותו שם הדעת, יש המכנים אותו אור הגנוז, שם המחיה את הבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה, שם המניע כח המצמיח, כח הצומח, שם קפיצת הדרך, בינה, גי' טו"ב, ר"ע אמר לרבי ישמעאל שהעליה לשמים היא ע"י השם הזה או הקרא "אלקי השמים ואלקי הארץ" "את השמים ואת הארץ"

רש"י (יט) **הערתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** – שהם קיימים לעולם; וכאשר תקרה אתכם הרעה, יהיו עדים שאני התרתי (ז) בכס בכל זאת (ראה ספ"ד שו). דבר אחר (ח) (שם): **הערתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ** וגו' – אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם: שמה שנו את מדתם? שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר "זורח השמש ובא השמש" (קה' א, ה) (ט – החיות והתנועה מכח השם אהו"ה המאוזן בר"ת)? הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם: שמה שנתה מדתה? שמה זרעתם אותה ולא צמחה? או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים (טט – החיות וכח הצמיחה מכח השם אהו"ה המאוזן בר"ת)? ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד: אם זוכין אין מקבלין שכר, ואם חוטאין אין מקבלין פורענות – לא שנו את מדתם, אתם, שאם זכיתם תקבלו שכר, ואם חטאתם תקבלו פורענות, על אחת כמה וכמה (ראה ספ"ד שו).
שפת"ח (ז) רצונו בזה (טט – שיהיו עדי התראה) והרי עדיין לא עשו כלום, לכך פירש וכאשר תקרה וכו' כלומר עדי התראה הם.
(ח) דלטעם הראשון קשה היה לו לומר העידותי בכם בפני השמים והארץ, מפני שהם יהיו עדי התראה, לכן אמר דבר אחר וכו', ולפירוש דבר אחר קשה למה אמר לשון העידותי שהוא לשון עדות או התראה, לכן פירש גם הטעם הראשון.

ע"פ רש"י ושפת"ח **הערתי** – קדמא, הצווי לשמים וארץ להיות עדי התראה קדם לכל עבירה של בני ישראל בא"י שמה יעשו עבירות. **הערתי** – קדמא, כבר בבריאה העיד ה' את-השמים ואת-הארץ ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת **בְּכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ** – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

בְּכֶם – מונח, אפשר כעין שתי סדרות של תבנית זרקא סגול **הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ** – זרקא מונח סגול, ע"פ רש"י ושפת"ח, א' כעדי התראה מפני עבירות; ב' כעדות של נאמני ביצוע דבר ה'.

הערתי בכם היום את-השמים ואת-הארץ – ר"ת שם אהו"ה שם הדעת, שם הקישור שם העברת החיות לבריאה, שם המניע את הבריאה וקביעות תנועתיה כפ"רש"י "זורח השמש ובא השמש" (קה' א, ה), שם המניע כח המצמיח, כח הצומח ע"פ רש"י זרעתם הארץ וצמיחה מהמין זרעתם

הערתי – קדמא, מקדמת דנא, כבר בבריאה העמיד ה' את-השמים ואת-הארץ בשילוב שמו המיוחד אהו"ה, ש-יהיו עדים שאני (הבורא) התרתי בכם בכל זאת

בְּכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ – מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד גורע ומוסיף מהענין על הענין, כפ"רש"י ... שאם זכיתם תקבלו שכר (מוסיף) ואם חטאתם תקבלו פורענות (גורע) על אחת כמה וכמה

רש"י ו**בחרת בתיים** – אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טו, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

ובחרת בתיים – פשטא זקף-קטן, כעין שתי דרשות כפשוטו של מקרא. והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו אומנות ואם לא למדו ללמד את עצמו

(יט) ו**בחרת בתיים** – תנא רבי ישמעאל, ו**בחרת בתיים** – זו אומנות, מכאן אמרו חכמים חייב אדם ללמד את בנו אומנות, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא, **למען תחיה אתה** כתיב^(י) [ירושלמי קדושין פ"א ה"ז]:

למען תחיה – מרכא טפחא, יתור לרבות והוא כפירש **תורה תמימה** ללמד לבנו שחיה ואם לא למדו ללמד את עצמו **למען תחיה אתה** – מכאן היה ר' עקיבא אומר, חייב אדם ללמד את בנו לשוב על המים, ואם לא למדו חייב ללמד את עצמו, מאי טעמא **למען תחיה אתה** כתיב^(י) [שם שם]:

דברים ואתחנן ד,כו: העידתי לכם היום את השמים ואת הארץ פיראבד תאבדוהן מהר מעל הארץ אשר אתם עברים את-הנהר צן שמה לרשתה לא-תאריכו ימים עליה פי השמד תשמדו: לכם היום – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל ואחריו אשר אתם – קדמא ואזלא רמז לכעין כלל
דברים נצבים ל,יח: הגדתי לכם היום פי אבד תאבדו לא-תאריכו ימים על-האדמה אשר אתה עבר את-הנהר צן לכוז שמה לרשתה:
דברים נצבים ל,יט: העדתי לכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמנות נתתי לפניך הברכה והקללה וכתרת בטיים למען תחנה אתה ונרעך:
מפר' ואתחנן ומפר' נצבים עולה כעין כלל על התרחשויות ותפקיד השמים והארץ בהם: משעת מעבר הירדן מערבה לארץ היעודה -> חלה עדות התראה לשמור מצוות ה' -> פן יאבדו מארץ-ישראל -> פן ישמדו בכלל

6.17 דברים וילך לא,א (התשע"ה - ו)

דברים וילך לא,כג: ויצו את-יהושע בן-נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה תביא את-בני ישראל אל-הארץ אשר-נשבעתי להם ואנכי אהנה עמך:

תוספות (בבלי כתובות סב,ב) (ר' עקיבא) דהוה צניע ומעלי (צנוע ובעל מידות טובות) - והא דאמר באלו עוברין (פסחים מט:): אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור משמע דלא הוה מעלי (שלא היה בעל מידות טובות) איכא למימר דהתם לאו משום שהיה שונא תלמידי חכמים אלא משום שהי' סבור שמתגאין על עמי הארץ מפני תורתן והיו תלמידי חכמים שונאים אותם וגם משום שלא היו מניחין אותם ליגע בהם כדאמרינן (חגיגה יח:): בגדי עם הארץ מדרס לפרושים אבל מכל מקום שומר מצות היה, רבינו תם.

(ותירץ אחרת מעט) **חידושי הריטב"א** חזיתיה ברתיה (ראתה אותו בתו של כלבא שבוע) דהוה צניע ומעלי. וא"ת והא אמרינן בפסח ראשון (פסחים מט,ב) אמר ר"ע כשהייתי עם הארץ הייתי אומר מי יתן לי ת"ח ואנשכנו כחמור, ויש לומר שזהו קודם לכן אבל אחרי כן חזר למוטב שהיה צנוע ומעלי ואחרי כן קבע עצמו לתורה כדאיתא הכא.

הסביר הרב משה קובלסקי נ"י (מאורות הדף) בשם הרב ישראל לוריא נ"י את הנאמר ב-**בבלי כתובות סב,ב** ר' עקיבא היה בן גרים לכן היה שפל מאד וענו בעיניו. הבידול של תלמידי חכמים מעמי הארץ הפריע לו מאד והביא אותו לומר שהיה נושך אותם. הגמרא אומרת שלצורך סמכות, על אדם גדול להיות בעל שמינית שבשמינית של גאווה. כאשר ר' עקיבא נהיה תלמיד חכם קיבל על עצמו כל ההנהגות של תלמידי חכמים וזאת הייתה שבירת המידות שלו, כדי להבדיל עצמו מן העם.

מהסבר דעת התוספות נעבור למקור אפשרי להנהגה זאת של תלמידי חכמים בצווי משה ליהושע

דברים וילך לא,א: ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל-ישראל חזק ואמץ כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת להם ואתה תנחילנה אותם: אבל הקב"ה אמר ליהושע **דברים וילך לא,כג:** ויצו את-יהושע בן-נון ויאמר חזק ואמץ וגו' ואח"כ בצווי ה' ליהושע **יהושע א,יח:** כל-איש אשר-ימרה את-פיו וקא-ישמע את-דבריך לכל אשר-תצננו ימנת רק חזק ואמץ: פ

(דב' וילך לא,א) כי אתה תבוא את-העם הזה אל-הארץ רש"י... משה אמר לו ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתך ועצתך, אבל הקב"ה אמר ליהושע **(דב' לא,כג)** כי אתה תביא... תביא על כרחך הכל תלוי בך... דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור. טט – כדי להביאם על כרחך ולהנהיגם בארץ-ישראל נאמר **(דב' לא,כג)** ויצו את-יהושע בן-נון - גרשיים מונה רביע ונאמר **(יהושע א,יח)** כל-איש אשר-ימרה את-פיו - גרשיים מונה רביע, בפר' וילך נאמר פעמיים **(דב' לא,כג)**, **(לא,א)** חזק ואמץ, ובספר יהושע נאמר שלש פעמים חזק ואמץ עם אותה תבנית טעמים ורקא סגול, בתפקיד הוספה על יהושע של תכונות הנהגה שלא היו בו קודם למנוי (שונה מן ההגדרה של הוספה מסוג הענין על הענין) הנהגה בתורה, הנהגה בכיבוש, הנהגה בהנחלה. תבנית הטעמים גרשיים מונה רביע בתפקיד יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו באה ללמד שכמו שליהושע הקב"ה הוסיף תכונות הנהגה שיהושע אמור לאמץ לעצמו מעבר לענוותנותו המרובה שהביאה לבחירתו למנהיג אחרי משה כדי להנהיג עם בעל כרחם, כך כל תלמיד חכם המתמנה לתפקיד על הציבור אמור לאמץ לעצמו תכונות הנהגה בתורה, בדיונות, בהנהגה מדינית. הרעיון, שמנהיג עם ישראל הוא עניו עם הנהגה שיראו ממנו.

ריקאנטי ... ואם זה הפסוק הם דברי משה לא יקשה לך אמרו **אשר-נשבעתי להם ואנכי אהנה עמך**, כי כבר ביארתי לך כי משה במשנה תורה ידבר מפי השכינה ועל כן ידבר בלשונה, ועל השכינה אומר הפסוק **אשר-נשבעתי להם ואנכי אהנה עמך** לא על משה. ובספר הזוהר [ח"ג רפד ע"א] **(דב' וילך לא,א)** כי אתה תבוא ולבתר **(דב' וילך לא,כג)** תביא, מאי בין האי להאי, אלא חד תבוא לבשרא ליה דייעול לארעא ויתקיים בה, וחד תביא לבשרא ליה שולטנותא על ישראל, אתבשר על קיומא דגרמיה ואתבשר על שולטנותא דישראל:

אשר-נשבעתי – מקף כרב-מצב, (א) שבועת השכינה כפי ששמע משה (ב) שבועת השכינה כפי ששמיעה משה להם – אתנח מגביל השבועה דווקא לדור כובש הארץ

ואנכי – טפחה, כמו ב-(שם' יתרו כ,ב) **אנכי** (טפחה - בטעם חתתון) ה' אלתיך – מרמז כי שבועת הארץ ושבועת השלטון של יהושע על ישראל באות מנותן התורה והדברים מאוחדים זה בזה.

אהנה – שם של רחמים פשוטים, ובדרך סוד מרכא מרבה הרחמים אך רבוי זה מותנה כלהלן

אהנה עמך – מרכא סלוק, מרבה ומגביל, מגביל היות ה' עם יהושע להתחזקות ולקיום שלושה דברים על ידי יהושע: הנהגה בתורה, הנהגה בכיבוש, הנהגה בהנחלה.

ואפשר להסביר כי **אהנה** – מרכא, בא ללמד שע"י הרחמים הפשוטים יהיה רבוי תורה כפי' **אלשיך**... כי בגלות האחרון תרבה תורה בישראל כי לא תשכח כמדובר והיא תעמוד להם.

דברים וילך לא,כג – כד: [כג] ויצו את-יהושע בן-נון ויאמר חזק ואמץ

כִּי אַתָּה תִּבְרָא אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֲהִיָּה עִמָּוְךָ:
[כד] וַיְהִי כִכְלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת-דְּבַר הַתּוֹרָה-הַזֹּאת עַל-סֵפֶר עַד הַיָּמִים:

(א,ג) וְאָנֹכִי אֲהִיָּה עִמָּוְךָ – סלוק **(א,ג)** וַיְהִי – מונח פסק (מונח לגרמיה בראש פסוק) – (א) אפשרות למידה סדור שנחלק, המלמד שכיוון שיהושע היה חזק ואמץ בשלוש ההנהגות שהצטווה עליהן, ה' היה בהתמדה עמו. דומה לפרשת המן **(שם בשלח טז,כא,כב)** וְתָם הִשְׁמַשׁ וְנָמַס: **(כב)** וַיְהִי שִנְדַרְשׁ שֶהֲמֵן שֶנְמַס נְהִיָּה לְנַחַל שֶמִּמְנו שְׁתוּ בְעֵלֵי חַיִּים וְמִי שֶצֵּד אוֹתָם טַעַם טַעַם מִיּוּחַד בְּבִשְׂרָם.
(ב) בַּקְרִיאָה לֵאלֹא פֶסֶק **(א,ג)** וַיְהִי כִכְלֹת – רוצה לומר צער משה בכלותו לכתב את-דברי (השירה) התורה-הזאת, שמשא כותב בדמע - בבכי ועוד בַּקְרִיאָה לֵאלֹא פֶסֶק

מדרש תהלים (בובר) מזמור צ ג] [תפלה למשה איש האלהים]. אמר ר' חלבו בשם ר' הונא שלש עשרה ספרי תורות כתב משה אותו היום שמת, שנים עשר לשנים עשר שבטים, ואחת שהניח בארון, שאם יבקשו לזייף מתוכה לא היו יכולין לזייף.
וַיְהִי כִכְלֹת מֹשֶׁה אפשר כי כאן בַּקְרִיאָה לֵאלֹא פֶסֶק כאשר כל מונח מצייין כעין רביע בתפקיד ארבע, מתקבל 4 + 4 + 4 והם שנים עשר ספרי תורה לשנים עשר שבטים ואחד כפשוט **וַיְהִי כִכְלֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת-דְּבַר הַתּוֹרָה-הַזֹּאת עַל-סֵפֶר** והוא הספר שהניח בארון והוא המקור לכל ספרי התורה. ראה (דב' וילך לא,ט) בענין הספר הראשון שכתב משה.

דברים וילך לא,כט: כִּי יִדְעִתִּי אַחֲרַי מוֹתִי כִּי-הִשְׁתַּת תִּשְׁחַתּוּן וְסִרְתָּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקִלְיָת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי-תַעֲשׂוּ אֶת-הַרְעָה בְּעֵינַי ה' לְהַכְעִיפוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:

רש"י אַחֲרַי מוֹתִי כִּי-הִשְׁתַּת תִּשְׁחַתּוּן והרי כל ימות יהושע לא השחיתו שנאמר ויעבד ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב כגופו כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי.

שיחות קודש, ש"פ וילך, ו' תשרי התשכ"ו, האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן ... ודווקא כאשר התלמיד חביב אצל הרב כגופו, אזי ישנו אמיתית הענין דרב ותלמיד והיינו, שהתלמיד מקבל את מלוא ההשפעה מהרב, ובאופן שלא ישאר "תלמיד" בלבד, אלא יהיה "טופח על מנת להטפח", שגם הוא יעמיד תלמידים שיהיו חביבים עליו כגופו כו', ובאופן כזה הנה כל זמן שהתלמיד חי, אזי גם הרב הוא חי.

פשט הכתוב מתאר מצב אמוני גרוע, אבל רש"י מעלה כיוון חיובי שהרב חי אם תלמידו כמוהו, והאדמו"ר מחב"ד מפתח זאת עוד. ויש לומר כי האדם נברא בצלם א-לקים, ועם ישראל חביב אצל הקב"ה באופן נעלה, וכאשר לדור אחד הדור הבא חביב כגופו או הקב"ה חי אצל הדור הבא וכך הלאה. **כִּי-הִשְׁתַּת תִּשְׁחַתּוּן וְסִרְתָּם מִן-הַדֶּרֶךְ** – פעמיים זקף בין שני קיסרים, בתפקיד דבר החוזר וקורה, התלמיד חביב אצל הרב כגופו, התלמיד נהיה לרב וגם אצלו התלמיד חביב עליו כגופו וכו' אזי כמו שהרב חי כך החיות של הקב"ה עוברת מדור לדור.

(דב' וילך לא,כט) וְסִרְתָּם מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם – אתנח

וְקִלְיָת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, כעין תפקיד (א) דבר שחבירו מלמד עליו -

טט - נפתח מהתיחסות לתבות אחרית הימים **רש"י** והרי כל ימות יהושע לא השחיתו שנאמר ויעבד ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב כגופו כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאילו הוא חי.

טט - ע"פ **רש"י וְקִלְיָת אֶתְכֶם הִרְעָה**, זה יקרה רק אחרי מות יהושע

תפקיד (ב) כעין כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל, הכלל **וְקִלְיָת אֶתְכֶם הִרְעָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים** – הזקף-קטן מרבה כאן עוד אחרית ימים למצב הכעסת ה' ואכן חזרו והכעיסו.

אבל סיום הקרא ... **לְהַכְעִיפוֹ** - טפחא, **בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם** – מרכא סלוק, מרבה, הגבלה. אפשר שרוצה לרמוז שרק מעשי ידיהם של שונאי ישראל מכעיס לפני ה' היינו מתוך תאוה אבל פנימיותם אל ה'

המשך מ-**ויקרא אח"מ זא - ג**, **בבלי עירובין נד, ב** תנו רבנן, כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן, נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן. רבי יהודה אומר: לעולם אהרן לימין משה חוזר. נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקן, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד. נסתלק משה, ושנה להן אהרן פירקן. נסתלק אהרן שנו להן בניו פירקן. נסתלקו בניו, שנו להן זקנים פירקן. נמצא ביד הכל ארבעה. מכאן אמר רבי אליעזר: חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים. וקל וחומר, ומה אהרן שלמד מפי משה, ומשה מפי הגבורה - כך, הדיוט מפי הדיוט - על אחת כמה וכמה. רבי עקיבא אומר: מניין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו - שנאמר **(דב' וילך לא,ט) וְלִמְנָה אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל**. ומנין עד

שתהא סדורה בפיהם - שנאמר שימה בפיהם. ומניין שחייב להראות לו פנים - שנאמר **(שם' מש' כא,א) וְאָלֶה הַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֵיהֶם**: וליגמרו כולהו ממשח! - כדי לחלוק כבוד לאהרן ובניו, וכבוד לזקנים. וניעול אהרן וניגמרו ממשח, וליעיילו בניו וליגמרו מאהרן, וליעיילו זקנים ולילפו מבניו, וליזלו וליגמרינהו לכולהו ישראל! - כיון דמשה מפי הגבורה גמר - מסתייעא מלתייה. אמר מר: רבי יהודה אומר: לעולם אהרן לימין משה חוזר. כמאן אזלא הא דתניא: שלשה שהיו מהלכין בדרך - הרב באמצע, וגדול בימינו וקטן בשמאלו. לימא רבי יהודה היא ולא רבנן! - אפילו תימא רבנן, משום טירחא דאהרן. רבי פרידא הוה ליה הווא תלמידא דהוה תני ליה ארבע מאה זימני וגמרי. יומא חד בעייה למלתא דמצוה, תנא ליה ולא גמר. אמר ליה: האידינא מאי שניא? אמר ליה: מדהיא שעתא דאמר ליה למר איכא מילתא דמצוה - אסחאי לדעתאי, וכל שעתא אמינא, השתא קאי מר. השתא קאי מר. אמר ליה: הב דעתין ואתני לך. הדר תנא ליה ארבע מאה זימני [אחרינין] נפקא בת קלא ואמרה ליה: ניחא לך דליספו לך ארבע מאה שני, או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי? אמר: דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי. אמר להן הקידוש ברוך הוא: תנו לו זו וזו.

אמר רב חסדא: אין תורה נקנית אלא בסימנין שנאמר שימה בפיהם, אל תקרי שימה אלא סימנה. שמעה רב תחליפא ממערבא, אזל אמרה קמיה דרבי אבהו, אמר: אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה: (ירמיהו לא) הציבי לך צינים שימי לך וגו', עשו ציונים לתורה. ומאי משמע דהאי ציון לישנא דסימנא הוא - דכתיב (יחזקאל לט) וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון. רבי אליעזר אמר: מהכא (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את ומדע לבנינה תקרא - עשה מודעים לתורה. רבא אמר: עשה מודעים לתורה.

בשם הרב א"מ פערל הי"ו: אמר רבי אליעזר: חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים. ופעם חמישית אמר רב חסדא: אין תורה נקנית אלא בסימנין שנאמר שימה בפיהם, אל תקרי שימה אלא סימנה.... עשו ציונים לתורה. טט - אלו בין היתר טעמי המקרא, **רש"י עירובין נד, ב כיצד סדר המשנה** - כיצד למדו ישראל תורה שבעל פה. **אשר תשים לפניהם** - ולא כתיב אשר תלמדם - צריך אתה לסדר ולשום לפניהם טעם המיישב תלמודם. **סימנין** - סימני השמועות זו אחר זו, וסימני חכמים כדרך שיש בהש"ס, ותשים גירסא דסמניה בפיהם.

ZZFisher 256/268 ©/טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשעד - התשעה
8-Oct-15 "ה-תשרי-התשע"ו
לעלוי כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיתי
zzzf@bezeqint.net 972-3-6486221 www.torah-cantillation-analytics.nationalfinder.com

עשו מועד לתורה - קבעו עתים לתלמידים, שידעו עת לבא ולשנות.

חמש פעמים בתורה מקראות העוסקים בלימוד התורה או התורה שבע"פ וכולם בטעמי רביע, מונח רביע, כעין ענין של ארבע ויותר
(דב' א,א) אֵלֶּה הַדְּבָרִים – מונח רביע
(דב' וילך לא,ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם – מונח רביע
(דב' וילך לא,ג) וַיִּמְעַן וַיִּלְמְדוּ – מונח רביע
(דב' וילך לא,ט) וְעַתָּה – רביע כְּתָבוּ לְכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וַיִּלְמְדוּ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
(דב' וילך לא,ז) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה – מונח רביע פֶּאֶזְנִי פְּלִי־קָהֵל יִשְׂרָאֵל אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תִּמָּסּוּ פ

6.18 דברים האזינו לב,א (התשע"ד – ה)

מעניני עבודת כהן גדול ביום הכיפורים
בבלי יומא כד,א (דיון על עבודות בית המקדש שזר חייב עליהם מיתה) **אמר רב ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה** (בידי שמים רמב"ם
הל' ביאת המקדש פ"ט,ה"א,ב,ה"ה): זריקה (רש"י: עבודה אחרונה בדם) והקטרה (רש"י: קומץ מנחה, חלב אחרי שחיטה הפשט ניתוח וכו') וניסוך
מים וניסוך היין. ולוי אמר: אף תרומת הדשן וכן תני לוי במתניתיה (בברייתא): אף תרומת הדשן.
מאי טעמא דרב דכתיב (במ' קרח יח,י) **וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתָּה תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה וְלִמְבִית לַפְּרִכָּת וְעַבְדְתֶם**
עֲבַדְתָּ מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת: עֲבַדְתָּ מִתְּנָה (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקר – להסיר משהו),
וְעַבְדְתֶם – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה. (בסיכום עבודה של מתן -להניח משהו ובה
לסיים קבוצה של אחת או יותר עבודות)

- ולוי: **רבי רחמנא לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה**. (חולק על רב ואומר שמלים אלו מרבות גם עבודת סלוק)
- **ורב**: ההוא (שמלים לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה אלו מלמדות) לאתויי (להביא - לרבות) **שבע הזאות שבפנים, ושכמצורע** (שאינן על המזבח ובכל זאת
זר שיעשם חייב מיתה, כעין סוג של זריקה).
ולוי נפקא ליה (ההזאות) **מְדַבֵּר וְ-כָל־דְּבַר. וְ-רַב דְּבַר וְ-כָל־דְּבַר** לא דריש.

רש"י בבלי יומא כד,א ארבע עבודות כו' - אף על פי שכולן מוזהר עליהן זר, אין חיוב מיתה אלא בארבע האלו, כדמפרש ואזיל.
וְאֵתָהּ וּבְנֵיהָ אֶתָּה וגו' - סיפיה דקרא (בסוף הפסוק נאמר) **וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמֵת**.
עֲבַדְתָּ מִתְּנָה - שאתה נתן על המזבח, ולא עבודת סילוק שאתה מסלק וסר מעל המזבח, כגון תרומת הדשן.
עבודה תמה - עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר, ולא שיש אחריה עבודה, כגון שחיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה, אבל
זריקה - עבודה אחרונה שבדם, וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאברים ופדרים, וכן ניסוך היין בכל השנה, וכן המים בחג.
לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה - (ללוי) לרבות עבודת סילוק אם עבודה תמה היא, כגון תרומת הדשן. (האם רק זה או עוד עבודות סלוק)
שבע הזאות שבפנים - (לרב) שמזה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח ושל יום הכפורים (ע"פ משנה יומא פ"ה,ג"מ"ה: בקה"ק (א)
דם פר (ב) דם שעיר על הפרכת (א) דם פר, (ב) דם שעיר: מתערבות של דם פר ודם שעיר מחטא על קרנות מזבח הזהב, מזה על טהרו של מזבח זהב),
ושכמצורע שמזה מלוג שמן בהיכל, כדכתיב (ויקרא יד) והזה מן השמן באצבעו וגו' דסלקא דעתך אמינא לאו דבר המזבח הוא (והיינו
סוברים שכיוון שאינן עבודות במזבח, זר לא יהיה חייב עליהן מיתה), להכי רבי לכל (לרב ארבע עבודות תמות במזבח, ועוד ארבע הזאות בקדש).
ולוי נפקא להו - כולוהו מיניה מדבר **לְכָל־דְּבַר** - דהא **דְּבַר הַמִּצְוָה** גופיה יתירה הוא, ונגמר מיניה תרומת הדשן, ומריביא דלכל
דריש ביה הזאה הפנימית. (לוי מסכים עם רב על ארבע עבודות, המלים **לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה** יתירות ולדעתו **דְּבַר הַמִּצְוָה** נדרש לסלוק תרומת
הדשן, **לְכָל** בא לרבות הזאות).

ב-**בבלי יומא כד,ב** מובאות ברייתות התומכות ברב ובלוי, והמוצגות כאן שלא על סדר הגמרא.
תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. **תניא כוותיה דרב**: עבודות שזר חייב עליהם מיתה: זריקת דם בין לפניו ובין לפניו ולפנים,
והמזה בחטאת העוף, והממצה (עד כאן הרחבות בזריקת דם) והמקטיר בעולת העוף (עד כאן הרחבה בהקטרה), והמנסך שלשה לוגין מים
ושלשה לוגין יין (עד כאן הרחבות בניסוך מים ויין). **תניא כוותיה דלוי**: עבודות שזר חייב עליהן מיתה: המרים את הדשן, ושבע הזאות
שבפנים ושכמצורע, והמעלה על גבי המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול.
רש"י יומא כד,ב בין לפניו - הזאה שעל הפרוכת. בין לפניו ולפנים - שעל בין הבדים דיום הכפורים.
בחטאת העוף - כתיב הזאה והזה מדם החטאת על קיר המזבח (ויקרא פרק ה). בעולת העוף - כתיב מיצוי, ומלק את ראשו והקטיר המזבח ונמצה
דמו על קיר המזבח (ויקרא פרק א). והמקטיר - שהעולה כליל היא. והמנסך שלשת לוגין - שהיא פחות שבנסכים רביעית ההין לכבש, ואילו
תרומת הדשן לא קתני, והיינו כרב. **בין דבר פסול** - בהנך פסולין שפסולין בקודש, דאם עלו לא ירדו, משום הכי חשיבא הקטרה.

(הברייתות האלו נשארות באותן עבודות שבהן נפתח הדיון בין רב ללוי, ומרבות בפרטים בזריקת דם, בהקטר, בניסוך היין והמים וגם
בהזאות. הברייתא העוזרת ללוי מביאה שזר חייב על תרומת הדשן שהיא עבודת סילוק וכפ' רש"י אם עבודה תמה היא, וזה כאמר לוי
ב-(כד,א) כי **לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה** מלמד על חיוב זר בעבודת סילוק, והרחבה בהקטר הדבר שפסולו בקדש שאם עלה לא ירד ועל כך
הזר יענש במיתה, ומסתבר שגם רב יסכים לכך.)
לְכָל־דְּבַר - מקף כרב-מצב לזר שיענש במיתה (א) על הקטרת כשרים, (ב) על הקטרת פסולים בקודש שאם עלו לא ירדו, וזר
שיעלם יענש במיתה.

(המשך **יומא כד,א**)-(הגמרא שואלת על לוי שאמר כי **לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה** מרבה עבודת סלוק) ואימא (תאמר שהכתוב): **לְכָל־דְּבַר הַמִּצְוָה** -
כלל, **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, **עֲבַדְתָּ מִתְּנָה** - אין (מזה תלמד שעבודה של הנחה נכלל באיסור הזר),
עבודת סילוק - לא (מעט עבודת סילוק מחיוב זר שעשאה מעונש מיתה)!

(בבלי יומא כדב) – (עונה לוי) אמר קרא **וּלְמִבֵּית לַפְּרֻכָּת וְעַבְדָּתָם** - אל מבית לפרוכת הוא ד-**עַבְדָּתָת מִתְּנָה** (בקדש הקדשים זר חייב על עבודה להניח) ולא עבודת סילוק (בפנים יהיה הזר חייב על עבודה מסיימת שהיא גם עבודה לשים ופטור על עבודת סלוק), הא בחוץ (מחוץ לקה"ק, בקדש ובמזבח, הזר חייב) - אפילו (על) עבודת סילוק.

(עונה הגמרא לשיטת לוי) - אי הכי (היות וענית לי מ-**עַבְדָּתָת מִתְּנָה**, שהיא כתובה אחרי **וְעַבְדָּתָם** אז מלת) **וְעַבְדָּתָם** נמי (גם בתנאים של חיוב הזר): אל **מִבֵּית לַפְּרֻכָּת** הוא דעבודה תמה (בקדש הקדשים יתחייב הזר אם יעשה עבודה תמה הנדרשת ממלת **וְעַבְדָּתָם** ואותה עבודה היא גם עבודת הנחה הנדרשת מ-**עַבְדָּתָת מִתְּנָה** אבל) ולא עבודה שיש אחריה עבודה, הא בחוץ - אפילו עבודה שיש אחריה עבודה (אבל מחוץ לקה"ק, בקדש ובמזבח, הזר יתחייב על כל עבודה) !
(המסקנה הנ"ל לשיטת לוי מטילה חיוב רחב על זר ובאה הגמרא ולומדת כי מלת) - **וְעַבְדָּתָם** הדר ערביה קרא (חיבר הכתוב שני תנאים לקה"ק ולמחוץ לו, זר חייב רק על עבודות הנחה שהן גם עבודות תמות (מסיימות) גם בקה"ק וגם מחוץ לו).

רש"י בבלי יומא כדב (הכתוב) **וּלְמִבֵּית לַפְּרֻכָּת** – אפסיק בין כללא (**לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ**) לפרטא (**עַבְדָּתָת מִתְּנָה**), מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה - כגון הזאות שבין הבדים דיום הכפורים, ונתינת קטורת על האש. ולא עבודת סילוק - כגון הוצאת כף ומחתה, שהכהן גדול מכניס שם לקטורת יום הכפורים ומניח בין הבדים, ואחר כך חוזר ומוציא. אי הכי ועבדתם נמי מבית לפרוכת דעבודה תמה - כגון נתינת קטורת על האש. ולא שיש אחריה עבודה - הולכת כף ומחתה, שיש אחריה חפינה והקטרה.
(רש"י מפרש שיטת לוי) **וְעַבְדָּתָם** הדר ערביה - לענין עבודה תמה, שהו"ו מוסיף לענין ראשון (ולכן עבודה תמה בחוץ ובפנים לחייב זר שעשאה במיתה), אבל **עַבְדָּתָת מִתְּנָה** לא מיהדר אלא אמבית לפרוכת דלקמיה, דלא כתיב ביה וי"ו (ולכן זר שעשה בפנים עבודת מתנה (הנחה) חייב ופטור על עבודת סלוק, אבל בחוץ חייב גם על עבודת סלוק).

טט – בשלב זה הגמרא נשארת עם הלימוד בכלל ופרט. ורש"י מפרש מבית לפרוכת הוא דעבודת מתנה (עבודת הנחה) (ושיש בה גם עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה אבל עבודת הוצאה אינה בה מיתה לזר. אבל בחוץ בין הכנסה בין סילוק (אם היא עבודה מסיימת) זר חייב עליה מיתה.

בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? לפנים מדמינן ליה, או לחוץ מדמינן ליה? הדר פשטא: מִבֵּית (קה"ק) וּלְמִבֵּית (ו"ו ולמ"ד? מרבנות את הקדש על קה"ק זר לא חייב על עבודה שאינה הנחה וגם תמה בקדש).
(הגמרא מונה עבודות בקדש שזר שעשאה לא יתחייב) - אלא מעתה, זר שסידר את השלחן ליחייב! - איכא סידור בזיכין. - סידר בזיכין ליחייב! - איכא סילוק והקטרה. - זר שסידר את המנורה ליחייב! - איכא נתינת פתילה. - נתן פתילה ליחייב! - איכא נתינת שמן. - נתן שמן ליחייב! - איכא הדלקה. - הדליק ליחייב! - הדלקה לאו עבודה היא. - ולא? והתניא: (ויקרא א) ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש - לימד על הצתת אליתא שלא תהא אלא ככהן כשר ובכלי שרת! - הצתת אליתא - עבודה היא, הדלקה - לאו עבודה היא.

(הגמרא מונה עבודות במזבח ועל מה הזר שעשאה יתחייב) - אלא מעתה זר שסידר את המערכה ליחייב! - איכא סידור שני גזירי עצים. - סידר שני גזירין ליחייב! - איכא סידור אברים. - והא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן: זר שסידר שני גזירי עצים חייב! - בהא פליגי; מר (רבי יוחנן) סבר: (סידור שני גזירי עצים) עבודה תמה היא (וגם עבודת הנחה מאופן עשייתה), ומר (רב) סבר: לאו עבודה תמה היא.

תניא כוותיה דרב, תניא כוותיה דלוי. (הובאו לעיל) בשתי הברייתות לא מוזכר סידור שני גזירי עצים!

הפסוק **במדבר קרח יח,ז**: מסיים את קבוצת הפסוקים **במדבר קרח יח,א-ז**: אזהרה לכל זר בעבודה במשכן ובכליו. ואחריו התורה מלמדת על כ"ד מתנות כהונה. אז אפשר כי תוכנו וטעמיו קשורים באופן מסוים למתנות כהונה.
וְאֵתָהּ וְיִבְנֶהָ אֶתָּה – מונח מונח תלישא-גדולה (תלשא). כעין שלושה תפקידי טעם תלשא, הנדרשים מהכתוב. תלשא היא גם טעם של דרשה לכתוב לפניה ולדרשה לכתוב אחריה, לכן יש אפשרות לכעין שש דרשות בתפקידי תלשא (העיקריים בנייהם שיעורין, חציצין, מחיצין (הכולל בחינה נעלה), עקירה, יחד עם קדמא ואזלא עשוי להיות כעין בנין אב)
אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת **עַבְדָּתָת מִתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו), אפשר כי אחד מתפקידי תלשא יהיה לרמז שבכתוב יש לדרוש הגדרת מחיצה **וְעַבְדָּתָם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות), ולא עבודה שיש אחריה עבודה.

דרשות אחרות אפשריות בטעם תלשא, שאינן קשורות לנושא עבודת זר, ע"פ **סיפרי, בבלי יומא כד, תורה שלמה, תורה תמימה וְאֵתָהּ וְיִבְנֶהָ אֶתָּה** – מחיצה (הכולל בחינה נעלה) (א) בדיקת יוחסין של כהנים ע"י בית דין של כהנים אפשר שגם קובעים מיהו כהן כשר (כגון מום עובר או קבוע) לעבודה, (ב) הכהנים אוכלים תרומה בקידוש ידים (נטילת ידיים) בגבולין (ג) הכהנים נושאים עון הקדשים של בני ישראל

תְּשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם - קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש כעין כלל מלמד מסוג כלל ופרט, או כלל ופרט וכלל, או בנין אב. לענין כלל ופרט **בבלי יומא כד,א** מציע ללמוד כך: ואימא: **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** - כלל, **עַבְדָּתָת מִתְּנָה** - פרט, כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט, **עַבְדָּתָת מִתְּנָה** - אין, עבודת סילוק - לא!
אם נאמר כי **תְּשִׁמְרוּ אֶת-כְּהֻנַּתְכֶם** - קדמא ואזלא – מרמז כי בכתוב יש לדרוש כעין כלל מלמד מסוג כלל ופרט, הכלל הזה מחייב את הכהנים לשמור שזר לא יעשה עבודות כהנים בבית המקדש בכלל (אסור אבל פטור) ובפרט שלא יעשה עבודות שיגרמו לו חיוב מיתה בידי שמים בקשר אל (א) **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** (עבודות במזבח) ... (ב) **וּלְמִבֵּית לַפְּרֻכָּת** (קדש הקדשים), (ג) מתבנית הטעמים מרכא טפחא של **וּלְמִבֵּית לַפְּרֻכָּת** מתרבה הקדש (ההיכל) ראה הסבר להלן.
פרט (א) **וְעַבְדָּתָם** – עבודה תמה (עבודה המסיימת אחת או יותר עבודות). דרשת הגמרא נתנה למלה משמעות של שם עצם ותואר במקום פועל. אפשר כי טעם אתנח של מלת **וְעַבְדָּתָם** בתפקיד מגביל מסייע למתן משמעות של שם עצם – עבודה, ותואר – מסיימת. פרט (ב) **עַבְדָּתָת מִתְּנָה** (להניח משהו) ולא עבודת סילוק (לעקור משהו),

ואין בכלל אלא מה שיש בפרט או חיוב הזר יהיה על עבודה שחלים בה שני התנאים **ועבדתם** – אתנה, הגביל חיוב זר במיתה רק לעבודות הנחה שהן גם עבודות מסיימות בין בקדה"ק, בין מחוץ לו.

עבדת מתנה - מונח רביעי, ארבע עבודות שמנה רב לגבי המזבח, ועוד עבודה שמונה רבי יוחנן המתחילה בתרומת הדשן ומסתיימת בסידור (מתן) שני גזרי עצים על המערכה על המזבח. **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ**
עבדת מתנה - מונח רביעי, חמש או שש הזאות בקדש ובקה"ק. **וּלְמִבֵּית לְפָרֶכֶת**

(א) **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לְפָרֶכֶת** - דרגא תביר מרכא טפחא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אשר נברר אותם.
(ב) **וּלְמִבֵּית לְפָרֶכֶת** – מרכא טפחא, כיתור לרבות על הפשט של עבודת זר בקדש הקדשים את העבודה בקדש (בבלי יומא כד, ב ד"ה בעי רבא: עבודת סילוק בהיכל מהו? מאן ללימוד ששני התנאים לחיוב זר חלים גם בקדש)
(ג) **לְפָרֶכֶת** – טפחא כפותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **ועבדתם** מאפיין שבכתוב לפניו מדובר זר יענש על ביצוע עבודה תמה (= מסיימת)

ע"פ תבניות הטעמים (ג) מלמד על (ב) שגם בקדש זר חייב על עבודה תמה. (ב) עם האפיון זר חייב על עבודה תמה מלמד על (א) **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** שגם בעבודות במזבח זר חייב על עבודה תמה. זה מבוסס על ההשערה כי התבנית דרגא תביר מרכא טפחא, מלמדת על כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא (כאן עבודת זר בבית המקדש), ועל כל פרט חלה אותה הלכה, או אותו ענין. אז אם על (ב) חלה ההלכה של זר חייב על עבודה תמה, גם על (א) תחול אותה הלכה.

נספח:

הערה (א): תוספות בבלי יומא כד, א (הגמרא אמרה) אין בכלל אלא מה שבפרט - תימה לי א"כ **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** למה לי כדקאמר (לוי על ההזאות) **דְּבַר ... לְכָל-דְּבַר** ונאפילו אם תמצא לומר ד- **לְכָל** מרבה הזאות שבפנים ושבמצורע מ"מ קשיא כיון ד- **לְכָל** משמע כללא] אדרבה לפרוך לאידך גיסא דהוה לן למימר ד- **לְכָל-דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** הוה להו שני כללות הסמוכין זה לזה והטל פרט ביניהם **ועבדתם עבדת מתנה** ודונם בכלל ופרט וכלל

דוגמא למידת כלל כלל פרט (במדבר קרח יח, טז) **ופדונו מן-הַדָּשׁ תַּפְדָּה בְּעֶרְכָּךָ בְּסֵף חַמֶּשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא:**
ופדונו מן-הַדָּשׁ - כלל תַּפְדָּה - כלל בְּעֶרְכָּךָ - קדמא זקן-קטן בתיבה אחת - מידת מוקדם שהוא מאוחר בענין
ולכל חשיב כלל כמו בכל (האם הראשון או השני בפסוק הבא) כדרשינן (דב' ראה יז, כ) **בְּכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשְׁךָ** כלל והכי אמרינן בפ' שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נד:) ובר"פ מרובה (שם דף סד.) **בְּכָל** כללא וא"כ נרבי מכעין הפרט אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק ואף על גב דלא דמי כללא בתרא לכללא קמא הא דיינינן באלו טריפות (חולין דף סז.) כי האי גוונא ונראה דשמא **בְּכָל** **ולכל** לחודיה לא חשיב כללא אלא כשיש שום תיבה מפורשת מאותו ענין אצלו כמו התם דכתיב (דב' ראה יז, כ) **בְּכָל אֲשֶׁר-תִּשְׁאַלְךָ נִפְשְׁךָ** **בְּכָרָךָ וּבְצֵאן וּבִיָּינוּ וּבְשִׁכְרָךָ** וכן בדברות דכתיב (דב' וא' ה' ז') **וְכָל-בְּהֵמָתְךָ** וההיא דפרק שלשה מינין (נזיר דף לה.) (שם' מש' כב, ט) **חֲמֹר או-שֹׁר או-שָׂה וְכָל בְּהֵמָה** חזר ופרט י"ל ההיא ר"א היא אי נמי שאני התם דכתיב ברישא **חֲמֹר או-שֹׁר** והדר **וְכָל** אבל הכא דכתיב ברישא דענינא (במ' קרח יח, ז') **לְכָל** הוה ליה כלל שאינו מלא ואין דנין אותו בכלל ופרט וכי האי גוונא אמרינן בריש פ"ק דזבחים (דף ד:) אימא (במ' נשא וז, ז') **יעֲשֶׂה כלל זָבַח** פרט ומשני אי הוה כתיב יעשה שלמים זבח כדקאמרת השתא דכתיב **יעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים** הוה ליה כלל שאין מלא וכו'.

(דברים ראה יז, כ)

ונתתה הַסֵּף בְּכָל-אֲשֶׁר-תִּשְׁאַלְךָ נִפְשְׁךָ **בְּכָרָךָ וּבְצֵאן וּבִיָּינוּ וּבְשִׁכְרָךָ** **וְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נִפְשְׁךָ** **וְאֶבְרַת שֵׁם לַפָּנִי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַתְּ אֹתָהּ וּבִיתְךָ:**
(דברים ואתחנן ה' ד')
וְיִוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׂבַתוּ לָהּ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל-מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִגְדֶיךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאֶמְתֶּךָ וְשֹׁרְךָ וְחֲמֹרְךָ וְכָל-בְּהֵמָתְךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ לְמַעַן נְתַתְּ עַבְדְּךָ וְאֶמְתֶּךָ קָמוּד:
(שמות משפטים כב, ט) **כִּי-יִתֵּן אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ חֲמֹר או-שֹׁר או-שָׂה וְכָל-בְּהֵמָה לְשִׂמְרָה וּמֵת או-נִשְׁבֵּר או-נִשְׁבָּה אֵין רָאָה:**
(במדבר נשא וז, ז') **וְאֶת-הָאֵיל יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לָהּ עַל סַל הַמִּצֹּחַ וְעֵשֶׂה הַכֹּהֵן אֶת-מִנְחָתוֹ וְאֶת-נִסְכּוֹ:**

ע"פ תוס' בבלי יומא כד, א אם יש כאן כלל **לְכָל** וכלל בתראה **דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ** והפרט **ועבדתם עבדת מתנה**. ואז כלל פרט נהיה לכלל ופרט וכלל ולכן מרבה ע"י הכלל בתראה אפילו דבר שאין עבודה תמה ואפילו עבודת סילוק זר שעשאם יתחייב במיתה בידו שמים. מתקבלת תוצאה הפוכה ממה שהתורה מלמדת. תוס' מסביר ש"לכל" אינו כלל מלא כי חסר תיאור למה מתחס, ולכן אין ללמוד כאן כלל ופרט וכלל.

הערה (ב): תשמרו אות-כהנתכם אחריות הכהנים לעם ישראל שלא יעשו עבודות כהנים. ביום הכפורים ישראלים צובאים בעזרה, קרובים מאד לכהן גדול שרק הוא עובד ביום הזה, ועלולים לנסות "לעזור" לכ"ג.
הערה (ג): בין תפקידי עבודות בית המקדש תפקיד הכפרה על עם ישראל הוא נושא מרכזי. סידור שני גזרי עצים בלשון נופל על לשון, העברת גזרות בבחינת הרשעה כלה כעשן תכלה
סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר ראש השנה ... ובכן צדיקים יראו וישמחו, וישרים יעלוזו, וחסידיים ברינה יגילו, ועולתה תקפץ פיה. וכל הרשעה כלה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ.
ותמלוך אתה ה' אלהינו מהרה על כל מעשיך. בהר ציון משכן כבודך ובירושלם עיר קדשך. ככתוב בדברי קדשך. ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור הללויה.
קדוש אתה ונורא שמך ואין אלוה מבלעדיך. ככתוב ויגבה ה' צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה' המלך הקדוש.

6.19 דברים האזינו לב,א (התשע"ה – 1)

דברים האזינו לב,ד: הצור תמים פעלו כי כל-הרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

ללא קשר לטעמי המקרא **רש"י הצור תמים פעלו**, אע"פ שהוא חזק כשמביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי **תמים פעלו**:

אל אמונה, לשלם לצדיקים צדקתם לעוה"ב ואע"פ שמאחר את תגמולם סופו לאמן את דבריו: ואין עול, אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעוה"ז:

צדיק וישר הוא, הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, מקבילת טעמים ל-אנכי ה' א-לקיך – בטעם עליון פשטא מונח זקף-קטן

אנכי – **הצור**, ה' – **תמים**, א-לקיך – **פעלו** ... ומשלימו **צדיק וישר הוא**: ס"ת קר"א = גי' א"ש = גי' הצו"ר, ופ' **רש"י ישעיהו**

לגיד הצור שהוא אש אוכלה **ילקוט שמעוני תורה פרשת חקת רמז תשסג** אמר רבי סימון ונתן מימיו מפני שדרכו של סלע להוציא אש שנאמר (**שופטים ו,כא**) **ותעל האש מן-הצור**,

הפסוק פותח במפורש **הצור** וסוגר ברמז ל-**הצור**, וע"י טעם פשטא אל מלת אנכי, וביחד מלמדים, קיים חזק, נצחי ומאמן / מאמת דבריו כי רואה מראשית דבר אחריתו.

דעת זקנים מבעה"ת הצור תמים פעלו, דין הוא שתתנו לו גודל כי הוא צור ותקיף ועושה פעולתו בתמימות ואינו מראה כעס למכעיסים לפניו: **צדיק וישר הוא**, לעושי רצונו ואינו מקפח שכרם, ולפי שהיה רוצה לספר היאך נוקם נקמה מיראל כשמכעיסין לפניו ואחר כך מן האומות המשעבדים בהן לפי הצדיק דין תחלה: ו-**רבנו בחיי** פירש אעפ"י שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות וענוה.

רשב"ם הצור תמים פעלו. שירה זו לעד היא. לפיכך מדברת השירה אחר שיבא לישראל פורעניות חטאתם. **הצור תמים פעלו**

בכל פורענו' שהביא עליכם **צדיק וישר הוא** כמו שמפרש והולך שהטיב לכם בכמה ענינים. והם וישמן ישורון ויטש אלוה עשהו:

ספר הפרשיות הרב כיטוב – ע"פ ראב"ע **הצור** משמעו – לשון צורה, שהוא המקור הקדמון היוצר וצר לכל היצורים, לפיכך הוא לבדו

תמים פעלו שלם ומושלם, ובהמשך כתב הרב כיטוב ולכן אין להרהר אחר מידותיו. ובשם רבו כתב **הצור תמים פעלו** – הוא בלבד

תמים פעלו, אבל כל נברא אין פעלו תמים באמת, שהרי הוא נצרך לבראו.

הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות וטעם פשטא מרמז שהן בפשט הכתוב. אפשר כי דרשה (א)

היא כפי' **דומבעה"ת ו-רבנו בחיי** שה' הוא תקיף כצור אעפ"י שהוא תקיף כצור, אינו בא בתוקף עם בריותיו אלא נוהג עמם בתמימות

וענוה (ב) ע"פ ראב"ע **הצור** משמעו – לשון צורה, היוצר וצר לכל היצורים, בשלמות, ולכן אין להרהר אחר מידותיו.

בבלי תענית יא,א ... אל אמונה ואין עול, אל אמונה - כשם שנפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על עבירה קלה שעושים, כך

נפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושים, **ואין עול** - כשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה

שעושים, כך משלמין שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים. **צדיק וישר הוא** (אמר: בשעת) [מסורת הש"ס:

מלמד שבשעת] פטירתו של אדם לבית עולמו כל מעשיו (נפטרין) [מסורת הש"ס: נפטרין] לפניו, ואומרים לו: כך וכך עשית במקום

פלוגי ביום פלוני, והוא אומר (הין) [מסורת הש"ס: הין] ואומרים לו: חתום! וחותם, שנאמר (**איוב לז,ז**) **בגיד-פלאגם יתהום לדעת**

פלאגשי מעשהו: ולא עוד, אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר להם: יפה דנתוני לקיים מה שנאמר (**תה נא,ג**) **למען תצדק בגד-בך**.

תהלים נא,ו: זה לבדדו חטאתי ותרע בעיניך עשיתי למען תצדק בגד-בך תזכה בשפטה:

רש"י איוב לז,ז (**ז**) **בגיד-פלאגם יתהום** - כשאדם חוטא לפניו האדם עצמו חותם כתב ידו ביום מותו על עבירות שעבר הכתובות לפניו:

לדעת פלאגשי מעשהו - להודיע על מה הוא נידון:

אל אמונה ואין עול – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שתי דרשות ותבנית הטעמים מהפך פשטא מרמזת שלפחות דרשה

אחת יוצאת מפשט הכתוב. ע"פ **בבלי תענית יא,א** (א) הפשט מלמד על קיום שכר ועונש על כל מעשה בין מעט ובין רב. (ב) אבל היוצא

מן הפשט שהשכר ועונש לצדיק ולרשע אינם באותו אופן. הצדיקים עונשם בעולם הזה, שכרם לעולם הבא. הרשעים שכרם בעולם הזה,

עונשם לעולם הבא.

הגמרא **בבלי תענית יא,א** מוציאה את הפסוק (**איוב לז,ז**) **בגיד-פלאגם יתהום** וגו' מפשוטו העוסק בשפע גשמים ופעילות חקלאית ומעבירה

אותו למשפט בבית דין של מעלה. שפע הגשמים הוא מה שה' נתן לאדם, והאדם מעיד על עצמו מה הוא עשה עם השפע האלקי.

דברים האזינו לב,ו: הלה הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם הלא-הוא אביך קנה הוא עשה ויכנה:

דברים האזינו לב,ז: זכר ימות עולם בינו שנות דר-נדר שאל אביה ויגדרה וקניה ויאמרו לה: ב

רש"י (ז) **זכר ימות עולם** - מה עשה בראשונים שהכעיסו לפניו (ראה ספ"ד שי). **בינו שנות דר-נדר** - דור אנוש שהציף עליהם מי

אוקינוס ודור המבול ששטפם (ראה שם). דבר אחר: לא נתתם לבככם על שעבר - **בינו שנות דר-נדר** - להבא, שיש בידו להטיב לכם

ולהנחיל לכם ימות המשיח והעולם הבא.

רמב"ן (ז-י) ... **זכר ימות עולם** – שיתנו לב לזכור ששת ימי בראשית, הטובה שעשה להם בעת היצירה; ...

זכר ימות עולם – פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק כעין תבנית שמות יתרו אנכי ה' א-לקיך, כעין קשר למעשה בראשית

זכר ימות עולם – פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק **בינו שנות דר-נדר** – טפחא מונח אתנה, שתי קבוצות המלים הן פעולות

ופותחות בתבנית טעמים פשטא מונח זקף-קטן בראש חצי פסוק אפשרות ללימוד אלפניו ולאחריו, כאן מלמד מהעבר (**ז,ב**) **זכר ימות**

עולם אל ההווה (**ז,ב**) **הלה הנמלו-זאת עם נבל ולא חכם**

דברים האזינו לב, יז: יזכחו לשדים לא אלה אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו לא שעריו אבתים:

בבלי סנהדרין סב, משנה. העובד עבודה זרה, אחד העובד, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה ואחד המקבלו עליו לאלוה, והאומר לו אלי אתה. אבל המגפך, והמנשק, והמכבד, והמרבץ, והמרקץ, והסך, והמלביש, והמנעיל - עובר בלא תעשה. הנודר בשמו והמקיים בשמו - עובר בלא תעשה. הפוער עצמו בפעל פוער - זו היא עבודתה, הזורק אבן למרקוליס - זו היא עבודתה.

גמרא. מאי אחד העובד? - אמר רבי ירמיה: הכי קאמר, אחד העובד כדרכה, ואחד המזבח, ואחד המקטר, ואחד המנסך, ואחד המשתחוה - ואפילו שלא כדרכה.

יזכחו - רביע, רמז לארבע עבודות דפנים (של המקדש) שנהרג על זדונם דאם עשאן לעבודה זרה בין אם זאת עבודתה ובין אם זאת לא עבודתה.

לשדים לא אלה - פשטא מונח זקף-קטן, בתפקיד של שתיים וזה כפי' חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה נב, ... כללא דכולה

שמעתא דעובד ע"ז חייב באחד משני דברים או בשעבוד אותה כדרכה ואפילו דרך קלון כגון שפער עצמו לפעור ונפקא לן מדכתיב איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם וגו' וילך ויעבד וגו', או **כשעובד אותה שלא כדרכה** והוא שיהא כעין ארבע עבודות דפנים זבוח קטור נסוך השתחוואה וכדתנן התם (סנהדרין ס' ב) (בארבע עבודות אלו בין אם זה כדרכה בין אם זה שלא כדרכה)

דברים האזינו לב, כו: אמתתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם:

אמתתי אפאיהם - טפחא אתנח, כעין שמע ישראל.

רמב"ן (כו - כז) ... אשבייתה מאנוש זכרם - גלותינו בין העמים, אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל. והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, **לולי כעס אויב.** ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות

(ראה שבת נה, א), ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל "וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל" (כ, מא, מד); וכן נאמר עוד "ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים" וגו' (ש, ט). וכך הזכיר משה בתפלתו: "ואמרתי הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר" (במ' יד, טו), והשם הודה לו בזה: "ויאמר ה' סלחתי כדברך" (ש, ס, כ). והטעם בטענה הזאת, איננו כרוצה להראות כחו בין שונאיו, כי כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו (ע"פ יש' מ, יז). אבל השם ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו, ושם הרשות בידו להרע או להיטיב (ע"פ וי' ה, ד). וכאשר חטאו ברצונם וכפרו בו כולם, לא נשאר רק העם הזה לשמו, ופרסם בהם באותות ובמופתים כי הוא אלהי האלהים ואדני האדונים (ע"פ דב' י, יז), ונודע בזה לכל העמים. והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו (ע"פ דב' יא, ג) ולא יסופר עוד בהם; ואם אדם יזכיר כן, יחשבו כי היה כח מכחות המולות והכוכבים, והלך ועבר (ע"פ יש' ח, ח). והנה תהיה כונת הבריאה באדם בטלה לגמרי, שלא ישאר בהם יודע את בוראו, רק מכעיס לפניו; ועל כן ראוי מדין הרצון שהיה בבריאת העולם, שיהי רצון מלפניו להקימם לו לעם כל הימים, כי הם הקרובים אליו והיודעים אותו מכל העמים. וזה טעם "כי ידון ה' עמו ועל עבדיו יתנחם" (להלן, לו) - שיוכרו להם ברחמים כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם עבדיו שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבל הצרות והשעבוד, וכענין שנאמר "ויאמר אך עמי מהם בנים לא ישקרו" (יש' סג, ח). וכבר רמזתי בבריאת האדם סוד נשגב ונעלם, צריך ממנו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלהים, כענין שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו" וגו' (יש' מג, ז). פ"י רמב"ן שעם ישראל, למרות תקלות שונות, מזכיר בבריאה כי יש בורא ואין בלעדיו ומנהיג הבריאה ללא הפוגה וזה תמצית של שמע ישראל ה' א-לקינו ה' אחד.

דברים האזינו לב, מז: פ' לא-דבך רק הוא מכם פי-הוא חייכם

ובדבך הנה תאריכו ימים על-האדמה אשר אתם עבדים את-היהוה שמה לרשתה: פ

פי - תרסא לא-דבך רק הוא מכם - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל

תיב"ע ארום לית פתגם ריקם באורייתא אלהן לדעברין עלה ...

רש"י (מז) כי לא דבר רק הוא מכם - לא לחנם אתם יגעים בה, כי הרבה שכר תלוי בה, כי הוא חייכם (ראה ספ"ד שלו). דבר אחר (שם): אין לך דבר ריקן בתורה, שאם תדרשנו - שאין בו מתן שכר. תדע לך, שכן אמרו חכמים: "ואחות לוטן תמנע" (בר' לו, כב), "ותמנע היתה פלגש" וגו' (שם יב) - לפי שאמרה: איני כדאי להיות לו אשה, הלואי ואהיה פלגשו; וכל כך למה? להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאים לידבק בזרעו.

רש"י ד"א אין לך דבר ריקן בתורה ... (בר' וישלח לו, יב) ותמנעו היתה פילגש. ע"פ סברת רמב"ן ב-**(בר' וישלח לו, יב)** מתקבלת התוצאה כי הטעמים מונח לגרמיה ופסק ב-**(בר' וישלח לו, יב) ותמנעו** וגו' הם מופעים של מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת סוד שנחלק ובארוכה סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. כאן זוהה, בפירושי הראשונים (רשב"ם ע"פ שוחר טוב, תורה שלמה [יח] ע"פ לקח טוב, שכל טוב) קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה. ואפשר שמכאן יש ללמוד למקומות אחרים בעלי אותה תבנית טעמים בצורה דומה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנע, קריאה ללא פסק תמנע (הנקבה) היתה פילגש וגו' ועוד למדו בפסוק זה: **רמב"ן** כי גוי/עכו"ם מותר בביתו; **שפת"ח** כי בן נח מותר בביתו

דברים האזינו לב, נב: פי מנגד תראה את-הארץ

אל-הארץ אשר-אני נתן - סופי תיבות לרצ(ו)ני, הוא אשר פירש רש"י ב-(בראשית א, א) ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו

טט - אל ארץ-ישראל התחוננה לא תבא כי מנגד תראה את-הארץ היינו תבוא אל ארץ-ישראל העליונה ומשם כאמור ב- **(דברים וזח"ב א, ז)** ויראהו ה' את-כל-הארץ וגו' וב-**(דברים וזח"ב לד, ז)** הראיתך בעיניך ושמה לא תעבר ופירש **אור החיים** ... ומשה לפי שנאסף אל השכינה הנה מקומו בקודש במקום שהוא שם. וזהו שיעור הכתוב ושמה לא תצטרך לעבור אל מקומך וגו' **וימת שם** פירש שם לכר הוא שמת אבל הוא חי במקומו אחר קדוש ועליון על פי ה'.

ויש מפרשים שראיה זאת של משה רבנו ממשיכה כל הזמן ומגינה על עם ישראל. אפשר שה- **תבוא אל-הארץ** - זקף-קטן זקף-גדול הוא ענין שחזור וקורה והיינו משה רבנו חי, משקיף ומליץ יושר על עם ישראל.

גיל המלים **תבוא אל-הארץ** $736 = 296 + 31 + 409$ שְׁלוֹן"ת (עם ישראל בארץ- ישראל בזכות ראייה מתמדת של משה רבנו עליהם), מאוצר הגיל של הרב י"ר פאלוך זצ"ל $736 = ב"ן דו"ד יגאלנ"ו במהר"ה בימינ"ו, היושב"ב ע"ל חו"ג האר"ץ,$ הפרש מ-תקע"ו (= גיל המלים זקף-קטן זקף-גדול) $736 - 576 = 160$ גיל כס"ף, $160 = 736 - 576$ (בסדר פדיון נפש נותנין ק"ס פרוטות כס"ף כמנין צל"ם כי בצלם וגו') (וכמנין ע"ץ כי האדם ע"ץ השדה), הד"ף היומ"י

6.20 דברים וזאת הברכה לגא, – שבת חול המועד סוכות (התשע"ד – התשע"ה)

במדבר פינחס כט, יב: ובחמשה עשר יום לתחדש השביעי מקרא קדש יהיה לכם פל-מלאכת עבודה לא תעשו וחתמתם חג לה' שבעת ימים:

והחתמתם חג לה' שבעת ימים: מרכא תביר טפחא מרכא סלוק מרכא תביר טפחא מחלק את חג הסוכות לקבוצת פרטים, היינו כל יום מהוה יום חג לעצמו לפי שמספר קרבנות הפרים שונה בכל יום. אבל בקרבנות המוספים של כל יום מופיע פרים – דרגא ו- פכשים דרגא. הדרגא מקשרת קרבנות כל יום אל **כט יב וחתמתם חג לה' שבעת ימים:**

במדבר פינחס כט, יג – לד:

[יג] והקרבנותם עליה אשה ריח ניחוח לה' פרים בני-בקר שלשה עשר אילים שנים כבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימים יהיו: [יד] ומנחתם סלת בלילה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני עשרנים לאיל האחד לשני האילים: [טו] ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים: [טז] ושעיר-עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונספה: ס

בכל יו"ט מופיע פסוק ובו פירוט סוג קרבנות המוספים ומספרם ובפסוק הבא תבת **והמנחתם** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין. ומציינת לכל סוג קרבן נפח המנחה לקרבן אחד. או שנאמר כי בא ללמד שהקרבן קדם והמנחה אחרת כמו שנדרש במנחות מכתוב אחר.

אבל ע"פ **בבלי מנחות מד, ב**, קרא אחר (ראה להלן), מלמד שהנסכים והמנחות יכולים להיות מוקרבים שלא עם הקרבן אלא אף בלילה וביום אחר כל זמן שלא קדשו בכלי שרת, לכן ממלת [יד] **והמנחתם** יש ללמוד דבר אחר, אולי ימצא מקור למשל שאפשר להביא **ביחוד** הנסכים והמנחות של קרבנות הציבור, היינו מוספי יו"ט וחול המועד (האם גם שבת נכלל בכך) ואין חובת הבאה של כל אחד לעצמו. בענין הקרא האחר עצמו לפי **רש"י** כגון הקרא (**במ' פינחס כט, יח**) מוספי חול המועד סוכות [יח] **והמנחתם ונספיהם** ולפי **תוספות** הקרא (**וי' אמר כג, יח**) קרבן מוסף שבועות.

ויקרא אמר כג, יח:

והקרבנותם על-הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה ופר בן-בקר אחד ואילים שנים יהיו עליה לה' ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחוח לה':

ויקרא אמר כג, יז:

[לז] אלה מועדי ה' אשר-תקראו אתם מקראי קדש לתקריב אשה לה' עליה ומנחה זבח ונסכים דבר-יום ביומו:

רש"י בבלי מנחות מד, ב

מנחתם ונספיהם (או **ומנחתם ונספיהם**) **בלילה** - דמנחת נסכים קריבין בלילה ואי קשיא הא אמרי' בהקומץ [רבה] (לעיל /מנחות/ כו:) דברים שדרך לקרב ביום וקחשיב מנחת נסכים מפרש לה בפ' יש קרבנות במסכת **תמורה (דף יד)** דהא דקתני ביום בנסכים הבאים עם הזבח והא דקתני בלילה בנסכים הבאין בפני עצמן כגון שהביא זבח בלא נסכים ולאחר זמן הביא הנסכים בפני עצמן יכול להביאן בלילה.

ואפילו למחר - אם הביא היום יכול להקריב נסכיו למחר ובלבד שלא יקדשו בכלי מאתמול דאי קדשי נפסלין בלינה כדתניא במסכ' **מעילה (דף ט)** קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלילה.

תוספות בבלי מנחות מד, ב

הסולת והשמן אין מעכבין את היין - משמע הא סולת ושמן מעכבין אהדדי ותימה דהא לא כתיב שום קרא במנחת נסכים ושמן ילפינן ממנחת נדבה דכתיב בה עיכובא לעיל (דף כז.) וגלויי מילתא בעלמא הוי דגבי מיעוטו מעכב את רובו כתיב קרא גם במנחת נסכים והתם גלי לן קרא.

מנחתם ונספיהם (או **ומנחתם ונספיהם**) (אפי') **בלילה** מנחתם ונסכיהם אפילו **למחר** - בפ"ב **דתמורה (דף יד)**. מוכח דלמחר נפקא לן דבר יום ביומו מלבד שבתות ה' ודרך הש"ס להביא על פסוק הרהוט בשני דרשות אע"ג דנפקי מקראי אחריני כי ההיא דשבח הפסח ושלמים הבאין מחמת הפסח פ"ק דזבחים (דף ט.) ופ"ד דזבחים (דף לו.) ופרק התורה (לקמן פג.): ופי' מי שהיה טמא נעורים לאביה (קדושין דף ג.) וכן מוהתעלמת (ב"מ דף ל.) וכן ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה (גיטין דף כא:) וכן מותר (פסחים דף צו:) ופ"ב דבכורות (דף טו.) דדריש אך ולא חלבו ומסיק רבא דאך לאותו ואת בנו הוא דאתא וחלבו מדמו נפקא וכן בשמעתין דתניא בבריית' זבח ונסכים ומסקינן דבסברא פליגי.

ומנחתם ונספיהם (או **ומנחתם ונספיהם**) - פי' בקונט' **פ"ק דזבחים (דף ת.)** ופרק **המזבח מקדש (שם פד.)** ופ"ב **דתמורה (דף יד)**

יד.) **ומנחתם ונספיהם** דפרי החג קדריש וקשה לר"ת היכי משמע מיניה לילה ועוד היכי דרשינן מיניה **מנחה** ואח"כ נסכים הא קרא דבתריה כתיב **לפרים לאילים** ואינם כתובים על הסדר דפרים ואילים קדמי ותו דפריך ורבנן נמי הא בעי ליה **ומנחתם** וכו' ומאי צריך הא טובא כתיב אלא על כרחין כיון שכולם משונים זה מזה כוליהו צריכי לכך נראה לר"ת דדריש מקרא דעצרת **פרשת אמור** אל הכהנים (**ויקרא אמר כג, יח**) **ואילים שנים יהיו עליה לה' ומנחתם ונספיהם אשה ריח-ניחוח לה'**: מדכתב נסכים בין

עולה לאשה ש"מ דבאים בלילה כי אשה דהיינו הקטרה ולא מייטורא ונקט מנחה ברישא דדמי לעולה טפי בהקטרה והא דפ"ק דזבחים (דף ת.) דריש מנחתו ונסכים אפי' בלילה ומשמע התם דמייטורא דווקא קדריש והתם גבי נזיר דרש מדכתי' **מנחתו ונסכו** וכתיב נמי **ומנחתם ונסכיהם** למחר נמי שמעינן כיון דגלי גבי עצרת תו אין לחלק ותימה והא הני קראי בבאין עם הזבח כתיבי והנהו לא אתו אלא ביום כדאיתא בפ"ב דתמורה (דף יד.)
וי"ל דאם אינו ענין בבאין עם הזבח תנהו ענין בבאין לאחר הזבח והא דאמרינן בריש **תענית** (דף ב:) מה ניסוך המים בלילה דאמר מר **ונסכיהם** אפי' בלילה משמע דמקרא דפרי החג מיייתי שאין ניסוך המים אלא בחג לאו מילתא היא דכיון דגלי לן קרא בעצרת דהוי נסכי צבור ה"ה לכל נסכי צבור וקרא דאיצטריך בנזיר דהוי נסכי יחיד.

[יז] וביום השני פרים בני-בקר שנים עשר אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[יח] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפט:
[יט] ושעיר-עזים אחד חטאת
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
[כ] וביום השלישי פרים עשתי-עשר אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[כא] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפט:
[כב] ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
[כג] וביום הרביעי פרים עשרה אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[כד] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפט:
[כה] ושעיר-עזים אחד חטאת
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
[כו] וביום החמישי פרים תשעה אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[כז] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפט:
[כח] ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
[כט] וביום הששי פרים שמונה אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[ל] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפט:
[לא] ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
[לב] וביום השביעי פרים שבעה אילים שנים
קבשים בני-שנה ארבעה עשר תמימם:
[לג] ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמשפטם:
[לד] ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס
ראה בבלי תענית ג,א

רש"י בבלי סוכה נה,א ... אתקין אמימר דמדלגי דלוגי - ונמצאו כולן עומדין, אומרינן ביום ראשון של חול המועד ביום השני וביום השלישי ספק שני ספק שלישי.
ולמחר אומרים ביום השלישי וביום הרביעי, ובשלישי דחול המועד - ביום הרביעי וביום החמישי, וברביעי - ביום החמישי וביום הששי, ובחמישי דחול המועד, שהוא הושענא רבא, אומרים ביום הששי וביום השביעי כספיקו, והיינו דלוגי - שאומרים היום מה שאמרו אתמול, כדאמרינן (מגילה כב) גבי ראש חדש - רב אמר: דולג - שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון, וכי היכי דאתקין אמימר לענין תפלה עבדינן נמי לענין קוראי התורה, שהרביעי הקורא, שהוא מוסף בחולו של המועד, יותר משאר ימים, וניכר שהוא בא לכבוד היום, הוא קורא את ספיקי היום, כמו ששליח צבור אומר, ואם שבת הוא - קוראן המפטיר, והשלשה שקורין תחילה, אין מקפידין על קריאתם - יקראו מה שירצו, ומכל מקום, כך היו נוהגין רבתי - שני ראשונים קוראים שנים ספיקי היום, והשלישי בפרשת יום המחרת, שאינה מספיקות היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים.

ביום שני של סוכות בארץ-ישראל זה חול המועד, בחו"ל זה יום טוב שני של גלויות, קוראים ביום הראשון כדי לא לפגוע בקדושת היום. אפשר כי התורה רמזה מה יעשו בני ישראל אשר מסיבה כלשהי נמצאים מחוץ לארץ ישראל. הרמז נמצא בקרא (**במ' פי' כט, ז')** **וביום השני** - מונח רביעי, שלא כתבנית הטעמים בשאר הימים, אפשר כי מרמז לקריאה בתורה בימי חול המועד בחו"ל, חמישה ימים בלבד. ופ' **רש"י סוכה נה,א** והשלשה שקורין תחילה, אין מקפידין על קריאתם - יקראו מה שירצו, ומכל מקום, כך היו נוהגין רבתי - שני ראשונים קוראים שנים ספיקי היום, והשלישי בפרשת יום המחרת, שאינה מספיקות היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים. טט - באופן זה גם לא פוגעים בקדושת יום טוב שני של גלויות.

הסברים לתפקיד הטעמים פזר תלשא (תלישא-גדולה) בפסוקי חול המועד סוכות. **ומנחתם ונספיהם** – מונה פזר עשוי ללמד ללפחות שני תפקידי פזר בכל פסוק. העברת רעיון עם שנוי מהנדרש בפסוק למקום אחר בתורה.

1. במדבר פינחס כט, יח: **ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**
2. במדבר פינחס כט, כא: **ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**
3. במדבר פינחס כט, כד: **מנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**
4. במדבר פינחס כט, כז: **ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**
5. במדבר פינחס כט, ל: **ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**
6. במדבר פינחס כט, לג: **ומנחתם ונספיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם:**
7. במדבר פינחס כט, לז: **מנחתם ונספיהם לפר לאילם ולכבשים במספרם כמשפט:**

במדבר פינחס לכל יום החל מיום השני של סוכות מופיע, (כגון ביום השני) **במדבר פינחס כט, יח: ומנחתם ונספיהם לפרים** – מונה פזר תלישא-גדולה (תלשא).

תוספתא מסכת זבחים (צוקרמאנדל) פ"א, ה"ב הקומץ והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שקידשן בכלי ונתנן על גבי האישים בין ביד בין בכלי הרי אילו כשירין היין שניסכו בקיסוא ונסכו בהין כשר ביד ובכלי חול פסול אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין שניסכו בין בהין בין בקערה בין בקיסוא בין במניקות הרי אילו כשירין:
ניסוך המים וניסוך היין בכלים בנפחים שונים. אפשר כי מופע אחד של תלשא מרמז לשיעור הכלי שבו הנוול לניסוך, וטעם פזר מרמז לגדלים שונים.

בבלי סוכה מח, א משנה. ניסוך המים, כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו. עלה בכבש ופנה לשמאלו. שני ספלים של כסף היו שם, רבי יהודה אומר: של סיד היו, אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין. ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין, (ואחד) + מסורת הש"ס: [אחד] + מעובה (של יין פיה רחב) ואחד דק (של מים פיה קצר), כדי שיהו שניהם כלין בבת אחת. מערבו של מים, מזרחו של יין. עירה של מים לתוך של יין, ושל יין לתוך של מים - יצא. רבי יהודה אומר: בלוג היה מנסך כל שמונה. ולמנסך אומר לו: הגבה ירך, שפעם אחד נסך אחד על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן. כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח, ומניחה בלשכה. נשפכה נתגלתה - היה ממלא מן הכיור. שהיין והמים מגולין פסולין לגבי מזבח.

אפשר כי תלשא מרמז לשעור אלפניו ולאחריו. אפשר כי מופע אחד של תלשא מרמז לשיעור ניסוך מים - שלשה לוגין ועל שיעור ניסוך היין המקביל למים - ששיעורו לוג אחד.

אפשר כי תלשא מרמז למחיצה או שתי מחיצות של נסוך המים והיין בשני ספלים (כסף או סיד) על קרן המזבח הדרומית מערבית. **ומנחתם ונספיהם רש"י בבלי סוכה נה, א ...** והיינו דלוגי - שאומרים היום מה שאמרנו אתמול, כדאמרין (מגילה כב) גבי ראש חדש - רב אמר: דולג - שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון, ... טט - אפשר כי טעם פזר של מלת **ונספיהם** (באחד משבעה הפסוקים הנ"ל) מרמז להעביר רעיון "דולג" (חזרה על קריאת פסוקים) מקריאת התורה בחו"ל בימי ב' - ז של חול המועד סוכות לקריאת תורה עם חזרה על פסוקים, כגון בראש חודש, וכגון בשבת ויו"ט שחוזרים על הקריאה לזכות קרואים רבים.

אפשר כי טעם פזר של מלת **ונספיהם** (באחד משבעה הפסוקים הנ"ל) מרמז להלכה הבאה **טור אורח חיים הלכות קריאת ספר תורה סימן קלט ...** כתב בעה"מ שהקורא בתורה ומברך בה נוטלה בידו וסמך למנהג מההיא דסוכה (מא ב) כך היה מנהגם של אנשי ירושלים אדם יוצא מפתח ביתו ולובו בידו וכו' עד היה קורא בתורה ונושא כפיו מניחו ע"ג קרקע אלמא שצריך ליטול הספר בידו בשעת קריאה:

חלקת יעקב בשם הגר"א יום א' 13 פרים יום ב' 12 פרים יום ד' 10 פרים, ובשלושתם מופיעות המלים כגון **וישעיר-עזים אָחַד חֲטָאת**. ואילו בימים אחרים כגון **לד' וישעיר חֲטָאת אָחַד** סה"כ הפרים בשלושה ימים (א, ב, ד) 35 ומלמד כי שבעים האומות מתחלקות 35 לישמעאל ו-35 לעשו.

ע"פ **בראשית נח יא, - לב: 70** פרי סוכות כנגד 70 אומות בני נח (חישוב ע"י הרב חנס ו-טט) **[ב] כַּגִּי זֶמֶת גָּמַר וּמִגֵּז וּמְזִי וְנֹן וְחַבֵּל וּמִשֵּׁה וּמִתְרָס: [ג] וּבְגִי גָמַר אֲשַׁפְּנוּ וְרִפְתָּ וְתַגְרָמָה: [ד] וּבְגִי נֹן אֲלִישָׁה וּמְרָשִׁישׁ פְּתִים וְדַדְגִים:** אם מרשימה זאת נחסיר את גמר ואת יון שהם אבות משפחות נקבל 12 אומות. **[ו] וּבְגִי חָם פִּישׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּטִי וּבְגִי עֵזָרָה: [ז] וּבְגִי כֹישׁ סָבָא וְחִוִּילָה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתָּבָא וּבְגִי רַעְמָה שְׂבָא וְדַדְגִי: [ח] וְכֹישׁ יֶלֶד אֶת-נִמְרֹד הוּא הֵחָל לְהָרִית גִּבְרָ פָּאָרְזִי: ע"פ מדרש הגדול כוש? פוט ונמרד נמנים כאומות כוש בסה"כ 9 אומות. רעמה נמנה עם 10 המשלימים (ע"פ רמב"ן כוש ונמרד לא היו אומות) **[יג] וּמִצְרַיִם יֶלֶד אֶת-לֹדְדִים וְאֶת-עֲנַמִּים וְאֶת-לֶהָבִים וְאֶת-נַפְתְּחִים: [יד] וְאֶת-פִּתְרָסִים וְאֶת-פְּסִלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת-כְּפַתְרָיִם: בני מצרים 8 אומות. (מצרים אומה לעצמה, ראה לקט 10 המשלימים) **ס [טו] וּכְנַעַן יֶלֶד אֶת-צִידֹן בְּכֹרֹ וְאֶת-חֵת: [טז] וְאֶת-הַיְבוּסִי וְאֶת-הָאֱמֹרִי וְאֶת הַגְּרָגְשִׁי: [יז] וְאֶת-הַחִנִּי וְאֶת-הָעַרְכִּי וְאֶת-הַסִּינִי: [יח] וְאֶת-הָאֲרֹזִי וְאֶת-הָאֱמֹרִי וְאֶת-הַקְּמִי וְאֶת-הַקְּנִעִי: (כנען אומה לעצמה, ראה לקט 10 המשלימים) **[כב] בְּנֵי שָׁם עֵלְמִי וְאַשּׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹדִי וְאַרְם: [כג] וּבְגִי אַרְם עֵזִי וְחִיל וְגַמְרִי וְשָׁם: בני שם קבוצה (א) עילם, אשור, לוד, ובני ארם 4, סה"כ 7 אומות. **[כד] וְאַרְפַּכְשָׁד יֶלֶד אֶת-שֶׁלַח וְשֶׁלַח יֶלֶד אֶת-עֵבֶר: [כה] וְעֵבֶר יֶלֶד שְׁנֵי בָנִים שָׁם הָאֱחָד פֶּלֶג כִּי בְנִמְיֹ נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשָׁם אֲחִיו יִקְטָן: עיקר תולדות ארפכשד הוא יקטן **[כו] וְיִקְטָן יֶלֶד אֶת-אֶלְמוֹנָד וְאֶת-שֶׁלֶף וְאֶת-הַצְּרַמֹּנִת וְאֶת-יֶרֶח: [כז] וְאֶת-הַדְּנֶגֶם וְאֶת-אֶזְנָל וְאֶת-דְּקָלָה: [כח] וְאֶת-עֹבְדָל וְאֶת-אֶבְיִמְאֵל וְאֶת-שָׂבָא: [כט] וְאֶת-אוּפֹר וְאֶת-חִוִּילָה וְאֶת-יֹבָב בֶּן-אֵלָה בְּנֵי יִקְטָן: בני יקטן 13 אומות. ע"פ מדרש הגדול 10 אומות הן הלקט: גמר, יון, מצרים, כנען, יפת, חם, שם, רעמה, יקטן, ארם. (ואילו ארפכשד, שלח, עבר, פלג, אינם נמנים באומות)************

**[יז] ובָּיּוֹם הַשְּׁנַיִם פְּרִים בְּנֵי-בְקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֵילִם שְׁנַיִם
כִּבְשִׂים בְּנֵי-שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר הַמִּיָּמָם:
משנה סוכה פ"ה מ"ו**

יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד נשתיירו שם ארבעה עשר כבשים לשמנה משמרות ביום ראשון ששה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשני חמשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בשלישי ארבעה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בחמישי שנים שנים מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד בששי אחד מקריב שנים והשאר אחד אחד בשביעי כולן שוין בשמיני חזרו לפייס כברגלים אמרו מי שהקריב פרים היום לא יקריב למחר אלא חוזרין חלילה:

24 משמרות הכהנים מתכנסים ברגל לעבודת בית המקדש. אפשר כי **ובָּיּוֹם הַשְּׁנַיִם** – מונח רביע בתפקיד חמש בא ללמד כנאמר ב-**משנה סוכה פ"ה מ"ו** בשני חמשה מקריבין שנים שנים (חמישה משמרות כהנים מקריבים שני פרים כל אחד) וההמשך **פְּרִים בְּנֵי-בְקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר** – דרגא תביר מרכא טפחא, וכן **כִּבְשִׂים בְּנֵי-שֵׁנָה אַרְבַּעַה עֶשֶׂר** – דרגא תביר מרכא טפחא, על כל שאר הבהמות חלה אותה הלכה והשאר אחד אחד (נותרו שני פרים מ-12, 2 אלים, שעיר אחד, 14 כבשים, סה"כ 19 בהמות כך שיש בהמה אחת להקרבת קרבן לכל אחד מ-19 המשמרות הכהנים האחרים)

אפשר היה לומר שחלוקת הקרבנות בין 24 משמרות הכהנים היא ע"פ חישוב חשבוני. אבל אפשר כי תבנית הטעמים "מונח רביע" ביום השני של סוכות מלמדת שנקטין כל יום באחד את מספר המשמרות שמקריבים שני קרבנות ואז כל משמר מקריב בכל יום לפחות קרבן אחד. יום ב' מלמד לימים ג – ז של סוכות. למשל ביום הרביעי מ-10 פרים רק 6 נעשים 2, 2, 2 ע"י שלושה משמרות. 4 פרים נעשים 1 לכל משמר ועוד 17 קרבנות אחרים אחד לכל אחד מ-17 המשמרות האחרים.

ואין לימוד מדויק כזה ביום א' כי מונח רביע עשוי להיות גם יותר מחמש ולא דווקא שש, ואפשר שגם הפתיחה של יום א' **[יג]** **וְהִקְרַבְתֶּם עֲלָה אֶשֶׁה רֵיחַ נִיחַח לַיהוָה** מלמדת דברים אחרים ולא מאפשרת שילוב לימוד חלוקת קרבנות המוספים של חול המועד סוכות בין 24 משמרות הכהנים.

1.1 דברים וזאת הברכה לגא, – שבת חול המועד סוכות (התשע"ה – התשע"ו)

דברים וזאת הברכה לגב:

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מתר פארן ואתה מרבבת קרש מימינו אשדת אש דת למו:

ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מתר פארן – פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב, הקש, דבר החזור וקורה, (א) כיצד לבקש על ענין כלשהו (ב) לתבנית תפילת י"ח, תחילה שבח של המקום, אח"כ בקשת הצרכים הפרטיים, וחזרתם בהודאה הקב"ה ה' מסיני בא וזרח משעיר למו – גרשיים מרכא (=מאריך) פשטא מהפך פשטא זקן-קטן. זקן-קטן מורה על שתי דרשות, צריך ברור האם ממלת וזרח או האם ממלת ה'

מסיני בא – מרכא (=מאריך) פשטא, מיקום מרכא קודם לפשטא מעיד על אפשרות של הארכה כלשהי כגון דרשת הארכת פעולות זמן או דרך כנדרש ב-**בבלי עבודה זרה בב**, (האומות) אומרים לפניו: רבש"ע, כלום נתת לנו ולא קיבלנוה? ומי מצוי למימר הכי? והכתיב: (זב **זאת לגב**), ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, וכתיב: (חבקוק גג) **אלוה מתימן יבוא וקדוש מהר-פארן סלה** וגו', מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן? א"ר יוחנן: מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה!

בדרך אגדה **ויאמר** – רביע, (טט – א) אמירת ה' כעין אש וארבע עינים בתורה השייכים לאש [ירושלמי שקלים פ"ו ה"א] היא אש, מובללת מאש, חצובה באש, ונתונה באש, (טט – ב) **ויאמר** – רביע, ע"פ **ספרי דברים פיסקא שמג** ועוד מקורות הפסוק מונה ארבעה מיקומים לארבע רוחות השמים, ארבעה לשונות, בדרך הלכה **ויאמר** – רביע, שלושה חלקים בתפילת שמונה עשרה וחלק רביעי הצעידה לאחור שלושה צעדים להיפרד מהמלך. בדרך אגדה המשפיעה על דרך ההלכה, ארבע לשונות הנדרשות בספרי הם דוגמא לכל הלשונות (בספרי מסופר שהקב"ה פנה לכל האומות) ומזה נלמד הלכת לשון התפילה **טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קא** ... ויכול להתפלל בכל לשון שירצה ופירש רב אלפס דווקא בצבור אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש ויש מפרשים דהא דאמרינן יחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש דוקא כששואל צרכיו אבל כשמתפלל תפלה של ציבור אפי' יחיד יכול לאומרה בכל לשון ואדוני אבי ז"ל כתב דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי (טט בזה שונה מהספרי שפנה גם בארמית) (דרכי משה הקצור או"ח ס' קא, אות ב) וכן הוא בזהו פר' לך לך (פח ב).

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פיסקא שמג

(ב) **ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר**, מגיד הכתוב שכשפתח משה לא פתח בצרכם של ישראל תחילה עד שפתח בשבחו של מקום משל ללוטיר שהיה עומד על הבמה ונשכר לאחד לדבר על ידיו ולא פתח בצרכי אותו האיש תחילה עד שפתח בשבחו של מלך אשרי עולם ממלכו אשרי עולם מדיינו עלינו וזחה חמה עלינו וזחה לבנה והיו אחרים מקלסים עמו ואחר כן פתח בצרכו של אותו האיש וחזר וחתם בשבחו של מלך אף משה רבינו לא פתח בצרכי ישראל עד שפתח בשבחו של מקום שנאמר **ויאמר ה' מסיני בא** ואחר כך פתח בצרכם של ישראל (דב' זח"ב לגה) **ויחיי בישרון מלך חזר וחתם בשבחו של מקום (דב' זח"ב לגכו) אין פאל ישרון, ואף דור המלך פתח בשבחו של מקום תחילה שנאמר (תה' קמטא) ה'ללו יהו' שירי לה' שיר תגדש ואחר כך פתח בשבחו של ישראל (תה' קמטד) קירוצה ה' בעמו וחזר וחתם בשבחו של מקום (תה' קנא) ה'ללו אלה' בקדשו ואף שלמה בנו פתח בשבחו של מקום תחילה (דה"ב ויד) אין קמוה' אלהים בשמים ובארץ שג'ר ה'תקד ואחר כך פתח בצרכם של ישראל (דה"ב וכת) ר'עב פי'יהנה בארץ וחזר וחתם בשבחו של מקום (דה"ב וזמא) קומה' ה' אלהים לג'תה ואף שמנה עשרה ברכות שתיקנו נביאים הראשונים שיהו ישראל מתפללים בכל יום לא פתחו בצרכם של ישראל עד שפתחו בשבחו של מקום האל הגדול הגבור והנורא קדוש אתה ונורא שמך ואחר כך מתיר אסורים ואחר כך רופא חולים ואחר כך מודים אנחנו לך.**

ספרי דברים פיסקא שמג (הארכת דרך) **ויאמר ה' מסיני בא**, כשנגלה המקום המקום ליתן תורה לישראל לא מרוח אחת נגלה אלא מארבע רוחות שנאמר **ויאמר ה' מסיני, וזרח משעיר למו, הופיע מתר פארן**, ואיזו היא רוח רביעית (חבקוק גג) אלוה מתימן יבא. (רבי פעולות) **דבר אחר** כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל לא בלשון אחד אמר להם אלא **בארבעה לשונות** שנאמר **ויאמר ה' מסיני בא** זה לשון עברי **וזרח משעיר למו** זה לשון רומי **הופיע מתר פארן** זה לשון ערבי **ואתה מרבבת קרש** זה לשון ארמי. (הארכת פעולות חיפוש למי ליתן התורה) **דבר אחר ויאמר ה' מסיני בא** כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד הוא נגלה אלא על כל האומות, וגו'

ה' מסיני בא וזרח משעיר למו – גרשיים ... מהפך פשטא – כעין יצא להקל ולא להחמיר, אפשר שמזה נלמד הלכת לשון התפילה **טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קא** ... ויכול להתפלל בכל לשון שירצה ופירש רב אלפס דווקא בצבור אבל ביחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש ויש מפרשים דהא דאמרינן יחיד לא יתפלל אלא בלשון הקדש דוקא כששואל צרכיו אבל כשמתפלל תפלה של ציבור אפי' יחיד יכול לאומרה בכל לשון **מסיני בא** – מרכא (=מאריך) פשטא – פשטות שיתפלל במתינות בהארכת כוונה **טור אורח חיים הלכות תפלה סימן קא** ... כתב הרב רבי אליעזר שירגיל אדם עצמו שיכוין לפחות בחתימה של כל ברכה שיש בהן מאה ושלוש עשרה תיבות כמו שיש בתפלת חנה ומאה ושלוש עשרה פעמים לב בחומש לומר שצריך בהן כוונת הלב. (טט בדיקה ב"כתר" הממוחשב מעלה כי בחומש "לב" – 33 מופעים, בתנ"ך "לב" – 202 מופעים, "הלב", "כלב", "ללב", "מלב" – 8 מופעים, רק בנ"ך)

טט - דת - פירושו תורה, דת למו - אותיות תלמוד

בראשית א, יא ויאמר אלהים תדשא (תדשא בשינוי סדר אותיות אשדת) אותיות תד-<דת = תורה היא תכנית הבריאה, ומוציא אל הפועל בתחילה **בראשית א, יא את השמים** – הנדרש שם אש (ר"ת ש"א) ומים, **ואת הארץ** :, ובארץ מאיר ומתלבש במאמרו כח המצמיח (ש"א = א"ש הצומח) ומלת "ואת" מרבה כח הצומח, והכוחות הם (ש"א = א"ש) חיות מאור אין סוף ב"ה

תורה תמימה ואָתָה מַרְבֵּת קֶדֶשׁ - אות הוא ברבבות שלו¹ [חגיגה ט"ז א']:

תורה תמימה הערה ד) אולי דריש כן משום דהמלה **ואָתָה** אינה בעיקרה עברית רק ארמית, ועל יסוד זה דרשו בספרי כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל לא בלשון אחד נגלה אלא בארבע לשונות, **ויאמר ה' מסיני בא** - זה לשון עברי, **ונָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ** - זה לשון רומי, **הופיע מִתַּר פֶּאֶרְוֶן** - זה לשון ערבי, **ואָתָה מַרְבֵּת קֶדֶשׁ** זה לשון ארמי, ע"כ. ואפשר עוד לפרש ע"פ זה ענין אות הוא ברבבות שלו ע"פ מ"ש שאין המלאכים מכירים בלשון ארמי. ולכן דריש אצל מלה ארמית זו שהוא מצויין כביכול מרבבות מלאכים שלו:

הלכות מהפסוק **תורה תמימה דברים לג הופיע מִתַּר פֶּאֶרְוֶן** – פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, פשטא מלמד ששתי הדרשות הן בפשט: (טט – א) שור של ישראל שנגח לשור של עובד כוכבים פטור, (טט – ב) ושל עובד כוכבים שנגח לשור של ישראל חייב, מאי טעמא, אמר ר' יוחנן, אמר קרא **הופיע מִתַּר פֶּאֶרְוֶן** - מפארן **הופיע** ממונם לישראל² [ב"ק ל"ח א']:

ע"פ **תורה תמימה הערה ג)** הלשון **הופיע** מוסב על קבלת התורה (ע"י בני נח), ... ראה הקב"ה (שגם את) שבע מצות שקבלו עליהם בני נח... שאין בהם אף שמץ רוחניות, רק כולן מיוסדות על קיום העולם... לא קיימו אותן ... וכיון שסרבו ... אין להם דין ומשפט, הפקיר הבורא ממונם לישראל, המקיימים את התורה ועל ידה מקיימים את העולם, מתורת קנס.

מימינו אֵשׁ דָּת - כתיב (ישעיה ס"ב) נשבע ה' בימינו - זו תורה, שנאמר **מימינו אֵשׁ דָּת**³ [ברכות ר' א']:

להלן שלוש הלכות הנדרשות עם מלת **מימינו** - זקף-גדול

מימינו אֵשׁ דָּת - מפני מה אין מקנחין בימין, אמר רבא, מפני שהתורה נתנית בימין, דכתיב **מימינו אֵשׁ דָּת**⁴ [שם ס"ב א']:

מימינו אֵשׁ דָּת - נניא, משום שמעיה אמרו, המתפלל צריך שיפסיע **שלש פסיעות לאחוריו**, ונותן שלום לימין ואח"כ לשמאל, שנא' **מימינו אֵשׁ דָּת לָמוֹ**⁵ [יומא נ"ג ב']:

טט - **מימינו אֵשׁ דָּת** – זקף-גדול, אפשר מרמז לשלוש הפסיעות לאחוריו, וכן שתי נקודות הן ההשתחואה לימין ולשמאל, ונקודה אחת היא ההשתחואה לאמצע.

מימינו אֵשׁ דָּת - הנותן ס"ת לחבירו לא יתננו אלא בימין וכן הלוקחו לא יקחנו אלא בימין כנתינתו מתחלה, שנאמר **מימינו אֵשׁ דָּת** [מס' סופרים פ"ג ה"י]:

רש"י אֵשׁ אש שחורה על גב אש לבנה, ופי' **תורה תמימה אֵשׁ דָּת לָמוֹ** - רבי פינחס בשם רשב"ל אומר, התורה שנתנה הקב"ה למשה עיקרה מאש לבנה חרותה מאש שחורה⁶, היא אש, מובללת מאש, חצובה באש, ונתונה באש, שנאמר **מימינו אֵשׁ דָּת לָמוֹ**⁷ [ירושלמי שקלים פ"ה ה"א]: **תורה תמימה הערה ט)** כלומר האבנים עצמן היו אש לבנה ואותיותיה שהיו כתובות על הלוחות היו מן אש שחורה: **אֵשׁ דָּת** – מרכא טפחא, כיתור לרבות על על אש לבנה (שהם האבנים) אש שחורה שהם האותיות.

דברים זאת הברכה לגז: וְנָתַתְּ לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שָׁמַע הוּא קוֹל יְהוָה וְאֵל-עַמּוֹ תְּבִיאֵנוּ יְדִיו רַב לֹא וְעַזְרַנוּ מִצָּרֵינוּ תִּהְיֶה: פ

רש"י (ז) וְנָתַתְּ לַיהוּדָה - סמך יהודה לראובן, מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם; שנאמר: "אשר חכמים יגידו" וגו' "להם לבדם נתנה הארץ ולא עבר זר בתוכם" (איוב טו, יח-יט; ראה סוטה ז, ב). ועוד פירשו רבותינו (ראה סוטה ז, ב), שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נידוי שקבל עליו, שנאמר "וחטאתי לאבי כל הימים" (בר' מד, לב); אמר משה (ראה ספ"ד שמח): מי גרם לראובן שיודה? יהודה; **שָׁמַע הוּא קוֹל יְהוָה** - תפלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים (ראה דה"ב יד, י), ויהושפט מפני העמונים (ראה שם כ, ה-יב), וחזקיהו מפני סנחריב (ראה שם לב, כ). **וְאֵל עַמּוֹ תְּבִיאֵנוּ** - לשלום מפני המלחמה. **יְדִיו רַב לֹא** - יריבו ריבו, וינקמו נקמתו. **וְעַזְרַנוּ מִצָּרֵינוּ תִּהְיֶה** - על יהושפט התפלל על מלחמת רמת גלעד: "ויוצק יהושפט ויה' עזרו" (דה"ב יח, לא; ראה ספ"ד שמח). דבר אחר (שם): **שָׁמַע הוּא קוֹל יְהוָה** - כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכתיו של יהודה. ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר: "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון" (יהו' יט, ט). ומפני מה לא ייחד לו ברכה בפני עצמו? שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשטים. כן כתוב באגדת תהלים (שו"ט צ, ג). **וְנָתַתְּ לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר** – מונח זקא סגול, בתפקיד מוסיף מיהודה על יהודה, (א) רבוי תפילות מלכי בית דוד שמיהודה. (ב) הודאתו של יהודה גרמה להודאתו של ראובן, (ג) בתפקיד גריעה מנחלת יהודה להושיב עמו את שבט שמעון.

דברים זאת הברכה לגיא: בָּרַךְ הוּא חֵילֹו וּפְעַל יְדָיו תִּרְצָה **מִחֵץ מִתְּנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאִיו מִן-יְקוּמוּן: ס**

בבלי פסחים עב, ב ד"ה דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, כל הקרבנות כולן שהקריב על גבי המזבח פסולין ורבי יהושע מכשיר. ואמרין מ"ט דר' יהושע דכתיב **בָּרַךְ הוּא חֵילֹו וּפְעַל יְדָיו תִּרְצָה** **רש"י בן גרושה**. כהן חלל זר גמור הוא וגו' **בָּרַךְ הוּא חֵילֹו**. בהכהנים כתיב ישימו קטורה באפך וגו' וסמך ליה **בָּרַךְ הוּא חֵילֹו** - חללים שבו.

רבינו חננאל ד"ה ורבי יהושע מכשיר מ"ט דכתיב **בָּרַךְ הוּא חֵילֹו** אפילו חולין שבו פועל ידיו תרצה.

טט - ע"פ **רש"י ו-רבינו חננאל בָּרַךְ הוּא** המהפך פשטא הוציא הכתוב מפשרו ביחס למלת **חֵילֹו** - זקף-קטן, המפסיק בינה ובין **וּפְעַל יְדָיו תִּרְצָה** ללמדך כי עד שנודע שהכהן הוא בן גרושה או חלוצה והרי הוא חלל אפילו כך רבי יהושע מכשיר מ"ט דכתיב **בָּרַךְ הוּא חֵילֹו** אפילו חולין שבו, שבאמת הוא חולין אך נכשיר כל עבודותיו עד שנודע שהוא חלל היינו - פועל ידיו לשעבר תרצה.

בָּרַךְ הוּא חֵילֹו – מהפך פשטא זקף-קטן, אפשר כי כאן זקף-קטן מלמד על שני מיני כהנים: כהן כשר, כהן אחרי שנודע שהוא חלל

מִחֵץ – קדמא, הקדים לברכם כפ' **רש"י** - ... ד"א ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם עובדי כוכבים והתפלל עליהם לפי שהיו מעטים וגו' **מִתְּנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאִיו** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חל אותו ענין, ע"פ **תולדות יצחק** זה דחית כל המערערים על הכהונה.

מִחֵץ – קדמא, ע"פ מאור ושמשי, יקדים להשכים וילמד תורה, וזה מגרש הקליפות המבלבלות בתפילה, מטהר מחשבת זרות בתפילה **מִתְּנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאִיו** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חלה אותה הלכה או ענין. כאן ע"י הלימוד קודם התפילה מסולקים כל המפריעים לתפילה.

נאמר ב-(**דברים ואתחנן ד,ב**) **לֹא תִסְפּוּ ... וְלֹא תִתְרַעְוּ** ופלי' **רש"י** (ע"פ **ספרי פר' ד פב**) כגון חמש פרשיות בתפילין (במקום הדרשה של ארבע, שב-**מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יח**), חמשת מינין בלולב (במקום הכתוב על ארבע מינין (**וי אמר כגמ**)) ו**לִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עָבֹת וְעֵרְבֵי-נָחַל**), וחמש ציציות (במקום הכתוב (**דב' תצא כג,ב**)) **עַל-אַרְבַּע כְּנֻפֹת כְּסוּתָהּ** ומזה נדרש ב-**בבלי זבחים יח,ב** ארבע ולא (תגרעו לעשות על) שלוש כנפות, ולא (תוסיפו לעשות על) חמש כנפות.

לעומת הכתובים ודרשות התורה שבעל פה על **לֹא תִסְפּוּ ... וְלֹא תִתְרַעְוּ** לעיל, במצוות מילה נאמר (**בראשית לך-לך יז,ב**) **וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל** והתורה שבעל פה ב-**משנה שבת פי"ט,מ"ה** (מוסיפה זמן) קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר .

לחז"ל היו מסורות של תורה שבעל פה איך לדרוש את הכתוב, וביניהן הלכה למשה מסיני, ומידות שהתורה נדרשת בהם, שבאמצעותם קבעו את ההלכה. הספר הזה מציע **השערה**, שאחד מתפקידי טעמי המקרא הוא **הדרכה** איך לדרוש את הכתוב באופנים שונים העוזרים להבנת דרשות התורה שבעל פה, וביניהן המיעוטים והרבויים בדוגמאות לעיל.

ועוד, אפשר כי תבניות טעמי המקרא הם גם בין המקורות של כללים תורניים שונים. כגון כאשר מתעורר ספק האם לבצע מצוה שהיא מן התורה דוחים ביצוע המצוה. דוגמא לספק היא להיכן שייך זמן בין השמשות, האם ליום, שאורו מסתיים או ליום שמתחיל ליל. בגלל ספק זה נדחית מצות מילת קטן, שנולד בזמן בין השמשות מהיום השמיני ללידתו ליום אחר, כנאמר ב-**משנה שבת פי"ט,מ"ה** קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר. אפשר כי תבנית טעמי המקרא של **וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים** המרמזת על לפחות ארבעה ימים שאליהם נדחה ברית מילה של וולד בריא בגלל ספק היום שנולד בין השמשות (והם יום 9, 10, 11, 12 מעת הלידה) ועוד ימים אחרים מסיבות אחרות, משמשת גם כאחד ממקורותיו של הכלל התורני שבמצב ספק נדחה החיוב של ביצוע מצוה.

[רש"י בבלי סוטה מט,א מתני'] משמת בן זומא - בטלו הדרשנים. הדרשנים - שהיה בקי **בטעמי המקראות** כדאמר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא (ברכות דף יב:). **[רש"י בבלי סוטה מט,ב]** משמת ר"ע - בטלו זרועי תורה. זרועי תורה - עומק סברא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על **מדרשי המקראות** (אלו טעמי המקרא) ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא. **[מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כא,ב]** מבאר שמה שאמר רב המנונא כי שלמה אמר על כל דבר ודבר של סופרים (**מלכים א' ה,ב**) **חֲמִשָּׁה וְאַלְף טַעֲמִים**, דפי' **מלת טעמים** לאו היינו טעם הענין אלא **פיסוק טעמים** כגון זרקא וסגול כו' שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן **שִׁירָו** דפיסוק טעמים לפי התנועות של הפיסוק הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים** (לז,ב) מוכח שהן מן התורה מדכתיב (**נחמיה ח,ח**) **וַיִּבְרְנוּ בַּמִּקְרָא** וגו' ודקאמר נמי בסמוך (האמורא רבא) **דאגמריה בסימני טעמים** היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (כדברי האמורא רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבנותא (לחדוש) דאפילו בד"ס (בדברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק:

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"ד – התשע"ה

I SEN 978-965-91868-3-9

9 789659 186839

הוצא לאור ע"י הכותב, תשרי התשע"ו

הדף היומי 5 ד' 13 תל-אביב ת"ו 6944027 ,

ת"ד 43246 ת"א 6143201